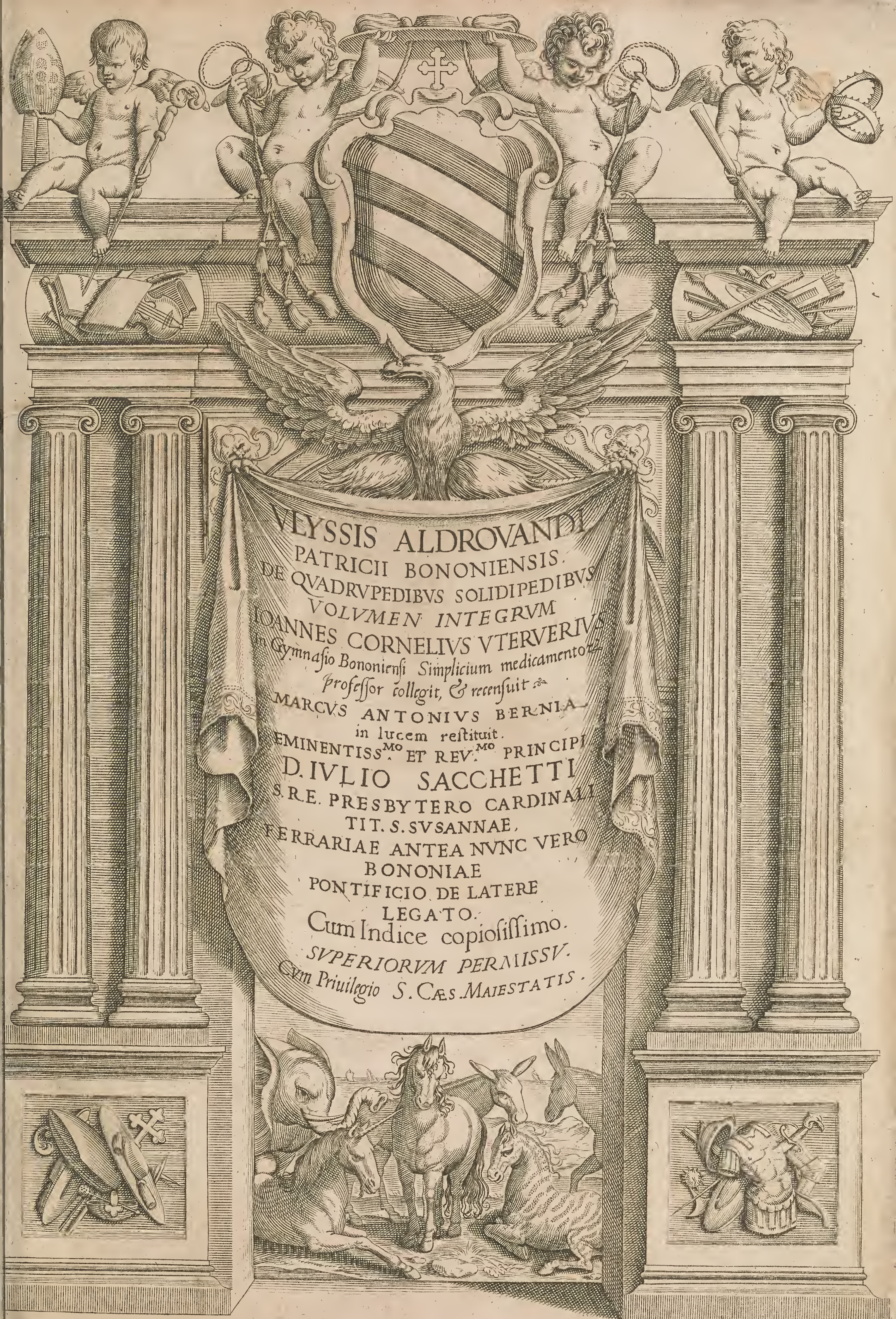

1629
Quadrupedi e monopedi Lib. 1. Tomo
2^a edizione

VEYSSIS ALDROVANDI
 PATRICII BONONIENSIS
 DE QUADRPEDIBVS SOLIDIPEDIBVS
 VOLV MEN INTEGRVM
 IOANNES CORNELIVS VTERVERIVS
in Gymnasio Bononiensi Simplicium medicamentorum
professor collegit, & recensuit
 MARCVS ANTONIVS BERNIA
in lucem restituit.
 EMINENTISS.^{MO} ET REV.^{MO} PRINCIPI
 D. IVLIO SACCHETTI
 S. R. E. PRESBYTERO CARDINALI
 TIT. S. SVSANNAE,
 FERRARIAE ANTEA NVNC VERO
 BONONIAE
 PONTIFICIO DE LATERE
 LEGATO.
 Cum Indice copiosissimo.
 SUPERIORVM PERMISSV.
 Cum Privilegio S. CAES. MAIESTATIS.

1870
1871
1872
1873
1874
1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

EMINENTISSIMO D.

IVLIO SACCHETTO

S. R. E. CARD. AMPLISS.

Sanctiss. D. N. in Bononiensi Ditione Legato à Latere,
ac Principi Iustissimo, Clementissimo, Optimo.

RODIT iterum quidem, sed sine pristinis maculis, Quadrupedum solidipedum agmen; quos in vnus voluminis, velut amphitheatrum, Vlyssis Aldrouandi liberalissima eruditio spectandos inclusit. Sed nisi tu Eminentissime IVLI, tamquam Cæsar huic Circo lubens præsideas, ne totus quidem Orbis illis sufficit ad spectaculum. Immo in vna tuæ vocis approbantis syllaba, theatralium quorumuis plausuum gloriam agnoscent; in vno benignæ Maiestatis tuæ supercilio, theatrum ingens. Intuere precor adducta coram te, vt quondam coram Adamo terræ animalia, nouum vt illis nomen impertias, idest Famam. Quid si à terrestri Paradisi amœnitate, per te nouæ animantes, vel animantium imagines migrent in Cælum? Habet nimirum vim tantam IVLIVM sydus, vt feras ipsas sydereo rationis lumine infuso, velut in astra conuertat. Fuerit sanè aliquorum Principum aula planè Circensis; tua certè cælestis est, in qua nulli animanti viuere licet, quæ in hominem Cælo dignum, metamorphosi tibi debita repente non transeat. Nemini puto mortalium tam belluina mens, quam ad humanitatem tuorum concentus morum non alliciat; nulli tam durum, aut tam agreste ingenium, quod Genij tui temperies non ad se trahat, arcanane? an manifesta potius virtutum, ac regiminis harmonia? Ad suum igitur Orpheum belluæ nostræ accurrunt, transformatricis tuæ sapientiæ qualecumque tandem

symbolum factæ. Illarum porro agmen Elephas claudit; siue quia sanguine, & purpura incitari ad prælium solitus, tuæ purpuræ conspectu multò nobilius ad gloriam accendi potest; siue quia turres ipsas machinis, & armatis refertas viris, qui sustinere possit ex bellis solus est Elephas. Neque enim dorso tam valido vnus, aut alter fessor satis dignum est onus, non magis, quam te regimen vnus, aut alterius Ciuitatis. Bononiensis Legatio Ferrariensi succedens, & singulari licet exemplo, tibi vni super imposta, detinere te interim potest non continere. Rhenus quippe, & Eridanus, nisi in tributum consortium Tyberis confluat, tam vasti sinus capacitatem nunquam implebunt. Deniq; quantacumque imperij moles tuæ mentis inuictò robore est minor, si Vaticano pondere minor est. Vtinam mihi hoc loco, meis indulgere votis tantisper liceret; & de te illud vsurpare quòd de Traiano electo Panegyristes ipsius (NON ENIM QVÆRENDVS DIV QVI ELIGERETVR, SED ELIGENDVS STATIM QVI EMINEBAT.) Verùm enim vero, purpuratissimæ tuæ modestiæ, potius quam Eminentæ tuorum meritorum, obtemperandum est. Proinde qui pro animalibus brutis locutus sum hætenus, cum mutis animantibus obtumesco. Tantùm precor, Orbi per te fortasse victuro viue longum, & vale.

Bononiæ die 10. Maij Anno salutis M. DC. XXXIX.

E. T.

Addictissimus Cliens

Marcus Antonius Bernia.

MAFFÆI CARD. BARBERINI

NUNC

VRBANI VIII. PONT. MAX.

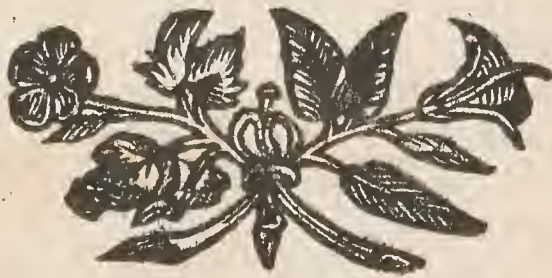
EPIGRAMMA

In laudem Auctoris.

Οὐκ Αλδοβράνδος ποίειε ξένη γνώριμον εἰκῶν
Σοὶ μόνον, ἀλλὰ βίβλον καὶ δόμον ἔστιν ὄραν
Ποικίλα εἰ ποθέεις ἴδμεν βλασῆματα γαίης,
Χερσαίων, πτηνῶν, υηχομένων τὸ γένος.
Βίβλον ἀνοιγε, βλέποισ κόσμη κειμήλια, λάμπει
Ἄνδρὸς εἶπει σοφίη, μέτριος ὦδ' εἶ βίος.
Ζηλωτὸς βίος, ἐν πενιχρῶ γὰρ πλεῖστος οἴκῳ
Παγγυστεύρας ἦν τῆς φύσεως ταμίαις.

Eiusdem in eundem:

Multiplices rerum formas, quas pontus, & aether
Exhibet, & quicquid promit, & abdit humus,
Mens haurit, spectant oculi, dum cuncta sagaci
Aldobrande tuus digerit arte liber:
Miratur proprios solers industria fetus
Quamq; tulit moli se negat esse parem:
Obstupet ipsa simul rerum fecunda creatrix,
Et cupit esse suum, quod videt artis opus.

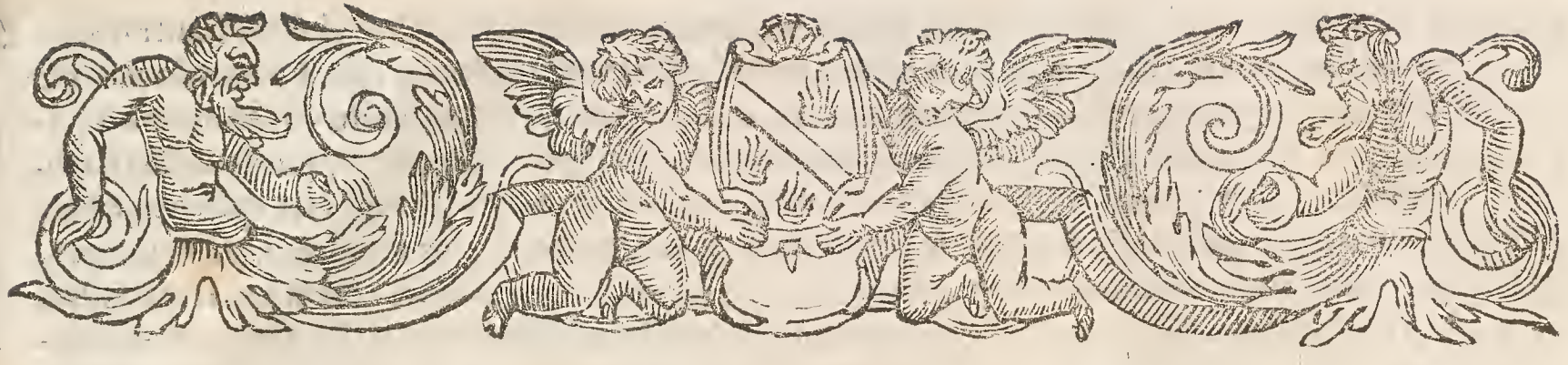
Hoc opus Excellentissimi, & Celeberrimi Vlyssis Aldrouandi Patritij Bononien-
sis de Quadrupedibus solidipedibus volumen integrum perlegi diligen-
ter Ego Don Marcellus Baldassinus Clericus Reg. Congreg. S. Pauli, pro Archie-
piscop. Curia Bononiensi reuisor deputatus, & quod nihil contra sanctæ fidei dog-
mata, vel probatos mores, aut sacri Indicis regulas contineret, vt typis mandaretur
probaui.

Idem qui supra Don Marcellus Baldassinus.

Ego Fr. Hieronymus Onuphrius Romanus, ex Conuentu S. Mariæ Gratiarum
Doctor Collegiatus, & Lector publicus, ac Sanctiss. Inquisitionis Consultor,
mira quadam animi oblectatione, atq; attentione totum hoc aureum opus, ac satis
copiosum, inscriptum de Quadrupedibus solidipedibus, & conscriptū ab Illustriss.
atq; Excellentiss. Viro Vlysse Aldrouando Patritio Bonon. perlegi; cumque in eo
nihil repererim, quod aut pias piorum hominum aures offendat, aut sit contra Ec-
clesiasticas regulas, ac sanctiones, quin potius multum vtilitatis inde toti homini
emergere cognouerim, ideo in Dei gloriam, ac communem omnium vtilitatem
typis excussum in lucem prodire censui.

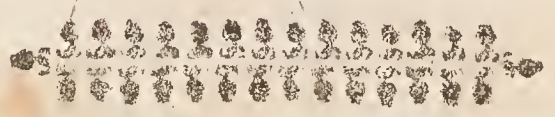
Imprimatur igitur

Idem qui supra Fr. Hieronymus &c. nomine Reuerendiss. P. Mag. Pauli de Garex.
Inquisit. Bonon.

VLYSSIS ALDROVANDI PATRITII BONONIEN. DE QVADRV PEDIBVS

LIB. I. CAP. I.

ORDINIS RATIO.

DES brutorum animantium, quibus Natura sanguinem largita est; vel bini sunt, vt auibus, vel quatuor, vt quæ quadrupeda Latini, Græci τετραποδα, Aristoteles etiam πεζα, nuncuparunt. Si quod enim vel plures, vel pauciores acceperit, id in monstris haberi, naturæq. erratum appellari debet. De auibus aliàs dictum à nobis est abundè: nunc quadrupedum tractationem præ manibus assumpsimus. Horum tria sunt summa genera, vnum *ἰχιδες*. id est, non scissum, integris nempè pedibus, ideoq. *μονώνυχον* siue *μωύυχον*, aut *μονωνύξ* siue *μώνυξ* dictum, Euripidi etiam *μονόχηλον*, quasi vna tantum præditum vngula, seu simplices aut indiuiduas vngulas habens, Plinius solipedem, Theodorus Gaza solipedem vocat: alterum quorum pedes binis fissuris vtrisque, hoc est à parte priore, & posteriore deducuntur, vnde bisulca Latini, *δίχηλα* Græci vocauerunt, qualia chelas Aristoteles, siue forcipes pro vngulis habere dixit: tertium *πολυχιδες* & *πολυδάκτυλον*, quasi multifidum, & multipliciter digitatum; quandoquidem pedes manuum nostrarum instar multifidos habent: digitata non incongruè dicentur, nam & Plinius auium alias digitatas esse dixit, alias palmipedes. Omnibus quidem pedes ad ingressum dati sunt: sed digitata prioribus præterea ad manuum officia vti nitantur, quod solipedes posterioribus facere Aristoteles annotauit; sed & bisulca id facere quotidie obseruamus. Quæ anterioribus cibum ori admouent, Galenus ferè carniuora esse putat, & ex rapto viuere; cætera herbiuora: Cuniculus tamen, & lepus herbis vitant. Carniuora omnia digitata sunt. Mouentur in omnibus posteriora (inquit Aristoteles) ad priora per diametrum. Post enim dextrum prius, D sinistrum mouetur posterius; causa est, quoniam si priora simul & prius; distraheretur sanè aut prociua esset ambulatio, & quasi tractis extensione posterioribus: præterea etiam non progressus huiusmodi esset, sed saltus: difficile autem est mutationem continuam facere salientem; huius autem rei signum, quod citò lassescunt equi illi, qui hoc mouentur modo, vt ij qui in pompis agitantur, seorsum quidem prioribus ob hoc non mouentur. Si autem vtrisque dextris primis; extra sanè fulcrorum fierent sustentacula, ruerentq. Pariunt alia viuum animal, alia ouum. Hæc *ὄντορα*, id est ouipara, illa *ζωτόρα* id est viuipara nominantur. Ovipara cortice teguntur, viuipara pilis, quam erinaceus & istrix aculeos pro pilis habeant, nam aculei, vt Philosophus ait, in his, quodam pilorum genus putandum est, propterea quod pilorum, non pedum vicem, vt fit in echinis marinis, præstent. Ovipara, etsi totidem habeant, quot viuipara sensus, ingenio tamen constat esse hebetiore: quare pleraq. eorum in terræ hiatibus degere Natura voluit, vt lacertos, vel aqua abdi, vt crocodilum, vel alijs locis, longè ab humano consortio remotis, vt terrestrem testudinem: ideoq.

Quadrupes dū diuisa.

Pedū vsus.

Lib. 3. de vsu part. c. 2.

Motus.

Partus. Tegumentum.

Sensus.

Iumenta
qua.

ideoq. in vltimum historiae nostrae locum isthaec reijciemus; à viuiparis ceu multò præstantioribus E
exorsuri, vtilioribusque, inter quæ præcipuam nobis vtilitatem præbent, quæ à iuuando nostras
operas iumenta Latinis appellari meruere; Græci, quod equidem sciam, simile vocabulum nō ha-
bent; nam κτήνος latiore habet significationem, cum sit omne ipsis illud pecus, quod maçtari, atq.
immolari solet, aut in quo præcipuæ præcorum sitæ erant diuitiæ. Aeschylus tria quadrupedum
genera enumerabat, quæ nostris quàm maximè laboribus subeunt, foetus equorum, asinorumque,
& boum genus. Asino autem quantum præstet equus, sciunt omnes. Prisci autem præsentem equo,
tam vile, tam bardum stupidumq. brutum ne nomine quidem dignabantur. Et Simonidem poe-
tam testatur Aristoteles, in mulorum certamine, cum is qui vicerat, dixisset exile pretium pro car-
mine, recusasse, indignantem nimirum asinorum sobolem suo celebrari carmine: verum vbi victor
dedisset satis magnum pretium, carmen tale fecisse: χαρπετ' ἀελλοπόδων θυγατέρες ἱππῶν, id est, *Sal-
uete volucripedum soboles equarum*: filuisse enim, quod ex asinis etiam essent nati, & quod honestius
erat, expressisse, equarum filios appellando. Bos verò suas etiam laudes habet, atq. nonnullas
etiam quibus equum fortassis superat, nam quod boue pluribus modis victum iuuet humanum, animal
equidem nullum est: vnde apud Homerum negat Achilles se se Troianis molestum iniu-
riamq. fore, quoniam nunquam ei vel boues, vel equos, id est, bina omnium animantium vti-
lissima, subduxissent. Iuxta enim antiqui seculi ritum, cum vita mortalium adhuc esset pastor-
alis, prima belli mouendi causa fuere abacta pecora.

Ὀὐ γὰρ ᾠώποισ' ἔμας βεβηλασαν, ἅδ' εὖ μὲν ἱππες.

Non enim equos vnquam mihi subduxere bouesq.

Bos, & e-
quus præci-
pua iumēta

Ceterum si conferantur inter se vsus omnes, quos nobis equus, & bos præbent, equum, licet vno, &
altero viuatur, pluribus semper vincere fatèdum erit, animal nempè, quod à Deo ipso in oraculo
laudatum Plato testatur, in Hippiâ maiore. Bos domi tantum utilis: equus domi forisq. vtilissimus.
Si arandum, boui minimè cedit, saltem in planitie. currui iunctus, boui præstat, tardus enim huius
gressus est, equi celerrimus: si dorso ferendum, tolis cedit elephanto, & camelo: vbi bos planè inu-
tilis: atque hinc puto est, quod pleriq. veterum equum peculiariter, & quadaam prærogatiua iu-
mentum vocauerint, & diuinus poeta quadrupedem, quasi non aliud sit ἡ λυχνίσερον, & præstan-
tius: & Propertius equum sumpsit pro re quapiam præ omnibus ex alijs exoptanda, ac desideran-
da, inquit.

Quod si vera mea comitarem castra puella,

Non mihi sat magnus Castoris iret equus.

Li. 2. Eleg.
ad Cynthia.

Generosum verò etiam quiddam, magnificumq. & ferocitate exultans in hoc in primis animali
conspicitur, fides item atq. amor erga dominum suum, facilitasq. ad multiplices vsus & obsequia.
In bello nullum animal aptius, ideoq. virilem, non foeminilem sexum decens, quin foeminis legi-
mus, non item viris naturæ quodam instinctu, equos timori esse: imbellem autem muliebrem genus
est. Apud Theocritum Gorgo, Eunoe & Praxinoe festum spectaturæ Adonidis, cum prodirent
equi regis, totæ pauidæ, animo consternuntur, & vbi mox sese non nihil recepere, vna earum ait.

Ἴππον καὶ τὸν ψυχρὸν ὄφειτα μαλιστα δεδούλω,

Ἐκ παίδος. id est:

Equum enim & frigidum anguem semper timui,

Inde vsque à puero.

Bello aptū
esse.
In Syracu-
lis.

Mulieres a-
nimosa.
In Laconi-
cis.
Cur bello
aptus.

Fuisse tamen etiam nobilioris animi mulieres certum est, quæ non solum non timere equos, sed
vtiliter etiam potuere viriliter, vt Camilla, & Penthesilea à Virgilio celebratæ, & vt Amasones taceam,
Cynisca Archidami regis filia, cuius ad Plataneium, vt Pausanias scribit, heroicū fuit monumen-
tum, quod prima feminarum omnium equos alere instituisset, primaq. ludis Olympicis de quadri-
gis palmam meruisset. In equo verò teste Aristotele in libris Ethicorum ea præcipuè virtus lauda-
tur, quod sit ad currendum, portandumq. hominem apprimè idoneus, & ad inuadendum, expectan-
dumq. hostem minimè formidolosus: ita & Galenus prævalidum animal dixit & generosum, cum
ἰχυρον dicit, neq. ἀθρομον esse. Ægyptijq. animositatis typum equum fecere. Et in sacris literis legi-
mus: *Equo virtutem dedit Deus, & soluit de ceruice eius formidinem, vt exultet in campo, & occurrens regi-
bus irrideat, odoretur bellum, eminus excitetur sono tubæ*. Insuper Plutarchus tradit equum solum om-
nium animalium in partem certaminum, & coronarum venire: quando quidem solus in prælio ho-
mini adsit. Quid mirum ergò si militare animal Plinius, si duelliam equorum prolem Lucretius
appellârit. Gloriatur Demosthenes se non lapidibus, non latere cocto urbem muniuisse, sed si meas
(inquit) munitiones considerare velis, arma inuenies, equos, atq. socios, quasi sine equis vrbs tuta
securaq. esse nō queat: id quod & alios credidisse, nobis persuadet Hippocrates in epistola ad Da-
magetum, inquit: *Alij canes emunt, alij equos, alij multam regionem circumscribentes, propriam sibi
inscribunt, & multis imperare volentes, ne sibi ipsis imperare possunt*. Equidem Ammonius equi perfe-
ctionem

Equus in-
ter urbis
munitiones
recensitus.

A ctionem esse asserit, velocem esse, acrem, & bello idoneum. Atqui hinc etiam est, quod in multis re-
gionibus lege cautum sit, ne quis equum, militiæ tantoperè idoneum extra prouinciam emittat: sed
& urbium curatoribus, quorum est omnia recensere, quæ domi forisq. necessariam functionem ha-
bent, equos quoq. recensere præcipitur: hinc in Codice, equorum productio, siue vt Græci dicunt,
hipparchia. Apud Romanos in primis huius animatis semper fuit summa cura, adeo vt in emptio-
ne eius dena æris millia è publico persoluta fuisse legamus: publicum enim equum miles habebat,
habebant & equestri ordinis viri, aureo à militibus, quibus ferreus erat, annulo distincti, quem
cū patricijs, & Senatoribus cōmunem habebant, quod ex ipsis senatorius ordo suppleretur, quan-
quam ex plebeis etiam Senatores, quandoq. fierent: sed hi annulum quidem retinebant Senato-
res facti, equum verò publicum minimè; vnde equum possidere pro ex equestri ordine esse poetæ
aiunt. Horatius.

*Offenduntur enim quibus est equus, & pater, & res,
Nec si quid fracti ciceris probat, & nucis emptor,
Aequis accipiunt animis. id est,*

diuites & qui ex ordine sunt patritio, & equestri, offenduntur (si quid obscenè dicatur) etsi popel-
lus, qui fracto cicere, & nucibus viuit, probet. Publicus ille equus à censore assignabatur, vt notum
est ex hoc Liuij. *Senatus consultum factum est, vt consul cum tribuni plebis ageret, vt ad plebem primo
quoque tempore ferrent, vt P. Ebutio emerita stipendia essent, ne inuitus militaret, nene censor ei equum pu-
blicum assignaret.* Quod si verò vel malè curarent, macilentumq. & strigosum habere depræhen-
derentur, siq. ipsi nimium pingues, atque adeo bello inutiles essent, vel si minus strenuè se in bello
gessissent, vel aliud quicquam commisissent, equus eis censoria seueritate adimebatur: testis est
idem Liuius: *Illis (inquit) equi adempti, qui publicum equum habebant.* Imò verò, & censoribus ipsis
equos per ignominiam adeptos inuenio. In Arniensi enim siue Narniensi tribus cum Liuius cēsor
nomen ferret, à Claudio Nerone, cum quo censuram frequentè iurgiis egit, quò non syncera fide
fecum redijsset in gratiam, equum vendere iussus est, atq. ita illatæ sibi prius ignominia talionem
reddidit; quippe Liuius citato nomine Claudij in Pollia tribu, ob veterem similitudinem equum ven-
dere coegerat. Meminit quidem huius quoque rei Liuius, sed aliter narrat. *Equitum (inquit) de-
inde census agi cœptus, & ambo fortè censes equum publicum habebant: & Nero M. Lurum collegam censo-
rem, quia populi indicio esset condemnatus, equum publicum vendere iussit.* Equus idem publicus ho-
noris causa ob rem bene gestam donabatur; quin & eorum parentibus, qui e quo stipendia iusta

meruissent, prætextam concessã fuisse discimus ex Macrobio, etsi minus ex patritijs essent, cū
alijs ea esset interdicta. Amissa verò mox repub. cū omnia ab vno Imperatore & darentur & ex-
pectarentur, quoniã magni æstimabatur, quidquid beneficij munerisue loco ab illo acciperetur, vt
opinor, acceptus equus publicus inter primos honores connumerari cœpit; quasi Cæsaris de equi-
te Romano accipiente iudicium quoddam præclarum benevolentia plenum fieret, aut certè cen-
sus ipsius testimonium. Extant equo publico donatorum sexcentæ lapidum inscriptiones, non so-
lūm magnorum hominum, verūm interdum eorum quoq., quos existimes ex ijs verbis ab Impera-
tore in ordinē equestrem lectos; cū aut equites antea nū fuissent, aut censi non essent, credatque
equum publicum videri, quod reipub. tēporibus annulus fuit, quo donabantur, quicunq. in equi-
tum numerū recipiebantur. Moris verò est, fuit florente repub. vt equites, cū constitutum legibus
tempus militassent, equos in forum ad censes adducerent, redderentq. & quoties, & quibus sub

ducibus meruissent, enarrarent, quocunq. tandem ex ordine essent, seu patritio, seu equestri, seu
plēbeio; nam & Cn. Pompeium, qui fuit ex primarijs, legimus, cū aliquando consulatum gere-
ret equum ad censes, Gellium, ac Lentulum deduxisse, interrogatumq. pro more; Omnesne obij-
set militias, respōdisse, omnes, & quidem sub me ipso imperatore. Catonem verò refert Plutarchus
equum quo in expeditionibus vsus fuerat, ne reip. imputaret nauulum, reliquisse in Hispania. Cō-
sulis verò etiam aut cuiusuis imperatoris præcipuum erat ornamentum equus phaleris pulcherri-
mè exornatus, vt Dionysius Halicarnassæus asserit, quã parte de L. Quinctio agit dictatore electo.
*Vt paulò propior (inquit) erat, equos et phaleris decorè ornatos adduxerunt, & secures cum fascibus, vestesq.
purpureas, & alia insignia quibus olim regum imperium decoratum erat, obtulerunt.* Similiter cum eodem
ornatu, consulari nempe per exercitum cuiusque ducis, dummodo eum aliquando magistratum
gessisset, transducebantur, ad dignitatis splendorem, vt habemus apud Plutarchum de Crassi inte-
licis cum Parthis certaminis omine; ait enim, *Equus ex imperatoris insigniter ornatus, tracto per vim re-
tore, in flumen submersus disparuit.* Tacitus de Cæsonio Pato in eodem Parthos ducente: *Turbatus
equus qui insignia consularia gestabat, retrocessit.* Hosce quoque phaleratos equos ex publico fuisse,
Lipio facile crediderim. Dictatori verò, cuius alioqui apud Romanos dignitas tam sacrosancta
erat, vetusta quadam lege, nefas fuit, nisi cū ad bellū proficisceretur, equo vehi, siue quòd maio-
res vires pedestribus copijs inesse arbitrentur, ideoq. oportere imperatorem in phalage perma-

*Lex de
equis ven-
dendis.*

*Equestris
ordo.*

*In arte
poetica.*

Lib. 39.

*Equus pu-
blicus.*

*Equus qui
bus adem-
ptus.*

Lib. 24.

Lib. 29.

*Lib. 1. Sa-
tur. cap. 6.*

*Equus pu-
blicus red-
ditus.*

*Equus pha-
leris orna-
tus.*

*Lib. 10. de
antiq. Rom.*

Lib. 15.

*Dictator
cur equo
non utere-
tur.*

*Plutarchus
in Fabio.*

nere, neq. locum deserere, siue quòd eius principatus autoritas & magna esset, & quodammodo tyrannica in reliquarum omnium rerum administratione, voluerint tamen in hac dictatorem populo inferiorem videri. Fabio tamen Maximo dictatori designato post cladem ad Thrasymenum acceptam, primùm equus concessus in tãto rerum discrimine, quo principatus magnitudo, ac moles ostenderetur, maiorisq. apud omnes autoritatis haberetur. Aliàs lege Curiata, qua dictator creabatur, vt ascendere equum liceret, ad populum nominatim ferendum erat, id quod Liuius etiam ostendit, de M. Iunio dictatore agens. *Dictator M. Iunius* (inquit) *rebus diuinis perfectis, latoq. (vt fieri solet) ad populum, vt equum ascendere liceret;* Est enim equus animal superbum, & equitare, magnificum iudicabant; quamobrem etiam in equis triumphabant à superatis hostibus. Cùm verò omnium militarium artium peritissimi haberi vellent, equitandi quoque peritia alios quosq. vincere studuerunt, à pueris huic arti serio seduloq. omnem nauantes operam: quòd equitandi studium tetigit Horatius, dum canit:

Fabio Maximo dictatori equus concessus. Lib. 3. de Equitandi ars Romanorum. Lib. 1. Car. Od. 8.

*Lydia dic per omnes
Te Deos oro, Sybarim cur properas amando
Perdere, cur apricum
Oderit campum patiens pulueris, atq. solis*

*Cur neq; militares
Inter aequales equitet, Gallica nec lupatis
Temperet ora frenis.*

Nero equitandi peritus.

Iulius Caesar.

Lib. 2. epist.

Quin Vegetius author est iuniores apud Romanos in equis ligneis, sese quoque exercuisse, atque adeò vt non solùm à dextris, sed etiam à sinistris partibus, & insilire & desilire scirent, euaginos tamen gladios aut contos interim manibus tenerent. Ceterùm sicuti in alijs omnibus equitandi peritia laudi vertebatur, ita maior adhuc inde gloria accedebat reipub. regnorumq. rectoribus. Neroni plurimum quidem semper sermonem fuisse scribit Suetonius, de Circensibus, quanquam vetaretur, sed & equorum studio vel ab ineunte ætate præcipuè exarsisse, laudandum innuens, quòd equitandi peritus esset, damnandum, quòd cùm de hominibus regendis, quod imperantis est, meditari debuisset, de quadrigarijs regendis, quòd est aurigæ, cogitaret continuè. Iulius Cæsar, testante eodem, huius artis fuit peritissimus; Plutarchus verò equitandi vsum ita ei facilem fuisse affirmat, vt reflexis in tergum manibus, equum velocissimis concitare cursibus posset. Ne verò quis apud Romanos tantùm militaris huius animantis, equitationisq. studium excultum fuisse existimet, de alijs etiam populis aliquid proferendum. De Græcia canebat Horatius:

*Vt primùm positis nugari Græcia bellis
Cæpit & in vitium fortuna labier equa.
Nunc in athletarum studio, nunc arsit equorum.*

In Menone.

Themistocles.

Alexander Magnus.

Alcibiades

Gelotyrannus.

In apophthegmat.

Nestor.

Mithridates.

Persæ.

Parthi.

Indi.

Lib. de reb.

Ind.

Massyli.

Numida.

Lib. 4.

Audistin, inquit Plato, Themistoclem filium suum Cleophantum in equestri facultate strenuum effecisse, adeò vt equis rectus insisteret, rectusq; ex equo iacularetur, ceteraq. permulta perficeret et stupenda, in quibus ille diligenter erudiri curauit, sapientemque in singulis quæ præceptores cruditi callebant, effecit. Alexander Magnus adolescens adhuc, Bucephalum equum insignè, à patre nuperrimè emptum, cùm à nullo subigi posset, vt equitem pateretur, primus indomitæ pernicitatis domandæ rationem ostendit: nox præter omnium opinionem quadrupedem ascendit, & citrò vltroq. effusis aperto campo habenis ad lassitudinem agitauit, vt suo post loco ex Plutarcho ostendemus. Hoc etiam nomine illustris fuit Alcibiades, vt est apud Thucydidem & eundem etiam Plutarchum: nec enim alium meliores equos aluisse aiunt, aut septies Olympijs cucurrisse, vicisseq. *Aluit* (inquit Plutarchus) *equos cum splendore, & nomine, etiam ob multitudinem curruum.* Huius studij admiratione plurimum ei vel hostes detulerunt. Gelotyrannus, cùm aliquando lyra in conuiuio circumferretur, eamq. conuiuæ ordine componerent, atque canerent, ipse equum iussit adduci, & in eum facile insiluit, vt idem Plutarchus prodidit. Nestor verò ἰωνιδάτης cognominari meruit, quòd equorū moderationem apprimè calleret. Mithridates rex Ponti, vt apud Iustinum, aliosq. legimus, sexiuges equos regere poterat. Persæ referente Xenophonte filios suos tria potissimū docebant, equitare, sagittare & verba dicere Parthos verò etiam Iustinus tradit adeo equorum studio teneri, vt equis omni tempore veçtentur, illis bella, illis conuiuia, ac priuata peragere officia, super equos ire, consistere, mercari, colloqui consueuisse. Apud Indos, vt Arrianus ait, regium erat elephantò vehi; proximus honor quaternis equis, tertius camelis: vno equo vile habebatur. Massyli, & Numidæ populi Libyæ, tantam habuere equitandi scientiam, vt equos non freno, sed virga gubernarent, vt meminit Lucanus, inquit:

*Et gens quæ nudo residens Massylia dorso
Ora leui flectit, frenorum nescia, virga.*

Vnde Virgilius infrenos vocat Numidas. Meminit eorundem etiam Silius:

*Hic passim exultant Numida, gens inscia freni,
Quæ inter geminas per ludum mobilis aures
Quadrupedem hæc non cedens virga lupatis.*

Procopius de agilitate Totilæ, Gothorum regis, eo ipso die, quo cum Græcis acie dimicaturus erat, sic

A sic ait: Armis indutus processerat auro abundè cælati, & ex equo, ut ornatissimis phaleris, ita & Lib. 3. pilo, & lancea noscitur, purpureaq. & regia veste, & ex prædicto equo præcipuè, quo miræ *Totila.* magnitudinis vehebatur. In medio autem campo, ut bellicæ (equestris, Sigonius) artis peritus, ac ludibundus processerat, equum diuersim calcaribus concitando in orbem frenis agiliter agere, obequitandoq. telum in auras sursum versus aptè diuerberare, & ipsum id rursum ad terram delatum impigrè per manus translatum, gloriæ id artis plurimum ducere, supinandoq. se desuper equum, inclinandoq. vtrimque ad terram, & vicissim in latera, ut qui à puero fuisset desultandi, ac tripudiandi artem edoctus, & ludicra peragendi. Gothis autem istiusmodi exercitatio- *Gothi.* nes iam indè à prima iuuentute familiares tradit Olaus Magnus. Temporibus Romani III. Imp. quendam fuisse scribit Cedrenus nomine Philoræm, qui iniecta veste equo celerrimo, ei insiste- *Li. 8. c. 15.* bat rectus, gladiū manibus gestans, quem equo concitatissimè currènte rotans, euripum Circi per- *regni Sep-* currebat, gladium sursum, deorsumq. versans, & ne minimū quidem vestigio suo elabens. Admi- *tent.* randā quoq. equitandi scientiam in Galeacio Bardassimo equite quodam Siculo sub Alphonso seniore Neapol. rege celebrat Fulgofus, eum nempè armis tectum, ephippio inter coxas accepto, ingentē equū crinibus apprehensum saltu conscendisse, statimq. nullis firmato vinculis ephippio, *Lib. 3. c. 2.*

B equum ad cursum adegisse, coxarum, ac crurū firmitate pro cingulis usum. Carolo V. Cæsari tanta fuit, teste Iouio, cum dignitate equitandi peritia, ut nullus eo armato, atq. equum incitante, & *Carolus V.* in gyrum reflectente, vel pulchrior, vel viuudior, vel in ferendo armorū pondere patiētor eques *Lib. 27.* reperiri posset. Quemadmodum itaque laudi vertitur equitandi ars, ita contrā ignominia est viro nobili, nescire equitare. Refert Collenutius Ramirum, nothum Sanctij maioris, è Monacho *Equitandi* Hispanorum regem factum, contra Saracenos suscepta expeditione, cum sinistro brachio scutum, *imperiti* dextro lanceam adaptasset, mox frena equi apprehensare iussum, respondisse: qui possim, vtraque *quib. igno-* manu occupata, nisi dentibus hæc retinenda quis porrigat? ideoq. irrisum à proceribus propter *minia.* rerum imperitiam, regni & filia tutelam Alphonso VII. Castulonensi commisisse, & ad monachos *Lib. I. hist.* rediisse. Sed ut ignominiam taceamus, non semel ex imperitia equitandi vitæ periculum subse- *Neap.* quitur, maximè si feroculus fuerit equus, ut magnorū virorum esse ferè solet, quare pulchrè dicebat Carneades, referente Plutarcho, diuitum & regum filios nihil rectius discere quàm equitare, cum præceptor inter literarū exercitationes ijs palpari possit, & antogonistæ in palestra se cōmit- *Equitatio* tere, & vinci sinere: equus verò sitne princeps an priuatus, diues an pauper sessor, ignoret, indo- *regibus cur* ctumq. moderatorem dorso excutiat. Etsi enim equus sua natura hominis amans sit, tamen nisi *utilis.*

C probè curetur, atq. tractetur, infensus fit, & alienus, ut idem ille clarissimus author asserit, in libro de fraterno amore. Minus ergò mirum videri debet, si cum regia planè sit equitandi sciētia, equus fuerit in summo semper honore, & pretio. Verum, ut sit in omni alia re, cū alijs pluris, alij minoris æstimentur pro bonitate singulorum, sic ignominia dabatur viro ingenuo, ac nobili, si equos viliores, paruiq. pretij aleret. Hinc Hæus: *nunquam equum habuisti pluris quam trium minarum.* Romæ talento generosos equos emptos habemus apud Varronem Sesequulisse his verbis: *nunc emunt Trossuli nardo nitidi, vulgò Attico talento equum.* Alicubi etiam equum publicum mille assariorum esse ait. Theognis verò equos inter præcipuas opes recenset, inquit:

Ἴσον τι πλεῖστον, ὅτι πολλὸς ἀργυρὸς ἔστι
 Καὶ χρύρος καὶ γῆς πυροφόρα πεδία,
 Ἴπποι θ' ὁμιονοῖτε. id est
 Aequaliter diuites sunt, is cui multum argentum est,
 Et aurum, & terra farrifera arua,
 Et equi, & muli.

D Quamobrem etiam tum ob pretium, tum ob maximas quæ equis alendis insumuntur, impensas, *Alere e-* ut olim, sic & hodie, qui eos alunt, diuites censentur, ac illustres. Cassiodorus quendam tanta *quos, quo-* patrimonij ybertate gloriatum esse scribit, ut inter reliqua bona equinis gregibus principes vin- *rum sit.* ceret, eosq. cum in Græcia, tum in Italia nobilissimos habitos, quorum maiores alendis equis famam quæsisent. Dolet Iulitta (inquit D. Basilius) quia non est patricia, neq. septem è maioribus numerare potest, qui fortunas omnes alendis equis, aut gladiatoribus exhausserint. Nec defuere certè quos equorum studium, & in eos impensæ ad extremam vsque compulere miseriam: idque in primis fabula docet Glauci Potniæ, quem, cum magnis sumptibus equos aluisset, atq. in extremam tandem egestatem esset reductus, fingunt ab equis suis laceratum, Virgilius:

Scilicet ante omnes furor est insignis equarum,
 Et mentem Venus ipsa dedit, quo tempore Glauci
 Potniades malis membra assumpsere quadrigæ.

Nec alio sensu equos Diomedis Thraciæ regis, quod in eos omnes suas opes prodegisset, amici *Glauci fa-* ἀνθρωποφάγας appellarunt: indeq. etiā fabulis datū, quod equos suos hospitū sanguine saginaret, *bula, & Dio-*

Lib. 23. ca.

22.

Lib. 6. Po-
lit. 7.Athenien-
sium popu-
lorum diui-
sio.

Li. 1. sat. 6.

cum videlicet subditorum etiam opes exhauriret. Apud Spartanos igitur, inter seivissimas execra-
tiones fuisse *ἰπποπόρω*, quam caballationem recentiones vocant, id est equorum enutritionem,
scribit Alexander ab Alex. eò quòd magno staret impendio, & homines suavi captu ad perniciem
duceret. Nam modus alendi equos (inquit ille) nò pauperes, vt aiunt, sed arua frumentifera secta-
tur. Certè rectè dixit etiam Aristoteles, equos alere proprium esse eorum, qui ampla patrimonia
habent. quamobrem & iuxta Græcam legem opulentioribus præcipi solere legimus, vt equos ale-
rent, non tam ad ornamentum ciuitatis, quàm ad reip. commodum: ad quem ritum alludens Pin-
darus, Xenocratem, equitatum Græcorum more, curare cecinit. Solon, vt annotauit Suidas, popu-
lum Atheniensem in quatuor classes descripsit, pro ratione census, & rei familiaris, quarum pri-
ma nomen habebat à D. medimnis, quòd nimirum tantum frugis è rure suo excolerent: hiq. diui-
tes erāt: altera erat equitum, qui de CCCC. medimnorum reditu, si esset necesse, singulos equos
possent alere. Horum sacrificia *ἑσθια* *ἰπποδία*, inde dicebantur, id est equestris, hisq. licuit & ho-
nores petere, & comam alere. Tertia Zeugitarum, quorum bini vnum equum præbebant; Quarta
mercenariorum, seu proletariorum, & capite censorū, quibus nullus magistratus concessus erat.
Apud Plutarchum quoque in Chalcidensium repub. *ἰπποβόται* dicuntur, qui opibus & gloria in-
ter alios excellerent; quales *ἰπποπόρωτες* dicebant Athenienses: ex quibus cum esset pater Pole-
monis, Antigonus Caristius apud Laërtium, eū ex primarijs ciuitatis esse colligit. Ita & Horatius
se neque diuitem esse, neq. nobilem significare cupiens, ait:

*Non ego me claro natum patre, non ego circum
Me Satureiano vectari rure caballo,
Sed quod eram, narro.*

Et Aristippus apud eundem, vt Diogenis vilitatem damnet, inquit esse

Splendidus multò, equus vt me portet, alat rex.

Huc spectat illud Strepfiadæ de prodigo suo & hippicæ dedito filio, *ἰπποζάταθι καὶ ξυνορικίυεται*,
celete vehitur, & iam in animo suo perpendit, quomodo in Olympijs victoriã acquirat: vel equos
educat, ceu heroes, & insigniores equites, quorum animi ad Olympicam palmam aspirant: nò ani-
maduertens se Strepfiadæ filium esse. Antisthenes philosophus referente Laërtio, sicubi ornatam
vidisset mulierem, ad domum illius proficiscens, iubebat virum equum proferre & arma, vt siqui-
dem hæc illi essent, delicijs eam vacare fineret, sin aliàs, cultum amoueret: quasi diuitis, ac nobilis
viri potius sit equum alere, quàm benè ornatam habere vxorem. Xenophontis æuo apud Persas
moriserat, vt nullus ex claris pedes incedere conspiceretur: atq. ita nobiles à vulgò distingui. Et
Iustinus tradit inter seruos, & liberos hoc discriminis esse apud Parrhos, quòd illi pedibus, hi nisi
equis incederēt. Circassos quoq. equos plebeis permittere hodieq. negant: & Cauri, teste Bello-
nio, peregrino equiti ingredi non licet, nisi illustris sit aut satrapas. Sub regibus primùm Romano-
rum, post libera ciuitate, demum principibus, præsertim florētissimis, quandoq. nullum equorum
vsu fuisse in vrbibus, & in itinere, præterquam apud nobiles, & patritios, scribit Blòdus, maximè
si aliquando magistratum aliquem gessissent: vt minus miremur, si in Menam Pompeij libertū, qui
prius sectus flagellis triumviralibus prætoris ad fastidium, mox ab Augusto eques factus,

*Arat Falerni mille fundi iugera,
Et Appiam mannis terit.*

inuectus sit Horatius. Pæna itidem abactorum ex legibus Valètiniani, & Valentis affectos esse an-
notauit Pet. Gregorius Tolosanus in suo Syntagmate iuris, qui equū, equamue præter senatores,
honoratos, administratores prouinciarum, & decuriones conscenderent. Claudius etiam Cæsar
edicto vetuit, testante Suetonio, viatores, ne per Italię oppida, nisi pedibus, & sella, aut lectica
transirent: deniq. Iulius Capitolinus affirmat, M. Antoninum Pium in ciuitatibus sedere in equis,
aut vehiculis prohibuisse. In castris verò etiam equo vehi non licebat, authoremq. habeo Plutar-
chum, neminem vnquam visum qui in castris equitauerit, ideoq. Tigranem Armeniæ regem, cum
eques ad Pompei castra venisset, duos Pompeianos lictores equo descendere, peditemque ire
ad Pompeium iussisse. Notum item à lictoribus dictatori, aut consuli, aut prætori præeuntibus
pro imperij maiestate, obuium quemq. semita cedere, denudare caput, & maioris obsequij hono-
risq. causa equo descendere iussos: Hinc enim illud Senecæ: *Si consulem videro, aut prætorem, omnia
quibus honor haberi solet, faciam, equo desiliam, caput aperiam, semita cedam.* Apuleius quoque ritum
hunc graphicè depinxit, inquiens: *Si quem conspiciantur ex principalibus viris, benè consultū, benè cogni-
tum quanquam opido festinant, tamen honoris eius gratia cohibent cursum, releuant cursum, retardant equum,
& ilicò in pedes desiliunt: fruticem, quem verberando equo gestant, eam virgam in laeuam manum transferunt:
itaq. expedita manu adeunt, ac salutant.* Tanti autem descensum ex equo fecere, vt Dio testetur
Seruilio Isaurico, cum fortè obuius quidam equo non descendisset, re delata ad iudices, causam
satis idoneam visam hominis eius damnandi. Digniores tamen, conspicuis virtute, & amicis
eundem

Li. 9. Romæ
triumph.Leges de e-
quis.In Põpeio.
Tigranes.Equo de-
cenderequi, & quã
da cogeban-
tur.

Epist. 65.

Lib. 3. Flo-
vidor.

A eundem nonnunquam honorem reddidisse discimus ex hoc fragmenti Salustiani loco: *Quibus de causis Syllam in victoria dictatorem, equo descendere sibi vni, assurgere de sella, caput aperire solitum.* Loquitur autem ipse Pompeius: nisi dicamus id adulationis præcipuæ causa factum à Sylla; nam aliàs nec patris ratio habebatur, vt constat Q. Fabij exemplo, qui Fabium Maximum patrem ad se venientem descendere ex equo per liçtores iussit. Simile quid legimus de Iudæis: Erat enim Hierosolymis, vt notavit Christianus Adrichomius, porta equorum nominata, uoqd ad illum vsq. locum equitare homines possent, sed inde dimissis equis, in templum pedites procederent. Perseus Macedonia rex, magno prælio ad Pidnam victus à L. Emilio, cum equitibus fugiens, vt cum amicis colloqueretur, ex equo descendens, equum manibus traxit, quod officium nunquam antè sibi ipsi præstiterat. Author Plutarchus. Quare cum magnificum haberetur, & magnorum tantum virorum, in equo conspicuum esse, non pauci ab equitatione sibi omnino temperarunt. Seneca id ostendit, de Catone Seniore: *O quantum erat (inquit) seculi decus, imperatorium, triumphalem, censorium, quod supra omnia est, Catonem vno caballo contentum, & ne toto quidem: partem enim sarcinæ ab utroque latere dependentes occupabant.* Iunio verò Catonem tradunt peditem legationem per Asiam obiuisse, & in Demetrium Pompeij libertum turma equitum sociatum incidisse. Platonem etiam, cum equum aliquando conscendisset, dixisse ferunt, vereri se ne *in uoluptate* id est, equino fastu contaminaretur: & Masinissam testatur Cicero, cum equo descendisset, vt iterum ascenderet, adduci non potuisse: quin & ipsum Ciceronem Tyroni scripsisse legimus. *Equum & mulum Brundusij tibi reliqui.* Superbum. n. animal equus est, & maximo fastu tumidum, idèd. humilibus submissisq. e & qui exemplari vitæ sanctimonia conspicui fuere, abominabile, imo & Deo ipsi, quia non pauci in equis maiorem sapius, quàm in Deo spem fiduciamq. collocasse arguuntur: vnde in sacris literis legimus. *Hi in curribus & in equis, nos in nomine Domini inuocabimus:* ideo Israëlitarum regibus multitudo equorum fuit interdicta, vt habetur in Deuteronomio, ne propter illorum, studium populus reduceretur in Ægyptum equorum feracissimam, & cum Ægyptijs conuersaretur, qui nimirum in his animantibus, & in armis potius quàm in Deo fidebant. Equidem D. Basilus in hæc Psalmistæ verba: *Fallax equus ad salutem: in multitudine autem virtutis suæ non seruabitur:* eiectus (inquit) est, & exclusus ab usu Sanctorum equus: sed ne Israel in obeundis bellis quamuis prosperè se gesserit, videtur vsus aliquando equestri potentatu: nec sanctorum aliquis priuatim equo vti pulchrum existimauit. Pharaon, equestri vsus exercitu, & Sennacherib superbus, equorum multitudine parantur. Quamobrem Pharaonis equum, & ascensorem Deus deiecit in mare, & Sennacherib milites dormitauerunt, qui ascenderunt equos. Et lex per Mosem promulgata de regibus sanxit. *Non multiplicabit sibi equum.* Idem Basilus in hoc Esaia: *Et repleta est terra, & non erat numerus curruum eorum.* Nullo non loco (inquit) scripturæ obseruauimus Sanctos deuitasse vsus equorum, quin etiam de his qui in procinctu instruuntur ad bellum, neque reliquis istius vitæ indigentibus accenseretur numerositas equorum. Quia enim volebat Deus, vt toti penderent à suo præsidio, & succursu, non item illi in medio conflictu consistentes, spem suam reponerent in suo militari apparatu, & ob hoc vetuerat fieri, dum dicit lex: *ne quando multiplicauerit tibi equum;* quin tandem reprehensi sunt, quòd sibi tantam comparassent equorum multitudinem, adèd vt numerum supergredenterentur. Vnde etiam est, quòd in Salomone rege luxuriæ ascribitur, quòd citra omnem bellicum vsus tot millia equorum aleret, præsertim iugatorum. Qui verò à luxu, pompisq., alijsq. huius seculi delicijs, honoribusq. sibi temperare, veteresq. Sanctos æmulari student, hodie equos quoq. conscendere respuunt, etiamsi duriora asperioraq. facienda sint itinera. Bonifacius Misniæ inferioris Archiepiscopus, vt testatur Marulus, cū ad illas gentes euangelizaturus proficisceretur; equitatibus qui cum illo erant, ipse medio brumæ tempore sine equo nudis pedibus incessit: Cū verò ad asperiora montium itinera peruenissent, equum quidem conscendit, sed tamen calceamenta minimè induit, ita vt sæuiente hyeme, & niue quæ pedibus infederat, gelascente, plantas de stapede amouere non potuerit, donèc aqua feruente superfusa, glacies solueretur. Cauisse verò etiam Ecclesiæ antistites, ne equi vsu à diuino cultu abstraherentur, nemo nescit. Britannos scribit Beda, & prælatos Anglos circa annum sexcentimum trigésimum primum cepisse equis ire, cum prius (inquit) pedites, & in necessitate non nisi super equas veherentur. Et Pierius Valerianus perseuerasse ait in nostra vsq. tempora, vt primores antistites equo per urbem vehi solemnibus præfertim diebus, contra morem, & decorem haberetur, præterquam vno maximè omnium festo die, quo nouus Põtifex Max. ad Lateranum (inquit) deducitur. Tunc .n. in albis equis omnes præfules conuehi moris esse. Volaterranus tamen, & Polydorus testantur Innocentium Quartum circa annum M. CCLIV. publico decreto sanxisse, vt Cardinales equis deinceps insidentes rubro vterentur galero, quo maior huic ordini accresceret maiestas, quæ nunc eousq. efferbuit, vt ducentis quandoq. antecedentibus equis egrediantur, ipsi verò vehuntur mannis & Asturconibus: Sed & abbates numerosis equis vti ostendit D. Bernardus, inquit: *Mentior si non vna abbatem sexaginta equos, & cò amplius in suo ducere*

Equorum
porta.
In Theatro
terra san-
ctæ.

Equitare
magnificè
esse.

Cato senior
Cato iu-
nior.

Plato.
Masinissa.
Lib. de se-
nect.

Cap. 17.

Homil. 33.

Sanctis
equus pro-
hibitus.

Sanctis equi-
tatio exosa.

Equi con-
tempti.

Li. 3. c. 10.

Cardinaliū
pompa.

cere comitatu. Dicas si videas eos transeuntes, non patres monasteriorum, sed dominos castellorum, non rectores animarum, sed principes prouinciarum. Sublimes autem huius seculi honores per equum significari etiam D. Augustinus testatur, hoc Dauidicum explicans: *Hi in curribus, & hi in equis.* Hi (ait) volubili successione temporalium bonorum trahuntur, & in superbis præferuntur honoribus, atq. in his exultant. Nec aliam ob causam equus ipse apud poetas nobilis, cæsareus, μεγαλοπρεπής, siue magnificus, seu potius magnos decens, & potentes viros, & περιβλεπτός, conspicuus, illustris, & qui admirationi est, vocatur, & ἰπποβαμωνα ῥήματα apud Aristophanem dicuntur grandia verba, & quæ quasi equo inuehuntur sublimi, & magnifico. Quemadmodum ergo regium quid, & sublimioris animi viri habitum semper fuit equitare, eodem pariter modo equorum curam gloriæ, honoriq. vertebant non vulgares homines, adeo, ut Plutarchus testetur, eum qui equi gubernandi ignarus est, equitare dedecere, non aliter, ac musicæ ignarum, canere fistula. Ipsi enim viri principes equilia sedulo, serioq. curabant, ut generosæ notæ equos ad Circum, & bellum haberent. Atheas Scytharum rex, ipse equum suum strigili purgabat, ut idem Plutarchus meminit, & cum Philippi Macedoniae regis legati ad eum venissent, rogauit, an hoc quoque rex eorum faceret. Idem rex Ameiniam tibicinem præstantissimum cum aliquando cepisset, canere iussit quidem, sed admirantibus qui aderant, dicebat se maiori cum voluptate equos audire hinnientes. Alcibiades, referente eodem Plutarcho, equos, quibus in Olympia uteretur, tanta cura, & studio ipse enutriuit, ut ad quinquennale ludorum celebritatem septem quadrigas perduxerit, quod antea nemo (inquit) vel regum, vel priuatorum hominum adhuc fecerat. Vnde equorum (quos eò duxerat) alacritate quartum victor euasit, uti indicat versus Euripidis, quos ibidem Donatus Acciaolus Latinos fecit. Pindarus Hieronem Siracusanorum regem ἰπποχάρμαν vocat, quasi equis gaudentem, idq. duplici sensu, gaudentem scilicet equis, quod celete in Olympijs vicisset, & quod summa equos cura aleret, curaretq. Andromachen Hectoris coniugem tradit Homerus, suis ipsam manibus, fœnum, & auenam, mariti sui equis præbuisse, quod delectari ijs eum sciret, & in bellorum usum accuratissimè, & indulgenter alere. Oenomaus Eleorum rex, narrante Plutarcho, omnium regum studiosissimus equorum, hæc animantia, ita dilexit, ut multa, & dira execraretur in capite equorum, qui ineunt Elide equas. Iuba verò author est equum à Semiramide tam ardentem adamatum, ut se ei submittere posse exoptaret, quasi animal esse, quod humanis non indignum esset amplexibus, indicatura. Non minor erga hoc animantis genus amor, seu potius insania fuit Caij Caligulae, qui equum suum nomine Incitatum ad coenam adhibebat, eiq. in aureo vase hordeum apponebat, in poculis aureis vinum propinabat, salutem eiusdem, & fortunam curabat, consulè eum facturum se pollicitus, quod si vixisset, præstitisset etiã, si Dioni credimus; & Suetonio, qui tamen paulò aliter isthac enarrat: *Incitato (inquit) equo (cuius causa pridie Circenses ne inquietaretur, viciniae silentium indicere solebat) præter equile marmoreum, & præsepe eburneum, præterq. purpurea ornamenta, ac monile è gemmis, domum etiam, & familiam, & suppellectilem dedit, quod lautius nomine eius inuitati acciperentur: consulum quoque traditur destinasse.* Addit insuper idem Dio, eundem Caligulam cum aliquando Deum ageret, ipseq. sui ipsius sacerdos esset, equum collegam assumpsisse. Cuspinianus dicit Theophilactum Lacapeni Imp. filium, Patriarcham Constantinopolitanum habuisse ultra duo millia equorum; & in alendis fuisse perpetuò intentum, sed neque fœnum proposuisse edendum, neque hordeum, sed inter alios fructus, pistachia, pineas, palmulas, & vuas passas, & caricas, eaq. omnia lectissima, vino fragrantissimo temperata, admixtis etiã croco, cinnamomo, alijsq. pretiosissimis aromatibus, in hoc luxu Verum Imp. superans, qui, ut ait Capitolinus, equo suo nomine Volucris vuas passas, & nucleos inuicem hordei in præsepe ponebat. Fuit autem in Theophylacto minus id damnandum, sed quòd allato nuncio, quòd nobilissima equarum peperisset, sacrificans & iam preces recitans mysteriorum præ nimio gaudio re sacra necdum absoluta ad stabulum accurreret, ut Cedrenus testatur, visoq. pullo recens nato satiatus spectaculo, mox in templum rediret, ut rem sacram ad finem perduceret, ferri æquo animo à pio homine non potest. Impium verò etiam, atque planè execrandum in Genferico Vandalorum principe, quòd cum Carthaginè cepisset, omnesq. opes interfectis incolis in suum ius vertisset, adiecto ad Ecclesiarum spoliationem animo, equorum suorum eas stabula fecerit, cuius rei testis Victor, & ex eo Rauisius Textor. Iã & hoc quoque impium esse videtur, quòd equos multis in locis, honore sepulchri, non apud barbaros tantum, sed apud Græcos etiã, atque Romanos affecere. Cimon Miltiadis Atheniensis equabus suis, quibus tertium vicerat in certamine Olympiaco, sepulchrum propè suum monumentum, statuendum curauit, ut ex Plutarchi Catone refert Pontanus, meminitq. etiam Herodotus. Agrigentini tanti suos faciebant equos, ut post mortem non solum sepelirent, sed tumulis etiam eorum pyramides erigerent, ut Plinius ait. Solinus verò eorum populorum regionem, equorum sepulchris frequenter esse tradit, idq. supremorum meritis datum credi. Partheniam & Eripham equas fuisse Marmacis fuerunt vnus ex procis Hippodamiae, easq. ab Oenomaio puellae patre iugulatas, sed postmodum sepeliri iussas. Pausanias etiam

Honores sa-
culares per
equum indi-
cati.

Psal. 19.
Equi ma-
gnifica epi-
theta.

In Ranis.
Lib. de For-
tuna.

Equos cu-
rare non
ignobile.

In Apoph-
thegm.

Atheas rex
Alcibiades.

Hiero.

Androma-
che.

In quest.
Græcis.

Oenomaus
rex.

Semiramis
Caligula.

Theophila-
ctus Patri-
archa.

Verus Imp.

Genfericus
rex.

Equi sepul-
ti.

Cimon.

Agrigenti-
ni.

Parthenia,
& Eripha
equæ.

E

F

G

H

etiam

A etiam de Tyndarei equo terræ commisso sic loquitur. *Progressis paulò longius* (ab Achillis fano, quod à Sparta in Arcadiam rectà euntibus sese offert) est equi monumentum; quo in loco Tyndareus dicitur conuocatis Helena prociis, super execti equi telibus insurandum concepisse, cuiusque Helena desponsaretur, armis se illius iniuriam, si à quopiam nuptia illa violata fuissent, vindicaturum: cum hoc illos sacramento adigisset, equum eo ipso in loco defodit. In Patrocli rogo comburebantur etiam equi apud Homerum. Bucephala, siue Bucephalia Indiæ vrbs fuit, iuxta Hydaspen fluium, ab Alexandro condita (inquit Strabo, & meminit etiam Plinius) sic appellata à Bucephalo equo, quo vicit Porum, & eo ipso in loco sepultus est. Equum Augusti à domino suo etiam sepulturam meruisse Romana testatur historia: de quo Germanici Cæsaris carmen extitisse, Plinius tradit: quòd cum interciderit, aliud de eodem recitabo ex Ausonio, quod tale est.

*Prospere, clamosi spatiosa per aquora Circi,
Septenas solitus victor abire vias.
Improperanter agens primos à carcere cursus,
Fortis progressis, ut poteris equis,
Promptum & veloces erat anticipare quadrigas:*

*Victores etiam vincere laus potior.
Hunc titulum vani solatia sume se pulchri,
Et gradere Elysios prapes ad alipedes.
Pegasus hinc dexter currat tibi, leuus Arion.
Funs & ad quartum det tibi Castor equum.*

B Boristhenes equus fuit Hadriani Imper. quo in venando propter alacritatem plerunq. utebatur. Dio asserit, mortuo, ab Imperatore sepulchrum factum, columnamq. erectam cum inciso etiam epigrammate. Verus quoque Volucris suo aureum, vt Capitolinus testatur, simulachrum fecit, idque semper secum portauit, ac tandem sepulchri honore cohonestari voluit, & quò grauius stomachemur (inquit Petrarcha) in Vaticano, tot inter sacra ossa ibi condita & condenda. Scythæ, authore Herodoto, cum rege defuncto, aliquam eius pellicum strangulatam sepeliunt, & eum qui vina miscbat, & cocum, & hippocomum, & ministrum, & qui erat à nuncijs, necnò equos, & alias res. Circumacto anno rursus hoc agunt. E famulis regis, qui ingenui Scythæ sunt, intimos sumunt. Horum quinquaginta cum strangularunt, ac totidem præstantissimos equos, eductis intestinis, expurgatis paleis replèt, ac consuunt. Et vbi dimidium fornix super duo ligna resupinatum statuerint, alterumq. dimidium super altera duo ligna, & item alia multa huiusmodi defixerint, tum super ea equos imponunt, crassis tignis in longum ad ceruicem vsque traiectos, ira vt priores fornices sustineant arcos equorum, posteriores verò iuxta femora suscipiant vteros, vtrisque cruribus supernè pendentibus. Equos infrenant, eorumq. habenas ad palos extentas alligant. Dehinc desuper eorum singulos quinquaginta iuuenum strangulatorum, hunc in modum. Vnicuique eorum rectum stipitem per spinam ad ceruicem vsque transfigunt; quod inferius stipitis extat vltimum, infigunt tigno illi quo equus traiectus est. His equitibus sepulchro circumpositis abeunt. Hunc in modum reges sepeliunt. Hucusque Herodotus. Maior verò etiam equis exhibetur à Moxijs Tartariæ populis honor, qui constituto, & solemni quotannis die equum post aliquot cæremonias corio exuunt, carneq. in mēsa absumpta, palea implent, & mox erectæ aræ impositum ceu propitium numen adorant, pellesq. pretiosiores offerunt, vt Isaphat Barbarus in suo tradit itinerario. Apud Persas quoque equi, vt apud Molossos, canes sepulchra, & exequias meruerunt, vnde Statius.

*— Gemit inter bella peremptum
Parthus equum, fidosque canes fleuere Molossi;
Et volucres habuere rogam, ceruusq. Maronis.*

C Eisdem Persas scribit Alexander ab Alex. detonsis coniugibus, lugubri vlulatu, corpora extulisse, & in funere etiam clarorum virorum seipios, equosq. atque alia iumenta totondisse. Herodotus autem de morte loquens Masistij, quem Græci Macisium vocauerunt, Vbi in castra (inquit) rediere ingens luctus cum omnem exercitum, tum verò Mardonium honoratissimū tam apud Persas, quàm apud regem impleuit, ita vt eiulatus eorum omnem Bœotiam peruaderet, seq. ipsos, & equos tonderent. Itaque & Plutarchus Alexandrum asserit in luctu mortui Hiphæstionis equos mulosq. totondisse: cumq. moris etiam esset apud priscos, detonsa, vel euulsa coma, funera eorum honestare, quibuscum aliquam haberent necessitudinem, ita etiam Thessali cum sua coma equorum quoque iubas detondebant, vt Plutarchus meminit. Ne quis verò priscam tantum, non modernā istiusmodi amentiam esse suspicetur, redire ei ad memoriam iubet Petrarcha, nec lōgè, seu loco seu tempore requirendum. Adhuc enim (inquit) viuit, necdum senuit: & in terra Italica nobiscum degit is, quem nominare non est necesse: fortunæ utiq. vir ingentis, nec parui ingenij, consilijq. vir, alioquin magni animi, nec insulsi, vbi quid seriò agendum incidit, qui tamen egrotanti equo quē amabat, aureum puluinar, ac sericum cubile substrauit. Cumq. ipse interim podagra vitatus, atq. immobilis medicorum legibus regeretur, nihilominus tamen, aut seruorum vestus manibus, aut equo altero vix iniectus, & suos medicos secum ducens, equum egrum suum bisterq. quotidie visitabat, illi suspirans, atque anxius assidebat, illum leniter manu tractans, blando murmure solabatur. Quid multa? Nullum medicinæ genus intentatum, nil languenti amico debitum prætermisum fuit.

Fabulam

In Laconia.

Tyndarei iuramentū.

Equi combusti.

Iliad. V.

Alexander Augustus.

In Epitaphijs heroum.

Boristhenes equus.

Volucris equus.

Dial. 31. de equis.

Scythæ vterque sepeliāt.

Lia. 2. Sylu.

Lib. 3. c. 7.

Equi vbi tonsi.

Lib. 9.

In Pelopida

Aureū puluinar equo substratum.

Fabulam fortassis posteritas vocet: vera res, & magno in populo nota est. Sic vir fortis curam equi **E** gessit, ut propriam, sic extinctum luxit, ut filium. Quidam sanè apud Suidam ait, se alia ex alia regione fugere, sæui domini metu, qui equos plus quàm homines curaret. Idem vero etiam amor studiūq. ex ornatu cognoscitur, quo ut olim, ita & nostro tempore equos cohonestant. Tradit Ludouicus Romanus Narsingæ regis potentissimi equum tanti pretij esse credi, quanti est quæpiam ex nostris vrbibus: propter incredibilem margaritarum, quibus oneratus est, copiam. Latinus rex apud Virgil. donat Aeneæ legatis.

Ornatus equorum.

Lib. 4. Nauiat. c. 11

Lib. 7. Aeneid.

Instratos ostro alipede, pictisq; tapetis

Aurea pectoribus demissa monilia pendent

Tecti auro, fuluum mandunt sub dentibus aurum.

Istiusmodi monilia, ornatissima ceruicis equorum diuitias appellat Apuleis. Caij principis equus ornatum habebat ex purpura, & gemmis, & Verus Volucrum suum nisi sagis fuco tinctis ad se adduci patiebatur: apparetq. vulgatissimum istiusmodi fuisse ornatum, nam & Ouidius ait:

Lib. 6. Metamor.

Conscendunt in equos, Tyrioque nitentia succo

Terga premunt, auro grauidis moderantur habenis.

Nunc Cardinales purpura equos, mulosq. insternunt, quod primùm fieri voluit, testante Platina, **F** Paulus Secundus, qui pontificio apparatu maiores omnes superauit. Poppæa Neronis vxor cum equis delectaretur delicatissimis, eorum soleas non ferro, sed purissimo auro fecit, ut Tacitus, & Suetonius prodiderunt. & Sigonius refert quendam Marchionem nomine Bonifacium circa annum

Poppæa.

Lib. 8. de regno Ital.

Humanitas erga equos.

De liberal. cap. 36.

Ferdinandus rex.

Selimus Imperat.

Carabulus equus.

1557. cum ad sponsam ducendam proficisceretur, equos omnes argenteis calceatos soleis habuisse. Hisce modò quæ hucusq. dicta sunt, omnibus, multorum erga equos humanitas haud præter rationem addi poterit, ut maior adhuc equi dignitas, & erga eum ingenuorum virorum affectus declaretur: dignumq. scitu in primis, quod prodidit Pontanus de Ferdinando Aragonio, quia nempe equum suum, quò egregiè fuerat aduersus insidiantes usus, freno liberauit, vacuumq. labore omni esse voluit, stabulario cuidam data pascendi eius cura. Similiter Selimus Baiazetem patrem imperio spoliare conatus, victusq. ab eo propè Bizantium, cum paucis incitato perniciosissimi equi cursu, sese vtiq. fatis suis reseruans, Varnam profugit: (inquit Iouius.) Erat is equus unicolor absoluta nigritie, cui Carabulo, id est, atræ nubi nomen fuit. Huic postea rerum mortuo patre potius, tãquam merito vacationem dedit, sic ut in honore habitus, sine fessore, sola ex tectili auro stragula tectus, ad Persas vsq. & mox in Aegyptum deueheretur, eiq. demum mortuo ad Memphim, Alexandri Magni exemplum secutus sepulchrum condidit, regio quidem animo, nisi necati ab eo fratres **G** sepulturae honore caruissent. Alexander tantisper dum in acie instruenda, vel dandis imperijs, vel monendo, vel inspiciendo obsequitabat, alio quam Bucephalo vehebatur equo, quoad Bucephalo velut emerito, & qui iam ætate grauis esset, parceret. Vbi verò prælium iniret, admouebatur ille, in quem cum transilisset, illicò iubebat clasticum canere, ut apud Plutarchum legimus. Mexicani verò, cum pro rege suo, & pro libertate dimicantes contra Ferdinandum Cortesium, nulla magis re extimuisent, quàm equestris turmae impetu, equitemq. integrum esse animal Centauri specie putassent, postquam equi duo indicis confossi sparis, mactatiq. clauarum ictibus concidissent, deprehenso errore, detracta statim equi scoria vsque adeo exactè tomento repleuerunt, ut viuorum effigiem repræsentarent, & in templo tanquam admirabilis rei spectaculo suspenderunt, ut Iouius refert. Tanta verò etiam huius animantis inter alia præstantiora est prærogatiua, ut nullum aliud gratius

Lib. 34. Histor.

Equi donati.

donum nobilioribus offerri queat, ideoq. Agamemnon iracundiam Achillis remissurus, duodecim pingues perniciososq. equos ei donat: ipse verò etiam Aetham à Sycionio illo accipi, eumq. propterea immunem à militia reddit: Cuius exemplo postea Agesilaus, cum aliquando equis destitueretur, opulenti iniunxit, ut pro se quisque equum, virumq. præberet, ipse verò vacationem haberet. Ita etiam videmus reges à Romanis, & hos quoq. à regibus, equis phaleratis donatos fuisse. **H**

Lib. 13.

Donum factum.

Lib. de art. & fact. mem.

Latinus rex è trecentis, altis in præsepibus stantibus, centum electos legatis Aeneæ donat apud Maronem, ut modò recitauimus. Et ut de nostri temporis principibus etiam aliquid dicamus. Pace ad Vercellas composita (inquit Iouius) cum Mantuanus princeps Carolo VIII. Gallorum regi priuato nomine pacem congratularetur, certatumque vtrimq. esset muneribus, Mantuanus regiae liberalitati minimè cessit; nam cum duos eximia proceritatis equos quorum alter mille aureis venerat, dono accepisset, aliud ipse nobilissimum equorum par regi dedit, quorū alter spadiceo erat colore, natus in Calabria, qui incredibili ad fessoris nutū agilitate, & in gyros circumflexus, & cursu, & saltibus incitatus, stupentibus Gallis, regem magnopere delectauit. Idem Iouius testatur Galea-

cium II. Mediolanensem Ducem Leonatò Clarentio Britannia regis filio inter alia plusquam regalia munera, septuaginta equos insignes argenteis, & fericeis ephippijs stratos dono misisse. Huc spectat facetum illud à Ludouico XI. factum donum, de quo Aegidius Corrozetus sic scribit. Galus quidam nobilis animaduertens regem illum pro rapo sibi à rustico quodam donato, mille donasse aureos,

A aureos, beneficium foeneraturus, generosum equum regi dono dedit. Hilari eum animo rex suscepit, & rapum syndoni inuolutum ex ærario depromptum homini dari iussit. Explicatoq. munere, cum indignabundus nobilis se delusum conquereretur. Quæ verò hæc ludificatio, inquit rex, mille emptum aureis rapum equo centum aureorum pretium vix æquanti opposuisse? Fiebant verò potissimum munera ob egregiè domi, forisque nauatam operam, & ne à patrum nostrorum memoria recedamus, Benedictum Pisauricum, tradit Iouius, Magno Consaluo Veneti Senatus nomine ob benè, feliciterq. præstitam in oppugnanda Cephalenia operam, inter alia regia dona, decem Thracios equos dono obtulisse. Cn. Martius Coriolanus ob captum oppidum Volscorum Coriolos, ex omnibus quæ illi oblata sunt ab Imp. muneribus, nihil præter vnus captiui hospitis salutè, & equum quo in acie vteretur, accepit, vt de eo testantur Liuius, & Plutarchus. Clæliæ puellæ Romanæ datus equus à Porfenna rege, referente eodem Plutarcho, ob fortitudinem, quòd obses cum nouem alijs virginibus ipsi data fluuium equo traiecisset, suoq. exemplo ad idipsum conandum inuitasset reliquas. Ouidius, quia aliquando ab Augusto equum dono accepisset, sese illi prius gratum, & amicicum fuisse colligit, inquit:

At memini, vitamque meam, moresque probabas,

Illo quem dederas prætereuntis equo.

B Dignum verò etiam memoratu est, quòd scribit Petrus Gregorius Tolosanus in Syntagmate iuris de Theophilo Orientis Imp. ducem nêpè quendã dignitate spoliasse, & perpetuo insuper damnauisse exilio, quòd militem strenuũ equo, quo sæpè se incolumè periculo extulerat, priuasset, & tâquã suum Imperatori donasset, eiusq. equi inopia, miles fufis suis postea interisset: iussisseq. viduæ militis restitui equum, & bona ei, liberosq. eius adiecisse. Cùm igitur reges terreni, atque mortales, ita sibi deuotissimos (inquit D. Chrysofostomus) remunerare consueuerint; quanto magis omnipotens Deus, quia rex regum, & dominus dominantium est, Eliam suum tota se corporis, & animæ deuotione zelantem, post multotum laborum sudores, post dirarum persecutionum magnas illustresq. victorias, opima de mundo, & diabolo spolia referentem, igneo curru, & flammantibus equis impositum triumphali gloria præfulgente ad sua regna voluit peruenire? Ingens verò etiam honor, & pretium equi inde cognoscitur, quòd nò pauci vbiq. ferè terrarum militare hoc animal tributi nomine sibi solui volunt. Pipinus Francorum rex victis Saxonibus eam dedit parendi legem, vt quotannis trecentos bellatores equos ad Francum perducerent. Eisdem & Gotricus Danorum rex hanc quoque tributi legem edixit, testantibus Saxone, & Crantzio, vt eorum Duces, quoties apud Danos regni mutatio obuennisset, centum equos niueos nouo regi penderent: Quòd si verò nouus Saxonibus Dux daretur, is quoque consimili pensione subiectionis suæ solenne præberet indicium. Vladislaum Polonorum regem tradit Cromerus Valachis tributum centum equorum, quadringentarum purpurarum, totidem boum, ducentorũ curruum in singulos annos imposuisse. Henricus verò Secundus Imp. Babenbergæ scribit Cuspinianus, in honorè DD. Petri, & Pauli, ac martyris Georgij episcopatum erexisse, prædijs ditauisse, instituisseq. vt quotannis albus equus Romano præfuli tanquam eius sedis defensori ab episcopo mitteretur. Iam & hoc amplius est, pro nò solutis equis vrbium excidia subsecuta inuenimus. Hercules Ilium cepit, destruxitq. cùm Laomedon Trois equos, quos pro filiæ salute fuerat pollicitus, nò soluisset. Huc referri potest memoratu digna vindicta cuiusdam equitis propter ereptũ sibi equum, quam nobis in hæc ferè verba recitauit Sargonius: Ardouinus Lombardus spectatæ virtutis, atq. ingentis animi vir, à Ducliano Græci Imper. Catapano, grandi data pecunia Candidati honore affectus, & oppidis quibusdam Apuliæ præpositus fuerat. Is cùm in Siciliensi expeditione Saracenum quendam in Sicilia prostrauisse, insignem eius equum, quem sibi pugnās pepererat, à Maniaco Catapano, Ducliani præcessore impetrare non potuit, verum eo cum dedecore spoliatus est. Huius vlciscendæ iniuriæ cupidus consilium eripiendæ Græcis Apuliæ cepit. Itaque simulato voti causa Romam itinere, Auerfam ad Ranulphum comitem genere Normannum, se contulit, atq; eius animum ad Apuliam inuadendam accendit; effeminatos appellans Græcos, terram opulentam, Normannos iam numero, armisq. præstantes, turpe esse exiguis parui atque obscuri oppidi finibus esse contentos. Consilio comprobato Ranulphus strenuos ei duces duodecim cum trecentis militibus, pactus, vt quæcunque occuparentur æqua inter omnes sorte diuèderentur; quibus rebus sacramento firmatis, repente omnes impetum in Apuliæ fines fecerunt, atque imparata omnia nacti Melphim totius Apuliæ claustrum, atque inde Venusium, aliaq. oppida ceperunt. Hucusq. ille. Præ cæteris verò, quæ hæctenus recitauimus, maximè pter reperitur equorum gloriæ etiam ascribi debet, quòd nò solùm amissos, furtoq. ablatos in omni terrarum angulo non sine vitæ periculo serio, seduloq. quærent, sed etiam ob repertos dijs immortalibus templâ erigerent, cuius rei de Vlysse testimonium præbet Pausanias, inquit: Vlysses equos per totam Græciam quærens, tandem reperit, illicq. loci Diana templum erexit, quam Eurippen inde cognominavit, addito item queltris Neptuni signo. Possim modò non paucas rationes alias adducere, cur primum Diana Eurippen in hac rippe.

*Consaluo
magnus.*

*Coriolanus
Clælia.*

*In Publi-
cola.*

*Lib. 36. ca.
37.*

*Miles pro-
pter ablatũ
equum pu-
nitus.*

*Homil. de
Ascens.*

*Eliæ.
Eliæ.*

*Equi pro
tributo.*

*Ex equis
non solutis
damna.*

*Lib. 8. reg.
Ital.*

*Vindicta
propter ere-
ptum equũ.*

*Templa pro
reper-*

*tos equos
crecta.*

*In Arca-
dicis.*

*Diana Eu-
rippe.*

in hac nostra historia locum equo dederim, sed quantum cæteris præstet corporis, ac animi potissimum dotibus, robore nempe, cursu, agilitate, pernicitate, ingenio, docilitate, magnimitate, fide, amoreq. erga dominos, in prosequenti tractatu diligenter ostendemus; nunc tamen hoc unum ceu pro epilogo adijciemus, quòd, ac si equos continuò cogitarent, per solam pleriq. Hipponam equorum præsidem iurarent; id quod testatur Iuuenalis: *Jurat Solam Eponam, & facies olida ad præsepia potestas.* Quin & de suo etiam nonnulli nomine equorum greges appellabant, ut ad posteros sui memoriam, equorum propagatione transmitterent, ut Basilus meminit.

Per equorum
Deam iurare.

SYNONIMA, ÆQVIVOCA.

S V S, Hebræis, equus est, Susah verò equa: & quemadmodum ἵππος apud Græcos in foemino genere, tum equam, tum equitatum significat, ita quoque Susah nonnulli primo Cantorum, equitatum, vel multitudinem equorum exponunt. Sus autem nonnulli equum dici credunt quasi à gaudio; alij verò, quod in bello sit agilis, & non caput tantum, sed & corpus totum, & vocem attollat, à Nus, quam etymologiam improbat Pagninus. Apud Hieremiam loquentem de aibus, quæ tempus suum norunt migrandi, & redeundi, Sus, vel Sis exponitur grus, Jonathan tamen reddidit equum: sicuti etiam Aquila; D. Hieronymus alibi pro eadem voce Miluū, alibi Hirundinis pullum: Septuaginta & Symmacho est χελιδών, id est hirundo. Mihi magis placet, ut sit grus, quoniam apud Esaiam, ubi dicitur: *Sicut grus, & hirundo, sic garriebam, meditabar sicut columba,* pro grue Hebraicè Sus legitur. Pro Sus Exodi nono Chaldaicè legitur Susuatha. A Sus σουσάα factum etiam videtur, quo nomine Syris equum vocari Varinus tradit. Rekesch sunt qui equum præstantem, & qui annis minimè sit confectus, exponunt, quidam etiam equum velocissimum, cuius sit usus in bello: alij verò vertunt mulum, D. Hieronymus veredarium, sed in Genesi per rekesch intelligit equitatum, per rekusch verò possessionem Idem Achastranim Esther 8. vertit veredarios, alij mulos, alij camelos celeriter currentes. Dicuntur verò etiam equi per excellentiam, sicuti & tauri, abirim, id est robusti. Ramakin dicunt pro equo Chaldei, Arabes Ramaka, quo modo etiam Ismaelitica lingua vocari equum inuenio. Sylvaticus pro faras exponit equum, & hara faras stercus caballinum, & anfescaferas coagulum caballinū, & dheneb hachil, caudam equinam herbam, ut bachil equus sit, nam dunab siue denab pro cauda apud alios quoque reperitur. Græci ἵππον dicunt, & ut Etymologus vult, παρα τοῖς ἰαδα τοῖς ποσὶ, quòd pedibus mitatur: additq. π. duplicari ad differentiam τὸ ἵππος, quæ vox laqueum significat. Atticis tam foemino, quàm masculino genere proferri, nec non & poetis Lexicographi passim tradunt; quæ tamen res non paucis causam præbuit, ut modò equum, modò equam redderent, prout scilicet Græcè prolatam eam vocem offenderent: nec contenti etiam nonnulli dixisse τὴν ἵππον, addere θέλιαν volunt, non sine eruditorum risu. Icones verò addunt distinctionem, nam cum τὴν ἵππον, τὴν ὄνον &c. dicunt, istiusmodi animantium greges, siue armenta indicant. Oppianus equam ἵππαδα vocat. Iam verò quemadmodum equitem pro equo veteres quidam posuerunt, ut Virgilius: *Atque equitem docuere sub armis insultare solo,* ut Ennius apud Nonium Marcellum: *At non quadrupedes equites, &c.* & equum pro equite, ut idem Virgilius.

Eques pro
equo, &
equibus pro
equite.

Lib. 3. Geo.
Lib. 8. Aeu-
uid.

*Vt belli signum Laurenti Turnus ab alto
Extulit, & rauco strepuerunt cornua cantu
Vtq; acres concussit equos, utq; impulit arma.*

Sic & ἵπποι pro ipsis equitibus dicuntur apud Homerum in hoc versu:

Ὁ σπύρον ἵππων τε καὶ ἀνέρας ἀσπιδιώτας, id est,

Equitare. Instigans tum equites, tum viros scutatos, hoc est pedites armatos: & equitare tam de equite, quam de equo ipso dicitur, ut notat Nonius ex hoc Lucilij:

*Quis hunc currere equum, non equè equitare videbat?
His equitat, curritque oculis. Alij sic citant ex Lucio:
Nempe hunc currere equum nos, atque equitare videmus.*

Sic enim citat Macrobius. ἵππος præterea alias habet significationes: estq. in primis syderis nomen apud Proclum: de quo Cicero hos versus recitat ex Arato.

Libro 2. de
nat. Deo.

*Huic equus ille iubam quatiens fulgore micanti
Summum contingit caput aluo, stellaque iungens*

Vna.

Pegasus.

Hunc equum Aratus, ut Higinus refert, & alij complures Pegasus Neptuni & Medusæ Gorgonis filium dixerunt; qui in Helicone Boetia monte vngula faxum feriens, fontem aperuit, qui ex eius nomine

A nomine Hippocrene est dictus: alij verò dicunt, quo tempore Bellerophontes ad Præetum Abantis filium, Argiuorum regem deuenerit, Antiam regis vxorem hospitis amore inductam, petiisse ab eo, vti sibi copiam faceret, promittens ei coniugis regnum. Quæ cum impetrare non potuisset, verita ne se ad regem criminaretur, occupat, eum sibi vim afferre voluisse Præeto dicit: qui quòd eum dilexerat, noluit ipse supplicium sumere, sed quòd equum esse sciebat, mittit eum ad Iobatem Antiæ patrem, quam alij Sthenobœam dixerunt, vt ille filia pudicitiam defendens, Bellerophontem obijceret Chimæræ, quæ eo tempore Lyciorum agros flamma vastabat. Vnde *Chimera.* victor profugiens post fontis inuentionem cum ad cælum contenderet euolare, neque longè iam abesset, despiciens ad terram, timore permotus decidit, ibique perisse dicitur: equus autem subuolasse, & inter sydera ab Ioue constitutus existimatur. Alij non criminatum ab Antia, sed ne sepius audiret quod nollet, aut precibus eius moueretur, profugisse Argis dixerunt. Euripides autem in Menalippa: Hippen Chironis Centauri filiam, Thean antè appellatam dicit, quæ cum aleretur in monte Pelio, & studium in venando maximum haberet, quodam tempore ab Aeolo Hellenis filio Iouis nepote persuasam, concepisse, cumque iam partus appropinquaret, profugisse in syluam, ne patri, cum virginem speraret, nepotem procreasse videretur. Itaque cum parens eam prosequeretur, dicitur illa petisse à deorum potestate, ne pariens à parente conspiceretur. Quæ *Hippen.* deorum voluntate, postquam peperit, in equam conuersa, inter astra est constituta. Nonnulli eam vatem dixerunt fuisse, sed quòd deorum consilia enunciaret, in equam esse conuersam. Callimachus autem ait, quòd cum desisset venari & colere Dianam, in equam ab ea conuersam esse. Hæc *Comm. in Spheram* dicitur etiam hac re non esse in conspectu centauri, quem Chirona nonnulli esse dixerunt, dimidiamque apparere, quòd noluerit sciri se faminam esse. Hæc itaque omnia Higinus. Ptolemæus *Procli.* verò duos in cælo equos collocat, aut vt rectius dicam (inquit Ioan. Stœflerus) duas equorum *Equus prior.* partes. Vnus dicitur prior equus, aut caput equi, cui Ptolemæus numerat quatuor stellas occultas, suo tempore in Capricorno, nostro in Aquario, de eo præter commemoratos, alij verbum *Equus secundus.* non faciunt. Alter Arabicè Alpheratz, latinè equus secundus; aërius, volans, Pegasus, equus dimidius, cuius prior pars patens vsque ad vmbilicum. De ortu huius equi sic cecinit Manilius. *Lib. 24.*

*Piscibus exortis cum pars vicesima prima
Signatum terra lumen fulgebit & orbi,
Aëreus nascetur equus, caloque volabit,
Veloceſq; abit sub tali tempore partus,
Omne per officium vigilantia membra ferentes,
Hic glomerabit equo gyros. Et rursus,
Vilibus ille etiam sanabit vulnera succis
Quadrupedum, medicas artis in membra ferarum
Nouerit, humanos & quæ nascentur ad usus.*

Lib. 5.

C In vulgari Athenæi codice ἵππος legitur pro pullo gallinaceo, his verbis: ἦν γὰρ ὁ μὲν πλῆθος τῶ ἀεὶ καὶ χλωῶν: ἐπὶ δὲ τῶν νεοσσῶν ὑπὸ ἰπποῦ, & ἵππος τινὲς καλεῖται; id est, erat & gallinarum & anserum ingens multitudo, tum etiam pulloꝝ gallinaceoꝝ, quos quidam equos vocant. Sed hîc Dalechampius pro ἵππος restituit ἰππῆς, quo nomine appositè & significanter dici posse putat pullo per onomatopœiam; pipiunt enim. Hermolaus tamen Athenæum arbitratur harum auium pullos ἵππος quasi equulos dixisse: pulli enim propriè sunt equorum, vt modò patebit. Et reuera *Hippos auis* καὶ ἵππος non solùm etiam est gallinaceus, sed idem quoque ἵππος teste Hesychio dicitur, & non incongruè gallinaceus dicitur equus, cum sit æquè alacer, æquè animosus, instabilis, & salax. *Pipos auis.* ἵππος quidem Aristoteli auis genus est, quam Gaza piponem reddidit, vt in Ornithologia *Hippos piscis.* nostra ostendimus: & ἵππος Hesychio, & Varino magnus est piscis marinus: & Athenæus citat Numenij versus & Antiphanis Colophonij, qui hippos inter pisces numerant; cæterùm *Cæcer equo.* is dubitat, an hippi pisces iidem sint, quos Epicharmus ἵππιδία cum epitheto λέια vocat, id est, equuleos læues, nimirum sine squamis: & ipsi etiam Hippidion genus piscis esse docent. Nos verò suo loco cancos in Phoenice ἵππος vocari diximus, id est, equites, & sic vocari ex Plinio ostendimus, quòd tantæ sint velocitatis, vt consequi non sit. Est verò ἵππος etiam *Oculi affectus equus dictus.* oculi affectus ab ipso ortu proueniens, quo instabiles sunt oculi ac semper mouentur, vtique motum sustinentes in concussu & tremore assiduo consistentem. Accidit oculum firmanti muscululo, qui visorij instrumenti basim complexus est. Meminit eius affectionis præter authorem definitionum medicarum Galeno attributarum, ipse quoque Galenus his verbis: *Comm. in Prognost.* Stridere dentibus *Hipp. c. 9.* ex natura, simile est affectus oculorum insito quibusdam, quem appellant equum, cum nullo tempore manere possint requieti (nimirum à motu illo sursum deorsumque facto, qualis equitantibus contingit) sed in modum intremiscentium subinde nitent. Postremò ἵππος accipitur pro pudendo cum viri, tum mulieris, cuius significationes fortassis ratio dari potest, quòd vterque in libidinem apprimè

- pulli Veneris.** pronus est : nam & meretrices , item adolescentes , puellæq. & virgines *πῶλοι*, quasi *τῆς Ἀφροδίτης* *πῶλοι* teste Hesychio dicuntur , id est Veneris pulli. *πῶλος* autem propriè de equino pullo dicitur poëtis equus simpliciter , vnde *πῶλιεῖν* & *πῶλοδαιμνεῖν* est pullos equorum domare , vel domandos locare , & *πῶλεια* apud Vlpianum in tractatu de ædilitio edicto armentum. Latini quidem etiam pullum dicunt de cuiusq. animantis paruo fetu , siue id quadrupes sit , siue avis , frequentius tamen iumentorum foetus , vt equi , & asini , pullos appellant ; quin Hermolaus pullos propriè equorum esse asserit : & Scholia apud Aristophanem in Pace , vbi *πῶλιον* meminit , *πῶλος* addunt propriè dici foetus equorum , & aliarum quadrupedum , quas *κῆρη* Græci nominant. A'λλὰ Caribus equum significabat : hinc Allabando cuidam nomen , quod in equestri prælio strenuè nauasset operam , ab alla scilicet , id est equo & banda , id est , victoria , vt legitur apud Stephanum , qui ab eo Alabandam urbem conditam fuisse addit. *κακαβη* olim vocabatur Carthago ; quam quoque vocem incolarum lingua caput equi significare Stephanus tradit. *κ'λπι* Hesychio , & Varino exponitur *ἰπῶος βαδιστικῆς καὶ εἶδος δρόμου* , equus gradarius , & genus cursus : *δάμοι* verò eisdem secundum Ligures equus est , vti etiam *ἰπκος* Etymologo in *ἰπποσύνη*. *Μωρία* verò illis sunt equi & boves secundum Arcades , & *μέρων* , *πῶλοι* , *φοράδε* , *αθηλαία ἰπῶσι* , id est equæ ; *Σελακίς* genus quoddam equorum , & talpæ significantur eadem voce . *καβάλλος* eidem Hesychio (nam Græci aliàs *καβάλλη* ferè dicunt) est *ἐργατικῆς ἰππικῆς* , id est operarius equus : in quo sanè sensu accepisse etiam videtur Plutarchus , dum ait ; *ὄνεινι τῶ τυχεύοντι καβάλλη χωμαίος* , non expectans videlicet *ἰπποσύνης* , *μὴ δὲ ὀχηματὰ ζυγῶν* . Similiter apud Latinos quoq. caballus utilitatis ferè significationem habet . Seneca de Catone ; *O quantum erat sæculi decus , imperatorium , triumphalem , censorium , & quod super omnia Catonem , vno caballo esse contentum .* Lucilius .
Succussator tetri , tardiq. caballi . Horatius :
Aut Olitoris aget mercede caballum .
- Alla.** Idem elegantissima metaphora indicauit Ausonius , inquit :
Cui subiungabo de molarum ambagibus ,
Qui machinali saxa voluunt pondere
Tripedes caballos , terga raptos verberare .
- De urbibus Caccabe. Calpis.** Hinc falli Cælium innotescit , qui caballos intelligi à Diuo Hieronymo putat maiores equos , sicuti mannos (inquit) accipimus minores . Verba Hieronymi hæc sunt . *Vt statim cernamus tiaras galeis , caballos equis cedere .* nam horum verborum sensus est : sicuti galea militare capitis velamentum validius est tiarâ in pace apud Persas & Medos gestari solita : sic equus quasi per excellentiam de animoso , & bellatore equo dictus , caballo præfertur , qui pacis tempore ad diuersos labores feruit . Est tamen etiam quando caballus pro equo bellico accipitur . *In castris permansi inde caballum reduxi ad censorem .* Apud Græcos paulò antiquiores caballi vocem non reperias , apparetque à Latinis accepisse , id quod etiam ex diuersitate scribendi arguitur , nam modò *β* . duplicant , modò etiam per simplex *λ* . efferunt : quemadmodum & in alijs plerisque Latinis scribendis Græci plurimum variare solent . Suidas tamen à Græcis etymologiam petit ; *καβαλλίς* (oxytonum , non proparoxytonum , vt Etymologus habet) *ὁ ἀπὸ κάπις ἄλις ἐπίων . κλίνεται δὲ καββαλίος . ἰγνεται δὲ ἢ κάπιον , καὶ τὸ ἄλις . περίτομα γὰρ ἔστι τῶν ἀμὸ κάπιος ἐπίωντων ἀλογῶν .* hoc est , vt vertit Gesnerus , Caballis , nomen compositum est à nomine *κάπι* , quod præsepe sonat , & aduerbio *άλις* , quod est abundè . Ferè enim tanquam abundans aliquid in terram delabitur iumentis , quæ ex præsepibus pascuntur . Latini aliam nominis rationem reddunt , alij caballum dictum dicentes , quod cauet terram vngula impressa . Sic enim Isidorus : *Caballus à cauando dictus , propter quod gradens vngula impressa terram concavat , quod reliqua animalia non habent .* Camerarius verò vocem ab antiquis fictam conijcit à sonitu , quem edunt pullu vngularum . *Ἴννος* , *hinnus* , & *γίννος* ginnus ferè confunduntur & pro pumilo equo accipiuntur ; sed haud scio an bene . Vtramque enim vocem pro specie ab equo diuersa , in equino tamen genere accipi certo certius noui . Hinni patrem habent equum , asinam verò matrem ; ginni contrà matrem equam , patrem mulum . Vtraque asertio veterum testimonio autoritateque roboratur . *Muli & hinni* (inquit Marcus Varro) *bigeneri , atque insitiy , non suo genere ab radicibus : ex equa enim & asino fit mulus , contrà ex equo , & asina hinnus , uterque eorum ad usum utilis , partu , fructu , ventre .* Et paulò post : *Hinnus minor est quam mulus corpore , plerunque rubicundior , auribus vt equæ , iubam & caudam similem asini habet .* Columella . *Qui ex equo & asina concepti generantur , quamuis à patre nomen traxerint quod hinni vocantur , matri per omnem magis similes sunt .* Plinius : *Equo & asina genitos mares , hinnulos antiqui vocabant : contraque mulos quos asini , & equa generarent .* Alterius sententiæ author est Aristoteles : *Mulus* (inquit) *cum equa coniunctus γίννον* procreauit , Gaza Iunum reddidit , Plinium fortassis secutus , qui hoc ita transtulit : *In pluresum Græcorum est monumentis , cum equa muli conu natum , quem*
- pulli Veneris.**
- pullus.**
- Alla.**
- De urbibus Caccabe. Calpis.**
- Moriai Polion. Scalaces.**
- Lib. de non fœnerando.**
- Caballus.**
- D. Hieronymus explicatus.**
- Caballus vnde dicitus.**
- Li. 12. Ety. mol. c. 43. Hinnus. Ginnus.**
- Ginni or. tus.**
- Lib. 8. c. 44**

A quem vocauerint hinum, id est paruum mulum. Vbi quoque hinum scribi per simplex n. Cæterum omnes Aristotelis Græci codices γίννον habent. Est verò etiam idem Aristoteli ginnus, pumilio equus, vel pumilio asinus: *Ex equo, & asino* (inquit alibi) *ginni proueniunt, cum conceptus in utero agrotauit.* Et rursus: *Prodeunt quos ginnos vocant, ex equa, cum in gerendo utero agrotauit, more pumilionum in ordine hominum, & porcorum, quos post humos vocant; & quidem ut pumilio, sic ginnus modum suo genitali excedit.* Vnde Varino & Suidæ *ίννοι* sunt οἱ κολοβοὶ τῶν ἰππῶν, *νάννοι* verò οἱ κολοβοὶ τῶν ἀνθρώπων, id est pumili: In quo sensu etiam *ύννος* scribitur apud eundem Varinum, nec non Hefychium, *ύννος, πῶλος ὁ ἐν τῇ ἀσπί νοσήβας πρὸν κοιλίῃναι*, id est pullus in ventre agrotus, antequam prodit. Quia verò sic natus pullus, semper pumilio erat neque ad solitam magnitudinem excrecebat, factum puto, ut postmodum pumiliones equi omnes ginni dicerentur, atque hinni, quia hinnos à ginnis nescirent distinguere, & haud scio, nunquid etiam Hefychius, & Varinus formata inde voce *ίννον* exponunt *ὄν καὶ βάλανι ἰππῶν*. Notandum verò omnes hinnum vocari dicere, quasi de mare tantum intelligant. Nonius tamen, ut & Hermolaus obseruauit, capite de cornu cerui apud Dioscoridem, si fæmella sit ex asina concepta, equi coitu, hinnas appellauit. Alibi etiam Aristoteles *ίννον* à ginno manifestissime distinguit, quæ sunt iumenta docens: *Generis* *Hinna.* (inquit) *quadrupedum quæ animi gignunt, plures quidem species intelliguntur, sed nullis ferè notata nominibus: Singulorum enim nomina habentur, ut hominis, leonis, equi, cerui, canis, reliquorumque ad hunc modum.* Nullis ferè inquam, quoniam genus vnum, vel super ijs omnibus, quæ iumenta nominamus, ut equo, asino, mulo, ginno, hinno, & mulis, quas terra Syria fert, &c. Hinnulus idem quod hinnus, sed præter ex equo, & asina genitum Plinio authore, est etiam foetura capreolorum, caprarum, damarum, leporum, similiumque, ut errauerit (inquit Hermolaus) qui distinctionis studio confixit, hinnulos ceruini generis esse pullos, equini verò inulos vocari: quin si mutare oportet, verius sit inulos per simplex n, & sine flatu ceruinos pullos accipi: hinnos autem & hinnulos per duplex n, & cum aspiratione ex asina conceptos equi coitu. Hefychius *ύννος* præterea exponit *παῖδας*, item *ἴννω κόρην μικρὰν καὶ τὴν ἐν τῷ οφθαλμῷ*, significans dici de puella paruula, item de pupilla oculi: quibus addi iubet Henricus Stephanus *ίννη*, quod vocabulum idem Hefychius exponit *ἡὸς νέος παῖς βρέφος ἀνάγονον ἢ πῶλος*. Hinc verò ei est *βῆς ἡ ἐν ἀνταίῃα*, bos annicula, *ἡνῖος τελέει νέος*. *Κέλης* non simpliciter equus est, sed qui ab vno fessore agitatur, & regitur, & ut Eustathius, & Varinus aiunt, *ὁ ἀζευκος*. siue *ἀζυξ*, *ὁ καταμύδαρ ἐλαυνόμενος, ὁ εἰς ἀνὴρ ἐπικαθῆται, ὁ μονάμπυξ, καὶ δρομικός, ὁ ὑν σελλίριος λεγόμενος καὶ γύμνος*. hoc est, equus singularis non iunctus ad currum, idoneus ad currendum, qui nunc fellaris, seu fellarius dicitur, & nudus. Aristophanis interpres celetem ait esse equum generosum, quem ad certamen alerent equites, quouè ipsi sigillatim vterentur, quique ad bigas, aut currus non submittitur. Sunt qui defultorium equum Latinè interpretentur, defolutorios autem aiunt esse ephippiatis equis contrarios, hoc est, sine ephippijs, quales scilicet *ἀμφίπυξ* Græci dicunt, sed defultorij potius sunt, qui cum bini, vel plures etiam ab equite trahuntur, alternatim insidentur, prout hic vel ille insidentis, aut cursu, aut onere lassus est, ut suo loco fusiùs ostendetur, celes verò vnicus tantum semper intelligitur, quasi *μόνιππος*, præterea defultorij *ἀμφίπυξ* erant, cum celes tam de strato, quam non strato intelligatur. Homerum tamen celetes pro defultorij dixisse certum est, & ab multis annotatum. *Κέλητες* verò etiam dicuntur ipsi equitantes, qui non bigis, aut quadrigis, sed vno tantum equo certabant. Hinc equites Romanos, qui postea Trossuli dicti sunt ab oppidi nomine, quod sua ipsi opera sine peditatu expugnassent, prius Celeres dictos esse Iulius Cæsar Scaliger dicit. Dicitur autem *κέλης* videtur, vel à verbo *κείλειν*, quod exponitur iubere, hortari, & excitare voce, vel à verbo *κέλλειν*, quod est *τρέχειν* siue *βαδίζειν*, id est currere, vel quòd *διακελισμένον*, id est diuarcatis cruribus insidere mos sit. Quia verò celete equo vnus tantum fessor vehitur, nauigium paruum, quod vnicum ferè tantum ferre potest, *κελήσα* etiam, & *κελίσιον* vocauerunt. Baysius ait nauigium esse actuarium, quod vno remo, non binis, aut ternis per sedilia agebatur, cum tamen plures (ait) remiges haberet. Celocem Latini interpretantur authore Gellio. Hefychio item nauigij pars est. *Χρυσάμπυξ* epitheton potius est, quam synonymum equi verum, siquidem sic dicitur præterea, quòd *ἀμπυξ* teste Eustathio dicitur *σειρα κατὰ χρύσος τὰς περίτρο μετώπον τρίχας τῶν ἰππῶν συνδέουσα*, id est, catena, seu funiculus auratus, quo comæ in equorum frontibus sparsæ colligantur: cæterum non solum equis tribuitur hæc *ἀμπυξ*, sed & mulieribus, ut idem Eustathius indicat, dicens *ἀμπυγα* fuisse mulierum *διὰ δὴ ματι πρὸς ἀναδεσιν τριχῶν, ἃς περισέλλοντες οἱ παλαι οἱ ὁπότερον ἦγον*, nam his verbis indicat ampyga nominatum fuisse, & vinculum illud quo constringuntur fluxi crines, & verò etiam vittam, quæ comis iam colligatis superinducebatur. Nunc Latina profequemur. Sunt qui hoc animal equum Latinis vocari volunt ab æqualitate, siue paritate, eò quòd pares antiquitus iungebantur, sed Isidorus dictos ait equos eò, quòd quādo quadrigæ iungebantur, equabantur, paresq. forma & similes cursu copulabantur. Ab equo fit equulus siue equulens, ut ab

Li. 6. de gener. anima.
Lib. 6. Hist.

24.
Porci post-humi.
Hynnus.

Hinna.

Lib. 1. Hist.
cap. 6.

Iumenta.
Hinnulus.

Inulus.

Hinis.

Celes.

Sellaris
equus.

Equus defultorius.

Iliad. O.

Lib. 1. poet.
cap. 22.

Lib. de re
nauali.

Celctiū nauigium.

Celox.

Chrysampyx.

Equus unde dictus.

Lib. 12. ca.
43.

A iustus, muneris authorem primum iniecit, ut quod alijs excogitasset tormentum, ipse experiretur. Similem historiam de vacca aut boue Perilli suo loco recitabimus. An modò Plutarchus scribens fenore præflos à publicanis coactos pati *χοινίσματα, καὶ κλίδα, καὶ ἰππεύς*, istiusmodi æneos equos intelligat, aut equuleos, arduum omnino iudicatu est Gesnerus considerans, quòd *κείτραν* Varino fit fur manifestarius, quoniam per tormenta aculei, siue stimuli eis admouebantur, *ἰππεύς* Plutarcho nihil aliud esse conijcit quàm istiusmodi aculeos, ut vna litera mutata aliqui eculeos dixerint, alij equuleos, id quod non animaduertentes Græci *ἰππεύς* potius quam *κείτρα* transfulerint: nisi quis (inquit) inde potius hippos, & eculeos dictos putet, quòd homines ei stimulantur, ut equi sti- *Enioshuc.*
mulis, & calcaribus. Sed ut ad synonima reuertamur. Apud Firmicum Eniochus legitur pro equus, ut notat Scaliger filius. Canterius, siue (ut alij efferunt) cantherius, quamuis propria fit *Canterius.*
equus spado Vegetio dictus, cui scilicet adempti sunt testiculi, tamen simpliciter pro equo accipitur, ut constat in primis ex veteri proverbio, *Minimè scis canterium in fossa?* Arnobius cantherios *Lib. 7.*
ubiq. vocat equos currentes in Circo. Ab alijs ferè pro viliori potius equo accipitur. Seneca: *M. Cato Censorius cantherio utebatur.* Plautus: *Tum piscatores, qui præbent populo pisces fætidos, Qui adue-* *In Captiuis*
huntur quadrupedanti, crucianti cantherio. Vbi cruciantem interpretantur succussatorem. Et rursus:
B *Ego faxim muli pretio qui superant equos, sint viliores Gallicis canterijs.* Hieronymus tamen canterios Gallicos tanquam probioris notæ equos dixisse videtur: *Illi gaudeant (inquit) Gallicis canterijs, nos solutus vinculis asellus Zacharia delectet.* Nonius etiam cantheria dixit: *Præsepia, non tantum quibus, aut cantheria, aut iumenta cætera, aut vetera animalia pabulantur: sed & omnia loca clausa, & tuta dicta præ-* *Cantheriū.*
sepia. Apud Varronem Aboriginum citante eodem Nonio legitur cantherus his verbis: *Sed neque* *Cantherus.*
vetulus cantherus, quàm nonellus melior, nec canitudini comes virtus. quo loco Gesnerus legendum conijcit cantherius. Cælius canterios à multis intelligi tradit mulos, quos ad vellatura n pasce- *Canterius*
re moris est, atque hordeum inde cantericum (canterinum potius) dici, sed ut hordeum can- *qui multis.*
terinum, ut Ruellius etiam sentit, potius sic dictum videtur, quòd folliculo castratum enascatur, *Hordeum*
ita ego canterium pro mulo non reperio, dici tamen posse, non nego. Canterium autem ab eo, *canterinū.*
quòd castratus est dici quasi carenterium, quòd semine careat, author est M. Varro, inquiring: *Canterius*
In vjs habere malunt placidos: propter quod discrimen maximè institutum, ut castrantur equi. Demptis enim *unde di-*
testiculis fiunt quietiores: & ideo, quòd semine carent, ij canterij appellati, in suis maiales, in gallis gallina- *ctus.*
ceis capi. Quia verò cauterium ijs inuri solet, nonnulli vocem inde trahi opinati sunt per vnus duntaxat elementi demutationem. Iam verò canterium non de equis tantum, seu equino gene-
C re, sed de alijs etiam animantibus dici, Turnebus colligit, ex Pomponio, qui canterium de ho- *Li. 17. Ad-*
mine dixisse videtur his verbis: *Magnus manducus, Camillus canterius:* quanquam hinc (inquit) in *uersa. c. 23.*
quibusdam libris camelus etiam scriptum reperio. Cælius & in vitibus canterium esse docet ex Columella, iugum simplex, cum depositis hostilibus (ut hic scribit adnectuntur singulæ per trans-
uersum perticæ in vnam ordinis partem. Id ferè Plinius quoque prodit. Pedamentum etiam canterium vocant, vnde apud eundem Columellam canteriolus in cepinis, id est, ceparum lo-
cis, munimentum scilicet ceparum, ne thalli earum ventis prosternantur: sicuti in rapinis etiam cantherios dicit, cum operiuntur rapæ, ut à pruinis semina defendantur. Vitruuius denique cantherios in architecturæ ratione nominat; nec non Columella his verbis: *Et cantherij prominentes ad extremam suggrundationem, super cantherios templa. Deinde quæ pedaminibus adnixa singulis iugis* *Lib. 5.*
imponuntur, eas rustici cantheriatis appellant. Cælius Vitruuij locum explicans ait vulgo crassiores, & *Lib. 5.*
robustiores ramos canterios appellari, nil deluxato admodum verbo. Veredus qui, & quare *Veredus.*
dicatur equus, alij aliter intelligunt. Festus & Isidorus rhedarios esse volunt, quod enim ve- *Lib. 18. c. 1*
rent, id est ducerent rhedas, veredos ab antiquis dictos attestantur, addit præterea Isidorus, vel quòd vias publicas currant, per quas etiam rhedas ire solitum erat. Turnebus cum prius communem eam opinionem, qua à rhedis ratio vocis deducitur, à præceptoribus acceptam secutus fuisset, tandem re diligentius inuestigata veredum credidit equum esse, qui neque rhedam, neque cisium trahit, sed vice tamen rhedæ est, idque adeo ex Martiale, & Aufonio conijci licere: ille enim inquit:

Parcius utaris moneo rapiente veredo

Prisce, nec in lepores tam violentus eas.

Non enim ut opinor (inquit ille) qui venabatur, rheda vestabatur: sed & equum esse non rhedam, sequens versus indicat:

Decidit excussus, nec rediturus equo.

Aufonius autem apertissimè id etiam indicat his verbis:

Non cisium, aut pigrum cautus conscende veredum

Non tibi sit rheda, non amor acris equi.

Iterum. *Vel celerem mannum, vel ruptum terga veredum.*

Vbi in equis viatorijs numeratur veredus. Sed & in antiquo Lexico exponitur πῶλος. Hac ille, E quibus & hoc quoq̄, Martialis addo:

Stragula succincti vexator sume veredi,

Nam solet à nudo surgere ficus equo.

Procopio verò equus est cursus publici, & veredarius, qui celeriter, aut celeri equo inuectus regū
Mannus. literas, aut mandata prouehit. Manni quoq̄. frequens apud veteres mentio. Acron & Porphyrio apud Horatium mannos exponunt paruos equos aiuntq̄. dici, quòd mansuetudine manuum familiarius sequantur. Vfus eorum quandoq̄. iunctorum, quandoq̄. solutorum, vt indicat hoc Plinij: *Habebat puer manulos multos, & iunctos & solutos.* Solutos puto tollutares cognominat Seneca: aliàs tamen mannos à tolutaribus equis distinguens, inquit: *Ita non omnibus obesis mannis, & Asturconibus & tolutarijs praeferres unicum illum equum ab ipso Catone defricum?* Frequentior, vt conijcio, iunctorum fuit vsus, Martialis: *Nusquam mulio, mannuli tacebunt.* Horatius: *Et Appiam mannis terit.* Lucretius: *Currit agens mannos ad villam.* Propertius:

Huc mea detonsis auecta est Cynthia mannis.

Burdo.

Burichus.

Digest. 32.

& 3. deleg.

lib. 4. c. 2.

Lib. 12.

Gygenius.

Istiusmodi pusillos equos aliàs burdones, & burichos vocari, siue burdos aut buridos scribunt Porphyrio, & Acron: & Cælius à iuriconsulto quoq̄. burdones dici videri annotauit: sed & apud Vegetium minores equos buricos vocari legimus. Gesnerus burdum dictum conijcit ἀπὸ τῶν πόρων, id est oneribus: nam & Græcè (inquit) apud quosdam recentiores ὁ πόρων legitur, vel quòd bardum, id est, stupidum, & fatuum sit animal, aut fortè ab Hebraica voce pered, quæ mulum significat: ceterum mannos fuisse in delicijs, & pueris potentum, atq̄. diuitum paratos constat, & ob paruitatem ferendis oneribus parum vtilis: & stupiditas equi naturæ parum conuenit. Isidorus mannum interpretatus breuiorem equum, vulgò brunium, vel brunitium vocari tradit. Strabo equos pusillos gygenios appellat, sed hos Hermolaus Aristotelis ginnus esse vult, qui matris, & vteri vitio breuiores quàm deberent, procreantur: sed & idem Hermolaus hinnulum, qui ex asina, & equo ortum habet, aliquibus bardones vocari asserit. Quærendum an mannis idem est

Musimon.

musimon, cuius mentio apud Lucilium: *Pretium emit, qui vendit equum musimonem:* & apud Catonem: *Asinum, aut musimonem, aut arietem:* nam Nonius: *Musimon* (inquit) *asinus, mulus, aut equus breuis.* dicti autè forsitan fuerint equi musimones, quòd iisdem ex locis haberentur, vnde musimones, seu potius musmones oues, nempe ex Hispania, quam inter alios etià paruos misisse equos notum est, quales Astures, & Asturcones nominabant. Iam verò quadrupes, etsi pro equo passim sumatur,

Quadrupes.

Sonipes.

Synonima

aliarū gen-

erum.

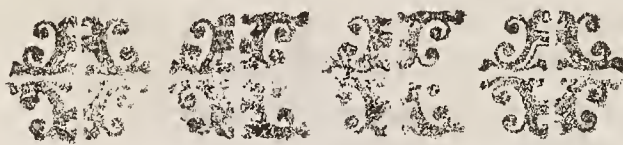
vti etiam sonipes, & cornipes, epitheta tamen potius sunt, quàm synonima: Quintilianus enim quadrupedem in prosa de equo dici negat. Nobis Italis equus vulgò etiamnum cauallo quasi ca- ballus nominatur, Aristoteli tamen etiam equo hoc versu: *Ricchi di gente, & quei d'equino gregge.* Aliàs apud poetas destriero ferè dicitur, quasi dextrarius, vt Hermolaus credidit; Dignum est (inquit) notatu dextratio verbum apud Solinum (de cursu equorum quadriiugum) vnde modò equos maximè bigarios, Hetruria dextrarios appellat. Mihi poetis insigniores celetes sic potissimum appellari certum est. Pala freno interpretantur mannum, vnde palafreniro feruus qui equitantem dominum comitatur: Acchineia Asturconem, mannum tamen vulgò etiam roncino dici potest, quam Hermolaus istiusmodi equuleos ab agresti vulgò runcinos dici putet, idque à runcinis, quæ Plinio sunt maiores ferræ, quibus fabri materiarij secant arborum moles, subiectis canterijs. Cauallo verò equi pullus est. Galli quoq̄. mutuato à Latinis nomine equum Cheual dicunt; Pausania tempore Marcæ dicebant, vnde Marcomannis nomen factum existimatur: hinc & Italarum marchiare, id est migrare, quod tamen militum profectio destinatum verbum est: nostro quidem tempore Germani superiores Mar siue Mer, de equo, de equa Meri etiam dicunt, Angli mare, Illyrij mrcha, alioqui apud Germanos equus frequentius Rofs vocatur, exiguo, vt ait Ioan. Goropius, soni quadrati in rotundum deflexu, à ras, quòd est celer: à quo etiam fit (inquit) rus, ventorum vehementi & procelloso impetu spirantium proprium: nonnullis etiam hors, nonnullis guil, & gaul. Apud Saxones hodie equus castratus appellatur Vuallachus, quod ex ea regione (Vuallachia) quæ olim Dacia erat, habeantur. Belgæ si mas est Peert, item heinst dicunt, si fœmina Merri, si castratus ruyn, si admissarius, sprinckheinst. Indi pacos dicunt, Vandali & Illyrij etiam Kobyla, Angli horse, Bohemi Kum, Poloni Koni, Hispani Italos secuti cauallo. Vandali eum, qui merces portat, Saumar, fortè à summarijs asinis.

Runcina.

Marcæ.

In Saxoni-

cis.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Descriptio.

EQVORVM duo genera apud veteres, & recentiores quosdam reperio, domesticum vnum, ad quod historia ferè tota pertinet, alterum sylvestre, & ferum, quod ἵππῶν propterea Oppianus, Plinius equiferum nuncupavit, alicubi tamen etiam equum ferum, ut dum ait: *Septentrio fert & equorum greges ferorum.* Sed alij alij etiam in regionibus reperiri tradunt. Erasmus Stella quidem Plinio subscribens, hodieq. in Brussia equos sylvestres esse scribit, neq. à Græcis, neq. à Latinis descriptos, penitus equis similes, nisi quòd dorfa satis mollia habent, & ad insidendum inepra: neque temerè cicurari vnquam. Esse autem edendo, nec esse eorum carnes palato insipidas. Et Olaus testatur apud Moscovitas agrestes equos esse. Et Herodotus apud Hypaniam Scythiæ fluvium equos ait esse sylvestres colore candido. Giordanus Imp. inter alias feras rariores, equos sylvestres triginta in sua enutrijsse sylva scribitur; ut meminit Pontanus cap. 14. *In Melpemene.*

B de magnificentia. Strabo verò alpes dum dicit equos agrestes habere, in omnibus alpibus reperiri indicare videtur, quod tamen alij non credunt, nec verum esse putem. Idem Hispaniam sylvestribus equis abūdare testatur, quòd & Varro affirmat in citerioris Hispaniæ regionibus dari eos tradens. Aristoteles Syriam eosdem ferre ait, famamq. esse, iunioribus qui ad feminas accesserint, testiculos mordicus abscindere, cursu persequentes, & capite per posteriora crura immisso. Quem locum Plinius non viderit, de equiferis Græcos scripsisse negans, quoniam illæ terræ non gignebant. Et reuera multa in libris de mirabilibus leguntur, quibus fides haberi nō potest. Equos tamen feros dari Aristoteles meminit in problematibus. Hos colore cinereo esse, per dorsum linea fusca è capite ad caudam porrecta scribit Albertus. Feris quoque annumerandi sunt, de quibus sic meminit Herodotus: *Trans Istrum plagam vastam, atque ignotam solos audio habitare homines: Sigynas veste Medica utentes, eorumque equos toto corpore hirsutos esse ad quinque digitos altitudine pilorum, eosdemque pusillos ac simos, inualidosque ad viros gestandos, sed currus iunctos esse perniciosissimos; atque his curribus indigenas vehi.* Cardanus etiam equos feros apud Scotos, & Orcades asinis maiores esse negat. Inuenio & apud Pnyllos vocatos populos Indiæ hircorum esse magnitudine: Herodotus Indiæ equos Medicis minores esse scribens, de domesticis intelligit, miratur verò paruitatem, cum ceteræ quadrupedes, atq; volucres multò quàm in ceteris locis grandiores ibi esse soleant. Haud scio ferinè an potius domestici fuerint illi quos Fraciscus Alvarez, qui diù apud Preteianne legatione Christiana functus est, scribit ei principi ex Aegypto missos triginta numero, elephantorum magnitudine. In domesticis quidem magnitudo nulla certa statui potest: ad quos, cum Plinius domesticos simpliciter equos vocari debere indicet his verbis: *De equiferis non scripserunt Græci, quoniam terræ illæ non gignebant: Veruntamen fortiora omnia eadem quàm in equis intelligi debent, quæ deinceps dicentur, omnia referri volo.* Columella totum hoc equinum pecus tripartito diuidit. *Est enim (inquit) generosa materies, quæ circo sacrisque certaminibus equos præbet. Est mularis quæ pretio factus sui comparatur generoso: est & vulgaris, quæ mediocres feminas maresque progenerat: ut quæque est præstantior, ita ubere campo nascitur.* Varro verò etiam alios ait idoneos ad rem militarem, alios ad vecturam: itaque peritum belli alios eligere atque alere, ac docere; aliter quadrigarium, ac desultorem; & aliter rursus qui vectarios facere vult. Sed ad animum isthac referenda, nam ad belli, & circorum usum generosam, animosamq; sobolem requiri suis locis ostendetur. Differunt verò etiam gradiendi modo: Alijs enim gressus, atque incessus mollis, & quietus, alijs durus, & inquietus, qui succussatim, & subsultim molestè ingredients equitantem quàm maximè inquietant, caput offendentes, collumq; dorsum, & nates, quales equos Germania frequentes producit; succussores, succussone suè, & succussatores propterea dicti, cum succussare authore Marcello sit sursum frequenter excutere. Quare & gressum ipsum quoque succussaturam vocant nonnulli. Nonius eosdem vel saltem confimiles tortores vocauit, vulgus nunc teste Hermolao trotones, (video & trottonarios vocari Vegetio & trepidarios) Aufonius cruciantes. Qui verò molliter incedunt, & sine succussatura gestant, Simon, quem sæpenumero Xenophon citat, ἑυδρῶν & ἰσοδρῶν nominabat, Latini gradarios dicunt, quare Ciceronem Seneca per metaphoram vocauit gradariū, quòd oratio eius lentè incederet & molliter. Ut verò succussatores improbabantur, ut ostendit Lucilius: *Succussatores tetri, tardiq; caballi. Et alibi: Campanus sonipes succussor nullus sequatur.*

ita gradarij erant in pretio: Hinc idem poeta.

Ipsè equus non formosus, gradarius optimus victor.

Plautus:

- Tollutaris.* Plautus : *Demam Hercule iam de hordeo, tollutum n̄ badizas.*
- A gradario tolutarem nihil, vel parum saltem differre putem, siue tolutarium : nam Varro, *Qui te gradu* (inquit) *tollutum* (aliàs tolutili) *melius quàm tutè molliter vectus, citò relinquant.* A pedum volubilitate vocari docet Nonius, *tolutum quasi volutum, hoc est volubiliter dictum asserens.* Plinius thieldones, siue (vt Hermolaus legit) Thieldones, & Asturcones vocare videtur, his verbis : *In Hispania Gallica gens, & Asturica equini generis, quos thieldones vocamus, minori forma Asturcones gignunt : quibus non vulgaris in cursu gradus, sed mollis, alterno crurum explicatu glomeratio : unde equis tolutum carpere incursus traditur arte.* Seneca in epistolis mannos etiam tollutares vocat, & alicubi etiam tolutarium à mannis & Asturconibus distinguit, inquit : *Ita non omnibus obelis mannis, & Asturconibus, & tolutarijs præferres unicum illum equum ab ipso Catone defrictum ?* tolutarios fortè hoc loco cum tieldonibus eisdem faciens, vt tolutares sint manni, Asturcones & Tieldones. Ad Tieldonum vocem accedere videtur Belgis à numerandis gressibus vulgò tellenaer, Germanis zeltner dictus equus, (quem Iunius Asturconem interpretatur,) nam quod tollutum incedere Varro, & Plinius tollutum carpere incessus dixit, id Martialis de Asturcone ad numerum colligere vngulas, hoc versu : *Hic brevis ad numerum rapidos, qui colligit vngues,* Virgilius gressus glomerare vocat. Sunt qui vulgò exponunt andar à lambro, vel ad agio, vel etiam iltracco. Memini autem etiam alicubi me legisse *ἰσοκρίκειν* de molli ingressu equi gradarij, & tollutaris, qui cum ad numerum ferè factus esse videatur, quidam in Lexico Græco Latino *ἰσοκρίκειν* exponit resonare, placidè pulsare fides in concinnanda ad numeros cithara, ex interprete scilicet Pindari. Inuenio & in Lexico Græco, sed sine autoritate *ἰσοκρίκειν* pro gradarius. Hermolaus verò pro tieldonibus apud Plinium, aliquando scribendum putauit Tyddones, à Tydda oppido citerioris Hispaniæ, Græcorum originis iuxta Gallecos; sed nec discerno id (inquit) magnoperè, nec refello. Arlumnus equum mannum, thieldonem & Asturconem, Italicè exponit vbino, & china, malim ac china, vt sit Germanicæ originis, aut Gallicæ quasi hacquenè aut hackeneij à sono nimirum, quem alternatim eleuatis pedibus similem edit illi qui auditur, cum olera, aut aliquid quippiam geminis cultris minutatim super abaco ligneo inciditur, quod Germani hacken dicunt, Galli hacquer. Ratio huius illiusque incessus aliàs reddetur. Inuenio & in partibus quibusdam differentiam nam præterquam, quòd multæ his grandes, illis paruæ sunt, puta caput, oculi, aures, iuba, cauda, pes, vngulæ, Absyrtus tanquam præcipuam differentiam ponit, quòd *τῆ βᾶσι ἀτομοὶ καὶ κοῖλοι*, id est, indiuidua, & caua spina sint equi Argolici & Istrij; Hispani verò *ἐντομοὶ*. Vngula verò etiam alijs mollior, alijs durior, vt mox fusiùs ostendetur inter probioris equi notas, quibusdam etiam tam dura, atq. solida, vt soleis ferratis non egeant, vt Paulus Venetus testatur his verbis: *Balasciæ (Galassiam alij vocant) prouincia, cuius reges ab Alexandro Magno originem duxisse feruntur, equos habet multos & optimos, magnos & veloces, qui tam duras, ac fortes in pedibus habent plantas & vngulas, vt ferramento opus non habeant, etiam quantumlibet per saxa & montes currant. Hos itaque si cognouissent poetæ, priuatim χαλκὸ ποδῆς siue æripedes appositissimè nominassent, & cornipedes, quamuis alioqui hæc epitheta non solum qui firmis, validisque sunt vngulis conueniant, sed etiam qui pedibus resonant, vt sonites etiam apud alios. Equum describere superuacaneum duxi, electioris (qualis hic exprimitur, pro cæteris spectatissimus, quòd cum frons illi sit alba, stellam in ea habeat vndecim radiorum cæsi coloris, cuius & totum corpus est, præter iubam quæ fuluescit.) postmodum notas traditurus, cum sit notissimum animal : partes tantum quasdam enumerabo, à pedibus sumpto exordio. Est autem equino generi vngula indiuisa, vnde *μωνυχῆς ἵππος* dici ostendimus, vnde centaurus quidam Iuuenali monychus nominatur. Eleganter id ostendit Ouidius in Ocyroe Chironis filia in equam immutata:*
- Tum digiti coeunt, & equinos alligat vngues
Perpetuo cornu leuis vngula.*
- Ὅτι λῆ quidem etiam pro cuiusuis quadrupedis vngula accipitur; nam & apud Hesiodum de boue, apud Xenophontem de sue, apud Aristophanem de agno dici legitur, tamen significatiùs priuatim de vngula diceretur equina; Varinus enim *ὄπλα* dictas esse ait *ἀπλᾶς*, id est simplices, quòd nec bifidæ, nec multifidæ sint, vt in alijs quadrupedibus. Concauitatem vngularum *χελιδόνα* hoc est hirundinem vocant, à nido hirundinis, vt ait Absyrtus interprete Ruellio; *In asino* (inquit) *admissario requiritur vngula dura, subter concaua, interiore sinu paruo, quam à nido hirundinis chelidona vocant,* vbi Græcè sic legitur : *παχὺ τὸν ὄνυχᾶ καὶ κάτωθεν κοίλῃ τῆ ὄπλῃ, καὶ χελιδόνα μίτραν ἔχουσα.* Qui in canibus etiam dici volunt, authorem puto nullum habent. Idem Absyrtus de hordeatione scribens, partem quandam vnguis, aut vngui proximam *βατραχόν*, id est ranam vocat, *Frictio* (inquit) *secundum pilos ad imas partes spectet : si quidem per pedes huiusce morbi impetus erumpere creditur; quapropter pecus vngulas abijcit : in quibus partes illæ, quas batrachos, id est, ranas vocant, tenere fiunt, & sanguinem emittunt; quas inferius scarificare, & circumcidere oportet.* Ruellius hoc in loco aliter
- Hirundo.* Cap. 14.
- Cap. 8.*
- Rana.*

C aliter vertit, & ranas incrementa linguæ (vt in homine accipi solent) interpretatur, absurdo sensu, inquit Gesnerus, quod enim vngulæ pars sit, ostendit ex Geoponicis Græcis, vbi pulli eligendi signa ex Absyrto traduntur, & inter cætera laudantur *ὅτι λή ἐν περιγραφῶς καὶ πάντων ἐν ὁμαλῶς συμπεπνηγυῖα, βατραχος μικρός, ὄνυξ ἑπεῖος*. Vegetius etiam vngulæ partem, vel saltem proximam fecit, inquit: *Oportet ferramento concisorio soleas ranulasq; purgari*, vbi tamen in vulgaribus codicibus ramulas legitur, sine vlllo sensu. Arbitratur itaque Gesnerus batrachon siue ranam eam partem esse, quæ clavis sæpè solearum malè adactis læditur; teneritas (inquit) quædam ossium est referens formam vngulæ, quam nutrit etiam, eiusq; radices in se continet. Russius & alij barbari scriptores tuellum vocant, Germani indigite voce Kernem quasi nucleum, nimirum quòd mollior intra duriorem tanquam nucleus in testa sua contineatur, nisi quis à carne nomen deductum malit, quòd carnis substantia constet. Andreas Lacuna batrachon escharam singulis cruribus adnatam transtulit. A batrachos apud Absyrtum verbum legitur *βατραχίζεν*, quòd Ruellius tanquam sibi ignotum præterit nonnunquam, aliàs etiam vertit, distrahi, vt innatantes ranas imitetur, vt hoc loco: *Deterit autem vngulam tractim ingrediens ὀλιθίσση, καὶ πεσῶν διασπῆ, καὶ ὀλέγσει, βατραχίσση*, vertit ille, *cùm cursitans lapsatur, & ita caducus distrahitur, vt innatantes ranas imitetur*, id *βατραχίζεν Græca consuetudine nominant*; cùm ipsi vertendum fuisset; ad ranulam sic dictam pedis partem offendere. Si vngulæ pleniores fuerint, carnosæq; citra cavitatem, Xenophon testante Cælio *χαμηλαί* vocat. Cõmissuram vngulæ cum pede, vel vngulæ exortum, Græci *σέφανον*, id est coronam dicunt. Hippocrates etiam *τῆ δὲ ὄνυχος ἀσμονίαν*, quo loco *περισεφανίδος* quoque meminit, inquit, *αἷμα λαμβάνων ἀπὸ τῆς περισεφανίδος*, Ruellius vertit, *è parte coronam cingente*: sed fortassis vena quædam eò loci sic vocetur. Sunt & *κύες* Hesychio, & Varino vngularum in equis pars: alij verò non vngularum partem, sed vicinam eis esse volunt, ideòq; etiã *κύνοπλον* appellari. Gesnerus à Laur. Russio putat appellari falcẽ, dicit enim (inquit) locum esse delicatum & neruosum, parumq; carnosum, sed hæc forsan potius fuerit *μεσοκύνιον*, cynoplon verò idẽ quòd corona, id quòd & ipse quoq; Gesnerus credidisse prius videtur ex his Absyrti verbis: *Στρέμματις γινομένη ἐν τῷ μεσοκύνιον, νῆ ἢ κύνοπλον λεγομένην ὡρώτον ἀφαιρεῖν αἷμα ἐκ τῆς μεσοκύνιας τὸ δὲ κύνοπλον ὃ σεράνιον λέγεται μὴ κτείνειν*.

Hinc

Hinc (inquit) apparet coronam etiam cynoplon dici, mesocynion verò proximam (superiùs nimirum paulò) partem, & ipsam quandoq. propter vicinitatem eodem nomine venire. Ruellius in harum vocum translatione admodum variat. Est enim vbi mesocynia calces reddidit, vt hoc loco: *Calces.* *Asinus admissarius habeat τὰ μεσοκύνια κὴ λίαν ὑψηλά, μηδὲ τριπευῖα, μηδὲ κυνοβατῆς ἔσω: calces neq. præter modum altos, neque nimium depressos, sed neque nixus talis ingrediatur, quasi κύνες tali sint, quos tamen alicubi etiam transtulit pro μεσοκύνια, vt hoc loco: *Επι κρηθιά σῶν: διακὸ πλε τὰς ἐν τοῖς μεσοκύνιοις ποῖς ἐμπαροδίοις φλέβας, ἐκ τῆ ἐντός μέρας ἢ τῆ ἐκτός. In hordeatione (vertit) morbo vena sub anterioribus talis interna, vel externa parte feriantur.* In capite verò de domitura pulli, vbi Absyrtus habet, καὶ ἔτως τὰ μεσοκύνια χθαμαλά γινέσθαι, Latinè habet, *id quod pedis articulos, ac suffragines infirmit.* Et mox in sequenti capite, σπρέμματος γινόμενε ἐν τῷ μεσοκύνια ἢ κυνόπλω, habet, *si os luxetur in articulo pedis, aut corona: & ibidem ἐκ τῆ μεσοκύνια ab articulo suffraginis.* Rursus alicubi ἐν τοῖς μεσοκύνιοις, in suffraginum articulo, & mox, ἢ ὑνγulas ad internam calcium partem, seu malleolos potius vocare placet, vbi Græcè legitur κυνοπόδιων ἢ σφυρων λεγομένων. Alicubi etiam apud eundem Absyrtum μετακύνιον legitur, vbi articulum reddidit, Gesnerus vocem corruptam esse ait pro μεσοκύνια, conijcitque κύνιας & inde deriuatis nominibus has partes appellari, à colligando quod Græci (inquit) κυνοβάται dicunt: siue quoniam vngula illic adnata sit carni, vt κυνοδέσμον, vbi præputium glandi alligatur: siue quoniam ea in parte numellis, & vinculis astringi solent equi. Leonicensio tamen alia etymologia placet, quòd calli illic tanquam in caninis pedibus subsint. Vertens enim hoc Xenophontis, τὰ ἀνωτέρω μὲν τῶν ὀπλων, κατωτέρω δὲ κυνοπόδιων ὄσα, vertit, *Ossa que sunt supra vngulam infra talos, qua parte, vt in caninis pedibus, callus subest, κυνοπόδιας dixere.* Et Pollux etiam inter nomina à cane deriuata equos κυνοπόδιας recenset. Istiusmodi autem ossa Gesnerus, vel totam hanc partem μεσοκύνιον appellari arbitratur. Talos verò an habeat equus dubitandum, Xenophon quidem eos ei tribuit, vt Pollux testatur, cæterum Aristoteles solipedum nulli astragulum, siue talum esse dicit, & ne asino quidem, præterquam Indico, cui cornu à fronte eminent. Suffrago verò id est in posterioribus pedibus quadrupedum, quod in prioribus genu, vel est nodus, aut articulus sub crure, quo pedis versura constat, tibiæq. ita annectitur pes, vt verti possit, id quod spectamus in bobus, equis, & alijs armentis. Dictæ suffragines, quòd suffringantur, hoc est in altum frangantur, vel quòd ad gressum suffragentur. Constat sanè genua animalium, quæ animal generant, ante se flecti, suffraginum verò artus in aduersum. Quemadmodum igitur poplites dicti sunt, quòd post plicentur: ita suffragines quòd subter frangantur. Barbari suffraginem garrectum nominant. Ruellius in hoc loco Absyrti eis τὸ ἐντός μέρος τῆς ἀγκύλης ἐν τῇ ἰγνῷ transtulit, *interno poplitis sinu, aut interiore crure.* Vegetius ossa quædam sub tibijs, bases vocat, calcaneos fortassis intelligens. Περὸν ὄνυξ in equo, quidam pedis commissuram vertunt, in qua significatione ego hanc vocem non reperio, Galeno est alterum tibiæ os, exterius & tenuius, aitq. interdum sic appellari ossis huius epiphysim, interdum & eius protuberantiam, quæ non sit aliud quàm malleolus: vnde etiam Gesnerus in equo os tibiæ esse putat, quod radium vocant, vt in homine etiam, & sic alibi quoque Ruellius apud Absyrtum transtulit: alij similiter fibulam vertunt. Cirros pedum nominat Vegetius his verbis: *In equis non solum utilitas, verum etiam decoris ratio seruanda est. Nunquam enim nisi necessitas passionis exigit, de articulis ressecandi sunt cirri. Naturale enim ornamentum pedum natura in illis constituit.* Est vbi subcirros etiam vocat. Idem Vegetius crura equi, aliorumq. iumentorum gambas vocat, quasi campas (inquit Hermolaus) Nam & Aristoteles campen nominat in pedibus, qua suffragines poplitesque habentur. Hippiati Græci βραχιόνα: & χεῖλη vocant, videntur, etsi tamen interdum distinguat Ruellius, vt dixi, pro μεσοκύνια ἐν βραχίονσι vertit, suffragines in cruribus, & alibi etiam pro βραχίονσι crura reposuit, Vegetius etiam Latinè brachiola in equis dixit. Coxendices maximas, & validissimas habet, ijsq. plurimum valet, indeq. fieri putat Ambrosius Nolanus, quòd sessorem ephippium è iuxta humeros amet, contra ac asini, & muli qui ob earundem partium debilitatem ea libentiùs admittunt in lumbis. Sed verba eius adscribam. *H* Quærens itaque cur equi super humeris equitem sedere amant, & ob eam rem ephippium ad equi spatulas accommodatur: muli & asini super lumbis libentiùs tolerant: an quia tum equus (inquit) valet vel eundo, vel saltando, vel currendo, quum posteriores pedes sub prioribus submiserit; vbi enim id facilè poterit facere, tum valebit cæterum corpus etiam cum equite perquam vegete promouere: quandoquidem plurimum à coxendicibus valet equus. Signum, nam coxendices maximas, & validissimas habet, quin etiam saltus, & cursus eius, qui ferè è saltibus plurimis continuatis constat, indicant magnam potentiam posteriorum partium. Harum. n. solarum opera omnis fit, sicuti etiam in leonibus, canibus, leporibus, cervis, capreolis, damis videre licet, quorum coxendices magnæ, ac valentes habentur. Si igitur equi super lumbis sessorem pondus è aliquod haberent, veluti impediti, & non potentes prioribus subplantare posteriora, tardarentur. In mulis verò qui semiasini sunt, vt aiunt Græci, atq. asinis coxendices longè minores, & exanclatiores sunt; quam-*

quamobrem multò debilius ea parte valent, vel currendo, vel saltando, atque cum coxas depressores quàm dorsum medium lumbosue habeant, videntur lumbi super quatuor pedibus, perinde ac super quatuor fulcris subfilere. Quocirca tam muli, quàm asini laudantur, ut in parte longè valentiore. Nam citius, vel ulterius posita tanquam debilioribus membris, eisq. quæ à nullis alijs adiuventur, addita essent, impedimento magno sunt, ac ineptius absportantur. Esse quin imò asini, & muli videntur veluti scamna, quæ in medio quàm in extremitatibus meliùs pondera suscipiunt: atq. idcirco super lumbis mulorum, & asinorum aptius, in equis liberiùs ad humeros sedetur. Huc vsque ille. Ea autem dorso pars, qua infidetur, Xenephonti ἔδρα nominatur his verbis: *Curator spinæ pilos ne attingito, nisi manu, qua illos premat, & malceat, sequens situm eorum. sic enim quasi sedili in equo, minime nocuerit, nisi γὰρ ἀβλάπτοι τῆν ἔδραν εἰσὶ πτε:* alioqui ἔδρα idem etiam sella, est & sedes, alijs etiam sedes quæ alicui honoris gratia ponitur, & ἔδρα medicis est meatus inferior continendis, transmittendisque excrementis destinatus; cui scilicet homo infidet, ut hinc fortè eam dorso partem ita nominauerit Xenophon, quanquam utraque ab eodem verbo ἔδω quod est sedeo, rectè deducatur, cum utriusque infideat homo. Plinius in sedem recipere cum dicit de Bucephalo, sedem pro edra, ea scilicet, quam dixi, dorso parte accipere potuit, nisi quis de sella potius accipiat. *Κόκκυγα* vocant veterinarij, partem quandam inter armos, siue scapulas, Auellius lumbos reddidit Latinè, rectius Græcam vocem relicturus, nam præter quàm quòd lumbos ὀστρον dicunt, mouere ipsum debuisset Absyrtus, qui expressè scribit coccygem esse *ἰσοσυνωμία*, id est intersalpio, ut Gesnerus ait, siue medio scapularum, aut armorum loco. Et pertinet sanè ad humeros *συνωμία*, vertitur enim ab ipso etiam Ruellio compages humerorum, vel armorum, qua humeri committuntur, & ab alis etiam dicitur esse scapularum cōtractio, qua scapularum discrimen confunditur, & *αερομία* est humerorum sumitas. Absyrtus alio in loco coccygem videtur appellare *κόκκοι* his verbis: Quosdam (equos) aëtogenes vocant à genitiua quadam nota *ἐν τοῖς ὠμοῖς καὶ τῶ κοκκῶ*, quos ceu bonos Sarmatæ commendāt, Ruellius hic imprudenter reddidit, in armis, & clunibus, cum tamen mox subsequatur, Sarmatas quidem in armis, & cocco hanc notam probare, in posteriore autem parte circa coxas, & caudam improbare. Gesnerus coccon siue coccyga conijcit esse partem in medio dorso, iuxta spinam eminentem, quod mihi quoque persuadet vinariorum vasorum operculi vernacula apud nos significatio, coccon enim dicitur, & vasa in medio dorso meatum habent, per quem vinum infunditur. Armus idem quod humerus, sed hic de homine, ille de quadrupedibus significantius dicitur. Græci in utrisque ὀμῶν dicunt. Dorsum in equo hippiatribarbari, ut Russius, garrefum, vel garrese appellāt. *Μαλαί* & *μαχαλαί* sunt equi axillæ. Mammæ tam mares in hoc genere quàm foeminae habent, foeminae quidē omnes, omnes verò mares non item, sed illi tantum qui matri similes prodire, ut Aristoteles testatur. Fæminæ binas habent inter foemora, quibus Horatius mammæ anus cuiusdam assimilat, admirantis se tam frigidè ab eo amari, & non aduertentis se ob portentosam deformitatem fastidiri, inter cuius notas, mammæ etiam recenset, inquit:

*Sed incitat me pectus & mammae pueres,
Equina quales vbera.*

Caudam habet bouillæ contrariam; tenorem videlicet breuem, pilos prolixos, contra boues pilos breues, prolixum tenorem, quem Plinius caudem appellat. Vegetius equi caudam muscarium vocabat, à muscarij stabelli, quo muscæ abiguntur, similitudine. Pili caudæ setæ dicuntur, ut Plinius ostendit, inquit: *Cauda animalibus praelongis setosa. ut equis, & rursus: Caudis cauda longior alinis quàm equis, setosus veterinis.* Cicero quoque setam equinam dixit: *In hoc medio apparatu fulgentem gladium è lacunari seta equina appensum admitti iussit, ut impenderet illius beati cervicibus.* Et alibi de equo simul & leone: *Oculos autem natura nobis, ut equo & leoni setas, caudam, aures ad motum animarum, declarandos dedit.* Hippuriam herbam dictam quasi caudam equinam, quidam etiam equisetum dicunt. Setæ tamen priuatim de suis potius dicuntur. Longiores istos caudæ equinæ pilos, quibus equi muscas fugant, *σοβαί* vocant Græci, item & muscarium, siue stebellum quo muscæ pelluntur. Apud Hippiatros exponitur etiam galea ex pilis equinis, de qua suo loco. Notauit Plutarchus istiusmodi caudæ pilos in equis quàm in equabus duriores esse, rationemque reddit, quod equarum caudæ vrinae madefactæ setas habeant inualidas. Idem Plutarchus memoratu digna omnino historia docet hisce setis equinis euenire, quòd omnibus etiam alijs pilis solet, nempe quòd sigillatim facillè & sine vlllo labore euelluntur, plures verò simul copulatos impossibile quasi est euellere. Sertonius (inquit) cum suis copijs ex barbara turba conflatis, rationibus persuadere non posset, in re militari plus habere momenti consilium quàm temerarias vires, posteaquam illi parum feliciter pugnaissent, duos proponit equos alterum macilentum atque iualidum; alterum vegetum, cauda pilosa, atque inualido; illi iuuenem adhibet prægrandi corpore, & admirandis viribus; contra vegeto illi pusillum & imbecillum admouet homuncionem. Hic singulos pilos paulatim vellens, breui spatio totam depilauit caudam, iuuenis verò è diuerso caudam omnem

Edra.
Coccyx.
Lumbi.
Cap. 14.
Synomia.
Cap. 114.
Aetogenes equi.
Armus.
Garrefus.
Axilla.
Mamma.
Lib. 4. de Part. c. 10
Od. 8 Epod
Cauda.
Muscarium.
Seta.
Li. 5. Tusc.
Lib. 3. d
Orat.
L. de solert. animal.
In Sertorio.
Consilium virib. præstare.

nem simul manibus vtrisque compræhensum, vi atque impetu conatur reuellere: Qui cum frustra sudaret, risui fuit circumstantibus. Sub hæc assurgens Sertorius, cuius consilio nutuque hæc fuerant acta; videtis (inquit) commilitores quanto plus possit ingenium quam vires. Hinc caudæ equinæ pilos paulatim vellere proverbialiter dicebantur, qui quod viribus atque impetu fieri nequit, id tempore atque assiduitate conficit. Meminit eius Horatius in epistolis:

*Vtor promisso, caudæque pilos ut equinæ
Paulatim vello, demo unum, demo etiam unum
Dum cadat elusus ratione ruentis acerui,
Qui vadit ad fastus, & virtutem æstimat annis.*

Iuba. Qui ex collo pendent crines, latini iubas dicunt, non tantum in equo, sed & in leone: Plinius: **L. 8. c. 16.** leonis præcipua generositas tunc, cum colla armosque vestiunt iuba. Aliàs tamen inquit: Pili equis in iuba largi, in armis leoni. Iubam Xenophon χαίτην vocat; (quæ vox usurpatur etiam de frondibus vitis apud Athenæum ex Arcestrato; & Theocritus χαιταί, appellauit cinaræ spinosæ stirpis pappos: aliàs propriè equi iuba est, vnde etiam Apollonio χαιταις cognominatur:) Aristoteles λοφίαν id est, vt Gaza vertit, cristam; hinc teste Varino ζῶα λόφερα dicuntur ἅ ποτὲ λόφος ἢ τοὶ ἀτροπᾶτε μέρες. Ab hoc eodem Varino πωλεῖα exponitur χαιτή, id est iuba. Nos, sicuti & Galli crines dicimus, Germani superiores Krantz quasi corollas, inferiores de mane, quo nomine aliàs intelligunt lunam. Sunt & aliæ iubæ in frontem deuexæ, quas latini capronas vocant, quasi à capite pronas, vt Nonius exponit: de quibus Lucilius in satyris apud eundem:

*Aptari caput, atque comas flutare capronas
Altas, frontibus immixtas, vt mos fuit illis.*

Procomiū. Græci προκόμιον dicunt, Xenephontis interpretis iubam verticalem transtulit. Apud Vegetium **L. 2. c. 11.** protocomium legitur. Pili sunt, qui à vertice equi iuxta oculos & tempora propendent. Gena seu palpebra inferior pilis caret, propterea (inquit Aelianus) Apelli Ephesio, quod equo ibi pilos appinxisset, reprehensionem attulisse ferunt. Alij non Apelli hoc accidisse, sed Niconi aiunt, cum tamen scientissimè ceteras equi partes pinxisset: hanc partem illi vitio versam fuisse. Hierocles eum pictorem Miconem (Μικωνά) vocare videtur inquit: *Vetus ille Micon arbitrabatur equum in inferiore gena pilos edere, quos phlebarides Græci vocant. Taxat igitur iure Simo Miconem, at ignorantia infamulat.* Alij quoque Polygnostum eum pictorem vocant, vt Tzetzes annotauit. Plinius soli equo præter hominem pilos canescere tradit, & apud Aristotelem habemus, equi pilos manifestè in senectute canescere, & huius canities alicubi etiam rationem assignat his verbis: *Equis maxime omnium que nouerimus animalium canities innotescit, quod os in quo cerebrum, tenuius quam cetera pro magnitudine habeant: argumentum est, quod ictus eo in loco periculosus est, vnde illud Homeri:*

*Et quia seta hærent capiti, lethaleque vulnus
Præcipue fit equis.*

Lib. 1. de morb. cutis cap. 6. Quam philosophi sententiã Mercurialis conatus est explodere, arbitrans canitiem fieri ab animantis temperamento frigido, & ratione frigiditatis facilè putrescere humores in ipso equo, quam si veritas (inquit) non est omnino celanda, debemus dicere, non esse canitiem pilorum veram, sed potius albedinem. Atqui si propter communem hanc causam, diminutum scilicet calorem tantum canesceret equus, cur non & alijs quadrupedibus canities communis? occultior itaque causa erat tradenda: alioqui pilos equorum albecere ob caloris inopiam manifestè nos docet idem Aristoteles in problematibus. Quærens enim cur equis, & asinis pili è cicatrice promere se possint, hominibus autem non possint: *An quod ceteris (ait) animantibus tergus, per se pars corporis est; hominis autem cutis, velut affectus carnis exultat, quippe qua summa illius forma refrigerante, solidius cutricibus re-la existere videatur, quemadmodum cruxta in pulve superducuntur, quas vetulas appellamus. Cum nascuntur itaque illa non nisi farina elixa sint, hominis quoque cutis nominata, non nisi caro putanda est. Vbi igitur in equis, hæc vel vulnus acceperit vel attrita fuerit, incidit, vt hominis quidem caro condensetur: quamobrem summa corporis parte immutata, vulnus non eandem compagem capit, qua corpus iam inde ab ortu natura extitit: cum itaque hæc immutata sit, nihil profecto absurdum fuerit, si ex ea non idem præterea proficiscatur. Sicut in arcis quoque appellatis licet percipere, nam illas etiam corporis summi corruptionem, immutationemque esse nouimus: At iumentis attritis, vbi ad sanitatem redierunt partes vitiatæ, corporibus denuo eisdem replentur, quanquam debilioribus, quam principio fuerint. Sed cum etiam cutis eorum pars sit, confici pili prouenireque possunt: cute namque pilos enasci certum est: sed candidi propterea exoriuntur, quoniam vt secunda hæc cutis imbecillior quam prima est, sic pilus candidus ille imbecillimut exit. Hisce itaque verbis Aristoteles pilos indicat sub ephippijs in cicatrice semper albos prouenire, propterea quod cum sit debilis ea pars, nutrimentum non vt antea digeritur, sed quodammodò fit quædam corruptio, ex qua pili quidem, sed digestionis debilitatem indicantis coloris,*

Cutis humana & equina discrimen.

coloris, albi scilicet producuntur. Sed quod ad ortum attinet istiusmodi pilorum in cicatricibus, illius aliam omnino rationem quam philosophus reddit Alexander Aphrodisiensis, videlicet quod cum cutis hominum spissior sit, quam equi, foramina in ipsa cicatrice, quæ longè quam cutis spissior est, omninò excæcantur, quod in equis (inquit) fieri non potest, quia cutem habent laxiorem. Cutem autem humanam spissorem esse ostendit inditio pilorum, qui molles sunt ac tenues, equinis comparati, qui sunt duri & crassi, & ex laxiori cute exeuntes. Quare cum subiecta collectaque excrementa per meatus tenues qui relictæ sunt, exeunt & concrecant, pilos (inquit) gignunt, & augent. Reddit itidem rationem, cur hordeum tostum redactumque in puluerem cicatricibus equorum conspersum faciat, ut pili non albi, sed cæteris unicolores oriantur: quoniam nimirum vim discutiendi purgandique obtinens, detergit atque absomit excrementa pituitæ, atque materiam omnem vitiosam, quam vulnus per membri infirmitatem collegerat. Sed ut ad canitiem reuertamur, eam equo soli præter hominem euenire non putem, nam & canes canescunt, & fortè multa etiam alia animantia, quod Scaliger asserit in quintum Theophrasti de causis plantarum: *Color (inquit) equi mutatur per ætatem bis: Alius calor pullo per menses aliquot; alius post ad canitiem usque: qui affectus multis communis animantibus: Colorum in hisce animantibus tanta varietas, ut vix vllum sit reperire, qui in equis non reperiatur; albostamen nasci nullos volunt sed canos, qui tandem progressu temporis dealbescant. Sed de coloribus mox in electione optimi equi. Vbi ostendetur qui colores præbentur, quinque improbentur, lectorisque omnino satisfiet desiderio. Dentes vtraque oris parte habere continuos tradit Plinius, & Aristoteles inter ἀνθρώπων αὐτὰρ ἵππων etiam recenset, id est, dentium continuam feriem habentia animalia: idem numero quadraginta esse dicit, quos Vegetius sic distinxit; molares viginti quatuor, caninos quatuor, (vulgus Scaliones vocat aut fasciolas) rapaces duodecim: similiterque Absyrtus, inquiens habere in anteriori parte superiores octo, & totidem inferiores, cum caninis: & molares in maxilla superiore senos ac inferiores totidem, & in altero latere similiter. Itaque præter agnatos (ἐκτὸς τῶν προαφωγῶν) quadraginta dentes equus possidet. Agnatos puto vocat, quos Germani teste Gesnero lupinos aut sylvestres: postrema parte maxillæ adnascuntur, pullis præsertim; ante cæteros dentes parui, magnitudine fabæ, in cibo capiendò impediunt, vnde iumentum strigosius euadit, quamobrem extrahendi sunt. Aristoteles maribus plures quam fæminis dentes esse annotauit. Eos pro ætatis ratione equus mutat, ut & alia veterina, non solum quæ solidas ungulas habent, ut Absyrtus ait, sed cornuta siue bisulca etiam, ut Varro testatur; Dentes anteriores, qui primùm mutantur, Græci ἐμπροσθίων & τομειν vocant, quasi sectores aut incisores, latini medios, Vegetius lactantes, fortè lactentes: Plinius pullinos, ni fallor, appellauit. Hos facillè principes & maiores esse Absyrtus tradit. Sunt autem numero duodecim, sex nempe in superiori, totidem in inferiori maxilla. Xenophon γνοῖ τὸν ἵππον, ut & alij etiam Græci nominarunt, quasi indices, quod ætas ex ijs indicetur equi: quod ferè fit in hunc modum; Cum pullus triginta mensium est (inquit Absyrtus) primùm dentes medios, quos sectores appellant, amittit, duos superiores & totidem inferiores. Vbi quartum annum agere cœperit, semestri spatio proximos abijcit: nec multò post in eodem quadrimatu superiorem vnum, & inferiorem alterum vtrinque projicit, quo tempore caninos edit, eosque securis duodecim mensibus complet: intra sextum deinde annum molares superiores cadunt. Sexto anno quos primùm mutauit, adæquat: à septimo ad octauum omnes explet æqualiter. Sic ille, in eo ab alijs varians, quod secunda vice binos tantùm abijcere scribit, cum quatuor abijci cæteri scribant. Primores quatuor (inquit Aristoteles) dentes mense tricesimo mutantur, bini vtrinque, supra dico, & subter: tum vbi præterea annum compleuerit, quatuor item modo eodem mittuntur, duo superius, totidem inferius: rursusque anno altero peractò, simili modo, quatuor alij mutantur: quibus iam præteritis quatuor annis & mensibus sex, nullus præterea mittitur, quanquam euenisse in aliquo certum est, ut cum primis omnes amitterentur: atque etiam in alio, ut cum ultimis omnes, sed hæc rarò. Similiter Varro, equus (inquit) triginta mensium, primùm dentes medios dicitur amittere, duos superiores & totidem inferiores. Incipientes quartum agere annum, itidem eijciunt & totidem, proximos eorum quos amiserunt, incipiunt nasci quos vocant columellares. Quinto anno incipienti item eodem modo amittere binos, quos caninos habent, tum renascentes eis, sexto anno impleri. Septimo omnes habere solent renatos, & completos. Sic etiam Plinius: Amittit equus tricesimo mense primores vtrinque duos, sequenti anno totidem proximos, cum subeunt dicti columellares. Quinto anno incipiente binos amittit, qui sexto anno renascuntur; septimo omnes habet, & renatos & immutabiles. Idem Absyrtus cum paulò post rursus dixisset, esse qui editis primis dentibus interiecto octimestri spatio secundos proferant, & eminentes ultimos pari mora dentitionem interpellant, cæterum prima (inquit)*

Lib. I. Pro-
blem. 146.vt pili in ci-
catricibus
concolores
nascantur.Color pili
mutatur æ-
tate.

Color.

Dentes.

Dentes a-
gnati.

2. Hist. c. 5.

Ætas equi
ut cognosca-
tur.Columella-
res.

Canini.

(inquit) tempora (triginta menses scilicet, quo tempore primi dentes mutantur) nullus eorum E
 qui primores amittunt dentes, pertransit, neque linguatur. In reliquis verò non omnes fors eadem manet,
 nec simile tempus obseruatur; sed secundi primos asequuntur (hoc est, eodem tempore mutantur) vlti-
 mique secundos. Exploratum autem habemus eos qui primorum iacturam faciunt, eodem tempore colu-
 mellares (γουγιαι) anterius, vnum superiorem & inferiorem alterum emittere & ab utroque latere pri-
 mos ex eis cum agnatis ipsorum mutare. A complemento cum reliquum trimatum agunt, dens rumpitur
 & rotundatur, & in triangularem figuram exit: quo tempore præcipuè defluxio in ora equorum decumbit.
 Crescentiensis dentes qui primi mutantur, primos morsus vocari tradit; equum verò eos mu-
 tantem, pullum primi morsus, quod quidem dicit fieri secundo anno, & postea mutare alios
 quatuor proximos, qui (inquit) vocantur quadrati, id est tertius morsus. Fiunt nonnunquam à septi-
 mo anno prominuli, quos *απριεπιωκότας* Absyrtus, Varro brochos vocauit his verbis: *Septimo*
 (anno) omnes habere solent renatos & completos. His maiores qui sunt, intelligi negant posse, præter-
 quam cum dentes sunt facti brochi & supercilia cana, & sub ea lacuna (id est partes subiectæ superci-
 lijs caua, vt Absyrtus habet, qui & oculos cauos esse ait,) ex obseruatu dicunt cum equum habere
 annos sedecim. Columella quoque & Palladius septimo anno omnes expleri æqualiter asserunt,
 & ex eo cauatos gerere, postea verò quot annorum sit, manifestò comprehendere non posse: deci- F
 mo tamen anno tempora cauari & supercilia canescere & dentes prominere. Addit insuper Ve-
 getius, duodecimo anno nigredinem in medietate dentium apparere. Aristoteles verò cum cæ-
 teris animantibus in senectute dentes nigrescant, equo contra candidiores reddi testatur. Plinius
 pro nigrescant, habet rubescunt: apud quem etiam inuenio, equo castrato prius non decidere
 dentes. Varro Aristoteli attestatur, nitescere in senecta, equorum dentes inquiring. Porro Aristo-
 teles post enatos vltimos dentes ætatem difficulter distingui etiam docuit, & quomodo differant,
 his verbis, *Viget & equus & mulus à dentium ortu, cumque prodierint omnes, non facile ætatem di-*
 gnoueris; quamobrem dici solet, certa sub ortu, incerta ab ortu: denique post dentium ortum, eo maxi-
 mè declaratur ætas, quem caninum vocamus: breuior enim hic septennibus est, propter freni attritum,
 quod ad eum inicitur; non septennibus maior quidem, sed non vertice extans adactiore. Junioribus acu-
 tior & procerior est. Et Varro post septimum annum fallacia esse omnia ætatis indicia asserit, &
 Xenophon denique malè emi equum, postquam istiusmodi dentes indices excidisse compertum
 fit: sed præter dentes alia quoq. inspicienda esse breuiter mox suo loco docebimus. *Λιθογνώμων*
 Hesycho & Varino equus dicitur adultus & senescens, nullum ex dentibus reliquum ætatis ha-
 bens indicium, vt quos amiserit omnes. Idem & *αβροβατογνώμων* & *α' γνώμων* dicitur: contra G
α' βολος siue *α βολητωρ*, qui eos dentes nondum amiserit, *δευτεροβολος*, qui secundum eos dentes
 proiecit, *αρωτοβολος* qui primum. Petrus Crescentiensis autoritate viri cuiusdam prudentis &
 experti, præter indices istos dentes, habere insuper ait sciliones & molares, fierique posse, vt
 nonnulli plures habeant, sed tunc dentes esse duplices: item fieri etiam posse, vt equus eiciat ex
 his aliquos qui non renascantur, quod quidem equo (inquit) obest ad pastum. Pascitur enim
 per dentes anteriores. Quamobrem minoris erit pretij. Mandit per dentes molares. Iam verò
 Cardanus in aphorismis Hippocratis dentibus ob id equos & canes vsque ad senectutem firmis
 vti certum esse scribit, quamuis durissimis vescantur cibus, quod à calidis cibus abstineant: ideo-
 que qui dentes similiter ad extremam vsque senectam validos conseruare cupiunt, calida omnia
 fugienda esse: à frigido enim membra quæ exanguia vocantur, cogi, roborariq. M. Aureliū Clau-
 dium Gothicum tam robustis fuisse digitis inuenio, vt equo dentes pugni ictu excuteret. Morsum
 pro ore dixit Vegetius his verbis: *si os fractum fuerit, vt morsum claudere non possit*: sed clarius ad-
 huc Nonius: *Postonnis dicitur ferrum, quod ad cohibendam equorum tenaciam naribus vel morsu im-*
 ponitur, Sumitur & *ρογκος*, id est rostrum de equis: Est enim vbi *α λφορου γκος* equos vocat Absyr-
 tus, qui tardius senescere creduntur. Ruellius in hippiatricis *χελύνια* transtulit labra, idq. probè, H
 nam & Varinus *χελύν* & *χελύνη* interpretatur *χειλος*, id est labrum: labra autem in equo Xene-
 phon quoq. *λειχη* dixit. *Γναθος* quidem & in homine maxillam denotat, dicitur tamen de equis
 potissimū, quanquam Homerus *γνάθον* in carmine ad figulos dixerit. Hippatrici eandem
 vel saltè proximā partem *ψαλιον* videntur appellare in exordio capitis vigesimi octauo, *συμβλινει*
πάδος εν τῷ ψαλιῳ. Ruellius vertit, si vitium freni iniuria creauit, sed sine sensu, nam etsi *ψαλιον*
 vulgò frenum sit, monuisse ipsum debebat capitis titulus, *αρωτοβολος εν τῇ γνάθῳ*, id est
 ad putrefactiones in maxilla. Galenus equi similibusq. animalium maxillas ait maximas esse, &
 à maximis moueri musculis, quia prona erant sumptura cibum. Equi totius anatomen diligētis-
 simè explicauit, pluribusq. iconibus illustrauit nuperrimè Carolus Ruinus Senat, Bon. & Iulius
 Casserius Placentinus priuatim partes equi internas ostendit voci faciendæ famulantes, quos qui
 exactè omnia volet, lector adire poterit, nobis autè integrum non est, hæc fusiùs prosequi de cor-
 de tamen & felle omnino aliquid dicendum, quod in harum partiū traditione euarient aures,
 Veteres

Morsus.

Dentes
quadrati.
Dentes bro-
chi.Dentium
pro atate
varietas.Cur semper
firmi ad se-
nectutem
vsque.Morsus pro
ore.

Lib. I. c. 33

Li. I. c. 13.

Labra.

Maxilla.

Psalium.

Felle.

A Veteres enim in equino corde os reperiri tradunt, Ruinus id negat, non negaturus forsitan si multa corda dissecuisset; nam non de omnibus veteres, sed de quibusdam tantum id tradunt. Plinius: *In equorum corde & boum, ossa reperiuntur aliquando.* Aristoteles: *Equorum cor, sicut & boum quorundam, suo in corde ossiculum continere aiunt.* Quo loco Theodorus in sua versione de boue tantum id reddidit, de equis omisit, cum tamen Græcè legatur sic: *ἔχει δὲ καὶ ἢ τῶν ἵππων καὶ οὐδὲν ὄσιν.* Idem Aristoteles alicubi, *Cor (inquit) sine osse est omnium que nos nouerimus, præterquam equi, & generis boum cuiusdam.* Denique ex Hippiatris Hierocles in equorum & mulorum quorundam corde os inuentum esse testatur. Iam verò quidam fel habere, quidam etiam carere dicunt. Ex negantibus est Aristoteles. *Equus (inquit) fel non habet; Et rursus; Equus omnino & omnia solipeda felle carent.* Aristoteli astipulatur. Plinius, equos, mulos, asinos fel habere negans: & Absyrus, equum dicit non habere fellis vesicam in hepate, sed quendam in hæere solutiorem neruulum, in quem se genus hoc humoris insinuet. Cui hippiatro ceu calculum addens Ruinus, istiusmodi bilis receptaculum à dextris ait esse hepatis in ipsa cauitate, plurimisq; in ipsius visceris substantijs ramulis inseri, atq; adeò facillimè ob omni bilioso onere iecur exonere; deponere verò etiam in duodenum intestinum: additque etiam naturam in hoc animante, folliculo, vt in homine & alijs animantibus, recludi bilem noluisse, propterea quòd cum animum habeat semper in patinis, voracitatisque modum nullum, ventrem quoque exonerare multò quàm alia cogatur frequentius, ideoque bilis stimulus in promptu semper adesse debeat. Apud Aristotelem itaque & Plinium pro felle folliculus intelligi debet. Nam aliàs idem Plinius, non solum fel equo attribuit, sed & inter venena etiam collocat, inquiens: *Damnabitur fel equinum tantum inter venena, ideo flammis sacrorum equum tangere non licet, cum Roma publicis sacris equus etiam immoletur.* Vulua equo durior, ideoque tardiùs parit, vt suo loco ex Aristotele dicitur. In figura huius animantis obseruandum, quòd tradit idem Aristoteles, pullos paulò suis parentibus submissiores esse inquiens, atque adultos posteriore crure caput attingere non posse, quòd nouelli facillè attingunt: quasi diceret, posterior pulli pars altior est anteriore, sed accedente incremento ætatis, anterior sublimior fit. Pulli iam iam in lucem editi partem esse hippomanem ex multis notum est scriptoribus, sed alij vt tradit Aelianus, carunculam esse dicunt in fronte pulli, alij ad lumbos, alij ad genitalia adhærescere; sed hic pullium confundit cum hippomane, quòd rursus duplex est, vnum quòd pulli fronti adnasci tradunt: alterum quòd ex genitali equæ manat. De priori sic Aristoteles; *Cum equa peperit, statim secundas deuorat, atque etiam quòd pulli nascens frontis fronti adheret, hippomanes dictum, magnitudine minus carica parua, specie latiusculum, orbiculatum, nigrum (nigrum etiam Plinius dicit, Solinus fuluum, fortè legendum fuscum,)* Et alibi: *Quòd hippomanes vocant, hæret quidam fronti nascentis pulli, vt narratur; sed equæ perlambentes abstergentesque id abrodunt.* Scholiastes Theocriti carunculam quoque esse scribit in fronte pullo- rum strigmentosam, carica minorem quam abedant & ablambant statim equæ; idq; si faciant, naturali amore persequi partum: sin minus, odio prosequi, nec ad vbera admittere, id quòd Plinius quoque tradit his verbis: *Proditur equis amoris innasci beneficium, hippomanes appellatum, in fronte, carica magnitudine, colore nigro, quòd statim edito partu deuorat scia, aut partum ad vbera non admittit: olfactu (nempe huius carunculæ) in rabie id genus agitur.* Alterius hippomanis meminit etiam Aristoteles in descriptione immoderatæ equarum libidinis, tum aliquid emittere dicens quòd hippomanes appellatur, eodem (inquit) quo illud quòd nascitur, nomine. Tale hoc esse, quæle suis illud quòd *ναῦρια* (apria, Gaza) vocatur. Hesiodo hippomanes, vt Seruius testatur, nomen herbæ est, item Theocrito in Pharmaceutria, quam edentes equi in furorem agantur;

D *Ἴππομανὲς φυτὸν ἐστὶ παρ' Ἀρκάσι, τῶ δ' ἐπὶ πᾶσαι
καὶ πῶλοι μαίνονται ἀν' ὄπρια, καὶ θεοὶ ἵπποι, id est,
Hippomanes planta est apud Arcades, qua concitati omnes
Et equulei insaniunt in montibus, & celeres equæ.*

Sed hæc quæ sit nemo hæcenus, quòd equidem sciam, tradidit. Hippomanes idem (inquit Gesnerus) quòd apocynum, quòd & Hermolaus obseruauit: est & inter nomenclaturas capparis apud Dioscoridem. Interpres Theocriti secundum Crateiam plantam esse dicit fructu cucumeris syluestris, folio nigriore, tanquam papaueris, spinoso: alij legunt spinosum & ad fructum referunt spinas. Quòd si autem ad fructum essent referendæ, conijcerem hoc postremum hippomanes eam esse quæ nunc stramonia, aut eam quæ datura dicitur. Fuit autem hippomanes omne olim in amoribus admodum famosum. De primo sic Aristoteles: *Hoc si quis prærepto odorem moueat, equa excitatur, furitque agnito eo odore: quapropter id à veneficis petitur & percipitur mulierculis.* De eodem Virgilius.

Quaritur & nascuntis equi de fronte reuulsus,

Li. 2. c. 12.

Lib. 2. Hist.

15.

Lib. 3. de

part. 4.

Fel.

Lib. 3. ca. 2.

Li. 28 c 9.

Vulua.

Pullus qua

parte ab a-

mentis disse-

rat.

Hippoma-

nes.

Pullium.

Lib. 6. Hist.

22.

Lib. 6. Hist.

cap. 19.

Apria.

Hippoma-

nes herba,

& quæ.

Stramonia.

Lib. 6. Hist.

19.

Non matri praeruptus amor.

Sic & Scholiaſtes Theocriti, cùm naturali quadam vi ad *ειλοσοργίαν* conferat, à paſtoribus præripi veneficisque vtile eſſe ad philtra paranda ſcribit, ex Aeliano, ni fallor, qui ſuper hac re fuſius ſcribens inquit: Carunculam vnà cùm pullo enatam, nuncupatam hippomanes, primùm vt ex ſe qua peperit, continuo deuorat, & Dei benignitate miſericordi in equinam ſtirpem occultat, ne ſi, vt ferunt, idipſum vſque ad extremum vitæ diem pullus ſemper inſitum in ſe perfeueraret habere, ad effrenationem impotentis veneris, tam mas quàm fæmina rueret, & libidinis rabie equinum genus funditus periret. Quod quidem ipſum penitus cognitum paſtores habent, ac ſi quando ad moliendas alicui amatorias inſidias egeant, vt ipſum ad cupidinem veneris inflamment, diligenter obſeruant, quando equa ventrem ferens pariat, atq; ſtatim à partu pullum (hoc aliud eſſe iam diximus) à pullo abſcindunt, & in quæ vngulam iniiciunt: (nam in hanc abditum & conditum optimè ſeruatur) ſimul & pullum quòd ipſum poſtea non lactaret mater illa, inſigni & propria beneuolentiæ nota carentem exorienti Soli immolant: nam ideo pullum vehementer amare ingreditur, quòd illam deuorarit carunculam. Iam quicumque per inſidias carnem illam guſtauerit, proiecta & præcipite amatoria libidine conſtrictus tenetur, furit & perbacchatur & vociferatur, atque effrenatus ad omnem muliebris ſexum ætatem, cupiditatis adiicit oculos, ac morbum teſtans obuijs omnibus quemamodum conflagret amoris flamma, exponit. Tum ex illo illius corpus diffluit & extabelcit, quòd veneris inſania animus exagitetur. Hac itaque Aelianus, & aliàs rurfus: Hi autem (inquit) qui præſtigias & captiones mulieribus illudere ſolent, vim aiunt quandam alliciendi ad libidinem atque amatoriam flammam excitandi habere. eamque ob rem equa furens inuidia, non homini has præſtigias permittit aſſequi. De altero modò hippomane Ariſtoteles ſcribens, hoc præcipuè ad amoris veneficia peti tradit. Plinius qui hoc vocat equatum virus à coitu, tantas ait habere vires in veneficijs, vt aſſuſum æris miſturæ in effigiem equæ Olympiæ admotos mares equos ad rabiem coitus agat. Olympiæ Phormis Arcas (vt Gillius ex Pauſania vertit) ex ære equum poſuit, in eundemque, quemadmodum in ſermonem Elienſium venit, hippomanes incluſit: in hunc etſi abſciſſa cauda turpior eſt, equi tamen ruptis vinculis libidinis furore feruntur, ac ſi de manibus ductorum effugerint, in eum ipſum ardentius multò, quàm in pulcherrimam equam, & viuam & ſe iniri ſuſtinentem, inſiliunt: neque enim quod vngulæ cùm ad æream ſtatuam adhæreſcere cupiunt lubrico lapſu eludantur, idcirco coitum deſperant, imò verò magis magiſque ore hiant atque imminente adhinniunt, & violentius inuadunt: neque priuſquam flagris & magno robore equiſonis abſtrahantur, ab æreo ſimulacro abſtrahi poſſunt. Eadem Aelianus ſcribens, Abſtruſa quædam (inquit) artificis machinatione hippomenes reconditum intra æream ſtatuam equos alliciebat; neq; enim erat tam accurata fabrica, vt ex ea equi eatenus fallerentur & inducerentur, vt tantoperè ad illius conſpectum in venerem ſtimulari deberent. Virgilius hoc quoque hippomanes à veneficijs expeti, teſtatur.

Hippomanes equo in cluſum.

Georg. 3.

*Hinc demum hippomanes vero quod nomine dicunt
Paſtores, lentum diſtillat ab inguine virus.
Hippomanes, quod ſæpe mala legere nouerca
Miſcueruntque herbas & non innoxia verba.*

*Lib. 2. E-
leg. 4.*

Tibullus inter alia philtra ſiue pharmaca amatoria recenſet:

*Qui quid habes Circe, qui quid Medæa veneni,
Qui quid & herbarum Theſſala terra gerit.
Et quod vbi indomitis gregibus Venus aſſu amores,
Hippomanes cupida diſtillat ab inguine equæ.*

Lib 4.

Similiter Propertius.

*Conſoluitq; Atryges noſtro de ſanguine, & in me
Hippomanes fæta Jemina legit equæ.*

Caligula.

Iam vero Ariſtoteles de primo hippomane loquens, negat ei tale venenum ineſſe, fabuloſumque eſſe tradit: quæ autem de hoc fabulantur, (inquit) figmenta muliercularum & profeſſorum carminis incantamentorum eſſe credendum potius eſt. Caium tamen Caligulam à Caſonia vxore amatorio medicamento potionatum fuiſſe aiunt, adeo vt valetudinem neque animi neque corporis integram habuiſſe dicatur. Satyricus hoc etiam poculum ex hippomane primo apparatus fuiſſe ait:

*— Si non
Et furere incipias, vt auunculus ille Neronis
Cui totam tremuli frontem Caſonia pulli
Infudit.*

Aelianus,

Aelianus, ut iam præmonui confudit cum hippomane pullium seu pulium, ut Gaza vocat, apud Aristotelem, cui est *ωλίον*; Plinius teste Hermolao duobus locis non polion, sed poleam vocat, *Polea.* quo tamen nomine alicubi intelligit pulli asinini fimum, quod primum edidit, cum polion siue pulium sit Aristoteli, quod prius quam pullum emittit. *Emitte etiam (inquit) ab equa prius quam pullum, quod pulium dicitur, certum est.*

ELECTIO.

ETSI M. Varro equorum alios dicat idoneos esse ad rem militarem, alios ad vecturam, alios ad prædam: itaque diuersos quoque esse in electione equorum scopos, ego tamen quas alaturus sum probioris eligendique equi notas, de bellico & qui ad ephippium pompamq; à nobilibus alitur, præcipuè intelligi volo. Super hac re admirabilem librum scripsit Simon Atheniensis teste Suida. In generosis igitur equis, quatuor spectari voluere veteres, formam, pulchritudinem, meritum, colorem: quibus ego locum natalem, & claritatem generis, aliaq; nonnulla addam: Vergilius optimi equi signa à præcipuis corporis partibus, à colore, ac potissimum à moribus, ab ingressu scilicet & audacia accipiendas docet. Omnium absolutissimus dici debet equus, in quo omnia probitatis signa reperiuntur, sed talem vel nunquam, vel rarissimè dari puto: quare uti non improbo, in quo nonnulla desiderantur, ita cum probo maximè, qui pluribus exornatus est. Qui omnibus numeris absolutum dari credit: audiat obsecro Synesium Cyrenæum Vranio amico suo scribentem: *Mitto tibi donum equum generosissimum in omni virtute equo conuenienti, quo uteris quidem in cursuum certaminibus; uteris autem & cum in venationem exiueris, & in certaminibus bellicis, & cum reduxeris ob Lybicum trophæum pompam victoriam. Non enim noui quod potius est venatoriusne an desultorius in decertando, aut ad pompam, aut ad bellum aptior. Si equus Nissæis aspectu minus speciosus est, utpote caluaria tuberosior, & lumbis minus carnosus: fortassis quidem neque equis, quemadmodum neque hominibus omnia simul dat Deus. Cum formam examino, integrum contemtor equum, cum pulchritudinem, partes omnes, cum meritum, animi accidentia, quibus minus semper quam formæ ignoscendum esse puto: addita tamen etiam distinctione, ut in equo domito magis mores, in pullo & indomito corpus potius examinemus. Dicebat enim Xenophon equi nondum domiti corpus diligenter explorandum esse, propterea quod animi haud satis claras significationes dare soleat equus, qui nondum conscenditur. Virgilius equi optimi signa enarraturus, eas in pullo describit. Palladius itaque in pullo corpus probat magnum, longum, musculosum & argutum. Varro quidem corpus multum, membra non confusa: sed forma (inquit) oportet esse magnitudinè modica, nec tamen vultu & minuti sint. Palladio subscribit Columella, Xenophon item & Oppianus, & apud Homerum equi Rhæsi etiam ob magnitudinem celebrantur, *μεγίστος* enim dicit. Staius de equo Domitiani:*

*Hunc neque discissis cepissent Pergama muris
Nec grege permixto pueri, innuptaque puella,
Ipse nec Aeneas, nec magnus duceret Hector.*

Probanda itaque magnitudo, dummodo robur altitudini respondeat, & corpus omne musculorum densitate sit nodosum, ut ait Palladius. Plato statum corporis vult rectum esse & articulatam: altumque honorem in equo celebrat Nemesianus. Corporis habitudinem Crescentiensis & ex hoc Lau. Russius probant mediocrem, hoc est inter obesam & macilentam mediam: nam si modum (inquiunt) excedit, multos illa & prauos humores morbis fomenta suppeditat, hæc vires imminuit, & corpus aspectu turpe reddit: melius tamen pulchritudinem in macilento apparere quam in pingui, quoniam pinguitudo vitia quædam saepe occludit. Istiusmodi macilentum equum strigosum dicunt quasi stringosum, quod corpora eorum restricta sint fame aut alia vitij causa; Hermolaus Aristoteli, Theophrasto, Pausania *σφικώδα* & *λαγάρων* appellari scribit: caterum *λαγάρων* propriè dicitur animal, quod circa *λαγόναι* id est ilia & partem qua cingitur, gracilius est, quem habitum in puellis plerique laudare solent, & quoniam *σφακε*, id est vespæ, qua thorax cum ventre inferiore conferitur, gracili filo cohærent, idem *σφικώδη* appellatur: at strigosus habitus totius corporis est, pleno & nitido carnosoque contrarius, *λεπτός*, *ισχνός*, *λειποκρεως*, fucus & veluti strigis (seu strigis) quibusdam asperior, squalidus aspectu, & semper vitiosus: *λαγάρων* verò in nonnullis corporis partibus commendamus ut in equi ceruice, qua capite iungitur apud Xenophontem. Post totius corporis contemplationem partes singulas examinabimus à calcibus ad verticem potius quam à vertice ad calcem; cum sit pedum præcipua

Pedum præcipuam habendam esse rationem.

Equi positus Sani iudicia Vngula.

Sfortia præceptum filio datum.

Draco equus.

Pica.

Lib. I. Ser.

habenda ratio. Nam vti frustra elegantiam spectaueris superioris ædificij, si fundamentum sit ruinosum: ita equi neque militi neque agricolæ, neque viatori vsui esse poterunt, qui pedum sanitate destituuntur. Horum positus primùm, mox partes explorandæ. Si super omnes in principio, præcipuè anteriores diu & æqualiter coniunctos insistat, ita vt vnum pedem antè, alterum non extendat aut eleuet, aut vno quàm altero lentiùs ac debiliùs terræ innitatur, membra inferiora se bene habere & firma declarat. Pedum partes multæ, vngulæ infimæ & considerationis maximæ, spissæ longè præstant tenuibus, noscendumque, vt ait Xenophon, vtrum sint arduæ, ac tam priori parte quàm posteriore depressæ siue humiles. Nam arduæ chelidõna siue hirundinem altiùs à solo eleuatam habent: at depressæ sic gradiuntur, pedis vt molliores & duriores partes æquabiliter fulciant incessum, vt fit in hominibus quoque qui planci vel plauti dicuntur, quòd pedibus planis sint. Probantur deinde duræ, improbantur teneræ in tantum, vt breuiorem etiam vitam viuere dicantur. *Ab complemento* (inquit Absyrtus) *viribus pollet equus octo qui molli constitit pede, sed qui duriore nititur decem; quoniam si vehementiore motu concitaueris, post hoc tempus malè valebit, impatiens itinerum, nec par erit labori. Nam in prioribus pedibus corona & mesocynia à malleolis dimittuntur, nec ingredi postea, nec pedibus insilire valet, seque ipse proicit. A primo lacis fundamento ad senium solido pede fultus, octo & viginti annos, vel vnde triginta viuit, nec facile trigesimum implet: porro molli pede præditus, quatuor & viginti annos degit.* Facile eisdem quoque ferrum excutitur; sefforesque sæpe de vita periclitantur, vnde magnus ille Sfortia Mediolanensium Dux Francisco filio in bellum se accingenti, inter alia præcepta, hoc cèu primum referente Iouio dedit, vt nunquam indomiti oris equum ascenderet, nunquam eo vteretur, qui ab vngula molliore facilè soleam excutere consueuisset, quòd se ab equo alioqui longè optimo, sed in frenum contumaci, cui draconi ob id nomen erat, cum suborto ex infidijs Bracciano hoste, irrita habenarum contentione abreptum se & in Auerfæ fossam præcipitatum memoraret. In Umbris autem tumultuaria in pugna cùm ex equo cui à colore auis, picæ nomen erat, depugnaret, eo inter colluctationes omnibus soleis discalciato, vix ipse pedibus eo relicto è manibus hostium effugisset. Improbatur eandem mollitiem Horatius:

Regibus hic mos est, vbi equos mercantur, apertos

Inspiciunt, ne si facies vt sæpe decora

Molli fulta pede est, emptorem inducat hiantem.

Cardanus tamen qui vngulam teneram habent, si alioquin sint præstantes, leues esse & agiles asserit, argumento quòd ob teneritatem non multum premunt terram, sed dorso & lacertis innixi, agiles & prompti & leues fiant. Sed propter teneritatem vngularum cæteris agiliores esse non putem; apparere tamen, maximè si per glareosa loca & a superiora iter est. Durities sonitu apprehenditur, maximè si caua fuerit vngula, tunc enim non lecus ac cymbalum resonat,

Virgilius: *Et solido grauitè sonat vngula cornu.*

Ennius: *Consequitur, summo sonitu quatit vngula terram.*

Idem: *It eques & plausu caua concutit vngula terram.*

Horatius: *Et urbem Eques sonante verberabit vngula.*

Hinc cornipedem & sonipedem latini poetæ dixere, quin & vngulam pro ipso equo vsurpauere.

Virgilius: *———— & agmine facto*

Quadrupedante putrem sonitu quatit vngula campum.

Vngula pro equo.

Quin ipsa vngula pro ipso equo accipitur, eodemque velociter currente, vt apud Horatium lib. I. Serm. *Vt cùm carceribus missos rapit vngula currus.* Similiter puto Græci χαλιόποδες ἵππες dicunt, Homerus etiam ἱπυδῆρες & ὑψηλαί id est altè resonantes, quamuis de magnis præcipuè equis hæc epitheta dici non negauerim. Dicuntur & ἕωδες qui pedibus & vngulis bene cõstituti sunt: & tota pedum laudata constitutio ἐπὶ ποδία. Absyrtus σιπρόρες appellat qui pedibus valèt, contrà μαλακότες quibus molles sunt vngues. Improbantur verò etiam Xenophõti pleni & carnosissimi, quoniam facilè tales equi claudicant. Præter modò altitudinem, concauitatem, duritiamque requiritur etiam rotunditas: Palladius enim in admissario & matrice pulchritudinis partem esse ait; rursus duris, altis, concauis, rotundisque coronas mediocres superponi volunt Varro & Columella: Absyrtus denique ranam laudat exiguam. & hirundinem longam damnat, & qui tales habent, improbos esse ait, & molles pedes habere. Ossa supra vngulam, neque procera, vt caprarum, quæ succussatione sefforem affligere solent, & crura huiusmodi facilè inflantur; neque depressa nimis, ne salebrosos locis exulcerentur. Meminere horum ossium Xenophon & Absyrtus,

Cynepodes equi.

Elaphopodes.

sed non nihil euariât. Xenophon interprete Omnibono Leonicensi, *Ossa quæ sunt supra* (inquit) *vngulas infra talos, qua parte vt in caninis pedibus callus subest, κωνή ωδης dixere, neque erunt procera* (ὄρθα id est, recta, videtur tamen pro ὑψηλαί accipi, cùm ταπεινά eis opponantur, id est humilia) *vt caprarum, (ceruorum Absyrtus, qui inde elaphopodes dici ait) sic enim cum succussatione equi-*

rem affligunt, tam ipsa facile crura huiusmodi inflammantur; neque verò depressa: sic enim deglubi isti & exulcerari calli solent, seu per glebas, seu per lapides agatur equus. Apud Absyrtum hæc legitur sic, ex versione Ruellij: Qui suffraginum articulo (in τοῖς μεσοκυνίοις) recta (procera potius,) ossa continent, & pessimo gressu nituntur, vectoremque contundendo fatigant (δέροντες συγχρόωντες, concutiunt, nimirum ut equi succussatores) & quòd ceruino pede constant, Elaphopodes nominantur. At qui eisdem in locis breuia condunt ossa & humilia, ob idque cynobata dicuntur, & ungulas ad inter-

nam calcium partem, seu malleolos potius vocare placet (κυνόποδων ἢ σφυρῶν λεγομένων) adferunt, ac equi. pedes tractim agunt, in eisque claudicant. Sunt ex ijs qui facile ungulis aberrant. Crura Varro & Columella volunt esse æqualia atque alta, rectaque. Pullus enim, cuius à primo statim ortu altiores tibiæ fuerint, eum maximum futurum dicunt; & reuera tibiæ quorumcunque quadrupedum processu temporis parum crescunt, & secundum has consentiente magnitudine corpus reliquum augetur. Sint item tibiæ citra venarum ac carniū obesitatem aut tumorem aliquem. Nam si carne & venis obesæ sint, ea duris itineribus facile inflantur & claudicationi occasionem præbent, sicuti Xenophon testatur his verbis: Tibiarum ossa sint spissa, utpote totius corporis stabilimēta: sed spissitudo non erit venarum neque carniū: nam hoc pacto cum per aspera agitur equus, impleri hæc sanguine necesse est & existere κρισσας (nodos vertit interpres, malim varices) inflariq; crura & cutem rescindi, qua laxata sæpè commissuræ discedunt & equus claudicat. Idem Xenophon crura probat mollia & flexilia, asserens quoque si pullus lubrico ingrediatur flexu, coniecturam ex hoc fieri posse, in equitatione similiter crura lubricum motum habitura: quamquā enim mollities illa flectendi procedente tempore maior fit, meritò tamen in pullis laudari. Absyrtus quoque tales equos minus cæteri deerrare scribit, minusque offendere, aut cespitare, nec fessori periculum afferre, minas item fatigatos in obeundis operibus elassescere, quàm qui duris genibus non secus ac si vallis & palis niterentur: quales illi sunt quos ὀρακώλας & πῶσσαλας nūcupat. Xenophon autem cum hac crurum mollitudine cōiunctam esse erigendi facultatem, quæ in pompico requiritur, falsum esse asserit. Si crura eorumque iuncturæ numerosis longisque pilis vestiuntur, partes ex quidem validas Ruffius habere tradit, sed equum ipsum plerumque non esse celerem. Idem de pulchritudine agens admiffarij equi, crura desiderat ampla, pilosa & ficca, eorumque iuncturas crassas, minimè tamen carnosas, propinquas vngulis ad similitudinem boum: talemque equum censeri robustum asserit. Varro tamen & Columella parua genua probant, rotundaque, & quæ introrsum non spectent. Absyrtus quosdam equos ἑτεροσκελεῖς & ἑτερόποδας vocat, quos claudicare ait & infirmos habere lumbos. Ruellius, vertit quibus crura vel pedes discoloribus maculis euariant, præter authoris puto mentem, nam licet & ἑτεροθαλής de planta quoque vel alia quauis re dicitur, quæ altera tantum parte viret, de coloris tamen Absyrtus loqui nō potest varietate, quandoquidem Oppianus σικτόποδας, id est quorum pedes maculis distinguuntur, in venatu ceruorum, vbi celeritate laboreque cursus opus est, adhibet: quare ἑτεροσκελεῖς & ἑτερόποδας interpretor, qui in alteram partem vergunt seu inclinant, quasi ἑτερορρέπεις, aut ἑτερομειεῖ, aut ἑτερομήκεις, quemadmodum & ἑτερόζυγους equos Xenophon vocat, quorum maxillæ dissimiles sunt, Phocilides verò σαθμόν ἑτερόζυγον trutinam in alteram partem propendentem. Tales enim ut claudicent, necesse est. Inuenio item introrsum spectantia crura maximoperè damnari. item quæ rigida sunt. Coxas latas & carnosas esse oportet, ut sint consentaneæ cum pectore & lateribus; author est Xenophon, & femur sub armis si crassum sit, habere ut in virili corpore, non solum robur, sed venustatem insuper. Oppianus μυρῆς, id est femora laudat ἐν ἀγίῃς, hoc est bene cōpactos, & μυώδεις id est musculosos, Camerarius pro μυώδεις legit μυοειδεις propter carmen, Gesnerus ex Polluce νωδεις, id est neruosos, quoniam neruosum solidius est musculofo. Varro tamen etiam & Columella torosa & numerosa femina requirunt. Xenophon tradit, si femina sub cauda, latioris interualli linea distinxerit, crura posteriora spatiosius attrahi, ideoq; & progressionem ac equitationem terribiliorem & firmiorem esse. Commendantur item si multum distent, quod in asino admiffario quoque probat Absyrtus. Armorum verò in primis ratio haud mediocris haberi debet. Columella grandes & rectos, Varro latos desiderat. Absyrtus præstantiores haberi asserit equos, qui armorum originem sublimiorem prætendunt: nō enim fessoribus tutos modò, sed firmioribus etiam armis stabiliri putari. Κατωμος vocatur, cui humiliores existunt, κατωμισῆς verò Hesychio & Varino, ὁ ἄσθενος ἡ δὲ τῶν δμῶν ῥιπῶν ἐπὶ τῷ γλῶ, qui ex armis fessorem in terram excutit. Qualem fortè indicauit nobis Maro:

— Effusumque equitem super ipse secutus
Implicat, eiectoque incumbit cernuus armo.

Quintilianus decentiorem equum esse ait, cuius astricta sint ilia, si idem velocior. Sed Absyrtus qui substrictis & paruis sunt ilijs, etsi magni sint Cyrenaici, δρομικῆς tamen esse asserit, id est, ad curule certamen aptos, pedum velocitate præstantes, inter equitandum longiore animæ ductu:

contra

Cap. 112.

Cynobata

Crura.

Tibia.

Genua.

Heterosceles & heteropodes equi.

Coxa.

Femora.

Armi.

Lib. 10.

Aeneid.

Lib. 8. Inst.

Ilia.

- Latera.** contrà qui magnis turgent, eos imbecillioribus viribus, deformioresque intelligi. Latera Xenophonti probantur demissiora, oblonga, & supra ventrem turgidiuscula, quoniam tum aptiorem ad residendum, tum robustiorem meliorisq; de pastu succi equum inducent. Talia immodica dixit Nemesianus, inflexa Columella: Palladius in admiffario longissimum latus expetit. Pectore Varro vult esse lato (Palladius quoque pectus latè patens in admiffario & matrice desiderat) pleno & musculorū toris numerofo. Hoc est quod in pullo generoso dicebat Maro: *Luxuriatq; toris animosum pectus*. Latitudo autem præcipuè commendatur, propterea quod Xenephonte testante idoneum est & ad formam, & ad robur, & ad longiores gressus, vbi non implicentur crura, quod aliàs fit, cum breuiori interuallo distant. De costis apud veteres nihil inuenio, Russius grossas commendat, & qui tales habet, patientem esse ait, & laboribus sufficientem. Venter ab Absyrto laudatur *ἑυογχοσ*, id est, moderatus; Andræas à Lacuna ineptè vertit amplum; cum tamen Varro modicum, Columella substrictum laudet, necnon & Xenophon. Sed fefellit forsitan Lacunam idem Varro, qui in matrice latos ventres probat, & Russius amplo ventre & deorsum pendente præditum equum, labori sufficientem patientemque iudicari scribit. Inuenio qui soluto sunt ventre, foriolos nuncupari. Dorsum quod non subsidet penitus, equos indicare Cardanus ait valdè robustos, & qui in laboribus non facilè deficiunt: at si etiam id ascendente equite contrahunt, hoc roboris & tolerantia signum esse. Russius curtum & quasi planum laudat, & inter alia pulchritudinis signa reponit. Nemesianus hanc planitiem æquor videtur appellasse, vbi de generosa Capadocum propagine loquens, inquit:
- Illis ampla satis leni sunt æquora dorso.*
- Lib. 2.** Virgilius etiam *duplici dentali dorso* dum dicit, dorsum intelligit crassum & latum; eodemq; sensu duplicem spinam dixit: quo loco Seruius; spina (inquit) duplex, aut reuera duplex, aut lata, vt alibi: *duplicem gemmis auroque coronam*. Columellæ quoque in equo duplex spina probatur; nec non etiam Varroni, sin minus, non extenta: hoc est vt Gesnerus exponit, gibbosa, vel prominens, Græci (inquit) *κυστή* dicunt, quæ cauæ opponitur. Leguntur autem eadem verba apud Absyrtum in Geponicis Græcè hoc modo, *ῥάχι μὲν λίσσα μὲν διπλὴν, εἰ δὲ μὴ, κυστή*: contrario sensu, quem & Ruellius in Hippiatricis hoc caput exponens (quanquam Græcus codex impressus non habeat) ineptè imitatur: sed negationem addendam ad *κυστή*, tum ex Varrone clarum est, tum ex Hippiatricorum Absyrti cap. 103. vbi in equo ad iugum idoneo *ῥάχι μὴ κυστή* requirit. Hæc ille. Xenophon tamen spinam equi supra armos paulò elatiorem, præbere equiti opportunius sedile tradit, & armos ad reliquum corpus firmiter compingi, si illa duplex fuerit: tum etiam & equitem residere mollius, & formam delectabiliorem esse. Quamobrem & duplices lumbos laudat, maximè illam partem cui insidetur. Quo enim latiores (inquit) erunt & breuiores, hoc faciliùs attollet priores pedes & posterioribus subsequentiur: ita etiam ilia esse minima videbuntur, quæ vastitate sua partim deformant, partim etiam debilitant & grauant equos. Latitudo itaque spinæ omnino probanda, tenuis tamen & exilis toleratur, si cætera equus habeat. Grattius in Aetneis equis hanc celebrat, vt suo loco citabitur. Columella lumbis quoque sit latis cupit & subsidentibus, Varro deorsum versus pressis. Cui lumbi sunt molles & succincti & robusti, is poterit spatiosè prioribus cruribus subijcere posteriora, quòd in pòpico equo desideratur maximè, vt ex Xenophonte constat. Paruas ingentibus aluos Nemesianus celebrat: & Maro etiam in generoso pullo. Varro & Columella rotundas clunes, Xenophon solidas laticque: latic etiam Varro in equa matrice: Palladius maximas & rotundas non tam in matrice, quàm in admiffario. Si autem amplæ & carnosæ fuerint, ita vt pectori lateribusque respondeant, & coxas femoraque habeat lata, ita vt posterioribus parum diuaricari videatur, gressum aiunt firmiorem præbere. Testes habeat pares & exiguos, vt Columella monet, atque Palladius, item Xenophon, vnde apud Absyrtum pro *μακροῖς* restitui debet *μικροῖς*. In pullo tamen hoc notari nõ posse, idem Xenophon asserit. Qui vnico teste constant, ad admiffariam asciscere non oportet; cum ex maxima parte infœcundi reputentur, aut pullos suæ stirpi mutilè similes progenerent, inquit Absyrtus. Quibus varices in testiculis prominent, seminandæ soboli non sunt idonei, hos *κρισσοκαβωναί* id est, varicosos vocant. Admiffarium enim corpore esse integro, & omni vacare culpa oportet. Collum esto mediocre, nec longum nimis, nec nimis breue, *βραχυτέρα χυλον* seu collo angusto equum Plato improbat. Hippiatricis autem colli breuitas semper commendatur, prolixitas verò instar gruis mirum in modum vituperatur. Absyrtus collum vult esse *ἀπὸ αὐτὸν*, Lacuna vertit tenue, malim molle, vt Columella quoque habet. Cervicem etiam Varro optat mollem, latamque, longam improbat. Hanc de pectore non oriri volunt, tanquam porci, vel vt alij, hirci, pronam, sed vt eminens pertineat ad verticem, vt gallinacei ardua & ad flexibilitatem idonea: Ita enim futurum, vt collū sit ante equitem, oculi autem spectent ante pedes. Aiunt etiam istiusmodi equum, vt cumq; animosum, minimè violentum esse posse. Violentia enim vt equum, non cum extendit, sed cum infle-

inflectit collum. Pollux verò etiam ex Xenophonte à ceruice alta & erecta commendari equum scribit, qui ad ostentationem, & formæ merito alitur, propterea quòd hoc animal cum fæminæ quàm desiderat, visendum se præbet ceruice erecta superbit, & cursu fertur procaci: præcipuè itaque elegantem esse: si ceruicem natura tollat, & extendat, quod Nemesianus sic expressit:

— Capiteque decoro.

Plurima se validos ceruix resupinat in armos.

Cardanus, si erecta ceruice habenas molles relinquât, hos non ex actione tales factos esse putat, sed ex actione signum præbere generosi animi & robustæ ceruicis. Platoni *ἰψύχλω* is equus dicitur, Homero *ἰψύχλω*, eiusque proprium est *ἰψύχεν* id est ceruicem attollere: vnde arduus quoque & sublimis epitheta equi, de ceruicis & capitis habitu potissimum intelliguntur. Ardua ceruix Virgilio & Horatio commendatur. Huc spectat illud Lucani *— Totumq; per agmen sublimi prouectus equo.* Quoniam hoc ad caput solummodo quoque referri queat, cum præ cæteris laudentur quoque equi qui erectum habent caput, concinno quodam decentique situ. Belisarius alta idcirco voluit esse capita, vt si quando equum cespitare cõtingat, subleuari facilius, quominus corruat, freno possit. Ceruicem præterea laudant crassiusculam, & vt talem acquirat, ar- *Caput.* mos frequenter aqua calida ablui iubent, & iubam subinde manibus digeri. Capite esto (inquit Varro) exiguo, non magno. Tale argutum dixit Maro, Seruius exponit breue. Xenophon offeum dum vult, macilentum ni fallor intelligit, nam grande & propter carneam molem graue, pigri & habetis indicium esse reperio. Pollux etiam in admissario & matrice caput exiguum & siccum, pelle propemodum solis adhærente ossibus, pulchritudinis signum esse annotauit: maximè si vertex fuerit maiusculus, quem nempe magnum quoq; commendauit Xenophon. Os Oppiano lau- *Os.* datur *ἀκρίον*, Gesnerus exponit mediocre aut moderatum, sed Belisarius Aquiuuius (inquit) Oppianum secutus in libro de venatione non os mediocre vertit; sed largissimo, ait, sint ore, longoque, ne freno inobientes esse iudicentur. Ruffius quidem etiam equum ore magno, scisso, seu valde diducto facilem freno se præbere ait, taleque os etiam requirit in admissario. Nec aliud puto intellexit Oppianus *ἀκρίον* cupiens, id est, adiuuans, nimirum frenantem, amplitudine oris sui: Xenophon cõsiderari iubet & hoc, vtrum buccæ sint teneræ, an asperæ, an verò etiam inæquales. Nam imparitas (inquit) harum facit plerumque, duri & contumacis vt oris equi reddan- *Bucca.* tur; Heterognathos vocat. Caput turpiter prætendunt, & in alterum latus vt & maxillam vt plu- *Heterogna-* rimum vertunt, & ne freno quidem faciliè in contrarium flectuntur, in vnum duntaxat latus flecti *thi equi.* volentes. Idem ab eodem Xenophonte dicuntur quoq; *ἄδικον ἢ γνάθων ἔχοντες* teste Budæo, quasi improbam aut iniuriam habentes maxillam. Est autem *ἑτερογνάθος*, qui habet *μὴ ὁμοίους τὰς* *Maxilla.* *γνάθους*, id est dissimiles maxillas, dispares nempe; cum earum altera durior & asperior, altera mollior & tenerior est. Sint itaque æquales; Xenophon præterea paruas vult; Ruffius graciles & siccas ad pulchritudinem præter cætera commendat in admissario: crassas verò, fat commodè frenari negat. Cùm frena mandunt, os humidum maximè probatur, siccum improbat. Vnde poe- *Lib. 6.* tæ de generosis equis loquentes, spumanti ore eos delineare solent. Claudianus.

Parte alia spumis fumantem serica frena

Purpureo prima signatus flore iuuenta

Eucherius sic elibat equum.

Hoc etiam generositatis & magnanimitatis signum Apelles in Alexandri equo expressit, summo-
pere ea de re sollicitus. Cæterum memoriæ proditum est, cùm eam repræsentare conaretur, tam
malè rem ei successisse, vt de ea omnino desperaret, ideoq; spongiam, in quam abstergebat peni-
cilli tui colores, in illam imaginem impegisse, spongiam autem, quum equum attigisset, spumæ
similitudinem expressisse. Promuscis sit breuis. Plato præstatiorem equum *ἰσιγρυπῶ* fingit, quasi
acuto aut aquilino rostro, *σιμωπρόσωπῳ* id est aspectu simo contrarium. In Hippiatricis inue-
nio, quæcumque in veterino genere sic nascuntur, vt habeant *λαγῶδοντα* aut *εξοδοντα*, id est, vt
Ruellius vertit, eam notam quam Leporinum dentem vocant, subrumari non oportere. Difficile
etiam est, equum probum os habere, nisi scalliones dicti extrahantur. Naribus (inquit) Varro,
sit apertis, non angustis. Patulæ enim multò quàm conniuentes, & apertiores meatus habent ani-
mæ & ad spirandum accommodatiores, & faciunt videri equum (inquit Xenophon) *γρηγορίων*
viuaciorem aut terribiliorem. Nam & irascens equus equo & inter agitandum ferociens, dedu-
cere vehementiùs nares consuevit. Athletas autem legimus ob astrictiores & angustiores nares in
certaminibus suffocatos, quibus videlicet spiritales viæ per nares essent angustiores: cuius rei cõ-
scij veterinarij suis equis nares diuidunt, ne in cursu inopia frigidioris spiritus extinguantur. Ari-
stoteles eadem de causa vrinatores & spongiarios solitos sibi discindere nares testatur: efficitque
item naturalis aut parata arte narium amplitudo, vt ne tam celeriter suffocentur ægri. Palladius
nares istiusmodi patulas, in equo admissario partem esse ait & in matrice pulchritudinis. Ruffius
verò

Promuscis.

Rostrum.

Dentes.

Nares.

Oculi.

Lib. II. ca.

37.

Aures.

Cent. 7. A-
phor. 79.

Iuba.

Cauda.

Li. 4. Eleg.

4.

Lib. 8. ca. 1

Cauda.

Pili partes
corporis.

verò qui naribus est inflatis, natura vt plurimum audacem esse asserit. *Σιμὲς* dicunt qui naribus sunt pressis. Qui oculis sunt prominentibus, exophthalmos vocant, qui concauis œalophthalmos. Illi laudantur tanquã vigilantes & alacres: hi damnantur, & *Ρυψίος*, lenti, remissi & molles dicuntur. Albertus magnos celebrat, & quasi ante caput sitos. Et *Ρυψίος*, qui magnis est oculis, non concauis, natura vt plurimum audacem esse dicit. Palladius signum pulchritudinis. De colore dicemus postea. Aures teste Plinio in equis & omnium iumentorum genere indicia animi præferunt; fessis nimirum marcidæ, micantes pavidis, subrectæ furentibus, resolutæ ægris. Et alibi: *Equorum* (inquit) *animi indices aures, sicut leonum cauda: namque & has notas generosissimo cuique natura tribuit.* Eas Varro breues vult & arrectas, necnon & applicatas, Xenophon breues & minutas. Palladius breues & argutas, partem in admissario & matrice pulchram esse ait, & Pollux quoque si minores quàm pro capitis modo fuerint. Albertus non solum breues commendat, sed quæ simul etiam acutæ sunt & quasi antrorsum porrectæ. Qui pendulas habet, eum *Ρυψίος* lentum, remissum & mollem esse asserit: quare Nemesianus agiles probat, hoc est quæ perpetuò penè mouentur. Qui verò aures retrò proijcit, eum Antonius Mizaldus ex Simoneta Cardinale plerumque surdum esse autumat. Improbantur item hirsutæ Platoni, *ὡς τὸ ὄρα λαΐος*. Ino verò, non dicente Platone (inquit Synesius Cyrenæus) necesse est surdum esse eum, qui hac parte hirsutus est qua audimus. Illiq; etiam canes sapientissimi sunt, quorum aures & ventres nudi sunt: hirsuti verò stolidi sunt & temerarij, præstatque illos à venatione abesse. Cui verò pellis inter aures, vbi iuba desinit, cranio tenaciùs hæret, *Ρυψίος* laudatur, tanquam præstans ad bellicum vsus. Atque de partibus hæctenus, venio ad pilos, caudæ potissimum, capronæ siue procomij & iubæ. Cùm non utilitatis tantum sed & decoris ornamentiq; etiam gratia, eos natura equis donauerit. Nam præterquam quod cauda muscas abigit, procomium siue capronæ oculos tuentur, ne quid molesti incidat, nihil interim impedito pilorum prolixitate visu, iuba consensori adminiculum præstat, eoque magis, quo fuerit prolixior ipsi etiam equi iuba ipsa superbiunt & quasi gloriantur, quam obrem proripit, qui asinos equabus admittunt ad mulorum procreationem, cùm asinos ab equabus despici & iniurijs intuper affici, morfu ac calce lædi, animaduertunt, iubis detonsis ad fontes tanquam specula ducunt, in quibus turpitudinem suam & ademptum comæ decus contemplatæ, ignobiles illos admissorios non amplius dedignantur. Rectè itaque pulchrè comatam iubam laudat Xenophon, *β-θεϊαρ*, id est promissam *Αβύρτος*, Varro densam, non angustam, crebram, subcrispam, tenuibus setis implicatam. Palladius comam & caudam profusio- rem, partem pulchritudinis in admissario & matrice celebrat: & Homerus equos Neptuni *καλ- λιθριχας* propterea nuncupat. Sunt qui iubam per sinistram profundi volunt, Varro per dex- tram: sic & Maro:

Densa iuba, & dextro iactata ricumbit in armo.

Et Propertius: *Cui Tatius dextra collocat ipse iubas.*

Quo loco Turnebus ex quibusdam codicibus legit dextras. Et Ovidius de Ocyroe Chironis filia in equam conuersa:

*— Vtique vagi crines per colla iacebant
In dextras abiere iubas.*

Idem Ovidius tanti iubas in equo fecit, vt sit ipsi

Turpis equus, nisi colla iuba flauentia velent.

Similiter cauda prolixa & pilis densa, præcipuum equi ornamentum est, sed præter prolixitatem fit quoque setosa & crispa. *Ρυψίος* ex cauda virium robur quomodo cognosci possit, docet: Cùm per caudam (inquit) trahitur, quò firmitus pressiusque eam ad se trahit, tanto præstantior, & ad bellicum vsus laudatior. Hæc autem opinio adeò firmiter omnium animo infixæ hæret, vt vix equum quispiam emat, nisi eo modo ex cauda de robore periculũ faciat, fallax tamen, vt audio, *Η* iudiciũ est in equis, ex itinere laboreq; aliove inçomodo languidis. Alicubi idem *Ρυψίος*, equus (inquit) truncum caudæ strictum ad se tenens & fortiter, magna ex parte fortis & patiens est, sed non est celer. Germani verò equis solent gaudere quibus cauda omnino esset truncata: refertque Iouius equis eorum qui Maximilianum II. Rom. Imp. in Italiam contra Florentinos pro Pisanis euntem comitati sunt, omnibus caudas penitus abscissas fuisse, Italis quidem ridendo, sed veteri probatoque Germanorum Belgarumque more, quò ob id equi certa contractionis alimenti ratione pinguiore, & spinæ robore fortiores euadere existimentur. Cæterum præter caudam & iubam cæteri quoque pili negligi minimè debent, cùm non vt in homine, qui nullam eorum habet necessitatem, excrementa sint in equo, sed partes officiales adeo atq; vtilis & necessaria, vt ostendit doctissimus Scaliger in Aristoteli attributis libris de plantis. Camerarius esse scribit, qui pilorum firmitatem probant. Inuenio autem splendorem & tenuitatem pilorum, præstantiores mores declanare: crassitiem & duritiem, maius robur: Cùm autem dico mores, intelligo quòd sint

sint dociles ac generosi, quodque vitijs careant; cum corporis robur, etiam laboris tolerantiam. Jam de signis quæ à moribus indoleque equi desumuntur, dicendum esset, nisi quædam prius enumerandæ essent partes quæ ex alijs animantibus in equo desiderantur ab equisonibus quibusdam. Teutoneste Camerario in generoso equo oculos requirunt, cervicemque validam lupi; (alij verò etiam vulpis.) aures vulpis breves, pectus & comam mulieris, iubam densam Leonis; caudam longam vulpis, alij similiter etiam pilosam: Sunt qui pectus Leoninum probant, clunes mulieris, coxas pedesque asini, & eiusdem imprimis vngulas; oculorum aciem ac gyros serpentis. Ruffius costas, & ilia vt bouina, pulchra putat. Idem posteriorem partem corporis, si altior sit, vt fit in ceruo, anteriore, inter pulchritudinis quoque notas in admissario recenset. Quod modò ad mores & indolem attinet: ex his aliter sæpe bonitatis notas examinamus in adultis, quàm in pullis. Cum natus est pullus (inquit Columella) confestim licet indolem aestimare, si hilaris, si intrepidus: si neque conspectu, nouaque rei auditu terretur, si ante gregem procurrat, si lasciuia & alacritate interdum & cursu certans aequales exuperat: si fossam sine contractione transilit, pontem flumens transcendit. Hæc erunt honesti animi documenta. Similiter Varro: Equi boni futuri signa sunt, si campegalibus in pabulo contendit, in currendo aliave quare quoq; potior sit: si cum flumen traiciendum est gregi in primis prægreditur, nec respectat alias. Et ex his Virgilius;

Continuo pecoris generosi pullus in arnis
Altius ingreditur & mollia crura reponit.
Primus & ire viam, & fluuios tentare minaces
Audet, & ignoto sese committere ponti,
Nec vanos horret strepitus. — Et mox
— Tum si qua sonum procul arma dedere,
Stare loco necit, micat auribus, & tremat artus,
Collectumque premens voluit sub naribus ignem.

Pelagonius quoque hippiatè probæ indolis argumentum esse scribit, si stans moram non patitur, sed pede pulsans solum, cursitare cupiat. Nemesianus.

Nec pes officium standi tenet, vngula terram
Crebra ferit, virtusque artus animosa fatigat.

Ab hoc pedum pulsu animosiores selectioresque equos puluereos poëtæ dicunt. Xenophon, equum ad pompam idoneum si quis (inquit) requirit, qui se se erigere & præclarus videri solet, is sciat, non cuiusuis equi hæc esse opera, sed eorū qui sint animis ingētibus & validis corporibus præditi. Mores Columella laudari in pullis tradit, qui sunt ex placido (videtur addendum, conciti, vt Pelagonius quoque habet, qui de admissario eligendo hoc scribit) & ex concitato mitissimi: hoc est, vt exponit Palladius, qui ex summa quiete facile concitantur, & ex incitata festinatione non difficilè tenentur: hos enim & ad obsequia reperiri habiles, & ad certamina laborum patientissimos. Quo quis acrior fuerit speiq; maioris, eò profundius dicitur Solino nares meritare in bibendo. Hoc & apud Plinium, aliosque legimus. Frequentius idem quoque hinnit, super quare callidum legimus Antisthenis in Platonem dicitur: cum enim hic vehementer laudaret equum in pompa quadam equestri, hinnitu crebro ferociaque excelsos spiritus præ se ferentem, Antisthenes qui hominis iactantiam libenter incessabat: & tu (inquit) videris bonus equus euasurus. Ouidius autem hinnitus frequentiam ferocis generosique animi in equo typum esse indicaturus, eos Solis equis, qui velocissimi finguntur, tribuit:

Interea volucres Pyreis, Eous & Aethon
Solis equi, quartusque Phlegon hinnitibus auras
Flammiferis implent, pedibusque repagula pulsant.

Eleganter autem hinnitus vocat flammiferos, non tam quia Solem vehunt, quàm quòd calidi è naribus fumi eiusdem animi signa sint. Nemesianus:

Fumant humentes calida de nare vapores.

Cælius, equus (inquit) Tiberij videbantur flammæ ore euomere, indicio magnæ alacritatis; imò verò quasi terrorem naribus ostendens: Plato equum meliorem, honoris quoque cupidum esse scribit, temperantiæ pudorisque participem, ac verè opinionis amicum, nullis indigere stimulis, sed sola cohortatione & ratione gubernari. Vnde illud Satyrici: — Nempe volucrem

Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Feruet, & exultat rauco, victoria circo.
Nobilis hic quocunq; venit de gramine, cuius
Clara fuga ante alios & primis in aquore puluis.

Nam, vt Ferretius quoque testatur, in cursu & armis (bellicus nempe) se lætum offert, sono lætatur & gaudet, strepitum tubarum & tympanorum non exhorrescit, sed illis lætatur. Iubet itaque

Partes aliorum animantium in equo desiderata.

Indolis probæ signa in pullo.

Mores.

Hinnitus.

Lib. 2. Metam.

Lib. 8. c. 26.

In Phædro. Honoris cupiditas.

Fortitudo animi.

que

Lib. 3. de repub. que Plato, ut de pelli indole periculum facturi, ad strepitus eum & tumultus adducant. Sunt qui E
Arduas vias tentandas esse. tintinabilis periclitabantur, quos καδυναφαλαροπαῶλες inde dictos fuisse inuenio. Nonnulli ut Xenophon, volunt, ut equum empturus in cliuos sursum & per decliua & in obliquum agitet: sic enim deprehendi & animi fortitudinem & corporis sanitatem. Haud tamen, si quis fortè non in omnibus istis satisfaciatur, ideo omnino repudiari debere: multos enim, quia inexercitati sunt, non quia parum valent, in illis deficere, sed si quis instituat & exerceat, eadem præstare, dummodo sano sint corpore, animique non degeneris. Animi autem præclari, hoc certum argumentum esse, si post exhaustum laborem non recusent laborare. Qui suspicaces sunt, eos omnino relinquendos esse, quoniam formidolosi non sinunt à se malum dari hostibus, quin etiam equitem sæpè frustrati in maximas difficultates conijciunt. Eisdem Absyrtus quoque optimum esse ait non possidere, cum nos non fugiat (inquit) plerumque sarcinas & onera quæ subuectant, perniciosè deturbare: quod minori vitio vertetur, nisi rectorem excutientes, malo sæpius afficerent. Susplicibus accenseri debent, qui dysgargales Xenophonti dicuntur, δυσγοργαλοι, difficiles, qui ne tactum quidem aut titillationem pati possunt, γαργαλισμοι. Græci dicunt. Sæuitiam equi nosci quoque vult idem Xenophon, si qua sit illius vel erga homines, vel alios equos: quoniam tales non minus quàm titillationi obnoxij, sunt improbandi. Sūt qui frenationem & conscensionem detractāt, quorum vitium qui experiri volet, detractis post labores frenis, rursus eos frenabit, nā cum prius ea admiserint, secundum sæpè laborem veriti, admittere recusant. Sunt item quibus ut frenentur & conscendantur, multis blandimentis aliaque cura opus est. Hos quoque bello inutiles censet; primū enim equitis manibus assiduum negotium faciunt, deinde in periculis animum perturbant. Nonnulli ita feroces sunt & sefforis impatientes, ut toto semper conamine eum prostertere tentent, quos sternaces Politianus nuncupat. Plato improbum equum esse ait intortum, multiplicem, temerè se contorquentem, ceruicosum; pertinacem, vix flagello stimulisque obtemperantem; sæpe nec habenis nec verberibus coerceri potest, sed inter equitandum calcitratur, ac domitis frenis regi nequit; quò fit, ut quando hostibus obuiam eundum est, necesse sit equitem aut postremum in agmine consequi, aut eorum malignitate inutilem reddi. Xenophon istiusmodi immorigerum equum non inutilem tantummodò, sed sæpè vicem proditoris obtinere ait. Pollux probi & improbi equi ceu epitheta ab indole moribusque sic collegit. Ab indole (inquit) laudare licet equum, si facilis sit ad portandum, furibundus, aptus, facilis, decorus, mansuetus, magnanimus, superbus, elatus, superbiens, venerabilis, liber, liber ad opera, equitabilis, splendidus, circumspectus, arrogans, generosus, cordatus, magnanimus, sublimis, fastuosus, venustus, audax, temerarius, celer, truculentus, bellicosus, mitis, obediens, facilis ductu, habenis obtemperans, mansuetus, benignus, equitis amans, beneuolus eidem, ad tubam exiliens, exurgens, acer, velox, volipes, humanus, equorum amans, indices roboratus, hostes agnoscens, versatilis, facilis ad vertendum, morigerus, ordinē obseruans, facilis, correctis genis, iustus in maxillis, equalis habens maxillas, institutus, facile prouens, facile exurgens, flagelli non indignus, neque stimuli, cursu facilis, citus, ventos cursu æquans, non suspectus, intimidus, fortis, studiosus, ascendendi accliuia & decurrendi prona, & murum superare, fossam superfilire, torrentem transilire, fluuium tranare, de tumulo decurrere, in tumulum subfilire & de tumulo desilire. Ex contrario verò tardus, segnis, hebes, otiosus, delicatus, simplex, piger, malis pedibus præditus, malè spirans, cunctator, timidus, trepidus, tremens, suspectus, hæsitabundus, timens, tardus, mollis vngulas, duri oris, impares maxillas habens, vnam tantum maxillam habens, grauis capite, despicens, aspinus, vorax, difficilis incitatu, immorigerus, habenas negligens, difficilis ductu, impudens, imbellis, stupidus, humilis, pusillanimis, deformis, indecens, facilis captu: qui neque tubam tolerarat, nec militarem clamorem sustinet, equorum osor, mordax, calcitrator, indomitus, malè institutus, non promptus, rudis, incompositus, sæuus, difficilis ad portandum, effrenis, impudentibus maxillis, refrenans, decutiens, incuriosus equitis excussor, freni impatiens, subtimidus, deficiens. Idem priuatim de vultu equino, equi vultum (inquit) laudans vocabis trucem, temerarium, impudentem, fumidum, ignitum, audacem, acrem, furibundum, iracundum, hinnibilem: spiritum quoque vocabis audaciorem, furiosum & temerarium. Vituperabis autem pigrum appellans, hebetem, frigidum, ira carentem, pusillanimum, ignauum, non equinum, cui contrarium est ἰσχυροειδής. His denique addendum quod ex aliorum animantium moribus in equo desiderant nonnulli. Teutones (inquit Camerarius) cum bonum & generosum equum depingunt, diuersorum animantium concinnatis virtutibus, ut Homerus fingit de dijs Agamemnonē suum, à lupo tria & à vulpe tria & à muliere tria ἐπιειδικὰ seu ἀπερατὰ assumunt: lupi oculos, voracitatem, validam ceruicem; vulpis aures breues, caudam longam, gressum lentum. Mulieris pectus, superbiam, comam. Alij magis pudendo intellectu inter muliebres in equo virtutes posuere, conscensionis patientiam. Itemque alij hæc ita exposuere, generoso equo ut attribue-

tribuerent duas Leporis, velocitatem, & agilitatem; duas vulpis, bonorum oculorum & pilosæ caudæ: Lupi duas, lenitatem gressus & voracitatem; duas asini, coxas valentes & firmitatem pilorum, vel ut quibusdam placet, bonas ungulas: mulieris duas superbiam & subiectionem. Atque etiam alij aliter hoc modo: de lupo (Lucium intelligit) pisce adesse debere equo voracitatem & exilindi facultatem: anguilla agilitatem & (ut meminisse videor) celeritate, de serpente oculorum aciem & gyros: de Leone amplum pectus & densam inbam De fæmina qui diximus; de felinitorem & lenitatem gradus. Accedo ad colores, de quibus Oppianus nihil, at Xenophon, *Equi boni* Maro, Palladius & Columella bonitatis inde quoque trahunt argumenta. Equidem & Ferretrius *signa ex coloribus.* hippia ter pilum bonorum equorum non curari ait, cum certum sit in omni pilo aliquos bonos & aliquos malos reperiri, & mangonum artibus quocumque placuerit colore concipi pullos atq. nasci. Etenim equiente equa admissarium bellè ornatum & pulchris pictum coloribus ei ostendunt, *Pullis colorem quem* & in conspectu eius aliquandiu retinent, ut desideratam illa speciem diutius imaginetur, & oculis *libet conciliari.* animoque hauriat imprimatque: demum admittunt, vnde pullus similis patri concipitur. Gesnerus in hippocomicis libris Germanicè editis, nigrum colorem albis equorum pilis induci se reperisse profitetur, si abluantur filicis radicem & saluæ in lixiua decocto; dealbari verò pilos qui illiti sunt pinguedine collecta ex decocto talpæ: vel sic: pilis euulsis locus illinatur melle crudo cum adipe melis: alios denique aliter idem moliri. Attamen elegantia delectus atque virtutis quoque in colore equorum plerumque inquiritur, imo verò nonnullos inuenio qui huius vel illius coloris equos à se feliciter agitari putarunt. Colores in optimo admissario Palladius enumerat *Colores optimi.* badium, aureum, albineum, russeum, myrteum, ceruinum, gilbum, scutulatum, album, guttatum, candidissimum, nigrum; pressum. Cardanus colores magis notos septem facit; album, saurum (rubeum *Lib. 7. de variet. rer. cap. 33.* interpretatur) leucoteum, quam vocant (inquit) griseum, saggenatum, griseo obscuriorem & purum, fuscum, vocant (inquit) morellum; & castaneæ cortici similem, vocant baium obscurum, nam roseus (inquit) & ipse baius dicitur: & generaliter saurus medius est inter baium, & fuscum, maximè saurus maurus: liardus autem, albus est cum maculis fuscis prægrandibus. Nos in recensendis ex coloribus equi probioris signis, colores diuidemus in simplices, & in mixtos, eosdem *Colores sinceri.* que examinabimus vel in toto corpore aut in peculiaribus partibus. Cardanus colores sinceros omnes damnandos in equis arbitratur, quòd vnum tantum humorem, vnamque qualitatem demonstrent, hanc. n. qualiscunque sit, in animali docili non probari: aut enim immodicè iracundos, aut segnes, aut contumaces esse, aut alio vitio animi laborare: indeque quibus nullus candor est neque in fronte, neque in pedibus, ancipitis animi atque dubij esse. Si itaque equus fuerit totus albus, talem ait timidum esse, segnem & mollem, quia à pituita is color procedit: si niger, melancholicum, grauem, vilem, contumacem, esse & fuscus tales plerumque si à nigra bile is color procedat: sed si ab adusta bile, tunc adustionis notas adesse in ilijs, hæc enim esse rubicundiora: tales autem plerumque esse fortes, ingenio præditos, furibundos, sed magna ex parte fallaces, malorumque morum. Qui natura sunt sanguinea, plerumque baios esse, coloremque eum ad roseum declinare, lætos, agiles, bonorumque morum: sed tamen nihil syncerum probari. Optimos ergo colores ac temperatos esse qui corticis castaneæ colorum referunt, & quos vocant liardos maculis vndique conspersos; & saggenatos præcipuè, qui nigram zonam quasi transversam in fronte & collo habent seu simplicem, seu multiplicem; & sauros metallinos, quos Hispani vocant abazan tostado, hos enim robustiores, nobiliores, moribusque præstantioribus esse. In vniuersum autem, maculosos, maximè nigris maculis & zonis distinctos, seu per crura extensis, seu per dorsum seu in collo, nobilissimos haberi, eoq. fore præstantiores, quo in his ordinem natura quendam seruasse videbitur, seu numeri seu paritatis ac loci, seu rectitudinis: post hos esse qui maculas aut zonas habent rubras aut rubiginosas. Causam omnium horum, esse naturæ vim, & robur, permixtionemque decentem atque humorem exustum, sine quo non solum in equis, sed etiam hominibus nihil egregium fieri posse, multis (inquit) persuasum est. Se verò inter cætera ignauia signa; hoc habuisse, ut nullius exustionis, nisi in cute notas præferret, sed quia in nobis pituita & sanguis naturalisq. nigra bilis dominatur, ex institutione potius, aut cælo, aut aliqua alia virtute scientiam, & cognitionem rerum pendere arbitratur. Fortitudinis verò & celeritatis & promptitudinis, in actionibus atq. efficaciam vim, à bile exusta pendere, se non negare: ergò has maculas & zonas, insignem animum acremque ac nobilem in equis referre, à quo corpus quod regitur, præstantius (inquit) reddi solet, specie potius quàm re. Cæterum esse maculas, quæ actionum sunt potius signa quàm temperamenti; veluti quæ in ilijs fiunt. Has enim inde provenire, quòd equus natus mensibus quibus sol peragrat Leonem, paruus tunc, & imbecillis, illa ore attingere nequeat, nec possit se à multitudine crabronum tueri: inde enim fieri, ut cutis fauciata, in ilijs maculas albas, præferat: tales igitur inualidos esse, triplicem ob causam:

prima, quod eo tempore à crabronibus fauciati, molestiamque intolerabilem sentientes, viribus & corpore defituantur, ac manci euadant. Inde etiam successu temporis, equas, deficiente herba, lac paucum & prauum generare, vnde pullus nutriri nequeat. Cùm verò hyems superuenit, nondum tantum virium contraxisse, vt ab iniuria frigoris se protegere possint. Hos igitur equos, in ilijs aut humeris albas in toto habere maculas & paruas, ob contractam cicatricem, ex validis & frequentibus crabronum ictibus. Maculas verò albas in toto corpore & exiguas probari, nigrumque colorem in extremis partibus, pedibus, scilicet, cauda & auribus: quæ omnia si nigrescent, generositatis argumentum esse: Eodem tradente Cardano equorum insigne est, vt ex fronte & pedibus (sunt autem quinque loci) exiguo candore fulgeant, aut linea quapiam seu zona potius in fronte, quæ neque os neque supercilia tangat. Sunt & qui probant frontem candidam, stella insignem, seu nullus pes, seu vnus aut plures candidi, sint, si enim posteriores pedes ac sinistri, dicunt optimum, quod ignobilioribus locis sit insignis. Si omnes, adiecta frontis stellula, superiora vincunt. Optimi igitur sunt qui stellulam in fronte albam habent & præter id zonam, quæ nec os, nec supercilia tangit. Quod si pedes posteriores etiam candidi sint, nihil potest addi. Atque eò magis inspectare semper oportet, vt parua pars sit candida & pes posterior magis, quàm anterior & pedes posteriores præstant anterioribus. Omisso igitur signo quod in fronte esse solet, tum zona, quæ semper equum præstantiorem esse docent, post eum qui pedes posteriores solos habet album, constituamus eum qui pedem posteriorem sinistram solum habet album: is enim andax & leuis est. Post hunc collocatur, qui ambos pedes posteriores habet albos, sinistramque anteriorem; inde qui ambos pedes posteriores habet albos & dextram anteriorem: inde qui habet quatuor pedes albos, is enim animi vitio carebit, licet non a deò validus sit ac robustus: post hunc ille est qui pedem dextram anteriorem album solum habet, is enim docilis erit, sed sinistri euentus. Septimo loco est qui pedem sinistram anteriorem album habet: qui verò pedem dextram posteriorem album habet, specie quidem fortis & acer est, sed tamen superbus & infelix est, animoque improbo. Post hunc est is qui albos ambos anteriores habet, alterumque posteriorum; sed horum præstantior, qui sinistram. Vilior & vndecimo loco qui solum anteriores pedes habuerit albos. Pessimi sunt, quos vocant trabeatos, scilicet dextros ambos aut sinistros pedes habentes albos, quorum qui dextra albi sunt, deteriores habentur his qui sinistra. Omnium deteriores sunt, quos transtrabeatos, id est alternatim pedes habentes candidos, seu dextram anteriorem cum sinistro posteriore aut vicissim posteriorem dextram, anteriorem autem sinistram: quorum etiam deterior est is qui sinistram anteriorem, dextram verò posteriorem album habet. Huc vsque Cardanus, isthac omnia à generationis origine causisque initium ducere docens, esse autem rationem vnã in omnibus, vnumque modum. Primum igitur oportere hæc principia supponere, candorem in equis à pituita procedere; vt verò hæc moderatior fuerit, modestum & patientem facere: si abundet, pigrum, timidum; segnem: si nulla sit, præferocem, stolidum & indomitum: robustam verò naturam & rectè agentem: quæcumque non necessaria sunt, ad viliora loca protrudere: sunt autem viliora sinistra dextris, posteriora anterioribus, infima supremis. Quantum principium est, quæcumque similia sunt, connasci: quæ verò connata sunt, faciliè etiam temporis successu in idem transire. Sextum, naturam vt cerebri dispositione ad animi qualitates fabricandas; & vt totum toti, ita pars, cùm totius rationem subit, partes habet comparatione dignas: veluti caput totum equum refert, oculi autem & os veluti cos & iecur, in toto. His suppositis linea vel zona alba in fronte, moderatam cerebri qualitatem significat, nec præferocem, nec contumacem, nec iracundum, nec dolosum, nec ancipitis animi aut dubij. Neque potest corporis vitia significare, cùm à cerebro pendeant hæc: neque natura absque ratione protrudit has maculas, cùm nec supercilia nec os attigerit: quod si fecit, timidioris animi & inconstantis nota est. Cùm verò ad pedes hæ maculæ protruduntur, temperamentum significant, maximè si (vt dixi) parvæ & ad sinistros & ad posteriores propulsæ sint. Trabeatorum causa est, quoniam pedes iuncti in vtero matris erant, ob id simul contraxere maculam, quod etiam in transtrabeatis contingit: allidentur igitur ambulando & sæpè in periculum casus incident, & maximè cùm ex aduerso pedes implicabuntur: atq; hæc constans est ratio equorum quos vocant materna lingua balsanos, vt etiã Federicus Grisonius patritius Neapolitanus disertè docuit in suis libris de equitandi arte. Quodque de pedum candore dictum est etiam caudæ summitati ascriberetur merito, nisi forte quadam magis illi pili ob longitudinem albescere quàm natura viderentur, nihilominus & hoc signum est egregij equi. Atq; hæc signa à generationis ratione sumpta sunt. Nunc his veterum super coloribus equorum, placita recenseamus. Absyrus improbos esse ait præ ceteris vt plurimum qui album aliquid in pedibus aut cruribus habent & qui alba frõte sunt aut rostro albo, præcipuè verò si phenice coloris equi tale quid habuerint. Palladius in admissarijs præcipuè legi iubet, clari & vnus coloris equos, ceteros despiciendos putat, nisi magnitudo meritorum, culpam coloris excuset.

Candidos

Equi pedibus & fronte albis.

Trabeati qui. Transtrabeati.

Candor vnde.

Linea alba in fronte quid notet.

Trabeati vnde.

Balsani equi.

Cauda pili cur albescat in summitate.

unicolores.

A Candidos Plato in tantum probavit, quasi huiusmodi coloris fastigia (inquit Pelagonius) laudari velit, cum tamen in alijs colorum generibus bonos etiam inueniri saepe contingat. Sed magis eos laudat Plato, si oculos contingat habere nigros. Nostro etiam tempore commendatur plurimum albus color, maximè in Britannicis tellonibus, quos in delicijs haberi videmus, quò sunt candidiores. Pius secundus Perusiam referente Ioanne Campano in eius vita ingressus est equo vectus candidissimo, duodecim eodem candore præcedentibus stratis purpura sine sessoribus, & qui per frenos aureos manu agerentur. Similiter etiam Romani quondam equis candidis triumphantes urbem ingrediebantur, vt inter alios quoque Claudianus ostendit de Stilicone suo.

*Ipse albis veheretur equis, currumque secutus
Laurigerum, festo tremuisset carmine miles.*

B Nec alijs quàm albis equis Nero Domitius Neapolim intrauit, vt apud Suetonium legimus. Quin vbi quempiam aliqua in re alijs superiorem esse significamus longoq. antea interuallo, cum albis equis præcedere dicimus. Suntque etiamnum apud Tartarorum regem teste Paulo Veneto, in magno pretio, quanquam ab initio cuiusque anni interdum ad centum millia ei donentur. Cyllarum Castoris equum præ cæteris longè excellentissimum, huius quoque coloris fuisse non obscurè *Theb. 6.* indicat Statius, dum canit:

*-----Tua furto lapsa propago
Cyllare, dum Scythici diuersus ad ostia ponti
Castor, Amyclæis remo permutat habenas,
Ipse habitu niueus, niuei dant colla iugales
Concolor est albis & cassis & infula, cristis.*

Esse autem veloces istiusmodi coloris equos discimus in primis ex Homero, apud quem Rhesi Thiaciæ regis equi sunt.

*Αυτὸν ἔπειτα χιτῶν, δεινὸν δ' ἀντιπλοῖα θυοῖτο,
Ventis æquales cursu, niue candidiores.*

Quod Claudianus sic expressit:

*Græque retulerit, captos ad caltra iugales,
Quorum, si qui fides, augenibus omnia Musis,
Impetus excessit Zephyros, candorq. ruinas.*

Equos albos celeres esse.

C Candidissimi apud eundem Homerum sunt perniciosissimi equi Dardani & Aenææ, quos Diomedes victor lætus abducit. Nec aliam ob causam Plautus albas quadrigas dixit, quàm quòd equos albos celeriores arbitraretur. Virgilius tamen hos præ cæteris improbauit, inquitens

-----Color deterrimus albis,

Et giluo. Hæc cum perpenderet Seruius, colorem album è candido distingui asserit: cum enim aliàs poeta de Turni laudatissimis equis dicat imitatione Homerica:

Qui candore niues antecirent, cursibus auras,

Candor & albor vt differrent.

Aliud (inquit) est candidum, id est, quadam nitenti luce perfusum; aliud album quod pallori constat esse vicinum. Inuenio tamen album colorem à latinis poetis celebrari: Horatius:

Baros vt equis præcurreret albis.

D Palladius album æquè ac candidum in admissario commendat, & Sylla referente Plutarcho equum habuit album, qui & animosus erat, & velocissimus. Fuere autem, vt tradit idem Seruius, qui legerent, deterrimus albis & giluo, quasi non vel album & giluum, sed albogiluum vituperare crederet, ego de equo gilui coloris nihil apud veteres reperio, præterquam apud Palladium, qui inter admissarios bonos eum quoque nominat, vt meminimus: Author quidem de natura rerum, dum dicit in coloribus equorum nigrum esse optimum, rufumque & glaucum, album etiam plerumque bonum, cæteros verò deteriores indicari, giluum colorem improbare videbitur. Ceterum quis sit color ille giluus, siue vt habet gilbus, non satis clarum est. Seruius interpretatur melinum, quem vulgò (inquit) fuluum vocant: sed melinus color mali cydoni j pallorem imitatur, (alioqui melinus Plinio albus est & candidus à Melo insula nomen habens, cui hic peculiaris est) à quo fuluus diuersus est, ruffo scilicet obscurior: sunt qui giluum, buxum esse volunt, alij flauum qui ex viridi, ruffo, & albo concretus est: Gellius vult esse medium inter nigrum & album: sunt qui ex Palladio cinereum accipiunt: Plutarcho alijsque pro candido accipitur. Iunius in suo nomenclatore giluum Virgilio vult esse qui Varroni heluus appellatur, atque medium esse inter album & rufum, qualis est lateri femicocto. Sed ne albi equi ex manibus elabantur, notandum ex Aristotele, tales cassios habere oculos, quemadmodum & homines: reddit autem philosophus rationem quòd cum oculi triplici ratione distinguantur, nigro, caprino, & cassio, corporis totius colorem, oculi quoque color consequatur. Nigricantes equos nonnulli laudibus efferunt, maximè si in fronte vel asteriscum vel lineam albicantem, vel denique altero pede candoris

Serm. 1. sat. 7. Equus giluus.

Giluus color qui.

Albis equis cor cassij oculi.

Lib. 10. Probl. 13.

Nigri equi

aliquid habeant: & αἰθωνες apud Homerum nonnulli interpretantur nigros, & quasi igne exustos. E
 In Aiace. ideoque agiles, & feruidos cursu, ardentis flagrantisque, qui cum ardore feruntur, vel ardente
 impetu: sed & apud eundem αἰθων αἰθωνος exponitur ferrum splendidum aut nigrum: Pro acri-
 bus verò & audacibus inuenio etiam dici de hominibus, & apud Sophoclem ὄαν ἐδήλωσας ἀνδρος
 αἰθωνος ἀγγελίαν, interpres vertit ignei ardentis in praelijs. Αἰθων Hesychio est λαμπρόν, πυρρόν
 μέλαν, splendidum, rufum, nigrum. Αἰθωνας & πυριλαμπρίας equos in aprorum venatione com-
 mendat Oppianus. Πηγές equos aliqui quoque teste Varino solidos interpretantur & firmos; ve-
 teres verò (inquit) interpretabantur nigros, tanquam illi optimi sint. Exponitur tamen etiam de
 colore albo seu niueo, qualis est glaciei, Hesychius pecus πηγείμαλλον verti testatur, cui solidior
 & densior est lana siue alba siue nigra. Vtuncque est niger color in equis minimè improbatur.
 Gratius;

Venanti melius pugnat color, optima nigri.

Lib. 7. de Mirum verò quod de nigris equis scribit Cardanus, nempè fortiùs manum ductam super eorum
 Var. rer. c. collum, noctu scintillas spargere, interdium tamen minimè. Hesiodus Arionem κραινοχαίτην vocat,
 33. interpres vertit nigricantibus pilis vestitum, cum sit tamen κραινος color cæruleus, id quod eius-
 In Scuto dem nominis avis, lapis & flos quoque nos admonent. Sed cum color iste teste Platone mixtus sit
 Herculis. ex splendido & albo, plurima nigredine addita, quid mirum si pro fusco & nigro etiam accipiatur. F
 Cæruleus. Oppianus quidem diuersos ab æthonis facit, & ceruis agitandis vtiles esse dicit. Virgilio honesti
 In Timao. describuntur equi spadices glaucique, sed quos spadices vocet, alij aliter sentiunt. Hermolaus
 Spadices apud Dioscoridem in capite de palma, color baius (inquit) vulgò idem qui spadiceus & phœni-
 equi. ceus, hoc est, palmeus, quia ipsos palmæ termites cum suo fructu baia & spadices Græci, Dores
 præsertim appellant: alioqui phœniceus propriè is est qui vermiculus & puniceus vocatur ab Euse-
 bio siue Hieronymo in Chronicis, nomen habens à Phœnice illo qui literas inuenit. Reperio &
 Balia equus parium & balium colores equis attributos, sed pro vario apud Euripidem est balius. Scio & Achil-
 Palmati lis equum Balam vocatum, & equos balias pro celeribus quoque acceptos à poëtis. Alciatus quo-
 equi. que cum spadicebus eisdem putat, qui iurisperito palmati dicuntur: putat tamen palmatos equos
 dici posse, quibus utebantur aurigæ in circo, à palma, vt Hermogeniani etiam in simili (inquit)
 significatu capiuntur ab Hermogine aliquo auriga seu agitatore alicuius factionis. Sanè tunica
 palmata sunt, quibus consules aut alicuius magistratus viri utebantur. Innominatus verò legum
 interpres qui tempore Iustiniani aut certè paulò post Græcè scripsit equos palmatios vocari pu-
 tat; fuisse enim Palmatium equorum diuitem, cuius bona per tyrannidem proscripita sint, cuius
 in hunc propemodum meminit: *Illustris Esichous philosophus Miletius Chronicarum diuisionum lib. 5.* G
 Palmatius. Tempore Valeriani in Casarea Cappadocia Palmatius habitabat, supra regiam præfectus, equorum
 indomitiorum & etiam diuitiarum acquisite, factionis plebeia princeps & petulans vt quiuis alius: Cæ-
 terum] potes etiam legere Palladios equos. Cassiodorus historiar. lib. 14. ait; *Theodosius quen-*
dam virum, animi habitu corporisque fortissimum, qui tanta velocitate veredos agebat, vt tribus
diebus perueniret ad terminos Romanorum atque Persarum, & rursus totidem remearet ad Constanti-
nopolim. Is enim Romani imperij terminos velociter transibat, de quo quidam eloquentissimus
 sic ait: *Iste vir cum sit lata Romanorum respub. eam paruulam sua velocitate demonstrat. Erat*
 autem illi nomen Palladius. Non tamen à veteri scriptura reor discedendum. Eiusdem opinio-
 nis quoque est Scaliger his verbis: *Meliorem colorem in equis Græci vocant balius. Vnde Va-*
 Exerc. 325 lus equus Belisarij. In quo si fulgeat nitor spadiceus, ab eo quasi ardore, baliardum vulgus vocat.
 13. Valus e-] Spadix verò ille est in equis commendatus, penè sanguineus fulgor, à colore palmei surculi, qui
 quus. dicitur ita fuit ab antiquis. Sic & Gellius, apud quem C. Badius equum Seianum colore ait fuisse
 Baliardus. exuberantissimo, quem colorem (inquit ille) nos puniceum, Græci partim φοίνικα, alij πωδίκια ap-
 Lib. 3. ca. 9. pellant, quoniam palmæ termes ex arbore cum fructu auulsus, spadix dicitur. Nicolaus Ery-
 thræus spadiceum colorem quoque palmeum interpretatur, quoniam palmarum termites cum
 suo fructu spadices & baia Græcia nuncupat, vnde & nunc baius equus (inquit) qui badius Var-
 roni, vt est apud Festum & balius Cassio medico nominari videtur, nam is in problematis gene-
 rosos ait equos esse balius. Color hic aliàs lionato dicitur. Hæc ille. Hos spadices siue albos
 equos Volaterranus Græcè etiam βαίς vocari ait. Seruius spadices phœniciatos vocari scribit &
 professos myrteos interpretatur. Alijs puniceus color lætius rubere creditur, non siue sua nigre-
 dine tamen qualis in rosarum quodam genere apparet, tanquam purpura saturata & nigricante,
 qualis forsitan apud Phœnices populos, à quibus & ostrum Tyrium dictum, tingebatur, vt inde
 potius ei nomen sit, quàm ab arbore: spadix verò idem qui castaneus, sed obscurior paulo, qua-
 lem colorem hodieque imprimis commendamus, Germani Belgæq. castanienbruijn dicunt quasi
 atrocastaneum aut fuscocastaneum. Iam verò nunquid ob hunc colorem absolutè equos pro-
 Spadices vt poeta pro- bari poëta dubitat Adrianus Turnebus, quin ei videtur hoc Maro dixisse ex illorum locorum
 feminio,

A seminio, in quibus illius coloris præstantissimi equi nascebantur, ut Mycænis & Pellæ. Ut enim ad Clytumnum boues eximiæ formæ, hique candidi nascebantur: ita Mycænis equi glauci nascebantur egregiæ dignitatis & Pellæ spadices insignis formæ: atque illorum equorum species iactantior & formosior, & ut Maro dicit honestior quàm fortior & animosior, laborumque tolerantior erat. Ut ita Maronis verba accipi debere (inquit) putem, mihi Gratius qui Maronis ferè æqualis fuit, persuasit. Nam & de equis ita scribit:

*Consule Penes qualis perfunditur amne,
Thessalus aut patria quem conspexere Mycæne.
Glaucum, nempe ingens, nempe ardua tollet in auras
Crura, quis Eleas potior lustrabit arenas?
Ne tamen hoc attingat opus, iactantior illi
Virtus, quàm sylvas durumque lacessere Martem.*

Et iterum:

*Spadices vix Pellei potuere Ceranti
Et tibi deuota magnum pecuaria Cyrrhæ
Phæbe decus nostras agere in sacraria thessas.*

B His itaque ex Gratiij locis Turnebus equos ad speciem & pōpam potiùs, sacraque curricula, quàm ad bellicum opus aut venatorium munus à Marone descriptos intelligit, vel potiùs signatos. Veruntamen cum huius coloris fuisse constet Seianum equum, quid vetat si & bellicos esse poeta intellexerit. Infelix quidem ille equus fuit, in bello tamen laudatissimus. Ioannes Goropius Becanus equos spadices & glaucos à poeta laudari putat, quia albedinè nigredini sic habet admistam, ut nigredo superet, illos verò ad vsum quia faciliùs domari queant: sed ad generotum animum & freni impatientem significandum, nigrum colorem præferendum esse. A nigro autem, inquit, glaucus non multum differt: nam mare aliàs cæruleum, alias glaucum, alias nigrum vocatur. Theocritus:

*Τὸν γλαυκὰ δὲ δάλασσαν ἔχουσι χέρσον ὄρεχθῆν,
Interea glauci feriant sine liora fluctus.*

Horatius: *Aequoris nigri fremunt & trementes*

Verbere ripas.

Homerus:

— *Τοῖδ' ἐπὶ θινὶ θαλάσσει ἰστὰρ ῥέζν*

Τὰ υἱες παμμίλανας ἐνοσίχθονι κβανοχάτη. id est.

— *Sacrificant tauros in litore nigros,*

Quassanti terram Neptuno cyanocharata.

C Cyanochata autem Didymus interpretatur, μελανοχρῶτι: addens propter nigrum maris colorem qui de profunditate existit, tauros nigros Neptuno immolari. Vicinus igitur glaucus est cyaneus & cyaneus nigro, cum iratum mare glaucum, cyaneum & nigrum vocari videamus. Niger igitur longissimè ab albo cum absit, proximo gradu cyaneus, tertius glaucus. Pausanias in Atticis ob eam causam Palladi glaucos oculos tribui ait, ut Neptuno a quo genita est è Tritonide palude, similes habeat: & Cicero caecos Mineræ, Neptuno cæruleos tribuit, ut hinc colligatur, proximos hos colores esse, atq. ad nigrum accedere, alterum tamen altero proprio interuallo abesse. Aethiopes Calaber cyaneos vocat.

Μέμνον κβανέισι μετ' Ἀϊ. ὁ πεισινὰ τισσων,

Memnon Aethiopiū regnator cæruleorum.

Lib. 2. Paratip.

Eodem modo in carmine Sybillino apud Politianum ἀγασκυανέης, id est, capras cæruleas pro nigris poni videmus. Pindarus Palladem ἀγασκυανέης vocat, id est, virginem agida ceruleam habentem, ad oculos, ut videtur, alludens. Virgilius igitur glauco colore videtur proximos etiam comprehendisse, nec equos cæruleos & nigros exclusisse, quos scimus omnium esse bellicosissimos, atque idcirco hunc colorem Neptuno placuisse, qui cum equa Erichthonij rem habiturus, se equo cærulei coloris similem fecit. Quo quid aliud poeta voluit, quàm hunc colorem ita Neptuno, equorum domino & datori, arridere, ut si se ipse in equum admissarium mutare vellet ad generosam sobolem excitandam eum potissimum sibi assumeret. Sed ut certius, quòd de discrimine dixi, constet, consulendus Aristoteles libro de generatione, si rectè memini quinto, ubi oculos nigros eorum esse dicit, quibus in ijs multus & profundus est humor cæsius, quibus parum humoris, perinde atque in mari, quantum eius perspicitur, cæsiū, quantum minus perspicitur, aquinum; quantum præ alto gurgite, quasi in obscuro delitescit, nigrum. Principium igitur nigredinis ex albo cæsiū succedit, inde aquinum, sequitur nigrum. Nisi memoria me fallit, Michael Angelus D. Pauli conuersionem ad Christianismum in Vaticano sic depinxit, ut equum eius glaucum siue cæsiū fecerit, ad Virgilium, ni fallor, alludens.

Miscell. ca. 29.

Palladis oculi.

Tauri nigri.

Glaucus qui.

In Saxoniis.

Cerulei c- Haftenus Goropius, qui mox Homeri etiam hoc testimonio equos huius vel similis coloris perni- E
qui celeres. ces esse ostendit.

Δάρδαιος αὐτέκεθ' υἱὸν Ἐριχθόνιον βασιλῆα,
Ὅς δὴ ἀφριεῖοτατος γένετο θνητῶν ἀνθρώπων,
Τὲ τριχίλια ἵπποι ἔλος κᾶτα βεκολέοντο,
Θήλειαι πώλοισιν ἀγαλλόμεναι ἀπαλήσι,
Γαῶν καὶ βορέης ἠράσσατο βοσκομένων,
Ἴπῳ δ' εἰσάμενος παρελέξατο κυανοχαίτη.
Αἰδ' ὑποκυσσάμεναι ἔτερον δυοκαδέκα πώλες,
Αἰδ' ὅτε μὲν σκιρτῶ ἐν ἐπὶ ζείδωρον ἄρεραν,
Ἄκρον ἐπὶ ἀνθερίκων καρπὸν θέον, οὐδ' ἐκατέκλων.
Ἄλλ' ὅτι δὴ σκιρτῶν ἐπ' εὐρέα γῶτα θαλάσσης,
Ἄκρον ἐπὶ ρισμίτος ἀλόε πολλίοιο θέεσκον, id est,
Hinc ἔ' Erichthonion regem sibi Dardanus edit,
Quo non mortalis fuit unquam ditior alter.
Pascebantur equa cui ter mille humida prata,
Gaudentes teneris pullis, quas arbiter axis
Ἄρῆτοι Boreas adamens ἔ' corpus equinum
Ceruleum similans inijt, quo semine facta
Bissenos pullos diti peperere patrono;
Quæ per agros celeres saltus si quando tulissent,
Per summos culmi cursu pendente volabant
Fructus, nec pedibus confrigebantur arista:
Quod si saltarent per dorsa immania ponti,
Radebat summos cani salis unguis fluctus.

Glaucum Alij glaucum colorem in equis de oculis dici putant, vt Nicolaus Perottus, qui glaucos equos in-
dicide ocu- terpretatur felineis oculis, aitque vulgò glauciolos nuncupari, vt Vincentius Bellunensis (ex Isi-
lis. doro) qui glaucus (est inquit) velut oculos pictos habens, & quodam colore perfusus: Et Cælius
Rhodiginus grammaticos nostros ait, Seruium intelligens, glaucos dici equos interpretari, feli-
neis oculis, id est, (inquit) quodam splendore perfusis. Et in Geoponicis laudatur equus γλαυ-
χός, & paulò post τὴν χροίαν κατακόως μέλας: vnde apparet glaucum colorem de oculis tantum
illic accipi, nigrum verò de reliquo corpore: & Oppianus equos κυανοπῆας (Gillius cæsius reddit)
id est ceruleis oculis contra ceruos probat. Atqui glaucum colorem non tam de oculorum, quàm
de totius corporis colore vsurpari certum est, & de inanimatis quoque rebus dici. Virgilius enim
glaucas falices dixit & oliuas & vluam: quod admixtum habeant viridij colori alborem quendam.
Lib. 2. Gellius viridem colorem videtur existimare, inquit. n. *Sed ne viridis quidem color pluribus, quàm à no-*
bis vocabulis dicitur. Neq̄, non potuit Virgilius colorem equi significare viridem volens, ceruleum magis di-
Lib. de co- cere equum, quàm glaucum, sed maluit verbo vti notiore Græco quàm inusitato latino. Quæ expositio philo-
lor. circa fi- sopho planè videtur aduersari, qui in animalium pilis, puniceum, purpureum, & porraceum co-
nem. lores nunquam extare scribit. Porraceus enim viridis est. Quod verò eundem colorem; ceruleum
vocari posse arbitratus sit, hoc magis ferendum est, quanquam vt ostensum est, nonnihil variant.
Oppianus equos glaucos in venatione vsorum commendat. De his quoque hoc Gratij intelli-
gi volunt.

Et quorum fessas imitantur terga fanillas.

Alij cinereos vel canos exponunt. His proximi sunt quos Oppianus in aureis suis versibus de ve-
natione χαροπῆ vocat & ad Leones venandos celebrat. χαροπός autem Hesychio est περιχαρής
id est admodum latu, vel oculis lætitiā afferens, id est εὐόφθαλμος. Sed cum pro colore
vt hic accipitur, creditur cæsius esse siue ceruleus, & glaucò proximus, intensior scilicet, & in
confinio fului positus, cum glaucus sit dilutior, ad album potius vergens; vnde etiam est quòd
propter affinitatem confunduntur inuicem. Scholiastes Apollonij γλαυκὸν & χαροπὸν synoni-
mas accipi scribit, idque ex Theocrito patet, dicente, οὐ μὰ τὴν χαροπώτερα πολλοῖ Ἀθήας. nam
vt is Mineruam dicit habere οὐ μὰ τὴν χαροπῶ, ita Homerus eam vocat γλαυκῶπιον: & quemadmo-
dum τὸ γλαυκὸν οὐμα in Minerua γλαυκῶπιδι putatur esse animositatis & virilitatis signum,
sic & Aristoteles inter alia virilis corporis signa posuit οὐμα χαροπῆ: & Homerus χαροπῆς λέοντες
appellauit, quod animal scimus esse robustissimum. Esse tamen aliquid discriminis inter γλαυκός
& χαροπῆς patet ex Aristotele, qui cum dixisset hominum oculos esse πολυχρόους, subiungit pro-
bationis loco, καὶ γὰρ γλαυκοὶ καὶ χαροπῆ, καὶ μέλα οφθαλμοὶ τινεῖς εἰσι, οἱ δὲ σιχαῖοι. Præ-
terea χαροπῆ nonnunquam pro ceruleo accipitur, vt apud Epigrammatarios χαροπῆν κύμα, id
est.

Lib. 5. de
generat.
animal.

A est cæruleus fluctus, & χαροπὸν δελάζει. Est enim, ut antea etiam nominimus, irascentis maris color glaucus, & cæruleus. Atque ut Plutarchus Germanorum oculos esse ait χαροπὸν, ita Tacitus *In Mario. Germanorum oculi.* ipfis truces ac cæruleos oculos esse scribit. Recteque ij colores χαροπὸν nominari queunt, glauci nimirum cæruleiue, quoniam oculis grati sunt & læticia quadam voluptateq̄. eos afficiunt. Sunt porro qui χαροπὸν accipiunt etiam pro fuluo & raui: quos inter colores non vsque adeo magnum est discrimen, nam Porphyrius apud Horatium rauium exponit fuluum: & Testus raii coloris esse dicit, qui sunt inter flauos & cæsius, quos raiustellos vocat Plautus; Ac quod ad fuluos attinet, conuenire id queat, in quo dicit *υραν. Δὲν χαροπὸν ἢ ὁ πολὺν πῆλα ἦναι.* cum Scholiastes quoque ibi tradat γλαυκὸν & χαροπὸν poni ἐπὶ τῷ λαυωρῷ: talem autem esse colorem fuluum: Quod verò ad raius, nec id testimonio destituitur: legimus enim in Geoponicis arietes oportere esse χαροπὰς τοῖς ὀμμασι δασυμειώσας; pro his Varronis: *In primis videndum ut arietes sint raius oculis, lana operiti.* Iam verò equos χαροπὰς vocans Oppianus, de totòne corpore, an priuatim de oculis intelligi debeat, dubitari video, Camerarius de oculis accepit, vertitque flammantibus oculis ac renidentibus, qui nunc (ait) vitrei vocantur: contra Gesnerus rectiùs ad totius corporis, non oculorum duntaxat colorem referri debere contendit, & reuera poeta per venationum genera equorum colores distinguens, de totius corporis coloribus loqui potius videtur, quanquam & Hercules fuerit χαροπὸς cognominatus, cui in toto corpore talis color esse non potuit. Idem Oppianus equis διαφοροῖς contra aptos vti iubet, interpres vertit fuluis, rectiùs fortè interpretaturus rubicundis, vel sanguineo colore, fasinatum puto hodie quasi faginarium equifones vocant; & haud scio an Aristoteli παρώς sit, vbi scribit bonasum iubam habere τὸ χροῖμα μισόν τι τερρῆ καὶ πυρρῆ, καὶ εἶον αἰ παρὰ αἰ τῶ ποικιλιμῆ, id est colore, ut Gaza vertit, *inter cinereum & rufum, non qualis equorum quos parios (sic in omnibus impressis codicibus legitur, sed puto scribendum esse paroos, ut Græcam vocem reliquerit) vocant, est: interpres verò vetus reddidit, inter nigrum & rufum: & sunt certè ἰεφραε lignorum, aliorumque rerum vstarum reliquiæ, quæ non tam de cineribus quam de carbonibus intelligi possunt Aristoteles autem in sequentibus bonafos neq̄. nigros admodum, neque rufos inueniri tradit. Mirari etiam subit, cur Gaza hoc loco Græcam vocem reliquerit, cum ubique ferè, e iam si defint, latina fingere soleat. Gesnerus quòd videret ab Hesychio & Varino παρώς equos exponi τὸ χροῖμα πυρρῆ, id est colore rufo, conijcit paroos dici qui inter rufum & cinereum est, ut κα negatio abundet; Ego veterem interpretationem magis probauerim, cui & ipsum etiam mox paucis interpositis adhærescere apparet. Nunc de maculatis dicamus, quos vocat *Equi maculati.* Oppianus ὠμυζας, quamquam eis nomen inditum putet, vel à montibus, vel à libidine, hisce versibus:*

Ἡ' ἐπὶ καλλιόμοισιν ἐν ἔρσιον ἀλδισαεπν,
 Ἡ' ὅπ' ὠμυζαε δ' ἔλεσ' ἐπὶ θηλυτέισιν ὀ' ἕκ.
*Sive quod inæati ipsis montibus esse serantur,
 Vel quod amore ruant in equas, Venerisq̄ furores.*

Addit enim alios eorum maculis siue tanijs oblongis frequentibus ornari, quales tigrisum spectantur: hos puto Palladius scutulatos dicit, vulgus liardos & pomaceos siue pomelatos, alios rotundis, ut panthera, atq̄. has maculas cauterio adhuc pullis adhibito fieri. Palladio, ni fallor, guttati dicuntur, Græcis σικτοι: quales meo iudicio fuerint Solis equi illi quos Plautianus Seuerio imperante omnium Romanorum potentissimus, tigrisum simillimos ex insulis maris rubri, missis centurioribus iuratus est teste Xiphilino: Ceterum istiusmodi guttatorum equorum alij maculas habent albas, alij verò nigras, ut equa Admeti, de qua sic Statius:

Quin & Thessalicis felix Admetus ab eris
 Vix steriles compescit equas, centurica dicunt
 Semina, (credo) adeo sexum indignantur, & omnis
 In vires adauēta Venus, neclemque diemque
 Assimilant maculis intermigrantibus alba.

Virgilius albas videtur pratulisse inquit,
 Impreuisus aact, maculis quem Thracius albis
 Portat equus.

Li.9. Aen.

Atqui aliàs albus & niger maculatus commendatur, ut placet Xenophonti citante Ferretrio Hippiatro. Ego maculatos equos omnes fortes & robustos esse reperiò; vnde etiam ψῆρ & ψαρς (ψαρς enim istiusmodi equi maculati vocantur, ab aue eiusdem nominis, quam nos Sturnum esse suo loco indicauimus) pro veloce quibusdam exponitur, nimirum παρὰ τὸ ψαίρειν id est, ut exponit Suidas, accelerare, properare, festinare. Et ψυκροζ ὄδης epitheton equi Arionis à celeritate factum est. Dicuntur eidem equi etiam ποικιλοδερμῶς, quasi variegati, nimirum potius hos eodem putemus cum ijs quos picas connulli vocant, quòd picæ instar nigro & albo variant, qui penè ab omni-

omnibus reijciuntur, maximè si albedo nigredinem exuperet. Hermolaus Barbarus colorem pfa- E
 ron, cum murino à mure dicto eundem esse scripsit, quem sequitur Iunius in suo nomenclatore,
 qui color cireneus est & leucopheus quoque dicitur, qui testante Columella vulgaris est in afinis,
 quod non probo, sicuti nec eos qui apud Homerum αἰλο πολεῖ putant, qui vario sunt colore, cum
 ex Porphyrij sententia sint potius celeres. Caterùm non corpora tantùm equorum colore variant,
 sed & oculi; quam varietatem ipsis solis homine excepto conuenire Aristoteles attestatur: proue-
 nire enim ijs aliquando cæfos: & alicubi etiam aliquos altero oculo cæfos nasci scribit. Sunt qui
 ἑτεροφθαλμῆς Græcis dici volunt, quos quibusdam (Parthos puto intelligit.) Pelagonius medi-
 cus veterinarius καλλιστεῖς, id est pulcherrimos nisi maus, nobiles aut primæ classis vocat, argu-
 mento quòd talem fuisse Alexandri bucephalum commemorant, modò linguam habeant tenuem
 & longam, faciem sublimam, erectam ceruicem, ventrem compressum, mediocrem magnitudi-
 nem, prominentes in corpore toto venarum toros, nigium colorem saturatum. Interpres vertit,
 qui oculorum varietate nobiles &c. Nunquid verò hæc oculorum varietas de colore, vel aliter expo-
 ni debeat, summoperè addubito. Ruellius de coloris varietate quidem in oculis dici arbitratur,
 sed non (vt ex Aristotele diximus,) interpretatur, hoc est in quibus oculorum alter alterius co-
 loris, sed quorum oculi maculis variegati sunt. *Heterophthalmi* (inquit) qui varietate oculorum
 notantur equi, non eandem (Absyrti hæc verba sunt) rem oculis cernunt. Nam quemadmodum ἑτερο- F
 σκελῆς & ἑτεροποῦς claudicare solet & labori itineris cedere; sic etiam illos hæc diuersitate variegatos visus
 deficit. Quin & ob hanc oculorum varietatem & improbi & rerum eis occurrentium verentes, necnon
 ad speciem rerum oculis obiectarum consternabiles sunt. Hos tamen Parthi magno in pretio habent & pro
 generosissimis assumunt: apud quos primùm procreatos fuisse constat. Nos qui heterosceles & heteropo-
 des sint dicendi, iam antè indicauimus, cur verò isthæc vocabula (ἑτεροφθαλμῆς, ἑτεροσκελῆς, &
 ἑτεροποῦς) de colorum varietate & maculis dici crederet Ruellius, eiusdem puto Absyrti impule-
 runt hæc verba, καὶ οὗτοι δὲ ποικίλοι τῶν χρωμάτων εἰσι, καὶ εἰσι δὲ καὶ πρὸ ἐκείνοις πρώτοις γεγονέναι. Nam
 cum hæc statim post heterophthalmiæ vitium eodem in capite subijciantur, Parthicos scilicet
 equos appellatos à veteribus, qui varij colore essent, illam de coloris oculorum varietate intel-
 lexit, cum Absyrthus nihil circa colorem eis commune, sed nomen tantum à gente, apud quam
 vtrique nati primùm celebrentur, insinuet. Proinde improbandum, quod vertit Ruellius: qui
 verò discoloris notas in tergo referunt &c. quasi verò etiam heterophthalmi similes, id est, discolo-
 res notas in oculis referrent. Aliam igitur quandam varietatem, & diuersitatem heterophthal-
 mos equos habere necesse est, vnus scilicet oculi ad alterum collati, siue ea in colore sit, siue alio
 quodam affectu. Mihi inclinatur animus, vt sint heterophthalmi, quorum oculi aut non equè ma- G
 gni sunt, vel alter altero humilior, quales in hominibus quandoq. etiam obseruamus: nam quem-
 admodum heterosceles ostensum est claudicare, ita hos puto res obiectas non rectè distinguere, id
 quod in bucephalo etiam non tacuit Plutarchus, dum vel sola vmbra terrefactum tradit. Parthi
 autem ideo fortassis huiusmodi equos præferebant, quòd pauidi essent & fugæ apti, cum ipsi fu-
 giendo pugnarent, nec vellent cominus hostem aggredi. Andreas à Lacuna verò toto etiam celo
 errat, dum heterophthalmos equos reddit monoculos. Inter optimos (inquit) monoculos à qui-
 busdam censerit Pelagonius ait, si à natura talem orbitatem contraxerint, nam si à casu, absurdum
 esset id dicere. Reprehenditque alios, quòd heterophthalmos interpretentur, ab alterius oculi va-
 rietate sic dictos. Videntur autem Lacunæ imposuisse verba Ammonij, qui in libro de vocabulo-
 rum differentijs heterophthalmos exponit, qui ab altero oculo κατὰ περιπλοσιν (id est, casu aliquo,
 siue fortuito siue per verbum, vt doctiores accipiunt, quanquam Varinus scribat κατὰ ὄψιν) or-
 batus sit: monophthalmum verò qui vnicum duntaxat oculum habeat, vt cyclops, etsi Varinus
 non ita accipere videri potest. Itaq. monophthalmus nisi monstrum aliquod fortassis, nemo fue-
 rit: heterophthalmi verò Ammonio dicti quicumque altero oculo cæci, altero tantùm vident, si-
 ue ita nati sint, siue casu postea superueniente; sed huiusmodi equi qua ratione laudari debeant, aut H
 etiam possint, non video. Sed vt ad oculorum varietatem reuertamur, quam equo & homini pro-
 priam esse ex Aristotele diximus, hanc duplicem esse ex Ruffij discimus, his verbis: Pilorum in
 colore varietas, itemque oculorum (vt si vnus oculus albi coloris fuerit, alter nigri, vel vnus albus
 & alter varius) mutari non potest, quia contingunt in ipsa generatione. Hinc enim colligitur ocu-
 lorum colorem quandoque casu in alium conuerti: præterea apparet innuere etiam eam varietate
 tem siue fortuita sit, siue ab ipso ortu, vitio dandam esse. Si equus leucoma (inquit Absyrthus) id
 est albuginem aut albicantem notam in oculis ostendat, non icu contractam sed genitiuam (vt
 Ruellius vertit; Græcè legitur ἀποστασιοματία, id est sponte natam, nulla scilicet externa sed in-
 terna & latente causa,) ad seminandam prolem repudiatur: namque editum hoc parente pecus
 cum ad eandem deuenerit ætatem, simili modo cæcitate afficietur: equam verò tali genitore
 procreatam, propter aduersariam purgationem, id malum non manet, sed mas quem ea pe-
 perit

Oculorum

Heterophthal-
mi equi.

Opinio pro-
pria.

Parthi cur
heterophthal-
mos e-
quos præfer-
unt.

Oculorum
varietas
duplex.

Albuginæ
in oculis ha-
bitur.

A perit mater, auitum referet virium. Color vero naturalis oculorum in equis Platoni, Varroni & Columellae laudatur niger. Pollux igneos vult & quasi sanguineos ὑφαμον βλέποντες, quos & Opiano probari reperio, sed Plato equum deteriore & immorigerum γλαυκδμματον & ὑφαμον, id est glauco & subruento aspectu facit. Idem Pollux laudandi equi aspectum siue oculos his ornat epithetis, βλέμμα γοργον vocans, id est visum agilem, facile mobilem, versatilem, ἰταμόν, quasi precipitem ad aliquid agendum, aut audacem, aut inuerecundum, ἀναιδής, impudentem, ὑπόθερμον, subcalidum, ἔκπερον, ardentem, τρασύ, audacem, πικρόν, paruum, θυμικόν, animosum, ὀργύλον, iracundum, κρημνιστικόν pensilem. Nemesianus quos igneos Pollux, dixisse videtur vago splendore micantes. Crescentiensis minoris ait esse pretij, cuius oculi fuerint albi, quia ductus ad niuem vel locum alium frigidum, non cernit, contra in loco lucido & tempore calido videt optime. Iam reuertor ad maculatos. Absyrus quosdam equos αετοσεῖς vocari scribit à genitiua quadam macula quam in armis & cocco referunt, quos Sarmatae sibi vt probos asciscunt, apud quos cum reliquis de pernecitate certant: quare ijs ad bellicas excursiones vtuntur. At vero qui aquilinam notam (haec eadem est cum superiore, vnde eis nomen, αἰetos enim aquila est) ponere ferunt, circa coxas & caudam, ij ab ipsis improbantur. Quin & obseruatum esse apud se tradunt, ne ex eis praerentur: quippe aut equitem facile ijs insidentem perire, aut in quippiam molestiae incurrere. Sunt & ἀλοφύργοι eidem dicti, qui tardius senescere creduntur, vt & ἀλοφώροσσοι illos albo rostro, hos alba facie praeditos dicemus. Equus rufus cum albo in fronte signo rotundo, similitudine lunae apud Homerum, in curuli certamine caeteros pernecitate vincit. Magis vero praeterea laudatur equus, si in priori pede similis candoris macula fuerit. Virgilius: *Quem Thraxius albis*

*Portat equus bicolor maculis, vestigia primi
Alba pedis, frontemque ostentans arduus albam.*

Stattius de Panchate: *----- Sed proximus ibat
Altur Panchates, patrium fionis alba nitebat
Insigne & patrio spes omnis concolor albo.*

*Macula alba in pede
Lib. 5. Aen.*

Quibus albae sunt vngulae, eos quoque ceu celeres probari reperio, vt apud Sophoclis scholiastem in hunc locum in Electra: ἢ καὶ χαλαρ, αἶς ἐν ἀμιλλῶν εἶτος ὡς κείνῳ δυστῶ τμητοῖς ὀλοῖς ἐγκύρσαι. χαλαρὸς ἀμιλλῶν vocari ait τὰς ἰππιῶν ἀμιλλῶν, & exponit λευκώροτι & ταῖς ταχέαις ἐν ταῖς χηλῶν. Sed & Hesychius χαλαρὸς quoque affert pro ποδαργῶν seu ταχύποδας: Et Pausanias de Neptuni loquens statuis, Tritonum & Amphitrites: Quae intus (inquit) sunt, dedicauit aetate nostra Herodes Atheniensis, equos quatuor inauratos, praeter vngulas tamen quae ex ebore sunt. Ruffius vero qui vngulas omnes albas habent, nunquam aut vix saltem fortes esse asserit. Iubam corpori concolorem probarunt veteres, nunc tamen (inquit. Camerarius) in fuluis laudantur albicantis coloris quasi canities, & ij equi magni fiunt & velatuli appellantur. Veteres autem concolorem probasse indicat Pollux his verbis: ἀμειων δὲ ἢ οὐόχρως χαίτη, καὶ εὐθριξ id est: optima aut pulcherrima unicolor iuba, & bene comata. In Arione tamen celeberrimo Neptuni equo iuba commendatur rutila. Atque haec tenus de colore: nunc caetera merita prosequamur, inter quae patriae generisque claritatem iure reponi posse non dubitamus, quanquam poeta Iuuenalis eos tantum equos caeteris praestare dicat, qui cursu praecellunt, nulla vel patrii soli, parentumque ratione habita.

*Dic mihi Teucrorum proles, animalia muta
Quis generosa putet nisi fortia? nempe volucrem
Sic laudamus equum, facili cui plurima palma
Fervet & exultat rauco victoria circo.
Nobilis hic quocumque venit de gramine, cuius
Clara fuga ante alios & primus in equore puluis,
Sed venale pecus Coritha posteritas &
Hirpini, si rara iugo victoria sedit,
Nil tibi maiorum respectus, gratia nulla
Umbrarum, dominis pretijs mutare iubentur
Exiguus, tritoque trahunt epicedia collo
Segnipedes, dignique molam versare Nepotis.*

Hippiatri tamen parentes bonos & pulchros eligi volunt, tum corpore tum moribus, vt pulli etiam similes generentur, idque vt plurimum succedere felicissime, & vt contrarium accidat, necesse esse, vt grauis quaedam alia causa superueniat. Etenim, vt Horatius ait:

*Fortes creantur fortibus & bonis
Est in iuuenctis, est in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces*

*Lib. 4. Car.
Od. 4.*

Lib. 5. Syl.

Progenerant aquila columbam.

Quanti verò referat, vt ex generoso admissario proles quærat, pulchrè, vt omnia, ostendit Statius:

-----Romulei qualis per iugera circi
Cum pulcher visu, titulis generosus anitis
Expectatur equus, cuius de stemmate longo
Felix demeritos habet admissuræ parentes:
Illum omnes acuunt plausus, illum ipse volantem
Puluis, & incuruæ gaudent agnoscere metæ.

Sic & Virgilius cum atatis rationem in primis habendam esse docuisset, in admissarijs nempe, subdit:

-----Ergò animos auumq; notabis
Præcipuè: hinc alias artes, prolemque parentum.

Lib. 16. Similiter Silius:

Vnus erat leuis vt Zephyri noua flamina, campis
Vætonum educit genitrix eduxerat Harpe
Nobilis; hunc Durius stimulabat in aquore currum.
Camphasus antiquo fidebat Atlante magistro
Ipsam Aetola vago Diomedæ condita Tyde
Miserat, exceptum Troiana ab origine equorum,
Credebant, quos Aeneæ Simoentis ad undas
Victor Tyrides magnis abduxerat ausis.

Et mox:

Attonitus tum spe tanta genitore Pelore
Te Zephyro educit nunc nunc ostendere tempus
Discant, qui pecudum ducunt ab origine nomen
Quantum diuini præcellit seminis ortus.

Maiori verò laude digni, si non animo tantum, sed & pulchritudine, maculisque parentes referant: vt supra ex eodem docuimus: Quin tanti honestiorum equorum profapiam fecere veteres, vt inscijs dominis clam furtimq; matrices eis supponerent. Homericus Diomedes sic St Helenum Capanei regis filium alloquitur. Si Pallas mihi palmam de amborum cæde concesserit, nulla in re mora fuerit, quin insiliens in Aeneæ equos à curru frena corripias & bigam ad nostra tentoria adducas. Sunt enim ex genere equorum, quos Iupiter pro adempto Ganymede filio Troi soluit, præstantissimos inter omnes qui sub sole sunt ac sub aurora; ex quibus princeps Anchises furtim Laomedonte inscio suppositis equabus, quatuor sustulit pullos, apudq; se maiore cum cura educavit. Ex ijs duos (vt cernis) feroces Aeneæ filio ad belli præsidium contulit, atq; tribuit; quos si ceperimus, & prædam & egregiam sanè laudem retulerimus. Virgilius quoq; Circen Solis filiam eodem modo furtim ex patris sui equis pullos suscepisse canit:

Asenti Aeneæ currum, geminos iugales
Semine ab ætherio, spirantes naribus ignem,
Illorum de gente, patri quos dædala Circe
Supposita de matre, nothos furata creauit.

Nothi qui. Ne quis verò degeneres ac illaudatos intelligi à poëta cogitet, quia nothos vocat: is sciat nothos vocare istiusmodi pullos, quia matrem habuerant mortalem, patrem verò diuinum; propriè enim nothi dicuntur, quos nobilior pater ex ignobili matre procreauit. Ecquid verò aliud indicare voluit idem poëta, cum Turni præstantissimos equos ex Orithia natos scribit, & alibi duodecim pullos in armento Dardani patre Borea genitos, nisi vt patrum, ex quibus suscepti essent, pernicitatem indicaret? Huc spectat & hoc Statij:

Li. 6. The.

Oebalios sublimis agit, spes proxima palmæ,
Amphigraus equos, tua furio lapsa propago
Cyllare, dum Scythiæ diuersus ad ostia ponti
Castor Amyclæos remo permutat habenas.

Lib. 2. Pædia.

Patriam considerandam esse.

Eodem quoq; modo patrium natiuumque solum inspiciendum est: Eleganter Cyrus apud Xenophontem, quemadmodum equos (inquit) quæritis, non qui patrij sint, sed qui optimi, sic etiam homines quæritote, innuens non semper domi haberi viros rerum gubernaculo idoneos, quemadmodum nec equos sapè, quos aliundè petimus. Varro autem in primis loci in quo natus est pullus, curam rationemque habendam ostendit his verbis: De stirpe magni interest qua sint, quod genera sint multa. Itaque ad hoc nobiles à regionibus dicuntur. Sic Nemesianus ait:

Corripides ignur lectos ait Græcia nobis: Et mox:

Cappadocumque notas referat generosa propago.

A Claudianus eodem sensu:

Delictus equorum

*Quos Phrygiae matres, Argæaque graminapasta,
Semine Cappadocum sacris praesepibus edunt.*

*De laud.
Serena.*

Idem de equo Honorij:

*O felix sonipes tanti cui fræna mereri.
Numinis & sacris licuit seruire lupatis.
Seu tuaper campos vento iuba lufit Iberos.
Seu te Cappadocum gelida sub valle natantem
Argea lauere niues, seu lata solebat
Thessalia rapido perstringere pascuas saltu.*

Harum autem regionum equos præ ceteris in pretio fuisse mox suo loco palam fiet. Quare cum sint equorum genera, quot hominum nationes discretæ, ut Oppianus testatur, in permutandis vel distrahendis vendendisue equis maximam fraudem patriæ solet afferre mendacium Volentes enim carius vendere, generosissimos fingunt. Quæ res compulit nos (inquit Vegetius) qui per tam di-

B uersas & longinquas peregrinationes equorum genera vniuersa cognoscimus, & in nostris stabulis sæpè nutriimus, vniuscumq. nationis explicare signa & merita. Quibus omnibus addi etiam potest tempus partus: nam cum avaritia nostra singulis annis cupiat equas foetâs esse, tamen longè præstantiores haberi pullos aiunt, si alternis tantum submittantur, perfectiores scilicet ac firmiores. Præterea Hierocles author est, quod si contingat equas maturius, hoc est mensibus (inquit) nouem & viginti diebus partum edere, pullum quidem educari & ad iustam magnitudinem adolere consueuisse: eum tamen ab armento abigi debere, quoniam ad obsequium præstandum fit futurus iners. Hisce ætatem addemus, motum, & vocem. Aetatis enim omnium primò

ratio habenda, quæ ut sit cognoscenda, mox suo loco docebitur: & partim etiam docuimus. Motum potissimum in pullo experiri licebit. Hic enim si genua lubrico flexu moueat ingrediens, coniecturam ex eo facere possis, in equitatione crura similiter lubricum motum habitura esse: quanquam enim mollities illa flectendi procedente tempore maior fit, meritò tamen in pullis statim animadu-

uersa laudatur. Sunt qui lenem gressum, qualis vulpis est, in generoso equo desiderant, ut Teutones teste Camerario: alij lupi gressum probant, & à Lucio pisce exiliendi facilitatem, ab anguilla agilitatem desiderant. De voce ut inde de generositate quid possit indicari, his verbis ostendit

C Cardanus. Habet præterea equus quinque voces, affectus eius significantes; hinnitum alacrem, quo alacritatem declarat; longus est, non tamen multum, & in fine vox exaltatur, calcitrat sed innoxie: cum verò innit, longa voce quam in fine remittit, desiderat & vocat socium, aut equam, cum qua concubuit, in hoc non calcitrat. In dolore nullam vocem: sed si multum premat, gemitum emittit, submissa voce. Hinnitus breuissimus iræ signum est: tuncque aures dimittere solet, sicut vox rauca quam naribus solum emittere videtur, estq. similis rugitui leonis, timorem declarat: atque in his duobus affectibus, calcitrat & ferit equus, si generosus est: cæterum ut in ira aures ad collum demittit, ita in timore erigit, atq. in anteriora tendit. Habes igitur voces principaliorum affectuum, lætitiæ, desiderij, iræ, doloris & timoris: nec fallit in his: alias non habet. Hæc ille. Quia verò frequens hinnitus animi indicat generositatem, poëtæ generosos equos frementes nuncuparunt. Virgilius de Scyphio Neptuni equo:

Fudit equum magno tellus percussa tridente. Horatius:

Et frementem mittere equum medios per ignes. Rurfus:

Ad hunc frementes verterunt bis mille equos Calli canentes Casarem. Iam verò quamuis quæ hanc sunt dicta, etiam de admissario & matrice intelligi & possint & debeant, placet tamen quædam de

D ijs priuatim tradere: cum maximè inter sit admissarium egregium esse, ut tota ab eo progenita soboles, laudabilis habeatur. Admissarium itaq. in primis integro corpore esse volunt, omnique vocare culpa, nec hoc quoq. satis esse aiunt ad seminandam prolem, nisi etiam insiliendis equibus impiger sit. Pigritia autem vel à natura est, vel senio acquiritur. Qui natura pigri sunt, utpote cum operi cedant, Ablyrtus segregari vult & tanquam inutiles haberi: ætate verò affecti, pullos teste Aeliano cum cæteris in rebus debiles, tum pedibus infirmos generare solent. Virgilius:

*Hunc quoque ubi aut morbo grauis, aut iam seignior annis
Deficit, abde domo; nec turpi ignosce senectæ (id est, & senectæ non turpi ignosce.)*

*Frigidus in Venerem senior, frustra que laborem
In gratum trahit: & si quando ad prælia ventum est:
Ut quondam in stipulis magnus sine viribus ignis,
In cassum furit.*

Rufus, eligi vult parentes pulchros & bonos, ut pulli etiam similes generentur, tum corpore tum

motibus;

*Partus tē-
pus.*

*Aetate.
Motus.*

*Vox.
Libr. 7. de
rer. variet.
cap. 32.*

*Georg. li. I.
Lib. 4. car.
Od. 14.
Od. 9.*

*Ad missa-
rius qualis
esse debeat.*

moribus: idque si tales sint parentes, vt plurimum fieri asserit: nam vt contrarium accidat, alia **E** quædam causa superueniat, oportere. Ipse autem ad equi pulchritudinem præter cætera, maxillas graciles, & siccas commendat, os magnum & laceratum, garesse (spina mi fallor) verò acutum & quasi tensum & rectum: dorsum curtum & quasi plauum: costas & ilia, vt bouina: anchas longas & tensas, coxas intus forisque laxas & carnosas; garetta (suffragines) ampla & sicca & tensa: falces curuas & amplas, ceruinis similes: crura ampla pilosa & sicca; iuncturas crurium grossas & non carnosas, propinquas vngulis, ad similitudinem boum. Posterior pars corporis altior sit anteriore, vt in ceruo. Hactenus ille, Palladius in admissarijs quatuor spectanda esse scribit, formam, colorem, meritum, pulchritudinem. In forma hoc sequendum: vastum corpus & solidum, robori conueniens altitudo, latus longissimum, maximi & rotundi clunes, pectus latè patens, & corpus omne musculorum densitate nodosum, pes ficcus & solidus & cornu concauo altiùs calciatus.

Forma. Pulchritudinis partes has esse: vt sit exiguum caput & ficcum, pelle propemodum solis ossibus adhaerente: aures breues & argutæ, oculi magni, nares patulæ, coma & cauda profusior, vngularum solida & fixa rotunditas. Eadem in equabus quoq. vult considerari, sed præcipuè vt sint longi & magni ventris & corporis. Similiter Varro: *Equos ad admissuram* (inquit) *quos velis habere legere oportet, amplo corpore, formosos, nulla parte corporis inter se non congruente.* Et rursus: *Forma esse oportet magnitudine media, quod nec vastos nec minutos decet esse. Equas clunibus & ventribus latis.* **F**

Equa matricibus quales esse debeant. verò etiam equas, ex quibus propagare studemus, oportere ait esse bene compactas, magnitudinemq. decenti, visu præterea splendidas & spectabiles, ventre & ilibus magnis: ætate non minores quàm trium, nec maiores quàm decem annorum, sed hoc ad generationem pertinet. Hoc tamen hic recitabo quòd de admissarij semine examinando tradit Pelagonius: Si vtilem (inquit) admissarium & ad creandam prolem idoneum libeat experiri, digitis duobus comprehensum genitale semen laneis lacinijs distrahes: si resiliat in se, ac sese cohibeat, ita vt non discindi patiatur, vtilem admissarium ostendit: hoc Hipparchus asseuerat: sin protinus tactu distractum diffindatur, nec visci more glutinatum lentescat, seminandis filijs vt inutile repudiatur: talis equus ad ineundas matricem non est adsciscendus.

L O C V S.

L O C V M pascendis equis idoneum *ἰππῶν φορβιον* vocant, vt vult Homeri Scholiastes. **G** Paludibus, & riguis pratis gaudere hoc genus animalium testis est Aristoteles. Gaudere autem planitie ex veteri quoq. prouerbio discimus: *In planitiem equum;* quo de suo loco. Idem eleganter apud Homerum docet Telemachus, equos à Menelao sibi oblato aspernatus, quoniã Ithaca propter loci montiumq. asperitatem alendis equis minus esset idonea. Mõtes alioqui, modò rigui sint non aspernatur, quin Columella, *equorum gregibus* (inquit) *spatiosa & palustria, nec non montana pascua eligenda sunt; rigua nec unquam sicca, vacuave magis quàm stirpibus impedita, frequenter mollibus potius quàm proceris herbis abundantia.* Vulgaribus equis passim maribus ac fæminis pasci permittitur. Sed pompicus & bellicus equus stabulo ferè continetur; id equile dicunt; Varro etiam equariam his verbis: *Quòd & ipse pecuarias habui grandes, in Apulia ouitarias, & Reatino equarias.* Grapaldus propriè ait dici præsepe. Græcis dicitur *ἰππων*, necnon *ἰπποςάσιον* (nam & equum ab armento, seu equitio siue vt vulgò vocant, mandra sequestratum iam & stabulo ac præsepi applicitum, Græci eleganter *σατορ* dicunt annotante Cælio,) *ἰπποςάσιον*, *σαθουός*, *φάπην*, vt Pollux annotauit. Hesy chius & Varinus apud Lacones *ἰππῶν κλισίαι* dici tradunt, & iisdem *σαθμοί*, sunt *οἰκὸς ἢ ἐπαύλεις*, *ὅπερ ἴστανται ἰππικῶν βόες*, domus, aut casæ, vbi stabulantur equi & boues. Xenophon in libro de re equestri stabulum equorum ea domus parte ædificatum haberi vult, vt quàm frequentissimè ob oculos domini versetur; ipsiusq. equi veluti conclaue ita constructui ait optimum, vt non magis pabulum de præsepi quàm cibus domini de penu furto subduci possit. Eum verò qui in hoc negligens est, seipsum opinatur negligere: cum sit clarissimum, equum in periculis, corpus domini accipere tanquam depositum. Neq. illum locum ideò solùm muniendum esse, ne furto pabulum diminuatur: sed quia etiam, si fortè effundatur ab equo, ita cognoscitur. Columellæ stabulum est integrum equile; præsepia verò ad quæ religantur iumenta. Vult enim vt in stabulo ampla sint præsepia, super quæ transuersi asseres in modum iugeri, à terra septem pedibus elati, configantur, ad quod religari possint iuueni. Cæterum Grapaldus istiusmodi lignum, ad quod equos cæteraque iumenta capistris (ita enim ipsa lora dicuntur) religare solemus, non aliter quàm ad ansulam vel vncinum, Vacerram nominari asserit: præsepe verò ipsum propriè stabulum esse. Idem Xenophon vt *ἰππῶν κλισίαι* in primis præcipuam fieri debere rationem

Loca plana amare.
4. Odys.
Equile.
Equaria.
Præsepe.
Stabulum ubi ædificandum.
Vacerra.

tionem indicaret, partem stabuli exterioriorem rotundis lapidibus palmari magnitudine sternendā esse monet, vt insistentis vel incedentis per eos equi chelidon siue hirundo solidior reddatur.

LOCA EQVIS CELEBRIA.

REGIONES quarum equi vel celebrantur, vel improbātur, lubet ordine recēdere alphabetico, vt omnis euitetur confusio. Abydum Homerus equis alendis aptum celebrat Iliados quarto:

*Ille nothum Priami transfixit Domocoontem
Pernices qui nuper equas pascibat Abydi.*

Est autem Abydus Ptolomæo, Straboni, alijsque Aegypti vrbs Memnonis olim regia. Sed Stephano & Suidæ Macedonia quoque regio est circa Axium fluuium: de hac regione Homerum hīc loqui volunt expositores. Acarnanum & Aetolorum solitudinem pascendis equis esse accommodatam non minus quā Theffaliam, habemus apud Strabonem. Acarnania quidem Epiro proxima est, & equi inde Acarnanici dicti dicuntur fuisse maximi, cessereque in prouerbium de re quapiam maxima, vt suo loco dicitur. Achaios, siue Achiuos Oppianus ad bellum ait esse idoneos. Aegyptus equorū feracissima fuit. Eapropter dominus interdixit Israelitarum regibus, ne multis equis vterentur, ne populum ad conuersandum cum Aegyptijs propter equos inducerent. Ex Aegypto certē Salomoni regi adducebātur singuli centum quinquaginta argenteis, vt legimus in sacris bibilijs Aethiopia pennatos equos ferre & cornibus ornatos ferunt. Nos de feris eius equis antea quid diximus. Vulgares equi a calore ibi malè habentur, vt annotauit Scaliger. Africa, vt testatur Vegetius equos ad vsum sellæ præstat velocissimos. Ait autem Hispani sanguinis esse: sed de his mox plura, vbi de Libycis dicitur & Mauris. Alanicos quoque velocissimos esse putem, ac robustissimos Probi enim imperatoris Alanicus equus, & in bello contra Alanos captus, tanta celeritate fuisse perhibetur, vt diurnis spatijs centum obiret miliaria, vel in decimum diem haud interpellato labore: non erattamen decorus, aut staturus. Dionysius poeta Alanos vocat πολυίππε. Agrigentinos equos præ cæteris extollit Pindarus inquiring eos ad agones Græciæ olim missos, victoresque recessisse, vt meminit Seruius enarrans illud Virgilij lib. 3. Aeneid. *Magnanimum quondam generator equorum.* Celebrantur & à Gratio:

*Possent Actæas vtinam se ferre per artes, Qui ludus Siculis, quid tum se turpia colla
Et tenuis dorso curuatur spina? per illos Cantatus Graijs Acragas.*

Legimus etiam illud, cū in Cappadocia greges equorum perissent, Delphici Apollonis respōso adduxisse greges de Agrigento & reparasse meliores. Vrbs est Sicilia. In Anglia referēte Polydoro Virgilio armenta equorum, boum & ouium greges interdū noctuque passim errare per mōtes & valles, per agros compascuos ad pascēdum cōmuniter relictos videre est, aut per fundos quos post collectos fructus consuetudine quadam peruetusta vicinis quisq; communes habet, ad alendum pecus: Idcirco autem equis testiculi amputantur. Idem asserit bonam partem equorum non succussare, & nos obiter Britannicos tellones mannosq; maxime si candidi sint, hodieque in pretio esse apud magnates diximus. In Apamia Syriæ regione vberē vt (inquit Strabo) milites recensabantur & equi alebantur & regis equæ, numero supra triginta millia: & earum emissarij trecenti. Hic erant equorum domitores; hic bellici ludi magistri conducebantur & quicumq; rei militaris erāt periti. Apulos equos laudat Varro, & Volaterranus bello eos aptissimos facit, & Scholiastes Horatij in declaratione huius versus --- *Non ego circum Me Satureiano vectari rure caballo.* In apulia (inquit) temporibus Horatij, fundi Satureiani fuisse dicuntur satis ampli ac nobiles, per quos Apulum equum significat. Apulum aut equum pro optimo vtique accipere debemus. Cæterum Iacobo Cruquio, videntur hæc potius commentitia quā vera, & hoc item quod Seruius de Satureio oppido apud Tarentum dicit: eius enim nulla (inquit) est mentio apud eos qui ex professo totam nobis Italianam delinearunt: apud Strabonē autem inuenire licet Viseum urbem ad extremum circumflexum Gargani promontorij: ageniste (inquit) omnis generis fructus, tum verò copiosissimos producit, equis & ouibus aptissimus, lana quam Tarentina longè mollior, minus verò candida; regio ipsa propter camporū conualles, trāquilla. Hinc itaque arbitratur Horatium (vt fuit in componendis & vsurpandis vocibus mirabiliter audax) concinnasse hanc vocem Satureianum propter vbertatem soli equis alendis aptissimum. Plinius hanc urbem in Apulia vocat Vriā. Arabes quorum principem Zambeium appellant, equabus vehuntur tantæ celeritatis, vt per diem noctemq; circiter cētena milia itineris conficiant, vt Vartomarus tradit, volare potius quā equitare videntur. ephyppijs vulgus non vtitur, sed proceres tantū: qui etiam soli vestiuntur, reliqui indusijs contenti sunt. Arabes qui in Africa sedem poluere, equos suos empturi aut vendituri nō solūm Lanferæ, inquit Scaliger pernitate probāt, sed etiam si Struthiocamelū cursu assequātur.

Arcadici. Et Aloyfius Cadamustus Arabes ait equos habere pernices, vocarique barbaros. Caret equis quæ
Argolici. felix cognominatur. In Arcadia fuisse fertilia pecori pascua, præsertim equis atque asinis admissarijs
 ad mulos procreandos, equorumque genus Arcadicum excellere habemus apud Strabonem. Ex
 Arcadia autem ad vicinam Epirum mox deinde stirps equorum translata videtur, eò quòd Virgilius
 ei hanc laudem ascripserit. *Αρειας παλεις* Hefychius & Varinus exponunt *Τερισιας*, legendum
τερισιας, Nam Aria regio Stephano est Persica. Idem Strabo mox Argolicos celebrat: hinc Argos
 Homero *ἰπποβοτον*, id est equorum alumna vocata est, vel ab equorum qui ibi alebantur copia,
 vel potius quòd alendis equis apprimè aptus esset locus, ut Horatius testatur, inquit:

Aptum dicit equis Argos, dicesque Mycanas.

Quamquam priuatim ob Agenoris equo Argos hippotrophon dictum esse Etymologus scribat: alij
 etiã ab Hippe Danaï filia. Argolicos istos equos Absyrtus præbis esse pedibus & capite, clunibus
 non item, asserit: indiuidua spina, grandi sed cuita, ut Ruellius vertit, (Græcè legitur, *ἢ πᾶσαι
 ἄτομοι, καὶ λαι, ἰσμεγῆδες, βραχεα*: duo posteriora ad totum equi corpus potius referri debere,
 credit Gesnerus. Fuit autem Argos vetus eademque nobilis Achaïæ in Argolide vrbs; item alia in
 Peleponneso & ipsa similiter Hippium dicta: necnon & alia in Apulia à Diomede condita, & pri-
 mum à nomine relictae patriæ Argo hippium quoque nuncupata. Varinus Homerum de Argo
 Peloponnesiaco loqui tradit, ab Argo illo oculatissimo sic dicto; hippoboton autem dixisse, quod
 multos & præstantes equos ferret, ut historia (inquit) testatur. Hefychius verò *ἰπποβοτον* exponit
 equorum pascuis idoneum, vel *μεγαλόβουλον & ευγεον*, ut hippos hic nihil quàm augeat. Equos
 verò istos è Cappadocia originem traxisse docet Claudianus, dum canit:

— *Del etuse equorum*

*Quos Phrygia matres Argeaque gramina pasta
 Semine Cappadocum sacris præsepibus edunt.*

Et rursus:

— *Iam pascua fumant*

Cappadocum volucrumque parens Argeus equorum.

Armeni. Armenios ad belli usum aptos ait Opianus: præstareque Siculis, cum tamen prius dixisset Siculos
 qui ad Ætnam degunt, ceteros omnes celeritate vincere. Horum equorum mox fiet mentio inter
 equos Nisæos. Satrapes huius regionis testante Strabone quotannis per se viginti millia pullorū
 ex Mithracina mittebat. Absyrtus hos vocat *βαρυκέφαλος*. A Parthis genus ducere inuenio, ca-
 pite tantum grauiores esse. Asturio in Hispania gens inclyta equorum genere, quos Astures &
Astures. Asturcones vocant, quibus forma minori præditis, mollis est alterno crurum explicatu glomera-
 tio, ut suo loco obiter tetigimus, & meminit etiam Martialis:

Hic breuis ad numerum rapidos qui colligit unguis

Venit ab auriferis gentibus Astur equus.

Et Silius Italicus de his loquens populis:

Hic paruus sonipes, nec Marti natus, at idem

Aut in oncusso glomerat vestigia dorso

Aut molli pacata celer irabit effusa collo.

Astures Fuisse autem olim in pretio atque honore, haud obscure nos docet Seneca; etenim cum Catonem
 fuisse in vno caballo contentum fuisse dixisset, addit; *ita non omnibus obesis manibus & Asturconibus & tol-*
 pretio. *lutaribus præferes illum vnicum equum* Clarius Cicero ad Herennium: *Aut Asturconi locus ante-*
 ostium detur Clarissime Plinius. *Volcatium nobilem Asturcone è suburbano redeuntem, canis à gras-*
 satore defendit. Pisis in antiquissimo marmore inscriptio quædam Astyrum mentionem facit, ut
 refert Fran. Robertellus: qui Astyres putat intelligi equites, qui equis Hispanis, ab Asturia re-
 gione vterentur: ni fortasse malis (inquit) ab Astura oppido Latij vocatos Asturas. Virgilius opi-
 nor ad hos equites alludens nomen illud ita protulit, cum ait: *Astur equo fidens*: etsi ille Latinus
 non erat. Hæc ille. Sed cum inscriptio illa sic habeat: *Præfectus cohortis secundæ Astyrum*, Astures
 verò, ut e præcedentibus constat, bellis apti non sint, Robertelli coniectura placere non potest.

Attici. Atticam Chorus apud Sophoclem equis foecundam esse ait, & mox cum ab olearum copia eam
 comendasset, addit: Laus alia adhuc memoranda restat, qua vel maximè hæc lucida tollitur vrbs
 ad sydera. Hoc magni insigne Dei munus, quòd equis excellat præstantibus. Barbaros vulgò vo-
 camus equos quosdam celerrimos, quorum in curulibus certaminibus usus est. Hi ex Tunī Afri-
 cæ ac Massylia, Numidiaque habentur. Hoc genus equorum Ioan. Stradanus, qui plurimarum
 regionum equos sculpsit, & edidit, ita pinxit, ut apud nos ferè in curuli certamine, perniciosissimo
 cursu fuerunt; Picturæ additi hi versus:

Hic celer ante alios valido quatit impete campos

Occor aut iaculo, aut ventos equante sagitta,

*Plerumque & varijs maculis distinctus, anhele
Est comites reliquos assuetus vincere cursu.*

Babylonię regi erant teste Herodoto peculiare equi præter bello destinatos, admissarij octingen- Lib. I.
ti, cum equarum, ad quas admittebantur, sexdecim milibus: nam singuli à vicenis admitteban-
tur. Qui nauigationes suas in nouum orbem scriptis mandarunt, in Bengala aiunt maximam esse
equorum copiam. Balasciæ prouincia, vt tradit Paulus Venetus, Mahumeti addicta, equos habet
multos & optimos & magnos & veloces, qui tam duros & fortes pedes & vngulas habent, vt fer-
reis soleis non indigeant, vtcumque per saxa & montes currant. Bibilim Celtiberiæ Hispaniæ vr- Lib. I.
bem celebrat Martialis:

Videbis altam Liciane Bibilim, Equis & Armis nobilem.

In Bisinagar vrbe, cui Narfingæ rex moderatur, equum non minoris quàm quadringentis aut
quingentis pardais (ij sunt aurei numi) vendi tradit Ludouicus Romanus lib. 4. suæ nauigatio-
nis cap. 10. vsu autem quandoque euenire, vt octingentis aureis quis equum emerit. Pretij hanc
immanitatem efficere, quòd aliunde aduehantur, ibiq; nulla sint equarum armenta, prohibentibus
regibus, qui portus afferuari iubent maritimos, ne importentur equæ. Habere tamen regem supra Brito.
quadringenta equitum millia in armis semper excubiãtia. Britones nos vulgò vocamus equos cri-
nibus & auribus mutilos: sed huius tamen nomine populi (Galli sunt) aures non amputant: si
modò Stradanus in sua pictura diligenter aduertit: quæ iubam quidem detonsam, sed integras
aures ostentat. Adiecti sunt hi versus:

*Britonijs euectus agris hic gaudet amans
Vallibus, & pratis & apertis gramine campis:
Crinibus & mutilis per iter festinat anhele
Terga sequi, properos gaudens coniungere gressus.*

Burgundiones post Hunifcos commendat Vegetius, vt iniuriæ tolerant. De Brussiæ syluestri-
bus equis dictum est antea. Burici equi à Buris vrbe Achaia, vbi erant laudatissimi. Calpe mons
est Hispaniæ, Abylæ Africae monti oppositus, quæ duæ dicuntur columnæ Herculis. Eius equos
fuisse celeberrimos indicat nobis præ cæteris Nemesianus:

*Quin etiam gens ampla tacet trans ardua Calpes
Culmina cornipedum latè fecunda proborum.
Namque valent longos pratis intendere cursus:
Nec minor est illis, Graio quàm in corpore forma;
Nec non terribiles spirabile numen anhele
Pronolunt flatus, & lumina viuida torquent,
Hinnitusque cient tremuli, frenisque repugnant,
Nec se gnes mulcent aures, nec crure quiescunt.*

Iustinus lib. 44. natum putat, quòd in Hispania ex vento concipi credantur. Sunt & Callaici Hi- Callaici.
spaniæ populi, qui & Callæci & Gallæci dicuntur, vt Xilander annotauit, Hodie Galitiam regio- Lib. 16.
nem incolunt. Illorum quoq; equos celebrat Silius Italicus, de certamine curuli Scipionis loquês:

*Euolat ante omnes, rapidoque per aera cursu
Callaicus Lampo, fugit, atque ingentia tranat
Exultans spatia, & ventos post terga relinquit.*

De Calabriae equis hæc prodidit Bernardus Saccus Ticinensis: Calabria aere puriore fruitur Li. 1. Hist.
quàm Apulia pabuloque ac omnium fructuũ genere feracissima est, suasque laudes in pecoribus, cap. 5.
equitioq; armento non inferiores habet quàm Apulia, nisi quòd staturæ magnitudine Apuli Ca- Calabri.
labris supererminent, sed itineri faciendo Calabri aptissimi sunt. Expressit hunc quoq; Stradanus,
hoc addito encomio:

*Fortis & armipotens Calabriae prognatus in oris,
Est equus, argutumque cui caput, & breuis aluus,
Tergaque obesa, feris voluens sub naribus ignem,
Sapius & solido tellurem concauat vngue.*

Cappadociam ante alias terras, equorum altricem esse scribit Solinus, & prouentui equino ac- Cappado-
commodatissimam. Et Strabo testatur Cappadoces Persis præter argentum mille & quingentos ces.
equos quotannis soluisse. Celebrantur autem hi equi tãquam omnium ferè optimi. Nemesianus:

*Cappadocumque notas referat generosa propago
Armata, & palmas nuper grex omnis auorum.*

Oppianus inclytos celeres eisdem cognominat; additq; dum ætate minores sunt, pullinis adhuc dẽ-
tibus & lacteo corpore, imbecilles haberi heri verò eo velociores, quòd maiores nati fuerint: ani-
mosos audacesq; esse, bellis pariter & venationibus aptos, propterea quòd nec arma, nec comi-

Nodi in cauda adēpti & cur.
Lib. 3. Celtiberi.
Lib. 15. Carmani.
Chalambri
 nus cum feris congredi metuant. In prouincia Caraian, referente Paulo Veneto, equi optimi sunt, qui à mercatoribus in Indiam ducuntur. Incolæ verò solent illis equis auferre (inquit) de offe caudæ nodos duos vel tres, ne equus currens fessorem cauda feriat, neue caudam in latera subinde flectat, quod turpe existimant. Celtiberorum Hispaniæ populorum equos Strabo *ἰπὸ ψαρῆς* esse scribit, interpres subalbos reddidit: quod si in exteriorem traducantur Hispaniam, colorem permutare: esse autem Parthicorum similes: nam & agilitate & currēdi dexteritate reliquos anteire. Idem tradit Carmaniæ incolas equarum inopia laborare, a finis verò in bello uti. Chalambrij equi à loco quodam Libyæ nominantur, ut Hesychius & Varinus annotarunt. Chaonij equi commendantur à Gratio, de Siculis equis dicente his verbis:

Chaonij.

— — *Quis Chaonias contendere contra*

Ausit, vix merita quas signat Achaiæ palma.

Cilices.

Vbi suspicandum est legēdum esse Chaonios, & quos: de equis enim loquitur, nisi equas maluerit, quam equos dicere Græcorum more. Est autem Chaonia pars Epiri alpestris, licet qua ndo que sumatur pro tota Epiro. Inter Chinę insulas vnam esse aiunt quæ ab equis nomē habet: ceterum nominis rationem non reperio Cilicia equorum feracissima. Eapropter Dario Persarū regi annuatim trecenti sexaginta albi equi & argenti quinquaginta talenta pendebantur, quorū centena & quadragena erogabantur in eam Ciliciæ regionem quę equos producebat Hoc autē me

Colophonij.

mini me legisse apud Herodotum Colophonij in alendis equis plurimum operæ impēderunt: habitant enim Colophonij in planitie, ut apud Græcum quendam authorem legisse se memorat adagiorū author. Strabo scribit Colophonios olim cū naualibus copijs abundasse, tum equestribus vsque ad eodē præcelluisse, ut vbicumque gentium bellum gereretur, quod confici non posset, Colophoniorum equitum auxilio profligaretur; atque inde vulgò natum prouerbium, Colophonem addidit. Corsicos & Sardinios breues admodum esse aiunt, sed animo generoso & audaci ingressu. Procopius lib. 3. tradit paulò supra oues esse magnitudine, eorumque armenta vagari passim. Equum Corsum, nisi clausis obsequitur oculis, fessorem excutere ait, quisquis ille est, qui Stradani equis versus adiecit:

Lumine Corsus atrox viso furit, atque nitentes

Et duro reicit phaleras & ephippia dorso,

Lumine nee viso fessorem admittit & hoc est

Quod teneant oculos bubulo velamine tectos.

Lib. 8. de legib.

Cretenes.

Cyrenaici.

Dacus.

In Creta (ut testatur Plato) equorum vsus nequaquam est frequens: idcirco necesse esse ait hisce in locis minora esse studia nutriendorum equorum & equestrium certaminum. Cretenes (*κρηται*) tamen equos celebrat laudatque Oppianus, & alicubi *ἀπλῆτα κρῆσια φῦλα* vocat, tanquam genus esset equorum elatioris animi, qui accessum agrè ferrent. Cyrenaici magnitudine pollent, ut tradit Absyrtus, ilibus substrictis & paruis, ideo ad curule certamen idonei, pedum bonitate præstantes, inter equitandum longiore animæ ductu: Dacia quam nunc Vallachiam dicimus, equos mittit perniciosissimos, & quorum iuba ab armis ad terram vsq; propēdet, & cauda præ ceteris densa ac proluxa est: caput paruū dūmodo bene expressit Stradanus, nā de eo in adiectis versibus nihil:

Hic ad bella ferox Valachus, iuba cuius ad imos

Pendet crispa pedes, celeres præteruolat Euros

Cursibus: ex facili fessorem deicit: atque

Sæpius ingentes quatit atris calcibus vros:

Danus.

Speciosus quoque est Danus, ut ex icone ab eodem Strabo edita discimus, & viribus in primis etiam commendari, adiecti versus attestantur.

Saltu Danus atrox, fastosus pectore celso

Iungere cum cella gressus grauitate superbos

Gaudet, & insigni cursu conscendere colles,

Ruraque depressis nec non proscindere aratris.

Dorcadæ.

Lib. 2. c. 13

Elei.

De Dalmatis equis mox fiet mentio inter Epirotas. In Darana propter soli vbertatem quàm alibi grandiores esse tradit Petrus Martyr. Dorcadæ Libyæ quanquam mirabili sunt velocitate, tamen inferiores sunt currendo equis Libycis, si Aeliano credimus. Elandiam Gothici maris insulam, plurimos greges equorum paruorum sed validissimorum habere scribit Olaus Magnus, ut putà qui fortitudine & agilitate multis eximij corporis equis præualent, quosque domesticos & exoticos negociatores pro voluptate emunt, atque in terras remotas veluti naturæ miracula venales exportant. Esse enim totius orbis minimos, sed perdociles. Elidis rex Oenomaus celerrimos legitur habuisse equos, quibus omnes in curili certamine superaret. Fuitque haud segnis horum populorum in equis propagandis cura, quippe qui equas finibus suis eductas iniri faciebant, quod esset experimento cognitum, miræ felicitatis prolem inde prouenire: quare

A quare & in magno erant honore ac pretio. Antinous vnus ex procis Penelopes apud Homerum gloriatur se in Elide equas habere duodecim. Et Nestor iactat se ex Elide centum & quinquaginta flauas equas cum suis quasque pullis abduxisse. Virgilius ceu præstantissimas quoq. celebrat. Lib. 1.

— *Eliadum palmas* *Epirus equarum.*

Propertius inde diem factam fuisse Elidem ostendit, inquiens.

Et quas Elis opes antè pararat equis.

Commendabantur autem potissimum à pernicitate, quod ostendit Lucanus de Cesare loquens:

In bellum prono tantum tamen addidit ira *Accenditque ducem, quantum clamore iuuatur*
Elaus sonipes, quamuis iam carcere clauso *Immineat foribus pronusque repagula laxet.*

Strabo omnem eam regionem quæ inter Messeniam & Achaïam media iacet ad mare vsq., Elæam Lib. 4.

vocat. Equos Elæos Oppianus Epeos dicit; nam Epeorum agri Elæorum sunt, eidemque

populi, vt alicubi idem Strabo docet. Sunt autem Epei Achaïæ populi, & Achaïci etiam equi Epei.

ab eodem Oppiano celebrantur. Idem Strabo libro postremum citato equos Epidaureos excel-

lere asserit, & Virgilio quoque vocatur *domitrix Epidaurus equorum*. Alias tamen Strabo Thessa-

licos Epidaurijs præfert. Xenophon elegantia studiosus (inquit Aelianus) equum habuit Epi-

dauricum. Epiroticos in Olympicis certaminibus haud in postremo loco fuisse ex Virgilio disci-

mus, vbi ait: — *Eladium palmas Epirus equarum*. Vbi Seruius, Epirus (inquit) creat equas L. 1. Georg.

optimas, quæ apud Elidem palmas merentur in Iouis Olympici curuli certamine. Et rursus in Epirotici.

hoc eiusdem poëta:

Quamuis saepe fuga versos ille egerit hostes *Et patriam Epirum referat.*

Quia (inquit) in Epiro sunt equæ optimæ, quibus exercetur curile certamen Iouis Olympici. Ab-

syrtus equos Epiroticos, mordaces vocat & peruenfos. Apud Vegetium, vbi ait: *Epirotas, Sar-*

maricos ac Dalmatas licet contumaces ad frena ac viles, armis ac bellis asseuerant cruribus, Gesnerus legit,

licet contumaces ad frena, ac viles armis, at bellis, &c. Et in hoc eiusdem Vegetij loco,

Epirotas ac siculos non despexeris si mores ac pulchritudo non deserat, copulam nouissimam ac abundare

existimat. Nunc Albanos vocant: Pinxit & hoc equorum genus Ioan. Stradanus: picturæ hi

additi versus:

Herbida fundit equos, bellis furialibus aptos
Epirus calidis voluentes naribus ignes
Qui vel ad Elei metas vel maxima campi
Sudabunt spatia, & spumas flant ore erentas.

C Erembi equi nominantur ab Oppiano. Dat & Flandria nobiles equos, de quibus ille qui Stradani Erembi.

equos versibus illustrat: Frigisci.

Fortes fundit equos, fruticanti Flandria gleba
Diuos & attrito Cereales vomere sulcos,
Et doctos grauibus terram proscindere rastris
Necnon & phaleras redamant, & ephippia dorso.

Vegetius Frigiscos non minus velocitate, quàm continuatione cursus inuictos commendat. Que-

rendum nunquid Frisiorum equos intelligat, quorum scilicet equi celebrantur, & ipse subinde post

Huniscos & Burgundiones eos nominat. De Frisijs mox, vbi de Hollandicis. Gallicos equos haud

magni fuisse pretij, multoque viliores Gallicos canterios ait Dionysius Lambinus explicans illud Gallici.

Platinum:

Ego faxim multi pretio qui superant equos *Sient viliores Gallicis canterijs.*

L. Apuleius tamen iumenta Gallicana commendauit: quibus (inquit) generosa soboles perhibet In Ausul.

generosam dignitatem: necnon D. Hieronymus: *Illi gaudeant Gallicis canterijs, non solutus vinculis* Lib. 1. Car.

D *sellus Zachariae deletet*. Inuenio etiam à Gallis magnum Romanis equitatum fuisse suppedita-

tum: ideoque equitatum eorum semper in pretio fuisse. Horatio equi Gallici ora Gallica nomi-

nantur, vt ostendit Turnebus: *Gallica nec Lupatis temperat ora frenis*. Gallia autem hominum Lib. 11. Ad

paradisus, sed equorum infernum vulgato dicto appellatur: Viatores enim lautè, equos pessimè uers. c. 27.

tractant. Γαλαϊκός Hefychius & Varinus exponunt genus equorum ignobilium & ad bellum ine-

ptorum. Quod nomen, nunquid à regione aliqua factum sit, aut qua nam alia re, incertum est. Ge-

las quidè Siciliae fluius est, sed equi Siculi in magna sunt existimatione. Sunt verò & Geloni Scy-

thiae populi, qui in equis fugiendo pugnabant, de quibus Lucanus.

Massagetes quo fugit equo, fortesque Geloni: *Et Virgilius:*
Bisalta quo more solent, acerque Gelonus, *Cùm fugit in Rhodopen, aut in deserta Getarum,*
Et lac concretum cum sanguine potat equino. *Geldrici ijdem cum Menapijs. Germanorum*

equos nec forma, nec velocitate conspicuos esse asseuerat Tacitus. Cæsar eisdem etiam improbat Germani.

his verbis: *Iumentis importatis Germani non vtuntur, sed qua sunt ab eis nata praua atque disformia* Li. 4. de bel.

Gal. Gal.

A inniti oporteat, ut tutius vehatur De Asturconibus & Callaicis siue Gallaicis dictum est. Vtrofque autem Hispanici generis est Plinius testatur: *In Hispania (inquit) Gallaica gens & Asturica equini generis, quos ibildones vocamus; minori forma appellatos Asturcones gignunt: quibus non vulgaris in cursu gradus sed mollis, alterno crurum explicatu glomeratio: unde equis solutim carpere incurfus traditur arte.* In Hispaniolam noui orbis insulam equi ex Hispania illati multiplicem de se sobolem dedere. Iberi an iidem sint Hispanicis dicam subinde. Equos generosos, præstantes, torosos, idoneosque ferendæ panoplæ, sed succussatores plerosque ea pars Hollandiæ producit, quæ Cistrhenana Frisia dicitur & Cannefatum regio, fecundior equarum nobilium, quæ ducendis matronarum pilentis in Italia expetuntur ad luxus ostentationem; australior regionis pars lacertosos quo- *Hollandici.* que & optimos profert. Ingentem equorum nobilium vim exportari docent pagi aliquot mercatu equorum frequentissimo celebres, ut scribit Adrianus Iunius in sua Batauia. Expressit hoc quoque equorum genus Ioan. Stradanus, additis his versibus:

*Tardior est Phrysijs equus educatus in aruis,
Carribus aptus, & attrito sub vomere ralis,
Dentalis pinguis doctus conuellerè glebas:
Densa cui dextro iuba semper pender ab armo.*

B Hunnifcorum longè prima (inquit Vegetius) docetur utilitas patientiæ laboris, frigoris, famis. *Hunnifci.* Est autem eis, ut mox addit, grande & aduncum caput, extantes oculi, angustæ nares, latæ maxillæ, robusta ceruix & rigida, iubæ ultra genua pendentes, maiores costæ, incurua spina, cauda fyluosa, validissimæ tibie, parvæ bases, plenæ & diffusæ vngulæ, ilia cauata, totumque corpus angulosum, nulla in clunibus aruina, nulli in musculis tori, in longitudine magis quam in altitudine statura, propensior venter exhaustus, ossa grandia, macies grata, & quibus pulchritudinem præstet ipsa deformitas, animus moderatus & prudens & vulnerum patiens. Alias Hunnicos vocat: nos Vngaros aut Vngaricos, ni fallor, dicimus. Nec de alijs puto equis loquitur his verbis D. Hieronymus ad Oceanum. *Hunnorum examina pernicibus equis huc illucque volitantia, cadis pariter ac terroris cuncta compluerunt.* Scribit Camerarius equos Pannonios (Pannonia eadem quæ Vngaria) multos reperiri castratos in tenera ætate, atque ijs dentes cadere negari: ad bellum idoneos esse, sed plerosque mordaces & calcitriones, & ab eis prouerbum malignitatis ortum, non ferè nisi irritatos aut opinione aut metu offensæ ferocire. Audio in Polonia magno in honore esse. Iberi (*I Bpes*) equi Oppiano authore Parthis sunt præstantiores: celeritate enim tantum præstant *Iberi.*

C inter equos, quantum aquila ac circus accipiter in aère, & in mari Delphinus, sed exigui sunt & viribus paruis & animo imbelli; & cursus celeritatem pauca emensi stadia amittunt, corpore venusto, sed vngulam habent parum solidam. Disputant expositores, an Iberi Oppiano iidem sint cum Hispanis: qui id affirmant Strabonis testimonio nituntur, qui similiter ac Oppianus Parthorum equos cum Iberis comparat, eo scilicet libro, in quo de Hispania tractat. Negantibus verò eodem esse fauet Absyrtus, qui equos Hispanos magno corporis habitu esse scribit. Est autè & alia regio hoc nomine iuxta Pontum inter Colchida & Armeniam, à qua ut Varro scribit, profecti dicuntur, qui in Hispania habitauerunt, quanquam Dionysius tradat Iberos populos à Pyræneis montibus profectos, in Asia sedes posuisse: ut minus miremur, si de Iberis simul cum Hispanis loquatur Strabo, fierique potest, ut lociratione corporis magnitudine differant. In India animantes multò sunt grandiores quam cæteris in locis, præterquam equi: nam Indici equi vincuntur à Medicis qui Nisæi vocantur, ut author est Herodotus. Sed de natura, indoleq. equi Indici & ut ad pugnam quæ fit ex curru, instituat sic loquitur Aelianus: *Indicum equum exultantem & immoderatius excurrentem continere & coercere, habenas adducere vel remittere non est cuiusuis, sed hominum qui à primis temporibus ætatis ad rerum equestrum scientiam instituti sunt: Si freno ipsos sustinere consueuerunt, simul & refractarium lupatis refringere, quos quidem equina tractationis benè periti, ex indomita effrenatione in exiguum gyrum compellunt: Veruntamen ad hunc gyrum agendum, atque ad conscendum orbem manuum robore opus est, & summæ rei equestris scientia. Qui huius disciplina sunt experientissimi & callidissimi agitatorès, currum versare in orbem planè norunt: cuius certamen non est contemnendum, præsertim cum duos milites pugnantès ferre queat.* De equo Indico vnicorni dicam in monocerote. *Iones.* Iones equos ceu præstantes memorat Oppianus. Claudianus eximiam eis præ cæteris ascribit *Lib. 2 r.* cursus agilitatem, dum canit:

*Vobis Ionia virides Neptunus in alga
Nutrit equos, qui summa freti per carula possint
Ferre viam, segetemq. seui percurrere motu,
Nesciat ut spumas, nec proterat vngula culmos.*

Lectissimos equos quoque præbet Insubria, ardua præ cæteris ceruice, micantibusq. oculis, ut scribit ille qui Stradani equis versus appendit:

Insuber.

*Cornipedes lectos diues Insubria præbet
Immodicum quibus est latus, & quibus ardua cernix,
Altus honos, oculique vago splendore micantes,
Continuè calidos qui fumant nare vapores.*

Istrij.

Italici.

Lib. vlt. ca.

vlt.

Istrij teste Absyrto, pedibus valent, per quam proceri sunt, indiuidua spina cauaque, sed cur-
su pernici. Italicos qui vernaculi dicebantur, in circo probatissimos fuisse legimus apud Pli-
nium. Ithacam patriam suam Telemachus Vlyssis filium scimus ob asperitatem equis vtendis in-
eptam iudicasse, equosq. propterea à Menelao donatos ceu inutiles recusasse, quoniam ea regio
esset potius

Αἰγίβοτος καὶ μᾶλλον ἢ ἀνθρώπος ἰπὸ βότατο, id est:

Capris alendis idonea, & gratior quàm si equis alendis esset accommoda. Meminit huius doni

Lib. 1. Epi. Horatius ad Mecænatem scribens:

*Haud male Telemachus proles patientis Vlyssæ;
Non est aptus equis Ithacæ locus; vt neque planis
Porrectus spatijs, nec multa prodigus herba;
Atridæ magis apta tibi tua dona relinquo.*

Lacertosus admodum, ideoq. robore præstans est Iuliacus, vt ex imagine à Stradano exhibitâ
constat; cui hi additi sunt versus:

*Aera Iuliacus tremulis hinnitibus implet,
Auribus arrectis insignis, cui iuba collo
Dependet rigido atq. armi vibrantur in orbes,
Sessorem duri qui lædit verberare dorso.*

Lib. 13.

Libyci.

Iuxta Lampsacon in Asia equos magnanimos esse docet Strabo. Lapithis genti Thessaliæ, cum
fuerint teste Virgilio frenorum inuentores & equitationis periti, equos quoq. præstantes posse-
diffe ratio persuadet. Lappones equos non habent, sed eorum loco feram domant, quam Reen di-
cunt, de quo suo loco. Libyes siue Lybicos Oppianus Mauris subiungit propter formæ similitudi-
nem, communemq. durabilem celeritatem: nisi quod (inquit) robusti Libyes maiores sunt, cor-
pore oblongo, costis & lateribus crassioribus & ampliore ad rectum impetum pectore. Vtrique
solis æstus & sitim meridianam facillè tolerant. De Libycis equis (inquit Aelianus) hæc ex ho-
minibus eiusdem gentis audiui, equorum velocissimos esse, nullo laboris sensu affici, ex habitus
gracilitate, & tenuitate macilentos esse, totosque ex se aptos existere ad fortissimè sustinendam
dominorum negligentiam: pabulum enim dominos eis nec largiri, nec eos cum laborauerint, strig-
gile perfricare, nec eis cubilia substernere, nec ungulas expurgare, sed simulatque iter institutum
confecerunt, ex equis defilientes, hos ad pastiones dimittere, atque ita homines Libycos grandi-
macie confectos & squalore sordidos huiusmodi equis vehi. In Liguria teste Strabone equi na-
scuntur quos gægenios (γαγενίους) vocant. Lituania referente Ioan. Botero in suis relationibus se-
ptuaginta millia equorum dat. Sed Polonis deteriores sunt. Lydi in Asia Cræsi tempore fortes &
strenui, & ex equis pugnabant, & hastas prælongas gestabant, vt apud Herodotum licet legere.
Lusitanos equos tantæ pernicitatis esse ait Iustinus, vt ex vento concepti esse vulgò dicantur, qua-
de re postmodum. Hos ex Arcadia originem trahere putat Goropius Becanus. Magnetes populi
quod in alendis equis essent studiosi & pugnae insuper equestris apprimè periti, passim à veteribus
celebrantur. Lucanus:

Et Magnetæ equis, Myniæ gens cognita remis.

Mantuan.

Lib. 9.

Est autem Magnesia Macedoniæ regio Thessaliæ annexa, item vrbs & regio Asiæ ad Mæandrum.
Oppianus eosdem quoque equos celebrat. Nostra ætate apud Mantuanos (inquit Goropius in
Veneticis, & Hyperbolicis) generosa equorum proles magna cura educatur, qui cum loca colant
palustria & paludibus plena, non multum à Venetorum (de quibus mox) natura & prisca consue-
tutine recedunt. Geographus enim Venetiæ eam naturam quasi propriam facit, vt tota sit palu-
dibus & fluminibus plena, quæ ei cum Mantuanorum agro prorsus est communis. Videtur itaq.
hæc vrbs in lacu sita & generosissima equorum sobole nobilissima, vetustam hanc Venetorum in-
equis alendis laudem vindicasse. Iouius verò neminem quidem totius Europæ regum Mantuano
principe omnis generis militares equos vel plures vel nobiliores aluisse asserit, sed magno sumptu
ad propagandam sobolem, ex omni transmarina prouincia conquisitis equabus admistrarijs, domi-
miro felicique prouentu instituisse, id quod cæteros postmodum duces etiam fecisse certum est.

Li. 3. Hist.

Massyli.

Mauri.

Lib. 17.

Massyli Libyæ populi optimos dicuntur habere equos, eosque non freno, sed virga regere: Mar-
tialis lib. 9. *Et Massyleum virga gubernat equum.* Proximi sunt Massæylis, qui & ipsi sola virgula
suos equos gubernant. Hos equis vti paruis & celerimis discimus ex Strabone. Mauros Oppianus
Libycis præfert, inquit esse præstantissimos, tum in longis cursibus, tum duris laboribus feren-
dis.

A dis. Hos quoque paruos esse aiunt, cecleres tamen, & obtemperantes, adeò vt freno non sit opus, sed virga sufficiat ad regendum. Pugnans frequentius ex equo hastati; equi aut collaria habent ex ligno aut pilo confecta, è quibus habena dependet. Antonius Augustinus numum ostendit Hadriani, in quo mulier militaribus induta armis, ferocem equum dextra ducit, sinistra virgam tenet. Numi inscriptio MAVRITANIA. Hunc ita pinxit Stradanus, vt in curculi certamine à fessore ad cursum impelli solet; quidam hos addidit versus:

*Maurus acer cursu reliquos supereminet omnes,
Ociò aut aura, aut ventos aequante sagitta,
Emicat, & summam celeri pede libat arenam,
Posse putes sicco freta carula radere curju.*

Cum Mauris eidem sunt Straboni Maurusij, quorum quoque equos celebrat Nemesianus, cuius iam iam versus recitabo inter equos Mazaces. Forma similes sint Libycis, vt diximus ex Oppiano, qui item horum equorum αἰολα φῦλα dicit, id est genera agilia & velocia, non varia. Idem Oppianus Mazaces equos (sed apud eum Μαζίνες pro Μαζίνες legitur) celebrat, necnon Nemesianus, qui fusiùs eos delineat.

*Sit tibi præterea sonipes, Maurusia tellus
Quem mittit, modò sit gentili sanguine firmus:
Quemque coloratus Mazax deserta per arua
Pauit, & assiduos docuit tolerare labores.
Ne pigeat quod turpe caput, deformis & aluus
Est ollis, quodque infrenes, quòd liber uterque,
Quodque iubeis pronos ceruix diuerberet armos.
Paret in obsequium lenta moderamine virga.
Verbera sunt præcepta fuga, sunt verbera freni,
Quin & promissi spatiosa per aquora campi,
Cursibus acquirunt commoto sanguine vires,
Paulatimque auiaos comites post terga relinquunt.
Haud secus effulis Nerei per cerula ventis,
Cum se Threicius Boreas superextulit antro &c.
Horum tarda venit longi fiducia cursus:
His etiam emerito vigor est iuuenilis in auro
Nam quacumque suis virtus benefloruit annis
Non prius est animo quam corpore passa ruinam.*

Sed obseruandū duos loco distinctos populos Mazacas appellari. Plinius enim eos inter populos qui Tanaim accolunt, recenset. Et Mazaca (neutrum plurale) vt Eusebius in Chronicis meminit, *Lib. 6.* ciuitas est Cappadociae sub monte Argæo, quæ nuuc (inquit) Cæsarea dicitur. Contra Strabo & Ptolomæus Mazaces in Africa locauerunt. De hac autem loqui Nemesianum non dubito: Maurusij enim eos coniungit, & Mazacem coloratum appellat, quòd Cappadociae non conuenit. Oppianus etiam Mazaces equos à Cappadocibus distinguit: fierique potest, quod hoc cum Cappadocibus commune habeant, quòd in simili ætate celeres adhuc sint, animoque vigeant. Media, vt & Armenia, eximiè equis pascendis apta est, vt inquit Strabo: Pratum quoddam hippoboton *Medici.* vocatur, per quod iter faciunt, qui ex Persia & Babylone in Caspias portas proficiscuntur: in eo *Lib. II. &* pasci dicuntur equorum quinquaginta millia, quæ armenta regia sunt. Herbam quæ præcipuè *12.* equos nutrit, eò quòd ibi abundet, propriè Medicam vocamus. Artauasdes rex M. Antonio præter alios equos cataphraكتورum instructorum septem millia ostendit, cum in Mediam cum eo ingressus est. Idem Strabo Persis Medos ait quotannis equos ter mille pendisse. Aelianus quoque Medos homines scribit corporis habitu optimo esse, & luxu more equorum suorum diffluentes adeò nitescere se audiuisse, equosque more dominorum & magnitudine corporis & pulchritudine, atque adeò lauto extra corpus cultu delectari, vt magnitudinem & pulchritudinem suam sentire videantur. Eximia autem corporis magnitudine esse huius regionis equos notum quoque est ex Absyrto. Herodorus Medicos vocat. Menapios olim dictos, nunc Geldricos dicunt. Hos Germanicorum equorum solos, vt bellatores in pretio esse scribit Camerarius, Casarique Gallicos vocari & Rugos Eosdem & Sicambros dici volunt. Iconem huius equorum generis exactissime *Menapij.* expressit Stradanus, naturam verò expressit, qui icones eius versibus explicauit: *Geldrij.*

*Hic pugilem gaudet dorso gestare superbum,
Fulgentes phaleras, nec ephippia dura recusat:
Atque cataphraكتورus media inter praelia gaudet
Vincentum lituos, sonitusque audire tubarum.*

Mosci.

Mosci referente Sigismundo Barone, habent equos paruos, castratos, soleis carentes, leuissima frenata, tùm ephippia in eum vsum accommodata, vt se in omnes partes nullo negotio vertere arcumque intendere queant: pedibus vsq. adeo attractis infidentes equis, vt nullum hastæ aut teli paullo vehementiorem ictum sustinere queant. Calcaribus paucissimi, flagello plerique vtuntur, quod semper minimo digito dextræ inhæret, vt id quoties opus sit, apprehendant & vtantur, rursus si ad arma deuentum fuerit, proiectum è manu pendeat. Gratius Murcibiorum equorum meminit, qui, vt canit, *vix ora tenacia ferro concedunt*. Mycænas tanquam præstantissimorum equorum patriam Virgilius prædicat, simulque cum Epiro nominat, inquit:

Murcibij.

Li. 3. Geor.

*Quamuis saepe fuga versos ille egerit hostes
Et patriam Epiram referat, fortesque Mycænas.*

Horatius quoque Mycænas equis dites vocat:

Lib. 1. Car.

— *Plurimus in Iunonis honorem*

Od. 7.

Aptum dicit equis Argos, ditesque Mycænas.

Gratius verò equum descripturus, aptum venationi, his versibus vtitur:

*Consule, Penei qualis perfunditur amne
Thessalus, aut patriæ quem conspexere Mycæna
Glaucum, nempe ingens, nempe ardua fundit in auras
Crura, quis Elcas potior lultrauit arenas?
Ne tamen hoc contingat opus, iactantior illi
Virtus, quàm syluas durumque laceffere Martem.*

Mif.

Lib. 17.

Nabatæi.

Nasamones

Neapolitani.

Per Mycænas totum Peleponnesum intelligi docti volunt. Myfos vt bellatores in pretio fuisse Camerarius asserit. Nabatæi teste Strabone equos non habent, sed cameli implent eorum officium. Nasamones equi nominantur apud Gratum, sed locus non est integer. Sunt autem Nasamones populi Libyæ nauium Syrribus inuolutarum spoliatores. Neapolis equos in primis subministrat, quos ceu præ cæteris electissimos, totius Europæ principes in summo honore habent, animosos nimirum, speciosos & robustos. De his ita canit, qui versibus equos Stradani illustrauit:

*Inclita Parthenope & similes Campania felix
Fundit equos, bellis aptos, & fortibus armos,
Nec non & rastris glebas perfringere inertes,
Et perferre grauis gaudentes pondus aratri.*

Nigrita.

Cap. 32.

Nigritæ ob iniquitatem soli equos non habent, nam ob æstus penè perpetuos vix ibi crescit herba qua alantur, vt refert Aloysius Cadamustus his verbis: In regno Senegæ Nigritarum equos maximi pendunt, quandoquidem difficulter eò ducuntur, nec facillè ibi aluntur propter aridam terram. Nam torrida est plaga, quæ pabula non producit; facitque æstus nimius vt equorum inguina intumescant, vt vix meiere possint, crepant propterea stranguria huiusmodi labefactati. Pro foeno vtuntur faseolorum laceramentis (seu caulibus dissectis, posteaquam siliquas dempserunt) sole exciccatis. Loco auenæ succedit milium, quo mirum in modum pinguescunt. Pro equo instrato phaleris & reliquo ornatu dant maucipia nouem, ad summum quatuordecim, prout equi & forma elegans & agilitas persuaserit dandum. Cùm autem emerint equos, mox accersunt fascinatores equorum, huncque ritum seruant: Rogum accendunt sarmentis & herbis quibusdam suapte natura fumum exhalantibus & equo per lorum apprehenso, sistunt ipsum supra fumantem rogum, ac verbis nonnullis prolatis, vnguento tenuissimo equum illinunt, & in domum adducunt, vbi ad quindecim vel viginti dies delitescit, nec à quoquam videtur. Interea etiam appendunt collo equorum effascinationes quasdam corio rubeo inuolutas: & hæc agunt affirmantes strenuiores tutioresque bello futuros equos. Hæc ille. Nisæos equos à magnitudine commendat Herodotus, in India inquit animantia multo esse grandiora quàm cæteris in locis, præterquam equos; hos enim vinci à Medicis qui Nisæi appellantur. Et rursus in descriptione exercitus Persarum: *post hastatos* (inquit) *incedebant equi decem quàm pulcherrime ornati, qui Nisæi dicuntur, ideo sic dicti, quòd est ingens Medica regionis campus nomine Nisæus, qui grandes fert equos. Hos sequebantur Iouis currus quem octo equi albi trahabant. Post quem ipse Xerxes vehebatur, curru equorum Nisæorum.* Ex quibus verbis etiam constat equos Nisæos Medos siue Medicos esse, id quod Stephanus quoque testatur, necnon & Ammianus Marcellinus, qui Neseos equos vocant:

Nisæi.

Li. 3 & 7.

Sunt apud Medos (inquit hic) *fætus equorum nobilium, quibus (vt scriptores antiqui docent, nosque vidimus,) ineuntes prælia viri summa vi vehi exultantes solent, quos Neseos appellant.* Vbi fortè Nisæos scribendum, nam & Stephanus ita vocat & campum Mediæ, a quo sic vocantur *πεδίων νεσίων*. Varrinus verò Nisæos equos dictos ait à Nisæa (nimirum regione siue Armeniæ, siue Mediæ) esseque qui Nisæum locum Persidis faciunt, vbi Nisæi equi celerrimi nascantur: aliquos Nisæum interpretari *ξανθόν* id est flauum, eò quod Nisæa equos omnes huius coloris habeat. Suidas

das inter Sufianam & Baetrianam locum esse scribit, qui lingua Græca *νίος* vocatur, in quo equi eximij procreantur. Aliàs etiam ait, esse qui à mari rubro haberi hos equos putant, & omnes colore flauo esse. Herodotum Nisæum Mediæ locum facere, Orpheum in Diçtye Nisam locum in mari rubro situm esse scribere. Sed Eustathius in Dionysium; campum Nisæum illum celebrem alicubi iuxta Medicam regionem fuisse arbitratur, qui magnos illos Nisæos vocatos equos producit. Corpore autem magno fuisse non obcurè quoque innuit Philostratus his verbis: *Quantum equo Nisæo maior est Libycus elephas, tanto Libycis elephantis maiores sunt Indici.* Oppianus, cui Nisæi vocantur, omnium equorum pulcherrimos esse asserit, ijs reges vehi, eleganti forma, gressu molli & freno faciles, capite paruo, iuba multa & longa, comis vtrinque demissis, subflavis. Hierocles in procemio Hippiatricorū Nisæos equos (sic scribit, nisi librariorum error sit) à Persarum regibus in pretio haberi asseuerat. Strabo verò tradit alios credere, Medorum solebem esse, alios ex Armenia genus habere velle: habere autem propriam quandam formam, quemadmodum (inquit) Parthici nunc dicti præ Græcis & alijs qui apud nos sunt. Alicubi hisce equis reges vt scribit. Ingentem autem fuisse eorum copiam alibi quoque ait, scribens viginti eorum millia, quotannis mitti solere ad regem Persarū τοῖς Μηδραίοις vel Μηδραίοις, hoc est, sub illud tempus quo festum Mithræ Persarum Deo sacrum celebrabatur. Huius equi mentio est apud Plutarchum; ait enim *Pyrrho speciem oblatam velut Nisæo equo inscenso, ducem se illi præstaret Alexander Magnus;* id quod non percipiens interpretes transluit. Cælius Rhodoginus repræhendit quendam qui pro equis Nisæis verterit insulares. Sic quidem transluit interpretes Platonis in legibus. In sacris certaminibus maximam fuisse eorum existimationem annotauit Alexander ab Alexandro. Noruegici equi statura sunt mediocri, sed admirandæ fortitudinis & pernicitatis in montibus & saxosis vijs penetrandis. Numidia qua parte syluestris est, feras educat, (inquit Solinus) qua iugis ardua, equos alit. Equos hîc facilè in ediam tolerare dicunt, neque hordea neque triticea gustare; gramine verò solo & tæno contentos esse. Iouius author est, totius Numidarum patrimonij censum esse in equo pernici, quem seminudi egentissimique homines immenso (inquit) parant pretio; nec mirum quando vita & vigilia eorum omnis si bellum desit, in latrocinijs venationibusq; consistat. Asserit item vxores eorum tam humiliter viris ancillari, vt equos curent, & infernant. Hosce equos ad sacra Iouis certamina expetitos fuisse discimus ex hoc licet corrupto Gratij loco.

Lib. 5. c. 8.
Noruegici.
Cap. 39.
Numida.

*Fingit equos Pisis Numida soluer **
Audax & patiens operum genas: ille vigebit
*Centum actus spatys, atque eluctabitur iram **
Nec magni cultus sterilis quodcumque remisit
Terra sui, tenuisque sitis producere riu.

Virgilius hos populos infrenes vocat. Hinc & Siluius Italicus cecinit:

Hic passim exultant Numida, gens inscia freni,
Quis inter gemmans per ludum nobilis aures
Quadrupedem flecti non cedens virga lupatis.

Quamobrem Numidæ Massylis & Massifulis multis eidem esse creduntur. Odrisios equos Marti tribuit Claudianus dum ait:

Primus terrificum Mauors non segnis in agmen
Odrisios impellit equos.

In Gigantomachia.
Odrisij.

Vrbs est Traciæ: Thraciæ equi autem erant in pretio. Oebalios celebrat Staius:

Oebalios sublimis agit, spes proxima palma
Amphiaraus equos, tua furto lapsa propago
Cyllare, dum Scythici diuersus ad ostia Ponti
Castor, Amycleas remo permutat habenas.

Oebalij.
Lib. 6. Thebaid.

Oebalia Peloponnesi regio, pars autem Laconia. Ex Ormuz vrbe nunc celeberrima equi multi transferuntur in Indiam, vt scribunt nauigationū authores in eam plagam. Parthi teste Absyrtho magno & amplo sunt corpore, animosi, specie generosa, ac pedibus eximiè valent. Oppianus βαδυπλόκαυρος vocat, id est comam gestantes densis cincinnis nexam, & Siculis, (quos dixerat, omnium quos terra dat, celerrimos esse) velociore esse asserit, Parthos rursus superari celeritate ab Iberis: Horatius itaque Parthos equis animosos cecinit. Equi autem celebrantur quoque à Gratio, sed asperis in locis parum idoneos esse ait propter vngularum teneritatem:

Parthi.

Scilicet & Parthis inter sua mollia rura
Mansit honor: veniat Caudini saxa Taburni,
Garganumque trucem, aut Lagurinas desuper alpes,
Ante opus excussis cauet vngula, sed tamen illi

Lib. 1. Car.
Od. 19.

*Est animus, fingetque meas si iustus in artes;
Sed iuxta vitium posuit Deus.*

Pellai. De heterophthalmis apud Parthos commendatis equis, ijsque qui vario colore distinguuntur, qui ab eisdem originem duxere, superius dixi ex Absyrto. Qui sint Pellæi equi celebrati his verbis ab eodem Gratio, non satis clarum esse puto:

*Spadices vix Pellai valuerunt Cerauni,
Et tibi deuota magnum pecunia Cyrra
Phæbe decus, nostras agere in sacra iatensas.*

Persici. Ceraunij montes sunt Epiri; Cyrrha Phocidis oppidum in radicibus Parnassi montis, vbi colebatur Apollo Cyrrheus. Pella Macedonum metropolis est, Philippi & Alexandri patria: quo in loco recensentur milites, & equi alebantur & regis equæ testante Strabone, numero supra triginta millia, quorum trecenti erant emissarij, erantque ibidem equorum domitores, & bellicorum ludorum magistri conducebantur. Nihilominus istiusmodi Pellæos equos à Gratio celebratos, doctiores dictos existimant à Pella Thessaliæ, quoniam huius regionis equi, vt subinde patebit, præ cæteris laudarentur. Persicos cæteris præfert Vegerius his verbis. *Persis prouincijs omnibus præstat equos patrimoniorum censibus æstimatos, tam ad vehendum molles & pios incessibus, nobilitate preciosos.* Et paulò post. *Persis & statura & positione à cæteris equorum generibus non plurimum differt, sed solius ambulatura quadam gratia discernuntur à cæteris: gradus est minutus & creber & qui sedentem delectet & erigat, nec arte doceatur, sed natura veluti iure præstetur.* Inter colatorios (Gesnerus legendum censet tolutares) enim & eos quos totonarios vulgus appellat, ambulatura eorum media est, & cum neutri sint similes, habere aliquid creduntur ab utrisque commune, sicut probatum est. In breui amplius gratia, in prolixo itinere seuior patientia, animus superbus & nisi labore subiugatus, assidue aduersum equitem contumax, tumens, prudens: & quod mirum est, in tanto feruore cautissime decoris est obseruator: incuruata in arcum ceruix, vt recumbere videatur in pectore.

Pharjalici. Peruuiæ & nouo orbi equos penitus fuisse incognitos, & ob id incolis terrori maximo, lego apud illos qui suas in eâ plagam nauigationes prælo expresserunt. Campos Pharfalicos equis quoque nobiles fuisse non vnus tradit veterum: hincq; bucephalum Magni Alexandri originem trahere inuenio: Hic equam fuisse asserit Aristoteles nomine iustam quæ pullos pareret omnes admissarijs equis similes, vnde fortè ei nomen factum, cum sit iusti suum tribuere cuique. Pharfalus Thessaliæ vrbs est. Phasianos equos à Phaside Scythiæ vrbe horum iumentorum ferace dictos discimus ex Suida. Rhodoginus verò Cælius ita dictos se inuenisse testatur, vel ab eiusdem nominis auis inuiste insigni, vel quoniam ad Phasin. equi habeantur pulchritudine præstantes: id quod asserunt scholia in Nubes Aristophanis. Equas Pheretidas à pedum velocitate celebrat Homerus, aibus eas assimilans. In descriptione celeberrimæ illius pompæ, quam duxit Antiochus, erant teste Athenæo, ἰππεῖς Πισαῖοι μὲν χιλιῖοι, πολίτικοι δὲ τριχίλιοι: ὧν οἱ μὲν πλείους ἦσαν χρυσοφάλαροι καὶ χρυσοσέφανοι, id est vt

Pisai. vertit Dalechampius equites Pisæi mille, vrbanis ter mille, & horum complures cum aureis phaleris & aureis coronis. Sed Athenæus ἰππεῖς intelligit equos cum suis fessoribus, sicut arguunt sequentia duo vocabula, χρυσοφάλαροι & χρυσοσέφανοι nam hoc vitis, illud equis conuenit. Isaacus Causabonus Polybium, ex quo hæc Athenæum scripsisse autumat, ἰππεῖς Νισαῖοι, quoniam equi Nisæi (inquit) in Media nati, in vsum regum Persidis seruabantur, aut ad reges alios mittebantur, vt suo nos loco quoque demonstrauius. Cæterum cum Pisæ vrbs sit in Elide Peloponnesi regione, iuxta Alpheum fluuium, circa quam quinto quoque anno celebrabantur certamina Ioui sacra quæ Olympia dicebantur, quam totam regionem optimorum equorum alumnam esse certum est, ego nihil mutarem. Poloni equi, vt scribit Martinus Cromerus partim ob pernicitatem & laboris incommodorumque tolerantiam, partim propter molliorem incessum à remotioribus etiam populis expetuntur. Apud Pysillos Indiæ populos (alij enim Pysilli sunt in Africa) equos scribit Aelianus arietibus non maiores esse Pygmæorum equi vt & ipsi minimi feruntur, aliqui eos perdicibus vehi aiunt. Et esias arietes haud superare asserit. Roseanos à Roseo dictos (câpus est in agro Reatino, in quo arua rore humida semper seruantur,) Varro tradit: Volaterranus eosdem bello aptissimos esse scribit. De Rugis mentio fuit inter Menapios. Sacarum (Scythiæ Asiaticæ populi fuere) equi si qui fessorem excusserint, subito consistunt, vt rursus ascendere possint, vt refert Aelianus in Varijs. Qui sint equi Saphareni, quos simul cum Armenis nominat Vegerius, postquam laudasset Perias, apud neminem reperio. Idem Vegetius etiam Samaricos celebratis verbis: *Epirotas, Samaricos ac Dalmatas, licet contumaces ad frena ac viles armis ac bellis assuerant ciuibus.* quem locum supra ex Gesnero restituius; nunc cuius regionis Samarici sint, nemo etiam tradit Sardi laudatissimi quoque equi sunt, cauda procera atque lata, iuba breui, vngulis asininis; lacertoso corpore, arrectis maximè auribus, si modo rectè expressit Stradanus. Sarmatæ magna equorum armenta habent, Pausanias rationem reddit, quoniam eorum terra non in

Poloni. partes

A partes descripta, priuatorum vlti seruit, aut quicquam præter agrestem syluam fert, & tota regio est compascua, & incolæ Nomadae, id est, pastores appellantur. Et qui feroces sunt, & haud facile magistro obedientes, vt ostendit Silius Italicus de Susana Hispaniæ vrbe loquens, quæ ex Sarmatis & Scythiæ populis orta est. Lib. 3.

*At non Sarmaticos attollens Susana muros
Tarn lenibus persultat equis, hinc venit in arma
Haud em fragilis sonipes, crudoque vigore
Asper frena pati aut iussis parere magistri.*

Camerarius bellis dicit esse aptos, multosque eorum reperiri castratos in tenera aetate, atque iisdem credi numquam cadere. Strabo Scythiæ & Sarmaticæ quidem gentis proprium esse ait, equos castrare, vt mansuetiores ad parendum fiant, sed de dentibus nihil. Ait verò paruos esse ac celeres, acres, atque rebelles. Ammianus Marcellinus tradit hosce populos necnon & Quados ideo castratis vt, ne aut faminarum visu exagitati raptentur, aut subsidijs ferocientes prodant hinni densiore vectores: Genus tamen equorum est teste Absyrto non inelegans, & in suo genere concinnum, ad cursum idoneum; simplex, grandi corporis habitu, valido capite, ceruice decora. Ipsi verò Sarmatæ equos sibi eos vt probos asciscunt, quos à genitiua quadam macula quam in armis & cocco referunt, aetogenes vocari ex eodem Absyrto annotauimus, & apud eos cum reliquis de pernecitate certare, ideoque ijs ad bellicas excursiones vt. At verò qui aquilinam notam ponere ferunt contra clunem & caudam, eos improbant. Quin & obseruatum apud se esse tradunt, ne ex eis præliantur: quippe aut equitem ijs insidentem facile perire, aut in quippiam molestiæ incurrere. Plinius eosdem hosce populos cum longinqua acturi sunt itinera, inedia pridie præparare equos suos ait, exiguum tantum potum impartientes, atque ita per centena millia & quinquaginta continuo cursu euntibus insidere. Pausanias scribit Sauromatas plurimos equos alere, & non tantum ab bellum vt, sed etiam dijs immolare & cibo adhibere: vnde in Atticis. In Atticis.
gulas etiam colligere, purgare, & diuidere ad similitudinem squamarum in draconibus, aut incisionum in viridi fructu piceæ: deinde perforare ac neruis equorum boumque consuere ad vltimum thoracum, qui quidem Græcanicis (inquit) nec inelegantiores, neque infirmiores sunt; facile enim ictus tum cominus inflictos, tum telorum eminus sustinere. At lineos thoraces non æquè vtiles esse in bello, cum ferrum violentè adactum transmittant; venantibus verò conuenire. Scenitæ, vt Euagrius ait, equos habent tantæ pernecitatis, vt propter velocitatem eorum vinci ne- Scenitæ.
queant. Populi sunt qui Persas contra Mauritium sequebantur. Apud Scotos Anglosque referente Iouio præcipuum robur est in pedite, & si qui adsunt in bello equites, magna pars sagittarij Li. 5. Hist. Eccl. c. 20.
sunt, pauci verò cataphracti, quod eorum equi, quanquam acres, ad iustam magnitudinem non Scotici.
excrescant, vt Frisij, Bæticis atque Apulis, & propterea statariæ pugnae minus idonei existimen- Li. 11 Hist.
tur. In Scythia (author est Herodotus) equi ingentem & diurnam vim hyemis perferunt, mu- Scythici.
li asinique ne incipientem quidem ferunt, cum tamen alibi stantes (inquit) in gelido equi labe-
fiant, asini verò & muli durent. In locis verò circa Tanaim (vt scribit Dionysius Afer) & Cauca-
sum Borealem tantum est frigus hybernus, vt præ illo non solum muli, sed & pecora & equi mo-
riantur. Quales autem eorum equi sint, & cur eunuchos faciant, iam dictum est. Siculi Oppia Siculi.
no probantur & celerrimi habentur, cedunt tamen Partis & Armenijs. Interpres reddidit Sica-
nos. Sicania enim Siciliae pars est in finibus Agrigentinis, quorum equi præ cæteris laudabantur,
vt dictum est.

*Inter equos porrò quos tellus educat, omnes
Anteuolant celeres rapida leuitate Sicani
Qui depascuntur Lilybaeum gramine mollem,
Trinacriamque onus Enceladi populantur anhelis,
Qua Aetna flammis eructat faucibus ignes.*

D Sed in Græco codice pro ΑΙΛΥΒΗΝΙΩΝ legitur ΛΙΒΥΙΩΝ per diaresem fortè. Lilybaeum autem promontorium Siciliae est Libyam versus. Pro Trinacria poeta habet τρινακρίων ορος, id est mons triceps. Trinacria autem Sicilia dicta est à tribus promontorijs, Pachino, Lilybaeo & Peloro. Gesnerus tripitem montem intelligi ait Aetnam, vt quæ ignem eructet, & suppositum Enceladi gigantis cadaver tegat, quod hic de hoc monte Oppianus, alij de Aetna nominatim scribunt. Sed & Gratius equos Siculos elegantissimis celebrat versibus.

*Sic (vt Libycis) & Strymonio facilis tutela Bisalta
Possent Aetnaeas utinam se ferre per artes,
Qui ludis Siculis: quid tum si turpia colla,
Aut tenuis dorso curuatur spina? per illos*

*Cantatus Graijs Agragas, victaque fragosum
Nebrodem liquere fera. O quantus in armis
Ille meus, cuius dociles pecuaria fetus
Sufficiunt, qui Chaonias contendere contra
Ausit vix merita quas signat Achaia palma.*

Vide etiam suprâ proprijs locis. Laudabantur autem priuatim in certamine curuli. Vegetius: *Nec inferiores Hispanis equos propè Sicilia exhibet Circo.* Et rursus eosdem à moribus laudans, *Nec Epirotas Siculosque despexeris, si mores ac (hæc copula abundat) pulchritudo non deserat.* Isidorus Siciliam scribit equorum magnorum generatorem habere Alpheum fluuium, sed fortè in omni Sicilia magni fuerint, nam & Hesychius ex Sophocle *αἰθαιαν πῶλον* exponit, ἢ *Σικελικὸν ἢ μέγαλον*. Syenes equos fauos vocat Gratius:

Nec fauos miratur equos terrena Syene.

Gesnerus intelligi vult de Aegyptijs. Est verò Syene vrbs in confinibus Aethiopiæ & Aegypti, non procul à Nilo, supra Alexandriam versus Meridiem quinque millibus stadiorum, sub tropico cancri directè sita, vnde sole existente in cancro, medio solstitij die supra verticem ciuitatis nullam prorsus in ea vmbra iaci inuenio. In Syria & Cappadocia equos excellere tradit Albertus. Ego de Syriae equis nihil inuenio. Aristoteles seu author ille librorum de mirabilibus Aristoteli ascriptorum in ea regione equiferos dari asserit, vti suprâ recitauimus. Sed eam partem quæ Apamia dicitur, equis alendis aptam esse, etiam suo loco ostendimus. Suethia & Gothia, vt asserit Olaus Magnus, equos magnos & ad cataphractorum prælia aptissimos producit, qui tamen regio edicto extra regnum educi prohibentur. At minores magno numero quotannis à Germanis exportantur propter tolerantiam laborum, famis, frigoris, tenebrarum laudatissimi. Tarentinus ager Straboni celebratur equis alendis aptissimus. Statius Tanarios equos tanquam excelsos prædicat, & à Cyllaro præstantissimo illo Caltoris equo originem ducere ostendit:

*Tanarijs hic ceteris equis; quam dispere cætu
Cyllarus, ignaro generarat Caltore prolem.*

Tanaron promontorium est Laconicæ regionis, circa medium meridionalis lateris Pelopponnesi, quàm longissimè à mari procumbens. Equos Tartarorum plerisque albos esse inuenio. Scribit autem Paulus Venetus magnum Cham illorum regem habere armenta equorum alborum, equarumque eiusdem coloris, quæ putantur excedere numerum decem millium. Matthias à Michou dicit tantæ velocitatis hosce equos esse, vt vno die viginti miliaria magna Germanica equitent: Idem etiam testatur eosdem equos pedibus aquam & pabulum sub niuibus quarere. Sunt autem depressa cernice, pusillique vt Sigismundus Baro annotauit, sed fortes, qui æquè in ediam laboremque ferre possunt. His ad laborem assuetactis, commodissimè (inquit) vtuntur, aiuntque Mosci perniciores sub Tartaris quàm sub alijs esse. Ne dorsa eorum atterantur, gramine fellas seu arborum folijs sulciunt. Theben Moschus *ἰπποπόροι* quasi equorum alumnam cognominauit. Similiter Euripides thessaliam *πῶλοτρόφον*. Thessaliam autem pascendis equis commodissimam, testis est Strabo, addens hos equos Arcadicis & Epidauricis præstantiores esse. Varro etiam præstantissimos putat, valereque Thessaliam equorum optimorum gloria vetus indicat adagium, *ἐπιπρινεῖται ἰπποῖς Θεσσαλικῆς*, id est *decernitur equis Thessalica*. De hisce eisdem equis hoc quoque prouerbiale aut potius oracium Delphicum intelligi volunt Theodoritus, Tzetzes, Sophocles, Athenæus, Herodotus, & Eustathius.

Ἰπποπόροι θηρικῆς, λαπεδομήνια δὲ γυναῖκες.

Sed in hoc differunt, quòd aliqui censent legendum, *ἰππον Θεσσαλικῆς, λαπεδομήνια δὲ γυναῖκα*: Tzetzes *θεσσαλικῆς ἰππος* in historico nominatim appellat. Eusebius verò in libro de preparatione Euangelica Thraces appellat istiusmodi equos: Vt cumque est, Thessalis palma datur. Hinc autem est quod Neptunum tradunt in campis Petreis qui sunt in Thessalia, in impulsu tridentis equos è terra excussisse, Scyphium & Arionem, & ex his postmodum equos ceteros eius regionis procreatos esse. Ipsi verò etiam populi equorum facere perquam studioli, equitationisque inuentores, vt ostendetur suo loco. Equos autem Thessalos in curuli certamine vtilissimos celebrat Theocritus, inquit:

Ἦ κα' ἰπποκρυπασσος, ἢ ἄρματι Θεσσαλός ἰππος, id est, Vt in horto cupressus aut in curru equus Thessalus. Inuenio tamen apud Herodotum in eo curuli certamine quod exhibuit Xerxes in Thessalia, equas Thessalicas suis (Persis) inferiores fuisse: exhibuisse autem id certamen quòd illic totius Græciæ equas optimas esse audiuisset. Atqui Homerus cum veller ostendere, qui inter duces certaturi præstarent virtute & equorum strenuitate, excellentiæ laudem ita Eumelo tribuit, vt Achillem Thessalum excipiat, tum ipsum, tum ipsius equos, in quibus omnia quod ad præstantiam, incomparabilia essent; certè Thessalicis equis primas tribuit.

Quare

A Quarè cum in fine Iliadis vellet Diomedem in funebri certamine victorem declarare, implorat Mineruæ auxilium, vt victoriæ resisteret: itaque iugo fracto ipse ex curru excutitur, & vix tandem post alios omnes ad metam peruenit.

Ἐλκῶν ἀρµατὰ καλὰ ἐλάυνει προσοῦθ' ἐν ἵππῳ.

Istius verò regionis equis notam bouilli capitis inuri solere inuenio, vt bucephali appellarentur *Bucephali.* eoque nomine ibi vocatos ita signatos equos: falli autem qui putant bucephalos vocari à bouillo capite, vel à cornibus quibus Alexandri equum similiter bucephalum nuncupatum, præditum fuisse ineptè nonnulli somniant. Nam quòd equi quidam apud Thessalos bucephali dicerentur, ostendit manifestè Aristophanes ἀναγύρῳ. Gratij versus de equis Thessalis supra recitauit in Mycenis. Apparet equos fuisse & corporis & animi robore præstantissimos. Casarem enim dictatorem testatur Rauisius textor, equorum Thessalicorum in tauros dimicantium eosque necantium *Thraces.* spectaculum Romanis ferri dedisse. Thraces Absyrtus turpes esse scribit, deformi specie, rigido corpore, prægrandibus armis (κατωμασι, Grammatici κατωμισῶν exponunt equum quo fessor ab humeris in terram excutitur,) gibbere vel curua spina; varos atque ideo ingressu vacillante cursuque: ceterùm oraculum Delphicum illud quod paullo antè citabamus Thracias (Θρηκίας) *Lib. 9.* equas præ cæteris extollit. Et Hesiodus Thraciam πωλοδρόφον nuncupat, & Procopius testatur *Lib. 12.* solitos esse Imperatores in Thracia equorum alere sobolem. Et Virgilius præstantissimos hic fuisse equos indicat in Turno rege, *maculis quem Thracius albis portat equus.* Nec rectè à criticis reprehenditur poeta quòd post de eiusdem equis dicat.

Pilumno quos ipsa decus dedit Orithyia

Qui candore nives antevrent, cursibus auras.

quasi veritati parum sit consonum probabileque Pilumno Italo notam fuisse Orithyiam puellam Atticam, quam videlicet Apollo in Thracia rapuit: nam hic potius laudandus quàm reprehendendus Maro est. Cum enim Pilumnus deus fingatur, dea Orithyia, quid ni alter alteri notus esse potuerit? Non enim vt de mortalibus sed vt de deis poetam loqui (inquit Turnebus) censendū est, *Li. 23. Ad- uerf. c. 18.* et si & in ijs reuera nihil diuinitatis fuerit. Celebrat eosdem Statius de equis loquens Hippodami.

Vt Siculas si quando rates tenet albus & ingens

Aulter agit, medio stant vela tumentia ponto:

Tunc ipsum fracto curru deturbat, & isset

Antè Chromis, sed Thraces equi vt videre iacentem

Hippodamum, redit illa fames, iam iamque frementes

Oblitus palma, retrò Tirynthius heros

Torsisset, victorque & collaudatus abisset.

Thracia erat etiam olim celeberrima propter Diomedis equorum stabulum, quod fuisse ait Solinus non longè à stagno Bistonio, oppidum autem fuisse nomine Tyrida: ceterùm cessisse æuo, solùmque turris vestigium suo tempore durasse. In regno Timochiam, regno Persiæ octauo & in *Diomedis equorū sta- bulum ubi. Li. 1. c. 19. Toringi.* finibus eiusdem, equos esse magnos & pulchros scribit Paulus Venetus, & à negotiatoribus venales duci ad ciuitates Chisem & Charmosam in litore maris fitas, ac inde in Indiam mitti. Toringos commendat Vegetius tanquam iniuriæ tolerantés, ita vt proximum post Hinniscos, quos omnium primos facit, locum obtineant. Populi sunt Hæssis vicini, qui Plinio, vt Volaterranus conijcit, Cimbri mediterranei vocantur. Turcorum equi perniciosissimi, testiculis vt plurimum sunt ademptis: quod meminit quoque qui equorum effigiebus à Stradano editis versus subiecit: Inquit enim:

Turcus acer campis, paruis contentus, obesus

Tergore, per latos celeri pede fertur agellos

Sed plerumque suis (vt fertur) testibus orbis

Atque iuba tinctus fulgenti & murice cauda est.

Laudantur quàm maximè nostra tempestate in vsu bellico. Tyrrenos Oppianus similiter tan- *Tyrreni.* quam bello aptos probat. Volaterranus ex Tyrreni maris insulis præsertim Corsica & Sardinia breues admodum sed animo generoso atque audaci, esse ait, & ingressu irrequieto. Venetos Pa- *Veneti.* phlagoniæ populos qui post bellum Troianum Antenore duce, eam Italiæ partem, quæ nunc Venetia dicitur, occuparunt, celebres olim fecit equos alendi studium, id quod Strabo his verbis asserit. *Lib. 5.* Venetos aliqui putant descendere à Venetis Paphlagoniæ populis, qui post bellum Troianum ad hæc loca peruenerint: & huius coniectura argumentum faciunt, industriam ipsorum in alendis equis: quæ hoc omnino tempore defecit: antea tamen in summa apud illos cura fuit. Dionysius quoque Sicilia Tyrannus hinc alendorum semen equorum constituit, quos ad equestre certamen telicbat: adeò vt per Græcos equinæ proles Venetæ nobilitas maneret, & ad longum tempus propago ipsa famam vendicaret: *Εὐνίδης Ἴωνος,* nominantur quoque à Stephano in Enetis, vicinis

Lycospades vicinis, vt ait, Paphlagoniæ populis. Pro ἐνέτιδες apud Hesychium & Varinum alicubi legitur
Lycophori. corruptè ἐνδίες. his verbis: ἐνδίες ἵπποι, ἐν τῷ Ἀδρίᾳ ἵπποι, καὶ λυκοσπᾶδεις (lego λυκοσπᾶδεις καὶ
 λυκοφῶροι.) (ego Lycospades equos à Lycophoris suo loco distinguam,) nam aliàs habent: ἐνέτιδας
 πῶλες σεφανηρόρες, ἀπὸ τῆς περὶ τὸν Ἀδρίαν ἐνετίδος. Vnde constat Venetos equos in sacris certa-
 minibus sæpè nobilitatos fuisse, & sæpe palmas & coronas retulisse.

NATURA. MORES. SOMNVS. Mundities.

*Cur duce
careant.*

EQVORVM ducem (inquit Aristoteles) vt boum nullum constituunt, quod eorum natura non stabilis sed mobilis procaxque est. Sunt tamen etiam gregales, aut armentales siue armentitij, vt ex ijs quæ dicta sunt, partim constat, & ex deinceps dicendis constabit: Virgilius autem equam inde armentalem vocauit:

*Armentalis equa mammis & lacte ferino
Nutribat.*

Iliad. 0.

Cælius gregales Græcis φονβάδες dici tradit, domesticos verò, hoc est quos domi alimus τροφίας: sed & ἀγέλαες illos dicere licet. Esse præterea equam animal philolutron aut philydron id est balneorum & aquæ amans, idem author probat Aristoteles, idque prius etiam notauit Homerus:

*Εἰωθὼς λέεσθαι ἐὺρρέϊος ποταμοῖο, id est,
Assuetus lauari pellucido fluuio.*

Lib. 5.

*Bibendi
modus.*

*Lib. 8. Hist.
cap 6.*

Voracitas.

*Inediam
ferre.*

*Menstrua
purgatio-
nes.*

Sect. 10.

Probl. 38.

*Stercora
cur sicca.*

*Cur & quâ
do spuma
scant.*

*Lib. 2. A-
phor. 43.*

Similiter volutari gaudet. Bibunt sorbendo: Tradit autem Athenæus Parmenonem Byzantium prodidisse, nos qui vno haustu multum bibit, vaccæ potius quàm equo comparare, cum tamen bouem sorbendo quoque bibere videamus, idque non præterijt Aristoteles. Quod verò equi bibentes os profundius aquæ immergant, a fini verò & muli, vix aquam labris attingant, calidiori equi naturæ, ideoque animantis ipsius audaciæ, illorum contra frigiditati timiditatieque ascribendum esse iudicarunt eruditiores. In edendo quoque auidissimi existunt equi, & cum celeriter propria deuorarunt, partem mox consortis cum eadem inuadunt auiditate, vnde consortem suum macrescere non semel contingit. A pabulo vix vnquam cessant, animum verò simul & os interdium noctuque habent in patinis: Inediam tamen magis quàm sitim ferre, hinc clarum est, quòd Sarmatæ longinqua obituri itinera, cibum adimunt, inedia eos præparantes atque ita per centena & quinquaginta millia continuo cursu euntibus infident Turci quoque iter facientes interdium equos non pascunt, nisi fortè æstate ad solis æstum fugiendum, manè & vesperi iter faciant, ipsi verò equis infidentes edunt quæ circumferunt, equos vbicumq. aquam inueniunt, potare, sinunt: quam ob causam fontes secundum regias vias deriuandos magna diligentia curant: quemadmodum scribit Petrus Bellonius Cenomanus in singularibus suis obseruationibus per Orientem. Iam verò inani ventre velociores belloque vtiliores esse inuenio. Refert Saxo Valdemarum nocte quam belli infecutus est dies, quo Suenonum III. Danorum regem & vita & regno exiit, frenatos stare equos pastuque penitus arceri præcipisse, ne facietate graues, cursu hebetes forent. Equas, vt & vaccas crebrius mingere Aristoteles annotauit: nos in ipso cursu eas vesicam exonerare postea dicemus, ideoque in belli vsum à Scythis desiderari. De menstrua earumdem purgatione hæc ferè prodidit. Equæ purgantur menstruis, modo quidem ampliore quàm oues & capræ, sed multò minus proportione. Rursus. Equabus menses fiunt & vaccis, sed his minus. Et rursus. Equa vacat admodum purgamentis in partu, minimumque emittit profluuium sanguinis, videlicet pro corporis magnitudine. Item alibi: Conceptus indicium maximè in vaccis equabusque cum menses cessarunt (patio temporis bimestri, trimestri, quadrimestri, semestri: sed id percipere difficile est, nisi quis iam dudum secutus, assuetusque admodum sit: quamobrem non desunt, qui menses in his animalibus negent. Cum peperit, statim secundas deuorat, vt idem annotauit philosophus. Et alicubi docet, cur plus excrementi ficci quàm humidi, equi egerant, contra ac hominum genus: rationem afferens quòd hæc animantia sicco pabulo largiori vtantur, cum homo humidis magis quàm ficcis vesci soleat. Spumescit eorum os, maximè si cursu aut labore defatigentur, de cuius spumæ causa, quæ nobis reliquit Galenus, licet verbosius, minimè præteribo. Is itaque explicaturus hunc diuini Hippocratis aphorismum: *Qui suffocantur & à vita deficiunt, nondum tamen moriboru. 43. tui sunt; non referuntur ad vitam, quibus spuma circa os apparet.*

A. Omnis spumæ (inquit) generatio ex duarum substantiarum mixtione conficitur, altera spirituosâ, altera humida. Fat autem earum mixtio, ambabus in multa perfractis & multis mutuo complexu paruis ampullis ab ipsis effectis. Cùm verò tenacem habet is, qui confringitur humor consistentiam: (quo spiritum complectente, ampullas contingit generari) non facilè dissolubilis, sed stabilis spuma conficitur; qualis maximè currentibus equis, vel ira percitis apris, circa os aggregatur. Ambarum verò substantiarum confractum ac mixtionem facit nōnunquam motus violentus vel vtriusque vel alterius tantum: nonnunquam verò & fortis calor, nisi & hunc dixerit quispiam spumam per motum operari. Verùm homini ea quæ manifesta videntur confectanti, tutius est dicere spumæ generationem: ventis quidem vehementioribus mare occupantibus, propter ictum fortiolem: in lebetibus autem, caloris ratione. Sic itaque in corporibus animalium, cùm adsunt ex morbo comitiali conuulsiones vehementia motuum solet spumam generare: in apris verò calor: in cursibus autem equorum, vtraque causa vigorem habet. Nam dum continuo per respiraciones intrò & extrà fertur, saliuâ per ipsas extenuatur; & aliquid etiam ex pulmone instar vaporis effertur, quod saliuâ miscetur ac circumplicatur spumæ quæ generatur, substantiam vnâ adaugens. Qui verò opinantur hanc spumam ex ventre prouenire, deerrant. Neque enim

B. fieri potest, vt affatim & cumulâtè inde proueniat, cùm neque eo tempore animal euomat, neque nauseam vllam patiatur; citrà quæ symptomata, nihil è ventre potest efferri; tantum abest, vt vapor quispiam expirationi similis attolli inde possit: cùm nulla huiusmodi substantia è ventre efferatur, qualem pulmo expirat. Hæc & alia Galenus: cur verò spuma ea alba reddatur, causam esse volunt calorem & motum æquis ferè portionibus concurrentes: ita. n. & in mari accidere, cùm à ventis commouetur: ita fieri in ollis quibus ignis subijcitur, ita & in aere, agitatam à ventis humorem hyberno tempore, colore albo reddi, & postquam albuit, ob frigus quod est in aere, congelari in niuem: Somniare etiam hæc animantia palam est, quod & Aristoteles & Plinius quoque prodiderunt: Somniant autem de ijs maximè quibus assueuere, vt in nobis ferè euenire quoque solet: Lucretius.

Cur spuma
fit alba.

Somniare.

Lib. 4.

*Vique adeò magni refert studium, atque voluntas,
Et quibus in rebus consuerunt esse operati
Non homines solum, sed vero animalia cuncta
Quippe videbis equos fortes, cum membra iacebunt
In somnis sudare tamen, spirareque saepe
Et quasi de palma summis contendere vires.*

C. Dormiunt autem plerumque stantes, tamen canterij, vt aiunt, magis, qui quòd castrati sint, mitiores & placidiores, somniculosique ac dormitantes, magis ob torporem videntur. Hinc iocus ex ambiguo apud Plautum:

Certe hæc mulier canterino ritu est ans hic somniat.

Vt dormiât

D. Nam & somniare, somnia est videre inter dormiendum, somniare etiam delirare, nugæque & deliramenta effutire valet, vt apud eundem: Quos sumanos somnias. Id est nugaris & blateras. Cùm irascuntur, canum modo dentes denudant, mordentque etiam, apparet autem ridere, & vulgò risum equinum id nuncupamus. Blanditiarum maximè sunt amantes, contrà verbera abhorreat, vt ex Xenophonte dicemus suo loco: Equæ pullos suos amant ardentissimè, cuius rei (inquit Aristoteles) indicium est quòd sepius steriles auferunt pullos à matribus, quos ipsæ amore prosequentes tuentur, sed quoniam lacte carent, deprauant eos quos diligunt. Celebratur verò amor iste, maximè ab Aeliano his verbis: Equæ mater optima, summa charitate & fide pullum suum amat, cuius sanè modi amoris Darius ætate inferior non imperitus, equas à partu recentes relictis domi pullis ad pugnas ducbat. Pulli sic alieno lacte à matribus orbi, quemadmodum homines parentibus amissis aluntur. Darius cùm inclinata iam acie in eo prælio quod ad Iassum (Issum potius) commiserat, Persarum res premi cœpissent, cumque victus fuga salutem adipisci necesse haberet, in equam ascendit; quæ quòd relictæ memoriæ pulli recordaretur, quanto maximo potuit studio & celeritate eum ipsum prædicatur ex periculis eripuisse. Simile quid recenset quoque Paulus Venetus de Tartaris: Circa extremum (inquit) Septentrionem regio quædam est, in qua multo per annum tempore sol non apparet, ita vt uon solum noctu tenebræ sint, sed etiã in reridui aer in modum crepuculi caliginosus. Hanc regionem confines Tartari prædæ gratia ingressuri, ne propter subitò ingressuram noctem periclitentur, hoc modo cauent. Equas cum pullis accipiunt, & pullos in primo ingressu custodibus committunt, vt se illic redituros expectet. Sic equæ nocturno itinere diligentius obseruato, rectà ad pullos suos in reditu contendunt, idque celerrimè: Laxant enim eis leffores habenas, & liberè quò suo instinctu feruntur, ire permittunt. Similiter pullus ipse matrem sequitur quocumque euntem. Vult itaque M. Varro, vt pullus cùm firmior iam est factus, in eadē pascua, in quibus mater est, dimittatur, ne desiderio partus sui laboret equas nã

Ira.
Gaudere
palpis.

Amor erga
pulos.

Lib. 3. c. 49

Tartarorū
prædandi
modus.

id præcipuè genus pecudis (inquit) amore natorum, nisi fiat potestas, noxiam trahit. Amoris istius causam esse volunt hippomanes, quod statim à fronte foeta ædito partu dicitur deuorare, vt supra abundè indicauimus. Cæterùm alienos quoque pullos orphanos sæpè nutrire visa est vt proprios, id quod testatur Aristoteles. Equas societate coniunctas, si altera fortè perierit, alteram pullum parente orbatum enutrire dicens, cuius amoris meminit sic Tzetzes:

Αἱ ἵπποι κατοικτείνονται τῶν ὀρφανῶν τῶν αἰῶλων
Θηλάζουσι καὶ τρέφουσι τέτταρς συν τοῖς ἰδίαις.

*Scipjam a-
mat equa.*

Ipfa verò conspecta sua ipsius imagine non aliter ac Narcissus, sibi ipsi placet, & ad libidinem incitatur: de quo amore hæc prodidit Theomnestus: Rarior quidem sed hæc est equarum nota rabies, vt cum in aqua suam viderint imaginem, amore inani capiuntur & per hunc oblitæ pabuli tabe cupidinis intèreant. Eius vefaniæ signa sunt, cum per pascua velut extimulatæ concurrunt, subinde conspicientes, vt aliquid desiderare vel requirere videantur. Mentis error discutitur, si deducas ad aquam detonsa iuba: tum demum speculatæ deformitatem, pristinæ imaginis aboletur memoria. Similiter etiam vt asinorum in coitu patiantur humilitatem, iubas tondere præcipiunt, quoniam comatæ pulchritudine atque gloria superbiant: id quod meminit in priinis Plutarchus in Amatorio. Qui vxorem (inquit) in arcum cogit & comprimit veluti annulum digito ob gracilitatem alias delapsurum, similis est eorū qui equas tondent & deinde ad fluuium vel lacum adducunt: nam suam formam conspicientes foedatam, ferociã dicuntur amittere & pati porro ab asinis se conscendi. Iam verò Lycospades dictos equos maximè studere scribit Ælianus, vt formosi videantur suis aurigis, idque ipsum cum natant ostendere, tum enim in aquam bene penitus procedere, vt & nitidum os efficiant, & ne sordidum quippiam ex præsepi aut de via illitum deformat speciosum nitorem: ac odorati vnguenti suauitatem, Homeri & Simonidis testimonio in amore & delicijs habere existimari. Sed hoc idem aliàs equis in genere attribuit, his verbis: Ex ijs qui equinæ tractationis periti sunt, audiui equum delectari lauatiōe & vnguentis.

Mundities.

INGENIVM. DOCILITAS.

Memoria.

DOCILITATIS mirique huius quadrupedis ingenij, infinita penè dixerim argumenta proferam. Homerus non tantum intelligentiam quandam vulgarem sed diuinam, atq; etiam orationem attribuit, nam Hectoris equos deos appellat, quam aliàs nominis prærogatiuam magnis tantum viris dare solet: Xantum Achillis equum fingit, non loqui modò, sed & acerba voce dominum increpare, non fecus ac Balanum fecit asinus in sacris literis. Idem *Ind.ca.22.* Homerus citante Platone Aenææ equos commendans, nosse ait κραίττω μάλ' ἐνθά καὶ ἐνθά διώσειν ἢ δε φέβεται, rapide hinc atque illinc pugnare vagarique, quasi quando vrgendum & quando fugiendum sit, non ignorent, vnde etiam eundem celebrat Aenæam. Multa de equi ingenio Solinus de Cappadocia scribens. Terra illa ante alias (inquit) altrix equorum & prouentui equino accommodatissima est: quorum hoc in loco ingenium reor persequendum. Nam equus inesse iudicium, documentis plurimis patefactum est, cum iam aliquot inuenti sint, qui non nisi primos dominos agnoscerent, obliti mansuetudinis, si quando mutassent consueta seruitia. Inimicos partis suæ norunt, adeò vt inter prælia hostes morsu petant. Sed illud maius est, quòd rectoribus perditis quos diligebant, accersunt fame mortem. Verum hi mores in genere equorum præstantissimo reperiuntur. Nam qui infra nobilitatem sunt lati, nulla documenta sui præbuerunt. Sed *Bucephalus unde dictus.* ne quid videamur dicendi licentia contra fidem arrogasse, exemplum frequens dabimus, Alexandri Magni equus bucephalus dictus, siue de aspectus toruitate, seu ab insigni, quod taurinum caput armo inustum gerebat, vel quòd de fronte eius quædã extantium corniculorum minæ protuberabant, cum ab equario suo aliàs etiam molliter sederetur, accepto regio stratu neminem vnquam alium præter dominum vehere dignatus est. Documenta eius in prælijs plurima sunt, quibus Alexandrum è durissimis certaminibus sospitem opera sua extulit, quo merito effectum vt defuncto in India exequias rex duceret & supremum sepulchrum daret, urbem etiam conderet, quam in nominis memoriam Bucephalam nominauit. Idem de Bucephalo ferè in hæc verba tradidit Aulus Gellius. Equus Alexandri regis & capite & nomine Bucephalus fuit. Emptum Cares scripsit talentis tredecim & regi Philippo donatum. Super hoc equo dignum memoria visum, quòd vbi ornatus erat, armatusque ad prælium haud vnquam inscendi sese ab alio quam à rege passus sit. Id etiam de isto equo memoratum est, quòd cum in eo insidens Alexander bello Indico & facinora faciens

Li. 5.ca.2.

A faciens fortia, in hostium cuneum, non satis sibi providens, immisisset, coniectisque vndique in Alexandrum telis, vulneribus altis in ceruice atque latere equus perfossus est: moribundus tamen ac propè iam exanguis è medijs hostibus regem viuacissimo cursu retulit; atque vbi eum extra tela extulerat, ilico concidit, & domini iam superstitis securus quasi cum sensus humani solatio expirauit. Tum rex Alexander, parua eius belli victoria oppidum in iisdem locis condidit, atque ob equi honores Bucephalon appellauit. Sed de equorum amore fideque erga dominos suos mox plura. De ingenio verò eiusdem Bucephali meminit Q. Curtius, scribitque Alexandrum non eodem quo cæteras pecudes, animo eum equum aestimasse: quòd in dorso suo insidere non pateretur alium; se verò, cum vellet ascendere sponte sua genua submittens exciperet, credereturque sentire quem veheret. Nos quoque Sacarum equos, si fessorem excusserint, subito consistere, ut rursus ascendere possit, ex Aeliano diximus. Inuenio denique hunc Alexandri equum cum in propriam statuam ab Apelle sculptam incidisset, hinnitu clamoreque edito, exactissimè atque omnibus numeris absolutissimam iudicasse, ideoque Apellem illius iudicium iudicio Alexandri qui suam præferbat, prætulisse. Similis planè intellectus in equo Neoptelemo immolando meminit Heliodorus his verbis: Dixisses & equum, intelligere formam domini & quòd pulcher ipse pulcherrimum gestaret fessorem sentire: ita collum circum mouens & arrectis auribus caput attollens & trux supercilium supra oculos versans, ferebat & ferebatur exultans & superbiès & laxato freno alacriter progrediens, ac in vtrumque latus alternis sese librans, extremaque vngula terram leuiter pulsans, commotionem cum incessus tràquillitate temperabat. Equum C. Cæsaris nullum præter Cæsarem dorso recepisse idem Solinus, Suetonius, atque alij etiam testantur: Sed & Suetonius addit, ante Cæsarem nullum admisisse alium. Nos quoque vidimus (inquit Gaudentius Merula) equum Pannonicicum cuiusdam medici, qui pro foribus solutus donèc ab ægris rediret, expectabat, etsi diem integrum abfuisset. Nullum alium admittebat assessorem. Aduentanti medico velut gratulabundus occurrebat, dorso in illo suscepto tanquam triumphans glomerabat in gyrum, aut eum subsequebatur, si is vel frigoris vel sanitatis gratia pedibus ibat. Sed de amore in dominos mox plura. Ceterum ut minus fortassis mirandum est quòd heros suos noscunt, qui nempe ipsis benefici sunt, ita multò admirabilius est, quòd populos interstinguere nosse credantur. Scribit enim Aelianus, equos Lycospades dictos Græcorum hominum studiosos esse dici, eorumque mirificam notionem habere, ut naturali quodam sensu ad eos amandos afficiantur, neque enim palpitantibus se offendi, neque resilire, sed tanquam constrictos teneri, totum diem cum ijs traducere, atque somnum prope eosdem capere. Sin ad ipsos barbarus accedat, quemadmodum ex vestigijs sagaciter odorantes canes feras percipiunt, sic eos ab equis illis cognosci, elatoque clamore tanquam sanè feram bestiam extimescentes, in fugam sese dare. Maius adhuc in intellectu iudicium equo tribuit Chryfantas apud Xenophontem, dum non intelligere tantum, sed multa etiam homini auribus indicare nosse ait. Ut enim peritum equitandi hippocentauris præstantiorem esse ostenderet, inter alias rationes, hanc ceu præcipuam adducit, quòd hippocentaurus duobus tantum prospiceret oculis, duabusque auribus audieret, cum ego (inquit) equitans quatuor prospiciam oculis, quatuorque auribus præsentiam. Ajunt enim equum manifestare hominibus quæ oculis prospicit, ac multa significare auribus, quæ antea auditu percepit. Nouit optimè discernitque si qui vel regit, vel insidet, equitandi aurigandique peritus est, ut imperiti naucleri exemplo docet Ouidius, dum canit:

*Nauta confessus gelidum pauore timorem
Iam sequitur victus, iam regit arte ratem:
Utque parum validus non proficientia rector
Cervicis rigida frena remittit equo,
Sic non quo voluit, sed quo rapit impetus vnda
Aurigam video vela dedisse rati.*

Aegrè verò etiam imperitum aurigam ferre se equa ipsa apud Theognidem testatur, inquiens:

*Ἰππος ἔγωγε καλὴ καὶ ἀειδίη, ἀλλὰ κακίστη
Ἄνθρωπος φέρω, καὶ μὲν ἔστ' ἀνιπρότατον.
Πολλάκι δὲ μέλλησα διαρρήξασα χαλινόν
Φεύγει, ὡς ἀμείνη τὸν ἀκόντιον ἵπποχον. id est:
Equa sum pulchra & certatrix, sed pessimum
Virum fero, & mihi id molestissimum.
Sape profecto cogitavi effringens frenum
Fugere, excutiens malum aurigam.*

Quod si verò probum equitem nactus fuerit equus, eius operam maximè si sagittarius fuerit, in bello, dorso sui nisu adiuuat, naturæ quodam instinctu, ut annotauit Plinius his verbis: Ingeni-

*Alexander
ab equo ser-
uatus.*

*Græcos à
barbaris di-
stinguunt.*

*Auribus in-
dicat quæ
auauit.*

*Li. 4. de pa-
dia Cyri. 3*

*Equitatio-
nis peritū
agnoscit.*

*Li. 1 Trist.
Eleg.*

*Taculantur
ut iuuat.*

coram (equorum) inenarrabilia, iaculantes obsequio experiuntur: difficiles conatus corpore ipso, nixu- E
que iuuantium. Sic enim apud Plinium scribendum esse, non inuitantium docet Baptista Pius Bo-
noniensis noster in explicatione versus istius Flacci:

*Plinius cor-
rectus.*

Lib. 6.

———— *Intentaque adiutum missile planta*

Dirigit. Adiutum (inquit) dixit, quia quando volumus mittere telum, pedem intendimus, ac alterum crus explicamus, & mox iaculamur, quo corporis nisu missilia iuuantur. Quàm docile modo animal sit equus eleganter docet Gryllus apud Plutarchum, brutorum ingenia cum humanis conferens: Quæ homines (inquit) ludentes aut luxuriantes discunt ac meditantur, hæc nostra intelligentia etiam contra corporis naturam assequitur, freta vi percipiendi innata atque copiosissima. Non dicam de catulis feras indagantibus, aut pullis equorum ad certum numerum gradi discentibus, sed & corui loqui & canes per aduersos saltare orbis discunt, & equi & boues in theatris mirabiles addiscunt motus, sessiones, institutiones, choreas, itaque meminerunt artis, eamque exercent, hominum maximè studio atque industria: quæ ipsa docilitatis sunt documentum,

Docilitas.

Tripudiat. nullam aliam ad rem profunt. Quomodo autem ad certum numerum gradi discant, dicemus infra, qui verò id naturæ ductu præstent, diximus iam antè. Choreas tripudique edoceri Sybaritarum exemplo notissimum, qui cum eò deuenissent dementia, vt in symposijs equos ad tibiã tripudiare docuissent, ad internecionem vsque deleti sunt, vt meminit Aristoteles de eorum agens repub. Crotoniatæ enim hostes, hoc deliciarum studio intellecto, saltandi concinnitatem illis pararunt, tibicines, vt equos ita institutos, vt audito tibiæ cantu, sese statim attollerent arrectos, pedibusque prioribus vice manuum gestus motusque quosdam chironomiæ ederent ad numerum saltatorios, militibus suis permiscentes, quorum melodiam cum audiuissent non solum dicuntur exilisse, verum etiam excussis fessoribus ad Crotoniatas hostes transfugisse. Idem scribit Charon Lampfacenus Bisaltas contra Cardianos designasse. Onarim enim Pitarum ducem, tibicinam Cardianam in arte erudire fecisse; vbi ergò pugna fuit cœpta, tibias i. mare moduloseque canere

*Sybarita vt
victi.*

*Ath. li. 12.
c. 6. ex A-
rist.*

Li. 12. c. 23

*Elandia in
sula equo-
rum mira
docilitas.*

Exer. 209.

*Canis mira
actio.*

*Stabulum
agnoscunt.*

Li. I. Epist.

iussisse consuetos, equos autem ijs auditis in posteriores pedes erectos, in tripudium esse conuersos: & cum Cardianorum vis in equitatu posita esset, victos facileque superatos fuisse. Olaus Magnus equos in Elandia insula Gotici maris ingeniosissimos esse testatur, vt saltibus & choreis buccinæ vel tympani sono per eos adaptari possint, quarum exercitium est, huiusmodi spectaculis acquirere quæstum: Item instrui vt circulos ferreos aut ligneos non admodum amplos, more canum, transiliant, saltuatimque viuacissima pernicitate sese gyrando reuoluant. Proprio etiam nomine monitos magis vel minus id facere, iuxta arbitrium imperantis. Huius autem insulæ equos exiguo corpore esse supra dixi: quare talem fuisse conijcio, de cuius mira docilitate hæc nobis prodidit

Scaliger. Equum pusillum deformem circumducebat agyrta quidam, cuius iussu atque etiam solo interdum nutu ille omnia faceret; ambulare, succussim properare, currere, saltare, vel quadrupes vel bipes. Vinum bibere vidi nus: (Olaus illius insulæ equos cereuisia & vino vsque ad ebrietatem potari assærit; & Cardanus in appendicè librorum de varietate rerum, quia zithum siue cereuisiam & vinum bibunt, magis dociles reddi, idq; cum alijs animantibus commune habere istiusmodi equos, maximè cum auibus author est,) in clunibus sedentem; anteriores pedes ad pateram ferri: peluim siue malluuium cruribus sustinere, quasi à tonsore lauaretur; qualem pictum videmus asinum cucullatum: humo festernere; proiectum atque porrectum iacere: ciliorum compressione annuere: caput ad heri nutum attollere; in terga vertere: supinus ostendere quo corporis situ mulier ineuntem admittat virum. Postremò nullum (inquit) canem vnquam vidimus doctiorem aut dociliorem, nisi vnus excipiatur, qui super anterioribus pedibus erectus ac bipes ambulans, elatis clunibus, illustrissimæ hominum coronæ miraculo fuit. Hæc ille. Solinus istiusmodi docilitatem, discendi que promptitudinem, voluptatem vocat, inquiens. *Voluptatem equis in-*

esse Circe Spectacula prodiderunt: Quidam enim equorum cantibus tiliarum, quidam saltationibus, quidam colorum varietate, nonnulli etiam accensis facibus ad cursus prouocantur. Hisce discendi facultatibus addendum, quòd sua sponte domum reuerti visus sit. Accepimus enim Galbam Imp. cum de equi cuiusdam possessione disputaretur, velatum præcepisse duci ad flumen, & vbi bibisset, linteum amoueri oculis, illiusque adiudicasse equum, ad cuius ille equile iam liber factus abiret, cum scilicet equus solitum sit adire diuersorium, sic & Horatius ultra id inuitos agi docet, dum canit:

Mutandus locus est & diuersoria nota

Præter agendus equus: quò tendis? non mihi Cumas

Est iter aut Baias, lava stomachosus habena

Dicet eques, sed equi frenato est auris in ore.

Quasi dicat, eques à consuetis diuersorijs equum cogit auelli, & ad aliam viam ingrediendam freno incassum impellit. Quamuis verò freno habenisque communiter regatur, institutus tam è neutro in

A tro indiget. Deuxippi enim equus, ut annotavit Suidas in *ἱεροῖς*, ita erat edoctus, ut & sine *ubi frenis non egeat.* habenis ocyssimè ferretur, & illo pedetentim procedente, placidissimè staret, & declinante, ut circuitet, atque in gyrum cum duceret, agiliter conuerteretur. Et apud Strabonem legimus Nigritarum equos absque freno & fune aliaque re dominos sponte sequi, nec alia benevolentia dominos sequi quàm canes solent. Docentur & in ventrem cubare, ne corporis altitudine venantes heros prodant, ut Herodotus prodidit, Thyssagetis inquit vicinos Iurcas & ipsos victitare hunc in modum: Conscensis arboribus, quæ per omnem regionem frequentes sunt, insidiantur. Singulis adest canis, & item equus, in ventrem cubare edoctus humilius, subsidendi gratia: Vbi quis ab arbore feram viderit, sagittaque percusserit, consensu equo illam persequitur, comitante cane. Denique illud præ ceteris equum omnis disciplinæ capacem esse ostendit, quod homines adorare visus sit. Neruæ enim, simul ac Parthorum & Armeniorum fines ingressus est, testatur Dion, regionis satrapas, ipsosque mox reges cum muneribus occurrisse, equumque duxisse ita edoctum, ut regem adoraret. Nam pedes anteriores, in modum supplicantis flexisse, caputque pedibus eius qui proximus esset, subiecisse. Quæ res ne fabulosa ridiculaque videatur, adducam & Textoris fidem, qui ceu testis oculatus scribit: cum in aduentum & gratulationem Mariæ puellæ Britannicæ (quæ Ludouico duodecimo Gallorum Regi nupsit) spectacula illa quæ torneamenta nuncupantur, Lutetiæ frequenti rerum omnium apparatu ederentur; visum fuisse sibi equum, qui sessore hortante Reginam inclinatis plerumque genibus salutabat, moxque consurgens volucris saltu in aëra sese efferebat. Quod verò Solinus ait hostes nosse, eosdemque mordicis petere, id quoque legimus apud Herodotum de Artybij Persarum ducis equo: edoctum nempe fuisse, ut se in armatum erigeret, pedibusque simul atque ore eum, in quem agebatur, infiliret: sed arte arte illudam. Onesilumenim Cypriorum ducem, cum in ipsum Artybius eum equo esset inuectus, inuadentem vulnerasse, satellitem verò (ut conuenerat cum eo Onesilus) sublato equi pedes, in Onesili scutum eos iactantis, falce abscidisse. Ob tantas itaque ingenij vires, ipsum ingenium equum vocari notum est. Ouidius:

*Adde peregrinis causas mea muja Latinas,
Inque tua noster puluere curret equus.*

Et rursus:

*Quæ decuit primis sine crimine lusimus annis,
Nunc teritur nostris arca maior equis.*

C Quod si verò quis equo isthac quæ recensuimus, conuenire minimè velit, immo animal potius esse stupidum, cum in facis litteris legamus, *Nolit fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.* Hunc ego admonitum volo, hæc Psalmistæ verba de ferocia potius ac superbia, quàm de ingenij hebetudine intelligi. Sic enim ad eum locum D. Augustinus: *Equus, inquit, & mulus erigunt cervicem aliquam & sua ferocitate excutunt à se sessorem suum.* Alij de libidine etiam eundem locum intelligunt. Sessore autem excusso vel amisso, incerto cursu, incertoque ordine huc atque illuc fertur, ut in mari naui amisso gubernatore, utq; in acie miles. Claudianus de exercitu, qui ducem amisit:

*Non peditem præcedit eques, non commoda castris
Eligitur regio, vicibus custodia nullo
Aduigilæ vallo, nam explorantur eundæ
Vitæque viæ, nullo se cornua flectunt
Ordine, confusi passim per opaca vagantur
Lustra, per ignotas angusto tramite valles;
Sic orbi rectoris equi, sic orba magistro
Fertur in abruptum casu, non pondere puppis.*

D Sed de superbia equi mox. Nunc memoria quoque valere est ostendendum. Id imprimis tubæ sonus indicat, quo nimirum audito aures arrigit, nares inflat, hiinnit, frena cum strepitu rodit, pedibus terram quatit, loco manere difficulter potest, pugnandum esse ex assueto aliàs sono recordatus. Aristoteles verò tantum in equo memoriæ vigorem agnoscit, ut in posterum vocem agnoscat equorum quibuscum pugnauit prius. Et Gryllus apud Plutarchum artis quam didicere, optimè meminisse asserit, quin Aelianus ait rerum quas perceperunt, memoriæ à nulla deleri obliuione. Memoriæ autem vim Tzetzes exemplo nobis ostendit parasiti, qui cum equo veheretur curili, prandio, quod captabat, frustratus est. Equus enim incidens fortè in quandam columnam metæ forma, & putans Circum esse eum locum, vsque ad vesperam circum eam se flectebat cum impetu, ut in Circo assueuerat, semper currens. Sigonius verò elegantem recenset historiam, ex qua equi cognoscitur cum memoriâ insignis vixque credibilis ingenij iudicijque vis. Ea autem talis est. Ioannes Pontifex Romanus à Theodorico Ostrogotho ad Iustinum Imp. legatus missus, cum

*Memoria
ut valeat.
Lib. 19. re-
gni Occid.
De equo m
ra historia.*

cum

*Lib. 13. de
republic. 13
4.
Militis cu-
iusdā astus.*

*Equi som-
nia.*

cū Corinthum adijisset ac terra inde pergere vellet, mansuetum equum quærens, vnum à nobili quodam viro accepit ea conditione, vt postquam ad certum locum venisset, eum remitteret: Quod cū is præstitisset, res incidit ad admirationem insignis, quippe equus qui sanctum pontificem detulit, postea nunquam dorso suo infidentem mulierem passus est. Qua re animaduersa, ille equum remisit, orans vt possideret, quem suum secundò fecisset. Huius Historiæ S. Gregorius est author. Similis huic sed contrarij euentus historia à Pet. Gregorio Tolosano recensetur his verbis: Nobilis quidam frater Episcopi cuiusdam, abusus religione, vt equum Episcopi extorqueret strenuum & sibi valdè idoneum, quo solo tamen episcopus equitaret, & ideò facilè ei non fuisset daturus: is enim, vt scribit liber qui dicitur Scala cæli, titulo seu capite de oratione, super prædictum equum clam frater solitus erat equitare, dumque calcaribus vrgebat, dicere, Deus in adiutorium meum intende, quibus validè infixis equus saltu crebro se extollebat cum impetu, eaque tam diu consuetudine vsus, donec equus quoties audiret, Deus in adiutorium meum intende, metuens sibi à calcaribus, saltibus crebris se extolleret: Voluit autem in eo equitare episcopus, quia optimus erat, & vbi iam viam ingressus cœpisset cum capellano matutinas, & pronunciare, Deus in adiutorium meum intende, metuens sibi à calcaribus, tam valido saltu extulit, vt fessorem episcopum excuteret, & in lutum proijceret, vnde miles frater, qui equo inhiabat, occasione captans, persuasit illi, ne vnquam in posterum eum equum conscenderet, qui potiùs requireret militem quàm episcopum, atque ita facilè equo potitus est. Hæc itaque ille. Meminit verò equus non solùm vigilans, verùm etiam in somno vt in nobis accidit, circa ea occupatur, quæ interdum acta sunt, vt circensis equi exemplo ostendit Claudianus in præfatione in sextum Honorij Augusti consulatum:

*Omnia quæ sensu voluntur vota diurno,
Pectore Jovito reddit amica quies.
Venator defensa toro cū membrare ponit
Mens tamen ad Jyluas & sua lultra redit.
Iudicibus lites, auriga somnia currus,
Vanaque nocturnis meta cauetur equis.*

AMOR. GRATITVDO. ET FIDES erga Dominum.

*Li. de soler.
animal.
Animãtia
quæ homi-
nẽ ament.
Lib. 5.*

Gratitudo.

*Occisos do-
minos vin-
dicant.*

*Mithrida-
tis custodia
corporis.
Li. 7. c. 46.
Equus Dio-
nysij domi-
no gratior.*

QVAMVIS solum aquatiliū Delphinū amare hominem, vt homo est, tradat Plutarchus, ex terrestribus verò nullum esse, quod ita hominem amet, nam mansuetissima utilitatis tantum gratia amare eos, à quibus aluntur, & cum quibus consueverunt, vt canis, equus, elephas, incredibilis tamen in equo siue is ollaris sit, siue syncerus à pluribus prædicatur authoribus, & ni fallor, purus ac syncerus, sed & idem Plutarchus in eodem libro equum testatur hominum amans animal esse, sed nisi probè curetur, infensum fieri & alienū. Ostendit autem id eleganter Pandarus Homericus in Iliade; inuitatus enim ab Ænea, currū suum ascendere, periculosum ait, ne domini sui voci equi assuefacti, sibi præliaturo, quia eos nunquā curasset, quòd eorum dominus non esset, inutiles sint ac damno futuri. Dicebat itaque Aelianus, si accuratè & liberaliter tractetur equus, cum benevolentia erga eum qui sibi benefecit, cumque amicitia acceptum beneficium compensare. Philarchus, vt citat Plinius, refert Centeretrium è Galatis (Aelianus interprete Gyllo eandem historiam narrans, hominem hunc natione Gallum, nomine Centoaratum fuisse ait) in prælio occiso Antiocho potitum equo eius, conscendisse ouantem: at illum indignatione incensum domitis frenis, ne regi posset, præcipitem in abrupta isse, exanimatumque vnà. Occiso Scytharum, qui equitatus & equorum gloria strepunt, regulo ex prouocatione dimicante, hostem cū victor ad spoliandum venisset, ab equo eius ictibus morsuque confectum, idem Plinius attestatur, vt minus miremur, si Mithridates rex Ponti somnum capiens corporis sui custodiam non modò satellitibus, sed & tauro & equo & ceruo māsuefactis committeret: Author enim est Aelianus isthæc animantia ad dormiētis eius regis custodiam aduigilasse, & si quis accederet, illius sensum ex ipsa respiratione quam mox percipiebant, taurus mugitu, equus hinnitu, ceruus sua etiam propria voce, eum à somno excitasse. Idem quoque Plinius Dionysij equum refert ex Philisto, cū ab eo in cœno hærens esset relictus, vt sese eximisset, secutum vestigia domini, etsi apum examen tergo hæreret, in hoc sanè domino qui reliquerat eum, multo gratior, multoque plus humanitatis, amorisque quàm ipse homo, ostendens. Sed longè adhuc maio-

A maiorem amoris erga heos suos affectum in equis agnoscit Homerus, dum occiso Patroclo à la-
chrymis minimè temperate sibi queant, imo hunc

*Equi flent
suos domi-
nos.*

— Ἐσταότες ἐν δαίμονι, ἔδει δὲ φωνῆ

Χαῖται ἐρηπὲ δαίται, τῶ δ' ἔστατον ἀχνυμένω κῆρ.

— *Stantes lugent & ad terram ipsis*

Iuba profusa sunt: hi autem stant tristes corde.

Et rursus:

— Δάκρυα δὲ σφιν

Θερμὰ κατὰ βλεφάρων χαμάδις πρὸς μυρομένοισιν

Ἡ δὲ χοῖν ὠιδῶ.

Lachryma autem ipsis

Calida ex palpebris in terram fluebant plorantibus

Auriga desiderio.

Quem eundem affectum Virgilius in Pallantis occisi equo imitatus est.

Post bellator equus positus insignibus Aethon

It lacrymans, guttisque humectat grandibus ora.

Propertius verò in Arione quem Adrasto Neptunus donasse fingitur.

Qualis & Adrasti fuerit vocalis Arion

Trillis ad Archemori funera victor equus.

Quamuis autem superlationis poeticæ nonnulli esse velint, & extra varietatē longo spatio tractuq;
excurrentis, iumentis lacrymas tribuere, saltem concedendum erit, amoris præcipui ac beneuo-
lentiæ equorum indicari documentum hoc figmento, si ita dicendum fuerit, quod tamen vix ad-
mitto, cum & Suetonius historicus veridicus, id quoque de Cæsaris equis scriptum reliquerit his
verbis: *Equorum greges, quos in flumine Rubicone traiciendo Marti consecravit, ac vagos sine custo-
de dimiserat, comperit pertinacissimè pabulo abstinere, uberrimque flere.* Et Accursius legum inter-
pres refert, ut citat Rauisius Textor, eundem Cæsarem triduo antiquam moriretur, asturconem
suum flentem inuenisse, futuræ quidem mortis indicium. Idem de Caligulæ mortis præfagio dice-
mus ex Nipho inter prodigia. Ad lacrymas verò quod attinet, testatur & Cardanus Asturconem
suum fleuisse sæpius vbertim, sed se causam fletus ignorasse, fleuisseque palam maximè æstate,
sed cum nihil eueniret aduersi, credere se vel naturaliter flere, vel à morbo aliquo impelli. Vt cum-
que est, Plinius quoque tradidit eo affectu plerosque equorum in dominos esse, ut interemptos
lugeant, lachrymasque interdum desiderio fundant. Et Silius Italicus ad Virgilij Homerique imi-
tationem, haud minori affectu dicendique facilitate, alterius cuiuspiam equi amorem etga suum
dominum his versibus expressit:

Agnouit sonipes, arrectis que auribus acrem

Hinnitum effundens sternit tellure Vagesum,

Quem tunc captiuo portabat in agmina dorso,

Hinc rapidum glomerans cursum per lubrica pinguis

Stante cruore soli, & mutilata cadauera cade

Euolat, ac domini consistit in ora tacentis:

Inde inclinatus collum submissus & armos,

De more inflexis prædebat scandere terga

Cruribus, ac proprio quondam trepidabat amore.

Visus præterea equus est mortuo domino, non voluisse vltius viuere, sed pertinaci inedia mor-
tem sibi procurasse, sicuti de Nicomedis Bithyniæ regis equo testatur Plinius his verbis: *Interfe-*
cto Nicomede rege, equus eius inedia vitam finiuit. Testatur verò etiam Dio exque eo Xiphilinus,
cum Seuerus prætorianis militibus qui Pertinacem occiderant, equos & arma adimisset, illique
dispergerentur, vnum fuisse ex ijs, qui quòd equus eum nollet deserere, sequereturque hinniens,
se ipsumque equum interficeret, equum autem spectatoribus libenter domini sui manibus mori
visum. Iam verò eò in quibusdam equis amorem erga altores processisse legimus, ut lasciuioris Ve-
neræ libidinis nota minimè caruerit. Socles enim formæ pulchritudine egregius Atheniensis, cū
equum emisset pulchrum & tam vehementi in se amore incensum, ut cum adesse sentiret domi-
num, exultaret & gestiret; cum ascendere pararet, se ad conscensum præstaret obedientem; cum
ante oculos consisteret, ille suauiter & amatorie in eum intueretur. Quæ omnia eatenus amatoria
& incunda visa sunt, quoad petulantiam in adolescente attentare (inquit Aelianus) conatus est,
simul & fama turpitudinis de ambobus dissipata exitit: Tum eam infamiam Socles sibi confari
non passus, ut in amatorem flagitiosum & petulantem odio intensus equum vendidit. Is non fe-
rens ab adamato suo se distractum abesse, acerrima inedia voluntariam sibi conscivit mortem.

*Mortuo do-
mino super-
uiuere nolit*

*Amor equi
lasciuus.*

Lib. 6. c. 43

P V D I C I T I A.

Li. 6. Hist.
22.
Lib. 10.
Met. am.

QVAMVIS testante Aristotele, equi & matres & filias superueniant aliorum animantium more, vt Ouidius cecinit:

— Cocunt animantia nullo

Cetera delectu, nec habetur turpe iuuenta

Ferre patrem tergo, fit equo sua filia coniux.

Cognitionum tamen intellectum equis inesse, insignia exempla testantur, quæ non solum filios à matrum, matrumque à filiorum congressu sibi temperasse nos admonent, sed ad tam illicitum & ferinum coitum impulsos de impulsoribus debitas pœnas exegisse. Scytharum regem (inquit Aelianus) equam habuisse audio omni virtute quæ ab equo præstari queat ornatam, tum huius quoque habuisse pullum, cæteris equis virtute præstantem. Cùm igitur equum aliquem non reperiret dignum qui ipsi equæ admitteretur, sed neque equam tam generoso pullo conuenientem, ambos in eundem locum cœgisse. Veruntamen eos cæteris quidem in rebus inter se amanter gessisse & libenter versatos simul fuisse, non tamen ad coitum peruenisse; quoad per insidias admissarij vestimentis adumbrati fuissent, tum incestum stuprum admisisse, quod quidem factum primùm vt ambo intellexerunt tam impium flagitium morte dissoluere conati sunt: sese enim præcipites agentes, mortem sibi consciuerunt. Recenset eandem historiam Aristoteles, cæterum paulo aliter, Ferunt (inquit) regem Scytharum habuisse equam egregiam, ex qua mares generosi omnes gignerentur; quorum vnum qui præstantior haberetur, cùm vt matre procrearet, placeret, admissum omnino recusasse: opertam deinde latuisse matrem, vt imprudens superueniret, verùm vbi à concubitu faciem matris detectam agnouerat, fugam properasse, atque seipsum actum præcipitem interemisse. Alij rursus ferunt regem Scytharum hoc fieri voluisse, cùm reliquus præstantium equorum grex peste absumptus esset; & ne ex odore inuicem noscentes coitum detraherent, vtrosque à proriga alijs pellibus obiectos & oleo odorato inunctos fuisse: postea verò cùm remotis operimentis incestum cognoscerent, vinculis abruptis magno cum hinnitu procurrisse, & capita tandem petris illisa confregisse: sic enim rem narrat Oppianus. Quod verò de fallente proriga pœnas sumpserint, authorem habemus M. Varronem his ferè verbis: *Tametsi incredibile quod visu venit, memoria mandandum. Cùm equus matrem vt saliret, adduci non posset & cum capite obuoluto proriga adduxisset, & coegisset matrem inire, cùm descendenti velum dempsisset ab oculis, ille impetum fecit in eum, ac mor dicans interfecit.* Vtramque historiam breuiter atque succinctè attigit Plinius. *Alium (inquit) equum ferunt detractò oculorum operimento, & cognito cum matre coitu, petysse prærupta atque exanimatum. Equam eadem ex causa in Reatino agro, laceratumque pariter aurigam inuenimus. Namque & cognitionum intellectus in ijs est; itaque in grege prioris anni sorore, libentius etiam quàm matre, equa comitatur.* Ex nostris quoque Ioannes Lupus in tractatu de matrimonio & legitimatione aliam sed omnino huic loco inferendam historiam recitat de pullo, qui agnita matre post coitum de se ipso pœnas sumpsit. Inquit enim, in prouincia Vandalia id contigisse, quòd cùm equus matrem ad opertam compressisset, (nam haud tectam prius recusarat) ea confestim detecta & à filio agnita, is capite reclinato sibi genitalia amputauit: exque eo & ipse Lupus naturæ assignat, quòd legibus prohibitum est, matrimonium inter parentes & liberos. Iam verò pullos Zelotypia matrum teneri aduersus custodes compertum esse, annotauit ex Eudemo Aelianus. Is enim equam adolescentem ac armenti præstantissimam, tanquam omnium formosissimam puellam ab equisone adamatam fuisse tradidit: primùmque sui amoris hunc flagratiæ moderatum fuisse, deinde libidine inflammatum, vsque eò processisse cum equa, vt venereo complexu iungeretur, remque tandem perficeret turpem. Vbi verò equæ pullus & ipse formosus incesto stupro matrem contaminari perspexisset, eam sic à domino tyrannicè tractari acerrimè tulisse: itaque impetu facto virum interemisse: atque cùm obseruasset, vbi humaretur, eò profectum refo-disse, omnibusque supplicijs cadauer iam nullum sensum ex mœrore percipiens atfixisse.

Equus post
inflammam
matrem se occi-
dit.

Equus cur
prorigam
occiderit.

Pullus cur
se ipsum ca-
stravit.

Pulli Zelotypia.

MAGNANIMITAS. VICTORIÆ

Cupiditas.

ADAMANTIVS physiognomon μεγαλαυχία & φιλοτιμία, id est superbiam siue magnanimitatem & gloriæ studium equi ingenio attribuit. Græci verò etiã sermonem ligatum & numerosum, ἑπὸλον dicunt, hoc est sublimem & quasi equo inuectum, vt solutum πῆζον id est pedestrem & humilem: Est enim equus authore Galeno velox, superbum, & generosum animal; & huic naturæ aptū corpus habet, vngulis nempe robustis, & iuba instructum. Equidem cum festinat ad alios equos, sed ad equas maximè, tum & attollit ceruicem quàm altissimè & caput maximè proclinat truci cum specie, tum criniū mollitudinem fert sublimem & caudam sursum intendit, vt ex Xenophonte discimus, vnde etiam Adamantius hominem qui humeris subcomouetur, rectus autem est & altæ ceruicis, contumacem esse ait & contumeliosum, quoniam ita graditur equus. Superbire etiam equas iubæ pulchritudine aiunt, & nisi de tonsa asinum ineuntem se admittere. Testatur id Plinius; *Equarum (inquit) iubas tondere præcipiunt, vt asinorum in coitu patiatur humilitatem: comantes enim gloria superbire.* Sed disertè, vt omnia Aelianus, inter cæteras animantes (inquit) equos magno elatoque animo est. Enimverò magnitudo & celeritas ipsa, ceruicisque eminentia, & crurum facilis contractio, facilisque porrectio & vngularum crepitus inducunt, cum vt audaciùs is exultet & gestiat, insolentiusque efferatur, tum maximè comata equa mollitiæ & insolentia diffluens superbiat, eamque ob rem ab asinis se iniri dignissimè ferat, vt maximo vicissim gaudio compleatur, cum equo tanquam nuptijs sociata sit, ob idque ipsum se plurimi esse arbitretur: cuiusmodi affectus gnari, qui sibi mulos gigni volunt, equæ iubam temerè & sine artificio tondent, posteaque asinos admittunt: ea verò tum mariti ignobilitatem, cuius prius pudebat, & contra quem antea resistebat, facillimè patitur: atque eius rei Sophocles meminisse videtur. Hæc itaque ille. Cæterùm etsi proprijs ornamentis superbiat equus, accrescit tamen augeturque mirum in modum superbia, animique elati vigor, si aliena accesserint, eoque magis superbire videtur quo venustiora ac pretiosiora fuerint ornamenta. Multa memoranda de Bucephalo Alexandri paulò ante diximus, cuius ingenio iudicioque hoc magnanimitatis signum adiiciendum nunc existit, quod his verbis nobis proditum memoriæ reliquit Plutarchus: Bucephalus quantisper nudus erat, conscendendum se etiam equisoni dabat: ornatus verò regijs iam aulaeis collaribusque, neminem admittebat, Alexandro tantùm excepto: cæteris periculum facturis aut alioqui propius accedentibus, ingenti hinnitu occurrere, insultareque; ac nisi cederent, fugaque sibi consulere, proterere solitus. Quod verò flexuosa & quasi sinuata agitatione etiam delectantur equi, id quoque magnanimitatis est indicium, cum nisi generosi ita ingrediantur, vt non directè sed in latera euagantes vicissim pergant, vt illa apud Euripidem mulier πολλά πολλανικέ τένοντ' ἐς ὄρθον ὄμμασι σκοπευμένη. Eandem quoque superbiam frequenti indicat fremitu, vnde frementem, pro superbiente dixit Statius hoc versu:

— Et media quamuis in caede frementes
Hos assistere equos.

Et Horatius:

Vexare turmas & frementem

Mittere equum medio per ignes.

Φρυακτιώδης Græci id dicunt. Quare cum Anthistenes philosophus equum vidisset φρυακτιώ id est frementem in quadam pompa, hoc est fremitu turgidum, Platonem, in quem libentissimè omne genus scommata iaciebat, veluti quadam ἰπποτυρία siue equina superbia superbientem taxans, inquit, *tu mihi videris etiam bonus equus*, sed interpres Diogenis Laertij φρυακτιώ reddidit preclarum, cum sermo sit de equa superbiente, quo sensu etiam Plutarcho equi dicuntur φρυακτιώμενοι πρὸς τὰς ἀγῶνας, quasi superbia aliqua ducti ad agones siue equestria certamina. Transferturque vocabulum metaphoricè ad hominem, vt apud Athenæum de Demea filio Demadis: *ὃν φρυακτιώμενον ποτὲ ἐπὶ τῷ βήματι ἐπιστόμισεν ὑπερ-είδῃ, εἰπὼν, ὅτι σιωπήσῃ μερᾶκιον μείζον τῆς μητρὸς ἔχον τὸ φρονημα*, hoc est quem in subsellijs frementem ac insolescentem velut ore clauso coercuit Hyperides, sic allocutus: num tacebis adolescentule, maiorem flatum habes quàm mater. In quibus Athenæi verbis an-

Superbia & magnanimitas equo ascripta.

Lib. 2. Physiogn.

Equa quando asinum admittit.

Equus ornatus superior.

Lib. 5. Virum animal.

In incessu superb. t.

Li. 3. Theb.

Lib. 4. Car.

Plato equus cur dictus.

In Lycurgo

notant docti, quod cum *φρόνημα* coniunctum sit *φύσημα*, quandoquidem *φύσημα* & *φύσημα* priuatim equorum ferociam atque superbiam denotant, id quod constat in primis ex hoc Xenophontis in libro de equestri arte: *ἀφρόον δὲ τὸ φύσημα καὶ τὸ φύσημα τῶν ἵππων συμπαρέσσιτο*. Eleganter autem Torquatus Tassus equi liberi, & libertate gaudentis & incessum & hinnitum frequentiam nobis descripsit:

Come destrier, che da le regie stalle,
Oue à l'vso de l'arme si riserba
Fugge, & libero al fin per largo calle
Và tra gli armenti, ò al fiume vfato à l'herba,
Scherzan su' l collo i crin, e fu le spalle
Si scuote 'la ceruice alta, e superba,
Suonano i piè nel corso, e par ch'auampi
Di sonori nitridi empiendo i campi.

Libertatē amat. Libertatis autem amicū esse equum, equæ necdum initum passæ exemplo ostendit Horatius,
Li. 2. Od. 2. *Quæ velut latis equa trima campis* *Ludit exultim, metuitque tangi*
Fastus muliebris equæ cōparatus. *Nuptiarum expers & adhuc proteruo,* *Cruda marito.*

Apparet Horatium æmulatum fuisse hoc versu Teium Anacreontem qui similiter muliebrem fastum, arrogantemque animum vt iocosè incesset, puellam quandam equino coniparauit pullo, in quem nemo adhuc inscendisset, atque ita astitim nullo cohibita freno temerè vagaretur, cuius versus sic Latinos fecit Pierius Valerianus: *Pulle Thraicia ecquid, ò me Torue luminibus petitum Impiè fugis? Videris nil quidem sapere, at perita Pulchrè erit tibi si lupatos Illigauero, moxque habenas sumpsero atque circumvertero, Meta in ambitum atque finem. At tu amœna prata pascis, Molle sed lasciuenti, Non erit magister vsquam sessor, insultare qui te, In modum probè instruat.*

Animositas.

Similiter Lucilius equam Thesalicam eleganti traductione animosam vocat, ferocem, acrem & superbam ac propè indomitam. Illius verba sunt. *An equam te acrem atque animosam, Thessalam, vt indomitam frenis subigam antiè domumque? Animosus enim equus consimilibus epithetis ornatur ab alijs quoque poetis. Ouidis animosum dixit, necnon magnanimum, fortem Lucretius & Virgilius, intrepidum Statius, Virgilius item acrem & ardentem, ferocem Lucanus & Ouidius, qui item terribilem dixit, Silius autem & minantem, alij aliter. Animositatem autem aut generositatem equo conuenire notat Sidonius, inquiring: *Emicatque vt equi potentis animositas.* Signum animositatis, quòd naturæ ductu abhorret ab operibus quæ seruilia sunt, quod acu-*

Abhorret à seruilibus. tè indicat Simonides poeta exemplo mulieris, quæ equam matrem habuerit, hanc enim neque molam contingere, nec cribrum leuare, nec domum verrere, nec iuxta furnum versari, sed bis teruè quotidie comare se atque vngere. Sed & ipse Simonides pullus equinus dicebatur, quod esse natura videretur timidus, matris tamen (equæ) vestigia pulchrè sequeretur. Eò modò etiam maior in equo generositas laudari debet, quòd cum in senili ætate vires quidem remittuntur, vt notum est ex hoc Tibulli:

Li. 1. Eleg. 4.

Quam iacet infirma venere ubi fata senecta *Qui prior Elæo est carcere missus equus.*

In Oreste.

generositatem ac magnanimitatem animi nunquam remittit, vt eleganter ostendit Sophocles.

Animositas

Ὁ ἀπερζαρὶ πρὸς εὐγενὲς καὶ ἡ γέρον

senio non

ἐν τοῖσι δεινοῖσι θυμὸν καὶ ἀπάλασεν

perditur.

Ἄλλ' ὀρθὸν καὶ ἴσθιον, ὡς αὐτὰς δὲ σὺ

Ἡμᾶς τ' ἐτρέφεις καὶ αὐτὸς ἐν πρώτοις ἐπῆ. id est,

Generosus vt equus, conseruauerit iam licet,

Animum tamen nunquam in periculis abijcit,

Sed auribus rectis stat: itidem tu quoque

Et excitas me & ipse cum primis ades.

Animositas

Verba sunt Orestis ad pædagogum senem, cuius consilio & auxilio occidit Clytemnestram & Ægyptum. Istiusmodi animositatem, vel si placet vocare animum intrepidum nullibi magis quàm vbi maiora imminent pericula, ostendit: authoremq. in primis habemus Aristotelem, equum non solum non prohorrescere hostium impressiones, sed eodem etiam animo in eos ferri. Eundem animum infractum in hoc quadrupede agnouit D. Iobus, apud quem hæc leguntur: *Aut tu circumdediti virtutem equo? Inseruisti autem collo eius metum? Imposuisti autem ei omnem armaturam: gloria autem pectoris eius audacia. Effodiens pede superbit. Progreditur autem in campum in fortitudine, occurrens autem sagitta irridet, nec auertitur à ferro. Super ipsum autem gloriatur arcus & gladius & iracundia euertet terram. Et non credet, quousq. signum dederit tuba: signum autem dante tubæ, dicit, Euge; Procul autem odoratur bellum saltu & clamore. Quo loco, audit (inquit Chrysofostomus) tubæ*

Tubæ signo gaudet.

A tubæ vocem ac pugnæ committendæ signum nouit, atque è longinquo clamore ad pugnam incitatur. Ibidem etiam Olympiodorus, quandiu non fuerit (inquit) pugnandi signum datum, hoc quidem animal totum commouetur, haud tamen saltu se proripit. Huc enim pertinet illud, *Non credit*, ab ijs sumpta translatione, qui ob nimiam cupiditatem non credunt. Buccina verò terribilius personante, instare prælium sentit, datoque signo lætatur. Id enim significat illud, *Dicit euge*, nec non exercitus clamore excitatus exilit, atq. in medios hostes irruit. Quod si quispiam dicat, haud isthæc in natura inesse equi, verum in hominis disciplina, hic ipse intelligat haud ista homines docere potuisse, nisi ad percipiendam disciplinam huius animantis esset ingenium accommodatum; quando nec ipsi qui homines sumus, haurire ab alijs doctrinæ rationem possumus, nisi ad rem idonei aptiq. fuerimus. Non cuiusuis tamen hæc equi esse sed generosi tantummodo discimus ex Virgilio, qui nimirum inter præstantioris equi notas esse ait:

----- *Tum si qua sonum procul arma dedere,
Stare loco nescit, micat auribus, & tremat artus,
Collectumq. premens voluit sub naribus signem.*

Quod si verò quis sibi ipsi aduersari velit poëtam scientissimum, vt puta qui aliàs Elisæ equum, quem tamen ferociæ epitheto cohonestat, stare facit, dum ait:

----- *Ostroque insignis & auro
Stat sonipes & frena ferox spumantia mandit.*

Eum ego admonitum volo, id data opera ab eo factum, vt maiorem ferociam in eo indicaret, non tamen pedibus, sic enim reginæ fortassis timori fuisset, sed ore, à quo minimè ei erat timendum cum id sit conscensuris frenatum. Quamobrem doctissimum hunc poëtæ locum, mysterioque plenum toto quidem conamine imitari studuit Silius Italicus, sed multorum doctissimorum virorum iudicio succubuit. Sic enim hic de equo Flamminij Consulis Romani:

*Stat Sonipes, vexatque ferox humentia frena
Caucasiam intratus virgato corpore tigrim.*

Sonitu autem tubarum audito equos militares commoueri, corporisq. motu & fremitu quandam lætitiæ & desiderium cum fessoribus in hostem præ se ferre, mille alij attestantur. Hucq. spectat hoc Statij:

*Et ad lituos hilarem, intrepidumque tubarum
Prospiciebat equum. Item hoc Ouidij.
Vt fremit acer equus cum bellicus ore cruento
Signa dedit tubicen.*

Nullum modò animal est, quod magis victoriæ afficitur gloria atque honore, id quod in circensibus potissimum declarant certaminibus, cum nimirum carceribus clausi, vix intus cohiberi queunt, sed vt ait Sidonius:

*Illi ad claustra fremunt, repagulisque
Incumbunt simul & per obseratas
Transfumant tabulas & ante cursum
Campus flatibus occupatur absens,
Ardescunt, saluunt, timent, timentur,
Nec gressum cohibent, sed inquieto
Durato pede stipitem flagellant.*

Torquatus Tassus qui opus suum heroicum de libertati restituta Hierosolyma varijs cohonestauit flosculis, quos tanquam dædala quædam a picula in floridissimis veterum viridarijs collegit, noluit etiam hanc equi gloriæ honorisq. cupiditatem præterire. Alicubi enim sic cecinit:

*Qual feroce destrier, ch'al faticoso
Honor dell' arme vincitor sia tolto
E lasciuo marito in vil riposo
Fragl'armenti, e ne' paschi erri disciolto,
Se'l desta ò suon di tromba, ò luminoso
Acciar, colà tosto annitrendo è volto,
Già già brama l'aringo, e l'huom su'l dorso
Portando, vrtato riurtar nel corso.*

Videre autem est in eisdem certaminibus non minus inesse equis laudis victoriæque studium, quam à quibus agitantur, aurigis, æquè enim vtrisque dum adhuc carceribus retinentur, inter spem & metum fluctuat animus, æquè laxatis repagulis præcipiti feruntur cursu: nulla tamen mora aurigarum, nulla equorum: illi verberibus a tergo imminent & proni habenas laxant; hi rapidissimo cursu currum promouent. Videas ibi sustolli immensum ex humo puluerem;

*Equi dicitur
les qui.*

*Didonis equus cur
stare dicitur.*

Lib. II.

Amat victoriam.

videas ora equorum spumis humescere: videas flatus ignitos, & feruidos è naribus emitti anhelitus. Tantisque est amor laudis & gloriae, tanta victoriae cupiditas. Virgilius itaque cum dixisset senio confectum equum admissuræ ineptum esse, addit:

----- Erga animos eorumq; notabis

Præcipue: hinc alias artes prolemque parentum,
Et quis cuiq; dolor victo, qua gloria palma.
Nonne vides, cum præcipiti certamine campum
Corripuere, ruuntq; effusi carcere currus?
Cum spes arrecta iuuenum, exultantiaq; haurit
Corda pauor pulsans: illi instant verberare torto
Et proni dant lora, volat vi feruidus axis,
Iamq; humiles, iamq; elati sublimè videntur
Aera per vacuum ferri, atque assurgere in auras,
Nec mora nec requies: at fulua nimbus arena

Tollitur.

Lib. 3. c. 8.
Scientia non
est summum
bonum.

Transtulit autem hæc Virgilius ex Homero certamen equestre heroum Græcorum in Iliade describente, cuius versus Græcos quod ad manum non sit textus præteribo. Quid ergo interest (inquit Lactantius) utrum scientiam summum bonum putemus, an illa ipsa quæ scientia ex se parit, id est victum, gloriam, voluptatem? quæ non sunt homini propria & ideo ne summa quidem bona. Nam voluptatis & victus appetentia non homini solum sed & mutis inest. Quid cupiditas gloriae? nonne in equis deprehenditur, cum victores exultant, victi dolent?

Tantus amor laudum, tanta est victoria cura.

Nec immerito summus poeta experiendum esse ait:

Et quis cuiq; dolor victo, qua gloria palma.

Nec in diuersum est illud

----- Exultantiaque haurit

Corda pauor pulsans, laudumque arrecta cupido.

Vsus carminis erit, cum quempiam victoriae cuiuscumq; perstudiosum aut esse aut fuisse significabimus: Eleganter etiam Sidonius in Narbone eundem laudis amorem & vincendi desiderium, & ne vincantur timorem agitatoribus & agitatibus communes facit:

Instabant alij manu atque voce
Passim & deciduis in arua guttis,
Rectorum alipedumque sudor ibat:
Raucus corda ferit fragor fauentum
Atque ipsis pariter viris equisq;
Fuit cursu calor, & timore frigus.

Lib. 6.

Felicissime verò præ cæteris poetis, doctissimeque & aurigas & equos victoriae cupidos ostendit

Stattius:

Terrarum decora ampla viri, decora ampla iugales
Spesque audaxque metus, vnâ & fiducia pallens
Concurrunt summas animosum frigus in artus:
Orasonant morsu, spumisque & sanguine ferrum
Claustraque compressæ transfumat anhelitus ira:
Ante fugam, absentemq; ferit grauis vngula campum,
Expediunt, firmanque animos & plurima monstrant.
Exiliere loco: Quia tantum carbasa ponto
Annibus hybernis minor est, minor impetus igni,

Diuum virumque genus, stant uno margine clausi
Nil fixum cordi, pugnant exire pauentque,
Qui dominis, idem ardor equis, face lumina surgunt:
Vriur: impulsi nequeunt obsistere postes,
Stare adeo miserum est: pereunt vestigia mille
Circumstant fidei nexusque & torta iubarum
Insonuit contra Tyrrhenum murmur, & omnes
Quæ bello sic tela volant? quæ nubila calo?
Tardius atra cadunt, glomerantur tardius imbres.

Tardius è summo decurrunt flumina monte.

Currendo
superare
altos cupit.

Sed de cursus celeritate postea: currendi verò, velocitateque superandi alios promptitudinem atque voluntatem breuiter quidem, cæterum acutissime sic demonstrauit Virgilius:

Vi cum carceribus sese effudere quadrigæ
Addunt se in ipatia, & frustra retinacula tendens
Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.

Doctè etiam Albinouanus dicebat de fortuna.

Quaque ruit, furibunda ruit, totumque per orbem
Fulminat & cæcis cæca triumphat equis.

Li. 5. Trist.

Ouidius verò laudandi quidem nescio quem præcipuam sibi esse voluntatem, ut equorum est carceribus reclusorum currendi cursuq; certandi, sed se, eorum more prohiberi ait:

Vtque fores nondum reserati carceris acer
Nunc pede nunc ipsa fronte lacessit equus;

Sic

Sic mea lege data vincēta atque inclusa Thalia

Per titulum vetiti nominis ire cupit.

Vt modò ad victoriæ studium amoremque reuertamur, Ouidius quoque non vno loco, sed in Halieuticis maximè eum describit elegantissimè, dum canit:

Hic generosus honos & gloria maior equorum:

Nam capiunt animis palmam, gaudentque triumpho,

Seu septem spatijs Circo meruere coronam,

Nonne vides, victor quanto sublimius altum

Attollat caput, & vulgi se venditat auræ

Celsæ cum caso decoratur terga leone,

Quàm tumidus, quantoque venit spectabilis actu,

Compescatque solum generoso concita pulsu

Vngula sub spolijs grauiter redeuntis opimis.

Iam verò nullum stimulum acrius currentem vrgere certum est, quàm si æmulus riualisque nobis obijciatur, qui cum nobile illud ad famam, ad gloriam, ad æternitatem certamen suscipiatur. Friget enim nescio quomodo omnis generosa actio, quæ citra contentionem proposita est. Sanè equi qui ad metam excursitant, non tanto impetu ferrentur, ni certamen contentionemque sibi oblatam intelligerent. Tetigit breuiter hanc æmulationem Tassus:

Sapendo ben ch' al fin s' inuecchia amore

Senza quest' arti, e diuien pigro, e lento;

Quasi de strier, che men veloce corra

Se non hà che lui segua, ò ch' il precorra.

Plutarchus innuit hinc factum esse, vt equi simul iungerentur. Vt enim perniciosius (inquit) equi ad currus iuncti, quàm seorsim currunt acti; non quia maiore vi admissi aera impellant numerosiores atque perrumpant, verùm quòd inflammet mutua hæc contentio & concertatio feruorem animi: haud aliter fortes viros æmulatione inter se egregiorum factorum ad connitendum in communem actum Gorgias æstimabat vtilissimos esse expeditissimosque. Plinius quidem inquitens:

In circo ad currus iuncti non dubiè intellectum a hortationis & gloria fatentur, id quoque duabus a struit historijs, inquitens: Claudij Casaris secularibus circensibus, excusso in carceribus auriga, albatos equos palmam occupasse opposita effundentes omnia, quæ contra æmulos debuissent perito auriga insistente facientes: cum puderet hominum artes ab equis vinci, & peracto demum legitimo cursu ad metam stetisse, brauium scilicet expectantes, moxque subiungit: Maius augurium apud priscos, plebeis circensibus excusso auriga, ita vt staret in Capitolium, cucurrisse quos, si demque ter lustrasse: maximum verò, eodem peruenisse ab Veijs cum palma & coronis, effuso Ratumena, qui ibi vicerat; vnde postea nomen porta est. Idem etiam intellectus, idem vincendi studium in singulariter currentibus equis est, vt partim ex ijs quæ paulò antè dicta sunt, constat, partim ex hac Pausaniæ quoque historiola innotescit: Phidotæ Corinthij equa (inquit) prætereunda non est, cui Auræ nomen fuisse memorant Corinthij. Hæc ab ipsis statim carceribus seessore suo collapsa, & cursum primum æquè ac si rectorem haberet, retinuit, & circa metam se conuertit: audito verò tubæ sono ad cursum concitata est vehementius, cumque ad ludorum præfectos anteuertisset, iam victoriæ se quasi compotem intelligens, constitit. Elei Phidola victore renunciato, ei vt & æque simulachrum dedicaret, concesserunt. Quin & ætate nostra in equorum decursionibus, visi sunt qui decussis adolescentulis, palmam occupauerunt, alijs alios equos frustra agentibus & calcaribus & flagello; quin sapenumè aliorum æmulatione sine vlllo seessore cursum occipiunt, seessoris officio fungentibus quæ ex tergore hinc inde pendent plumbatis pillulis. Tanta est scilicet æmulationis vis, tantusque victoriæ amor, qui eo vsque procedit quandoque, vt si pigriores nacti fuerint rectores, obedire dedignentur, & nouo quodammodò egeant domitore. Sic enim accipio hanc Ciceronis metaphoram. Vt equos propter crebras contentiones praliorum ferocitate exuliantes domitoribus tradere solent, vt is facilius possint uti, sic homines secundis rebus effrenatos sibi que præsidentes tanquam in gyrum rationis & doctrina duci oportet, vt perspiciant rerum humanarum imbecillitatem vana et æmque fortuna. Cæterùm licet sua pte natura honoris laudisque cupiditate ad certamen promptissimus sit, seessoris tamen aurigæque adhortatione quàm maximè afficitur, incitaturque, id quod eleganter in primis docet Ouidius, dum ait:

Acer & ad palma per se cursurus honores,

Si tamen horteris fortius ibit equus.

Silius non tam aurigæ monitu, quàm circumstantium clamoribus incitari ait:

Tollitur in calum furiali turbine clamor,

Prooque ac similes certantibus ore sequuntur,

Adhortatione gaudent. Lib. 6.

In Pelopida.

Sine auriga per se vincit certamen.

In Eliacis.

Phidota equa.

Rectorem imperitum negligunt.

Li. 1. Offic.

Adhortatione gaudent.

Lib. 6.

Quisque

G 3

*Quisque suos currus, magnaue volantibus ydem
Voce loquuntur equis.*

Quin carceribus adhuc inclusi, populi clamore ad certamen accenduntur. Lucanus:

— *Quantum clamore inuatur*

Eleus sonipes, quamuis iam carcere clauso

Immineat foribus, pro-usque repagula laxet.

Huc spectat illud D. Hieronymi: *Ipsi equi veniebant ad partes, & clamoribus indecebantur. Sed hoc parum esset, nisi etiam partium fauorem intelligerent, nam & hoc maximè delectantur, & ut fauentibus satisfiat, alacriùs currunt, id quod idem quoque Hieronymus meminit his verbis:*

Favore gaudent. *Equorum cursus favore perniciosus fit; pugilum fortitudo clamoribus incitatur.* Atque hinc puto est

quod Caligula pridie viciniae silentium per milites indiceret, ne inquietaretur equus suus: quamquam Suetonius id fecisse Cæsarem velit, ut equus quietus, paratior agiliorque ad cursum esset. Sed ut quiete robur acquiritur, ita animi vigor promptitudoque languescit. Iam verò etsi vulgatum apud equifones sit dicterium, buono & malo cauallo vuol sproni, id est, quilibet equus, siue generosus siue degener, eget calcaribus, & aurigæ in agonibus certaturi, exhortationes comitantur verberibus, ut supra obiter ex Virgilio ostendimus, atque eleganter etiam docet Hesiodus in scuto Herculis, ubi Iolaus Herculis auriga:

Adhortationes verberibus.

Σμεδαλίον δ' ἴπποισιν ἐκεκλετο. Γοι δ' ὄπ' ὀνοκλῆς

Παφ' ἔρερον δρον ἄρμα κοίοντες πεδίοιο. id est,

Horrenauum increpuit equos, illi autem à cominatione

Leuiter ferebant celerem currum, festinantes campo.

Ouidius de Circensibus:

Hoc mihi contingat, sacro de carcere missis,

Ir sistam forti mente vehendus equis,

Et modo lora dabo, modo verbera terga notabo.

Nihilominus qui verè sunt magnanimi, ac generosi, non solùm non egent verberibus, sed ne minis etiam, aut adhortationibus, ut Arionis exemplo eleganter indicauit Statius:

Tunc rector genero Poly. ci. indulget ageruum

Multa monens, ubi feruor equo. qua suetus ab arte

Mulceri, nec saua manus, nec lib. habenis

Impetus, Vrge alios, inquit, stimuli, que minisque

Ille ibit, minus se ipse volens.

Qui verò vel in ipso cursu, vel ante cursum verberatur equus (non enim omnes Ariones sunt aut Scyphij aut Cyllari:) cur verberetur, probè intelligit, ut perquam doctè docet Ausonius in ludo septem sapientum.

Possim ego censuram lectoris ferre seueri,

Et pessum modica laude placere mihi:

Novit equus plausa sortitum ceruicis amare,

Novit & intrepidus verbera lenta pati.

Et licet animal sit tantæ ferocitatis, quanta dictum est, ut inde per excellentiam ferus simpliciter intelligatur equus, apud Ouidium: --- *Medioque è vulnere saxi Profuuisse ferum, id est equum: & apud Virgilium de equo Troiano:*

Quò generosior, eò comatu facillior.

In latus inque feri curuam compagibus hastam

Contorsit.

Nihilominus si blandè, & ut decet tractentur, quo sunt generosiores, ferocioresque, eò faciliùs obediunt, iugumque accipiunt; ut meminit idem Ausonius:

Epist. 24.

Hoc tam mite iugum docili ceruice subirent

Martis equi, stabuloque feri Diomedis abacti,

Et qui mutatis ignoti solis habenis

Fulmineum Phaethonta Fado mersere iugales.

CELERITAS. AGILITAS.

CELERITATE, cursusque pernitate gaudere equum, Xenophon hoc satis argumenti esse arbitratur, quia liberatus, hoc est solutus vinculis pedetentim nullus abit, sed omnes aufugiunt. Hanc enim reuera esse huius quadrupedis voluptatem, nisi fortasse ad cursum importunius fuerit incitatum. Homo authore Cicerone ad duas res natus est quasi immortalis, intelligendum & agendum; inter bruta canis ad indagandum, ad arandum bos, ad cursum equus: quamobrem ἵππων Grammatici equum Græcis dici volunt ab ἵππου & πούς, quasi pedibus fit volucris: vnde Homerus ὠκύποδες, ἀερόποδες, καὶ ἄλλοι δὲ, Τεχρόποδες ἑλαστροποδες: Latini alipeds cognominarunt. Ἀερόποδες autem apud eundem dicuntur, qui pedes non solum perniciter, sed & altiùs eleuant, nam ἀερεῖν eleuare est. Aliàs à celeritate etiam ὄμις vocat & ὠβάτας: Virgilius modò cursibus acres, modò acres simpliciter, citos, cupidos cursus & veloces Ouidius, celeres Tibullus, pernices Silius, præcipites Flaccus, volucres Statius, Claudianus & Flaccus: rapidos Silius, & alatos, & alites, quo epitheto vsus quoque est Ouidius, qui pariter eodem sensu fugaces nominauit, sicuti & Propertius. Quod autem apud Lucretium legitur, fortis equi vis, Marcellus exponit celeris, eoque spectare volunt illud Virgilianum: *Quidnam egregium si femina forti Fidis equo?* Ibi enim Arruns Camillam equi pernicitate fretam, non virtute sua strenuam incusat. Equos ἀιολοπωλες celeres Homero potius quàm varios intelligi Cælius annotauit ex Porphyrij sententia: Homerus verò ita equites, non equos nuncupat, quòd vt annotant Scholia in Aristophanem celeres equos haberet, vel quòd varijs equitandi modis vterentur. Alicubi aliàs apud Homerum ποδὲς αἰολοὶ ἵππος legitur, & αἰολοὶ ἵππο apud Calabrum Homeri simiam. Dicuntur verò etiam εὐσκαρδοὶ & πολυσκαρδοὶ, quod notum etiam doctis ex catalogo Homeri, vbi ait in Iliensi campo tumultum quendam esse, quem homines Baricam vocant, dij verò ἑμα πολυσκαρδοὶ Μυίης. Tradunt enim (inquit Strabo) Myrinam vnam fuisse ex Amazonibus, coniecturam ex adiectiuo capientes: equi enim propter celeritatem εὐσκαρδοὶ dicuntur; vnde & illam ab equorum celeritate πολυσκαρδων dictam, & Myrinam ciuitatem ex ea nominatam esse: & σκαρδοὶ ab Hesychio & Varino exponitur ἡ κινήσις, & το σκαίρειν το κινεῖσθαι; equi autem à velocitate Græcis quoque ἐλάτῃσι dicuntur: cæterùm Τχρός proprium equorum epitheton esse aiunt, vt ὠδὴς aſui: In epigrammate Archia pro equo omnium pernicissimo αεσῖων legitur, quasi aquila, cum sit hæc avis omnium velocissima, & Oppianus loquens de equis Iberis, tantæ eos scribit esse celeritatis, vt solæ cum eis aquilæ aut Circi dicti Accipitres certare possint. Homerus verò equorum Erichthonij filij Dardani indicaturus pernicissimum cursum, ex aquilone conceptos fingit vento, cui ab eiusdem avis vehementissimo volatu nomen est. Fingit etiam Balam & Xanthum præstantissimos Achillis equos Podargen matrem equarum rapidissimam, dum per florea prata pasceretur, ad Oceanum ex Zephyro genuisse. Podarge verò etiam à pedum velocitate dicta est. Varinus Podargen Harpyiam esse ait, & ex hac equos illos procreatos, οἱ ἄμα πνοι σὺ πνοιῶν, id est qui æquali cum ventis pernicitate volabant. Eodemque modo Harpe equa Pelorum equum ex Zephyro conceptum produxisse legimus apud Silium Italicum. Quamobrem cum volatus, siue hic sit auium pernicissimarum, siue ventorum, summam semper indicet celeritatem, quod nos volare, Græci ἵπποδαι dixerunt, & à biga quæ δῖωνων est δῖπποδαι quod est peruolare, ἵπποις verò etiam, id est equites in genere cancrorum, tantæ velocitatis vt consequi non sit, vnde hoc idem cancri genus Hesychio δρόμων, id est cursor, & Aeliano similiter δρομῖαι nuncupatur. Nestor Homero, Hesiodo Perseus ἵπποδῆς à celeritate mirabili dicitur. Catullus appositè pinnipedem vertit, ad eadem Persei fabulam alludens, nam acceptis à Mercurio talaribus aera fulcabat, vt ostendit Ouidius:

— Pennis ligat ille resumptis

Parte ab utraque pedes, teoque accingitur unco,

Et liquidum motis talaribus aera lincit.

Inuenias etiam apud eundem Hesiodum ἵπποδῆν nympham, quam pariter interpretes ob velocitatem sic dictam volunt, vim quippe aquarum eam intelligentes, qua nauigia cursu celerrimo rapiuntur: quique Neptuno appinguntur equi, symbolum pernicis eiusdem cursus habentur, qui maritima fit navigatione: iam & prouerbiū à Cicerone vsurpatum super celeritate, *tum equis, Tum equis, tum velis*, ad Quintum fratrem: *sic ego te sæpè excitante cursu corrigam tarditatem tuam tum equis tum velis.* De omni verò conatu adhibito efficijs: *Cum his velis equisque decertandum est.* Vnde est quod περὶ id est alas metaphoricè quoq; dicant de nauium remis quasi quod ijs naues ceu volare

Celeritate gaudet.

Lib. 2. de finibus.

Etymologia Epitheta à celeritate.

Equus aquila curditus.

Achillis equi.

Podarge equa.

Harpe equa Pelorus equus.

quus.

*Pegasus
cur alatus
dicatur.
Chil. 12.*

volare videantur. Pegasus alatum, hoc est velocissimum equum faciunt poetæ, quique in Hadriani & L. Papyrij Cursoris numis conspicitur, famæ, qua nihil est celerius, typus est secundum multos. Bellerophontis autem Pegasus, cum quo perfecit tot trophæa, triremim fuisse ait Tzetzes, quæ alatis velis per aquas curreret: quod cum venti vehementioris vi contingat, ipsius quoque impetum, siue vim impellentem, equitationem quodammodo nominauit Horatius, Euro vento equitandi verbum attribuens dum ait: *Per Siculas equitavit undas*. Audacem aiunt esse poetæ metaphoram, quæ tamen veterum autoritate stabilitur, nam & apud Euripidem inuenio in Phœnissis, Ζεφύρος πνοαίς ἰπποβοαίς ἐν ἑρανώ, id est *Zephyri equitantis flatibus per aera*. Aequallem itaque non absurdè dicemus pernicitatem esse equorum, ventorum & auium. Poetæ itaque celeritatem equorum delineaturi non potuerunt id facere aptius quàm si vel auium volatui, aut ventorum pernicitati, eam assimilarent. Apud Maronem — *Volat ecce per hostes*

Lib. 11.

Vectus equo spumante Sages.

Lib. 6.

Arionem Neptuni equum apud Statium: — *Stupere relicta*

Nubila, certantes Eurique Notique sequuntur.

Eleganter etiam Claudianus de perniciosissimo cursu:

Lib. 15.

Iam simul emissis rapido velocior Euro

Fertur equis, stridunt Zephyri cursuque rotarum

Sancia diuiduis clarescunt nubila sulcis.

Sæpe etiam in describenda hac velocitate nulla vel ventorum vel auium facta mentione, elaborantes, perniciosissima quæque sibi proposuere, possimque plurimas poetarum autoritates recensere, nisi vereretur lectori me tædio fore, quare duas tantum recitabo, Claudiani vnam, Statij alteram, quæ talis est:

— *Sic orsus aperto*

L. 3. Theb.

Flagrantes immisit equos, non ocyus alti

In terras cadu ira Iouis, si quando niualcm

Oibyn & Arctoa gelidum caput intuit Ossa

Armauitque in nube manum, volat ignea moles

Sena dei mandata ferens.

Claudianus verò de equis Plutonis:

— *Et longa solitos caligine pasci*

Terruit orbis equos, pressis hæserunt lupatis

Attoniti meliore polo, rursusque verendum

In Chaos obliquo pugnant temone reuerti.

Mox ubi pulsato senserunt verbera tergo

Et solem didicere pati, torrentius amne

Hyberno, tortaque ruunt perniciosus hasta,

Quantum non iaculum Parthi, non impetus Austri

Non leue soluta mentis discurret acumen.

*Virgilij mi
ra indu-
stria.*

In Virgilio verò hoc admiratione dignum doctiores obseruant, quòd, cum diuersa ratio sit velocitatis Romanorum equorum, qui magis robur quàm summam velocitatem quærebant, ab Parthis & Numidis, qui diuerso equorum generi insidentes, magis eludere nostros aut fugare volebant, de Romanis loquens inquit:

Ille volat, simul arua fuga, simul equora verrens,

De illis verò loquens, addat:

Sique leuem stipulam crepantibus vrere flammis.

*Agilitas
equi.*

Nam vt hoc magis properat quàm illud, ita ex leuioribus vocabulis (inquiunt) est conflatum. Ad tantam modò pernicitatem, accedit, pedum corporisque agilitas. Magno enim licet sit corpore, sua tamen natura leuis agilisque equus est, imò verò Plutarchus equo nihil velocius, nihilque agilius esse testatur, sed hominibus currere: Lucianus, laudator (inquit) ea plerumque dicere solet, quibus natura præditus qui laudari debet, bonis tametli non admodum magna sint, & maiora cumulatioque esse ostendit. Nec dubitaret dicere, equum laudare volens, natura leuem (vt ea scimus esse animantia) & cursu volantem: Apparet autem ad Homericam de equorum Erichthonij mira leuitate & agilitate superlationem siue hyperbolam alludere: Homeri versus Goropius sic Latinos fecit:

*Lib. de for-
tuna.*

*Li. de ima-
gine.*

Hinc & Erichthonion regem sibi Dardanus edit,

Quo non mortalis fuit vnquam ditior alter:

Pascebantur equa cui ter mille humida prata

Gaudemes teneris puluis, quas arbiter axis

*Arctoi Boreas adamans, & corpus equinum
Ceruleum similans, inijt, quo semine facta.
Biffenos pullos diti peperere patronos;
Qua per agros celeres saltus si quando tulissent,
Per summos culmi cursu pendente volabant.
Fructus, nec pedibus confringebantur arista:
Quod si saltarent per dorsa immania ponti,
Radebat summos cani salis unguis fluctus.*

Quam cursus agilitatem, leuitatemque Virgilius depinxit eleganter in sua Camilla:

*Illa vel intacta segetis per summa volaret
Gramina, nec teneras cursu lassisset aristas,
Vel mare per medium fluctu suspensa tumentis
Feret iter, celeres nec tingeret aquore plantas.*

Seneca de summa celeritate, quæque nullius alterius tardioris collatione celeritas fit, sed per se *In Epist.*
summa, hæc eadem carmina citat, sed ex quo authore, subicit: Goropius de Atalanta scripta fuit. *12.86.*
se existimat, cuius videlicet mira velocitas à poetis celebratur. Ouidius quidem de eadem & Hippomane eius marito cursu certantibus locum Homeri etiam imitatus, sic canit:

*Signa tuba dederant, cum carcere pronus uterque
Emicat, & summam celeri pede radit arenam:
Pulse putes illos sicco freta radere passu,
Et segetis cana stantis percurrere aristas.*

Virgilius etiam alicubi dixit: *Vix summa vestigia ponit arena*, eiusque imitatione Torquatus Tassus:

*Egli se'n vâ foura vn destrier, ch'â pena
Segna nel corso la più molle arena.*

Cant. 18.

Et apud Varinum & Etymologum *ἄνδροποδός* Arionis epitheton est à simili celeritate, nimirum *πρὸς τὸ φαύλον ἀπρὸς τοῖς ποσσίνης γῆς κατὰ δρόμον*, id est quod summis pedibus terram in cursu non attingeret. Homerum verò etiam elegantissimè imitatus est Claudianus, dum canit:

*Vobis Ionia virides Neptunus in alga
Nutrit equos, qui summa freti per carula possint
Ferre viam, segetemque leui percurrere motu,
Nesciat ut spumas, nec proterat unguis culmos.*

Lib. 11.

Quid mirum ergo si Massagetæ, ut Herodotus testatur, equum omnium quadrupedum perniciosissimum existimarint, ideoque Soli, utpote deorum perniciosissimo, immolarint. Sed quid dices, nonne ceruus inter cæteras quadrupedes à velocitate potius celebratur. Celerrimus sanè est ceruus, *Equus omnium perniciosissimus creatus.*
nec minus celer lepus, sed uterque ad fugiendum, non ad pugnandum sua celeritate utitur, alia *Cerui velocitas.*
tamen Claudianus: *---- Ceruque fugacior ibat,
Sudanti tremebundus equo.*

Vlysses ne ad bellum cogeretur stultitiam simulaturus, duo animantia, natura dissimillima, ambo tamen aratro idonea, equum nempe velocissimum, & bouem gressus tardissimi, eidem copulabat iugo. Phocylides, vel quisquis ille est huius sententiæ Phocylidæ ascriptæ author, mulierem scribit ex quatuor animalibus ortum habere, cane, ape, sue & equa: ex hac quæ nascitur, velocem esse, discurrentemque & pulchritudine præstare, quæ ex sue, neque bonam esse, neque etiam malam; ex cane molestam & feram: ex apicula autem bene administrare rem familiarem, laborisque peritia præditam; huius autem solius nuptias experendas esse. Chrysaneas verò apud Xenophontem equi pernicipitatem indicaturus, scientiam equitandi laudat in tantum, ut existimet se futurum hominem volaticum, ubi bonus factus fuerit eques: & ex hoc asserit se maximè adamare Hippocentaurus, si modò fuerunt, in quibus fuisset & hominis prudentia, & equi velocitas & robur. *Lib. 4. Pædiæ Cyri.*
Caterùm sicuti ei maxima, ut ostensum est, in currendo est pernicipitas, ita admirabilior est eiusdem in velocitate cursus perseverantia. Sarmatæ, ut præmonuimus, longinqua facturi itinera, etiam si nihil offerant pabuli, per centena & quinquaginta millia continuo cursu insident. Et in Arabia, *Hippocentauri cur laudati.*
equas tantæ pernicipitatis esse Ludouicus Berthæna refert, ut citatissimo cursu diem ac nocte integrum nunquam cessent. Dictum quoque est in Alanico bello à Probo principe captum equum pernicipitatis tantæ, ut diei vnus tantum spatium ceterum obiret milliaria vel in decimum diem haud interpellato labore. Hunc tamen Probum tradunt historici sibi oblatum respuisse, quasi fugaci magis quam forti ac strenuo congrueret militi. Rectè itaque equus inter astra Delphinum qui & ipse *Cursus perseverantia.*
merito velocitatis summæ symbolum existit, ita tamen ut nunquam quoque delassetur, equus *Equus delphinum cur sequatur.*
intequitur, ut Manilius meminit, dum canit.

Tum quòque de Ponto largi delphinus ad astra

Lib. 1.

Oceani

Oceani calig. decus, per utrumque sacratus:
 Quem rapido conatus equus comprehendere cursu
 Festinat, pectus fulgenti sidere clarus.

Iuuentus equo ut assimilata. Theognis verò etiam subtiliter a dolescentiam citissimo pede transire significaturus, velocissimo-
 rum equorum cursui assimilat, inquit:

Αἴψα γὰρ ὡς ἐνόημα, ἀπερχέται ἀγλαὸς ἤβη
 Οὐδ' ἰωπὼν ὄρμη γίγνεται ὠκυπέρι. id est,
 Statim enim tanquam cogitatio, praterit splendida pubertas
 Neq. equorum impetus est velocior.

Equis praecurrere quid. Sed & eleganter equis praecurrere dicimus eum qui alios ingenij velocitate vincit. Horatius pro-
 uerbialis istius paramia sic meminit:

Sifennas, Barros ut equis praecurreret albis.

Lib. 1. Ser. Sat. 7. albos equos dicens, quia barri siue elephantis nigri sunt & tardi. Summa nempe hominis celeri-
 tas meritò illius iumentum figura notatur, cuius ope homo celerrimè fertur. Nec aliam ob causam
 Virgilianus Aeneas equum pulcherrimum pulcherrimis phaleris adornatum pramium proponit
 ei, qui pedum cursu primus metam contingeret. Et in multis quoque numismatibus nunc equus
 currens, nunc ipse Pegasus alis adiectis excusus summa rem velocitate gestam indicat. Et Sacæ fe-
 se Achilli similes non fugaci alicui homini monstrarunt, cum equum pingerent, celeritatem simul
 & generosum in bellis animum eadem nota significantes: Homerus verò nullo epitheto Achillem
 libentiùs ornat quàm eo quo celeritas pedum explicatur, non illa quidem ceruina, sed tali quali
 generosus equus ad bella natus excellit. Inquit autem alicubi eum tanta pernicitate ad Troiana
 prouolasse moenia:

*Achilles e-
 quo compa-
 ratus.*

Στάμενος ὡδ' ἰωπος ἀεθλοφόρος σὺν ὄχεσφι
 Ος ῥὰ ρεία θένει πταίνόμενος πεδίωιο, id est,
 Ruens velut equus victor, cum curribus
 Qui facile currit extensus per campum.

Iliad. χ.

Moxq. Hectoris fugientis & eiusdem Achillis insequentis cursum ait tantæ fuisse velocitatis.

Ὡς δ' ὅτ' ἀεθλοφόροι περὶ τέματα μώνυχες ἴκωσι
 Ρίμφα μάλ' ἀτραχῶσι, τὸ δὲ μέγα κέρας ἀεθλον: hoc est,
 Veluti autem certatores ad metam ununguli equi,
 Leuiter valde currunt, & magnum propositum est pramium.

*Equi iun-
 cti celerius
 currunt.*

Ex quibus Homeri locis etiam discimus equos curru iunctos celeriori cursu ferri, quàm si soluti
 currerent; quamobrem pernicitatem quoq. expressurus nauis Vlyssis qua vniustantum diei spa-
 tio ex Phæacia Ithacam peruenit, assimilat eam quadriugum equorum cursui, & Circi accipitrum
 perniciosissimi volatui.

Odys. N.

Ἦ δ' ὡς ἐν πεδίω τετράοροι (aliàs τετράορες) ἀρσενες ἰωποι,
 Πάντες ἅμ' ὄρμηθέντες ὑπὸ πλῆθητον ἰμάθλης
 Ὑψόσ' ἀειρόμενοι, ρίμφα κρύσσει κέλευθον:
 Ὡς ἄρα τῆς κρύμης μὲν ἀειρέτο, χύμα δ' ὀπίθε
 Πορφήρεον μέγα θυε πολυφλοίσβοιο θαλάσσης,
 Ἦ δὲ μάλ' ἀσφαλῆως θένει ἑμπεδον. εἰδεν ἱρηξ
 Κίρκος ὀμαρτηοειν, ἑλαφρότατος πετεηνῶν,
 Ὡς ἢ ρίμφα θένουσα θαλάσσης κύματ' ἔταμεν. id est,
 Illa autem sicut in campo quadriuges masculi equi
 Omnes simul incitati à verberibus scutica
 Altè eleuati celeriter emetiuntur viam.
 Sic quidem huius puppis tollebat, vnda autem ponè
 Nigra magna ruebat personantis maris
 Et valde tuè currebat firmiter, neque accipiter
 Circus secutus fuisset citissimus volucrum:
 Sic illa celeriter currens maris vnda incidebat.

Hoc enim loco Eustathius poetam duplici ait vti comparatione, ob duplicem finem. Altera (in-
 quit) ab equis quadriugis sumpta est ὄρος τὸ πλῆθηρον, id est, vt significetur quàm firmiter &
 solidè nauis illa cursum sequeretur, quod in ijs fieri solet, quæ cum impetu & violentia quadam
 feruntur: altera verò ab accipitre, ὄρος τὸ ἰσχυρὸν πῆλον, ad celeritatem exprimentam quæ tan-
 ta fuit, vt nauis potius volare, quàm currere videretur. Virgilius quoque significaturus quan-
 to gloria studio desiderioq. & vincèdi cupidine, nauali certantes certamine naues impellerent,
 harum ex carceribus erumpentium vim & deinde pernicitatem, equis biugis cursu certantibus,

Aeneid. 5.

non solutis maluit affimilare, dum canit:

*Non tam præcipites byugo certamine campum
Corripuere, ruuntque effusi carcere currus,
Nec sic immixtis aurigæ undantia lora
Concussere iugis, pronique in verbera pendent.*

Et rursus alicubi simili planè comparatione vtitur à ludis circensibus ducta.

Georg. I.

*Vt cum carceribus sese effudere quadrigæ,
Addunt se in spatia & frustra retinacula tendens
Fertur equis aurigæ, nec audit currus habenas.*

Theoclymenus etiam apud Euripidem insequitur raptores Helenæ non celetes equos desultorioque sed referatis claustris, apertisque regijs stabulis expediri iubet currus, quasi hoc modo facilius sit assequi. Hucque pertinet illud Pindaricum *περὶ τῆς ἐυθυμίας. ὑφ' ἄρμασιν ἰπῶος, ἐν δ' ἀρότρῳ βῆς, παρὰ ναυῶ δ' ἰδυεὶ ταχίστ' ἀελθῆς. καὶ ὅρρ δὲ βελεύοντι φόνιν, κύνεα δὲ τλαθυμον ἐξυρεῖν*, id est, *Equus in quadrigis, in aratro bos, nauem ocysimè præuertitur Delphinus: apro cadem molienti inueniendus est canis laborum patiens*. Significat poeta lepidissimus vnumquemq; adhibendum ad id quo maximè valet. Cæterum equusne an equa in cursu celerior ac perniciosior fit, haud præter rem, & nostrum institutum fuerit ex antiquis inquirere. Homerus certè velocitatis palmam tribuit equibus Pheretiadis quas Eumelus ad bellum Troianum duxit.

In Helena.

*Τίς τ' ἀρτῶν ὄχ' ἄριστος ἔλω, σὺ μοι ἐννεπε Μῆσοι
Αὐτῶν δ' ἰπῶων, οἱ δὲ μ' ἀτρεῖδισεν ἔπειτο.
Ἰπῶοι μὲν μέγ' ἄρισται ἔσαν φησὶν Ἰάδαο,
Τὰς Εὐμηλος ἔλαυε ποδῶνας ὄρνιθας ὦς, id est:
Quis horum optimus erat, tu mihi dic musa
Ipsorum & equorum qui simul sequebantur,
Equæ quidem multò optimæ erant Pheretiadæ,
Quas Eumelus ductabat, veloces pedibus tanquam aues.*

Equane an equus celerior.

Antiochus verò equos suos ad currendum velociter exhortans, non curo (inquit) si ab equis Diomedis, quibus nunc Minerua velocitatem addidit, superemini, sed pudebit mei & vestri, si à Menelai Aetha quæ fænina est, superemur. Sophocles cum dixisset. *Κακῆνος ἐν τέτατοις θεῖσσι λαῖς ἔχων ἰπῶος ὁ ἀεμπῆτος*: mox subiungit, *δεξιὴν δ' ἀνείσσειραϊὸν ἵππον, εἶργε τὸν ἀροσκέμενον*. sic cum antea equas dixisset, mox dextrum funalem subiunxit, quasi innuens equas cursui, equos pompæ aptiores esse. Horatius quoque equam maluit quàm equum dicere, quadrigis aptam: *Te greges centum, Siculaq; circum Mugiant vacca; tibi tollit hinnitum Apta quadrigis equa*. Atque huc spectat illud Virgilij: *Eliadum Palmas, Epirus equarum*. Quo loco Seruius, equas dicit, quia velociores sunt quàm equi, quia (vt ait Plinius) inter currendum emittunt vrinam. Pomponius tamen equas genere fæminino dixisse poetam ait, quia in omni grege & armento fæminæ optimæ sunt eligendæ. Et Probus, quare equarum potius quàm æquorum (inquit) dicat, ipse rationem suam explicat, cum ait:

In Electra.

*Sen quis Olympiaca miratus premia palma
Pascit equos, sen quis fortes ad aratra iuencos,
Corpora præcipue matrum legat.*

Lib. 2. Car. Od. 16. Equæ cur velocior equo.

Georg. 3.

Mihi hoc dicere poeta viderur, vt qui equos alere volunt agonibus aptos, eos eligant ex celerissimis matribus, quales nimirum habebat Epirus, & qui boues quærunt ad arationem, eos etiam ex matribus potius quæ arare consueuere, accipiant, quàm ex ijs quæ ad mulctram tantum enutrientur, quarum iuenculos minus robustos esse vero non est absimile. Equarum autem admiranda celeritas ex multis Olympicis certaminibus prædicata est. Equa Craudixæ octaua Olympiade omnes vicit desultorios. Iolaus equabus ab Hercule mutuatis cæteros in Olympico certamine auteiuit & coronatus est, vt Pausanias testatur, & octaua secunda Olympiade qui toto corpore certaret (pancratiastem vocant) & desultorius equus in curriculum rediere. Anteuertit omnes Creusidæ equa Crannonia. Hecratites Thessalus equa prægnante Olympia vicit; Plinius hunc Echecratidem vocat, cum de equarum prægnantium natura loquens inquit: *Vicisse Olympia prægnantem Echecratidis Thessalia inuenimus*. Idem & Scythis tradit vsum fuisse equabus præliari, quod vesicam cursu leuarent; sed tum ob hoc, tum quòd maribus sint velociores: optimum enim pugnae genus censebant, si cedere loco & rursus instare possent. Zambei regis equos diem ac noctem perpetuo cursu indefessos exigere, nec vsquam quiescere & edere legimus, verùm id in equabus præcipuum esse. Contra Oppianus mares ad venationis vsum præstare tradit, fæminasq; minus celeres esse ad longiores per nemora cursus. Vt cumque est, hoc saltem animal sua natura velox esse & leue certissimum est, ideoq; quadrupedem citum per excellèntiam Maroni nuncupari hoc versu:

Bones qui aratro aptiores. Equæ in certaminibus celebrata.

L. 10. l. 63

Quadrup-

Aen. II.

Quadrupedemque citum ferrata calce fatigat.

*Eni cursu
victi bho-
nate.*

*Equus ad-
missus quid
Ciceroni.*

*Lib. 2. de si-
n b. honor.*

*Lib. 1. Mi-
scil. ca. 7.*

Lib. 5. c. 7.

*Lib. 1. de
bell. Gall.*

Celeritate tamen equos ab hominibus superatos fuisse inuenio. Saxo enim author est Haraldum Hybernum Noruegiæ regem apud Helsingam oppidum pignore cum Erico III. Danorum Rege posito cum lectissimis eius equis cursu contendisse & duobus in certamen admissis, utroque mentam priorem tenuisse: geminis siquidem bacillis inter currendum innixum, crebris corpus saltibus concitasse. Sæpe etiam inter nauigandum è puppi exilientem, in proram per exerta remorum capita decurrisse, indeque cursu in aliud nauigij latus reflexo per reliquos remorum ordines, locum quo excesserat, repetisse. Caterùm antequam velocitati equorum calcem imponamus, scire refert, quid sit equus admissus M. Tullio his verbis: *Num etiam cum P. Decius se aeuoueret, & equo admisso in mediam aciem Latinorum irrueret &c.* Gulielmus Budæus homo doctus & diligens in suis annotationibus quibus Pandectarum libros illustrauit, equum admittere idem esse arbitratus est quod conscendere, sed pro concitato & celeri accipi debere satis demonstrat (inquit Hieronymus Magius) Valerius Maximus, sic vocem interpretatus de eodem P. Decio scribens: *Caput suum pro reip. salute deuouit ac protinus concitato equo in hostium agmen, patriæ salutem, sibi mortem querens, irrupit:* Concitato equo, ut vides dixit, pro eo quod Cicero habet admisso. Quin ipsemet Cicero rem totam aperuit, dum tertio de natura Deorum loquitur in hæc verba: *Rebatur enim fore ut exercitus Imperatorem equo incitato se in hostem immittentem persequeretur, id quod euenit &c.* Idem primo de diuinat. de P. Decio: *Post triennium autem cum consul esset, deuouit se, & in aciem Latinorum irrupit armatus: quo eius facto superati sunt & deleti Latini.* Vbi vides verbum irrupit, equi concitationem admittere. Cæsar quoque eodem significatu verbo ipso, de quo agitur, utitur: *Confidius, inquit, equo admisso ad eum accurrit, dicit montem quem à Labieno occupari voluerit, ab hostibus teneri, &c.* Penelope apud Ouidium:

Hic lacer admissos terruit Hætor equos.

Li. 36. Epi.

Magno Francisci Philosophi errore qui amissos legit, qui alios etiam, neque infimi ordinis scriptores affectas habet, præter Egnatium non obscuræ hominem famæ qui in obseruationibus in Ouidij heroidas admissos in eodem versu legendum esse contendit. Prædictis Ouidij eiusdem luculentius testimonium accedat ex primo Metamorph. vbi sic ait:

— — — Utque monebat

Ipse amor, admisso sequitur vestigia passu.

*Vespa cur
ex equo na-
scantur.*

*Occu equo
inamicum.*

*Lib. 5. de
Trisc.*

*Leg. 13.
Antigeni-
anus.*

Admissum passum pro celeri, quasi seipsum Apollo ad cursum acrius concitasset, dictum esse perspicis. Hæc itaque ille. Silentio etiam inuolui non potest, quod ex equi putrescentis medulla euolent vespæ, nimirum volucris progenies, ut ait Aelianus, ex equo animali volacissimo. Caterùm tanta equi pernitas agilitasq. magna ex parte diminuitur, ac penitus sæpe perditur, cum ocio finitur domi marcescere, ut eleganter ostendit Ouidius:

Tempore qui longo steterit, male curret, & inter

Carceribus missos ultimus ibit equus.

Adhæc ocium sanitati officit, scabieque inficit creberrimè. Quamobrem Antigonus rex obsessus cum suo equitatu, cum exercere equos propter loci angustiã non posset, eorũ capita loro substrinxit altiùs quàm ut prioribus pedibus planè terram possent attingere: deinde cogebat ipsum equitatum posterioribus exultare & calces emittere: qui motus non minus sudorem excutiebat quàm si cursu terræ spatium decurrerent: ij post exeuntes castris ita agiles fuere, ac si nunquam fuissent obfessi.

LIBIDO. SALACITAS.

*Li. 2. Hist.
ca. 26.*

*Cap. 5.
Hom. 12. in*

*cap. 2.
Genes.*

*Homines
cur equi di-*

*ser.
L. 6. 5.*

SALACISSIMUM animal omnium tum fæminarum, tum marium equum esse memorix prodidit Aristoteles, vno homine excepto. Et Plato equum vocauit cupiditatis petulantem atque insolentem, posteaquam legisset Hieremiam dicentem: *Facti estis mihi equi furentes in feminas.* Ad quem ni fallor locum alludens D. Chryostomus: Diuina scriptura (inquit) homines interdum ob libidinem equos vocat Nam ut equi in fæminam insanientes: Vnusquisque uxori proximi sui adhinniebat. Et D. Hieronymus: *Equi amatores in feminas & emissarij facti sunt, unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat.* Ita quoque interpretantur illud Psalmistæ: *Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.* Hinnitu autem libidinis titillationem hoc genus animalium indicare attestatur Lucretius, dum canit:

Denique non hinnitus item differre videtur

Inter equas ubi equus florente atate iuuenens

*Pinnigeri sauit calcaribus ictus amoris,
Et fremitum patulis sub naribus edit ad arma?
Et cum sic aliàs concussis artibus hianit?*

Eleganter etiam & appositè Prudentius de Saturno:
*Aduena quos profugus gignens & equina libido
Intulit Italia, Thuscis namque ille puellis
Primus adhinnuit simulato numine mæchus.*

Lib. I. con-
tra Symm-
chum.

Cicero verò translattè: *Sic tuos sensus voluptuarios omnes incitauit; sic ad illius hanc orationem adhinnuit.*

Idem etiam notum est ex Herodoto, qui Darium scribit Oebaris equisonis astu regnum Persarum equi libidine prurientis atque hinnientis ope adeptum esse hoc modo: Cùm interfectis Magis qui imperium inuaserant, Persarum proceres inter se eo pacto conuenissent, vt is cuius equus prius hinniret, regno potiretur, Oebaris manum vuluæ equinæ prius admotam, naribus equi præbuit olfaciendam, quo odore incitatus equus, primus dedit hinnitum. Hinc Oppianus in electione equorum ad venationem, libidinis hinnitumque maximam rationem habuit, equas equis in venationibus permisceri propterea nolens, quòd equi frequentioribus hinnitibus seipso feris prodant. Cæterum ab equina libidine, hominem qui sit Veneri plus æquo addictus, meretricioque amore debacchetur, *ἰπποβίον* dicimus, atque *ἰπποπόριον*, cùm extremam alicuius libidinem summamque cuiuspiam nequitiam & immoderatam lasciuiam exprobramus. *ἰππερασής* & *ἰππεός* etsi aliàs equorum indicent studiosum aut amatorem, accipiuntur tamen etiam sæpe numero in malam partem pro *ἰππομανίᾳ*, vt apud Aristophanem hoc loco: *ἀλλ' ἰππεὶ ἰμμεκαλίχες πῶς χρῆματῶν*, id est, *ἰππομανίᾳ*, vt Scholiastes exponit. *ἰππομανία* autem amoris est infania, & *ἰππομανίᾳ* dicimus, qui more equini generis furij aguntur ad coitus rabiem, quando aliàs *ἰππομανίᾳ* etiam de ijs dicatur, qui infano equorum studio ducuntur. Cùm autem pro libidine stimulari accipitur, de equabus potissimum sumitur, vt apud Aristotelem: *αἱ μὲν ἐν αἰσθητικῇ ἰππομανίᾳ*: id est, *igitur equæ furiant in equas*, Latini equire dicunt: & haud scio, num ab hac libidine pudenda seu membra libidinis tam virile quam femininum *ἰππο*: id est æquus vocetur: certè *ἰπποκλέδης* dicitur cunnus à claudendo equo, vt scribit Hesychius ex Aristophane. Suntque qui huc pertinere putant illud Horatii:

Lib. 2.
Darius vt
regnum a-
deptus.

Equos equis
bus permi-
stos inuti-
les esse in
venationi-
bus.

Hippoma-
nia.

Lib. I. Hist.

cap. 6.

Equire
quid.

Clunibus aut agitavit equum lasciuia supinum. Item illud Martialis: *Hæc tæreo quoties sederat uxor equo.*

Apud Plautum Stalino: *Pery* (inquit) *hercule ego miser dirumpi cantando hymenæum, licet illo morbo quo dirumpi cupio, non est copta:* Respondet Olympio: *Næ tu si esses equus, esses indomabilis.* Stal. Quo argumento? Olymp. *Nimis tenax es.* Quo loco Dionysius Lambinus legendum censet, nimis ten-

In Casina.

Equus ten-
dax qui.

dax es, quia tendax equus est qui nimia & nimis crebra tentigine affectus, traxum (inquit) mor- det & calcari non paret, a tendendo sic appellatus, quemadmodum & tentigo. Hunc igitur senem Olympio cum equo tendaci comparat, propter immodicam eius tentiginem qua incitatus ac distentus ardet tetra libidine & in Venerem totus ruit. Quòd autem quidam legi volunt sternax, in quibus est Pius Nonniensis, non placet, nihil enim habet commune equus sternax, cuius est equitem ac fessorem suum excutere & sternere, cum viro tentigine affecto & libidine inflammato. Vulgata autem lectio quam & libri manuscripti retinent, nihilo minus placet: nam tenax equus significat potius eum equum qui propter aliam quamlibet causam neque freno neque calcari regi potest quam propter tentiginem. At debet hic talis equus significari & commemorari, vt similitudo & comparatio quadret. Virgilius autem tanto libidinis furore rabieque accendi equos scribit, vt vel solo equarum odore percepto à congressu Venereo nulla vi, nulloque obstaculo cohiberi queant:

*Nonne videtis, vt tota tremor pertentet equorum
Corpora, si tantum notas odor attulit auras?
Ac neque eos iam fræna virum, nec verbera seua,
Non scopuli rupesq; caue, atque obiecta retardant
Flumina, correptos vna torquentia montes.*

Equus ster-
nax.

Equus te-
nax.

Andræas Perusinus (referente Fulgoso lib. 9. cap. 4.) qui postea à cognomine familiae Brachius fuit nuncupatus, cùm à Camerte vrbe, depulsis Caroli Malatestæ copijs, ipse cum parte tantum copiarum sequeretur, reliquo pecorum præda captiuisque atque alijs rebus impedito exercitu, & in eo hostes benè gerendæ rei occasionem viderent, si ipsi Apennini iuga priores occupassent: cùm lassos iam equos vltra vel calcaribus vel alia vrgere vi non posset, ex captiuo pecore aliquot equas delegit atque eas agmen præcedere iussit: quarum cupido equis adeò acres adigit stimulos, vt qui antea nullis calcaribus satis impelli poterant, tunc frenis vix cohiberi ac retineri possent. Obseruari itaque Geoponici diligenter volunt, vt tam equis quam equabus, cum pruriunt, coeundi fiat potestas, quoniam hoc præcipue armentum, si prohibeas, libidinis omnino

omnino excitetur furijs. Mas (inquit Arist.) omnibus temporibus inuit, nec cessat, quàm diu uiuit, fœmina etiam quàm diu uiuit, inuit, nec tempus ullum certum libidinem aufert: sed ingenium hominum arcet aut vinculo aut aliquo huiusmodi impedimento; Equum apud Opunta fuisse accepimus, qui annos quadraginta natus posset coire: sed adiumentum quoad sui pedes priores attollerentur, desiderabat. Plin. hoc postremum de quolibet admissario scribit, in hæc verba: *Generat mas*

*Quamdiu
generent.*

ad annos triginta tres, utpote cum à circo post vicesimum ætatem mittantur ad sobolem reparandam; & ad quadraginta durasse tradunt, adiutum modo in attollenda priore parte corporis. Eodem authore equæ gignunt annis omnibus ad quadragimum: sed Aristoteles coire mares ad annos triginta tres, fœminas ad quadraginta tradit, ita vt per totam ferè vitam coitum equis (inquit) seruari eueniat. Quot autem fœminis vnus mas sufficiat, mox examinabitur, nunc ex eodem Aristotele dixisse satisfuerit, ad libidinem & in libidine vires indicandas, tricenas fœminas vel paulò plures, maribus singulis dari: Mares autem fœminas societate coniunctas dignoscunt olfactu, etsi paucis admodum diebus vnâ fuerint: quòd si fœminæ diuersæ permisceantur, mares alienas morsu expellunt, suasque singulos seorsum habentes pascuntur: quoties mas accesserit aliquis, confestim in eum maritus conuertitur, & currens gyro aggreditur pugna, & fœminam si quâ se mouerit, morsu reuocat. Hactenus Aristoteles, & alibi equos scribit tempore libidinis mordere equum, sternere equites atque insequi. Cæterum equarum quàm equorum famosior esse videtur salacitas. Nam vel eodem etiam Aristotele prodente ex omnibus fœminis equæ potissimum libidine accenduntur. Quamobrem poetæ Cupidinem inter equarum armenta natum fingunt, vt meminit Propertius hoc traſtico:

*Zelotypia
equorum.*

*Equarum
salacitas.
Cupido inter
equas
natus.*

*Li. 2. Eleg.
1.*

Ipsæ quoque inter agros, interque armenta Cupido

Natus & indomitas dicitur in equas;

Illic indocto primùm se exercuit arcu,

Hæc mihi quàm doctas nunc habet ille manus.

Ipsæ autem equæ aliquot regionibus tanto flagrant ardore coeundi (inquit Columella,) vt etiam si marem non habeant, assidua & nimia cupiditate figurantes sibi ipsæ Venerem (cohortalium more auium) vento concipiant: sed de hac re postea: nunc de libidine equarum audiamus Virgilium:

Georg. 3.

Scilicet ante omnes furor est insignis equarum;

Et mentem Venus ipsa dedit, quo tempore Glauci

Potniades malis membra absumpsere quadrigæ,

Illas ducit amor trans Gargara, transque sonantem

Ascantum: superant montes & flumina tramant.

Quorum poetæ verborum intellectus est hic: ab eo tempore quo iuxta Potnas, in agro Bœotia, equæ Glaucum decerpserunt, propterea quòd eas admissura equorum prohibuisset: ipsa Venus amoris stimulum equabus indidisse mihi videtur. Ouidius ostensurus amorem debere esse reciprocum, inter alia etiam hoc adducit pentametrum:

Fœmina cornipedi semper adhinnit equo.

*Li 4. de ge-
ner. anim.
cap. 5.*

*Mulier cur
equa dica-
tur.*

*Equa gra-
uida an-
coitum ad-
mittat.*

Aristoteles testatur equam & mulierem solas omnium animalium, grauidas coitum pati: equam quidem soliditate suæ naturæ, & quòd aliquid spatij in vtero superlit, amplius quidem, quàm vt ab vno occupetur, sed arctius quàm vt alterum perfectè possit superfoetari. Libidinosam itaque natura esse equam ob eundem effectum quo solida omnia Veneris sunt appetentiora: illa enim ita (inquit) se habent, quia carent purgatione, quæ perinde est fœminis, vt coitus maribus: equa enim menstrua minimè emittit. E contrario absyrto equam tradit, vbi se concepisse nouit, marem vltèrius non admittere. Absyrto fauent qui equas domi suæ enutriunt, non solum afferentes post conceptum non admittere admissarium, sed calcitrando etiam repellere. Vt cumque est, ab hoc vno animante, equa inquam, ἰππομανεῖν Græci, quòd latini equire, dicunt teste Aristotele, conuitio; siue vt hic ait, ἐπιπλοπλασσημίαν, in mulieres quæ circa Venerem in temperantiores sunt: atque hinc est quòd hodieque istiusmodi libidine prurientes mulierculas caballas id est equas nuncupemus, veterum imitatione. Sic enim apud Plautum legimus:

Adhinnire equulam possim ego hanc, si aetur sola soli,

Nam ita mululenti us altus nares attigit.

Videtur & Aeschylus scienter hoc expressisse in Toxotidibus, his ad virgines verbis Latio redditus:

Ego nuptiales castis virginibus canam

Altus, oculorumque insidias micantium;

Non vlla experta virgo nos fefellerit;

Virum se proat ipsa oculis flagrantibus,

Hac arte gnarus ipse equas dū dico.

Diomedis verò filia, illius inquam Thraciæ regis insanissimi, libidinis furore famosissimæ, equis quæ aduentantes deuorarent, comparantur à poetis. Vnde ortum tradunt authores Græci, *Διαμυθεϊος ἀνάγκη*, id est, *Diomedis necessitas*: atque hoc sanè sensu Aristophanis enarrator interpretatur hunc versum in concionatoribus, *καὶ ταῦτ' ἀνάγκη μὲσι διομηδεῖαι*. Quærit adolescens, num qua sit necessitas sibi sectari anum: respondet illa, esse & quidem Diomedeam. Dicebantur autem aduentantes deuorare, quia Diomedes rex cogebat hospites cum ea rem habere, & quicquid auri haberent, pro coitu extorquebat: quanquam interimi ab eo solitos intelligere maluerit Eustathius, & equis suis in pabulum appositos, fabulam scilicet secutus, quam à poetis fictam vno omnium consensu repererat. Cæterum meretrices *πῶδες* id est pullos vocari, etiam annotauit Hesychius, atque ita dici, quasi *τῆς Ἀφροδίτης πῶδες* id est, pullos Veneris. Atqui in quæstionem trahi queat, salaciusne sit genus humanum, an equinum. Gryllus quidem apud Plutarchum hominum libidinem & maiorem & nefariorem & magis execrandam ostendit his ferè verbis. *Vestras libidines natura quanquam legis auxilio fulta, tamen intra suos non potest coercere fines: quin eæ instar fluuij exundantes atrocem foeditatem, tumultum, confusionemque naturæ gignunt in re venerea. Nam & capras, porcas, equas, inierunt viri, & fæminæ infano mascularum bestiarum amore exarserunt: ex huiusmodi enim coitibus vobis sunt minotauri, syluani siue ægipanes, atque (vt mea fert sententia) etiam Sphinges & centauri nati. Ad coitum nullus vquam est homo à bestia sollicitatus. Refert autem idem Plutarchus in paralellis Stellum quendam animo fuisse à mulieribus ita alieno, vt cum equa rem haberet, quæ suo tempore filiam ediderit perpulchram, Eponæq; nomen indidisse: atque hanc deam esse quæ equorum procurationem gerit. Hæc ille Agesilaum citans authorem in tertio Italicarum. Sed vt equam ex homine concipere posse non est verisimile propter membri breuitatem, ita quod à bestijs homines ad coitum sollicitari negant, haud vsque adeo verum etiam est, inuenio enim apud Dionem Chrysostomum Athenis locum fuisse qui equi & virginis inaccessus dicebantur, propterea quod pater cum equo cum inclusisset puellam, hæc ita disperierit: sed rem clariùs narrat Suidas, locum ibi fuisse inquit qui diceretur ad equum & ad puellam, quod quidam Codridarum Hippomanes nomine, qui & postremus imperauit, filiam in loco quodam cum equo furibundo inclusit, eoquod clandestino concubitu virginitatem suam læsisset, & equus puellæ vim intulit; ex quo *παρὰ τῶν κρηνοῦν* locum illum dixerunt.*

Diomedis filia equa dicta.

Meretrices equa dicta.

Homone an equus salacior.

Orat. 32. ad Alexad.

COITVS. GENERATIO.

Partus.

EQVVM qui ad prolem diligenter seruatur, sæpius admissarium nuncupauimus. Idem & emissarius nominatur, quanquam & ita vocetur qui in solitudinem est emissus. Legitur hæc vox non semel in veteris testamenti D. Hieronymi translatione. Dicitur autem admissarius quod ad æquas, aliasq; animantes (nam & ad alias quadrupedes hæc vox extenditur) admitti soleat. Græcis plerisque *ὄχειον* neutro genere, Absyrto *ὄχειν* appellatur, *ὄχεια* ipsum opus, quod Latini admissum dicunt, admissionem, sæpius verò admissuram. Est & *κῆλον* in Hippiatricis idem qui *ὄχειν*. *Ἀναβάτης* nomen admissarijs, vt equo, asino, arietis &c. commune, *ἰπποβάτης* proprium asino qui equam salit. Fæminæ ipsæ submitti dicuntur. Proriga vocatur ille qui admittit: eo enim adiuvante equa alligata celerius admittitur, neque equi (inquit Varro) frustra cupiditate impulsu semen eijciunt. Quo fit, vt apud Plinium capite de equis, Cælius rectius prorigam legendum arbitretur quàm aurigam, quem ab equa laceratum scribit, vt antè recitauimus: quanquam apud Varronem historiæ eiusdem relatione auriga etiam circumfertur. Quidam prorigas scribunt & equitarios quoque vocari inquit. Equimentum Varroni est merces quæ pro admissura equi persoluitur, vt Nonius citat, cuius hæc verba: *An si equam emisses quadrupedem, vt meo asino Reatino admitteres, (fortè submitteres,) quantum poposcissem, dedisses equimenti, sic scribit, non per e, vt in dictionarijs suis recentiores, ab equo deriuari existimantes, cum potius ab æquitate deriuetur, proinde parem vicem exponit Nonius, scilicet mercedem pro eo quod admissum est. Hesychio fortè est *ἰππονομα*, nisi sit merces quæ pro locatis soluitur. Coitus autem equis non tam laboriosus est quàm bobus, vt Aristoteles scribit: qui itidem de æquitate qua procreationi aptus est, hæc diuersis locis ferè prodidit: Equus coire incipit bimus, tam mas quàm fæmina: sed hoc in paucis fit, pullique eorum ipsorum minores imbecillioresq; sunt.*

Equus emissarius.

Admissura.

Plinius correctus.

Aequimentum quid.

Coitus.

Actas equi generatio ni apta.

Quod autem plurimum trimatu, tam mares quam fœminæ iucipiunt & proficiunt subide ad pro-
 lis præstantiam, in vicesimum vsque annum. Alicubi hæc eadem repetit. Et alicubi rursus: Coire
 itaque incipit equus vel tricesimo mense: sed quoad dignè procreare possit, tunc tempus est, cum
 dentibus mittendis cessauit, verum iam nonnullos etiam cum mutant, implere potuisse aiunt: id-
 que fieri ita confirmant, nisi natura steriles sint. Et rursus: Fit itaq. vt equis ferè tempus idoneum
 maxime sit ad procreandum, cum annum quartum & sex menses completerit: seniores equi profe-
 cto fœcundiores sunt, tam fœminæ quàm mares. Alibi etiam tum in equorum, tum in boum ge-
 nere turgere ait prius ad coitum minores natu, quàm maiores. Deniq. iuniorum equorum coi-
 tum præter ætatem contingere asserit pabuli bonitate & copia: Plinius verò equas post tertium
 annum, aut post vnum ab enixu vtiliter admitti putari ait, cogique inuitas: domitas autem sexa-
 ginta diebus equire, antequam gregales dici. Petrus Martyr de Hispaniola insula loquens equas
 decimo postquam natæ sunt mense concipere & geminos sæpè vnico partu excludere vulgò ferri
 testatur, diutiusq. quàm sub nostro Cælo viuere. Columella equum marem minorem trimo non
 esse idoneum admissuræ nonnullos putare tradit: posse verò vsque ad vicesimum annum procrea-
 re: fœminam verò bimam posse rectè concipere: vt post tertium annum enixa foetum educet: eam-
 que post decennium non esse vtilem, quòd ex annosa matre tarda sit atque iners proles. Anato-
 lius vult, vt sit admissarius cum admissuræ destinatur, quinquennis, decimum verò quartum agens
 annum à superuentu conquiescat. Equarum prurientium signa collegit Aristoteles: coitus tem-
 pore eas inquiens colligere sese & societate magis quàm antea gaudere: iactare caudam crebrius,
 vocem immutare, humorem emittere suis genitalibus similem genituræ, sed multò tenuiorem,
 quàm mares, quem hippomanes nonnulli appellant, non quod pullis nascentibus adhæret: accipi
 cum humorem difficile esse dici, quod paulatim admodum labitur: Mingere etiam pluries, atque
 inter se ludere, cum equiunt. Mas eodem testante non certo dierum numero implet, sed aliquan-
 do vno, aut duobus tribusve; aliquando pluribus; serius certè quàm a sinus, equam superueniens
 implet. Et alibi: equæ (inquit) interposito tempore admittuntur, quoniam ferre continuò ne-
 queant. Quod verò interpositum tempus vocet, aliàs ostendit, inquiens: Non statim à partu equa
 impletur, sed intermisso tempore & melius quarto aut quinto anno interposito procreat. Omni-
 no si nihil plus detur, vnum tamen interponere annum & quasi nouale facere necesse est. Sed
 Columella vulgari equæ solenne esse ait, vt omnibus annis pariat, generosam verò conuenire al-
 ternis continere, quo firmior pullus lacte materno laboribus certaminum præparetur. Ita & Var-
 ro, alternis qui admittunt, diuturniores equos & meliores pullos fieri dici asserit. Necnon Palla-
 dius generosas equas & quæ masculos enutriunt, alternis (inquit) annis submittere debebimus,
 vt pullis puri & copiosi lactis robur infundant: cæteræ passim replendæ. Diligentiores tradunt, vt
 annotauit Plinius, equos & canes & sues initum matutinum appetere, fœminas autem post meri-
 diem blandiri. Varro & Absyrtus die, mane & vesperi admittere oportere inquiunt, cum tem-
 pus anni venerit; de quo nunc. Aristoteles initium coeundi in vere esse ait. Et alibi, Admissarios
 (inquit) non vt equæ, sic asinæ æquinoctio admouent, sed æstiuo solstitio, vt tempore calido pul-
 li nascantur. Ita etiam Varro, *Fœtura initium (inquit) admissiois facere oportet, ab æquinoctio ver-
 no ad solstitium, vt partus idoneo tempore fiat.* Columella admissuræ certa tempora in vulgaribus
 equis seruari negat: generosis verò matribus circa vernum æquinoctium mares iungi oportere,
 vt eodem tempore quo conceperint, iam lætis & herbidis campis post anni messem paruo cum
 labore foetum educant. Nam mense duodecimo partum ædunt, inquit, maximeque curandum
 est prædicto tempore anni, vt tam fœminis quàm admissarijs desiderantibus coeundi fiat potestas:
 quoniam si prohibeas, libidinis exstimulantur furijs, vt modò dictum est. Absyrtus etiam cur hoc
 tempore coitus sit concedendus, aut potius procurandus, rationem reddit: Tempus congressui ap-
 tissimum existere inquiens ab æquinoctio verno, hoc est à vigesima secunda Martij, vsq. ad vige-
 simam secundam Iunij, vt partus videlicet fiat circa temperatissimum herbescentemq. anni consti-
 tutionem. Equa siquidem vtero gerit vndecim mensium decemq. dierum curriculo. Etenim quæ
 concipiuntur post æstiuum solstitium, ea sanè infeliciter educantur, prorsusq. inutilia sunt. Ruf-
 fius cum & ipse commodum videri dixisset, vt equi locis calidis mense Aprili, frigidioribus autem
 Maio admittantur, quia nimirum, vt dictum est, circumuoluto anno pulli eodem tempore nati,
 & aerem temperatum & copiosum inueniunt nutrimentum, subiungit, autumnus etiam easdem ob
 causas non incòmodus est nascentibus in eo pullis. Elei equas finibus suis eductas iniri faciebant,
 quòd sexcentis experimentis cognitum haberent, miræ fœlicitatis prolem sic prouenire: cuius rei
 Plutarchus causam reddit Oenomai regis execrationem. Equabus (inquit) equiëtibus extra fines
 abactis admissuram dant Elei, quòd regum omnium Oenomaus equorum studiosissimus qui hoc
 animal dilexit plurimū, multa & dira execratus esset in capita equorum, qui ineunt Elide equas,
 cuius metu deuotionis auersantur eas. Quid si verò moderatum illum ex itinere laborem, quo pi-
 tuito-

*Actas coi-
 sui apta-
 que.*

*Dec. 7. cap.
 9.*

*Mas quan-
 do impleat*

*Pulli vt na-
 scantur ge-
 nerosiores.*

*Coeundi
 tempus.*

*Partus tē-
 pus.*

*Tempus
 coitus ap-
 tissimum.*

*Elei cur
 extra fines
 suos admit-
 tent.
 in Quest.
 Graecis.*

E

F

G

H

tuito-

pituitosus veterosusque humor, quo dominante pigri procreantur pulli, & ad agonalia inepti, dissipatur, potius causam fuisse dicamus? Equi (inquit Ruffius) ad generandum admittendi, copiose pasci debent, & sine labore, non prorsus tamen ocio relinquendi, ne iners & pituitosus humor augeatur, sed moderatis exercitijs recreandi magis quam fatigandi sunt. Absyrtus quoque admissarium equum ab operibus relaxari oportere asserit: alioqui etiam eo tempore quo vocatur ad ineundas equas, non tantum ut Veneri superesse queat, verum quia etiam quod fortior ineat, eò firmiora semina præbeat futuræ stirpi, Columella roborari iubet largo cibo, & iam appropinquante vere, ordeo eruoque saginari: super qua re audiamus Virgilium:

*His animaduersis, instant sub tempus, & omnes,
Impendunt curas, densò distendere pingui,
Quem legere ducem, & pecori duxere maritum:
Florentesq; secant herbas, fluuiosque ministrant,
Farraque: ne blando nequeant superesse labori,
Inualidique patrum referant ieiunia nati:
Ipsa autem macie tenuant armenta volentes:
Atque ubi concubitus primos iam nota voluptas
Solllicitat, frondesque negant, & fontibus arcent:
Sape etiam cursu quatiunt, & sole fatigant.
Cum grauitè tussis gemit aera frugibus; & cum
Surgentem ad Zephyrum palea iactantur inanes.
Hoc faciunt, nimio ne luxu obtuser usus
Sit genitali aruo, & sulcos oblimet inertes,
Sed rapiat sitiens Venerem, interiusque recondat.*

Anatolius cum admissuræ tempus ab æquinoctio verno vsque ad solstitium æstiuum statui dixisset, addit hoc pecus vbertate verni pabuli lasciuire: cæterum non esse permittendum, ut strigosa equa & sorde obfita saliat, quippe cum talium cupiditate celerius equum sollicitari constet, perinde quasi stimulatus hac colluione gaudeat. Quamuis modo salacissimum hoc pecus sit, & libidini impensius addictum, fit tamen, ut salacitatem promouere cogamur. Absyrtus, ut admissarius in Venerem proruat, hoc præscribit remedium. Vstam cerui caudam cum vino terito: testes & genitale linito. Sic hebes, ait, equus voluptate sollicitatur ad Venerem. Sunt qui cicer exhibent, quod hoc legumen potissimum Venerem incitet & semen generare credatur. Quomodo autem efficiatur, ut armentitiæ concipiant, legimus in Hippiatricis Græcis. Si gregalem (inquit Hippocrates) equam concipere velis, vrticam in os equi pellito. Ocimum (inquit Plinius) Venerem stimulat, ideo etiam equis asinisque admissuræ tempore ingeritur. Idem satyrii genus erythraicon arietibus quoque & hircis ad Venerem seignioribus in potu dari ait, & à Sarmatis, equis ob assiduum laborem pigrioribus in coitu, hocque vitium profedanum appellari. Coitum etiam in equo iuuat puluis testiculorum equi in potu datus, ut Aggregator ait citans Plinium. Quod si admissarius iners in Venerem est, Columella, odore vult perfricari deterfis spongia fæminæ locis & admota naribus equi. Idem scribit Absyrtus, ut in Geoponicis legimus. Si fastidium salendi est, Varro iubet, scillæ modicum conteri cum aqua ad mellis crassitudinem, deinde ea re naturam equæ, cum menses ferunt, tangi: contra, ab locis equæ nares equi tangi. Similiter si equa recusat, elicitur cupiditas, odore genitalium admoto naribus, ut Columella tradit: si verò marem non patitur, detrita scilla naturalia eius lini ait: atque ita accendi libidinem. Macer in fæminis iumentorum vrticam coitum incitare testatur, si folijs eius vulua perfricetur. Anatolius gallinaceo fimo cum resina terebinthina trito easdem partes oblinat, magis tamen libidinem prouocari putat, si scilla affricetur. Ruffius sæpe etiam contingere asserit, ut equa salientem quidem equum admittat, coitum tamen detrectet: quod ex defectu (inquit) caloris circa naturalia contingit: quamobrem vrtica aut scilla perfricari debent. Porro sterilis equa concipiet auctore Hippocrate, si fascem porrorum in pilo tusum vini cyatho perfundes & cantharides versicolores numero duodecim, ex aqua biduum oriculario clystere in vuluam ingeres: postero die equum ad ineundam fæminam emittes: postquam defiliuit, bis genitales locos elues. Aliud: Nitrum, passeris fimum, resina terebinthina simul teruntur & in vnum coacta naturalibus inferuntur. Non defuere etiam qui darent operam, ut annotauit Anatolius, quo magis equarum amore flagrent admissarij, ut iubæ suorumque capillorum venustate, necnon ceteris elegantibus honestamentis exornentur, & ad hoc si quæ pollent aliæ cupidinis illecebræ: quin eam quoque equo tanquam cursu certantem proponerent. His autem lenocinijs credere equum ad amorem inuitari. Nonnunquam tamen ignobilis quoque vulgaris equus elicit cupidinem coeundi, auctore Columella: nam ubi admotus tentauit obsequium, fæmina abducitur, & iam patientiori generosior equus imponitur.

Admissarius vltimus.

Salacitas vt augeatur.

Cap. 14.

Equa sterilis vt concipiat.

Ornatus amat admissarius.

L. 12. c. 44. Aelianus Lybicas equas vsque adeo tibiæ cantu oblectari asserit, vt huius blandimentis ad homines manfuescant, & insultare ac lædere desinant, & quocumq; eas cantiuncularum blanditiæ inuitauerint, eo pastorem consequantur, cum ille insistit, has etiam à progrediendo ait se iustinare: ac si cantum contentiorem ad tibiæ canat, ex eo tanta voluptate affici, vt lachrymas tenere non possit: Earum autem pastores ex rhododaphne arbore pastoritiam fistulam excuare; eiusq; sonoro inflatu armentum antegradientes demulcere. Euripides dicit pastores ad tibiæ canentes, ad Venerem equas incitare, atque etiam equos ad ineundas fæminas incendere. Ad hunc igitur modum equinas nuptias initiari, vt nuptiale carmen præcinant. Meminit huius rei etiam Plutarchus his verbis: Videtur autem Aristoteles etiam non iustam adferre causam, cur solæ delectationes spectaculorum & auditionum intemperantiæ culpa vacent: quia scilicet hominis ea sint propriæ: reliquæ etiam à brutis percipiuntur. Video enim multa horum quoque musica demulceri, vt ceruos fistulis, & equabus cum ineuntur cantio occinitur, quam ἵππὸ φωνῆ nuncupant. Pollux verò hippophorbium genus ait esse tibiæ quod Libyes Scenitæ, inquit, inuenerunt; hac ad equorum pascua vti: materiam esse laurum detracto cortice; nam exempta medulla acutum reddere sonum & equorum celeritati conuenientem. Præterea quod Aelianus de Lybicis equis scribit, inuenio etiam de equis Mysiæ, apud eundem ipsum Aelianum. Apud Mysos, ait, cum equinum genus coit, quidam velut hymeneum quendam nuptijs præcinunt, & cantus suauitate permulsæ equæ grauidæ fiunt, & formæ pulchritudine, eximios pullos ex sese pariunt. Iam verò è contrario libidinem aliquoties in salacissimo hoc animante inhibere cogimur; nam alioqui robur corporis absumitur; vt ostendit diuinus poeta, dum canit:

Libido vt frenetur & extinguitur.

*Sed non vlla magis vires industria firmat,
Quam Venerem, & cæci stimulos auertere amoris
Sive boum, sive est cui gratior usus equorum.*

Tolli autem hoc fastidium Varro & Columella docent, si ad equarum naturalia mares naribus admoveantur. Adhæc aliquot regionibus, vt ex Columella diximus, tanto coeundi ardore fæminæ flagrant, vt etiam si mas desit, assidua & nimia cupiditate figurantes sibi ipsæ Venerem vento concipiant. Quæ poeta (inquit idem Columella) licentius dicit:

*Continuoque audis ubi subdita flamma medullis
Vere mgis (quia vere calor redit ossibus) illæ
Ore omnes versa in Zephyrum stant rupibus altis
Exceptantque leueis auras; & saepe sine vllis
Coniugis vento grauidæ (mirabile ductu)
Saxa per scopulos, & depressas conualles
Diffugiunt, non Eure tuos; neque Solis ad ortus:
In Boream, Caurumque, aut vnde nigerrimus Auster
Nascitur, & pluuio contristat frigore calum.*

An ex vento concipiatur.

Cum sit notissimum etiam in sacro monte Hispaniæ, qui procurrat in Occidentem iuxta Oceanum, frequenter equas sine coitu ventrem pertulisse, foetumque educasse, qui tamen inutilis est, quod triennio priusquam adolescat, morte absumitur: quare, vt dixi, dabimus operam, ne circa æquinoctium vernum equæ desiderijs naturalibus angantur: Hactenus Columella: sed verumne an falsum sit, ita vento concipere, alij astruunt, alij negant; Ex affirmantibus est M. Varro: *In futura (inquit) res incredibilis est in Hispania; sed est vera, quod in Lusitania ad Oceanum in ea regione, ubi est oppidum Olyssipo monte Tagro, quadam è vento concipiunt equa, vt hic gallina quoque solent, quarum oua hypæpanemia appellant: sed ex his equis qui nati pulli, non plus triennium viuunt.* Vbi pro Tagro legi debet sacro, vt ex allatis Columellæ verbis optimè restituit Scaliger iunior in suis notis. Affirmat etiam Plinius & Solinus, constare dicentes in Lusitania circa Olyssiponem oppidum & Tagrum amnem, equas Fauonio flante obuertas animalem concipere spiritum idque partum fieri, & gigni perniciosissimum ita, sed triennium vitæ non excedere. Albertus quoque ex Auicenna, cum equæ proprium esse dixisset, pede aut coxa aliquantulum recalcitrare, cum desiderat coitum; addit, & hoc modo aperit vterum, hauritque eo meridionalem aut septentrionalem ventum, quo plurimum delectatur. Scribit etiam Auicenna senem quendam fide dignum, natum in insula cui Arabicum nomen Dealtufa, sibi narrasse, quod equa Arabica illic concepto vento non cessarit currere per desiderium coitus, donec octo leucas mensa fines insulæ attigit. Homerus itidem hoc non impossibile existimans neque incredibile hominibus, visum esse ait equorum subuentaneorum genus. Ait enim Boream adamaslæ Troicas quasdam equas, easque impleuisse semine, genusque equorum inde procreatum celerrimum, vt supra ex eo recitauimus. Et Silius Italicus:

Lib. 3.

*Hic adeo cum ver placidum, flatusque tepescit
Concubitus seruans tantos grex prestat equarum*

*Et Venerem occultam genitali concipit aura:
Sed non multa dies generi, properatque senectus
Septimaque his stabulis longissima ducitur etas.*

Diuus Augustinus idem & in Cappadocia scribit contingere. Sed & Aristoteles equas scribit *Euentari* *quid.* *Lib. 7. V. 20* *Lect. ca. 6* *quæ supra citauimus, ostendit Petrus Victorius. Eos verò qui per os in ventum obuersum apud poetam, equarum naturalia intelligunt, eos errare putat Pontanus. Rabicanum celerrimū equum similiter Lud. Airostus abiq. patris opera conceptum fingit, sed ex igne & vento:*

*Questo è il defrier, che fù de l Argalia,
Che di fiamma, e di vento era concetto,
Et senza fieno, & biada si nutria
Da l aria pura, e Rabican fù detto.*

E contrario equas ita in Lusitanis Fauonio spirante concipere falsò à compluribus proditū existi- *Lib. 44.*
mat Iustinus, fabulasq. vocat, quæ ex equarum Lusitaniæ natæ sint fecunditate, pedumque & *Li. 10. Pra-*
curfus pernitate. Equidem & Aristoteles alicubi equum ijs animantibus annumerat, quæ nisi *bl. 64.*
per coitum generant. Quam ob causam (inquit) animantium alia non solùm coitu, sed etiam
sponte naturæ procreantur; alia coitu duntaxat proueniunt, vt homo, vt equus. An quòd etsi non
aliam ob causam, tamen quod alijs gignendi tempus breue statutum est, itaq. fieri non potest vt
tempus quod vim obtinet generandi, amplificetur prorogeturq., sed temporum vicissitudine,
commutationeq. vt procreentur, contingit: Alijs multò generatio ampliari solet: Etenim vel
anno vel decem mensium spatio confici assolet: Quapropter vel nullo pacto vel ex coitu procreen- *Equæ non*
tur illa necesse est. Fit etiam in equorum genere; vt habemus apud eundem Aristotelem, vt *omnes ge-*
aliæ omnino steriles sint; aliæ concipiant quidem, sed edere nequeant: cuius rei indicium aiunt, *nerant.*
quòd foetus circum renes alia quædam specie propemodum renum, ita continet, vt rescissus qua-
tuor renes habere videatur. Vt autem in sterili equa conceptio promoueat, paulò antè ex Hip-
pocrate recensui. Quidam præcipiunt (quod etiam dictum est) admissarium saginari, vt hac sagi-
na hilaris plurimis fæminis sufficiat, veruntamen ex Columellæ præcepto nec minus quàm quin-
decim, nec rursus plures quàm viginti vnus debet implere. Palladius æqualem omnibus nume- *Quot equæ*
rum adhiberi posse negat, sed æstimatis viribus vniuscuiusq. admissarij, submitti vult pauca vel *vni equo*
numerosa coniugia. hæc. n. rem efficere vt admissarijs non parua ætate durare possint. Iuueni ta- *sufficiant.*
men equo & viribus formaq. constanti non amplius quàm duodecim vel quindecim debere ad-
mitteri, cæteris pro qualitate virium suarum Lucienus quoq. apud Varronem tradit: Ego quoque
adueniens aperiam (inquit) carceres & equos emittere incipiam, nec solùm mares, quos admissarios habeo, vt
Atticus singulos in feminas denas è queis feminas Commodius Equiculus vir fortissimus etiam patre militari
iuxta ac mares habere solebat. Aristoteles tamen, vt antea recitauimus, tricenas fæminas & paulò
etiam plures, singulis maribus dari asserit. Cui conceptus indicium est, cum menses cessarunt, *Conceptus*
spatio temporis bimestri, trimestri, quadrimestri, semestri: sed id (inquit) percipere difficile *signa.*
est, nisi quis iamdudum secutus, assuetusq. admodum sit. Absyrtus an coucepit equa, hoc
periculo constare asserit: si semel subacta marem postea respuerit, post dies denos rursus conci-
lientur: quòd si ne tunc quidem equum exceperit, secernenda erit ceu iam grauida. Varro et-
iam quoad satis sit admitti, ipsas significare ait, quòd se defendant. Plinius annotauit, equas
cum concepere, colorem ilicò mutare rubriore pilo, vel quicumq. sit pleniore: hocq. argumen-
to definere admittere etiam volentes. Idem testatur equas solas animalium à coitu currere ex ad-
uerso Aquilonum Austrorumq., prout marem aut fæminam concepere. Africanus verò si quis-
piam marem nasci velit, equam obijci iubet, cum Aquilonius inspiret ventus: si fæminam fingi sit *Vt mas con-*
in animo, cum Auster perflat. Vbi admissarius equam superuenerit, (inquit idem) certis signis *cipiatur, &*
comprehendere licet, quem sexum generauerit: quoniam si parte dextra defiliuit, marem semi- *vt fæmina*
na se manifestum est, si læua, fæminam. Democritus verò etiam nostri arbitrij esse æstimat, vt
vel fæmina vel masculus concipiatur: præcipit enim, vt cum prognerari marem velimus, fini-
strum testiculum admissarij lineo funiculo, aliove quolibet obligemus, cum fæminam dextrum:
idemq. in omnibus penè pecudibus (inquit Columella) faciendum cenet. Inuenio marem edi-
turam equam si submittatur tertio ante plenilunium die, fæminam si tertio post plenilunium. Sunt
etiam

Et color etiam inquit Absyrtus, qui rerum perpulchrarum studiosiores, asinum, equum aut alium quemvis **E**
pro arbi- admittarium huius coloris vestimento contegunt, quem futuram pullationem referre vel int. Siqui-
trio acqui- dem qualem vestitu colorem ij mentientur, in talem enata progenies degenerabit. Simile quid
ratur. alibi etiam ex Oppiano scripsimus, nonnullaq. cosmetica addidimus, quibus color pro arbitrio no-
Iusta equa. stro inducitur. Si admittarijs similes omnino foetus edat, iustam dicere licebit: nam Aristoteles
 lib. 2. Politicorum cap. 3. & 7. Hist. cap. 6. ita vocata fuisse scribit in Pharsalia qua semper similem
 equo cui coniuncta fuerat, partum reddebat. A coitu ad cursum mox adigenda est equa, ne geni-
 talem vrinam profundat. Cum conceperit, Varro videndum esse ait, ne aut laboret plusculum, aut
 ne frigidis locis habeatur, algorem enim maximè prægnantibus obesse. Itaq. in stabulis fugienda
In prægnā- esse humida, amandam siccitatem, clausa habenda ostia & fenestras, & inter singulas à præsepi-
tibus qua bus interijci debere longurios, qui eas discernant, ne inter se pugnare possint. Adhæc neq. impleri
obseruanda cibo vult, neq. esurire etiam. Columella verò largo pastu firmari cupit, & si frigore hyemis herbe
 defecerint, tecto contineri, nullo aut opere aut cursu exrerceri, neq. frigori committi, nec in angu-
 sto clausoue, ne aliæ aliarum conceptus elidant: quòd hæc omnia incommoda foetum abigere
 queant. Vult similiter Virgilius:

*Non illas grauibus quisquam iuga ducere plaustris
 Non saltu superare viam su passus: & acri
 Carpere prata fuga, fluviosque innare rapaces.
 Saltibus in vacuis pascant: & plena secundum
 Flumina; muscus ubi, & viridissima gramine ripa:
 Speluncaque tegant: & saxea procubet umbra.*

Labores in Ruffius verò grauidas à maribus separari, mox ita curari præcipit, vt neque macilentæ nimis, nec
gravidis nō obesæ euadant, sed inter vtrumq. habitum mediocres. Vterq. enim si immodicus (inquit) fue-
obesse. rit, vt vel abortus fiat, aut infirmior, aut minor foetus, in causa est. Cæterum vt quidem istius-
 modi præcepta summoperè laudo, ita contrà inuenio nonnullis equabus grauidis labores etiam
 maximos nihil obfuisse, id quod etiam annotauit Plinius his verbis: *Nec impedit quasdam ob opere,*
falluntque grauidæ. Vicisse Olympia prænantem equam Echekratidis Thessali inuenimus. Sed conceptio-
 nis tempus distingui etiam potest, ita vt vbi recens est, regulæ istæ sint diligenter obseruandæ, mox
 verò firmiter hærente foetu, non item. Nam & Scythæ referente Aristotele equabus grauibus
 equitant, cum primùm se mouerit foetus & nimirum eam proficere (inquit) ad partus facilitatem
 arbitrantur. Anatolius rerum peregrinarum obiectu abortum facile contrahi scribit, ideoque
 cauendum ne pabuli mutatione tententur, neque infestentur aquarum insuetarum nouitate.
 Abortus autem non vna causa est. Aristoteles tradit, & multi ex eo, abortire equam odore
 fungi fumigantis lucernæ extinctæ, id quod mulieribus quibusdam contigisse etiam certum est. Si
 cum equa ex equo prægnante coierit asinus, foetus iam conceptus corrumpitur testante eodem.
 Plinius cōceptum ex equo si sequatur asini coitus, abortu perimere scribit: non item ex asino equi.
 Aristoteles causam reijcit in asinini feminis frigiditatem: & aliàs; equi genituram (inquit) cor-
 rumpit asinus: sed equus asini minimè, cum equa iam asini initu conceperit. Ait etiam, cum
 equus cum asina, vel asinus cum equa coierit, multò magis abortum consequi, quàm si vnigenæ
 inter se iungantur: verbi gratia equa cum equo, aut asina cum asino. Vtraq. equa scilicet & asi-
 na annum vterum ferunt, & idem Aristoteles prodidit, id que Varro etiam, Columella, Plinius
 alijq. asserunt. Duodecimo mense die decimo aiunt nasci, inquit idem Varro, quæ post id tem-
 pus nascuntur, ferè vitiosa atq. inutilia existunt. Absyrtus tamen equam scribit vterum gerere
 vndecim mensium decemque dierum curriculo. Mares citiùs in vtero quàm fæminæ perficiun-
 tur, notante Aristotele, quare etiam pariendi tempus determinatum esse nequit. Facillimè au-

Abortus
causa.

Quamdiu
vterum fe-
rant.

Equa par-
tus facilis.

Libr. 10.
Prob.

Cur tar-
dus quam
mulier pa-
riat.

Cur ma-
gnam animã.
ita raro nō
tra pariat.

tem omnium quadrupedum equam parere testatur, & cum cæteræ quadrupedes iacentes pare-
 re soleant, hanc cum tempus pariendi appropinquauerit, erigere se, stantemque emittere par-
 tum, (hoc & Plinius notauit) parere autem magna ex parte singulos, sed gemellos quoque ali-
 quando: vacare admodum à purgamentis in partu: minimumq. emittere profluuium sanguinis,
 videlicet pro corporis magnitudine: cum peperit, statim secundas deuorare, atq. etiam quod pul-
 li nascentis fronti adhæret, hippomanes dictum, de quo supra. Eumelus author est cum tardiùs
 pullitium enicitur, continuò egerituram si comprehensas leniter nares constrinxeris. Cur verò tar-
 diùs quàm homo pariat, alibi Aristoteles causam esse ait vteri duritiæ, quo modo enim sitiens ager
 haud citò suas stirpes enutrit: sic durior vulua equarum in formando nutrimento suo foetu re-
 moratur. Sed hac de re antea etiam scriptum est. Quærit etiam cur monstra parua quadrupedes
 pariant; homo autem grandescq. animantes omnes minus, vt equi & asini? An quod parua (in-
 quit) vt canes, sues, capræ, oues, longè sunt fœcundiores quàm grandes: illarum enim aliæ om-
 nino singulos pariunt, alia magna ex parte. Monstra autem tum confici solent, cum plura femina
 inter

inter se cohærescunt, confundunturque, vel cum prodeunt ex mare, vel cum se in famina permiscunt, unde aues etiam monstra edere possunt. Oua namque vitello pariunt geminato. Monstrum autem ex geminatis illis consistit, quorum vitelli nulla interiecta membrana distinguuntur. Hæc ille. Cæterum cum in monstrorum mentionem inciderimus, hoc potius quam alio loco licet obiter meminisse, reperiri in equino quoque ut in hominum genere, in quibus vtriusque sexus membra sunt conspicua. De Nerone legimus equas habuisse hermaphroditas ex agro Treuerico quas Equi hercarpento suo subiuges ostentabat, ceu planè visenda res esset, inquit Plinius, principem terrarum maphrodi- infidere portentis. Testatur & Cardanus equum se vidisse androginum. Is erat (inquit) Princi- ti. ualli Vicécomitis: Vnum habebat tantum testem proprio loco, cum mammis tumidis, ut equæ Lib. II. ca. habent, inde vuluam proprio loco, & ex vulua penis emittebatur. Hinniebat ad equas, & for- 49. ma masculina erat, promptus & erectus capite, crassiore autem corpore, colore griseo, (ut vo- Li. 7. de cant,) caput magnum; penis non maior palmo, cum illum exereret. Emptus aureis triginta sex. var. rer. ca. Certum erat, cum auerso esset pene, coire illum non posse. 33.

V O X.

DE equi voce Latini hinnire, & adhinnire dicunt; ipsam verò vocem hinnitum: Græci $\chi\epsilon\mu\epsilon\tau\iota\zeta\epsilon\nu$, $\epsilon\pi\iota\chi\epsilon\mu\epsilon\tau\iota\zeta\epsilon\nu$, & $\chi\epsilon\mu\epsilon\tau\iota\zeta\epsilon\nu$, ut scribit Iulius Pollux agens de vocibus animalium: addens quibusdam equorum vocem dici quoq. $\phi\rho\upsilon\mu\alpha\gamma\mu\acute{o}\nu$, $\epsilon\sigma\acute{\iota}\gamma$. $\phi\rho\upsilon\mu\alpha\tau\tau\epsilon\sigma\theta\alpha\iota$, omnes verò dicere equos $\phi\rho\upsilon\alpha\tau\tau\epsilon\sigma\theta\alpha\iota$. Interpres Rodolphus Gualterus Tigurinus $\phi\rho\upsilon\mu\alpha\gamma\mu\acute{o}\nu$ vertit fremitum, $\phi\rho\upsilon\mu\alpha\tau\tau\epsilon\sigma\theta\alpha\iota$ fremere, $\phi\rho\upsilon\alpha\tau\tau\epsilon\sigma\theta\alpha\iota$ frendere. Fremere quidem de equis Latini dicunt, frendere quod sciam nunquam. Ex fremitu equorum (inquit Cæsar) illata suspicione. Virgilius:

----- Equorum ardescit fremitus, & alibi.

Poscit equos, gaudetque tuens ante ora frementes.

$\phi\rho\upsilon\mu\alpha\tau\tau\epsilon\sigma\theta\alpha\iota$ aliàs apud Pollucem scribitur per iota, ubi equinæ vocis synonima recenset: $\iota\pi\pi\acute{o}\varsigma$, $\phi\rho\upsilon\alpha\tau\tau\epsilon\sigma\theta\alpha\iota$, $\chi\epsilon\mu\epsilon\tau\iota\zeta\epsilon\iota$, $\chi\epsilon\mu\epsilon\tau\iota\zeta\epsilon\iota$, $\chi\epsilon\mu\epsilon\tau\iota\zeta\epsilon\iota$, $\phi\rho\upsilon\alpha\gamma\mu\alpha$, $\phi\rho\upsilon\mu\alpha\gamma\mu\acute{o}\varsigma$: $\alpha\delta\mu\alpha$, $\omega\pi\epsilon\upsilon\mu\alpha$, $\phi\upsilon\sigma\mu\alpha$, $\epsilon\gamma\gamma\alpha\upsilon\rho\iota\alpha\mu\alpha$ $\kappa\alpha\iota$ $\alpha\upsilon\chi\eta\mu\alpha$, $\phi\rho\upsilon\mu\alpha\tau\tau\epsilon\sigma\theta\alpha\iota$ $\phi\upsilon\sigma\alpha\upsilon$, $\sigma\theta\mu\alpha\iota\upsilon\epsilon\nu$, $\epsilon\kappa\omega\upsilon\epsilon\nu$, $\gamma\alpha\upsilon\rho\iota\alpha\nu$, $\kappa\alpha\iota$ $\tau\alpha$ $\delta\acute{o}\mu\iota\alpha$. Atque ita potius scribendum esse Suidas & Hesychius ostendunt. Pollux verò mox $\phi\rho\upsilon\mu\alpha\gamma\mu\acute{o}\nu$ & $\phi\rho\upsilon\mu\alpha\tau\tau\epsilon\sigma\theta\alpha\iota$ magis proprium caprarum esse dicit, & Ammonius de differentijs vocum $\phi\rho\upsilon\alpha\tau\tau\epsilon\sigma\theta\alpha\iota$ equi esse scribit, $\phi\rho\upsilon\mu\alpha\tau\tau\epsilon\sigma\theta\alpha\iota$ hirci & $\phi\rho\upsilon\mu\alpha\gamma\mu\acute{o}\nu$ dici quasi $\phi\rho\upsilon\mu\alpha\gamma\mu\acute{o}\nu$, innuens non scribi quidem per ypsilon, videri tamen à $\phi\rho\upsilon\alpha\tau\tau\epsilon\sigma\theta\alpha\iota$ deduci abundante scilicet $\mu\acute{\iota}$, ut & apud Etymologum videre licet. Oppianus equos vocat $\chi\epsilon\mu\epsilon\tau\iota\zeta\epsilon\iota$ pro $\chi\epsilon\mu\epsilon\tau\iota\zeta\epsilon\iota$: quanquam & $\chi\epsilon\mu\epsilon\tau\iota\zeta\epsilon\iota$ & $\chi\epsilon\mu\epsilon\tau\iota\zeta\epsilon\iota$ inueniantur. Hesychius & Varinus $\chi\epsilon\mu\alpha\tau\iota\zeta\epsilon\iota$ exponunt $\alpha\rho\alpha\zeta\alpha$, ut (inquiunt) equus, $\chi\epsilon\mu\epsilon\tau\iota\zeta\epsilon\iota$ verò equorum vocem. Sed apud eosdem alia itidem vocabula pro $\chi\epsilon\mu\alpha\tau\iota\zeta\epsilon\iota$ id est equi voce leguntur, ut $\beta\rho\alpha\chi\alpha\lambda\acute{o}\varsigma$, $\mu\iota\mu\iota\gamma\mu\acute{o}\varsigma$, quod postremum per onomatopœiam factum apparet: De mutatione verò vocis hæc legimus apud Aristotelem: Equorum etiam voces (inquit) differre palam est, fæminæ enim simul ac natæ sunt, vocem exiguam mittunt ac tenuem: mares exiguam quidem & ipsi, sed plenioram tamen & grauiorem quam fæminæ & indies maiorem reddunt. Bimus cum est, atque inire incipit, vocem magnam grauemq. mas mittit: fæmina maiorem quam antè & clariorem vsque ad vigesimum ætatis annum magna ex parte: sed ab hoc tempore imbecillioram tam mares quam fæminæ reddunt. Qui nunquam in aliorum equorum turba hinnit, hunc mutum esse scribit Mizaldus ex Cardinale Simoneta. Inuenio apud Hippocratem vel quicumq. ille est in libro de sacro morbo, si quis acutiorem aut concitioram vocem emitteret, equo fuisse assimilatos, & Neptunum ubi ægrè haberent, causam morbi esse credidisse.

Æ T A S.

EQUI authore Plinio viuunt annis quinquagenis, equæ minori spatio: Aristoteles verò maribus propter coitum vitam breuiorem attribuit in hæc verba. Vita equorū plurimis ad decimum octauum atq. etiam vicesimum annum, sed nonnulli etiam quinq. & viginti atq. triginta egerunt, & si cura diligenter adhibeatur, vel ad quinquaginta protrahitur ætas. Longissima tamen vita in pluribus ad trigesimum annum, quod magna ex parte fieri nouimus. Fæmina magna quidem ex parte quinque & viginti annos viuere potest, sed iam nonnullæ etiam quadraginta vixere. Minus temporis mares viuunt quam fæminæ propter coitum, & qui domi aluntur minus

minus quàm gregarij. Hæc ille, & rursus: Coeunt mares ad annos tricenos ternos: fæminæ ad quadragenos: ita vt per totam ferè vitam coitum equis seruari eueniat. Viuit enim magna ex parte mas annos circiter quinque & triginta, fæmina plusquàm quadraginta. Iam & quinque & sexaginta (septuaginta, Athenæus & Plinius) annis equum vixisse proditum est. Hæc eadem verba leguntur etiam apud Athenæum, citata tamen ex epistola Epicuri. Albertus quoque refert, se à quodam audiuisse milite, quod equum habuisset, qui sexagesimum annum excessisset, semper tamen belli vsui aptus fuisset. Et August. Niphus testatur se ex equisonibus Ferdinandi primi intellexisse, fuisse in regio stabulo septuaginarium equum. Plinio astipulatur Solinus: *In huiusce (inquit) animalis genere atas longior maribus: legimus sane equum adusque annos septuaginta vixisse. Iam illud non venit in ambiguum quod in annum tertium & tricesimum generat, utpote qui etiam post vicesimam mittantur ad sobolem reparandam. Notatum etiam aduertimus Opuntem nomine equum ad gregariam Venerem durasse in annos quadraginta.* Hactenus Solinus: cæterum Opuns oppidum est Euboia, à quo Opuntius sinus dictus est. Habet autem ista ex Aristotele, qui equum (vt supra diximus) apud Opuntem annos quadraginta natum coire potuisse scribit, si priores pedes attollerentur. Quare sic videtur legendum in Solino: *Notatum etiam apud Opuntem nomine, equum ad gregariam Venerem &c.* Ruffius verò tradit, equum si diligenter curetur, & mediocriter equite-

Solinus correctus.

Ætatis diuersitas pro loci diuersitate.

Ætatis æquorum signa.

tur, ita vt non nimio labore exhauriatur, vt plurimum ad vigesimum vsque annum in vigore suo permanere. Differt autem ætatis tempus pro regionis diuersitate: authorem enim habemus Vegetium ætatem longæuam esse Persis, Hunnicis, Epirotis ac Siculis: breuiorem Hispanis ac Numidis. De equis in Lusitania ex vento conceptis, quorum vita triennium non excedit, supra dictum. Ætatem autem non tantum ex dentibus, sed alijs etiam signis oportere agnosci monet idem Vegetius, ne velamentis imperitiæ subeamus (inquit) incommodum, vel curantes ægrotantis ignoremus ætatem: quia sicut hominibus, ita & equis, aliud conuenit cum iumenta sunt feruida, aliud cum senectute iam frigida. Quomodo ex dentibus ætas dignoscatur, & nunquid tutum indæ accipiatur inditium, supra in dentium mentione, aperuimus. Hic alias notas adferemus: nam non ab illis solum peti debent, vt & Anatolius attestatur: qui nonnullos ait à maxillis annos explorare: ipse verò hanc notam ponit: Si cutis à corpore reliquo non ægrè diducta, trahentemq. manum sequens, perquam facilè suam in sedem resilit, equi iuentam denunciabit. Si verò leuata cutis seipsam carni tardiùs agglutinat, senectutem testabitur. Vegetius plerosq. ait afferere domitis & freno assuetis animalibus rugas quæ in labris sunt superioribus, computandas, ita vt ab angulo, vbi coeperit morsus, incipientes vsq. ad extremum labrum perueniamus: quia annorum numerum, rugarum (numerus) inquit, ostendit. Postremò rugarum multitudine, tristitia frontis, deiectione ceruicis, pigritia totius corporis, stupore oculorum palpebrarumq. caluitie senectus ipsa se prodit. Aristoteles etiam in libro de coloribus, animalia quæ in senectute albescunt, vt equi & canes, omnia ex natiuo colore in album mutari asseuerit *διὰ τὸ ἀτροφίαν*, id est propter ablatam nutritionem, vbi in vulgaribus codicibus legitur perperam *διὰ τὸ δτροφίαν*. Est & hoc à veteribus vt annositatis indicium proditum citante Camerario, si contracta armorum pellis lentè explicetur: sed hoc de pelle maxillarum (inquit) scripsit Aristoteles: Dixit equidem philosophus ætatem quadrupedum cognosci, si cutis prætentata maxillis detracta, mox relaxata illico in suum redeat locum, idque indicium esse iunioris, contra si rugata maneat, veteris. Inuenio & ex tota cute tracta ætatem sciri: in iuuenibus ad suum statim locum redire extendiq. in senibus autem non item. Palladius prouectioribus tempora cauari, supercilia canescere, dentesq. prominere ait. Sunt deniq. qui ex iuncturis caudæ iudicent, vbi ætas non amplius ex dentibus innotescit.

Quandiu crescant.

Iliad. β. Equæ Eumeli.

Equæ teste Plinio quinquennio finem crescendi capiunt, mares anno addito. Addit Aristoteles post annis sequentibus totidem crescere in corpulentiam, & ad viginti vsque annos pergere proficiendo: verum celerius fæminas quàm mares perfici: quanquam in vtero mares quàm fæminæ citiùs, quemadmodum etiam homines: idemque vel in cæteris animalibus quæ pariunt plura, fieri solere. Qui ætate minores sunt, vt labores sustinere non possint, Homerus *αἰτάλας πώλες* vocat, adultos & laboribus aptos *πολύληπτες & τάλανι*, vt citat Varinus. Idem Homerus equas Eumeli colore, ætate & magnitudine, figuraq. dorfi per omnia similes describit hoc versu:

Ὅτρισχας, οἰστίας, σαφὴν ἐμὴν ὄτων ἰῖσας id est,

Similes pilo, coenas, velut ad perpendicularum tergo aequales.

Lucretius equos scribit tertio ferè ætatis anno florentissimos esse, hocq. potissimum argumêto probat Centauros neutiquam ex equis fuisse cõceptos, quòd Centaurus etiamnum puer sit, & vix materna vbera relinquat, cum iam equus florem ætatis amisit.

Centaurus non esse equorū prolem.

Principio circum tribus actis impiger annis

Floret equus; puer haudquaquam: quin sæpe etiamnum

Vbera mammarum in somnis lactantia quarit:

Post ubi equum valida vires atate senecta
 Membraque deficiunt fugienti languida vita:
 Tum demum pueris auro florenti iuventus
 Occipit, & molli vestit lanugine malas:
 Ne forte ex homine & veterino semine equorum
 Conferri credas Centauros posse, nec esse.

G R E S S V S.

DE incessus equorum differentijs supra dictum est, nec aliud apud veteres reperio, nisi quod cum incedunt equi, sonitum edunt, pedibus videlicet terram pulsantes; unde sonipedes Latinis, Homero ὄψυχαιε quasi altisoni, aut altum clarumque sonum edentes, & tur sonipedes. in eodem sensu ὄψυχαιε dicuntur, ut ostendit Eustathius. Cardanus causam quaerit, atque etiam reddit, cur homines cadant facillimè & frequenter descendendo, ascendendo minimè: equi pari fermè periculo in utroque versentur. Cum homo (inquit) descendit, nititur in inferius, si labatur pondus corporis, cum nixu iungitur, ideoque homo maximo impetu præceps agitur in inferna: at ascendendo cum nixus sit ad superiora, etiamsi labatur, corporis pondus à nixu & viribus continetur, atque adeò non facillè ruit: equi tamen quoniam poplites non adeò flectere possunt, ascendendo longè magis fatigantur quàm descendendo, ideoque lassius & faciliùs labuntur, & lapsi do & de maiore cum impetu ruunt, descendendo autem magis obnituntur contra pondus, quod quatuor habeant crura ideo faciliùs homine labuntur, dum ascendunt, rariùs verò illo dum descendunt. Boues tutiùs equis per montes incedunt, quod pede sint latiore & ungula humiliore atque diuisa & lentiùs eant: sic ut bos pedem ut B. Hieronymus testatur, posteriorem non prius eleuet, quàm priorem fixerit.

Cur dicantur sonipedes.
 Lib. 13. de Var. rer. c. 63.
 Equi cur ascendendo & descendendo facile cadant.
 Boues cur facile per montes incedant.

C I B V S. P O T V S.

QVIBVS cordi est (inquit Columella) educatio generis equini, maximè conuenit pro- uidere authorem indultium & pabuli copiam: quæ utraque vel mediocria possunt alijs pecoribus adhiberi: summam sedulitatem & largam satietatem desiderat equinum pecus. Equidem pabuli cura neglecta sit, ut generosissimus equus pereat ac corrumpatur, & mediocri prorsus inutilis fiat: contra futiles exiguique admodum pretij sapenumè illa ipsa cura exquisita & assiduo respectu, ad non spernendum vltim, mediocres autem ad præstantiam quoque nonnunquam perducantur. Quod & ipsum poetas veteres indicasse arbitratur Camerarius, cum Neptuni progeniem Arionem vel nescio quem alium, fecere nasci de Cerere. Quo quis non videt significare illos voluisse de bono pastu equos ad diuinitatem propemodum quandam euadere solere. Equus (inquit Plinius) quia frugibus victitat inter animalia sapientissima censetur. Frugibus tamen solis non vescitur, sed & herbis etiam, ut testatur Aristoteles, & nulli non notum est. Hippocrates bouum & equorum cibos ex terra nascentia vocat his verbis: Quin ut rem altiùs expendamus, neque ipsam sanorum dietam ac alimoniam qua nunc vtuntur, inuentam fuisse censeo, si fuisse- cisset homini idem cibus ac potus qui boui ac equo, veluti sunt ex terra nascentia, fructusque (verendum ne fruges scribendum sit, sed & fructibus equi bouesque vescuntur,) ac herbae & fanum: Ex his enim nutriuntur & auferunt & illæsi degunt, non indigentes alia diata: quanquam ego sanè ab initio hominem tali victu vltim esse putem. Fruges aliæ spicatae, siue ut Ausonius loquitur, spicae sunt, ut frumenta, ut triticum, zea, hordeum, auena, aliæ paniculatae, ut panicum, nilium, quales equis exuberant non solent, licet apud Indos ex esu mahiz plurimum adipis corpori adijciant. Herba item vel recens, vel arida, quæ tunc foenum dici solet: & ex frugibus stipulae collectae in eundem vltim conseruantur. In herbarum quibus equi aluntur, enumeratione primò occurrit gramen, quoniam non solum certam herbam quam Græci vocant, denotat, sed alias etiam ex quibus foenum cogitur, id quod in primis ostendit Ouidius, dum ait:

Fertilis ajsiano si non reuoluetur aratro,
 Nil nisi cum spinis gramen habebit ager.

Et Virgilius: — Nulla neque annem
 Libant quadrupes, nec graminis attingit herbam.

Li. 7. c. 27.
 Equi educationi qua necessaria.
 L. 22 c. 25.
 Lib. de vet. med.
 Frugum diuisio.
 Gramen quid.
 Lib. 5. d. 1.
 Trist. eleg. 13.
 Egloga 5.

Iliad. 22. Idem & hoc Homeri de dracone:

Ὡς δὲ δράκων ἐπὶ γῆν ὄρεστος ἀνδρα μένος

Βεβρωὺς καὶ κατὰ φάρμακα, reddidit sic:

Qualis ubi in lucem coluber mala gramina pastus, &c.

Lib. 2. de Finit. Gramen natiuus equorum ci- bus. Cicero: Num igitur viliorem tibi hunc Triarium putas esse posse quam si tua sint Puteolis gramina. Gramen autem siue herbam, natiuum equorum cibum esse poetæ innuunt passim: Ouidius de equis Diomedis regis, qui humanis carnibus eos alebat:

Vt qui terribiles pro gramen habentibus herbis,

Impius humano viscere pavit equos.

Seneca Tragœdus de iisdem:

Egit Treicium gregem,

Quem non Strimonij gramine fluminis

Hebrique ripis pavit Tyrannus

Hospitum dirus, stabulis cruorem

Præbuit sauis &c.

In Ibin.

In Agamem.

Item Claudianus in præfatione libri secundi de raptu Proserpinæ.

Sed postquam Inachijs Alcides missus ab Argis

Thracia pacifero contigit arua pede.

Diraque sanguinei vertit præsepia regis

Et Diomedæos gramine pavit equos,

Tum patriæ festo letatus tempore vates,

Desuetæ repetit sula canora lyra.

Est ubi ita se gramine implet equus, ut præ nimia repletionem, modum sibi præscribere ignarus pereat: quod non ineleganter sic expressit Andreas patritius & academicus Florentinus:

Præcipientes timui saltus rupesque peresas

Aut miserum tristi posse perire fame.

Pabula non timui pingui latissima campo

Qua rupto causam ventre dedere necis.

Lotus.

Odyss. 8.

Cur cyperum loto contulerit Homerus.

Inter herbas modò pratenses quibus equi potissimum delectantur, præcipua est quæ lotus nuncupatur, officinæ melilotum dicunt, in Italia alicubi trifolium caballinum. Telemachus Menelao quos sibi donauerat, equos relinquit apud Homerum, quod cum aspera esset Ithaca equisq; alendis inidonea, Menelaus verò latis imperitaret agris, in quo copia esset loti; Addit autem poeta & cyperi, ut riguos eos agros fuisse indicaret, quibus hoc genus animalis quam maximè delectatur: *Equorum gregibus* (inquit Columella) *spatiosa & palustris, nec non montana pascua eligenda sunt rigua, nec unquam siccanea, vacuane magis quam stirpibus impedita frequenter mollibus potius quam proceris herbis abundantia. Vulgaribus equis passim maribus & faminis pasci permittitur.* Addidit item triticum, zeam & album hordeum, ut nihil quoad cibum apud Menelaum deesse indicaret. Achilles verò qui omnia medicinæ præcepta à Chirone præceptore didicerat, equis suis in ocio degentibus, atque ideo pedum & articularum doloribus obnoxios lotum præbet & apium, quòd huic affectui egregiè opitulatur. Eandem laudem in nutriendis equis habet quæ vocatur à Media regione medica. Medica herba (inquit Strabo) quæ præcipuè equos nutrit, in Media abundat. Cæterum in hac obseruandum quòd teste Aristotele prima falx vitio datur, & cum foetida aqua rigatur, incommoda est. Quater autem rectè, interdum sexies, ut tradit Columella demetitur per annum. Ad maciem equorum nulla restantur, quantum illa prodest. Quæ sit vera medica, & nunquid illa sit quæ apud Hispanos alfalfa vocatur, & summa diligentia propter pecora colitur, diligenter examinabo in plantarum historia: nunc hoc dixisse suffecerit, Hispanicam vocem proximè accedere ad Arabicam alfafat, sic enim nominatur ab Auicenna in capite de Cot: pro qua voce etiam legitur alaselet, & alistiscat: Bellunensis alesfest & fassafa eandem esse scribit: fassafa autem est trifolium quod datur equis saginandis, simile sulæ, ut vetus Auicennæ glossographus interpretatur: Sullam verò Sylvaticus arthriticam, vel secundum quosdam herbam ait esse dulcissimam & gratam equis, qua Calabri equos saginent, Alasfest authore Ebenbitar est vox Persica, idemque significat quod fassafa, quæ est (inquit Andreas Bellunensis) species trifolij, quod datur equis saginandis & in Syria est pabulum omnium pecorum: siccum appellant cor, recens alrathbe. De cyrifo hæc ferè Plinius: *Utilitas quæ eruo sed ocyor satietas, perquam modico pinguescente quadrupede, ut vitimenta hordiaspernant: Et mox: Datur animalibus post biduum semper; hyme verò quod inaruit, madidum. Satiant equos dena libra, & portione minora animalia.* Columella

Medica.

Alfafa sat.

Alaselet.

Alesfest.

Fassafa.

Sulla.

Cot.

Alrathbe.

Cytifus.

L. 13. c. 24.

Quæ in cibo obseruanda.

equo abundè esse ait cytifi viridis pondo xv. Sed antequam vltius procedamus, in equino cibo obseruabimus, animantis præstantiam, locum in quo degit, anni tempus, ætatem, corporis habitum, sexum. Locus duplex, prata nimirum, & stabulum. In pratis eas amat quæ diximus, ab alijs tamen minimè abstinet. Domi pascetur arido fano, vel etiam stramento, Equus (inquit Rufius)

sius) edat fœnum, paleas, herbas, hordeum, auenam, quæ sunt naturales & proprij semper equorum cibi. Si tamen equus sit iuuenis herbis & fœno cum hordeo vel alio simili vel sine hordeo pascatur sufficienter: quoniam herbæ & fœnum ventrem dilatant & corpus, & humiditate sua alunt augentque. Nam cum omne animal natura humidum sit, equus in omni ætate reficiendus est humidioribus herbis. Vbi iam adultus & labori idoneus fuerit, ficcioribus alimentis mediocriter vtatur, vt paleis & hordeo & similibus. Paleæ quidem cum ficciores sint, equum non facile obesum reddunt, sed in habitu mediocri conseruant, & robur addunt. Nam dura cum dissoluantur ægrius, vires diuitius fouent; tenera & mollia non item. Nemesianus quoque paleis tantum & hordeo alendos indicat, inquiens:

Cibus proprius.

Palea.

*Inde ubi pubentes calamos durauerit ætas,
Lactentesque urens herbas siccauerit omnem
Mensibus humorem, calmisque armarit aristas,
Hordea tum paleasque leues præbere memento.*

Quantoperè autem hordei esu delectentur, indicat Plautinus ille, qui ferenti seminatus, his verbis:

Hordeo ut delectentur In Asinaria

Demam iam tibi de hordeo, totum ni badifas.

Menelaus autem apud Homerum solutis Telemachi equis, iam vix ad præsepe ligatis & sudore adhuc madentibus album hordeum & Zeam apponi iubet. Idem & Achilles præstantissimum suis equis obiciebat, vnde postpodum Achilleum id nuncupari meruit cum apud Hippocratem, tum apud Aristophanem, necnon apud Theophrastum, atque alios. Albertus Magnus hordeum & filiginem ideo probat, quod minus quam auena aut triticum inflet aut etiam spelta. Vtraque tamen Germania equos suos multo magis auena quam hordeo enutrit; multoque plus semper absomit auenæ ad iumentotum esum quam ad proprium. Alberto astipulatur Camerarius, Germaniæque morem illum improbat. Pabulum auenæ, ait, apud nos dari solet; etsi nonnunquam hordeum apponunt, idque existimo si fieret crebrius, futurum cum equorum bono: nam alit magis hordeum, & est minus, crudum id est, *πρωτόν*: & sanguinem gignit tenuiorem. Cum autem hordeo equus connutritur, *ὀκονισσάει* pronunciatur, vt notum est ex hoc Homeri:

Auena.

*Ὅς δ' ὄρετις σάτος ἰσώπος ὀκονισσάει καὶ φάρην,
Δεσμὸν ἀπορρήνηξας δριεὶς πεδίοιο προαίτων. id est.
Veluti cum aliquis qui diu stetit equus hordeo paltus ad præsepe,
Vinculo rupto currit per campum terram feriens.*

Iliad. 5.

Glossematarij rationem reddunt, quod hordeum Nicandro vocetur acoste: quanquam apud Thesfalos cibaria omnia eo quoque vocarent nomine. At triticum modò quod attinet, Serapio citans Galenum equos cum edunt frumentum, nunquam sine detrimento id facere scribit. Galenus certe, vbi Hector apud Homerum ita equos suos affatur:

Acoste. Triticum.

*Ἦ μὲν πρῶτον ποτὶ ποιοὶ μελίθρονα τυρόν εἰδνεον.
Vobis prioribus suaue triticum apposuit.*

Li. I. de Aliment. facult. c. 13. Typhæ.

De typhæ femine dicit intelligi, hanc enim equis paruum esse triticum, hancque absque noxa mandere, triticum autem non item. Cæterum hic obseruandum est studium & cura Andromachæ, de equis sui coniugis, eos charissimè alentis, atque adeo cum potiore & maiore diligentia quam proprium coniugem, quod ideo factum ab ea conijciunt docti, quia in ijs positam esse Hectoris salutem aut gloriam militarem siue in euitandis, siue in persequendis hostibus intelligeret. Sic ergò eos aluisse, vt cum ad pugnam deuenirent, robur & generositas eos non deficeret, quæ non parum incrementi ex optimis alimentis accipit: ideoque & vinum bibendum dedisse, vt mox patebit. Hoc itaque nunc ab ijs exigere Hectorem, cum dicit, *Νῦν μοι τὸ νόμισμα ἀποδίνετον*, id est, *nunc mihi pabulum rependite*, quod propriè est de hominibus, nam parentibus debentur & persoluantur alimenta quæ ab ijs accepimus, & hoc dici *τὰ πρῶτα ἀποδιδέναί*. Nonnulli etiam *τυρόν* non triticum sed panem interpretantur, id quod improbari non potest, nam & vbique terrarum nostra ætate multi equis partim vt reficiant, partim vt in labore perdurent, panem vel simpliciter, vel immensum vino offerunt, & apud eundem poetam equi Diomedis electum panem comedunt. Et in quibusdam Angliæ locis panes tradunt ex leguminibus, vt fabis & pisicis confici in hunc usum: in Belgio secalitios potissimum in itinere præbent. Quin ex eodem Homeri loco discimus diuersam esse & fuisse militarium equorum rationem & eorum qui vt in spatijs solis currant, aluntur, cum hi præscriptis quibusdam pabulis vtantur, vt leuiores fiant, in illis armatum hominem vecturis, magis robur quam summam pernecitatem quaramus. Iam verò hordeum similiaque grana sicca offerri solent, quod quidem laudo in ijs qui exercentur, sed otiosis improbo. Eumenes enim rex equis suis obsequis, & exerceri commodè vel quantum necessarium fuisset, non potentibus hordeum obiciebat

Andromacha studium in alendis equis.

Panis.

Vt hordeum præbendum.

elixum, vt refert Plutarchus in eius vita, vt & conficeretur id citius & concoquerent melius. Madefacere pabulum (inquit Camerarius) quamuis plerique improbant, ratione tamen vt interdum hoc fiat, carere non videtur: sicut neque hoc improbandum, vt frustum panis præbeatur nonnunquam cum sale. Nam est pabuli magna ariditas, de qua vt equus siccitate laboret, facile acciderit. Sed fastidiosos hæc equos reddere putant. Id quod, si verò modo & hæc & alia omnia administrantur, non videtur pertimescendum. Multis in locis vicia manipulatim collecta equis præbetur, quod pabulum haud improbari reperio. Damasci referente Bellonio equos & camelos alunt eruilia & eruo. Quodsi modò cogat necessitas, equis præter enumerata pabula, alia quoq; dari possunt. Equi Cæsaris referente Hirtio à Scipionis exercitu in Africa obsessi, cum pabuli inopia quàm maximè premerentur, alga è littore collecta & aqua dulci elota nutriebantur: Pompeiani verò ad Dyrramchiam obsessi propter eandem inopiam folijs ex arboribus stricis & teneris arundinum radicibus equos suos alebant. In regno Senegæ ob aridam tellurem quæ pabula non producit, pro fœno vtuntur phasiolorum laceramentis, vt scribit Aloysius Cadamustus, & loco auenæ succedit Milium, quo mirum in modum (inquit) pinguescunt. Thraces verò equos tribuli folijs faginant, illi scilicet qui ad Strymona amnem habitant, vt Dioscorides & Plinius tradunt: Hic & Parthorum equos scribit hippice herba pastos famem sitimque multos dies perferre. Tartarorum equi, vt Sigismundus Baro notauit ramis & corticibus arborum herbarumque radicibus, vngulis è terra excussis euulsisque aluntur. Matthias à Michou eosdem equos testatur pedibus aquam & pabulum sub niuibis sibi quærere. Paulus Venetus ait in prouincia Aden equos, boues, camelos & oues vesci piscibus, quorum ingens (inquit) illic copia, & libentius siccis quàm recentibus: nam propter immensum calorem herbis & frugibus carent. Dulcinda Persiæ prouincia litoralis est, quæ suis quoque equis referente Scaligerò ficcatos pisces in cibum dat. Idemque de alijs populis prodidit Ælianus in hæc verba. Herodotas & Gedrusios fama est tanquam fœnum pisces equis edendos obijcere: Celtas audio boues & equos piscibus alere: & nonnulli quoque testantur, Macedones & Lydos piscibus equos suos pascere. Et apud Herodotum legimus apud Pæonas qui Prasiadem paludem habitant (vnde breuis admodum in Macedonia via est) iuxta montem Orbelum, equis & subiugalibus pisces pro pabulo præbere. Arabes qui in Africa sedes posuere, equos suos celerrimos vel ad venatum vel ad excursiones non fœno alunt, sed (vt Scaliger testatur) camelino lacte bis in die. Vère tantum tenellas herbas depasci sinunt. Nunc ad consueta nostri cæli pabula reuertamur, quæ potissimum sunt paleæ & hordeum, cuius vicem apud nos & implerisque etiam Italiae locis Zea siue spelta supplet, in Germania, vt dictum est, auena: sed qui equum & sanitate & robore validiorem habere cupit, ei ex Rusij præcepto paleas & hordeum toto anno præbebit, & ne herbas aut farraginem tempore veno det, cauebit: cæterum autumnino herbas rosidas dabit è pratis & nihilominus adijciet annonam hordei pro nocte. Sic equus & sanior & laborum tolerantior & à morbis tutior ac viuacior erit, nec nimium pinguis. Qui sunt principum equifones, generosiores equos & ad cursum præsertim paratos quos Barbaricos dicimus, ita alere solere Grapaldus tradit. Mercatores verò vt pulchriores appareant equi, vt pingues sint, student: quos itaque hoc latere nolim, quod Albertus scribit, tortucas id est, testudines cum pabulo molli decoqui ab ijs qui citò obesos efficere equos desiderant, equos enim grandem quidem inde sed falsam corpulentiam acquirere: Sed & fecale inuenio falsam corpulentiam speciem in equis vendendis representare, si elixum cum pabulo detur. Quod modo ad potum attinet, equi, vt & cameli (inquit Aristoteles) aquam turbulentam & crassam suauius bibunt, quippe qui ne ex fluuio quidem prius hauriant, quàm pede inturbent: possunt vel ad quatuor dies tolerare sine potu, mox bibunt quàm multum. Et alibi: Bibunt equi aquas libentius turbidas, quod si clara est, inturbant vngulis suis, & cum biberint, lauant fetotos, lymphisque potiuntur: balenum enim omnino hoc animal adamat & aquæ deditum est: quamobrem natura etiam equi fluuiatilis ita constat, vt viuere nisi in humore possit. Bos contra quàm equus, nisi aqua sit clara, frigida atque lymphida, bibere nolit. Author etiam quidam obscurus obseruari iubet, ne aqua bibenda equis sit nimium lenta aut mollis, sed duriuscula, turbida & leniter fluens. Hæc enim crassiore sua substantia melius (inquit) nutrit: cæterum quo frigidior aqua est velocius fluit, eò minus alit: conceditur tamen per æstatem cum nimium calorem temperari res postulat. Non parum etiam consuetudini dandum est, quæ licet mala fuerit, subito tamen mutari non debet, sed paulatim. Et quoniam equus nisi affatim bibat, non satis proficit, os ei interdum sale (qui vino nonnunquam recenti conspersus sit) perfricandum est: sic enim bibendi simul edendique auiditas acuetur. Potum omnino procurandum esse innuit Aristoteles, cum potu maximè pinguescere scribit: id quod Auicenna quoque testatur, & quod de turbida aqua diximus, etiam asserit: asseruntque ex eodem multi alij. Cæterum Vegetius

Equi varijs modis aluntur.

Milium.

Cap. 32.

Tribulus.

Hippice.

Arborum rami.

Pisces.

Exer. 206.

5.

Li. 14. cap.

25.

Camelinum lac.

Vt equus sanus & robustus conseruetur.

Vt pulchriores & pinguires appareant.

Aquã qualem desiderant.

Bos aquam clarã amat.

Vt bibat multum.

tius aqua ut sit in potu equis limpida vult & frigida, etiam perennis ac profluens. Nam quicquid importunius (inquit) fluit, virus non admittit. Camerarius quoque aquam cum dixisset nunquam offerendam esse equo, quæ in vase aliquantisper retenta situm duxerit, aut inquam illo aperto aliquid decidisse incubuisseve pulueris seu quisquiliarum possit, sed semper in stabulum importari debere, quandocumque hoc fieri oportebit, & offerendam esse equo recentem: etsi non defunt (inquit) qui stagna turbida optimas & saluberrimas aquationes suppeditare existimarent; cuius rationem ipsi reddiderint: hoc certè videmus plerosque equos fastidire tales aquas, nec velle bibere quamvis sitientes. Etsi vir peritissimus Aristoteles scribit camelos & equos crassiore & turbidior potu gaudere: neque de flumine nisi prius pedibus turbato bibere. Hæc Camerarius. Petrus Crescentiensis mediocritatem seruandam esse innuit, dum iubet, ut aqua sit leniter currens, vel parum turbida; tales enim aquæ calidæ (inquit) sunt & crassiusculæ (miscet autem parum etiam salis, quod & Rufius facit) & magis nutriunt; frigidæ verò & veloces in motu, perparum. Addit tamen Rufius temporibus valdè calidis dulces aquas conuenire videri: sed habendam esse consuetudinis rationem. Et Andreas Baccius aquas palustres ait admodum reficere iumenta in potu, & equos earum usu impinguari: nullaque vbi ex labore aut citato incaluerint itinere, dolorum pericula incurrere, ut si frigidas crudasque bibissent. Vinum quoque apud Homerum potus est equorum, quod suis misceri solitam ait Andromachen. Hector diligentius quidem & accuratius, quam sibi qui ipsius esset maritus: sic enim Hector equos suos alloquitur post recitatum à nobis versum de pane ab eadem Andromache exhibito.

Aquam debere esse citam.

Lib. 9. c. 5.

Aqua palustres.

Lib. 5. de ther. cap. 2.

Vinum bibunt.

Iliad. 9.

Οἶνον τ' ἐγχερασσα πῖον, δὲ θυοδὲ ἀνώγα, id est.

Vinumque immiscens ad bibendum quando animus iuberet.

Ad quem locum commentans Ioan. Spondanus, ait variè hunc de pane & vino poetæ locum fuisse multos interpretatos. Quosdam enim, cum absurdum existimarent, & inusitatum, ut triticum & vinum equis porrigeretur, mirabilem & subtilem nimium constructionem horum vocabulorum confingebant: id quoniam inutile est, & Homeri sententiæ potius (inquit) obest, apage. Alij tolerabilius verba ipsa simpliciter, ut à poeta disposita sunt, sequuntur, nouumque non esse contendunt equos *ἀνοπυτεῖν* vel *πυροφαγεῖν*, præcipuè si ad ea assuefiant, quod non mirum, si equi Diomedis illius Thracij humanis carnibus vescerentur. Ipse autem Spondanus sic statuit, his Andromachen alimentis equos animosiores reddere voluisse: tritico enim (inquit) siue pane pinguescebant, vino alacriores & generosiores reddebantur. Equidem & ego sic intelligendum poetam existimo, quando verisimile est Andromachen tunc tantum mariti sui equos curasse & cibum potumque subministrasse, cum ad bellum ipsi eundem esset. Equos etiam nonnullos vini potu delectari quotidie obseruamus, adeo ut etiam sit credibile, paulatim subtracta aqua, id continuo vsurpare pro potu posse: apparetque inde etiam pingues euadere. Authorem enim habemus Columellam, qui equis sanis sed macilentis, vini potionem dari iubet. Vidi etiam qui vinum nollent attingere, cogerenturque aurigæ per os infundere, ut animosiores laborisque toleratiores euaderent, & Camerarius tradit se audiuisset de quodam, qui cum delectaretur ferocissimis & acerrimis equis, quoties vellet etiam eorum augere animos, tum soleret adductis loco altius capitibus & discluso ore imbrice, infundere illis vini quantum quidem visum esset, quo haurito cum incaluisset sub agitatore illo vesano, ipsi planè furerent. In illis autem locis, vbi vini inopia est, cereuisiam equis præbent, quod & veteres forsitan fecerint, nam interprete Varino *βοπραχος* est rana, auena, & secundum alios frumentacea equorum potio: Hesychius verò alios ait exponere equorum potionem, alios frumentaceam, quasi frumentacea ab equorum potione sit diuersa, ut est reuera, sed & equi eadem delectantur.

Cur panis & vinum equis porrigantur.

Vinum quibus profit.

Bortachus quid.

CVRATORIS OFFICIUM.

CVRA TOREM voco qui equorum curæ præfectus est, quem equarium Solinus, Varro equisonem, Græci hippocomum nuncuparunt: quanquam æquè equi cura ad ipsum dominum quoque spectet. Scitè enim ab equisone dictum esse ait Plutarchus, nihil perinde facinare equum quam regis oculum: quod ipsum M. Cato in agrum trāstulit. Aristoteles hoc quoque dictum laudat, & aliud addit, Egregia sunt (inquit) illa Persæ cuiusdam & Lybios dicta. Nā alter interrogatus, quæ res potissimum saginaret equum, res pōdit, Oculus domini: alter, quod ster-

Lib. de instr. liber.

Domini oculus.

L. 1. Oecon.

cus esset optimam, domini vestigia, inquit. Huc pertinet illud quod refertur à Gellio, quod cum quidam corpulentus ac nitidus equum haberet macilentum, rogatus alius quispiam, quid esset in causa respondit, mirum non debere videri, si equo esset habitior, quandoquidem ipse se pasceret, equum curaret feruus. Tritum etiam apud veteris agriculturæ studiosos prouerbum: omnium optimum esse fimum qui ex frequenti vestigio domini (non feruorum) in agrum cadit, & sicuti equum, ita quoque & agrum impinguare domini oculum. Rectè ergò dominus ipse sæpè respicit ad equum suum, cum vt sciat qua sedulitate curetur, tum vt equo non sit ignotus. Id enim si fecerit, ex eo non paruam voluptatem capiet, & si fortè equum contigerit, inter alios quos possidet, habere strenuum & obsequiosum, eum & amabit, charum habebit & solus potiri cupiet, Teutonum exemplo, qui dicere solent eos qui amant vxores suas, rectè facere, si non dimittant ad externos coetus conuiuiorum & festiuitatum, quòd semper reuertantur cum moribus aut opinionibus nouis: itidemque qui equos quales maximè vellent, nati sint, si vtendos eos dent alijs, hoc scire debere, illos leuissimum aut vehementiùs sed omnino mutatos reuersuros esse. Sed & dominus vt cogitet oportet, præclarum & salutare ad domesticam disciplinam hoc Catonis præceptum, *Frons occipitio prior*; sic enim fiet, vt curatori eiusque ministerijs ita confidat, vt & ipse quoque aspicere crebrò ad operas illorum velit: sæpè cum pabulum dabitur, cum aquabuntur, distringentur, instruentur, ipse adesse cupiat. Cura enim horum animantium ab affectu quodam proficisci debet. Facile autem hoc diligentia & obsequium (inquit Camerarius, ex cuius hippocomo hæc desumpsimus) effecerit, non solum equus vt amet, sed vt requirat etiam atque desideret curatorem suum. Contra si minus sedulò curentur, non modo quod ad pabulum attinet, sed in tota tractatione reliqua, fiunt strigosi & deformes, nam attenuantur & macrescunt, & coxæ eminent & depyges fiunt, non aliter quàm vel manifesto in morbo, vel occulto interdum languore. Rufius ait si diligenter curetur, & mediocriter equitetur, ita vt non nimio labore exhauriatur, vt plurimum ad vigesimum annum in vigore suo permanfurum. Maximi in primis refert ad equi sanitatem, & præstantiam cum acquirendam tum conseruandam ipsum stabulum, siue vt Varro & Cato vocat, equile: quod vt tale sit quale requiritur, ad equi dominum pertinet. In hoc & loci ipsius situs, & mox fabrica considerari examinarique debet. Eò loci stabulum (inquit Xenophon) ædificatum habere conuenit, vt quàm frequentissimè ob oculos domini equus versetur. Ipsius equi veluti conclaue ita construi optimum, vt non magis pabulum de præsepi, quàm cibus domini de penu subduci possit. Palladius vult, vt meridianas quidem plagas respiciat, non tamen egeat septentrionis luminibus, quæ per hyemen clausa minimè noceant, per æstatem patefacta refrigerent. Idem Xenophon stabulum (*ἐξωσάδιον*) exteriore sui parte ita rectissimè se hebebit, (inquit) & pedes equi ampliabit, si rotunda saxa palmari magnitudine, pondere libræ, quam multa, quot quatuor aut quinque plaustra vehere possint, effusè deiciantur & ferro includantur, ne à se discedant. Ac super hæc inductus equus quasi in lapidosa via singulis diebus aliquantisper gradiatur. Nam siue distringatur, seu à muscis pungatur, vti vngulis illum, non secus ac si vadat, necesse est. Etiam testudinem (chelidona) pedis hoc modo effusi lapides solidant. Hac puto autoritate Camerarius in stabulo à plerisque reprobari ait pauimentum ligneum asserum seu trabium atque axium. Columella tamen, cum dixisset, curandum esse vt stabulentur loco sicco, ne humore madescant vngulæ, id facile nos euitare posse scribit, si aut stabula roboreis axibus constrata, aut diligenter subindè emundata fuerit humus, & paleæ supericæ. Et vetus quidam, nescio an Vegetius: plancæ (inquit) roboreæ supponantur stationibus equorum cum stramine, vt iacentibus molle sit, stantibus durum. Sed & Vegetius fusiùs de stabulis qualia esse oporteat, his verbis differit: *Diligens dominus stabulum frequenter intrabit, & primum dabit operam vt stratus pontilis*, (hunc etiam inferiùs in hoc capite similiter nominat: & alibi rursus: *iumenta mundissimè stabulentur & roboreis pontibus consternantur*), emineat: ipsumque sit non ex mollibus lignis, sicut frequenter per imperitiam vel negligentiam euenit, sed roboris viuacis duritia & soliditate compactum. Nam hoc genus ligni equorum vngulas ad saxorum instar obdurat. Fossa præterea qua lorium recipiat, deductorium debet habere cuniculum, ne pedes iumentorum redundans vrina contingat. Patena qua appellatur (Gesnerus hanc vocem conijcit factam esse à Græcorum πατήνη, id est præsepe) hoc est alueus ad hordeum ministrandum sit munda semper ne sordes aliqua cibarijs admisceantur & noceant. Loculi præterea vel marmore vel lapide vel ligno facti distinguendi sunt, vt singula iumenta hordeum suum ex integro nullo præripiente, consumant. Nam sunt animalia ad edendum auidissima, quæ cum celeriter sua deuorarunt, partem consortis innadunt. Alia vero naturali fastidio tardius comedunt, & nisi separatim acceperint, vicinis rapientibus macrescunt. Cratis qua iacca vocatur à vulgò, pro equorum statura nec nimis alta sit, ne cum iniuria guttur extendatur, nec nimis humilis, ne oculos contingat aut caput. Luminis plurimum stabulo infundi oportet,

Equi & vxores qua in re similes.

Frons occipitio prior.

Cura diligens quid præstet.

Pedum ratio.

Pauimenta stabuli qualia esse debeant.

Lib. 1 c. 56

Lib. 2. c. 58

Equorum voracitas.

oportet, ne tenebris assueta, cum producantur ad solem, vel caligent, vel aciem visus imminuant. Aestate in apertis locis tam noctibus quam diebus iumentis libera aura praestanda est. Hyeme vero tepere debent stabula potius quam calere: nam nimius calor licet custodiat pinguedinem & reficere videatur, tamen indigestionem facit & vehementius nocet natura. Propter quod diuersa genera morborum ex vapore ipso animalibus generantur; & si producantur ad frigus insolitum, statim agritudinem ex frigoris nouitate percipiunt. Hucusque Vegetius. Ceterum nostro aeuo stabula procerum cratibus ferè carent, & pauimenta ex lapidibus fiunt, vel quòd meliora salubrioraque esse credantur, vel quòd Vegetij praecepta non viderint. Ego lapidea pro equabus laudauerim, pro equis verò non item, quod lotio eorum calx facilè liquecat ac corrumpatur. Laudo autem si stabulum ita extructum sit, vt cellae vinariae esse debent, hyeme vt tepidum, aestate gelidum vt sit, Equus enim non minus calore offenditur quam frigore. Praesepia nunc quidam lapidea exstruunt, quod antiquitatem quoque sapit. Inuenio enim apud Pausaniam in Atticis, supra lacum Maratonis lapidea praesepia Artaphernis equorum fuisse & in saxo tabernaculi vestigia. Improbare haec nec possunt, nec debent. Nam multi reperiuntur ita petulantes equi, vt quicquid attingere possunt, arrodant, & deglutiant. Vicinum sit stabulum loco arido, stercore vel paleis mollibus adoperto, in quo ante potum animalia volutentur: hoc enim ad sanitatem conducere mox indicabimus. Praesepia alta vult Anatolius, vt sursum versus spectantes cibum capiant: qua de re infra in pulli educatione rursus fiet mentio. Pertinet praeterea ad dominum equis de pabulo abundè prospicere, quotiesque & quantum exhiberi cupiat, hippocomo praescribere. Curabit autem, vt siue faenum siue paleae, vel quodcumque aliud pabulum pro regionum v u aut copia praebere solet, sint incorrupta, beneque olentia & munda. De hordeo quoque non erit sollicitudo dissimilis, ne aut puluerulentum sit, aut lapidosum, aut mucidum aut vetustate corruptum. Curabit insuper dominus ne pabuli inopia laboret equus, neque etiam nimium offeratur. Vegetius monet, vt hordeum (idem de auena, Zea, similibusque pabulis alijs intelligendum,) non semel aut bis, sed pluribus portionibus praebatur: quicquid enim paulatim (inquit) acceperint, legitima digestionem conficiunt: quod verò semel & enormiter sumpserint, cum si no indigestum integrumque transmittunt. De tempore & quantitate mensurae exhibendi differit Camerarius in haec verba. Manè foenum obijci non oportebit, sed post datum & consumptum pabulum hora tertia manipulus vnus foeni obijciatur, quod equus vbi confecerit, aquabitur. Id tempus incidet in horam circiter nonam. Tum iterum manipulus foeni obijciatur, & post horas tres, id est circa duodecimam (id est meridiem,) pabulum praebitur meridianum simile matutino. Postea hora secunda aut tertia manipulus foeni obijciatur, & mox deinde bibendi copia fiat equo. Tandem vespertinum apponatur pabulum paulò copiosius, praesertim hyeme, & vnà obijciatur manipulus vnus aut alter foeni. Priusquam autem pabulum proferri sentiat equus, afferatur aqua pura & admoueatur equo, si forte sitiat & potum desideret. Veteres, id quod Xenophon innuere videtur, bis tantum pauere equos suos. Haec ille: & rursus: Manè hora sexta (haec quarta est à media nocte,) in stabulo equo pabulum praebitur, nisi altera res & vsus, equi suaferit accelerare pastum. Nam multa possunt incidere, quae ordinem turbent. Mensura auenae aut hordei non potest certò praefiniri: nam aequalem non omnes experunt: communis tamen videtur quatuor choenicum, siue semodij id est quantum termè sexies cauis ambabus manibus comprehendi poterit. Tantum quidem ferè apponere solent, sed largius parciusue hos vel illos equos pascere oportebit. Qui quidem non multum defatigantur & quiescunt, aut rarò agitantur, illis plenum pabulum nequaquam dabitur, neque merum: sed cum minuatur, tū miscbitur paleis, aut quod magis laudatur, confecta culmis frugum. Summo manè autem alendos esse equos discimus quoque ex Euripide, apud quem auriga seu equi curator sic loquitur:

Quando & quantum exhibendum.

Hordei mensura.

In Rheseo. Act. 5.

Καὶ γὰρ μελεση καθρία λήξας ὕπνε
 Πάλοισι χερτον ποροδ: κὼν ἐαθινῶ
 Ζευξεν πρὸς ἀκλήω ἀφθόρω μίτρω χερὶ
 Λεύσω δὲ φῶτε περὶ πολὲνδ' ἡμῶν ἑρᾶτον
 Πυκνὸς δὲ ἄρρητος, id est.
 Nam ego corde sollicito, somno excitus
 Dum equis prospicio de matutino pabulo,
 Quo largiter expletos ad certamen instruerem
 Video duos viros obambulantes exercitum
 Densa sub nocte.

Suppeditabit item curator suo dominus tegumenta, vnum lineum quo se aestiuo tempore à mutegumenta-
 fcis defendat, equus, laneum alterum quo frigus repellat. Ac denique procurabit ne quid desit ta.
 quo equi status integer conseruari queat.

*In cu atore
quid requi-
ratur.*

In curatore præcipuè requiritur, vt fit fidelis & equo non solum nihil de pabulo subtrahat, verum etiam consuetis temporibus omnia consuetata officia atque obsequia præstet; vt fit studiosus munditiei, vt fit diligens, laborisque patiens ac iracundiæ ferè expers. Cauendum enim præcipuè est, id quod à plerisque fieri videmus, ne in equum quacumque de causa in stabulo & ad præsepe sæuiatur. Hoc enim vt taceam quòd metu & fugæ cupiditate ad illas lintras præsepium adiguntur, quibus inflictos armos sæpenumerò rumpunt, & fiunt inutiles equiti; sed vt tam detrimento sum non fit, hoc certè incommodi & mali affert, quòd equum aut trepiditate & formidine aut immanitate & furore complet. Itaque animaduertas quosdam palpitantibus membris in metu sine euidenti causa ad præsepe quasi plagas vitaturos non posse consistere: alios omni vi atque impetu efferri atque irritari, tanquam à se depulsuros contraria & violenta: ideo autè fit quia sensere ad se aliquem accedere, & expectant scilicet malum, quod sæpe pertulerunt. Tales itaque morosi atque iracundi curatores fugiendi sunt, cùm ea sit equorum natura, vt demulcendo plus quàm pabulo pinguescant: Gaudent autem earum potissimum partium contrectatione & demulsione, quæ maximè sunt hirtæ, & à quibus si quid molestum inciderit, repellere minimè valent. Nemesianus tanti fecit hanc curæ partem quæ demulcendo fit, vt non rectè omnino cibum confici posse crediderit, nisi ea continuè equo præstetur: canit enim:

*Cura sit atque toros manibus percurrere equorum
Gaudet, vt plausu sonipes, latumque relaxet
Corpus, & altores rapiat per viscera succos:
Id curent famuli, comitumque animosa iuuentus.*

*Diligentia
curatoris.*

Diligentia curatoris plus satis laudari non potest, nam quemadmodum ex eiusdem negligentia macrescunt & sæpe etiam morbofi fiunt, ita ex illa proficiunt maximè, præsertim cùm strigile atque etiam manu sola bene & diligenter curantur. Incredibile enim est quantum & valetudini & venustati equorum conferat hæc cura. Itaque cùm in languore extenuarentur equi, in primis fricatione veteres vsos legimus. Columella enim testatur sæpè plus prodesse pressa manu subegisse terga, quàm si largissimè cibum præbeas. Nitidos etiam equos reddere solet, si mox curator manipulo stramenti puri & aridi equum detergeat, ita vt manus sequatur pili situm. Cùm autè distringetur & detergebatur equus, optimum fuerit (inquit Camerarius) extra stabulum educi, &

Fricatio.

alligari laxiori habena, vt quasi solutus & liber astet: insistere autem saxis teretibus, atque ita placidè & fricari & fordes repurgari, atque etiam flabello excuti conueniet, tum iubam & pilos verticis atque caudæ humectari & pectine disponi. Ipsum curatorem tum iubere stercora & madida stramenta efferri. Quod si quotidie factum fuerit, & equo prodest, & ministrorum laborem dispartitum minuit. Fuit veteribus in vsu, vt ligneo gladiolo perpurgarent cutem equorum, & de pilis fordes atque puluerem excuterent: itemque texta quædam de corticibus palmæ vt inducerent manibus, quibus pili deterfi complanarentur & splenderent. Quomodo autem distringendus sit equus docet etiam Xenophon, ordiendum esse inquiens à capite & iuba, quandoquidem frustra inferiora nitentur perpurgare, si superiora immunda fuerint. Atque ita deinceps per totum corpus, cunctis ijs quæ ad repurgandos equos comparata sunt, ad pilos erigendos & expel-

*Vt ad e-
quum acce-
dendum.*

lendum puluerem, vtendum: spinæ verò pilos attingi non vult nisi manu, qua illos (inquit) premat & mulceat, sequens situm eorum quo enati sunt. Docet item quo situ detergeri debeat equus, & vt ad eum accedere curator debeat. Si quis (inquit) equum detergere velit tali situ, vt oculos habeat versus in eam partem, in quam spectat equus, in periculo versabitur, ne in faciem sibi equi tum genu tum vngula incutiatur. Sin contra equum propter crurum exterius iuxta scapulam procumbens defricauerit, neque ipse affligi & sic cauum pedis vngula explicata repurgare poterit. Atque similiter & posteriora crura repurgantur. Hoc meminerit equi curator, & hæc & alia quibus opus factum, nequaquam ita fieri debere, vt vel contra faciem, vel contra caudam equi accedatur, ideo quòd equus, si vim facere conetur, vtraque illarum partium sui homines vincit. Ad latera verò adiens maximè & sibi cauerit, & equum prolixè tractare poterit. Post distriktionem vtraque iuba & cauda diligenter deperitur, & caput aqua eluitur, nam cùm sit offeum, si ferro aut ligno perstringat, molestiam attulerit. Cardanus asserit caput pulli si sæpius frigida lauetur, extenuari & macrescere: contra si collum calida, crassescere, iubamque pulchriorem euadere. Iubam verticalem (procomion) & ipsam humectare debet. Crura verò lauari Xenophonti non placet, quoniam cùm nullam (inquit) vtilitatem habeat, damnosa interim est vngulis quotidiana humectatio. Crura autem manibus distringi satis esse putat. Patroclus, vt apud Homerum ait Achilles, iubas equorum postquam abluisset, inungebat oleo.

*Oleo unge-
bantur.*

*Ος σφαιιν μάλα πολλα' τις υδρον ελαιον
Χαιταων κατέχευε λώσσοας υδατι λευκώ, id est,
Qui ipsis admotum sæpè humidum oleum*

Iubis superfudit, cum lauisset alba aqua.

Nonnulli vesperi crura equorum perluunt aqua calida è coquina, qua abluta sunt vasa escaria: aut vino collectio, quod obiter cum vina depromimus, aut aliàs è dolijs defluit: dorsum verò recenti aqua frigida cum sale. Vinum autem nervis prodesse existimant, sed Vegetius vngulas corroborari tradit, si articuli vel suffragines post iter calido foueantur vino. Ex re equi fuerit, vt extra stabulum in loco patente, vt atria & vestibula, desstringatur: ita enim & excuti pulueres & sordes eximi, & omnia quæ affolent, ritè geri possunt: sed famulorum ignauia plerumque laborem fugit, & super stramenta equum astantem ad præsepe, desstringit, deterget, fricat, pectit: si tamen hoc ab illis fit, ac non potius magna ex parte, siue etiam totum negligitur, quo admodum equi vitiantur; est tamen & modus quidam his in rebus seruandus: nam Xenophon aluum & tenuioris pili aut glabra loca sæpe emundari non putat bonum esse: cuius quidem rationi & nos (inquit Camerarius) assentimur; sic tamen, ne penis quasi vtricus quem Græci vocarunt *κώρυκος* & *δουλιώ*, negligatur: quem repurgari sedulò oportet: nam illo sordibus referto, accidit plerumque difficulter vt mingat equus. Vult autem Xenophon inferius aluum minus repurgari equum, quod & in primis hoc fit molestum equo; & quò fuerit illa pars mundior, eò plura quæ molestiam exhibeant equo, ipsa colligat. Sciendum etiam est, (inquit idem Xenophon) nunquam esse lori eius, quo ad præsepe alligatur equus, astringendum nodum, ea parte capitis, in quam verticale fremi applicatur. Cùm enim crebrò ad præsepe caput equus moueat, nisi fuerit circa aures verticale innoxium, sæpenumerò vlceris causa existit: his igitur exulceratis, & desstructioni & frenationi equus refragabitur. Sciet etiam curator accommodare equo capistrum, quoties vel ad desstructionem vel volutabrum educere volet. Denique quocumque fine freno ducendus erit, capistrum induetur. Nam hoc respirationem non impedit & moribus tamen obstat, atque subitas inuasiones equorum coeret. Alligari equum à capite supernè rectum est: quicquid enim os illius offendit, declinare solet elato capite equus. Id cùm facit ita alligatus, magis laxantur quàm rumpuntur vincula. Atque hæc de desstructione. Cùm verò hoc animal, vt ex Aristotele diximus, aquæ admodum sit deditum, ad balnea fluuiorum nonnunquam à curatore deduci debet. *ἰσθαλάσπυ* Græci dicunt locum vbi lauantur equi: nos aquare & mergere equos pro lauare vel abluere per æstatem in præterfluente dixerimus. Apparet autem rapidiora fluenta balneandis equis incommoda esse. Homerus enim Paridem equo comparat, qui diu ad præsepe hordeo pastus, rupto vinculo per campum fertur:

Εἰσθαλάσπυ ἐυρρήϊος κωτάμειο, id est,

Consuetus lauari leni fluo flumine.

Nunc quotidie bis aquatum (inquit Camerarius) equi agi solent, vt ipsis crurà & venter humectetur: quorum Xenophon neutrum probat: madefactionem etiam crurum nocere dicit vngulis. Sed hoc contra tam receptam consuetudinem & vsurpationem omnium asserere nimie audaciæ fuerit, præsertim cùm & veteres eluisse sordes tam crurum quàm ventris solitos fuisse, & hoc aliquoties præcepisse reperiatur. Et rursus. Ego (inquit) in ea sum opinione, in hyeme crebrò mergi non oportere: omnino autem numquam adhuc æstuantem & sudantem. Aquari quidem non debent prorsus in suspitione vitij morbitæ, neque cùm medicari illos voluerimus, siue pharmacis, siue manu. Monent quidam ne macilenti equi supra ventrem in aquam adigantur quod ventre eis refrigerato alimentum non sentiant: pinguiores verò sæpius atque altius in aquam agendos: sic effici ne nimium pinguescant & corpus sanum ac integrum conferuent. Equus (inquit Petrus Crescentiensis) ad aquam potaturus ducatur paruo passu & tam manè quam vesperi retineatur vsque ad genua vel paulò supra spatium trium horarum in aqua dulci frigida vel marina: nam aquæ naturaliter equis conueniunt, dulcis quidem frigiditate, marina verò siccitate sua constringendo humores qui ad crura descendunt & morborum causæ sunt. Inde rediens equus stabulum non ingreditur, donec crura eius deterfa & siccata sunt: nam stabuli vapores in cruribus humidis facile excitant gallas & prauos humores. Iam verò volutatio teste Vegetio sanitati proficit & ægritudinis vitium commostrat: nam quoties animal aut non solito more se transuoluit, aut omnino detrahat accumbere, scias (inquit) illud ex tædio laborare, & ideo separari debere, atque curari. Absyrus quoque optimum esse scribit, vt interdum ad volutabra ducantur quæ solidas gerunt vngulas; locum autem ad id eligendum esse solidum, terrenum, æquabilem, non lapidosum, nec salebrosum, quo sese possint sine noxa saburrare: improbari latos tractus, *βαθύγες*, graminosos, stercoreatos, quod expeditum non reddant equum, nec corporis agilitate præstantem: porrò durum solum & solidum, non esse eis alienum. Nos è contrario ex Vegetio diximus stabulum vicinum esse debere loco arido, stercore vel paleis mollibus adoperto, in quo ante potum animalia volutentur. Nostri curatores in excusso ex fragibus acere, vel alicubi etiam in pratis, si foris fuerint, domi verò nunquam, volutare equos sinunt. Græci Hippia tri volutare *κωλίειν* dicunt, & *πρίκειν* etiam

Vngula vt corroborentur.

Quæ partes variis purganda.

Capistri utilitas.

Ad balnea duci debet.

Volutatio.

Ruellij er-
rores.

Munditiam
seruandam
esse.

Instrumen-
ta ut seruā-
da.

Fœnum ut
exhiben-
dum.

Suilla equo
inimica.

Equus ut
noctū tra-
ctandus.

Quietis
quæ ratio
habenda.

etiam, volutabrum verò siue locum in quo se volutant veterina *κυλιστρον*: sed Ruellius, vbi in Hippiatricis legimus; *τὸν ἵππον ἀγειν ἐπὶ τὸ κύλισμα* (codex impressus non rectè habet *κλύσ-μα*) *καὶ ροίζειν*: ineptè transtulit ad aquationes & lauacra: Et alibi æquè ineptè *κυλιέσθω* & *ροίζέσθω* vertit proluatur & ad cursum leniter incitetur, cum ipsi vertendum fuisset, volutetur, & ad volutabrum deducatur, cum sit *ροία*, vt videre licet apud Varinum & Hesyehium, idem quod *κύλισμα* siue *κυλιστρα*; exponunt enim locum iuxta fluuium & arenam, in quo equi volutantur. Ad diligentiam modò curatoris præcipuè etiam pertinet munditia, vt non solum, quicquid equo in stabulis vel vbicunque offerendum est, à puluere vindicet, vt hordei exemplo monuit Nemesianus, dum canit:

Pulvere quin etiam puras secernere fruges

Cura sit.

Verùm etiam vt nihil in ipsis sit stabulis, quod vel aduētantem dominum, vel ipsum etiam equum offendere possit. Quotiescumque (inquit Camerarius) intra stabulum & ad præsepe equus curabitur, stramenta etiam furcillis cum excutientur, tum componentur, & immunda omnia auerrētur: hoc enim non solum aspectu est iucundum & curatorum diligentiam studiumque mundiciæ commendat, sed etiam valetudinem equorum bonam conseruat atque auget, propter foetoris & fitus remotionem, quibus cum anhelitus equorum facillè vitiatur, tum squalida omnia aërem inficiunt, vt maius etiam malum metuendum sit. Quare qui diligenter & accuratè tractari equos student, hoc vident non minus vt equilia niteant, neque fecus vt suo quidque loco repositum, omniaque verfa & præterfa sint, quàm in conclauibus & triclinijs suis, ne quis fortè cum ingressus sit absentibus equis, non equos ibi curari, sed fues pasci existimet. Ornatum & supellectilem equestrem omnem & totum stabuli instrumentum aptè atque ordine collocato; vniuersa quidem ab equis longiusculè. Nam multi reperiuntur ita petulantes equi, & bona cum natura tum cura luxuriantes, vt quicquid attingere fortè potuere, id arrodant, & frustra interdum pannola aut lorea deglutiant. Quod illis, si fecerint, nequaquam scilicet salutare fuerit. Quare serie quadam omnia erunt disposita, neque panni deterforij aut frigiles aut pecten, in præsepi abijciuntur, neq; propè etiam appendent: neque strata temere quocumque infligentur, vt obliqua pronave iaceant, nihil laboret minister. Aliqui etiam post absumptum pabulum, stramenta carpunt, ne lordida quidem respuentes, quod putatur anhelitum lædere: quamuis quibusdam hoc non nocere, quibusdam etiam prodeesse videatur: quod mihi quidem nemo facillè perluaferit, quo minus temerè hoc referentibus assentiamur. Ergo qui stramenta carpent, ijs capistrum inducitur post pabuli consumptionem, hoc animam non impediet, & stramenti partem prohibebit. Præsepe etiam diligenter extergendum, & nisi repurgatum optimè pabulum inferendum: idem que fœnum nunquam obijciatur equo ita, vt de fœnili est detractū, sed prius intra manus versabitur, vt pulueres & immundiciæ excidant, atque ita purum dabitur equis. In quo autem loco fues stabulabunt, eodem equos nequaquam deducemus, neque propè consistere patiemur. Inimica enim omnia suilla equino generi, grunntus, foetor, halitus, discernente hac etiam in parte natura ipsa generosissimam ab ignauissima bestiam. Remouebuntur & aues domesticæ atque altiles à præsepibus equorum, quæ propter reliquias pabuli sectari ea solēt, & tum in his non solum pinnulas excutiant, sed etiam stercorea deijciunt: illæ enim cum gutturis, hæc cum alui periculo deglutiantur. Hæc itaque diuersis locis Camerarius, quæ ad tractationem equi diurnam ferè pertinent: sed & nocturnæ non omittendæ, quæ vt cautæ fiant, hortamur, illatis scilicet luminibus, quod diligentiores fidelioresque curatores obseruare videmus, lumine in laternis recluso. Stramen enim & fœnū flammam celeriter concipit & auget: quare maximè laudantur stabula lapidea & concamerata. Hoc autem modo vbi omnia quæ equo debenter, administrauerit, cubile ei parabit è palea vel crassiore fœno, vsque ad genua, vt præcipit Crescentiensis. Camerarius vult vt istiusmodi stramenta hyeme quàm astate pleniora suggerantur, propterea quod & noctu recubat diutissimè equus, & non minus calore ostenditur atque læditur, quàm frigore. Quod si verò equi stramenta dissipent (iuit enim qui id facere solent anterioribus pedibus) sepiusculè ijs componi debēt. Curabit verò etiam si postero die magnum quid instabit equo agendum, vt præcedente nocte quiescat securius: ita. n. paratior agiliorque fiet. Quies enim nocturna auget vires & alacritatem suggerit, sicut inequitatio subneruat & vexat. De Caligula itaque legimus apud Suetonium pridie quam Circenses fierent, viciniæ silentium per milites indixisse, ne equus suus incitatus inquietaretur. Cum iter faciendum est, meminerit, per quæ loca fiet eundem, nam si per montes vel qua uis asperiora loca fuerit agitandus, loco octo clauorum, quatuordecim inuenio affigendos, quod plurimum illic atterantur clauis. Crescentiensis monet vt soleæ sint leues, rotundæ, & striciæ, ita vt vngulis in circuitu bene adhæreant. Nam leuitas (inquit) ferri reddit equum agilem ad leuandum pedes & strictura eius vngulas maiores & fortiores facit. Cum autem nouæ soleæ inducuntur, aut veteres

A nouis clauis firmatae, aliquantisper equum quiescere patiemur, ne post recentem molestiam alia mox ei obijciatur. Camerarius scribit priscos soleas vngulis affigere non consueuisse: Catullum tamen fere soleae meminisse, cum de mula loquitur & quendam optat in luto veterum & supinum animalium relinquere:

Ferream ut soleam tenaci in voragine mula.

Poppaea verò etiam argenteas soleas equo induxit: Turcarum ferreae soleae, ut refert Petrus Bellonius Cenomanus, vix dimidium Europaeae soleae pendunt, neque eorum binæ soleae plus materiae requirunt, quam vna externarum gentium. Soleas ferreas magnas & paruas iam complanatas; nondum tamen pertusas, emere (inquit) solent, quas deinde equorum pedibus accommodant, sedentes nostratum sartorum modo, hoc est, cruribus decussatim compositis: malleo autem supra incudem accommodant, deinde chalybeo stylo benè temperato perforant, aliòq; quadrato bonaeque aciei pugione foramina pro arbitrio augent. Hæ soleae uncas non habent, quoniam suos equos exercendo ad plenum cursum alternis nec impellunt, nec sistunt, præterea clauibus soleas adfigere solent, oblonga crassaque habent capita instar columbacei cordis. Cum autem equi gradatim incedere soleant, per semestre integrum calceandi non sunt: quæ consuetudo cum admodum laudabilis sit, de Turcarum in bello gerendo commoditate agentes, eam minimè præferre debuimus. Cum equi pedem ad ferream soleam applicandam repurgant, eum in fornicem non excuant nostro more ferramenti concisorij aciem protrudendo, sed eum complamant, ferreo instrumento palmum lato, cuius acies versus manubrium obuersa est, attrahendo. Eorum item habenæ exiguo admodum freno præditæ sunt: strigiles verò etsi dentatæ sint ut nostræ, manubrio tamen carent. Hactenus Bellonius. Nunc ad equum itineri aut labori accinctum reuertimur. Hic quotiescumq; reductus à labore fuerit in stabulum & inductus in suam cellulam, tum curator detergeat, totum quidem corpus stramento arido, diligentissimè verò pedes & aluum. Ungulas interius quoque repurgabit, & vtrum rectè atque commodè præferratæ sint, considerabit, & ut Vegetius admonet, ne quid luti vel fordium in articulis basique permaneat. Sed & alijs temporibus maximè verò vesperi vngulae emundabuntur, ad quem usum diligentiores ferream uncium habent, quo sub solea abditas arenas & lutum prouunt. Tum deinde fimus, bubulus maximè, aut si hic desit, equi, in cauam vngulam inculcabitur, applicato stramento quò minus citò excidat. Placet hoc quibusdam fieri maximè alternis diebus, quidam non dubitant singulis iubere, quidam malunt pluribus intermitteri. Nec desunt qui hanc curam, ut superuacaneam aut etiam inutilem planè negligant: qui tamen consensu penè omnium redarguuntur. Contrà aliqui non solum probant & obseruant, sed insuper etiam seuo aut aruina illas crebrò perungi volunt. Detergebit autem sudores atque humiditatem omnem cum magna cura. Strata sudantibus & defatigatis non statim auferet, sed sub illis patietur refrigerari & recipere vires equos. De magno autem calore & labore graui, ut paulatim refrigeretur equus, optimum. Nam celeriter vtrumque fieri, equo non solum perniciosum sed sæpè etiam exitiale. Quamobrem si ephippium auferatur, strato operietur, uti & rhedarij nostri longiori itinere lassè: sed omnem equum aiunt itinere defessum, adeo ut nulli omnino labori amplius parè videatur, recreari ac veluti recentem effici, si sella aut clientellis ablatis, in domo vel stabulo aliquo, si occurrat, aut ipsa etiam via, liberè volutari pro arbitrio sinas, ut muli ferè & asini facere consueuerunt. Cauendum tamen esse, ne talis sit aeris constitutio, ut pluuia aut vento lædi possit. Gaudent verò etiam post lassitudines aquari: id quod Statius etiam meminit, aliquando etiam ociandum esse docens, cum sit, ut ait, maior post ocia virtus: Canit autem:

*Et ionipes operit pharetras, arcumque retendit
Parthus, & Elais auriga laboribus ætos
Alpheo permulcet equos; & nostra fatiscit
Laxaturque Chelys.*

Procuratio lassè & æstuantis veterini hæc legitur lib. 2. veterin. medicinae: Lasso & æstuantis veterino adeps in fauces demittitur, merumque in os suffunditur & operimenta adhibentur, quò possit à frigore vindicari: caputque & spina tepenti adipe vel lino linuntur. Nec minus quotidie corpora iumentorum quam hominum defricanda sunt, ac sæpe plus prodest pressa manu subegisse terga, quam si largissimè cibos præbeas. Multum quoque refert robur corporis seruare. Quod utcunque custodiamus, si idoneis temporibus ad præsepia, ad aquam, ad exercitationem duxerimus. Cæterum cum iugalia disiunguntur ab opere, substricta prius curator confricet, manibusq; comprimat dorsum, & pellem reuellat, nec patiatur adhærere. Collum subigat, merumque faucibus, si æstauerint, infundat. Sed antè ad præsepia religari non expedit, quam sudare atque anhelare desierint. Cum deinde tempestiuè potuerint velci, non multum nec vniuersum cibum, sed partibus & paulatim præbere conuenit: quem cum assumpserint, ad aquam duci oportet, si-

biloq;

*Soleis con-
bant veteri-
equi.*

*Lib. 3. Ob-
seruat. c. 48.
Turcicorum
equorum so-
leae, & hæ-
benæ.*

*Equus ut
post laborè
curandus.*

*Volutatio-
nis utilitas.*

*Aliquando
ociandum
esse.*

*Ut vires co-
seruamur.*

*A labore ut
curandi.*

Lassitudinis signa.

Lib. de Asino aureo.

Vrinandi ratio habenda.

Vt meiat equus, secretum.

Musca equum infestant.

L. I. c. 39

Lib. 13. de Var. res. ca. 69.

Equi ut p niuem incedant.

Dorsi ratio habenda.

biloque allectari, quò libentius bibant: tum demum reducta largiori pabulo fatiari. Absyrtus E
eisdem equis, qui labore viæ aut cursu fatigati sunt, ait commodum esse vti hoc remedio: Polen-
ta tenuis mista cum vino odorato formatur in offas, quæ comprehensa lingua demittuntur in fau-
ces. Sed insequentes (inquit) notæ lassitudinem prælagiunt. Primum equus infiltere non po-
test, sed intremiscens perstat, demissum habens caput, & flaccidas aures: Oculi sunt concaui, cer-
uix intenta riget. Si ipsum stimulo laceffas, caput erigit, sed confestim demittit. Itaque primum
curæ fuerit, vt stabulentur loco non duro sed molli, cui latamen superiectum sit: dein vinum ex
oleo tepesfactum conuenit inspirare, postea defricare, postremò calida aqua liberalius eluere, ma-
nu terga subigere, vngere, fricare, vestimentis obuelare, sub tecta continere. Enimuerò qui ex
itinere aut cursu spiritu distenduntur, ijs vitium tollunt vinum & aqua, cum pares portiones ha-
bent, commistaque binas implent heminas: sed quotidie septem dierum spatio per os infundere
conuenit. Hierocles verò equo, si itinere aut cursu æstiuauerit aut membra nimis ferueant, adipis
suillæ veteris offas vino vetere odorato madefactæ, faucibus infundi iubet. Vegetius post sudo-
rem si tum quoque æstus sit, postea os abluit, si hyems, muria. Vinum quoque & oleum faucibus
infundi vult, æstate frigidum, hyeme tepesfactum, ita vt hyeme meri sextario olei vnciæ tres, æ-
state autem duæ tantum misceantur. Solent verò etiam periti agafones equum antequam ad præ-
sepe ducunt, leni deambulationem lassitudinem mulcere: cuius rei meminit Apuleius, eleganter &
succinctè quid agafoni lassio equo ex itinere faciendum sit, his verbis docens: *Postquam ardua mon-
tium & lubrica vallium & roscida cespitum & gleboja camporum emerfi, me equo indigena per albo ve-
hens, iam eo quoque admodum fesso, vt etiam fatigationem sedentariam, incessus vegetatione discute-
rem, in pedes desilio, equi sudorem & frontem curiosè extrico, aures remulceo, frenos detraho, in-
gradum lenem sensim proueho, quo ad lassitudinis incommodum, alui solitum ac naturale præsidium
eliquatur. Ac dum is ientaculum ambulatorium prætæq; præterit ore in latus detorto pronus adlectat.*
Præcauendum verò etiam, vt monet Vegetius, vt in longiore vectione vel itineribus, iumen-
tis vrinæ copia non negetur: quandoquidem hæc res non sine periculo sæpè differtur. Curan-
dum itaque vt in itinere equus tempestiuè semper vrinam reddat, semel saltem intra sex, septem
vel octo miliaria. Aiunt autem equum quo magis vacuus est, eò magis extendi ad meiendum:
sed cauendum omnino ne post talem extentionem ad cursum incitetur, ne quis neruus conuel-
latur aut aliter lædatur, priusquam partes paulatim in pristinum statum reducantur. Si equus, vt
contingit aliquando, meiere nequeat, Cardinalis Simoneta hoc nos docuit remedium, quòd
vbiq; in promptu est, Foliatis sambuli ramis vndique illius corpus diu ac blandè verbera, & tum
demum folia ipsa collo & capiti, necnon vniuerso corpori coapta: nam iumentorum impedimen-
tis (inquit) arbuscula hæc maximè confert. In æstate sub caudam subrepere solent muscæ, item
que sub ventrem ad inguina, quas maximè vesperi, sed interdum quoque curator eximet, vt re-
quiescere equus possit. Sunt & aliæ muscæ circa equorum capita obuolantes & fasti dentes, quas
ex eorumdem fimo nasci tradunt, quare etiam monetur curator, vt æstiuo tempore fimum iuxta
stabulum remorari, tantoque minus in ipso stabulo finat. Si verò iter fiat hyeme, cum viæ niue
horrent, curabit omnino curator, ne nix inter soleas & vngulas adhærescat: noxam enim affert
sæpenumerò: quod ne fiat, quidam hoc pacto cauent: fascias ex marginibus pannorum præci-
puè sectas, nouem ferè digitos longas, aqua ardente madidas terreo instrumento inter soleas &
vngulas manè equitaturi infarciunt: atque ita securi iter faciunt. Refert Olaus Magnus apud Sep-
tentrionales, stante Austro niuem sub equorum pedibus conglobatam præfens exitium in confi-
ctu fessoribus afferre: solere itaque ferre eas eis soleas adimere, ne illis nix adhærescere possit. Mi-
rum verò quod scribit Cardanus eosdem Boreales populos adalligare corbes ex viminibus ac vir-
gultis equorum pedibus, sicque tutos ambulare per niues. Niuem enim sustinere: cum aqua etiam
lata pondera sustineat. Sensim autem equos & homines assuescere sportulis: ferre autem hastulas,
vt si in niue mergantur, adhuc possint extrahi. Quod etsi huc non pertineat, in septentrionalium
tamen mentione referre libuit. Apud Suidam lego in *æpidæu*, equis & iumentis, cum per ni-
ues ducuntur, faccos pedibus esse circumligandos. Dorsi etiam ratio in ijs potissimum equis quo-
rum ad fellas vsus est, non exigua haberi à curatore debet: nam vt id laboris plurimum sentit, ita
testante Vegetio diligentius est curandum: laudabiliorque industria est, quæ incolumitatem
tuetur, quàm quæ cupit læsa curari. Nam diligentia (inquit ille) defendit à vitio, si centones vel
saga primum sufficientia, deinde mollia imponantur & lota atq; ad tempus diligenter excussa, ne
aliquid sordium aut asperitatis inhæreat, quòd sub pondere inulceret pellem: tunc sagmarum &
fellarum mensura conueniens & apta qualitas debet adhiberi. Si enim ista vel minora fuerint vel
maiora, angustiora vel ultra modum lata, vel quæ non congruunt, grauitur nocent. Hinc enim
collisiones, suppurationes, apostemataque nascuntur, cum nimis locis inæqualibus premitur pon-
dere, vel discentes tracturam, mercurius aut spina detritur. Ipsorum quoque pondere, etiam si in
stratis

Astratis nulla fit culpa, enormitas nocet, & ideo temperanda est mensura, ne inferat vulnus. Hactenus de equo ad cursum, onusque ferendum utili, nunc quomodo tractandus à curatore sit pullus, pullique mater quædam afferemus. Si partus prosperè cessit (inquit Columella) minimè manu contingendus pullus erit. Nam læditur etiam leuissimo contactu. Tantùm cura adhibebitur, ut & amplo & calido loco cum matre versetur, ne aut frigus adhuc infirmo noceat, aut mater in angustijs eum obterat. Paulatim deinde producendus erit, prouidendumque ne stercore vngulas adurat: mox cum firmior fuerit, in eadem pascua, in quibus mater est, dimittendus, ne desiderio partus sui laboret equa. Sed de amore equæ erga pullos suos suprâ dictum est. Varro ait in decem diebus secundum partum (vtror autem eius verbis,) cum matribus in pabulis prodigendum. Testatur Aristoteles vulgò dici mulum lactare semestri temporis spatium, equo autem plus temporis tribui. Anatolius equos & asinos ad biennium lactare iubet. Varro quinque menses factis, cum redacti sunt in stabulum, obijci vult farinam hordeaceam molitam cum furfuribus, & si quid aliud terra natum libenter edunt: anniculis iam factis dari hordeum & furfures, vsq; quoad erunt lactentes: neque prius biennio à lacte remouendum. Quod si quis prius ab lactari velit, inuenio id commodissimè fieri hoc modo: Separetur à matre triduo ante plenilunium & per horas vigintiquatuor ab ea exclusus, rursus manè ad eam admittatur, & vbi lac copiosè suxerit, adeo ut venter turgeat, remoueatur, nec admittatur amplius: sicque deinceps habitio remanere & elegantio rem fieri. Præsepia quidem omnibus iumentis altiora esse oportere Anatolius tradidit, ad quæ capistrentur, ut fursum versus spectantia cibum capiant, id verò maximè in pullis obseruandum esse: sic enim erecta ceruice niti consuescere, quæ res (inquit) equino pecori maxima mœnustatem adfert. Vult iam ut equa post alterum aut tertium post editum partum, mensem exercitationibus longè magis credatur, ita enim lac in ea præstantius gigni; & sequens equuleus etiam cursibus committatur: Et si pulli molles gerant vngulas, asperis locis eos citatiùs agamus, calculos pedibus substernentes: sic enim vngulas durari: & si parum adhuc solidatæ mollescant, hanc curationem debere adhiberi: Adeps suilla vetus & hircina, sulphur ignem non expertum, & aliorum spicæ miscentur: ijs vngulæ & earum caua perunguntur. Rufius ad firmitatem vngulis comparandam, vtile esse ait, ut pullus locis nascatur saxosis & montanis, ut duris & asperis locis & aere frigido durefcant. Cōducere autem montana loca duplici nomine: primùm quia pedes in ijs validiores, aptiores, crassiores ac duriores reddunt: deinde quoniam subinde per inæqualia loca descensu ascensuque exercitati, laboribus sustinendis præparantur roboranturque. Absyrus vngulas difficilè duras reddi posse scribit, id vitium natiua conditione est insitum, quandoquidem in agendo itinere damnum è diurno detritu maius est, quàm ut per noctis quietem tantum renasci possit, quantum die subteritur. Solere tamen mangonizari quo vitium occultetur, & venustior ad vsus placeat. Nā cupressi fruticibus in aqua decoctis pedes foueri aut similiter rubi coliculis: decoctum absynthium eundem præbere effectum: acida quoque muria perfundi prodesse: vngulas per hyemen oleo perungendas: sub æstate axungia foueri melius esse. Mangones suis fucis vngulæ detrimenta moliri. De ratione vrendi multa multos memoriæ prodidisse; longè tamen omnium optimum esse, succendere bitumen & eius pingue facibus instillare. Cæterum si eius qui firmo stabilitur pede, subtrita sit vngula, sanguinem è suffraginibus mittendum, ne sensu inflammationis corrupta corona dehiscat. Et Pilosella quouis modo equis administrata, hoc illis adferre præsidij aiunt, ne lædi possint, dum ferreas soleas à fabro recipiunt: vnde à nonnullis clauorum herba nominatur. Curabit etiam hippocomus ut satis mollia sint pulli labra, quò faciliùs aptiori tempore frenum sentiat. Molliantur autem fricatione manuum leui & aquæ tepidæ fotu, & oleo interdum iniuncta. Frenum autem faciliùs admittent, quorum molliuscula sunt labra, ut testatur Xenophon citante Camerario. Difficile verò est, imò ferè impossibile, ut probum os habiturus sit equus, nisi extrahantur ei dentes scaliones dicti & plani. Calefactus enim si hos dentes habuerit, ægrè per sefforem retineri posse periti aiunt; & morsum freni plurimum auersari quamobrem iam dictos dentes quatuor, priusquam annorum trium cum dimidio ætatem exegerint, radicitiùs extrahi debent de maxilla inferiore, bini vtrinque, ferramentis ad id aptis. Pulchritudinem pulli natiuam conseruabit atque si opus est, augebit: nam in equis non solum utilitas (inquit Vegetius) verùm etiam decoris ratio seruanda est. De iuba quomodo tondeatur, & quod cirri crurum non sint tondendi, ipse in hæc verba differit. Nunquam itaque nisi necessitas passionis exegerit, de articulis refecandi sunt cirri. Naturale enim ornamentum pedum natura in illis constituit. Ceruicem etiam ipsam diligens debet ornare tonsura. Multi enim sicut curulibus, ita & sellaribus iumentis pressius colla radunt. Quæ res licet præstare creditur augmentum, tamen sub honesto seffore deformis est. Alij ita tondent, ut arcum videantur imitari. Nonnumquam Armeniorum more crines aliquos in tonsura ipsa per ordinem derelinquunt. Sed gratiora sunt, quæ translata de Persis posterior vsus inuexit. Nam media iuba ad omnem accurationem ex sinistra parte tonde-

Pullus ut tractandus

Quam diu lactet.

Ut ab lactetur.

Præsepia qualia esse debeant.

Vngulæ ut durefcant.

Ad vngulam detrimentam.

Labra ut molliantur. Dentes scaliones cur extrahantur

Tonsura.

tondetur, à dextra verò omnino infecta feruatur. Et nescio quo pacto plurimum deceat, quia illud quod naturaliter laudatur, Virgilius imitatur:

Densa iuba & dextro iactata recumbit in armo.

*Cur cauda
quibusdam
præcidatur*

*Equitrun-
catis auri-
bus.*

*Vt cauda
fiat lata.*

*Vt caput
marescat.*

*Colore pro
arbitrio in-
duci.*

Quod si bicomis fuerit, vt vulgus appellat, mediæ cœruicis fetas æqualiter oportet attonderi, ita vt tam dextri quàm sinistri limitis continuata serie iubæ relinquuntur intactæ: quod nihilominus in uentum constat à Parthis. Hucusque Vegetius. Miratur verò Camerarius illorum rationem qui elegantissimos interdum equos verticis iuba præcisa & truncata cauda reddunt aspectu fœdos quasi infamiæ quibusdam notis: etsi videntur (inquit) non sine causa maiores hoc nostri factitasse: (nos supra Germanorum equos qui in Pisanorum auxilium contra Florentinos Maximilia no Imp. ducente in Italiam venerant, omnes cauda mutilata fuisse ex Iouio diximus,) itaque illi postea alligata quasi phenace pilorum, studuerunt ademptum mutilatione decorem reparare. Quid autem vt naturalem non retinerent, ac defenderent potius causæ fuisse suspicabimur? Equidem existimo primum hoc factum fuisse ab aliquo, cuius equum strenuum & bonum, vitiata scabiosa impetigine cauda deturparet: postea in quouis pilorum defluuio id vsupari cœptum, in ignorantia scilicet remediorum huius mali: dum nouitate, vt fit, res commendari & placere insolentia sua cœpit. Iam verò etiam audiui (inquit) quod haud scio an falsum sit, animosiores reddi mutilatione equos. Sed omnino barbarum hoc & corrigendum videtur, præsertim cùm eripiatur hæc contra muscas necessaria illis flabelli defensio, præciso caudæ verbere, Græci *σοβλω* vocarunt. Iam etiam aliqui verticis iubam implectunt, vt in fronte tanquam virgunculæ crinis, filo discolore implicata dependeat: quo si putant equum speciosiore reddi, admodum falluntur: si consuli prospectui, redarguuntur à Xenophonte, qui hos pilos visui nihil officere, vt diximus, demonstrat. Videmus etiam nonnullos generosos equos à nonnullis in pretio haberi, quibus vtraque mutilata auris est, (bertones vocant) sed etsi meo iudicio propterea maioris fieri non debent, cùm ex ea parte animantis indoles ac generositatis vigor præcipuè innotescat, vt suo loco ostendimus. Quamobrem diligens hippocomus harum in primis partium curam habebit in pullis, ne mox malè curatas in adultis mutilare dominus cogatur. Procerâ autem & lata cauda fiet, si pectine dstringatur, & sepiusculè etiam à sordibus detergatur, & frigida humectetur, vel etiam sero liquidiore: hoc enim præsentem habere efficaciam quidam citante Camerario asserunt. Inuenio etiam, licet in obscuro quodam authore pilum elegantiorem cùm aliàs tum colore nasciturum, si mense Maio teneras fagi frondes equis in cibum dederis. Et Albertus asserit equi caput macrescere & ficcari, si antequam septem annos habeat, sæpè aqua frigida abluatur & fricetur: collum autem crassescere, & crines meliùs crescere, si aqua calida sæpè ac diligenter iuxta scapulas humectetur & crines digitis scalpantur & propè caput, sed frigida, non calida aqua, quia caput (inquit) debet esse gracile. Fit etiam vt quibusdam in corporis partibus hunc vel illum in equo colorem desideramus. Id quoque comodius fiet in pullo quàm in annofo equo. Quod si itaque album pilum nigrescere cupiemus, Vegetius atramenti sutorij scrupulos septem, rhododaphnes succi scrupulos quatuor, sepi caprini quod sufficit, pariter temprari iubet & vti. Si è diuerso albos pilos facere voluerimus, cucumeris syluestris radicum libram vnâ: nitri scrupulos duodecim in pulueres cogi, heminam mellis adijci, hisque permixtis vti.

CASTRANDI RATIO & modus.

*Lib. 3. Me-
tam.*

*Detestatio.
Gäterij qui*

*Castro-
nis utilitas*

*Lib. 3. Pa-
dia.*

CASTRATIONEM Apuleius eleganti vocabulo detestationem nuncupat, simulque causam castrationis insinuat his verbis: *Multos ego scio non modò a sinos inertes, verum etiam ferocissimos equos nimio libidinis calore laborantes, atque ob id truces vejanosque, adhibita tali detestatione, mansuetos & mansues exinde factos.* Vbi execti sunt canterios vocari inter synonima dictum est, idque Varro in primis testatur, eandem castrationis necessitatem docens: *Inijs (inquit) malunt habere placidos; propter quod discrimen maximè institutum, vt castrentur equi. Demptis enim testiculis fiunt quietiores, & ideo quòd semine carent, ij canterij appellati, &c.* Quamobrem Scythis & Sarmatis, peculiare est equos præferoces eunuchos facere, quò mollitis animis mitiores fiant, vt suo loco dicetur. Animi enim vigorem fortitudinemque non parum, vbi execti sunt, perdunt, corporis tamen robur conseruant: contumeliosi verò vbi exciduntur, à morfu & contumelia cessant; nihilo tamen minus sunt bellicosi. Ab his itaque sumpto argumento Cyrus teste Xenophonte ipadones corporis robore minimè carere iudicabat. Non pla-

cent autem qui ita degeneres atq. languidos inde reddi volunt, & canterium in fossa hinc etiam *Canterius* dici, cum quis laceffitus ad pugnam, mox linquitur animo, ut cominus congredi non audeat; pro- *in fossa cur* uerbij enim usus est, quoties quis ad id negocij trahitur, in quo nequaquam valet, vel ubi res ve- *dicatur.* hementer erit impedita: nam ut plurimum valet equus in planitie, ita minime in fossa. Iam vero Albertus aliam omnino castrandi equos causam refert, ne indurescant equis nerui ex calore cursus; loquitur autem de equis celeribus & ad cursum vtilibus, quos curriles haud satis perite nuncupat. Quibus modo temporibus & quonam pacto castrare equos deceat, sic ferè Absyrtus docuit. Castrationis in hoc animali duo tempora seruantur, veris & autumnis: æstate tamen quibusdam virilitatem dempsimus, nec vlla prorsus affecimus iniuria. (Palladius mense Martio omnia quadrupedia, maxime equos castrari debere tradit.) Administrandæ castrationis ratio ita se habet. Oportet deiectum equum pedibus comprehendere, exceptosq. testes stricta pelle claudi, aut duabus angustis ligneis veluti forficibus vinctos teneri: folliculum solum, ambientemq. cuticulam non latius rescindi, quam ut per impressum vulnus exprimantur testiculi. Cum virile partem ferro resectam detraxeris, binas vtrinq. fibulas lineas aut canabinas adhibuisse satis est. Tum mediam quasi tunicam quæ interuenit duobus membris genitalibus expressam rescindito. Testium neruos, quos Græci cremasteras ab eo appellant, quod ex illis genitales partes dependent, quæ parte testiculis adhærebant, ferramento candente resecato, admouens à posteriori parte, non per anteriorem. Sed maxime ferrum ignibus incandescat ut vno, sin minus altero detraxeris. Namq. si plures ardentis ferri acies imprimantur, inflammationem mouebunt, Linamenta, lanarumue flocci, oleo & pice imbuti vulneribus induntur, fibulæ colligantur. Verum linamenta tertio die resoluenda, vlceraq. pennis, oleo & pice intinctis quotidie linenda, quousque cicatricem ducant. Abstinentus quo die castratus fuerit omni cibo: postero ad liberaliorem potum sensim inuitandus, ciboq. in dies largius obiecto alendus: Horis quæ non nihil refrigerationis præstant, paululum agatur: per æstum in equili manere melius est. Hac ratione curabis eum qui intra præsepe continetur. Quod si in armentis equum castraueris, candente ferramento, uti supra dictum est, excides. Pice & oleo vulnus inunges & ad pascua religabis. Sed id tempore verno tantum gregalibus fieri debet. Si ei qui præsepio recipitur, vulnus per inflammationem intumescat, Cimoliam cretam ex aceto linere conueniet. Qui vno teste præditi sunt, non oportet reliquo dempto canterios facere. Namq. facile iniurijs patent, & castratione periclitantur. Cum autem statim à dissecu consurgens equus hinnitum ediderit, non facile sospes euadit. Fama est eum qui secundos dentes eijcit, castratum reliquos non mutare, neque caninos emittere grandes. Horum qui pullinam adhuc ætatem agunt, testiculi nobis vix conspici possunt. Non est tamen ignorandum castratos maxima ex parte malidis lue non implicari, neque destillationit quæ ad crura decumbant, facile torqueri: addiderim neq. strumas in ijs erumpere. Hæc omnia Absyrtus. Hierocles etiam de equo actum esse asserit; si amputatis testibus erigens sese confestim hinniuerit. Cum castratus est equus, à coitu omnino non abstinet. Turcarum itaq. imperatorem ferunt, quod vidisset castratum equum inire equam, eunuchis suis etiam penem detruncari iussisse: indeq. natum quod eunuchos facturi pueros, penem simul cum testibus auferant.

Castrari quando & quomodo debeant.

Vitus castrati.

Quos castrare non oporteat.

Pulli testes

Hinnitus

post castrationem quid

indicat.

Coit post castrationem.

D O M I T V R A.

Institutio.

EQVVS indomitus, quamuis natura bene compositus sit, (verba sunt Ciceronis) idoneus non potest esse ad eas utilitates, & aptus ad ea, quæ desiderantur ab equo: sicuti etiam homo indoctus quamuis ingeniosus, ad virtutem non potest peruenire. Et Aristippus teste Laertio dicebat sic differre doctos ab indoctis, ut differunt equi domiti ab indomitis. Domiti enim parere sciunt, indomiti nesciunt; Ouidius:

Fert tamen ut debet casus patienter amarus.

More nec indomiti frena recusat equi.

Ut vero pueris adiungitur necessario pudor & laudis studium, ut dicebat Lycon Troadensis referente eodem Laertio, ita equis additur calcar & frenum. Elegans quoque Plutarchi dictum: Sicut equos qui recte instituunt, eos docent freno facile parere; ita qui pueros ad audiendum promptos faciunt, docent audire multa, loqui pauca. Siue autem ad vecturam, siue ad curram trahendum & iellorem vehendum assuefaciendus sit, magistro erit tradendus, quibus-

Lib. 4. ad Heren.

Domiturae necessitas.

Doctus ut differat ab

indocto.

quibuscumque ex locis, quoque semine ortum ducat, sed quo ætatis suæ tempore id fieri debeat, nunc videndum. Horatius ætatem probavit teneram:

Li. I Epist.
Qua ætate
domandus.

*Fingit equum tenera docilem ceruice magister
Ire viam qua monstrat eques.*

Palladius ait pullos domari, vbi tempus bimæ ætatis excefferint. Columella distinguit, pro vsu ad quem domandus est, diuersitate; *Equus bimus ad vsu(m) domesticu(m) rectè domatur, certaminibus autem expleto triennio; sic tamen, vt post quartu(m) demum annu(m) labori committatur.* Similiter Plinius: *Diuersa (inquit) circo ratio queritur: itaq; cum bimi in alio subigantur imperio; non ante quinquennes ibi certamen accipit.* Absyrus cum annum & sex menses impleuit equulus, manibus vult vt sit tractandus, capistrum circum ponendum, frena præsepibus suspendenda, vt tangere consuefcatur, ne è motu audiens exterreatur: trimu(m) verò rectè domari, à quo tempore scilicet farrago dari solet. Idem & Varro scripsit: atq; insuper addit, cum iam ad manus accedere consueuerit, interdum imponere ei puerum bis aut ter pronu(m) in ventrem, postea iam sedentem: hæc facere cum sit trimus, tum enim maximè crescere & lacertosu(m) fieri. Idem & Virgilius tradit, qui item domandos satiari cibo prohibet, domatis farraginem (la biada) apponi cupit:

*At tribus exactis, vbi quarta accesserit ætas,
Carpere mox gyrum incipiat, gradibusque sonare
Compositis, sinuetque alterna volumina crurum,
Sitque laboranti similis: tum cursibus auras
Prouocet, ac per aperta volens cæu liber habenis
Aequora, vix summa vestigia ponit arena:
Hic vel ad Elæ metas & maxima campi
Sudabit spatia, & spumas aget ore cruentas:
Belgica vel molli melius feret esse da collo.
Tum demum crassa magnum farragine corpus
Crescere iam domitis finito: namque ante domandus
Ingentes tollunt animos, prensique negabunt
Verbera lenta pati, & duris parere lupatis.*

Sit itaq; ætas idonea: nam quemadmodum infans aut puer docilitatis non est capax, multò minus pullus, id quod meminit Lucret. vbi ostendit animas mortuorum nō in aliorum migrare corpora.

Lib. 3.

*Sin animas hominum dicent in corpora semper
Ire humana: tamen quarum cur è sapienti
Stulta queant fieri, nec prudens sit puer vllus
Nec tam doctus equa pullus quam fortis equi vis,
Si non certa suo quia semine semineque
Vis animi pariter crescit cum corpore toto.*

Annoli cur
non doman
tur.

Annosum tamen qui domandus instituendusq; est equus, esse minimè decet, quia tales disciplinam omnem aspernantur & refractarij sunt, ostendit Plutarchus de liberorum educatione agens: Qui verò equi (inquit) à prima ætate rectè domiti non parent fessoribus? qui maturè non subacti duri ceruices & feroces non extiterunt? Isidorus in octauo pullum tradit, passum cui iuuenis assuefcit, siue is suavis sit, siue durus, vix iam prouecta ætate relinquere posse. In pullo autem instituendo non decet (inquit Xenophon) ipsum equitem occupari, sed potius domitori tradet, & quomodo institui ab eo velit, præscribit. Domari Martio mense dum dicit Palladius, non ità accipi velim, quasi tam breui tempore domari possit, nam vt ait Ouidius:

Lib. I. de
Artic.

*Tempore paret equus lentis animosus habenis
Et placido duros accipit ore lupos.*

Sed vt id tempus domituræ aptissimum esse indicaret. Locus vbi domatur, & docetur spatiosus esto: ralem fuisse olim haud obicure innuit Virgilius, inquiens:

Aeneid. 3.

*Filius ardetes haud secius aquare campi
Exercebat equos.*

Non finitur tamen iri quo ipsi pulli volunt, sed frenis coërcentur. Varius de morte ita scribit de Hippodamis agens cum renitentibus pullis quos domandos suscipere, certantibus:

*Quem non ille sinit lenta moderator habena
Qua velit ire, sed angusto prius ore coercens
Insultare docet campis, fingitque morando.*

Author est Cicero in Hortensio citante Nonio, domitores equorum non verbera solùm adhibent ad domandum, sed cibum etiam sæpè subtrahunt, vt fame delibitetur equuleorum nimis effrenata vis, Cibum autè domandis pullis subtrahi etiam ex Virgilio diximus. Cū verò tota equitandi sciē-

tia in eo consistat maximè, ut equus sessori frenum moderanti obediat, & quamcunque in partem Equitandi velit, ille sequatur, quod declarat locus Cæsaris, qui est de essedarijs Britannicis: *Ac tantum usu scientia in quotidiano & exercitatione efficiunt, ut declivi ac præcipiti loco incitatos equos sustinere & breni moderari & quo consistere & per temonem percurrere & in iugo insistere & inde se in currus recipere citissimè possint: Sed & stat.*

Propertius dicebat:

— *Seu frena sonantia fleetes*

Serviet asper equus.

Indeque equos flectere, pro nostro arbitrio uti poetæ vsurpant; Horatius:

Quamvis non alius flectere equum sciens

Aequè conspicitur gramine Martio.

Virgilius de Neptuno: — *Cæloque euectus aperto*

Fleçit equos. Rursus:

Venatu inuigilant pueri, sylvasque fatigant;

Flectere ludæ equos, & spicula tendere cornu.

Nihilominus qui effrenes equorum pullos edomandos accipiunt, non statim initio freno ori iniē-

to natiuam eorum ferociam (inquit D. Basilius) frangunt aut inibent aut sistunt. Ad eum enim Homil. in

modum refractarij redduntur & retrogradi ac discunt dorso suo excutere sessorum, sed primùm nō- *Iulittam*

nihil obsecundant & indulgent illorū ferocienti naturæ. Dein ubi viderint è proprio impetu feri- *martyrem.*

tatem iræ absumptam, tunc acceptos aliqua iam ex parte edomitos, arte moderatiores reddunt &

quouis sequaces. Totam autem domandi artem in eo consistere, ut equus se mansuetum præstet

atque obsequentem, ex Theopompi Spartanorum regis parcœmia notum est, qui, cū quispiam *Theopompi*

diceret eò seruari Spartam quòd reges imperare didicissent, quin propterea potius (inquit ille ci- *regis dictū.*

tans quam diximus domandi artem) quod ciues imperio parent: non enim parere illis patiuntur,

qui nesciunt imperare, sed subiectorū obedientia disciplina est principis, nam qui rectè ducit, ut

rectè sequatur, efficit. Quemadmodum itaque prudentis principis est blandè atque amicè cum sub-

ditis suis agere, ita etiā in re equestri est, vtilissima doctrina atque institutio, ne iracundè tractetur equus: nam ira, ut inquit Xenophon, nihil prouidet: sed ea designat plerumque, quorum po-

nitentia necessario comes est. Virgilius cum de equo ad bellicū vsū aut certamina equestria in-

stituendo, dixisset:

Sin ad bella magis studium, turmasque feroces

Aut Alpheæ rotis prælabi flumina Pisæ,

Et Iouis in luco currus agitare volantes:

Primus equi labor est, animos atque arma videre

Bellantum, lituosque pati tractuque gementem

Ferre rotam, & stabulo frenos audire sonantes:

Addit blandè mox à domitore tractandum esse;

Tum magis atque magis blandis audire magistri

Laudibus & plausa sonitum cervicis amare.

Atque hæc iam primo depulsus ab ubere matris

Audiat: inque vicem dat mollibus ora capistris

Inualidus, etiamque tremens, etiam inscius aui

Institutionem equi à blandimentis, mollique ac placida tractatione olim inchoasse, breuiter insi-

nuat nobis Statius, de Arione loquens:

Tunc rector genero Polynici indulget agendum

Multa monens, ubi feruor equo qua suctus ab arte

Mulceri: nec sæua manus, nec liber habenis

Impetus: urge alios inquit stimulisque minisq;

Ille ibit minus ipse volens.

Gaudet enim equus istiusmodi demulsiōibus, quæ manu fiunt, etiam cum edoctus est, & in ipso

curso, ut ostendit Ouidius:

Quadrupedes inter rapidi certamina cursus

Depexæque iuba, plausaque colla inuuant. Necnon iam ad currendum parati: Virgilius:

Circumstant properi aurige, manibusq; laceffunt Pectora plausa cauis, & colla comantia peçunt.

Cæterum si aliàs, tum verò maximè equo blandiendum est, cū quis conscendere eum cupit. Qui *ut inscen-*

equum (inquit Camerarius) inscendere volet, nisi ipse fortè ducet, accedito placidè, & illi ablan-

ditor verbis, & sono oris conueniente, aut etiā palpis: ita gaudebit conscensione equus & libèter

consistet, admittetq; equitem. Hoc efficitur atq; obtinetur in summa interdum ferocia equorum,

conscensionem ut neque reformident, neque detraçent. Iraque hoc de Alexandro Magno pro-

Lib. 4 de bello Gall.

Lib. 3. Car. Od. 3.

Æ. 1. & 9

Homil. in Iulittam martyrem.

Theopompi regis dictū.

Blandè tractandū esse equum.

Georg. 3.

L. 6. Theb.

Gaudet mulceri.

ut inscen-

*Alexandri
equi tandi
pericia.*

ditum memoriae est (à Plutarcho in eius vita , vt superius etiam meminimus) cum ad Philippum adductus fuisset celebris ille equus Bucephalus nomine, à Thessalo Philonice, & indicatus immani pretio, regem exciuit, vt prodiret cum suis in campum, equi periculum vbi fieret. Ibi ille ferocire & neminem admittere velle, ac si inclamaretur, concitari & resilere, denique videri nulli vsui & planè ferus. Tum rex iratus iubet abduci equum insolentis atque indomitae feritatis. At Alexander, qui & ipse fortè aderat, querebatur equum eximium & admirabilis bonitatis amitti atque perdi inscitia atque formidine eorum, qui illum tractare nescirent. Ad hæc primum tacere Philippus & dissimulare. Cum verò eadem Alexander repeteret sapius, Tunc igitur inquit, melius posse tractare te equos speras quàm hos senes, qui reprehenduntur increpatione tua? Hunc quidem certè, inquit Alexander, melius ego tractauro, quàm quisquam alius. Sin verò minus, inquit Philippus, quam poenam vis sustinere procacitatis tuae? Egone inquit Alexander, pretium equi ipse tum soluam. Hic risu suborto, argentique perfolutione præfinita, accedit Alexander ad equum, prehensumque loro contra solem conuertit, quòd conijceret illum vmbra appropinquantium aspicientem perturbari motu & specie huius. Atque ita parumper circumiens placido gressu & equum manu demulcens, cum intelligeret de spiritu animositatem equi maximam esse, atque hanc illum quasi colligere, ponit chlamidem, ac se in illum sublatum ritè collocat, frenorumque habenas sicprehendit, vt equi os minimè læderet aut laceraret. Tum equum nonnihil remisisse de ira & commotione animi sentiens, atque gestire excurrere, laxatis habenis incitat voce quoque vehementius & calcibus ferit latera Quæ res Philippum primum & alios perterrituit, sed mox vbi vidère quòd & Alexander reflexisset & ageret ita, vt par esset equum cum exultatione & lætitia: ibi acclamare vniuersi; Philippo verò etiam lachrymæ cadere præ gaudio, neque posse ille sibi temperare quin filium complecteretur atque exoscularetur. Quare sic se res habet quemadmodum diximus, vtilem maximè esse placiditatem & moderationem in conscensionibus, & cautionem hanc, ne qua res aut species tum obijciatur equo, quæ illum percellat & perturbet, aut etiam perterreat. Quod si hoc etiam obtentum sit, equus sessorem suum vt cognoscat & illo gaudeat, nihil ad commoditatem conscensionis iam poterit deesse. Idem Camerarius

*Ingrata ea
quis sūt re-
mouenda.*

ea quæ contraria sunt equis & ingrata, remouere ab illis omni tempore iubet, & in primis cauere, ne quid tale de improviso & inopinato illis obijciatur, præsertim si animosiores fuerint, quia sic perturbantur, & ad insaniam quodammodo adiguntur: Cardanus corrigi quinque modis equum tradit, voce quam (inquit) maximè met, virga, freno, cruribus, maximè calcaribus additis & labore; blandiri nos ijs manu scalpentes crinium locum, palpantesque leniter & voce submissa, tum etiam cibo, maximè pane & vino, quibus eos nobis (inquit) conciliamus. Similiter etiam Xenophon docet, si cui fortè oblatum sit terocior aut ignauior equus, quo pacto vtroque rectè vtiqueat, edocet. Primum sciendum esse monens ferociam in equo similem esse iracundiæ hominum. Vt igitur non incitantur tacilè quibus nihil dicitur, neque fit, quo offendantur; ita & ferociorem equum minimè commouerit is, qui (inquit) non læserit. Quapropter statim in conscendendo prouidendum, ne conscensor molestus fit equo. Cum autem in equo confessum fuerit, acquiescendum plusculum temporis, vel quamdiu licuerit, atque ita agitandus equus quàm blandissimo imperio: ac mox lentissimis à gradibus initio factò, ad celeritatem adiget: inter quæ vix sentiet ille agitationem. Imperio autem repentino equus ferocior, itidem vt homo perturbatur animo, siue quid tum aspexit subitò, seu audiuit, seu etiam patitur: Quare hoc non ignorabimus, repentina omnia in equis perturbationes efficere. Verùm si incitatum ad celeritatem contineri ferociorem in cursu volueris, non attrahes de repente, sed placidè adduces frenum, vt inuites, non cogas ad consistendum. Placantur etiam equi longioribus spatijs magis, quàm si crebrò conuertantur: atque lenta diu equitationis spatia & placidos præstant, neque ferociam equorum suscitant. Quod si quis sperat, si diu & celeriter agit equum, fore defatigatum, deinde mansuetiorem, diuersum sentit atque accidere consuevit. Nam hæc inter feroces magis violentiam vsurpare, inque ira, quemadmodum homines iracundi, sæpe & se & sessorem indignis modis tractare solent. Proinde ad celeritatem summam equos feroces nō facilè incitabimus. Nequaquam autem adigemus ad alios equos, nam fermè improbissimi quique ferocissimi sunt. His aptiores freni quoque lenes quàm asperi. Si quando tamen asperos indiderimus, laxando vt lenes videantur, efficiemus. Prodest etiam vt sessor assuefaciat sese ad talem in equo potissimum ferocem collocationem, qua & ipse minimè commoueat, & nulla ferè alia parte equum contingat, quàm vbi sessionis firmæ causa contingi illum necesse fuerit. Nec hoc ignorandū, præcipi poppysmo (id est cum labris compressis acutior quidam sonus oris editur,) equos mitigari; κλώμω verò (qui sonitus fuerit palati & gutturis) incitari. At si quis initio equo offerat grato cum clogmo, contraria autem cum poppysmo, citò ille didicerit, poppysmo iam incitari, mitigari verò elogmo. Atq; similiter inter clamores ac tubas cauendum, ne equo formido aliqua noxia appareat, neque illi hoc tempore turbulentum:

*Lib. 7. de
Variet. rer.
cap. 33.
Vt corrigatur.*

*Si equus
fuerit fe-
rox aut
ignauus
quid faciē-
dum.*

*Vt incita-
tus retinē-
dus.*

*Ex labore
non man-
suescieri.*

*Improbi
qui equi.*

*Poppysmus
quid.*

aliquid obijciatur: sed quantum fieri poterit, quietem tum conciliare equo studebimus, & (si fieri poterit) matutina aut vespertina pabula praebeamus. Hoc autem consilium optimum fuerit, ne quis sibi equum ferocem ad bellum parare velit. Verum de ignavis tantum scripsisse satis fuerit, in his omnia contraria exercenda, quam de ferocibus dicta sunt. Haec Xenophon. Qui autem equitare primum discit, volunt nonnulli, ut generosum eligat equum, nam si hunc sibi (inquiunt) reddiderit obedientem, eò minus negotij facerent alij. Socrates itaque recitante Laertio asperioris ingenij uxori ita congreduendum monebat, ut equis animosis equites. Nam sicut illi (ait) cum eos semel subegerint, reliquis facile vtuntur, ita & mihi post Xantippes usum, reliquorum mortalium facilis toleratio obuenerit. Caterum calcaria non nisi cum opus fuerit, subdi equis Camerarius iubet: ad reliqua vocem & virgulam sufficere dicit. Acres enim equos ad feritatem incitari; & placidos ad patientiam quandam ignauam, illorum crebritatem adigere, & veluti a finos ad plagas perferendas assiduitate durari: & mox ex laboribus asperiores potius, & ferociores quam mitiores & placidiores reddi Xenophontis testimonio probabimus. Quare recte dixit Cardanus, corriguntur, non instituntur, & mox vitia quae corrigenda sunt, enumerat; & maxima esse ait, si cadat, si se prosternat, si erigat se, ac si contumax sit. Erectionem ut omnium periculosissimam virga corrigi, anteriora cura dum se erigit, verberando, nec vllum esse praestantius auxilium: si enim adhibeatur cura, breui emendari vitium. Si se prosternat, voce, oculis & baculo deterreri: contumaces baculis inter aures verberando, clauo post ephippias pungendo, igne denique corrigi. Qui saepe cadunt, cum vitio naturae, non sponte, cadant, nulla cura emendari. Sunt saepe & alia vitia equorum, quae nisi corrigantur, inutilem planè equum reddunt, id quod Socrates ostendit ad quendam equitum magistrum futurum scribens, ut memorat Xenophon his verbis: quod si equites (inquit) equos tibi adduxerint tam vitiatos pedibus ac tibijs: quosdam verò ita debiles ac strigosos ut sequi non possint: & quosdam ita male educatos, ut non maneant quocumque in loco ordinaueris: quosdam verò tam calcitrosos, ut non sit possibile de vno in alium aciei locum transferre, quae tibi utilitas erit equitatus? Equos his vitijs praeditos Xenophon Graecè vocat κακόποδα, κακοχέλης, ἀδενείς ἀτρόφες, ἀναγώγες, λακίσις. Calcitrosi autem equi, id est λακίσις, quos Latine etiam calcitrones dicimus, sunt qui calcibus impetunt peruicacius. Corrigi aiunt vitium à diligenti curatore, si quoties animaduertit calcitraturum, baculo pedes percutiat. Alij malunt, compedibus pedes posteriores stringi, quo vsque calcitrare desierit. Neque verendum est inde noxam aliquam inferri equo, quin apud Xenophontem legitur, ut Suidas citat Persarum equos plerumque ligatos pedes habere, ne fugiant, si soluti fuerint: indeque Xenophon malum esse nocte dicebat exercitum Persarum, quoniam equi eorum ligati essent. Inuenio verò etiam à multis inter secreta annotatum calcitrosum equum patienter se finiturum curari in stabulo, & ferreis apud fabrum calceari soleis, si exiguum & rotundum silicem alterutri aurium immiseris & apprehensam auriculam manibus perstrinxeris ac retinueris. Sic enim fore immobilem, & quantumuis etiam ferox sit, quieturum: si verò in vtramque aurem singulos immiserimus silices, tam mitem fore, quam est ouis. Antonius Mizaldus se hoc secretum expertum accepisse testatur à quodam equifone regis Navarrae. Cardanus hoc eodem remedio prospici ait, si vel sessorem respuat, vel nauem ingredi nolit, vel timeat rotas, similiaque alia: lapillum autem è filo suspensum in aurem indi. Et si hoc non prodest, vult praeterea equi sensum perturbari, oculos vitra vinciri: hoc enim saepe profuisse. Virga etiam si cadantur crura quae retrò agere aut eleuare solet: ignem quoque caudae submissum, tum instrumentum ferreum, quod dum retrocedit, illum pungit & sauciat: optimum enim hoc esse, ita si in humum procumbat, infra ventrem sint aculei. Sunt qui Latinis effrenes, & infrenes dicuntur, Graecis ασουμοι, & σκληρόσομοι, quibus durum os est. Hi difficulter flectuntur, & quamuis permittas eis frenum, minimè apprehendunt: contra qui molli sunt ore (μαλακόγναθος dicunt Graeci) facillimè. Morigerum autem iudicabimus, si laxatum frenum contracturo tibi facile parerit, & si dato ad cursum signo, alacri statim impetu procurrit, & rursus à cursu audito substendi signo etiam difficilibus in locis mox subsistat. Quidam autem tanta sunt oris duritia, ut ait Xenophon, ut cum frenos quemadmodum dicitur, momorderint, frustra incontinendo sessor laboret: quos omnino ipse repudiat. Cum morsu frenum apprehendere, inclinato capite extra iter institutum violenter feruntur, & ceruice obliqua crebroque concussa, vim facere & excutere conantur, & in dorsum elatis scilicet cruribus prioribus, tergiuersando reclinant: sed quam periculosus sit horum equorum vsus, etiam indicauit Ouidius, cum canit:

Vt rapit in praecipua dominum spumantia frustra

Ora retentantem durior oris equus.

Et quomodo prospiciendum est, etiam docet, inquiens,

Asper equus duris contunditur ora lapatis.

Aliquibus verò ora sunt neque dura neque mollia, magis tamè dura quam mollia: ideoque si initio cum

*Calcaribus
quando pr-
gendi.*

*Vitia equo-
rum pessima.*

*Lib. 3. de
dict. &
fact. Socrat.*

*Calcitrosi
qui & ut
corrigantur.*

*Persarum
exercitum
cur Xenoph-
on im-
probarit.*

*Lib. 3. de
Var. rer. ca.
32.*

*Effrenes
qui.*

L. 2. Amor.

Li. 1. Eleg.

incitaris & adegeris ad cursum aut gyrum, habenas attrahas, non obsequuntur. Faciendum igitur esse aiunt, ut talibus latissimè remittatur primùm, ita enim regere & pro voluntate quemque sua moderari facilè posse. De effræni equo locus Luciani legitur dignus qui recitetur: *Idem verò vobis usu venit, quod contigisse cuidam ferunt, qui equam conscenderat furibundum: abreptum enim illum equus ferebat: nec ulla descendendi equo currente facultas erat: Cum autem obuius quidam interrogaret, quonam pergeret: respondit, quò illi videtur, demonstrans equum. Hic à vobis si quis querat quò pergatis, si verum fateri volueritis, quocunque libuerit affectibus, dicetis.* Equos qui sic aufugiunt, umbratos dici in schedis meis annotatum reperio. Mordacem qui morfu aduenas offendit, Græci *δυσίλλω* vocant: *ἀνορπισίον* verò quem nos sternacem dicimus, qui facilè sternit sedentem. Mordacitatem remittit, si morsurus vapulet, deinde placidè tractetur, & quo delectatur, offeratur aliquid. Similiter puto sternax tractari poterit. Aiunt soleas equorum ex ferro quo aliquis occisus fuit, agiles equos reddere, & si ex eodem morsus concinnentur, tractabiles & obsequiosos fieri, etiamsi rebelles essent, morosive ac mordaces: ut citat Mizaldus: ex Rasi videlicet & Alberto. Sunt & suspicaces qui accedere aliquopiam sapè nolunt. His Xenophon demonstrari vult, quod ea quæ auersantur, fugienda non sint: hoc quidem planè equis animosis: si erunt timidiores, contractemus ut id, quod eis horribile apparet, & leniter eodem ipsos adducamus. Qui verò verberibus adigunt, plus timoris incutere equis inquit. Nam quia tum malè mulstantur, huius etiam ea quæ suspicione sua refugiunt, causam esse arbitrantur. Camerarius quoque in auersationibus & tergiuersationibus, calcaria si subdantur, magis equum perturbare ait, & terrorem & peruersitatem augere: itaque tum placandos maximè & confirmandos, ut feritatem intelligant, & sentiant non esse exhorrescenda illa quæ refugerint: ita enim horribilia etiam tandem extimescere desinere. Idem rursus: si quid per iram (inquit) in equum tergiuersantem committatur, vehementiùs ille perturbatur, & postea faciliùs terretur, quia illa obiecta alieniora exhorrescit, propter quæ afflictum se recordatur. Solent autem plerumque à fossis alijsque cauis sibi ferè timere, nisi ritè ad eas transfiliendas edocti sint, quod inter cæteros indicauit

Quæ timere soleant.
Lib. 10.

Staius:

*Soluitur interea vallum, primæque recusant
Stare mora, iam se peditum iunxere caterua
Manibus at patulas saltu transmittere fossas
Horror equis, herent trepidi atque immane pauentes
Abruptum mirantur equi, nunc in petus ira
Margine ab extremo, nunc sponte in frena recedunt.*

Bellici equi institutio.

Qui itaque transfiliendis fossis instituti sunt atque assuefacti, quique ex altis & præruptis se demittere & librare didicere & per decliua celeriter vectari, hi tantò præstant inexercitatis & horum imperitis, quantum aërea & pennigera animantia agilitate terrestribus; rursus qui pedibus sunt exercitatis, tantum eis antecellunt qui sunt ad asperitates viarum inexercitati, quantum claudis integri. Quamobrem Xenophon bellicum equum primùm ita edocendum esse voluit, ut in cliuos sursum & per decliua & in obliquum agitari possit, fossas transfilire sciat, vallumque superare, in collem erumpere, & de colle desilire. Quomodo autem instituendus sit, ipse in hæc ferè verba tradit. Qui nactus est equum omnino imperitum saltuum, is vacuum illum prehensio loro ductorio transgressus fossam prior attrahito ad saltum: quod ille si renitatur, à tergo aliquis flagrum aut virgam summis viribus incutiat, ita transfiliet non solum illud spatium, sed longius etiam quam debuisset, & in posterum non expectabit verbera, sed ubi senserit modò ponè accedere aliquem, statim saliet. Cum vacuum assuefeceris, ita etiam agitabis conscensum, primum quidem transminores fossas, mox etiam latiores. In conatu autem saliendi subdes calcaria, itidemque cum transfilire equum & cum desilire volueris, calcaria subdito: toto enim corpore in omnibus his annitens equus, faciet ille ita, magis ut cum ipse, tum eques in tuto sint, quam si posteriore parte sui quasi deficeret, vel in transfiliendo, vel in erumpendo sursum, vel in desiliendo. Caterum ad decliua primum leuiori in solo equos assuefieri conuenit. Ita tandem assuefacti libentius per decliua, quam recto cursu ferentur. Nam quod quidam verentur, ne si per decliua incitentur equi, armos rumpant, neminem debet terrere, qui cognouerit & Persas & vniuersos Odryssas cursu per decliua certantes, nihilo minus habere sanos equos, quam Græcos. Porrò sessor ad hæc omnia accommodum se præbere debet. Itaque ad primum ille equi impetum proclinator, ita minimè equus tergiuersabitur, aut eques succutietur: statimque reprimens equum, resupinator, ita minimè ipse iactabitur: In traiectu fossæ & cliui ascensu, non fuerit incongruum iubam tenere, ne simul & loro & freno grauetur equus. Sin per decliue agetur, & resupinator eques & equum sustineto freno, ne præceps vterque deorsum feratur. Hæc ille. Aliàs omnino dandam ait esse operam, ut alijs atque alijs in locis, itemque modo longæ, modo breues equitationes ut fiant: minus enim

A hæc equo odiosa esse quàm si semper iisdem locis & eodem, modo agerentur. Pollux primò agitari vult per plana & læuia loca, non rectà autem aut repentè ex contrario locorum situ in contrarium agi, sed obligari, nunc longam, nunc breuem, nunc remissam, nunc concitatam equitationem per vices institui. Ne verò armorum fremitum & gladiatorum ad clypeos resonantium crepitum equi extimescant, eos (inquit Ælianus) ad strepitum ac sonitum assuescere cogunt, armataque cadauerum simulacra sub ipsum fœnum subiiciunt, vt cæsorum conspectum in bello ferre consuescant, vt ne rerum terribilium metu affecti, ad rem militarem inutiles sint. Quod quidem ipsum Homerus haud sanè ignorauit, cum Diomedem quidem in Iliade scripsit Thraces iugulare: Vlysses verò interfectos pedibus subtrahere, ne in cadauera incurrentes Thraces equi formidine perterrentur: atque ad hæc ipsa insueti, vt per formidolosa quædam ingredientiæ præcipiti effrenatione efferrentur: Inuenio etiam quod qui meticulosos equos docent, id noctu libenter facere solent, quoniam cum eo tempore pauores sint maiores, si eos superent, facile spes est, quod etiam quoscunque non æquè magnos contemnere discent. Alij *παρρηια* oculis obdunt, sic vocantur coria quæ equorum formidolosorum oculis apponuntur, alio nomine *ἀνθήλια* siue *ἀνθλία* dicta, eò quod à sole oculos tuentur. Iam si lubeat idoneo bellis equo vti ad agitationem magnificam & speciosam, omnino ab eo, quod plerique faciunt in opinione præclaræ equitationis, abstinendum (inquit Xenophon) os vt frenis laceremus; itemque calcaria vt subdamus & incutiamus scuticas. Nam ita diuersa omnia accident ab ijs quæ expetuntur, cum & figuram quandam arduam equi habenis arreptis efficientes, qui debuerat prospicere, cum excæcant, & calcaribus atque flagris equum territant, vt non sine periculo perturbetur. Hæc autem sunt quæ faciunt hi equi quibus agitatio molesta est maximè, atque in turpitudine quidem, non cum honestate. Sed equus si didicerit agitari frenis laxioribus, & ceruicem attollere, eandemque à capite recuruare, ita facilè præstabit ea quibus etiam ipse potissimùm delectatur & sibi placet. Hæc autem esse quæ diximus, vel hoc argumento intelligi poterit, quod equus quoties festinat ad alios equos, sed ad eas in primis, tum & attollit ceruicem quàm altissimè & caput maximè proclinat, truci cū specie, tum crurum mollitudinem fert sublimem & caudam sursum intendit. Qui igitur ad talem formam composuerit equum, qualem ipse effingit, quoties pulcherrimus videri cupit, is hoc consequetur, vt & de agitatione voluptatem equus capiat, & magnificus atque terribilis ac spectabilis sit. Quæ quidem qua ratione obtineri posse credamus, nunc deinceps conabimur exponere. Prima igitur frenorum cura est, quæ non pauciora duobus parabimus: quorum vnum, leuius orbes habeat grandiores: alterum eosdem cum graues, tum depressos. Echini autem id est clausuræ, erunt acutiores, vt cum istud prehenderit, offensus equus asperitate mox dimittat: cum autem lenius illi inditum fuerit, tum gaudens huius quidem lenitate, alia nihilominus, ad quæ asperiore freno instructus fuerat, sub leni quoque exequatur: sin lenitate contempta in hoc penitus incumbere velit, cogent scilicet illum hanc ob causam subiecti grandiores orbes, os pandere, atque ita admittere lupos. Poterit autem asperius frenum variari cum implicat one quadam, tum extensione: cæterum cuiuscunque modi fuerint frena, sunt mollia omnia. Nam rigidum quauis parte sui prehensum retinet equus totum inter maxillas, perinde ac veru vbi libet prehendat, totum substituleris. Alterum verò non aliter quàm catena, ea parte tantummodò, qua tenetur, non flectitur, aliæ pendent; quas elabentes dum captat equus, lupos interea amittit de maxillis. Hanc ob causam & inferuntur medijs axibus annuli, vt hos lingua atque dentibus prensans, omitat correptionem inter maxillas freni. Frenum molle est, cum axes commissuras habent læues atque latas: itemque omnia quæ axibus accommodantur, cum sunt ampla & minus densa; mollius frenum existimandum. In quo verò omnes particule freni grauitèr discurrunt atque colliduntur, illud frenum rigidum erit. Sed quaecumque contigerit frenum cum hoc cunctis: ea quæ subiicientur, præstabit is, qui voluerit formam equi efficere eam, quàm supra diximus. Os igitur equi concutiendum, neque ita vehementer equus vt refugiat, neque ita placidè, vt perentiscat. Atque iam post concussionem vbi equus ceruicem attollet, statim freno indulgendum: itemque alia oportebit (id quod monere non cessamus) dum scite obsecundarit, vicissim illi gratificari. Cumque animaduersum fuerit delectari equum elatione ceruicis & habenarum laxitate, tū cauebitur ne quid illo tempore huic molestiæ obijciatur, quasi ad laborem equum adigere velimus, sed blandimentis tum cum demerebimur, vt speret quietem: ita enim magis prompto animo ad celeritatem agitationis deueniet. Iam verò celeritate etiam gaudere equos, satis argumenti est, quod liberatus pederentim nullus abit, sed aufugit: hæc enim certè est voluptas equorum, nisi fortè ad cursuram importunius fuerint incitati. Sed cum interagitandum equus exultabit, scilicet edoctus, iam priore agitatione de flexibus ad celeritatem incitari; quod cum facere sciuerit, si quis tum illum adductis habenis retineat, & signum aliquod det concitationum, coercitus hic frenis, imperio concitationis mouetur & pectus effert,

Ne strepitus armorum timeant.

Vt bellico equo viamur pro pompico.

Frena quot & qualia esse debeat.

Frenum molle & asperum ut differant.

Equi celeritate gaudent.

& iratus

& iratus protollit crura altiùs, non mollia tamen hæc: quippe in offensis iam non magis mollibus E
 cruribus vtuntur equi. Sic igitur exardescende equo, si frenis indulgeas, ibi præ gaudio, quod
 in laxitate se freno liberatum putet, exultabundo habitu mollibusque cruribus elatè sese inferet,
 planè repræsentans pulchritudinè qua componere se equi solent festinantes ad alios equos. Qui-
 que hoc cernunt, talem equum appellant liberalem & voluntarium & equitorem & ferocem &
 superbum, simulque & iucundum & terribilem aspectu. Idem autem Xenophon erigendi facul-
 tatem quæ in istiusmodi pompico equo requiritur, cum crurum mollitudine coniunctam esse cum
 negasset, sed cui lumbi molles sunt & succincti atque robusti, eum posse spatiosè prioribus cruri-
 bus subijcere posteriora: hoc (inquit) dum facit, tum si quis freno concutiat os equi, fit vt poste-
 riores in talos ille reflectatur atque subsidat; erigat autem superiores corporis partes, sic aspicien-
 tibus contrà alius & inguen vt appareat. Ibi igitur frenis indulgendum, vt i equus quod pulcherri-
 mum est in hoc genere, faciat libens, & ita spectatoribus hoc facere videatur. Sunt qui ad hoc
 etiam erudiant equos, quorum hi virga talos pulsant: illi baculo iubent accurrere qui coxas ver-
 beret. Nobis verò hæc videtur institutio optima, si id quod semper dicimus, non omittatur vn-
 quam, equo vt quies contingat, postquam voluntati agitatoris obtemperauerit. Proinde certis
 signis excitatum equum sponte pulcherrimos & splendidissimos gestus exhibere oportet. Quod si F
 post equitationè & copiosum sudorem, necnon cum se se itè erexerit, statim se flore ac frenis rele-
 uetur equus: non dubitandum quin sua voluntate postea ad erectiones peruenturus sit. Super
 huiusmodi iam quidem agitationi idoneis equis residentes, & dii pinguntur & heroes; homines-
 que in vlu horum decente, magnifici videntur. Vsq; adeo verò equus qui sese erigit, vel pul-
 cra vel admirabilis, vel etiam expetenda res est, vt omnium oculos spectantium in se conuersos
 teneat, tam iuuenum quàm seniorum. Maximè sanè laudatur talis equus qui corpus & altissimè
 & frequentissimè erigit & lentè interim procedit. Iam verò & in gyrum flecti equos docebant
 Romani, vt ex hoc Virgilij notum est: *Carpere mox gyrum incipiat*: eratque hoc præcipuum Ro-
 manæ iuuentutis exercitium, vt ex Horatio in exordio ostendebamus, & clarissimè meminit
 etiam Ouidius lib. 1. de arte:

*Hos ignaua iocos tribuit natura puellis,
 Materia ludunt vberiore viri.
 Sunt illis celeresque pila, iaculumque trochique
 Armaque & in gyros ire coactus equus.*

Istiusmodi gyrorum apud Græcos quoque exquisitam rationem & magnam artem fuisse facilè po- G
 test vel ex eodem Xenophonte perspici. Hæc nunc est mutata prorsus, vsque adeo (inquit Came-
 rarius (vt quod ille laudatissimum esse scripsit, in læuam circumagi equos, nunc planè reprobetur.
 Et si enim in vtramque partem gyrari equum rectum est, idque nisi contumacia oris impedimento
 fit, paræ facultatis esse conuenit: tamen in ostentatione gyri nunc in dextram partem dari solent,
 & qui in læuam eduntur, eos vocant auersos. Ad istiusmodi circumactiones: in vtrumque latus
 & in gyros, itemque conuersionem celerem directi cursus, est id quidem non vulgaris industriæ
 equum instituere; sed nisi sit valdè nihili pecus, assiduitas & diligentia etiam hæc celeriter affe-
 quitur. Loquor autem de equo integro & cuius vires nulla iniuria morbi debilitauerit. Nam ta-
 lium labant crura, neque tutò pedetentim per plana etiam loca ingredientibus his vehare, nedū
 illos ad cursū cōcites & in gyros torqueas aut agas per salebras, qualia in hac institutione requi-
 ri ostendit Xenophon: In flexibus (inquit) bñtendi sunt equi: neque enim facilè est, neque peri-
 culo caret, equum concitatum statim circumagere, præsertim loco salebroso aut lubrico. Cum
 equus (inter si ectendum) freno attractio paulisper retinebitur, curandum vt situ corporis interim
 quàm minimè obliquo sit & seffor ipse similiter. Sin aliter fecerit, sciat leuissima de causa fieri pos-
 se, vt vnà cum equo corruat. Verùm vbi iam post flexum directè prospiciet equus, ibi ad celerita- H
 tem instigandus erit. Nam obscurum non est, in prælijs quoque flexus vsurpari, cum insequendi
 hostem, tum se recipiendi gratia: quare expedit ad celeritatem post flexus assuefacere equos. Iam
 verò posteaquam satis esse exercitij videbitur, profuerit tamen & post quietem repentè incitare
 equum, cum auersum ab alijs equis, tum ad illos conuersum: itemque de celeritate statim repri-
 mere, necnon consistere eum pati, & mox flectere ac incitare: non. n. dubium, quin venturum
 tempus sit, quo ambobus illis opus sit. Cum descendendum erit cauebitur, ne hoc fiat vel inter
 equos, vel in hominum cœtu, vel extra agitationis spatia, sed quo in loco defatigari cogitur, eo
 scilicet in loco & requies equo contingat. Vocatur autem rectus cursus ὁρθόδρομος, & qui refle-
 ctitur ἀποκλάμπτειν. Iam verò apud Romanos summa erat curæ, vt pretiosiores ac generosiores
 equi molliter & tollutim crura attolerent Asturconum modo, siue vt Martialis ait, ad numerum
 colligerent; de quo gressu suprà egi, nunc dixisse suffecerit, in tanto honore fuisse eum incessum,
 vt itidem minoris pretij equos eum docerent, vt Varro testatur his verbis: *Vt equus qui ad vehen-*
duer

*Equus opti-
 mus.*

*Equus vt se
 erigat.*

*Vt in gyros
 flecti discat*

*Equus qui
 gyris ido-
 neus & qui
 non.*

*Vt ex equo
 descenden-
 dum.
 Vt tollutim
 ingredi di-
 scant.*

dum est natus, tamen traditur magistro, ut equis doceat totum. Modum docendi refert Cardanus *Lib. 7. d. 2*
 his verbis: cum equus trifariam moueatur, vel extremam pedis iuncturam flectendo, vel ge- *Var. rer. ca.*
 nu: Itali, ligatis binis & binis pedibus dextris inuicem; atq. sinistris inuicem, cogunt eos bi- *32.*
 nos simul mouere, spatula etiam mota, sed genu præcipuè agitato atq. flexo: Galli, vltimam pe-
 dis iuncturam arcto vinculo omnium pedum deuinciunt: ita fit, vt cogatur equus genua mouere.
 Atq. ita patet ad Asturconis disciplinam pertinere, vt genua flectat. Nam si iuncturam solam in-
 feriolem moueat, etiam si ambas dextras simul atq. sinistras, non perfici gradarium gressum con-
 stat. Sunt igitur duo genera gradarij incessus equorum: Gallicus, cum genua simul mouentur, *Gradarij si-*
 spatula vix: cum verò genua & spatula, Italicus. Mollior est incessus quicunq. fit altiore iunctu- *ue toltariis*
 ra, quoniam modico interuallo mochlij multum spatij superatur. Mulæ tum molliter incedunt, *incessus duo*
 mota inferiore iunctura, vocaturq. incessus ille Traina: cum autem genu asturconius concutit, *genera.*
 magis genu flexum quàm pes, quod altius cadat, quàm figitur. Hæc itaque Cardanus. Cate-
 rùm *Parthis*, vt author est Vegetius, consuetudo erat equorum gressus ad delicias dominorum hac arte, *Li. 1. c. 56.*
 mollire; non enim circulis atque ponderibus prægrauant, vt soluti ambulare condiscant; sed ipsos equos vulgò *Parthi vt*
 trepidarios, militari verbo tottonarios vocant, ita edomant ad leuitatem & quadam blandimenta vectura, vt *equorum*
 Asturconibus similes videantur. In sicco itaque equalique solo quinquaginta passus in longum, & quinque *gressus e-*
 in latum plenis cophinis digeritur per ordines Creta, ad similitudinem stadij, quod aulicibus (filicibus vi- *molliant.*
 detur legendum esse,) asperius sit, tum difficultate coronam velocitatis optantibus ingerit, in quo spatio cum
 equus frequentissimè exerceri cæperit, in illos aulices necessario offendit, & priores, & posteriores ungulas im-
 pingit, & aliquando vel cadit, vel sic offendit, vt cadere videatur: post quod admonitus iniuria, tollit altius
 crura, & inflexione genicularum atque gambarum molliter vehit. Præterea minutos gressus imitatur, vt in-
 ter aulices ungulas ponat, nam si extendere voluerit, offendit in cumulum. Minutim autem equus ambulans
 commodius vehit, & pulchrius viaetur incedere. Hactenus Vegetius, sed quos trepidarios equos vo-
 cet, non satis constat: Gesnerus vocabulum vel ad Germanicam succussatorum nomenclaturam
 traber alludere ait, vel ad *Τριπυδον* Græcum, quod apud Absyrtum legimus, à calpe id distinguen- *Equi trepi-*
 tem his verbis: *ἡ ἀναβάσις ἐστὶν ἀναδίσαι τὴν ἰσοστίαν, ὁποῦ τὸ διακάλπης γυμνασίου, ἢ τοὶ τῶ λ. γουένω τρι-*
πυδῶν. Ego trepidarios Vegetio succussatores potius, vel propter imperitiam quodammodo trepi- *darij.*
 dantes intelligi putem quam quod ad *τριπυδον* alludere credi possit. Apparet enim *τριπυδον* idem *Pede & tri-*
 esse quod *τριπυδῶν*, hoc scilicet, ni fallor, equitationis genus, de quo sermo est, gressus (inquam) *pedon quid*
 gradarius siue toltarius, cum sit proprie *τριπυδῶν* vinculum & pedica. Solent enim vinciri, vel pon-
 deribus aggrauari pedes equorum qui ad hoc instituuntur, vt gradarijs & Asturconibus similes
 fiant. Hanc agitationem Xenophon in primis probat, quoniam ambas buccas ad conuersionem
 assuefacit: Esse vero etiam bonum asserit, agitationem mutare, vt equi buccæ in vtriusq. exequen-
 tur: seq. etiam extentionem illam catenam agitationis gyratæ præferre: quandoquidem in hac
 libentius & conuerti se equus satur iam procurfionis, & simul ad directum cursum, simul ad fle-
 xus assue fieri patitur. Nunc alia quædam præcepta adferamus quæ ad equitantem & equitare
 discantem magis quàm ad indoctum equum pertinere videntur. Etsi enim optimè edoctus fue-
 rit equus, nisi etiam sessor equitandi fuerit gnarus, sepe numero non sine magno periculo excuti-
 tur, vt in principio ex Plutarcho exposuimus. Sed & Ouidius id eleganter Phaëtontis exemplo
 docuit, dum canit:

*Sed leue pondus erat, nec quod cognoscere possent
 Solis equi, solitumque iugum grauitate carebat,
 Vtq. labant curuæ iusto sine pondere naues
 Perque mare instabiles nimia lenitate feruntur
 Sic onere insueto vacuos dat in aere saltus
 Succutiturque altè similisque est currus inani,
 Quod simul ac sensere, ruunt, tritumque relinquunt
 Quadriuges spatium, nec quo prius ordine currunt, &c.*

Inter istiusmodi præcepta primò occurrit, vt equus aptè infrænetur, etsi hoc curatoris sit, non do- *Vt equus in-*
 mini. Vt autem rectè infrænetur, Xenophon vult, vt accedat curator primùm ad læuum equi la- *frenetur.*
 tus, deinde habenas ob caput in summis armis deponat, verticale autem attollens in dextra te-
 neat, ac lupos sinistra admoueat, quos si equus admiserit, applicet freni lora. Sin equus os non *Vt equus*
 aperiat, tenens frenum propinquum dentibus, maximum digitum manus inserat maxillis, quo- *frenum ad-*
 niam hoc pacto pleriq. os pandunt: sed ne sic quidem si frenum receperit equus, tum labrum *frenum ad-*
 ille vrgeat ante dentem qui caninus appellatur, quod cum sit, paucissimos non admittere frenum *mittat, &*
 asserit. Vult item vt curator præcipiatur, primùm ne vnquam habenis attrahat equum, siquidem *quid in fre-*
 ita heterognathus redditur: deinde vt à buccis conueniente spatio distet frenum. Nam cum illas *no obserua-*
 premit, callum (inquit) solet obducere, ita sensus retunditur. Cum autem longius dependet vsq. *dum.*
 ad sum-

ad summum os, potestas tamen sit equo, si frenum momorderit, minus parendi domino. In his acrem esse curatorem non minus quam vlla alia in re elaborare conuenit. Tantum enim momenti in hoc est situm, libenter vt equus ferrum admittat, vt si quis omnino reijciat, is nulli vsui esse censendus sit. Quod si curator non solum cum ad laborem equus, sed etiam cum ad pabulum ducetur, & de agitatione domum seducetur, frenum illi induerit, nimirum iam vltro appetet statim, vbi hoc offerri sibi viderit. Probat hanc infranandi rationem Camerarius & alia insuper præcepta addit, cum frenandus (inquit) & insternendus erit equus, tum deterfus esto & nitidus atque pexus: frenetur autem sic vt minimè offendatur (alias etiam quosdam equos facile offendi dixerat inter frenandum, siue ipsi respuunt ferrum, aut lorum indui vertici molestè ferunt, siue duriùs

*Frena cur
sale cõsper-
gantur.*

& immitiùs inuaduntur:) ita libentiùs frenos admittet, quos vidi qui initio sale conspergerent, quod cum lingeret equus & simul manderet, frena illa pati assue fieret. Quidam complimentibus equis dentes, neque recipere frena intra os volentibus, ferro labra & gingiuas vrgent: quod etsi in præsentia, nisi sint ferociore, facit, vt admittant frenum, odium tamen illius perpetuum excitat. Quare melior est ratio Xenophontis, digitis premere labrum: non enim in hoc tantus sensus doloris, vel dolor potius nullus omnino inest. Frenantur autem hoc modo: Habena, quibus equus regitur, obducuntur ob equi verticem & deponuntur ad imam iubam seu scapulas, vel (si quis hoc mauult) ad armos aut spinam. Tum sinistra teneat ferrum freni siue lupos, & dextra subter collum equi sensim circumacta verticale lorum vnà cum reliquo frenorum loreo quasi reticulo applicet atque circundet capiti, & quæ necenda fuerint, connectito, & catenulam qua nunc maxilla reuinciuntur, infibulato; atque ita instructus equus ductorio loro, si consistere ad præsepe diutius debeat, religator supernè de furcillis seu clatris, in quas equis fænum nostris moribus obijcitur, vt foeniles dicere posse videamur. Sed melius fuerit extra suam cellam productum equum in loco aperto & libero, vbi atterere latera nequeat, neque etiam attingere, quod ore impetat, reuincire, vt ibi consistat tantisper, dum conscendatur. Atque hæc erit frenationis ferè ratio & administratio. Dentes scaliones & plani vulgò dicti, equis extrahi solent vt frenum commodiùs admittant, vt antea scripsimus. Quæ frena cuiusque ori maximè conueniant, diligenter (inquit idem Camerarius) exquirendum; conuenientia autem non facile mutanda sunt: ea sic indentur, ne aut augeantur buccæ, aut illa in buccis voluantur; quorum alterum callos in malis creat, alterum obstat moderationi: nam sic facile morfu freni arripiuntur ab equis, quo facto illi se regi non patiuntur. Frænorum duo genera ex Xenophonte diximus, vnum leue, alterum asperum, sed vtrumque rursus vel leuitate vel asperitate differt. Sunt enim quædam valde leuia, quædam minus: alia asperrima & durissima, alia minus; quædam media inter prædicta, pro mollitie scilicet & duritia equi qui infranandus est. Formas eorum scribere omitto, quia nota apud frænorum artifices, nec possunt tam aptè describi, quemadmodum possunt oculata fide videri. Asperiores, lupati ferè dicuntur à lupinis dentibus qui inæquales sunt, vt Seruius & Isidorus scribunt; nec non lu-

*Frenorum
duo gene-
ra.*

*Lupata
qualia fre-
na.*

pi. Ouidius:

*Tempore parat equus lentis animosus habenis,
Et placido duros accipit ore lupos.*

Virgilius:

*— Prensique negabunt
Verbera lenta pati, & duris parere lupatis.*

Et alicubi.

Asper equus duris contunditur ora lupatis.

Accipitur tamen lupatum siue lupus sæpenumero simpliciter pro freno, vt apud Statium:

— Non aspera prabet

Ora lupis. Et Silium: Quadrupedem flectit non cedens virga lupatis.

Lupatus.

Solinus masculino genere dixit: *Isque adeo sprenit lupatos, vt de industria incuruatus, ruina & se & equitem affligeret.* Sed & lupata frena dixit Horatius adiectiuè sumens: *Lupatis temperat ora frenis.* Plutarchus λυκοσπιδες, πωλες vocat, qui lupatis assueti sunt, contra ασκουες qui durioris sunt oris, vel frenis non assueuerunt. Græci frenum χαλιον dicunt: est tamen χαλιον ea proprie pars freni quæ ori inferitur; inde verba χαλιον, & χαλιναγωγον, & Callimachus χαλινοραγασματα

2. Sympos.

ισπον dixit. Pars freni quædam vocatur echinus: sicut quod circa mentum est, psellium: quod ori inferitur, chalinus; cuius medium est hemium; post in ambitu dactylis, echini, quos mandit equus, vt annotauit Cælius ex Polluce, qui sic habet, Freni pars quæ ori inferitur χαλιος, & το μὲν μέσον ήνιον, τὸ δὲ περι αὐτὸ, δακτύλιοι, ἐχίνοι, τρίβολοι, ἔσπερ μασσάται ὁ ἰσπος. Idem

Echinus.

Psellium.

Chalinus.

Hemium.

Dactylis.

Lib. 12. ca.

18.

Pollux equum singularem instruens desiderat κημεις, σιμεις, ψαλλια, χαλιεις. φιμόν autem & κημόν Græci vocat illud vinculum quo toto oris equi ambitu quasi fibula quadam colligato rictu morfus arcetur, auditurque illud quotidie in psalmo, *in campo & freno mexillas eorum constringe.* Hinc φιμόν,

εἰμῶν, idem quod ἐπισομίζεν, quod ἀναλαμβάνειν aut ὑπολαμβάνειν. Pastomis (alias postomis, quod minus placet,) dicitur ferrum, quod ad cohibendam equorum tenaciam naribus vel morsui imponitur, Græcè ἀπὸ τοῦ σοματος, ut citat Nonius in hoc Lucilij: *Pastomides huic ingentes de naribus pendent.* Habena lora sunt frenis annexa, quæ manu tenentur, vnde & retinacula nuncupantur. Græci ἡνία vel ἡνία dicunt ἀπὸ τοῦ ἡνίου τοῦ λυπῶ, aut ἀπὸ τοῦ ἡνίου τοῦ οὐδ' ἐν τῷ ἰππῆσι: non solum enim de celete equo id est singulari ἡνία dicuntur, sed etiam de iunctis curru aut biga, ut Varinus docet: Hinc ἡνιοχεῖν est manu tenendo habenas equum regere. Xenophon habenas laudat æquales, non infirmas, nec lubricas, neque crassas; ut etiam hasta illa manu, si opus sit, comprehendi queat. Harum maiorem apparet esse necessitatem quàm frenorum cum multi planè frenis non utantur, ut de Massylis & Numidis dictum, quos infrenes indixit poeta qui sola virga equos regebant; & Strabo author est Maurorum equos collaria (περιτραχήλια) habere è ligno aut pilo confecta, vnde habena dependet: Nunc & in vilioribus equis familia vsurpantur collaria, sed his cum ad currus onustos eorum tantum vsus sit, nulla etiam habenarum ratione, lora affiguntur, quibus currus potrahuntur. Insolens verò etiam fuit olim Indorum frenandi equos modus, de quo sic Arrianus. *Equi eorum non sunt ephippijs instructi, sed neque frenis ita ut Græci aut Celtici: nam summum equi os corio bibulo, crudo, ambitur: quod consutum est & annexum: continet autem stimulos ex ære aut ferro introrsum conuersos: ditiores eburneos parant, Cæterum ori ferreum inditur instrumentum obeli figura, (hoc est rectum & oblongum,) à quo habena dependet. Habenis attractis, obelus equum coercet, & stimuli ab eo pendentibus pungendo habenis parere cogunt.* Hæc ille, habenas ρυτῆρες nuncupans, sed & ρυτὰ dicuntur, quanquam plerique χαλινὰ interpretentur. Ρυτῆρες dici Varinus ait δι' ὅν ἐρωτοῦται ἰπποὶ ὡς καὶ ἐκεί. Ab ἡνία apud Lacones ἡνιοχαράσις dicebatur, qui iuvenes in re equestri instituebat, ut idem Varinus annotavit: ἀρνίαζεν autem dicuntur equi contumaces & præferoces, cum rebelles sunt habenis, & frenum morsu corripunt, vel aliter per vim sessorem in via instituta auferunt. Herodianus eleganti metaphora vsurpat pro imperium detrectare, ac subditum esse nolle. Cæterum rarior puto equorum quibus sola frena & habenæ addita erant, vsus erat, nisi simul insternerentur, quamuis nudos istos desultorios dici velint, nam & talium vsus in venationibus Martialis improbat, dum canit:

*Stragula succincti venator sume veredi,
Nam solet à nudo surgere fucus equo.*

Stragulum autem idem & stratum dicebatur: Seneca apud Lucilium; *Stultus est qui equum empturus non ipsum inspicit, sed stratum eius & frenos.* Liuius: *malis strata detrabi iubet: vnde equos stratos & instratos dicimus, qui eis ornati sunt.* Liuius: *Armatos deinde instratisque equis signum expectare.* Eisdem & ephippiatos vocamus ab ephippio, quod, ut Varro ait, tegmen est equi ad molliorem vecturam paratum. Sed Varro equos non eodem modo parari ad ephippium ait, ut ad prædam, quasi in venationibus equi non insternerentur, id quod allato etiam loco Martialis insinuare videtur. Ephippium vulgus sellam nuncupat, non inepto vocabulo, nam licet Budæus ephippium de equo dici inquit, sellam non item: Isidorus tamen sellam à sedendo dici ait, & inter equi instrumenta enumerat: eodemque vocabulo utitur Vegetius, dum ait: *Africa quos velocissimos præstat ad vsus sella.* Et rursus: *Equorum mulorumque genus sub sellis aut saginis solo tergo præstat officium.* Græcè ἐπιππεον rectè scribitur, nam ἐπιππεον equorum potius currentium certamen est. ἑπποχον idem quod ephippium, item σάγη & σάγμα, sed σάγμα de vilioribus equis & iumentis alijs potius dicitur, vulgo il basto, vnde equum & caballum sagmarium dicimus, quo vilior adhuc clitellarius, qui mulorum asinorumque more clitella onera in dorso fert & sarcinas, vnde & sarcinarius & dorsuarius quoque vocari solet. Cingula vocatur cannabinum illud lorum latum, quo venter equi cingitur, ne diffluat ephippium, antilenæ verò coriaceum illud quo cingitur pectus; postilena quod sub cauda poni solet. Sed & cingulas laterales legimus, quas Gellnerus eas interpretatur, quæ à lateribus cingunt quasi de iugalibus & curru iunctis tantum dicantur, sed & cingula coriaceæ ex ephippijs è lateribus ornatus gratia equitantibus proceribus dependent, quas puto rectiùs sic vocabimus. Persas testatur Athenæus lib. 12.4. plura strata in equis habere, magis molliter sedere, quàm rectè equitare cupidos. Quid modo circa cingulas & ephippij instrationem fieri à curatore debeat, docet Camerarius. Bene quidem (inquit) cingula (mallem cingulas, cingulum enim teste Isidoro hominum est, cingula animalium. Ovidius: *Vi noua velocem cingula lædit equum.* Apud Apuleium, ubi Lucius ait; *si ephippia fucata singula armata sint, lege cingula,* ex Ioan. Baptista Pio Bonon.) strati adduci cum ad alia prodest, tum minus reddit molestum & graue pondus sessoris, cum strata non quasi volutantur super equi tergo. Strata autem placidè apponentur ita, ut curator ad latus sinistrum accedat, & stratum sine impetu & tumultuatione, quàm molliter poterit fieri, super dorso equi deponat, ut illius veluti cupulus supra spinam, quæ a parte ceruix exoritur, sistatur: omnia autem quæ expedita esse debent, cauebit,

Habena.

Habens
rum neces-
sitas.

Li. 8. de ge-
stis Alex.
Indi ut e-
quos fre-
nent.

Nudorum
equorū ra-
riorē fuisse
vsus.
Lib. 14.

Ephippium
quid.

Sella.

Equus sag-
marius.

Cingula.
Antilena.
Postilena.

In cingulis
quid obser-
uandum.
Amor. 4.
Cap. 194.
Strata ut
imponeda.

uebit, ne super stratum dorso equi impingantur, vt sunt cingula & illa sessionis adminicula, & lorum pectoris siue armorum, necnon reticula illa lumborum, si annexa fortè sibi stratum habeat. Tum deinde primum omnium annectitur lorum pectoris & per illa reticula, si adsint, cauda exeretur, vt fieri consuevit, atq. ita strati diligenter compositi vinculum adducemus, & infibilabimus cautè. Nam benè equitant, qui benè cingunt. Idq. vt antè dixi, equo prodest: neglectum verò eques vt leui impulsu delabatur, in causa esse poterit. Hoc cingulum debet crati pectoris subligari, non aluo atq. ilibus. Instrati vel inditis vel nondum inditis frenis, minus laxè reuincientur, ne fortè procumbant, id quod neq. equo bonum, & stratis nocet. Educi autem optimum de cella tum equos in aperta & libera loca, & alligare loro prolixiore: ibi vt quasi arbitrio suo aliquantulum versentur; quo generosos admodum delectari putant. Etiam ad eas partes; quas cingulum obit, sapius respiciendum, ne fortè illo perusta cute vulneratæ fiat: quod malum citò curari debet, & facilè poterit intertriginum communibus & notis omnibus remedijs. Pompicum equum conscensurus eques calcaribus non indiget, nisi ignauus ille sit & parum alacris. Animosi enim indignantur, & ictu læsi tanquam accepta iniuria in cursum præ iracundia aguntur, & impetu, qui periculosus est domino, propter iram feruntur: Quod si quis equitandi artis imperitus fuerit, parumq. firmè insederit, illum etiam excutiunt, & ab instituta via auferunt, & in posteriores pedes erecti tergiuersantur. In bello verò calcarium vsum fuisse nulli dubium esse debet. Virgilius enim id ostendit:

*Qui benè
equitent.*

*Calcaribus
qui egeat
& qui non.
Calcarium
vsum suis-
se in bello.*

Seu spumantis equi foderet calcaribus armos.

*Aeneid. 6.
Lib. 7. bell.
Panic.*

Et Silius:

*----- Ferrato calce atque effusa largus habena
Cunctantem impellebat equum.*

Scutica.

In itinere calcarium vice ferè flagello vtitur, è summis arborum partibus, id est virgis lentis & flexilibus, è loris, è neruo taurino, atq. è corio, quod propriè scutica dicitur, nam σκῦτο, Græcis corium est. Poetæ etiam virgam dicunt. Martialis:

Et Massylaum virga gubernat equum.

Silius:

Quadrupedem flectit, non cedens virga lupatis.

Massix.

Μασίξ pro quouis flagello accipi potest, vnde Μασίξιν flagellare, vt ἀπὸ τῆς κέντρος id est calcaris κεντροίξεν, id est stimulare siue calcar addere, pro quo & αὐωροίξεν passim legimus, nam & αὐωροίξεν calcar est. Πλῦκτρον verò tam de flagello quàm de calcaribus dicitur. In conscensione maximè utilis

*Plectrum.
Conscensio-
nis prece-
pta.*

est placiditas & moderatio, cautioq. ne qua res aut species tum obijciatur equo, quæ illum percellat & perturbet, aut etiam perterreat. Quod si hoc etiam obtentum sit, (inquit Camerarius) equus sessorem suum vt agnoscat & illo gaudeat, nihil ad commoditatem conscensionis iam poterit deesse. Ipse qui conscendere volet, habenas teneto medias, & capulum strati sinistra, dextra autem librato corpus, quò residat expeditius, neue mole corporis quasi inflicta equum lædat. Iaponenses equos ascendunt à dextro latere, vt refert Boterus. Ad inscensionem tam instratum quàm nudum equum assue fieri rectum fuerit, vt placidè consistat propter adminiculum siue hoc saxi siue etiam foli editioris sit. Quod si accedere aut stare nolit, aut vehementius quoq. renitatur, tum blandimentis atq. affabilitate potius etiam mitigabitur, quàm nimis, & increpatione ac plagis compelleretur. Si enim tum vapulet, aut inclametur, nunquam inscensio grata huic futura est, à qua dum abhorrebit, semper trepidabit, ac tumultuabitur, ad conspectum conscensoris. Inter conscendendum cauebitur, ne habenæ quibus equus regitur, attrahantur in alteram partem. Dominis conscendentibus famuli adesse debent, & solent, cum non desides sunt neq. ignaui. Hos ab altera parte basim dimidiati orbiculi ferrei, quæ sunt sessionis adminicula, retinere probatur

*Stapha.
Subsellares*

nobis, ita enim mollius inscendet eques, & erit inscensio equo minus molesta: attrahi autem ab illis habenas non oportet, sed omnino liberum relinqui os equi. Istiusmodi equitantium adminicula quibus sessoris pedes inseruntur, staphas nuncupat inscium vulgus, Auicennæ interpretis primo Canonis subsellares, quod sub sella propendeant. Monet autem ibi Auicenna, non oportere subsellares aut pedum integumenta esse iusto arctiora, quoniam eius membri motus longè facilius arcere valeat frigus. Grapaldus eleganter & Latialiter stapedes dici scribit, quia in ijs sessores dum terga (inquit) premunt equorum, pedes habere consueuerunt. Veterum equos neq. legimus, neq. ex monumentis eorum aspiciamus, huiuscemodi pedum sustentacula habuisse: vnde

*Veteres sta-
pedibus ca-
rebant.*

*L. 37. Var.
lect. ca. 15.*

non sine labore ac molestia, præsertim qui viribus non valebant, in equos conscendisse ait Petrus Victorius, ideoq. qui vias militares sternebant, vt laborem illum minuerent, in lateribus viarum collocasse altiores quosdam lapides & tanquam quædam pusilla fugesta excitasse, ex quibus paruo negotio quilibet, tenui etiam corporis firmitate, poterat se conijcere in dorsum equi: βῆμα autem hoc, quod (inquit) dixi, valere apertum est: Hinc βεβημασαι apud Polybium. Ma-

nife-

manifestissimè verò id ostendit Plutarchus in Caio Graccho: qui cùm omni ratione consuleret com-
 modis multitudinis: studeretque cunctorum Italiae populorū animum sibi conciliare, in alijs etiam
 plures vias stravi, & cùm ipsas commodas valdè fecisset atq; ornasset, curavit etiam vt lapidibus
 certa mensura positis & columellis quibusdam notarentur milia passuum, & alijs itidem propin-
 quioribus lapidibus effecit, vt qui equo veherentur, possent in illum facilè ascendere sine instru-
 mento illo, quo huic rei factò, utebantur, cùm imponi in equū vellent & *αυαβόλαια* ipsum vocabāt.
 Caterùm istiusmodi lapides in vijs erectos fuisse putem equitationis imperitis. Suprà enim ex Ve-
 getio ostendi apud antiquos moris fuisse, vt equi lignei hyeme sub tecto, æstate in campo ponerē-
 tur, super quos iuniores primùm inermes consuetudine proficerent, demum armati ascendere co-
 gerentur: tãta quidem cura, vt non à dextris modò, sed à sinistris partibus & insilire & desilire di-
 scerent; euaginos etiã gladios, aut quid simile manu tenentes. Nostri equites plerunq; ex istius-
 modi suggestis in equos ascendant, id quod in ijs maximè laudandum qui equitationis minus gna-
 ri sunt, quãdoquidè neq; se ipsos inter conscendendum offendunt, neq; ponderis sui impetu equo
 molesti sunt. Bonum & hoc (inquit Xenophon,) tenere curatorē imponendi in equū fessoris Per-
 ficum morem, vt cum ipse dominus in morbo & senectâ habeat, à quo in equum facilè imponatur,
 tum alteri cui gratificari voluerit, copiam illius facere possit Volaterranus Persicum hūc morem in
 epitome sua in Xenophontem, fuisse ait, vt dorso domini pedes sustineret, id est, vt dominus ex
 tergo mancipij sui tanquam ex lapideo suggesto in equum conscenderet. Cōmodum etiã esse scri-
 bit Xenophon, si equus etiam edoctus fuerit se submittere. Fit autē hoc, vt annotauit Pollux, cùm
 cruribus diuaticatis humiliorē se prestat equus, & veluti subsidit, quo facilius sit conscensio. Quo
 modo militi hastato sit conscendendū docuit idem Xenophon his verbis: Cōscensus equū pri-
 mùm de freni parte inferiori seu etiam de annulo bullave huius religatū lorum ductorium, (*πυτζ-
 γογυει*, vno verbo Græcis est) aptè sinistra manu prehēdet, ex laxitate, vt neq; sit insurgens, pilisq;
 auribus vicinis inharēns, neq; si de hasta saltu conscensus est, conuellat equū Dextra capiet ha-
 benas depositas in summis armis vnà cū iuba, ne scilicet vllò pacto cōuallat habenis os equi. Post-
 quam se alleuarit ad conscensionem, tum igitur sinistra quidem librato corpus, dextra verò intēsa
 subleuet se ipse. Huiusmodi conscensio etiam à tergo omnem deformitatis aspectum excluderit.
 Conscendet autem crure incuruato, neq; genu dorso equi impinget, sed in latus dextrum tibiam
 traiciet. Vbi verò iam circumactum pedem applicuerit, tum deinde & natibus resideat super
 equo. Quod si fortè eques sinistra manu ducet equum cùm gestet dextra hastam, equidem cenleo
 vtile esse, vsum sibi ille vt paret etiam à dextro latere conscendendi. Neque vlla alia ad hoc scientia
 opus, quàm quæ dextra paulò ante exequebatur, ea vt sinistra agat: & contrà, quæ sinistra, vt
 tum dextra. Hæc ideo laudatur à nobis conscendendi ratio. Nam simul ac conscenderit eques, pa-
 ratus mox est ad omnia, si quod fortè ingruat subitum certamen hostibus ingruentibus. Vbi iam
 resederit eques (inquit idem Xenophon,) siue super nudo equo, seu iam in ephippio, non lauda-
 tur quasi curulis sessio, sed vt cruribus diuaticatis maximè rectitudo custodiatur: sic enim & femi-
 nibus firmitus adhæserit equo, ac erectus validiùs & coniecerit iaculum, & ictum si res poscat, intu-
 lerit ab equo. Hoc etiam studendum, tibiam vnà cum pedibus vt remissæ sub genibus dependeant.
 In rigiditate enim si crus aliquopiam impegerit, periculū fuerit ne frāgatur: fluxa verò tibia faci-
 lè cesserit offendentibus, neq; femur tamen demutauerit. Curabit & hoc eques, vt quoq; truncus
 id est ea corporis pars quæ est suprà coxas, quasi ad fluxum quendam agilitatis composita sit: hoc
 enim modo & efficacior fuerit, & minus, si quis detrahare aut impellere conetur, subsultarit. Cùm
 iam resederit, vt tum consistat placidè equus institutus esse debet, dum attrahet eques, si quid
 fortè oportet, & habenas coæquet & hastam adaptet. Tum deinde brachium læuum lateri adpo-
 nito, qui habitus equitis est elegantissimus & robur manui addit. Habena laudantur æquales non
 fragiles neque lubricæ, neq; crassæ: etiam hasta illa manu, si opus sit, comprehendi vt queat. Pol-
 lux itidem sessionis præcepta isthac tradidit, vt insidens equo femina non admodum premantur,
 sed pedes molliusculè suspendantur, ita vt stãti simili apparet equitaturus. Validior enim (inquit)
 qui stat quàm qui sedet. Vult etiam curari, ne quam corporis equi partem laborantem attingat
 eques, vt pedes aut latera: quoniam has præcipuè partes in perpetuo motu esse oporteat: quin &
 equum faciliùs portarēt, ritè insidentem. Nonnulli in equis iacent verius quàm sedent, sed hi equos
 non solum pondere sed pigritia sua grauāt & debilitant, vt sub illis ingrediantur difficiliùs & ce-
 leriùs defatigentur. Atq; talibus equitibus tamen, nisi strata sint penè plumis, vt nunc multis in lo-
 cis fit, efferta, femina facile aduruntur, itemq; nates: Quod si accidisset, veteres remedio esse prodi-
 dere, vt illinatur spuma equi collecta de ore & inguibus. Vult modò Camerarius, vt eques cum
 se collocarit in strato, tum adductis habenis quam erigat caput equi: nam ita (inquit) pergendum
 esse equus intelliget; vultq; vt tum lator paululum remittat habenas, sic tamen semper, vt teneat
 arduiores, neq; has vnà cum manu defluere patiatur, quoniam hinc equos legniores reddit in de-

Li. 3. Hist.
Antiqui vt
in equos in-
scenderent.

Lib. 1. de
re mil.

Hastato mi-
liti vt con-
scendendum

Sessio qua-
lis esse de-
beat.

Habena
quæ lauden-
tur.

Sessionis
præcepta.

Aduritur na-
tum vt cu-
randa.

*Equitatio-
nis initiū
quale esse
debeat.*

*Præcepta
progressio-
nis.*

*Equitatio
nostræ tem-
poris.*

*Qui primū
equitationē
inuenerint.*

*Lib. 2. Mi-
thol. c. 8.*

*Sesoncho-
ses Aegypti
rex Pega-
lus.*

*Amazones
Lib. 9. var.
hist.*

*Mares eius
que figura.*

*Hippomi-
ges.*

*Centauri.
Georg. 3.
Lib. 6.*

*Hippocen-
taurus qd
Plutarcho.*

fatigatione: cōtra diligens & attenta habenarū prehensio, vegetos efficit. Cæterū cū aliquibus ora-
sint neq; dura neq; mollia, magis tamen dura (vt videtur) quàm mollia: ideoq; si initio cū incitatur,
& adigitur ad cursum aut gyrū, ita postea regere & pro voluntate quenq; sua moderari facile pos-
se asserit. Equum tamen natura generosum, etiam laxato ei freno, erecta ceruice pergere; igno-
bilem freno cogendum. Præterea monet, vt initia agitationis semper sint lenta & placida, sensim-
que progressionem maiores fiant, dum ad cursum, si videatur, & hunc ipsum intensiorem perue-
niatur: itemq; ne subito attractis habenis incitatos retineamus, nam lentè desinere agitationem,
ita vt cæperat, æquum esse. Esse autem ait quosdam equos ad hoc etiam assuefactos, vt de incitatis-
simo cursu repentè consistere & subito omni vi excurrere sciat: sed hoc singulare esse, neq; in præ-
cepta referri posse. Habemus postremò etiam Xenophontis præcepta de progressu & elegantiori
in progrediendo equi forma. Signo dato (inquit) vt equus progrediatur, fiat hoc initio pedeten-
tion; ita minimè turbabitur. Habenæ, si flexibilior fuerit equus, attollantur manibus paulò altiùs:
sin caput protendet, prematur. Sic enim forma reddetur venustissima. Post hæc si suo proprio gres-
su pergat, absq; minima molestia corpus quasi lentescet & equus libentissimè ad cursum conuer-
tetur atq; incitabitur. Hic cum opinio sit à læua parte initium facere pulchrius esse, ita hinc potif-
simum incipietur, si gressum post consensionem dextrum mouente equo, tunc signum datur ad
cursum: ita enim ille sublaturus læuam, ab eo principium fecerit cursus: cumq; ad sinistram con-
uertetur, sic etiam flexuram incipiet. Fit enim vt equus si conuertatur in dextram, dextris etiam
partibus procedat, in sinistram verò leuis. Sic ille. Iam verò sunt quædam horum temporum à ve-
terum more diuersa, ac pleraq; omnia barbara & immania, letaturq; audacia & temeritas nostro-
rum hominum similibus bestijs. Quippe qui maiora pericula ludere in equis soleant, quàm vnquam
in vllò circo ædita comperiantur. Nam incitatis videas equis in medio quosdam & contentissimo
cursu sic insidere, vt remissis habenis ambas manus sursum & in latera iactitent: quod tamen fastū
scio, (inquit Camerarius,) cui mortem & exitium attulerit, cum ita, vt diximus, instigatus equus
ad saxum offendisset, & obruisset impetu illatus sessorem. Aliqui de arduissimis cliuis atque etiam
montibus præcipitijsque ad cursum equis adactis deferri, iu laude & ostentatione ponūt. Quid il-
le? qui per scalarum plurimos gradus vix & difficili molitione attractum equum conscendit, & de
editiore eo loco desilire secum, verberibus, calcaribus atque voce coegit? Quid verò alter? qui in
roboreum lacum, cuiusmodi in oppidis ferè adductæ aque excipiuntur & continentur, cum insti-
gato equo insilijt. Taceo totam illam in venationibus agitandi temeritatem, vbi omnia insequen-
tibus conspectas feras esse plana oportet; quæ & Teutonico prouerbio notatur, quo dicit solet, de
manibus & pedibus tum actum videri, scilicet quòd inter hæc vita si conseruetur, felix eques fuisse
videatur. Verum si ratio & disciplina accederet, nunc quidem, vt ego iudico, res equestris ad
quandam admirabilem perfectionem perducere facile posset: Ita est instructio equorum præclara &
commoda & omni à parte tam equis quàm viris apta atq; oportuna. Sed hæc de domitura atque
institutione equi atq; equitationis studiosis hæcenus dicta sunt, quibus si addidero, qui primū
hanc artem inuenerunt, nemo puto vitio vertet. Enarrator itaque Apollonij scribit referente Na-
tali de Comitibus Sesonchossem Aegypti regem primū inuenisse equum ascendere. Plinius verò
Bellerophontem Glauci regis filium omnium primū equo vehi docuisse author est: Pegasus vi-
delicet, alatum equū cum in Chimeram iret, ascendisse: Et Pindarus eundem Bellerophontē tra-
dit frenum aureum dono à Pallade per somnium accepisse inuestum Pegaso, indeq; postmodum
infrenandorum equorum vsum ad posteros emanasse; cuius rei memoriam Corinthios aiunt nu-
mismate expressisse, in quo Pegasus esset cufus, eumque ab Eubulo Anchise τῆς Παλλάδος πώλου
fuisse appellatum. Inuenio verò Lyfiam rhetorem memoriæ prodidisse, Amazonas primas fuisse
hominum quæ equos ascendere fuere ausæ atque hoc suo inuento fretas, plurimas regiones inua-
sisse. Iam & Aelianus commemorat, antiquissimum in Italia virum fuisse nomine Mares vulgò di-
ci, cuius anterior facies hominis, posterior equo similis fuerit, id quod Græcis sonat Hippomiges.
Fabulæ ansam dedisse quòd primus Mares equos domare docuerit. Quod idem de Centauris (in-
quit) quidam putant: sed putant etiam nonnulli Mares fuisse Thessalum, & Virgilius hanc in-
uentionem Thessalis ascribit:

Frena Pelethronij Lapithæ, gyrosq; dedere

Insultare solo & gressus glomerare superbos.

Primus ab aquorea percussis cuspidæ saxis

Exilijt, primus calyhem frenosq; momordit

Item Plinius: *Pugnare ex equo Thessalos inuenisse tradunt, qui Centauri appellati sunt, habitantes se-*

cundum Pelium montem. Hinc apud Plutarchum hippocentaurus (qui idem est cum Centauro) di-

ci videtur pro equitate præstantissimo & inexsuperabili. Ipse (inquit) se ait perniciter currere,

illum autem volare, se commodè in equo vehere, ἀλλὰ τι πρὸς ἰπποκένταυρον τέτοιον; quod est,

vt vertit,

Impositi dorso, atq; equitem docuere sub armis

Ita etiam Lucanus:

Thesalicus somipes, bellis feralibus omen

Spumauitq; nouis Lapithæ domitoris habenis.

vt vertit Cælius, sed quid ad hippocentaurum hunc? Non desunt denique qui equitandi artem in Libya compertam primò tradunt: Qua ex causa nuncuparit Pindarus in Pythijs *Κυρήνην ἰππι-
κόν*: etiam si ad id referunt alij, quòd ab Neptuno edocti sint Libyes currus iungere; quin & Pal-
lada equestrem in Libya genitam. Neptunus autem etiam equitandi artem inuenisse dicitur, vt
infra dicetur.

*Cyrene
equestris
dicta.*

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

OCCULTAM quandam gallinacei generis amicitiam esse cum equo alijsque iumen-
tis, adeo vt vix natus pullus ea nihil reformidet, ostendimus in nostra Ornithologia.
Amatur & ab Otide equus, vt Aristoteles testatur, & Aelianus, otis (inquit) ex omnibus
auis equorum studiosissima censetur: nam cum cætera animalia in pascuis oberrantia aspernetur,
equum vt aspexerit, magno statim cum gaudio ad ipsum aduolans, appropinquare pergit. Vnde
qui Otides venantur equinam pellem induunt. Apud Orum vbi scribit Aegyptios significaturos
hominem viribus infirmum, qui fortio rem fugiat, otidem & equum pinxisse, legendum fortassis
anthos (florus) hæc enim auicula teste Aristotele equum odio habet. Pellitur (inquit) ab equo pa-
bulo herbæ qua vescitur: nubeculans hic, nec valens acie oculorum est, quippe qui equi quidem
vocem imitetur, atque aduolans equum fuget: sed interdum excipiat occidaturque ab equo.
Aliàs Orus aliorum scriptis aduersatur. Cum struthiocamelo non benè etiam conuenit equo, nam
equum aiunt hanc auem refugere, nec intueri audere, vt Cardanus annotauit. Sed fortassis came-
lum dicere voluit. Hic enim equis naturali quodam odio aduersatur, vt Aristoteles & Plinius af-
ferunt. Quantoperè autem equus camelum reformidet, Cyrum & Cræsum agnouisse aiunt, inquit
Aelianus. Epuidem Cyrus pugnaturus aduersus Cræsum, camelos contra equitatum instruxit hac
ratione, quòd camelum equus reformidet adeò quidem, inquit Herodotus, vt nec speciem eius
intueri, nec odorem sentire sustineat. Id ideo commentus est, vt equitatum Cræsi, quo ille se
præualiturum considerabat, inutilem redderet. Simul atque in pugnam itum est, equi olfactis pro-
tinus conspectisque camelis retrò se auerterunt, vnde spes Cræsi periit. Aliàs idem Hesiodus de
Xerxe loquens, eiusdem odij meminit: Camelis Arabes loco equorum vtuntur perniciosissimis. Cum
Xerxes contra Græcos exercitum duceret, equitum habuit octoginta millia. Arabes in vltimo lo-
cauit, ne equitatus consterneretur; Equi enim camelos aspicere non sustinēt. Hæc ille. Tradit itaq;
Aelianus Persas post Cyri pugnam in Lydia camelos simul cum equis alere, equorum metum ex
camelis conuictu conantes expellere. Elephantorum aspectum etiam non ferunt; vt ex Romana
historia passim notum est. Iulius Florus de bello Tarentino scribens, in quo Pyrrhus pro Tarenti-
nis pugnavit, huius dissidij meminit in hæc ferè verba. *Apud Heraclæam & Campania fluuiū Sirim,
Leuino Consule prima pugna, qua tam atrox fuit, vt Ferentana turme præfectus Obsidius, inuectus in
regem, turbarit coegeritq; proiectis insignibus prælio excedere. Actum erat, nisi elephanti conuer-
sionem spec-
taculum belli procurrissent, quorum tum magnitudine, tum deformitate & nouo colore simul ac stridore
consternati equi, cum incognitas sibi belluas amplius quàm erant suspicarentur, fugam stragemq; late de-
derunt.* In Apulia dein apud Asculum melius dimicatum Fabritio Aemilioque consulibus. Iam
quippe belluarum terror exoleuerat, & C. Minutius quartæ legionis hastatus vnus proboscide ab-
scissa mori posse belluas ostenderat. In Persarū quoq; exercitu aduersus Iulianum, elephantorum
formidandam speciem & truculentos hiatus vix pauidæ mentes perferebant, vt scribit Ammianus
Marcellinus, & ad eorum stridorem odoremq; & insuetum aspectum magis equi terrebantur. Itaq;
Cæsarem tradit Hirtius bellaturum in Africa, equos suorum militum priusquàm Roma discederet,
ad elephantorum quos in Italiam deferri curauerat, aspectum assuefecisse, stridoremq; & odorem.
Idem Cæsar referente Polyæno cum in Britannia ingentem fluuium trajcere conaretur, rex verò
Britannorum Cassouellaunus cum multis equitibus & essedis transitū arceret, assenso maximo qui
ipsum sequebatur, elephante, Britānos terruit, equosq; eorum fugauit, & cum suis sine vllò pericu-
lo flumen transmisit. Cæterum magis mirandum fuerit, quòd ne tympana ferre possint equi, si ex
pellibus vel elephati, vel cameli vel lupi facta fuerint: Hisce enim auditis aufugere Baptista Porta
asserit. Lupum autem præ cæteris animantibus reformidant, in tantū, vt rumpi eos traditū sit teste
Plinio, qui vestigia Luporū sub equite sequuntur. Alicubi idē Plinius scribit vestigia lupi calcata,
equis afferre torporē, in cruribus videlicet, vt Pāphilus ait in libro rerum naturalium, vt citat Geopo-
nica, necnon & Aelianus, qui præterea addit, si lupi calcaneum equi quadrigā trahentes concucēt,
sisti, tanquàm cum quadriga conglaciati essent. Aegyptij itaq; significaturi mulierem quæ passa esset
abortum, pingebant teste Oro, quæ lupum presserit. *Equa enim (inquit) abortit, non modo si lupum*

*Amicitia
cum galli-
nis.*

Cum Otide.

*Orus emen-
datus.*

*Inimicitia
cum flore
aue.*

*Cum Stru-
thiocamelo.*

Cū camelo.

Cyri altus.

*Cum ele-
phantis.*

Lib. I. c. 18

Romanorū

cū Pyrrho

rege pugna.

Cæsaris

altus.

Lib. 8.

Tympana

que horre-

ant.

Li. 20. Ma-

giana. c. 7.

Cum Lupo.

Abortus ty-

pus.

calcauerit, sed etiam si ipsius vestigia attigerit. Cum intestinis verò lupi præcipuam aiunt esse antipathiam. Scribit enim Pierius Valerianus nunquam transituros equos, vbi lupi intestina sunt defossa. Dentes verò luporum maximos Plinius asserit infatigabilem cursum præstare equis dici, si eis alligentur, & Zoroastres in Geoponicis tradit equum à lupo fauciatum, bonum euadere ac velocem. Hinc fortassis Lycospades tales equi dicti fuerint, de quibus cum multa memoratu digna legantur, hic potius quam alijs nostræ historiæ locis dicendum fuerit. Cælius in primis equi cur dicantur Lycospades, etymum duplex se comperisse putat, quorum alterum est de treni genere quod Lycon vocant, nostri lupata, sicut Georgicorum tertio, *duris parere lupatis*: Quo in loco Seruius & qui ab eo mutuati sunt plures, esse lupata tradunt frena asperrima, sic de lupinorum dentium similitudine nuncupata, quos esse inæquales constat: vnde & morsus infigatur summi nocenti. Hoc verò frenorum genus equis adhiberi perferuidis, sæpeque in obsitam animositatem rebellibus, vt retundatur impetus hebescatque generositas nimia, moris esse, nemo non nouit. Sunt qui malunt Lycospades inde dici, quod qui pullina ætate in lupos inciderint, si periculum euadant, insigniter bonitate proficiant ac pernicitate. Cæterum propensione dignum cur nam eiusmodi casum consequatur euentus hic, nisi dicamus, ideo credi vehementiores effici equos ab ea impostura, quod si fuissent natura tales, haudquaquam dilabi valuissent: neque enim prudentem euasisse Vlysses dicitur Cyclope declinato; sed ideo declinasse, quia foret prudens. Hæc Cælius: Transtulit autem ex Aeliano, (vel Plutarchi symposiacis,) ex quo rursus eadem repetere interprete Gillio, vt clariora fiant, nihil prohibet Lycospadas igitur (inquit ille) alij ideo dicunt à frenis lupatis appellari, quod his effrenationem præcipitem seffores moderentur. Plutarchus ex parentis sui sententia existimat hos optimos & velocissimos esse, qui à lupo appetiti, ex eius faucibus euaserint: quod ipsum dubitationem habet, cur ij quos Lupus mordicus presserit, acriter animosi efficiantur, cum feræ bestię morsus terrorem potius quam animum facere videantur: & timidi effecti quemadmodum feræ tendiculis attentatæ, magis insidiarum metuentes sunt: ita hi à currendi celeritate sese sustinent. (*τὰς ὀρμὰς ὀζυρρότερος καὶ ταχύτερος ἔχουσι.* Plutarchus: accipit autem *ἰσχυρὸν* pro *ἔχον*, inquit Gesnerus, non pro sustinere & morari, vt Gillius ineptè vertit.) Quamobrem dicimus huiusmodi equos non ex eo magis ad currendum præstare, quod cum pulli essent, ex lupis euaserunt, sed quia animosi & veloces natura essent, propterea efugisse. Eiusdem rei (cur inquam equi ex rictu luporum seruati, alacriores, *θυμοειδείς*, esse dicantur) causam inquit idem Plutarchus in symposiacis, ex cuius verbis vel Aelianum errasse qui ex Plutarcho transcripsit, vel interpretem potius (nam Græcum exemplar non vidi) facile apparet. Ipsa quidem Plutarchi verba sic verterim: cum pater meus equorum pullos, qui lupi morsum effugissent, bonos & celeres euadere diceret, & multi qui aderant idem affirmarent, quæstionem proposuit, cur hic euentus *θυμικότερος καὶ γοργότερος* (animosiores & velociores: nam & paulò post subdit, *θυμικοί καὶ ταχέεις*) reddat equos. Et cum plerisque videretur, hoc casu equos non animosos, sed potius timidos fieri: itaq; iam prorsus pauidos vel leuem ob causam statim ad cursum & velocitatem excitari, similiter vt feræ illæ quæ simul irretitæ fuerint. Ego verò considerandum duxi, ne contrà potius res se habeat quam plerisque videatur, nempe vt non quia lupos effugere, velociores fiant equi, sed quia natura veloces erant, iccirco effugerint. Hæc de Lycospadibus equis Gesnerus, cum quibus an ijdem Lycophori fiat, haud (inquit) scio. Hefychius quidem & Varinus in vocibus *ἐπὶ λυδίαις* & *ἐν λυδίαις*, eosdem facere videntur. Vtriq; etiam à celeritate commendantur. Sed differre videri possunt, quia aliam rationem cur dicti sint Lycophori (quàm de Lycospadibus supra retulerim) affert Strabo his verbis: Fama est inter Venetos celebrem admodum fuisse quempiam qui in faciendis vadimonijs studio non mediocri teneretur, qua ex re & hominum iocis carperetur. Is igitur in venatores fertur incidisse, qui irretitum haberent lupum & illis per iocum rogitantibus, vellent pro lupo vadem constituere? vt illata ab eo damna persolueret? sic è retibus belluam dimissuros. Fide iubere se confessus est: Emissum deinde lupum, magnum equarum armentum agitantem nullo notarum cauterio ad fideiussoris stabulum adduxisse. Eum recepta gratia, equabus lupi notam inussisse, & inde Lupiferas (*λυκοφόρες*) nominasse, velocitate magis, quàm pulchritudine præstantes. Cuius successores & signum & nomen, equarum generi seruassee, vtque solis eis stirps ipsa legitimè perduraret, faminam nullam alienare consueuisse. Equinam hinc præcipuæ celeritatis progeniem extitisse. Hac verò tempestate, vt diximus, omnis huiusmodi rei defecit exercitatio. Hucusque Strabo. Nunc ad alia animantia cum quibus equo antipathia est accedimus. De vrsò & equo sic scribit Porta: Equo animali oblequijs hominum nato, capitale dissidium est cum vrsò, homini noxia bestia: agnoscit hostem nunquam visum ac protinus se parat ad pugnam, in qua arte potius quàm viribus vitur; & audiuimus vrsos in solitudine fugatos tympani sonitu, cum ex equina pelle contici sonitum sit. Si calcet equus vestigia Lupi, obtorpescere supra dictum est, idem Rasis & Albertus de Leone quoque

Lib. 11.

Lycospades equi qui.

Lupata qua.

Cur pulli à Lupis morchus ex parentis sui sententia existimat hos optimos & velocissimos esse, qui à lupo appetiti, ex eius faucibus euaserint: quod ipsum dubitationem habet, cur ij quos Lupus mordicus presserit, acriter animosi efficiantur, cum feræ bestię morsus terrorem potius quam animum facere videantur: & timidi effecti quemadmodum feræ tendiculis attentatæ, magis insidiarum metuentes sunt: ita hi à currendi celeritate sese sustinent.

Lib. 2. q. 8.

Lycophori equi.

Lib. 5.

Lib. 20. Mag. nat. cap. 3. Equi cum vrsò antipathia.

quoque tradunt. Auicenna verò dextrarios siue equos, non castratos & fortes, afferit ex audacia adoriri & impugnare Leonem (sed Oppianus hoc priuatim equis charopis tribuit, cetero s verò omnes Leonum aspectum sustinere negat,) castratos autem adeo timere, vt nec calcaribus nec flagris adigi possint, vt propius ad Leonem accedant. Inimica item omnia suilla equino generi esse antè dixi, grunitum, foetorem, halitum: ideoque in quo loco sues stabulant, eodem equos nequam deducendos. Contrà in equino genere aliquid est quid ouibus inimicum est. Scribit enim Columella Oues si vtantur stabulo, in quo mulæ aut equi aut asini steterunt, facilè incidere in scabiem. Quamuis verò vbique fermè terrarum equi ruditus asinorum facilè ferant, nihilominus naturaliter eum odio habere, vel inde constare poterit, quòd in Scythia, vbi neque asinus neque mulus gignitur, ac ne vllus quidem visitur propter frigora, rudentes asini qui erant cū Dario Persarum rege in expeditione illa memoranda, equos Scytharum perturbarunt, & cū hi Persas sæpius adoriri solerent, eorum equi exaudita asinorum voce consternati auertebantur, arrectis auribus stupefacti, vtpote insolentia tum vocis, tum formæ quam nusquam inspexissent: super qua re consulendus est Herodotus. Serpentes quoq; exhorrescit equus, vt ostendit Silius Italicus, vbi de Lybico illo serpente agit quo cum bellum tam atrox fuit Atilio Regulo, inquit enim,

— Subitoque propinquus in ora

Lato distantum spatio veni omnis anhelans

Attonitus serpentis equus, frenoque teneri

Impatiens crebros expirat naribus ignes.

Cur aut sibi timeant à serpentibus equi, ratio est quod noxam sæpe ab ijs accipiant; nam & in Genesi legimus: *Fiat Dan coluber in via, cerastes in semita, mordens ungulas equi, vt cadat ascensor eius retrò.* Est & in trachuro pisce nescio quid equabus infestum, dummodò verum est quod Aelianus scribit, si posteaquam illius piscis caudam abscideris, ipsumq; in mare liberum miseris, eam equæ ventrem ferenti appendas, non multò certè post abortum pariet. Iam & phocæ aspectum ferre nequeunt equi. Fabulantur siquidem Theseum Phædræ vxoris precibus commotum à Neptuno patre impetrauisse, vt Hippolytum filium necaret, quem falsò Phædra accusarat tentatæ pudicitie, quia nouercæ libidini noluisse assentiri. Neptunus phocas Hippolyto iuxta littus vecto in curru immisit, quibus visis tanta trepidatio equis iniecta est, vt in fugam versi è curru delapsi discerperint. Meminit fabulæ Virgilius, sed phocas monstra marina vocat:

At Trivia Hippolytum secretis alma recondit

Sedibus, & nympha Aegeria, nemorique relegat:

Solus vbi in syluis Italis, ignobilis animum

Exigeret, versoque vbi nomine Virbius esset:

Vnde etiam Trivia templo, lucisque sacratissimæ

Cornipedes arcentur equi, quod littore currum

Et iuuenem monstris pauidi effudere marinis.

Sunt item plantæ aliquot, in quibus occultum aliquod virus inest, quo equi vexantur: illudque imprimis memoratu dignum, quod Plutarchus scribit, animo linqui equos & asinos, qui aut mala aut ficus dorsuarij comportarint: sed maiore dignum miraculo remedium, quo ipsis & hominibus quoque succurritur. Exanimata ferè iumenta extinctosque penè deliquio virium homines panis obiectus reuocat: namque si pauxillum huius vorarint animantes, eæ protinus cibo sese recolligentes roborantur, firmatæque pristinum iter prosequuntur, nec secus in hominibus euenisse prodidit. Credidit autem probabile esse aliquid ex his fructibus exhalare, quo iumentorū istorum attenuetur calor, & in partes minimas dissipetur. *Ἰπποπόβας* id est equis terrorem incutiens: Herbae nomen Democrito apud Plinium, quæ alio nomine achemenidon: eandem (inquit) hippophouada appellat, quoniam equæ præcipuè caueant eam. Quærendum an sit hæc helleborus niger; quo, vt idem Plinius annotauit, equi, boues & sues necantur: itaque cauent id (inquit) cū candido vescantur. Circa Abderam & limitem qui Diomedis appellatur, nascentibus illic herbis pasti equi, inflammantur rabie, circa Potnias verò asini, vt ipse quoq; ait. Circa Scytharum & Medorum dictam Thraciæ regionem locus est viginti ferè stadiorum spatio, qui hordeum producit, quo quidem homines vescuntur, equi verò & boues abstinent; vt refertur in libris de Mirabilibus Aristoteli ascriptis. Cardanus certum esse scribit, equos in rabiem agi, si lasere nares illinantur, sed nostrum laser imbecillum esse aut aliud à lasere veterum, quod (inquit) olim erat herba. Ferrum equinum siue soleam equinam à siliquarum figura nominatam, ab Italis ferro di cauallo, à quibusdam Sferra cauallo vulgò dici volunt ab effectu, quòd equi si hanc herbam calcauerint, ferreis soleis exuantur. Chimici inter Lunarias recentent, Matthiolus securidicam montanam vocat quòd non paruum videatur habere cognationem cum minore sicuridica tum figura tum viribus. Est & in gentiana aliquid equabus prægnantibus noxium; Etenim Gesnerus

Cum Leone

Cum iue.

Cū ouibus.

Cum asino.

Cum serpētibus.

Lib. 4.

Lib. 6.

Cap. 49.

Cū trachuro pisce.

Cum phoca

Hippolytus

cur ab e-

quis discer-

pius.

Aeneid. 3.

Cum plātis

vt pomis &

ficibus.

Sympos. 6.

qu. 8.

Hippopho-

bas herba.

L. 24. c. 17

Li. 25. c. 5.

Cū hordeo

quodam.

Lib. 16. de

Var. re. cap.

90.

Ferrum e-

quinum.

Cum gen-

tiana.

*Eruca ne
herbis sint
noxia.*

*Equi ne à
muscis in-
festentur.*

*Cum Stygis
aqua.*

*In Arcadi-
cis.*

Lib. 17.

Lib. 30.

Lib. 10.

*Cum alijs
fluminibus*

Lib. 11.

L. 15. c. 25

In Atticis.

*Cū atro co-
lore.*

Lib. 3.

scribit se ex sene quodam audiuisse, hanc herbam, cuius alioqui virtutes tantoperè celebrantur, abortus causam esse equabus. E contra erucas herbis innoxias futuras aiunt, si palo imponantur in hortis ossa capitis ex equino genere, fæminæ duntaxat. Semina item horti vel agri malis omnibus ac monstris succo sylvestris cucumeris tuta seruari Geoponici Græci tradunt; item equæ vel asinæ caluaria, suaq; sœcundari præsentia quæ spectant, ego eadem apud Plinium reperio: Cardanus tradit, si quis succo foliorum cucurbite pilos equorum & aliorum animalium æstate media intinxerit & madefecerit, non paruo rei miraculo muscarum tædijs ac molestia, immunes fore. Stygis aqua cum vasa omnia, lapidea, è crystallo & murrhina, ossæ & ex quouis metallo conflata penetret, & perrumpat, testante Pausania, solam equi vngulam illasam contineri hic idem asserit: an verò etiam Alexander Magnus huius aquæ veneno vitam finierit, dicere certè (inquit) non possum, famam verò esse scio. Iustinus quidem seu Trogus de equi vngula id etiam tradit; alij verò de asini, alij de mulæ vngula, sicuti his verbis ostendit Cælius: Stygis aqua ex petris profluens insigni frigiditate est, dissiliens vasis omnibus; asini modò vngula excepta aut mulæ sicuti alij prodidere, nisi mendosa sunt Græcorum exemplaria. Certè in libro de primo frigido Plutarchus de asini vngula intellexit, quod facit in historijs item Ioannes Monachus in Alexandri mentione. At Plinius mularum vngulis contineri modo stygis aquam prodit, facilis lapsus, nam Græcè ὄνος asinus est; mulus autem vel mula, ἡ μίλος. Aut vtrumque est, aut forsan labitur Plinius. Nam in Alexandro Plutarchus ὄνος μίλος dicit: quanquam interpretes equi vngulam reddidit. Hæc Cælius. Ego de toto equino genere id intellexerim. Nam & Curtius; dum iumentum ait, æquè equo, quàm asino aut mulo id attribuit. Cæterum Ælianus non vngulis sed cornibus asinorum Scythicorum contineri scribit. Si equi ex Sybari fluuio biberint, sternutamentis exagitari constat auctore Strabone, ideoque ab eius potu armenta arcentur. Efferari verò & in rabiem agi apud Ælianum legimus, equos, inflammatosque tabe, si ex Cossinite Thraciæ flumine, quod defluit in agrum Abderitarum, biberint: quo loco etiã scribit, idem accidere equis qui de Phontine biberint, qui non longè abest à Thebis. Haud procul à Potnijs Bœotiæ vrbe puteum fuisse referunt, ex quo si aqua hausta fuisset ab indigenis equis, furore etiam agitabantur. Vnde appellata dea Potniades quæ furorem faceret, hoc est *μαυροποιοῖς*. In Marathone vico, vt testatur Pausanias, tota nocte equos hinnientes & viros pugnantes audire est. Hos quidem propius spectare voluisse data opera, nemini (inquit) profuit: si quis verò rei ignarus, imprudens & fortuito incidit, nullam dæmonum iracundiam mouet. Sed hoc huc non pertinet. Colore verò aterrimo torpescere equi etiam videntur, quod Silius Italicus ostendit exemplo equi Catonis qui in Maurum aterrimum aterrimis indutum armis, &c. calcaribus adactus, sese inferre recusabat, sed versus adscribam, sunt enim perquam venusti.

*Iamque in palantes ac verjos terga feroces
Pugnabant Itali, jubitus cum mole pauenda
Terrificus nigris perrumpit Maurus in armis
Nigra viro membra & fului iuga celsa trahebant,
Cornipedes, totusque noua formidinis arte
Concolor aquabat luxuria currus equorum
Terga, nec erectis similes imponere cristis
Cessat pennas aterque tegebat amictus;
Ceum quondam ater ne regnator noctis ad imos
Cum fugeret thalamos Aetnae virgine raptâ
Egit nigrantem tygia caligine currum:
At Cato tum prima sparsus lanugine malas
Quod peperere decus ciræo Thuscua dorso
Mania Laertia quondam regnata nepori
Quamquam tardatos turbata fronte Latinos
Collegisse gradum videt imperterritus ipse
Ferrato calce atque effusa largus habena
Cunctantem impellebat equum, negat obuius ire
Et trepidat crassa jonipes exterritus umbra.*

*Cum cada-
ueribus.*

Expauescunt verò etiam equi & tumultuatur visis cadaueribus, vnde est quod Vlysses quem ubique prudentissimum Homerus depingit, & hic quoq; *πολύμητις* appellat, caesorum in castris Rhæsi cadauera extra viam proiecit, ne equi Rhæsi pauore affecti, vtrosque proderent.

OMINA. SOMNIA. OSTENTA.

Prodigia.

AUSPICIA quamvis propriè ad aves pertineant, sæpè tamen ad alia quoque diuinandi genera referuntur, quin author est Festus, pedestrium auspicia nominari, quæ dabantur à vulpe, lupo, serpente, equo, cæterisque animalibus quadrupedibus. Equos autem vel feliciter quid, vel infeliciter portendisse inuenio, hinnitu, fremitu, casu, inopinato visu, infuentis facinoribus, animi passionibus. Dionysio factum est omen futuri regni, cum equum exaudisset hinniètem, qui submersus voraginibus extrahi non potuit. Dario quoque hinniens equus regnum Persiæ peperit, sed hinnitus arte procurauerat, ut meminit Herodotus, & Valerius Maximus quoque his verbis: *Sordina Magorum dominatione Perside oppressa, Darius rex adiutoribus eiusdem dignitatis assumptis, pactum cum præclari operis consortibus fecit, ut equis insidentes, solis ortu, cursum in quendam locum dirigerent, isq; regno potiretur, cuius equus in eo primus hinnisset, cæterum maxima mercedis competitoribus fortuna beneficium expectantibus solus acumine equi sonis sui Oebaris prosperum fortuna optata rei effectum assecutus est, qui in equa genitalem partem demissam manum, cum ad eum locum ventum esset, naribus equi admouit, quo odore irritatus ante omnes hinnitum edidit, auditoque eo sex reliqui summæ potestatis continuo equis dilapsi candidati, ut mos est Persarum, humi prostratis corporibus Darium regem salutarunt: Quantum imperium, quam paruo interceptum est vaframento? Hactenus Valerius. Saxones verò etiam ex equorum hinnitu sua potissimum auguria olim sumebant, ut legimus apud Ioannem Bohemum, qui sic scribit: *Saxones olim equos deorum ministros & diuinorum consiliorum conscios credebant. Candidi publicè alebantur & nulla mortali opera contenti, ut eorum præfagia & monitus experirentur. Hos pressos sacro curru sacerdos vel rex princeps civitatis comitabatur, atque hinnitus & fremitus observabat, nec ulli auspicio maior fides adhibebatur non solum apud plebem, sed apud proceres etiam atque sacerdotes. Est autem & hoc valde memorabile, quod refert Plutarchus in Parallelis ex libris de fluminibus: Pyrechmes Euboensium rex bellum in Boeotos gessit. Hunc Hercules vicit, & equis alligatum in duas partes discerpsit, & insepultum abiecit. Locus pulli Pyrechmæ dicitur. Situs est ad flumen Herculeum & equis bibentibus hinnitum edit. Ioannes Rosinus etiam nunc militibus persuasum esse scribit equos hinnitu alaerore & ferociore fremitu victoriam ominari prælia inituris. Turnus apud Virgilium, cum pro-**

*Auspici-
de quibus
animanti-
bus dicantur.*

Ex hinni-

*Dionysij
augurium.*

*Lib. 7.
Darius. ut
regno Per-*

sæ potius.

Lib. 3.

Lib. 3. c. 2.

*ant. Rom.
Lib. 12.*

Hæc ubi dicta dedit, rapidusque in tecta recessit,

Pescit equos, gaudetque tuens ante ora frementes.

Contrà tristitia equorum mali ominis fuit. Augustinus Niphus ante mortem Caligulæ equorum armenta scribit comperta esse pabulo abstinere, vbertimque flere. Ego in Caligulæ historia non reperio. Accursius legum interpret, refert Cæsarem triduo antequam moriretur, asturconem suum flentem inuenisse, futuræ mortis inditium: quod fidem non caperet (inquit Textor,) nisi Tranquillus in eiusdem vita simile quid testaretur. *Proximis diebus (inquit) equorum greges, quos in trajciendo Rubicone Marti consecraverat, ac sine custodibus vagos dimiserat, comperit pabulo pertinacissime abstinere, vbertimque flere.* Huius augurij siue prodigij meminisse Virgilium sunt qui certò affirmant:

Ex tristi-

*tia equorū.
Equorum
fletus.*

Eglog. 5.

— *Nulla neque amnem*

Libavit quadrupes, nec graminis attingit herbam.

Cæsonius Pætus Romanorum dux contra Vologesim Parthorum regem bellaturus Armeniam intravit narrante Tacito tristi omine. Nam in transgressu Euphratis, quem ponte transmittebat, nulla palam causa turbatus equus qui consularia insignia gestabat, retrò enasit, ostiaque quæ mu- niebantur hibernaculis, assistens, semifacta opera fuga perripuit, seque vallo extulit, &c. Simile ferè omen euenit Crasso in eosdem Parthos ducenti, ut notum est ex Plutarcho: Equus enim ex imperatorij egregiè adornatus, tracto per vim rectore in flumen, submersus disparuit. Flaminius Consul, vir ferox indignè ferens per mediam Italiam vagari Hannibalem, atque obsistente nullo cædibus & incendijs omnia vastantem ad ipsa Romana moenia proficisci oppugnanda, signa ocys cum conuelli iussisset, quam primùm in equum insilijt, equus repente corruit, consulemq; lapsum supra caput effudit; inauspicati nimirum incoep. i signum, quo paulò post ipse cum exercitu cecidit, foedissima ad Trasymenum clade superatus. Huc facit facerem Sulpitij Galbæ in equum suum inopinatum lapsum scomma. Is itaque cum in provinciam exiens, ad portam ipsam

*Cæsonij Pæ-
ti tristi om.*

*Lib. 15.
Annal.*

*Crassi inte-
ritus omē.
In Crasso.*

*Flaminy
omen.*

*Sulpitij
Galbæ faci-
tum in e-
quum suū
scomma.*

*Pertinax
ut imperiū
natus.*

equum suum auimaduertisset cecidisse, *rideo* (inquit) *canterie te iam lapsum esse, cum tam longum iter iturus, vix id sis ingressus.* Quomodo autem equus Pertinaci imperium peperit, sic relatum reperio. Equus ea qua natus est hora, pullus in tegulas ascendit, atque ibi breui temporis spatio commoratus, simul & decidit & exspirauit. Quod quidem huic in villa Martis genito & ad bellica negocia nato futuræ sublimitatis quamuis breui duraturæ augurium fuit. Dion Cassius verò seu potius Xiphilinus ex eo de Pertinacis augurio sic scribit. Cùm autem adhuc esset in Britannia Pertinax post illam magnam seditionem quam sedauit, atq; eius rei laude dignus ab omnibus iudicaretur; Romæ equus nōmine Pertinax fuit, cuius equi Prasinæ factionis Commodus studiosus erat, cumq; vicisset, statim conclamatum est ab ijs qui erant earundem partium; En Pertinax est: quo audito ij qui erant alterius factionis, irati scilicet Commodus; vtinam quidem esset, inquit: quæ verba ad hominem, non ad equum referebant. Præterea eundem equum, cum non curreret amplius, essetq; ruri confectus senectute, Commodus accersiri iusserat, adductumque introduxerat in circum inauratis vngulis ac super aurea pelle ornatum, qui dum primum de improviso comparuit, rursus conclamatum est ab omnibus: Ecce Pertinax adest. Id per se dictum portendebat futura, præsertim cùm illo anno contigerit postremis ludis circensibus: statim enim imperium ad Pertinacem peruenit. Est verò equus futuri belli omen potissimum, vnde Lucanus equum vocat *bellis feralibus omen.* Virgilianus Anchises id latius explicat in Aenææ socijs, cùm primum Italiam viderent, & læto Italiam clamore salutarent:

*Equus belli
omen.*

*Quattuor hic, primum omen, equos in gramine vidi
Tondentes campos lætè, candore niuali:*

*Pacis curæ
etiam omen.*

*Et pater Anchises: Bellum ò terra hospiti a portas
Bello armantur equi; bellum hæc armenta minantur.
Sed tamen ijdem olim curru succedere iuueti
Quadrupedes, & frena iugo concordia ferre.
Spes est pacis ai.*

*Carthagini-
nis exadi-
ficatio.*

Tyrj Carthaginem ædificaturi cùm bouillum caput adinuenissent, augurio territi, aliò vrbs mœnia transtulisse feruntur, quando quidem id ostentum nil nisi laborè & anxietatem minitari videretur, caput scilicet animantis quod terræ laboribus exercendis destinatum est, γάϊον inde appellatum, donec mox equi adinueto capite, belli signum exceperet. Verùm vt augurium hoc facilius intelligatur, non erit ab re Seruij commentationem adscribere; cuius hæc sunt verba. Historia hoc habet, quam more suo Virgilius per transitum tangit. Dido cùm transfiret per quandam insulam, Iunonis illic accepit oraculum, & sacerdotem eius secum abstulit, cùm ei parum crederet promittenti Carthaginis sedes: quò cùm venisset, sacerdos elegit locum faciendæ vrbs: quo effosso inuentum est caput bouis, quod cùm displicuisset, quia bos semper subiugatus est, alio loco effosso caput equi inuentum placuit, quia hoc animal licet subiugetur, bellicosum tamen est & vincit, & plerumque iugum subiens concordat. Hæc ille. Virgilij versus sunt:

Li. 1. Aen.

*Lucus in vrbe fuit media latissimus umbra
Quo primum iactat undis & turbine Pæni
Effodere loco signum, quod regia Iuno
Monstrarat, caput acris equi: sic nam fore bello
Egregiam & facilem victu per secula gentem.*

*Virgilius
explicatus.
Lib. 3. Hic
regl.*

Seruius itaque hunc nouissimum versum de bouillo capite intelligendum putauit, quidam nō potestremi interpretes *facilem victu* interpretari malunt, ad victum comparandum, Pierius verò de ipso eodem equo intelligi existimat, vt scilicet facilem victu per sæcula gentem, facilem quæ tandem vinceretur, exponamus. Hoc enim magis (inquit) ad Virgilianam sententiam accedit; quamuis in tauri commentario Seruijanum intellectum illustrare conati simus; ceterum Pontanus hanc Pierij interpretationem omnino à poetæ sententia recedere arbitratur: quoniam si bello egregia fit, ne tandem (inquit) vincetur, sed inuicta erit magis. Præterea cùm illud caput Iuno tutelaris monstrauerit, vtrum illi animos facere, an desperationem inijcere debuit? Rem itaque Seruius tetigit: Rhodoginus Virgilium putat allusisse ad vetus Carthaginis nomen, Stephanus enim ait prius dictam fuisse Caccaben (κακκὰβω) quod illarum gentium lingua equinum indicat caput: Ceterum Seruij interpretationi fauet interpretatio illa Anchisis, quam paulò antè recitauit. Meminit eiusdem augurij Silius Italicus, sed quod aliquando iugum subitura esset Carthago, subicit:

*L. 18. c. 38.
Caccabe di-
cta Cartha-
go.
Lib. 2.*

*Condebat prima Dido Carthaginis arces
Instabatque operi subducta classe inuentus:
Molibus hi clandestum portus, his tecta domusque
Partitis iustæ Bitia venerande senectæ
Ostentant caput effossa tellure repertum*

Bellatoris equi, atque omen clamore salutant.

Tarquinius alterum in Hetruria contra Romanos bellum mouente, magnum ostentum factum, traditur, referente Plutarcho. Cùm regnaret adhuc Romæ Tarquinius, templumque Iouis Capitolini iam ferè absoluisset, quadrigas fictiles, quas in culmine eius ponere siue augurio aliquo siue consilio suo adductus statuisset, Veientibus (sunt autem hi in Hetruria) fabris faciendos locauerat: paulò post ipse regno excidit. Fabri quadrigas cùm effinxissent, & in fornacem posuissent, non id accidit quod solet luto, vt in igne positum humore absumpto densetur atque in se coeat, sed intumuerunt, seq; extulerunt, & cum robore ac duritie tantam molem adeptæ sunt, vt agrè, ablato fornaci culmine & destructis parietibus, eximi indè potuerint. Quod signum cùm essent interpretati aruspices, felicitatem potentiamque ijs portendere, apud quos esset: repositibus eas Romanis Veientes decreuere non reddere, responderuntque Tarquinieas esse, non eorum qui Tarquinius expulissent. Paucis interiectis diebus, equorum certamina Veijs sunt edita: & cætera quidem solito studio spectata sunt. Verùm is qui quadrigis vicerat, currum victorem coronatus ipse paulatim è circo agebat: equi autem consternati, nulla eius rei apparente causa, siue diuinitus acti, siue id fortuitò accidit, auriga abrepto summa celeritate Romam versus contenderunt: qui cum nihil neque contendendo habenas, neque adhortando equos proficeret, impetui eorum concedens, vsque ad Capitolium ab illis est raptatus: ibique abiectus apud portam, cui nunc Ratumenæ nomen est. Huius rei miraculo metuque compulsi Veientes, fabris vt quadrigas traderent Romanis, mandauerunt. Fuit autem equus Troiæ semper exitialis. Ob Laomedontis equos primum vrbs capta est ab Hercule & excisa: dein lignea equi effigie pari euentu in hostium venit potestatem: postremò Charidemii ductu, cùm equus ferro confusus concidisset, fuit iacens Iliensibus, quo minus fores irruentibus objiceretur hostibus impedimento, vt scribit Sabellicus ex Plutarchi Sertorio. Horatius quoque equos atque ipsos etiam Troianos ob Helenæ raptum sudare canit præ timore inde imminentis cladis:

Heu heu quantus equis, quantus adest viris

Sudor? Quanta moues funera Dardana

Genti?

Similiter equus, qui à possessore suo Seianus dicebatur, & ipsi & qui postmodum possederunt, prodigiosus fatalisque fuit adeo vt in prouerbum cesserit: qua de re A. Gellius hæc ferè prodidit. Caius Balsus in commentarijs suis: item Iulius Modestus in II. quaestionum confusarum, historiam de equo Seiano tradunt, dignam memoria atque admiratione. Caium Seium quempiam scribunt fuisse, eumque habuisse equum natum Argis in terra Græcia, de quo fama constans esset, tanquam de genere equorum progenitus foret, qui Diomedis Thracis fuissent, quos Hercules Diomede occiso, è Thracia Argos perduxisset. Eum equum fuisse dicunt magnitudine inusitata, ceruice ardua, colore phoeniceo, flaua & comanti iuba, omnibusque alijs equorum laudibus quoque longè præstitisse: Sed eundem equum tali fuisse fato, siue fortuna ferunt, vt quisquis haberet eum possideretque, is cum omni domo, familia fortunisque omnibus suis interuicem deperiret. Itaque primum illum Cn. Seium dominum eius, à M. Antonio qui postea triumphum reip. constituendæ fuit, capitis damnatum, miserando supplicio affectum esse. Eodem tempore Cor. Dolabellam Consulem in Syriam proficiscentem, fama istius equi adductum Argos diuertisse, cupidumque habendi eius exarsisse, emisseque eum H. S. centum millibus: sed ipsum quoque Dolabellam in Syria bello ciuili obsessum atque interfectum esse. Mox eundem equum qui Dolabellæ fuerat, C. Cassium qui Dolabellam obsederat, adduxisse: Quem Cassium postea satis notum est, victis Parthis fusoque exercitu miseram mortem oppetisse. Dein Antonium, post interitum Cassij, parta victoria, equum illum nobilem Cassij requisuisse; & cum eo potitus esset, ipsum quoque postea victum atque desertum detestabili exitio interisse. Hinc prouerbum de hominibus calamitosum ortum, dicitur solitum. Ille homo habet equum Seianum. Hactenus Gellius de equo generoso, sed infelicitatis symbolo. E contrario, vt magnum quid fuit, ita etiam futuræ felicitatis indicium in Alexandro Macedone, tam ferum equum (bucephalum) qui à nullo subigi poterat, vt equitem sessoremve patiretur, tam subita vi ab adolescente adhuc eo, frenari potuisse. Aiunt enim indomitæ peruicaciæ primùm domandæ rationem ostendisse; moxq; præter omnium opinionem quadrupedem ascendisse, cùm multi frustra eam Philippo regi operam nauare conati essent: sed præsagium fuit illud, vt dicebam, non exemplum bellicæ virtutis. Nam & Philippus in filio indolem vigoremque exosculatus, dixisse fertur: aliud tibi regnum quæras fili; nam te Macedonia non capit. Plinius cum de hoc equo scripsisset, subdit: *Nec Calaris dictatoris quequam alium recepisse do rso equus traditur, idemque hominis similes pedes priores habuisse, hac e fugie locatus ante Veneris genetricis adem.* Quibus verbis monstruosum potius quam ominosum equum Plinius describit; cæterùm futurum perpetuum dictatorem portendebat, nam præterquam quod Dion-

In Poplicola.

Romanorū cum Veientibus cōtentio de curribus fictilibus.

Equum Seianum habere quid. Alexandri fortunam bucephalus præsagit.

Philippi de filio dicti Caesaris equus imperium præsagit.

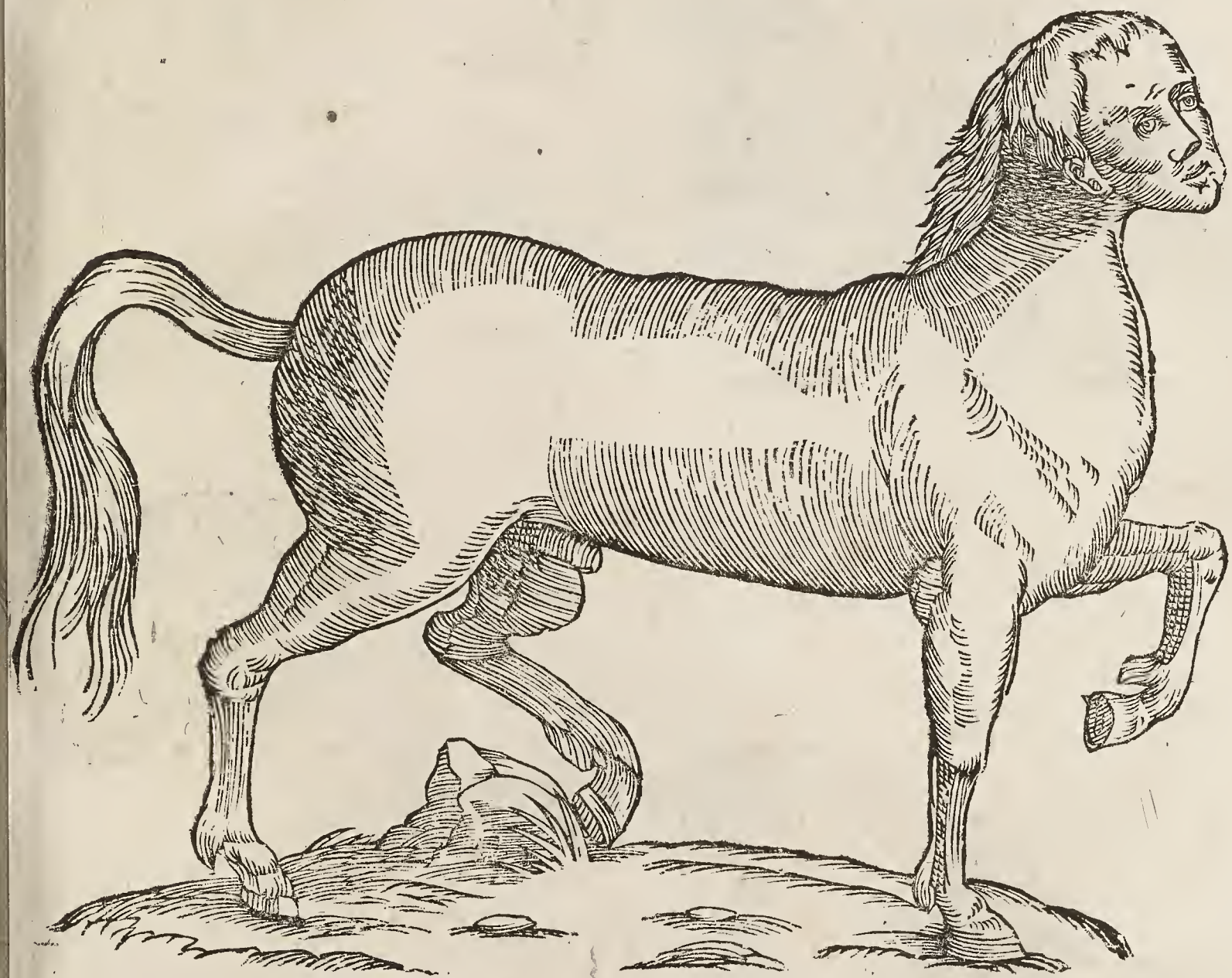
Vlysis Aldrouandi

scribit, immodica ipsum deinde coepisse sibi polliceri, adeo ut triumphum quem prius ambiebat, ultra omiserit, aruspices imperium ipsum pollicebantur, ut Tranquillus testatur his verbis: *Caius Iulius Caesar utebatur equo insigni pedibus prope humanis, & in modum digitorum ungulis fissis; quem natum apud se, cum aruspices imperium orbis terra significare domino pronunciaissent, magna cura aluit: nec patientem jessoris alterius, primus ascendit: cuius etiam instar pro ade Veneris genetricis postea dedicavit.* Huius prodigiosi equi icon ex chronico prodigiorum & ostentorum Con. Lycoftenis hic

Exprimitur, cui & aliorum equorum siue prodigiosorum siue monstroforum effigies alias ex eodem in curiosi lectoris gratiam adieci. Prior pulli est præcedenti non abfimilis, nisi altero pede destitueretur, & aures haberet pendulas & rostrum deforme. In villa Pomeraniæ Rekouu vicina Rugio ad ostium Viadri natus est, vt scribit Iobus Fincelius in libro de miraculis, capite horrèdo, in quo loco oculorum maculæ erant subruffæ, aures pendulæ, quales sunt canum sagacium, infimis auriculis cuti accretis. Os quoque erat monstrosum, labris inflexis, quemadmodum duæ tudiculæ compositæ, vt lactari non posset. Collum erat tortum & sinuosum distinctis coloribus variatum. Iuba erat impexa, plena phlegmatibus. Quando hinniebat, putabatur hinnire ingens caballus, ac si qui fortè ex nobilibus accederet, toto corpore mouebatur, terramque pulsabat, tanquam in rabiem versus, & quasi impetum in ipsos facturus. Erectus stabat, hinnitu terribilis. Cuius & colores ferre poterat, quibus accessum liberum permittebat. Cutis erat asperior & vestis villosa. Loco caudæ alta crista erigebatur, etiam mortuo pullo. Pes imus anterior, vnus erat humanus, alter nullus erat, sed tantùm tibia manca. Pedes posteriores erant equini. Triduum vivebat, deinde extinctus in triuio sepeliebatur. Natus est anno 1554. Anno autem 1254. Veronæ

Pullus auribus pendulis.

Equa pullum equinum peperit, cætera quidem equum, sed humana planè facie. Paulò post inter Tuscos & Pisanos bellum exarsit, quo vniuersa ferè Italia conflagrauit. Eius monstri effigiem ex Ambrosij Parei libro de monstris & prodigijs hic quoque appingere placuit. Lycosthenes addit, ad huius prodigiosi equi murmur, vagitum & confusum humanæ vocis sonitum, accurrentem ruris illius accolam & nouo attenitum spectaculo, execto ingenti gladio monstrum occidisse quam ob causam cum ad iudicium tractus & de monstrofi partus origine & de occidendi causa sa interrogaretur, horrore atque abominatiõne rei tantùm se fecisse, respondisse, eoque audito suspicionem omnem ademisse. Idem verò Iobus Fincelius testatur in Marchia non procul à Rhegiomonte subsequenti monstrosum equum natum esse anno 1555. vndiq; lacerata cute, caligis dependentibus & thorace scissis indutum. Postremus equuleus quinque pedibus Reate natus est anno mundi 3963. Alius Exquilijs anno 3824. Alius Bernæ Heluetiorum visus anno 1555. Et antea temporibus Alexandri Magni homi generis bestia maior elephante comparuit, tribus armata in fronte cornibus, equo simile habens caput, atri coloris. Hanc Indi appellant Odonta. Hæc pota aqua intuens castra subito in milites impetum dedit, ne ignis quidè oppositi tardabatur ardoribus.

Pullus facie humana.

Equus lacerata cute.

Odonta.

ardoribus.

doribus. Ad quam supprimendum triginta sex milites fuerunt occisi, atque tres & quinquaginta
falcati

falcari inutiles facti, vixque tandem defixa venabulis occubuit. Marem aiunt temporibus Iani Italiae accolam fuisse, magnique nominis si animum inspicias, virum, si corpus verò monstruosissimum, pubetenus scilicet hominem, reliqua verò equum referentem. Hunc scribunt 120. annos vixisse, ac ter à morte reuixisse, vt author est Aelianus, & Volaterranus. Similes planè in Scythia Asiae regione populos esse aiunt Hippopodes dictos, humana nimirum forma, sed equinis pedibus. Cum Xerxes cum exercitu Hellespontum transisset, ingens prodigium oblatum fuisse Herodotus, & Valerius tradiderunt: siquidem equale leporem peperit, quod facile (inquit Herodotus) erat interpretari, fortè vt Xerxes, qui exercitum aduersus Græciam maximo strepitu, & ambitione ducebat, rursus pro seipso sollicitus ad eundem locum fuga recurreret. Sed ne quis fabulosum omnino arbitretur, ex equa leporem natum, is M Antonium Baucium audiat Reuerendiss. Nicensis Episcopi à secretis, qui tam prodigiosum equæ partum oculus testis proprijs oculis vidit, vt scribit in Epistola ad Petrum Toletanum medicum, & physicum, sed si recensere (inquit) volucro, cachinum alicui sum excussurus, cum hamanam fidem planè superet. Ipse certè dum partum intuerer, somniasse potiùs mihi videbar, quam mirandæ huic rei interfuisse, quin imò hærebam sæpius, ac mecum animo reuoluebam, a finumue in Apuleianum versus essem magicis incantationibus, an verò ille is M. Antonius, qui pridem fueram esse denuo. Equa trimestri tantum prægnans leporem peperit. Lepus editus continuo humana voce locutus est, & matrè dentibus suffocauit. Adhæc dum sanguinem maternum pro lacte sugeret, visæ sunt per palam eius tergo plumæ longiusculæ innasce in alarum morem, quibus innatis, altiori quam soleant homines voce hæc protulit. Fundite iam lachrymas, & suspiria miseri mortales, ego hinc abeo; his dictis statim euolauit. Orem nulli credendam, sed vero ipso veriore. Tabelliones publici septem numero huic ostento affuerunt, qui documenta sumpsere, testibus idoneis euocatis. Hactenus ille. Homericus Xanthus præstantissimus Achillis equus etiam loquitur, & domino suo breui moriendum esse prædicit. Apud Phlegontem Trallianum Publius Imperator infania correptus Romanis hoc augurium minatus est:

*Ni scia quando franis, auroque superba
Egredientur equæ, proprijs de sedibus alba,
(Arte Siracusis quas in locupletibus olim
Dadalus Ection iucunda nobile pignus
Fecit amicitia præsepia ad arca stantes,
Aureaque inter se connectunt vincula cunctas:
Quis super insignis radijs, oculosque coruscans
Inuehitur famosi Hybernionis inclita proles)
Tum grauium te Roma attinget summa malorum.
Nam magnus veniens exercitus omnia perdet,
Ciuiibus orbabit fora, & vrbes igne cremabit,
Sanguineque implebit riuos, & sanguine manes
Seruitioque premet spe libertatis adempta.
Nulla virum è bello reducem tunc fœmina diro
Excipiet: Pluto nigro, sed iristis amictu
Sub terras rapiet natos, matresque, patresque,
Marsque peregrinis coget seruire relictos.*

P. Callimachus Experientis in Attila, de eo talo narrat portentum: Signa mortis præcesserant, quod reuertenti ab Italica expeditione, in transitu Liciamnis, qui Rhetos diuidit à Vindelicis, mulier fanatica in equum inuecta, clamauit ter, retrò: equusq; quem propè in delicijs habebat, ipso nuptiarum die, nullo ægritudinis signo præcedente, subito interiit, & nouæ nuptæ cubiculum intrantis pes dexter sic limini impactus est, vt præ dolore aliquantisper assederit, auditaque est eius vox dicentis: Si tempus est, veniam, quibus verbis mortem in dolore compellasse credidere. Cræso bellum gerente cum Cyro, cum minimè crederet vnquam fore, vt Cyrus Sardis copias admoueret, Herodotus scribit omnia suburbana colubris impleta fuisse, quos, vt existimabant, equi, cum ad pascua irent, comedebant. Id Cræso (inquit) cernente, visum est, vt erat, portentum esse: ideoque mittendum ad coniectores Telmisses. Qui missi sunt ad eos consulendos vbi acceperunt responsum, didicereq; quid sibi vellet, significaretq; portentum, non contigit, vt Cræso renunciarent. Nā priusquã retrò Sardis reueheretur, Cræsus erat captus. Telmisses ita cognouerunt, exercitum externum Cræso illic affuturum, qui cum afforet, indigenas subigeret, quod dicerent colubrum terræ filium esse equum hostem, & aduenam. Hæc Telmisses Cræso sunt interpretati, sed iã capto, nõdum tñ gnari eorū quæ Sardib. & Cræso cõtigerat. Castor & Pollux bello Latino apud locum Iuturnæ visi sunt equorū iudicium abluentes, cum eades eorū quæ iuncta fonti erat, iponte parauisset.

Li. 9 c. 16.

Li. 17. A 2.

tropologie.

Xerxis fu-

ga ex Gra-

cia omen.

Equa lepo-

rem parit.

Lepus ex e-

qua natus

loquitur.

De Attila

portentum.

Lib. 3.

Colubris ab

equis dene-

rati.

De Casto-

re, & Pol-

luce omen.

Lib. 2. de o-
rig. erroris
cap. 8.

Equos ni-
gros in so-
mno videre
quid portē-
dat.

Equi caput
habere in
somo.

Nero equū
posteriore
parte specie
Simia vi-
dit.

Pelopida,
somnia,
de immo-
landa vir-
gine.

Equa pro
virgine
mactata.

Iidem bello Macedonico equis albis insidentes P. Vatinius Romam nocte venienti, se obtulisse dicuntur, inquit Lactantius Firmianus, nunciantes eodem die regem Persen victum, atque captum, quod paucis post diebus literæ Pauli verum fuisse docuerunt. Valerius Maximus addit Vatinium à Senatu propterea in carcerem coniectum fuisse, tanquam maiestatis eius, & amplitudinis vano sermone contemptorem, sed postquam Pauli literis illo die Persen captum apparuit, & custodia liberatum, & insuper agro, & vacatione donatum esse. Nunc de somnijs aliquid dicamus. Nigros equos videre in somno infelix quicquam potius portendere, albos contra semper bonum discimus ex his senarijs, qui leguntur apud Suidam:

Ἰππες μολαίνας & καλὸν πάντο, βλέπει,
Ἰππῶν δὲ λευκῶν, οὐκ, ἀγγέλων φάσις.

Coniectores eos, qui se caput equinum, vel caninum, vel asinum habere somniarunt, in seruitutem, vel id genus ærumnas dedendos esse suspiciantur. Sūt enim tria hæc animalia seruituti mirum in modum obnoxia. Aiunt etiam equum in somnis visum, qui se portet, polliceri, ut amica amanti imperio facilè sit subiicienda, morigeraque in posterum futura. Quod verò Nero Asturconem quo maximè delectabatur, posteriore corporis parte in simiæ speciem abiisse per quietem videre visus, ac tantum capite integro hinnitus edere canoros, ostento fuit, quòd illa equi ferocitas in simiæ ludibrium esset abitura. Suetonius exitium Neronis portendisse testatur. Euripides aurigæ Rhasi in somnium, quod ea habuit nocte, qua præstantissimos regis equos Vlysses, & Diomedes abduxerunt, recitat, quod tale est. Per somnū autem huiusmodi quædā opinio mihi obijcitur: equarum enim, quas ego nutriui, & parere docui iugo, Lupi robusta videbantur terga premere, atque verberantes cauda pellis equinæ fetas agitare; ipse verò ronchum ex repagulis emittere, inā spirantes, & metu turbidæ renitentes. Pelopidæ verò somnium minimè prætereundum fuerit, de virgine immolanda, pro qua equa immolata fuit, ut Plutarchus recitat his verbis. Postquam pugna re decretum est, & apud Leuctra Lacedæmonijs castra sunt opposita, somnium Pelopidam non mediocriter perturbavit. Sepulchra filiarum Scedasi in campo Leuctrico sunt, quæ inde Leuctrides appellantur: ibi enim vim hospitem Spartanorum passa humata sunt. Eius tam atrocis, & nefarij facinoris vindictam pater à Lacedæmonijs cum non impetrasset, execrationibus in eos peractis seipsum ad sepulchra filiarum iugulavit. Sortes autem, & oracula subinde monebant Lacedæmonios, cauere sibi à Leuctrico piaculo: neque id vulgò satis intelligebatur, ambiguitate loci fallente: nam & in Laconica maritimū est oppidū, & locus apud Megalopolim Arcadiæ, Leuctro utriusque nomen. Cæterum is casus multis ante Leuctricam pugnam euenerat temporibus. At Pelopidas vidit per quietem puellas istas circum sepulchra lamentantes, & Lacedæmonijs diras imprecantes, ipsum autem Scedasum sibi præcipere, ut si victoriam de hostibus expeteret, fuluam virginem filiabus suis immolaret. Atrox hoc, & nefarium mandatum ratus, ut surrexit, rem cum aruspibus, & magistratibus communicavit. Erant qui nequaquam negligendum detractandumque id esse censerent, collectis exemplis de vetustis Menœceo Creontis filio, & Macaria Herculis: de posterioribus Pherecydem philosophum à Lacedæmonijs necatum, pellemque eius à regibus oraculis monitu asservari: Leonidam quoque vaticinium secutum, victimam quodammodo se pro Græciæ obtulisse: tum homines Baccho crudiore immolatos à Themistocle: ante naualem pugnam Salaminam: atque his omnibus rem feliciter gestam, testimonio fuisse. Contra Agesilam cum contra eosdem, quos Agamemnon, hostes ab eodem loco copias duceret, Aulide vidisset deam postulantem, ut sibi filiam mactaret, eumque quod id mollitie victus non perfecisset, re infecta turpiter expeditionem eam dissoluisse. Alij verò id sacrificium à barbarum, ac impium fieri prohibebant, nulli eorum qui præstantioris humana naturæ essent placiturum. Non enim Typhones istos ait Gigantes, sed Deum hominumque patrem regnare; stultum porro esse, numina putare, quæ cæde & sanguine hominum delectentur: & profectò si sint aliqui, nihil eos posse, contemnendosque esse: absurdas enim has eorum, & immanes cupiditates ab impotentia, & malitia animi proficisci. Hæc primioribus ita disceptantibus. & Pelopida cum primis animi dubio, equa nullum adhuc coitum experta, ut à grege aufugerat, per castra discurret, eoque constitit loco, ubi consultabatur: cuius cum coma fuluo colore rutilans, ceruix erecta, & lasciuens, hinnitusque ferox alijs spectaculum præbet: Theocritus vates re animaduersa, Pelopidam alta voce compellat, adesse ei victimam, neque aliam victimam expectandam, hac quam Deus obtulisset utendum. Proinde equam ad sepulchra virginum redimitam coronis adducant, factisque votis læto animo immolant, de somnio Pelopidæ, sacrificioque per castra vulgato rumore. Hæc itaque de Pelopidæ somnio Plutarchus.

HISTORICA.

QVANDOQVE in equis quædam ceu humani sensus vestigia comperta esse alicubi ostendimus. Cæterum quod de Clodouei Francorum Regis equo historici tradunt non ei equo sed D. Martino ascribi debet. Ferunt itaque hunc regem, ad Christianam fidem conuersum, consentientibus proceribus bellum Vestgothis intulisse, non solum quia terras Francorum occupauerant, sed quia Arrianæ perfidiæ assertores erant. Cùm in eo prælio ab hostibus vrgeretur, S. Martino equum cui infidebat vouisse, si victor euaderet: voti verò compos cùm esset factus, equum pretio centum aureorum redimere voluisse, sed cùm equus loco non moueretur, ducentos impendisse, & confestim ducentem secutum esse. Tum regem iocosè dixisse: Martinus quantum video, auxiliator est facilis, sed mercator difficilis. Simillimum ei quod Clodoueo accidit, contigit postea sub Pipino Gallorum Rege. Nam quidam nomine Vvillimarus, graui infirmitate depressus voto promisit oblaturum se equum Ecclesiæ B. Galli confessoris. In columitate recepta, voti immemor non persoluit: verùm fortè fortuna, cùm Birlhlonem virum nobilem comitaretur eques, ad B. Galli Ecclesiam peruenere: recedentibus omnibus equus Vvillimari substitit, neque à foribus Ecclesiæ vllis conatibus auelli potuit. Pudore tandem ductus Vvillimarus, dilatæque voti satisfactionis compunctus astantibus omnibus rem aperuit, atque ita equum Ecclesiæ obtulit. Id narrat Vualfridus Strabus in vita S. Galli apud Surium. Egit igitur equus quoddam quasi prophetantis officium, sicut Balaam asina, conscientiam domini mortuam miraculo excitauit, & quod nemine loquente dederit, acta peregit haud dubiè, sic diuina dispositione operante. Iam verò equi sanctis hominibus ita obtemperarunt vt nullo domitore fuerit opus; quando sedentis sanctitas id exoptulauit, Sanctus enim Malachias Episcopus cùm aliquando Eboracum peruenisset, comitumque suorum causa plurima vrgeret equorum necessitas, oblatum est ei indomitus equus, durissimè quemlibet fessorem ferens. Malachias oblatum per benignè accipiens sibi sternendum mandat, quo adeò commodè est vsus, vt peritè domitum mox conuersus inuenerit, eoque ad nouennium, id est, reliqua tota vita sit vsus, vt memorat sanctus Bernardus Abbas Clareuallensis in S. Malachiae vita. Præterea si quando studiosius quàm par est, clerici equis alendis & domitandis se dedunt, diuinis rebus postpositis, vltionem diuinam breui aliquando perdidicere. Nam Theophylactus Constantinopolitanus patriarcha adolescens adhuc electus cùm contra decorem & officium equas plurimas aleret, vnam verò insigniorem præcipuè, vt in prohæmio dictum est, amaret, vt ante absolutum quod inchoarat, sacrum partum videndi causa ecclesia excederet, equitatione qua maximè afficiebatur, perijt, alliso corpore, nam cùm inde sanguinem per os reijceret, & in aquam inter cutem incidisset, diem tandem extremum clausit. Sæpè verò id ita contingit effrenatis hominibus equis abutentibus; nam vt narrat B. Petrus Damianus ad Desiderium Abbatem, de quibusdam miraculis, Deus per equos hominum vitia vlciscitur. Clerico enim cuidam Burgūdo indisciplinato ac mundanis rebus profusus dedito equa erat insignis, cui plurimum ob cursum confideret, armorum collecta manu, diuinis contemptis verbis, factioni studebat & æmulationi: dimicaturus igitur cum aduersario audaciorum se exhibuit. Casu autem, immo Deo disponente contigerat, vt præcedente nocte equa soluta egressa stabulum per domum erraret, aceruumque falis inueniens ex eo plurimum comederet, atque ideo siti plurima affligeretur. Dum insidens clericus obuium æmulum in agro aggreditur, equa proximum præsentens riuum extortis de manu fessoris habænis, ad quas accurret, vbi tum hostili manu occiditur, tum aquis demergitur occisus. Memoratur præterea à Zonara in Constantino Leonis philosophi filio, quomodo equus eius exultans exercitui perniciem attulit. Cùm Constantinus ille, ac eius mater Zoes, imperarent Constantinopoli ac Simeonem Bulgarum industria Phocæ legionum domestici insigni victoria superasset, ob defatigationem, & sudorem Phocas equo descendens ad fontem quendam se recreauit. Interea equus ministri manibus elapsus in planitie castrorum sine fessore exultabat; qui cùm insignis esset, tantum terrorem incussit exercitibus, Phocam cecidisse ratis, vt & pugna & persecutione hostium abstinerent; quod cum Bulgarus hostis è specula quadam vidisset, suos cohortatus contra Romanos ducit, subitoq; in perturbatos impressione facta, vniuersos in fugam conuertit, in qua alios Bulgaros assecuti occiderunt, alij inuicè conculcati perierunt. Romaricus miles referente Vincentio, cōsanguineo suo equum tradidit, vt se mortuo venderet, & pauperibus daret: sed ille equam vendidit, & sibi pecuniā retinuit. Post dies autè triginta anima eius reuerfa, inquit: triginta diebus fui in pœnis tartari: sed tu qui nō pauperibus quod iusserā dedisti, hodie eo venies, me in paradisū translato. Eodē die

*Clodouei regis votum.**Equus ab foribus ecclesia auelli nolens.**Equi sanctis obtemperant.**Clerici equis alendis nimis studiosi puniti**Per equos homines puniti.**Constantinus à Bulgariis victus.**Li. 24. c. 8. Equus pauperibus retinuit.*

Maledicentia punita.

*Equus pi-
ctus hinnit.
Lib. 8.*

*L. 13. Hist.
Angl.
Angli qui
caudati.*

*L. 3. c. 103
Lib. 18. de
civit. dei
cap. 18.*

*Hospites in
quadrupe-
da immutati*

Lib. 18.

li. 1. Chron.

dæmones illum rapuerunt & in altissimo monte post duodecim dies cadauer illius est repertum. Daphidas Telmissensis Grammaticus adeo maledicus in omnes fuit, vt legimus apud Suidam, vt nec ipsis dijs parceret: is itaque Delphos profectus deridendi causa rogauit Deum: num equum suum reperturus esset? cumque responsum fuisset: celeriter esse reperturum, ad vanitatem oraculi coarguendam, passim iactabat, equum se nec amisisse, nec habuisse. In reditu autem ab Atalo Pergami rege, quem maledictis lacerauerat, comprehensus & è rupe, cui equi nomen erat, præcipitatus, interitu suo veritatem oraculi comprobauit. Est autem & illud valdè memorabile quod accidisse memorant insignes authores apud Constantinopolim ante facellum Deiparę Virginis. Media enim nocte, cum nullus ibi equus adesset, pictus tantummodò, ille omnium terrore magno bis hinnire auditus est, vti iam idem acciderat ante annos plus minus quinquaginta. Id autem accidit Clemente V. Pontefice, vt narrat Nicephorus Gregor. & Genebrardus in Clemente V. Strodenfes Angli quomodò impietatis temeritatisque suę pœnas D. Thomæ Cantuariensi Archiepiscopo dederint, breuiter sic narrauit Polydorus: Irridentes (inquit) Archiepiscopum, caudam equi cui insidebat, amputarunt. At postea nutu de ita accidit, vt omnes ex eo hominum genere quid id facinus fecissent, nati sint instar brutorum caudati. Refert Vincentius in suo speculo naturali & Gulielmus Malmsburiensis monachus in sua historia, tempore Petri Damiani fuisse duas vetulas in via publica qua Romanum itur: quales D. Augustinus appellat stabularias, id est transeuntes ad hospitia pro mercede suscipientes (nam stabulum propriè hospitium venale & publicum dicitur,) quæ in vno commorantes tigurio, vna quoque arte malefica imbutæ, hospitem quandoque solum aduenientem, in equum, vel suem, vel asinum mutabant & certo pretio mercatoribus diuendebant. Quodam die iuuentem histrionicis gestulationibus victum exigentem, hospicio exceperunt & in asinum verterunt, multum eo lucri facientes, qui gestuum miraculo destineret transeuntes, nam ad anus mandatum nutumque quocumque modo mouebatur: non enim illi intellectus perierat, sed loquela. Ingentem inde quæstum fecerant vetulæ. Quo cognito vicinus carè asinum redemit. Cautio tamen hæc à mulierculis adhibita est, vt custodiretur ne in aquam descenderet. Seruatus diu ab aqua & tandem in cautiorem nactus custodem, in lacum proximum se coniecit: ibi se aliquandiu volutans, proprię restituitur formæ. Cumque ab eodem obuius sciscitaretur eius custos, num asinum vidisset? ille se esse respondit. Famulus ad herum retulit. herus ad Leonem Pont. sanctissimum. Conuictæ anus idem fatentur. Dubitantem Papam confirmauit Petrus Damianus, vir eruditissimus, probato exemplo de Simone mago qui suam Faustiano imaginem impresserat. Quidam nomine Præstantius (inquit D. Augustinus loco paulò antè citato,) patri suo contigisse indicabat, vt venenum illud per caseum in domo sua à stabularijs illis mulierculis exhibitum sumeret, et iaceret in lecto quasi dormiens, qui tamen nullo modo poterat excitari. Post aliquot autem dies eum velut euigilasse dicebat, & quasi somnia enarrasse quæ passus esset, caballum se scilicet factum, annonam inter alia iumenta baiulasse militibus, quæ dicitur retica quoniam ad retia deportatur. Quod ita v narrauit, factum fuisse, compertum est, quæ tamen ei sua somnia videbantur. Vincentius item scribit Pudicam feminam, in quam vesano amore exarserat Ægyptius à maleficio in equam versam & à D. Macario Ægyptio eremita restitutam. Otho autem Episcopus Frisingensis scribit D. Macarium, cum ad eum adduceretur ista puella, quam amici in equam à maleficis mutatam dicebant, dixisse, puellam se videre non equam: amicis inquam equam visam fuisse, sed viro sancto puellam: itaque ad deum fuis precibus, tam puellam quam amicos eius à præstigijs dæmonum liberasse.

A B E Q V I S O C C I S I.

*Hippolyti
interitus.*

*Hippolytus
martyr.*

HIPPOLYTVM Thesei & Hippolytes Amazonum reginæ filium, cum currus iuxta mare agitaret, (patris furorem fugiens, quod falsò accusatus esset de stupro Phedræ nouercæ intentato,) apparentibus phocis equi exterriti rupto curru discerpserunt, vt supra indicauimus: qui exitus nomini tanquam omni infelici respondit. Idem nominis omen in Hippolyto nostræ religionis euentum habuit. Is enim Ostijs Tyberinis martyr sub Decio Cæsare & Valeriano præfecto ab equis dilaceratus est. Cuius mortem describens Prudentius, de iudice Romano hos versus reliquit:

*Ille jupinata residens ceruice, quis inquit
Dicitur? affirmant dicier Hippolytum.
Ergo sit Hippolytus, quatrat turbetque iugales
Intereatque feris dilaceratus equis.*

A Licinius imperator, cum filiã Christianæ religionis cultricem ab equis discerpi vellet: ipse à suo-
rum vno morſu interfectus eſt, vt Textor memorat. Plutarchus recitante eodem, in Parallelis
(minoribus) ponit Comminium quendam, Comminij ex Aegeria filium, qui à Gidia nouerca
(cuius votis parere noluerat) ſtupri inſtar Theſidæ accuſatus fugiens, ab equis ſit dilaniatus.
Præchmen Eubœæ rex bellum Bœotis inferens ab Hercule pullis equinis alligatus eſt, vt in duas
partes diſcerperetur, vt legitur apud eundem Plutarchum. Bœotis Perſa, vrbi Gaza præfectus,
capta vrbe equis raptatus eſt ab Alexandro Magno, vt author eſt Sabellicus. Nota eſt hiſtoria
Metij Suffetij apud Liuium, quem cum Albanorum eſſet dictator, ob proditionem & defectio-
nem, Tullus Hoſtilius Romanor. Rex victoria contra Veientes potitus, nudatum regijs orna-
mentis alligari quadrigis in diuerſa nitentibus præcepit: cuius corpus agentibus liſtoribus & vi
equorum trahentium, vtroque ſpectante exercitu, in partes plures diſcerptum eſt. Hippodorum
quendam Codridarum vnum narrat Aelianus, filiam eò quod apud mœchum deprehendiſſet,
curru alligari & diſcerpi iuſſiſſe. Carolus Magnus ſuperatiſ hinc inde bello Saracenis Ganalo-
num ad Marſurium & Belingandum adhuc debellandos in Hispanias mittit hiſ conditionibus,
vt Chriſti fidem & pacem acciperent aut certum auri & argenti ſibi pondus tributum nomine pen-
derent. Ganalonus mandatum quidem perfecit: cæterum auro corruptus, proditor exercitus Ca-
roli factus, conſilium tale hoſtibus dedit, quod ſecuti illi, Rolandum ducem cum flore totius Gal-
lici exercitus cecidere. Carolus tam atroci nuncio percuſus, debellatis hoſtibus, Ganalonus
proditionis conuictum, ferociſſimis quadrigis diſtractum fœdè lanauit. Brunehildis Athana-
gildi Viſigothorum Regis F. vxor Sigeberti Francorum Regis, vno pede & brachio multata, ad
caudam equæ indomitæ religata, ex Lotharij Regis & procerum ſententiã, ob inaudita ſcelera
& decem res extinctos extincta eſt, vt Auentinus memorat, alijsque paſſim. Saxo tradit Iar-
mericum Danorum Regem, comites, duces, principes Teutonicæ gentis captos, traiectis fune
tibijs, equis in diuerſa raptantibus præbuiſſe lacerandos. Sub Hunnorum in Europam aduentum
anno Domini 373. quædam mulier, quæ in viri nece deprehenſa fuerat, capitis accerſitur, inquit
Bonfinius; homicidij conuicta pariter & adulterij, vſque adeò Regis Gothorum Hermanarici
iram facinoris indignitate ſuccendit, vt quatuor equorum diſcerptu multaretur. Brixiani Henri-
co VII. imperatori Theobaldo Bruſſato auctore rebellantes, tandem obſidione longa, fame,
ferro, flammaque perdomiti ſunt. Theobaldus ante illud Spiræ à Cæſare militari parazonio do-
natus fuit, eiſque beneficio ab exilio in patriam receptus. Is referente Cuſpiniano cum paucis
C militibus in monte qui Brixia imminet, capitur & ad Cæſarem perducitur: quem acerbiffimis
verbis, vt proditorem inceſſit diligentiffimè que curatum (vulnus enim lethale habuit) equo al-
ligatum per exercitum raptari, in quatuor dein partes diſſecari iuſſit. Hector Boëthius teſtatur
Gualiam totam ab Eduardo Anglorum Rege I. ſubaſtam eſſe, principem in bello cæſum ac fra-
trem pedibus ad caudam equi religatis ad locum ſupplicij tractum, in quatuor partes diſcerptum
eaſque in diuerſas Angliæ ciuitates miſſas, ad defeſiones cohibendas. Anno ſalutis 1536. vitam
finijt Gallia Regis filius natus maximus Franciſcus, (vt refert Sleidanus,) octodecim annorum
adoleſcens, veneno periſſe fama fuit, & Italus quidam Sebaſtianus Moncucullanus in ſuſpicio-
nem vocatus, habita queſtione, diuerſis equis Lugduni fuit diſtractus: & rex datis poſtea literis ad
Germaniæ principes, inter alia grauem ea de re querimoniam habuit, in Antonium Lauam &
Ferrandum Gonzagam, Cæſaris adminiſtros, omnem inuidiam facti conferens. Sed de ijs qui
vel iuſtè vel iniuſtè equis diſtracti ſunt hæc ſufficiant. Sunt item quos vel deuoratos vel demorſos
ab equis interiſſe legimus; Notiffima eſt in poëtarum libris ſiue hiſtoria ſiue fabula Diomedis
Thraciæ Regis, qui dum equos ſuos humana carne aleret, ab Hercule illic iter faciente equis ip-
ſis datus eſt in pabulum, vt breuiter inter alios meminit Ouidius in Ibin:

Vt qui Threicij quondam præſagia regis Fecerunt dapibus ſanguinolenta ſuis.

D Aegidius Maſertus in Argonautica Flacci commentans, Abderum ſcribit vnum fuiſſe eorum, qui
ab equis Diomedis interfecti ſunt & deuorati. Glaucus filius Sifyphi (qui apud Potniam regna-
uit) cum equos & ipſe ſuos humana carne aleret, ab eiſdem tandem etiam deuoratus eſt, vt alicubi
ex Virgilio demonſtrauimus. Hippomenem Athenienſium principem fuiſſe referunt, qui Limonem
filiam in adulterio deprehendam vnã cum equo feroci concluſit, nec huic, nec illi cibum præbens.
Equum igitur fame in rabiem actum, puellam deuoraſſe. Hinc ortum adagium à Diogeniano po-
ſitum: *Magis impius Hippomane*. Inuenio etiam apud Plutarch. Neoclem Themistoſtis filium, equi
morſu interiſſe: ſed & in ſacris literis legimus Iehu, occupato regno Iſraëitarum, Iſabelem im-
piam, quæ fuerat multorū cauſa malorum, iuſſiſſe præcipitari deorſum: itaq; equorū vngulis con-
culcatã eſſe, ſic, vt ſola caluaria capitis ad ſepeliendū inueniretur: canes verò eiſ linxiſſe ſanguinẽ.
Theodoric. Gothorū rex, vt teſtatur Nicephorus, cū indomitū equū aſcenderet, haſtã erectã (quæ
ante tabernaculū regiū more gentis ſuæ erecta erat) concuſſit: illa obliquè in eum illata, latus eiſ
vulne-

Carolomanus mors.
Lib. 3.
Li. 6. c. 11.
Lib. 3. c. 8.
Fabij Pepuli mors.

vulneravit, quo vulnere etiam obiit. Sic & Carolomanum testatur Æmilius, in equo ludibundum dum refugientem domum puellam insequeretur, impetu equi intra humile ostium illatum, corporis compagem soluisse. Sed & Corsum Donatum Florentinum scribunt Fulgosus & Sabellicus, cum ad prosperum rerum suarum successum eius existimatio nimium cresceret, ideoque populo in suspicionem veniret tanquam in vrbe tyrannidem affectaret, furente populo, & ædes ipsius, Libertatis accepto vexillo, oppugnante, clam in equum conscendisse; & cum milites quidam eum insequerentur, ab equo delapsus, stapedi adhæsisse atque adeò ab equo conculcatum fuisse. Notris denique temporibus Fabius Pepulus, comes illustrissimus, & heros inuictissimus, vrbe egressus vnà cum liberis, cum equi consternati nullo modo ab auriga cohiberi possent, ipse sibi liberisque consulturus, singulos quàm fieri licuit sine læsione rheda exponebat, sed defilurus, adhæsit implicitus, atque ita alliso saxi capite periit, Hippolyti in morem.

EQVITATIONIS COMMODA, & incommoda.

Li. 2. de san. u. 31.
Cap. 5. de ratione vitæ salub.
Lib. de parua pilsu.
Li. 6. de arte gymnast. cap. 8.
Oribas lib. 6. cap. 24.
Aetius lib. 3. cap. 7.
Li. De aere, locis & aqua.
Hippocrates et Arist. conciliari.
Li. 27. c. 7.
L. 11. c. 30.
Lib. 9. ca. 3.
In Caligula.

MOTVVM qui exercitij causa assumuntur (inquit Galenus) alij per nos fiunt, vt ambulatio; alij extrinsecus, vt nauigatio & gestatio quælibet: nonnulli misti planè sunt, vt equitatio: non enim vt in vehiculis præsertim in quibus statim quiescas, ita etiam cum equo insideas, accidit, vt à gestante tantum agiteris, ipse nihil agas; quin spinam erectam sustinere, tum virisque feminibus equi costis firmiter hæere & crura extendere oportet, etiam ante prospicere: in quo non modo visus, sed etiã collum laborat. Præcipuè tamen viscera hoc genere agitantur. Plato in Timæo statim à gymnastica exercitatione reponit vectorem facilem siue equo, siue nauigio, siue vehiculo fiat alio. Atque harum vectorum alia tamen alia est laboriosior: Equitatio autem concitior, & per inæqualem locum facta ex Ficini iudicio harum exercitationum robustissima censi possit. Istiusmodi in primis equitatio minimè laudanda est, nam sepe aliquam circa renes partem vel Galeno testante ruperunt aut circa pectus læserunt, quandoque etiam feminarios meatus. Imperatrix Irene, vxor Ioannis Ducæ, cum Theodorum peperisset, accidit, vt spectandæ venationis causa, per longum spatium ab eo traheretur, vnde læsa matrice parere desijt, vt scribit Gregoras lib. 2. Sed de equitationis facultatibus diligentissimè scripsit Mercurialis, tam in medicorum quàm equitum gratiam. Est (inquit) non parua differentia, an equus (sic appello equum, mulum & aliud quoduis portandis hominibus accommodatum animal,) lentè celeriterve gradiatur, an succuset, an asturco sit ac tolutarius, an currat. De tacita ac lenta agitatione scriptum inuenitur ab Antyllo atque Aëtio, si placidè equus gradiatur, nihil magis quàm lassitudinem & præsertim inguinibus afferre: de hac inquam verba faciens Hippocrates memoriæ prodidit, continuam equitationem lassitudinem magnam parere, hominesque infœcundos & coeundi impotentes reddere, necnon dolores diurnos & claudicationes generare: neque iccirco sententia Hippocratis damnanda videtur, quod Aristoteles contrario planè sensu scriptum reliquerit, equitantes assiduè libidinosiores euadere, quoniam genitalia continua atrectatione, motioneque incallescunt spiritum conspiciunt, sicque coeundi cupiditas inducitur: siquidem Hippocrates de placida & nimis frequenti loquitur, vtpote quæ leni motu non ita calefaciat & pendentes coxas atque pedes obledat: Aristoteles verò de ea quæ equo celeriter gradiente & interdum succussante, sed non admodum frequenter exercetur, verba facit. Hæc etenim equitando facta exercitatio, vt Antyllus & Aetius crediderunt, totum corpus laboriosè concutit, & magis adhuc omnibus alijs exercitationibus. Vnde ab Alexandro Tralliano in dolore capitis, quem causa frigida gignit; adhibetur, sicut in epilepsia, in surditate, præsertim verò stomachum firmat: vt non immerito scriptum sit à Plinio, equitationem stomacho & coxis vtilissimam reputatam fuisse: qua item ratione in singultu curando ab Aëtio vsurpatur, sensuum instrumenta subinde purgat, ea que reddit acutiora, hydropicos (vt sentit Trallianus) si quid aliud maximè iuuat, solutam aluum & fluentem, dicente Celso, coerces, crura quoque tenuia crassificat, quod Germanici exemplo testatur Suetonius. (Suetonius scribit Germanicum crurum gracilitatem assidua equi vectoratione post cibum repleuisse) alioqui equitatio à cibo teste Auicenna noxia est, quod periculum sit, ne cibus in ventriculo putrescat, cæterum thoraci maximè aduersatur, necnon vesicæ malè affectæ, in cuius vlcere curandis ante cætera huiusmodi exercitationem vitari placuit Archigeni illi, præstantissimo Hadriani Imp. Archiatro: coxis etiam obesse scripsit Hippocrates; quanquam in hac re varias auctorum posteriorum exstare sententias reperio. Themison Methodicorum princeps in coxendi-

coxendicum dolore, *ἰσχιάδος* nomine à Græcis appellato equitare imperabat ægrotantes, quo magis ob vehementiam motus partium faceret vexationem: post ipsum idem confirmavit Theodorus Priscianus quem modo citavi, Plinius. Ex altera parte iam diximus Hippocratem coxis equitationem inimicam, earumque dolorum parentem reputasse, quem secutus Cælius Aurelianus Themisonis placita infectatus est tanquam veram ischiadicorum curationem destruentia. Ego, cum animaduerto in hac exercitatione vehementer coxas incalescere, ac ex motu debilitari, ita sentio humores defluentes faciliter ibi decumbere, atq; inde dolorificas affectiones excitari, tanto magis affectus iam excitatos, quasque inueteratos acerbiores & indissolubiores fieri reor: quibus item rationibus equitationem à Celso podagricis iure damnatam fuisse puto. Equitatio peracta succussante equo prædictis duabus proculdubio deterior est, nimirum quæ vniuersum corpus moleste quasset & dolores excitet augeatque: sicut in Niptris ille sapientissimus Græciæ saucius intelligebat, vbi diceret: *Pedetentim te & sedato nisu, ne succussu arripiat maior dolor.* Quod item Lucilius poëta antiquissimus innuit, dum equum succussantem, tetrum nuncupauit hoc versu:

Succussatoris tetri, tardique caballi.

Adhæc succussationem vehementer caput offendere, collum & dorsum & nates, experiuntur illi qui aliquando in hunc modum equitare coguntur. Denique si vlla est equitatio, quæ viscera præcipuè (id enim fatetur Galenus) agitare apta sit, proculdubio nunc proposita talis est, à qua non solum interiora omnia concuti, verum etiam suspendi quasque arripi videntur. Illud vnum habere iuuamen potest, vt cibis atque crudis humoribus concoquendis, alioque ciendæ ac vrinæ proliciendæ, necnon à renum (quod Auicennæ placuit) loco lapillis atque arenulis ad inferiora deducendis adiuuare queat. Sed, quoniam maioribus damnis commoda hæc compensantur, omnes ab exercitatione simili abstineant consulo. In asturconibus equitatio (eam sic appello quam vulgari nomine portantum aut trainam vocant Itali) & de qua ita Martialis:

Hic breuis ad numerum rapidos qui colligit ungues,

Venit ab auriferis gentibus Astur equus.

Quemadmodum magis corpus & membra gradarij equi uestione exercet, ita minorem molestiam parit, siquidem mollis ita alternorum crurum explicatu glomeratio minimum fatigat, peculiari-terque aluum citare vsu probatur. De equitatione currentibus equis facta licet apud Aristotelem legatur, ita equitantes quod magis caueant, minus cadere, tamen eam improbare videtur Galenus hac ratione, quia sæpè contingit equitantes in terram decidere & nonnunquam ex casu emori: sed præter hanc multæ existant causæ aliæ, ob quas à sanitatis studiosis huiusmodi equitatio omni diligentia euitari debet: nam corpus (vt scribit Hippocrates,) nimium calefacit, exsiccat, atque extenuat, ob id ad minuendam carnis multitudinem à Cælio Aureliano probata, caput male afficit, sensus hebetat, oculos non parum offendit: quandoquidem Aristoteles causam indagans, cur, qui equo vehuntur, quò longius equus decurrerit, eò magis emittere lachrymas solent, significat illud ideo euenire, vel quoniam motus calefaciens valdè humores oculorum eliquat, & lachrymas inde ciet, vel quia sicuti venti aduersi oculos perturbant, sic aër occurrans tanto magis ferire potest, quanto equus velocius agitur. Lædit propterea hæc equitatio tam thoracem & pulmonem quàm viscera vniuersa. Quod etiam renes maximo detrimento afficiantur, fidem facere possunt multi, quorum alij vrinæ ardore; alij lapillis, alij vlceribus modò renum, modò vesicæ, modò peritonei vsque adeo ob hanc exercitationem sollicitati fuerunt, vt ferè ijs affectionibus mortem obierint; ne dicam quot luxationes, quot ossium fracturæ, quot membrorum distorsiones sæpenumerò inde nascantur, dum brachia, dorsum, coxæ & crura supra modum laborant. Videant igitur quos currentibus atque mutatis equis itinera sua obire delectat, quot ijsq; grauissimis periculis, nedum valetudinem, verum etiam salutem ipsam subijciant, quomodoque non ingenuorum aut sanitatem curantium ac vitam sed potius perditorum hominum, athletarum, nihilque vitam qua nobis carius ac optatius nihil reperitur, æstimantium opus exercent. Hactenus de equitationis speciebus, quarum nullam ægrotantibus conferre scripserunt Antyllus atque Aetius; quasque nec ijs qui medicinam scripserunt, vllò pacto congruere memoriæ tradidit Soranus Ephesus, neque illis qui renum morbis officiuntur, vel earum inflammatione laborant, conuenire censuit Galenus. Sunt qui in equo sedentes gestari dilectentur, quæ exercitatio parum malè valentibus vsui esse mea sententia potest: nam, vt mollissimè veharis, tamen lassitudo inguinum lumborumque & dura suspensio explicatioque percipitur, quando subpedaneis corpus sustentare, perarduum est, ne dicam impossibile: accedit & mala ac dolorifica illa concussio, si quo modo incitatus feraris. Valentibus magis conferre eadem potest, corpus, animum & stomachum firmando, sensus expurgando, acuendoque, sed pectus atque pedes debilitat. Hucusque Mercurialis. Quærit Ambrosius Nolanus, cur qui longa & frequenti equitatione vtantur, ij vt ficci ventris

Cæli. li. 5. c.

1.

L. 2. ad Ti-

mo. cap. 21.

Li. 4. c. vlt.

Cicero 2.

1. v. f.

Non. Mar-

c. ll.

Succussa-

tionis no-

xa.

2. de sa. tu.

c. 11.

Lib. 3. sen.

19. tr. 1. ca.

vlt.

Traina e-

iusque uti-

litates.

Equitatio

equis cur-

rentibus.

Lib. de lu-

do par. pila.

2. Dieta. li.

5. ca. 8.

sect. 5.

prob. 13.

6. Epi. com.

3. aph. 1.

Sessio ine-

quis quid

prester.

*Multum
equitantes
cur sicco vē-
tre, contra
lotium fa-
ciunt pluri-
mum.*

ventris sunt; ita lotium multum faciunt. An quia (inquit) equitantium lumbi nimium laborant; atque ob id calefiunt; quorum caliditatem renes etiam sentiunt: renibus calefactis omnis ferè humor, qui in hepate, corpore ac ventre est, exugitur, quod lotium ipsum est; exucto verò humore cætera sicciora descendunt in sedem, ac ventrem siccant: siquidem cum lotium plurimum fit, tum excrementa siccantur. An quoniam equitantium sedes ob concussam & hippiam, cui assidue hæret, calet, ac premitur & arctatur, quibus affectibus omnia excrementa, quæ ad sedem fuerint calendo & premando siccantur & obdurescunt: hæc siccata etiam superiora desiccant. Natura autem cum alteram excrementorum viam impeditam sentit, altera intentius vitur: atque si non potest crassas excrementorum partes in viam lotij conuertere, subtiliores & humidiores committit: vnde lotium plurimum fluit in vesicam, iam ventre sicco remanente. An quia in equitantibus decussus de superiore corporis parte ad inferiorè fit: in eo verò decussu facilius citiusque humor deiectus descendit, quàm durior substantia: illius enim vt nihil mollitudinem impedit; etiam per angusta penetrantis; ita duro corpori vnum quoque obex esse faciliè potest; quo fit, vt vbi prius faciliusque humor descendit, reliqua sicciora remaneant in equitantibus, necesse sit eorum vt lotium fit multum, ita venter siccior euadat. Hæc itaq; ille.

GESTATIO IN VEHICVLIS. & lectica.

*Li. 6. de ar-
te gymnast.
cap. 10.*

*L. 34. c. 39.
Gestatio per
vehiculum.*

Li. 2. c. 15.

Li. 2. de tu.

val. c. 11.

Lib. 5. de

tu. val.

Epist. 56.

Lib. 3. c. 6.

Lib. 1. c. 1.

*Vectatio
retroverfa.*

VEHICVLORVM multa fuere apud maiores nostros genera, (inquit Mercurialis,) quorum luxuria vsque adeo interdum Romæ creuit, vt referente Plinio, aurea ac argentea facere non sint veriti: sed hoc præter institutum nostrum est. Nam, quæ pro sanis aut ægris in vsu habita sunt à medicis vehicula, alia ab animalibus, mulis aut equis agebantur, alia ab hominibus, & vtraque vel tardiusculè vel celeriter. Gestationem vehiculo factam quamuis cæteris acriorem esse dixerit Celsus, ea nihilominus secundum Galeni sententiam, inter debiles exercitationes recenseri meretur: quo fit, vt sanis, nisi aliter exerceri impediuntur, minimè omnium conueniat. Valetudinarijs atque senibus magis: quemadmodum Antiochum exercuisse sese & Cæcilium Plinium accepimus; maximè verò ægrotantibus, de quibus sermonem faciens Anthyllus, dixit gestationem in vehiculo factam vim quandam amoliendi commouendique morbos stabiles & permanentes habere. Quapropter Seneca ad bilem faucibus infixam discutiendam & ad spiritus densitatem extenuendam sibi mirificè profuisse scribit, qui quod anhelandi difficultate, siue suspirio, vt ipse vocat, non rarò vsque ad expirationi periculum exerceretur, huiusmodi exercitatione aduersus morbum utebatur. Hæc inquam exercitatio duplex ab Aetio traditur, altera mitior, altera vehementior. De mitiori scriptum reliquit, ea in capitis affectionibus, & his quibus intestina fluxione laborant, vtendum esse. Vnde sapienter Cælius Aurelianus iudicauit capitis dolore vexatos per longam viam gestari debere, ne frequenti versione ægrotanti vertigo induceretur, velut etiã non sine ratione in furore, atque paralyti curandis vehiculi manibus acti gestationem adhibendam esse voluit, quanquam eandem postea in epilepsie curatione improbauerit, quod motus rotarum vertiginem caliginemque faciat ægrotanti, quæ passionis imaginem ferat. Licet enim Galenus Trallianus & Aetius in vertiginosis, epilepticis, graui ophthalmia, aut aurium dolore, surditateve capitis, necnon in hemicranicis similem exercitationem prorsus auersari non videantur: attamen Aetius sic affectos leniter moueri & auersos ab itinere retrorsum desiderare in curru mandauit: multos subiungens se nouisse hoc modo curatos, qui nullo alio auxilio indiguerunt. Aetium secutus deinde Auicenna addidit huiusmodi vectationem retroverfa facie peractam visus debilitati eiusque obfuscationi magnum iuuamentum conferre. Hanc mitiorem in aluo fluente commendauit Celsus, quam valetudinarijs quoque & senibus Ausonium Gallum poetam & Ausonij medici à Marcello citati filium probasse puto, quando is amico cuidam seni & à morbo resurgenti scribens, monet cisio & veredo, quæ erant vehiculorum genera, tardè vehantur, rhedas, petorita & equorum veloces motus fugiat, his versibus:

Pelle joporiferi senium, nubemque veterni

Atque alacri mediam carpe vigore viam:

Sed cisium aut pigrum cautus conscende veredum,

Non tibi sit rheda, non amor acris equi.

Canterij moneo malè nota petorita vites,

Nec celeres mulas ipse metiscus agas.

Porro vehiculi gestationem vehementiorem tanquam calefaciente attenuanteque vi præditam in
 suppressenda carnis multitudine à Coëlio commendatam inuenio, quam item ab ipso pro atrophie
 curatione & ab Aetio in affectionibus pectoris, & stomachi, in tumoribus laxis, in hydropicis, ac
 stupore attonito percussis veluti optimum præsidium vsurpatam fuisse constat. In lectica gestatio
 facta, vt prædicta aliquanto remissior atque blandior existit, sic quoque plures vsus apud medi-
 cos in exercendis ægris habuisse legitur: quod enim in sanis quandoque eam adhibitam reperia-
 mus, id factum credo, non vt simili exercitatione vlla valetudini accederet utilitas, sed potius
 quia à senectute siue alia causa (veluti Alexander ob cruris vulnus in militari expeditione lectica
 vsus traditur,) cogebantur vel vt à puluere, sole, ventorum flatibus, pluuia, grandine ac hyemis
 rigoribus defenderentur: quocirca nisi aliqua ex prædictis causis homines sani vrgeantur, vt à le-
 ctica abstineant, consulo, quoniam præter agitationem illam quæ plurimorum capita vexare con-
 suevit, generat & in corporibus quendam torporem, dum omnia ferè membra à motu feriantur,
 vt mox difficilè reddatur, ea maioribus ac vtilioribus exercitationibus assuefacere. Verum enim-
 uerò hac particulari commoditate nõ mihi videtur priuanda lecticæ gestatio, quod sani viri ea pos-
 sunt vti post cibos, non ad exercenda corpora, sed ad obeunda negocia necessaria, citra motus
 damnum, aut solatij & exhilarandi animi gratia, quemadmodum fecerat Augustum, quando
 se à cœna in lecticulam lucubratoriam recipiebat, auctor est Suetonius. Quantum autem ad exer-
 citanda languentium corpora spectat, duplex fuit illius apud medicos gymnastas vsus, aut gesta-
 tis sedentibus aut decumbentibus. Decumbentes in lectica gestantur, vt Antyllus, Aetius &
 Auicenna memoriæ mādant, qui lethargica febris, aut semiterriana aut quotidiana ac phlegma-
 tica vexantur, hydropici secundum Tralliani sententiam, apoplectici, resoluti, nephritici ac po-
 dagrici: siquidem hæc commotio per lecticam habita (vt ait Arabum medicorum princeps,) ma-
 teriam expulsionem aptam efficit: prodest subinde talis gestatio ijs qui diuturna imbecillitate labo-
 rant, qui helleborum sumpserunt: itemque vigilantibus aut segnitie & pigritia quadam oppres-
 sis, necnon ijs, quibus caninum in modum appetitus intentus est, nimirum cum intentio illa se-
 detur. Cæterum sedentes in lectica, secundum Aetium, portari debent, qui in integra febrium
 declinatione consistunt; eadem ratione & illi qui alias exercitationes obire nequeunt, qui diutur-
 no aliquo & leui morbo impliciti sunt, qui cum adhuc imbecilles sint, vires reficere cupiunt, qui
 tardè alimenta conficiunt. Ex quo prudenter satis Cor. Celsus vbi phthisici nauigare nequeunt, le-
 ctica eorum corpora dimouenda consuluit; quemadmodum Alex. Trallianus, si quid aliud, huius-
 cemodi gestationes & nauis & lectica factas, hydropicos iuuare scripsit.

*Gestatio per
 vehiculum
 vehementior
 Li. 4. c. vlt.
 Gestatio in
 lectica.*

Curtius.

*Lectica no-
 xa.*

TEMPERAMENTVM.

LAURENTIUS Ruffius equum temperatum castimari asserit, quoniam docilis est, & in
 dominum vel nutricium suum seu curatorem facilis placidusque. Ad caliditatem tamen
 vergere arbitratur, idque arguit ex leuitate, audacia & vitæ longitudine, qua pluraque
 animantia superat. Cæterum sicut in nobis vsu euenit, equorum nonnulli sanguinei, alij biliosi,
 alij pituitosi, alij melancholici; Quomodo autem inuicem dignoscantur, docet Petrus Montis phi-
 losophus G. Ayora Cordubensi interprete, à sanguinea complexione exordio sumpto. Cùm
 sanguinea (inquit) complexione proportionantur, citi quocunque in curriculo sunt, præsertim si
 id parumper accliuum est: cæteris delicatioribus sunt, & freni obedientiam supra cunctos possident:
 breuem anhelitum habent, quamobrem in longo cursu præstare non queunt: in breuitate cito
 eunt, & cum pulchritudine transeunt: tum quia minutim & iunctim currunt. Ex ijs ferè nullus
 alta vel longa vestigia facit, sed omnes penè crura anteriora in cursu implicunt. Ad iaculandum ex
 eis nimium præstant, & in gyris huc atque illuc faciendis mirum in modum excellunt. Has habi-
 tudines tenent: pedes paruos & non crebrò multà duritie præditos possident breues iuncturas ar-
 ticulose (si dicere cupis, gracilia crura & media longitudine sita tenent. Fœmora habent crassa,
 quæ crura breuiora videri quàm sunt, faciunt: multam etenim carnis copiam in natibus habent, &
 ea nimium deorsum descendit, neque aliter ea quæ à scapulis pendet, toros anteriorum crurum
 induit. Carne & super clunes & circum ilia abundant: crassi in posteriori parte sunt, in anteriori ve-
 rò subtilitate hilarantur. Tergum & eius partem aduersam rectè conditam habent. Clunes atque
 nates rectè conditæ & optimæ distributæ sunt, quibus cruce apta æquitate respondent. Collum
 breue, crassumque tenent. Quæ res simul cum copiosa conditione posteriori ipsos freno parere
 efficiunt. Eorum capita parua atque breuia sunt, quæ inter corpulentiam & maciem medium
 sortiuntur. Minores huiuscemodi complexionis equi, quàm ex cæteris sunt. Cholericis neque ce-

*Cur tempe-
 ratus esse di-
 catur equus
 Calidum
 esse.*

*Temperamē-
 to variare.
 Equi san-
 guinei.*

*Equi biliosi
 leni-*

leritatem neque tarditatem habent, quamuis eorum plurimi tantam superbiam teneant in exitu, ut sinistrum iter per sepe capiant, neque id tamen in alterum magis quam in alterum latus fieri dicimus, nimium currunt, præsertim in longo cursu; anhelitus quidem patientiores cæteris sunt; cum currunt, plurimum se attollunt. Longis quoque passibus & nimium apertis incedunt; eorum plurimi infreni sunt. Equi nimium veloces istius complexionis à sanguine subsecuti nascuntur, qui eos celeriores, freno obedientiores, pulchriores & pretiosiores reddit. In istis namque duabus complexionibus huiusmodi animantes nimiam ostentationem apitudinemque cum vigore possident. Quocumque in terræ situ currunt, maximè ubi viribus opus sit. At si phlegma pro sanguine sequitur, animalia tardiora & anhelitus patientiora & infreniora fieri solent; quæ melancholiæ aduentu semper durefcunt. Has aut similes habitudines possident. Mediocres pedes & satis ab vngula vegetos habent, quæ inter duritiem & temperiem medium possidere experitur. Iuncturæ curtæ atque fortes subsistunt. Eorum crura tam anteriora quam posteriora mediocrem tum longitudinem tum grossedinem habent: ea tamen nimio osse exuperant, quod vndique maximum esse omnia membra demonstrant. Femora tantum seorsum eriguntur, ut reliqua longitudine excedere videantur. Nates cum clunibus eorum strictæ & siccæ potius quam vel latæ vel carne vberes dicendæ sunt, præsertim in summitate, illic etenim in pectoris volucrum modum deducuntur colligunturque. At ossa clunium nimio interuallo distant, groppam longam habent, quæ in parte posteriori contrahitur, quæ res eorum tergum breue efficit. Iliæ adeo sursum eriguntur, ut pars illa in qua clunes natesque consistere diximus, altiorem videri quam sit, faciant. At cruces inferiores habent. Supina pars prælonga est, quanquam magna ex parte, etsi longum pectus, breuissimum ventrem teneant (quem Hispani Hamelgum dicunt) pectora lata atque aperta possident; quamuis ob acuitatem quam in fronte tenent, accipitres imitentur, & minorem latitudinem habere videantur, quæ equidem res animalium velocitatem præ cæteris indicat. Neque vllum adhuc pernitate præstare, ni id apertè decurrat, compertum habemus. Non sunt graues sed in anteriori parte nimium ossis & possident & ostendunt. Crurum altitudine & corporis breuitate præstant; quod quidem signum singula animalia ut pernitate excellant, habere debent, quamuis minus, ob id, pondus tolerant. Cursus etenim crurium expeditionem appetit. Huiusmodi equi quos cholericos dicimus, colla satis longa atque gracilia fortiuntur. Quapropter & posteriorem leuitatem & currendi impetum freno inobedientes sunt. Capita mediocria siccaque tenent, quæ inter longitudinem & medium constituuntur; maiuscula etiam cholericis quam sanguineis infunt, quod in hominibus ob capillaturam nequaquam ostenditur: capillis tamen subscisis non minus in nobis quam in equis uti est, ostendi solet. Istiusmodi demum equi multum sentiunt atque elaborant, sed superbissimi sunt. Melancholici citi uti cholericis sunt, quamuis & duri & intemperati consistant, & multum celeritatis illis ut cholericos æquiparent, deest. Eorum etenim nullus cum sufficientia currere experitur; immo & tam rotundè atque implicite in cursum eunt, ut inter eorum currendi atque rotandi modum nullum ferè discrimen (quanquam non cadant) iudicetur. Magis saliendo quam cursu valent, quam quidem affectionem vniuersim à melancholicis animalibus obseruari videmus. Os durum possident: multum tamen in longum fugere nequaquam solent si eos frena coercent; cruribus quippe uti non magnoperè cupiunt. Ingentes labores perferunt; in ipsisque tolerandis præstant præsertim cum sarcinas deportare expedit. Omnes denique equi qui pedes atque crura arcuata fortiuntur, & intemperati & paucissimi laboris sunt, debiles quoque pro sui corporis magnitudine experiuntur, verum quia melancholici sunt, fortes esse ostenduntur, & magnos ictus, ubi tangunt, dare videntur. Pedum cornua benè condita atque fortia quamuis non remperata fortiuntur; Crura crassa, curua, atque breuia possident. Coxæ atque clunes rotundæ sunt: Tergus media longitudine coextenditur, quod sæpe curuum est (quem quidem defectum pandum Hispani vocant,) quam quidem ob rem & quia libenter stant, ad rotationes super ipsos peragendas optimi sunt. Pectus latum, apertum & tabulatum (ob similem adequitationem dictum) tenent. Collum curtum crassumque illis tributum est, cui diuersum caput minimè sed simillimum annectitur, quod magno osse constare vique quaque conspicitur. In iusta pugna valent. At cum choleram huic complexionis anteire natura vult, longè præstant. Canes quoque huiusmodi complexionis fortes sunt & tenacissimè mordent qui pollices magnos atque aduncos in suffraginibus magna ex parte habent, (quamobrem pesugnados ipsos Hispani appellant.) Simi etiam esse consueuerunt; quæ res & in equis & in canibus dignoscendis commune inditium est. Phlegmatici lenti in principio sunt, neque vlla tamen in totius cursus parte laxitudinem deserunt, quanquam & in medio & in fine minorem lentorem retineant; præsertim si currendi spatium accliuum est, & nimium dilatatur, & aliorum complexionum defectiorem existimes. Neque eos ob id vnquam leues esse, sed vno ferè modò in longum pergere dicimus, quam rem ij qui iunctim atque celeriter vim immittunt, agere non possunt. Parum saliant & spatiose voluuntur. Non cito à cursu

Equi melancholici.

Canes melancholici.

Equi pituitosi.

à cursu consistunt, quamuis, & molli ore sint, & multum fugere nequaquam assuescant. Laborum patientiores experiri, quàm videri consueuerunt. Ex istis, vel cū melancholico humore commixto multi resides eunt. Verū cum melancholia præcedit, phlegmaque subsequitur, iter pertinacius refutare, & vltius nolle progredi pugnant. Horum pedes magnitudine sparguntur, quorum cornua mollia sunt: articuli immò artus longi, crura verò, atque femora longa existunt: at sua femina (interiores coxarum partes intelligas) nimium carnosæ, & quoquo modo summissa iacent. Tergum atque ilia longa porriguntur, venter propensus atque longus est. Pectora curta, non lata sed nimia carne inducta possident: colla crassa longaque existunt, & plurima induuntur carne: quibus capita conformitate proculdubio correspondent. Latius in istis equorum complexionibus scribi poterat, debueratque: plura etenim alia tum publica, tum quouis modo recta sortiuntur. Verū cum hæc vniuersalia cognoscantur, cætera quæ restant, faciliè comprehendi poterunt: Magnitudinis atq; colorum discrimina pro aliquali cognationis parte; non autem pro vniuersa infallibiliue norma inferuntur. Singulæ quippè istiusmodi differentiæ in quauis complexione, & locum inueniunt, & inesse experiuntur. Sanguinei minores cæteris sunt, qui vel album vel castaneum colorem (ob fructuum similitudinem à nobis dictum) sortiri assuescunt. Cholericus inter mediam, & proceram magnitudinem consistunt: at colorem ex cinereo atque albo cum medio vtriusq; coloris permixtis confectum habere solent (qui color rutio ob rotarum discretionem ab Hispanis dicitur) quamuis ex equis istis non pauci castanei sint, nomen iam desuper expositum. Melancholici mediocres, & nigri sunt. Phlegmatici magni, albi atq; castanei esse assueuerunt. At in singulis prouincijs equorum complexionibus illis quæ hominibus infunt, conformari sunt solite, tunc præsertim cū non delecti vel externi emissarij equas comprimerent, sed cū tumultuatim ac permixtim ex ijs vti ex hominibus generatio fieret, id (quod retulimus) longè certius obseruaretur. Hæc itaque Petrus Montis, quæ fortassis aptius ijs quæ ex Cardano de electione equorum scripsimus coniūgi possint; sed & hic non malè quadant, cū deinceps quæ vel ad equi præseruationem à morbis, vel ad curationem eorundem pertinent; sit dicendum. Temperamentum enim ægri in primis cognoscendum est medico.

*Equi sanguinei.
Cholericus.*

*Melancholici.
Pituitosi.*

MORBI, EORVMQVE Cura.

ARISTOTELES author est, homines vsu peritos asserere, totidem ferè morbis equū atq; etiā ouem infestari, quot homo solet. Ego verò de singulis accuratè tradere non institui, sed de ijs tantum in quos frequētius incurrere solent. Nonnullos autem cognoscere difficile est, vt tradit Pelagonius, propterea quòd eadē sæpè signa diuersis in morbis appareāt: Verbi gratia, non solū febriens capite in terram demisso anhelitum ducit frequentiore, sed cū alij etiam dolores vrgent. Rursus opisthotonicorum notæ traduntur, quæ etiam proueniunt ijs animalibus, quæ longior insolatio aut diurnus labor ab imbecillitate perduxit. Ea non possunt insistere, sed commissis in vnum pedibus concidunt. Non ergò putabis ipse dolorem esse ventris aut tormina, neque ab ijs medendi rationem trahes, sed conueniens morbo remedium adhibebis. Multa igitur germanarum agrotationum signa similitudine confunduntur: multa quoque prorsus dissidentium indicia faciliè deprehendes, si diligentius animaduertas. Aegrè autem habere equum non difficile est cognoscere, nam tristior est solito aut pigrior, vt ait Vegetius, somno non vritur consueto, nec solito se more tranuoluit, nec requiem vt assumat, accumbit, nec deputatum cibum assumit ex integro: & potum aut intemperantius accipit, aut omninò fastidit, stupentibus oculis, auribus flaccidis, erecto visu, turpi pilo, exhausta sunt ilia, fit spina rigidior, anhelitus crebrior aut grauior; incessus ipse, quò maximè notatur segnissimus, ac nutans. Cū huiusmodi signa in iumento vnum vel plura conspexeris, statim illud (inquit) separabis à cæteris, vt contagionem non inferat proximis, & facilius in solo iā causa morbi possit agnosci. Si diligenter habitum, post vnam, secundam vel tertiam diem ob illa mœlittia fuerit abiolutum; nihilque resederit in corpore ipsius quòd putetur ambiguum, scito ex leuioribus causis illam venisse tristitia, & animal consuetudini pristinæ esse reddendum. Nec explorandi omittatur intentio, nam frequentius inspicere debet, & cautiùs, quòd semel cœpit esse suspectum. Hucusque Vegetius. Idem tradit equos in nonnullis morbis cadere, vt in eo qui inde caducus vocant, & eo quem Frenes vocant, & mali de humida, & morbo acuto ex pabulo contracto (apparet crithia in hoc est vt Gaza vertit, hordeationem intelligere; nam in hac quoque cadunt, & etigi reculant.) In podagra etiam

Morbos multos cognoscere cur difficili.

Agrorantia signa.

In quibus morbis cadant.

etiam ferè stare, & ambulare nesciunt: si coguntur, claudicant: sæpè se proijciunt, vt indigesto ex hordeo animalia quæ propter dolorem non coquunt cibum. Plerumq; autem morbos concipiunt lassitudine, & æstu, nonnunquam, & frigore, & cum suo tempore urinam non reddunt: vel si sudant, & à concitatione confestim bibunt, vel si cum diù steterint, subito ad cursum extimulatur. Quanto perè autem frigus noceat equis, supra in curatoris munere iudicauimus. Labor quoque per nimium calorem eos sciamatos, id est emaciatos facit. Iam verò plenitudo, & obesitas quamuis morbus nō dicatur, æquè tamen lædit, & medicationem requirit. Morbi acutissimi tres auctore Hierocle, equis, & alijs, quorum solidæ sunt vngulæ, accidunt, vesica, conuersio intestinorum quæ ileos (inquit) vocatur, & cardiacus: cæteri verò ad dies aliquod differuntur. Addit tamen solere etiam chritiasim, & suffocationem, & ventris dolorem illicò perimere, nisi præfens remedium auxilietur. Cæterum recentiores frænes vulgò vocant morbum quendam, qui vel infra duas horas aliquando occidit. Sunt, & paristhmia periculosa. Hernia equi ex calcitratu alterius ad inguen orta, tertio ferè die occidit. Morborum qui toti corpori communes sunt, præcipui sunt macies siue extenuatio, febris, pestis, scabies. Particularium alij etiam interni, alij externi. Interni sunt dolores capitis, ventris, & intestinorum, neruorum læsio, oculus cruore suffusus, oculus percussus, inflammatio, lachrymæ, lippitudo, caligo vnguis, & albugo, dolor dentium, palatina vulgò dicta, barbula sub lingua, tonsillæ, hæmorrhagia, strumæ, Tussis, strangulio, asthma, dolor cordis, bulimus, cruditas, dolor ex flatibus, Lumbrici, nephritis, frænes, urinæ difficultas, dolor ex retentione urinæ, stranguria, mictio sanguinis, tumor testium, vuluæ proidentia, langium in cauda, ita vocat Rufius malum quoddam, à quo velut à cancro pili ac ossa caudæ corrumpuntur, de fluuium pilorum caudæ, attritis, podagra, superosum pedis luxatio, vngularum vitia, vulnera, vlceraque multarum partium, & morsus. Hi sunt ferè præcipui equorum affectus, de equorum curatione, vel ideò nō pertractabo, quòd ea peculiare idq; grandissimū volumen requirat; quamobrem auctores, qui de singulis agunt tantummodo indicabo, mox remedia quædam allaturus, quibus in plerisque affectibus veterinarij vtuntur. De equis itaque emacitatis, Hippia. cap. 62. De extenuatis, & strigosis incertam ob causam, ibidem cap. 68 Si extenuatus sit equus, Geoponica 16. 3. ex Absyrto, De equo qui cum abundè edat, non proficit, Rufius, 156. Ad cutis siccitatem & maciem, Pelagonius cap. 128. De macerata fruge quam strigosis equis Capadoces exhibent Hippia. 129. De nimis pingui equo, vt macrescet, Rufius 153. De febre equi. Hippia. 1. Geoponica, 164. Vegetius 1. 31. De febribus internis, idem ibidem, & per sequentia quinque capita. De peste Hippiatrica 4. Virgilius in Georgicis sic canit:

*Labitur infelix studiorum atq; immemor herbae
Victor equus, fontes; auertitur, & pede terram
Crebraferit, demissa aures, incertus ibidem
Sudor; & ille quidem moriturus frigidus: aret
Pellis, & ad tactum tractanti dura resistit:
Hac ante exitium primis dant signa diebus
Sin in processu cæpit crudescere morbus:
Tum verò ardentes oculi: atq; attractus ab alio
Spiritus interdum gemitu grauis: imaq; longo
Ilia singultu tendunt: it naribus ater
Sanguis, & obessas fauces premit aspera lingua.
Profuit inserto latices infundere cornu
Læ eos, ea visa salus morientibus vna.
Mox erat hoc ipsum exitio; furysq; resecti
Ardebant; ipsiq; suos, iam morte sub agra
(Dij meliora pjs, erroremq; hostibus illum)
Discissos nudis læntabant dentibus artus.*

Malis. De febre equorum epidemia, Rufius 166. De melide (quo quidem vocabulo pestilentia appellatur, sed habet plures species, vt docet Vegetius 1. & 2. & deinceps; quanquam ipse nō malidem, sed malleum vocet.) Hippia. 1. 2. Molis Theomnesto duplex, alia sicca quæ latet, alia humida in qua sanies pituitosa per narem albicās effluit. Vegetio etiam alienatus vocatur, & orabus. De causis, & curis generalibus malidis Vegetius 1. 17. Suffimenta contra eam. Idem 1. 19. & 20. De malide humida (est autem duplex, recens vna, & sine odore, alia inueterata, & foetida.) Hippia. 2. Morbi humidi signa. Veget. 1. 3. cura 1. 10. De malide sicca, Hippia. 2. Morbi aridi signa. Veget. 1. 4. cura, ibidem 11. Morbi subcutanei signa, & cura. Ibidem 5. & 12. Malis intercus, Hippia. 2. Morbi articularis signa, & cura Vegetius 1. 5. & 12. Malis articularia, Hippia. 2. Ad articularios dolores, ibidem 129. De scabie, Vegetius 3. 71. Rufius 72. Theomnestus in Geoponicis

**Morborum
causa.**

**Frigus vt
equis noxiū
Morbi acu-
tissimi.**

**Frænes mor-
bus qui.
Morbi toti
corpori cō-
munes.**

**Particula-
riū diuisio.**

**Equi emac-
itati.**

**Febris.
Pestis.**

Malis.

**Alienatus.
Orabus.**

**Morbus ar-
ticularis.
Scabies.**

nicis 16. 17. Hippiatri cap. 6. 32. Si scabies latius prurit, Ibidem 69. De scabie & eius cura, Albertus lib. vigesimo secundo. Hæc authore Columella huic quadrupedi mortifera est, nisi celeriter succurritur. Si leuis est (inquit) inter initia cadenti sub sole vel cedria vel oleo lentisci linitur, vel vrticæ femine & oleo detritis, vel vnguine ceti, vel quod in lancibus salitus thynnus remittit. Præcipuè tamen huic noxæ salutaris est adeps marini vituli; sed si iam inueterauerit vehementioribus opus est remedijs, propter quod bitumen & sulphur & veratrum pici liquidæ, axungiaque veteri commista pari pondere incoquantur, atque ea compositione curantur, ita vt prius scabies ferro erasa, perluatur vrina. Sæpè etiam scalpello vsquead viuum refecare & amputare scabiem profuit, atque ita factis vlcibus mederi liquida pice atque oleo quæ expurgant & replent vulnera æquè: quæ cum expleta sunt, vt celerius cicatricem & pilum ducant maximè proderit fuligo ex ahenis vlcibus infricata. Hæc ille, & alias Impetigines & quicquid scabiet (inquit) occupat, aceto & alumine defricantur. Nonnunquam si hæc permanent, paribus ponderibus permistis nitro & scisso alumine, cum aceto linuntur. Papulæ feruentissimo sole vsque eò strigile raduntur, quo ad eliciatur sanguis: tum ex æquo miscentur, radices agrestis herbae, sulphurque & pix liquida cum alumine: & eo medicamine prædicta vitia curantur. Plinius & Auicenna tradunt equorum scabiem ranis decoctis in aqua extenuari, donec illini possit, dicitque ita curatos non repeti postea. Nonnulli personatiæ siue arctij radicem tritam miscent, cum lacte vaccino & equorum scabiem illinunt. Sunt qui vnguentum parent veteri axungia, oleo laurino, helleboro albo & argento viuo permixtis, ita vt ad libram axungia sextam olei laurini partem, hellebori octauam; argenti viui verò quantum satis videbitur pro scabiei modo, non nimium tamen. Simile ferè vnguentum describit Rufius 32. Plinius diuersis locis ad scabiem & pruritus quadrupedum, celebrat haleces sale infusas per noctem; aquam maris: amurcam olei coctam cum lupinis: asphaltum; asphodelum illitam & priuatim in equis: butyrum cum resina: chamæleontis succum: helleborum nigrum cum thure & cera, aro & pice, vel cum psyllio: Fimum bouis vel bubali: glutinum taurinum in aceto liquefactum addita calce, oleo lentisci: pastinacæ piscis iecur coctum in oleo, (quo medicamento efficacissimè curari scabiem asserit,) picem; sale chalastream, hyssopum cum oleo. De scabie & pruritu colli & caudæ equi Rufius 72. Et de scabie in genere, ibidem. Dolorem capitis (inquit) Columella, indicant lachrymæ quæ profluunt, auresque flaccidæ, & ceruix cum capiti aggrauata, & in terram summissa. Tum rescinditur vena quæ sub oculo est & scaldæ fouetur, ciboque abstinetur primo die. In postero autem potio ieiuno tepidæ aquæ præbetur, ac viride gramen, tum vetus foenum & molle stramentum substernitur, crepusculoque aqua iterum datur, parumque hordei cum vicæ libris duabus & semis, vt per exigua portione cibi ad iusta perducatur. Ad capitis dolorem, Vegetius 2. 8. Capitis & caluarie, Hippiatrica 104. Appiosus, id est, hemi-cranicus equus, vnde & mens hebetatur & visus: & quia vna pars prægrauatur, tanquam ad molam vadit in gyrum, vt ait Vegetius, qui omnes capitis valetudines, præcipuè veteres & periculosos cyclo curandas esse tradit, de quo in purgatione ex eodem dicemus. Irremediabile malum est teste Aristotele, si cordis dolore vexatur equus: cuius indicium, vt latera subsidant & ilia perstringantur. De cordis dolore, Hippiatrica 29. Si equus doleat ex flatibus & ilia tum-
meant, & ferè totum corpus plus solito, Petrus Crescentius 9. 18. De dolore ex flatibus qui sub-
beunt meatus corporis concalescenti, vnde ilia sudant, & corpus quandoque valdè tumescit, &
equus valdè affligitur, Rufius 149. Emphragma, id est tortuta & extensio ventris doloque cum
magno periculo, Vegetius 1. 40. De Emphragmate, idem 1. 47. Curatur extractis è longano-
ne excrementis manu oleo uncta, vel clystere injecto. Vide etiam Hippiatros 43. De dolore
ventris, Vegetius 1. 49. Hippiatri 31. & 33. De dolore intestinorum. Ibidem 36. Colu-
mella author est, nec non & Vegetius boues & equinum genus à dolore ventris & intestino-
rum liberari, si cum dolent, aues viderint natantes ac præcipuè anatem De stropho id est, tor-
minibus Hippiatrica 45. De causis eiusdem & cura, Vegetius prim. 43. Equus (inquit tert. 53.)
volutatur, patitur torsiones, ilia sibi respicit, sterus durum affellat, terram pedibus tundit
dolore cogente, intermissis horis refrigerationem sentit & requiem. De Coli dolore, Vegetius
prim. 41. & prim. 50. & 3. 52. Coli cruciatus Hippiatric. 31. Ad colicos compositio, Vegetius
4. 27. Colicis vnde sanguis trahendus, idem 1. 27. Capiuntur equi, vt Aristoteles quoque an-
notauit, etiam rigore neruorum, cuius (inquit) indicium, venæ vt omnes neruique intendan-
tur, & caput ceruicesque immobiliter rigeant, rectisque cruribus gradientur. De neruorum
læsione Absyrtus in Geopon. decim sext. sept. De sanguine qui apparet in oculis equorum. Ru-
fius, 57. De oculis cruore suffusis Hippiatrica 11. Ad oculum percussam, Vegetius quart. 27.
Rufius 59. Ad dolores oculorum Hippiat. 11. Columella asserit omnem dolorem oculorum in-
tione morbi.

Dolor capi-
tis.Appiosus
equus.Dolor cer-
dis.Dolor ex
flatibus.

Strophus.

Dolor coli-
cus.Neruorum
rigor.Oculorum
morbi.

ctione succi plantaginis cum melle Attico, vel si id non est, utique thymino celeriter leuari.
 De inflammationibus oculorum, proidentijs, defluxionibus, Hippiatrica 12. De lachrymis
 oculorum Rufius, 53. Contra ruborem & dolorem oculorum, idem 61. De lippitudine Hip-
 piatrica 11. Absyrus in Geoponicis 16. 5. Frequenter autem oculi caligine & nebulis lædun-
 tur: claritatem restituere putant medullam de cruribus caprinis exemptam recentibus & in-
 coctis cum rhodostagmate; Oculos etiam equi claros reddet hoc medicamentum: Ad vn-
 ciam mellis puri, Zinziberis drachmas duas admisce, & stillatij liquoris rutæ vnciam se-
 mis: hoc oculis inditum & iumentis & homini prodest. Contra maculam in oculo equorum,
 Rufius 58. Pterygia id est vngues oculorum. Hippiatrica vndecimo. De vngula oculorum,
 Rufius 56. Est autem (inquit) cartilago, quæ frequenter medium oculorum occupat. Col-
 lyria ad oculorum albugines Hippiatrica, duodecimo. Geoponica Græca decimo sexto. Ad
 oculorum album vel glaucomata, Vegetius quart. vigesim. septim. Ad album ex humore vel
 percussura natum, Vegetius secund. vigesim. secund. Collyria diuersa ad album in oculis.
Os vlcera- Idem 4. vigesim. septim. Suffusio vel album quomodo per nares curetur. Idem 2. vigesim prim.
rum. Ad os vlceratum, Hippiatrica 60. Si gingiuæ vel dentes doluerint, Vegetius 2. 32. Si ve-
Palatina. na in palato incisa claudi non potest, Idem 2. 35. De Palatina, Rufius 65. Sunt autem sul-
 ci quidam in palato equi, caui vel profundi, ex pabulo acuto & aristis pleno pungente pala-
 tum, aut ex phlegmate orti: De barbulis sub lingua, Idem 69. Harum meminit etiam Al-
Barbula bertus, Barbulæ quædam (inquit) fiunt in palato equi, siccæ, in modum conorum mamil-
sub lingua. larium alicuius bestiolæ, quæ cum crescendo longiores paruo grano fuerint, equum ab
Tonsilla. edendo impediunt. Ad tonsillas, Hippiatrica 18. & vigesim. De sanguine per nares fluente,
Hæmorrha- Hippiatrica 42. Vegetius 1. 54. Columella reprimi scribit infuso naribus viridis coriandri
gia. succo. Ad strumas rumpendas, Hippiatrica vigesim. Vegetius secund. vigesim. tert. Pulmona-
Struma. tij & vulci, Hippiatrica tertio. Ad tussim equorum, Hierocles in Geoponic. 16. 11. Hippia-
Pulmonarij trica 22. Vegetius 3. 67. Ad tussim siccam, Idem 3. 68. Rufius 165. Ad tussim si quid fau-
Tussis. cibus inhæserit, Vegetius tert. 62. Ex faucibus, idem tert. 66. Ex asperato gutture, Ibidem.
 Si ex vulneribus faucium tussis vrgebit. Idem tert. 70. Si ab internis tussierit, Ibidem. Ad
 tussim ex perfrictione. Idem tert. 63. In hac caput deorsum demittunt tussiendo vsque ad ter-
 ram, bibentibus aqua per nares currit: Est & tussis à colibus, cum coles iniuriæ pleni sunt,
 tumentque dum bibunt, sic affecti continuè ruminant. Idem tert. 64. Est denique (inquit
 idem tert. 65.) ab interioribus, grauior & penè insanabilis: hæc nares iumentis præcludit, vt
 spiritum reddere non possit. Si ilia spissis pulsibus ducit, signum est prouenire à iecore vel
 pulmone, vel præcordijs: si lentis pulsibus ilia duxerit & ventrem, indicat tussim de his
 locis, in quibus intestina ligantur, quorum tensione & iniuria compelluntur tussire. Nam si
 cursu nimio vel latiore saltu conuexata ilia fuerint, hæc nascitur causa. Ex nimio quoque
 æstu vel intolerabili si calore interiora vitiantur, & faciunt tussicos. Vnde vulsi appellantur.
Tussis. Hæc ille. Ad tussim & vulsos, idem tert. 69. & 70. & quart. 9. Castaneam equinam sic di-
 ctam ait Gulielm. Quacelbenus in epist. ad Matthiolum, quod ternæ aut quaternæ deuora-
 tæ, pectoralium equorum morbis, tussi præcipuè & anhelitus difficultati opitulentur. Re-
 cens tussis (inquit Columella) eeleriter sanatur, pinsita lente & à valvulis separata, minute-
 que molita. Quæ cum ita facta sunt, sextarius aquæ calidæ in eandem mensuram lentis mi-
 scetur, & faucibus infunditur, similisque medicina triduo adhibetur, ac viridibus herbis, ca-
 cuminibusque arborum recreatur ægrotum pecus. Vetus autem tussis discutitur porri succo
 trium cyathorum cum olei hemina faucibus infuso. Plinius affirmat, verbasci cuius flos est au-
 reus, tantam vim esse, vt iumentis etiam non tussientibus modò, sed ilia quoque trahenti-
 bus, auxilietur potu. Istiusmodi vulsos equos in Hippiatricis Græcis βελος vocari legimus,
 quo modo etiamnum nos vulgò eos vocamus, quicumque scilicet grauius tussunt, & Ve-
 getius tert. 42. vulsare posuit pro valdè tussire. Barbari quidam recentiores, pro vulsis vul-
 siuos & pulsiuos equos dicunt. Petrus Crescentius pulcinam dicere videtur ipsum morbum.
Vulsare 9. vigesim. Morbus (inquit) fit ex calore liquefaciente pinguedinem, qua obstruit pulmonis
quid. arterias, ita vt equus vix respirare possit: Signa sunt, narium magna spiratio & ilium (circa
 coxas) crebra pulsatio (hinc fortè aliquis pulsiuum equum dici conijciat, non tanquam vul-
 sum: sed cum res vna sit, de vocabulis non contendimus,) Incurabilis ferè est: tentantur ta-
 men remedia quædam &c. Autumni tempore cibetur equus vuis maturis, vel dulci mulso po-
 tetur. Mangones quidam impostoresque ad viridia pabula ducunt, vt fallant emptores. Ru-
 fius si vuas vel racemos abundè ederit, liberari ait, nec simile huic remedium reperiri. Cæ-
Li 3. Ep. 9. lius Calcagninus vir alioqui doctissimus, haud satis peritè hunc affectum peripneumoniam
 vocat

vocat his verbis: Chamæleuce ea est quam olitores & agrestium vulgus ungulam equinam vocat: ex antiquis nonnulli tussilaginem vocauerunt, quod arcendæ tussi sit accommodata. Ex eo factum puto, vt veterinarij, ad discutiendam equorum peripneumoniam, illa vtantur. Ea est vehemens pulmonis inflammatio, ex destillatione plerumque proficiens, quam grauis anhelitus subsequitur: hinc equos pneumonicos appellant medici, quos Latine pulmonarios rectè nuncupaueris, à grauitate respirationis; & ab ilibus quæ difficulter admodum trahunt. Mulo medicorum imperitia hoc tempore vulfos vocitauit. De vulfis Vegetius tertio. 66. De equo pulsiuo, Rufius 142. In hoc morbo (inquit) narium continua & magna suffocatio contingit. Dantur pro remedio carnes & decoctio serpentum, &c. Ad vulfos & ruptos (grauius tussientes,) Vegetius tertio, septuagesimo. De equis spiritu distentis, Hippia. 62. Aduersus strangulatum prouenientem cum equus satur cibo ad cursum agitur. Hippia. 111. De strangulione Pet. Crescentius, 9. 16. Morbus idem cum tonsillis viderur, de quibus Hippia. Græci agunt. 18. & 20. Glandulæ aliquot (inquit ille) circa caput equi sunt & earum quædam sub gutturo, quæ interdum augentur propter humores equi refrigerati à capite descendentes, vnde totum guttur inflatur & meatus respirandi comprimuntur. Nisi autem tonsillæ sint, viuulæ fuerint à quibusdam dictæ, eodem scilicet in loco glandulæ quædam, similiter ab influxu capitis auctæ & arteriam eodem modo constringentes, vt animalia suffocentur, nisi in tempore succuratur, per cauterium aut incisionem. Excidentur autem etiam strangulionis glandulæ, & apud Græcos Hippia. tonsillis cauterium adhibetur. Strangulinam vocant (inquit Albertus) cum omnes meatus gutturis equi, per quos anhelitus ad nares meat, cum tussis grauedine constringuntur. Fit ex putrida esca & aqua nimis crassa & ex phlegmate collecto propter otium equi: vel sicca esca cum puluere commista, vel potu nimis frigido, vel cum tempore frigido nimis biberit equus, & postea sine coopertorio in frigido loco steterit, præcipuè si antea lassus fuerit & ieiunus. Si per octo dies equus laborauerit, desperatur. Frequenter infra duodecim dies euadit, vel in moruellam transit & periclitatur. Rufius ait ita affectos equos cap. 63. cum gurgulatione quadam spirare & vix transglutire. Apud alios strangulina vel strangulio est catarrhus & pituita narium ex refrigeratione, cum anhelitus difficultate, multa per nares humore effluente, qui nisi sponte fluat, sufficientis aut ex his prouocatur. Inter alia remedia cauterium adhibetur sub mento, & caput ita ligatur, vt deorsum spectet, quò liberius effluant humores. Sunt & vuluæ recentioribus dictæ glandulæ quædam inter collum & caput equi, quæ auctæ deglutionem & respirationem impediunt. Ex his laborantes equi, aures subinæ concutiunt, sitiunt, lambunt quod apponitur, Vide Rufium capit. 63. Crescentius 9. 17. glandulas ait esse circa maxillas: vulgus vt inuenio viuas appellat. Rufius etiam iunulas appellat, nisi corrupta vox sit. Equus (inquit) habens iunulas, si subito vniuersus in sudorem soluitur, & membra ipsius singula contremiscunt, ac ipse continuò scorditiones patitur, non videtur posse euadere. Scribit Gesnerus se audiuisse, sic affectis equis venas sub lingua aliquando aperiri, vel post auriculas, vel in medio vtriusque auris: esse etiam apud suos, equarios qui equi aurem dextram deorsum ad maxillam iuxta collum extendunt & qua postrema parte auriculæ cutis attingitur, illam rescindunt & vermiculos, vel grana, vel glandulas pestíferas eximunt. De strangulione, Rufius 63. De strangulione & cymorra, item de viuulis Petrus Crescentius 9. 17. Torméntillam datam in potu vel pastu Albertus vtilissimam ait esse bobus & equis pulmonarijs ob defluxionem à capite cum asthma, auribus flaccidis & fastidio cibi. De asthma id est suspirio. Vegetius tertio 68. De asthma & orthopnoea, Hippia. 27. In orthopnoea (inquit Pelagonius) si cætera remedia non succedant, curabitur equus inserta pectori radícula, quam veterinarij consiliginem vocant, aut narium aut auricularum radicibus impacta: siquidem has in partes omnis vis morbi noxiumque virus elicitur. Sunt qui asthmaticum sanandum promittant, si triduo furtures aridos ederit. Aliqui helleborum nigrum inferunt inter cutem & carnem foramine transfixo subula. De orthopnoea, Hippia. 27. In orthopnoea (inquit Vegetius tert. 46. siue plagio rigido equus etiam si trahatur, ambulare detrectat, anhelat grauius, frequenter suspirat, ronchos ducit, ilia suspendit; dum manducat, tussit: difficilè liberabitur, licet diu viuat. De dolore cordis Hippia. 29. Cardiacus morbus, ibidem. Vegetius 2. 4. De bulimo, id est intensa fame, Hippia. 67. Vegetius tert. 35. De bulimo ex fame vel lassitudine, idem tert. 35. Ad fastidia cibi & nauseam, Hippia. centesimo vigesimo nono: Inter præcipua remedia recensetur id genus feminis quod git appellatur: cuius duo cyathi triti adiunguntur olei cyathis tribus & vini lectario, atque ita faucibus intruduntur. Et nausea discutitur etiam si caput allij tritum cum vini hemina sæpius potandum præbeas. Si abundè non edat equus, Absyrus in Geoponicis 16. 13. Si hordeo malo aut nimio ledatur animal. Vegetius tert. septuag. tert. De dolore

Strangulatio.

8. Hipp. a. nim. c. 13.

Astma.

Orthopnoea.

Dolor cordis.

Bulimus.

Ad cibi fastidia.

Plethora. ex nimia ingestione hordei vel similis indigesti, Rufius centesimo quinquagesimo: Vegetius phlethoram ex hordeo fieri tradit, si equi dum sudant, hordeum comederint; vel ipsum hordeum nouum fuerit, quia vehementius calet; vel copiosius quam oportet ociosa pascuntur. Sudant, ligati sunt arimi, ambulant incertum. Hierocles & Absyrtus equum scribunt, cum ex itinere aut cursu adhuc anhelabundus hordeum deuorarit, cruditate vexari, quæ subter tergus irrepens, per totum corpus euagatur; itaque conuelli equum, ut nec pedibus insistere, nec articulos inflectere valeat. Magna cum vi lotium egerere: sudorem femoribus & costis erumpere. Cibum inter suspiria datum, raptim cum halitu trahi. Caducum recusare exurgere, sed decumbentem pabulo vesci. An sit morbus iste hyperamosis aut potius crithiasis id est hordeatio, inquirendum. Aristoteles hordeationis indicium esse ait, si palatum molestat & feruentius spiraret equus quam ex consueto. Nullum huius mali remedium esse, nisi sponte naturæ emendetur.

Hordeatio. Repletio & cruditas. Oppletio & cruditas, morbus acutus, Hippia. 99. Ad cruditatem, Eadem 228. Si equus ab ex indigestione febriat, Vegetius 1. 35. Si animal sceno malo lædatur, Idem 3. 72. Hippia. 31.

Aluus obstructa. Si equus doleat ex nimia indigestione hordei vel alterius similis tumefacti in ventre aut stomacho, quod noscitur si venter sit durus & ilia tumeant, Pet. Crescent. 9. 18. Ad aluum obstructam, Hippia. 129. De alui profluuiio, Absyrtus in Geopon. 16. 8. Vegetius 3. 16. Hippia. 62.

Ad proci- dētiam sedis. Ad proci- dētiam sedis, Hippia. 129. Teredines vel lumbrici, Hippia. 41. Vermes in ventribus equorum, Albertus, & Rufius 167. De clysterijs ad curam lumbricorum & tinearum, Vegetius 1. 45. De ventris dolore ob vermes, Hippia. 31. De cossis & lumbricis, qua cura tollantur ad manum, Vegetius 1. 45. 52. De lumbricis, cossis & tineis, idem 1. 44. Ad cossas, vermes, vel tineas, idem 4. 10. Vermium in intestinis signa esse Columella scribit, si iumenta cum dolore crebro volutantur, si admovent caput vtero, si caudam sæpius iactant: præsentem esse medicinam, ita ut supra scriptum est, inferere manum, & fimum eximere: deinde aluum marina aqua vel muria dura lauare, postea radicem capparis tritam cum festario aceti faucibus iufundere: nam hoc modo (inquit) prædicta intereunt animalia. Camerarius vermes istos non vnus generis ait esse, alios enim grandiores in aluo nasci, atque his liberari equos difficilè, alios albos in ano adhærescere videri: hos (inquit) eximes & insperges cinerem de foco. Sed ad vermes generalis medicina, infundere chalcanti boni non rubicundi cochleare vnum in decocto absynthij: aliqui absynthite vtuntur. Prodest & caparum aut lumbricorum terrestrium pondus denarij vnus tritorum in aceti hemina, quæ infundatur naribus equi. Aliqui gentianam minorem radice alba & semper perforata aduersus equorum lumbricos vtuntur, alij bryonia. Gesnerus esse ait qui hoc medicamentum celebrent ori infundendum. Ex testis ouorum, pipere vsto & rubigine ferri, puluis aridus fit, iniiciendus aceto tempore vsus: aliquos & salem addere. Huius potionis vi lumbricos omnes ex ventre & intestinis exigi polliceri: alios vinum infundere, in quo anagallis concisa ebullierit. Subrenalis morbi signa, Vegetius 1. 8. cura 1. 15. Vnde sanguis tollendus in eo sit. Idem 1. 27. De dolore renum, idem 3. 7. & 3. 4. parte secunda eius libri. In Hippiatricis legimus nephriticum equum posteriore parte tractum progredi & vacillantem inter incedendum parietes ambire. De calculosis iumentis, Vegetius 1. 46. De vrinæ difficultate, idem 1. 61. Hippia. 33. Absyrtus in Geopon. 16. 3. Theophrastus ibidem 13. Non malis equis (inquit Camerarius) frequenter morbus disuriæ infestus esse consuevit. Succurritur his, si aut ea in loca deducantur, quæ madent adhuc aliorum equorum recenti vrina; aut in cœnum dimittantur; aut etiam penis molliter fricetur, aut viuua musca in illius canaliculum immittatur: nam inuitari ad mictum hos sibilis aut sonis quibusdam oris, notum est. Sed si hæc non profuerint, suadent (Vegetius 3. 15) vngulæ ramenta teri, & in vino infundi equo: aut intestum equum à ceruicè vsque ad coxam suffire iuniperi baccis, aut croco aut castorio. Contra hoc malum, ne accidat, prouidendum, ne, hyeme præsertim, in frigidam demittatur equus, maximè de itinere fessus, priusquam vrinam fecerit. Hoc quidem paulò nugacius à Græcis traditur, si difficulter meiere, vrinamve quasi guttatim exprimere soleat equus, tum cimicem imponendum, in aurem, dextram quidem fæminæ; laeuam autem maris, futurumque ut malum cesset. Vegetius cimices tritos ab aliquibus in nares animalis mitti scribit, & alium super naturam qua mingunt, confricare: certissimo auxilio. Si doleat equus ex retentione vrinæ vesicam inflantis: quod ex aliquo loci tumore cognoscitur & iactatione frequenti in terram, Petr. Crescent. 9. 18. De dolore ex retentione vrinæ, vel de vesicæ inflatione & torsionibus, stranguria, ischuria, Rufius centesimo quinquagesimo primo. Si vrinam non faciat (inquit Columella) eadem fere remedia sunt, (quæ proximè antè ad lassitudinem præscripserat:) nam oleum immistum vino super ilia & renes infunditur: & si hoc parum profuit, melle decocto & sale collyrium tenuè inditur foramini, quo meat vrina: vel musca viuua, vel thuris mica vel de bitumine collyrium

collyrium inferitur naturalibus. Hæc eadem remedia adhibentur, si vrina genitalia exusserit. Nonnulli vintum in quo auena bullierit, refrigeratum equo infundunt, vrinã ita statim ciendam sperantes. Si equus doleat ex retentione vrinæ vesicam inflantis, equus cum aliqua equa per stabulum liberè permittatur abire, sicque necessario prouocabitur ad vrinam (inquit Crescent.) Et nota quod hoc remedium ad omnes dolores vtile reperitur; quia voluntas coitus valdè naturam corroborat. De stranguria vel stillicidio vrinæ, Hippia. 33. Vegetius 3. 15. Rufius 151. Ad sanguinis mictum, Vegetius 9. 10. Theophrastus in Geopon. 16. 14. Ad sanguinis mictum, tum ex plethora in ocio, tum aliàs in labore nimio, onere vel ascensu, Vegetius 3. 12. De testium tumore Veget. 3. 64. de inflatione testiculorum, Rufius 97. De testium inflammatione, Hippia. 70. Item 49. De Enterocèle, Eadem 50. De vuluæ procidentia Hippia. 15. Ad matricis dolorem, Vegetius 1. 45. De langio in caudæ equi, Rufius 162. Est autem hoc malum (inquit) instar cancri, vnde carnes corroduntur, & pili ac ossa caudæ corrumpuntur. De defluuio pilorum caudæ, Hippia. 55. Rufius 151. In caudæ flagello sæpè furfures (inquit Camerarius) pilos exedunt: tum elui locum oportebit vrina pueri & vino calido foueri, mox decoctum maluæ cum succo radicis althææ miscbimus vino dulci & oleo, atque locum vitiatum perungemus. Idem scribit, ex Hippiatricis videlicet Græcis, althæam radicem præfens esse remedium contra defluuia & tenuitatem pilorum, tam in hominibus quàm in brutis. Contra omnem dolorem & tumorem & indignationem neruorum, Rufius 176. De neruo contracto. Idem 174. Ad dolores spondylorum & spasmos, Hippia. 26. Articularem morbum Vegetius inter species malidis ponit libr. 1. De malide articularia, Hippia. 2. De superossibus equi, Rufius 108. Pet. Crescent. 9. 39. Fiunt autem callosa ista tubera non in cruribus tantum, sed alijs etiam partibus equorum, non tam noxia quàm visu turpia. Si superos in iunctura sit, quomodo tolli debeat, docet Albertus. De omnibus coronæ duritijs quæ tofacei calli nominantur, Hippia. 113. De marmore, id est turberculo iuxtà coronam, id est, vngulæ exortum, Hippia. 53. Græci μαρμαρον nuncupant. De podagra iumentorum, Hippia. 54. Vegetius 2. 53. Equus podagricus (inquit Absyrtus,) humi procumbit, non aliter quam crithiasid id est hordeatione affectus. Aristoteles author est equos gregales morbis immunes esse, excepta podagra: hoc enim vno morbo laborare, & plerumque ob id vngues amittere: sed amissis alios statim enasci: fieri enim vt altero subnascante vngue, alter amittatur. Indicium morbi esse, vt alter testium dexter palpiter, vel vt paulo citra nares cauum quiddam rugosumque gignatur. Nunc exteriores affectus tantum prosequemur, ab vnguium morbis exorisi. Græci malacopodes equos nominant, quorum molliores sunt vngulæ, & medicamentis indurant. Vide Hippia. 105. De subtritis pedibus, Eadem ibidem. De ijs qui cornua calcando proterunt. Eadem 100. De pedibus siue vngulis attritis aut mollibus, Vegetius 2. 58. Si exungulauerit iumentum, idem 2. 57. De dissoluturis vngularum, Rufius 130. Pet. Crescent. 9. 53. De mutationibus vngularum, Rufius 131. Crescent. 9. 54. Ad vngulas obliquas, Rufius 121. Cum clavis malè adactis læduntur vngulæ. De inclauaturis diuersis Pet. Crescent. 9. 55. Rufius 143. De secunda specie inclauaturæ, idem 124. De tertia 125. De inclauatura quæ rumpitur, id est, pus emittit in corona pedis, idem 126. Matthæolus author est, verbasci folia recens contusa inter duos lapides & inclauaturis equorum inserta, statim sanare. In hoc malo soleas ex ferro refigunt, & thus ex aqua imponunt vulnere. Alij milium bene coctum cum axungia calidum imponunt: alij clauum tantum extrahunt, & super ignitio silice aquam aut vinum effundunt, curantque vt vapor quàm calidissimus ad locum læsum perueniat. De subiectura, Rufius 128. Cum equus (inquit) sine ferreis soleis per loca aspera diu ducitur, vngula ita atteritur, vt tuellus intrinsecus defendi non possit: itaque inter tuellum & soleam fit congregatio sanguinis cum dolore & humores confluunt. Accidit quandoque quod pes læditur: ex qua læsione cum vngula non circunciditur circunquaque, vt debet, nascitur super tuello quædam carnis superfluitas, quæ superat soleæ superficiem, & vulgò ficus nominatur. Qua de re vide Crescent. 9. 58. & Rufium 127. Ad incrementum vngulæ promouendum, Hippia. 105. De vngulæ productione molienda, Hippia. 123. De grappis in iuncturis crurum circa pedes quæ rumpunt carnem per longum vel transuersum, Rufius 111. Crescentiensis 9. 44. garpas vocat, atque rimas esse & fissuras in pedibus & cruribus. Vnguentum ad eas, Rufius 114. Aduersus hanc noxam aliqui vnguentum parant (inquit Gesnerus) albo liquore oui, excremento alui hominis sulphure & axungia mixtis, loco calido aut in sole illinendum. Alij fel porci cum tribus ouorum vitellis miscent, & illinunt, malum sic vna nocte depellendum promittentes. Alij deustis candela pilis loci affecti vt glaber fiat, sulphur axungia exceptum inungunt & eodem modo curari promittunt. De clavis, Hippia. 26. De ficu qui nascitur alibi quàm in pedis solea equi. Rufius 140. Ad omnia equi vulnera, Rufius 119. Ad vulnera, vel vlcera, Vegetius 2. 62. Ceratum ad vlcera, Idem 4. 27. Aduersus vetusta & recentia vlcera, Hippia. centesimo vicesimo nono:

*Sanguinis mictus.**Vteri vitia**Defluuium pilorum.**Neruorum dolor.**Superossa.**Duritia coronæ.**Podagra.**Affectus externi.**Malacopodes equi.**Pedum vitia.**Ficus.**Grappa in iuncturis.**Clavi.**Ficus.**Vulnera.*

Chlora & tetrpharmacum ad omnia vulnera elimpidanda vel sine difficultate claudenda, Veget. 4. 27. Traumaticum: idem 4. 26. Traumatica medicamenta duo, idem 4. 19. Vulnerarium
Dorsum læsum à sella. emplastrum, Hippia. 129. Aliud ad cruenta vulnera, ibidem. De dorso læso à sella, Rufius 76. Si compresso equi dorso in itinere tamen pergendum est, Crescentiensis 9. 28. pannum sellæ quo pili continentur, aperiri iubet & pilos exemptos deduci digitis, vt molliores fiant, iterumq; claudi, ita ne vlla durities aut asperitas inde equum lædat, & simul medicamenta apponi. Esse qui tritum piper loco læso inspergant, & interim in itinere pergant. Esse quando dorsum læsum inflatur & carnes putrefactas producit, ex compressione sellæ vel oneris. Inflationem hanc inueteratam putrescere & putrilaginem iuxta ossa effici, aliquando coagulationem prauæ carnis, vnde sanies aquosa assidue destillet, & hunc morbum dici vulgò læsionem pulmonis. Vocant autè pulmonem non viscus, sed abscessum à forma. De pulmone seu pulmoncello, Rufius 82. Vegetius pulmunculum appellat, & difficulter medicamentorum appositione ficcari asserit. De læsione dorsi Rufius 75. De dorso & armis læsis, dolentibus, attritis, suppuratis, vulneratis, diuersas ob causas Hippia. 26. De cura dorsi læsi, Vegetius 1. 63. & 2. 60. Pet. Crescent. 9. 30. De inflatione dorsi ratione sellæ, Rufius 77. De vesicis paruis in dorso equi, Crescent. 9. 30. Rufius 87. Si equus inter cingula ex eo, quod nimis cinctus diu pergit, lædatur; aut fortè in vena lateris pungatur, & propter stricturam sanguis emanare non potest, vnde forsan inflatur, oportet (inquit Albertus) post quinque dies cum pus maturuit, aperto corio pus extrahi, ita vt digitorum compressione noxius humor expellatur. Cephalicum ad omnia vulnera difficilia claudenda & supplenda, Vegetius 4. 29. Stypticum ad omnia vulnera humecta, & fungos exiccandos Idem 2. 27. De vulnere in cauis partibus, Hippia. 71. Aiunt vlcera equorum à nonnullis hunc in modum curari: Sambuci folia in vino coquuntur cum paucis sale: eo vlcera abluuntur: mox succus foliorum sambuci instillatur: deinde gallinaceus fimo aridus & cribratus inspergitur: debet autem sambuci succus manè instillari, puluis è fimo vesperi inspergi, & sic vicissim pergendum est. Alij aluminis & chalcanthi partes æquales cum aqua coquunt in olla noua, & aquam inde vlceribus inspergant. Plurimum in vlceribus profunt aristolochia & radix caua vulgò vocata. De suppuratione, Hippia. 26. Hæc authore Columella melius ignea lamina quam frigido ferramento referatur, & expressa postea linamentis curatur. Ad tumores malagma, Vegetius 4. 27. Ad tumores siue ad duritiam quamlibet formentum. Ibidem. Ad tumores duros & veteres malagma. Idem 4. 15. Contra tumorem omnem, præsertim qui igneo feruore non flagret, Hippia. 129. De abscessibus factis ex nimio motu, casu, vel ictu, Ibid. 79. Caro mortua in vulnere vt curetur, docet Albertus lib. 22. Si caro in vlcere vel exuberet, vel pu rescat, nonnulli vitriolum tritum frequenter inspergant, & abluunt vino, in quo decoctum sit vrticæ semen. De fistulis Hippia. 128. Rufius 17. Fiunt (inquit) ex antiquo vulnere non curato, vel ex cancro. De fistula vbiuis corporis, Veget. 2. 27. Collyrium fistulare, quod fistulis immittitur vulnerū, quæ ab initio curata fuerint negligenter, idem 4. 16. Emplastrum ad omnia cacoëthe vlcera, phagedænas vlcerum diuturnas & abscessus ano præsertim erumpentes, Hippia. 129. De glandulis & scrophulis inter pellē & carnem, Pet. Crescent. 12. De glandulis, testudinibus & scrophulis, Rufius 139. Omnes hi tumores fiunt ex materia corrupta in vno loco se condensante inter corium & carnem. Glycium ad sordida & cancrofa vulnera, Vegetius 4. 27. à quo diuersa medicamentorum genera, (quorum scilicet frequēs apud mulomedicos vsus est, (describuntur 4. 27. Potio æstiuæ 1. 57. & 4. 27. hyemalis 1. 58. 4. 27. autumnæ & vere 1. 59. omni tempore 60. Potio diapente 1. 64. Aduersum omnia morborum genera confectio 4. 11. Puluis quadrigarius 4. 13. Eiusdem apud hippiatros Græcos capite penultimo diuersis locis variæ traduntur compositiones: Malagmata plurima & hippacopa quædam præscribuntur in hippiatricis Græcis capite vltimo. Sunt & apud Vegetium quædam malagmata 4. cap. 17. 20. 31. 33. Sed non institui singulas compositiones recensere, nunc verò simplicia nonnulla enumerabo, quibus sæpenumero hippiatro vtuntur, qualis est radix hibisci vt meminit Traugus, sanguis draconis fictitius ex bolo non Armenia, sorbis contusis & caprino sanguine alijsque diuersis rebus. Sulphuris genus nigricans passim pharmacopolæ vendunt quod caballinum vocant, non aliam puto ob causam quam quod in equorum remedijs præcipuum locum habeat. Alii qui non solum si grauior sit anhelitus, sed ad omnes viscerum & interaneorum morbos prodesse volunt, sulphuris viui pulueres cum passo. Qui etiam acrius reddunt hoc medicamentum liquefacto sulphure ad ignem & ita postea trito & admisto pabulo, pondere denarium triū aut quatuor. Sed hoc vt egregiè curari omnia equorum latentia mala affirmant in successu, ita contrarium fortunam equo esse statim lethalem aiunt: quare nisi necessitate urgente, ab hoc scilicet abstinemus, inquit Camerarius, qui hederam terrestrem ad omnes morbos & languores equorum præfens remedium haberi asserit, quæ non solum ab illis mandatur, sed etiam trita inferatur naribus, sternaatio prouocetur. Pilosellam quouis modo administratam hoc equis præsidij

A praesidijs adferre aiunt, ne leſi poſſint, dum ferreas ſoleas à fabro recipiunt: hinc à nonnullis clauorum herba nominatur: Verbaſci ſæminæ folia quoque inter lapides contuſa, ſi equi claudicantis ex clauorum noxa, vngulæ prius excauatæ imponantur, mirum dictu quàm breui tempore is liber euadit. Conſiliginis herbæ radix, vel ſi ea deſit, veratri nigri multiplicem apud hippiatros *Conſiligo.* uſum habet, diapyron Græcè vocant. Utuntur autem ea etiam in hydrope & contra omnes contagioſos morbos. Sunt qui præſentiſſimum aduerſus oculorum albuginem remedium putent, aurem ſubula tranſuere, factoque foramine veratrum inferere. Stercus humanum impositum lingua equi, reuocaffe & erexiſſe aiunt iacentem iam humi, efficacius autem ſi etiam naribus inferes. *Stercus humanum.* Iacobus Dondus ad morbos quadrupedum ex Plinio commendat capram ſolidam cum corio & ranam rubram diſſectas: cytiſum, rutam per nares cum vino: ſemina perfuſa amurca olei: ſideritim præcipuè ad anginam quadrupedum. Sunt qui radicem carlinam vulgò dictam equo in itinere alligari iuxta os iubent in freno vel lupatis, ſic & vires ſuas conſeruaturum, & nullo ſubito morbo correptum iri aſſerunt. *Carlina.* Sudor prouocatur in non paucis: farciminoſi ad ſudorem uſque ambulare coguntur: hydrofici bene operti mediocriter exercentur ad ſudorem; multum equitantur etiam tetanici, & qui diſcuria laborant. Podagrici ambulando minutatim exercentur loco ſiccato donec ſudent. In Græcis hippiatricis opertos ad ſudorem uſq; paulatim agitari legimus: Inambulatio & lenis curſus conuenit equo ex vrinæ difficultate laboranti, vt Vegetius docet. *Sudoris prouocatio.* Abſyrtus equum ſtropho id eſt, torminibus ventris laborantem, poſt alia remedia quæ ad aluum ciendam pertinent, ad curſum agit, ſed nec diuturnum, nec citatum; deinde vacuato ventre rurfus ad ſudorem uſque agit. *Ambulatio.*

P V R G A T I O.

VTILE eſt equum (inquit Ruſius) ſemel in anno purgari, vt & firmior valetudo & ipſe *Cur quoti-* viuacior ſit. Quamobrem aliquos hîc purgandi modos aperiam. Purgatur autem equus *nis purgan-* farragine, vt Romæ & locis vicinis fieri ſolet. Paſcuntur enim equi herbis, quas farragidus. *Uſus purgationis.* nis nomine vocant, diebus quindecim, quo tempore abunde purgantur: deinde verò eodem paſculo etiam pingueſcunt. Herbæ genus in Apulia trifolium vocant, quod ſemel ſatum triennio durat. Quotannis autem viridem & teneram herbam producit, quæ per totam æſtatem veſca manet. Huius paſtu non minus quàm farragine purgantur: ſimul & habitiores fiunt. Porrò in locis frigidioribus, quales ſunt Gallia, Germania, Anglia & ſimiles, quoniam paſcua humidiora, magiſque viridia & tenera ſunt, equi pratensibus herbis mirificè purgantur & pingueſcunt. In quibus verò regionibus melones vel pepones abundant, hos fructus minutatim conciſos equis exhibent: purgant enim mirabiliter, præcipuè per vrinam & pinguioreſ deinde reddunt equos. Eſt & alia ratio eaque melior, huiusmodi: Annona per dies quindecim præbetur, ita purgati, habitiores mox *Alij purgandi modi.* fiunt. Huic etiam præferunt quæ uis ſiue racemis abundè exhibitis purgatio ſit, quæ uulſos etiam (morbum pulſiuum) iuuat, & vnicè præ omnibus remedijs curat. Similis huic modus eſt, quod ad purgationem equorum, ficus affatim edendos obieciſſe. Sunt & aliæ quædam purgandi rationes, quæ tamen corpus non augent, minusque tutò adhibentur, vtpote magis medicinales: ex quibus vnum & alterum ſolum proponam, reliquos induſtriæ peritorum huius artis relinquo. Tincæ vel barbi piſcium interanea omnia ſiue de vno ſiue etiam ſi opus ſit de pluribus piſcibus minutatim inciſa cum optimo vino albo miſce & per cornu in gulam equi infunde: purgabit mirum in modum. Aliqui ſiliginem (ſecalem puto intelligit, quam hoc nomine accipiebant ſuperioris ſæculi homines indocti,) in aqua fluuiali diu coquant, ſed præſtat non coqui, ita vt non rumpatur cortex & minus ſaſtidiatur ab equo: deinde ſiccata equo annonæ loco in cibo præbent: mirabiliter purgat, & lumbricos etiam expellit. Hoc remedium vtile quidem eſt, modò equi admittant: ſæpe enim diebus aliquot aſpernantur & abſtinent. Curandum eſt autem, vt equus qui herbis purgatur, contineatur ſub teſto & operimento aliquo laneo tegatur. Hæc itaque Ruſius. Sed redeo ad farraginem: Græci graſtim vocant, Galli teſte Ruellio dragetam. Veteres vere ea equos purgabant, vnde Nemeſianus: *Farrago.*

Paſce igitur ſub vere nouo farragine molli

Cornipedes.

A trimatu (inquit Varro) dari ſolet. Hæc enim purgatio maximè neceſſaria equino pecori, quod diebus decem facere oportet, nec pati alium vllum cibum guſtare. Ab undecimo die uſque ad quartum decimum dandum hordeum, quotidie adijciendo minutatim. Quod quarto die feceris, in eodem decem diebus proximis manendum, ab eo tempore mediocriter exercendum, & cum ſudauerit, oleo perungendum.

Lib. I. c. 23

dum. Si frigus erit, in equili faciendus ignis. Hippia tri Absyrtus, Hierocles, Theomnestus interprete Ruellio, vbi equum priuatim locauerimus, vère circa idus Aprilis, farraginem dari iubent maximè probari triticeam, si desit, hordeaceam, dandam autem per dies quinque, inde iam diebus decem obijciendam. Longè melius cedere, si iuxta mare sata farrago fuerit. (Ventrem enim faciliùs soluit, humoremque deducit, vt Vegetius etiam tradit,) ea si desit, præsentè vtendum: indies sextarium vnum hordei priori modo adiecisse satis esse. (Apparet vtendum esse, præsentè vtendum cum hordeo, vt legatur non *καὶ* sed *μετὰ κριθῶν*, vt etiam paulò post,) quoad ventum erit ad constitutum modum, in quo morabimur, viride fœnum quàm diu suppetit, sine intermissione dantes. A primis quinque diebus equum ad aquas produci, totumque sic vndis prolui, vt natandi detur potestas: dein omni destrieta cutis illuue, oleum & vinum debere inspirare, & manibus pressis tergo, secundo pilo subigere, dum insidens humor prorsus abstergetur, reliquis diebus hordeum vnà cum farragine dandum esse. Sed necessarium esse dum (Ruellius non rectè transtulit antequam) farraginem præbemus, sanguinem mitti, sectis in pectore venis, sauciatiq; palati toris, vt qui præfuerat sanguis vnà cum sanie à solidis suffundatur, nouusque inanitas repleat venas, & in palatum feratur. Hac ratione viuendi firmatum equum, non faciliè aduersis valetudinibus patere, & obeundis parem futurum laboribus. Cæterùm equo qui ita viridi pascitur herba, salem (super tabella aliqua vel disco, vt faciliè sumat quantum voluerit) præberi perquam utile esse, ne os manantibus vlcusculis, quæ veterinarij sigriases (*συγριασις* in excuso,) nonnulli aphthas vocant, obsideatur. Non esse omittendum, vt equus qui malide implicatur, in hac per farraginem curatione, sub dio pascatur. Nam faciliè luem hanc tergus subtercurrere & scabiem creare, ex qua flagrante solis æstu furor & insania concipitur. Oportere ergo clausum intra tecta contineri & ita cibum obijci. Porrò longè optimum fore antè alui deiectionem moliri, dato cucumere (nimirum syluestri,) & nitro, quàm viridi segete genus equinum exhilaretur. Cùm viridis pabuli tempus adpetit, (inquit Hierocles) dabis operam vno die syluestri fœno (gramine) vescantur: postridie in nares medicamentum inspirabis quod cocco gnidio, radice, iride, folio, costo & pipere componitur; confestimque ad pascua diebus binis aut ternis emittas, vt raptò naribus medicamine caput humi deflectentes omnem ei insidentem humorem excutiant. Theomnestus eundem puluèrem aliter describit his verbis: Radicis cocci gnidij, piperis, pulegij, origani singulorum vncia: folij, costi, iridis, radicis cucumeris erratici quàm leuissimè triti, singulorum semuncia: omnia tusa & cribro tenui farinario creta, per arundinem in nares inspirantur. Caput semissimè horæ suspensum extollitur: in sequentique triduo (vel biduo) pascioni veterinum indulgere finitur vt omnis pituitosus humor, qui frigoribus hyemis in cerebro coierat, capitis depressu cum incumbit pascui, distillans ruat. Ea res omnem pituitam per nares elicit & pecudem expurgat: ita enim neque malides, neque tonsillæ, neque strumæ ijs animantibus enascentur. Dein in equilia reducas & syluestre fœnum quatuor aut quinque diebus repræsentas. Quinetiam farraginem, in primis triticeam, si desideretur, hordeaceam, quinque diebus ministrabis. Deinde sanguinem detrahes, & cum eo qui profluxit, nitrum & acetum oleo miscebis, ac totum animal oblines & tantisper in sole continebis, dum omnis illitio resiccet. Postea remittes in stabulum & rursum alijs quinque diebus farraginem obijcies, in quibus strigiles non adhibebis: Sexto, stabulo educens, equum lauabis & asperis stragulis deterges, vt omnis exhauriatur humor, & fordes radantur: dein vbi in equile se receperit, farraginem obijcies, complurimum diebus quatuordecim, vel saltem non paucioribus quàm septem vel nouem, quo præpinguis & obesus eniteat. Camerarius cùm ad Germaniæ regiones hanc curandi equos & à morbis præseruandi rationem reuocare vellet, in Hippocomo suo sic scribit: Vere cibi proderunt, nequaquam aridi sed molles atque teneri: Hanc ob causam videtur ad valetudinem tuendam optimum esse, vt equus in prata boni & succidi graminis deducatur, atque ibi pascatur pro voluntate sua. Nam satiari vel etiam repleri illum non oberit. Si aliquid impedimento fortè sit, quò minus in prata deduci equus rectè possit, afferri gramina defecta, qualia diximus, curabuntur, & ante illum humi in corbe ampliuscula apponentur, & hic cibus præbebitur, si ita videatur (nam tempus non ausim præfinire) à Calendis Maij, vsque in Nonas, atque præbebitur solus interdum. Vesperis autem auenæ vel hordei non multum dabitur, vt verbi causa consueti pabuli pars quinta, atq; huic sal inspergent, vel proponetur hoc equo vt lingat. Interea sæpius sternutationum fremitus excitabimus indito naribus puluisculo quem veteres præscriperunt, vt sint pondera æqualia piperis, pulegij, origani, amarici, costi, ireos, malabathri, radicis, cocci gnidij. Per calamum autem inflari iusserunt. Nos illa exotica, si vti puluisculo velimus, vel omittere vel mutare, vt opinor, rore marino, nardo, saluia, rectè poterimus, de quo cuiusque suum esto iudicium. Postea alios dies sex pascatur gramine defecto, neque viridi neque arido adhuc, sed fœno quodam virescente: & suum pabulum integrum apponetur. His peractis sanguis minuetur & quidem largius, atque ita resumetur

visitata cura atque tractatio. Hoc, ut ratio mea fert, & vigorem equi augebit, & corpus reddet plenius atque nitidius, non quadam exuberantia, sed robore carnis: idemque sanitatem præstabit tutam atque defensam neque patietur leui momento affligi. Sed quamdiu in gramine detinebitur equus, accuratè oportebit à frigore defendi: ideoque nisi sereno cælo in prata nō educetur, & noctu stragulis atque tegetibus operietur. Hucusque Camerarius. Absyrtus de infusionibus deiectionis ita scribit: Catulum lactentem iugulatum deglubunt, visceribus & extis exenteratum eluunt, dein ollæ mandant, ut aquæ tantisper incoquatur, dum corpus ossa relinquat: cuius iuris, adiecto melle per triduum heminas binas quotidie satis est infudisse. Decocto suillæ itidem præstant, aut candidi gallinacei iure: ea maioribus nostris memoriæ tradita sunt. Nos ij vsi fuimus infusionibus, tenuem tithymallum incoquentes in aqua aut peucedanum, aut absynthium, aut minus centaarium aut aristolochiæ radicem eodem modo decoctam, aut sylvestris cucumeris radicem ex nitro ut prius scriptum est: aut colocynthidis Aegyptiæ semen cum culpa cruda reficcatum: sit aquæ modus sextarius, quotidieq; septem dierum spatio per os infundatur. Optimum fuerit sylvestrem cucumerem ex nitro defuisse. Hæc ille, & rursus; Tusam (inquit) in tenues particulas sylvestris cucumeris radicem insolamus, dum flacce cens inarescat, rursusque ut in tenuissima læugetur contundimus, adiecto tunc nitri pari modo, salique permiscentes vorandum obijcimus. Porro grauidis & ventrem ferentibus iumentis abstinemus: lactarijs tamen interdum damus. Siquidem & ipsi qui matribus subrumantur equuli, hac ratione purgabuntur. Salem huius gratia permiscemus, ut animal hoc illectum condimento, deiectionum medicamen non aspernetur. Melius cedit si salis fursurosa sordes adijciatur, sic ut à decimo quinto rem auspiciati, quinto quoque die, quod est ter in eo temporis spatio, ad calendās vsque bræbeamus. Quod si fuerit ita factum, nec psora nec scabies inuadent, ceteræque valetudines arcebuntur. Porro qua ratione cyclo curentur animalia, docet Vegetius his verbis: Memineris autem omnes valetudines capitis, præcipuè veteres & periculosas, cyclo oportere curari. Cui hæc obseruantia & ordo est adhibendus. Triduo ab hordeo abstinabitur animal, temperabitur etiam mollibus cibis post diem tertiam de dextra ac sinistra, prout ætas aut vires vel valetudo permiserint, de matrice (sic dicta vena) sanguis auferetur. Quo facto per triduum viridi cauliculorum ac lactucarum sustentabitur cibo. Primo vno die à cibo cum sustinebis & aqua: nono autem die offas caulium cum liquamine & oleo optimo temperatas non minus viginti digeras, cui nihilominus lactucam dabis in cibo ter in die. Post portionem bibere semper incipiat. Si verò venter vehementer solui incoeperit, caulium offas dare desistes, sed dabis paleas & fursures, ita ut sequenti die penitus nihil manducet, sed solam aquam percipiat ad bibendum, ac postero die inducatur ad cellam balnei calidam & sudet. Opus est autem diligentia, ut reducatur celeriter de calore, ne intercluso spiritu pereat: tunc extergetur diligenter vinoq; & oleo largiter perfricatus, accipiet cum nitri puluere folia raphani conspersa, quantum commodum est. Postmodum cum radicibus cucumeris asinini viridis minutatim concisis oleum optimū misces, & in vase nouo ita decoques, ut tertiam perdat: ex quo singulas heminas per capita animalium per triduum dabis, ut potio ventrem resoluat: Sed si ultra modum fluere coeperit, lenticulam & hordeum pari mensura friges & de his singulas bilibres per dies singulos cum fursure, & paleis dabis. Quinque itaque diebus operam refectionis eius impendes & leuiter exercebis, ut intelligas quantum vires corporis sanitasque profecerit. Post hæc eum pro arbitrio despumabis. Sequenti die caput eius purgabis exorica (vox corrupta videtur) vel radice dianaria, quam artemisiam dicimus: si hæc non fuerint, ex liquamine optimo cum oleo misto: cuius caput pedesque connectis, cum bene purgatum agnoueris, soluito: butyrum ex oleo roseo solutum infundes in nares, ut illo purgationis mitigetur asperitas, ita ut singulæ cotylæ singulis naribus infundantur. Si supradictæ portiones non soluerint ventrem, mellis, hellebori albi pondus vnius denarij cum hemina dulcis vini bene tritum in portione recipiat, vel certè scammoniæ pondus duorum denariorum diligenter trite cum dulcis vini hemina simili ratione diffundes in fauces. Quod si venter ultra modum dissolutus discrimen importat, anagallim cum succo ptisanæ ad restrictionem ipsius dabis, lenticulamque & hordeum frixum, singulas bilibres cum paleis & fursure præbebis in cibo. Ad vltimum, partes quæ in causa sunt, sinapizabis diligenter: sinapizatum cautè ferreo, vel quod tutius creditur cuprino combures, vsta curaturus ex more. Portionem quoque ex polychresto per dies plurimos dabis & exercebis leuiter & ad cibaria ipsius aliquid per partes semper adiunges, donec ad pristinam consuetudinem reuocetur. Insanabiles valetudines cyclo affirmantur posse curari, id est insani corroborari. Caduci cyclo curati vrantur in capite: morbidi verò, dysenterici, coriaginosi, orthopnoici, strophosi, cyclo curentur in renibus. Hæc omnia Vegetius.

*Infusiones
deiectionis.*

*Ut purgen-
tur cyclo.
Lib. 2. c. 6.*

P H L E B O T O M I A .

*In ſanguinis
miſſione ob-
ſeruaſſo.*

PLVRIBVS membris ac morbis (inquit idem Vegetius) generale remedium diligenter oportet exponi; quòd præcipuè in ſanguinis miſſione conſiſtit, ſi rationabiliter pro tempore & viribus animalium & pro æquitate perfecti molumedici adhibeatur induſtria. Qui ſi ignarus fuerit huius rationis, non ſolùm per detractiõnem ſanguinis non curabit, verùm etiam periculum iumentis frequentiffimè generabit, cùm vita vtriuſque animantium conſiſtat in ſanguine. Rurſus tempeſtiuè detractus ſanguis corpori præſtare aſſolet fanitatem. Et rurſus aliàs.

Li. 20. c. 4. Conuenit de ceruicis curatione dicturo, obſeruationem indicare phlebotomiæ, quia circa ea loca frequenter operatur. Detracturus ſanguinem animal à cibo abſtinebis & potu, æquali loco conſtitues, tunc locum ſupra ceruicem aliusteneat & aſtringat ad normam, vt vena faciliùs appareat. Deinde ſupra laqueum finiftræ manus pollice venam deprimas, ne ludat, tum ſagitta (ſic vocat phlebotomum hoc eſt ferreum instrumentum quo vena inciditur,) tangas. Duæ autem venæ à capite ſummo descendunt & cõueniunt ſe ſub maxillis vſq; ad gulam, inde à geminis venis inferius quatuor digitis, ferramentum deprimis, ne in gulam mittas, & bifurcum tangas, & iumentum occidas. Statim ſagittam duobus digitis tenebis, nec plus ferri imprimas, quàm extra digitoseminebat. Nihilominus etiam in mediano digito manum tuam moderando ſuspende, vt ſit leuior, ne vehementius imprimas quàm oportet: quia non plus debet quàm mucro descendere. Si parùm aptè profluat ſanguis, iumento fœnum dabis aut aliquid quod manducet. Agitatione

Li. 1. c. 22. maxillarum plus ſanguinis de vena profluat. Plerique vèris tempore (inquit idem) quotannis de ceruice iumentis ſanguinem demere & ſic in herbam mittere neceſſarium putant, ne veteri corruptoque ſanguis nouus admixtus natura caleſcens, debilitatè valetudinisve periculum faciat. Veteres autem prudentioresque authores abſque neceſſitate depleri animalia vetuerunt, ne conſuetudo minuendi, ſi tempore aliquo facta non fuerit, ſtatim intra corpus morbum ac valetudinem generet. Rectius ergò eſt minoris ætatis animalibus & benè valentibus ex nulla parte corporis ſanguinem detrahi abſque (pro niſi) palato: de quo aſſiduè tam minoribus quàm maturis detrahendus eſt humor, vt caput, oculi, cerebrumque reueletur: (ſic etiam alicubi de palatis ſingulis menſibus minuente luna ſanguinem detrahi iubet, inde ſi qua eſt capitis paſſio, releuari & ciborum faſtidium tolli.) Maturis verò animalibus non incommodum eſt pulſare venam cùm mittuntur in paſcua. Illa tamen in omnibus qui deplendi ſunt, conſeruanda eſt conſuetudo, vt pridie quàm vena pulſetur, ſuſtententur leuioribus & parcioribus cibis, vt per diaſtema cõpoſito corpore ſint, non turbato per indigeſtionem. In ſolo autem æquali ſtatues iumentum, ceruicemque illius loro cinges, quo ſtrictiùs ſuper ſcapulas tangatur, vt vena poſſit ab aliquo clariùs intueri. Tunc ſpongia cum aqua venam ipſam lauabis & ſæpe deterges, vt altiùs emineat Pollicem quoque finiftræ manus interiùs deprimas, vt non ludat, ſed tumidior atque inflatior vena reddatur. Conſequenter iuxta præceptum artis, vel animalis ipſius poſitionem, ſagittam dari calibus (forte chalybis, id eſt ex chalybe) exigas, cotibus benè acutam obſeruabis quoque ne altiùs imprimas manum, & gulam atque gurgulionem rumpas & arteriam præcidas. Hoc enim vitæ conſuevit inferre periculum. Percuſſa vena fœnum vel farraginem ad edendum apponas animali, quatenus agitatione maxillarum per venã meliùs rumpat ſanguinis impetus. Cum autem niger vel corruptus humor egeretur, vel cõeperit manare purior, ſtatim iumentum tolles à cibo & impoſita fiſtula venæ plagam aſtringes. In plaga verò pittacium imponas, vt diligentiùs claudat, licet quidam vtantur & creta Deinde in tenebroſo loco & calido ſtatues iumentum & farraginem, ſi tempus eſt, vel fœnum molliſſimum dabis ſeptem diebus ac noctibus. Aquam etiam offeres, vt ſi voluerit, bibat. Pulſata etiam quocumque loco vena, omnem ſanguinem diligenter excipies, & aceto oleoque permixtum vel alijs medicaminibus quæ ratio depoſcit, animalis ipſius corpus perunges, præcipueq; illum locum, ex quo detractus eſt ſanguis & qui eſſe putatur in cauſa. Conſtat enim naturali quadam ratione atque beneficio (vt quidam aiunt) ipſum ſanguinem, cùm ſuperfuſus eſt languentibus membris præſtare medicinam, vitiumque ſiccare. Quem curationis ſolertiam non oportet omitti. Præterea interpoſitis diebus poſt phlebotomum animalia reducantur ad ſolem & ſanguis detrahitur eis de palato. Deſpumantur etiam tertio gradu à dentibus caninis, quos oportet ſuſpendi altiùs propter ſanguinis fluxum, ita vt ea die molliſſimis cibarijs vtantur & fui ſure. Sequentibus autem diebus non ex integro hordeum conſequantur, ſed à vilibus incipiant & ad conſuetudinem per ſingulorum dierum augmenta perueniant. Conſequenter tepido die ducantur ad mare vel fluuium, diligenterque loti tergantur. Vino quoque & oleo in Sole perungendi iunt

di sunt diligenter & confricandi, vt corpora eorum calefacta aut repellant aut perferant perfricationis iniuriam. Quibus perfectis equi nobiles tunc demum ad labores cursusque itineris reuocentur. Aliàs etiam sanguinem initio vel fine morbi potius, quàm in medio mitti oportere scribit: Admissarijs eo anno quo admissum (vtor eius verbis) faciunt, venam laxandam non esse, ne generationi intentum corpus cura geminæ necessitatis exhauriat: item sciendum esse castrata animalia nunquàm depleri debere causa herbæ, quæ iam partem virium cum testibus amiserint & si depleta fuerint, vehementiùs eneruantur. Alibi etiam admissarios ait equos phlebotomare non esse opus, propterea quod partem virium & sanguinis in coitu natura digerit. Si tamen ab admissura cessauerint, nisi annis omnibus, herbarum tempore depleantur, incidere in cæcitatem: quia id quod coitu digerere consueuerant, declinat in oculos. In quibus autem passionibus & ex quibus locis sanguis emitti debeat, docet his verbis: Morbidis & quibuscumque totum corpus in causa est, sicut febrientibus, de matrice detrahendus est sanguis. Cephalalgicis autem, arpiofis (appiofis fortè vt 2. 10.) infans, cardiacis, caducis, phreneticis, bistrutitijs, ficarditijs, rabiosis quoquo modo præcipitur de auriculis sanguinem demere. Veruntamen melius est de temporibus, quæ in dextra ac sinistra sunt parte, detrahatur, id est sub cauatura temporum tribus digitis ab oculo interpositis inferius vena perquiritur & ex vtraque emittitur sanguis. Eis verò quibus suffusio contingit oculorum vel cætera vitia quæ oculis nocent, inferiores venæ sub oculis positæ quæ descendunt sub angulis oculorum inferioribus, quatuor digitis inferius, quàm oculi sunt, inciduntur. Quibus quidem fastidium inhæret, vel arteriarum vel faucium tumor, vel prægrauatio capitis, de palato auferendus est sanguis. Quibus autem pulmo est in causa, veliecur, vel cætera quæ his vicina sunt membris, de pectore minuendus est ex venis quæ positæ sunt in dextra ac sinistra, vbi brachiola coniunguntur, & flexura fit, cum armus plicatur. Quibus autem armus est in causa, de brachiolis sanguis minuatur: quæ venæ positæ sunt interitus, vbi centuriæ, id est, musculi brachiolares sunt, sex digitis superius quàm genu, tribus vel duobus digitis inferius quàm centuriæ. Hæ venæ sagitta percutiantur, sed cautè modesteq; tangantur, propter debilitatem animalis, quia hæ commixtæ sunt neruis. Quibus autem articuli in causa erunt, vel si articulus infertus vel intortus fuerit, vel aut aquatilia habuerit, vel quiduis simile in articulis cõtigerit, de subcitro sanguis subtrahi debet: quæ venæ positæ sunt inferius quàm articuli tribus digitis sub coronam: quæ venæ cum summa cautela tangendæ sunt, quia articulorum coniunctæ sunt neruis. Creciaco vel si basim mouerit, de coronis rectis tollitur sanguis. Huc vsque Vegetius. Quibus autem iumentis vel suffusionis vitio vel per volûtatem excrutiata vngula fuerit, vel quibus remorata basis longi temporis claudiginem fecerit, his quomodo incidenda vena & reliqua cura adhibenda docet cap. 26. eiusdem libri. Et mox cap. 27. quibus in morbis & quomodo incidenda sit vena sub cauda, quatuor digitis ab ano vbi pilos non habet, in media caudæ diuisura, loco prius cæso tabula aliqua non ponderosa, quousque se vena demonstret: erigendam esse autem & resupinandam caudam ad lumbos. Albertus quoque de sectione venarum in equo præcepta quædam vtilissima memoratuque dignissima reliquit in hæc ferè verba: Venæ in equo interdum scinduntur per transversum, ita vt lignum serra secatur: ex quo ne sanguis vel fluxus ad partes debiliores, vt oculos, pedes, aut alias decumbat, incisio hunc in modum administranda est Pellis equi, vbi incisio fieri debet, primum calida foueri & à pilis radi, deinde manibus diu fricari debet, ita vt aperiatur (eleuetur), aliquantulum: & sic altiore paulò circum iacente pelle, findatur secundum longitudinem venæ quæ findenda est; tùm vena à carne separetur & findatur: quod si crassa & plena fuerit, detrahatur ab ea sanguis quantum satis est: Mox eleuetur cum bacillo ex ligno molli ad spatium duorum digitorum, & sic filo molli vtrinque ligetur. Facta præcisione capita venarum ex vtraque parte aliquantulum adurantur, & tam filum quàm capita venarum extra vulnus dependeant, vt à vena quæ inter ligaturas est putrefacta leuiter abstrahi possint, tum fila tum partes abscissæ venæ. Quod si sanguis in aliqua parte & præcipuè in pede collectus fuerit, antequam educatur, debet vena ex inferiori parte ligari, & non ex ea quæ ad cor dirigitur; & ita detrahendus est sanguis. Rufius quoque agit cap. 45. de serratione & laqueatione vnarum. Cæterùm hanc omnino vitari vult quia nunquam erunt (inquit) equi tam validi & robusti quàm antea fuerunt, nec aliter inde proficiunt quàm quod pulchriores apparent. Cauendum autem etiam esse ait, ne setones aut laquei vnquam ponantur in pectore, nisi causa omnino necessaria postulet; quòd grauis inde fiat equus & pectoris grauitati obnoxius. Idem Rufius, si sanguis nimium abundet in equo, de vena quæ est in medio collo, pro fortitudine & ætate equi sanguinem mitti iubet, vsque ad pondus trium aut quatuor librarum: si debilis est & pullus, ad pondus vnus & dimidiæ vel duarum librarum tantum. Quod si negligatur venæ sectio, scabiei & vlceribus obnoxium fore equum. Loquitur autem de venæ sectione quæ vere fieri assolet, de qua etiam Nemesianus:

Pasce igitur sub vere nouo farragine molli

Sanguis quædo mittendus.

Castratis cur sanguis mitti nõ debeat.

Admissarij non sunt phlebotomandi.

Li. I. c. 25.

Sanguis unde educendus.

Vena sub cauda vt incidenda.

Serratio venarum cur non facienda.

Sanguis extrahendi pondus.

*Cornipedes, venamque feri, veteresque labores
Effluere expecta nigri cum labe cruoris.*

Scribit Camerarius quibusdam equis sua sponte venas rumpi & exudare humorem superfluum: ijs incidi illas non debere: alijs sanis quoque sed nimium plenis; quod vel de corpulentia, vel de attritus cupiditate, rictuq; dentium (inquit) & capitis iactatione animaduerti solet. His ergo sanguinem detrahendum iuxta veterum placita, de palato potissimum: sed de collo etiam minui nihil nocere posse, praesertim in consuetudine. Venas autem dici hora secunda verno autumnalique maxime tempore incidi debere, sed & brumali & alio quodlibet, modo non nimis calido neque aestuante.

C A U T E R I V M.

Li. I. c. 28.

Cauterij vtilitas.

*Cauteria
qua meliora.*

Cauterij vtilitas.

IN animalium curis & medicinis (inquit Vegetius) duplex remedium authores esse voluerunt: minutionem sanguinis, per quam constricta laxantur, & vstionem cauterij, per quod laxata firmantur. Sed cum phlebotomi ratio euidenter videatur exposita, cauterij quoque licet nouissima cura sit, aperienda videtur vtilitas. Nam adustio laxata constringit, inflata attenuat, humectata reficcat, coagulata soluit, farcinomata (vox videtur corrupta) praecidit, veteres dolores emendat, alienatas corporis partes ex qualibet causa ad statum suum reuocat: super naturam excrecentia, sublata & adusta crescere non patitur. Nam cum cadente ferro ruperis cutim, vitium omne concoquitur atque maturatur, & beneficio ignis dissolutum, per foramina, quae facta sunt, effluit cum humore: atque ita sanatur passio, & tollitur dolor. Post quae cicatricibus clausis, constrictior & robustior redditur locus, ac propè insolubilis cutis. Sciendum verò cuprina cauteria plus effectus ad curandū habere quam ferrea. Praeterea si in capite morbus est, inuritur ceruix, si subrenalis est, lumbis ignis adhibetur. Interdum autem puncta infiguntur, interdum ad similitudinem lineae candens deducitur ferrum, aliquando velut palmae fiunt. In hoc enim laudatur mulomedici ingenium, si ita animal cauterio curauerit, ne deformet. Pro locis autem, in quibus est passio & pro pellis aestimatione, cauteria vehementius imprimuntur aut leuius. Memoria autem retinendum est, quassaturas (aliàs fracturas) emota vel extorta, aut eiecta de locis suis, vni penitus non debere: nam perpetua debilitas consequitur: sed melius est cum locis suis reposita fuerint & ligaturis diligentius commonita atque ita naturae industriaeque beneficio corroborata, & chalcisticis vntionibus & malagmis, postremum causticis eadem percurare ad spem perpetuae sanitatis. Quod specialiter admonendum est, ne mulomedici festinantes, dum foco curare capiunt, animalia debilitent, aut deforment, cum phlebotomis, potionibus, vnguentis, syringis, medicaminibusque diuersis antè sit tentanda curatio: & si nihil profecerint, ad extremum ignis adhibetur. Rufius si diurnam equi sanitatem desideras, ita quod gallae, superosfa, spinellae, ierdæ, spauani, curbae & furinae (affectus sunt quos equi praenimio labore incurere solent,) nunquam ipsum infestent, & maiore fiducia eum fatigare ausis, curari vult, vt à aperto eius artis homine equus decoquatur (aduratur) in locis, vbi vitia ista oriri solent. Si coquantur equi (inquit) cum sunt bimi vel trimi, vel antequam separentur de armentis, statim cum iumentis per pascua liberè dimitti debent, non adhibitis alij medicamentis: sic melius curabuntur, & pulchriores apparebunt cocturae: (vstiones) Ros enim ignem, admistionem & pruritem mirabiliter remouere & cocturas curare potest. Sciendum est etiam quod cauterium eodem in statu, in quo inuenerit equum conseruat: quamobrem si equus alicui ex praedictis vitijs obnoxius sit, non debet ignis remediū adhiberi quousq; dolor cessauerit. Absyrus tradit feliciter adhiberi cauteria vere vel aestate, Rufius addit etiam luna decrecente potius quam crescente. Idem equum timidum & pigrum vni iubet in flanko in modum rotæ, fierique cruce & punctos in eis: similiter & in renibus & quatuor pulsibus, & pabicum edendum obijci & in loco calido diligenter custodiri. Consulunt autem hippiatri cauteria in diuersis morbis, comitiali, stropho, dysenteria, orthopnoea, hydrope, abscessibus morbi farciniosi, malandrijs, id est, vulneribus ceruicis, coriagine & radio fracto. Tandem tumentibus testiculis si alia remedia & sanguinis missio non iuuant, Hierocles adhiberi tradit; sed curandum esse, ne testes attingantur cauterio. De cauterijs adhibendis in febre, opisthotono, nephritide & ijs quae paraprismata vocant iuxta poplites, &c. & de cauteriorum vstionibus sanandis consulenda hippiatrica cap. 97. vbi etiam particulares aliquot compositiones medicaminum causticorum ex calce, chalcitiae &c. praescribuntur, vt & apud Veget. lib. 4. cap. 14. Apud quem capite vltimo etiam inuenies medicamentum causticum ad dolores neruorum.

COGNOMINATA

Denominata.

GRÆCI (inquit Gesnerus) compositis deductisque ab equo nominibus propria hominum nomina formare plurimum delectati sunt, & plurimum hac in parte luxuriati. Existimabant enim nescio quid dignitatis equestris nobilitatisque equi vocabulo conferri. Hinc est quod in Aristophanis Nebulis legimus, Strepsiadem cum vxore de nomine filio imponendo contendisse: & cum illa Xantippum aut Charippidem vocari vellet: Strepsiades verò aui sui nomine Pheidonidem, conuuisse tandem, vt veluti coniunctis nominibus Pheidippides nominaretur. Istiusmodi autem ab equo composita vocabula sunt præter virorum & mulierum, propria etiam populorum & locorum, quorum omnium historias si hîc adijcerem, nimius sanè & intemptius labor foret: quamobrem ipsa solum modò nomina recensabo, vt inde etiam clarum euadat, quod dicebamus in operis exordio, equum præ ceteris omnibus quadrupedibus in honore fuisse apud priscos Græcos. Suam autem ab equo denominationem cognominationemq; istiusmodi nomina accepere vel in principio, vel in medio: Enumerabo primùm ea quorum initium est ἵππος, vel equus, mox quadrupeda annexurus, auesque & pisces, insecta, crustata, plantas & artificialia, quæ similiter hinc denominata sunt. Hippalcus (ἵππαλος) filius Pepolis, sic dictus, vt conijcio, quasi equo malum propellens, vel alicui opem ferens, vel equorum medicus, nisi deriuare malimus ἀπὸ τῆς ἄλος, quasi ἰωπαλικόν, id est equum marinum dicamus, quo modo alius quispiam apud Q. Calabrum vocatur Hippalmus (ἵππαλμος) ἀπὸ τῆς ἄλμης, id est à fallugine. Hipparchus, ἵππαρχος, quo nomine plures apud Suidam recensentur, quasi equitum magister: eiusdem ferè significationis Hipparchides. Ἰωπαρχός aliàs exponitur ab Hesychio & Suida, ὁ τῶν νέων ἐπιμελητής παρὰ Λακωνες. Id est, iuuenum curam habens secundum Lacones. *Hipparchi tabula*: quoniam apud Syracusanos Hipparchi scripta in tabulis nomina illorum qui aliquid deliquissent, notabant, vt apud Suidam legimus: ex quo etiam mancus Hesychij locus restitui potest. Vfus prouerbij erit, (inquit adagiorum author) quoties haud impune futurum, si quid peccetur, significabimus, sed non bene ἵππαρχων in plurali numero scribit, & hipparchorum tabulam vertit, cum Suidas & Hesychius in genitiuo singulari habeant, & imprudenter ἀτακτεντων transfert, qui ordinem deseruissent, quasi λεπτοτακτεντων legitisset, mox tamen ex Hesychio reddit optimè, qui indecorè aliquid fecissent: Sed & Hesychio falsò attribuit, Lacedæmoniorū hipparchum delinquentium nomina in tabula scribere solitum: nihil aliud enim de Laconum hipparcho Hesychius scribit, quam quod iuuenibus præfectus fuerit. Locus eius mutilus; ἵππαρχε, πίναξ ἐνιοι ἵππαρχῶν ἐν πίναξι, ex Suida sic restituendus: Ἰππαρχε πίναξ. ἰωπαρχία Συρακουσίοις τοῖ ἰωπαρχοῖ ἐν πίναξι. Hinc ἰωπαρχία præfectura & quasi magistratum equitum, vnde & verbum ἵππαρχεῖν hoc magistratu fungi, & verbale ἰωπαρχικός qui hipparchi munere bene fungitur. Hippasus, quasi equitans, nam & ἰωπασία est equitatio, ipsa equitandi actio. Hippias, cuius nominis plures enumerat Suidas, quasi equestris. Hippocles quasi celebrator equorum, nisi malimus interpretari laudatorem siue encomiasten magnum. Hippiothôn (ἰωπιόθων) qui equorum curam habet, vel contrà. Fuisse enim aiunt Cerenonis filium, ex Neptuno conceptum, & clam expositum, & ab equa enutritum. Hippon, quasi equilis præses, nam ἰωπων equile est. Hippos, id est equus, cognomen Hermogenis Lycij nobilissimi cursoris apud Pausaniam in Eliacis. Hippobotus, ab equis enutritus. Hippocoon. Hippocrates, equis imperans, vel equis vincens, vel fortè victor magnus & strenuus. Hippodamus, equorum domitor equorum domandorum peritus, vnde quidam huius nominis (fuere enim plures) ab Homero πλεξιππος cognominatur, hoc est equestris & bellicosus. Hippodorus, equos donans, vt & Hippodotes. Hippodromus, qui equo cursitat. Hippolytus, ab equo solutus. Hippolochus, quasi ex equestri turma, vel fortè equis insidias struens. Hippomachus, ex equo pugnans. Hippomedon equis imperans. Hippomenes, apud equos manens. Hic filiam suam vitiatam, equo famelico dedit deuorandam, vt inter alios annotauit Ouidius his verbis:

Solaque Limone pænam ne senserit illam,

Et tua dente fero viscera carpat equus.

Hipponax, ἵππωνάξ, equis dominans. Hipponicus equos vel equis vincens. Hipponus, ἵππός-

Cur Græcis nomina propria ab equis.

Pheilippides cur dictus.

Hippalcus.

Hipparchus.

Hippasus.

Hippias.

Hippocles.

Hippon.

Hippos.

Hippobotus.

Hippocrates.

Hippodamus.

Hippodorus.

Hippodromus.

Hippolytus.

Hippolochus.

Hippomachus.

Hippomenes.

In Ibin.

Hipponax.

Hipponicus.

Hipponus.

Hippocra- res, magnanimus vt *ἵππογνώμων*. Hippophaatus, equos celebris. Hippostratus equo militans.
tes. Hippotades Hippotis filius. Hippothoon, *ἵπποθων*, equo velox: cum quo eiusdem puto signi-
Hipparchia ficationis, Hippothous. Hipparchia mulier equorum magistra. Hippe, quasi equa, nomen me-
trix. retricis, apud Athenæum, quæ Theodotum quendam fœno præfectum regis Ptolomæi amato-
Lib. 13. rem habuit: & cum in comestatione aliquando apud regem vinum copiosius, infundi peteret, ve-
 hementer enim fure se: meritò, inquit rex: plurimum enim fœni deuorasti: Argutè quidem
 cum & ipsa Hippe id est, equa vocaretur, & Theodoti, cui commissum erat fœnum, opes con-
Hippia. sumpsisset. Fuere & aliæ eiusdem nominis mulieres. Hippia, equestris. Hippo quædam ex Ful-
Hippo. uio quodam & equa nata. Est & dea eiusdem nominis quam & Hipponam, *ἵππων*, dictam fuisse
Hippa. memorabimus, ita fortassis ab emendis equis nuncupata. Hippodamia, Vide Hippodamus,
Lib. c. 10. Hippolyte, Hippolytus. Hippa vrbs à Roboam Salamonis filio condita, vt Iosephus scribit, ea-
 dem fortè cum Hippo Palestinæ vrbe: ita dicta fortè quod in ea potissimum equi regij alerentur;
 maximum enim equorum numerum alebat Salamon, vt in operis exordio dictum est. Hippare-
Hippare- num similiter dictum videtur, oppidum Mesopotamiæ, & ibi enim equorum est copia. Perrhæ-
us. biæ verò vrbs hippia quasi equestris dicta videtur, quòd optimos præberet equites, vel equos, quo-
Hippades. mdo & Argos teste Varrone *ἵππων* cognominatum est, vt suo loco etiam dictum est. Hippa-
Hipparis. des portæ quædam dicebantur Athenis, fortè quòd per eas equi ingrederentur. Hipparis fluuius
Hippus. per mediam Camerinam fluens, cuius aquæ vna pars dulcis, altera falsa, item & Hippus Mosco-
 rum fluuius à celeritate, ni fallor, dicti. Cur verò generosus quidam ager in Cò insula Hippus di-
 catur, vnde hippocoum vinum, non satis capio, cum agri ab equis expediti, vino generoso pro-
 ducendo sint inepti: sed ab equorum vel copia, vel pascuò hippum montem Bithymiaë vocatum
 rectius conijciemus, sicuti & Hippum Siciliaë vrbes, & Eretriaë insulam, & Hippuacram, id est, e-
 qui promontorium, Libyaë vrbes apud Stephanum. Hippucome vicus Lyciaë, sic dictus teste Ste-
 phano, ab equo viatorum quorundam illic mortuo. De loco Athenis dicto *ἵππος καὶ κόρυς* di-
 ctum est aliàs: vti & de Colono hippio, cum quo *ἵππιολόφος*, quod nudum nomen apud Sui-
Hippo. dam legitur, idem videtur, cum *λόφος* & *κόρυς* synonyma videantur; apparet enim nihil aliud
 significare quàm Atticum illum collem. Hippo vel Hippon, *ἵππων*, duplex est in Africa, vnus
Hippobotus regius cognominatus: alter diarrhytus, quòd palustri solo madeat. Vtrumque à Græcis equiti-
 bus conditum fuisse Solinus author est. Sunt & aliæ vrbes eiusdem nominis. Regio quæ sub Ca-
 spijs portis in humili & concauo solo iacet, & Armenia, eximiè hippoboti id est equis pascendis
 aptæ sunt: vocatur autem & pratum quoddam (inquit Strabo) hippoboton, per quod iter fa-
 ciunt, qui ex Persia & Babylone in Caspias portas proficiscuntur. Argos Achaicum similiter
Hippocrene hippobotum dictum fuisse suprâ monuimus. Hippocrene, *ἵππος κρηνη*, fons in Helicone à Pe-
 gaso equo dictus, qui sitiens vngula terram percussit, vnde fons emicuit. Cùm Bellerophon Ar-
 gis sitijset (inquit Varinus) terra icta pede Pegasi, fontem emisit, qui inde fons equi vel Pega-
Fons cabal- seus dictus est (*Πηγασία κρηνη*.) Persius eum fontem caballinum dixit, ex quo qui haussissent,
linus. protinus furore afflati, poetæ fieri credebantur. Fuit in Piræo forum nomine Hippodamia, ab
Hippodro- Hippodamo Milesio qui Piræum struxit, dictum. Hippodromus locus Alexandriaë vrbes, vt in e-
mus. ius descriptione Strabo refert: significat autem quemuis locum, equorum spectaculis & cursibus
Lib. 17. aptum, vt dicetur suo loco: vt & de Hippomolgis, & hippophagis. Hippopodes Scythiaë quo-
Hippopodes que in Asia populi supra Tauricam Chersonesum iuxta Alanos. Solinus in Oceano Scythico ha-
 bitare scribit, & humanam vsque ad vestigium formam obtinere, sed in equinos pedes desinere,
 & Plinius in eiusdem maris insulis. Nunc de proprijs nominibus dicemus, quæ denominatio-
Agrippa. nem suam habent ab equo (*ἵππος*) in fine ferè vocabuli. Inter quæ Agrippa quibusdam nu-
 merandus videri queat: sed ab agro partu dictus est. Alcippus idem videtur significare,
Alcippus. quod Hippalcus, Anaxippus, quod Hipponax, cum sit *ἀεαξ* & *ῶναξ* idem, nimirum rex,
 dominus. Anthippus, Flos equorum, quasi florem equorum, siue eximios equos nutriens.
 Archippus, princeps equorum. Argyrippus equos habens argenteos: Callippus, equos pul-
 chros: Charippus, equis gaudens: Chryrippus, cui equi sunt aurei: Cirrippus ab equis &
Cronippus. cirrho gilouæ colore dictus, vt Cælius credit. Cratippus, victor equorum: Cronippus Ges-
 nero videtur nomen proprium, sed Suidas & Varinus exponunt *μέγαν λήρον*, id est magnas
 nugas, vt & Cælius; ego verò (inquit) potius magnum nugatorem dixerim. Hippos in
 compositione auget (vt mox in enumerandis herbis patebit,) Cronia verò id est Saturnia,
 obsoleta & nugalia dicuntur: hinc & composita vox inuersa *ἵπποκρόνια*. Ego sic rectè vo-
 cari posse putem, qui, vt senes diliri ferè solent, obsoleta & antiquas nugas nugatur. Da-
 masippus idem cum Hippodamo, equorum domitor. Dioxippus, *διωξιππος*, equos vrgens,
 videlicet ad cursum, est & Martis epitheton. Ephippus, equo insidens, qui equo vehitur,
 Xenophonti est miles eques, & à Synesio opponitur *τῷ πεζῷ*, id est, pedestri. Eurippus
 bonos

bonos seu præstantes equos habens. Glauippus equos habens cæsius. Gylippus fortè qui equos habet fortes, magnanimosve, nam γύλιον, vt Etymologus annotauit, atque etiam Hesychius, significat etiam leonem, atque adeo ipsum Herculem. Hermippus, equos habens Mercurij, vel Hermippus à Mercurio acceptos, nisi malimus interpretari, qui equos habet hermaphroditos, quales Nero-nem habuisse diximus. Lahippus optimos aut pulcherrimos equos habens: λὰ enim licet per se nihil significet, in compositione tamen, vehementiorem significationem reddit, eorum quibus est præfixum. Leucippus, cui equi albi sunt: vt Melanippus cui nigri, Lysippus cui soluti. Menippus cui sunt ad pugnam proni, animosi, cum sit μένος Aristoteli in Ethicis idem quod θυμός, nisi deducamus à verbo μένω, quod est maneo, vt Menippus sit, qui sic equorum sit studiosus, vt in stabulis ferè maneat, vt de hippomene diximus: Idem. n. videtur. Nothippus qui equos habet spurios. Nicippus, equos habens victores, seu qui equis vincit. Phænippus, qui equos habet splendidos. Philippus equorum amans, equorum studiosus, vel qui agitandis equis delectatur, item qui studiosus est curulis certaminis: interdum etiam φίλιππος est bellicosus, vt φίλιππος λὰός apud Euripidem. Sic Thraces à tragicis appellari φίλιππος tradit Eustathius. Scribit enim Thracas ab Homero dici ἵπποδολες, tanquam ἵππιες & μαχιμεις id est equestres & pugnaces siue bellicosos; eosque in tragædia φίλιππος vocari. Accipitur tamen etiam in malam partem, nam Hesychius Philippos etiam mœchos interpretatur. Philippides & Philippion, idem ferè sonant, quod Philippus. Philippicum equestris pugnae studiosum interpretari liceat. Posidippus, ποσειδιππος, quasi equos habens Neptuni, aut à Neptuno acceptos. Samippus, forte cui equi sunt Samij. Stratippus, equos habens militares, pugnaces, vel fortè ex equo militiam exercens. Telesippus fortè vltimos equos habens, per antiphrasin, quasi primos. Zeuxippus, equos habens iunctos. Xantippus, equos possidens flauos siue rufos: Aenippe cui equi sunt horribiles, ni fallor, nisi deriuandum nomen ab αἶνος siue αἶνε, id est laus, quasi equos habens laudabiles. Alcippe eiusdem originis cum Alcippo: de quo supra, vt Archippe cum Archippo, Aristippe cum Aristippo, Chrysippe cum Chrysippo. Cydippe à κύδος fortè id est gloria, quasi gloria dignos habens equos, cum sit κύδος conuitium. Euexippe cuius equi sunt bene habiti, id est pingues, & minimè frigosi. Eurippe forte quasi velocissimos habens equos, velocissimus enim eurus. Leucippe, vide Leucippus, Lysippe in Lysippo; Xantippe in Xantippo, Zeuxippe in Zeuxippo. Aganippe Bœotiae fons sic dictus videtur à placidis & mansuetis equis. Argippæi Scythiæ populi, quos scribit Herodotus ab ipso natali caluos esse, mares pariter & fœminas, sacrosque dici esse & arma nulla possidere, an huc pertineant, exploratum non habeo. Argyrippa ciuitas in Apulia, olim Argyrippus dicta, à qua Argyrippeni dicuntur, Vide Stephanum, qui & hippion Argos à Diomede cognominatum tradit, vnde ab equis ei nomen esse constat, & non probandi sunt, qui per ω. simplex scribunt; neque qui secundam per iôta, vt apud Plinium legitur. Dauniorum (inquit) oppidum Harpi, aliquando Argos Hippium Diomede condente, mox Argirippa dictum. Centhippe, Κεντίππη, locus Argiuae regionis, dictus quod Bellerophontes in eo primùm stimularit equum Pegasus, vt tradit Varinus. Φίλιπποισι, forte Philippenses ad quos D. Pauli extat epistola, in prima Macedoniae parte, Colonia oriunda ab vrbe Philippis, dicta à Philippo conditore, vt nonnullis placet, quæ ciuitas est Thraciæ à Philippo Macedonum rege quoque structa, vt Stephanus ait. Eurippe vicus Lariæ, ab equorum fortè velocitate dictus. Πάριον locus est Athenis, vt Varinus & Suidas annotant; sic dictus quasi παρ᾽ ἵππων, id est ad equos. Locus erat, in quo virgo equo deuoranda data est, vt aliàs annotatum est. Atque hæc breuiter de proprijs hominum locorumq; nominibus, quibus quædam addemus cognomina, priusquam de cæteris quæ super sunt, denominatis agamus. C. Tiberius qui Augusto successit, per iocum dicebatur Callippides, quem cursitare, ac ne cubiti quidem mensura progredi, prouerbialiter à Græcis scriptum est. Nam & Tiberius, etsi prouincias & exercitum reuisurum se sæpe diceret, & propè quotannis profectionem præpararet, vehiculis comprehensis, comitatibus per municipia & colonias dispositis, ad extremum vota pro itu & reditu suscipi passus, in vrbe tamen se continebat, vt Suetonius asserit. Dicebantur autem olim (inquit author adagiorum) prouerbio Callippides, qui in moliendis negocijs, cum multa se facturum minaretur, nihil tamen conficeret; aut quemadmodum ait Terentius, qui sedulo mouens, sese nihil promoueret. M. Tullius: Varro mihi denunciauerat magnam sanè & gra- uem προσώνοιν. Biennium præterijt, cum ille Callippides assiduo cursu nullam cubitum processerit. Ari- stophanes Thisamenophænippus cognominat homines improboris vitæ & libidine turpes, quoniam In Acharniam Phænippus quidam fuerit turpis & libidinosa vitæ homo, Tisamenus verò peregrinus & mastigias. Glaucus Taraxippus quasi equos terrens, in Isthmo habitauit, & ab equis interemptus fuit. Et eodem siue nomine, siue cognomine nuncupatur heroum Myrtilo à Pelopestructū, in quo & rem diuinā illi obierat, vt peiperatae cædis irā leniret. Nominis ratio est, quod in eo loco Myrtili arte iniectus sit Oenomai equis terror. Quidam inibi infossa aliqua à Pelope, sibi ab Amphione tradita

tradita Thebano, occulta fuisse aiunt; quibus non Oenomai modò exterriti sint, verùm exterreantur omnes illac transeuntes equi. Fuisse verò magicæ peritum Amphiona putant Ægyptij: propterea petras illi in Thebarum mœnibus fustruendis visas obtemperare, sicuti Orpheo ratione eadem feræ obediuerunt: sed de hoc Taraxippo aliàs etiam ex Pausania diximus. Augeas dicit duodecimam boum suorum partem esse *ταραξιπποιο παρ' ερον*. Cleon in Equitibus Aristophanis *Ταραξιππόςρατος* cognominatur, quòd ordinem equestrem perturbaret. Hermogenis Lycij nobilissimi cursoris Hippos cognominati mentio fit in secundo Eliacorum Pausaniæ. Vicit octies in tribus Olympiadibus. Apparet autem equi cognomento cohonestatum fuisse propter cursus pernicitatem. Castor quòd domitor celebraretur equorum, Horatio quoque equus vocatur:

*Musa dedit fidibus diuos puerosque deorum
Et pugilem victorem & equum certamine primum
Et iuuenem curas & libera vina referre.*

*Pelops.
Iliad. β.
Hector.
Nestor.*

Hippocrenides Musæ cur dicantur, paullò antè dictum est. Hippodamia (*ἵπποδάμεια*) cognomen etiam est Veneris, vt Hesychius monet, Heurippa verò Dianæ, vt Cælius. Pelops ab Homero *πληξιππος*, id est equos verberans, aut bellicosus cognominatur, quòd occiso Myrtylo auriga suo, ipse currum regere cæperit. Hectorem verò sepe numero *ἵπποδάμον*, id est equorum domitorem vocat, Agamemnonem item & alios: & Nestor *ἵππιλάτης* ei vocatur; vt equorum moderationem apprimè calluisse indicaret eum. Scholiastes Homeri in secundum Iliados hippoten Nestorem exponit exulem, & hanc historiam affert. Hercules cùm occiso Iphito expiari à Neleo non impetrasset, Pylum obsedit; & propter Nelei filiorum imprudentiam magnis subinde malis urbem afficiebat. Quæ quidem quam diu viueret Periclymenus, Nelei filius, difficilis expugnatus erat: quòd is amphibius (vitæ mutabilis) esset. Sed tandem in apiculam mutatus, cùm Herculis curru insideret, prodente Minerua, ab Hercule interemptus est. Tunc igitur Pylo vastata, & vndecim eius fratribus occisis, Nestor qui in Gerenis alebatur, solus remansit, Gerenius inde

*Hippomane.
In Aiace.*

cognominatus. Amazones vocat Orpheus *δαμνίππες*, quasi *ἵπποδάμεις*. *Ἴππομανής* qui infano equorum amore flagrat, qui ad insaniam vsque equis delectatur, vel qui supra modum equis studet. Scholiastes Sophoclis ad hæc verba, *μεγάλοι θόρυβοι κατεχεσ' ἡμὰς ἐπὶ δυσκλείᾳ, σὲ τὸν ἵππομανῆ λειμῶν ἐπιβατ' ὀλεσαι Δαναῶν βοτὰ*; quidam (inquit) *ἵππομανῆ* retulerunt ad Aiacem, vt sit *μεγάλως μαινόμενος*. Alij verò scribunt. chorum non credidisse Aiacem furere, ideoque exposuisse τὸν ἵπποισ μαινόμενος. Quod improbant alij (quippe qui dicerent insulares non *ἵππομαίνεον*, nec insulas *ἵππιλάτες εἶναι*), ad pratum retulerunt, vt *ἵππομανῆς λειμῶν* hic intelligatur ὁ εὐανθῆς, ἐφ' οὗ οἱ ἵπποι μαινόνται: vel ὁ ἄγαν μεμηνῶς καὶ ἀνδῶν καὶ ἐνυβρίζων τῇ γλῶσῃ. Hæc ille.

*Patroclus.
Iliad. ω.*

Mihi placeret, vt referatur ad Aiacem, cùm sit etiam *ἵππομανῆς*, qui equino more libidinis extimulatur furijs: non quòd ita extimulatus fuerit Ajax, sed vt maximus eius furor indicetur. Patroclus Homero vocatur *ἵπποκελιυθος*, id est, vt Eustathius exponit, equester, alijs est equis viam faciens, quod magis placet, apparet enim indicare velle poëtam hoc siue epitheto, siue cognomine Patrocli currum equosque Troianis terrori fuisse, venientique viam ab ijs factam. Locupletiores apud Chalcidentes vocabantur *ἵπποβόται*, quales Atheniensibus ferè dicebantur *ἵπποτροφῆται*, quasi equorum aliores: ijdem à Plutarcho vocantur *ἵπποβόται*: *ἵπποβότος* verò etiam est,

Hippobata.

equos alens, sed ad loca potius equis alendis apta, quàm ad homines vsurpatur. Sic Argos *ἵπποβοτον* vocari Homero non semel dictum, ab equorum qui ibi alebantur copia. Eidem Ithaca magis probatur *αἰχιβότος*, id est capris pascendis apta, quàm si esset *ἵπποβότος*. *Ἴπποβεκόλος* autem idem cùm *ἵπποβατης*, nimirum equorum pastor, quanquàm improprie hîc *βεκόλος* accipitur, sicut etiam quum *βεκολῆν ἵππους* aliquis dicitur pro simpliciter pascere equos, cùm sit *βεκολῆν* proprie boues pascere. Henricus Stephanus *ἵπποβεκόλος* generalius exponi posse putat argumentarios, qui & equos & boues pascere. *Ἴππόνομος* idem qui *ἵπποβότης*. Idem Homerus galeam cognominat *ἵπποδασειῶν*, κόρυθος λάβειν *ἵπποδασειῶν*, interpretes vertit, de galea apprehendit equina. Crista enim galeæ fiebat ex equinis fetis, vt suo loco ostendetur: vnde eidem equites eleganter etiam *ἵπποκορυσῆαι* nuncupantur: noui tamen Eustathio hanc expositionem improbari; & *ἵπποκορυσῆας* exponere bellatores equestres, vt *ἵπποκορυσῆς* sit idem quod *ἵππιόχαρμης*, qui armato equo pugnam init: vel qui equis gaudet, cæterum hoc non prohibet, quominus apud poëtam *ἵπποκορυσῆαι* dici possint, qui fetis equinis galeam habent exornatam, nam

Iliad. γ.

qui tali se induerint, bellicosos se equites esse profitentur; quamobrem talem tribuit bellicosissimis. Hinc apud eundem *ἵππόκομοι πηλῆκες*, *ἵππίκομοι κόρυθες*, *ἵππόκομοι τρυφάλεια*, necnon *ἵππερις τρυφάλεια*, *ἵππερις κυνέη*, & *λίφοι ἵππιόχαίτης*, id est galeæ ex equinis constantes fetis: vel galea siue potius crista equina; Qui verò equis ad pugnam utitur, siue bellicosus est: Ite qui circa equos versatur, & qui eos alit, *ἵπποπύλος* quoque

voca-

vocatur. Apud Homerum ἵπποπόλων Θρηκῶν reddunt equestrium aut bellicosarum. Ἴππρασῆς, idem quidem quod φίλιππος, id est equorum amator, aut studiosus, sed plerumque in malam partem accipitur pro ἵππομανῆς: ut & Ἴππρασ pro ἵππομανῆς. Aristophanes hoc vitium ad istorum corporis morbum transtulit: ἀλλὰ ἵππερον με κατέχευ τῶν χρημάτων, Strepfiades conquirens de filio sumptuoso circa equos. Alludit autem ad naturam icteri etiam in verbo καλέχης, nam ictericorum oculi bile perfunduntur, ut Scholia monent, quæ ἵππερον, ἵπποκὸν ἐρώτα κ) νόσον ἵππιζήν interpretantur. Apud Hesychium & Varinum deprauatè pro ἵππερος legitur ἵππαρος, ἵππαρος, ἵππαρος. In Suidæ lexico ἵππερος etiam adiectiuè exponitur ὁ περὶ τὰς ἵππους τὸν ἐρώτα ἔχων. Ἴππασῆς quidem idem est quod ἵππηλάτης, eques, equitator, qui equo vehitur, sed dicitur interdum etiam de equo, ut ostendit Xenophon in libro de re equestri his verbis: καὶ οἱ θεώμενοι τὸν ἵππον τοῖστον, ἀποκαλέσιν ἐλευθέρῳ τε καὶ ἐδελυργόν καὶ ἵππασίῳ, καὶ θυμωεῖδῃ, καὶ σοβαρόν, talem equum appellant liberalem & voluntarium & equitorem & ferocem & superbum. Ita & pro ἵππιζω, siue ἵππιζομαι, quod est equito, equo feror, ipse quoque equus aliquando dicitur ἵππιζομαι, passiuè pro agitari. Sunt qui ἵππιζομαι exponunt, ἐπὶ ἐνός ἵππῳ ὀχεῖσθαι, id est, ἐπὶ κέλῃτος, id est vehi vnico equo & singulari ad differentiam ἀμύπων. Hinc & ἵππιζομαι, id est, equitandi artem edocui. Est & ἵππιζω eques, & ἵππιζω eques sum, siue equito, sed & hoc quoque verbum de equo dicitur, ut & equito ad Latinos: à quo ἵππιζα, equitatio, iter quod ab equite conficitur, & ἵππιζις, & ἵππιζα, equitatio, iter quod ab equite conficitur, & ἵππιζις, & ἵππιζα, equitatio. Est verò ἵππιζω etiam exul. Ab ἵππιζω composita sunt ἀντιππιζω, ἀφιππιζω, ἐπιππιζω, καθιππιζω, παριππιζω, προσίππιζω. Ἀντιππιζω id est aduersus equito, nimirum aliquem, nam ἀντιππιζοῦν ἀλλήλοις dicuntur à Xenophonte duo equites inter se contendentes, ut Budæus annotauit. Ἀφιππιζω, ab equito, equitans recedo vel fugio, ex vno loco in alium me recipio equitando, vel equo me proripio. Ἀφιππιζα tamen quanquam hinc oriatur, est equitandi imperitia, ut idem Budæus ait; sed Henricus Stephanus tunc scribendum arbitratur ἀφιππιζα. Ἐπιππιζω est inequito. καθιππιζω perequito, equitando decurro, παριππιζω obequito, præterequito. προσίππιζω, ad equito, iuxta equito. Ἴππιζατος, per quem equi agitantur aut agitari possunt. Vtitur hac voce Homerus, postquam dixisset Ithacam esse ἀγίβοτον καὶ μάλλον ἐπηρατόν ἵπποβότοιο, subiungit, ἐγὰρ τις νήσον ἵππιζατος, ἐδ' εὐλείμων, nec enim vlla insula calcatur ab equis, siue nec enim per vllam insulam agitantur equi, id est, nulli aut rari in insulis equi sunt. Idem est ἵππιζατος, sed ἵππιζατος agitatio equorum, passiuæ significationis. ἵππιζοτος, equester. Ἀθριππος velox est Suidæ. Ἀμύπος diuersas & ferè contrarias habet significationes. Est enim in primis, qui simul cum equis est, siue equis adiunctus, ut ἀμύπο βορέας apud Sophoclem. Item ἀμύποιοι apud Thucydinem vocantur pedites equitibus adiuncti, vbi tamen in quibusdam codicibus ἀμύποιοι scribitur. Ἀμύποιοι, ut Eustathius ex Pausania tradit, dicuntur etiam ipsi equi copulati sine rheda, ἵπποιοι ἐξευγμένοι χωρὶς δίφρου: ita nominati (sicut ibidem ex Pausania addit) quoniam ἐπὶ δύο κέλῃτες, ἀνέβανον, ὁ μὲν ἠνιοχῶν, ὁ δὲ ὀπλίτης. ἀπὸ τοῖνον τὴν ἀμα ἀμφότερες καθεζομαι εἰ καὶ ἰδία ἐκάτερες, ἀμύποιοι οἱ τοῖστοι ἐλέγχοιτο. Vbi tamen ἀμύποιοι postèrius ad ipsos equites refertur, atque ἀμύποιοι dicuntur ad differentiam τῶν κελιτιζόντων, μονίπων, equites defultores: de quibus Homerus dicit, θρώσκων ἀλλοτ' ἐπὶ ἄλλον, qui ex binis equis, quos agitant alternatim ex altero in alterum insiliebant. Si verò de ipsis equis dicatur, ἀμύποιοι sunt defultorij equi. Philochorus ἀμύποιοι etiam & ποροδρομῆς; at Isæus τὰς σὺν ἵπποις στρατευομένους vocauit. Nos plura de hac voce, sicuti & de ἀμύπος dicemus aliàs, vbi de pugnandi ex equo diuersitate agemus. Ἀμύπος equo carens, vel equo non insidens: Herodotus de Massage is: ἵπποταγῆσι, καὶ ἀμύποιοι, quasi dicat, interdum præliantur ex equis, interdum verò absq; equis, vel equis carent in prælio: quamobrem in Polluce, vbi ἀμύποιοι iidem sunt qui ἀμύποιοι, pro ἀμύποιοι legendum ἀμύποιοι. Ἀφιππος equitandi imperitus, aut artis equestris. Notandum autem in hac voce præpositionem ἀπὸ priuandi vim habere; quare ἀφιππος etiam exponitur, qui equis caret. Dicitur verò etiam de loco qui equis vel potius equitatu ineptus est, ut ἀφιππος χώρα, ἀφιππος καὶ τραχεῖα ὁδός, id est regio equitatu non apta: via aspera & equis in idonea. Hinc ἀφιππιζα equitandi aut equestris artis imperitia. Ἐπιππος bonus seu præstantes equos habens, ut in proprijs dictum est. Dicitur verò etiam de alijs rebus, ut ἐπιππος χώρα. Interdumque ἐπιππος est, qui equitandi bene peritus est, vel equitatu præstat. Ἐφιππος qui equo insidet: priuatim tamen est eques miles Xenophonti, ut dictum est antè. Dicitur verò & ἀνδριάς ἐφιππος à Plutarcho statua equestris, & alicubi εἰκὼν ἐφιππος, à Philone βίος ἐφιππος, à Platone δρόμος. Scribitur & ἐφιππειος per ei. At ἐφιππιον substantiuè Suidæ est certamen equestre, ἀγώνισμα ἐφ' ἵππων τρεχόντων: nisi fortè (inquit Henricus Stephanus,) ἀγώνισμα cum ἐφιππιον iungi debet. Aliàs ἐφιππιον idem est quod ephippium Latinis, nimirum st raturum siue sella equi. Scribitur verò & ἐφιππειον cum ei, habeturq; vtraq; scriptura apud Xenophontem libro de arte equestri, ut idem Henricus citat, sed fortassis mēdosè,

Odyss. d.

Lib. 5.

Hæmipri
qui.

Anippus.

Lib. I.

Aphippus.

In Publi-
cola.

In Fabio.

- nam ἐπίπαιον quidem sella est equi, ἐρίπαιον verò equitum certamen. Μόνιππος, qui vnico equo vtitur, qui vnico equo cursu contendit, ὁ ἐπὶ ἑνὸς ἵππου ἀγωνίζομενος δρόμῳ, vt ex Pausania tradit Eustathius, dicens similem esse κελήσιζοντι. Dicitur autem ad differentiam τῶν ἀμιππων. Sed hoc modo μόνιπποι etiam sunt equi singuli: qui iuncti non sunt, vt constat ex hoc Xenophontis: καὶ τὰς μὲν μόνιππους παραμυριδίοις, τὰς δὲ ἐπίπαιους ἄρμασι παραμυριδίοις ἐξωπλίζουσιν; id est, vt Budæus interpretatur, equos equitum ad differentiam eorum qui currui iuncti sunt. Πάριππος affectans equum, affectator equi, vt ex Cretenfibus canibus, teste Polluce, alij sunt διάπνοι, alij πάριπποι, qui videlicet vnà cum equis currunt, ita vt nec eos præcedant, nec ab ijs a tergo relinquuntur. Fera quæ ab equo (ἵππῳ) Hippardium nominata est, χαίτην (Theodorus capronas vertit, malim iubam) gerit in summis armis. differt (inquit Aristoteles) ab hippelapho, quòd barbam vt ille non habet. Hæc similiter, vt Hippelaphus, tenuissimo iubæ ordine à capite ad summos armos crinescit. Gerit etiam cornua vtrumque genus, excepta fæmina equiceruini generis: & pedes habet bifulcos. Est & ab equi & cerui similitudine hippelaphus dictum quadrupes, quod num idem cum tragelapho fit, vt Volaterranus retur, suo loco examinabimus. Hippothelas vocatur pullus asinæ qui recens equæ subijcitur, ac si equimulgum dicamus. Hippotigris, quod animal in Antonio Caracalla celebrari ex Dionis Nicæi historia Cælius tradit, ab equo & tigri nomen, puto, accepit: vt & hippocamelus, cuius mentio est apud Aufonium. Hippopotamus, id est, equus fluuiatilis, id nominis accepisse videtur, quia caput & vocem equi habet. Sciurus vocatur & campsiurus, & hippurus, vt Varinus & Hesychius annotarunt, à caudæ, vt videtur, magnitudine & latitudine: aliàs hippurus apud Aristotelem piscis est, quem Gaza equiselem vertit: quo nomine Plinius hippurin herbam vocat. Vocatur hic piscis ab Hicelio ἵππυρεῖς, Dorioni coryphæna. Numenius eius esse tradit naturæ, frequenter vt exiliat: quam ob causam etiam ἀρνευτής nominatur. Hinc fortassis & nomen sortitus est, quòd equi instat subinde exiliat, ἀπὸ τῆς ὀρθῆς καὶ ὀρθῆς ἵππου δίκην, non à cauda equina. De hippo pisce dixi inter æquiuoca. Ἴππος auis genus Aristoteli, pipo, vt Gaza vertit: alibi apud eundem ἵππος legitur, & similiter à Gaza redditur pipo: ἵππος ab Hesychio exponitur ὁ δρυμοκόλαψ, lego δρυκοκόλαψ, id est, picus Martius: Πίπω, Scholijs Lycophronis auis quædam est marina, pulchra & elegans: sed plura de his vocibus consule lector nostram ornithologiam. Ἴππι κάμπιλος ab eodem Hesychio, nec non à Varino exponitur auicula quædam: ego huius nominis auem nullam reperio: hippocampus quidem animalculum est marinum, vt modò patebit. Est & ἵππῶν εἰς eundem auis quædam vulpanferi similis. Hippalectryonem, vt in scholijs Aristophanis, & apud Varinum & Hesychium legimus, aliqui magnum gallinaceum interpretantur, vt gallinaceo simile genus Perficum sit: alij gallinaceum in velis siue tapetibus Perficis pingi solitum, alij deniq; marinum animal; & licet philosophi hippalectryonem in rerum natura esse negarint, meo tamen tēpore (inquit Scholiastes) quidam in tale animal fortuitò è mari prodiens incidit, & à se occium cum passim ostentasset, in sigillo suo & clypeo depingi curauit. Æschylus in suis tragædijs hippalectryonem finxit, non animal, sed insigne nauis, vt ipse exponit in Ranis Aristophanis. Ἴππογυρῶς etiam auis non est, sed ita vocantur, qui magnis vulturibus inuehantur, ἐπιγυρῶν μετὰ τὸν ὀρχόμενοι, vt Lucianus in vera historia tradit, populos esse quosdam scribens. Ibidem finguntur etiam οὐππογέρανοι qui magnis gruibus inuehantur, & ἵππομουρμυκῆς qui magnis formicis: Sunt tamen formicæ quædam ἵππομουρμυκῆς dictæ, quas Gaza formicas equites vertit, malim maximas reddi, vt philosophus à magnitudine sic appellarit. Scio tamen ab Hesychio etiam scriptum esse: λέγονται καὶ μυρμυκῆς ἵππει, id est, vocantur & formicæ equites. Muicæ quædam circa equorum capita obuolare solent, & limo (vt vulgò creditur) equino natæ à Germanis equipetæ vocatur: à quibus haud dubiè differunt, quas Gillius ex Aeliano equiseles (fortè Græcè legitur hippuros,) vocat, & sic de ijs scribit: *Influuio nomine Astræo, qui inter Berytam & Thesalonicam fluit, peculiare genus muscarum est, apibus simile tum magnitudine, tum bombi strepitu, vespariarum colore, equiseles appellant incolæ: ea ad summam aquam versantes à piscibus corripuntur.* A Cosentinis, vt Thylesius tradit, non inuenustè equus lunæ vocatur scarabei genus viride, dorsum habens nota quadam aureola sic illustre, vt Lunæ speciem exiguæ sustinere videatur. Campas equos marinos (nos quoque marinos caballos dicimus) Græci (inquit Varro) à flexu posteriorum partium hippocampus appellant. Consule opus nostrum de exanguibus, vti & de cancris, quos Plinius hippos vocari ait. De Hippice herba, cuius apud Plinium mentio est, quid sentiamus, aliàs aperuimus, vbi de caseo agebamus equino. Hermolaus Barbarus, in hoc eiusdem Plinij loco de hypochæri seu potiùs hypochoeride, quoniam rectus oxytonus, est etiam Hippochærin legit: *Vulgarium in cibo apud Aegyptios herbarum nomina, condrylla, hypochæris, & caucalis, &c.* Sed & apud Theophrastum hypochoeris legitur, vbi à Gaza vertitur porcellio. Multi enim etiam hippoglosson scribunt pro hypoglosson, cum tamen neque magnitudo (ἵππος enim auget, vt modo pa-

edo patebit, & ex superioribus etiam patet, neque aliud ad eum pertinens tribuatur: cumque si
 scribimus, Galenus nos nominis rationem doceat, dictum sic inquit, quoniam sum-
 mis corymbis subnascantur quaedam lingulis familia. In Hippophæsto & hippophaë, utro potius
 modo scribendum sit, non satis constat. Apud Dioscoridem quidem hippophaës alijs nominibus
 hippophyes, hippophanes & hippion vocari legimus, quæ omnia ab equo ducta sunt vocabula.
 Hippophæstum quoque alij hippophaës vocari scribit, & Plinius de utroque loquens; *Debent*
 (inquit) *accommodata esse equorum natura, neque alijs ex causis nomen accepisse: quippe quedam ani-*
malem remedijs nascuntur, &c. Veruntamen Marcellus Virgilius: nihil nos mouet (inquit) au-
 thoritas Plinij: nihil enim constituit dicens: *Debent equorum accommodata esse natura, &c.* Nos ni-
 hil aliud hippon in his vocibus compositis, quam magnitudinem, & in eo genere grandius signi-
 ficari credimus. Hæc ille. Atqui hippophaës non grandem esse herbam, sed ἐπίγειον & χαμαί-
 καυλον Theophrastus docet, inquit Gesnerus. Hippoglosson verò Dioscoridi idem, quod an-
 tirrhinon. Est & lauri Alexandrinæ idem cognomentum. Hippomanes quæ sit, supra indicaui-
 mus, cum de pullio loqueremur, est item hippomanes idem quod apocynum apud Dioscoridem,
 & inter capparum nomenclaturas apud eundem. Hipporizon iu Hippiatricis Græcis nominatum
 miscetur alijs quibusdam ad clysterem vteri equæ, promouendæ conceptionis causa, Gesnerus
 verbenacam alteram esse conijcit, duplici motus coniectura, cum quòd apud Dioscoridem, nisi
 mendum est, inter verbenacæ alterius nomenclaturas legitur, tum quòd equis, quibus dorsum
 ulceratum est, salubris est. Hippurim herbam à caudæ vel setæ equinæ similitudine dictam Plinius
 quoque asserit, *Equisetum* (inquit) *hippuris à Græcis dicta pilus est terræ, equinæ setæ similis, comis*
tuncis multis nigris, ut est equorum cauda: Et aliàs: *Inuisa in pratis & equisetis est, à similitudine equi-*
næ setæ. Est verò etiam Hippuris Pomponio, Hippariscus Stephano, insula maris mediter-
 ranei iuxta Cariam, cuius etiam Plinius meminit ab hippuri vel pilce, vel frutice, ut Hermo-
 laus conijcit, appellata. *Tradunt* (inquit Plinius) *iuxta arbores nasci, & scandentem eas dependere*
comis tuncis multis nigris. Hinc facillè apparet cur ephedron & anabasis vocetur, quibus nomini-
 bus Plinius verba iam citata, tanquam originis expositionem statim adiungit, ut superuacua sit
 Hermolai coniectura, ephedron legi posse, quoniam in aquosis nascatur. Nec similitudinem
 tantum ad equi caudam hippuris habet, unde potissimum dicta videtur; sed etiam cum vino trita
 infusaque in potu (ut in Hippiatricis Græcis legimus, equorum vrinam promouet, & dysuriam
 eliminat, ut vel ludendo quis dicat hippurin appellatam *διὰ τὸ ἄγρον ἰσσιπτες.* Plinius Castor
 ri quoque potamogeton tradit appellari: *Potamogeton* (inquit) *similis betæ folijs &c. Castor hanc*
aliter nomen at, tenui folio, velut equinis setis, thyso longo & leui, in aquosis nascentem. In Hippiatricis,
 vbi Hierocles ad ortophnoeam equi habet: *συμφοιον, ὁ καλεῖται ἵππουρον, θλάσας ἐκπίασον &*
χύλον εἰς κόβλας β. Ruellius siue aliam lectionem secutus, siue corruptum hunc, ut apparet lo-
 cum suspicatus, ita transtulit. Hali, quod symphytum appellant, & equiseti succus expressus, qui
 heminas duas implet. Gesnerus verò legendum putat, *συμφοιον, ὁ καλεῖται ἵππουρον &c.* hoc enim
 ad thoracis & pulmonis vitia efficax esse constat; hippurim verò siue equisetum non item. Hy-
 popeston legebatur alicubi apud Plinium, Hermolaus hypophæstum legendum monet: po-
 test & ab equo (inquit) appellari hypophæston: utroque modo rectè scribitur à Græcis. Hæc il-
 le. Ego (inquit Gesnerus) hippophæston malim, cum & Plinius ab equo deriuat, & apud Dio-
 scoridem, ut iam retuli paulò superius, plures ab equo nomenclaturæ ei tribuantur; & hippo-
 phaës etiam cognata ei herba similiter ab equo cõposita voce scribatur apud probatos authores,
 ut Dioscoridem & Hippocratem. Nam Galenus in glossis Hippocratis, quas ordine literarum tra-
 ctat, in elemento iõta, *ἵππουρον* herbam exponit, quæ non hippophaës tantum nominetur, sed
 etiam *κναφο:* & *σὺφον* ab Hippocrate: legendum est autem, non *σὺφον*, sed *σὺιβον*, ut interius ab
 eo scribitur in Sigma, vbi per ypsilon aduersante literarum ordine scribi non potest. Diuerſa ta-
 men ab hac fuerit Dioscoridis stœbe. Similiter vbi hypophes legebatur apud Plinium, Hermo-
 laus hypophyes, aut etiam hippophyes reponit, ex Dioscoride, (ut inquit) Galeno & Theo-
 phraſto. Ego apud illos aliter quam hippophyes voce ab equo composita legere non memini.
 Nam Theophrastus, *Ex lactaria* (inquit interprete Gaza) *hippophaës, id est, optimè apud Tegeam,* quod
 & Plinius ex eo repetijt. Intellego autem hic hippophaës nomine, non sui generis herbarum, sed suc-
 cum siue liquorem ex lactaria collectum, cui similis purgandi vis infit: nam & hippophaës propriè
 dicti radix lacteo succo turget, qui inde eximitur, perinde ut ex thapsia, & ad purgationes ac-
 commodatur, Dioscoride teste. Hæc itaque Gesnerus. Democritus aglaophotin herbam (in-
 quit Plinius) in marmoribus nascentem, vocat etiam hippophouada, quoniam equæ præcipuè
 cancant eam. Idem Plinius lapathum sylvestre, alijs oxalida, alijs etiam cantherinum vocari as-
 serit, sed cur ita vocetur, non explicat. Est autem quoddam lapathi genus satiuo manus,
 candidiusque ac spissius, ut eiusdem Plinij verbis utar, hippolapathum a magnitudine dictam:
 quod

Hippoglosson.

Lib. 8. simp.

Hippophaëstum.

Hippophaës.

Hippoglosson.

Hipporizon.

Cap. 15.

Hippuris.

Li. 4. c. 12.

Cap. 118.

Potamogeton.

Lib. 27. ca.

10.

Hippophaëstum.

Lib. 21. ca.

15.

Li. 9. Hist.

Plant. c. 15.

Aglaophotis.

Lapathum sylvestre.

Li. 3. Simp.

Hippolapathum.

Hippomathrum.

quod tamen cantherinum ei vocari non puto. Foeniculum sylvestre aliqui teste eodemmet Plinio hippomathrum vocant. Dioscorides hoc nomine foeniculum ceteris grandiore esse ait. Et Strabo in Mauritania hippomathri scapum duodecim cubitos longum & quatuor palmos crassum esse scribit. Galenus author est ita dici ab insigni magnitudine. Sed & hippofelinum quod equapium transtulit Gaza, eodem modo à magnitudine nūcupari videtur, astipulāte Dioscoride:

Trifolium caballinum.

quanquam Nicandri scholiastes aliam etiam rationem addat, quod equorum stranguriæ medeatur: Theophrastus (inquit) hippofelinum in petrosis provenire locis dicit, à magnitudine sic nūcupatum, vel propter equorum stranguriam. Quod autem stranguriæ siue dysuriæ equorum medeatur, clarum est ex Hierocle Hippiatro, qui eo in hoc affectu utitur. Trifolium caballinum in plerisque Italiae locis vocatur lotus pratensis, quod huius pascuis, ut Matthiolus tradit, equi delectentur. Tussilago verò vngula caballina dicta est à similitudine. Germani teste Gesnero mentastrum mentam equinam, oxyn Plinij, siue trifolium acetosum, oxalidem equinam dicunt, ma-

Li. 2. c. 25. Lib. 9.

luam sylvestrem maiorem maluam equinam: Cometæ genus, quod iubas equinas, ut inquit Plinius, imitatur, celerrimi motus, atque in orbem circa se euntes *ἰαπυός* vocatur. Pollux ludum quendam describit, qui *ἐν κοτύλῃ*, & *ἰππᾶς* & *κυβησίδα* dicatur. Is talis est: Puerorum aliquis manibus in tergum reductis confertisque pedinatim digitis, alterum genu innitentem manibusq; oculos eius obnubentem circumfert. Accipitur sanè cotyla pro cavitate, ut hic volam, id est, cavum manus, vel quæ coniunctis mutuò digitis inter utramque manum interius fit cavitate significet. *Ἰππαδα* verò hunc ludum dici apparet, quod qui circumfertur inequitare (quod *ἰππᾶς* καθίζεν Græci dicunt ac si dicas equitabundè insidere, quia diuaticis cruribus alterius humeris aut dorso infideat) videatur (aliter apud nos vapulant pueri, nam ex tergo alterius suspenduntur, tuncque equum pati dicuntur à pædagogo,) *Κυβησίδα* denique quasi *κυβισίδα* (nisi fortè ita legendum sit (quod cum is qui gestat præ pondere inclinato sit dorso & capite, eiusque corporis habitum, qui gestatur etiam imitari cogatur, τῶν κυβισίωντων, id est, vrinantium, vel aliter in caput se deuoventium gestum exprimant. Est & *ἰππᾶς* equitum census, vnde *ἰππαδα τελευντες*

In Solone.

apud Plutarchum, qui censum equestrem soluunt: & in republ. Atheniensium *ἰππᾶς* pars vna erat ex quatuor illis, in quas à Solone populum fuisse distributum alicubi diximus: & *ἰππαδες* θυσίαι, sacrificia, quæ pro equestri illo ordine peragebantur, αἱ περὶ τῶν ἰππίων εἰσὶ τελευνταί, ut Hesychius tradit, vel αἱ αὐτοὶ πέραποιεν ταῖς Πομπαῖς, ut Suidas. Bos quoque ipsa quæ sacrificio illi destinabatur, *ἰππαῖς* vocabatur, ut idem Hesychius tradit. Varino denique *ἰππαδες*

Hippiades statua.

portæ quædam sunt Athenis: fortè quod per eas victima intraret. *Ἰππαδες* verò statuæ sunt equestres mulierum, quales Amazonum. *Ἰππῶδες* quod equo decorum est & conueniens, ut *βλέμμα ἰππῶδες* apud Pollucem. *Ἰππίσκος* Hesychio & Varino est epithema capitis, aut ornamentum muliebte. Idem ornamentum etiam *ἰππῶς* vocari inuenio apud Aristophanem in Equitibus. *Ἰππαπαί* vox fictitia, ut admonent Scholia ad imitationem vocis *ρυππαπαί*, quæ acclamatio nautica est: mentio enim illic de equis fit & hominibus hippagines naues ingressis. Has naues Festus scribit *ἰππαγες*, sed fortè legendum *ἰππηγες* vel *ἰππαγογες*. Grapaldus in numero plurali hippagones dixit, ut agafones, quod doctiores improbant. Sunt autem hippagines naues, vel ut Liuius loquitur, hippagogæ transfuehendis equis destinatæ. Sic enim Suidas, *Ἰππαγογες* τὰς ἰππῆς καὶ ἀδραῖς ἀγασσας ναῦς. Hippagogas dici naues equis subuectandis destinatas, (inquit Cælius) apud Herodotum historia sexta duobus locis obseruauimus: Et aliàs: Apud Pollucem libro primo inter equitum species recensentur, hippotoxotæ, sceuophori, hippogogi & anippi, videtur autem legendum amphippi vel hamippi, ut pluribus ipse Cælius probat eodem in loco. Idem & Stratiotides naues Thucididi nūcupari tradit, quarum vna est functio, uti pugnaturos subuectent pedites, verum quia & equites, inde hippagogos nūcupari quoque eidem.

Hippago.

Alexander ab Alexandro hippagogos milites interpretatur: Græcis (inquit) dissimiles fuere equitum species: nam quidam hippotoxotæ dicti, alij sceuophori, &c. nonnulli hippagogi; multi amphippi, qui equis duobus crebantur. Ego tantummodò de nauibus dici video. Plinius hippagum nominat, siue subaudiendo nauigium, siue substantiuè. Hippagum (inquit) Salaminij inueniunt; loquitur autem de inuentis nauticis: quo loco Hermolaus in suis castigationibus Græcos ait non hippagum sed hypagum appellare. Scoppa Grammaticus hippagium genere neutro Italice interpretatur lo pontone. Sunt autem pontones naues, quibus in trajiciendis annibus loco pontium utimur: Cæsar tertio belli ciuilibus genus nauium Gallicarum esse scribit. Hippophorbus genus est tibiæ, quam Libyes Scenitæ inuenerunt: hac ad equorum pascua utuntur: materia est laurus detracto cortice: nam exempta medulla acutum reddit sonum, & equorum celeritati conuenientem, ut apud Pollucem legimus. Hippobinum Scholiastes in Ranis Aristophanis à lasciuia & coitu dictum scribit, quoniam in magnis rebus Græci *ἰππον*, ut sæpe dictum est, accipiant, sicut *ἰπποπόρνος*, magnus scortator & nimio in mulieres amore insanus. *Ἰπποσύφια*, minus fa-

Li. 2. c. 30.

Hippagogi milites.

stus:

Li. 6. c. 22.

Hippagus.

Li. 7. c. 56.

Hippophorbus.

Hippebinus.

A flus: ἰσπὸκρημνα ῥήματα, sublimia & affectata vocabula, quia Græci aliàs ἀμαξιαία vocant, Ho-
 ratius ampullas & sequepedalia verba. Hippocronia, nugæ, quasi dicas nimium antiqua & obso-
 leta, qualia sub Saturni regno fuerunt; anilia nempe & quæ à sene nugatore proferuntur, vt su-
 præ indicaui. Hippoperas verò non tanquam magnas peras, sed tanquam equestres, hoc est, quas
 equitantes nobiscum ferre solemus, ex ephippijs ferè suspendentes, vocarunt veteres: Mentio ea-
 rum est apud Senecam: *M. Cato Cenforius cantherio utebatur, & hippoperis quidem impositis, vt se-*
tum utilia portaret; uno caballo contentus, & ne toto quidem, cum partem sarcinæ ab utroque latere
dependentibus occuparent. Pompeius bulgas vocat, quod nomen apud Gallos & Germanos perse-
 uerauit. Sunt autem sacculi scortei ad ferenda, quibus in itinere egere solemus. A πῶλος deriva-
 ta sunt πωλοδραμνῶ, id est pullos domo: Sophocli etiam idem est quod παιδαγωγῶ, id est eru-
 dio, vtiturque in homine αὐτὸν ἐν νόμοις πάρος δὲ πωλοδάμειν, id est ipsum moribus oportet
 paternis erudire; hinc πωλοδάμνι, qui equos siue pullos domat & docet, pro quo apud Suidam
 etiam legitur πωλοδραμασις. Sic & πωλεύω quamuis propriè est pullos equinos domo, accipitur
 similiter pro παιδύω, id est pueros erudio, vnde πωλεία & πωλεύσις domitio equorum, cura
 domandi & erudiendi pullitiem equinam, aut etiam cura formandi, (vt Virgilius dixit formare
 vitulos,) & πωλευτικός qui ad domandos erudiendosque equuleos aptus est: ἀπώλευτος vero
 ad ipsos pertinet pullos, qui indomiti sunt, & necdum eruditi. Ab Vlpiano autem de ædilitio
 edicto πωλείαν vsurpari aiunt pro armento pullorum seu equuleorum, vt Varro equariam etiam
 accipit pro armento seu grege equorum; Est & πωλεία fimum pulli asinini quod primum edidit.
 Sic enim Plinius: *Asinini pulli fimum quod primum edidit (polean vocant, Syri) dicitur in aceto pulso.*
 Suidæ denique πωλεία exponitur χρίτη, id est iuba, nisi potius (inquit Henricus Stephanus)
 apud hunc scribendum sit πωλεία χρίτη, pullina seta seu coma. Thesalia quod laudatissimos
 præberet equos modò ἰππιότροφος, modò πωλοτρόφος vocata est: dicitur similiter de homi-
 ne, qui equos alit: αἰσπῶλος qui equos habet varios. Apud Homerum ἀνέρας αἰσπῶλους Scho-
 liastes exponit non solum ποικίλους ἰππιότροφους, sed etiam ταχέως ἰππους ἔχοντας, id est celeres
 equos habentes. Hesychius similiter & ποικιλοπῶλος id est varios habentes equos, & ταχύπῶ-
 λος, ex eo quod αἰσπῶλος, significet κινεῖν, quod est velox esse. Dicuntur igitur αἰσπῶλοι qui va-
 rios & maculosos pullos habent, vel varijs modis domitos & exercitatos, ideoque agiles & perni-
 ces. Εὐπῶλος idem quod εὐἰππος, qui pulchros habet vel fert equuleos. Homerus Ἴλιον εὐπῶλον
 resolutione Ionica & poetica vocat, id est, vt Scholiastes exponit, καλοῖς ἰπποῖς χρώμενον, quasi
 pulchris vtens equis. Εἰσπῶλος, pullos habens equinos. Hesychio etiam est ἰππιότροφος, id est
 equestris, & ἰσπῶλοτροφος qui equos alit. Qui sit εἰσπῶλος suo loco dicetur. Κλυτόπῶλος, pullis
 equorum inclutus, celebris equorum pullitie, Scholiastes Homeri κλυτόπῶλος exponit ἐνδοξὸς ἰπ-
 πους ἔχοντι, id est celebres aut gloriosos equos habenti: & Hesychio κλυτόπῶλος est ἐνδοξὸς πῶλος
 & ἰσπῶλος ἀγαθός, id est, equorum pullis celebris, aut equorum pullitie, & bonus eques siue
 equitator. Λευκῶπῶλος, candidos pullos habens, seu qui albis equis vehitur: epitheton est Solis,
 item diei seu lucis, quibus albi equi tribuuntur, vt suo loco ostenditur. Ταχύπῶλος pernicies
 equuleos habens, qui velocibus equorum pullis vtitur, vel ipsis equis, nam Homerus Græcos, &
 Myrmidones ταχύπῶλους nominat: Exponitur & ἰππιότροφος, id est, rei equestris peritus. Apud La-
 titinos vix vnum aut alterum simile verbū reperio, qualia sunt apud Varronem de re rustica Equi-
 tius & Equiculus siue vt apud Virgilium scribitur, equicolus. Commodius Equiculus vis fortissi-
 mus & patre militari natus Varroni dicitur. Equestris & Rauriaca Colonia Plinio inter Galliarum
 populos numerantur. Ptolomæus Equestrum Sequanorū in Gallia Belgica ciuitatem facit. Eque-
 stres, vt Antoninus in Itinerario apertè scribit, sunt citra Iuram iuxta lacum Lemannum, à quo
 distant viginti millia passuum: quare conijcitur esse Neuidunum, sicut & liber prouinciarum me-
 minit Neuiduni Equestrium, quæ ciuitas hodie vocatur Neuis, vulgo Neau. Sed cum Antoninus
 Equestris prius commemorat, ac deinde lacum Lausunum (qui idem est Lemanno) videtur hæc
 vrbs citra lacum fuisse, vt fortè sit illa quæ hodiè Dupoy vocatur, quæ vox nomini Neuiduni non
 malè respondet, &c. Hæc Sebast. Munsterus in castigationibus circa finem operis de Rhætia al-
 pina. Conijcit autem Gesnerus Neuidunum duplex fuisse, vt alterum differentiarum causa Neuidu-
 num equestrium dictum sit. De equo monte, & saxo eiusdem nominis, alias, si bene memini, di-
 ctum est. Καβαλλάριος teste Varino dicitur communiter, qui Græcis ἰππιός. Caballarij quidem
 nomen apud Gallos, non equitis simpliciter, sed dignitatis nomen est: apud nos verò qui princi-
 pum aut magistratum mandata equites obeunt.

Hippocro-
nia.

Hippopera.

Epist. 88.

In Aiace.

Poleia.

Equaria.

L. 28. c. 13.

Iliad. γ.

Ody. ε.

Iliad. ε.

Equitius.

Aeneid. 9.

Lib. 4. c. 17

Equestris

vrbs.

Caballa-
rius.

M Y S T I C A .

Hom. 5. in
Apocal.
Ecclesia e-
quus albus.
Cap. 10.
Propheta,
Apostoli
equi albi.

Iusti sunt e-
qui albi.

Cap. 39.
Anima sancta.

Cap. 19.

Cap. 3.
Sanctorum
anima equi

Exod. 4.

Corpora è

EQUI nomen mysticè modò in bonam, modò in malam partem accipitur. D. Augustinus exponens hæc beati Ioannis verba: *Et ecce equus albus & qui sedebat super eum, habebat arcum & data est ei corona, & exiit vincens.* Equus albus (inquit) ecclesia est, sessor Christus. Iste equus Domini cum arcu bellico per Zachariam hoc modo antè promissus est, *Visitavit Dominus Deus gregem suum domum Israel, & disposuit eum sicut equum speciosum in bello, & ex eo disposuit, & ex eo arcus in ira & ex eo exiit omnis insequens.* Equum enim album intelligimus prophetas & apostolos: Equitem coronatum habentem arcum, cognoscimus nõ solum Christum, sed etiam Spiritum Sanctum: cuius verbo prædicatores tanquam sagittæ ad cor hominum pertingerent & vincerent incredulitatem, Coronæ super caput, promissa per Spiritum Sanctum intelligenda sunt. Beda in eandem sententiam: Ecclesiæ (inquit) quæ super niuem dealbata est, Dominus præsidet & spiritalis doctrinæ contra impios arma ferens, victor in suis coronam percipit: Et rursus: Equus albus ecclesia, eques qui illi infidebat, dominus est, qui habebat arcum, quia contra potestates aereas & bella veniebat, dataque est ei corona quia regnum mortis moriendo subuertit. D. Ambrosius verò in suis ad apocalypsin cõmentarijs per albos istos equos iustos designari asserit, qui erant ante diluuium, quoniam hi propter innocentiam albi dicuntur: sessorum equi ait esse dominum qui in sanctis suis æternaliter præsidet. Et D. Gregorius exponens illud Iobi: *Deridet equum & ascensorem*: cum equum dixisset esse vnique sanctæ animæ corpus suum, quod videlicet nouit & ab illicitis continentia freno restringere & rursus charitatis impulsu in exercitatione boni operis relaxare equitis ergò nomine, animam sancti viri exprimi quæ iumentum corporis bene subditum regit. Hinc & Ioannem apostolum ait in Apocalypsi dominum contemplatum dicere: *Et exercitus qui sunt in celo iequabantur eum in equis albis.* Multitudinem quippe sanctorum, quæ in hoc martyrij bello sudauerat, rectè exercitum vocare: qui idcirco in equis albis (inquit) sedere referuntur, quia nimirum eorum corpora & luce iustitiæ & castimoniæ candore claruerunt. At verò D. Hieronymus declarans illud Abacuc: *Qui ascendens super equos suos, & quadrigæ tuæ saluatio*; equos sanctorum animas interpretatur his verbis: Quæro equos, super quos ascendit dominus, & puto non esse alios, nisi sanctorum animas, super quas ascendit sermo diuinus, vt & ipsas saluet & alios per eas. Ponamus equorum exempla. Sponsus loquitur in Cantica Canticorum; *Equitatui meo in curribus Pharaonis assemblaui te proxima mea.* Non quod Christus ecclesiam, vel sermo Dei animam quam sponsam suam vocat, quadrigis comparet Pharaonis, sed quod omnis anima, quamuis sancta sit atque perfecta, ad Deum comparata, quasi currus Pharaonis sit & iumentum. Vnde & Moyses loquitur ad dominum: *Ego sum à dorso,* id est irrationalis: Et Dauid: *Ut iumentum factus sum apud te*: non quod absolutè iumentum sit, sed quod apud Deum iumentum sit. His equis illi contrarij sunt, quod habet Pharaon, de quibus & dicitur. *Equum & ascensorem proiecit in mare.* Huiusmodi equitatio non salus est, sed perditio. Quæramus & alios equos, quibus ascendit dominus: In quarto regum libro legimus surrexisse manè ministrum Helisei & egressum vidisse exercitum ambientem ciuitatis muros & equos & currus: Et postquam ad preces prophetæ aperti sunt oculi eius, aspexit (inquit) & ecce mons plenus equis & quadrigæ igneæ in circuitu Helisei. Diligenter attende quòd equi videantur & currus, & tamen in tantis millibus equorum & curruum nullus ascensor. Horum equorum ille erat auriga & ille rector, de quo Psalmista canit: *Qui sedes super Cherubin, ostendere.* Talibus equis, talique curru, & Elias raptus ad cælum est. Vidit & Ioannes equos candidos & sessorum eorum, è quibus corpora in gloria resurgentium puto esse equos candidos, sessorum autè sanctorum animas. Si quis verò peccator est, & mei similis, sedebit in equo nigro, & dicitur de eo: *Dormitauerunt omnes qui ascenderunt equos.* De talibus equis scriptum est: *Fallax equus ad salutem. Caro enim concupiscit aduersus spiritum & sapientia eius inimica est Deo.* Hoc dictum sit de his, qui corpora diligunt, & in nigris sedent equis. Nos autem animas nostras in equos & in currus domini præparemus, qui ascendit in Paulo, ascendit in Petro & in huiusmodi curribus equitans. D. Gregorius equi nomine sanctum quemque prædicatorem accipi ait, propheta attestante qui ait: *Misisti in mare equos tuos, turbantes aquas multas*: Quietæ quippe aquæ iacuerunt, quia humanæ mentes dum sub vitiorum suorum torpore sopitæ sunt. Sed equis Dei mare turbatum est, quia missis sanctis prædicatoribus, omne cor quod pestifera securitate torpuit, impulsu salutiferi timoris expauit. Hoc itaque loco equi nomine sanctus prædicator accipitur, cum beato Iob dicitur: *Nunquid præbebis equo fortitudinem, aut circumdabis collo eius hinnitum?* Verus quisque prædicator ante fortitudinem & post hinnitum,

num, id est vocem prædicationis accipit, quia cum in se prius vitia extinxerit, tunc pro erudiendis alijs ad vocem prædicationis venit. Equus iste habet fortitudinem, quia aduersa constanter tolerat, habet & hinnitum, quia ad superna blandiens vocat. Et notandum quare hinnitus qui interiorius nimirum per guttur ducitur, equi collo circumdari, id est quasi per gyrum trahi exteriorius dicatur, quia videlicet prædicationis vox de internis emanat, sed extra circumdat. Nam quo alios ad bene viuendum suscitatur, eò ad bene agendum & opera prædicantis ligatur, ne extra sermonem actio transeat, ne voci vita contradicat. Similiter D. Ambrosius declarans hoc Apocal. *Et similitudines locustarum, similes equis paratis in prælium*, sæpe per equos ait sancti prædicatores designantur; sicut Abacuc propheta in cantico suo loquitur dicens: *Viam fecisti Domine in mari equis tuis in luto aquarum multarum*, quando initio fidei pacem mundo largitus est: ut apostoli Domini per vniuersas gentes quæ per mare & luto designatæ sunt, possent discurrere & semina fidei spargere. Equi ergò Dei ad prælium armabantur, ut genus humanum de potestate Diaboli eruerent. Locustæ verò similes equis paratis in prælium esse dicuntur, quia sicuti prædicatores sancti tota virtute laborant, ut quoscunque possunt de laqueis diaboli eripiant, ita & hæretici ad hoc semper armantur, ut quoscunque possint decipere, in baratrum suæ damnationis inuoluant. Apud eundem Ambrosium equi duodecim iuges sunt apostoli, Christus eorum auriga. Habet (inquit) equos suos Christus, de quibus dicit propheta: *Immisisti in mare equos tuos turbantes aquas multas*, eò quod gentium populos qui mouentur, ut aquæ multæ & excitantur ut fluctus aquarum multarum, euangelizando commouerint apostoli, ut assurgentes à terrenis idolorum ceremonijs in Christum crederent: Et supra ait: *Ascendisti in equos tuos; equitatus tuus sanitas*. O bonorum equorum duodecim iugum mirabile, quibus fræna pacis, habenæ sunt charitatis, constricti inter se concordia vinculis & iugo fidei subiecti, quatuor retis euangelij mysterium totius orbis finibus inuehentes bonum aurigam portantes Dei verbum, cuius flagello fugatæ sunt illecebræ seculares, exterminatus mundi istius princeps, iustorum cursus impletus est. O rationabilium equorum grande certamen, o mirandum mysterium: rota intra rotam currebat & non impediabatur. In quatuor partes ibant rotæ & non conuertebantur retrorsum, quia spiritus vitæ erat in ijs, qui currebant in quatuor partes totius mundi & sine offensione currebant, quia bona equorum via quadrabat. Currebant igitur equi, quia non dormiebant, qui ascenderant equos. Animarum igitur nostrarum auriga Iesus, qui nos quoque vult ascendere equos nostros, id est, nostra corpora & vigilare semper, ne dicatur nobis: *Dormitauerunt qui ascenderunt equos*. Transendum est hoc mare impigrè, vix transitur à vigilantibus. Si quis autem dormierit, transire non poterit, sed demergitur, ut Ægyptius cuius & anima & corpus interijt. Equum enim & ascensorem proiecit in mare, qui non sequebantur legem, sed prosequabantur. Hæc ille. Sed & D. Hieronymus explicans hoc Esaïæ, *Et annuntiabunt gloriam meam in gentibus & adducent omnes fratres vestros de cunctis gentibus donum domino: in equis & in quadrigis & in lecticis & in mulis & in carrucis, ad montem sanctum meum*: Equos scribit & quadrigas & lecticas & mulos atque carrucas & diuersigenneris vehicula, angelica posse intelligi ministeria, de quibus alibi ad Deum dicitur: *Ascende super equos tuos, & equitatio tua salus*. His equis, curribus & quadrigis Elias raptus ad cælum est, & Heliseus circumdari se atque feruari, nescienti puero demonstravit. Et Zacharias vidit in nocte: *Ecce vir ascendit super equum rufum, & iste stabat in medio duorum montium umbrosorum & post eum equi rufi & sturnini & varij & albi, & dixi, inquit: Quid sunt isti domine? Et ait ad me angelus qui loquebatur in me. Ego ostendam tibi, quid sint isti. Et respondit vir qui stabat in medio montium & ait ad me. Isti sunt quos misit dominus, ut perambulent omnem terram*. Ioannes quoque in Apocalypsi hæc se vidisse testatur: *Vidi cælum apertum, & ecce equus albus & qui sedebat super eum vocabatur fidelis & verus & cum iustitia iudicans & bellator: Oculi autem eius quasi flamma ignis, & super caput eius diademata plurima: habens nomen scriptum, quod nemo nouit nisi ipse: & amictus erat veste aspersa sanguine, & vocabatur nomen eius verbum Dei: & exercitus in celo sequebatur eum in equis albis, vestitus bysso albo atque mundissimo; & de ore eius egrediebatur gladius acutus, ut in ipso percuteret gentes. Equo rufo sedebat dominus atque saluator, humanum corpus assumens: cui dicitur: *Quare rubra sunt uestimentum tua? Et, Quis est iste qui ascendit in Edom, fulua uestimenta eius in Bosra? Et sequebantur eum variorum colorum equi, vel in martyrio rubri, vel sturnini in volatu, vel varij in virtutibus, vel candidi in virginitate. Equo autem sedebat albo, quando post resurrectionem, immortale & incorruptum corpus assumpsit. Et, quicumque eum sequebantur, candidis utebantur equis, incorruptis videlicet immortalibusque corporibus. Diuus quoque Ambrosius per equum rufum qui aureo colori parumper appropinquat, velut si aureo purpureum admisceas, non incongruè viros sanctos, qui ante legem fuerunt, posse intelligi existimat, eò quod & sapientia claruerint, quæ per aurum figuratur, & in persecutionibus & aduersis constantes fuerint, quæ per sanguinem figuratur. Per equos nigros, doctores legum posse intelligi: Nigredo enim**

Cap. 9.

Apostoli.
Psal. 118.
Abacuc. 3.Lib. 18. in
Esaïa c. 66.
Angelica
ministeria.

Equus rufus viros sanctos denotat.

enim equi (inquit) siue obscuritatem legis quam docuerunt, siue duritiam. Nam & Moyfes velamen habebat super faciem suam, eo quod splendor vultus eius, id est spiritalis intelligentia in lege, à lippientibus oculis non posset videri. Quæ de quarto equite dicuntur, ad Antichristum pertinere; sed quia superiores tres equites in bonam partem (inquit) interpretati sumus, vt conuenirent cum apertioribus trium sigillorum, ordinis rectitudo cogit, vt & istum in bonam partem intelligamus, quatenus concordet cum apertione quarti sigilli, quam ad prophetas pertinere demonstravimus. Equus igitur pallidus prophetas significat. Pallor verò diuersis modis accidit hominibus. Aliquando namque pauore, aliquando languore, aliquando morte totum corpus occupante, multisque modis alijs pallefcunt homines. Prophetæ ergò qui populo peccanti prædicabant, quod in rapinam & gladium & perditionem darentur, non inconuenièter colorem pallidum habuisse dicuntur. Sessor huius equi etiam dominus est, qui in prophetis suis inhabitauit. Sed valde durum videtur, quod nomen mortis habuisse dicitur. Ipse enim vita est omnium electorum suorum, sicut ipse dicit: *Ego sum vita*. Sed si diligenter scripturas inspexerimus, inueniemus Dominum nostrum Iesum Christum etiam mortem vocari. Nam sicut vita est omnium electorum quibus quotidie vitam eternam elargitur, ita & mors dici potest, reproborum quos pro sceleribus suis quotidie morti tradit perpetuæ. Ipse enim habet potestatem animam & corpus perdere in Gehennam. Nomen ergò mortis habuisse dicitur, quia Israëlitico populo peccanti mortem intulit, sicut in cantico Deuteronomij, ipse manifestè demonstrat, cum dicit: *Ignis succinctus est in furore meo & ardebit usque ad inferni nouissima: deuorabitque terram cum germine suo & montium fundamenta comburet &c.* Hunc equitem infernus sequebatur, quia omnes qui comminationes prophetarum, quas ex ore Domini ad populum protulerant, contempserunt, infernus absorbit. Apud Zachariam dicentem: *Vidi per noctem & ecce vir ascendens super equum rufum, & ipse stabat inter myrteta, quæ erant in profundo, & post eum equi rufi, varij & albi &c.* D. Hieronymus equum hunc rufum Hebrais Michaëlem Archangelum putari scribit, qui vltor iniquitatum & peccatorum sit Israë: & quid steterit inter myrteta, quæ erant in profundo: myrtos intelligi velle prophetas & sanctos, qui in medio captiui populi versabantur, & erant in profundo: Virum autem id est Michaëlem equi rufi (inquit) & varij & albi sequebantur, ordine vt existimant, commutato: vt albi Medos, Persasque significant, quia sub ipsis dimissa captiuitas & templum instauratum est. Varij Macedonas, quorum nonnulli amici, alij persecutores fuerunt. Plenissimè super hoc Danielis vltima visio loquitur Rufum verò regnum cruentum & sanguinarium quod populum interfecerit, templumque subuerterit. Alij verò ordinem, qui scriptus est, conseruantes, virum qui ascenderit super equum rufum & equos rufos & varios & albos quatuor (inquit) regna interpretantur: primum & secundum sanguinarium, Assyrios & Chaldaeos, quorum primi decem tribus sub Salmanasar duxere captiuias: secundum Iudam & Beniamin incensa Hierusalem ciuitate temploque subuerso. Tertios & quartos varios & albos, Medos significari putant & Persas, quorum alij clementes fuerunt, vt Cyrus & Darius filius Hystaspis & Assuerus, quem Græci artaxercem vocant: sub quo Hester impletur historia: alij crudeles, vt Cambyfes & cæteri. Vidente ergo propheta virum ascendentem super equum rufum & post eum equos rufos, varios & albos & ignorante quod viderat, visionisque suæ cupiente scire rationem atque dicente. *Quid sunt isti Domine mi?* Angelus qui loquebatur in eo, promittit se esse dicturum: & illo reticente, vir qui stabat inter myrteta commemorat. Ista sunt regna quibus præcepit dominus vt perambularent terram & suæ eam subijcerent potestati. Denique angeli qui regnis & nationibus præsidebant, non ad alium veniunt, sed ad ipsum virum & angelum domini qui stabat inter myrteta & dicunt. *Perambulauimus terram & ecce omnis terra habitatur & quiescit.* Et est sensus: Omnia sub nobis regna tuta sunt & pacata, nec aliqua premuatur angustia. Ex qua responsione angelus qui interpellabat pro Israë, occasionem accipit pro populo deprecandi, & dicit ad Dominum: *Cum omnis orbis quietus sit & pacatus, quare domine non misereris Hierusalem & urbium Iuda: maximè cum secundum promissa tua captiuitatis tempus expletum sit?* Responditque dominus angelo qui loquebatur in propheta verba bona, verba consolatoria: bona de futurorum promissione, consolatoria de præsentium necessitate. Hæc iuxta literam, ne videremur cælare nostros quæ à peregrinæ linguæ magistris didicimus: Cæterum ecclesiarum magistri, noctem, in qua cernitur visio, obscuritatem mysticæ visionis intelligunt. Posuit enim Deus tenebras latibulum suum. Et iuxta septuaginta interpretes de eo dicitur: *Abyssus sicut vestimentum amictus eius.* Vir autem qui ascendebat super equum rufum, dominus ac saluator est, qui dispensationem nostræ carnis assumens, audit in Esaia: *Quare rubra sunt vestimenta tua?* Hic qui nunc captiuo populo rufus ostenditur, in Apocalypsi Ioannis, in candidis vestibibus & in candido equo sedere describitur. D. Augustinus atque etiam Beda post explicatum eum Apocalypsi de equo albo locum, sequentem visionem explicantes de equo rufo: *(Et cum aperuisset sigillum secundum, augetur secundum animal dicens, Venite & videte*

vide: Et exijt alius equus rufus, & sedenti super eum datum est tollere pacem de terra, & ut inuicem occiderent, & datus est ei gladius magnus) equum hunc rufum interpretantur populum finistram, & malum, ex fessore suo diabolo sanguinolentum, qui contra victricem vincentem Ecclesiam exijt: quamuis legamus (inquit Augustinus) secundum Zachariam equum domini rufum: sed ille suo sanguine erat, hic alieno. Cui datus est gladius magnus vt tolleretur pacem de terra, scilicet suam pacem, hoc est mundanam: nam Ecclesia æternam pacem, quam sibi Christus reliquit, habet. Sicut ergo supradictum est, equum album Ecclesia n̄ dicit, fessorem eius Christum per Spiritum Sanctum. Arcus quem tenebat in manu, præcepta eius sunt, quæ per totum mundum, velut sagittæ acutæ potentes ad interficienda peccata, & excitanda fidelium corda directæ sunt. Corona in capite eius, promissio vitæ æternæ est. Equum rufum, malum populum, fessorem eius diabolum. Quem ideo dixit rufum, eò quod multorum sanguine esset rubicundus. Quod autem, datus est ei gladius acutus, & tollere pacem de terra, hoc est, quod Diabolo suadente homines mali iugiter inter se lites, & discordias vsque ad mortem excitare non cessant. Et in equo nigro intelligitur populus sinister Diabolo consentiens. Quod autem stateram habebat in manu, hoc ideo est, quia dum se fingunt mali iustitiæ libram tenere, sic plerumque decipiunt. Quod dixit, vinum, & oleum ne læseris, in vino sanguis Christi, in oleo unctio chrisimatis intelligitur. In tritico, & hordeo: tota Ecclesia siue in magnis, siue in minimis, aut certè in præpositis, & in populis. Et in equo palido homines intelliguntur mali, qui persecutiones excitare non desinunt. Isti tres equi vnum sunt qui exierunt post album, & contra album, & fessorem habent Diabolum, qui est mors. Tres ergo equi, fames, & bella, & pestis intelliguntur: quod etiam Dominus in Euangelio suo prædixit, quæ etiam fiunt, & imminente die iudicij amplius futura sunt, &c. Iam verò equi nomen simpliciter usurpatum, plerumque in malam partem accipitur, Diuus Gregorius aliquando lubricam prauorum vitam signare scribit: scriptum enim est: *Nolite fieri sicut equus, & mulus, quibus non est intellectus: & per alium Prophetam dicitur: Equi amotores, & emissarij facti sunt, unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat.* Similiter Diuus Hieronymus exponens illud Micheæ: *Auferam equos tuos de medio tui*, sic scribit: *Auferam id est, interficiam equos tuos de medio tui, id est de principali cordis tui lasciuientes impetus, & equorum more ruptis vinculis proruentes, & currus tuos, quibus tibi in vitijs tuis placebas, & peccata peccatis consocians, quasi triumphans, in quadrigis ferebaris.* Et declarans illud Amos. *Et auferetur factio lasciuientium*; pro quo LXX. habent: *Auferetur hinnitus equorum ex Ephraim*, hoc pacto scribit: *Allegoricè principes hæreticorum, qui propter delicias suas, meam populum deuorarunt, & nihil patiebantur super contritione Ioseph, primi ducentur ad pœnas, & auferetur hinnitus equorum ex Ephraim.* Qui in scripturis Sanctis dupliciter accipitur, aut in superbiam malorumque consensum, vt ibi: *Hi in curribus, & hi in equis: & ibi Fallax equus ad salutem.* Et regibus Israel precipitur, ne sibi multiplicent equos. Et in libro Iob: *vox equi clangori tuba comparatur.* In libidinis verò magnitudinem, & effrenatum cordis desiderium, vt in Hieremia, qui luxuriosos adulterosque describens, intulit: *Vnusquisque super uxorem proximi sui hinniebat.* Et exponens illud Psalmistæ. *Non in fortitudine equi voluntatem habebit.* Ego (inquit) puto equos, homines esse peccatores, & equites Dæmones, qui equitant in eis. Si quando ergo viderimus aliquem fratrem persequentem, & inimicum esse, sciamus, quia ille equus est. Cæterum equus Diabolus est. Qui sua lancea nos percutit. Ille currit, & ille percutit: sed, & ipse equus calcatibus ducitur, confoditur, & inuitus insanit. Origines quoque homilia decimaquinta, super Iesum Naue, declarans illa verba *Equos eorum subneruauit, & currus eorum exersit igni*, in hæc verba scribit: *Nos scripturam sanctam sibi metipso conferentes, & spiritalibus spiritalia comparantes, requiramus quid est quod de asinis quidem non est scriptum, quia subneruati sunt, nec Madianitarum spolia, vel animalia interempta dicantur, sed profuisse Israeliticis vsibus. De istis autem, qui non habent asinos, sed equos, præcepit ipse Dominus, & dixit: *Equos eorum subneruabitis.* Quod, & Iesus, sicut à Domino mandatur, explenit. Putamus hæc accidisse fortuito, vt equi hostiles interimerentur, & asini seruari, & in præceptis Dei fortuita aliqua arbitramur incidere? An dignius videtur vt patemus magis in his scripturis mysticum aliquid indicari? Deniq; & filij Israel nunquam equis vsi esse referuntur, & lex nihil de equis, sed de asinis mandat, vtpotè de animalibus, quæ ad humanos labores iuuandos, & ad onera eorum portanda videntur existere, equi verò magis ad hominum perditionem. Hoc enim est, quod per eos in prælijs geritur. Lasciuus motus animal, & superbæ cervicis accipitur. Sunt ergo asini frequenter à scriptura in typo gentium positi, sicut & saluator ostenditur supra asinum sedens, nunquam autem equo sedens refertur, sed, & cū discipulos mittit ad soluendam asinam, & pullum asinæ, dicit eis: *si quis vos interrogauerit, dicite quia Dominus est qui eis opus habet,**

Populus sinister, & malus, equus rufus. Equus Domini vt rufus dicitur.

Equus niger populus diabolo consentiens.

Equus palidus.

Fames, bella, & pestis.

Li. 31. Moral. c. 18.

Lubrica malorum vita.

Principes hæreticorum.

Hinnitus equorum.

dupliciter accipitur.

Libido per hinnitum indicata.

Equi homines peccatores.

Diabolus equus.

Asini ad onera, equi ad nostram perditionem.

& sedens super eum, ingreditur Hierusalem, nunquam equo sedens, ingressus esse dicitur. Sed, & propheta de ipso ita pronunciauerat, quod sedens asino veniret ad Hierusalem, dicens: *Ecce rex tuus mansuetus, sedens super subiugalem, & pullum asinae nouellum. Et exterminabit currus Effrem, & equum ex Hierusalem.* Vides ergo quomodo secundum prophetæ sententiam, qui super asinum sedet, exterminabit currus Effrem, & equum de Hierusalem. Et ideo videntur mihi asini quidem (vt diximus) figuram seruare eorum, qui ex gentibus credunt, super quibus sedisse dicitur dominus: equi verò qui exterminantur, & currus, figuram tenere eorum qui in cælestibus positi, per lasciuiam, & superbiam deciderunt, quando vel ad filias hominum concupiscendas semetipsos incestatores præbuerunt, vel secuti sunt illum, qui dixit: *Ponam super nubem sedem meam, & ero similis altissimo.* Inde fortassis est, quod propheta dicit: *Falsus equus ad salutem.* Et iterum dicit de his, qui in dæmonibus confidebant: *Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine domini nostri magnificabimur.* Neque enim currus, & equos Deo contulisset, quantum ad inuocandum spectat: sed vtique hoc ostendit, quia sicut nos inuocamus Deum verum, ita illi inuocant currus, & equos id est dæmones, quos inuocabant gentes illæ, quæ aduersus Israel bellum gerebant. Sed, & Aegyptiorum equos commemorat scriptura, & istos ipsos, quos nunc interimi iubet. Vnde hoc intelligatur, quod in typo quidem asinorum gentes, quæ ad credulitatem veniunt, merito, reseruantur: in typo verò equorum, & curruum dæmones, qui humanæ saluti aduersarij sunt: & inimici, merito perimuntur. Sed, & si passiones corporis, id est, libidinem, lasciuiam, vel superbiam ac leuitatem, quibus infelix anima velut equitans veſtatur, & fertur ad præcipitia, equos nunc dici, & currus intelligamus, & ipsos esse, qui ex præcepto Dei subneruari iubentur, non erit rationi nostræ contraria intelligentia. Subneruatur quippe equus quando ieiunij, & vigilijs, & omni abstinentiæ afflictione corpus humiliatur. Et currus igni exuruntur, cum in nobis completur sermo domini dicentis. *Ignem veni mittere in terram, & quam volo vt accendatur?* Quo igne se iam illi ardere confessi sunt, qui dicebant. Nonne cor nostrum ardens erat intra nos, cum adaperiret nobis scripturas? Ideò ergo, & falsus equus dicitur ad salutem, si motus corporis nostri ferri permittamus infrænes, nec abstinentiæ iugo lasciuiam carnis, & superba colla subdamus. Sed nunc si quis fortè ex his quæ dicimus, Dei verbis stimuletur, atque compungitur, & is qui hesternodie pronus, & feruidus tanquam equus, in libidinem ferebatur, hodie si his auditis, poenitet, conuertitur, ac secundum prophetam à Dei timore confixus: refrænât se, & reuocat à peccato, & pudicam dehinc, castamque diligit vitam, videbimur etiam nos gladio Dei euaginato subneruasse equos, & magis per hoc dignè impletur præceptum Dei, quam si animalia quis equini generis de spolijs hostium capta subneruet. Quorum autem equi subneruantur? *Equos* (inquit) *Iabin subneruandos.* Iabin autem prudentia interpretatur vel sensus. Quæ est ista prudentia vel quis sensus cuius subneruandus est currus? Illius nimirum, de qua dicit Apostolus. *Qui prudentia carnis, inimica est Deo.* Et ille sensus, de quo dicit *Inflati sensu carnis suæ.* Iabin verò rex Asor. Asor autem aula interpretatur. Hæc est Asor, quæ omnium horum regnorum obtinere dicitur principatum, qui intelligitur princeps huius mundi, regnans in aula, id est super terram, vel quod maius est in vitij carnis. Sed, & omnium illorum regum, quorum vim secundum nominum suorum interpretationem, iam antè exposuimus, equi ab Iesu dicuntur interfici. Quorum nos si rectè sub Iesu duce militamus, debemus in nobismetipsis abscindere vitia, & accepto spiritali gladio subneruare nomen istum equitatum pessimorum vitiorum. Sed, & currus debemus incendere, id est, omnem à nobis arrogantiam, & elationis spiritum resecare, vt ultra non in equis neque armis, sed in nomine domini Dei nostri inuocemus. Et Homilia sexta super Exodum, exponens illud: *Homines Equum, & ascensorem proiecit in mare:* Homines (inquit) qui nos insequuntur, equi sunt, vt ita dicam, omnes qui in carne nati sunt, figuraliter equi sunt. Sed hi habent ascensores suos. Sunt equi, quos dominus ascendit, & circumeunt omnem terram, de quibus dicitur: *Et equitatus tuus Iudas est salus.* Suum autem equi ascensorem habent diabolum, & angelos eius. Iudas equus erat, sed donec ascensorem habuit dominum, de equitatu fuit salutis. Cum ceteris enim Apostolismifus, ægrotis salutem, & sanitatem languentibus præstabat. Sed vbi se diabolo substravit (post buccellam enim introiuit in illum Sathanas) & ascensor illius factus est Sathanas, & illius habens ductus, aduersus Dominum, & saluatorem nostrum cœpit æquitare. Omnes ergo qui persequuntur sanctos, equi sunt hinnientes, sed habent ascensores, quibus auguntur, angelos malos, & ideo feroces sunt. Si ergo videris aliquando persecutorem tuum nimis feruentem, scito quòd ab ascensore suo damone perurgetur, & ideo sæuus, ideo truculentus est. Et Homilia prima in Iob, exponens illud iuxta LXX. *Equites fecerunt sibi tria cornua:* Qui fuerunt (inquit) equites qui tria cornua sibi fecerunt, hoc est, triplici modo se armauerunt, qui tri-

Asini quos
significent,
quid equi.

Equos sub-
neruare
quid.

Equi qui
Iesu dicantur
interfici.

Homines
qui equi
dicti.

Iudas est
salus.

Persecuto-
res sancto-
rum equi
sunt.

Equites
tria cornua
habentes qui

qui triplici pralio circumdederunt camelos? Illi fuerunt spirituales equites, id est, aërei spiritus, qui terram peragrant, qui pelagus transeunt, qui aërem peruolant, qui omni vento & aqua, atque omnibus tempestiuis procellis vehementiores sunt atque velociores in aëre sua iniquitate. Vnde etiam equites dignè appellantur. Qui super omnes luxuriosos atque impudicos sedent, tanquam super equos, & iuxta nequitiam tuam exagitant illos & ad suæ iniquitatis atque impudicitiae perfectionem omnes insectantur illos, de quibus dicitur. *Adulter sicut admissarius sub omni sessore hinnit. Et, Nolite fieri sicut equus, & mulus, in quibus non est intellectus. Et adhuc. Equi admissarij facti sunt, unusquisque ad uxorem proximi sui hinniebat.* Isti ergo tales sunt equi diaboli, isti sunt equi maligni. Isti, & omnes qui eiusdem seruiunt iniquitati. Isti quorum pedes iniquitatibus currunt. Huiusmodi namque equorum pedes veloces sunt ad effundendum sanguinem. Equites sunt nequissimi dæmones atque aërei spiritus. Talis enim equus fuit olim Nabuchodonosor, sed non iugiter, sed septem annis tantum, quibus à nequissimis equitibus, id est, dæmonibus imparcenter est exagitatus. Talis equus fuit & ille qui in Euangelijs à legione similiter per deserta, & per montes vrgebatur, donec veniens dominus illos quidem malos equites, id est, dæmonas effugauit, & illum miserum liberauit. Alijque innumeri à sæculo, alij apertè, alij verò occultè, diuersè, ac variè dæmonum equi effecti sunt, quibus vniuersis, cum essent immundi, atque execrabiles, in malis vsi sunt eis nequissimi dæmones. Alijs sanè ad velocitatem homicidij, & sanguinis, deuastrationis quoque, atque nequissimi lioris, & omnium quæ voluntas diaboli atque opus exigebat. De istis ergo equitibus dicit iste: *Equites fecerunt tria cornua & circumdederunt camelos.* Tria cornua fecerunt, hoc est, finxerunt, consimulauerunt, armauerunt, utpote equites equis sedentes, atque vniuersam armaturam habentes, timorem ostendentes, atque fortitudinem demonstrantes. O quàm multiplicem inquisitionem atque disputationem habet hic sermo. Tria cornua fecerunt, pro peculij consumptione & filiorum perditione atque corporis plaga, superare eum nitentes. Tria cornua fecerunt, quia & cum eo tertio congressi sunt: Semel sanè, cum omne peculium atque filios subito interfecerunt. Secundò, quando totum corpus eius putredine ac vermibus repleuerunt. Tertio, quando per uxorem seduxerunt & amici culpauerunt. Adhuc autem tria cornua fecerunt, tanquam tria præcipua ac singularia, id est, fidem, spem, charitatem, prædari eum conantes. Fidem quam in Dei culturam habuit, spem æternæ liberationis ac cælestis refrigerij, charitatem circa Deum, qua nihil est maius neque in hoc sæculo, neque in futuro. Pro his ergo omnibus fecerunt tria cornua nequissimi dæmones, &c. Beda quoque in explicatione huius sententiæ Iobi: *Cum tempus fuerit, in altum alas erigit, deridet equum & ascensorem eius, equum interpretatur diabolus: equitem diaboli ministrum.* Et mox ad hæc eiusdem: *Nunquid præbebis equo fortitudinem & circumdabis collo eius?* Hunc equum (inquit) aduersariam potestatem arbitror intelligendum, qui sit pallidus, ut in Apocalypsi scribitur, quem sequitur mors & infernus: Et qui in Zacharia propheta rufus dicitur, mortibus scilicet hominum & cruore respersus. D. Hieronymus verò in hæc Nahum prophetae verba: *Vox flagelli & vox impetus rotæ & equi frumentis & quadrigæ feruentis & equitis ascendentis & micantis gladij & fulgurantis hastæ & multitudinis interfectæ & grauis ruinae, nec est finis cadauerum.* Habet autem Ninive (inquit) & equum persequentem, cuius hinnitus & vngula terram fodiens & pectus æstuanis semper bella desiderat: loquente domino contra diabolus: *De longè odoratur bellum: Cum saltu & clamore non parcat fugientibus, nec finit abire terga vertentes, sed persequitur, ut prosternat, interficiat, conculcet, illudat.* Est quoque in Ninive & vox quadrigæ feruentis, quales puto habuisse Pharaonem quæ à Domino submersæ sunt. Ad hanc quadrigam quatuor iunguntur equi, quatuor scilicet perturbationes, de quibus & philosophi disputant & Maro non tacet, dicens: *Hi cupiunt, metuuntque, dolent, gaudentque: His equis & hac quadriga, Ninive cuncta perturbat.* Sed & equitis ascendentis vox in ea personat, qui arte quadam & gyro præparatus ad bellum non absque periculo contra se pugnantis incedit. Habet hic eques sermonis gladium exacutum cotæ dialecticæ & Rhetoricæ artis oleo læuigatum, habet arma fulgentia, transfigurante se Sathana in angelum lucis, quæ arma apostolicæ armaturæ contraria sunt. Idem explicans hoc Zachariæ: *Ecce rex tuus veniet tibi, iustus & saluator: ipse pauper & ascendens super asinam & super pullum filium asinae, & disperdam quadrigam ex Ephraim & equum de Hierusalem: asinam subiugalem, & pullum nouum interpretatur vtrumque populum, circumcisionis & præputij, quorum prior grauissimum legis portauerat iugum, sicut in actis Apostolorum scriptum est: Nec nos nec patres nostri portare graue legis iugum.* Vnde & Paulus scribit ad Galatas, qui circumcidi volebant: *State, & nolite iterum iugo seruitutis contineri.* Pullus autem nouus, gentilium

Nabuchodonosor equus factus.

Tria cornua facere quid.

Aduersaria potestas equus dicta. Equus Ninive.

Quatuor equi quatuor perturbationes.

Asina subiugalis quæ populum inducet.

gentilium multitudo frena non habens legis; nec rectus ab aliquo, sed semper in precipitijs, & in voraginibus idolatriæ elisus atque contractus, domini sessione didicit ambulare, & rectam viam ingredi. *Et disperdam (inquit) quadrigam ex Ephraim.* Adhuc ex Dei patris persona dicitur: quod quadriga, siue currus ex Ephraim pereat & equus de Hierusalem. Et interim secundum literam hæc loquitur. *Non erunt prælia: omnibus Christi aduentu, & natiuitate pacatis.*

Ephraim
quid.

Porrò secundum altiore intelligentiam, Ephraim refertur ad hæresium multitudinem quæ interpretatur *עפר ופופיא*, hoc est vbertas & frugum abundantia, de quibus scriptum in Psalmo 77. *Fili Ephraim intendentes, & mittentes arcum, conuersi sunt in die belli.* De his quadrigis, & curribus legimus. *His in curribus & hi in equis, nos autem in nomine Domini Dei nostri inuocabimus: ipsi obregati sunt, & ceciderunt, nos autem surreximus & erecti sumus.* Equus qui disperditur de Hierusalem, ille est de quo legimus. *Fallax equus in salutem.* Et in Hieremia: *Qui luxuriæ vocabant, & libidini, audiunt: Equi insanientes in faminas facti sunt mihi: unusquisque ad uxorem proximi sui hinciebat.* Vnde reuocantur ad pœnitendum, dicente Psalmographo: *Nolite fieri sicut equus, & mulus in quibus non est intellectus.* Cumque disperderit Deus currus Ephraim, & equum de Hierusalem: qui de istiusmodi equis & curribus fuerint liberati, transferentur in Domini seruitutem, & efficiuntur Cherubim, & de ipsis dicitur: *Currus Dei decem millium multiplex, millia latantium.* Et, *Equitatum meo in curribus Pharaonis assimilauit te proxima mea.* Et, *Ascendes super equos, & equitatio tua salus.* Ioannes Arboreus in hunc locum Salomonis: *Flagellum equo, & chamus asino, & vitiga in dorso imprudentium.* Non minus (inquit) indigent imprudentes, & peruersi flagellis, & stimulis quàm equus indomitus, & piger asinus: & licet flagris cæsi non resipiscant nec emendentur, eorum tamen supplicia alijs terrorem incutiunt, quibus à lapsu præcauebunt, & à multis vitijs reuocabuntur. Possunt equo & asino significari superbi, & luxuriosi, qui cum acriter à Domino castigantur, nonnunquam resipiscentiam agunt, & vitium in melius commutant. Hinc illud Psalmographi: *In chamo, & freno maxillas eorum constringe, qui approximant ad te.* Secundum verò etiam D. Ambrosium equus peccati naturam exprimit aptissimè. Equus enim (inquit) stare nescit, velox ad impetum, ceruicem exaltans suam, hinniens ad libidinem. Quid tam simile peccati? Feruet enim primò culpæ impetu, & omnem regi cogitationem præuenit, motuq. immaturo exilit, vt eam difficilè ratio reuocare possit. Fertur in præceps & ascensorem eius proijcit in mare istud huius sæculi, ceruice tumida recusans iugum correctionis. Et specialis quædam forma libidinis quæ vocem mutet hominis, verba amantis corrumpt, suisq. se prodat sermonibus. Denique ad Iudam per Hieremiam dicit Dominus Deus: *Nunc videbitur ignominia tua, & adulterium tuum, & hincitus, & alienatio fornicationis tue supra colles.* Hunc iustus reuocavit equitatum, mores quoque declinantis conuertit, & ad se vocauit, vt imitatores sui fierent, qui deflexerant, quia sensus nostri ad disciplinam mentis recurrunt, &c. Idem in hoc Apocalypseos: *Et exiit sanguis de lacu usque ad frenos equorum per stadia mille sexcenta:* Per equos (inquit) falsi pastores Ecclesiæ designantur, qui officium regiminis non pro amore Dei, sed pro amore sæculi suscipiunt. Per frenos quibus equi reguntur, eorum falsa doctrina designatur. Habent quidem falsi pastores doctrinam in ore, ne ab officio funditus alieni videantur, sed Phariseorum exemplum sequentes, dicunt, & non faciunt. Et quia aliud non possunt docere, nisi quod euangelium loquitur, & in prædicatione sua annunciant peccatoribus quas pœnas patientur, nisi corrigantur, vsq. ad equorum frenos sanguis peruenit, quia pœnas quas peccatoribus minati sunt, nisi corrigerentur, ipsi quia vitia sua deferere noluerunt, experirentur. Idem & in hoc Apocalypseos: *Et ita vidi equos in visione, & qui sedebant super eos, habebant loricas igneas, & hyacinthinas, & sulphureas.* In hoc loco insanos populos intelligi ait; per sorores autem equorum principes terræ designari: per loricas autem, quæ istus gladium à se repellunt, duritiam cordium reproborum, quæ ad corda eorum gladium spiritus quod est verbum Dei, accedere non sinit. Dein durato corde per equum designato sic differit Ludouicus Viues meditatione prima in Psal. pœnit. Emeritum fuerunt equum militia longa, in lætissima immisum prata, opera vacuum, vt pro laboriosa iuuenta, quiete frueretur senectutis: illum cum clamoribus ac strepitu abigere conarentur viatores quidam iusto curiosiores: nihil enim ad eos in illis pratis equus pascebat, nihilque mouebatur; adueniens fortè dominus miles veteranus. An non (inquit) vos inepti estis, qui militari tumultui assuefactum equum oculis vestris à pastu conamini deterrere? Sic & ego in medijs flagitiorum, voluptatibus aure durissima, qui iuniorum ardentes sæpe audieram exostulationes, & querelas huiusmodi, nihil erat, quod mouerere illis, & nisi ipes hæc tui tam me iuisset in duritie mea, velut marmor obriguisset me perijssimque. Pullus verò equinus adhuc per ætatem insolens frenorum ac tyro exagitur, concutiturque solo tactu freni. Sic homo dolore exagitur ex dolendi insolentia; vbi verò assueuit arumnis, obtorpet, facitque quod equus iam edomitus qui frenum mordet, & seruitio hominis

Imprudentes, & peruersi, equi dicti.

Superbi, & luxuriosi.

Lib. de Abrahamæ ca. 8.

Peccati natura per equum expressa.

Cap. 13.

Cap. 14.

Psal. es ecclesia falsi, equi dicti.

Cap. 10.

Populus insanus.

Principes terræ.

Cor inducitur per equum designatum.

Horopullo equino assueuit arumnis.

hominis

hominis assuescit, & domituram facile fert, & ab obsequiū habilis reperitur, ut docet Cicero. Voluntate igitur, & iudicio suscipi ægritudinem confitendum est; idque indicatur eorum patientia, qui cum multa sint læpè perpeffi, facilius ferunt quicquid accidit: obruisseque contra fortunam arbitrantur: Ut ille apud Euripidem: *Si mihi nunc tristis primum i luxisset dies: Nec tam ærumnofo nauigassẽm jalo, est: dolendi causa, ut iniecto equulei fræno repente tactu exagitentur nouo, sed iam subiectus miseris obtorpui.* Potest & per equum siue pullum indomitum intemperantia, ac lasciuiam indicari, ut constat Themistoclis exemplo, qui cum mutatos eius mores ex procacissimo in maxime temperantem plerique admirarentur; an non (inquit ille) asperi, & indomiti pulli solent euadere in optimos? Non imprudenter itaque Prudentius elationem animi describens ait.

*Fortè per effusas inflata superbia turbas
Infræni volutabat equo.*

Et ut D. Augustinus ait in enarratione Psal. 146. potentatus equi est superbia. Videtur enim equus (inquit) veluti ad suggestum hominis accommodatus, ut altior incedat. Et reuera est in eo ceruix indicans quandam superbiam. Non se extollant homines in suis dignitatibus, non se sublimes putent honoribus, caueant ne in equo indomito præcipitentur. Pierius Valerianus equum pro immoderato, & rationis experte impetu poni apud legislatorem Mosem ex eo manifestum esse ait, quod non designari principem equorum educatorem dicit: quod ita capiendum (inquit) est ex Philonis sententia, ut ineptum eum ad principatum existimemus qui voluptatibus cupiditatibusque, & nequitia deditus stare loco nesciat, & fræna ferox spumantia mandat. Lex ipsa est Deuter. cap. 17. *Quique rex fuerit constitutus, non multiplicabit sibi equos nec reduce: populum in Aegyptum, equitatus numero subleuatus, præsertim cum Dominus præceperit vobis, ut nequaquam per eandem viam reuertamini, nam qui talia mente concipit, effræno illi, & feroci equo similis est, de quo vulgatum adagium: Secede equinis à pedibus procul, ab equo inquam illo, qui semper Aegyptum, hoc est voluptatum, & illecebrarum planitiem appetit insultare, quocirca frænis cæterisque compescendus, nisi velimus in perniciem rapi, & nosmetipsos vnà cum fortunis dare præcipites. Nam ut optimè ait Euripides: ἀχαλίων κόματων ἀνομη τ' ἀφροσύνας τέλει δουωλία, id est, In fræni oris exlegisq; d mentia finis infortunium.* Sæpè autem in diuinis literis equus aberrantem, & vagum hominem indicat, qui sine ratione vlla feratur; ut, *Fallax equus ad salutem Et, Nolite fieri sicut equus, & mulus quibus non est intellectus.* Teius Anacreon in muliebrem fastum arrogantiamque inuectus, puellam quandam equino comparat pullo, in quem nondum quispiam inscenderit, atque nullo cohibitus fræno huc illuc euagetur. Iracundus item rectè equo assimilatur infano, ut ostendit Lucianus in Cynico his verbis: *Ac similiter vobiscum agitur (ò iracundi,) ut cum quodam qui equum insanum ascenderat. Equus igitur virum corripuens abstulit: hic verò amplius iam desilire equo currenie non poterat. Quidam verò cum occurrisset, eum rogauit, quonam tenderet: hic respondit, quocunque huic videbitur, equum demonstrans. Quod si vos quispiam roget, quò feramini si verum vultis dicere, dicetis in vniuersum quidem quocunque videatur affectibus.* Equitem ab infessore multum differre arbitrandum est, (inquit Philo Iudæus) non solum hominem vectatum animali hinnibili ab alio similiter vectato homine, sed etiam rationem à ratione. Ergò qui sine equestri arte ascendit, dici debet infessor qui se commisit iumento lasciui, à quo abripiatur quocunque ipsum detulerit impetus, & non præcauendo voraginosos terræ hiatus, aut fossam aliquam profundiorẽ, violento cursu vnà cum equo præcipitetur, submergaturque. E diuerso eques ante omnia frænum in os indit, deinde intertergum infilic, & quamuis ferri videatur, reuera tamen circumagit eum à quo gestatur tanquam gubernator. Nam & ille videtur ferri à naue quam gubernat: sed si verè pronuncies, ipsi deducet eam ad portus optatos. Cæterum quando Ionipes bene iter carpit, habenis obtemperans, palpum, & laudem refert ab equite: Quando autem fertur iusto concitatius, cohibetur quo minus properet. Quòd si pergat contumacius, reducto fræno cogitur ceruicem reflectere, & gradum sistere. Scuticis quoque, ac calccrias continetur in officio, ne subsultet lasciuiens, & alijs modis quibus domitores vtuntur, contra ferociam. Nec mirum videri debet. Ascendente enim equite simul ers equestris ascendit, ut iam duo periri insideant, atque ita vnum subiectum imperitum animal moderentur facile. Iam omisso hinnitore vectoreque, tuam sllibet animam considera. Inuenies enim inter partes eius, & equos, & aurigam ascensorem, sicut & extra te. Equi sunt furor, & concupiscentia, ille mas, hæc famina: ideoque ille ut mas gestit elata ceruice libertatem appetens: hæc verò seruilior, & callidior domum depascit, & deuorat, ut famina. Infessor autem, & auriga vnus est, nempe intellectus: sed auriga tunc quando ascendit cum prudentia, infessor est. Imprudens igitur præ imperitia non potest habenas retinere, sed patitur elabi è manibus. At iumenta habenis libera temerè discurrunt

Lib. 3. Tuscul.

Intemperantia, & lasciuiam per equum indomitum indicata.

Superbia.

Immoderantia, & ratione carens impetus.

Homo aberrans, & vagus per equum indicatus.

Puella equino pullo assimilata. Iracundus. Lib. de agricult.

Eques ut ab infessore differat.

Furor, & concupiscentia equi.

Imperitus
Sessor.

nullo ordine. Sessor verò præ imbecillitate sustinere se non valens decidit, & laceris genibus, manibus, facieque malè mulctatus miser deflet suum infortunium. Nonnunquam autem pedibus in curru hærens raptatur supinus, & tractum in orbita caput, cervicem humerosque ambos consauciatur: deinde huc illucque distractus & illisus omnibus passim obiacentibus, miserrimo genere mortis extinguitur. Et huic quidem talis exitus obuenit. Currus autem iam leuior: & violenter quassatus, vbi in solum inæquale incideret, facile frangitur, vt instaurari non possit & compingi denuo, iumenta autem omni retinaculo liberata concitantur & efferantur, nec prius desinunt currere, quam collabantur, aut in aliquam rupem delata, ipsa quoque intereant: atque ita currus animæ vnâ cum vectore totus perit per aurigæ inscitiam. Tales igitur equos vectoresque arte carentes tolli præstat, vt virtus maneat incolumis. Cadente enim imprudentia, stare prudentiam necessum est. Ideo Moses inter præcepta tradit: *Si egressus fueris in bellum contra inimicos tuos, & videris equum in sessorumque & maiorem multitudinem hostium, noli timere quia dominus Deus tecum est.* Furorem enim & concupiscentiam, & in vniuersum affectiones omnes atque etiam cogitationes quæ his singulis tanquam equis insident, etiam si videantur fretæ inexpugnabili robore, contemni oportere ab his, qui proteguntur magni regis potentia, semper & vbique pro ipsis decertante: exercitus autem Dei virtutes sunt, propugnatrices piarum animarum: quas vbi viderint deuictum aduersarium, conuenit pulcherrimum decentissimumque hymnum canere datori victoriae Deo: Hymnus epodon mirabilem habens, quem decantari bonum est, sic se habet. *Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est: equum & insensorem protecit in mare.* Meliorem enim perfectioremque victoriam inuenire non licet, quam qua vincitur petulantium quadrupedum cervicosorumque agmen validum, hoc est vitiorum & affectuum. Sunt enim vitia genere quatuor & affectus totidem, cum quibus & insensor eorum intellectus, virtutis osor & amans affectuum, collapsus interit, qui prius voluptatibus, iniurijs, vaframentis, rapinis, fraudibus, similibusque iumentis delectabatur. Pulcherrimè igitur legislator inter præcepta docet, *ne princeps eligatur equorum altor*, parum idoneum ratus ad principatum quisquis in voluptates & concupiscentias & amores impotentes insaniens, tanquam infrænis ac contumax equus cæstro suo agitur. Dicit enim sic: *Non poterit constituere supra te hominem exterum, quia frater tuus non est, propterea non multiplicabit sibi ipsi equitatum, nec auertet in Aegyptum populum.* Itaque nemo altor equorum natus est, si sacro Mosi credimus. Atqui dicat aliquis magnam esse potentiam regis in equitatu, non minorem quàm in pedestribus copijs & naualibus: nonnunquam, verò vtiliorem etiam, præsertim vbi sine dilatione, celeritate, expedita opus est, temporibus moram non ferentibus, sed ipsum momentum occasionis vrgentibus: vt cunctatio non damnum solum, sed & cladem illatura videatur, occasione tanquam nube præteruolante. Huic respondebimus, nullum, bone vir, præsidium legislator noster à principe submouet, neque copias eius parte aliqua mutilat, imo quantum fieri potest, augere conatur, vt robore multitudineque freti socij facile profligent aduersam aciem. Quis enim alius sic vel insidias collocare, vel aciem struere, vel legiones distribuere, easque tribunis centurionibusque assignare, vt res postulat, nunc pluribus, nunc paucioribus nouit: ad hæc præcepta rei militaris tradere præmōstrareque, vt hic noster confirmata longa vsu peritia? Sed nunc non facit verba de isto equitatu, qualem principes solent colligere ad infestandos hostes tuendosque socios necessarium, sed de eo qui animæ inest, bruto, immoderato inobedienteque impetu quem retranare vtilius fuerit, ne quando populum suum vniuersum in Aegyptum corporis regionem auertat & voluptatum affectuumque magis quàm virtutum dei que amatorem reddat; quando quidem necessum est, vt qui equitatu pollet, cumque auget, viam quæ in Aegyptum fert, vt vates inquit, ingrediatur. Cum enim animam tanquam nauem ab utroque latere, intellectu sensuque violētæ procellæ affectuum iniquitatumque reluctantem inundant elatæ: altiùs tunc credibile est fore, vt intellectus obrutus subsidat mergaturque, profundum autem, in quod mergitur, corpus est quod cum Aegypto confertur. Caue igitur ne vnquam eiusmodi equis alendis studeas: nam & qui diuersum genus tractant, ipsi quoque vituperandi sunt: & quid ni? apud quos bruta iumenta honorantur, quorum ex ædibus equorum greges semper saturi procedunt, hominum verò eos deducentium nemini vel sportula succurrit inopiæ solamen vel leue aliquod munusculum, & tamen hi minus peccant. Cui seres enim equos alendo, aiunt se sacra certamina & quæ passim aguntur celebritates ornare & voluptati ornamentoque esse spectatoribus atque etiã multis præbere exercendi se materiam. Nam qui cupiditatem vincendi animalibus induunt, propter honoris amorem & æmulationem virtutis, in desinenti adhortatione alacritateque vsi labores libenter sufferunt, nec prius desistunt ab officio, quam ad finem optatum perueniat. Verum isti prætextus quarunt: alteri ne defensionem quidem vllam habent, qua peccatum suum tueantur, qui veterari iubent in sessore intellectum imperitum artis equestris, committentes eum vitio & affectui quadrupedi. Quod si aurigandi artem ediscas melius, mediterisque, vt iam tibi videaris ad regendos

dos equos idoneus, tum demum ascende & habenas arripe. Sic enim nec illis salientibus excus-
sus cum laceratione corporis mouebis risum spectatoribus alieno malo gaudentibus, nec incurfu
obuiorum insequentium uè inimicorum capieris: hos celeritate longè à tergo relinquens, illos ve-
rò securè vitant per scientiam. Meritò igitur Moses victoriale carmen canens ob infessorum inte-
ritum, salutem nihilominus precatur equitibus. Nam hi possunt iniecto brutis potentijs freno, *Natura mo-*
cohibere nimium cursus eorum impetum. Hucusquè Philo. Plato in Phædro naturam nostram *stra curru-*
curru similem esse ostendit, ab auriga moderato: aurigam proponens ceu mentem in nobis *similis.*
bene constitutam, equos binos, refractarium vnum; alterum sequacem & morigerum: per refra-
ctarium appetitum quo præcipites rapimur & malum nobis accersimus, intelligens, per morige-
rum, rationem dicto audientem & salutaria recto iudicio inquirentem: esseque perpetuò subinde *Li. 3. de re-*
bellum, quo modò ratio, modò appetitus victor euadit. Idem Plato pullo equino adolescentiam *pub.*
comparans: Qui periculum (inquit) facere volunt, an pulli sint pauidi ad strepitus, & tumultus ad-
ducunt: ita & iuniores per formidines quâsdâ & rerum terribilium objecta traducèdi, & volupta- *Adolescen-*
tes quædam offerendæ, quibus meliùs quàm aurum in igne explorentur, vt periculum fiat, an ali- *tia pullo si-*
quis eorum extet qui ad solidam quandam modestiam compositus, errorum incantationibus mi- *milis.*
nimè irretiat. Eleganter etiam Plutarchus in libro de audiendis poëtis ab equis aduersus in-
continentes, atque iracundos similitudinem sumens inquit: *Sicut enim equos non in cursu, sed ante*
cursum frenant: sic eos qui a difficulter continentur in dignitate rerum obiectarum & iracundos, ratione occupa-
re, & temperare, atque in a demum ad certamina adducere conuenit. Equi nomine, vt scribit D. Gregorius, *Li. 31. Mo-*
etiam dignitas temporalis accipitur, Salomone attestante qui ait: *Vidi seruos in equis & principes am-* *Li. 31. Mo-*
bulantes quasi seruos super terram. Omnis quippe qui peccat, seruus est peccati, & serui in equis sunt, *ral. cap. 18.*
cùm peccatores præsentis vitæ dignitatibus efferuntur: Principes verò quasi serui ambulant, cùm *Dignitas*
multos dignitate virtutum plenos nullus honor erigit, sed summa hic aduersitas velut indignos, *temporalis.*
deorsum premit. Hinc rursus dicitur: *Dormitauerunt, qui ascenderunt equos, id est, in morte animæ,*
mentis oculos à veritatis lucè clausurunt, qui in præsentis vitæ honore confisi sunt. Eodem asseren-
te equus hoc ipsum præfens sæculum designat, sicut Iacob voce dicitur: *Fiat Dan coluber in via, cera-*
stes in semita, mordens ungulas equi, et cadit ascensor eius retrò. Quo in testimonio quid equus signi- *Præfens se-*
ficet, melius (inquit) ostendimus, si & ea quæ circumstant, paulò subtilius exponamur. Non *culum.*
nulli enim de tribu Dan venire Antichristum ferunt, pro eo quod hoc loco Dan & coluber asseri-
tur & mordens. Vnde & non immeritò dum Israëliticus populus terras in partitionem castrorum
susceperet, primus Dan ad aquilonem castrametatus est, illum scilicet signans, qui in corde suo di-
xerat: *Sedebo in monte testamenti, in lateribus aquilonis, ascendam super altitudinem nubium; similis ero*
altissimo. De quo & per Prophetam dicitur: *A Dan auditus est & fremitus equorum eius.* Qui non
solum coluber, sed etiam cerasstes vocatur. Cerasstes enim Græcè cornua dicuntur, serpensque *Cerasstes.*
hic cornutus esse perhibetur, per quem dignè Antechristi aduentus asseritur, quia contra vitam fi-
delium, cum morfu pestiferæ prædicationis, armatur etiam cornibus potestatis. Quis autem ne- *Antechristi*
sciat semitam angustiorē esse quàm viam? Fit ergò Dan coluber in via, quia in præsentis vitæ *aduentus.*
latitudine eos ambulare prouocat, quibus quasi placendo blanditur, sed in via mordet, quia eos,
quibus libertatem tribuit, erroris sui veneno consumit. Fit cerasstes in semita, quia quos fideles re-
perit & sese ad præcepti cælestis angusta itinera constringentes, non solum nequitia callidæ per-
suasionis impetit, sed etiam terrore potestatis premit, & in persecutionis languore post beneficia
fictæ dulcedinis, exercet cornua potestatis. Quo in loco hunc equus mundum insinuat, qui per
elationem suam in cursum labentium temporum spumat. Et quia Antichristus extrema mundi
apprehendere nititur. Cerasstes iste equi ungulas mordere perhibetur. Ungulas quippe equi mor- *Equi un-*
dere, est extrema sæculi feriendo contingere, vt cadat ascensor eius retrò. Ascensor equi est, *gulas mor-*
quisquis extollitur in dignitatibus mundi. Qui retrò cadere dicitur, non in faciem, sicut Saulus *dere quid.*
cecidisse memoratur. In faciem enim cadere, est in hac vita suas vnumquemque culpas agnosce- *In facie ca-*
re, & poenitendo deslere. Retrò verò quo non videtur, cadere, est ex hac vita repente decede- *dere quid.*
re, & ad quæ supplicia ducatur, ignorare. Improbi quoque equi sunt, nam vt Iacobus de Vi- *Improbi, e-*
triacio Cardinalis ait, habet etiam equos suos miles iste infernalis, homines scilicet reprobos, quos *qui dicti.*
iple freno erroris posito (inquit) in maxillis eorum ducit ad libitum suum. Propterea Propheta *Exod. 15.*
ait: *Equum & ascensorem proiecit in mare, id est amaritudine poenæ æternæ.* Et Hieremias: *Velociores*
aquilis equi illius. Reprobi enim homines plerumq; velocius currunt ad malum quàm aquilæ, id
est boni, & spirituales volent ad bonum. Et iterum ait: *Omnes conuersi sunt ad cursum suum sicut*
equus, impetu vadens ad prælium. Et in Apocalypsi dicitur: *Potestas equorum in ore eorum, & in cau-*
dis eorum: In ore, mala per suadendo: in cauda, occultè decipiendo.

HIEROGLYPHICA. SYMBOLICA.

Vesparum
typus.

EQUI cadaver (inquit Orus Apollo) pingebant prisci, cum vellent significare vespas. Ex huiusmodi enim cadavere plurimum nascuntur vespæ. Pierius diligentes ait rerum naturalium observatores ex bouillo occipitis cerebro apes gigni tradere, ex asini cerebro crabrones; ex equo vespas, ex humano cadavere serpentes: citatq; perulgatam apud omnes versum:

Ἴπποι μὲν σφηκῶν γένεσις, ταυροὶ δὲ μέλισσων.

Sed non probo quod vertit:

Nam culices ab equi, sed apes ab origine tauri.

Pugnacitas
Celeritas.

Quid enim culicibus cum vespis Quod verò ad hieroglyphicum sensum attinet, rectè hîc non simpliciter vespas à priscis intelligi existimat, sed quod per vespam idètidem soliti essent significare: per cuius (inquit) hieroglyphicum pugnacitatem & infestum aduersus hostes ingenium ostendebant. Hoc autem vnum hieroglyphicum Orus memorat. Pierius verò celeritatis, in primis typum poni posse haud inelegatibus ostendit rationibus, quas nos ferè antè partim recensuimus, partim etiam recensuimus, idcoq; in numismatis nunc equum currentem, nunc ipsum Pegasus alis adiectis cursum, vt summa rem alacritate gestam ostenderet. Non sum verò nescius (inquit) authores esse, qui Pegasus, qualem quippe passim in Hadriani, & L. Papyrij Cursoris, & aliorum quorundam nummis aspicimus, famæ potius quàm celeritatis indicium esse contendant.

Pegasus qd
indicer.

Fama, &
eius orus.

Nascituris ex Medusæ cedæ: siquidem virtus cum terrorem amputauerit, famam generat. Terro- ris & admirationis hieroglyphicum esse Medusæ caput, ostendimus in serpente, cum de Domitiani gestamine loqueremur. Fama autem vbi primùm genita per hominum ora primùm incipit volitare, Musarum excitat fontem in Parnasso, quippe quod illustriū virorum præclara facinoravariis scribendi suggerunt argumentum. Quod verò in Papyrio de re ipsa etiam cognomento Cursoris honestato, ex Pegaso alacritatem & festinantiam hominis significari dixeramus, capreæ insuper fugacis spoliū & fulmen & sagitta, quæ in eodem spectantur nummo, ad nostram faciunt intellectum. Quod verò & centauri pubetenus humana forma, reliquum equina fingantur, mul- ti eodem testante vitæ nostræ terminum pernici cursu occupari, significare putant, propterea quòd mira lapsi lubricitate incauti semper arripimur. Vulgatissimum verò illud ait esse argumentum, hominem feroci inuictoque animo, imperio tamen, & rationi obsequentem, hieroglyphicè per frænatum equum significari. Hinc Panatium dicere apud Ciceronem, Africanum solitum dicere, equos propter crebras contentiones præliorum ferocitate exultantes domitoribus trade- re sole, vt his facilioribus vti possint, sic homines secundis rebus effrenatos, sibiq; præsidentes, tanquam in gyrum rationis, & doctrinæ duci oportere. Animal nimirum ferox atque magnanimum, quod leges tamen subijt, nec frenum depulit ore, vt ait Horatius, de equo qui hominis opem implorauit, seq; frenari sit passus: & Maro:

Sed tamen idem solim curru succedere sueti

Quadrupedes, & fræna iugo concordia ferre.

Centaurus,
quid signi-
ficet.

Equus fræ-
natus quid
inducet.

In huiusmodi sententiam esse Scipionis dictum non incelebre. Cum Romani contra Antiochum iam in Asiam traiecissent, isq; legatos demum de pace misisset ad Scipionem, respondit. *Id prius factum oportuit non postquam & frænum, & sessorem accepisset.* Frenum autem, & camum cuiusque rei coercionem cum sacris tum humanis literis indicat. Non ingratum etiam fore hieroglyphicum putat, quo desperatio, aut rei quam quispiam aggressus fuerit; inauspicatus ingressus significetur, vbi quis equum cespitantè aut prioribus prolapsum pedibus adpingeret, cum ipsa præsertim res & prouerbio & augurijs confirmetur. Augurium intelligit Flamminij Consulis Roman. quod suo loco recitauit. Sed quod ad prouerbium attinet, quod fertur, *Rideo, inquit Galba, canterie, Sifinnius Capito ita interpretatur, qui principio rei alicuius inchoatæ deficiūt animo. Nam cum Sulpitius Galba in prouinciam exiens, ad portam ipsam canterium suum animaduertisset cecidisse, Rideo, inquit, canterie te iam lapsam esse, cum tam longum iter iturus, vix id sis ingressus.* Nec indecenter item iter picturas huiusmodi referri posse ait idem Pierius, equum in fossam prolapsam, aut in voraginem aliquam demersum, vbi luti tenacitate pertinacissimè detineatur, neque sese valeat expedire, si negocij alicuius difficultatem, aut iucommodum exprimere voluerimus: quippe quòd plurimum ita est canteriorum natura, quos oneribus comportandis addicimus, vt si aliquam in voraginem deciderint, tam ob onus quo grauantur, quàm ob liuidæ paludis cœnum, in quo recumbant supra modum implicentur, vnde agrè attolli queant. Tandem ab Aegyptijs Sacerdotibus, animal hoc alioqui tam generosum, tam vtile, tam domesticum, repudiatum fuisse asserit,

Equus ce-
spitans.

Equus in
fossam pro-
lapsus.

Afferit, ac per hieroglyphicum eius profanum intelligi decreuisse; cuius rei causam fuisse suspicatur, quæ maiores etiã nostros in Italia ab eo abstinere tam religiosè iusserit, ut à sacrorum flamine minimè tangeretur, propterea quod damnatum inter venena fel habere proditum est. Alios rem simplicius interpretantes, dicere inde factum, ne si longiùs digrederentur, fraus interdum ex negligentia fieret sacris. Ea enim de causa sacerdotum etiam nostrorum familijs data oca, ne profanis occupationibus aut curis distraherentur; sed in precibus tantum Deo allegandis occupati essent, & laudes illi septies in die dicerent. Potest modò etiam equus primùm præclarè, mox ineptè pictus, inepti vulgi iudicij hieroglyphicum indicium esse. Aiunt enim referente Dione Chrysostomo, pictorem quendam iocosum, cum picturam quandam equi in publico proposuisset admirabilem atque accuratè factam, puero præcepisse, obseruaret spectantes si quid reprehenderent, aut laudarent, idque retentum memoria sibi renunciaret: Spectantium autem alium aliud dixisse de pictura, atque reprehendisse hunc quidem, ut opinatur, caput, illum autem coxas, alium verò crura, ut si talia facta essent, multò pulchriùs haberent. Pictorem autem his de puero auditis, aliam fecisse picturam iuxta vulgi opinionem atque consilium, iussisseque collocari eam iuxta priorem. Fuisse autem magnam inter illas differentiam. Illam enim accuratissimè factam in omnibus: hanc autem turpissimè, ridiculosissimèque atque omnibus potius quàm equo fuisse similem. Manifestum igitur (inquit) quod si valdè quis opus habeat vulgi laude, credibiliorem existimans illius laudem aut vituperium quàm suam sententiam, ita singula facturus sit atque conaturus se talem exhibere, qualem volet vulgus: certumque est, quod similis futurus sit, pro illo priore equo doctè atque ex vnius arte factò, admirabili alteri atq; multorum opificum artificio neque ipsis illis placenti artificibus, tametsi ex omnium consilio atque arte composito. Quemadmodum fabula ait Pandoram non ab vno deorum formatam, sed communiter ab omnibus alio aliud donante, & apponente: opusque neque sapiens, neque bonum factum, sed omnigenum variumque accipientibus euenisse malum. Hæc Dio Chrysostomus. Si egregio cordatoque ac prudenti militiæ duci, qui suo Marte totum belli pondus sustinisset, & confecisset, propria virtute concitatus (quod plerique nostræ tempestatis etiam præstitere) symbolum appositum esset excogitandum, tres aut quatuor (inquit Claudius Paradinus) quorum vnus eorum solus præ cæteris omnibus à sessoribus suis concitatus primus ad premij locum destinatum peruenerit, currentes equos depingi cuperem, cum his verbis: SOLVS PROMERITVS: imitatus in hoc veterum Romanorum consuetudinem, qui olim sese in circis ad cursum excerbant, &c.

*Ineptum
iudicium.
Orat. 78.*

*Dux militiæ
cordatus, & prudens.*

MITHOLOGICA. QVIBVS DIIS SACRI.

Quibus immolati equi.

EQVVS non paucis quidem dijs, cæterùm Neptuno potissimum sacer putatus fuit. Hic enim hippius (ἵππος, vel, ut alij scribunt, ἵππειος,) id e i equestris cognominatus est; cuius cognominis ratio diuersimodè traditur. Pausanias cum, cur ita appellatus sit, alias causas ab alijs fuisse existimatas dicit (eas autem non recenset) ipse se putare ait ita cognominatum, quòd ἵππος ἱππικῆς, id est equitationis inuentor fuerit: Nam & Homerus in equorum certamine Menelao ab dei huius appellatione adhibuit iuramentum, quod equis conueniret,

*Neptunus
hippius cur
dictus.
In Achai-
cis.*

Ἴππων ἀψάμενος, γαίηορον ἐννοσίγαιον

Ὀμνυθί, μηδ' ἐν ἐκῶν τό ἐμὸν δὴ λω ἄρμα πειθῆσαι. id est

Equos tangens, terram ambientem Neptunum

Iurato: an non volens meum dolo currum impediueris.

Pamphos (πάμφος) verò qui Atheniensibus antiquissimos ludos fecit, esse dixit Neptunum, ἵππων δωτήρα, id est equorum datorem, non aliunde nisi ad equestris appellationem desectens. Diodorus Siculus de Cretensibus agens: Addunt (inquit) etiam Neptunum equos primum domuisse, artemque equitandi ab illo traditam, ex quo hippius sit appellatus. Val. Probus in commento super ea Virgilij in Georgicis verba: Tuque ò, cui prima frementem Fudit equum magno tellus percussa tridente Neptune. Campi (inquit) in Thessalia sunt petræi, in quibus locus Petra nomine, percussus tridente Neptuni, equum qui Scyphius vocatus est, edidit: Romani autem Neptunum equestrum vocant, Græci ἵππιον Ποσειδῶνα, quòd existimetur princeps originis equorum. Festus quoque ita. Hippius id est, equester dictus est, vel quòd Pegasus ex eo, & Pagaside natus sit: vel quòd equuleus, ut putant, loco eius suppositus Saturno fuerit, quem pro Neptuno deuorari: vel quòd tridentis ictu terra equum excierit, cui ob hoc in Illyrico quaternos equos iaciebant nono quoque anno in mare. At verò

*Scyphius e-
quus.*

Ifidorus

Isidorus de Circensibus ludis agens; itaq; (inquit) Castori & Polluci deputantur hæ species, quibus equos à Mercurio distributos historiæ docent: sed & Neptunus equestribus ludis præest, quem Græci hippion appellât: sed & Marti, & Ioui in ludis equestres sunt cōsacрати, & ipsi quadrigis præfunt. Porro & Phurnutus inter cetera, & hoc ait, q̄ ideo hippius dictus est Neptunus à velocitate nauigationis maritimæ, quodq; naues in mari quasi equi videntur esse. Hippij Neptuni meminit & Artemidorus in primo Onirocriticō. Hæc omnia de Hippo Neptuno collegit Gyraldus: qui item Petræi Neptuni fabulam à quibusdam hunc in modum tradit ait: quòd scilicet Neptunus aliterat fabula. quando dormiens in petra quadam, per somnum Venere pollutus sit: quòd effusum semen terra suscipiens, equum primum exhibuit vocatum Scyphion. Ab alijs verò dici, dispositum fuisse certamen Petræo Neptuno, in eo loco, vbi primus equus egressus est, propter quod & Hippus Neptunus sit dictus. Lactantius Grammaticus etiam terram in Thessalia tridente percussam scribit à Neptuno, ex quo (mirum dictu) profiluerint equi duo, Scyphios, & Arion, inde nata Thessaliorum equorum præstantia. Alij Arionem equum ex Neptuni in equum conuersi cum Cerere in equam conuersa concubitu natum fingunt, & hæc ob causam Thelpusios dixisse, Neptunum apud se primum inter Arcadas hippium esse dictum. Seruius Grammaticus, in contentione cum Minerva de Athenarum nomine, ab Neptuno litore percusso, equum scribit productum animal bellicis aptum: Mineruam iacta hasta oleam creauisse, quæ res (inquit) est melior comprobata, & pacis insigne: cæterum Seruius à nostris (inquit Cælius) coarguitur. Neptuni Petræi fabulam tetigit Lucanus:

*Primus ab æquorea percussis cuspide jaxis
Thessalicus ionipes, bellis feratibus omen Exilij.*

Fuit & Minerva hippia siue equestris dicta, vt Phurnutus ait; item Pausanias in Atticis, nec quidē semel; item Arpocraton, & Suidas in ἵππων Ἀθῶν, sic verò nuncupata, quòd currum instruxerit prima: hanc Ifæus rethor, & Mnaseas, vt Gyraldus, & Cælius annotarunt, Neptuni filiam fuisse tradiderunt ac Polyphes Oceanitidis. Δαμνίτητι etiam vocatam scribit Phurnutus, quasi dicas equi domitricem. Etimologus & Varinus, Mineruam dicunt hippiam esse vocatam, quòd è capite Iouis cum equis profilierit, vt scriptus in eam hymnus indicat. Vel quòd Coryphe (Polyphes fortè, vt Suidas, & alij habent) Oceani filia ex Neptuno eum vnà cum curru pepererit. Vel quòd Adrastus Thebis fugiens, cum equos in Colono sisteret, Neptunum & Mineruam ἵππων appellarit. Huius Mineruæ hippæ, & Neptuni hippij aras fuisse in Hippio dicto Colono Atticæ colle scribit Pausanias. Colonom autem Hippium fuisse prope Academiam. Author argumenti in Sophoclis Oedipum in Colono ait Furiarum fuisse ibi templum, loco autem id esse nominis, quoniam etiam in eo esset Neptuni hippij, & Promethei, & Oreconios, id est qui mulorum curam habent, in eo etiam habitasse. Iam verò Pindarus in Pythijs Cyrenea ἵππων cognominat, propterea quòd Libyes à Neptuno edocti esse dicantur currus iungere. Mineruam autem hippiam in Libya genitam aiunt. Græci, vt inuenio, Palladi nomen ab equo domito inditum tradunt, & apud Pindarum legas frenum Corynthis ab ea inuentum, & Pelopi datum dono, & in Ilij captura instar montis equum Græci Palladi dedicarunt. Hæc verò significare aiunt ferocitatem omnem doctrina molliri atque cicurari: quòd luculenter Horatius sic expressit: *Nemo adeo ferus est, vt non mitescere possit; si modo cultura patientem accommodet aurem.* Coluerunt etiam Neptunum equestrem Romani, & in eius dei tutelam dicebant esse mensem Februarium, quando sol gelidum, & vnum occupat aquarium, quem prodigum vrnæ dicit poeta. Dionysius ait Neptuno equestri templum ab Euandro in Latio erectum, diemq; festum statutum, quem Arcades hippocratia, Romani Consualia vocant. Hunc enim Neptunum Consuum iidem dicunt. Consualia autem erant ludi equestres, qui mox Circenses, & magni, & Romani dicti sunt. Plutarchus cum alibi; tum maximè in Romulo, Romulum tradit cuiusdam dei aram conditam sub terra in Circo inuenisse, eique deo indidisse nomen Conso, siue à consilio, quòd cōsiliarius foret, siue Neptuni equestris: aramq; ipsam reliquum tempus latere: in equestribus verò certaminibus aperiri. Hoc autem die, vt idem Plutarchus, & Dionysius, alijq; tradunt, apud eosdem Romanos ex consuetudine cessabant ab operibus, equi, muli, atq; asini, propterea quòd instituta nauigatione inquit Alexander ab Alexandro, cum omnium rerum merces nauibus aduehantur, ocium quoddam modò iumentis, & remissio data sit, vel quòd equos primum Neptunus domuerat, & equitandi artem inuenerat, quare hippius dicebatur, Plutarchus causam reddere videtur maris tranquillitatem, in quæstionibus Romanis quærens, *cur in Consualibus festis equos, & asinos coronant, & occurrunt? An quia Neptuno (inquit) equestri festum hoc peragunt, & asinus cum equo libertate communi fruitur? Aut quies ista iumentis concessa est, quòd mare tranquillum, & nauigationi commodum se præbuisse.* Goropius quòd Neptuno tribuunt equum, hieroglyphicum signum esse ait omnis humanæ vecturæ. Cum enim in omni vehendi portandique diuersitate longissimè naualis

commoditas antecellat, atq; ea sit, inquit, hominum industria iuuetā, placuit animal eius notationem habere, quod ad hominem portandum sit procreatum. Philostratus autem binas depingens infulas, quibus forum erat commune, in quo ex vna ea deferebantur, quæ in agris eius colligebantur, ex altera quæ in mari depredebantur, ait statuam ibi fuisse erectam Neptuno vna cum aratro, & curru, sed ne terræ cultorum tantum expressisse viderentur, aratrum navis proram addiderant. Quamobrem Catullus Græcorum exemplo nauim currum vocauit in libello de Pelei, & Thetidos nuptijs inquit:

*Diua quibus retinens in sumis orbibus arcus,
Ipsa leni fecit volitantem flumine currum.*

Si quidem apud Aeschylum Prometheus in illa longa enumeratione artium, quas à se in usu mortalium excogitatas, & inuentas gloriatur, ait inuentum suum esse currus illos nautarum qui lineis alis vagantur per mare: Θαλασσαόπλαγκτα δ' ἔτις ἄλλος ἀντ' ἐμβλιοπτερ' εὐρε ναυτίλων οχηματα. Sed & Euripidem eadem figura usum memini, apud quem nuncius, qui Medeam admonet, vt se mandet fuge, præcipit ei, neq; vt id vehiculum spernat, quod nauigandi, neq; id quod terrestris itineris conficiendi causa comparatum est.

*Ὀδενὸν ἔργον παρατόμως ἰργασμένη
Μήδεια, φεῦγε, φεῦγε, μήτε ναίαν
Ληϊσὶς ἀπὶ νηῶν, μήτ' ὄχον πεδοσιβ'. id est,
O que patrali facinus atrox, impium
Medea, fuge, fuge, sine natico
Subuecta curru, sine terrestris, fuge.*

*Aurigana-
uis.*

*Naues Ma-
ris d*

Sed hoc quoq;, vt totum propè veteris eloquētiæ choragium ab Homero est, qui primus aurigam nauis pro gubernatore dixerat.

*Φεξατο δ' ἠνίοχος νῆος κυανοπρόροιο, id est
Nauis cerulea sic est auriga locutus.*

& naues equos maris nominauerat.

*Νῆος ὠκυπόρων ἐπιβαρμεν, αἰθ' ἀλόε' ἵπποι
Ἀνδράσι γίνονται, id est,
Scandere veloces naues que per mare nobis
Sunt velut instar equi.*

Sunt & aliæ apud Latinos authoritates, Plauti in primis. Nempè equo liqneo per undas ceruleas estis *In Rudetis* *vecta.* Varro Marci pone: *Quam nauticis equis ones per viam conducerent.* Sic M. S. apud Nonium, vulgati quæ ducerent loco. Horatius: *Eurum per Siculas undas equitare dixit.* Et Seneca *franare ratem,* *In Medusa* pro sapienter nauigare. Franare enim ad equos propriè pertinet: Plutarchus eleganter libello de audiendis poetis, vt equus, inquit, freno, & nauis clauo, mores oratione flectuntur. Duplex itaq; Neptuni erat munus, & nauigantium curam habere videlicet, & equorum, vt in hymnis Homerus *Neptuni* *munus du-* *plex.* scriptum reliquit his versibus:

*Διχθάτοι ἐννοσίγαι θεοὶ τιμῶν ἑδάσαντο,
Ἴππον τε δμντῆρ' ἐμμεναι, σωτῆρα τε νηῶν, id est,
Bina tibi superi Neptuno munera donant;
Il tere equos, regere & naues que marmora sulcant.*

Pamphos quoq; antiquissimus Gymnographus Neptunum equorum, rostratarumque, & turritarum nauium largitorem appellauit. Ac Sophocles videtur apud Athenienses, vbi erecta postea fuit Academia, Neptunum primum iunxisse equos putasse, vt patet in his ex Oedipode in *Colono:*

*Δῶρον μέγαν δαίμονος εἰπεῖν λύχημα μέγιστον, Εὐΐαπον, εὐπωλον, εὐθάλασσιον. Ὁ παῖ κρονε, συγάρ τιν
εἰς τὸ δ' εἶσας ἀνχημ' ασαξ ποσειδάν Ἴπποισι τοῦ ακοσῆρα χαλινον, id est. Munus magni demonis dicere, Equitatio-
Gloriam maximam, equis, pullis, mari benè imperitantem. O fili Saturni, tu enim ipsum in hanc ducis glo- nis inuētio.
riam, Rex Neptune equis moderans frenos. Apollonij verò enarrator Sesonchossem Ægypti Regem,
qui post Orum Isidis, ac Osiridis filium regnavit, quem nonnulli Sefostin vocarunt, primum in-
uenisse equum ascendere scribit, quod affirmavit, & Dicæarchus in lib. 2. rerum Ægyptiacarum:
quod tamen quidam Oro acceptum ferunt. Alij etiam, vt ex Virgilio, Lucanoq; ostendimus
Lapithis hanc gloriam tribuunt, Thessaliæ populis, quos eam artem à Neptuno accepisse
non obscurè innuit idem Virgilius, cum optimos equos à Neptuno originem accepisse ait, *Ne-*
ptuniq;, ipsa deducat origine gentem. De Neptuno autem artis equestris inuentore Papinius Stadius
canit.*

*Neptunus equo (sic certa priorum
Fama patet) primus teneris lussisse lupatis*

*Lib. 6. The-
baid.*

*Ora, & litore domitasse in litore fertur,
Verberibus parcens.*

Neptunus hippocromus. Fuit autem etiam Thebis, vt annotauit Cælius, Neptuni hippodromij, siue equorum domitoris templum, idq; Chryssippum ex carmine significare Pindarico ex Isthmijs. Gyraldus verò eum Neptunum, qui videlicet Thebis celebratur, hippocromium cognominatum fuisse ait, idq; eundem Pindarum in Isthmijs, itemq; in Nemeis manifestare, legi & Hippocurium Heptunum alicubi nuncupatum. Hippocronium autem dictum volunt à Saturno, quem Græci Cronon dicunt, quod scilicet equum pro eo deuorarit. Rhea enim Neptunum enixa inter gregem agnorum iuxta Arnen fontem ab agnis appellatum occultauit, vt est in fabulis, Saturno autem equum se peperisse dixit, & pullum equinum ei deuorandum dedit. Sunt qui hippocromia interpretantur nugas, quasi dicas nimium antiqua, & obsoleta, qualia sub Saturni regno fuerunt. Sed hæc ferè *πρόρηται*. Eum aliquando venisse in contentionem de artificio cum Minerua, & Vulcano scripsit Lucianus in Hermotimo: quo tempore Minerua domum excogitauit, hominem fecit Vulcanus, Neptunus Taurum, atque ea de causa crediderunt, inquit, posteri eum primum equos domuisse. Quod autem in orbis diuisione maris imperium ei contigit, ipse gloriatur apud poetam. Alij interpretantur eum vniuersi liquoris, hoc est feminis animalium deum existimari, equorum eò magis, quòd planities eis conueniens sit, quæ aquis accidit. Neptunus itaque deus habebatur maris, velox & mobilis instar equorum, vnde est etiam quod celerrimos ei ascribant equos. Virgil. — *Flectit equos curruq; volans dat lora secundo. Item. Iungit equos curru genitor spumantia addit, Frena feris, manibusq; omnes effundit habenas Caruleo per summa leuis volat equora curru.*

Lib. 4.

Vnde & Apollonius: — *Εὐτ' ἀνδέτοι Ἀμφιρίτη
Ἄρμα Ποσειδάωνος εὐτροχόν ἀντίχα λίση, id est:
Quam mobilis Amphirrite
Neptuni celerem currum apto tempore soluet.*

Lib. 3.

Loca quib.

Neptunus

præst.

Orpheus in hymnis currum hunc à quatuor equis trahi solitum scribit, vt est in eo versu:

Κυμοδαλῆς, χαριτώτα τετραόρον ἄρμα διωκῶν.

Quadriugum impellens currum, summo equore labens.

necnon & Apollonius loca recensens, quibus præset Neptunus.

Οἶος δ' ἰδμεν εἰσι Ποσειδάων ἐς ἀγῶνα

Ἄρμασιν ἐμβεβαῶς, ἠτὰ ιναρον, ἠ ὄγε λέρνης

Υ' δωρ, ἠε κατ' ἄλσος ὑαντίον ὄρχησοῖο,

Καίτε Καλαύριαν μετὰ δῆδ' ἀμανείσεται ἵπποις

Πέτριθ' αἰμονίην, ἠ δένδρηντα γεραμισθόν. id est

Ad ludos properat qualis Neptunus in Isthmum,

Quadrigis inuectus adit cum flumina lerna,

Tenariumq; solum, vel Hyantia rura, Gerastum

Syluosum, Aemoniamuè petram, fumantia colla

Cum premit alipedum, Calabria idem vt rura renisit.

Neptunus

Taraxip-

pus.

Taraxip-

pus deus

quis.

Olenium

saxum.

Quod autem Neptuno dedicati sint equi ex eo etiam cõstat, quod de Taraxippi ara scribit Pausanias in Eliacis in Olympicorum ludorum descriptione, si quidem recitatis de eo aliorum sententijs, ait verisimilius esse Taraxippum equestris Neptuni cognomentum esse, propterea quòd prima equorum origo ei debetur. Sed verba eius adfero. Alterum curriculi latus aliquantò longius excurrit. In eo ad ipsum aggeris exitum ara est figura rotunda. Ad eam deus colitur, quem Taraxippum (ab incutiendo equis pauore) nuncupant. Solent enim iniecto terrore, circa aram (hanc) equi tam vehementer consternari, vt incertum vnde coorta trepidatione, sæpe illis curribus affligantur aurigæ. Quò igitur æquo & propitio vtantur Taraxippo, ad eam aram aurigæ vota nuncupant. Variat de Taraxippo Græcorum sententia. Sunt qui indigenæ hominis sepulchrũ illud esse dicant, præstantis equos regendi scientia: Olenium nomen produnt, à quo fit in Eleorum finibus Olenium saxum appellatum; Alij Dameonem fuisse, Philantis filium, qui in Augeum expeditionis Herculis socius, à Creato Actoris filio vna cum equo, quo vehebatur, sit interfectus: ab Eleis eo in loco, & ipsi & equo, inanis habitum sepulchri honorem. Non desunt, qui hoc inane monumentum heroicum illud ipsum esse autument, quòd Myrtilo Pelops posuerit, cum à se perempto parentaret, quo eius iram placaret; Taraxippum verò vocasse, quod Myrtili dolo Oenomanis equæ cõsternatæ fuerint. Multi etiam Oenomanum illum esse dicitant, qui in curuli certamine equos, & aurigas illo exagitet pauore. Audiui etiam, qui Porthaonis filium Alcatoum esse dicerent, qui cū inter procos Hippodamiæ ab Oenomaio fuisset occisus, & eo ipso in loco humatus iniuriæ suæ, quam in ipso curriculo passus esset, atrox & infestus vindex obequitantibus exoriatur. At Aegyptius quidam Pelopem aiebat acceptum nescio quid ab Amphione Theba-

no, eo in loco defodisse, cuius arcana vi tunc conterriti fuerint Oenomai equi, & omnes deinde equi eodem afficiantur modo. Et censebat ille quidem Amphionem & Orpheum (etsi Thrax diceretur) Ægyptios fuisse: propterea verò alteri feras allicere, alteri verò saxa ad muros extruendos mouere attributum, quòd vterque magorum scientia excelleret. Mea verò sententia eorum est maximè probabilis oratio, qui Taraxippum cognomen esse dicunt Neptuni equestris. Est etiam in Isthmo Taraxippus, qui Glaucus fuit Sisyphi filius ab equabus discerptus ludis funebribus, quos patri suo fecit Acastus. In Argiuorū Nemea nullus omnino est herois genius, qui equis pauorem immittat: saxum tantum eminet super curriculi flexum, colore rutilo: cuius fulgor concitantur equi, haud aliter multò, quàm si immixtis ignibus iniecta esset trepidatio. Sed qui ab Olympico existit Taraxippo, longè est acerrimus terror. Hactenus Pausanias. Iuno etiam duos à Neptuno accepisse equos dicitur, quos illa postea donauerit Castori & Polluci, quibus similiter ac Neptuno equorum domitura ascribitur, quandoquidem sidera sunt velocissima & nauigationi præesse etiam credita. Dij enim maris etiam habebantur. Pollux tamen pugillatu potius, quàm equorum domitura nobilior, vt notum est ex hoc Horatij:

*Dicam & Alciden, puerosque Leda
Hunc equis, illum superare pugnis
Nobilem.*

Necnon ex hoc Arnobij, deos gentilium præ Christo deridentis: *Tyndarida Castores, equos vnus domitare consuetus, alter pugillator bonus & crudo inexsuperabilis castu, ignes & fulgores marini, & suorum progenies dñj.* Vnde sunt qui Virgilium hoc versu:

*Talis Amyclai domitus Pollucis habentis
Cyllarus.*

Pollucem qui pugil erat, pro Castore equorum domitore dixisse existimant: sed ineptè. Haud enim dicendum sic pugillatus studiosum fuisse Pollucem, vt nunquam in equo sederet. Cyllarus equidem alternis Polluci & Castori seruijt. Papinius:

*Et pauet aspiciens Ledæus ab ade propinqua
Cyllarus: hic domini nunquam mutabit habenas
Perpetuis frenis, atque vni seruiet astro.*

Nam equum Domitiani vni seruiturum astro dicit, non duobus, vt Cyllarum. Et apud Propertium lib. 3. legimus: *Potaque Pollucis lymphæ salubris equo.* Sed reuertor ad Neptunum: de cuius equis nunc aliquid dicendum. Fingitur à Platone in Critia eos fuisse alatos, eorumque habenas manu tenentem cum curru inuehi. Ad quod sine controuersia Maronem alluisse dicunt, cum leuibus rotis summas ipsum vndas perlabi dixit & hic multò apertiùs:

*Sic cunctus pelegi cecidit fragor, aquora postquam
Prospiciens genitor, caloque inuectus aperto
Flectit equos, curruque volans dat lora secundo.*

In quinto item vbi Veneris precibus annuens, nauigaturo Aeneæ mare sedatum ac tutum reddere introducit, pari ratione currum iungere & per vndas inuehi agitat, inquam, ac tumentes dicitur, phantasia poetica scilicet, vt Seruius consuevit vocare:

*Iungit equos curru genitor, spumantiaque addit
Frena feris, manibusque omnes effundit habenas,
Caruleo per summa leuis volat equore curru.*

Silius lib. 3. fingit Neptuni currum trahi ab equis marinis:

*Non aliter quotiens perlabitur aquora curru, Extremamque petit Phœbæa cubilia Tethyn
Frenatis Neptunus equis.*

In Romanis inspectionibus eorum pars posterior definit in piscem. Cernitur autem Neptunus aurigans, concha sedens, equis istiusmodi vectus ceruice ardua, iubata ac pedibus (anterioribus nempe) elatis. Numus quoque etiamnum extat Galieni cum equo in piscem desinente & his literis NEPTVNO CONS. AVG. Neptuni equos (inquit Turnebus) intelligo Hippocampos, qui priores pedes habeant, posterioribus careant, sed pontum legant & natent, quo testimonio optimi poetæ Papinij, comprobauimus:

*— Et triplici telo iubet ire iugales,
Illi spumiferos glomerant à pectore fluctus,
Ponè natant, delentque pedum vestigia cauda.*

Addo ego alium eiusdem Papinij locum non minus elegantem, in quo Tanaron describit, vbi Ditis creditur esse ianua:

*Interiore sinu fragrantia litora curuat
Tanarus, expositos non audens scandere fluctus.*

*Saxū equis
timore
incutiens.*

*Iunonis e-
qui Pollux
& Castor e-
quorū domi-
tores.*

*Li. I. carm.
Od. 12.*

Lib. I.

*Cyllarus e-
quus Casto-
ris & Pol-
lucis.*

Li. I. Sylu.

*Neptuni e-
qui quales.*

*Hippocam-
pi.*

Li. 26 c. 23

Aduers.

Lib. I. Achill.

*Lib. 2. The-
baid.*

*Illic Aegæo Neptunus gurgite fessos
In portum deducit equos, prior haurit habenas (arenas potius)
Vngula, postremi soluantur in aquora pisces.*

Lib. 2. Ar- Addo & hoc Val. Flacci :
gonaut,

— Non Africus alto

*Tantus ouat, patrysq; manus cum plenus habenis
Orion bipedum flatu mare tollit equorum.*

In cuius loci explicatione Pius Bononiensis, vidi (inquit) dum Romæ princeps academiæ in vrbe domina docerem, antiquum lapidem, in quo Neptunus in solio sedens fuscinaque tenens mare sulcabat, dextra moderans equos duos, qui ab umbilico ad extremum pisces erant, caudis intortis, capite vsq; ad medium corporis lupino, ita acuto rostro, vt lupum potius quam equum

Nuptunie- referrent, quamobrem Flaccus alicubi lupos hos equos nuncupat, inquiens :
qui lupi di-

Celjaq; semiferum contorquens frena luporum.

eti, & semi Semiferos autem eos vocat, quandoquidem qua parte pisces referunt, sunt domestici & affines
feri. Neptuno, vt Deo maris: qua verò parte equi, feri sunt, & auersati Deum: & ita in prisca inspe-

Lib. 2. Ar- ctione visuntur elata ceruice ac superba, indignantique simili ac propè imperium detrectante
gonaut. Orion Neptuni ex Euriale Minois filia filius, equos similiter, vt ille, habet bipedes, cætera pi-
Oriens e- sces, vt modò recitabamus: Et Triton & ipse deus marinus habitus equis vehitur apud Clau-
qui. dianum.

Lib. 8.

*Palladiaque comas innexus arundine Triton
Edomitis veheretur equis.*

Soli & Lu- De nominibus equorum Neptuni postea. Si verò velocitatis causa equi tribuuntur Neptuno, re-
na cur equi cta etiam ratione debebuntur Soli & Lunæ, quorum cursus omnem velocitatem superat: quare
ascripti. Soli quoque alatum equum attributum fuisse reperio. Nam in eiusdem Galieni numis equus est cum inscriptione SOLI CONS. AVG. Aliàs quadriga vehitur quatuor moderata equis.

Manilius:

Quadriugis vt Phæbus equis, & Delia binis.

Lib. de spe- Lunæ enim biga datur. Tertulianus: *De iugo verò, quadrigas soli, bigas Luna sanxerunt.* Papi-
Etaculis. nius:

Rorifera gelidum tenuauit aera biga.

Seneca in Hercule Oetæo:

*Cuius ad primos Hecate vapores
Lassa nocturna leuat ora biga.*

Lib. 3. Var. Cassiodorus epistola ad Faustum de Circensibus bigam quasi Lunæ, quadrigam Solis imitatione
Quadriga repertam esse scribit. Trigas verò inferis, seiugas Ioui, desultores Lucifero & Hespero consecra-
cur Soli at- runt, inquit Isidorus. Quadrigas autem ideo Soli iungunt, quia per quatuor tempora annus verti-
tributa, cur tur, ver & æstatem, autumnum & hyemem: bigas Lunæ, quoniam gemino cursu cum sole con-
biga luna. scendit, siue quia & nocte videtur & die. Iungunt enim vnum equum nigrum, alterum candi-
Triga cur dum: trigas dijs inferis, quia hi per tres ætates homines ad se rapiunt, id est, per infantiam, iu-
inferis da- uentutem atque senectutem. Seiuga maximus currus currit Ioui, propter quod maximum deo-
ta. rum eum esse credunt. Hæc ille, cæterum in numo Heliogabali qui Solis erat sacerdos equi quo-
Seiuga cur- que sex excusi sunt, quanquam sextus non appareat. Totam curruum Solis & Lunæ fabulam pau-
rus Iouis. cis sic complectitur Fulgentius:

*Soluerat igniuomos, mundi regione peracta
Quadrupes, gelidumq; rotis tepescerat orbem
Rector & auratis collum spoliabat habenis.
Iam Phæbus disiungit equos, iam Cynthia iungit,
Quasq; soror liquit, frater pede temperat undas:
Tum nox stellato calum circumlita peplo
Cerulea rorigenis pigressere iusserat alis
Astrigeroque nitens diademate luna bicornis
Bullarum biugis conscenderat aquora tauris.*

Equorum Secundum autem diuersam Solis dispositionem dies diuersam immutationem recipit: nam primò
Solis color. ruber, mox lucet, feruet in meridiè, vesperi pallet. Vnde equorū eius primus dicitur esse erychteus
Sol λευκός- id est rubens, secundus aritheus, hoc est splendens, tertius lampas, videlicet ardens, quartus phi-
ωλος. logeus, quasi amans terram, vt dicit Beda. Inuenio tamen etiam Solem λευκός ωλος vocatum fuisse,
Lib. 2. A- se, quòd candidis vehatur equis: & Ouidius Solis equos niueos vocat, dum canit:

mor. eleg. 1

Carmina sanguinea deauctant cornua Luna,

Et reuocant nivos Solis euntis equos.

Pallet enim, vt dictum est, sol à nobis discessurus. Sed & nubuloso cælo pallere dicuntur. Hoc docet Tibullus lib. 2. Eleg. 5.

*Ipsum etiam solem defectum lumine vidit
Iungere pallentes nubulus annus equos.*

*In Herc.
furen.*

Accessuris verò ad nos equos appositè Seneca vocat caruleos, non à colore pilorum, sed ab aspergine maris, hoc est, cum velut è mari summo manè erumpunt, suntq; lucis exorientis nuncij.

*Iam rara micant sidera prono
Languida mundo, nox victa vagos
Contrahit ignes, luce renata
Cogit nitidum Phosphoros agmen
Signum celsi glaciale poli,
Septem stellis Arcades vrsa
Lucem verso remone vocant,*

Iam caruleis euectus equis Titan summam prospicit Oetam.

Aurei aliàs plerumque Solis equi definiuntur, uti singuli proprio distinguerentur, Pyrois rubente, Eous candicante, coruscante Aeton, Phlegon nigricante. De coloribus equorum dijs consecratorum hæc prodidit Isidorus: Circa causas elementorum gentiles etiam colores equorum inxerunt, roseos soli, id est, igni, albos aeri, prasinos terra, venetos mari assimilantes: item roseos astiti currere voluerunt, quod ignei coloris sint, & cuncta tunc flauescant: albos hyemi quòd sit glacialis & frigidibus vniuersa canescant, vere prasinos viridi colore, quia tunc pampinus densatur: Item roseos currere Marti consecrauerunt, à quo Romani exoriuntur, & quia vexilla Romanorum cocco decorantur: sive quòd Mars gaudeat sanguine: albos Zephyris & Ieremis tepelatibus, prasinos flori & terra, venetos aquis & aeri, quia caruleo sunt colore: luteos id est croceos igni & soli: purpureos igni sacrauerunt, quem arcum dicimus, quòd iris plurimos colores habeat. Hæc ille. Sed reuertor ad equos Solis: Hos Ouidius ambrosia pasci fingit, tanquam immortales immortalium deorum cibo:

*Colores e-
quorum dijs
tributorum
Lib. 18.
Orig. 31.*

*Iungere equos Titan velocibus imperat horis
Iussa dea celeres peragunt, ignemque vomentes
Ambrosie succo jatueros præsepibus altis
Quadrupedes ducunt, adduntq; sonantia fræna.*

*Metam. 2.
Equorum
Solis cibus.*

Sed præter ambrosiam immortalem etiam quandam herbam eis in cibum cedere inuenio. Athenæus enim testatur Alexandrum Aetolum narrare de Glaucò in libro quem piscatorem inscripsit, in mare demersum fuisse cum herbam gustasset, quàm ardente sole in fortunatorum insulis pura vere gignit terra. Eam suis equis gratam in canam à Sole exhiberi, sylvarum incolam, cursum vt absoluant indefessè: ac ne medio cursu interueniat quædam molestia: Quæ verò hæc immortalis herba sit Alexander Aetolus tacuit. Athenæus alicubi eam ἀειζωον, id est semperuiuum vocatam fuisse asserit: atqui semperuiuum, cuius plurimæ sunt species, loca aperta, folique exposita, potiùs quàm syluas amat. Simulachrum Solis sic exprimebant, vt puerum imberbem in curru ponentes equos eidem quasi cursu cælum petentes subiungerent. Pueri autem ei aptant imaginem, quia sol velut quotidie nouo ortu natus in nullum planè senium incidit. Erant & Iudæi huius superstitiosæ idololatriæ mancipati, credebantque solem Deum esse, quamobrem simulacro eius, quod fecerant, currus equosque subdiderunt, & hoc in artijs templi Domini: vt in sacris biblijs legimus: *Iosias rex aboleuit equos quod de derant reges Iuda Soli, in introitu templi Domini, iuxta cameram Nethanmalech eunuchi, qui princeps erat in suburbijs: & quadrigas Solis combussit igne. Adoraturi enim solem insidebant equis illis, equitabantque ab ingressu templi vsque ad cameram Nethanmalech.* Quod autem Soli currus & equos tribuant de miraculo est sumptum Eliæ prophetæ, qui à curru igneo & equis igneis est raptus in cælum, vt Ioannes Constantinopolitanus Episcopus æstimat. Quia enim Græcè ἡλιος dicitur Sol, sicut & Sedulius cum de Eliæ ascensu caneret, ostendit:

L. 17. c. 12.

*Herba im-
mortalis
qua Solis e-
qui pascun-
tur.
Lib. 15.
Solis simu-
lacrum vt
expressum.
Iudæi Solē
Deum esse
crediderunt.
Reg. 1. 3.*

*Solis currus
& equos tri-
buere vnde
natum.*

*Quàm bene fluminaci prælucens semita cæli
Conuenit Elia, meritoque & nomine fulgens:
Hæc ope dignus erat, quoniam sermonis Achiui
Vna per accentum mutetur litera, Sol est.*

Audientes Græci ab Israelitis quos diuinas habere literas fama prodebat, predicari quòd Elias curru igneo & equis igneis ad cælestia translatus, vel certè hoc ipsum inter alia depictum in pariete videntes, crediderunt (vicinia decepti nominis Solis) hic transitum per cælos esse designatum, & miraculum diuinitus factum Dei, mutarunt in argumentum erroris, humana stultitia cõmentatum. Quæ opinio est Angelomi monachi, ordinis S. Benedicti, authoris vetusti & in abstrusis scri-

*Elias igne-
is equis in
cælum rap-
tus.*

rarum locis eruendis explicandisque ingenij acerrimi viuaciffimique in Stromatibus in libros Regum. Bigas vt dixi, Lunæ, binosque equos tribuebant. Lucanus:

Lib. 1.
Luna equi
& biga.

— Sic cum compage soluta

*Sæcula tot mundi suprema coegeret hora,
Antiquum repetens iterum chaos, omnia mixtis
Sidera sideribus concurrent, ignea pontum
Astra petent, tellus extendere litora nolet,
Excutietque fretum, fratri contraria Phæbe
Ibit & obliquum bigas agitare per orbem
Indignata, diem pojcet sibi, totaque discors
Machina diuulsi turbabit fœdera mundi.*

Virgilius in Culice:

Iam quatit & biugis oriens herebo cit equos nox.

Cerui Lu-
na ascripti

Cùm verò Lunæ equi ascribantur propter cursus celeritatem, alicubi eide m tribuit ceruos, quibus in sola pedum velocitate spes fugæ est:

*Dixit & extemplo frondosa fertur ab Alpe
Trans pelagus, cerui currum subire iugales.*

Fulgentius hanc deam modò ab equis, modò à tauris vehi significauit. Equos tribuunt Homerus in hymnis deorum, Manilius, Ouidius & Tibullus: Aufonius iuencas hoc carmine:

*Iam succedentes quatibat Luna iuencas
Vinceret vt tenebras, radijs velut amula fratris.*

Prudentius de eadem: *Iam biugas frenare boues.* At Auienus & Claudianus iuencos tribuunt

Boues ma- seu boues mares, ad sterilitatem Lunæ spectantes, vt & illi faciunt, qui mulas curru eius iunxere. *res cur Lu-* Equorum alterum album fingunt, alterum nigrum, quoniam non solùm noctu splendet, sed in- *na ascripti.* terdiu etiam apparet. Ad hunc verò locum Propertij:

Equorum
Luna color

*Quamuis labentes premeret mihi somnus ocellos
Et medijs calo Luna ruberet equis.*

Lib. 1. ad Antonius Muretus arbitratur Lunam dici rubere, quia multi è veteribus ignea esse credebant cor-
Gall. pora caelestia, eamque opinionem poetæ ferè sequuntur: ruber autem est ignitorum color. Volsci
Luna vt di- autem opinionem improbat, qui rubescere ait Lunā, cùm appropinquat dies, cùm (inquit) palle-
catur rube- scere potius videatur. Iam verò Diana apud Arcades εὐριπύρα dicta fuit, quòd equas inuenif-
re. set, quas amiserat Vlyffes, vt scribit Pausanias in Atticis Hippolytum ab equis distractum, vi qua-
Diana ---- rundam herbarum & amore Dianæ ad vitam reuocatum ferunt ab Aesculapio, quem Iuppiter in-
εὐριπύρας. dignatus quòd talem inuenisset medicinā, qua mortui vitæ redderentur, fulmine ad inferos præ-
cipitauit. Vt verò canit Virgilius:

Aeneid. 7.

*At Triuia Hippolytum secretis alma recondit
Sedibus: & nympha Aegeria nemoriq; relegat:
Soluta vbi in syluis Italis, ignobilis auum
Exigeret, verioque vbi nomine Virbius esset:
Vnde etiam Triuia templo, lucisq; sacratis
Cornipedes arcentur equi: quòd littore currum
Et iuuenem monstris pauidi effudere quadrigis.*

Hecate etiam ad Dianam siue Lunam pertinet: fingitur autem τρισσοκέφαλος, tergemina Aufonio:

Hecate ter- quòd caput eius dextrum sit equi, sinistrum canis, medium hominis agrestis. Lunam quoq; φ-
gemina, λιπρον vocat Orpheus. Auroræ equi ascribuntur rubri & rosei. Ouidius:

Luna.
Aurora e-
qui.

*Proxima cùm veniet terras visura patentes
Memnonis in roseis lutea mater equis.*

Et rursus: — *Nigri non illa parentem*

Amor. 1.

Memnonis in roseis sobria vidit equis.

Lib. 3.

Propertius: *Felix Eois lex funeris vna maritis*

Quos aurora suis rubra colorat equis.

Tribuuntur autem & auroræ bigæ: Virgilius:

Aurora in roseis fulgebat lutea bigis.

L. 2. Theb.

Eleganter erumpentem delineauit Papinius:

*Et iam Mygdonijs elata cubilibus alto
Impulerat calo gelidas aurora tenebras,
Rorantes excussa comas, multumque sequenti
Sole rubens: illi roseo per nubula seras*

*Aduertit flammam, alienumque aethera tardo
Lucifer exit equo, donec pater igneus orbem
Implicat, atque ipsi radios vetet esse sorori.*

Desultorios equos Lucifero & Hespero consecrarunt. De Lucifero, ex Papinio & Lucretio id alijs obseruatum, solitum manè & vesperi, equo uti mutato: addunt colores, matutinum, album, vespertinum, atrum: quod tamen de Luna Isidorus scribit, addita ratione, quod nocte & die sit conspicua. Ouidius fuscum Hespero tribuit, at in promptu non est authoritas, Lucifero album:

*Hoc utinam nitidi Solis praenunciis ortus
Afferat admisso Lucifer albus equo.*

Claudianus rorantem cognominat hunc equum,
*Dum matutinis praedat Solibus aer,
Dum meus humectat flauentes Lucifer agros
Roranti prodectus equo.*

Cassiodorus author est, equos desultorios, per quos Circensium ministri missus denunciant exituros, Luciferi praecursorias velocitates imitari. Fingitur item nox suo curru & fuscis equis per caelum vectari, & eadem mater siderum solet vocari, quod ea velut parere videatur: non enim nisi nocturnis temporibus aspiciuntur & prodeunt: quare festiuissimè Tibullus:

*Ludite: iam nox iungit equos currumque sequuntur
Matris lasciuos sidera fulua choro.*

Quo loco impressi codices habent ferè Martis, sed matris absque controuersia scriptura syncerior ut Muretus restituit. Nigros dici noctis equos indicat Propertius:

*Terra prius falso partu deludet arantes
Et citius nigros Sol agitabit equos.*

Clarissimè Silius:

*Donec nox atro circumdata corpus amictu,
Nigrantes inuexit equos, sualetque quietem.*

Claudianus noctis equos humentes dixit, fortè à noctis natura.

*Humentes iam noctis equos, Lethaeaque Somnus
Frana regens.*

Nigri item perhibentur equi Plutonis. Propertius:

Solis & atratis luxerit orbis equis.

Hic etiam eiusdem poetæ distichon iam de noctis equis recitatum referri potest. Cæruleos eos dixit Ouidius de raptu Proserpinæ loquens:

*Hanc videt & visam patrus velociter aufert,
Regnaque cæruleis in sua portat equis.*

Necnon & Claudianus: lucem non ferre inquiens:

*Lethæo vehitur curru, lucemque timentes
Insolitam mirantur equi, trepidoque volatu
Spissas cæruleis tenebras è naribus efflant.*

Idemque Ouidius, nisi me fallit memoria:

*Panditur interea Diti via, namque diurnum
Lumen in assueti non patiuntur equi.*

Vnde & apud Virgilium Anchises se cum filio non diutius quàm par est moraturum conqueritur cum dicit:

Et se Janus equis Oriens affluit anhelis.

Pluto autem ab Homero quinto Iliad. κλυτὸς ὠλωσ cognominatur. Scholia exponunt equestrem, egregios equos habentem. Et rursus Iliad. λ. vbi Scholia: Fortassis autem insignes equi ei attribuantur, quia mortem nemo effugere potest. Proserpinam Pindarus in Olympijs λευκιπποσ nominat, siue quia mos est poetis (vt ait Scholiastes) huiusmodi epithetis Deos ornare: siue quod cum eam à Plutone raptam Ceres mater quæreret, albo curru insidentem inuenerit. Venus hippocamia (ἵπποδάμεια) nominata apud Hesychium. Eademque ἵπποσ id est equestris, hoc est equo insidens ab antiquis effingebatur, vt annotauit Gyraldus: nam Veneris filius Aeneas, cum occasum versus nauigasset, equum mox conscendit, & hac statua matrem honorauit, vt Suidas scribit in Appodion. Veneris, currum intelligit Plautus his verbis:

*Nam si huic occasione tempus se subduxerit,
Nunquam pol' indipiscet quadrigis albis postea.*

Nam quadrigas albas vocat equos Veneris qui & albi erant & citi, vt sit sensus: Etiam si currum Veneris ab alitibus vectum & per hoc summæ celeritatis conscenderet & sequi vellet iam

Luciferi &
Hesperii equi
2. Trist.
Eleg. 5.

De Raptu
Proserp.

Lib. 3. Var.
Noctis
equi.

Lib. 2.

Lib. Var.
Lec. 5. c. 2.

Lib. 15.

Lib. 3. in
Rufin.

Plutonis equi.

Factor 4.

Lib. de Gigantomachia.

Proserpina
Veneris hippocamia.
In Asmaria.

Veneris
equi.

amissam occasionem, nunquam eam cōsequeretur. Martis equos biugos vocat, Virgilius, Homeri imitatione, cui *διζυγοι* appellantur. Martis hippij, id est, equestris ara in hippodromo Olympico fuit, vt meminit Cælius. Gyraldus verò tradit & Iunonem quoque hippiam cognominatam fuisse, & Hesychius Hippam interpretatur Iunonem & Picum auem. Pausanius tradit Herculem hippodotem fuisse cognominatum, eique Bœotios templum construxisse, propterea quòd cum Orchomenij aliquando ad eum locum peruenissent, Hercules noctu equos, qui ad eorum currus erant, colligasset. Ad Iouis currum censebant equos niuali candore iunctos esse: Suetonius. *Atque etiam sequenti nocte statim videre visus est filium mortali specie ampliorem cum fulmine & sceptro, exuijque Iouis Opt. Max. ac radiata corona super laureatum currum, bisseis equis eximio candore trabentibus. Inuidiosus itaque Camillus fuit, quod in triumpho curru equis alijs iuncto, orbem inuectus esset, quod humano fastigio ampliorem vindicare honorem paremque Supremo Ioui videretur.*

Lib. I. Car. Od. 14. Iouis equos tonantes vocat Horatius: Vulgus putat ferratis currus eius rotis tonitru excitari:

— Namque Diespiter

Igni corusco nubila diuidens

Plerumque per purum tonantes

Egit equos, volucremque currum.

Multa de Iouis curru atque equis Dion Chrysofostomus in oratione xxxvj. Borysthenica his verbis: Alius autem sermo in reconditis mysterijs ab hominibus Magis canitur admirandus, qui Deum hunc (Iouem) laudibus celebrant, vt perfectum & primum aurigam perfectissimi currus. Solis enim currum recentiorem aiunt esse, cum illo comparatum, vt qui appareat & vulgò, vt potest, cursum faciens manifestum. Vnde etiam communem famam (vt videtur) consecutus est à primis ferè poëtis, orientem & occidentem semper dicentibus, & iuxta hæc omnibus enarrantibus, & coniugatos equos & solem ipsum curru insistentem. Fortem autem & perfectum Iouis currum nemo laudibus extulit dignè hoc modo, neque Homerus, neque Hesiodus, sed Zoroastres, Magorumque discipuli canunt ab illis docti, quem Persæ dicunt amore sapientiæ iustitiæque secessisse ab alijs seorsù & in monte quodam vixisse: deinde relicto monte, igne supernè multo immisso implicatum assiduo arfisse. Regem igitur cum Persarum præstantissimis propè accessisse, volentem Deo supplicare, & virum ex igne egressum illæsum, apparuisseque illis propitium, confidere iubens & victimas offerre quasdam, tanquam veniente eum in locum Deo. Conuersatum autem esse posthac nō cum omnibus, sed cum ijs qui bellissimè ad veritatem essent natura idonei, deumque possent intelligere, quos Persæ Magos vocarunt, Dei culturam scientes: non, vt Græci, nominis ignoratione sic nominant, pro beneficijs habentes. Illi verò & alia iuxta sacros sermones faciunt, atque etiam Ioni aiunt currum Nesæensium equorum. Hi autem sunt magni pulcherrimique, qui sunt in Asia. Soli verò vnum equum. Interpretantur autem omnia sermone, non quemadmodum Musarum apud nos prophetæ, singula magna cum persuasione dicunt, sed ex se valdè contumaciter. Esse enim dicunt vniuersitatis rerum vnam ventionem & aurigationem è summa quæ fiat experientia & robore semper, eamque incessabilem in incessabilibus seculi circuitibus. Solis autem & Lunæ cursus veluti equorum, motus esse partium; vnde & ab ipsis clarius videri. Vniuersi autem motum atque cursum haud multos intelligere, sed illius certaminis ignorare magnitudinem. Quæ post hæc sequuntur, erubesco dicere de equis, deque aurigatione, quomodo interpretentur: non admodum curantes, vt sibi vsquequa que imago similis fiat. Fortassis etiam videar absurdè præter Græcanica & venusta cantica, barbaricorum canticum puerorum recitare: tamen audendum est. Aiunt equorum illum primum supernè, infinita differre pulchritudine & magnitudine, velocitateque ab alijs, exteriora circumcurrentem: & longissimum illum cursum esse, Iouis templum. Esse autem alatum & colore splendidum, purissimi splendoris. Solis autem in ipso & Lunæ signa perspicua videri: quemadmodum puto in nostris equis signa aliqua, partim Lunari figura, partim alia. Hæc autem à nobis videri contorta, sicuti in claro flammæ splendore scintillæ fortes discurrunt. Proprium autem motum per se & alia habere astra, per illum apparentia, quæ vniuersa sint illius partes: & partim quidem circumferri cum illo, vnum hunc habentia motum: partim autem alios peragere cursus. Sortita autem esse apud homines partim quidem proprium quodque nomen, partim verò multitudine constipata, distributa esse in figuras & formas quasdam. Splendidissimus ergo equus, maximeque varius, ipsique Ioui acceptissimus, in hunc modum ab illis celebratur, victimasque & honores, vt pote primus, meritò primus sortitus est. Secundus autem ab illo, qui illum attingit, illique proximus est, Iunonis cognominatus, habenis paret & mollis est: multò autem inferior robore & velocitate. Color verò illi natura quidem niger est: expolitur autem ea semper eius pars, quæ solis splendore illustratur: quæ autem umbra regitur, in circumferentia suam ipsius assumit coloris speciem. Tertius est Neptunò sacer, secundo tardior. Huius autem simulacrum fabulantur poëtæ apud homines fuisse, quem

(vt multi

Iouis equi.
In Augusto

Lib. I. Car.
Od. 14.

Iouis cur-
rus antiqui
tas.

Equi Nisæi

Iouis motus
vt à motu
Solis & lu-
na differat.

Iouis equi.

Equus Tu-
nonis.

Neptuni e-
quis.

(vt mihi videtur) nominant Pegasum, aiuntq; eum aperuisse fontem Corynthis vngulæ scalptu. Quartus autem omnium absurdissimus est, si quis eius similitudinem dicat, solidus & immobilis, tantum abest, vt alatus sit, cognominatus Vestæ. Non tamen auerfantur eius imaginem, sed coniugatum & hunc curru esse dicunt: manere autem in loco, frenum adamantium mordente m. : Inuiti autem vndiq; illi suis partibus duos proximos similiterq; ad illum se inclinare incidentes & propellentes; extremos autem semper circa hunc stantem, ad metam ferri: Plurimum igitur in pace & amicitia degunt, se mutuo reuerentes. Iam olim autem in temporis longitudine & multis circuitibus fortis anhelitus primi supernè allatus, vt potè ferocis, calefecit alios, vehementius autem postremum: atq; iubam illi qua maximè exultabat, combussit, omnemq; ornatum. Huius autem facti semel Græcos mentionem facere aiunt, & Phaetonti applicare cum non possent lo-
Vestæ e-
quis.

 quis aurigationem reprehendere, Solisq; cursus nollent vituperare. Quare dicunt iuniorum aurigam Solis filium, concupiuisse difficilem inutilemq; omnibus mortalibus eruditionem, cumque à patre impetrasset, inscendisse currum: cumq; ferretur inordinatè, omnia exussisse animalia & plantas & tandem ipsum disperissee, percussus ab igne superiori. Rursum quoq; cum in plurimis annis Nympharum & Neptuni sacer pullus, præter solitum certans & turbatus assurrexisset, multo sudore eundem ipsum inundauit, vtpotè eiusdem iugi. Expertus igitur est contrariam priori corruptionem, aqua multa obrutus. Et hanc quoq; tempestatem enarrare Græcos, ob iuuentutem infirmamq; memoriam; Deucalionemq; dicunt tum regnantem, ipsis opem tulisse, ne omnino disperirent. Hac autem cum raro accidant, videntur quidem hominibus propter suam ipsorum perniciem fieri; non iuxta rationem vniuersi: fingere autem eos, rectè fieri & iuxta sententiam saluantis & gubernantis vniuersum. Esse enim simile, vt cum currus auriga equorum vnum puniat, freno trahens aut stimulo tangens, is verò subsiliat & turbetur, confestim in recentem constitutus statum. Vnam igitur hanc fortem esse aurigationem, non corrupto toto vniuerso. Rursum autem aliam, quatuor inter se equorum motus & mutationis, cum alter in alterum mutatur, alterantq; species, donec in vnam omnia conueniant naturam, victa à melioribus. Attamen & hunc motum aurigationi assimilare auderent, curruq; impulsui, absurdiore similitudine: vt si quis præstigiator factis è cera equis, deinde detrahat & circumradat ab vnoquoque, apponatq; alibi alteri: demum verò in vnum illorum quatuor compingens, vnam formam ex tota materia operetur. Esse enim huiusmodi quiddam, quemadmodum si inanimis figmentis extrinsecus opifex addat, & transferat materiam. Illorum autem eam passionem teri, tanquam si in magno veroq; certamine de victoria contenderent. Cedere autem victoria & coronam: necessariò primo & optime locitateq; & fortitudine omniq; virtute, quem diximus in orationis principio Iouis esse peculiarem. Hunc enim vtpote omnium robustissimum & natura ignitum, citò consumere alios, quemadmodum reuera cereos, haud longo in tempore, nobis autem viso infinito, ad nostram ipsorum ratiocinationem, & omnium omnem essentiam in se recipere, qui longè melior splendidiorq; visus sit prius quando à nemine mortalium neq; immortalium, sed ipse à se victoriam maximi certaminis consecutus est. Eum autem stare excelsum & superbum, victoria gaudentem, lociq; plurimum occupare, tuncq; maiore indignis loco, ob robur animumque. Quum verò hunc ad modum narrent de rebus, verecundantur ipsam animalis nominare naturam. Esse enim eam aliquando simpliciter quidem aurigæ atq; heri animam magis: autem id quod sapit, animæq; præest. Hæc itaq; omnia Dion Chrysostomus. Iam verò Hipponam ceu deam equorum & stabuli potissimum venerati sunt Antiqui, vt Bubonam bouum. Huius deæ meminit Plutarchus in Parallelis, & Apuleius in tertio de asino aureo, & Tertullianus in Apologetico, & Fulgentius ad Chalcidii. Eam enim inter deos Semones qui vocantur (quos nec cælo dignos putabant, ob meriti videlicet paupertatem, vt Fulgentius loquitur) commemorat. Iuuenalis quoq; eandem intellexisse à plerisq; putatur, inquiens ----- *Iurat solam Hippo, & facies olida ad præsepia pictas*: vt scilicet Hippo pro Hipponam dicat, quomodo nempe Dido & Manto pro Didonem & Mantonem dicimus. Nam & Apuleius huius deæ simulacra in stabulis seu icones habitas fuisse testatur his verbis. *Respicio pila medio, qua stabuli trabes sustinebat. In ipso verò meditullio Hippona deæ simulacrum residens adicula, quod accurate corollis roseis quidem recentibus fuerat ornatum.* Plutarchus ex Agesilao tertio Italicorum filiam esse Fuluij Stelli scribit in Parallelis, qui à mulieribus alieno animo ex aqua eam genuerit. Ipse verò haud rectè Eponam vocat.

Phaetontis
incendiumDeucalionis
diluuiumHippona
dea.

Metam. 2.

EQVORVM DIIS, PRINCIPIBVSQ.
attributorum propria nomina.

Cyllarus.
Georg. 3.

CYLLARVM equum non tam Castoris, quam Pollucis fuisse in præcedenti rubrica ostendimus, in huiusce poetæ versus explicatione:

Talis Amyclæis domitus Pollucis habentis.

Cyllarus. Grammatici à velocitate dictum volunt, nimirum παρα τὸ κέλλειν. Stesichorus enim (inquit Etymologus) ait Mercurium dedisse Dioscuris equos φλόγειον καὶ Ἀρωαγον; ὠκεατευνα

Arion.
In Arcadi-
cis.

Ποδαργυς, Ἡραυδ' ἐξ ἀλιθῶν καὶ Κύλλαρον. Ariona equū Varinus filiū ait esse Neptuni & vnus ex Furijs. Thelpusij quidē Cererem teste Pausania Erinnyn vocant. Cererem autē aiunt mutatam in equam, ex Neptuno in equū mutato filiam perperisse, cuius nomen non initiatis celandum fit, & equū Arionē, & hanc ob causam dicunt (inquit) Thelpusij, Neptunum apud se primum in Arcades Hippium esse dictū, & hoc probāt carminibus ex Iliade & Thebaide citatis: ex Iliade quidē hifce:

Ὅυδ' εἶπεν μετόπιθεν Ἀρίονα δῖον ἐλαύνειν,
Ἀδράστει ταχὺν ἴσπον, ὅς ἐκ θεῶν γένος ἦεν, id est
Non etiam si à tergo agitans, vel Ariona diuum
Adrasti moderetur equum, diuinitus ortum.

Ex Thebaide verò, vbi de Adraſti fuga agitur:

Ἐμαῖα λυγρὰ φέρων σὺν Ἀρίονι κυανοχαίτη, id est
Cum pullo ornatu, glaucus quem vexit Arion.

His nempe carminibus innui putant, Neptunum patrem esse Arionis. & si Antimachus è terra genitum Ariona hifce versibus cecinit:

Arion ex ter-
ra genitus.

Ἀδρασὸς Ταλαῶ υἱὸς Κρηθνήαδαο
Πρώτιστος Δαναῶν παρ' ἐπικνητῶ ἠλάσεν ἴσπον,
Καιρὸν τε κραιπνὸν, καὶ Ἀρίονα θελπεσαῖον.
Τὸν ῥὰ τ' Ἀπόλλωνες σχεδὸν ἄλσειος Ὀγκασιο
Ἄυτὴ γωὶ ἀνέδωκε, σέβας θνητοῖσιν ἰδεῖσθαι, id est
Adrastus Dalao Crethide natus, Achivum
Primus duxit equos insigni laude superbos
Et Cerum pernicem, & Ariona Thelpujaum,
Quem iuxta Oncaei Phæbi nemus edidit ipsa
Terra parens, cunctorum oculis mirabile monstrum.

Sed fieri potest, vt quanquam è terra prognatus, originem ex deo ducat, & ideo pilorum color cæruleum referat: (nam & κυανόχαίτης Neptuni epitheton est). Lactantius Grammaticus terram in Thessalia tridente percussam à Neptuno scribit, vnde profiluerint equi duo Scyphios & Arion. Sunt qui & hanc historiam referant (inquit ibidem Pausanias:) Herculem cum bellum aduersus Eleos gereret, ab Onco petijſſe equum, & Arione in prælijs inuectum, Elim obtinuisse, postea verò Adraſto equum donasse, vnde Antimachus: Ὅς ῥα παρ' Ἀδράστει τριτάτῳ γ' ἔδμηθ' ὑπ' ἀνακτι. Alij Cygnum Martis filium ab Hercule equestri certamine victum scribunt, adiuto equo Arione, Neptunumq; dedisse Capreo Hiliarti regi, qui eundem Herculi donarit, Hercules rursus Adraſto: cuius hic auxilio apud Thebas euaserit, cum reliqui duces ferè omnes occiderentur. Meminit Arionis sic Propertius:

*Qualis & Adraſti fuerit vocalis Arion
Tristis ad Archemori funera victor equus.*

Equi Ne-
ptuni.

Ipsi verò Neptuno quatuor tribuunt equos, Enceladum, Eriolem, Glaucum, & Stenon. Σθέγον quidem propter eius, & maris potentiam, ἐν κέλαδον verò à sonitu maris: γλαυκον, ab eiusdem colore: ἐριώλη deniq; propter humidos ventos, ex quibus etiam vehemens oritur & impetuosa ἐριώλη est, id est ventus impetuofus & præceps seu turbo. Etymologus deducit ab ἴρι, intensiua particula & verbo ἄω id est spiro. Martis equos biuges dicit Latinus poeta in Georgicis. Valerius Flaccus eos vocat Terrorem & Pauorem, ex Homero scilicet, qui Iliados quinto & alibi eosdem Δεῖμον & φόβον appellat. Hesiodus verò Pauorem & Terrorem Martis aurigas facit in Scuto Herculis: ab illisq; Martem ab Hercule vulneratum, curru i positum è manibus vulnerantis eripiunt.

Equi Mar-
tis.
Lib. 3. Ar-
gon.

Τῷ δὲ φόβος καὶ Δεῖμος ἔντροχον ἄρμα καὶ ἴσπες

Ἠλασαν αἰψ' ἔγγυς, καὶ ἀπὸ χθονος εὐρυδοείης

Ἐς δίφρον πολυδίδαλον, αἰψ' ἔπειτα

Ἴωπερ μασίειν, ἰκοντο δὲ μᾶλλον Ὀλύμπου.

At illi Pauor & Metus agilem currum & equos

Adagerunt celeriter propius & à terra habente latas vias:

In currum posuerunt variegatum atque inde celeriter

Equos flagellis impulerunt, veniuntq; in altum Olympum.

Solis equi dicuntur (inquit Lactantius) Xanthus, & Aethon, quorum meminit Martialis:

Quid cupiaum Titana tenes? iam Xanthus, & Aethon

Frena volunt.

Ouidius verò nulla facta Xanthi mentione, quatuor Solis equos suo quemq; nomine meminit. *Equi Solis.*

Interea volucris Pyrois, Eous & Aethon

Solis equi, quartusq; Phlegon hinnitibus auris

Flammiferis, implent, pedibusq; repagula pulsant.

Athenæus reddens rationem cur Theophrastus in libro de temulentia dixerit, reuera Bacchi nu-

trices fuisse nymphas, inquit id factum, ideo quod putata vite manet humor plurimus, & natura

vitis lachrymetur, eaq; propter Euripidem vnum ex equis Solis Aethopa Bacchicū vocare, flori-

bus propitium, autumnno vinetorum consistorum ordines maturantem, ideoque mortales vinum

αἰδοπα nominasse, quasi ardens παρα τὸ αἶθεν, quod est vrere. Ex quo loco apud Ouidium pro

Aethon Aethops legēdum esse monet Iacobus Dalechampius in scholijs suis marginalibus. Diei

equi apud Homerum Lampus & Phaeton: recentiores verò, vt & Lycophon, vt testantur eius

scholia, diem à Pegaso equo vehi aiunt. Lampus siue Lampon à splendore dictus, Nocti enim

nigros, Diei albos ascribi equos supra diximus. Plutonis equorum nomina sunt apud Claudia-

num de raptu Proserpinæ, Alastor, Aethon, Nyctæus & Orneus. Aethon, Lampus, Podargus &

Xanthus, equi sunt Hectoris, vt recitat Homerus Iliados octauo. Celebratur & Aethon Pallan-

tis à Virgilio: Xanthus verò etiam nomen est equi Achilles apud eundem Homerum, item Balius

& Pedasus: de quibus sic Nicol. Erythræus, Achilles (inquit) biga vt plurimum vtebantur, iun-

ctis scilicet Balio & Xantho equis immortalibus. Hos Podarge mater equarum rapidissima, dum

per florea prata pasceretur, ad Oceanū ex Zephyro genuit, vt Homerus canit: quanquam in deci-

mo sexto Iliados, Automedon Achilles auriga ijs quoq; tertium Pedasum nomine, loro tamen ex-

tremo iungat, & mortalem quidem equum immortalium equorum comitem. Varinus verò ait,

Xanthus & Balius (aliàs βαλιας habet, & varium etiam significare scribit) equi Achilles, οἱ ἀμα

πνοῆσι περιέδω, id est, qui æquali cum ventis velocitate volabant, ex Harpyia Podarge nati sunt.

Neptunus hos equos Peleo donasse dicitur, nuptias cum Thetide celebranti. Meminit horum

Achillis equorum Homerus 16. Iliados: & rursus lib. 19. vbi Xanthus vocalis à Iunone redditus

domino respondet: & lib. 17. ipsi immortales à Ioue facti etiam lachrymas emittunt. Aetha, no-

men equæ Agamemnonis celebratur plurimum ab eodem poeta in funere Patrocli. Pylam &

Harpinnam, equos fuisse Oenomai, eorumque aurigam Myrtilum annotauit Varinus. Ab hoc

Oenomao Marmacem primum ex Hippodamiae prociis occisum aiunt, (inquit Pausanias secundo

Eliacorum) cuius equarum nomina fuerint Parthenia & Eripha, & has quoque supra dominum

suum ab illo maecturas esse, ac sepulturæ permissas: & fluuium Partheniam ab altero equo nomina-

tum. Rhæbus equus Mezentij apud Virgilium in decimo Nic. Erythraus dictum putat παρα

το ρυβέω quod est (inquit) emico. Atqui hoc verbum in lexico vulgari Græcolatino tantum,

quod multis modis corruptum est, inuenias, idq; sine authore. Sunt qui per æ diphthongum Rhæ-

bus scribunt, quod multis eruditis placere video. Phænix vnus ex equis Cleosthenis Epidamnij,

de quibus apud Pausaniam hæc legimus in secundo Eliacorum: Post Pantarcis statuam, Cleo-

sthenis Epidamnij currus est, Ageladæ opus. Is vicit Olympiade sexagesima sexta: & suam equo-

rumq; & aurigæ imaginem illic fieri curauit, adscriptis etiam equorum nominibus, quæ sunt Phæ-

nix & Corax: & vtrisque ad iugum, dextro latere Cnacias, sinistro Samus. Hic quidem Cleo-

sthenes primus Græcorum, qui equis nutriendis studuerunt, imaginem in Olympia posuit: Quan-

quam & Miltiades Athenientis & Euagoras Lacon currum solum absque sua imagine: De Bory-

sthene equo venationi aptissimo, cui Adrianus Imp. sepulchrum erexit, suo loco diximus: necnon

de Volucris Veri, qui (vt inquit Iulius Capitolinus) Prasinis contra Venetianos turpissimè faue-

bat. Nam & Volucris equo Prasino aureum simulacrum fecerat, quod secum portabat &c. In cu-

ius equi gratiam primum cœperunt equi aurei vel brauia postulari: In tanto autem equus ille ho-

nore fuit, vt ei à populo Prasinorum sæpe modius aureorum postularetur. Sunt modò & alij

equi immo celebres celebrati à poetis, maximè à Statio & Silio Italico: à Statio Aethion, The-

baïd. 6. Ascheros, ibidem: Calydon & Cygnus, ibidem. Iris, ibidem. Pholoe, ibidem. Po-

darces,

Lib. 1. c. 13.

13.

Aethops equus.

Equi diei & noctis.

Equi Plutonis.

Hectoris.

Pallantis.

Achillis.

Agamemnonis.

Oenomai.

Marmacis.

Mezentij.

darces, ibidem, dictus nimirum quod valeat pedibus: Strymon, ibidem: Thoes, ibidem. Versus eius sunt.

*Nominibusq̄cient, Pholoen Admetus & Irin
Funalemq̄ Thoem: rapidum Danaeus augur
Ascheton increpitat, meritumq̄ vocabula Cygnum.
Audit & Herculeum Strymon, Chromin, Euneon audit
Igneus Aethion; tardum Calydonalacepsit
Hippodamus, variumq̄ Thoas rogat ire Podarcen.*

A Silio nominantur, Camphasus lib. 16. Garganus lib. 4. Harpe libro præcitato, quàm equam Pelorum equum ex Zephyro vento concepisse canit. Ilerda verò apud eum non equi, vt Textor putauit, nomen est, sed vrbs Hispaniæ. Lampon ibidem. Lamus ibidem. Melampus ibidem. Panchates, ibidem. Theron, ibidem. Iam verò poetas veteres vernacula poetarum Musa audaciùs æmulata est: quippe quæ heroum suorum generosissimos equos proprijs nominibus fabulosiùs etiam decantauit, vt Rholandi Brigliadorum & Vegiantinum, Baiardum Rinaldi, Rubicanũ Argalifæ, Hippogryphum Rugerij, Frontinum & Fratatum Sacripantis, Rondellum Oliuerij, & aliorum alijs nominibus alios.

VSVS IN VANIS ETHNICORVM sacrificijs.

OCTOBER equus (inquit Festus) appellatur, (apud Romanos,) qui in campo Martio mense Octobri immolatur quotannis Marti, bigarum victricum dexterior: de cuius capite non leuis contentio solet esse inter Suburranenses & Sacrauienses: vt ij in regiæ pariete, illi ad turrim Mamiliam affligerent: eiusdemq; cauda tanta celeritate perfertur in regiam, vt ex ea sanguis distillet in focum, participandæ rei diuinæ gratia: quas hostias hic quidã Marti bellico sacrari dicunt, non (vt vulgus putat) quia velut supplicium de eo (equo) fumatur, quòd Romani Ilio sunt oriundi, & Troiani ita effigie equi sunt capti. Hæc ille, qui tamen aliàs hanc vulgi opinionem secutus, sic scribit: Equus Marti immolatur, quòd per eius effigiem Troiani capti sint, vel quòd eo gerere animalis Mars delectari putaretur. Alicubi aliàs causas assignat, inquiens: Panibus redimebant caput equi immolati idibus Octobris in campo Martio: & id sacrificium fiebat ob frugum euentum, & equus potius quàm bos immolabatur, quòd hinc bello, bos frugibus pariendis est aptus. Plutarchus apud quæ quædam corrupta leguntur easdem ferè rationes quoque adfert in quæstionibus Romanis, his ferè verbis: Cur idibus Decembris (Octobris potius, vt ex Festo diximus, & Gyrardus quoque asserit in libro de annis & mensibus, notumque vulgò est Octobrem vniuersum Marti sacrum esse;) in cursu equorum victor dexter facer Marti immolatur, & caudam statim decidam ad Rheginam (regiam, Festus) qui dicitur locus, deportat aliquis, & arã cruore spargit, de capite verò inter se decertant, alij de sacra via descendentes, alij de Suburrã aduersus eos impetum facientes? An quòd Troiam equo captam putant, idcirco equum supplicio afficiunt, quòd è Troianis oriundi;

Mixtaq; Troiugenum sint pignora clara Latinis?

An quòd iracundum ferox, & bellicosum animal est equus? Dijs autem grata & accommodata in primis immolant. Victor autem idcirco immolatur, quòd victoriæ Mars author est: Vel potius, quoniam Marti conuenit stare loco, & qui locum suum in acie tuentur, vincunt eos qui non manent sed fugiunt, vt celeritas (per equum insinuata) tanquam fugæ & timiditatis occasio per hoc sacrificij genus puniatur, & tanquam sub ænigmatis inuolucro fugam minimè salutarem esse intelligatur; Hucusque Plutarchus, Istiusmodi hostiæ Cauiares dicebantur teste Festo, quòd cauiar pars hostiæ cauda tenus dicebatur. Manifestum enim est in equo Octobri, de quo hic agitur (inquit Iosephus Scaliger) partem secundum caudam dictam cauiar, vt in boue palascam, in sue oflam penitã. Fiebat autem hoc sacrificium quinto quoquo anno, vt ibidem sequitur & Propertius refert. *Qualia nunc curto lustra nouantur equo.* Emeritos item equos Marti consecrari sole-re, discimus ex Suetonio in vita Iulij Cæsaris; *Equorum greges (inquit) quos in traiciendo, Rubicone Marti (in quibusdam codicibus legitur, flumine) consecrauerat, ac sine custodibus vagos dimisse-* *Soli cur e-* rat, comperit pabulo pertinacissimè abstinere, vberumq; flere. Apollinem hoc est, Solem Peris equo placabant, vt meminit Ouidius in quibusdam codicibus legitur, flumine) consecrauerat, ac sine custodibus vagos dimisse-

la us.

Placat equo Peris radijs Hyperiona cinclum,

Ne de-

Ne detur celeri victima tarda deo.

Cælius tradit exercitu Persarum progrediente, ignem quem ipsi sacrum æternumque vocabant, argenteis præferri solere altaribus: Hunc mox insecutos fuisse Magos, hos iuvenes 165. puniceis velatos amiculis, quot in anno dies sunt. Mox Iouis sacrum currum, quem albi traherēt equi: post hos insigni magnitudine equum Solis. Apud Aethiopes teste Heliodoro quadrigæ de albis equis Soli ad sacrificium adornantur; Lunæ verò bigæ boum siue taurorum. Massagetæ verò, vt Herodotus in fine libri primi docet, equum etiam vt pecorum perniciosissimum, Soli vt deorum perniciosissimo immolant. Meminit huius sacrificij etiam Strabo. Herodotus idem à Scythis fieri tradit Philostratus in Heroicis refert Palamedem Græcis præcepisse, vt orienti Soli candidum equum mactarent. Taygeti vertex supra Bryseas Taletum sustinet. Id sacrum Soli appellant, vt scribit Pausanias in Laconicis, ibiq; præter alias hostias, etiam equos Soli cædunt. Sallentini apud quos Menzanæ Ioui dicatus, viuus equus teste Festo conijcitur in ignem. Rhodios verò scribit idem Festus quotannis quadrigas Soli consecratas in mare iacere, quòd is tali curriculo fertur circumuehi mundum. Pastores pullum à quo pullium vel hippomanes abstulerint, Soli immolare supra ex Aeliano diximus. Caterùm Sextus Philosophus equo tradit litari Neptuno, Apollini verò Didymæo præcipuè hoc animal inuisum esse. De Neptuno scribit Pausanias in Arcadicis, quòd olim Argiui ei equos proiebant in Dynen frænatos & ad speciem phaleris exornatos. Est Dyne ad Genethlium (in Argolica terra hoc nomine vicus dicitur) dulcis aquæ è mari per subterraneos meatus erumpentis lacus. Fabulantur etiam aliqui, vt Athenæus refert, de Methymneis, oraculo iussos virginem Neptuno in mare demisisse: & Enallum ducem quendam eius amore captum, vt eam seruaret, enataste & tum quidem vtrosq; mari obiectos esse: post tempus verò aliquod Enallum rediisse, & narraisse quod virgo quidem inter Nereides esset, se verò cum equos Neptuni aliquandiu pauisset, magno superueniente fluctu natando euasisse: Sed hoc hîc non pertinet. Ventis autem equum immolasse Lacedæmonios in monte Taygeto, ibidemque adoleuisse, vt eorum flatu cinis eius per finitimos quàm latissimè deferretur, legimus apud Festum. Suspiciari licet in causa fuisse ventorum celeritatem; qua nimirum ratione etiam Soli equum immolabant. Nec aliam puto ob rationem fluminibus quidam equos mactabant: quanquã aliàs tauri potius fluminibus essent consecrati; vt notat his verbis Varinus in Ταυρα: *Tauros veteres fluijs consecrabant, aliqui etiam equos viuos in eorum vortices inijciebant, vt Troiani in Xanthum.* Habemus & apud Philostratum, regem indorum dici ad flumen accedere cum augeri dies incipiunt, & illi equos nigrosq; tauros flumini tanquam deo sacrificare. Fuere etiam qui equos omnibus suis quos colebant, dijs sacrificarunt. Idem enim Philostratus Apollonium tradit adeuntem Babyloniorum regem, iussum ab eo vt Græco sermone vnâ secum dijs sacrificaret: Erat autem candidum (inquit) equum mactaturus ex Nisæis de meliora nota, sic instructum tanquam in pompam profecturus esset. Myfi nisi immolato prius equo & litato, extisq; depastis, nullo modo vota concipiebant, vt notauit Alexander ab Alexandro libro secundo cap. 22. Vnum ex ducibus Mæsoforum qui per M. Crassum victi sunt, scribit Auentinus lib. 1. Annal. Boiorum, ante aciem postulato silentio, interrogasse; Qui vos estis? cumque responderent, Romani rerum domini, dixisse, Ita fiet si nos viceritis, & statim ante aciem immolato equo, concepisse omnes vota, vt cæsoforum ducum extis & litarent & vescerentur. Rex Tartarorum (inquit Paulus Venetus) habet armenta magna equorum alborum vtriusq; sexus, qui putantur excedere numerum decem millium. In festiuitate autem quæ celebratur vigesimo octauo Augusti, Gothos, vt testatur Olaus Magnus lib. 1. cap. 24. præparatur lac equinum (equarum albarum) in vasis decentibus & rex ipse manibus suis diffundit hinc inde lac illud pro honore deorum suorum, arbitrans, & à magis suis edoctus, quòd dii lac bibant effusum & solliciti sint conseruatores omniũ eorum quæ possidet. Post sacrificium illud nefandum, bibit rex de lacte equarum albarum, nec vlli alteri licet illa die bibere de lacte illo, nisi fuerit de progenie regis, præter populum quandam regionis illius Horiach vocatum: qui hoc etiã fruitur priuilegio, propter victoriam quandam magnam, quam pro magno Cham Chinchis obtinuit. Hinc fit, vt equi albi atque equæ in magno à populo illo habeantur honore. Hæc ille, Olim etiam Sauromatæ, qui cum Tartaris ijdem, vel saltem finitimi sunt, plurimos aiebant equos, vt pote Nomades, quibus non tantum ad bellum utebantur, & in cibo, sed dijs etiam suis immolabant, vt Pausanias refert in Atticis. Apud veteres moris erat circa finem Decembris, dum lacus omnes glacie constringuntur, optimos quosq; equos, in singulis prouincijs ad edenda spectacula colligere, vt quem celeriore cursu reliquos omnes superare viderent, hunc sacrificium numinum velut munus pretiosum, ad aram mactandum comburendum uè offerrent: opinantes eo dono cunctis hostibus sese superiores fore, simul etiam vt regi velocissimos equos offerrent, quibus contra hostiles motus exploratores vterentur: De eisdem Gothis scribit Ioan. Magnus lib. 1. cap. 13. olim processuros in prælium, solere equos ad aras immolare, eorumque abicissa capita contis excepta,

subiectis

Lib. 11.

Geogr.

Lib. 3.

Pyrrhon.

Hypotyroseon.

Neptuno equi immolati.

Lib. 11.

Enalli fabula.

Vetis equus immolatus.

Li. 1. c. 63.

Tartarorũ in lacte equino ceremonie.

subiectis stipitibus distentos faucium rictus ante aciem præferre. Inuenio autem equos quoque hominibus fuisse immolatos. Cyro Persarum regi quotidie ouem: quoquo verò mense equum mactatum tradit Arrianus. De Diomede scriptum reliquerunt Strabo & Eustathius: in Venetis insignes ei extitisse honores, candidumq; ei immolatum fuisse equum. Et apud Plutarchum lego: cum Thebani aduersus Lacedæmonios bellum generent, Pelopidæ vni ex ducibus Thebanis Scedasmum in somnis visum dixisse: aduentare Leuctra Lacedæmonios, sed sibi ac filiabus pœnas daturus: vnoq; prius die quàm cum Lacedæmonijs configerent, pullum equi candidum instructum ad sepulchrum virginum mactari iussisse. In rogo Patrocli comburebantur etiam equi, apud Homerum Iliad. ʒ. Et Germanostestatur Tacitus sua quemcumq; arma in pyram iniicere, sæpè verò etiam equos. Regulus item, vt narrat Plinius Cæcilius in epistolis, in funere filij carissima quæque, mannos, canes, aues, & huiusmodi coniecit in pyram. Caterùm non solum cariora in eam conijciebantur, sed & vxores apud Orientales, quod Tullius & Propertius enarrant:

*Felix (inquit hic) Eois lex funeris vna maritis
Quas aurora suis nigra colorat equis.*

Flaccus de funere Cizici.

*Interea innumeras nudatis montibus urgent
Certatim, decorantq; pyras & tempora mæsti
Summa locant, vadit sonipes ceruice remissa
Venatrix nec turba canum pecudumq; morantur.*

E contrario Pali pastorum deæ nulla cædebatur hostia, vt Plutarchus, & Solinus scribunt, vt dies vrbi Romanæ consecratus, purus esset à sanguine, sed suffimentum fiebat, quo populus february hoc est purgari Palilibus dicebatur, ex equi sanguine, stipulis fabarum & cineribus vitulorum vstorum in fordicijs à Vestali virgine, vt ostendit Ouidius quarto Fastorum:

Palilia.

*Nox abiit, oriturq; aurora, Palilia posco,
Nam poscor frustra: si fauet alma Pales.
Alma Pales faueas pastorum sacra canenti
Prosequor officio si tua facta meo.
Certè ego de vitulo cinerem, stipulamq; fabalem
Sæpe tuli plena Februa tota manu.
Certè ego transilii positas ter in ordine flammæ
Virgaq; rorales Laurea misit equas.
Mota Dea est, operiq; fauet, naualibus exit
Puppis, habent ventos iam mea vela suos.
Ipete virginea populus suffimen ab ara,
Vesta dabit, Vesta murmure purus eris.
Sanguis equi suffimen, erit vituliq; fauilla
Tertiares dura culmen inane fabæ.*

Lib. 4.

Erant autem Palilia annua pastorum conuiuia lusus in vrbe, in quibus pagana mandebant fercula. Dicebantur & Parilia teste Festo à partu pecoris. Celebrantur xj. Cal. Maias, quo die Romæ fuisse initium volunt. Meminit eorum Propertius:

*Annuaq; accenso celebrare Palilia feno
Qualia nunc curto lustra nouantur equo.*

M E T A M O R P H O S E S.

Neptunus
in equum.

Cerere co-
gnomina.

NEPTVNVM aiunt (inquit Pausanias in Arcadicis) Cereri, dum illa errans filiam quæreret, eius amore captum, vitium offerre conatum: sed cum in equam se dea vertisset & ad Oncium armentis permista pasceret, Neptunum non sefellit, nam & ipse in equum mutatus, eam compressit: quod illa primùm iracundè tulit; verò postea placabilior facta, lauiffe se dicitur in Ladone. Cognomina itaque Deæ attributa; Erinny, à verbo Εἰρηνη, quod furere Arcadibus est: Lusina verò quòd se in flumine abluisset. Cererem quidem ipsam Neptuno filiam peperisse tradunt, cuius nomen ne ad prophanos ederetur, religione sanxerunt, equum præterea, cui nomen Arion fuit. Hæc ille: & mox rursus: Elaius mons alter abest à Phigalia stadia propè triginta. Est in eo loco antrum Cereris cognomento nigra: cum ijs certè quæ de Cereris cum Neptuno concubitu Thelpusij prodiderunt, ea conueniunt, quæ Phigalenses sacris peragendis celebrant: peperisse verò Cererem non equum memorant, sed eam quæ ab Arcadibus

Hera cognominatur: ac nigram quidem illam vestem, tum ira in Neptunum, tum luctu de Proserpinæ raptu commotam, sumpsisse: in hunc certè specum cum se abdidiſſet, diu lucem vitasse &c. In rei memoriam se Phigalenses dicunt antrum illud cum ligneo simulacro deæ dedicasse: simulacrum ita fabricasse, vt saxo insideret muliebri figura, præter caput, quod equinum atque adeò cum iuba esset, draconibus & alijs feris ad caput alludentibus, reliquo corpore ad imos pedes tunica velato, altera manu delphinum, columbam altera præferente &c. Sed enim quamuis huiusmodi simulacrum Cereris nonnulli fuisse dicant, ego tamen (inquit Pierius Valerianus) Veneris potiùs crediderim: nisi dicamus pabulum & opulentiam, quæ per Cererem significatur, incitamentum esse ad illecebras & petulantiam. Equinum enim caput non esse à lasciuia alienum, ex ijs quæ paulò antè diximus, manifestum est. Draconem spiras amatorios nodos voluptariasque implicationes significare de serpente super indicat commentarium. Delphinum amoris simulacrum esse, tam ex historia, quàm ex tot Veneris signis, quibus id genus piscis admouetur, alibi comprobauimus. Columbam denique referre Venerem, suo capite disputatum est. Acquiescendum tamen Pausaniæ, Cererem eam esse dicenti. Sed enim, vt in sue differuimus, eandem esse Cererem & Venerem Ptolomæi Assertoris tempore declaratum est. Cæterum potest huiusmodi picturæ species ipsius etiam rerum naturæ hieroglyphicum esse; Equinum enim caput ob insitam animali pernicitatem innuere velocissimos cælestium orbium motus: columbam tractus aërios, vt suo loco dictum: Mare delphinum, vt in nummis passim: anguium inuolucra, sinuosos omnium toto terrarum orbe lapsus, de quibus apud Platonem Socrates, vt in serpente restatum fecimus. Feræ reliquæ vitas animantium omnium ostendere videntur. Saxum terræ firmem & stabilem sedem, sua se soliditate continentem. Antrum denique ac nigra palla ea plurima, quæ de rerum causis & originibus minus adhuc comperta delitescunt, vt in simulacris Isis caput pedesque ex nigro lapide, de qua dictum alibi. Hæc omnia ille, sed vt ad metamorphosin reuertatur oratio, eius sic meminit Ouidius:

*Et te flaua comas frugum mitissima mater
Sensit equum.*

Vbi etiam fabulæ meminit de Saturno in equum immutato:

Vt Saturnus equo geminum Chirona crearit.

Hic cum Phylira Oceani filia concumbens, veritus ne Opis vxoris aduentu deprehenderetur, in equum se commutauit, sic Centaurum genuit Chironem. Hinc etiam Virgilius in Georgicis, cum equum bellatorem descripsisset, canit:

*Talis & ipse iubam ceruice effudit equina,
Coniugis aduentu pernix Saturnus: & altum
Pelion hinnitu fugiens impleuit acuto.*

Hoc figmentum quidam ex Astronomicis ad astri velocitatem referunt, cum amplissima cæli spatia diurno motu velocissimè transcurret, si quanto distet interuallo, quamq; magno circuitu supra planetas sit reliquos considerauerimus. De Hippe Centauri filia in equam mutata, supra in equo sidere dixi ex Hygino. Ouidius verò Ocyroen Chironis filiam in equam mutatam fabulatur, à Ioue quòd infanti suo Aesculapio prædixisset, quòd medicina mortuos ad superos educturus esset; quam metamorphosin his verbis pulcherrimè delineat:

*Iam mihi subduci facies humana videtur,
Iam cibus herba placet: iam latis currere campis
Impetus est: in equam cognatâq; pectora vertor.
Tota tamen quare? pater est mihi nempe biformis;
Talia dicenti pars est extrema querela
Intellecta parum, confusaq; verba fuerunt
Mox nec verba quidem: nec equa sonus ille videtur
Sed simulantis equam: paruoq; in tempore certos
Edidit hinnitus; & brachia monit in herbas.
Tum digiti coeunt, & quinos alligat unguis
Perpetuo cornu leuis unguis: crescit & oris
Et colli spatium. Longè pars maxima palle
Cauda fit, utq; vagi crinis per colla iacebant,
In dextras abiere iubas: pariterq; nouata est,
Et vox & facies.*

F A B V L O S A.

Pegasus.

AETHIOPIA, vt scribit Plinius, Lynceas & Sphingas generat, multaq; alia monstro familia: pennatos equos & cornibus armatos, quos Pegasus vocant. Ad cuius imitationem Albertus Magnus, Pegasus (inquit) animal est compositum, quod in Aethiopia generatur, permagnum & horrendum, equi formam præferens antè: alas habet vt aquila, sed multo maiores: caput cornutum & adeo monstrosum, vt multa animalia solo aspectu terreantur. Alis non volat in sublime elatus, sed aerem tantum ferit, & cursus sui velocitatem sic promouet, animantibus cunctis infestus, maximè verò homini. Alij eiusdem farinae scriptores, adijciunt, graui corpore esse, fuga mirabili: alarum remigio adiutum currere potius, quàm peruolare: & colliso aere vi penarum instar turbinis impellere ventos, voracem esse & in quiete moueri. Cæterum Plinius, quem, vt dixi, secuti sunt, aliàs: *Pegasus* (inquit) *equino capite volucres & Gryphas auritos aduncitate rostri fabuloso. reor: illos in Scythia, hos in Aethiopia.* Solinus verò Pegasus Aethiopici cæli alitem esse

Pegasi ortus.

Metam. 4.

Bellerophonis fabula.

Fabula Bellerophonis varia explicatio.

scribit, sed hanc alitem præter aures nihil equinum habere. Poetæ veteres Pegasus alatum equum natum ex Neptuno & Medula aiunt, multi quoq; è sanguine Medusæ, cum eius caput à Perseo caderetur, quos secatur Ouidius inquit: *Dumq; grauis iomnus colubros, ipsamq; tenebat Eripuisse caput collo, pennisq; fugacem Pegasus, & fratres matris de sanguine natos.*

Huius alati equi auxilia Bellerophontem seruatum esse ijdem Poetæ fabulantur. A Stenobæa enim Præti vxore, quæ nullis blâditijs eum ad adulteriû pellicere poterat, tentatæ pudicitie apud maritum accusatus, à Iobate Præti genero, vt Chimæram & Solymos & Amazonas occideret missus, Pegasus alatum equum à Neptuno accepit, primumq; Chimæram occidit, deinde Solymos & Amazonas debellauit. Alij dicunt Mineruam Chalinitidem siue frenatricem cognomento maximo omnium deorum opem innocentie Bellerophontis tulisse, quippe quæ prius domitum & freno assuetum illi tradiderit. Iam verò cum Bellerophon quale est ingenium plerisque mortalium, tantarum rerum gestarum felicitate nimium elatus in cælum quoq; ascendere super equo Pegaso vellet, Iuppiter omnis temeritatis grauissimus vindex, tantam arrogantiam deprimendam esse ratus, oestrum illi equo immisit; quare Bellerophon in terram de urbatur. Dicitur est autem campus Aleius in Cilicia *από της ἀλυσ*, vt ait Eustathius, in quo & equo & mente deiectus cecidit, & eo vsq; oberrauit, quamdiu vixit, cum in tota illa planitie neq; domum neq; hominem reperiret. Fabulam hanc nonnulli ad historiam, alij ad Physicam, alij ad Ethicam explicationem traduxerunt. Quæ ad historiam spectant, ea per se patent, nisi quod Pegasus nauis fuerit ita dicta *από της ανηγιθαι*, à compingendo scilicet. Fuerunt qui Bellerophontem nihil aliud esse putauerint, quàm humorem motu Solis eleuatum: quoniam agro vi Solis agitato pars grauior sublata paulò post rursus deorsum demittitur atq; cogitur, quæ cum feratur deorsum & coageletur, Pegasus dicta fuit. Cum verò pars subtilior ad regionem ignis feratur, sic illa pars crassior dicta fuit à Ioue deorsum detrusa fuisse: atq; cum Pegaso ex aqua ob motum cæli diurnum sublato Aurora oriatur, dies dictus est, vt sensui magis patet, at non Bellerophon à Pegaso equo portari. Alij generationem elementorum, cum alia sursum, alia deorsum ferantur, vt leuia sunt, aut grauiora, per hæc significari maluerunt. Alij vitæ humanæ rationem prope omnem sub hac fabula contineri maluerunt: nam neq; aduersis rebus nimis tristari neq; prosperis neq; felicibus nimis gloriari aut extolli conuenit, quoniam horum omnium deniq; moderatorem Deum esse experimur. Is enim pro sua singulari clementia, calamitatibus iniquè circumuentos adiuuat, quod accidit, dum calamitosus esset, Bellerophonti, & nimis elatos animos deprimat, quare præceptum idem postea dicitur de cælo detrusus. Alij malunt Chimæram fuisse Lyciorum ducein rei bellicæ peritissimum, sed immani crudelitate, qui cum piraticam exerceret, vehereturq; in nauis, cuius prora leonem, puppis draconem haberet, in medio capra esset depictam, quem insecutus Bellerophon cum citissima atq; expeditissima nauis longa Pegaso vocata interemit, quare datus est locus fabulæ, vt ait Plutarchus in claris mulieribus: at Lucianus in astrologia sensit animum Bellerophontis ad sublimium rerum speculationem elatum equum fuisse creditum alatum, atq; ita rem fabulis inuolutam. Alij ad astronomicas rationes hæc ipsa, quæ de physicis dicta sunt, transtulerunt, eaq; fieri inquit pro viribus astrorum, quæ cum prior Bellerophon deprehendisset, dictus est in cælum ascendisse. Alij dixerunt Bellerophontem à Pegaso alato vectum Chimæram interemisse, quia is celerem prior inuenit & frantum, vt ait Pindari interpretes: Dicitur est is equus alatus, vt voluerunt quidam nauigiû, cum ille prior omnium inuenerit nauigare classe atq; ordinem classis instruendæ, cum remi & vela alæ sint nauigiorum. Hic igitur nauali prælio Solymis populis bellicosissimis superatis, quos Leonibus similes dixerunt

similes dixerunt poetæ, Amazonibus arma intulit, quas per loca difficilia & montosa peragrantes capras vocarunt. Pegasi equi effigies Gabalis in templo quodam visebatur, ut ait Pausanias in Corinthiacis. Ab hoc equo Musæ Pegasides dictæ sunt, nimirum à fonte, quem ictu vngulæ fingitur aperuisse, ob quam causam & Græcè appellatæ sunt Hippocrenæ, ut tradit Festus. Hinc & Ovidius:

Metam. 5.

*Fama noui fontis nostras peruenit ad aures,
Dura Medusæi quem præpetis vngula rupit.*

Quæ pars fabulæ inde orta est, quòd maximum sit equo in pedibus robur, Ariostus de Baiardo:

*Che ne' calci tal possa hauea il Cauallo,
C'hauria spezzato vn monte di metallo;*

Sed ne à fontis apertione recedamus. Refert Thessalus filius Hippocratis Coi in oratione sua ad Athenienses, equum Eurylochij Amphyctionum ducis canalem, per quem aqua in urbem ferebatur, cum in puluere volutari voluisset, vngula ita percussisse, ut eum omnibus conspicuum redderet. Quia verò Musis dicatus est Pegasus equus, hinc pro animum studijs applicare dixit Propertius lib. 2. ad Musam:

*Iam tempus lustrare alijs Heliconæ choreis,
Et campum Hæmonio tam dare tempus equo.*

Fabulas de Diomede Thracum rege & Glauco Sisyphi & Metropes filio, qui equos suos humana carne pascebant, & mysticum earum sensum nec non de equis ex ventis conceptis, alijs aptioribus locis diximus. Dicemus de Oenomaio: Oenomaus rex Elidis ac Pisæ, cum percepisset ex oraculo, fore ut à genero interficeretur, omnibus artibus conatus est homines à filia Hippodamiæ eximia pulchritudinis deterrere coniugio: atq; curule certamen proposuit illius procis, ea lege, ut qui victus fuisset, trucidaretur, qui verò victor extitisset, Hippodamiæ matrimonium obtineret. Cum autem multos procos ita vicisset atq; occidisset, tandem à Pelope ope Myrtili superatus est. Myrtilus enim clauos modioli rotarum non immisit; alij immisisse quidem dicunt, sed cereos, quorum etiam meminit Sidonius in Panegyrico ad Antemium Augustum:

Oenomaio regis fabula.

*Græcia ni pudor est, reparatis Pisa quadrigis
Suscitet Oenomaum nata quem fraude cadentem
Cerea destituit reuolutis auxibus obex.*

Concedebat enim Oenomaus procis, ut Hippodamiam in suis curribus haberent; ipse autem à tergo cum hasta currens in curru sequebatur, qui ab equis velocissimis Pfilla & Arpinna trahebatur. Sic igitur comprehensos procos ipse à tergo hasta transfigebat.

CENTAVRI SIVE HIPPOCENTAVRI an omnino fabulosi.

DE ortu Centaurorum alij aliter tradunt. Diodorus Siculus in quinto à nonnullis dici ait, eos in Peleo monte à Nymphis nutritos, postea equos subagitasse, exque eis Hippocentavros natos: creditumq; quod primi equitare ausi sint, ex eoque natam fabulam, veluti equi essent, hominisq; naturæ. Hæc ille: quamobrè Homerus Centavros φηρας nuncupauit quæ vox latinis etiam in vsu est & feras significat, quòd semiferi & semihomines essent. Seruius in sextum Aeneidos Centavros Ixionis Nubisq; filios esse scribit, cum ille amatam Iunonem de stupro interpellaret: quæ ex Iouis (ut ipsius Seruij vtar verbis) voluntate, nubem in suam formam conuersam amanti obtulerit: vnde ferruntur nati esse Centauri. Aliàs verò in tertium Georgicorum, explicans hoc Virgilianum.

Centaurorum ortus.

Frena Pelethronij Lapithæ, gyroq; dedere.

Pelethronium (inquit) oppidum est Thessaliæ, vbi primùm domandorum equorum repertus est vsus; Nam cum quidam Thessalus rex bobus oestro agitatissimos satellites suos ad eos reuocandos ire iussisset; illique cursu non sufficerent, ascenderunt equos & eorum velocitate boues secuti, eos stimulis ad tecta reuocauerunt. Sed hi vsi, aut cum irent velociter, aut cum eorum equi circa flumen Peneon potarent capitibus inclinatis, locum fabulæ dederunt, ut Centauri esse crederentur: qui dicti sunt Centauri, ἀπο τῆς κενταύης τῆς ταύρας. At Palæfatus refert: Cum tauri præferoces Larissam, & eam Thessaliæ regionem vastarent: Ixion rex præmium proposuit ijs qui tauros arcerent. Iuuenes è Nephele pago, cum equos mansuefactos & edoctos conscendissent (nam prius curribus utebantur) tauros abegerunt: Accepta ob hoc pecunia, insolentiores facti, iniurijs affecerunt & ipsum Ixiona & Larissæos, qui tum Lapithæ dicebantur, ita

Equi ubi primùm domiti.

Metam. 12
Ex equo
qui primo
pugnarint.

vt inuitati ad nuptias Pirithoi, mulieres eorum raperent. Quæ res præbuit occasionem fabulæ, quòd Centauri dicantur, quòd semi equi, quod filij Ixionis (quia ab ipso missi & donati) quòd ex nubibus. Lapitharum & Centaurorum prælium describitur ab Ouidio. De eisdem & Ixione multa habet Eustathius in primum Iliad. Plinius verò etiam pugnare ex equo Thessalorum inuentū dici tradit, qui (inquit) Centauri appellati sunt, habitantes secundum Pelium montem. Et apud Plutarchum Hippocentaurus sumi videtur pro equitatore præstantissimo atq; insuperabili. Pindarus Centaurum quidem ex Ixione & nube genitum narrat, sed hunc Centaurum hominem fuisse indicat, eque re sic nominatum, quod commiscuisset se cum equabus Magnesijs sub monte Pelio: editam enim tum fuisse sobolem, vtriq; parenti similem, supra quidem patri, infra matri: ἐκ δ' ἐγενοντο (inquit) στρατός θαυμασὸς ἀμφοτέροις ὁμοῖοι τοκεῦσι. τὰ μακροδεν μὲν κατὰ, τὰ δ' ὑπὲρθε πάρος. Huc pertinet obscœnus iste Græcus versus citatus à Varino alijsque: Ἴππος ἐπέγχετο ἀνδρα, βροτός δ' ἀπὸ αἰθέρα ἵππος. Hanc autem specie præbebant intuentibus à tergo, quæ postea fingi, & effingi cæpta, dimidiati ad umbelicum hominis & parte posteriore equi. Cùm enim locorum in Thessalia montanorum atq; inaccessorum fiducia in vicinorum agros excurrerent, & ceu latrones prædas agerent, armenta; & greges abigerent, extimulantes scilicet quòd celecus pergerent, ij quibus sua eripiebantur, exclamantes & vicinorum opem implorantes, ab Hippocentauris se depreddari vociferabantur. Eodem alij referunt & procreationis horū fabulam & Ixionis parentis rotam, quibus in aere, hoc est sub Dio agitandi, & celeritas & gyri atq; orbis designentur: itaq; nonnulli ἵπποκενταύρες dictos volunt quasi κέντρος τινὰς τῶν ἵππων ταχυτήτι τοῖς ἀνέμοις ὁμοῖος, iuxta hoc, θέλει δ' ἀνέμοισιν ὁμοῖος: à velocitate

Centauri
an omnino
fabulosi.
Li. 2. Lect.
Successuar
cap. 16.
Libro 5. de
rer. nat.

videlicet qua ventis æquiparantur. Nunquid modò omnino Centauri siue Hippocentauri fabulosi sint, an reuera in rerum natura extiterint, disputat Franciscus Floridus Sabinus, ex quo que deinceps dicentur, ferè sum mutuatus. Lucretius poeta eos vti rem fabulosam, nec vnquam fuisse, nec esse, pro certo asserit, dum canit:

Nam certè ex viuo Centauri non fit imago,
Nulla fuit quoniam talis natura animai.

Idem aliàs diffusius de eadem re agit, rationemque quare ij esse nequeant, in medium profert, inquiens.

Sed neq; Centauri fuerant, nec tempore in vlllo
Esse queunt duplici natura & corpore bino,
Ex alienigenis membris compacta potestas
Hinc illinc paruis, vt non par esse potis sit.
Id licet hinc quamuis hebeti cognoscere corde,
Principio circum tribus actis impiger annis
Florei equus, puer haudquoquam: quin sapè etiam nunt
Vbera mammarum in somnis lactantia querit.
Post ubi equum valida vires etate senecta
Membrag; deficiunt fugienti languida vita
Tum demum puerili auro florente, iuuentus
Occipit & molli vestit lanugine malas:
Ne fortè ex homine & veterino semine equorum
Confieri credas Centauros posse, neq; esse:
Aut rapidis canibus succinctas semimarinis
Corporibus Scyllas, & cætera de genere horum
Inter se, quorum diseordia membra videmus;
Quæ neq; floreseunt pariter, nec robor a iununt
Corporibus, neq; proficiunt etate senecta
Nec simili Venere ardescunt, nec moribus vnis
Conueniunt, neq; sunt eadem iucunda per artus.

Hæc ille, non modò de Centauris, sed de omnibus monstris. Et eius quidem ratio satis videtur probanda, si animalia ea ex diuersis generibus procreata, diu viuere non posse existimat. Sin autem neque nasci quidem illa arbitratur, egregiè (inquit Floridus) fallitur: nisi C. Plinius; qui seruatum se in melle Hippocentaurum vidisse scribit, mentiri fortè voluit; aut Claudius Cæsar eiusmodi monstrum in Thessalia eodem die quo natum erat, interiisse, scire non valuit. C. Plinius ex septimo natura lis historiæ verba ita se habent: Claudius Cæsar scribit, Hippocentaurum in Thessalia natum, eodem die interiisse: Et nos principatu eius allatum illi ex Aegypto in melle vidimus. Propterea; Lucretium de eorum vita sensisse existimo, cùm nec fuisse vnquam, nec esse posse id monstri genus asseueraret, quod etiam si Seruio credimus, Virgilio placuisse putandum est, cùm

cum Centauros in foribus inferorum stabulare cecinit, quod quæ contra naturam creari possunt, Hippocentaurum Ant-
 statim pereant. D. quidem Hieronymus in Pauli Eremitæ vita, cum Hippocentaurum Anto-
 nio apparuisse testetur, non satis scit, fueritne ille verè Hippocentaurus, qualem poetæ esse
 perhibent: an potius Cacodæmon, ea forma Antonium ludificare voluerit. Nec plura his, ait,
 conspicit hominem equo mixtum, cui opinio poetarum Hippocentaurum vocabulum indidit:
 quo viso, salutaris impressione signi armat frontem: & heus tu, inquit, qua nam in parte hic
 feruus Dei habitat? At ille barbarum nescio quid infrendens & frangens potius verba quàm pro-
 loquens, inter horrentia ora senis blandum quæsivit alloquium, & dextræ protensione manus
 cupitum indicat iter: & sic patentes campos, volucris transmittens fuga, ex oculis mirantis eua-
 nuit. Verùm hæc vtrum Diabolus ad terrendum eum simulauerit, an (vt solet) eremus mon-
 struosorum animalium ferax, istam quoque gignat bestiam, incertum habemus. Hactenus ille.
 Plutarchus in conuiuio sapientum, in domum Periandri illatum scribit à pastore infantem ex
 equa natum, cuius caput, collum & manus hominis essent, cætera equi: eiulatus infantium
 Quo inspecto Thales Periandro dixit sibi quidem non videri rem prodigiosam & ceu portentum
 à dijs immissam, quo seditiones & dissidia significarentur, vt Diocles iudicabat, sed rem esse na-
 turalem, ideoque consulere se, vt vel equifones non habeat, vel vxores eis tradat. Sed vt ista
 de Centauris ita esse Lucretio concedamus, quomodo Satyros olim fuisse idem negabit? Et
 tamen non magis ab hominum natura capræ, quàm equi absunt. Neque magis me mouet, vt
 Satyros fuisse credam, Plinij ex libro 7. testimonium, cum ait: *Sunt & Satyri subsolanis Indo-*
rum montibus (Cartadulorum dicitur regio) perniciosissimum animal, tum quadrupes, tum rectè cur-
rens, humana effigie, propter velocitatem nisi senes aut ægri, non capiuntur, cum potuerit hoc
animalium sic fortè homini simile esse, vti simias videmus, quàm quod Plutarchus in vi-
ta L. Syllæ, ad redeuntem eum in Italiam, Satyrum ijs simillimum, quos fictos scriptosue ab
antiquis videmus, hoc est, partem humani corporis, partem caprini habentes, qui in Nym-
phæo somno pressus captus fuerat, perductum fuisse tradit, cumque is per interpretes, quisnam
esset, interrogatus esset, nihil quàm incompositum quiddam ac bestia dignum vociferatus est,
quasi hirci balatum cum equi hinnitu permisceas, quem tamen Sylla datis comitibus demisit.
 Hieronymus etiam eiusdem generis Satyrum repertum, humana voce locutum ait, eodem quem
 paulò antè citauimus loco, nempe in Pauli vita. *Nec mora (inquit) inter saxosam conuallem haud*
gr andem homunculum videt aduncis naribus, fronte cornibus asperata, cuius extrema pars corporis
in caprarum pedes desinebat. Infractusque & hoc Antonius spectaculo, scutum fides, & lorica
spei, vt bonus preliator arripuit: nihilominus memoratum animal palmarum fructus eidem ad viati-
cum quasi pacis obsides adferebat: Quo cognito gradum prebit Antonius, & quis nam esset inter-
rogans, hoc ab eo responsum accepit. Mortalis ego sum & vnus ex accolis eremi, quos vario delusa er-
rore gentilitas Faunos, Satyrosque & Incubos vocans colit: Legatione fungor gregis mei. Preca-
mar, vt pro nobis communem Deum depreceris, quem pro salute mundi venisse cognouimus. Et pau-
lò post: Necdum verba compleuerat, & quasi pennigero volatu petulcum animal aufugit. Hoc ne
 cuiquam ob incredulitatem scrupulum moueat, sub rege Constantino, vniuerso mundo teste de-
 fenditur. Nam Alexandriam huiusmodi homo viuus perductus magnum populo spectaculum
 præbuit, & postea cadauer exanime ne calore æstatis dissiparetur, sale infuso, Antiochiam, vt
 ab Imperatore videretur, allatum est. Quæ si vera sunt, haud vera fuit vsquequaque Lucre-
 tij ratio, cum tantorum scriptorum, qui aliud sentiunt, autoritas magis quàm eius commen-
 tum probetur: Pausaniasque ab Euphemo quodam probatæ fidei viro se audiuisse scribat, illum
 cum in Hispaniam nauigaret, tempestatisque vi ad desertas quasdam insulas appulsus esset, ma-
 gnum syluestrium hominum numerum vidisse, qui cum hirta corpora, subrutosque pilos, cau-
 dasque equinis fermè non minores, in seque ac suos incurrerent, vix verberibus abigi potuerint:
 quibus cum barbaram mulierem in littus exposuisset, omnem ab ijs contumeliam ei à libidino-
 so satyrorum genere quacunque corporis parte illatam. Melius ergo de Scyllis, & Chimera,
 quàm de omnibus quæ diuersis animalium partibus procreantur, id scripsit Lucretius. His de-
 nique addo ex Conrado Lycosthene in libro de ostentis & prodigijs hanc iconem, quam hippo-
 centauri esse credebam, ipse verò (nescio ex quo) Apothami (ego de hac voce nihil obserua-
 ui) vocat, Apothami (inquit) in aqua morantes, qui vna parte hominem, alià verò caballum
 siue equum referunt. Sic etiam memoriæ tradiderunt mulieres esse capite plano sine crinibus,
 promissas autem barbas habentes. Atqui ea descriptio planè ad Onocentauros pertinere vide-
 tur, quos Aelianus & Philes sic ferè delineant. Onocentaurum quisquis vidit, non incredibile
 ducet, quod fama peruagatum est, Centauros fuisse, neque fictores atque pictores in eorum
 descriptione errasse. Verum siue reuera fuerint, siue omni cera flexibilior, & ad fingendum
 habilior fama illos finxerit, prætereo. Quæ verò de Onocentaurum fama accepi, hæc sunt.

Onocentauri **E**um homini ore & promissa barba similem esse, simul & collum, & pectus, humanam speciem gerere: mammas distantes tanquam mulieris ex pectore pendere: humeros, brachia, digitos, humanam figuram habere: dorsum, ventrem, latera, posteriores pedes, asino per similes, & quemadmodum asinum sic cinereo colore esse: inum ventrem leuiter exalbescere: duplicem usum ei manus praestare: nam celeritate ubi sit opus ea manus praecurrunt ante posteriores pedes: ex quo fit, vt non caeterorum quadrupedum cursu superetur: Ac ubi rursus habet necesse, vel cibum capere, vel aliud quippiam tollere, qui antea pedes erant manus efficiuntur, tunc quae non graditur, sed in sessione quiescit: Animal est graui animi acerbitate; nam si capiatur, non ferens seruitutem, libertatis desiderio ab omni cibo abhorret, & fame sibi mortem consciscit, licet pullus adhuc fuerit. Hac de Onocentauro Pythagoram narrare testatur Crates, ex Mysio Pergamo profectus. Raphael Volaterranus scribit, antiquam corporis partem similem humanae habere, posticam asininae, coloreque esse albo, idque ex Aeliano se transtulisse; ex quo tamen iam interprete P. Gyllo cinereum colorem ei tribuimus, immo ventri tantummodo albicantem. Ignobiles vero quidam authores Onocentaurum aiunt monstruosum animal esse, quod non cum caeteris ab initio creatum, sed postea temere ex adulterina commixtione progenitum sit: vocem articulatam aliquatenus sonare; non tamen humanam: in persecutores ligna & lapides reijcere: sed nihil horum autoritate muniunt. In sacris literis Onocentauri quidam daemones videntur, vt ostendimus in asini historia. Depingit idem Lycosthenes etiam aliud genus Centaurorum, quos ait in regionibus magni quondam Tamberlani reperiri. A medio supra (inquit) humanum gerunt corpus & faciem, nisi quod brachiorum loco duo habent breuia brachia bufonis instar: in capite sunt caninae aures, cum tribus in vultu barbibus, in ilijs sunt brachia humana cum manibus ac digitis; reliqua sunt equi; celeriter currunt, solis vescuntur Elephantis. Amici sunt hominem & mulierum, quia illis nullam inferunt molestiam. Si quem amplectuntur, tam arcte stringunt vt rumpi cogatur.

A P O L O G I.

EQVI & testudinis apologus ex Theone Sophista. Equus superbiebat velocitatis gloria, & obtundebat aliàs animantes nimijs laudibus suis, in primisq; testudinem, cui molestus erat exprobatone tarditatis. Illa verò cum iniquè ferret conuitia, prouocat in certame L. cursus equum. Hoc sanè tum ridiculum equo visum, neq; velle certamen ingredi: sed & alijs animantibus risus obortus considerantibus abhorrentiam naturæ illius. Quæ tamen cum prouocationem vrgeret & affirmaret se victricem futuram esse, cogunt aliæ animantes equum suscipere conditionem. Itaque spatium præfinitur, diesque cursui. At equus interea apud præsepe delicias facere; testudo verò perpetuo exercebatur, ne noctis quidem tempus remittens. Iam dies aderat destinata, plenusque erat campus camelis, asinis, auibus atque ijs quibus homines vti solent, quin etiam ceruos fama acciuerat; deridebantque spectatores quasi delirantem testudinem. Verùm signo cursus dato, veluti compeditus equus, vt dudum in otio & saturitate perseuerabat, at testudini meditatio cum celeritate victoriam largita fuit. Etiam tu ô puer, noli fretus ingenio dormire, sed hoc tibi persuadeto, etiam adhibito labore opus esse. Quod nisi feceris, facilè præuertet te ille alter minus ingeniosus. Apud Horatium alium habemus apologum de ceruo & equo, qui talis est:

*Ceruus equum pugna melior, communibus herbis
Pellebat, donec minor in certamine longo
Implorauit opes hominis, frenumque recepit:
Sed postquam victor violens discessit ab hoste
Non equitem dorso, non frenum detulit ore:
Sic qui pauperiem veritus, potius æmetallis
Libertate caret, dominum vehit improbus, atq;
Seruiet aeternum, qui paruo nescit vti.*

*Testudo cū
equo certat
de velocita
te.*

*Li. I. Epist.
Equus &
ceruus.*

Ostendit itaque poeta hoc apologo libertatem incultam præferendam seruituti phaleratæ. Similis est (inquit Petrus Gregorius Tholosanus) populus qui vult regis vel principis sui legitimi imperium & obedientiam inuertere, intercipere, transferre actis extraneis auxilijs, equo qui fertur olim habuisse litem & similitates cum ceruo, quem cum non posset propter naturæ suæ superbiam ferre, vt de ipso se vindicaret, in auxilium euocauit hominem, qui & opem promptissime pollicitus est, sed ea lege, vt patiretur sibi frenum imponi, quo regeretur, cum contra ceruum in pugnam perueniretur. Quod passus est primùm equus & eius ope superauit ceruum, verùm cum victoria obtenta gratias agendo auxiliatori putaret se liberum relinquendum, cognouit se propter vindictam alterius, sibi ipsi libertatem primam sponte eripuisse. Nunquam enim postmodum ab hominis auxiliaris seruitio se redimere potuit. Facilis est deiectio ædificij maximè an-nosi, & breui tempore fit ruina & casus vi ventorum impetu irruentium: at quod vna hora, vel momento corruit, non nisi summis sumptibus & longo tempore restaurari aut reedificari potest. Hæc ille.

*L. 3. de rep.
ca. 19. n. 3.*

P R O V E R B I A.

Aφ' ἰππων ἰσ' ὄντων, ab equis ad asinos, conuenit, vbi quis à studijs honestioribus ab minus honesta deflectit: vel è conditione lautiore ad abiectiora deuenit. Sumptum est adagium ex quadam epistola Procopij Sophistæ. Εξ βραδυσκελῶν ὄνων ἵππος ὄρεσεν. *Ei tardigradis asinis equus emerfit.* Cum clarus euadit quispiam obscuro genere natus: aut quoties ab indocto præceptore proficiscitur discipulus eruditus. Potest & per ironiam proferri & per negationem, vt nunquam ex asinis nascitur equus: Et, *En tibi ex asinis equum*, id est, ex infimis parentibus arrogantem & ferocem. Meminit etiam Apostolus & interpretatur ἐπι τῶν ἐξ εὐτελῶν ἐπι ταῖς μείζω χερσίνων, vt non solum ad parentes & præceptores respiciendum sit, sed in vno etiam homine locum habeat prouerbium, qui pridem obscurus nobilior euadit. Ἰππεῖον θρασος, equina ferocia vel audacia. Meminerunt Suidas & Varinus ἐπι τῶν δίκλων ἵππων θρασυνομένων. Ferociiores autem ac insolentiores redduntur copioso pabulo: vnde extat Sophoclis dictum in tumidum quempiam ac præferocem; Tu (inquit) ferues quasi pullus pabuli copia. Ἰππος τὸν ἐπι-βὰτλω,

*Ab equis
ab asinos.*

*Ex asino e-
quus.*

*Equus seffo-
rem.*

βάττω, equus sefforem jubaudi ἀφάρπυζει, id est abripit. Prouerbiali figura dicitur, cum orationis impetu abducimur, & in aliam diuertimus materiam. Gregorius presbyter προίων ὁ λόγος

*Procul à pe-
dibus equi-
nis.*

συναρπάσας τὸν λέγοντα, καθάπερ ἵππος τὸν ἐπιβάττω εἰς τὰς ἐπαυτας κατέσπασε βασιλεία τῆς μακαρίας, id est, Orationi cursus dicentem veluti sefforem equus, in laudes B. Basilij abduxit. Horatius etiam orationem equo affimilat: & Græci ἔφοχον velut equestrem vocant orationem numeris adstrictam, quod quasi equo inuecta sublimē spiret. Ἐκ τῶν προδῶν ἵππων: Procul à pedibus equinis. Etiam hodiè vulgò dicitur, (inquit author adagiorum) cum significant fugiendum esse periculum. Hac voce monere consueuerunt, vt quisque sibi caueret in certaminibus equestribus. Id deinde vulgus prouerbij vice vsurpauit. Εἰς πεδῖον τὸν ἵππον, in planitiem equum.

*Equum in
planitiem.*

Quoties quis ad id prouocatur, in quo plurimum valet, quoque vel maximè gaudet. Equus enim in campo, tanquam in sua est arena. Apud Lucianum in Captiuo, cum ipse iudices postularet, Plato respondet, τῆτο ἐκεῖνο εἰς πεδῖον τὸν ἵππον, hominem rethoricum significans, & in agendis causis exercitatum. Plato in Theæteto, Ἴππιας (aliàs Ἴππων) εἰς πεδῖον προκαλεῖς, Σωκράτῳ εἰς λόγους: id est, Equites vel equum in planitiem prouocas: Socratem ad disputandum. Sinesius in epistola quadam: ἐπὶ αὐτὸ δὴ τῆτο προκαλῶ, ἵππον εἰς πεδῖον, τῆτο δὴ τὸ τῆ λόγῳ προτρέπει ἡγέμενος, id est, Ad hoc ipsum certè prouoca equum in planitiem, iuxta id quod dicitur: adhortari me putans. Meminit & Suidas bis. Translatum videtur à militia. Nam quoties res est pediti cum equite, pedes fugit campestria sectaturque loca impeditiora. Ἐφ' ἄρμα-

*Equus in
quadrigris.*

σιν ἵππος, ἐν δ' ἀρότρῳ βῆς, παραναὺν δ' ἰθύνει τὰ χίισα δελφίς &c. id est: Equus in quadrigris, in aratro bos: nauem ocysimè prauertitur delphinus. Adagij author est Pindarus, vt citat Plutarchus. Citatur ab adagiorum authore in prouerbio, Quam quisque norit artem, in ea se exercent.

*Equis &
quadrigris.
Velis equis-
que.*

Apud Ciceronem ad Q. Fratrem, Equis & quadrigris, est omni conatu. Similem conatum significat velis equisque ad fugiendum aut assequendum magis quàm ad efficiendum. Idem Cicero ad eundem in secundo: Sic ego qui in isto homine colendo tam indormiui diu, te me hercule saepe excitante, cursu corrigam tarditatem, tum equis, tum velis. Quo quidem loco, in vulgatis exemplaribus, pro velis, viris scriptum habetur. Idem Offitiorum tertio: Quibus obsoletis floret Epicurus eiusdem ferè author adiutorque sententia. Cum his equi velisque vt dicitur, si honestum tueri ac retinere sententia est, decertandum est. In quibus exemplis vsus est eadem metaphora paulò diuersiùs, vt qui illic respexerit ad celeritatem, hic ad vtrumque pugnae genus equestre ac nauale. Equis albis praecurrere dixit Horatius primo Sermonum, vel quod equi albi meliores habebantur; vel fortunatiores & auspiciores esse credebantur; vel quòd illis in triumpho victores portabantur. Hunc qui longo interuallo alicuius rei praecedit, albis equis praecedere vel vincere dicitur. Græci simpliciter dicunt παρισπύσσει pro longè antecellere; quòd equestris cursus sit expeditior, Ἴπποσύνην διδάωτα μὴ ἄδη. Equitandi peritus ne cantet. Sumptum à poeta

*Equis albis
praecurrere.*

*Equitandi
peritus ne
cantet.*

quæpiam, in eum qui professus res ferias, versatur in nugis. Equitatio militaris est, & ad bellum pertinet: Musici sunt imbelles ac voluptatum insectatores. Gregorius theologus ad Eudoxum rhetorem: Ἴπποσύνην διδάωτα μὴ ἄδειν ἐδέλει ἢ ποίησις, μὴ γένηται, μὴ καὶ τῆς Ἴπποσύνης διακίρτης καὶ τῆς ὠδῆς, id est eum qui didicit artem equitandi non vult canere poesis, ne quæueniat, vt simul & in equitando aberres & in cantando. Nondum Ilquet (inquit author prouerbiorum) è quo poeta sumptum sit: sed dictum videtur in Thebanos, qui duas artes præcipuè discabant, equitandi & canendi tibijs, cum altera parum alteri congruat. Κίττα τὸν ὄλον περὶ τὴν νόσον, id est: Stimula equum iuxta lineam siue metam. Dicebatur vbi sermo loquentis aberraret ab eo quod esset institutum. Natum videtur ex Iliados Homericæ ψ. vbi Nestor multis verbis docet filium Antilochum, quomodo debeat equos regere, addit & hoc:

*Incitaequū
iuxta nysā*

Ἐν νόσῳ δὲ τοῖς ἵπποις ἀριστέρος ἐγχευθήτω, id est,
Ceterum equum lauum, constringat linea meta.

Sumptum ab equestri cursu, qui inter præscriptas metas ac lineas agebatur, quas transilire nefas erat. Ad quod haud dubiè Fabius allusit, in vndecimo Institutionum oratoriarum libro, referens Crassum Seuerum lineam poscere solitum, aduersus eos, qui in aliena transilirent subsellia, veluti qui præscriptum limitem egrederentur. Finitimum illi, ἐκτος τῶν ἐλαίων, id est, extra oleas.

*Extra o-
leas.*

Item illi: ὁ περὶ τὰ ἑσκαμμένα πεδῶν. Vsurpauit prouerbij titulo Gregorius Nazianzenus in oratione de sancto pascha: ἀλλὰ τι τέτων ἡμῖν τὰ χαῖν εἰποῖσις τῶν φιλοδότηων καὶ θερμότερον, κέντει τὸν ὄλον περὶ τὴν νόσον, τὰ τῆς ἑορτῆς φιλοσόφει. id est: Sed hic fortassis aliquis nobis dixerit, ex his qui amant dies festos ac calidiores sunt: incita equum iuxta nysam, ac de festo differere.

Vtitur eodem prouerbio in oratione de natali Iesu Christi. Idem variavit nonnihil in oratione contra Eunomianos: μηδὲ καθάπερ ἵπποι θερμοὶ καὶ δυσκαθέκτοι τὸν ἐπιβάττω λογισμὸν ἀπορρίψαντες, καὶ τὴν καλῶς ἀγχεσαν εὐλαβείαν ἀποσπῆσαντες ὀρθῶς τὴν νόσον δέομεν. id est: Ne velut equi feruidi & intractabiles, posteaquam rationem ceu sefforem excusserimus, & religiosam

cautionem pulchrè nos septis cohibentem, procul à meta curramus. Huc pertinet etiam Ἰσοπος, vox nimirum Suida teste proverbialis in eum qui velut instigator hortatorque foret alijs. Apparet translatum esse à nautis, quos remigantes naucleri vox animat ad gnauiter laborandum, siue ab equorum cursu. *Testudinem equus insequitur.* Ex Plutarcho in libello aduersus Stoicos, ubi ait: Multo verò illud indignius & à cogitationibus seiunctius, nihil à quopiam comprehendere, nec si testudinem, id quod proverbio dicitur, à tergo insequatur Adraști celer equus. Conueniet uti, cum rem præpostere & absurdè geri significamus. Nam si solo (ut ait ille) iugero profundo equum antecedit, qui hoc in infinita secant, ambo autem animalia ratione prioris & posterioris mouent, nunquam celerrimum ad tardissimum ducent: semper tardiore aliquid addente suo progressui interuallo, cum spatia sint in infinitum diuisa. Τὸν Ἰσοπον δὲ Σκῦθης, id est, Equum Scythæ, subaudi βδελύσσει ἢ μισοῦσιν, id est auersatur aut fastidit. Citatur à Suida proverbium, De eo qui in propatulo rem quampiam reijcit, & auersatur, clam appetit. Id genus hominum neutiquam rarum est, qui munerum publicorum administrationem verbo despuunt, & ceu onus quauis Ætna grauius execrantur, cum re ipsa nihil affectent magis, ambitionis plenissimi. Videtur etiam dici posse de eo, qui duplex vna & eadem ex re commodum captant. Nam Scythæ equo & ad itineris expeditionem & ad pastum vitur, ut indicat D. Clemens in Pædagogico: nam conscenso equo aueritur, quo velit cunque & argente fame epoto è secta vena sanguine famem sitimque placat. Hæc prior proverbij ratio clarior fit ex altero proverbio eiusdem sententiæ apud eundem in voce Scythæ, quod huiusmodi est Σκῦθης τὸν ὄνον, id est, Scythæ asinum. Nam cum quidam asinum mortuum vidisset, dixit: *En tibi canam ὀ Scythæ*: ille verò primùm detestatus, paulò post curiosus de eo perquisiuit, & circa eum parandum elaborauit. Ἰσοπος μὲ φέρει, βασιλεύς μὲ τρέφει, *Equus me portat, alit rex*: Refertur inter Græcorum adagia, atque addunt hinc natum. Iuuenis quidam sub rege Philippo stipendia faciebat. Is cum admoneretur, ut missionem peteret, seseque à militia abdicaret, negauit, se facturum, his quidem verbis: Ἰσοπος μὲ φέρει, βασιλεύς μὲ τρέφει, id est, *Equus me portat, rex me alit*: significans se commodissimè viuere, ut qui & pedibus alienis ingrederetur, & aliena pecunia pasceretur. Huc alludit Horatius, cum in Epistolis sub Aristippi persona sic ait:

Rectius hoc, &

Splendidius multo est, equus ut me portet, alit rex.

Quo quidem in loco Acro huius admonet proverbij, cuius etiam meminit Diogenianus. Apparet è tragœdia quadam ascitum. Est enim carmen anapaesticum dimetrum. Επιπρινεῖται Ἰσοπος Θεσσαλικὴ *Decernetur equa Thessalica*: De summo præmio dicebatur, propterea quòd antiquitus prima laus fuerit equarum Thessaliæ, ut suo loco indicauimus. Idem valet Αναρινεῖται Ἰσοπος, *Acarnici equi*, maximi scilicet. Γλαυκὸς ἄλλος ἰσοπόβρωτος, *Glaucus alter ab equis deuoratus*. Quadrabit in hominem alendis equis exhaustientem facultates suas. Μοριμῶ, δάκνει ἰσοπος, *Larua foris est, mordet equus*. Verba sunt Praxinoes apud Theocritum in Syracusis, ituræ ad festum Adonidis filiolo demi relicto. Quadrabit cum aliquem ab eo cuius maximè cupidus est, inhibere studemus: Oppidò quàm eleganter Horatius hoc carmine:

Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.

Vitium illud significat humanis ingenijs insitum, ut semper alienam sortem magis mirentur, suam contemnant ac fastidiant, optent in experta, experta damnent. Veteres bubus arabant, non equis. Videtur esse sumpta allegoria ex apologo quopiam. Citra metaphoram dixit Terentius: *Nostris nosmet pœnitet*: Equo Sophocleo similis, adagium in eos est, qui ætate fessi & imbecillo corpore animi tamen vigorem seruant etiamnum. Philostratus in Damiano Sophista, καὶ εἶδον ἄνδρα πρᾶξεν πλῆσιον τῷ Σοφοκλεῖ ἰσοπῶ. νωθρός γὰρ ὕπνι κίαις δακῶν, νεόζυσαν ὄρμην ἐν ταῖς σωματικαῖς ἀνεξαρτητοῖς. Nam Sophocles iam senex & pro deliro à filijs accusatus, tragœdias tamen optimè & grauissimè componebat, ut pluribus probat Cælius. In equo autem (inquit) arbitror allusum ad Tragidi cothurni maiestatem, quæ sit velut equestris, Comicæ humilitatis ratione, vnde in arte poetica Horatius:

Et Tragicus plerumque doluit sermone pedestri &c.

Et rursus: Coloni sic dicti loci duo fuere, alter appellatus hippos id est equus, in quem confugit Oedipus. Ad quem forrè proverbium spectat quod de equo Sophocleo prætexuimus, eò quidem procliuius sin inibi quoque habitauit Sophocles, quod in quinto de finibus Cicero significat. Eundem ferè sensum cum Sophoclis equo habet Ἰβυκίος ἰσοπος, id est, *Ibyci equus*: cuius dicti origine præfert Plato in Parmenide. Ibyco poetæ equus erat iam annosus athleta, multis certaminibus attritus. Is cum ad certamen currui iungeretur, extimuit, videlicet expertus eiusmodi ludorum aleam. Ridente populo, Ibycus surgens, Equus (inquit) domini similis est: nam & ipse iam senex ad amandum compeilor. Huc alluisse videtur Horatius in epistolis:

Testudine equus insequitur.

Equum Scythæ.

Scythæ asinum.

Equus me portat, alit rex.

Decernetur Equa Thessalica.

Glaucus alter ab equis deuoratus.

Larua foris est, mordet equus.

Optat arare caballus.

Equos Sophocleo similis.

L. 21. c. 20

Cap. 21.

Ibyci equus

Non eadem est atas, non mens &c.

Solve senescentem maturè sanus equum, ne

Peccet ad extremum ridendus & ilia ducat.

Dictum in iocum prouerbiale abisse videtur, de ijs qui nolentes præter atatem & vires ad periculosum vel difficile negocium adigerentur. Ἴππες γῆρας, *Equi senecta*. Prouerbiū in eos dici solitum, qui præclaris rebus gestis in iuuenta, posteaquam consenuerint, ad sordidas curas semet abijciunt. Allegoria sumpta à generosis equis, qui senio facti segnes, in pistrinum aut carum, aut id genus opus detruduntur, olim in pretio habiti, dum viribus integri essent. Plutarchus in libello, cui titulus, An seni sit administranda respub. An non planè videbitur equi senectam, quemadmodum vulgò vocant, accrescere nemime compellente? Cùm hoc conuenit Ennium illud, quod refertur à Cicerone in Catone Maiore:

Sicut fortis equus spatio qui fortè supremo

Vicit Olympia, nunc senio confectus quiescit.

Notatur autem iste Cato maior inhumanitatis à Plutarcho in eius vita, quòd mancipia ita vt si iumenta essent, expelleret & venderet ætate iam confecta; quando beneficia & gratiæ nonnumquam etiam brutis dentur, humanitatisque sit equos confectos laboribus alere, itemque canum non catulos modò, sed & ipsos senio graues. Author adagiorum in adagio, *equi generosi senectus*: Sophocles (inquit) declarat generosi equi senectutem his versibus:

Equi generosi senectus.

Ὁ σπιργὰρ ἵππος εὐγενὴς κὰν ἢ γέρον

Ἐν τοῖσι δεινοῖς θυμὸν ἐκ ἀλώσεων

Ἀλλ' ὀρθὸν ἐξ ἰσποσι: ὡσαύτως δὲ σὺ

Ἡμᾶς τ' ὄσρύνεις, καὺτος ἐν πρώτοις ἔπει, id est,

Generosus ut equus, consenuerit iam licet

Animum tamen nunquam in periculis abijcit,

Sed auribus rectis stat: itidem tu quoque

Et incitas me, & ipse cum primis ades.

Verba sunt Orestis ad pædagogum senem, cuius consilio & auxilio occidit Clytæmnestram & Aegysthum. Γραῦς ὡς τις ἵππος τὸν χαραδραῖον τα' φρον ἔξει: id est, *Anus velut equus profundam habebis fossam*. De ijs qui penitus abijciuntur tanquam prorsus inutiles: Equi enim posteaquam consenuerint (mortui sint potius, vt ex præcedentibus liquet;) in altos terrarum specus (eis χαραδρας, Suidas) aliquò præcipitantur: Ita mulier olim amata, simul atque defloruit forma, fastiditur ab omnibus. Ἴππες γῆρας σκουρι τα' μείονα κείκελα ἐπιβαλλε, id est: *Equo senescenti minoræ citela siue onera admoue*. Admonet adagium, vbi vires per ætatem fatiscunt, respirationem ac refocillationem quandam à laboribus dandam & decrecente robore minuendos labores, augendam remissionem. Ductum aiunt ab equis militaribus, quibus senescentibus, leuius τρισίπιον admoueabant. Est autem τρισίπιον ceu rotula quædam, publica nota, quæ igni candelacta, malis equorum imprimi solebat. Zenodotus ostendit prouerbiū exitisse apud Crætem Comicum in Samijs. Videtur carmen heroicum, si tantum legas κὼκλ' ἐπιβαλλε. Nam κείκελα nondum reperimus, præterquam apud Zenodotum. Trisippij meminit Hesychius. Videtur autem κείκελον aliquid esse, non dissimile trisippio. Apud Suidam legitur κὼκλ' ἐπιβαλλε, atque de ijs dici, qui ob ætatem remissione & quiete indigent. *Canterium in fossa*: rusticum prouerbiū (inquit adagiorum author) quo licebit vti, quoties quis ad id negocij trahitur, in quo nequaquam valeat, aut vbi res vehementer erit impedita periculosa. Nam vt equus plurimum (vt modò dicebatur) valet in planitie, ita minimè in fossa. Iubellius Taurea & Cl. Afellius singulari certamine iuxta Capuam pugnabant; & cùm diutius vterque alterum libero campo eluisset, Taurea in cauam viam descendere iussit, alioqui equorum, non equitum fore certamen. Eò cùm Afellius extemplo descendisset, rursus elusit Taurea sermone, qui postea in rusticum versus est prouerbiū: Minimè scis, inquiens, canterium in fossa. Hæc Liuius libro tertio decadis tertiæ. *Canterius in porta*, adagium quod refertur à Festo in dictione Ridiculus. Indicat autem conuenire, cùm quis in principio rei vix inchoatæ deficit animo, natum à Sulpitio Galba, cui in prouinciam ituro canterius in porta cecidit, vt aliàs recitauimus. *Certe hæc mulier in astans sō canterino ritu astans somniat*, inquit Plautus in Mænechmo. Adagium hoc reconditum (inquit Cælius) in mulierem concinnatum est, quæ etiamsi astare, vigilare, recteq; sensibus vti videbatur: tamen quia nannias quasdam Siculis gerris vaniores effutiebatur, somniare ac dormire eam dicit equino ritu. Notissimum quippe dormire equos stantes: Hæc Cælius, recta ratione Apuleij enarratorem reprehendens, qui cantherino ritu legit, tanquam à cantharo vase vinario. Probi Imp. equus in parcemix formam (inquit Cælius) deduci potest. Is erat nec decorus quidem, nec staturatus: verum celeritate tanta, vt diurnis spatijs centum cihret miliaria, vel in decimum diem

Equo senescenti minoræ onera admoue.

Canterius in fossa.

Canterius in porta.

Canterius in porta.

Lib. 8. c. 4.

Probi Imp. equus.

labore haud interpellato. Eum tamen fugaci magis quàm forti ac strenuo congruere militi pronunciauit Probus idem. *Equum habet Seianum*, olim prouerbio dicebatur in calamitosum, & ad extremam inopiam redactum. Allegoria sumpta est ab equo quodam fatali, cui à Cn. Seio domino nomen inditum est Seiano. Is ex Diomedis equis prognatus fuisse creditus est. Fuit insigni quidem specie, verùm eiusmodi quodam fato, vt quisquis eius equi possessor esset, is cum omni domo ad internecionem vsque deperiret: vt antè ex Aulo Gallio dictum est. *Equus Troianus* vel *duræus*, ἵππος δαίμων, vt scribit adagiorum author, de clandestinis insidijs dicebatur, aut vbi repente complures apparerent, qui latebant antea. Sumptum ab equo Homericò, in quo Græcorum proceres abditi, repente profilientes Troiam ceperunt. Hunc Homerus *durateum* appellat, vt Odyssæ octauo, quod *trabibus* esset contextus:

Αἴσα γὰρ ἦν ὁ πολέσθαι, ἐπὶ πώλις ἀμφικαλύψῃ
 Δαράτεον μέγαν ἵππον, οὗ εἶατο πάντες ἄριστοι
 Ἀργείων, τρωέσσι φόνον καὶ κῆρα φέροντες.

Fatale enim erat perire, postquam vrbs intra se recepit ligneum ingentem equum, vbi sedebant omnes optimates Græcorum, Troianis sedem & mortem afferentes. M. Tullius actione in C. Verrem sexta Troianum hunc equum accipit pro extrema calamitate: *Quem concursum factum in oppido putatis? quem clamorem? quem porro fletum mulierum, qui viderent equum Troianum introductum, urbem captam esse dicerent, &c.* Idem pro Muræna dicit, *equum Troianum intus esse*, cum sentit reip. periculum esse à ciuili discordia (à Catilina,) *Intus* (inquit) *intus est inquam equus Troianus, à quo nunquam me consule dormientes opprimemini.* Idem pro M. Cælio, *An equus Troianus fuerit, qui tot inuictos viros muliebri bellum gerentes tulerit ac texerit?* Plutarchus in vita Themistoclis narrat illum aliquando dono rogasse equum à Phyllide nutritore equorum: eum is vbi negasset, comminatum fuisse se breui ex illius domo facturum equum *δαράτειον*: significans se crimina ipsius ac domesticorum prolaturum in lucem. Nec inscitum fuerit (inquit author adagiorum) si quis ludum alicuius eruditj, *Durateum* equum appellet, quòd ex eo breui tempore summi viri prodierint. De laudatis viris qui subito aliundè emerferunt, apud eruditos frequens est, vt ex illius domo, velut ex equo Troiano prodijisse dicantur. M. Tullius Philippica secunda ad egregij facinoris societatem retulit: *In huius me consilij societatem tanquam in equum Troianum includi cum principibus non recuso.* Cælius quoque equum Troianum prouerbio vsurpari posse ait pro societate non in perniciem modò cuiuspiam inita, verùm & ad bonam frugem aliquam. Cicero (inquit ille) alicubi scribit ex Isocratis ludo, veluti ex equo Troiano, innumeros principes exiuisse. Nam Græcorum principes ei inclusos fuisse nemo non nouit, & ex hoc Virgilij potissimum clarum est:

Huc dilecta virum sortiti corpora furtim
 Includunt ceco lateri.

Aristophanes in *Auibis* prouerbum detorquet in emphasim roboris ac magnitudinis: καὶ θεαγένης ἐναντία δὲ ἀριματε, ἵππων ὁ πόντων μεγέθος ἴσον ὁ δαίμων. Interpres admonet allusum ad equum *æreū* insigni magnitudine, qui in Acropoli stabat Palladi dicatus à Charidemo, quod ipsa testabatur inscriptio. Verùm is ad imitationem equi Troiani composicus erat. Δαρείς τινος ἵππος εἰκόνα σώζει. *Durij* cuiusdam equi imaginem seruat. Dicit potest de homine multifarijs & diuersis inter se vitijs obnoxio. Clemens de Basilide loquens, statuente passiones animi spiritus quosdam rationali animæ annexos, id solum (inquit) nunc obseruandum, ὡς δαρείς τινος ἵππος κατὰ τὸν παντικὸν μύθον εἰκόνα σώζει, id est, quod *Durij* equi speciem quandam obtinet, iuxta poetarum fabulam, homo vno in corpore tot diuersorum spirituum exercitum in alio inclusam habens. Huius equi magnitudinem ostendit Menelaus apud Homerum cum Græcos in eo sedisse dicit, & Virgilius *Dernissi lapsi per funem*: & dum dicit: *Instar montis equum*. De hoc ligneo equo, quem propterea Propertius quarto elegiarum abiegnum cognominauit, quædam collegit Nic. Erytræus in indice Virgiliano, quæ quòd ad explicationem eorum quæ dicta sunt, faciunt, prætereunda mihi minimè duxi: Troianum equum (inquit in voce Simulacrum) cum *Mi-nerua* fabricauit Epeus, vt Demodocus apud Homerum canit Odyssæ octauo. Hunc Virgilius *instar montis equum* appellat, modò *equi molem*, aliàs *equi immanis molem*, interdum *ferum*, nunc *dolum*, quandoque *machinam*, *monstrum infelix*, *claustra pinea*, & denique *lignum*, (quin & *fatalem machinam* vocat, inquiens: *Scandit fatalis machina muros.*) nam *trabibus* contextus *acernis*, vt idem poëta canit: *sectaque intextus abiete coltas*: vnde *durateus*, id est ligneus Homero dictus, ἵππος κόσμον ἄριστον δαράτειον, & quæ eodem citato libro sequuntur: quem imitatus Lucretius:

Nec cum Durateus Troiædis Pergama partu
 Inflammasset equus nocturno Graiugenarum.

Equus Seianus.

Equus Troianus.

Ex equo Troiano qui proficisci dicatur. 2. de Oratore.

Durei equi imaginem seruat.

Lib. 2. Stromar.

Equi Troiani synoni-

Argonaut. Apud Flaccum:

----- *Manet immotis nox Duria castris.*

*De equo
Troiano
mythica ex-
plicatio.*

Alij codices habent *durica*, eodem sensu : quidam simplicius legunt *Durica* pro Græca, vt & *Dorica* castra. Equo autem ligneo inclusis Danais expugnatum fuisse Ilium fabulosè poetæ commentum sunt : sed rei veritas ita habet. Equum ligneum simulato pro reditu Mineruæ voto, Græci ea magnitudine construxerunt, vt intra moenia Troiana recipi non posset, nisi portæ murique vrbs deponerentur. Eum Sinon transfugam simulans, persuasit Troianis, si in urbem inducerent, futurum, vt nunquam Græci aduersum eos amplius arma mouere possent. Quamobrem deiectis portis & murorum parte, equum introducunt Cipientibus mox ipsis cibum securè, ac nihil tale verentibus Troianis, Danaum ductores ex loco, vbi in insidijs subsiderant, vnde adhuc illi Argiuorum insidiæ nomen est, prodeuntes apertam urbem inuadunt, atque hoc pacto capiunt; Hæc ex Palafati apistis. Alij sentiunt poetæ equi commentum de quodam arripuisse, cui equo nomen esset, qui Troiæ immineret, per quem etiam facilè capta sit, ad quod & Virgilius alluserit hîc :

*Instar montis equum diuina Palladis arte
Aedificant.*

Lib. 5.

Hactenus Erythraus. Sed Dictys Crætenis ait, Græcos dissesum simulantes ad Sigæum secessisse, ibi noctem operientes, qua veniente datoque signo à Sinone, ad eam rem clam posito, eos ad Troiam nauigasse multo silentio, barbarosque propter securitarem pacis vino & somno fessos oppressisse, diuisis inter se ciuitatis locis : antea tamen admissum in urbem equum illum scribit. Sed sacerdos ille Aegyptius apud Dionem hoc quidem munus à Græcis oblatum dicit, sed Troiam captam vilo modo negat. Ait ergo fessos longo bello Græcos, pacem à Troianis petijisse, quam Priamus illis concesserit, petens tamen & ipse, vt Græci multam præstarent aliquam, quod nulla læsi iniuria bellum intulissent. Quam Vlysses Græcorum legatus concedens dixit se relictuos pulcherrimum & maximum Mineruæ donum & inscripturos, Propitiatorium hoc donum dederunt Achiui Mineruæ Hienfi : hoc illis magno futurum honori, & aduersus se testimonium quod essent victi. Facta ergo esse foedera inter Troianos & Achiuos: tandem equum perfectum esse ab Achiuis, magnum opus, Troianosque sursum eum traxisse ad ciuitatem, quem cum portæ suscipere non possent, partem moeniorum diruisse. Vnde ridiculum dictum est. (inquit) quod ciuitas ab equo capta sit. Hinc recessisse exercitum, hunc in modum foederi illigatum. Hæc ille. Ab Apollonio *lignea turris* nominatur, ab Horatio *equus Mineruæ*, vbi de Achille loquens sic ait:

*Lib. 2. Ar-
gonaut.
Car. 4. Od.
6.*

*Ille non inclusus equo Mineruæ,
Sacra mentito, malè feriatos
Troas, & latam Priami choræis
Falleret aulam.*

*Equus Tro-
ianus ma-
chinabelli-
ca.*

*Aries à qui
bus inuetus
Equi Troia
fatales.*

Pausanias li. 1. in Atheniensium arce Durium equum exire positum dicit, quem machinam fuisse bellicam inquit, ab Epeo factam ad muros deiiciendos, fateatur necesse est, qui Troianos nolit stuporis & stultitiæ condemnare. Verùm quoniam traditum est Græcorum fortissimum quemque in equum illum se abdidisse, conuenit equi aenei forma cum ijs quæ de Troiano memoriæ prodita sunt. Menestheus enim Teucer, Thesei etiam filij ex equo erumpunt. Plinius itidem equum, qui suo tempore Aries appellabatur in muralibus machinis, Epeum ad Troiam inuenisse tradi scribit. Vitruuius verò & Tertullianus in libello de pallio Arietem à Carthaginensibus excogitatum memorant. Higinius etiam Troianum equum machinam oppugnatoriam fuisse scribit. Cæterùm equos Troiæ quodammodo fatales fuisse, nos aliàs triplici exemplo ostendimus, idque docet Plutarchus ab initio vitæ Sertorij : Petrarcha in epistola ad Fredericum Aretinum de quibusdam fictionibus Virgilij, hanc quoque de equo Troiano allegoricè declarat his breuiter verbis. Noctu fieri æquum erat propter errorum tenebras humanorum; infinitamque caliginem vrbe somno vinoque sepulta; id est obliuione & ebrietate pressis animis : in quam urbem fractis moenibus, & omnis prouidentia dirupto neglectoque munimine : qui vnus animarum atque vrbum murus est, armatis plenus hostibus, ingens equus ab initio sæuæ noctis irrepsit, idem impetus ac ciuilis discordia armatis grauida semper affectibus atque odijs latentibus & malorum causis. Infaustam verò hanc machinam, quam in excidium ephebus seu epheborum atque adolescentium inscitia fabricata est : vnus vrbibus euertendis aries. Lachon sacer senex in urbem inuchi prohibens, serpentum spiris & venenatis inuidorum nodis ac flexibus circumuentus opprimitur. Quo amoto vulgus insanum in perniciem suam præceps magno consensu properat & monstrum infelix sacrata sistit arce, dum rationis locum occupat appetitus, quo nihil propius est ruinæ. Itaque tum demum fatalis equus panditur, & quæ latebant mala erumpunt &c. Sed isthæc de equo Troiano dicta sufficiant. Iam verò sunt quædam (inquit author adagiorum) & hodiè vulgò

vulgo iactata, non indigna quæ veteribus adagijs adnumerentur: Quod genus est illud: Non oportere equi dentes inspicere donati: cum significamus æqui bonique consulendum, qualecumque est quod non emitur, sed gratis donatur. Siquidem equum empturus dentes inspicit, in quibus ætatis indicia certissima sunt, ne circumueniatur. At inciuile sit idem facere in equo donatio. Vfus est tamen hoc prouerbio D. Hieronymus in præfatione commentariorum in epistolam Pauli ad Ephesios. *Parum (inquit) eloquens sum. Quid ad te? Disertiolem lege. Non dignè Græcè in Latinum transfero: Aut Græcos lege si eius linguæ habes scientiam: aut si tantum Latinus es, noli de gratuito munere iudicare, & ut vulgare prouerbium est, equi dentes inspicere donati.* Frequentissimus huius adagij apud nos vsus est in eodem sensu: A Cauallo donato non si guarda in bocca. Equus? fallax ad salutem. Equus (inquit) animal bellicosum est & velox, quo homo tum pugnando, tum fugiendo maximè confidit. Hunc equum Dauid vocat non inconcinne corpus humanum, quia iumentum sit animæ, & ob id fallax, quòd suis se viribus diu sustentare non possit, ad nihil modis omnibus casurum: sed neque rex, neque gigas, sua est virtute seruandus, nisi per gratiam Dei. At per hanc prouerbialem figuram, docetur plenum audaciæ esse ac temeritatis, humanis tantum confidere viribus. Ex D. Bernardo fortè, qui in tractatu de gradibus humilitatis: sicut (ait) dicitur, *fallax equus ad salutem*, non quòd equus aliquem fallat, sed quia is seipsum fallit, qui in fortitudine eius confidit. Sic omnis homo dicitur mendax, id est fragilis, mutabilis, à quo non possit vel sua vel aliena sperare, quin potius maledictionem incurrat, qui spem suam in homine ponit. Πολλοι κρησσειν ἐν τροχῶν ἄρματος ἵπποι: Per multis voluetur adhuc rota mota caballis. Multum adhuc temporis restat, multæque incidunt mutationes. Hoc quoque Theognidis:

Equi donati dentes inspicere.

Equus? fallax ad salutem.

Cap. 121. psal. 31.

Rota multis adhuc equis voluetur.

Orat. 6. in Vert.

Lib. 2. de poto. Eleg. 6 Lib. 1. de Trist. Eleg. 7. Lib. 5.

Equus coppatias.

Vinū equus poeta.

L. 28. c. 35

Ἴππος ἐγὼ καλὴ καὶ ἀειδίη, ἀλλὰ κακίστη
 Ἄνδρα φέρο, καὶ μὲν τὴν ἀνιρότατον, id est,
 Equa ego pulchra sum & certatrix, sed pessimum
 Virum fero: & mihi hoc molestissimum.

Conueniet quoties alicuius coram magnatibus sententia licet saluberrima, non auditur. Prouerbialiter dixit Cicero *Equitabit in his equuleis*: quod est, ostentabit: quia in significatione verbo equitandi, nisi me fallit memoria, vtitur Arnobius. Et hoc quoque eiusdem prouerbij quodammodo vicem obtinet, quod de clamosis oratoribus dicebat, vt refert Plutarchus in apophthegmatibus, eos videlicet ob imperitiam dicendi ad vociferationem, sicut claudos ad equos confugere: sed & Ouidij hoc pentametrum prouerbialem habet sensum:

Nil necet admisis addere calcar equis.

Prodesse sæpenumerò innuit, si diligentissimus aliàs ad diligentiam adhortetur. Idem de rei impossibili dicebat:

In caput alta juum labentur ab equore retrò Flumina, conuersis solque recurret equis.

De caballo Mariano dicitur in prouerbio, *Mulus Marianus*. Parmeno Byzantius apud Athenazum prouerbialiter inquit:

Ἄνθρωπος γὰρ ἔλκεται οἶνον ὡς ὕδωρ ἵππος
 Σκοδισίφανεϊ εἶδε κόππα γινώσκων. Dalechampius καππα legit & vertit:
 Qui vt equus aquam, homo vinum haurit,
 Scythicè loquitur, & ne coppa quidem agnoscit.

Sed legendum κόππα: ac si dicat, si homo semel, tantum vini haurit, quantum aquæ solet equus vno potu consumere, minus iam sapit equo: equus enim saltem nomen suum semper agnoscit, vt coppatias dictus a coppa numero. Est enim coppa numeri figura compacta ex cappa & sigma. Signat autem nonaginta. Ab hoc signo equus dicebatur coppatias, vt meminit Varinus his verbis: *Morem inurendi literas in equis agnoscere videtur Aristophanes, qui in Nebulis coppatiam inde equum nominat, cui inustum esset cappa, sicuti samphoras siue sapphoras, quibus sigma. Vinum equus poeta.* Citatur à Zenodoto Demetriij Halicarnassei huiusmodi distichon, etiam si in epigrammatis referatur titulo Nicerati:

Οἶνος πεχαρίεν τι φέρεται χυὸς ἵππος ἀοιδῶν
 Ὑδωρ δὲ πίνων χρυσὸν εἶδεν ἄν τευκός

Idem poeta & hoc quoque nobili epigrammate (vt Cælius annotat) vinum esse poetis, equi magis vice canit:

Οἶνος τοι χαρίεντι μέγας πέλεις ἵππος ἀοιδῶν,
 Ὑδωρ δὲ πίνων καλὸν ἔτι κούεις ἵππος, id est,
 Vinum eleganti magnus exalbit equus poeta,
 Aquam bibens, non ferè bonum producas carmen,
 Nulla placere diu neq; vinere carmina possunt

Huc spectat illud Horatij:

S Que

Quæ scribuntur aqua potoribus.

Consulendus author adagiorum in prouerbio, *Aquam bibens nihil boni parias.*

V S V S I N C I B I S.

*Equorum
ejus.*

NE M O equidem vel equina vel afinina nunc carne vescatur, nisi vrgente fame, vt fit in obfessis vrbibus, cum videlicet alia etiam foediora sapius animalia attingimus, & ne à corio pellibusque abstinemus: quin tum equinae non semel in honore fuere, sicuti patrum nostrorum memoria factum, obsessa à Venetis & Gallis Verona anno Sal. 1516. defendente eam M. Antonio Columna, Cæsaris Maximiliani nomine. Ad id enim penuriæ ventum erat referente Iouio, vt cum lentem & fabam paniceaque pultaria in quotidiano vsu haberent, equinas atque asellorum carnes magno in honore ducerent, & tum præsertim opiparè apud ducem epularentur, cum aliqui Gallorum equi vt erant præpingues ac suis strigosioribus & fame penè erectis minimè comparandi, in excursionibus occiderentur. Nam conspectis statim equorum cadaueribus, portis frequentes euolabant, concisosque in frustra, humeris in vrbem cum plausu referebant. Idem Iouius testatur Ludouicum Aurelianum Gallorum ducem, cum Nouariæ à Veneto & Sfortiano exercitu obsideretur, quòd videret milites recentium carniū desiderio teneri, eosque incommodè salitis vesci, præsertim quòd in medijs æstatis feruoribus vino penitus carerent, minus generosos equos occidisse & dissectos per centurias æqua diuisione militibus largitum fuisse. Cur verò liberi ab istiusmodi quadrupedum carne abstineamus, in causa est praua eius qualitas, de qua sic Galenus: *Asinorum domesticorum carnes pessimi succi, concoctu difficillima ac inter edendum insuaues sunt, stomachumque ledunt, quemadmodum equorum & camelorum carnes.* (equinas afininis leuiores esse ait Hippocrates.) Esse tamen ait qui eas edunt, quos animo & corpore afininos & camelinos nuncupat. Strabo Theodosiam Tauricæ Chersonesi vrbem accolentes peculiariter (inquit) nominabāt agricolas, quia qui super eos assistunt, Nomades id est pastores cum alius generis carnibus quidem, tum equinis aluntur & equarum caseo & lacte & oxygalacte, quod illi arte quadam condientes eximium habent obsonium. Quam ob causam poeta omnes eius tractus incola galactophagos appellabat. Idem eodem libro de Mysis loquens, quorum Homerus meminit his versibus:

*Cur ab e-
quorū esu
abstinea-
mus.*

*Lib. 3. Al-
ment.*

Li. 7. Geor.

*Galacto-
phagi.*

Iliad. N.

— Αὐτος δὲ πάλιν τρέπεν ὄσσε φαεναί,
Νόσφιν ἐφ' ἰωπόπολων Θρηκῶν καθορώμενος αἶαν,
Μουσῶν τ' ἀγχεμάχων, καὶ Ἀγαυῶν Ἰππημολγῶν,
Γλακτοφάγων, Ἀβίωσιε.

— *Ipsi autem retrò vertit oculos splendidos
Seorsim ad equitum Thracum despiciens terram
Mysorumque cominus pugnantium & illustrium Hippemolgorum
Lacte vescantium, Abiorum &c.*

Mysos Europæos potius quàm Asiaticos intelligendos scribit. Cui sententiæ (inquit) etiam poetæ testimonium accedit, quoniam Hippemolgos, Galactophagos & Abios eis adiungit, qui quidem in plaustris viuentes Scythæ & Sarmatæ sunt. Hæ enim nationes Thracibus hac tempestate promiscuæ sunt. Ad cuius loci explicationem Varinus: Hippemolgos (inquit) vocant pastores equorum quòd lacte equino viuunt: eosdem galactopotas & galactophagos nominant. Fertur autem in historijs huiusmodi gentem in Scythia esse, quam & Abios vocant, &c. Eosdem populos putò intelligit Dionysius Afer his verbis: Εὐθρα (supra Tauricam Chersonesum iuxta Alanos) μελάγχαλοι καὶ ἀνέρες ἰωπήμολγοι. Herodotus hos Scythas Nomades seruos suos omnes scribit excæcare lactis gratia: quòd (inquit) ita parant: Sufflatoria ossea fistulis simillima sumuntur, eaque genitalis equarum imposita, ore inflantur interea dum alij equas emulgent. Hoc ideo se facere aiunt, quòd venæ equarum sufflatæ implentur & mammæ descendunt. Posteaquam emulxere lac, in concaua vasa lignea diffundunt. His circumpositi cæci serui lac agitant: cuius quod summum est, delibatur, pretiosiusque habetur, vilius autem quod subfidet. Huius rei gratia Scythæ quemcumque capiunt, visu orbant. Meminit eorundem populorum Antiphanes antiquissimus Comicus inuectus in obsoniorum (piscium) venditores qui tanti pisces vendunt, Scythas rectius sapere inquiring ijs qui tanti emunt pisces, quòd liberis statim atque nati sunt, equarum atque vaccarum lac porrigunt, quasi dicat ex tam vili nutrimento plus roboris haberi, quàm ex piscibus quos tanti vendebant: id quod Metabo, Virgiliano non erat ignotum qui filiã suam Camillam equino lacte educauit, vt poeta canit: *Hic natam in dumis, interq;*

Lib. 4.

*Seruos cur
Scythæ ex-
cacant.*

horrentia lustra Armentalis equæ mammis & lacte ferino Nutribat, teneris immulgens ubera labris.
 Hi ni fallor Sarmatæ sunt, siue Sauromatæ; nam præterquam quòd Plinius tradit, Sarmatarum gentes è milio maximè pulre & cruda etiã farina equino lacte vel sanguine è cruris venis admixto viuere, Pausanias in Atticis, ab ijs testatur plurimos ali equos, utpote Nomades, quibus non tantùm ad bellum vtantur, sed dijs etiã suis immolent & cibo adhibeant. Virgilius Bisaltas & Gelonos nominant, dum de febris ouium scribens, sic canit: Georg. 3.

*Profuit incensos albus auertere, & inter
 Ima ferire pedis salientem sanguine venam
 Bisaltia quo morte solent, acerque Gelonus
 Cum fugit in Rheopen, atque in deserta Getarum,
 Et lac concretum cum sanguine potat equino.*

Nos nunc Tartaros vocamus, quos veterum hunc morem etiamnum seruare Mattias à Michou, Tartari e- Paulus Venetus & Sigismundus Baro aliique attestantur: vulnerare videlicet, incidereq; equos, quino san- cruoremque & per se & cum milio deuorare: carnibus eorumdem vesci, etiam semicrudis: ca- guine alun- balios pridie tum sponte tum morbo absumptos exciso loco apostemato perlibenter comedere: tur. equitantibus porrò si fames inuaserit, sitisque molesta fuerit, venas aperire haustoque eorum sanguine famem pellere sitimque, iumentisq; hoc prodesse putare. Lacte equino in primis delectari; quòd eo homines & fortes & pingues fieri credant. Eorũ reges si quando suis comteatum distribuunt, quadraginta hominibus equum vnum aut vaccam dare solere: ijs autem mactatis, intestina præstantiores tantùm sumere ac inter se diuidere: ad ignem eatenus calefacta, vt adhærentia stercola decuti possint abstergiq; vorare: non solùm autem digitos pinguedine vnctos sed etiam cultrum lignumue quo sterco detersum fuerat, suauiter lingere sugereque. Capita equorum, vt apud nos aprorum in delicijs haberi, præstantioribusq; tantùm apponi. Cromerus author est lib. 29. Moschos olim Tartarorum seruos, potum lactis equini illis tributum petentibus perducem suum in itinere offerre consueuisse. Inuenio autem & apud Persas morem fuisse, vt in diuitum conuiujs die cuiusque natalis, equi toti assi apponerentur, sed & à Germanis caballos tum agrestes, tũ domesticos comedi, Gregorius tertius ad Bonifaciũ reprehendit, & abrogare iubet, vt refert Nauclerus generatione vigesima quinta, sed Sigebertus aliq; Zachariam tradunt primum recens conuersis Germanis esum crudi lardi, equorum & similibus aliorum, quòd hæc Scythicam barbariem saperent, interdixisse. Iam & apud Vartomannum legere est, equinam & camelinam in Damasco edi. Et Io. Bruyerinus lib. 13. de re cib. cap. 40. audisse se tradit à quibusdam alpinis populis pullos edi Iudæis istiusmodi carnes erant interdixit. Hinc Antiochus Magn. victo Ptolomæo Epiphane ac Hierosolymis occupatis, inter alia edicta in honorẽ regni, vt narrat Iosephus, per totum suum regnum etiam proposuit tale: Nemo intra vrbein carnes equinas aut mulinas inferat, nec asini siue feri, siue domestici, nec pantheræ aut vulpis aut leporis aut cuiusuis huiusmodi omnino ex his animalibus, quæ Iudæis vetitum est attingere, ac neque pelles eorum inferre liceat, aut aliquid ex his in vrbe alere, sed tantùm solitas more maiorum mactare victimas, quibus deus litari sibi vult. Qui verò aliquid contra edictum hoc fecerit, trium millium drachmarum argenti multam luat sacerdotibus. Sanguine equino Concanos gaudere habemus apud Horatium.

3. Car. Od.
4.

*Visam Britannos hospitibus feros,
 Et latum equino sanguine Concanum.*

Quo loco in margine scriptum erat, Scythiæ populos esse, qui Bisaltæ Virgilio dicuntur. Acron & Porphyrius dicunt Hispaniæ gentem esse, vel vt quidam volunt (inquit) Thraciæ: sed sunt Hispaniæ procul dubio, inquit Abrahamus Ortelius ex Silij versu:

Lib. 3.
Lactis potandi præparatio.

Cornipedis fusa satiatis Comane vena.

Sed vt ad Tartaros reuertamur: hi vt Paulus Tenetus scribit lac equarum quod bibunt, ita præparant, vt videatur esse vinum album, atque non insipidum potum esse: vocari autem ab ipsis ehuinis: modum præparandi docet Albertus: Barbari quidam (inquit) emulsum equarum lac soli exponunt, donec pars crassior subsidat, postea in vase feruefaciunt, vt ficeram (cereuisiam Hippocr. intelligit) & quod eliquatum est, bibunt, & hoc potu vtuntur Tartari, Comani, Ruteni & finitimi eis barbari. Plurimum autem inde pinguescunt, illi maxime qui non sunt in assiduo motu & exercitio. Ex equino lacte fit quoque caseus, virus redolens, vt Dioscorides testatur, sed magnoperè alens, bubuloque proportionem respondens hippacem (inquit) vocant, quanquam non desint (inquit) qui hippacem equinum coagulum appellarint: id quod meminit quoque Plinius libro 28. capitulo octauo his verbis: *Equi coagulum quod aliqui hippacem vocant.* Hippocr. Lib. 2. de pro solo caseo accipit, vt manifestè indicat his verbis loquens de gente Scythica: bibunt lac equinum & hippace vescuntur, hoc est, caseo equino. Fallitur aut Mercurialis, dũ scribit Hippocr. 26.

Hippocr.

Lib. 2. de
Var. rer. ca.

Li. 4. de
morb.

lac equinum hippacen vocare: Græcè enim sic habet, ἵπποι γάλα ἵππων, καὶ ἵππικον πρῶγυσι. τὸ δ' ἐστὶ τυρὸς ἵππων. Et aliàs quo modo ex equorum lacte caseus iste hippace dictus fiat, clarissimè docet: Scythæ (inquit) lac equinum in caua vasa lignea infusum concutiunt. Illud autem dum turbatur, spumescit, ac fecernitur, & pingue quidem, quod butyrum vocant, cum leue sit, in superficie consistit: graue verò ac crassum, deorsum sedit, quod etiam secretum siccât.

Li. 28. c. 9. Vbi verò concretum ac siccatum fuerit, hippacen ipsum vocant. At serum lactis medium locum tenet. Sic etiam Plinius: De generibus caseorum diximus, cum de vberibus singulisq; animalium mem-

Li. 25. c. 8. Plinij er-
ror. bris diceremus Sextius e osdem effectus equino, quos bubulo tradit. Hunc vocat hippacen. Cæterum alicubi idem Plinius dum ait: Inuenere herbas & vniuersa gentes. Scythia primus eam, que Scythice vocatur, circa Bæotiam nascens, pradulcis. Aliam vtilissimam ad eam que spasmoda vocant. Magna & ea commenda-

Li. 9. c. 13. Hist. plant. equis quoque eundem effectum habeat. Traduntq; his duabus herbis Scythas etiam in duodenas dies durare in fame sitiq;, haud rectè Theophrastum transtulit, alijsq; errandi occasionem præbuit. Hic enim de Scythica radice siue glycirrhiza loquens, sic habet: δύναται δὲ τὴν δίψαν παύειν ἐάν τις ἐν τῷ σώματι ἔχῃ. διο ταύτη τε καὶ τῆ ἰππικὴ δια γειν φάσι, τὴς Σκυθας ἡμέρας ἐνδεκα καὶ δωδεκα, id est, sitim extinguit si teneatur in ore: Qua de causatum ea, tum hippace undecim & duodecim dies vitam tolerare affirmant.

Sed Theodorus Gaza pro hippace Plinium secutus hippice vertit, & verbo ad verbum reddito Latinè equestrem reddidit & in eo etiam turpiter lapsus est, quòd simpliciter sitim tolerare vertit, cum Græcè legatur δια γειν, id est vitam agere, turpissimè verò cum radicem esse arbitratus est. Fallitur item Hermolaus, qui hippicen ab hippace differre somniat. Mercurialis tamen Hermoleo potius quàm Turnebo subscribit, (qui in annotationibus in librum Theophrasti de odoribus, eiusdem cum nobis sententiæ est,) propterea quòd Theophrastus aliquid miri de Scythis dicere voluisse videatur; duodecim autem dies ea radice & caseo equino viuere, nullam admirationem habeat: quando (inquit) ferunt, Zoroastrem interdum solo lacte sex menses transgisse, quod de quodam aliò narrat Athenæus: immo ipsemet Hippocrates atque Herodotus videntur innuisse, plurimam temporis partem solo caseo equino Scythas vixisse.

Hippice.

Atqui non negauerit Mercurialis, quin illud in Zoroastre tanquam quid admiratione dignum celebretur: iam verò hippacen, non hippicen legendum esse apud Plinium, manifestissimè constat ex hoc eiusdem loco: Quædam rursus exiguo gustu famem ac sitim sedant, conseruantq; vires, ut butyrum, hippace, glycirrhizon. Non placet etiam Gesneri sententia, qui Theophrastum ita intelligendum esse arbitratur, vt Hippacen loco cibi, glycirrhizam verò sitis remedium esse innuere voluerit, cum manifestè vtrique attribuat vtramque facultatem: nam etsi hippace, vt ostendimus, caseus sit equinus, quo famem potius quàm sitim sedasse Scythas verisimile est, ideoque ab Eustathio, vbi de Galactophagis & Galactopotis loquitur, secundum Aelium Dionysium βρώμα Σκυθικόν δια γαλακτος ἵππων καὶ ἀζόμενον nuncupatur, tamen Theopompus hippacen etiam vocari scribit libro tertio ipsissimum lac; ἵππικον (inquit) Scythicum edulium ex lacte equino: aliqui oxvgala equinum esse dicunt Scythas in usu: idq; bibi & concretum edi. Sunt denique qui testibus Varino & Hesychio hippacen equile interpretentur. Aristoteles Phrygij casei meminit, ad quem conficiendum, (inquit) equinum & asininum miscent. Equinum caseum haud ingratum palato esse audio.

Plinius
correctus.

L. 11. c. 11.

Atqui non negauerit Mercurialis, quin illud in Zoroastre tanquam quid admiratione dignum celebretur: iam verò hippacen, non hippicen legendum esse apud Plinium, manifestissimè constat ex hoc eiusdem loco: Quædam rursus exiguo gustu famem ac sitim sedant, conseruantq; vires, ut butyrum, hippace, glycirrhizon. Non placet etiam Gesneri sententia, qui Theophrastum ita intelligendum esse arbitratur, vt Hippacen loco cibi, glycirrhizam verò sitis remedium esse innuere voluerit, cum manifestè vtrique attribuat vtramque facultatem: nam etsi hippace, vt ostendimus, caseus sit equinus, quo famem potius quàm sitim sedasse Scythas verisimile est, ideoque ab Eustathio, vbi de Galactophagis & Galactopotis loquitur, secundum Aelium Dionysium βρώμα Σκυθικόν δια γαλακτος ἵππων καὶ ἀζόμενον nuncupatur, tamen Theopompus hippacen etiam vocari scribit libro tertio ipsissimum lac; ἵππικον (inquit) Scythicum edulium ex lacte equino: aliqui oxvgala equinum esse dicunt Scythas in usu: idq; bibi & concretum edi. Sunt denique qui testibus Varino & Hesychio hippacen equile interpretentur. Aristoteles Phrygij casei meminit, ad quem conficiendum, (inquit) equinum & asininum miscent. Equinum caseum haud ingratum palato esse audio.

V S V S I N M E D I C I N A.

Lactis vis.

NON pauca remedia medicis præbet equus, quin vix in eo quicquam reperitur, cui non sua sit ad effectum aliquem facultas. Lactis potus teste Plinio, ventrem soluit, id quod Dioscorides etiam tradit, sed ventrem turbare addit, magisq; purgare quàm ouillum. Varro etiã, maximè (inquit) per purgat lac equinum, tũ asinum, deinde bubulum, tum caprinum: ita & Serenus:

Vel cum lacte capræ salsum mulsurumq; capeffes:

Crede tamen potum meliorem lactis equini.

Dicitur hic validos asinæ pervincere succos.

Camelorum
lac quale.

Plinius scribit tenuissimum lac esse camelis, mox equabus, crassissimum asinæ, vt coaguli vice vtantur, sed quam benè, nescio: etenim Galenus, equinum (inquit) lac ocyus descendit, simili- que modo asinum, quod & paucissimæ pinguedinis particeps est, propterea rarò in alicuius vetriculo transit in caseum. Marcellus serum istiusmodi lactis potui datũ, facilè & sine periculo ventrem molliter purgare dicit: sed cum duplex omne sit serum, vnum quod ex caseo exprimitur, alterum quod per decoctionem ex lacte separatur, ætius hoc nouissimum præstare asserit. Hic au-

Seri vis.

tem de

tem de suppuratis renibus tractans: Lac (inquit) cum melle post puris eruptionem eis prabendum: & primum quidem equinum aut asinum: ad vlcera enim repurganda conducit: postea vero cum repurgatione amplius opus non habent, etiam bubulum, &c. Author est Rhasis, mulierem quæ non concipit, si lac equinum ignorans biberit, & mox cum viro coierit, conceptura m. Inuenio & apud Plinium vulvas collucas iuuari eodem lacte. Idem ait comitialibus dari lactis equini potum. Et aliàs: *In comitiali* (inquit) *morbo rehes aprinos bibisse ex lacte equino, aut ex aqua prodest.* Et rursus: *Comitialibus datur lactis equini potus.* Aliàs etiam eodem lacte venena leporis marini & toxica expurgari scribit. De sanguine equino Dioscorides interprete Ruellio ait: Sanguis equarum quæ admissuram expertæ sunt, in medicamenta additur quæ erodunt, septica vocant: vbi Græcè legitur: *τὸ δὲ τῶν οὐχὲν ἰσχυρῶν ἀδυσχερῶν αἷμα ὑγρῶν.* Marcellus Virgilius eundem quidem quem Ruellius sed alijs verbis sensum affert; ea sunt: Miscetur medicamentis quæ exedendo sunt, matricum equarum & quæ admissuræ inferiunt, sanguis. Hermolaus Barbarus verò, *ἰσχυρῶν*, de equis maribus, *ἰσχυρῶν* admissarijs exposuit, Plinium fortè secutus, qui sanguinem equorum septicam vim habere scribit: & mox sanguinem equi præcipuè admissarij contra panos & apostemata facere scribit, Aliàs etiam equarum præterquam virginum sanguinem erodere, emarginare vlcera asserit. Ex quibus Plinij verbis apparere videtur, sensisse cum equorum vtriusq; sexus sanguinem septicam vim habere: nam erodere & emarginare vlcera, idem quod septicum esse significat: Hinc & Hermolaus in eorollario ex hoc nimirum loco, Equæ (inquit) sanguini vim inesse negant, quæ maribus feminisque non virginibus. Quòd ad Dioscoridis verba, *ἰσχυρῶν* de equis maribus videtur intelligendum. Nunquid verò verum sit, equorum sanguinem hanc vim obtinere, Galenus nunquam se experiri voluisse tradit, quod non de esset sibi talium medicamentorum copia. Actius etiam equini sanguinis mentionem omisit. Habet autem suas etiam facultates vsusque idem sanguis: Plinius enim regio morbo prodesse dici scribit: & hippiatrì hoc eodem sanguine ad diuersos equorum morbos vtiuntur, tum illito aut infricato foris, tum intra corpus: Vegetius enim languentibus in equo membris illitum mederi ait: prodesseq; equis, si sanguine suo detracto ea ex parte, quæ pro ratione morbi conuenit, cum aceto mixto, animal prefri-
Li. 28. c. 9.
Cap. 10.
Lib. 10. de sim. fac. 6.
Lib. 3.
Li. 1. c. 17.
Li. 3. c. 29.
Fellis vis.
Axungia vis.
Coaguli vis.
Dentium vis & vsus
Lingua vis
Osis de corde vis.
Iecoris.
Li. 2. c. 38.
Lienis.
Testiculo- rum.

tialibus mederi creduntur, vt Dioscorides & Galenus scribunt, item Plinius, apud quem etiam
 lego, dentes labantes dici confirmari lichène equi cum oleo infuso per aurem: & alicubi scribit
Fellis vis. calculos expellere lichènes istiusmodi ex vino aut mulso potos quadraginta diebus. De felle le-
Pilorum. gimus apud eundem tantum inter venena damnari, vt ideo flamine diali equum tangere non li-
 ceat: aliàs felle carere equum asserit, vt & alij: Ex pilis equi quoque remedia memorat: *Inguina*
 (inquit) & *ulcerum causa intumescunt: remedio sunt equi seta tres, totidem nodis alligata intra vlcus.*
 Alicubi ait pilorum asini cinerem illitum sistere sanguinem: efficacior vim esse è maribus ace-
 to admixto, & in lana ad omne profluuium imposito: similiter ex equino capite (puta pilorum
Vngularū cinerem) & femine. Albertus scribit pilum equinum ad ostium domus alligatum, prohibere
vis. ne culices aut cniphes per ostium inuolent: idem & apud Rasim legitur, in cuius tamen codici-
 bus pullus pro pilus legitur. Cur verò equino pilo circumligata verrucæ tollantur ratio, eui-
 dens est, quoniam propter astringentem alimento priuatæ arefcunt. Vngulæ equinæ multos ha-
 bent in medicina vsus. Cinis earum cum oleo & aqua illitus panos & apostemata in quacumque
 parte discutit teste Plinio, & si vrina calefacta admisceatur, etiam strumas: quanquam Marcellus
 per se ex oleo illitum id ea præstare scribat. Vterque præterea tradit eundem cinerem ex vino
 aut aqua potum, aduersus calculos prodesse. Postremò Plinius vngulas istiusmodi suffitu suo par-
 tum mortuum eijcere ait. Sunt & ipsi equo sæpè remedio legimus enim in hippiatricis Græcis
Corij. equo ileoso remediū commendari huiusmodi. Ramenta ex vngulis anteriorum pedum, trita cum
 vini cotylis tribus per nares infunduntur. In iisdem Hippocrates equo strophoso infundi iubet
Sudoris. ramenta vngularū anteriorū trita in quatuor cotylis aquæ. Ramenta ex vngulis equi ex vino per
 nares equo infusa Hierocles vrinā eiusdem promouere scribit. Auicenna de corio equi ait: Adu-
 stum illitumq; ex aqua pustulis, quas bothor vocant, refrigerat eas. Sunt qui tineas & serpen-
 tes è ventre hominis exigi promittunt, si equi sudorem cum vrina in balneo biberit. Idem sudor
 mistus cum vino, potus à grauida, facit abortum, vt Rasim scribit & Albertus: qui hoc quoque ad-
 mirandum de eodem sudore memoriæ prodidit: Si cultelli vel gladij calefacti sudorem equi im-
 biberint, inficiuntur adeò vt locus ab eis vulneratus sanguine ante mortem animantis manare
 non desinat. In dolore vel grauitate aurium Plinius tradit commendari spumam, vel equini fimi
Spumæ. recentis cinerem cum rosaceo: apparet autem rosaceum vtrique addendum, nam & Marcellus sic
 scribit: Spuma equi recens detracta & cum oleo roseo infusa, auricularum quamuis vehementes
 dolores resoluit. Idem Marcellus, si ab equitando vexata fuerint inguina aut interrigenes dole-
 bunt, spuma equi fricari iubet tanquam præsentaneo remedio Sed Plinius ad hoc non simpliciter
 spumam ab ore (id est saliuam, quæ alterius facultatis, quàm reliqui corporis spuma sudori per-
 mista videtur, inguinibusq; collectam illini probat, his verbis: *Femina atteri, adurique equitatu no-
 tum est: Vtilissimum ad omnes inde causas spumam equi ex ore inguinibusque illinere.* Idem ait eandem
 spumam rubori cum prurigine illini, alij malunt ad hoc vitium oris saliuam potius quàm aliunde
 collectam spumam & salsedine sua mordicantem adhibere. Tradit Gesnerus inuenisse, in feruido
Salina vis. faucium malo quod æstate nonnunquam grassatur pestilenti lue in milites præsertim, cõmendari
 hoc remedium; Salua equi auenam aut hordeum pasti, os ægroti diligenter colluitur: deinde ex
 cancris viuis contusis humorem exprimes eodemque rursus lauabis. Quod si viuos habere non
 potes, pollinem de cancris aridis in clibano tostis insperge: postquam equi salua ablueris. Mirum
 quod de hac equi salua tradit Plinius, nimirum tussim sanari ea triduo pota, equum mori: quo
 loco codices excusi aliam & obscuram lectionem habent. Nostra verò lectio confirmatur ex Sex-
 to & Marcello: *Equi salua (inquit Sextus) si biberint phthisici & qui malè tussunt, sani efficiuntur.*
Expertissimum sanè, equus morietur. Marcellus ait: *Ad phthisicos remedium & præsens maximum:*
nam etiam vite dubios sanat, & quibus spes superesse nulla videatur: equi saluam vel spumam cum
aqua calida bibendam per triduum dabis: etiam quem tussu intoleranda & diutina laborare videris, hoc
remedio liberabis: agrum quidem sine cunctatione, sanabis, sed equum mors subita consequitur. Iam
 verò ex spurcioribus, magisque abominandis equi excrementis, lotio videlicet & fimo intus
Vrina &
stercoris
vis. assumenda veteres excogitarunt, posterisque relinquerunt. Quidam (inquit Plinius) vrinam
 equi aquæ ferrariæ ex officinis miscent contra comitalem morbum, eademque potione & lym-
 phaticis medentur. Dioscorides ait armentarij (equi vel asini, nam & Auicenna fimi asinini eun-
 dem cum equino effectum esse ait,) qui herba pascitur, ficcum fimum liquatum in vino mox po-
 tum, contra scorpionum ictus magnoperè auxiliari. Plinius etiam ad serpentes vsurpari scribit
 carnem & fimum equi in agro pasti, coa gulo leporis ex aceto, contra q; scorpionem & murem ara-
 neum. Idem ait regio morbo fimum asinini pulli, quod primùm edidit à partu, datum fabæ ma-
 gnitudine intra diem tertium mederi: eandemq; & ex equino pullo vim esse. Ad colicam certum
 aiunt esse remedium, ita etiam vt morbus non repetat: Fimi de equo qui auena aut hordeo pasca-
 tur, non gramine, manipulum in dimidia mensura vini (vncias circiter octodecim videtur intelli-
 gere.)

gere,) decoques, donec pars dimidia consumatur: hoc paulatim bibendum esse, donec exhaurietur: fore autē eò vtilius quò exhaurietur citius. Cinis istius fimi in aqua potus, sistit aluū, vt ait Plinius. Ad ventrem fluētē ex Sexto; Equi stercus ex aqua liquefactum & percolatum, si bibatur, facit regressum. Marcellus quoque fimum caballinum comburi iubet, & cinerem istum cum vino vetere misceri & conteri, sicq; dari dysenterico bibendum sine aqua, si non febricitabit. Dysentericis autem & celiacis cinerem equini fimi salutarem dici quoq; in Plinio legimus. Si partus mortuus sentitur, non solum lien, vt ex eodem diximus, ex aqua dulci potus, sed & finum aridum equi eijcit. Extrinsecus verò applicatum hoc stercus vim etiam habet astringendi, vti & asininum, siue crudum siue crematum. Dioscorides eo sanguinis eruptiones sistit, etiam aceto addito. Albertus & Rasis addunt, sanguinem reprimere, si recens naribus admoueat. Si sanguis ex vulnere immodicè fluat, fimi caballini (inquit Plinius) cum putaminibus ouorum cremati cinis impositus mirè sistit. Marcellus promittit, si ex vulnere immodicus fluat sanguis per nares, hunc eundem finum qui modò egeritur, appositum statim subuenire: idem aliàs etiam ait exprimi finum, dum recens est, eiusque succum naribus trahi ab eo cui importunius fluunt. Sed ad fluxum sanguinis sistendum, sexcentis experimentis comprobatum: Stercus equinum recens cum creta & aceto acerrimo mixtum agitatumque. Serenus ad sanguinem è vulnere nimis fluentem:

*Sive finus manni cum testis vitur oui,
Et reprimat fluidos miro medicamine cursus.*

Columella & Vegetius, ne venæ equi sectæ plus iusto exiniantur, stercus ipsius iumentum fluentibus venis admotum fascijs obligari iubent. Prodesse item venenatis animantium moribus impositum rabidi canis exemplo indicat Plinius, dum inquit: *Tanta vis est in veneno rabiosi canis, vt vrina quoque calcata noceat, maxime vlcus habentibus: Remedium est finum caballinum aspersum aceto, & calfactum siccò appositum.* Inuenio denique anhelitum equorum hominem præseruare à peste.

*Anhelitus
vis.*

V S V S I N B E L L O.

EQVVS corpore animoq; aptissimum bello animal recepto freno facilè à domino suo regitur, habenisq; paret, & simul tergum aptè illi accommodat, moxque sublimem fert & concitatissimo cursu, quocunq; ille peruenire cupit, properat: isq; insidens absque labore admodum quietus, alieno corpore, pedibusque alienis cursum conficit: Iam verò hostium impressionem, vt Aristoteles tradit, non solum non pertimescit, sed eodem etiam animo in hostem fertur, gaudetq; bellico tubæ sonitu, vt ait Ouidius:

*Vi fremit acer equus, cum bellicus ore canoro
Signa dedit tubicen, pugnaq; assumit amorem.*

*Equi ad
bellū apti-
tudo.*

Metam. 6.

Orum tradit Plutarchus post obitum apparuisse Osiridi, huncq; multarum rerum vsum edocuisse, præcipuè autem quod animal bello vtilius esset, scissitanti, equum ei negotio maximè commodum respondisse: Cumq; Osiris Leonem præstare arbitraretur, respondisse Orum: posse quidem Leonem auxilio esse; verum vbi semel fugam arripuisset irreuocabilem abire; cum alioqui bellatori necesse esset, nonnunquam cedere, nonnunquam ex acie iam rursus hostes aggredi, proque loco & tempore fortunæ sese imperijs accommodare; atq; idcirco equum his officijs magis accommodum esse: vnde Xenophon tertio de Græcorum reditu: vna (ait) re præstant, quod in fuga certius est illis subsidium. Rectè itaq; & appositè Horatius equum pro ipso terrestri, nauem pro naturali prælio dixit:

*Quam rem cumq; ferox nauibus aut equis
Miles te duce gesserit.*

*L. 1. Carm.
Od. 6.*

Hinc & Homero πολέμιος, Xenophonti πολέμιος, quasi bello aptissimus & vtilissimus, Virgilio bellator, Lucano in bella ferox, alijs bellicosus, militaris, equitis amās, beneuolus eidem, ad tubam exiliens, hostes agnoscens, ordinis obseruans, studiosus ascendendi accliuia & decurrendi prona, murumq; superare, fossam superfilire, torrentē transfilire, fluuium tranare, de tumulo decurrere, in tumulū ascendere, & de tumulo desilire dicitur. Monet nihilominus Vegetius, si equitatu decernendum est, campos eligamus, si pedestribus copijs, loca angusta, fossis, paludibus vel arboribus impedita, atq; aliquoties montuosa: In quem locum hæc Steuchius: Factum etiā quandoque, vtque equitatu satis vtrimq; instructi essent, in prælio tamē vtinequirent; quòd loca aspera essent, impedita, nimis angusta. Qua de re exemplum in Pausania Phocicis, in prælio circa

*Equi epi-
theta ad
bellū apti-
tudinem
indiscantia.*

Thermio.

Thermopylas commisso. Tam & frenos sæpe detrahere coacti equi es, quo fidem facerent pedibus, non deserturos: iidem in pedes, eosdem desilijisse, historia testes sunt, & pugnam pedestrem pariter cum cæteris capeffuisse. Virgilius Arcadum exemplo equites pedestri certamine parum valere ostendit, etsi loci natura patitur, fugere:

Aeneid. 10

*Arcades insuetos acies inferre pedestres
Vt vidit Pallas Latio dare terga sequaci,
Aspera queis natura loci dimittere quando
Suasit equos.*

Seruius enim vocem illam quando, exponit siquidem. Commoditas igitur ista ad fugiendum maior, propter loca saxis & arbutis & truncis iam impedita. Sed tamen natura loci non ad fugam eos, sed dimissis equis ad pedestre certamen hortabatur. Etsi verò etiam equi plerique animosi sint & insigni animorum præ cæteris animantibus præditi magnitudine, quidam tamen hac ipsa excellunt & corporis insuper viribus pollent, atq; hi soli bellis idoneis sunt. Camerarius equos bellatores cataphractis arduos ait & robustos, Semicataphractis siue sagittarijs aut sane balistrarijs (liceat enim nostrorum (inquit) temporum *ἰπποκρίτας* ita appellare) mediocres requiri. Equites enim cataphracti, vt ait Seruius in hunc Virgilij locum.

Equites cataphracti.

*Spumantemq; agitabat equum, quem pellis abenis
In plumam squamis, auro conserta tegebat:*

Aeneid. 11

& ipsi muniti ferro sunt, & equos similiter munitos habent; de quibus Salustius: *Equis paria operimenta erant, qua lintea ferreis lamina in modum plumæ annexerant*; quod etiam probat illud eiusdem Salustij apud Non. Marcellum de genere armorum: *Qui prægrediebantur eques cataphracti ferrea omni specie*. Erat istiusmodi munimentum contra omne telum insuperabile. Parthorum equitis thorax, vt Suidas annotauit, erat huiusmodi. Anteriorem eius partem pectus & femora & summas manus & crura ferrum tegebat: posteriora idem, tergum & cervicem & caput totum: lateribus fibulæ erant additæ, quibus vtraq; pars coagmentata faciebat, vt equestoribus ferreus esse videretur. Nihil autem ferrum impediēbat eq; extensione membrorum, neq; contractionem: adeò aptè ad membrorum naturam arma apta erant. Eodem etiam modo equum armabant ferro totum vsq; ad ungulas, quod nullam suorum armorum utilitatem caperent equo ante ipsos interfecto. Pro istiusmodi cataphractis militibus equi maximè commendantur Mysi, Pannonij, & Sarmatici, ex Germanis soli ferè Menapij, quos Cæsar Gallicos vocasse existimatur, & Rugi. Sunt & Heluetij in pretio & præcipuè Algoici, qui durare durissimè putantur. Olaus Magnus author est inter veteres Gothorum principes contrarias fuisse opiniones de equestri disciplina: Quosdam videlicet iuuenibus iuvenes & feroces equos conuenire dixisse: sed euentum eos redarguisse, quando nimia celeritate vtentes, in præcipitia ruerent & ruinam: Alios verò veteranis militibus, iuvenes equos tribuisse, hosq; sæpè victorias reportasse. Virtute enim sessoris moderabatur (inquit) ferocitas equi, vt non tam præcipitanter quam prudenter hostem attentaret. Itaq; apud plerosq; principes diu hanc rationem esse seruata, vt iuniores equis senibus, senesq; iuuenibus in prælijs vterentur. Cæterum nunquid equi celeritate præstantes omnino in bello præferendi sint, alios aliter opinatos esse reperio, Diomedes pro celerissimis Aeneæ equis apud Homerum anceps prælium suscipit, & Agamemnon à Sycionio i lo Aethan pernicissimam equam mercedis loco accipit, vt eum immunem militiæ faceret, timido homini talem anteponens. Fûereq; sæpenumero veloces equi summæ utilitati, multosq; ex medijs hostibus eripuerunt, vt bucephali exemplo didicimus. Contra Probus Imperator, cum necdum in imperium esset euectus, perniciosissimum equum fugacissimum decere militem dicebat, referente Sabellico, & cum Alanico bello equus ex hoste captus esset admirandæ pernicitatis, qui captiuorum indicio ferebatur centum miliaria passuum singulis diebus perpetuo cursu conficere, inq; ea celeritate octonos dies per-

Parthorum equitū thorax.

Equi q; bello magis apti.
Lib. 8. c. 11

Equi celeres an bello aptissimi.

Probi de celeri equo dictum.
Libro 7. Enn. 7.

seuerare eum extra sortem ab omnibus ei destinatum recusauit: Flavius verò Vopiscus militi cui fors ex vrba contigerat, dari iussisse scribit. Omnis vero bellator equus siue ad bellum institutus, motu celerior est, quam qui in vrbe tantum deliciarum gratia alitur: quam celeritatem suo versu etiam expressit poeta.

*Olli per duras qua proxima meta viarum
Armati tendunt. ut clamor, & agmine facto
Quadrupedantē putrem sonitu quatit vngula campum.*

Equi qui & quando celeriores.

Sunt autem, velociore inani ventre: id quod non latuit Valdemarum Saxonum regem, qui, vt Saxo scribit, nocte quam belli infecutus est lies, quo Suenonem III. Danorum regem & vita & regno exiit, frenatos stare equos, passuq; penitus arcere præcepit, ne fatietate graues, cursu hebetes forent. At Sueno ex ipsa agrorum segete abundè equos refici iussit, ignarus stomachi farcinam, cursui impedimento futuram: & hoc ipsum magni ad victoriam momenti fuit. Inuenio &

sexus rationem diligenter in bello olim obseruatā fuisse: Scythę equabus vti maluerunt, quod vrinā cursu non impedito reddant. Alij equos potius probarunt, sed alij exectos, alij integros, Albertus castrandos esse negat, ne timidiores fiant. Magnū tamen vsum in bello habere equos castratos Iulius Ferretius author est, propterea quod cum minus hinniant, se minus hostibus produnt, sed si noctu quid mouendum sit, animosos vult, ne ad quiduis obuium expauescant. Testatur Capitolinus, Quados populos equis vti solere castratis, ne aut faminarum visu exagitati cunctentur, aut in subsidijs ferocientes prodant hinnitu densiore vectores. Turcorum equites hodieq; non nisi castratis easdem ob rationes vtuntur. Equites autem bellatores non vno modo equis olim in bello vtebantur. Veteribus (inquit Camerarius) non fuit in frequenti vsu agi singulos equos, vel equitem inidentem equo vehi. Non incognita tamen (ait) res. Itaque & Homerus describens Vlyssis residentis diuaticatis cruribus super vna fracta nauis trabe in mari iactationem, vsus est similitudine equitis agitantis equum solum, quem κέλιτα vocat. Apparet autem non fuisse talis equitationis in bello vsus, sed in pace tantum, & ostentatione agilitatis desultorię, cum plures equos vnus aleret, & inter illorum cursus, vel vt Homerus ait, volatus ex vna in alium insiliret. Sed nunc sola hęc agitatio nota & consueta est, illa autem curulis desita & ignota. Vocatur hęc agitatio *μονιππος*, inuentum Bellerophontis, cui pater Neptunus velocissimum equum Pegasus dedit alis præditum. Hęc ille; cæterum quamuis non dubitem, quin *μονιππος* sit agitatio vnus equi, id quod vox ipsa docet, tamen latius præterea extendi hoc vocabulum reor, pro eo qui singulari equo insidens procurrat, siue id sit pompę gratia, siue aliam quamcunq; ob causam, neq; differre puto monippum à celete. *Μονιπποι* (inquiunt Varinus & Suidas) qui equo singulari insidentes cursu certant. Præter agilitatem desultoriam non existimo laudari in celete equo, sed cum equitans binos trahens equos, ex lasso summa agilitate & celeritate transibat in alterum: eratq; celes equus plerumq; ephippiatus, desultorij contrā carebant ephippio. Vtrosq; ni fallor, Varro intelligit his verbis: *Non eodem modo parantur equi ad ephippium, vt ad prædam*. Hinc desultores, id est, equis desultorijs vtentes Græcè *ἀμιππος* & *ἀμιππος* dici Cælius ostendit: Hesy-chius *ἀμιππος συνεγμένους* id est iunctos vocat, id quod multis fuit fraudi, qui hamippos iugales esse contenderunt, & eosdem cum synoride & biga. Hesychio lucem dat Eustathius his verbis: *ἀμιπποι κέλιτες ἴπποι ὁμοῦ συνεξευγμένοι ἀνευ δίφρου*, id est, hamippi sunt equi celetes simul iuncti sine curru. Hoc genus equitum ætate Homeri, atque adeo heroum in vsu fuit, vt innotescit ex his versibus:

Ὡς δ' ὅτ' ἀνὴρ ἵπποισι κελιτίζεν ἐν εἰδῶς
 Ὄς' ἔπει ἐκ πολέων πίσυρας συναγειρέται ἵππους
 Σείας ἐκ πεδίοιο μέγα προτὶ ἄστυδιώκει
 Λαοφόρον καθ' ὄδῳ, πολέες τὲ εἰδησαντο
 Ἀνέρες ἠδὲ γυναῖκες· ὁ δ' ἔμπεδον ἀμφαλες αἰεὶ
 Θρώσκων, ἄλλοι' ἐπ' ἄλλον ἀμειβεταί, οἱ δὲ πείνονται
Vt autem cum vir equis desultorijs vti bene sciens,
Qui postquam ex multis quatuor congregauit equos
Impellens ex campo magnam ad ciuitatem agit
Publicam per viam, multiq; eum admirando spectarunt
Viri & mulieres: hic autem firmiter securè semper
Saliens; aliquando in alium alternat: illi autem volant,

Desultores equos (inquit Cælius) video dici à desiliendo, nam vt Sextus Pompeius scribit, paribus equis, id est, duobus Romani vtebantur in prælio, vt sudante altero transfirent in siccū. Nam & paratium dicebatur æs, quod equitibus duplex pro binis equis dabatur. Eum verò Scytharum pleriq; morem fuisse Ammianus prodit Marcellinus, binos trahendi equos, vt iumentorum vires foueat permutatio, vigorq; otio integratur alterno. Ego Romanos binos in bello equos traxisse non lego: imo verò Liuius de Numidis velut admirandus id scribit, non admiraturus, si mos idem fuisset in Romana militia. *Numidis (inquit) desultorum in modum binos trahentibus equos, inter acerrimum saepe pugnam in recentem equum ex fesso armatis insultare mos erat*. Et Saballicus Enneid. 5. dec. 7. in reliquo Antiochi aduersus Romanos equitatu fuisse scribit equites Tarentinos qui duos desultorios equos ductabant in prælium. Fuisse tamen apud Romanos, desultores certū est, qui equos desultorios alebant, docebantque, sed istiusmodi equis Circensium ministri, vt ex Cassiodoro constat, missus exituros denunciabant: Et Varro manifestò equos bellicos a desultorijs distinguit, dum ait: *Itaque peritus belli alios (equos) eligit ac docet: aliter quadrigarius ac desultor, neque idem qui vectorios facere volet*. Huiusmodi desultoris meminit, ni fallor, Vlpianus, Digest. de præscriptis verbis; *Tuque desultor in his cucurreris & viceris*. Cicero pro Muræna ait: *Qui nescio quo pacto mihi videtur pratorius candidatus in consularem, quasi desultorius in*

Sexus
 quorū
 licorum
 seruatis

Li. de m
 tia illu
 strandæ

Equis
 stratis q
 vtantur.

Equi si
 gularis
 bello vsu
 non fuisse

Equo sin
 gulari in
 bello vi
 cuius sit in
 uentum.

Monippos
 qui.

Celes vt
 desultorio
 differat.

Hamippos
 quid.

Iliad. o.

Desultores
 equi qui.

quadrigarum curriculum incurvere. Desultorem porrò designat elegiacum illud scientissimè con-
cinnatum:

Est etiam auriga species Vertumnus, & eius

Traicit alterno qui leue pondus equo.

Massage- Idem Cælius, Herodotus (inquit) libro primo scribit Massagetæ esse ἰπποδράκας καὶ ἀνιππῶες, id
tarum præ- est ex equis præliari & pedibus. Sed apud Pollucem ubi equitum species recensentur, pro ἀνιπ-
lium. πῶες legendum est ἀνιππῶες. Nam Aelianus de phalange differens, quæ antistomus dicatur, à du-
*Lib. I.*plici frontis seu oris obiectu, quasi occeps: ita instituta, vt medijs tergis inter se oppositis constet;
Hamippus. ita deniq; infert: *Valet hoc instruendi genus potissimum contra barbaros qui loco amnt Istro vicina inco-*
lunt, quos amphippos cognominant à mutatione equorum: ex alijs enim equis in alios transfilire consueuerunt.
Traditum hoc & à Suida, in parte quæ est de vocabulis rei militaris: sed hamippos item dictos
quandoque aduertimus; & ita fortè scripsit Pollux. Sed eo vocabulo pedites cum equitibus di-
spositos accipiunt Thucydides ac Xenophon, quos Philochorus prodromos dicit. Hamippos
apud Sophoclem in Antigone dici inuenio celeres, veluti equos ad equantes cursu, quod adno-
tarunt. Scholiastæ. Hæc ille. Pollux autem ait hamippos, duos habuisse equos, hoc consilio, vt
Equites di- rò etiam aliam ex Alexandri inuentione equitum speciem, qui διμάχοι (à duplici nimirum gene-
*machi qui.*re pugnæ) dicebantur, quòd leuiorem equitis armaturam, & grauiorem peditis habentes appa-
ratum, ad vtramque, pedestrem scilicet, equestremq; expediti essent pugnam; Hi in locis equita-
tionis aptis equitabant minus verò peruijs non omnino erant ἀπομάχοι, id est pugnæ inexpertes,
& malum Lydium patiebantur. Cùm enim equum famulus ab eo reciperet: ipse ab equo descen-
dens continuò armatus consistebat. Hos quoq; hamippos vocari Hesychius, & Varinus annota-
runt his verbis: *διμάχοι, οἱ λεγόμενοι ἀνιππῶες, οἱ αἰεὶ ὅτε μὲν πολεῖν, ὅτε δὲ ἐφ' ἵππων μάχονται.*
Li. 3. c. 16. Sed & ministri qui dimachas sequuntur, videntur rectè hamippi vocari posse; item milites il-
li, de quibus Vegetius loquitur his verbis: *Quod si equites impares fuerint, more veterum velocis-*
simis cum scutis leuibus pedes ad hoc ipsum exercitati isdem miscendi sunt, quos expeditos velites vo-
cant, &c. Id genus pugnæ olim Germanos exercuisse tradit Alexander ab Alexandro: Germa-
nis (inquit) aliquando pro consilio fuit, vt equites dimissis equis, ad proximos euaderent &
immiscentes se peditibus, dum fluctuatur acies, hosti obuiam irent; ideo vt spe fugæ erepta, æqua-
to omnium periculo, pedestri prælio acrius insisterent: vel vt in hostes acrius, detractis frenis, cum
effusum cursum temperare nequirent, equos concitatos agerent, & impressione facta, vi viam fa-
cerent, sparsosq; & in compositos adorirentur. Sic igitur pugnantes etiam hamippi siue desulto-
res nuncupabantur, vti quoq; cùm duo iuncti equi, alter dominum armatum, alter famulum iner-
mem ducit, quæ morem sua ætate Callisthenes fuisse tradit apud Afros zeugitas, vt famulus iner-
mis in altero, eques armatus in altero federet. Sic enim ille in Alex. *E quidem olim equi duo per*
collum iuncti dicebantur hamippi. Erat autem in altero auriga, in altero miles armatur, & hodieq; vtuntur
Lybies zeugite hoc equorum genere studiosè. Haud ineptè quoq; desultores dicentur Celtiberi, qui,
vt Suidas ait hoc habebant proprium in pugna, vt cùm pedites suos, laborare viderint, ex equis
descèdentes, eos ordine stantes relinquât. Extremis enim de loris equorū paruos clauos suspen-
dunt, eosq; studiosè defigunt, itaq; parere docent & ordine stare, dum reuersi clauos reuulserint.
Aliàs hamippi siue amphippi propriè sunt desultores, qui duos equos absq; ephippijs agitates
ex altero in alterū subinde mira pernicitate defilibant. Hoc modo pugnas; Quados (Hierony-
mus ait Bohemorū olim gentem fuisse) tradit Capitolinus, & Henricus Stephanus testatur se vi-
disse exemplar Aeliani in regis Gallorum bibliotheca, quod è regione eorum verborum quæ super
hac re paulò ante recitauimus, habebat ascriptū margini, quod nunc Bulgaris vsitatum est. Tartari
autem referente Sigismundo Barone, dum vicinorum prouincias infestant, quisq; duos aut tres
In Phoci- equos secum ducit, vt vno defatigato, altero tertiouè vti possit: Lassos interim manu ducunt.
cis. Inuenio præterea tres equos à singulis equitibus in bello tractos: Pausanias enim Gallos tradit,
duce Brenno cùm in Græciam expeditionem susciperent, peditum habuisse centum & quinquaginta
millia, equites vicies mille & quadringentos, omnes ad pugnam idoneos: nam veriorem nu-
merum fuisse supra sexaginta equitum millia amplius mille ac ducentos: Singulos enim (inquit)
equites famuli sequebantur duo, in equis & ipsi & equestrium artium maximè gnari. Ii prælian-
tibus dominis, in extrema acie consistentes, ei erant vsui, vt si fortè equus esset amissus, statim suū
submitterent, si vir concidisset, seruus in eius locum succederet: Quod si vtrumq; belli impetus
euerrisset, iam præsto erat tertius, qui pro demortuis locum teneret. Iam verò si vulnera prima-
rius ille accepisset, è secundarijs alter ex acie illum subducebat, alter verò faucij vicem subibat.
Arbitratur autem Pausanias hæc Gallorum militiam ad imitationem Persarum fuisse institutam:
nam & hi (inquit) selectos habent milites decies mille quos immortales vocant. Tantum interest
quòd

quod commisso demum praelio hi succenturiant, Galli inter pugnandum integros vel caesis vel faucijs supplemento esse iubent: Atque hanc quidem equestris pugnae institutionem patria voce Trimarcisiam nominant: equum enim marcam appellant. Sed ut ad Camerarij sententiam reuertamur qui equites monippos, id est singulari equo vtentes apud veteres non in frequenti usu fuisse scribit, meo iudicio non vsque adeo verum est. Scribit quidem Pollux Homero equos monippos fuisse incognitos, sed Homerus celetes siue monippos in praelium non adducit, quia tantum heroas introducit pugnantes, quos magis decebat ex curru, quam ex equo pugnare: alioqui ex equo pugnare multo antiquius est, praeterquam enim quod Plinius testatur, Thessalos qui Centauri dicti sunt, habitantes iuxta Pelium, docuisse ex equo pugnare, antiquitatis eiusdem locupletis est Lucretius, pugnatum prius ex equo tradens, mox ex curru biuigo, deinde ex quadriiugo, tandem falcatis: inquit enim:

*Et prius est repperitum in equi conscendere costas
Et moderatier hunc frenis, dextraq; vigere,
Quam biuigo prius est, quam bis coniungere binos,
Et quam falciferos inuentum ascendere currus.*

*Trimarcisiam.
Li. I. c. 10.
Ex singulari equo pugnare antiquum esse.
Lib. 5.*

Qui ex curru pugnant parabatae vocabantur, ut constat ex hoc Homeri:

*Αὐτὸν δ' ἐβαν ἐν δίφροισι παραβάται ἡνιοχοὶ τε, id est.
Currum inscenderunt Prabatæ, ac aurigæ.*

*Parabatae.
Iliad. 4.*

Aristophanis interpres currum inscendere solitos ait hoplitem & parabatam, id genus currus à Theseo excogitatos primum. Plato, ut scribit Pollux parabatam, anabatam micraspida vocauit. Dionysius parabatam accipit pro aurigis, quos Athenienses epibatas vocabant. Currus ipsos Græci ἄρματα πολεμικά dicunt. Ad hos duobus adhibitis equis heroes depugnasse, scribit Philostratus: & apud Pollucem legimus pugnasse Libyes è bigis (ἄπο δίφρων) & equis iunctis, ut Homeri heroes quoque: δίφρων autem quandam vocari Lybicam, aliam persicam, Lacomiam aliam. Δίφρος alias etiam est locus in curru, in quo parabates & auriga sedebant; à duobus illis, quos ferret, dictus, quasi δίφρος, ut tradit Eustachius in explicatione horum poetæ verborum: ἐκ δίφροιο δ' ἐδησε. Hæc itaq; multos impulerunt, ut crederent ex solis bigis depugnasse illos priscos, Hectoremq; adhortantem equos suos hoc versu apud Homerum;

Ξάνθε. τε, καὶ σὺ Πόδαργε, καὶ Αἰθων, Λάμπετε δῖε.

*Lib. 8.
Ex curru pugna.
In iconibus.
Li. I. c. 10.
Iliad. 4.
Iliad. 9.*

binos tantum nominare, eorumq; cuiusq; suum ascribi epithetum, ξάνθον & λάμπετον enim equorum eius propria nomina esse, πόδαργον & αἰθωνα adiectiua: quam opinionem suam ut probent, vtuntur his poetæ verbis, ἀποτινέτον, ἐφομαρτεῖτον & σπείροδέτον, quæ dualis sunt numeri, & proinde dicta ad equos biuges, aiuntq; non fuisse vsos olim heroas quadrigis, sed bigis tantum, & vnico iugali equo: quod si verò quadrigis vsi sunt, duplici remones vsos, ut est apud Aeschylum, ἐν δὶρρύμια πῶλοι. Quidam ad maiorem terrorem Græcis incutiendum, & ut cæteros antecelleret, quadrigis vsus esse dicunt Hectorem, quatuorq; illa nomina pro equorum Hectoris nominibus agnoscunt, ut frigidam esse & inspidam aiunt priorē sententiam, quod duo epitheta duobus proprijs equorum nominibus, cum tamen distincta sint coniunctionibus, attribuant. Et reuera Homerus quadrigas etiam agnoscit in Odyssæa, cum nauem Phæaciam dicit currere ὅς ἐν πεδίῳ τετραόρες ἰπποί. Cæterum ne quis solos heroas Græcos curribus decertasse arbitretur: fuit idem mos apud alios etiam receptus. David de inimicis suis ait: *Hi in curribus, & hi in equis, nos autem*

Psal. 19.

in nomine domini Dei nostri inuocabimus: ex quibus etiam verbis notum est non solum ex curribus, sed & ex equis priscos depugnauisse, quod antea dicebamus. Dimicantium ex curru non eadem vbique fuisse arma reperio: Græci enim heroes, ut sæpè apud Homerum videre est, nominatim in Glauci, qui aurea cum æneis cum Diomede permutabat, armis toti erant induti: Indi verò, ut Herodotus meminit, eandem quam peditatus suus gestabant armaturam, & curribus suis suberant equi & alini agrestes. Horum peritiam in pugnando ex curru laudat Aelianus: *Indicum* (inquit) *equum exultantem & immoderatius excurrentem continere & coercere, habenas adducere, vel remittere non est cuiusuis, sed hominum qui à primis temporibus ætatis ad verum equestrium scientiam instituti sunt, hi freno ipsos sustinere assueuerunt, simul & refractarium lupatis refringere, quos quidem equina tractationis bene periti, ex indomita effrenatione in exiguum gyrum compellunt: veruntamen ad hunc gyrum agendum atq; ad conficiendum orbem manuum robore opus est & summa rei equestri scientia. Qui huius disciplinae sunt experientissimi & callidissimi agitantes currum versare in orbem planè norunt: cuius certamen non est contemnendum, præsertim cum duos milites ferre queat.* Hæc ille. Quamuis autem ex curru pugnant, monipporum tamen equitum more, signum prius tubæ expectabant, uti discimus ex hoc Euripidis:

*Χορῆτε, συμμαχες δ' ὀπλίζεσθαι τάχος
Ἄνωχθε, πλεχθε ἄρχοντας ξυνοριδων*

*In Rhes.
Act. 5. in fine.*

Πόντε δ' ἔχοντας χροὶ μένειν τυρρηνικῆς
 Σάλπιγγος αὐδῶν, id est,
 Ite, & socios armari citra moram
 Iubete, equosq; iungite curribus;
 Nam accinctos laboribus oportet expectare Tyrrhena
 Tuba signum.

Currus fal- De falcatis curribus, quos Macrobius currus cum falcibus nūcupat, sæpe mentio est, in bellis quæ
cati. cum Armenijs, Parthis, alijsq; contiguis populis gesta sunt. Monipporum equitum ex armaturæ
Monipporū genere diuersa sunt nomina. Siquidem alij sunt cataphracti, alij acataphracti. Cataphracti vo-
equitū di- cantur, qui non solum sua corpora, sed etiam equos lorica vndiq; muniunt. Hi, vt scribit Vege-
uersitas. tius, à vulneribus quidem tuti sunt, sed propter armorum impedimenta & pondus capiuntur sum-
Li. 3. c. 23. ma facilitate. Ammianus Marcellinus ait etiam clibanarios nuncupari. Idem inter equestres co-
Clibanarij. pias cataphractarios recenset sagittarios, formidabile genus armorum. Lampridius in Alexan-
Loricati e- narios vocari. Loricatos equites dici cataphractos Liuius tradit. Acataphracti alij hastati vel
quites qui. contati dicuntur, alij ferentarij. Hastati manus conferunt, & cominus hasta decertant, quorum
 alij scuta gerunt, & inde scutati dicuntur: alij sine scuto hasta impugnant, qui nomine speciali (id
 est simpliciter, vel generali vocabulo) hastati vocantur & contati. Ferentarij equites ij dicun-
 tur, qui eminus solent dimicare: quorum alij iacolis, alij arcu vtuntur. Iaculantur quos Tarenti-
 nos vocamus: arcu vtuntur, qui equites sagittarij (*ἰπποτόξοται*) & à nonnullis Scitæ etiam vocan-
Tarentini. tur. Tarentinorum duo sunt genera, nam alij longius iaculantur, & ob eam rem equites iacula-
 tores (*ἰπποκοντισαί*) dicuntur, & Tarentini speciali vocabulo (*Συδαῖ* etiam *ἀποβολισαί*) alij cum
 semel aut bis iaculum miserunt, manus de cætero cum aduersario conferunt, & cominus pugna-
 re incipiunt, non secus quam quos hastatos vocari retulimus: leues hos nominare solitum est.
 Agminale, equos Budæus in Pandectis intelligit *ταγματικῆς*, qui agmen exercitus sequuntur ad
 conuehenda impedimenta. Ab hisce omnibus equitibus differebant Sagartiorum equites, de
Lib. 7. quibus Herodotus Persicum equitatum describens. Sunt quidam (inquit) Nomades homines
 qui Sagartij appellantur, cultu inter Persicum & Pactycum, qui attulere equitum octo millia, ar-
 maturam neq; aheneam neq; ferream assueti ferre, præter pugiones, vtentes recte è loris confer-
 ta, qua freti in prælium eunt. Has cum hoste congressi iniiciunt in summum, laqueos habentes,
 qui laqueus cum aut equum aut hominem adeptus est, eum ad se trahunt: ita illi illaqueati confi-
 ciuntur. Nunc de equorum armis dicamus. Quæ à fronte propendent, prometopidia; quæ ab
Equorum auribus, parotia; pareia quæ maxillas præfulciunt, appellari debent (inquit Cælius) prosteroidia
arma. verò quæ pectus; parapleuridia quæ lateribus obiacent: parameridia, quæ femoribus, solet ea vul-
L. 21. c. 31. gus coxalia appellare: paracnemidia, tibijs apponi consueuerunt. Transtulit isthæc ex Polluce.
Li. 1. c. 11. Quomodo autem muniri & armari debeat equus bellator, docet Xenophon circa finem libri de
Equi ficti- re equestri, vnde ferè Pollux sua mutuatus est vocabula. Inuenio & fictiorum equorum aliquan-
ty. do in bello vsum fuisse. Saxo enim in historia Daniæ Regnorum eius regionis regem, cum im-
Lib. 19. mensum animaduerteter exercitum Diani & Daxonis, diffidentia copiarum habita, equos aeneos
 ductilibus rotulis superpositos ac versatilibus curriculis circumductos, in confertissimos hostes
 maxima vi exagitare præcepisse asseuerat: eamq; rem tantum ad laxandam aduersariorum aciem
 valuisse, vt vincendi spes magis in machinamento quam milite reposita videretur: namq; intole-
 rabilem molem quicquid impulit, obruisse. Indi, referente Alberto Vesputio fascinant equos,
Fascinatio. certò sibi persuadentes, ita tutiores in bello fore: fascinant autem hoc modo: Ignem parant ex
Thorax ramis cuiusdam herbæ, quo equum immergunt, verba quædam interea murmurantes, mox equum
militaris totum inungunt vnguento quodam tenui, eoque modo quindecim aut viginti diebus equum pe-
ex vngulis nes se custodiunt, nec ab vilo alio videri volunt. Habuere & partes quædam equi vsum in bello,
equi. nerui, corium, pili & vngulæ. Sauromatæ (referente Pausania in Atticis) qui plurimos equos
 alunt, vt dictum est, & non ad bellum tantum vtuntur, sed etiam dijs immolant, & cibo adhibent;
 vngulas colligunt, purgant & diuidunt ad similitudinem squamarum in draconibus, aut incisio-
 num in viridi fructu piceæ; deinde perforant, & neruis equorum boumq; consuunt ad vsum tho-
 racum (ad hanc plane similitudinem ferrei hodie fiunt thoraces, ex ferreis annullis compacti,
 zacchos vocamus) qui quidem Græcanicis nec inelegantiores, neq; infirmiores sunt: facilè enim
 ictus tum cominus infictos, tum telorum eminus sustinent. Nervorum verò equinorum non is-
 tantum quem diximus vsum fuit, sed etiam in arcubus, quod discimus ex hoc Philoctetis vete-
Nervorum ris Tragici:
vfus. *Tendimus neruo Tela reciproca, Concita equino.*
De Ponto Meminit eiusdem quoq; vsum Ouidius, inquiens:
lib. 1. Ele-
gia 2.

At semel intentus neruo leuis arcus equino

Vincula semper habens irresoluta manet,

Meminit & Accius apud Varronem: *Reciproca tendens neruo equino concita tela.* Contexuntur inde etiam funes. De corio frontis & iuba pilis sic scribit Herodotus: *Aethiopes quae sunt in Asia, ple-* Lib. 7.
raque arma quae Indi gestabant, pellesque frontium equinarum, cum auribus atque iubis in capitibus, ut Cratae ex pi-
apla iuba pro cristis essent, & hirta aures equina rigerent. Prisci verò Græci ex caudæ equinae pilis, *lis.*
confectis cristis superbiebant, cuiusmodi & Achilli, alijsque heroibus Homerus imponit, implici-
tas aureolis cincinnis. Hinc *ἰν ποικυρῆς*, & *ἰν πωρῆς*, qui tales galeas habet, ut antea dictum est.
Meminit huius vsus quoque Theocritus de Syracusis loquens, ----- *ἰν πείῃ δὲ κορυμ σκεπάσειν*
ἰδεῖται, id est, & equinae iuba galeam inumbrant: Mos ni fallor ad Italos peruenit. Nam & Vir-
gilius inquit: *Aere caput fulgens, cristæq; hirsutus equina.* Et Claudianus in Gigantomachia de ga-
lea Martis:

----- *Splendidor igni*

Aureus ardescit clypeus, galeamque nitentes

Arrexere iuba.

Aeneid. 10

Eadem equorum setæ tum de cauda, tum de iubis ad balistas vtilis afferuntur, licet arcus vel ba-
listæ cæteraque tormenta, ni funibus neruilibus intenta, nihil prodesse dicantur, ut ait Vegetius.
Turcarum vexilla non indigent renouatione; quandoquidem signorum militarium vicem sup-
plent referente Petro Bellonio equinae caudæ pili varijs coloribus infecti, extreme hastæ affixi. Ne
verò setæ istæ è manibus elabantur, lubet hoc loco alios quosdam earum vsus recensere. Tradit
idem Bellonius, mulieres in Turcia vulgatiores velum sibi hinc contexere, quo faciem tegunt. Et
alias inquit lyras Aegyptiorum ex singularibus istiusmodi pilis non cõtortis fides habere, esse
autem vel singulas, vel ad summum binas. Ex eisdem setis tendiculæ fiunt siue laquei ad capiendos
aues, necnon funiculi siue lineæ ad capiendos pisces, ὄρμιας Græci vocant. Multi hosce Homeri
versus de iride:

Ἡ δὲ μολυβδαίνῃ ἰκέλη ἰσβυσσὸν ὄρμισιν

Ἡ τεκατ' ἀγραύλοιο βοῶς κέρασ ἐμβαύα,

Ἐ" ρχῆται ὠμῆσῃσιν ἐπ' ἰχθύσι κῆρα φέρουσα, id est,

Ipsa autem glandula plumbea similis in profundum dilapsa est

Quæ in agrestis bouis cornu posita

Descendit crudioris piscibus mortem ferens.

Li. 4. de re milit.

L. 3. Obser.

c. 25.

Alij vsus

pilorum.

Lib. 2. Obs.

Ita accipiunt, ut putent veteres bouum crinibus ad hamorum funiculos conficiendos fuisse vsos,
sed errant hi, inquit Plutarchus, nam setis equinis utebantur masculis, cum equarum caudæ vri-
na madefactæ setas habeant inualidas. Meminit eiusdem rei decimosextimo problemate de
causis naturalibus. Fiunt & hodie ex setis istis cribra, quod Gallorum inuentum esse Plinius
asserit. *Criborum* (inquit) *genera Galli è setis equorum inuenere.* Tota verò nunc ferè Germania
caudis equorum pectines barbæ & capillorum fordidos detergit, ut scribit Iacobus Dalechampius *Li. de soler-*
in scholijs suis ad ca. 45. li. 9. Plinij: Nostri verò penicilli absterforij ex suillis setis constare viden- *tia animal.*
tur; longè enim & crassioribus & durioribus pilis cõtât, quàm ut equinas setas esse liceat suspicari. *Cribra se-*
Mirum omnino, & penè fidem non habet, quod de equinis setis narrat Gaspar Balbus in itinera- *tacea.*
rio suo in Indiam Orientalem. Est autem hoc: Naue, ut fit, à procellosis fluctibus quassata, vel ad
scopulos allisa, ut aquam per rimas admittat, vnus ex peritioribus nautis, in mari se submergens,
baculum quendam, cui affixæ sunt istiusmodi setæ, eousque nauis fundo affricat, donec occulta
quadam vi illæ à rima absorbeantur.

VSVS IN VENATIONE.

EQVOS venationi aptos *κυνηγετικῆς* Græci vocât. Oppianus author est mares ad venationis
vrum præstare faminis duplicem ob causam, videlicet quòd hæ minus celeres sint ad longos
per nemora cursus, & quòd equi eis adhinnientes, feris se prodant. sed vtraque ratio fri-
get; nam equa celeritate, cursuq; longiore equos nonnunquam vincit, quemadmodum de *Qui ad ve-*
Scythis dictum est, & non hinnient equi, nisi equabus permisceantur, quod temerarium foret. *nationem*
Budæus ait in venationibus habere oportere equos Pegafidas (id est celerrimos) ad desultoriam *præsent.*
vicissitudinem è fesso in recentem assiliendi. Ob eandem celeritatem utebantur olim veredis, nam
& hi cursu sunt pernices. Testis huius vsus est Martialis:

Stragula succincti venator summa veredi,

Nam solet à nudo surgere fucus equo.

Veredi ce-
leres equi.

Et aliàs rursus:

Parcius utaris moneo rapiente veredo

Prisce, nec in lepores tam violentus eas.

T

Sapo

Sape jatisfecit prada venator, & acri
 Decidit excussus nec rediturus equo,
 Insidias & campus habet; nec fossa, nec agger,
 Nec sint saxa licet, fallere plana solent.
 Non deerunt qui tanta tibi spectacula prestent
 Invidia fati sed leuiore cadunt,
 Si te delectant animosa pericula, Thujcis
 Tutior est virtus, insidiamur apris,
 Quid te frena iuuant temeraria? sapius illis
 Priusce datum est equitem rumpere quam leporem.

VSVS IN ITINERE FACIENDO.

Equi hodie
porici.

Veredarij
qui.

Posta.

Curiosi qui.

HODOEPORICOS equos vocat Pollux, quibus communiter in itinere faciendo utimur; nos itinerarios, ut Cælio placet, dicere possumus. Ab his puto differunt, quos δρομικες vocabant, quasi cursores, cum tamen cursores potius non dicamus qui ijs vehuntur, quos Latinis veredarios à veredis nuncupari scribit Cælius ex Procopij interprete. Veredos (inquit) si non aberret interpres, aliàs æris non multi, apud Procopium Persici belli secundo libro, equos vocat publicos. At Grocopius veredarios intelligere videtur eos qui celeriter equis inuecti regū literas prouehunt. Alij à caballis caballarios dicunt. Fuisse autē istiusmodi equos publicos in hoc vsu, docemur ex Ammiani Marcellini his verbis. *Transseo quod quidam per ampla vrbis spatia subuersosq; silices sine periculi metu properanter equos velut publicos, signatis (quod dicitur) calceis agitant, familiarium agmina tanquam predatorios globos trahentes à tergo: ne Sanniore quidem ut ait Comicus, domi relicto.* Tota penè Europa postas vocat quasi positos collocatosq; certis in locis & semper in procinctu excubantes: ut recentes subinde habeant. Lege autem cautum est, ne quis ijs præter armillatos cursores nisi iussu præfectorum aut magistratuum utatur: Cælius hanc impetratam facultatem, tractatoriā vocari scribit. In Gallia teste Budæo chartulam accipiunt publico chirographo subscriptam. Contra rotulatores ibi vocantur publici cursus præfecti, nobis magistri postarum, Firmico curiosi, quamuis cursores legendum esse velint. Nihil autem mutandū esse cōstat ex rubrica de ijs in codice Iustiniani, & in vita Chrysostomi legimus, ἐλκόμενος ὑπὸ τῆς κερίας τῆς πόλεως ἐν μέσση πόλει. Inuenio & apud Varinum ταχυωλων, εχρονι, ταχεις ἰπωες ἐχοντων. Cursores istos publicos intelligit Manilius, cum canit:

Quamuis extremo citius reuolauerit orbe Nuncius, extremum v. l. bis penetrauerit orbem.

Equi pegafides.

Lib. 2. c. 23.

Cursus vehicularis.

Parippus quid.

Paraueredus.

Sunt qui Pegasarios cursores dicunt, & equos item Pegasidas à Pegaso alato equo, quod perniciosissimo cursu breuissimi temporis spatio longhissimum iter subinde per stationes mutatis equis cōficiant ac quodammodo volare videantur. Commendantur ad hoc Turcorum caballi, testiculis ut plurimum ademptis, canthetios, ut diximus, vocāt, perniciosissimi, nec non & placidi, quales in vijs, hoc est itineribus probari Varro quoq; prædidit, deoq; discrimen maximè institutum, ut equi castrarentur. In Italia & Gallia multisq; alijs regionibus decimo quoquo miliari istiusmodi dromici equi sunt dispositi. Scribit verò Paulus Venetus Magni Cham regis Tartarorū emissarios & nuncios suas mansiones habere dispositas per viginti quinque miliaria vsq; ad extremos imperij limites, ita ut in locis etiam vallis alioquin & desertis huiusmodi diuersoria triginta aut quadraginta miliaria distantia reperiantur. Conficere autem sic dispositos equites vno die ducenta aut trecenta miliaria, relictis subinde equis fessis & recentibus substitutis, Budæus in pandectis tradit antiquos non equis expeditis, ut hodiè sed vehiculis vsos fuisse: vnde (inquit) cursus vehicularis qui publicus dicitur li. 12. Cod. idq; planum fieri ex Plutarcho in Galba, his verbis: *Nymphidius verò non mediocri indignatione affectus est, cum consules seruos publicos destinassent, quibus ferenda ad Imperatorem senatus consulta præberent, quibus scilicet ipsis ea quæ diplomata appellantur, ideo dari solent, ut ijs statim agnitis ciuitatis magistratus tabellariorum cursum accelerent, in commutatione vehiculorum datis deductoribus.* Iulianus Imp. in epistolis: ἀζει σε ὁ δημοσιος δρομος ὁχηματι χερωμενον ἐνι καὶ παριπῳ. Idem alibi, χρῆσθη δὲ ὁχηματι δημοσιῳ μέχρι στρατωπέδε τῆ ἐμῆ, καὶ ἐνι παριπῳ. Ductet te autem currus publicus, vno utentem vehiculo, & parippo vno. Quid sit autem parippus, videbis in lege quarta de cursu publico & angarijs & parangarijs lib. 12. Codicis: vbi parhippus pro parhippus legitur ab interpretibus post Accursium. Ibidem paraueredus pro eodem dicitur, hoc est qui veredo vno super numerum utitur diplomate comprehensum, vel super numerum solitum, ut in superioribus exemplis Iuliani principis. Hucusque Budæus. Cæterum publicum

blicum hunc equorum cursum antiquum & è fisco fuisse disertè ostendit Vvolfgangus Lazius me- *Lib. 2. com-*
dicus & Romanorum regis historicus. Pertinebat ad fiscum principis (inquit) & cursus publicus *ment. reip.*
Et mox paucis de massa auri & argenti interpositis: Cursus fiscalis à fisco quemadmodum denomi *Rom.*
natus erat, ita sub fisco eiusq; quæstore fuit, cuius cursus vestigia in Cameris Austriae principu vi- *Cursus fisca-*
demus, in veredarijs illis quos vulgò Camerpotten, id est fisci tabelliones vocamus, qui & ipsi ac- *lis.*
celeratis itineribus in prouincias ablegantur, & mutatis ad festinationem iumentis cursum perfi- *Cursus cla-*
ciant, quemadmodum qui Postam, vt nos loquimur, equitant: qui cursus publicus olim & clau- *cularis.*
cularis appellabatur. Meminit verò cursus fiscalis Aelius Spartianus in historia Hadriani: *Statim*
cursum fiscalem instituit, ne magistratus hoc onere grauaretur. Ad colligendam autem gratiam nihil
prætermittens, infinitam pecuniam quæ fisco debebatur, priuatis debitoribus, in vrbe atque Italia, in pro-
uincijs verò etiam ingentes summas remisit. Porro meminere cursus publici subinde inclinatis im-
perij authores, cum de equis dispositis & mutatis ad festinationem iumentis loquuntur. Capi-
tolinus de Pertinace: Deinde præfectus cohortis à M. Aurelio Imp. & præside Syria, quod sine æplomati-
bus cursum usurpauerat, ab Antiochia ad legatum suum ire coactus est. Ammianus Marcellinus li. 20.
Cuius post abitum bene Iulianus cogitans, & prudenter, sciriq; volens quòd præsentem pepercisset, charita-
tes eius cum re familiari intacta, publico cursus vsu permissò ad Orientem redire tutius imperauit. Et
iterum li. 21. Quo rumore percussus præfectus pratorio Taurus, vt hostem vitans externum, maturè dij-
cescit, vectusq; mutatione celeri cursus publici, transitis alpibus Iulijs, eodem ictu Florentium ibidem præ-
fectum secum adduxit. Idem li. 20. clauicularem hunc cursum appellat: Quo textu ad Comitatu per-
lato leuog; Iulianus contemplans rationales querelas, cum familijs eos ad Orientem proficisci præcepit,
clauicularis cursus facultate permissa. Meminit huius cursus & Sidonius Apollinaris li. 1. epist. ad
Heronium: Egresso mihi Rhodanusie nostra manibus, publicus cursus vsui fuit, utpote sacris apicibus
accito, & quidem per domicilia iudalium propinquerumq;. Recenset & Codex præfecturarû Scoti cu-
riosum vnum cursus publici. Cassiodor. li. 5. Variarû in epist. Theodorici regis ad Mannilam Sa-
tionem, cursum publicû & equos cursuales magisterio officiorum subijcit, & huic in formula ma-
gisterij scribit lib. 6. Veredorum quinetiam opportunam velocitatem quorum status semper in cursu est,
diligentiæ suæ districtione custodit, vt sollicitudines nostras quas consilio inuat, beneficio celeritatis ex-
pediat. Sunt verò qui initia huius cursus, alij quidem à Cyro, alij à Xerxe, regibus Persarum, alij
deniq; ab Augusto petant, veluti Tranquillus. Xenophon quidem li. 8. videtur Cyro ascribere;
quem refert videlicet, vt celerius sentiret ea quæ maximis locorum interuallis distabant, stabula
equorum tantum separata fecisse, quantum itineris die vno equus facere posset. Quibus locis non
solum equos constituerat velocissimos quosq;, verum etiam equorum custodes, quibus & virum
addiderat, qui esset aptus ad literas accipiendas, quæ ferebantur, easq; tradendas: quiq; reciperet
equos defatigatos atq; homines, & alios recentes substitueret. Atqui Herodotus, antiquus & ipse
author, in Vrania, initia huius per equorum mutationem festinantia, à Xerxe Persarum rege de-
ducit, in illa memorabili fuga Persarum, cum victi à Leonida & Themistocle in Græcia, non sine
de decore fugam domum maturassent. Trepidum quippe & omnia timentem Xerxem, equites per
interualla sic disposuisse, diei itinere ab inuicè remotos, vt sicubi Græci Persas insequi cogitarèt,
primus indicare secundo, secundus tertio posset & ita in infinitû. Quòd verò Augustus quoq; Cæ-
sar hunc cursum instituerit, vel saltem renouauerit intermissum, aut in ordinem deniq; redegerit
(quod nostra memoria Maximilianum constat Cæsarem fecisse) testatur Sueton. in Augusto, ita
scribens: Et quò celerius ac sub manum adnunciari cognoscereq; posset, quid in prouincia quaq; gereretur,
iuuenes primùm modicis interuallis per militares vias, deinde vehicula disposuit. Commodius id visum
est, vt qui à loco ydem perferunt literas, interrogari quoq;, si quid res exigat, possent. Hæc Tranquillus:
à quo videtur T. Liuius dissentire, qui multò ante Augusti tempora, huiusmodi mutationis iumē-
torum, accelerationis gratia, atq; equorum dispositorum apertè meminit: Siquidem li. 6. dec. 3. ita
scribit: Romanis Tragillanus nuncius, diem noctemq; itinere continuato, ingentem attulit terrorem, tu-
multuesus quàm allatum erat, cursus hominum affingentium vana. Et rursus li. 7. quartæ dec. T. Sem-
pronius Gracchus longè tunc acerrimus iuuenum ad id delectus, per dispositos equos propè incredibili ce-
leritate ab Amphissa (inde enim est dimissus) die tertio Pellam peruenit. Idem lib. 2. quintæ decadis.
Legati qui repente aliquò mitterentur, singula iumenta per oppida, iter qua faciendum erat, impera-
bant. Ex quibus luce clarius apparet, longè ante tempora Augusti Cæsaris cursum publicum Ro-
manis fuisse vsurpatum. Qui quanto semper vsu huic populo extiterit, hi declarabunt authores,
qui eius res gestas annotarunt: quos inter nominatissimus Cor. Tacit. in vita Iulij Agricole ita scri-
bit: Supremo quiazem die momenta deficientis per dispositos cursores nunciata constabat, nullo credente
sic accelerari, quæ tristis audiret. Herodianus lib. 2. historiæ Augustæ, de Macrino fugente lo-
curus: Famam quoque (ait) suæ fortunæ præueniens: quippe ingenti studio commilitones vehicula urge-
bant, quasi Macrino adhuc rerum potestate magnis de rebus mitterentur. Sic Ammianus Marcelli-

nus lib. 14. scribit. *Pandente itaq; viam fatorum sorte tristissima, qua praestitutum erat eum vita & imperio spoliari, itineribus interiectis per mutationem iumentorum emensis, venit Patouionem oppidum Noricorum, ubi reuerata sunt insidiarum latebrae omnes: Et subdit: Inde alijs super alia urgentibus literis, exire & decem vehiculis publicis, ut praeceptum erat, usus, relicto palatio omni praeter paucos thori ministros & mensa quos aduexerat secum, squalore concretus celerare gradum compellebatur. Idem li. 15. sequenti: Nondum apud Noricum exuto penitus Gallo, Apodemius quoad vixerat, igneus turbarum incensor, raptos eius calceos vehens, equorum permutatione veloci, ut nimietate cogendi quosdam extingueret, praecursorius index Mediolanum aduenit: Et iterum sub finem li. 21. de concilijs episcoporum tractans, quae sub Constantio Caesare multa celebrata sunt: Christianam religionem absolutam & simplicem anili superstitione confundebat, in qua scrutanaa perplexius, quam componenda grauius, excitauit dissidia plurima, quae progressa fusiùs aluit concertatione verborum, ut cateruis antistitum iumentis publicis vltro citroq; discurrentibus per Synotos quas appellant. Huius historiae cursusque publici meminit & Eusebius in vita Constantini. Hoc vnusquisque dum enititur, occupat alios Imperatoris libello. Hic Hierosolymam eundem esse properè dixit: ita Phoenicia profecti, opera publica ad cursum vsi sunt. Caeterum non solum Constantini saeculo cursum publicum fuisse in vsu, verum etiã sub Zenone & Anastasio per Sueuiam quoq; parochos fuisse, colligi potest ex his verbis Cassiodori li. 5. Variarum, in epist. Theod. regis ad Seuerianum V. S. Sueviae praepositum: Iudices quoque prouinciae, vel curiales atq; defensores tam de cursu quam de alijs rebus ilicita dicuntur possessoribus irrogare dispendia. Veredi qui à cursu Graecis dromanarij, latinè cursuales proprio nomine appellabantur: de quibus Cassiodorus li. 14. sacrae hist. Inuenit Theodosius (inquit) quendam virum animo habituq; corporis fortissimum, qui tanta velocitate veredos agebat, ut tribus diebus ad terminos Romanorum, & Persarum, & rursus totidem remearet ad Constantinopolim. Porrò huic Palladius erat nomen: vnde nimirum Palladij equi dicti sunt Iureconsultis & paraueredi, parangariati. Meminit veredorum idem Cassiodorus li. 2. Variarum cognitionum, in epistola Teodorici regis ad Dromanarios. Et ideo comiti iacrarum largitionum nostra praecepit auctoritas, ut in Hostiliensi loco constituti debeatis, quatenus fiscali humanitate recreari, excursus cum veredarijs per alueum Padi more solito faciatis: ut diuiso labore equis publicis debeat subueniri: quando cursus vester non arceritur, qui per vias liquidas expeditur. Et iterum lib. 4. eiusdem: Illustris & magnifici vtri Comitum patrimonij suggestionem comperimus, Dromanarios viginti & unum de constituto numero mortis incommodo fuisse subtraetos. Idem li. eodem in epist. ad Godiscalcum Saionem: legatorum itaque vestrarum suggestionem comperimus, cursuales equos frequenti usurpatione fatigari. Et quos nos publicis necessitatibus cupimus custodiri, in vsum cognouimus priuata voluntatis assumi. Et iterum lib. 5. Excedentium improban-
presumptionem tali te praecipimus distractione refecare, ut siue Gothus sit aut Romanus qui sine nostra aut eorum quorum interest euectione veredum praesumat attingere, per unum equum centum statim solidos à te cogatur exoluere. Et de illis quoque pari securitati censemus qui supra euectionum numerum, cursuales equos usurpare praesumunt. Caballatio, à cabal is videlicet quo nomine cursus publicus apud Francos nominabatur, ut appareat, non minus & hunc morem dispositorum equorum in cursu publico à Romanis ad Francos peruenisse. Iureconsulti lib. 12 Cod. tit. de annona militari, Caballationis verbo vtuntur pro munere publicos equos alendi ad cursum publicum, quod modò Pustae magisterium vocatur. Luidbrandus Ticinensis, quem sub Othonibus floruisse constat, caballatarum literarum meminit, nimirum alludens ad eas literas quas cursores publici in caballis per itinera mutatis perferebant. Sed placet authoris huius verba inserere, quae libro historiae eius tertio extant, c. 14. Arnoldus Boiariorum & Charentianorum dux, cum non multum ab Italia longè distaret, collectis copijs, quatenus Hugoni regnum auferret, aduenit. Qui Tridentinam ea ex parte primam Italiae Marchiam pertransiens, Veronam vsq; peruenit. In qua à Milone comite atq; Rhatario episcopo libenter suscipitur. Quod rex Hugo ut audiuit, collecto exercitu, ei obuiam iuit: cumq; eodem peruenisse, & caballatus, ut vulgò aiunt, circumcirca dirigeret &c. Caeterum parangaria Persica voce cursus publicus vocabatur, & paraueredi propriè dicebantur, qui vltra ordinariam cursus publici functionem negotiatoribus & alijs inferuebant, qui absque diplomate hunc usurpabant. Equidem extant nobis Austrijs omnes illae quatuor cursus accelerari rationes. Primò namq; fiscus habet suos cursores & veredos, quos appellamus fisci tabelliones: deinde & equites mutatis iumentis literas in aula & ex aula Regis in Italiam & Belgas vsque celerrimo itinere perferunt. Manet & tertium genus potissimum in Hungaria & Austria inferiori, quod per vehicula velocia usurpabatur. Sunt & paraueredi, de quibus locus Cassiodori lib. 5. Variarum est accipiendus: Paraueredorum subuectiones exigere eos, qui habent veredos adscriptos, prouincialium querela comperimus, quia nullum planè sinatis praesumere: quando per turpissimos quæstus & possessores atteritur, & commeantum celeritas impeditur. Praeterea quemadmodum ratio cursus publici quandam sub fisco eiusq; praefecto quaestore candidato fuerat (quem vel Cancellario nostri temporis, vel Camerae superintendenti cõparauimus) ita in h. c.*

Palladij
equi qui.

Caballatio.

Caballata
litera.

Parangaria.
Paraueredus.

vsq; diem postam hi dirigunt; soletq; illius magister siue praefectus cum Camerae Imperialis iudicis in Germania, tum cancellarij cameræq; superintendens dicto audire: & literas in cursu publico allatas his ipsis, quod diximus, viris & non alijs, reddit. Deniq; sunt in cursu nostro publico, veluti & olim erant, Saiones, siue curiosi, parochi, portitores, tabellarij, tractatores, hippocomi & parippi. Curiosus qui posterior Saiones à Theodorico rege Gothorum regnante in Italia cognominatus sunt, hodiè magistri postarum, quorum subinde meminit Cassiodorus in libro variarum cognitionum Codex praefectarum vnum generalem curiosum cursus publici enumerat, & per singulas prouincias singulos. Erant autem non multum inferiores his, quos tempore Valentiniani primi, Gratiani, Theodosij & Honorij, agentes in rebus vocabant Romani. Praerant autem cursui publico & negocia principis per cursum publicum expediebant, & res omnes ad praefectos praetorio, curiamq; principis referebant: vnde & nomenclatura illis accessit: quales hodiè Turcarum tyranno vocantur Zausij: & si volumus ad nostram transferre reipublicam, quales penè sunt apud nos qui vocantur nunciij cameræ. Cassiodorus lib. 4. in epist. Theodorici regis ad Godiscalcum Saionem ita scribit: *legatorum atque nostrorum suggestionem comperimus, cursuales equos frequenti usurpatione fatigari. Et subdit: Nullum praeterea Saionum discursus facere variatis, sed ad causam, ad quam directus fuerit, vno tantum itinere permittatur accedere, vel redire: quibus in superiorem multam cadat interdicta frequentia paripporum. Quinetiam onera centum librarum nullus excedat. Expeditos enim properare mittendarios volumus, non migrare censemus.* Parochi tamen nostro seculo, qui olim Chorepiscopi erant, nominantur, erant tamen Romanis in publico cursu mansionum praefecti, qui & equos dispositos & cibum currentibus praebant, quales hodiè sunt, qui inferiores postae magistri dicuntur. Meminit M. Tull. Cic. li. 13. Epi. *Ariathes Ariobarzani filius Roman venit: vult opinor regnum aliquod à Casare emergere: nam quomodo nunc est, pedem ubi ponat in suo, non habet. Omnino eum Seltius noster parochis publicis occupauit. Quod quidem facile patior. Veruntamen quod mihi summo beneficio meo magna cum fratribus illius necessitudo est, inuero cum per literas, ut apud me diuersetur.* Huc alludit & Horatius primo sermonum.

Proxima Campano ponti qui villula, rectum Praebuit: & parochi quæ debent ligna salemq;.

Et iterum. — *Vertere pallor, Tum parochi faciem.* Vbi Porphyrio in commentarijs, parochos dispositos in via, ligna & salem ijs praebere solitos scribit, qui reip. causa peregrinabantur, aliàs Copiarij dicti. Atq; inde factum est, vt metaphoricè omnes qui publicos cibos ministrabant, non quidem veredarijs, sed in ciuitatibus passim, parochi sint appellati. Hinc est illud Pomponij Laeti in Constantino. *Qui comitibus & ducibus pro augmento imperij consenserant, dabantur agri villeque vt necessaria suppeterent, quoad viuerent, parochias vocabant.* Meminere in hoc significato parochorum & iureconsulti in Authenticis Iustiniani, his verbis: *Coloniarum ius est (inquiunt) veluti si domum valentem centum solidos & praestantem pensionem solidorum decem, aliquis acceperit ab Ecclesia, vel pro ea solidos tres singulis annis se daturum pensionis nomine, ubi eam redemerit fortè minori pretio, spondeas. Iste autem appellatur parochos.* Fuerunt & parochi alia voce Græcis dicti paranymphij, qui sponsam ducebant, vt Suidas scribit. Vnde scribit Pausanias, cum noua nupta ad aedes mariti deduceretur, in currum ascendere ipsam solitam, & in eius medio collocatam, ab vna parte maritum, ab alia parochum, qui sibi affinitate proximus esset. Cæterum quod vox ista postea Chorepiscopis sit tributa, arbitror ex eo factum, quod publicum cubum, hoc est, sacram Eucharistiam administrarent ijs, qui illis in cura animarum subiecti essent. Vnde legitur in Canonico iure, decem homines facere parochiam. Tabellarij serui cursus publici appellabatur, qui in veredis siue equis dispositis currebant, à tabellis duplicatis, hoc est, diplomate dicti, quo erant insigniti, cuiusq; auctoritate & inspectione cursum usurpabant. Meminit Herodianus lib. 3. hist. *Quare tabellarios aliquot ex his qui literas imperatorias perferunt, fidissimos sibi homines, cum literis mandatisque ad eum mittit.* Et iterum li. 4. *Has igitur literas, vt mos est, cum reliquis obsignatas dat ignaris qui ferrent tabellarijs. Illi consueta vsi itineris celeritate, ad Antonium perueniunt; quo ille potissimum tempore ad aurigandum se parabat, ac iam currum conscenderat: ita ei reddunt integram epistolarum fasciculum, in quibus erant & literæ quæ ad Macrinum pertinebant.* Huc pertinet & locus Iulij Capitolini in Marco philosopho & alter Marcellini li. 22. qui sic habet: *Additisq; festinando itinere noctibus, prouinciarum militumque rectoribus insinuare noui principis scripta, omnibusque sententijs occultius scyritatis remeare velociter cum responsis, vt comperto quid in longinquis agatur, principatus roborandi matura consilia querantur & cauta.* Hæc tabellarios fama praueniens, index tristium casuum velocissimè prouincias volabat. Tractatores qui habebant tractatoriam licentiam adducendi equos in cursu publico: de quibus iureconsulti duodecimo Codicis titulo de tractatorijs & statiuis. Hippocomi qui equos dispositos in mansionibus curabant, & *ἵππων ἰσχυρῶν*, id est, nutriendo, recensentur iure consultis in l. non patimur, libr. 12. Codicis. Parippi qui præter numerum in tractatoria comprehensum, vehicula & equos agebant: quod nostro tempore, qui aliquo loco sunt, & aliquo accelerant,

rant, in vsu habent. Meminuerunt Iureconfulti eodem duodecimo Codicis in l. parhippum, licet falsò parhippum legatur. Meminit & Suidas in dictione παριππιῶσιν. Fit mentio quoque parhipporum hoc significatu à Cassiodoro lib. 5. Variarum. *Et de illis quoque pari securitate censemus, qui supra euectionum numerum cursuales equos usurpare presumunt: parhippis quin etiam non ultra centum libras iubemus imponi.* Atque hæc cum de cursu publico, tum de fisco, sub quo is cursus & equi dispositi fuerunt: Pertinent ad cursum publicum & Stratores: hi erant, quos Princeps mittebat ad ciuitates, necessitate aliqua, quibus in cursu publico parochi cogebantur mutare equos. Hæc itaq; omnia Lazius, ex quibus luce clarius est, veteres non solis vehiculis vsos in publico cursu, sed etiam equis, imo etiam sæpius equis quàm vehiculis, quibus, vt ego conijcio, utebantur cum cursuri numero equos superarent.

VSVS IN TRIUMPHIS.

QVANTA existimatione & vsu Romanis triumphus fuerit, ijs manifestum est, qui Liuij decades legerint, & Taciti Augustam historiam, cum alijs classicis Romanæ Reipublicæ authoribus, quiq; tam diuersos antiquissimos numos examinauerint, in quibus victores de suis victorijs triumphantes se posteritati depinxerunt, triumphali curru insidentes. Quàm difficulter etiam ad triumphos admittebantur, quin tametsi res maximas pro emolumento Romani populi gessissent, nisi publico Senatus decreto, & omnium calculis, vt ostendit Liuius libro primo quartæ decadis. Triumphorum autem quinq; discrimina fuisse inuenio, videlicet, per currum quadriugorum equorum, per vnum equum solum, cui triumphans insidebat, per quadriugos elephantos (de quo suo loco) castrensem, & imaginarium: qui nouissimi, eo triumphii nomine vix digni: & qui cum elephantis fiebat, erat rarissimus. Priores duo, triumphii nomine præcipuè intelliguntur; sed qui curru fiebat quadriugorum equorū, magnus cognominabatur, & propriè triūphus dicebatur: alter qui vno fiebat equo, dicebatur paruus, & ouatio. Ouationem autem dicebant, non ceu ouationem, id est clamorem Parthicum, sicuti multi putauere, tametsi ouantes illam canentesq; transmittant, vt Plutarchus inquit, sed quia cum in magno triumpho & plena victoria bos, in ouatione immolari ouis consueuerit: Qui ouationem merebatur, vno equo utebatur, & à plebeis vel equitibus Romanis deducebatur ad Capitolium, & de ouibus sacrificabat, quamuis Sabinus Massurius pedibus ingredi ouantem dicit, non sequentibus eum militibus, sed vniuerso Senatu. Qui autem triumphabat, equis albis utebatur quatuor & Senatu præeunte in Capitolium de tauris in eo sacrificabat. A principio vrbs, non curru triumphali, nec equo vehi triumphantes, sed pedibus incedere assueuissent: postea equo vectos, demum curru quadriugo triūphasse scribit Alexander ab Alexandro: Sabellicus tamen ex Dionysio tradit Romulum Acrone Ceniensium rege vita & armis spoliato, purpura indutum, caputq; laurea præcinctum, quadriugo curru vrbi inuectū, expressamq; tum primum legitimi triūphi formam, miraturq; à Liuius id prætermisissimum: & propterea forsan (inquit) Plutarchus in Poplicola, Valerium Consullem tradit victis Hetruscis Tarquinium reducere tentantibus, triumphantem inde primum Consullem quadriga vrbs inijisse, eamq; rem augustam speciem, & magnificam, non odiosam præbuisse. Contra Robertus Valturius Romulū non rectè à Dionysio dici scribit, curru esse vsus, & ex eo quòd Romuli statuæ spolia ferentes, pedestres fuerint, pedestres quoq; eius triumphos arguit; postmodum verò Tarquinium Priscum huiusmodi currus & equorū quatuor formam & magnificentiam triumpho statuuisse memorari, ab Hetruscis tamen prius sumptam & in vsu habitam; affirmant licet (inquit) alij Poplicolam primum in curru tali pompa triumphasse, quàm & ipsam vt maiorū legibus plurimis, & maximis ducibus concessam, sic nonnullis ademptam denegatamq; non sine maximis rationibus inuenio, sic Valturius. Ego autem haud falsò id à Dionysio scriptum existimo. Romulum enim quatuor albis equis triumphasse, etiam Propertius asserit, dum canit:

Hinc Taciens, Ramnesq; viri, Luceresq; coloni, Quatuor hinc albos Romulus egit equos.

Quod verò albis potius, quàm alterius coloris equis triumpharent, non sine aliquo mysterio factū fuisse videtur. Liuius ad Solis & Iouis imitationem fecisse Romanos non obscure indicat, Camillum scribens captis Veijs, ita triumphantem ingressum vrbs, ciues alienæ insuetos insolentiæ offendisse quòd Solis ac Iouis currum æquiparasse moliretur. Legimus autè apud Herodotum, Iouis currū, qui in exercitu Xerxis, Xerxes ipsum præcedebat ab octo equis albis tractum. Valturius præcitato loco Cossū & Marcellū opima spolia ab hostibus ferētes, quadriugo curru inuectos esse tradit Erichthonij exēplo, qui victor quadrigam & equos quatuor primus iunxit in Græcia. Porrò erant ipsi equi triūphantem vehentes suis ornamentis cōdecorati, id est phalerati, atq; insuper coronati,

Triumphorum genera.

Triūphus magnus. Ouatia.

Triūphandi modus.

Li. 1. c. 22.

Li. 3. En. 2.

Romuli triumphus.

Lib. 11. de re militari ca. 2. & 3.

Lib. 4.

Cur albis equis triūphatum.

L. 5. dec. 1.

Lib. 7.

Iouis curus.

ronati, coronatumque; uehebant triumphantē De equis coronatis extat testimoniū Ouidij in Fastis: Lib. 5.

*Ille datos fasces commendat, eburne curule,
Ille coronatis alta triumphat equis.*

Idem alibi etiam inquit ad Augustum:

*Hic tibi sic redeat superato victor ab hoste
Inque coronacis fulgeat altus equis.*

Et rursus de Germanico.

*Te quoque victorem Tarpeias scandere in arces
Lata coronatis Roma videbit equis.*

Seruius in secundo Georgicorum currum triumphantis scribit fuisse inauratum, ipsum verò triumphan-
tem equis albis, capite lauro coronato Capitolium ascendisse. De laurea corona meminit
idem poeta Ouidius in elegia ad eundem Germanicum:

*Tempora Phœbaa lauro cingentur, Iog;
Miles Io magna voce triumphæ canat.*

Et Tibullus lib. 1. Eleg. 7.

*At te victrices lauros Messalla gerentem
Portabat niveis currus eburnus equis.*

Sæpe & aurea induebantur chlamyde, vt testatur idemmet poeta in primo de arte:

*Ergo erit illa dies qua tu pulcherrime rerum
Quatuor in niveis aureus ibis equis.*

Huc pertinet & hoc Tibulli.

*Ille licet Cilicum victas agitante cateruas
Ponat, & in capto Martia castra solo:
Totus & argento centextus, totus & auro
Insidat celeri conspiciendus equo.*

Quo loco equus meo iudicio sumitur pro ipso curru triumphali. Pretiosiora quæ ab hostibus in
bello parta essent, triumphantes præ se agebant, vt ex mille historijs notum est, Ouidius:

*Sic fera quam primò pauido Germania vultu
Ante triumphantis terua feratur equos.*

Postmodum verò vt ornator adhuc esset triumphus, arcus præterea erigebatur, per quem trium-
phans ingrediebatur, vt inter alios meminit Claudianus in sexto Honorij consulatu:

*At ego fremebam geminos quibus altior ires
Electi candoris equas & nominis arcum
Iam molita tui per quem radiante decorus
Ingredere toga, pugna monumenta dicabam
Defensam titulo Lybiam testata perenni.*

Idem Claudianus triumphum pulcherrimè describit his versibus:

*----- Talis ab Istro
Vel Scythico victor veniens Gradivus ab axe
Deposito mitis clypeo, candentibus urbem
Ingreditur trabeatus equis, spatiosa Quirinus
Frena regit, currumque patris Bellona cruentat
Diuis exuuijs, tendentem ad sidera quercum
Præcedit, licetorque, metus cum fraude pauore
Barbara ferratis innectunt terga cathenis
Velati galeas lauro, propiusque iugales
Formido ingentem vibrat succincta securim.*

Filij triumphantium, vt legimus in oratione Ciceronis pro Murena, præsertim prætextati, in
equis sedere consueuerunt. Quod si verò hostis ab utroque consule superatus esset, ille tantum
quadriga triumphabat, in cuius prouincia res esset gesta, vt Liuij & Neronis exemplo ostendit
T. Liu. his verbis: *Inter ipsos, ne cum bellum communi animo gessissent, triumphum separaret, ita conuenit,
quoniam in prouincia M. Liuij res gesta esset, & eo die quo pugnatum esset, eius fori è auspicijs fuisse, exerci-
tus Liuianus deductus Romam venisset, Neronis de prouincia deduci non potuisset; vt M. Liuium quadrigis
urbem ingredientem, milites sequerentur, C. Claudius equo sine militibus inueheretur. Ita consociatus trium-
phus, cum utriusque tum magis ei, qui quantum merito anteibat, tantum honore collega cesserat, gloriam auxit.*
Tanto itaque gloriosius ac honoratius erat quadrigis triumphare quàm solo equo ouare: vnde di-
cebat Ouidius, scribens ad Rufinum:

Credo, breuique fides aderit, geminabit honorem

Lib. 2. de
Trist. Eleg.

1.
Lib. 2. de
Poto Eleg.

1.
Triumphan-
tis currus.
Lib. 4. de
Trist. Eleg.

2.

L. 1. Eleg. 2

L. 2. de Pō-
to Eleg. 8.

Arcus triū-
phalis.
Lib. 8.

Lib. 6. Pa-
nag.

Filij triū-
phantium.
Lib. 8. De-
cad. 3.

L. 3. de Pō-
to Eleg. 12.

Filius,

Filius, & iunctis, ut prius, ibit equis.

Li. 4. Eleg.

Postremò ex hoc Propertij pentametro,

Cuius honoratis ossa vehantur equis:

*12.
Sepultura
triūphalis.*

discimus ossa mortuorum, qui in vita sese honestissimè gessissent, triumphali sepultura solere efferri: vbi tamen veteres libri habent, *vehantur aquis* hoc sensu; sim digna quæ ob vitæ merita per honoratas aquas in Elysium transferar: cæterum si in primo sensu legatur, eam intelligemus elatam triumphali sepultura ob vitam integrè casteque actam. Sic & idem poeta scribit,

Lib. 3.

----- *Et à me*

Nata coronatis Musa triumphat equis.

V S V S I N I N S I G N I B V S.

*Scutum Achillis & hasta.
Act. 2.*

SCVTVM Achillis inter alia insculptum habebat solem cum suis equis: lancea verò equos solos. Meminit Euripides in Electra: *Εν δὲ Σοπί φονίῳ τετραβάμους ἰταποὶ ἐπ' ἀλλοῦ, κέλευναι δ' ὄμαφι τοῦ Ἴσο κούρι*, id est: *Postremò in hasta lethifera quadriuges equi vibrabantur, quibus niger à tergo excitabatur pulvis.* Fuit verò etiam equus ex signis militaribus apud Romanos, ut inter

*Lib. 10. c. 4
Equus insigne Romanorum.*

alios testatur Plinius, vbi de aquila tractat: *Romanis eam legionibus (inquit) Marius in secundo cōsulatu suo propriè dicit. Erat & antea prima, cum quatuor alijs, lupis, minotauris, equis, apris, quæ singulos ordines anteibant. Paucis antè annis sola in acie portari cœperat, reliqua in castris relinquebantur. Marius in totum ea abdicavit. Ex eo notatum, non ferè apud legiones unquam hybernatum esse in castris, vbi aquilarum non sit iugum.* Hæc ille. De hoc equorum signo (inquit Robertus Valturius) nihil præclarum, nihil exploratum fatis habeo, nisi quòd per huius animantis fortè speciem cum bellis interfit, plurimumque valeat, Maris commoditatem designare voluerint, tum quia præfagit hoc animal pugnam, &

Lib. 11. de re militari.

gloriæ & victoriæ cupidum est, tum quia armatos vehit, tum quia sit velox, nonnumquam ut Martem decet, & impetu ac furore maximo plenum. Pierius Valerianus in posterioribus etiam sæculis militares quosdam ordines, qui sub equitum magistro militabant, dimidios rutili coloris equos duos in alba parma sese quodammodo laceffentes, orbe viridi, cuius luteus erat umbilicus, inter-

Lib. 4. Hærogl.

posito, prætulisse scribit, eosque Mauros ferores appellatos esse: equos item duos dimidiatos coloris lutei, in cæruleo clypeo, quem ruber circulus ambibat, auersos proficientes à centro, quod luteum in medio rubræ peltæ pro umbilico appositum erat, ita ut ab ipsa pelta trames coloris eiusdem ad rubrum vsque ambitum protenderetur, eius ordinis fuisse insigne, qui sagittarij seniores Orientales appellabantur. Militabant ijs sub magistro militum Præfentiali nuncupato. Fuisse &

Mauri feroces.

luteum equum in imo parmæ ferruginæ colorationis, cuius umbilicus albus rubro continebatur circulo, quem alter coloris lutei circuibat: secundorum Theodosianorum hunc fuisse clypeum, qui sub eodem militum magistro stipendia faciebant. Hi nimirum Theodosij principatu in militiam adlecti. Fuisse denique & aliam legionem, quæ rutilum equum in cærulea parma gestabat; in medio viridis orbis cōstitutus, cui quadrupes toto inniti pectore videbatur: eam Constantiam nuncupatam, & sub magistro peditum meruisse, Constantio quippe principe institutam. Antonius Augustinus tradit dialogo secundo de numis, reges Neapolitanorum in omnibus suis numis auerso latere insculptum habere equum, cum adiunctis his literis *ÆQVITAS*, extareque etiam-

Sagittarij seniores Orientales.

num quem equulum (Cauallotto) dicunt. Additque se ex alijs intellexisse equum fuisse regum istorum insigne, sed qui vili & detrito stratus ephippio, id calcitrando excutere conaretur, quasi nouum & recens exoptulans: ephippijque typo regem indicari. Tiberianum oppidum Italiæ, vulgò Bagnacuallo equum etiam habet pro insigni, velut in balneo se reficientem: (hoc enim vocabulum bagnacuallo significat:) cum lemmate: *Ingredior Rhæbus, Cyllarus egredior.* Gens est belli armorumque studiosissima. Saxonum principes pro insigni armorum in militaribus signis pullum equinum habuere, ut inter alios scribit Cranzius in historia Saxonum, atrum ante baptismum, post verò candidum: inde Ostphalos, qui ultra, ac Vvestphalos qui citra Visutgum, siue Vesarum habitant dicto. Nam equinū pullū (inquit) Saxones sua lingua dixere Valem (Falem.) Hoc autem nomen in Orientalibus (Ostphalis) euanuit, & permansit appellatio generalis Saxonix, quod terra illa nouis principibus sæpè paruit. Nam à temporibus Henrici Leonis ducatus est ortus Brunsvicensis, postea & ille scissus in aliquot principatus. In occidua verò provincia mansit appellatio Vvestphalorum qui equinum pullum prætulere. Quæ gens iam se Saxoniam appellari non patitur: probro ducens, si quis Vvestphalum hominem appellet Saxonicum. Hæc ille, qui rursus mox Vedekindum (alij Vitekindum vocant), Saxonum ducem ad fidem

Theodosiani secundi.

adlecti. Fuisse denique & aliam legionem, quæ rutilum equum in cærulea parma gestabat; in medio viridis orbis cōstitutus, cui quadrupes toto inniti pectore videbatur: eam Constantiam nuncupatam, & sub magistro peditum meruisse, Constantio quippe principe institutam. Antonius Augustinus tradit dialogo secundo de numis, reges Neapolitanorum in omnibus suis numis auerso latere insculptum habere equum, cum adiunctis his literis *ÆQVITAS*, extareque etiam-

Constantia dicta legio.

num quem equulum (Cauallotto) dicunt. Additque se ex alijs intellexisse equum fuisse regum istorum insigne, sed qui vili & detrito stratus ephippio, id calcitrando excutere conaretur, quasi nouum & recens exoptulans: ephippijque typo regem indicari. Tiberianum oppidum Italiæ, vulgò Bagnacuallo equum etiam habet pro insigni, velut in balneo se reficientem: (hoc enim vocabulum bagnacuallo significat:) cum lemmate: *Ingredior Rhæbus, Cyllarus egredior.* Gens est belli armorumque studiosissima. Saxonum principes pro insigni armorum in militaribus signis pullum equinum habuere, ut inter alios scribit Cranzius in historia Saxonum, atrum ante baptismum, post verò candidum: inde Ostphalos, qui ultra, ac Vvestphalos qui citra Visutgum, siue Vesarum habitant dicto. Nam equinū pullū (inquit) Saxones sua lingua dixere Valem (Falem.) Hoc autem nomen in Orientalibus (Ostphalis) euanuit, & permansit appellatio generalis Saxonix, quod terra illa nouis principibus sæpè paruit. Nam à temporibus Henrici Leonis ducatus est ortus Brunsvicensis, postea & ille scissus in aliquot principatus. In occidua verò provincia mansit appellatio Vvestphalorum qui equinum pullum prætulere. Quæ gens iam se Saxoniam appellari non patitur: probro ducens, si quis Vvestphalum hominem appellet Saxonicum. Hæc ille, qui rursus mox Vedekindum (alij Vitekindum vocant), Saxonum ducem ad fidem

Neapolitanorum numus cū insculpto equo Bagnacuallo insigne.

num quem equulum (Cauallotto) dicunt. Additque se ex alijs intellexisse equum fuisse regum istorum insigne, sed qui vili & detrito stratus ephippio, id calcitrando excutere conaretur, quasi nouum & recens exoptulans: ephippijque typo regem indicari. Tiberianum oppidum Italiæ, vulgò Bagnacuallo equum etiam habet pro insigni, velut in balneo se reficientem: (hoc enim vocabulum bagnacuallo significat:) cum lemmate: *Ingredior Rhæbus, Cyllarus egredior.* Gens est belli armorumque studiosissima. Saxonum principes pro insigni armorum in militaribus signis pullum equinum habuere, ut inter alios scribit Cranzius in historia Saxonum, atrum ante baptismum, post verò candidum: inde Ostphalos, qui ultra, ac Vvestphalos qui citra Visutgum, siue Vesarum habitant dicto. Nam equinū pullū (inquit) Saxones sua lingua dixere Valem (Falem.) Hoc autem nomen in Orientalibus (Ostphalis) euanuit, & permansit appellatio generalis Saxonix, quod terra illa nouis principibus sæpè paruit. Nam à temporibus Henrici Leonis ducatus est ortus Brunsvicensis, postea & ille scissus in aliquot principatus. In occidua verò provincia mansit appellatio Vvestphalorum qui equinum pullum prætulere. Quæ gens iam se Saxoniam appellari non patitur: probro ducens, si quis Vvestphalum hominem appellet Saxonicum. Hæc ille, qui rursus mox Vedekindum (alij Vitekindum vocant), Saxonum ducem ad fidem

Saxonum insigne.

num quem equulum (Cauallotto) dicunt. Additque se ex alijs intellexisse equum fuisse regum istorum insigne, sed qui vili & detrito stratus ephippio, id calcitrando excutere conaretur, quasi nouum & recens exoptulans: ephippijque typo regem indicari. Tiberianum oppidum Italiæ, vulgò Bagnacuallo equum etiam habet pro insigni, velut in balneo se reficientem: (hoc enim vocabulum bagnacuallo significat:) cum lemmate: *Ingredior Rhæbus, Cyllarus egredior.* Gens est belli armorumque studiosissima. Saxonum principes pro insigni armorum in militaribus signis pullum equinum habuere, ut inter alios scribit Cranzius in historia Saxonum, atrum ante baptismum, post verò candidum: inde Ostphalos, qui ultra, ac Vvestphalos qui citra Visutgum, siue Vesarum habitant dicto. Nam equinū pullū (inquit) Saxones sua lingua dixere Valem (Falem.) Hoc autem nomen in Orientalibus (Ostphalis) euanuit, & permansit appellatio generalis Saxonix, quod terra illa nouis principibus sæpè paruit. Nam à temporibus Henrici Leonis ducatus est ortus Brunsvicensis, postea & ille scissus in aliquot principatus. In occidua verò provincia mansit appellatio Vvestphalorum qui equinum pullum prætulere. Quæ gens iam se Saxoniam appellari non patitur: probro ducens, si quis Vvestphalum hominem appellet Saxonicum. Hæc ille, qui rursus mox Vedekindum (alij Vitekindum vocant), Saxonum ducem ad fidem

Lib. 2. c. 2.

num quem equulum (Cauallotto) dicunt. Additque se ex alijs intellexisse equum fuisse regum istorum insigne, sed qui vili & detrito stratus ephippio, id calcitrando excutere conaretur, quasi nouum & recens exoptulans: ephippijque typo regem indicari. Tiberianum oppidum Italiæ, vulgò Bagnacuallo equum etiam habet pro insigni, velut in balneo se reficientem: (hoc enim vocabulum bagnacuallo significat:) cum lemmate: *Ingredior Rhæbus, Cyllarus egredior.* Gens est belli armorumque studiosissima. Saxonum principes pro insigni armorum in militaribus signis pullum equinum habuere, ut inter alios scribit Cranzius in historia Saxonum, atrum ante baptismum, post verò candidum: inde Ostphalos, qui ultra, ac Vvestphalos qui citra Visutgum, siue Vesarum habitant dicto. Nam equinū pullū (inquit) Saxones sua lingua dixere Valem (Falem.) Hoc autem nomen in Orientalibus (Ostphalis) euanuit, & permansit appellatio generalis Saxonix, quod terra illa nouis principibus sæpè paruit. Nam à temporibus Henrici Leonis ducatus est ortus Brunsvicensis, postea & ille scissus in aliquot principatus. In occidua verò provincia mansit appellatio Vvestphalorum qui equinum pullum prætulere. Quæ gens iam se Saxoniam appellari non patitur: probro ducens, si quis Vvestphalum hominem appellet Saxonicum. Hæc ille, qui rursus mox Vedekindum (alij Vitekindum vocant), Saxonum ducem ad fidem

Cap. 4.

num quem equulum (Cauallotto) dicunt. Additque se ex alijs intellexisse equum fuisse regum istorum insigne, sed qui vili & detrito stratus ephippio, id calcitrando excutere conaretur, quasi nouum & recens exoptulans: ephippijque typo regem indicari. Tiberianum oppidum Italiæ, vulgò Bagnacuallo equum etiam habet pro insigni, velut in balneo se reficientem: (hoc enim vocabulum bagnacuallo significat:) cum lemmate: *Ingredior Rhæbus, Cyllarus egredior.* Gens est belli armorumque studiosissima. Saxonum principes pro insigni armorum in militaribus signis pullum equinum habuere, ut inter alios scribit Cranzius in historia Saxonum, atrum ante baptismum, post verò candidum: inde Ostphalos, qui ultra, ac Vvestphalos qui citra Visutgum, siue Vesarum habitant dicto. Nam equinū pullū (inquit) Saxones sua lingua dixere Valem (Falem.) Hoc autem nomen in Orientalibus (Ostphalis) euanuit, & permansit appellatio generalis Saxonix, quod terra illa nouis principibus sæpè paruit. Nam à temporibus Henrici Leonis ducatus est ortus Brunsvicensis, postea & ille scissus in aliquot principatus. In occidua verò provincia mansit appellatio Vvestphalorum qui equinum pullum prætulere. Quæ gens iam se Saxoniam appellari non patitur: probro ducens, si quis Vvestphalum hominem appellet Saxonicum. Hæc ille, qui rursus mox Vedekindum (alij Vitekindum vocant), Saxonum ducem ad fidem

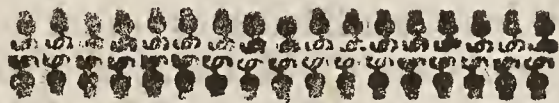
dem Christi conuersum, cum armorum eius insignia, quæ militariis signis præferebat, pullum equi in m haberent atrum, postquam victus à Carolo Magno de tenebris gentilium errorum peruenisset in lucem veritatis, iussu Caroli Magni in album commutauisse. Ioan. Goropius Saxones ait nigrum sibi pro insigni pullum sumpisse, quàm longissimè ab albo remotum, vt docerent se animosissimos & bellatores fortissimos esse & difficillimè frena & iugum admittere. Videmus enim nigros (inquit) equos, si nulla alba nota insigniantur, ferè indomitos manere. Spadices & glaucos quia nigredinem albedini sic habent admixtã, vt nigredo superet, à Virgilio laudantur, illi quidem ad vsum, quia facilius domari queant: sed ad generosum animum & freni impatientem significandum, commodiorem tesseram fuisse, pullum nigrum in clypeo gestare. Hac igitur ratione nigrum equum Saxonibus insignium loco acceptum credit: eumque, postquam à Carolo domiti essent, ac iugo Christiano subiecti, in album commutasse quo significarent, se superbiam, peruiacem & effrenem licentiam, qua perpetuò recalcitrabant, nec rectorem ferebant, moderari velle. sic tamen, vt generosum animum & eius symbolum retinerent, sed mutato colore, temperatiores ac faciliores ad regendum se fore pollicerentur.

*Lib. 6. Saxonorum.
Equi nigri
generositas.*

VSVS IN ELECTIONE PRINCIPIS Charinthiæ.

AENEAS Pius in capite de Charinthia libelli eius quem Chronicis Beneuenusti tanquã supplementum adiecit, de ridicula electione principis eius prouinciæ hæc scripta reliquit: Imperium Charinthiæ Australes obtinent & Archiducem appellant, cui ea regio paret. Quoties nouus princeps reipub. gubernationem init, solemnitatem nunquam alibi auditam obseruant. Non longè ab oppido S. Viti, in valle spatiosa vetustæ ciuitatis reliquiæ visuntur, cuius nomen temporis aboleuit antiquitas. Iuxta in pratis latè patentibus, marmoreus lapis erectus est. Hunc rusticus ascendit, cui per successionem stirpis id officium hæreditatis iure debetur: à dextra bos macer nigri coloris astat, à sinistra pari macie deformis equa. Frequens circa eum populus & omnis rustica turba. Tum princeps ex aduersa pratorum parte procedit, purpurati eius proceres ambiunt. Vexillum ante ipsum & insignia principatus comes Goritiæ, qui palatij curam gerit, inter duodecim minora vexilla præcurrit: reliqui magistratus sequuntur. Nemo in eo comitatu non dignus honore videtur, nisi princeps, per se ipse rustici speciem gerens. Agrestis ei vestis, agrestis pileus, calceusque & baculus in manu gestatus pastorem ostendit. Quem postquam rusticus ex lapide venientem conspicatus est, sermone Slauico (sunt enim ipsi Charinthiani Slau.) Quis hic est, inclamat, cuius tam superbum incessum video? Respondent circumstantes, Principem terræ aduenire. Tum ille, iustusne iudex est? salutem patriæ quærens, liberæ conditionis, dignus honore? Estne Christianæ cultor fidei & defensor? Respondent omnes, est & erit. Rursus ille, quo me iure ab hac sede dimouebit? At Goritiæ comes; Sexaginta denarijs abs te (inquit) locus emitur: Iumenta hæc tua erunt, bouem & equã ostendens: vestimenta quoque principis, quæ paulò antè exiit, accipies: eritque domus tua libera & absque tributo. Quibus dictis, rusticus leui alapa principi data, bonum iudicem esse iubet; & surgens, iumenta que secum abducens loco cedit: princeps verò conscenso lapide, nudum gladium manu vibrans, ad omnem se partem conuertit, æquum iudicium populo promittens. Ferunt & aquam frigidam rustico allatam pileo, bibere, tanquam vini vsum damnet. Deinde ad Ecclesiam Soliensem pergit, quæ in propinquo tumulo sita est, vbi peractis sacrificijs, princeps rustica indumenta deponit, paludamentumque induit; conuiuatusque splendidè cum proceribus, in prata reuertitur, ibique pro tribunali sedens, ius petentibus dicit, & feuda confert. Hactenus ille.

Vt Carinthia princeps eligatur.

P I C T V R Æ . S T A T V Æ .

A P E L L E S (inquit Sabellicus) æmulantium ambitione sapè vulgi iudicio superatus est: prouocauit inde ad naturæ tribunal, estque ab ea victor iudicatus in equi figuratione. Huius rei mentionem habemus apud Plinium his verbis: *Est & equus eius (Apellis) sine* *fait, pictus in certamine quod iudicium ad mutas quadrupedes prouocauit ab hominibus: namque ambitu* *amulos prænalcere sentiens singulorum picturas inductis equis ostendit. Apellis tantum equo adhinuere:* *idque postea semper illius experimentum artis ostentatur.* Cælius quoque ex libro secundo Variarum Aeliani non procul ab initio, scribit, cum apud Ephesum Macedo Alexander suam ipsius intuitus imaginem, pro virili ab eodem Apellè factam, non satis pro picturæ dignitate laudaret; fortè verò interim equus induceretur, qui ad pictum equum mirè adhinuere, tanquam verum planè ac spirantem, respondisse Apellem: O, rex, equus quàm tu expressior multò est, ac veritati proximior: sed Græcè legitur, *ὁ μὲν ἰππος ἰοικέσθαι γραφικώτερος κατὰ πολλοῦ:* cæterum si *γραφικώτερος* exponatur, meliore in discernendis picturis iudicio præditus, argutior fuerit responsio, & vocabuli *γράφος* vim exactiùs exprimet. Pinxit eodem Plinio teste Clytum equo ad bellum festinantem & galeam poscenti armigerum porrigentem. Fecit & Neoptoleum ex equo aduersus Persas, Antigonum thoracatum cum equo incedentem. Nos quoque supra ex Aeliano notauimus Apelli Ephesio reprehensionem attulisse, quòd in palpebra inferiori equi pilos appinxisset: alios autem, non hoc Apelli accidisse, sed Niconi dicere, cum tamen scientissimè cæteras partes pinxisset. Meminit huius picturæ etiam Tzetzes, qui item Niconen, vel secundum aliquos Polygnostum pictorem in Pœcile porticu equum cum pinxisset, pilos tradit addidisse inferioribus palpebris per ignorantiam, cum cætera egregiè pinxisset. Inter nobiles Euphranoris Isthmij tabulas, Ephesi fuit teste Plinio, Vlysses simulata vesania, bouem cum equo iungens: & Athenion Maronites Glaucionis Corynthij discipulus pinxit in vna tabula, quaque maximè inclaruit, agasonem cum equo. Protogenis Rhodij tabularum palmam habet Ialysus. Est in ea canis mirè factus, vt quem pariter casus & ars pinxerit. Non iudicabat se exprimere in eo spumam anhelantis posse, &c. absterferat sæpiùs mutaueratque penicillum, nullo modo sibi approbans. Postremò iratus arti quod intelligeretur, spongiam impegit inuiso loco tabulæ, & illa reposuit ablatos colores, qualiter cura aptauerat, fecitque in pictura fortuna naturam. Hoc exemplo similibis & Nealcem successus in spuma equi similiter, spongia impacta secutus dicitur, cum pingeret poppyzonta retinentem equum. Pauson verò pictor, vt scribit Plutarchus in Pythiæ oraculis, iussus depingere equum qui sese volutaret, pinxit currentem, & locatore iniquè id ferente, ridens tabulam inuertit, vt inferis sursum elatis partibus, iam non currens, sed volutans sese videretur. Hoc ait Bio (inquit) quibusdam orationibus accidere, quando inuertuntur. Pausanias qui in Olympicis certaminibus vicere equis, quorum etiam imagines aut statuæ positæ fuere, recenset toto ferè Eliacorum libro; nos eos recensebimus quorum statuæ ferè fuere equestres. Proximè ad Timosthenis statuam, in Alti Timon positus est & cum eo Aesypus filius tener adhuc, equo infidens, qua scilicet ætate equo iniuge vicit. Timon quidem de curuli certamine victor iudicatus est. Eius & filij effigiem fecit Dædalus Sicyonius. Post Iccum & Pancratem Eleum, qui in lucta pueros vicit, Cleosthenis viri Epidaurij erat currus, Ageladæ opus. Vicit Olympiade sexagesima sexta. Neque verò suam vnus sed equorum etiam & aurigæ simulacra posuit. Inscripta sunt etiam equorum nomina, Phoenix & Corax, & qui eodem sunt iuncti iugo, ad dexteram Cracias, ad læuam Samus. Elegi ad currum adscripti sunt.

Κλεοθένης μ' ἀνέθνευ ὁ Πόντιος ἐξ ἐπιδάμης

Νικῆσας ἰπποσκάλον ἀγῶνα Δίος, id est,

Cleosthenes posuit me Pontius ex Epidamno,

Victor equis, palma clarus Olympiaca.

Et omnium quidem Græcorum qui equorum alendi studio clari fuere, primus hic Cleosthenes statuam Olympiæ posuit: Teageni statua in Alti posita: proximè est æreus currus, in quem vir ascendit: vtrinque veredi singuli, pueris infidentibus. Sunt autem monumenta de Olympicis victorijs Hieronis Dinomenis filij qui fratri Geloni in Syracusanorum tyrannide successit. At dona ista non sunt ad Hierone missa, sed votum Deo persoluit Dinomenes Hieronis filius: currus

Calandis equi.

Li. 34. c. 8.

Onatæ Aeginetæ: Calamidis, qui vtrinque stant equi & infidentes illis pueri, opera sunt. Huius, ni fallor, currus Plinius meminit his verbis: *Praxitelis simulacrum habet & benignitas. Calamidis enim quadrigæ aurigam suam imposuit, ne melior in equorum effigie, defecisse in homine crederetur.*

Ipsè

ipse Calamis & alias quadrigas & bigas fecit, equis semper sine amulo expressis. Plinij verborum (inquit Hermolaus) sensus talis est: Praxitelis haberi simulachrum benignitatis cognomine, quoniam benigni eius ingenij testis esset, utpote qui alieno id est Calamidis quadrigæ, aurigam de suo imponere dedignatus non esset. Hic Calais, non Calamis dicitur Ouidio:

Vendicat ut Calais laudem quos fecit equorum.

Nisi fortè Calamis legendum est in eo versu. Hæc Hermolaus. Hieronis statuas, equestrem vnam, alteram verò pedestrem, Olympiæ dedicarunt Hieronis ipsius filij: opera fuere Miconis Syracusani Nicocratis filij. Post Hieronis, Arei, Acrotati filij, Lacedæmoniorum regis, & Arati Clinia filij erectæ sunt statuae, & Areum quidem in equum ascendentis habitu dedicarunt Elei, Aratum Corinthij. Timoni Ægypti filio, homini Eleo, à quo ad Olympicum ludum equi missi sunt, positus est æneus currus: in eum Victoriæ (quantum conijcio) robur ascendit. Phidolæ Corinthij equa prætereunda non est cui Auræ nomen fuisse memorant Corinthij. Hæc ab ipsis statim carceribus sessoris suo collapsa, & cursum pristinum æquè ac si rectorem haberet, retinuit: & circa metam se conuertit: audito verò tubæ sonitu ad cursum concitata est vehementiùs: cumque ad ludorum præfectos anteuertisset, iam victoriæ se quasi compotem intelligens constitit. Elei Phidola victore renunciato, ei ut & equæ simulacrum dedicaret, concesserunt. Contigit & Lyco Phidolæ filio & eius filijs de veredis victoria. Insistit pilæ victor equus cum inscriptione:

Κυδρόμας Λυκος Ἰδμι ἀπ' αἴ, δύο δ' ἐνθάδε νίκαις

Φειδῶλα παίδων ἐσεφάρωσι δόμοις, id est,

Acer equis Lycus hic semel Isthmia vicit, & idem

Phidolæ Eleocinxit honore domum.

Prope Hylli statuam, equum ex ære non utique magnum posuit Crocon Eretrienfis, accepta de equo desultorio corona. Equo proximus est Telestas Messenius Anochus Adamatæ filius Tarentinus qui de stadio & repetito curriculo victor extitit, Agladæ Argiui opus fuit. Puerum equo insidentem assistente viro, testatur inscriptio Xenonbrotum esse ex Coe Meropis terræ, equestris victoriæ præconio nobilem. Eam statuam finxit Philotimus Aegineta. Spectatur & Atheniensis viri Glauconis Eteoclis filij currus, renunciatus victor est de curuli certamine integra ætate equorum. Spectatur & Cratisthenis Cyrenæi currus æreus, in quem ascendit Victoria, tum ipse etiam Cratisthenes, ex quo facile conijcias, equis illum vicisse. Phornis quidam (ut idem Pausanias scribit in primo Eliacorum libro) ex Manalo Arcadiæ in Sciliam migravit ad Gelonem Diomenis filium, apud quem & Hieronem postea eius fratrem, cum multa præclara in bellis gessisset, tantas sibi opes paravit, ut & Apollini Delphis donaria quadam consecrarit, & Olympiæ duos equos æneos, utrumque cum suo auriga: priorem equum cum viro Dionysius Argius perfecit: alterum Simon Aegineta. Prior equus is est, cui (ut Elienses ferunt) insertum est Hippomanes: & sanè videtur magi alicuius arte in Phormidis honorem factum fuisse, quod circa equum contigit. Nam cum & magnitudine & forma inferior sit multis alijs equis qui intra sacrum illic locum spectantur, & cauda insuper mutilata deformis, mirificè tamen ab equis maribus appetitur, qui non verno solum sed quouis alio tempore, amore eius accensi, vel vinculis ruptis, vel aliter ad eum accurrunt. Habemus & apud eundem Pausaniam in ima arca, in qua Cypselus est qui Corinthi postmodum tyrannidem est adeptus, Oenomaum fuisse expressum qui Pelopem cum Hippodamia fugentem urget. Bigis utrumque inuehi sed pinnatos esse Pelopis equos. Postremò meminit & arca cui imago centauri pedibus posterioribus equinis, prioribus humanis esset insculpta, præterea bigæ equorum & in illis insistentes faminae. Equis autem aureas esse alas & earum faminarum vni virum quendam arma tradere. Hæc ad Patrocli cædem pertinere non obscuram esse coniecturam: & eas quæ bigis vehuntur, Nereidas esse: Thetin ex eis à Vulcano arma accipere: nam & virum illum non satis firmis apparere pedibus, & famulum eum forcipem tenentem sequi: quin & Centaurum illum Chironem esse dictitare, qui iam vitæ muneribus perfunctus ac in deorum numerum receptus præstò Achilli est, eius luctum leuaturus. In Iouis Olympij templo, aenei equi quos Cynisca dicavit, Olympicæ victoriæ monumentum, veris quidem equis magnitudine inferiores, locati erant in primo templi aditu ingredientibus ad dexteram. Herodes Atheniensis ætate Pausaniae in templo Neptuni Corinthij dedicavit equos quatuor inauratos, præter ungulas tamen quæ erant ex ebore. Hactenus ferè ex Pausania. Iam verò & apud Xenophontem legimus, fuisse extatæque olim Simonis de re equestri scripta, & ab eodem æneum equum Athenis in Eleusinio positum esse, & in basi calata opera & facta ipsius: quapropter apud Aelianum in nono Variarum vbi in vulgatis codicibus legitur: Cimonis equi aenei Athenis positi sunt, veris ipsius equis quàm simillimi, lego pro Cimonis, Simonis. Meminit eorundem Hierocles in hippiatricis cap. 1. his verbis: *Audiuisti de prisco illo Simone qui equitationis suæ modos & figuras in Eleusinio apud Athenienses sculpi curauit.* Tzetzes tradit, Gygem dum pasceret armentum,

*Hieronis
statue.*

*Phidolæ e-
qui.*

*Groconis e-
quus.*

*Hieronis e-
qui.*

*Pelopis e-
qui.*

*Centauri
imago.*

*Cynisca
equi.*

*Simonis e-
quus.*

*Equus à
Gyge inue-
tus.*

Bucephalus.

tum, inuenisse alicubi æreum equum conflatilem, in quo intus mortuus quidam reclinatus versatilem circa digitum annulum gestabat. Statuas Alexandri Macedonis Bucephali opus Phidiæ & Praxitelis è Græcia Romæ in Quirinali monte collocatas, cum & temporis & belli iniurijs penè interijssent, Sixrus Quintus restaurauit. Sub equo Phidiæ, nunc ibi hæc legitur inscriptio:

PHIDIAS NOBILIS SCVLPTOR AD
ARTIFICII PRÆSTANTIAM
DECLARANDAM, ALEXANDRI
BVCEPHALVM DOMANTIS EFFIGIEM
E MARMORE EXPRESSIT.

In eodem verò basi ad latus legitur subsequens inscriptio, qua & tempus, & author restauratio-
nis indicatur.

SIXTVS V. PONT. MAX.
SIGNA ALEXANDRI MAGNI, CELEBRISQVE
EIVS BVCEPHALI, EX ANTIQVITATIS
TESTIMONIO, PHIDIÆ ET PRAXITELIS
ÆMVLATIONE, HOC MARMORE AD VIVAM
EFFIGIEM EXPRESSA, A FL. CONSTAN-
TINO MAXIMO E GRÆCIA ADVECTA
SVISQVE IN THERMIS IN HOC QVIRINALI
MONTE COLLOCATA, TEMPORIS
VI DEFORMATA, LACERAQVE
AD EIVSDEM IMPERATORIS MEMORIAM
VRBISQVE DECOREM, IN
PRISTINAM FORMAM RESTITVTA, HIC
REPOLITI IVSSIT
AN. M. D. LXXXIX. PONT. IIII.

Sub Praxitelis equo scriptum est:

PRAXITELES SCVLPTOR AD PHIDIÆ
ÆMVLATIONEM SVI MONVMENTA
INGENII POSTERIS RELINQVERE
CVPIENS, EIVSDEM ALEXANDRI,
BVCEPHALIQ. SIGNA FELICI
CONTENTIONE PERFECIT.

Erat primò vterque equus ante ædes, quæ fuerè olim Cardinalis Vercelli, cum hisce inscriptio-
nibus.

OPVS PHIDIÆ. OPVS PRAXITELIS.

Equi sunt marmorei, cum viris seminudis lora tenentibus, miro artificio insignes. Sipontinus à Tyridate Armeniorum rege Romam delatos clarum esse ait, alij verò Constantino id tribuunt. Nunc monti inde nomen inditum: Caballinum namque vulgus Romanum dicit. Habemus autem & Philippi Macedonis epigramma in equi, bucephali fortè effigiem ex ære, libro quarto, sectione septima, quod tale est:

Ἰδ' ὡς ὁ πῶλος χαλκοδαίδαλα τέχνη
Κορωνίων ἔσκηε. δριμύ γὰρ βλέπων
Ἰφαιχενίξει, καὶ διηγεμώμενας
Κορυφῆς ἐδείρας ἐρίωκεν ἐς δρόμον
Δοκίω, χαλινὸς εἰς τις ἠνιοσρόφος
Ἐναρμόσοι γένυσι, κάπικεν τρῖσοι,
Ὅσος ποτος Λύσιαι πε, καὶ παρ' ἐλαιδας
Τὰ χ' ἐκδραμῆτα. τῆ τέχνη γὰρ ἐμπνέει.

*Porticus
Metelli.*

Velleius Paterculus Metellum Macedonicum scribit fecisse porticus duabus circumdatas ædibus sine inscriptione positis, quæ suo tempore Octaviæ porticibus ambiebantur, equestriumque statuarum tuumam, quæ frontem ædium spectabant, maximum tunc etiam eius loci ornamentum,
ex Ma-

ex Macedonia detulisse: eius autem turmę hanc causam referri. Magnum Alexandrum impe-
trasse à Lyfippo talium authore operum, vt eorum equitum qui ex ipsius turma apud Granicum
flumen ceciderant, expressa similitudine figurarum, taceret statuas, & sui ipsius quoque
ijs interponeret. Scholia in Aues Aristophanis referunt Athēnis in Acropoli stetisse equum
Durium cum inscriptione, *Cheredemus Euangeli filius Cæle natus dicauit*: erat autem is æneus
factus ad similitudinem Iliaci. Aristodemus teste Plinio bigas cum auriga fecit, & Pisicrates bi-
gę Pitho mulierem imposuit: Menogenes statuarius quadrigis spectatus est: Prælium eque-
stre ad Trophonij oraculum Eutychnes Lyfippi filius optimè expressit: item quadrigas Medę
complures, equum cum fiscinis. *Equestris utique statua* (inquit idem Plinius) *Romanam cele-*
brationem habent, ortosine dubio à Græcis exemplo. Sed illi cetetas tantum dicabant, in sacris victo-
res. Postea verò qui & bigis vel quadrigis vicissent. Vnde & nostris currus in his qui triumphauissent. Statua Ro-
Sernum hoc, & in his non nisi à diuo Augusto seiuges sicut & Elephanti. Non vetus & bigarum cele-
bratio in his qui prætura functi curru vecti essent per circum. Aliàs quoque equestrium statuarum
originem perquam veterem esse ait, cum faminis etiam honore communicato. *Clælia, n. statua*
est equestris, inquit, ceu parum esset ioga eam cingi; cum nec Lucretia, nec Bruto, qui expulerant
reges, propter quos Clælia inter obfides fuerat, decernerentur. Hanc primam & Horatij Coclitis
publicè dicatam credit: antè enim sibi ac Sibyllæ Tarquinium & reges ipsos posuisse, verisimile
esse: nisi Clæliæ Piso traderet ab his positam, qui vna obfides fuerant, redditis à Porfenna in
honorem eius. E diuerso Annium Fœcialem, equestrum, quæ fuerit contra Iouis Statoris ædem
in vestibulo Superbi domus, Valeriæ fuisse Publicolæ Consulis filiæ, eamque solam refugisse
Tiberinque tranauisse, cæteris obfidibus, quæ Porfennæ mittebantur, interemptis Tarquinij
insidijs, tradidisse. Hermolaus scribit, statuas mulierum equestris hippiades appellatus fuisse,
cuiusmodi (inquit) fuisse videntur Amazonum, quas mortalium primas equum scandere ausas
Lysia oratori creditur. Græpalus esse ait qui hippiades huiusmodi statuas per imperitiam pro
hippiades nominant. Meminit & hippiadum Plinius his verbis: *Pollio Asinius vt fuit acris ve-*
hementia, sic quoque spectari monumenta sua voluit: in ijs sunt hippiades Stephani. Quo loco Ia-
cobus Dalechampius hoc adiecit scholium: Rhodiginus legit, hippiades: quidam Hesperides:
alij Hippe: Chironis ea filia fuit. Aqueus Appiades, illasque interpretatur, Venerem, Palla-
dem, Vestam, Concordiam, Pacem, quarum simulacra ornandis Appiæ aquæ ductibus & forni-
cibus posita fuerunt. Ouidius:

Has Venus templis multo radiantibus auro

Læta videt lites, Appiad. sive dea.

Probabile tamen non est, Græcum sculptorem & in Italiam fortassis nunquam transgressum,
illas fecisse: nisi fortè statuas illas Appiadum dearum, Eutochi opera Romam aduectas ad Ap-
piæ aquæ ornamenta existimet. Hactenus Dalechampius. C. Iulius Cæsar equi sui quem ha-
bebat pedibus propè humanis, instar (id est signum) pro æde Veneris genitricis dedicauit, vt
tradit Suetonius. Fuit & Traiani equus celeberrimus, de quo Ammianus Marcellinus hunc in
modum scribit: *Constantinus cum urbem lustrans ad Traiani forum venisset, singularem sub om-*
ni celo structuram, habebat attonitus per giganteos contextus circumferens mentem. Omni itaque
spe huiusmodi quicquam conandi (ædificandi) æpulsæ, Traiani equum solum locatum in atrij medio,
qui ipsum principem vehit, imitari se velle dicebat & posse. Cui propè ætens regalis Hormisda à Per-
sida respondit gestu gentili: Antè (inquit) Imperator stabulum tale condi iubeto si vales: equus quem
fabricare disponis ita latè succedat, vt ille quem videmus. Aemilius Censorinus (referente
Plutarcho in Parallelis minoribus) Aegestæ vrbs Sicilia tyrannus, multis muneribus eos profe-
quebatur, qui inauditum aliquod tormenti genus excogitassent. Spe igitur lucri commotus qui-
dam Aruntius Paterculus, equum ex ære fabricatum ei dono dedit: ille autem muneris authorem
primum ibidem conclusit & emori fecit. Idem tauri similis inuentori Perillo Phalatri Agrigen-
tinus tyrannus fecit. Conradus Imper. occupata Neapoli, anno salutis millesimo ducentesimo
quingagesimo tertio, mœnia deiici, propugnacula solo adæquari voluit. In cathedrali templo
æneus equus absque freno antiquitatis monumentum spectabatur, ei frenum addi & hos versus
inscribi iussit:

Hactenus effrenis, domini nunc paret habenis

Rex demat hunc equus Parthenopensis equum,

In Circo Constantinopolitano Iulianus præfectus prætorio Orientis Iustiniani posuit statuam
equestrum, & aliam eidem posuit vrbs Constantinop. præfectus, vt legitur in quarto Græcorum
epigrāmatum. In eiusdem circi fornicum vertice quatuor fuisse æreos equos auro inductos legi-
mus apud Nicetam. Ismenius ex Chio asportatos fuisse ait. Equi illi ænei quatuor, qui cōpicrūtur
Venetijs supra ostiū D. Marci dicūtur fuisse in aurea domo Neronis. Ipsi verò Veneti Bartholom.

*Equus Du-
reus.*

Lib. 34.

Equestris

Statua Ro-

mana.

Clælia, n. statua

est equestris,

inquit, ceu parum esset ioga eam cingi;

cum nec Lucretia, nec Bruto, qui expulerant

reges, propter quos Clælia inter obfides fuerat, decernerentur.

Hanc primam & Horatij Coclitis

publicè dicatam credit: antè enim sibi ac Sibyllæ Tarquinium & reges ipsos posuisse, verisimile

esse: nisi Clæliæ Piso traderet ab his positam, qui vna obfides fuerant, redditis à Porfenna in

honorem eius. E diuerso Annium Fœcialem, equestrum, quæ fuerit contra Iouis Statoris ædem

in vestibulo Superbi domus, Valeriæ fuisse Publicolæ Consulis filiæ, eamque solam refugisse

Tiberinque tranauisse, cæteris obfidibus, quæ Porfennæ mittebantur, interemptis Tarquinij

insidijs, tradidisse. Hermolaus scribit, statuas mulierum equestris hippiades appellatus fuisse,

cuiusmodi (inquit) fuisse videntur Amazonum, quas mortalium primas equum scandere ausas

Lysia oratori creditur. Græpalus esse ait qui hippiades huiusmodi statuas per imperitiam pro

hippiades nominant. Meminit & hippiadum Plinius his verbis: Pollio Asinius vt fuit acris ve-

hementia, sic quoque spectari monumenta sua voluit: in ijs sunt hippiades Stephani.

Quo loco Iacobus Dalechampius hoc adiecit scholium: Rhodiginus legit, hippiades: quidam Hesperides:

alij Hippe: Chironis ea filia fuit. Aqueus Appiades, illasque interpretatur, Venerem, Palla-

dem, Vestam, Concordiam, Pacem, quarum simulacra ornandis Appiæ aquæ ductibus & forni-

cibus posita fuerunt. Ouidius:

Has Venus templis multo radiantibus auro

Læta videt lites, Appiad. sive dea.

Probabile tamen non est, Græcum sculptorem & in Italiam fortassis nunquam transgressum,

illas fecisse: nisi fortè statuas illas Appiadum dearum, Eutochi opera Romam aduectas ad Ap-

piæ aquæ ornamenta existimet. Hactenus Dalechampius. C. Iulius Cæsar equi sui quem ha-

bebat pedibus propè humanis, instar (id est signum) pro æde Veneris genitricis dedicauit, vt

tradit Suetonius. Fuit & Traiani equus celeberrimus, de quo Ammianus Marcellinus hunc in

modum scribit: Constantinus cum urbem lustrans ad Traiani forum venisset, singularem sub om-

ni calo structuram, habebat attonitus per giganteos contextus circumferens mentem. Omni itaque

spe huiusmodi quicquam conandi (ædificandi) æpulsæ, Traiani equum solum locatum in atrij medio,

qui ipsum principem vehit, imitari se velle dicebat & posse. Cui propè ætens regalis Hormisda à Per-

sida respondit gestu gentili: Antè (inquit) Imperator stabulum tale condi iubeto si vales: equus quem

fabricare disponis ita latè succedat, vt ille quem videmus.

Aemilius Censorinus (referente

Plutarcho in Parallelis minoribus) Aegestæ vrbs Sicilia tyrannus, multis muneribus eos profe-

quebatur, qui inauditum aliquod tormenti genus excogitassent. Spe igitur lucri commotus qui-

dam Aruntius Paterculus, equum ex ære fabricatum ei dono dedit: ille autem muneris authorem

primum ibidem conclusit & emori fecit. Idem tauri similis inuentori Perillo Phalatri Agrigen-

tinus tyrannus fecit. Conradus Imper. occupata Neapoli, anno salutis millesimo ducentesimo

quingagesimo tertio, mœnia deiici, propugnacula solo adæquari voluit. In cathedrali templo

æneus equus absque freno antiquitatis monumentum spectabatur, ei frenum addi & hos versus

inscribi iussit:

Hactenus effrenis, domini nunc paret habenis

Rex demat hunc equus Parthenopensis equum,

In Circo Constantinopolitano Iulianus præfectus prætorio Orientis Iustiniani posuit statuam

equestrum, & aliam eidem posuit vrbs Constantinop. præfectus, vt legitur in quarto Græcorum

epigrāmatum. In eiusdem circi fornicum vertice quatuor fuisse æreos equos auro inductos legi-

mus apud Nicetam. Ismenius ex Chio asportatos fuisse ait. Equi illi ænei quatuor, qui cōpicrūtur

Venetijs supra ostiū D. Marci dicūtur fuisse in aurea domo Neronis. Ipsi verò Veneti Bartholom.

Bartholo-
mei Statua.
Equali ar-
genti.
Li. 9. Epig.

Coglionio Bergomati equestrem posuere statuam ante aedes DD. Ioānis & Pauli. Argenteorum equulorū meminit Cicero oratione in Verrem sexta. *Equulos (inquit) argenteos, qui 2. Maximi fuerunt, aufert.* De aureo Volucris equi simulacro in operis exordio aliquid dictum est. Equum pro equestri statua dixit Martialis.

*Tam graue percussis in cudibus arare resultant,
Causidicum medio cum faber aptat equo.*

De fictilibus quadrigis ex Plutarcho inter auguria diximus: Eas fastigio Iouis templi impositas his verbis Festus Pompeius testatur. *Ratumena (inquit) porta à nomine eius appellata est, qui ludicro certamine quadrigis victor Hetrusci generis iuuenis à Veijs, conternatis equis excussus, Roma perijt; qui feruntur non antè constitisse, quàm peruenirent in Capitolium, conspectumq; fictilium quadrigarū, qua erant in fastigio Iouis templi, quas faciendas locauerant Romani Veienti cuidam artis figlina prudenti: qua in bello sunt recuperata, quia in fornace adeò creuerant, ut eximi nequirent: idq; prodigium portendere videbatur, in qua ciuitate ea fuissent, eam futuram potentissimam.*

N V M I S M A T A.

Syracusa
symbolum.

VIX putem quid aliud frequentius equo in nummis antiquorum expressum conspici. Eos primò recensebo quos Hubertus Goltzius cum ex Sicilia, tum ex magna Græcia summa diligentia, laudeq; collegit. Syracusanorum aliquot nummos exprimit, qui ab vna parte caput ostendunt Arethusæ nymphæ, postea in fontem sui nominis conuersæ, vrbis videlicet Syracusanæ Symbolum: ab altera quadrigā, vel bigā, Olympici vel alterius sacri certaminis victoriæ typū: id quod ipsius etiam Victoriæ imago coronā victori porrigentis indicat. Aerea sunt istiusmodi numismata. Primum eorum à dextra parte Arethusæ caput habet, corona decoratū spicea (quare Cereris etiam esse creditur,) & quatuor circumdatum piscibus, quos Delphinos esse Goltzius iudicat, non ineptè; maritimam enim vrbem esse indicant, & piscibus abundantem, sicut spicea corona soli vbertatem: à sinistra vir est quadrigæ insistens, equos ad cursum impellens, sinistra nempe habenas tenens, dextra flagellum quatiens: supra equos volitat, vel in ære suspensa heret Victoria coronam herbaceam (lauream fortè) vtraque manu porrigens, aut capiti victoris imponere satagens: Sub equis scriptum est ΣΤΡΑΚΟΣΙΩΝ. Sub his verò literis thorax militaris, & è dextro eius latere quadrangulum quid, cuius interpretationem non inuenio, nisi fortè idem indicet quod pentagonum in numo quodam Poseidonix, de quo suo mox loco: à sinistro latere icon conspicitur auis, anseris fortè aut potius cygni, quæ in secundo numo feliciter expressa est, qui cum præcedenti idem esset: nisi Arethusæ caput nullis exornatum esset spicis, præterea supra id caput eadem literæ ΣΤΡΑΚΟΣΙΩΝ, quæ in præcedenti sub equis erant scriptæ, hic legerentur: Piscis item qui sub collo est, inscriptum habet ΚΙΜΩΝ. Tertius numus caput Arethusæ ostendit velata fronte; retrò verò capillis inuolutum est quid rotundum pilæ specie, vnio fortassis maximus. Sub ipsis equis spica est triticea admodum feliciter expressa. Supra capitis verticem scriptum est ΣΤΡΑΚΟΣΙΩΝ. Ita & in quarto, sed in hoc caput galea indutum est aperta, nam in medio manifesti sunt capilli. In anteriori galeæ parte picta est stella sex radiorum. Sub capite scriptum est, ΕΥΜΕΡΟΣ. Ab altera numi parte sub ipsis equis, icon conspicitur vel Tritonis vel Neptuni, infernis partibus ab umbilico in piscem desinentis, sinistra manu per humerum sinistrum tridentem ferentis: dextra verò hæc indicantis literas ΕΥΘ. Quarum quod equidem sciam nemo hæctenus explicationem attulit: cæterum quid si interpretemur ΕΥΘΥΣ id est rectus, vt recta via equos quibus Neptunus præest, currere & aperta insinuet. Equos in hoc numo ad cursum impellit vir alatus, qui haud dubio ipsius victoriæ typus est; cum tamen hæc etiam volitans virum ipsum coronare satagat. In quinto numo capilli Arethusæ magis quàm in cæteris sunt dispersi: & in hoc biga est, non quadriga vt in cæteris: Retrò virum equos impellentem scriptum est ΣΤΡΑΚΟ, sub ipsis verò equis ΣΥΩΝ. Sextus ac postremus primæ tabulæ numus caput ostendit, in quo collecti & reuincti sunt capilli. Caput cingit ambitq; inscriptio ΣΤΡΑΚΟΣΙΩΝ. Sub quadriga quæ est ab altera numi parte, Neptuni vel Tritonis picta est icon, partibus inferioribus ab umbilico non in vnum, vt in quarto numo, sed in duos pisces desinentis: dextra per dextrum latus humeri tridentem fert, sinistra per sinistrum humerum lanceam vel simile quid, cui affixus piscis est. Ante Neptunū depictus est astacus vel gāmarus, legunturq; hæc literæ, ΕΥΘ. In nono secundæ tabulæ numo ab vno latere eiusdem, ni fallor, Arethusæ caput est, collectis capillis & ab vtraq; capitis parte delphinus, & infra scriptū est ΣΤΡΑΚΟΣΙΩΝ. Ab altero latere biga est, cū Victoria ferrū vitæ porrigente & infra bigā duo alij delphini. Decimus ac postremus huius tabulæ numus caput demon-

demonstrat Arethuse vel potius Cereris spicis decoratum, cum eisdem literis ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. ab alia parte victoria bigæ insitens equos agit: supra quos fulmen pictum est, infra tritici spica, mox etiam legitur ΕΠΗΚΕΥΑ. Tertia tabulæ numo quarto caput est Iouis Eleutherij siue Liberatoris, vt titulus ipse indicat, qui caput ambit, ΖΕΥΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ. ab alio latere equus anterioribus pedibus erectis, retrò quem scriptum est ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. In quinto eiusdem tabulæ caput est bifrons. Goltzius conijcit Alpei & Arethuse fontium esse. Ante vnam frontem scriptum est ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. ante alteram duo delphini picti sunt: ab altera numi parte currentis equi icon est, supraque ipsum conspicua est spica, & infra sub eius ventre hæc litera Ν. Sextus in hoc ordine numus eandem quidem habet capitis iconem, eandemque inscriptionem, sed vnicum tantummodo piscem: & in hoc equus anterioribus pedibus erigitur, habetque similiter supra spicam, sed litera caret. In secundo quartæ tabulæ numo Victoria flagello equos biuges ad cursum incitat, sub quorum anterioribus pedibus scriptum est ΜΙΔ sub posterioribus atque ipso bigæ ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Quartus dimidium insculptum habet Pegasus, & ab alio latere Arethuse caput compactis capillis, quatuor circumdatum delphinis cum eadem inscriptione ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. Septimus verò & octauus pegasus integrum, & galeatæ Palladis caput, sed in septimo Palladis galea cristata est, in octauo crista caret, sed supra caput appictus est delphin, retrò verò gallus gallinaceus, & anteriori in parte est inscriptio ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ. quæ in septimo est supra pegasus & infra eum tria femora siue crura, quæ sunt Siciliae typus; tria nimirum indicant promontoria, Lilybæum, Pachynum & Pelorum, vnde Sicilia Trinacria dicta est. Nonus huius ordinis, necnon & decimus Palladis & Pegasi quoque imagines habent expressas, sed Pegasus posteriori in parte desinit velut in asperum aut aculeatum serpentem, & in nono galeam Palladis oleaginea ambit corolla, qua decimus numus caret, sed in hoc antè & retrò pictus est delphin, & supra scriptum ΣΥΡΑ, & sub huius numi pegaso tria illa etiam picta sunt genua: quæ in nono non sunt. In Leontinorum quodam æreo numo, qui septimus est ordine in quinta tabula, in quo ab vna parte rictus Leonis est & circum eum quatuor frumenti grana fertilitatis argumento, & inter hæc sparsæ leguntur hæc literæ, ΛΕΟΝΤΙ. ab altera parte eques equo insidens sine ephippio, & sine stapedibus: sub quo scriptum est, ΩΔΥΠ. forsan Ωδύπυς. Catanenses duos quoque habuere numos, in quibus ab vna parte Apollinis laureati caput est, ab altera quadriga cum volante Victoria certantisque cursu ceu iam victoris coronam capiti impositura, In hoc tamen inuicem differunt, quòd in vno erecta conspiciatur columna, vel meta fortassis, qua alter caret. In vtroque sub ipsis equis scriptum est ΚΑΤΑΝΙΩΝ. & sub his literis piscis conspicitur, qui in priori delphin est, in altero longè diuersus & quantum ex pictura iudicare licet, fluuiatilis. Termitani duos quoque numos excudere similes planè cum primo & tertio Syracusanorum, nam ab vna parte Arethuse caput habent & quatuor delphines id ambientes, & ab altera parte quadrigam cum Victoria fertum victori porrigente: Vtrique inscriptum est ΘΕΡΜΙΤΑΝ. in priori supra caput Arethuse: in secundo sub ipsis equis. Selinontinorum tres sunt numi, quibus biga insculpta est, cui Diana & Apollo insunt, sed alter eorum arcum tendit ceu iaculaturus, alter flagello equos ad cursum impellit: ab altera parte Hercules Aesculapio sacrificans, dextra patellam, sinistra ramulum, (oleagineum aut myrteum esse iudicat Goltzius, mihi potius lauri videtur,) tenens. A dextro Herculis latere ara est Aesculapij cum gallo gallinaceo, quæ in primo & tertio ignem ostendit accensum, quod in secundo non fit. A sinistro taurus sacrificandus aræ alteri insitit, quæ in primo & tertio rudis est, sed in tertio ramulis eiusdem arbuti exornata: in secundo quatuor innititur columnis: ab eodem latere selini id est apij expressum est folium, quod vrbi, fluuioque eam præter fluenti dedit nomen. In tertio verò numo ab eodem latere est tetragonum, salutis fortassis signum, pro eo enim alias pentagonum pingitur. In prima titulus ΣΕΛΙΝΩΝΤΙΩΝ scriptus est iuxta Herculem; in secundo iuxta equos, in tertio vtrouque. In secundo ante Herculem scriptum est ΣΑΨΥΗ. Himerensium bina sunt numismata: in quibus ab vna parte Minerua Herculi sacra operatur, ipse verò Hercules in fonte siue in thermis Himerensium sese abluit: ab altera parte insidenti bigæ Victoria coronam porigit, quem Ergotelem esse Goltzius annotauit. Vtrique subscriptum est ΙΜΕΡΑΙΩΝ. sed in priori sub ipsa Pallade, in secundo sub equis. Gelæ vrbis ab eiusdem nominis fluuiio denominatæ aliquot dantur numi equorum imagine insignes & bouis humana facie, Minotauri videlicet, cuius typo originem suam ad Cretenses referre feruntur. Primus ab vno latere Minotaurum habet & subscribitur ΓΕΛΑΣ. ab altero equitem equo anterioribus pedibus elatis insidentem, qui sinistra frenum regit, dextra iaculum vibrat: subscriptum est ΙΕΡΩΝΟΣ. Alter similiter Minotaurum habet, & inscriptionem ΓΕΛΑΣ. Ab altera parte etiam equitem equo insidentem currenti & ad velociorem cursum flagello impellentem. Tertius, quartus, & sextus trigam habent insculptam:

Siciliae typus.

Leontinorum numus.

Catanensium numi.

Termitanorum numi.

Selinontinorum.

Himerensium numi.

Gelæ vrbis numi.

sed in tertio columna conspicitur altitudinis eximiae, quam metam esse iudicio: subscriptum est IEPQNOS . Quartus supra Minotaurum præter inscriptionem, ΓΕΛΑΣ , frumenti granum habet: ab altera parte inscriptio est IEPQNOS . & Victoria equos agitat, & à Victoria volante corona ei porrigitur. Sub ipsa triga pectinis auriti icon est: supra inscriptum est IEPQNOS . In utroque Emporitarum numo Pegasi icon est: in primo integer cum subscriptione EMΠΟΡΙΤΩΝ : in altero dimidius tantum pingitur, cui idem titulus circumscriptus est: sed in priori caput expressum est Cereris seu potius Arethusæ tribus circumdatum delphinis: in altero duo trianguli, in quorum supremo trium femorum (quorum modò meminimus) icon est, in altero bini delphini expressi sunt. His numis addit Goltzius tres alios, incertorum populorum, quorum bini priores eiusdem Arethusæ caput habent, tertium Palladis, galeatæ & cristatæ: omnes verò equi caput collo tenus felicissimè expressum. Priores duo ab equi latere expressam habent palmam cum literis Punicis: sed in primo retro caput Arethusæ trium femorum icon est: in secundo à piscibus circumdatum est. In tertio ubi Palladis icon est, scriptum est ΚΟΡΑΣ . Pingit deinceps etiam Gelonis, Hieronis & Dionysij aliquot nummos equorum imaginibus decoratos. Gelonis duo sunt, totidem Dionysij, Hieronis tres. Prior Gelonis numus ab vna parte impressum habet Gelonis effigiem, ab altera bigam, cui Victoria insistens equos impellit: & supra scribitur ΣΤΡΑΚΟΣΙΟΥ : infra ΓΕΛΩΝΟΣ . Alter numus eandem Gelonis habet iconem sed laureati: & ab altera parte bigæ insistit auriga, fortassis idem Gelo & equos flagro agitat: præter eosdem titulos sub ipsis equis trium femorum imago est. Huic planè similis est secundus Hieronis numus altero loco expressus, sed tria illa femora hic desiderantur: primus Hieronis quidem etiam habet imaginem, sed à latere sinistro præterea appicta est corona cum adnexa ei fascia & ab altera parte eques equo singulari decurrens lanceamque dextra ferens. Vtrique subscriptum est IEPQNOS . Tertius eandem quoque habet bigam & eandem inscriptionem, sed præterea stellam radiorum sex & à tergo illius qui equos agitat hanc literam H. ab altero latere caput Cereris vel Arethusæ spicis exornatum frumentaceis & retrò id papaveris fructum. In priori Dionysij numo ab vna parte palma picta est cum suis adjacentibus fructibus, & cum literis quibusdam Punicis: ab altera parte equus anteriori tantum parte expressus, quem Victoria in aere suspensa coronare satagit. Ante equum frumenti granum est: retrò scriptum est ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ . Alter ab vna parte habet Martis caput galeatum & cristatum, ab altera equi frenati caput tantummodo cum collo, cui subscriptum etiam est ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ . & retrò collum frumenti spica est. Vterque præterea tria illa femora habet & hanc in super literam Σ . In Sinuessanorum quodam numo ab vna parte barbati viri caput est, Iouis fortè: ab altera Neptunus trigæ insistit, sinistra tridentem ferens, dextra equos regens: sub quibus scriptum est ΣΙΝΥΕΣΣΑΝΩ . Goltzius conijcit Sinuessanos victoria aliqua nauali potitos istiusmodi numum, in quo Neptunus tridenti suo insignis triumphali curru fertur, cussisse: aut certè eundem ipsis pro deo tutelari cultum fuisse. Axuritanorum numus quidam ab vno latere caput ostendit Iouis imberbis laureati, & sub eo fulmen, ante verò faciem tres literæ ΟΟΟ . ab altero Iouem in quadriga laureatum, dextra fulmen ferentem, sinistra equos impellentem: sub quibus delphinus est, & sub hoc rursus scriptum ΑΧΥΡ . Eiusdem, ni fallor, imberbis laureatique Iouis caput, & retrò id tria femora expresserunt in quodam numo Sueffani, sed ab altera eius parte equitem defultorem palmam dextra ferentem, argumento victoriæ defultorijs equis in Olympicis aut alijs sacris certaminibus obtentæ. Calenorum utrumque numisma galeatæ ac cristatæ Palladis iconem habet, sed in vno appictus est ramulus oliuæ, in altero poculum auritum; & triangulum. Hic Victoria insistit bigæ & subscribitur CALENO . illic trigæ & subscriptum est ΚΑΛΕΝΙΤΩΝ . Equi caput hinnientis in primo Nucerinorum numo pulcherrimè expressus cernitur: Inscripção est ΝΟΥΚΕΡΙΝΩΝ . Alter equum habet integrum cum eodem titulo: inter equi pedes pentagonum est, siue salutis signum quinquangulum. Vterque caput habet Apollinis. Poseidoniatæ urbis suæ originem ad Ποσειδωνία , id est Neptunum referentes, inter alios numos, vnum etiam aureum fecerunt cum equi imagine, qui ei deo sacer habebatur. Equus est dimidius, & supra eum scriptum est ΠΟΣΕΙ . Ab alio latere tetragonum duplex, & inter utrumq; scriptum ΠΟΣΕΙΔΩΝΙΑΤΑΝ . in minori folium conspicitur vitis, vini vbertatis vel bonitatis symbolum. In Hyelensium siue Veliensium numis ab vno latere Palladis galeatæ caput, ipsaque galea varijs ornata symbolis, pegaso, grypho, sphinge: ab altera Leoceruum conficiens, cum inscriptione ΥΕΛΗΤΩΝ . Bini Brutiorum numi impressam habent Olympicam bigam. Prioris equi impelluntur ab alata victoria, & sub eis scriptum est ΒΡΕΙΤΙΩΝ . alterius à Ioue dextra fulmina, sinistra sceptrum habenasq; tenente: sub equis aquila est alis passis, & sub hac similiter scriptum est ΒΡΕΙΤΙΩΝ . Prior numus ab altera parte caput habet Apollinis laureati: alter Victoriæ: Acherontinorū elegantissimus numus ab vna parte Niciā equitem ostēdit postratū pugilem vel hostē prementē vel

hasta conficientem, forsan in equestris alicuius victoriae symbolum; cum subscriptione ΝΙΚΙΑΣ.
 ab aduersa Iupiter expressus cernitur, & circumscriptum est ΑΧΕΡΩΝΤΙΝΑΝ. Mamerti- *Mamerti-*
 norum quidam numus in aduersa parte Martis laureati caput habet, in auersa militem dextra *Mamerti-*
 equum ferocientem demulcentem, sinistra gerentem hastam cum inscriptione, ΜΙΑΜΕΡΤΙ- *Mamerti-*
 ΝΩΝ. Salentinorum numus aureus caput habet Palladis cono & crista insignis, in cuius galea *Salentino-*
 vertice Pegasus elegantissime est expressus: item quatuor delphini caput ipsum ambiunt: ab al- *rum.*
 tero numi latere statua equestris, quæ cuius sit, Golzius incertum esse ait, nisi (inquit) Messapij
 aut Iuicetij qui Oenotrio fratri hæc regiones olim tenuit, eam esse opinari liceat: aut tutelaris
 alicuius numinis nobis incogniti. Inter equi pedes scriptum ΤΕΛ. ante eum ΣΑΑΝΤΙΝΩΝ.
 Tarentini quod à Tarante Neptuni filio originem urbis suæ trahi crederent, eum in omnibus fe- *Tarentino-*
 ræ suis numis depinxerunt, & præterea equitem singulari equo decurrentem, qui Phalantus est *rum.*
 se creditur, coloniae conditor, necnon & delphinum, quod fama esset eum naufragum apud
 Crissæum sinum in litus à delphino euectum. Prior itaque numus Tarantem ostendit delphino
 vectum & galeam utraque manu tenentem cristatam. A tergo scriptum est ΤΑΡΑΣ. Sub del-
 phino ΚΑΑ. Ab altera parte eques hastatus singulari conspicitur equo decurrere & sub equo scri-
 ptum est ΚΑΑΝ. forte κλανος. Secundo in humo Taras delphino insidens, dextra vuam, vini
 Tarentini præstantiæ symbolum, sinistra clauam tenet, propterea quod Phalanthus octauus ab
 Hercule numeraretur. A tergo appictus est serpens Aesculapij. Infra scriptum est ΤΑΡΑΣ. In
 auersa parte Phalanthus eques cum scuto procurrans, in quo delphinus depictus est. Partim à
 tergo Phalanti, partim sub equo leguntur hæc literæ ΖΩΑΩΡ. Tertius eorundem numus ab
 vno latere Phalantum ostendit cum spiculo deorsum vibrato decurrentem equo, cum his sub eo
 literis ΑΓΑ. ab altero Tarantem insidentem delphino, utraque manu galeam tenentem, cum
 duabus hinc inde stellis octo radiorum, & inscriptione ΤΑΡΑΣ. In quarto ab vna parte Phalan-
 thus eques cum clypeo & spiculo virum nudum & prostratum equo proculcat, Opim puto Peu-
 cetiorum regem, qui à Tarentinis, cum in eos arma vertisset, occisus est. Ab altera Taras dextram
 extendit, sinistra clypeum gerit, genu verò dextro delphini tergo incumbit. Præter titulum
 ΤΑΡΑΣ. etiam scriptum est ΣΟΠ. forsan Ζώπυρος. In quinto numifinate Taranti victoria co-
 rollam porrigit dextra, ipse sinistra clypeum cum duobus fereas spiculis delphino insidet in ma-
 ri natanti. In ipso clypeo leguntur duæ hæc literæ ΙΩ. forsan Ιωφωρ. Ab altera parte Phalanthus
 cum claua in sinistra, & alius cum spiculo equites decurrunt. Inscriptum est numo huic ΖΗΝΩ-
 ΦΙΑΑ. Sextus numus Tarantem delphino insidentem habet, per humerum dextra ferentem
 tridentem, sinistra clypeum, in quo pegasus pictus est. Sub delphino astacus est vel gammarus,
 à tergo scriptum ΤΑΡΑΣ. à fronte ΝΕ. forsan Νέλιος. Ab aduerso latere Phalanthus equo pro-
 currens dextra clauam, sinistra hinc vibrat spicula. Infra scriptum est ΣΑ. fortassis Σαμαγόρας.
 Septimo Phalanthus exprimitur stans, sinistra hastam & clypeum, dextra equum tenet. Ante
 equum litera hæc conspicitur Τ. fortè Τύφωνος. Ab altero latere Taras delphino in mari natanti
 insidens dextra tridentem, sinistra scutum ostendit, præter ΤΑΡΑΣ. legitur etiam litera Α. for-
 sitan Απολλόφανς, sic Απολλόφανς Τύφωνος. In octauo numo ostenditur idem Phalanthus
 equo decurrens cum spiculo, cui victoria superuolitans lauream capiti imponit. A tergo literæ
 sunt Punicæ, inscriptum est ΚΑΑ. Ab alia numi parte Taras insidet delphino, dextra delphi-
 num, sinistra tridentem gerens. A tergo appictus est cancer, & sub eo scriptum ΝΕ. & sub del-
 phino ΤΑΡΑΣ. Nono Taras delphinum equitans dextra tridentem vibrat, sinistram fascia
 habet obuolutam. A tergo expressa est noctua: Infra scriptum ΤΑΡΑΣ. A tergo scriptum ΣΥ.
 fortè Συσαδος: infra ΑΥΚΩΝΟΣ. Eadem equestris Phalanti statua similiter lauream equi ca-
 piti impositura exprimitur decimo numismate, sed sub equo scriptum est: ΕΥΚΛΕΔΗΣ.
 Et Taras ab altera latere delphino inequitans, dextra fert capricornum, sinistra tridentem; à si-
 nistris quippiam alæ auium similitudine expressum est: & inscriptum ΤΑΡΑΣ. Undecimum
 numisma Tarantem ostendit insidentem delphino natanti, dextra cochleam, sinistra habentem
 tridentem, à tergo est Herma quadratus cum capite humano, inscriptum ΤΑΡΑΣ. Ab altera
 parte victoria volitans siue in aere suspensa Phalantum equitantem laurea condecorat, & ipse
 etiam lauri ramulum dextra extendens porrigit. Infra scriptum: ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΗΣ. Duode-
 cimo Phalantus ipse lauream equi cui insidet, capiti impositurus conspicitur: & inscriptio est:
 ΖΩΝΕΥΜΗ. Taras verò ab alia parte delphinum equitans, buccinam dextra tenet. Ab utroque
 eius latere stella est, telæ araneorum specie. A tergo scriptum est ΠΟΛ. fortè Πολύμηδων. infra
 Ταρας. Decimotertio Taras delphino insidens dextra gerit tripodem: & à tergo scriptum est
 Ταρας. sub delphino Τας. Altera numi pars cum præcedenti eadem, sed à tergo equitis scriptum
 est Σα. sub equo Αρεθας. Est & eadem planè decimiquarti pars aduersa, sed à tergo equitis scri-
 ptum ΖΩ. sub equo Σωθεις. & Taras ab altera parte delphino insidens dextra buccinam, sinistra

Arpanorū
numi.

cornucopiam tenens, & à tergo appicta est lacerta; infraq; scriptum T A P A Σ. Arpanorum tria numismata equus exornat. Duo priora ab vna parte caput Cereris spicea corona coronatum cum inscriptione: A P Π A N Ω N. ab altera equum currentem habent, & sub utroque equo scriptum est Δ A Ξ O T. ceterum in vno appicta est cristata galea, qua alterum caret. Vtrumque stellam

Pisaurēsiū.

habet ordo radiorum, (Hesperum puto,) sub qua in vno Lunæ crescentis expressa sunt cornua. Tertium equum tantum ostendit cursu incitatum, cum inscriptione A P Π A N Ω N. ab altera parte taurum cornupetam, sub quo scriptum est, Δ A Ξ O T. In quodam Pisaurēsiū numo ab vna parte equus conspicitur Neptuni alatus, sed posteriori parte in piscem degenerans cum inscriptione Π I Σ A T P I Ω N. ab altera Neptunus delphino insidens, vibrat tridentem: à tergo eius scriptum est: X Λ Η Δ. sub delphino appictus est pecten marinus. In Romanorum numis

Romanorū
numi.

quibusdam equus quoque expressus conspicitur, quos non multum antiquos arbitratur Pierius Valerianus, esse verò velut monumentum quoddam rei bene gestæ; quandoquidem bello Punico, quod cum Hannibale gestum est, cœperint aliquando Romani etiam equis superiores esse, cum prius robur eorum omne in legionibus consisteret. Sanè Virgilius rem tãtam haud quaquam reliquit indictam, cum de Marcelli laudibus ita cecinit:

Romani vñ
cere.

*Hic rem Romanam magno trepidante tumultu
sistet, equis sternet Pœnos.*

Aburia fa-
milia nu-
mi.

Goltzius tres istiusmodi numos depinxit: quorum priores bini equi caput ostendunt ab vna parte cum inscriptione R O M A N O. ab altera caput Palladis galeatæ & cristatæ. Tertio equus expressus est integer perniciousiter procurrens, & supra ipsum stella plurimorum radiorum: & ab alio numi latere caput laureatum, cum eadem inscriptione. Longè ab his diuersum numum Romanum pinxit Gabriel Symeonius Florentinus in illustrationibus suis antiquorum epitaphiorum: qui videlicet ab vna parte galeatæ mulieris (Victoriæ forte alata enim est galea, ipse Romæ typum existimat,) caput est, & retro eam vas auritum, antè vero signum crucis: ab altera parte auriga flagro equos quadrigæ insistentis ad cursum impellit: subscriptum est ROMA. Istiusmodi numos quàm plurimos eosdemque Romanos pinxit Fuluius Ursinus: quorum duo sunt Aburiæ familiæ, in quibus ab vna parte idem expressum caput est, sed inscriptas habent has literas G E M. forte Geminus aut Gemellus: ab altera parte quadriga est: sed in priore miles galeatus dextra lanceam gestat, sinistra equos impellit, sub quibus scriptum est, C. ABVRI. & sub his literis ROMA. In altero scriptum est M. ABVRI. ROMA. & Apollo (radiatum enim caput est) quadrigæ insistentis equos flagello vrget ad cursum: Acilia familia duos cudit numos, qui ab vna parte

Acilia.

quadrigam habent, ab altera caput similiter galeatum atque alatum: sed in priori scriptum est retrò caput B A L B V S; caputque corona laurea (Fuluius myrteam esse ait, quod mihi ob foliorum magnitudinem non videtur,) cingitur. Quadrigæ ab altera huius numi parte insistent viri duo, quorum alter equos flagello concitat, alter spiculum manu detinet: Inscriptum est M. ACILI. In secundo circum caput scriptum est M. ACILIVS. M. F. equos verò vrget miles scutatus, & sub equis scribitur, R O M A. Aeliæ familiæ numi sunt duo cum eodem capite ab vno latere, ab altero equites hastati duo simul directis procurrentes lanceis: priori subscriptum est P. PAETVS, & subtus R O M A. alteri C. AI. R O M A. In Aemiliæ familiæ numis qui sunt quinque, equorum pictura est. Prior eorum cusus est à M. Aemilio Scauro in eius ædilitate; ab aduersa parte habet camelum & à latere eius mulierem sedentem sinistra habenas, dextra lauri ramulum tenentem. Supra scriptum est: M. SCAVR. AED. CVR. in medio, Ex S. C. infra R E S A R E T A S. Ab hoc autem rege, Arabisque obsessam Hierosolymam acceptis ab Aristobulo quadringentis talentis liberavit. In auersa parte retrò aurigam quadrigam moderantem & equos impellentem scriptum est CAPVT. supra P. HVP SAEVS. AED. CVR. infra C. HVPSAE. COS. PRAEIVER. Intra equorum pedes appictus est scorpius. Secundus numus ab aduerso latere mulieris laureatæ, (Romæ typum puto) iconem habet: Margarita ex aure pendet, & collum margaritis exornatam. Ante eam scriptum R O M. Ab alia parte numi statua equestri ponti superimposita, cum inscriptione, M AEMILIO. Fuit quidem M. Aemilius Lepidus consul cum L. Volcatio Tullo anno DCXVII. sed incertum (inquit Fuluius) denarij inscriptio ad huncne pertineat, an ad alium huius familiæ eodem affectum prænomine: illud certè constat Lepidi pontem qui antea Sublitius dictus est, à Lepido questore, cuius meminit in Numa Plutarchus, lapideum factum, hoc in denario impressum esse, statuamque equestrem illi hac de causa, vel Lepido alicui ob rem bene gestam à Senatu decretam, impositam esse. Nec enim crediderim equestrem statuam indicari, quæ cum trophæo in duobus, qui sequuntur, denarijs impressa est. Eam enim ad M. Lepidum qui Pontifex Maximus fuit, ac bis consul, referendam arbitror: cuius meminit Valerius Maximus lib. 3. cap. 1. iisdem ferè verbis, quibus denarij inscripto exarata est, nisi quòd pro interemit, habet denarius literam, O,

Aelia.

Aemilia.

quam

quàm interpretor, occidit. Hæc ille. Tertius itaque numus ab vno latere statuam ostendit equestrem, quæ dextra gerit bidentem: inscriptio M. LEPIDVS. ab altero caput galeatum, & ante id cratera. Quartus idem quidem ostendit caput, sed retro id corona conspicitur laurea: ab altero etiam latere eadem est statua, & subscriptum similiter, M. LEPIDVS. Sed circumscriptum est, AN. XV. PR. H. O. C. S. id est, Anno ætatis suæ decimoquinto prouocatus, vel prouocatum, hostem occidit, ciuem seruauit. Quintus ac postremus huius patriciæ familiæ numus (de ijs loquor, in quibus equi pictura cernitur, nam aliàs sunt quàm plurimi) ad eundem M. Lepidum Pont. Max. triumuirum reip. constituendæ pertinet, necnon ad ædilitatē eiusdem: nam ab vna parte Lepidi ostendit caput pontificali habitu velatum, necnon ampullam ac lituum, auguratus ipsius indicia; ab altera parte eques defultorius equos flagello viget; a tergo picta est corona laurea siue trophæum inscriptum P. SEPVLLIVS MACER. Quin defultorius iste eques ad Lepidi ædilitatem spectet, dubitari (inquit Vrsinus,) non potest, in qua ludos in Circo exhibuerit. Potest etiam ad vrbanam eius præturam pertinere, in qua ludos Apollinares in Circo fecerit. A Spurio Afranio cusus numus ab vna parte caput ostendit galeatum alatumque ab altera bigam cui victoria insistens equos impellit: Inscriptum S. AFRA. ROMA. Alter L. Afranij est, illius qui in Hispania Pompeij legatus fuit, id quod multis argumentis colligit Vrsinus, primùm quod Græcè Afranij in eo nomen quatuor literis, ΑΦΡΑ. expressum est, Hispaniamque prouinciam in qua cusus denarius fuit, à Græcis habitata olim fuisse ex Plinij lib. 4. cap. 20. constat: deinde, quod nummus is, Romani argentei denarij pondus habet, & in eo Hispanæ monetæ symbolum eques signatus est, cuiusmodi cùm in alijs multis, tum in vno aereo in quo equiti huiusmodi, HISPANORVM, titulus subiectus est, notatum (inquit) animaduertimus: postremò quod Varronis quoque denarium, qui & ipse Pompeij legatus in Hispania fuit, iisdem ferè literis inscriptum vidimus, quibus notati nonnulli circumferuntur, qui cùm Petreij, vel Afranij sint, falsò Hannibali, & Magnoni, alijsuè Carthaginensium ducibus ab imperitribuuntur. Eadem autem in eis equestri statua & Hispani dei imago expressa est. Sub hac Afranij statua equestri literæ leguntur peregrinæ; Punicæ ni fallor. Annæ familiæ denarius prior ab vna parte bigam habet cum inscriptione, C. TARQVITI. P. F. ab altera parte C. ANNICAPUT: cui circumscriptum est, C. ANNI. T. F. T. N. PROCOS. Ex S. C. Altero idem caput sed galeatum expressum est & similiter circumscriptum: sed retrò est caduceus, antè lances ad pacem, & iustitiam significandam: ab altera parte victoria trigam moderatur: Inscriptum est, L. FABII. F. HISP. Tertius numus cum præcedente planè idem esset, nisi inscriptio variaret: nam supra equos scriptum est, HISP. Q. sub eisdem L. FABII. F. Trium qui extant Atestiæ familiæ denariorum prior ab vna parte quadrigam habet, & qui equos concitat, altera manu nescio quid sceptri figura gestat: sub equis scribitur: L. ATESTI. & mox, ROMA. ab altera parte Galeatæ alataeque fæminæ (Victoriæ) caput est, & retrò scriptum GRAC. Secundus equites binos ostendit, spiculum hastamve ferentes. Appictus est canis: supra vtriusque equitis caput exigua expressa conspicitur stella, Castorem, & Pollucem arbitror. Infrà scriptum, ROMA. ab aduerso latere caput Victoriæ, & retrò scriptum, C. ATESTI. Tertio idem etiam expressa Victoria est, & retrò eam canis: ab altero latere iisdem equites, sub quibus scriptum, C. ATESTI. & mox, ROMA. Inter numismata Aquiliæ gentis, duo sunt, in quibus M. Aquilij triumviri caput triumvirali ornamento condecoratum expressum est; quorum alterum ab altera parte bigam habet, & supra equos crescentis lunæ icon conspicitur, atque insuper aliquot stellarum. Sub equis est scriptum, M. AQVIL. & mox, ROMA. Alterum verò ostendit trigam sed loco aurigæ thensam ferentem: Inscriptum est, CAESAR AVGVSTVS. Sub equis, S. C. Pertinere videtur, ad Augusti triumphum aliquem, vel ad Armeniacam eius victoriam. Atiliæ familiæ nummi ab vna parte insculptum habent caput alatum galeatumque Romæ typum, sed primum equites lanceatos binos, cum inscriptione, M. ATIL. & mox, ROMAE. secundus victoriam biuges moderantem, cui subscribitur, C. ATIL. & mox, ROMA. Ita & in tertio Victoria equos concitat, sed subscriptum est, SAR. Biga quoque in Aureliæ familiæ duobus numis depicta est, sed in priori trahitur à Centauris, qui dextra vibrant gladium, sinistra ferunt lauri ramum. Sub equis scriptum est, M. AVRELI. & mox, ROMA. ab aduersa parte caput habet Victoriæ, mulieris scilicet galeatæ & alatae, cum inscriptione COTAE. In altero retrò caput scriptum est ROMA. antè, M. AVREL. Auersa parte bigam moderans dextra spiculum, sinistra scutum habet: sub equis scriptum est, SCAVR. & mox. L. LIC. CN. DOM. M. Babius Tampilus denarium illustravit quadriga, in qua equo impellens auriga sinistra sagittas, dextra arcum & habenas equorum tenet. Sub equis scriptum est, ROMA. & mox; M. BAEBI Q. F. ab alio latere Victoria, cum inscriptione: TAMPIL. Hic proconsul de Liguribus triumphauit, qui fortasse triumphus hic expressus est.

Afrania familia numus.

Moneta Hispana symbolum.

Annia familia numisma.

Atestia familia.

Aquilie familia numi.

Atilia.

Aurelia.

Babia.

Cecilia

L. Metelli

- L. Metelli numus, in quo ab vna parte Victoria expressa est, altera bigam habet, & sub ea elephanti promuscidem. Hic enim primus elephantos in triumpho duxisse dicitur, vt scribit Plin. lib. 8. cap. 43. Infrà scriptum est, ROMA. Est & in eadem Cæcilia familia numus Q. Metelli, qui in vna parte Victoriā similiter expressit, altera quadrigam, cui insidens dextra ramum, sinistra tridentem fert; Inscriptio: ROMA. Est & aliud eiusdem familiæ numisma, quod similiter Victoriā impressam habet, & inscriptionem, ROMA. ab altera parte Victoria dextra trophæum ostentans equos biuges impellit. Inscriptum est, CNEOV. & mox inferius, M. CAE. Q. ME.
- Calpurnia.* Pisonum ex Calpurnia gente numismata perniciosissime currentem equum ostendunt: quorum primo L. Piso expressus est laureatus, ab altera parte eques dextra tridentem tenens. Estque & alius tridens supra equitantis caput. Inferius scriptum est, L. PISO. L. F. FRVGI. Altero eques palmam gestat, & inscriptum est L. PISO FRVGI. Tertio eques equum impellit flagello, & infrà legitur, C. PISO. L. F. FRVGI. ab altera numi parte retro caput C. Pisonis lauri ramus est. In quarto ac postremo ab vtraque parte scriptum L. Piso. Equus verò sine rectore procurrit: & sub eo scriptum, FRVGI. Est & alius eiusdem gentis denarius, qui ab vna parte Victoriā habet, ab altera equites galeatos & hastatos binos: Castorem puto & Pollucem, sub quibus scriptum est CN. CAE. & mox inferius, ROMA. Titus Carisus re bene gesta aduersus Cantabros & Astures, duos cusit nummos, in quorū primo ab vna parte biga est, cum subscriptione T. CARISI. ab altera victoriæ imago: in altero victor quadrigam agit, inscriptum huic est VER. & mox, T. CAR. OCV. ab altero latere laureatum caput, victoriæ typus. Cassiæ quoque familiæ numo quodam quadriga expressa est, & inscriptum C. CASSI. ROMA: cuius icon altera parte alato & galeato capite muliebri facie indicatur. Cipiorū vnicum depictum est numisma, in quo ab vno latere biga est cum subscriptione, ROMA. ab altero Victoria & inscriptum est. M. CIPI. M. F. M. Marcelli ex Claudiorum plebeiorū familia numus quidā ab vna parte bigam habet, cuius equos victoria concitat: Inter subscriptionem M. MARC. ROMA. binæ appictæ sunt triticeæ spicæ: quo videlicet symbolo Siculi ad indicandam insulæ fertilitatem (quam plebis Romanæ nutricem & reipub. cellam penariam appellat Cato,) in suis numismatibus vtuntur: Ab aduerso latere picta est Victoria. Ipse autem de Syracusanis Procos. in monte Albano secundum ac tertium triumphum egit. Est & alius eiusdem gentis numus cum biga, quæ à victoria gubernatur, sed in hoc victoria dextra lauream, sinistra palmæ ramum gestat: Sub equis numerus LXXIII. legitur, & mox scriptum præterea: TI. CLAVD. TI. F. AR. N. Alius item numus huius gentis, cui subscriptum est: AP. CL. T. M. AP. trigam habet quam eadem victoria agit: ab altera parte habet Victoriā. Est denique cum biga alius cum inscriptione C. PVLCHER. Iam vero & bigam regit victoria in numo Clouliæ siue Cloeliæ gentis, cui subscriptum est, T. CLOVLI. Sub equis tritici culmus est duplicem ferens spicam: quamobrem T. Cloelius iste Siculi cognomentum haberet, Vrsinus ex hac spicæ picturâ conijcit, vel origine Siculam fuisse hanc familiam, vel aliquod eius contra Siculos extitisse factum; id quod ex altera numi parte quoque conijci queat, in qua Victoria expressa cernitur, necnon & laurea corona, victoriæ alicuius symbola. Vrget item equos biuges victoria in duobus Coeliorum numis, quorum primo sub equis inscriptum est: C. COIL. CALD. supra equos conspicitur litera vna. H. alteri subscriptum est, CALD. M. Vterque ab altera parte Victoriā habet: sicuti etiam alius eiusdem gentis numus, in cuius latere altero equites ostenduntur bini cum directis procurrentes lanceis. Sub equis scriptum est, L. COIL. ROMA. C. Confidij duo sunt numi, in quibus victoria vna manu lauream, altera palmam gestans quadriuges concitat, & vtrique subscriptum est, C. CONSIDI. sed in vno ab altera parte caput est galeatum & cristatum sine inscriptione: altero caput expressum cernitur laureatum & retro id scriptum est, PAETI. Corneliæ gentis numi aliquot bigas ostendunt, quarum binæ à victoria dextra manu trophæum gestante reguntur: vni subscriptum est, CN. LENTVL. & in aduersa parte viri barbati & galeam induti caput habet. Alteri subscriptum est P. SVLA. ROMA. & ab alia parte imaginem habet Victoriæ. Quadriga in quodam alio eiusdem familiæ numo triumphans vehitur Scipio Asiaticus, vt conijcio ex inscriptione quæ talis est: L. SCIP. ASIA. G. Ab altero huius numi latere viri caput expressum laureatum & barbatum, ipsius forte Scipionis. Adiecta est litera, M. post ipsum caput. Est & aliud numisma, in quo L. Sullæ quadriga triumphanti victoria in aere suspensa trophæum imponit. Sub equis scriptum est, L. SVLLA. IMP. Aduerso latere picta est Victoria cum titulo, PRO. Q. L. MANLI. Eiusdem Sullæ caput ostendit aliud numisma cum inscriptione, FELIX. quod ab alia parte bigam habet, cuius equi sine habenis frenisque procurrant: supra eos binæ Stellæ sunt & totidem infrà, vbi scriptum FAVSTVS. In Cn. Cornelij Sisennæ ex eadem gente numo, is in quadriga triumphat: Vir quidam sub equis prostratus iacet, & supra eosdem caput cernitur regali coronatum diademate. Inscriptum est: CN. CORNELI. L. F. Ab altera numi latere Victoria est,

cum inscriptione ab vna parte, ROMA. ab altera, S I S E N A. Equestris deniq; statua, quæ in alio quodam eiusdem familiae numo expressa est, cum inscriptione C O S S V S C N. F. L E N T V L V S. pertinet ad Augustum, cuius auspicijs victoriam de Iſaureis adeptus fuit, id quod aduersa numi pars indicat, in qua circa laureatum caput, siue id Lentuli sit, siue Augusti, scriptum est: DIVI F. AVGVSTVS. Vnicum extat Cosconiae familiae numisma, in quo biga est, cum inscriptione: L. LIC. CAV. DOM. ab altera parte Victoria, & inscriptio: L. COSCO. *Cosconiae gentis numus.* M. F. C. Cossutij numus Medusæ & Bellerophontis equo insidentis insignitus, quo pertineat, difficulter iudicari potest, nisi fortè ad Corynthus coloniam à Cæsare deductam, referri queat. Subscriptum in numo est C. COSSVTI. C. F. Parte numi altera caput eius conspicitur alatum, cum titulo S A B V L A. Crepereiae familiae duo sunt numi, qui ab vna parte Neptunum suos moderantem equos posteriore parte in piscem desinentes ostendunt, cum inscriptione: Q. CREPE. *Creperia.* REI ROCVS, quem inde, vel aliquem ex eius familia rem mari prosperè aliquando gessisse, conijcere possumus. Equestris statua cum inscriptione: P. CREPVS in numo Crepusiae gentis, *Crepusia.* (qui ab alio latere Iouis imberbis iconem habet cum sceptro & fulmine,) indicio est, aliquem Crepusiorum ea fuisse donatum. Est & alius huius familiae numus cum biga, & inscriptione: C. LIMETA. P. CREPVSII. qui ab altera parte caput habet, postica parte velatum, antica galeatum: & inscriptum est: C. CENSORIN. Argenteum numum cum duobus lanceatis equitibus, stellam supra caput habentibus Castore nempe & Polluce, cum subscriptione: L. CVP. L. Cupienij esse iudicat Vrsinus: Additur etiam ROMA. Victoriae icon cum cornucopia conspicua est altero numi latere. Curiatae gentis fuere Trigemini; quorum C. Curiatus argenteum cufit de Curiafa- *Curiafa-* narium cum quadriga, cuius moderatorem victoria laurea cohonestat. Inscriptum numo: C. *milia numi* CVR. F. ROMA. ab altera numi parte expressa est Victoria, & retro eam scriptum est: TRIGE. Similiter Victoriae icon cum inscriptione: Q. CVRT. in alio numo, in quo ab altera parte quadriga est, eadem conspicitur, inscriptum est: M. SIA. ROMA. Cn. Domitij numus cum inscriptione: *Domitia.* ROMA. CN. DOM. bigam ostendit, cuius equi impelluntur à victoria: sub equis vir pugnat cum Leone. Ab altera parte Victoriae imago est, retro quam appicta est spica. Pertinere hunc numum ad Cn. Domitium Ahenobardum, putat Vrsinus, de quo his verbis meminit Plinius: *M. Li. 8. c. 36.* *Pisone. M. Massala Cos. Domitium Ahenobardum Aetilem Curulem vrsos Numidicos centum, & toti Vrsi Numi-* dem Aethiopas venatores in circo dedisse: Miror adiectum Numidicos fuisse: cum in Africa non gigni dici. *vrsos constat.* Ex hoc autem argenteo denario, in cuius altera parte vir cum leone pugnant impressus est, intelligere possumus, (inquit Vrsinus) non vrsos, sed leones in circo dedisse, annalesque non satis emendatos Plinium habuisse, in quibus contra historiae fidem, leones pro vrsis scriptum fuisset. Hæc ille. Ego Plinium annalibus vsus puto emendatis, sed non aduertisse Numi- *Plinij Lap-* dicos vrsos cum leonibus eisdem esse, quemadmodum probè ostendit Lipsius in Electis, vt suo loco ostendemus. In eodem denario, ad indicandum ædilitatis honorem, spica adiecta est: quia scilicet ædiles annonam curarent. Altero eiusdem familiae numo quadriga triumphalis expressa est: cui subscriptum: CN. DOM. Ab altera parte Victoria est, cum inscriptione: ROMA. fortè autem hoc denario eiusdem Domitij Ahenobarbi triumphus indicatur, quem egit Procos. ex Hispania anno DCCXXI. quamuis ad eum quoque Cn. Domitium referri possit, qui anno DCXXXV. Procos. de Gallis Aruerneis triumphavit. Cufit hæc eadem familia bigam quoque, cui subscriptum est, L. LICI. CN. DOM. Ab alio latere Victoria est, cum inscriptione L. COS. DOM. F. M. Durmij triumviri numus, in quo ipse ab vna parte pictus inscriptionem habet: M. DVRMIVS IIIVIR HONORI. ab altera ostendit quadrigam cum thesa: inscriptum est: *Durmia ge-* CAESAR AVGVSTVS. C. Egnatij Maxsumi numus argenteus bigam habet, cuius rector à *tis numus.* victoria superuolante laurea coronatur. Inscriptum est. C. EGNATIVS. CN. F. CN. N. Alte- *Egnatia.* ra parte Egnatij caput est, antica parte galeatum; Inscriptum MAXSVMVS. In gentis Fabiae *Fabiae.* numo quodam argenteo quadriga est triumphalis, sub equis proram nauis habet appictam, vt indicetur Q. Fabium, ad quem hic numus pertinet, cum prætor esset anno DLXIII. ex Creta insula naualem triumphum egisse: subscriptum est: Q. FABI. Ab altera parte Victoriae est imago & inscriptio: LABEO. Alius Fabiorum quidam denarius bigam habet, cuius equos Victoria concitat: Infra scriptum est, C. FABI. C. F. Appicta etiam est auis, quam buteonem esse iudicat Vrsinus, eandemque fortassis significat, B. litera ibidem adiecta: sed quam ob causam buteonem auem in hoc denario signarit is C. Fabius, qui ex Pictorum familia fuit, non satis clarum est, cum ab hac aue Buteonum alia Fabiae gentis familia cognomen duxerit. Altera denarij parte flaminis icon est cum inscriptione: EX. A. PV. hoc est, ex argento publico. Eo enim anno quo C. Fabius Pictor consulatum gessit, populus Rom. ex S. C. argento signato vti cœpit. Alius eiusdem gentis argenteus numus quadrigam habet cum victoria equos moderante & altera manu lauream gestante. Subscriptum est ROMA. mox sub hoc titulo: C. F. L. R. Q. M. hoc est C. Fabius,

*Fabiorum
numus.*

*Flaminio-
rum.*

Fonticiorum.

*Fondanio-
rum numi-
sma.*

Furiorum.

Gelliorum.

Horatiorum.

Hostiliorum.

*Itia fami-
lia numus.*

Iulia.

*Iunia fami-
lia numi.*

bis, L. Rubrius, Q. Marcius. Hi enim tria viri simul cudendæ monetæ præfuerunt. Est item quadriga in alio Fabiorum numismate cum victoria expressa, sed quæ palmarum ramum manu tenet: Subscriptum, L. FABI. F. HISP. Ab altera parte caput anterius galeatum, cum inscriptione. C. ANNIVS T. F. T. N. PROCOS. EX. S. C. Erat hic Fabius Sertorianarum partium contra quem à Sulla C. Annius missus est, vt scribit Plutarchus. Habet & Fauniæ gentis numus quadrigam cum victoria, dextra lauream ferente, cum inscriptione M. FAV. C. F. ab altera parte Victoriæ. Bina sunt Flaminiorum numismata, cum biga. Vtrique inscriptum L. FLAMIN. CILO: sed alterum ab altera parte habet Victoriæ, alterum iconem C. Confidij Nonani. Bigam etiam ostendit Flauiorum numus cum inscriptione FLAVS. ROMA. & ab altera parte Victoriæ expressa est. Fonticiorum numus, qui ab vna parte caput ostendit galeatum, cum inscriptione: P. FONTEIVS. P. P. CAPITO. III VIR. ab altera habet equitem, dextra vibrantem gladium, sub quo viri, quorum alter scutum gestat, genua flectunt, ceu veniam petentes. Denotant quidem isthæc egregium aliquod factum, cæterum quale illud sit, hætenus ignoratur. Cn. Fuluij M. Calidij, & Q. Metelli III Virorum denarius argenteus ab vna parte Romam, ab altera bigam habet, in qua victoria lauream dextra gestans equos impellit. C. Fondanij numus cum inscriptione C. FVNDAN. quadrigam habet, cuius equos nulla habentes frenas, nullasque habenas muliebri habitu statua voce vrget ad cursum, equoque dextro puer insidet, manibus post terga reiectis, summam fortassis equitandi peritiam indicaturus. L. Furij Purpureonis, qui prætor de Gallæis triumphauit, numus ab vna parte bigam habet, cum scorpione: inscriptum PVR. ROMA. ab altera Victoriæ. In Gellia familiae numo cum inscriptione: GN. GEL. ROMA. quadrigæ cum liberis equis insunt viri duo, galeati, scutaque ferentes. Ab alio numi latere imago est Victoriæ laureatæ. Horatij Coclitis numisma binos ostendit equites hastatos, & ab altera parte imaginem Victoriæ, cum inscriptione: COCHLES. Hunc denarium postmodum Traianus Imp. restituit, vt constat ex inscriptione quæ nunc in aduerso numi latere legitur, quæ talis est: IMP. CÆSAR. TRAIAN. AVG. GER. DAC. P. P. REST. Hostiliae gentis quidam numus vno latere bigam cum duobus habet rectoribus & inscriptum est: L. HOSTILIVS SASERN. altero caput viri passis capillis, hispidaque barba. Amicus quidam Vrsini Pauoris vel Palloris imaginem esse arbitratur, atque ita Hostilium Sasernam progenitoris monumenta voluisse illustrare. Tullus enim Hostilius rex Pauori Pallorique fanum vouit, vt ex Litio notum est. Itia gentis vnus tantum denarius reperitur. Ab vna parte equites habet binos lanceam vibrantes, quales in multis alijs numis conpiciuntur; supra vtriusque caput stella est: infra scriptum: L. ITI. ROMA. ab altera numi parte imago est Victoriæ. Idem equites Pollux nempè & Castor, & stellæ picti sunt in primo Iuliae familiae denario, in qua parte subscriptum: L. IULI. ROMA. ab altera parte similiter picta est Victoriæ, expressusque numerus. XVI. propterea quod eo anno quo numus iste signatus est, pressus ære alieno populus Romanus, fecerat ipse, vt denarius sexdecim assibus permutaretur. Altero eiusdem L. Iulij denario bigam promouet Victoriæ: inscriptum similiter: L. IULI. Altera numi pars Victoriæ ostendit, ac præterea spicam tritici, ædilitatis eiusdem symbolum. Vrsinus Cupidinis currum esse iudicat, eumque hoc numo impressum, ad indicandam Iuliae gentis originem, quæ à Iulo Æneæ, qui Venere genitus est, filio principium habuisse dicitur. Est quidem in tertio numo Veneris currus, sed cum Cupidines, non equi trahunt; vt fit in quarto numo, vbi biuges moderatur Venus dextra lauream, vel potius myrteam protendens: à tergo astat Cupido, vnerique idem sertum imponit: inscriptum est: SEX. IULI. CÆSAR. Est & in alio numo huius gentis biga expressa, in quo equos moderans dextra vibrat spiculum, sinistra gestat insigne, in cuius medio litera conpicitur I. Subscriptum est. M. METTIVS: ab altera parte Cæsaris caput est laureatum, cum inscriptione: CÆSAR. DICT. QVART. Currus siue quadriga triumphalis, (nam victoria lauream ostentans equos concitat) cum titulo: L. IULI. BVRGIO. huius victoriæ, quæ tamen ignoratur, expressisse videtur. Altera numi pars caput ostendit alatum (Mercurij fortè) & à tergo sceptrum tridens, item animal quadrupes, canis specie. Est & alius denarius, qui ab vna parte templum ostendit, cum inscriptione: CLEMENTIÆ CÆSARIS. ab altera parte equos binos desultorios, cum laurea & inscriptione: P. SEPVLIVS MACER. Iunia familiae numi duo ab vna parte Victoriæ imaginem, ab altera binos exhibent equites lanceam vel spiculum dirigentes: alteri subscriptum: M. IUNI. ROMA: alteri. C. IUNI. C. F. ROMA. D. Silani in eadem gente numi quoque sunt duo, in quibus biga exhibetur: sed in priori Victoriæ dextra lauream, sinistra palmam & habenas renens, equos agit: Subscriptum huic: D. SILANVS. L. & ab altera parte caput ostendit hispida barba, capillis passis, fune in fronte connexo. Laqueo autem ipse vitam finiuisse dicitur, condemnatus à patre, quod prouinciam expilasset. Altero numo equorum rector, sinistra lauri ramum gestat: sub equis appictam habet locustam subscriptum: D. SILANVS:

LANVS: altera verò numi parte caput exprimitur antrorsum galeatum: subscriptum: SALVS F. fortè filij, vt hic fit T. Manlius Torquatus Silani superioris pater, nam & torques, quo exornatus est in numo, id indicat. Torquatus autem dictus fuit, quod ex Iunia gente in Manliam Torquatorum familiam adoptatus esset. Sigonius D. illum Silanum de Lusitanis triumphasse existimat ad quem triumphum numus ipse spectauerit: sicuti & alius eiusdem numus, qui ab vna parte imaginem expressit Victoriæ cum litera A. ab altera bigam cum victoria equos incitante & inscriptione D. SILANVS. L. F. ROMA. supra equos numerus expressus cernitur, XIII. Q. Labieni Parthici, T. Labieni qui prius partium Cæsaris, deinde Pompeianarum fuit, numus ab vna parte ipsius caput habet cum inscriptione: Q. LABIENVS PARTHICVS IMP. ab altera equum ephippiatum & phaleratum. Liciniæ gentis aliquot extant numi, equorum imagine condecorati. Primus in hoc ordine biuges habet, quorum proriga vna manu scutum gestat: subscriptum est. L. LIC. CN. DOM. ab altera parte imago est Victoriæ, cui circumscriptum est: C. MALLE. C. F. Fuit autem L. Licinius cum Cn. Domitio &c. Malleolo, cudendæ monetæ triumuir. Secundus ostendit ab vna parte P. Crassi caput laureatum & antrorsum galeatum, retro quod scriptum est. S. C. ab altera parte idem Publius equum sinistra manu ducit, dextra lanceam gestat. Circumscriptio legitur: P. CRASSVS. M. F. Tertio eques exprimitur, nudus velocissimè currens, palmam humero ferens: cum subscriptio e: A. LICINI. ab altera parte caput depictum est, cum inscriptione: NERVA. Quarto eques ornatus virum quendam flexis genibus supplicem capillis prehensum derinet. Inscriptum est huic numi parti: NERVA III VIR. altera parte laureato expresso capiti circumscribitur. A. LICINIVS. FIDES. Caput præcedentir numi nimirum tertij, Apollinis esse iudicat Vrsinus, idque & desultorium equitem, Apollinæ ludos ab aliquo ex Licinia gente, cum prætor esset, in Circo factos sine dubio designare. Quintus numus ab vno latere ostendit equitem dextra lauream ferentem: Inscriptum est: AVGVSTVS DIVI F. ab altero ancylia Saliorum, cum inscriptione: P. STOLO III VIR. Equestris isthæc statua ad Augusti victoriam aliquam, ob quam ei statua huiusmodi decreta fuerit, haud dubiò pertinet. Sextus ac postremus ab vna parte Veiovis simulachrum, ab altera quadrigam habet: cuius moderator dextra spiculum vibrat, sinistra vmbonem gestat. In Luciliæ gentis numo Victoriæ icon est laureatæ, cum litteris: PV. id est publico, nimirum argento, ab altera parte, eadem biuges propellit, cum inscriptione: M. LICILI. RVF. Cn. Lucretij Trionis numus cum inscriptione ab vna parte: CN. LVCR. ROMA. binos ostendit equites erecta lancea, & ab altera parte Victoriæ, cum inscriptione: TRIO. Curus triumphalis Maianæ gentis à Victoriæ rectus cum inscriptione: C. MINI. ROMA. & ab altera parte Victoriæ etiam exhibens, ad C. Maianum P. F. P. N. pertinere videtur, qui Cos. de Antiatibus, Lauinieis, & Veliternis triumphauit. Est & biga in numo Mamiliorum, in quo & numerus expressus cernitur XXVIII. Infraque scriptum C. LIMETA. P. CREPVS. ab altera numi parte velatum caput est: & antrorsum galeatum, cum inscriptione: L. CENSORIN. Apparet autem triumuiros hos fuisse. Manliorum numis tribus triumphalis currus pingitur, in priori ab utroque equorum latere appicta est stella, eorum verò moderator galeam indutus est cristatam: infra scriptum: A. MANLI. Q. F. Altera numi parte Victoriæ icon est galeam indutæ cristatam: & inscriptum est SER. ROMA. Fuit is procos. contra Sertorium missus. Altera victoria equis præest: in hoc numo subscriptum est: T. MAN. AP. CL. Q. VR. nam cum Ap. Claudio quæstor urbanus fuit. In tertio victoria in aere suspensa triumphanti trophæum imponit. Subscriptum in hoc: L. SVLLA. IMP. Ab altera parte Victoriæ imago conspicitur, cum inscriptione: L. MANLI. PROQ. Quarto eques expressus est, lanceam & scutum gestans, sed equum sine freno & habenis regens, cum inscriptione: L. TORQVA. Q. EX S. C. Altera numi pars victoriam ostendit & inscriptum ei. ROMA. Philipporum ex Marcia familia tres sunt denarij equestribus statuis insignes: quarum prima lapideo imposita est pōti quinque foraminum, quibus inscriptum est: AQVA MAR. ab equi verò tergo: PHILIPPVS. Altera numi parte caput exhibitum Anci Romanorum regis cum lituo & inscriptione: ANCVS. Quam numi parte L. Philippus, qui hunc denarium cudit, indicare voluit, ab Anco Marcio originem se duxisse: cui autem lituus appictus, quod religiones neglectas aut prauè cultas, vt erant à Numa institutæ, Pontificem Max. proponere in publicum iussisset; quam ob causam sacrificus vocatur ab Ouidio, de Marcia gentis origine loquente:

Marcia sacrificio deductum nomen ab Anco.

De aqua autem Marcia, quod ab Anco Marcio, qui eam deduxit, nomen acceperit, fatentur veteres omnes. Statua equestris, quæ aquæductui imposita est, opinatur Vrsinus, designari eam, quam scribit Liuius lib. 9. Marcio Tremulo ante ædem Castorum positam à Senatu, populoque Rom. fuisse, quod Samnites bis vicisset & Anagnia capta populum stipendio liberasset. Alij ad statuam

Labiena.

Licinia.

Lucilia familia numus.

Lucretia. Maiana.

Mamilia.

Manlia.

Marcia familia numi.

statuam equestrem referunt, quam Phillippus Augusto decreuit, cuius meminit Cicero in epistola ad Brutum: quorum opinio Vrsino improbat. Alter Philippi eiusdem numus, ab vna parte L. Martij imaginem habet, cui in Hispania concionanti è capite flamma eluxit: ab altera parte statuam equestrem, lauri ramum dextra gestantem, cum inscriptione: L. PHILIPPVS. Vrsinus eandem statuam putat cum præcedenti, quæ Q. Martio decreta fuit. Est & alia equestris statua tertio numo expressa, cum viro armato, & spiculum vel hastam vibrante, cui inscriptum est: Q. PHILIPPVS. ROMA. ab altera parte picta est Victoria. Equitem illum Castorem esse iudicauit Vrsinus, quod vt cecinit Horatius: *Castor gaudet equis*: Ἰπποπόδαμος, inde ab Homero appellatus. Ab equorū autē studio videtur Philippus is (inquit) dictus esse, qui primus ex hac familia cognomen inuenit, ad quem respexisse eum qui denarium cudit, dubitandum non est. Ab equi tergo adpictus est scorpius. Est item numus eiusdem gentis, in quo desultores equi depicti sunt, cum luna noua & caduceo, & cum inscriptione: C. CENSORIN. & altera parte duo capita Numæ scilicet & Anci Roman. regum, à quibus Marcij originem ducunt. Estq; adhuc alius, in quo equus est singularis sine agitatore procurrens, cum eadem inscriptione: adiecti sunt duo apices, & supra utrosque binæ stellæ. Hic numus ab altera parte vnum tantummodo caput habet, quod fortè Anci fuerit. Biga deniq; alio numo exhibetur, cum inscriptione: C. LIMET. P. CREPVS. CXXIII. & ab altera parte caput velatum, cum inscriptione: L. CENSORIN. Hisce posterioribus numis Marcij alicuius de ludicris Circensibus, equo singulari desultoribus & bigis partas victorias designari conijciunt, quas C. Censorinus triumphum sub Augusto, vt progenitoris sui monumenta illustraret, in his nummis signauerit. Memmiorum numus ab vna parte binos ostendit equos, inuicem obuersos, similiterq; totidem viros, altera manu hastam ferentes, cum inscriptione L. MEMMI. ab altera parte caput laureatum. In altero verò eiusdem gentis numo biugum moderatori victoria aere suspensa laurea porrigit: Ante eorum pedes litera expressa est, N. Infra scriptum: L. MEMM. GAL. ROMA. Altera parte viri caput, & à ceruice ferra, aut quid ferræ specie, cum inscriptione: ROMA. Similis huic per omnia numus alius, sed sub equis scriptum est: L. C. MEMIES GAL. & ab altera parte, K. EX. S. C. Celebris est huius gentis quidam Memmius ædilis plebeius, qui Cerealia hoc est, Cereris ludos, quibus equorū cursus in Circo exhibebantur, primus fecisse dicitur: itaque Dio memoriæ prodidit, ante deuictum Brutum euenisse, vt ædiles plebeij gladiatorum certamina pro equorum cursibus exhibuerint. Mettiorum familiae numus cum inscriptione, M. METTIVS. bigam ostendit, cuius equos auriga nullis vtens habenis aut frenis, voce ad cursum impellit, dextra spiculum vibrans, sinistra insigne scutiforme ferens: altera parte Cæsar laurea exornatus exprimitur, cum lituo & inscriptione: CÆSAR DICT. QVART. Sub eo enim quartum dictatore cudenda monebat præfuit. Equites pileati & lanceati duo, cum totidem supra caput stellis in numo conspiciuntur Minutiorum cum inscriptione. Q. MINV. ROMA. ab altera parte imaginem habet victoriæ, & inscriptionem: R.VF. Eadem imago picta est alio eorundem numo, qui ab altera parte quadrigam habet, cuius equi sine frenis & habenis sunt: Inscriptum ROMA. L. MINVCI. Biga verò gētis Mustidiæ expressa cū inscriptione L. MVSSIDIVS LONGVS: altera parte victoriam ostentans, ad Cæsaris dictatoris victorias (inquit Fuluius) spectat, quarū causa spectacula in Circo edita fuisse tradit Suetonius: *Circensibus (inquit) spacio Circi ab utraq; parte producto, & in gyrum euripi addito, quadrigas bigasq; & equos desultorios agitauerunt nobilissimi iuuenes*: atque ob similes aliorū victorias sæpè (ni fallor) in aliorum numis, bigæ quadrigæq; & desultorij conspiciuntur: nec aliò spectare puto trigam, quæ in Nauiorum denario expressa est cum inscriptione: C. NAE. BALB. qui ab altera galeatum caput habet, cuiq; inscriptum est S. C. Testatur Fuluius in veteri quadam inscriptione, quæ proximis annis in foro Romano reperta, in Capitolium translata fuit: in cuius altera parte equestris statua Curtij eius expressa est, à quo Lacus Curtius dictus fuit: mentionem fieri L. NAEVII L. F. Spurini prætoris &c. Ogulniorum numus ab vna parte laureatum caput; ab altera quadrigam ostendit cum inscriptione: VER. CAR. OGV L. Opeimiæ gentis numi duo sunt, qui ab vno latere victoriæ imagine illustrati sunt: sed in altero ea dextra lauream gestans equos quadriuges agit: altero bigam moderans vna manu arcum tendit: priori subscriptum L OPEIMI. ROMA. altero M. OPEIMI. ROMA. Hic L. Opimius homo fuit clarus & in Senatu potens, quia consul C. Graccho & M. Fulvio interfectis, acerrimè victoriam nobilitatis in plebem exercuit. Eam itaque priori numo indicauerit. Carbonum Papiriæ gentis numi duo ab vna parte impressam habent imaginem victoriæ: ab altera quadrigam à Ioue vna manu fulmen, altera sceptrum gestante moderatam. Vni inscriptum est M. CARBO. ROMA. alteri: CARB. ROMA. P. Petronij Turpiliani numus ab vna parte ostendit Pegasus, ab altera imaginem Augusti, sub quo triumphatum gessit. Allusio est, ni fallor, ad L. Petronium, qui cum humili loco natus esset, P. Cælij beneficio ad equestrem ordinem & splendida militiæ stipendia

stipendia peruenit, vt scribit Valerius Maximus. L. Natta ex familia Pinariorum duo sunt numi, cum impressa biga: & vterque ab altera parte impressam habet imaginem Victoriae. Vtriq; inscriptum NATTA. ROMA. sed alterius equi soluti procurrunt: altero victoria habenas moderatur. In tribus Plautorium numis quadriga picta est, quorum prior, cuius inscriptio est: L. HYP-SAEVS AED. CVR. subscriptio: C. HYP-SAE. COS. PREIVER. CAPTV. & in quo sub equis appictus est Scorpio: ab altera parte exhibet camelum sarcina onustum, à cuius lateribus quidam flexo genu lauream ostentat. Inscriptum M. SCAVR. AED. CVR. EX S. C. Infrà scriptum est: REX ARETAS. Alteri ab vno latere scriptum est: C. YPSÆ. COS. CEPIT. ab altero, in quo imberbis viri caput pictum est, cum pisce P. YPSÆ. S. C. Tertius easdem habet vtrobiq; inscriptiones: sed in hoc viri caput barbatum est, & à ceruice expressus est tridens. Ex quibus inscriptionibus colligitur, tres istos numos in C. Plautij Hupsæi memoriam cusos esse qui Decianus in Fastis cognominatus est, quiq; Priuerno capto, de Priuernatibus triumphauit. Camelus autem ludorum, quos in ædilitate fecerit, index esse potest: magis tamen placet Vrsino, si camelus ad Arabiae regulum Bacchium Iudæum referatur, quem à Plautio Cn. Pompeij, vt opinatur, in Asia legato, vel proquæstore superatum fuisse credibile est, eo bello, in quo Aretas quoque rex ab Aemilio Scauro, Pompei item proquæstore victus est. Est & aliud Plautorium numisma, quod Solis imaginem ab vna parte cū inscriptione L. PLAVTIVS, ab altera parte victoriae imaginem ostendit in medio quatuor equorum, quorum vni insideri videtur. Inscriptum est: PLANCVS. Est denique aliud quo duo equites lancea directâ procurrentes de pinguntur, cum inscriptione: C. PLVTI ROMA. altera parte exhibetur Victoria. Victoria item exhibetur altera parte numorum Porciæ familiæ, quorum bini ostendunt bigam: sed in priori, cui subscriptum est: L. LIC. CN. DOM. & altera parte L. PORCI. LICI. equos agitans dextra vibrat spiculum, sinistra gestat scutum. Altero numo Victoria sertum ostentat, & bigam ipsam moderatur: Inscriptio: C. CATO. ROMA. Est & alius Porciorum numus, in quo quadriuges auriga flagelli loco, ter riculo vtitur, campanæ specie: Subscriptum est: M. PORC. ROMA. ab altera parte: LAECA. Inter Postumiorum numos vnus est, quo ab vna parte tres exhibentur equites dextra lanceam, sinistra scutum ferentes, quibus pedes præcurrit gladio accinctus, cum inscriptione: A. ALBINVS: ab altera parte, ROMA. sub capite Dianæ. Hoc numo Albinus maiorum suorum monumenta celebrat, pugnam illam exprimens, in qua A. Postumius dictator, ad lacum Regillum cum Latinis dimicans, Sex. Tarquinius Superbi regis filium interfecit. Alter etiam eiusdem gentis numus subscriptus similiter: A. ALBINVS: ab vna parte equos ostendens binos è fonte bibentes, totidemq; hastatos viros; quorum capiti imminet stella, & appicta etiam est luna: ab altera parte caput laureatum cum stella maxima & inscriptione: ROMA. pertinet ad eundem A. Postumium: cui scilicet contra Latinos ad lacum Regillum, vt dictum est, pugnantem, Castor cum Polluce fratre auxilio venisse dicitur. & post pugnam ad lacum Iuturnæ suorum equorumq; sudorem abluisse, in quo eis loco ædes constructa fuit. Est & quadriga insignis alius huius gentis numus, equis solutis tracta: cum victoriae signo ab alia parte, cui appictus est flaminis apex, ad L. Postumium Albinum flaminem Martialem alludens. In quodam Prociliae gentis denario ab vna parte Iunonis Sospitæ pellem capitis caprini indutæ imago est cum inscriptione S. C. ab altera parte biuges eadem dea, dextra spiculum, sinistra scutulum gestans moderatur. Subscriptum est. L. PROCIL. I. F. Hic autem L. Procilius, qui hunc denarium cudidit hac deæ imagine significat, se è Lanuio municipio oriundum fuisse. Ibi enim ea dea colebatur tali simulacro, vti ex hisce Ciceronis verbis clarum est: *Tam Hercle (inquit) quam tibi illam nostram hospitam, quam tu nunquam ne in somnis quidem vides, nisi cum pelle caprina, cum hasta, cum scutulo, cum calceolis repandis.* In Quinctiorum numo equestres statuæ duæ ab vna parte cum inscriptione: T. Q. ROMA. conspiciuntur, & ab altera parte victoria & retrò eam flaminis apex. L. Rubrij numi duo sunt argentei, cum thensa quadriga vecta. Vtriq; subscriptum: L. R. V. BRI. sed alterius numi thensa insculpta est auis (aquilæ forsan) imago, & Victoria volitans aut aëre suspensa equis lauream imponere satagit: præterea alter caput ostendit nudum, laureatum, & barbatum, & à tergo tridentem, cum inscriptione: DOSSEN. alter caput habet imberbe similiter coronatum & à tergo sceptrum, & inscriptionem: DOS. Pertinet autem thensa hæc, quantum conijcere licet, ad ipsius Rubrij sacerdotium aliquod, vel maiorum suorum alicuius. Erant enim thensæ pontificum, vt ex his Cicer. verbis in oratione de aruspicum responsis intelligere possumus. *Te appello Lentule, cuius sacerdotij sunt thensæ, curricula, præcensio, ludi, libationes &c.* Erant & ædilia, vt ex eodem colligi potest. *Omnes (inquit) Dij, qui vehiculis thensarum solemnem cætus ludorum initis &c.* His accedit Festi quoque auctoritas, qui, *thensam (inquit) vocari Sennius Capito ait, vehiculum quo exuniæ deorum ludicris Circensibus in Circum ad puluinar vehuntur.* Aut igitur ædilitatem à se gestam, vel maiorum suorum aliquo, significare Rubrius voluit, aut pontificatum aut sacerdotium quod thensis vteretur.

*Pinaria.
Lib. 4. c. 7.*

Plautia.

*Camelus
quid in numis
idice.*

*Porciæ fa-
milie nu-
mi.*

Postumia.

Procilia.

*Iuno capri-
ni capitis
pelle indu-
ta vbi cole-
batur.*

*Quinctio-
rū numus
Rubriorū.*

*Thēsa quid
inditent.*

*Lib. 7. in
Ver.*

retur; vel certè (quod magis placet Vrsino) ad thenfam Cæsari dictatori decretam. Rutiliæ gen-
Rutiliæ fa- tis numus ab vna parte bigam habet, cuius equos victoria lauream prætendens agit, cum in-
milia nu- scriptione: L. RVTILI. altera parte Victoriæ imago est, cum inscriptione FLAC. Similis per
mus. omnia Saufeia gentis denarius, cum inscriptione: L. SAVF. ROMA. Scriboniorum quoque
Saufeia. numus quidam ab vna parte Victoriæ exhibet; altera binos equites illos quibus stella supra ca-
Scribonia. put appingitur, Castorem nempe & Pollucem, cum inscriptione: C. SCR. ROMA. Idem
Sempro- etiam numus inter Sempronianos extat, cum inscriptione ab vna parte: L. SEMP. ROMA. Ab
mana. altera PITIO. Est verò & alius eiusdem gentis denarius, in quo ab vna parte equi Neptuni in pi-
Sentia. fces posteriori parte desinentes conspiciuntur, cum duabus statuis & inscriptione: L. ATRA-
 TINVS. Ab altera capita duo cum inscriptione: M. ANT. IMPER. TER. COS. L. Sentius
 Saturninus triumuir argento publicè signando, duos cudit denarios cum quadrigis ab vna parte,
 ab altera Victoriæ. Priori sub equis inscriptum: L. SENTI. C. F. D. Ab altera parte: ARG.
Sepulia. PVB. alteri: L. SATVRN. F. Sepulciæ gentis numus elegantissimus ab vna parte equitem de-
 fultorem cum laurea à tergo eius appicta ostendit, cum inscriptione: P. SEPVLLIVS MA-
 CER. Ab altera parte imaginem Pontificis Maximi (Cæsaris dicatoris) cum lituo & phiala.
Sergia. Elegantissimus item Sergiæ gentis numus ab vna parte equestrem habet statuam, quæ altera ma-
 nu caput ostentat, cum inscriptione. Q. M. SERGI SILVS. altera parte Victoriæ cum in-
 scriptione: ROMA. EX. S. C. Numus est in M. Sergij honorem sine dubio signatus, qui egre-
 gia bellicæ laudis monumenta reliquit, inter quæ tamen, cuiusnam Carthaginensium ducis ca-
 put ab eo sit amputatum, quod (vt diximus) in altera denarij parte Sergius ipse equo insidens
 manu gestat, non recensetur. Ipse autem de factis suis orationem scripsit, ex qua Solinus: *Pol-*
M. Sergij *hunc (inquit) M. Sergius duobus stipendijs, primo, aduerso corpore ter & vicies vulneratus: secundo stipen-*
fortitudo. *ditio in prælio dexteram perdidit: qua de causa ferream sibi manum fecit: & cum neutra panè idonea ad*
præliandum valeret, vna die quater pugnavit, & vicit sinistra duobus equis eo insidente confossis, &c.
Seruiliorū *Seruiliorum prior (eorum in quibus equorum pictura est) ab vno latere duos exhibet equos*
numi. *solutos, inuicem obuertos, totidemque milites inuicem pugnantes, cum inscriptione: M.*
 SERVILI. C. F. N. Altero victoriæ, cum inscriptione vnus literæ: M. Eadem altero
 numo exprimitur cum laurea, quæ à tergo conspicitur; Inscriptio est ROMA. Hic numus
 aduersa parte binos ostendit equites inuicem obuertos, simul (vt videtur) colloquentes cum in-
 scriptione: C. SERVILI. M. F. Tertio ab vna parte duorum equitum exprimitur pugna, eo-
 rumque alter gladio se defendere studens, lancea confoditur alterius: ab altera parte laurea cin-
 ctum caput exhibetur, cum lituo & inscriptione: B. ROMA. Idem certamen quarto quoque
 denario expressum est, sed hic miles ille qui alterum in superiori lancea transfigebat, lancea ca-
 ret, audacter tamen aduersarium inuadit. Equus enim anterioribus pedibus alterius equum pes-
 fundat. Scuto huius equitis, vt & superioris inscripta est litera M. Altera huius numi parte exhi-
 betur Victoriæ cum lituo & inscriptione: ROMA. Est & alius eiusdem gentis numus, qui vna
 parte caput cristata galea exornatum exhibet cum inscriptione: RVLLI. Altera bigam cum Vi-
 ctoria equos agitante & lauriram ferente; & inscriptione: P. SERVILI M. F. Priorem
 denarium vulgò referunt ad M. Seruilium C. F. qui Magister equitum fuit, P. Sulpitio Dictato-
 re anno DL. & consul anno insequenti, eiusque pugnam aliquam equestrem significari equitum
 signis existimant, quæ in eo denario exhibentur, eandemque etiam indicare voluisse, qui alte-
 rum denarium cudit. Mihi autem magis placeret (inquit Fuluius) si equites qui sunt in quatuor
 denarijs expressi, alter ad Sp. Melium equestris ordinis virum, alter ad C. Seruilium Ahalam
 magistrum equitum referretur, à quo Sp. Melius regnum affectans, interfectus est: denariosque
 huiusmodi crediderim à M. & C. Seruilijs Ahalis in progenitoris memoriam signatos esse, cum
 & ipse quoq; occisi Cæsaris, liberatæq; patriæ laudem aliquam vindicarent. Author enim est Ci-
 cero præter P. & C. Seruilios Cascas fratres, duos etiam Ahalas cum alijs coniuratis Cæsarem in-
 terfecisse. Spuriliæ gentis numus altera parte victoriæ, altera bigam habet cum inscriptione: A.
L. 2. Philip. *SPVRI ROMA. Idem cum hoc numo esset, numus Seruiliorum, nisi aurigam laurea in hoc Vi-*
Spurilia *ctoria cohonestaret. Inscriptum huic P. GALB. ROMA. Est & alius eorundem numus qui ab*
gentis nu- *vna parte equestrem habet statuam cum titulo: SER. GALBA IMP. ab altera Hispaniæ imagi-*
misma. *nem cum duabus lanceis, spicis, & scuto. Lanceæ & scutum Hispanorum in re militari præstantiâ:*
Hispania *spicæ prouinciæ fertilitatem indicant. Statua verò equestris, potest ad Galbæ equestrem aliquam*
typus. *statuam pertinere, quæ ab Hispanis ei decreta fuerit. Tarquitiæ familiæ numus à C. Tarquitijs P. F.*
Tarquitiæ *vt ex inscriptione apparet, cuius ab vna parte bigam habet ab altera C. Annij caput cum inscript.*
gentis nu- *C. ANNI. T. F. T. N. COS. EX. S. C. Fuit enim hic Annius Syllæ legatus contra Sertorium &*
mus. *Tarquitium missus. C. Terentij numus qui auersa parte victoriæ ostendit duplicem, aduersa binos*
Terentia. *habet equites quos Castoris & Pollucis symbola esse sæpè indicauimus: cur verò hunc cuderit nu-*
 mum,

num, necdum obseruavi. Titiniae gentis denarius, in quo Victoria bigam moderatur, & inscriptum *Titinia.*
est: C. TITINI. altera parte impressam habet victoriam cum hoc numero: xvi. ex quo colligitur
denariorum flandorum curatorem fuisse, cum Hannibale vrgente a sies vnciales facti sunt, placuitque
denarium sexdecim denarijs permutari: quinarium octonis, sestertium quaternis. Titiorum nu- *Titia.*
mi tres altera parte Pegasus habent impressum cum inscriptione: Q. TITI. Altera prior vi-
rum barbatum, alter imberbem, tertius victoriam. Pegasus autem adduxit quosdam, ut ad Ti-
tium poetam, de quo meminit Horatius ad Iulium Florum, referendos hos denarios putarint. *L. I. Epi. 3.*
Eius versus sunt hi:

*Quid Titius Romana breui venturus in ora
Pindarice fontis qui non expalluit haustus?*

Ut igitur Titio huic denarios huiusmodi quidam referrent, imago Pegasi etiam impulit, quae in
duobus denarijs, quadrato Hermæ imposito est: Clarorum enim & insignium aliqua virtute vi-
rorum Capita Hermis imponi solent. Victoriae quoque simulachrum in vno denariorum impres-
sum ad Titij in poetis certaminibus victoriam aliquam referri potest, cuiusmodi multae Comi-
corum & Tragicorum poetarum inter se certantium à Græcis, Latinisque scriptoribus celebran-
tur. Vrsino verò magis placet, si Pegasi signum, Corintho colonia à Caesare Dictatore dedu-
ctæ & ab Augusto postea instauratae tribueretur: ad hanc enim fortasse respexisse Q. Titium, qui
frater vel consanguineus esse potuit L. Titij, qui Tr. Mil. legionis Vernaculae sub Caesare ab Hir-
tio dicitur. Bigae, quae in Tituriorum quodam numo expressa est, Victoria dextra lauream *L. 4. de bel-*
ostentans, equos agitat, sub quibus appicta est galea, cum inscriptione: L. TITVRI. Altera *lo Alex.*
numi parte eius simulacrum cum inscriptione est: SABIN. Fuit hic L. Titurius Sabinus ar- *Tituriorum*
gento publicè feriundo praefectus, frater forsan Q. Titurij Sabini, qui Caesaris legatus in Gallia *numi.*
contra Vnellos praecleara multa praestitit. Quae fuerit Trebauia familia, non constat; eius extat
denarius argenteus ab vna parte victoriae imagine, altera quadriga insignis cum inscriptione: L. *Trebauio-*
TREBAVI. ROMA. Est & quadriga in Tulliorum denario, sed equi eam trahunt soluti, & in- *rum.*
sistit victoria sinistra manu ramum lauri gestans, appictaque laurea est, cum inscriptione: *Tulliorum.*
M. TVLLI. Ab altera numi parte etiam pictum est victoriae simulacrum, cum inscriptio-
ne: ROMA. Creditur spectare numus ad triumphum M. Tullio Ciceroni ob res in Sicilia be-
nè gestas decretum, de quo ipse scribit in epistola ad Catonem, & ad Atticum. Valeriae gentis *Lib. 15.*
numi duo sunt bigam ostendentes: alteri inscriptum; C. VAL. C. F. ROMA. Huic ab altera *Lib. 5.*
parte victoriae simulacrum est: alteri inscriptum: L. VALER. Ab altera parte mulier corona- *Valeriorum.*
ta conspicitur, & à tergo malleus cum inscriptione: A C I S C V L V S. Vargunteiae verò gentis *Vargunte-*
numus ab vna parte imaginem habet victoriae cum inscriptione: M. V A R G. Ab altera qua- *iorum.*
drigam cum inscriptione: R O M A. Vettia verò bigam, & retro eam spicam tritici, cum titulo;
L. V E T T I V S I V D E X. Ab altera parte T. TATII. Sabini imaginem cum inscriptione: *Vettiorum.*
TA. SABINVS. S. C. C. Vibius Pansa Cos. cum Hirtio contra M. Antonium hostem à Se- *Vibiorum.*
natu iudicatum missus signis ad Mutinam collatis, praelio Antonium superauit. Ad quam victo-
riam indicandam duos potissimum numos eudit: quorum altero ipsius simulacrum cum inscri-
ptione: PANSA. S. ab vna parte, ab altera quadriga triumphalis: altero eadem quadriga ab
vtraque parte expressa est, cum inscriptione: C. V I B I V S C. F. P A N S A. Vinitiorum *Vinitiorum.*
numi duo sunt in Augusti honorem cusi: In priori equestris est statua basi insistens, in qua sub
ipso equo inscriptum est: S. P. Q. R. IMP. CAES. ab vna parte: ab altera basi sine statua,
inscriptum est: S. P. Q. R. IMP. CAES. QVOD V. M. S. EX A. P. Q. I. S. ADA. D. Circum-
circa verò scriptum: L. VINITIVS. L. F. III VIR. Alter ab vno latere simulacrum habet Au-
gusti: ab altero basim supra pontem, cum duabus equi statuis. Basi inscriptum S. P. Q. R.
IMP. CAES. Ab vtraque basis parte statua est humana. Sub ponte scriptum: L. VINITIVS.
Pertinent (inquit) hi numi ad declarandos Augusti honores, qui ei ob vias munitas decreti sunt:
Hi verò ut testatur Dio, & antiquitatis monumenta confirmant, fuerunt statuae equestres, &
arcus superimpositis statuis. Basi autem, siue columnae inscriptio, cui in priori numo superimpo-
sita est equestris statua, ex L. Iuio interpretari potest: S. P. Q. R. Imp. Caesari, quod viae muni-
tae sunt ex ea pecunia, quam is ad aerarium detulit. Huic numo simillimum alium pingit Sebastia-
nus Eritius, sed in hoc arcus sunt duo, & vterque superimpositam habet statuam equestrem, item
equitem dextra lanceas, sinistra scutum ostentantem: Inter vtrumque arcum, scriptum est: QVOD
VIAE MVN. SVNT. Altera numi parte Augustus ipse imberbis pictus est cum inscriptione: S.
P. Q. R. CAESARI AVGVSTO. Eadem imago cum eadem inscriptione in alio quoque denario
exhibetur, qui ab altero latere arcum ostendit duplicem, alterum scilicet alteri superimpositum, in
cuius vertice currus conspicitur triumphalis, cuius moderatorem victoria à tergo astantis laurea do-
nat. Inscripsum similiter numo: QVOD. VIAE MVN. SVNT. Triumphalis autem currus

non aliam ob causam numo exhibetur, quàm vt indicaretur Augustum vijs muniendis viros triumpho dignos, vel qui aliàs triumphassent, præfecisse. Cum verò in Augusti equestres statuas incidimus, non incongruum fuerit, aliarum quoque in eiusdem Imperatoris honorem erectarum ex numorum antiquorum autoritate, mentionem facere, ac deinceps aliorum Imperatorum, qui similiter Augusti vocari voluerunt, qua in re opera vtemur Sebastiani Eritij, & si opus fuerit, etiam aliorum. Pingit itaque is aureum numum, in quo arcus conspicitur triumphalis cum quatuor superimpositis equis, & tribus viris, quorum vnus à tergo equorum est, duo à lateribus, qui insignia ferunt militaria. Inscriptum est numo ab hac parte: CIVIB. ET SIGN. MILIT. A. PART. RECVP Hoc est: Ciuibus & signis militaribus à Parthis recuperatis: Dio author est, non solùm gratissimum Augusto fuisse, quòd ciues & militaria signa, quæ Crasso & Antonio essent erepta, citra vllum certamen recuperasset, verùm etiam templum Martis vltoris in Capitolio ad imitationem Iouis Feretrij, qua signa ea militaria suspenderentur, decreuisse, equoque ouantem in vrbem inuectum, ac fornice trophæum gestante honoratum fuisse. Ab altera numi parte Augusti imago est, cum inscriptione: IMP. CÆSARI AVG. COS. XI. TRI. POT. VI. S. P. Q. R.

Lib. 54.

Est & alius eiusdem Augusti numus argenteus cum inscriptione: C. CÆSAR. . . . qui altera parte eum ephippiato equo insidentem ostendit, perniciosissimeque equitantem, cum inscriptione: POPVL. IVSSV. Cusus enim fuit, cum iussu populi equestris illi erigeretur statua, cuius mentio apud Paterculum, his verbis: Mox cum Antonius occurrisset exercitui, quem ex transmarinis prouincijs Brundisium venire iusserat, Légio Martia & quarta, cognita & Senatus voluntate & tanti iuuenis indole, sublatis signis ad Cæsarem se contulerunt. Eum Senatus honoratum equestri statua, quæ hodieque in rostris posita ætatem eius scriptura indicat, (qui honor non alij per CCC. annos, quàm L. Syllæ, & Cn. Pompeio, & C. Cæsari contigerat) pro P. R. vnâ cum consulibus designatis, Hirtio & Panfa bellum cum Antonio gerere iussit. Est & argenteus numus cum inscriptione ab vna parte: AVGVSTVS DIVI F. Ab altera statuam ostendens equestrem, cum tribus militaribus insignibus, scriptum est. C. CÆSAR. AVGVSTI. F. Eritius in honorem Augusti cuseum putat; Æneas Vicus in honorem

Cai numus.

Tib. Claudij numus.

Cai, quod mihi quoque videtur: cum certum sit tunc cuseum esse, cum Caium Augustus in prouinciam, quæ fuit Armenia mitteret. Numisma Tib. Claudij cum eius effigie laureata & inscriptione: TIB. CLAVDIVS CÆSAR. AVGVST. P. M. TR. P. IMPERAT. Ab altera parte equestrem ostendit statuam in medio duorum trophæorum, spolijs hostium onustorum, pulcherrimo superimpositam arcui. Inscriptum huic parti: NERO CLAVDIVS DRVSVS GERMAN. IMP. S. C. Excusum fuit hoc numisma in Claudij honorem ob subactam Britanniam, de qua magnificè triumphauit. Nisi dicamus arcum illum esse, quem Neroni Druso Claudij patri Senatus dicauerat, cum triumphans ex Germania Vrbem iniret. Neronis verò numus, similiter inscriptus ab vna parte: NERO CLAVDIVS CÆS. AVGVST. GERM. P. M. TR. P. IMPER. P. P. Arcum quidem etiam habet triumphalem, sed quatuor ei superimpositi sunt equi, cum statuis hinc inde humanis & victoriæ cum inscriptione: S. C. De Neronis triumpho de Parthis, quem numus exprimit, meminit his verbis Corn. Tacitus: *Ob hac consalutatus Imperator Nero, & Senatusconsulto supplicationes habita, Statuaque & arcus & continui Consulatus principi, &c.*

Neronis numus.

Est & alius numus in eiusdem Neronis honorem excusus, qui ab vna parte eius effigiem, palmamque exhibet, cum inscriptione: IMP. NERO CÆSAR AVG. P. MAX. Altera parte eundem Neronem equo insidentem & duos prostratos viros lancea transfigentem. Alio item quadrigam agitans, sinistra palmam gestat. Inscriptum numo E V T H Y M I V S.

Nero Circensium studiosus.

Quantoperè autem Nero ludis Circensibus, quibus quadrigæ certabant, delectaretur, meminit Tranquillus, cum inquit: *Equorum studio vel præcipuè ab ineunte ætate flagrauit, plurimusque illi sermo, de Circensibus erat, & quondam tractum prasinum agitatore inter condiscipulos querens obiurgante pedagogo, de Hectore se loqui euentus est. Sed cum inter initia imperij eburneis quadrigis quotidie in abaco luderet, ad omnes etiam mimos Circenses secessu commeabat &c.* Vt verò Neronis

Euthymius quadrigarius.

in hoc certamine eximia indicaretur pericia, addita est inscriptio, E V T H Y M I V S. Hic enim quadrigarius in Olympiæ ludis fuit celeberrimus: Meminit eius Plin. his verbis: *Consecratus est viuis, sentiensque oraculi eiusdem iussu, & Iouis Deorum summi astipulatu, Euthymius Pyctæ, semper Olympiæ victor & semel victus &c.* Est denique alius adhuc numus in eiusdem Neronis honorem excusus;

Li. 3. c. 47.

in cuius parte vna eius conspicitur effigies, cum palma & inscriptione: IMP. NERO CÆSAR AVG. P. MAX. Altera Circus & in eo quadrigæ circum metas currentes, & cursu certantes. Eadem huius numi, quæ prioris ratio est. Titi quidam numus cum eius effigie ab vna parte, & inscriptione: IMP. T. CAES. VEESPAS. AVG. P. M. TR. P.

Titi numus.

P. P. Ab altera parte eiusdem Imperatoris habet statuam equestrem, quæ virum quendam sub equo prostratum conculcat: Subscriptum est: S. C. Alius est eiusdem Titi Vespasiani numus cum eadem effigie & inscriptione eadem, altera parte ipsa Titus curru vehitur triumphali, sceptrum dextra ostentans. Appicta curru ipsa victoria est, & lauri item ramus: cum inscriptione: S. C. Triumphus eo Titi exprimitur de Iudæis. Est & alius numus, cui ab vna parte inscriptum est: IMP. T. CAES. VESP. AVG. P. M. TR. P. P. P. COS. VIII. & altero latere S. C. in quo vir quidam pedes, indutus galeam, orbem equiti præbet, Roma nimirum, aut fortè Mars aut Bellona Tito: quasi monarcham creatura. Extat & Domitiani equestris statua, in quodam numo æreo cum inscriptione: PRINCIP. IVVENT. S. C. in cuius similiter altera parte Domitiani etiamnum adolescentis simulacrum expressum est, & inscriptum. CAESAR AVG. F. DOMITIAN. COS. II. Simillimus per omnia datur eiusdem Domitiani numus quidam argenteus, sed ab ea parte, in qua ipse equo vehitur, nulla est inscriptio. Vterque cusus fuisse creditur, cum in Galliam, & vtramque Germaniam ipse cogitaret. Est & argenteus eiusdem effigie nobilis cum inscriptione: CAES. AVG. F. DOMITIANVS. in quo ab altera parte Pegasus expressus est, cum inscriptione: COS. III. Huius numi duplex redditur ratio: sunt qui famæ illius quæ de eo vbique terrarum dispersa erat, typum esse volunt. Pegasus enim famæ symbolum est: alij verò ab ipsomet Domitiano cuseum hunc numum conijciunt, vt se poëtices studiosum indicaret: talem enim se esse simulabat, vt testatur Suetonius. Elegantissimum quoque æreum numisma à Græcis excusum reperitur cum inscriptione: ΔΟΜΙΤΙΑΝΟΣ. altera parte impressum habens arcum triumphalem, tribus portis insignem, cui superimpositæ cernuntur quadrigæ binæ, quarum vna ipse vehitur, & ab vtroque earum latere vir quidam genu flexo, & manibus post terga reuinctis, supplex astat, cum inscriptione: ΙΑ. Istiusmodi arcuum mentio est apud Suetonium his verbis: *Statuas sibi in Capitolio non nisi aureas & argenteas poni permisit, ac ponderis certi. Ianos arcusque cum quadrigis & insignibus triumphorum per regiones urbis tantos aut tot extruxit, vt cuidam Græcè inscriptum arcui sit, Arcum & caluitium.* Fuit & alius eius cusus numus honoris ergò ob deuictam Germaniam, in quo ab vna parte ipse eques peditem scuto se defendentem, prostratum proculcat, cum inscriptione: S. C. Ab altera parte inscriptum est: IMP. CAES. DOMIT. AVG. GER. COS. XI. CENS. PER. P. P. Simillimus quoque numus in honorem Traiani & Neruæ principis excusus extat, sed in eo tantum à præcedenti differt, quòd prostratus scuto careat: Inscripsum huic numo S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIP. S. C. Altera pars imaginem eius exhibet laureatam, cum inscriptione tamen Neruæ etiam communi: IMP. CAES. NERVAE. TRAIANO AVGG. GER. DAC. P. M. TR. P. COS. V. P. P. Eiusdem Traiani numus quidam alius à quadam Græciæ vrbe excusus, ab vna parte Victoriam vtraque manu lauri ramum ferentem exhibet, biga vectam, symbolum videlicet victoriarum, quas contra diuersos populos obtinuit. Est & alius numus cui ab vna parte effigies Traiani expressa est, cum inscriptione: D. NERVAE. TRAIANO. AVG. Altera eques Leonem lancea transfixurus, eam rumpit, ruptaque mordicus à leone arripitur. Allusio est ad spectacula quæ C. & xx. diebus Traianus populo Rom. exhibuit, vt testatur Dio in eius vita. Qui verò eiusdem numus altera parte expressum habet Circum & in eo certantes cursu equos celetes & quadrigas bigasque, cuius est in memoriam reparati ab eo Circi, de quo meminit idem Dio his verbis: *Natura magnificus & gloria appetens erat: Circum collapsum ampliorens, atque etiam elegantiore restituit: quod ideo se fecisse inscripsit, vt populum Romanum capere possët.* Reperitur denique pulcherrimum eiusdem numisma æreum, quod altero latere Vlpianam exhibet basilicam ab eo exædificatam, varijsque exornatam statujs, inter quas supremæ equestres sunt, cum inscriptione: S. P. Q. R. OPTIMO PRINCIP. S. C. In quodam Adriani numo, ipse triumphali vehitur curru: manum extendens, velut aliquid ab astante muliere (Victoria fortè) accepturus. Alio quidem decursio equitum & peditum militaris exprimitur. Duos enim equites, & peditem, scutatos, hastatosque ostendit, cum inscriptione: DECURSIO. S. C. De hac decursione dicam post suo loco. Ipse verò Adrianus equo vectus quodam alio numo exercitum arte militari instruit, cuius loco pedites tres militaria ferentes insignia eodem latere numi exprimuntur, cum inscriptione: EXERCITVS RAETICVS. S. C. Adrianus enim teste Aelio Spartiano, quamuis pacis magis quàm belli esset cupidus, militem quasi bellum immineret, exercebat, tolerantia documento eos imbuens, ipse quoq; inter manipulares vitam militarem magistrans &c. In eiusdem honorem numus alius cum inscriptione: MAVRETANIA. S. C. cusus peditem eum repræsentat, sinistra duo gestantem spicula, dextra ferocientem equum ducentem, aut potius colibentem. Mauritanorum enim motus compescuit, qui nisi ex equis ferè dimicant, teste Strabone, dum inquit: *Pugnant frequentius ab equo hastati equis nudis vtentes & iuncea frenis, &c.* Antinoi formosissimi adolescentis effigies thorace renus eiusdem.

Domitiani
Statua.Famæ sym-
bolum.Traiani &
Nerua numus.Adriani
numus.Mauritani
ex equo pugnant.
Antinoi numus.

Antonini
Pij numi.

Adriani puto iussu, (erat enim ipsi carissimus, & in delicijs) excusus in quodam numo ostenditur cum inscriptione: ANTIMOOTHPΩOC. & ab altera parte equo insidens, dextraque caduceum gestans. Tanto autem amore Antonoi exarsit Adrianus, ut mortuo ubique terrarum diuibus exhiberi honores, inque deorum numerum referri voluerit, sacerdotisque constituerit, quorum vnus numum in eius honorem percussit, qui ab vna parte eius vultum ostendit, cum inscriptione: ΟCΤΙΑΙΟC. ΜΑΡΚΕΛΛΑΟC. Ο. ΙΕΡΕΥC. ΤΟΥ. ΑΝΤΙΝΟΟΥ. Hoc est Hostilius Marcellus Sacerdos Antinoi: ab altera Pegasus erectis anterioribus pedibus, & volandi cupidissimum, sed à Mercurio freno cohibitum, cum inscriptione: ΙΟΙC. ΑΧΑΙΟΙC. ΑΝΕΘΗΚΕ. hoc est, Achais dedicauit. Antonini Pij Imp. numi sunt duo, vnus cum inscriptione Græca, alter Latina: ANTONINVS AVG. PIVS. P. P. TR. P. altera parte curru ipse vehitur triumphali, cuius exterior equus ephippiatus est. Est & similis numus alius, in quo Victoria equos quadriuges moderatur. Inscriptum: VICTORIA AVG. S. G. Extat & alter numus in eiusdem honorem factus, in quo ab vna parte eius effigies seniliæ tate expressa cernitur, cum inscriptione: DIVVS ANTONINVS: ab altera ædificium pulcherrimum varijs exornatum statuis, & quadriga quæ verticem eius occupat: Inscriptio est: CONSECRATIO. S. C. Numo huic lucem dat Iulius Capitolinus his verbis: *Diuus est appellatus, cunctis certatim adnitentibus, cum omnes eius pietatem, clementiam, ingenium, sanctimoniam laudarent. Decreti sunt etiam omnes honores, qui optimis Principibus delati sunt. Meruit & flaminem & Circenses & templum &c.* Elegans etiam extat numus M. Antonini, in quo ab vno latere ipse equo vectus lanceam dextra gestat, præit armatus vnus, duo verò subsequuntur, cum inscriptione: PROFECTIONE AVG. S. C. Quamvis verò is solus ad bellum proficisci videatur, socium tamen profectiois habuit L. Verum suum fratrem. Meminit idem Capitolinus; *Profectum tamen sunt paludati ambo Imperatores, Parthis & Marcomannis cuncta turbantibus: nec parum profuit ista profectio, cum Aquileiam usque venissent.* Est & equestris statua elegantissima alio quodam numo expressa cum inscriptione: IMP. VIII. COS. IIII. P. P. ab altera parte ipse pectore tenus expressus est cum inscriptione: M. ANTONINVS AVG. GERM. SARM. TR. P. XXXI. Alludit numus ad pulcherrimam illam Antonini statuam equestrem, quæ hodieque opera Pauli tertij in Capitolio cernitur, cum prius forum D. Ioann. Lateranensis occuparet. Equi iuba & procomio procerioribus præditi viri ceruicem dextra palpās, sinistra longum gestans baculum in alio Antonini numo conspicitur: cui supra caput appicta est stella, cum inscriptione: TR. POT. VIII. COS. II. Altera pars effigiem habet ipsius Imperatoris, ætate expressam iuuenili, cum inscriptione: AVRELIVS CAESAR. AVG. Virum eum Parthicæ prouinciæ, stellam Orientis symbolum esse volunt, equum equestris pugnae, qua maximè gaudent. Parthici autem belli sub hoc Imp. Capitolinus meminit: quo profligato ipse & frater Parthicus appellatus est. Ex equis verò eos bellare meminit Dio: *Armatura (inquit) eorum, vsusque armorum talis est: Scuto nihil tribuunt, sed sagittis iaculisque ipsi equites vtuntur, armatisque maiori ex parte: Pedites inter eos pauci sunt, ijque infirmiores, sed & ipsi sagittarij, ad quod à pueritia exercentur, cælo ipsis suo ac regione ab utrunque conducente. Regio enim plana, vt primum est, & cum ad alendos equos tum ad equitandum aptissima. Itaque armenta totæ equorum in bellis ducunt, vt jubinde mutatis equis, subito ex longinquo adequitare, rursusque repente procul referre pedem possint.* L. Veri Imp. numus altera sui parte ostendit rogum funebrem, cuius vertici superimposita est quadriga, cum inscriptione: CONSECRATIO. S. C. Inter Ciuos enim is quoque consecratus est. Eiusdem imagine illustris numus alius, ab altera parte Perseum ostendit Pegaso volante vectum, & feræ pugnantem bicipiti, aliàs leonis specie: cum inscriptione: CLICOR. Virtutis is vitiorum domitricis symbolum est. Explicatque hunc numum dilucidissimè emblema hoc Alciati:

Parthorum
pugna.
Lib. 4c.

Veri numus.

Virtus vitiorum domitrix.

*Bellerophon vt fortis equo superare Chimaram,
Et Lycij potuit sternere monstra joli.
Sic tu Pegaseis vectus peris athera pennis,
Consilioq; animi monstra superba domas.*

Commodi Aliter verò interpretantur Commodi Imp. numum, in quo ipse equo insidens occurrentem iaculo leonem conficere minatur. Aiunt enim Lampridij testimonio ferarum diuersarum sua manu multa millia occidisse, ideoq; & Latinum Herculem nominatum fuisse. Inscriptum huic numi lateri: VIRT. AVGVSTI COS. SC. alteri in quo eius effigies: ANTONINVS. COMMODVS. ANTONINVS. PIVS. FELIX. AVG. BRIT. alteri, in quo ipse triumphali curru vectus triumphat. P. M. TR. P. XI. IMP. VII. COS. V. P. P. Britannicus autem dictus ab adulatoribus, quod de Britannis per legatos domitis triumphum duxisset. Est & alius numus similiter eius imaginem sed armato pectore ostendens, cum inscriptione:

L. AV-

L. AVREL. COMMODVS. AVG. TR. P. IIII. altera verò parte ipse equo insidens lanceam dextra gerit, & præeuntem militem armatum insequitur; alijque armati sequuntur eum. Inscriptum huic lateri: PROFECTIONE AVG. Cusus fuit hic numus, cum vna cum patre ad bellum proficisceretur Germanicum: cuius profectiois mentio est in Lampridio: E contra-rio Septimio Severo post multa confecta feliciter bella in Urbem reduci cusus fuit numus, in *Sept. Severi numus.*

quo ipse equo insidens, præeuntem militem armatum & insigne militare ferentem insequitur, cum inscriptione: ADVENTVI AVG. FELICISSIMO. In eiusdem honorem factus numus alius altera parte nauem habet onustam militibus, item quadrigas, diuersaque animalia quadrupeda, cum inscriptione: LAETITIA TEMPORVM. Ostendit numus eximiam Seueri munificentiam atque liberalitatem in exhibendis populo spectaculis. Antonini Caracallæ equo veñti, dextra militare quoddam insigne gestantis numus, præeuntem etiam, alterumque subsequenter militem, armatum vtrumque & similiter militare insigne ferentem ostendit, cum inscriptione: S. C. cæterum euntemne ad bellum, aut à confecto eo reducem exprimere voluerint, non satis constat. Ad Parthos superandos profectum, de ijsque triumphasse certum est: id quod alter quidam numus à Græciæ quadam vrbe factus testatur, in quo ipse Caracalla curru triumphali vehitur, dextra militare signum Aquilam ferens: cum inscriptione: Π Ε Ρ Ι Ν Θ Ι Ω Ν Ν Ε Ω Κ Ο Ρ Ω Ν. Est & aliud numisma eidem Caracallæ in Græcia dicatum, sed fratri Getæ commune, in quo ab vna parte vtriusque effigies expressa est, cum inscriptione: Α Υ Τ Ο Κ. Κ Α Ι. Μ. Α Υ Ρ Η. Α Ν Τ Ω Ν Ε Ι Ν Ο C, Λ Ο Υ. C Ε Π Τ Ι Μ Ι Ο C Γ Ε Τ Α C. Κ Α Ι C Α Ρ. altera statuæ equestris, cui vir quidam substratus est: appictumque insuper trophæum cum inscriptione, Ε Π Ι. C Ρ Α Τ Η Γ Ο. Υ Λ Ι Π Π Ι Ο Υ. . . Ε Λ Α Ι Τ Ω Ν. Alludit numus ad victoriam quam contra Pescennium Nigrum Seuerus eorum parens obtinuit. Elegantissimus verò eiusdem Getæ numus *Getæ numus.* æreus cum eius effigie ab vna parte & inscriptione. GETA. CAESAR PONTIFEX, altera parte equites ostendit tres, quorum vnus præcurrens subsequentes alloquitur: Inscriptum hic PRINC. IVVENT. Exprimi hoc numo Troiæ lusum existimant periti, de quo suo loco. Macrini effigies lauro coronata cum inscriptione: IMP. CAES. M. OPEL. SEV. MACRINVS. AVG. æneo numo exhibetur; in cuius parte altera ipse Macrinus curru triumphali veñtus à Victoria coronatur, cum inscriptione: S. C. PONTIF. MAX. TR. P. II. COS. II. P. P. Antonini Eliogabali numo curruscutum vehens, in quo Aquila Romanorum insigne militare depingitur, à quinque trahitur equis, cum inscriptione populi qui eum honoris causa excudit, Ν Ε Ω Κ Ο Ρ Ω Ν. Ε Φ Ε C Ι Ω Ν. Delectabatur autem Eliogabalus equorum quadrigarumq; cursu, vt testatum reliquit his verbis Lampridius: *Dedit quadrigas, equos stratos, mulos, basternas, & rhedas, Et alias: Quadrigas Circensium in triclinijs & in porticibus sibi semper exhibuit.* *Severi numus.* Alexander verò Seuerus à Parthico bello victor reuersus, de Parthis pulcherrimum egit triumphum, qui quoque numo aliquo expressus cernitur, in quo ille triumphali curru vehitur, cum inscriptione P. M. TR. P. VIII. COS. III. P. P. Eiusdem etiam honoris causa factus, alius numus, in quo equo proficiscentem præcedit victoria, & inscriptio est: PROFECTIONE AVGVSTI. S. C. Profectio autem fuit in Persas; quibus bello superatis alium cudit numum, in quo ipse capite leonina pelle obtecto expressus cernitur, cum inscriptione: ALEXANDER, altera parte in Circo maximo, cum suis metis & obelisco medium locum occupante, bigarum, quadrigarumq; & celetum equorum certamen editur. Ludos ipse vocat apud Lampridiam, Persicos: *Quiritis (inquit) vicimus Persas, milites diuites reduximus, vobis congiarium pollicemur, cras ludos Circenses Persicos dabimus.* Maximini numus, in quo ipse vna parte depictus est, cum inscriptione IMP. MAXIMINVS PIVS AVG. ab alia parte quadrigam habet, qua ipse triumphans, manuq; altera lauri ramum gestans vehitur, & ab astante Victoria coronatur, triumphum suum expressit, quem ob debellatos egit Germanos Inscriptum est huic lateri: TR. P. II. COS. S. C. iam verò ipso debellato Maximino, à Gordiano, Pupieno & Balbino, Romani triumphum hisce decreuerunt, idque excusa in numo quodam quadriga, qua Gordianus vehitur, diuulgant: equestresque statuas quoque posuerunt, quales etiam alio numo exprimuntur cum eadem plane inscriptione: P. M. TR. P. III. COS. P. P. Curuum triumphalium istorum, statuarumq; meminit Capitolinus his verbis: *Eraso nomine Maximinorum, appellatisque diuis Gordianis victoria causa Principibus nostris, Maximo, Balbino, & Gordiano statuas cum elephantis decernimus, statuas equestres decernimus, trophæa decernimus.* Philippi quoque numus cum inscriptione: IMP. M. IVL. PHILIPPVS AVG. ab altera parte habet statuam equestrem laureatam, & sinistra spiculum ferentem, cum inscriptione: ADVENTVS AVGG. S. C. Is enim cum filio compositis in Persia feliciter rebus victor reuersus hoc honore à populo Rom. affectus est. Eadem inscriptio quoque sed sine S. C. in alio quoque numo est, in quo verò equestres statuae sunt duæ, quas Victoria præit, & armatus miles subsequitur. Altero numi latere vtriusque Philippi imago est,

est, cum inscriptione: CONCORDIA AVGVSTORVM. Est & alius numus, qui vna parte **E** prater vtrumque Philippum, Marciam Otacilam, quæ senioris erat vxor, exhibet, altera currum triumphalem, quo vterque Imperator vectus à Victoria coronatur: Elegans etiam numus vtriusq; Galli Treboniani patris & Volusiani filij imagine illustris altera parte equestres habet statuas duas, quarum vna signum gerit militare: sublequuntur milites armati duo, præcedit equitantes Victoria: Inscriptum numo: ADVENTVS AVGG. Magno verò illi Constantino post multis prælijs deuictos Sarmatas & Gothos Thraciam diripientes cusus fuit numus, in quo ab vna parte ipse felicissimè depingitur, cum inscriptione: VICT. CONSTANTINVS AVG. Ab altera ipse equo infidens prostratum hominem transfigit, cum inscriptione: DEBELLATORI. GENT. BARBARAR.

VSVS IN VECTIONE.

EQVVM vehendi causa, arandi bouem, venandi & custodiendi canem, natum esse perhibet Cicero. Vectio autem quæ fit per equum, potissimum duplex est. Nam vel ipso aliquid dorso suo vehit, vel curru iunctus id trahendo promouet, vnde & currus ipsos etiam vehicula dicimus. Vtroque modo vel ipsos nos vehit homines, vel sarcinas: de qua posteriori ventione hac ferè rubrica agemus, quandoquidem hæc meo iudicio propriè de iumentum ventione intelligitur: in hoc enim sensu Varro videtur dixisse: *Equi alij sunt idonei ad rem militarem, alij ad vecturam: itaque peritus belli alios e. igit atque alit, ac dovet; aliter quadrigarius ac desultor: Neque idem qui vectarios facere vult.* Budæus eleganter istiusmodi equos diuidit in sarcinarios, & iugales: sed iugalium duplex est genus, nobile vnum, cuius in equestribus certaminibus vsus est, de quo mox suo loco, alterum ignobile de quo hic intelligimus. Sarcinarios siue dorsuarios etiam duo sunt genera: alij enim sarcinas non ferunt, nisi prius clitellati sint, vnde & clitellarij nuncupantur. Sunt autem clitellæ, quibus sarcinæ colligatæ iumentis portantur: alij nudo ferunt dorso, vt qui per vrbes farinam gerunt. Clitellati etiam vocantur sagmarij à sagmate, quod stratum significat, cui onera aptantur. Sagma (inquit Isidorus) quod corruptè vulgo sella dicitur, stratum sagorum vocatur, vnde caballus sagmarius, mula sagmaria. Suidas: *σαγμαρία τὸ παρ' ἡμῖν λεγόμενον τελοδοντὰ βασάζοντα πλὴν ἀποσπυλεῖ τῶν ἐπιπιδειῶν.* Apud Lampri-
Li. 30. 16. dium equi saginarij aliquoties mentio est. Turnebus legit sagmarij. Seneca Græco vocabulo hippoperas vocat sarcinas, quæ à tergo equi gestantur, quasi dicas peras & manticas equestres. Volaterranus canterios, equos videlicet castratos vecturæ optimos esse asserit. Nostroque tempore Tartari, vt refert Sigismundus Baro, castratos tantum equos habent, quòd tales arbitrentur plus laboris inediaque ferre posse. Istiusmodi vectarijs equis robur esse oportet: quamuis ad vecturas plerumque dentur effœti annis, aut læsi, qui illis operis reliquas vires conficiunt. Neq; est tanta nostri temporis humanitas, vt ociosus alatur equus: postquam consenuerit, & vires amiserit, vtque non turpi senectæ illius, quod Maro fieri oportere censuit, ignoscatur abdito domi. Eadem & apud antiquos equorum conditio fuit, vt in prouerbio, *ἵππος γῆρας*, id est equi senectæ, diximus. Qui ad currum iunguntur curules nominantur ab ipso curru, quem trahunt, à quo & sellam curulem vocari legimus: Nam Senatores qui curulem magistratum hoc est, maiorem honorem gerebant, honoris gratia in curiam vehi soliti sunt curru, in quo sella erat eburnea, supra quam confidebant, vt scribit A. Gellius. Legimus verò apud Vegetium iumenta currulia. **Li. 3. c. 18.** Albertus inusitato vocabulo equos ad fugam & insecutionem aptos curriles vocat. Curules equos Festus exponit quadrigales. Sunt tamen currus aliquot species, quæ nomen immutant. A biga enim biuges & bigarij, à carruca carrucarij, à carpento carpentarij, à rheda rhedarij, à cisio cisuarij, appellantur. Hoc interim certum est, currum, etsi generale sit nomen, per excellentiam pro quadrigis poni, vt & *ἄρμα* apud Græcos. Plinius tradit Erichthonium primum quadrigis vsus fuisse. Scholiastes Pindari *ἄρμα* id est currum ab eo inuentum ait. Est autem quadriga quatuor equis iunctus currus: hinc Virgilius de eodem Erichthonio.
*Primus Erichthonius currus & quatuor ausus
 Iungere equos, rapidisq; rotis insistere victor.*
Li. 19. c. 8. Scribit itaque Gellius, Cæsarem quadrigas, etiam si currus vnus, equorum quatuor iunctorum agmen vnum sit, pluratiuo numero semper dicendas putare. Dicimus tamen etiam quadrigam, vt constat ex hoc Iulij Capitolini: *Quadriga elephantorum Gordiano decreta sunt, utpotè qui Perjas vicisset, ut triumpho Persico triumpharet: Misitheo autem quadriga equorum & triumphalis currus.* Aliquando quadrigarum nomine intelliguntur ipsi equi, qui quadrigas agunt. Plautus:
Nam

Nam sibiue occasione tempus se subduxerit:

Numquam pol' indipisces quadrigis albis postea.

in Asinaria
Quadrige
pro equo.

Vbi quadrigas albas vocat equos Veneris, qui erant albi & citi: vt sit sensus: etiam si currum Veneris ab alitibus vectum, & per hoc summæ celeritatis, conscenderet, & sequi vellet iam amissam occasionem, nunquam eam consequeretur. In eodem sensu Virgilius:

Haud procul inde cita Metium in diuersa quadriga
Distulerant.

Aeneid. 8.
7. Paneg.

Item Claudianus:

Velut ordine rupto

Cum procul insana veherent Phaetonta quadriga.

Equi pro
quadrigis.

Accipiuntur autem equi pro ipsis quadrigis, quod his iuncti celeriori cursu ferantur, illi videlicet, qui in sacris certaminibus currunt: Mentio est apud Columellam: Vnde sacrorum certaminum (inquit) studiosi perniciosissimarum quadrigarum semina diligenti obseruatione custodiunt, & spem futurarum victoriarum concipiunt propagata sobole generosi armenti. Hinc nauibus atq; quadrigis dixit Horatius, alij citis quadrigis, alij Iouis quadrigis pro summo studio, summaque festinatione: sed de his quadrigis equisque postea. Quod verò ad inuentionem quadrigæ spectat, Cicero Mineruam scribit quadrigarum inuentricem ferri. Ait itaque Eusebius libro temporum Erichthonium primum quadrigas iunxisse, sed in Græcia tantum: nam apud gentes alias iam tum fuisse, certissimus probari argumentis posse tradit Rhodiginus: & apud Isidorum legimus, Cisternem Sicyonum equos quadrigarum medios, eosque singulos ex vtraq; parte simplici vinculo primum applicuisse. Quia verò quadriga quatuor iunctorum equorum est, eleganter à Græcis τετρίπυρον appellatur, & τετρίπυβαται qui ea vehuntur, & τετράρον siue τετρωρον ἄρμα, siue τετρωρος οχος, quasi quadriiugus currus, id est, in quo quatuor equi iuncti sunt, ab αἴρω significante συζευγύω, vt ait Eustathius: quamuis Varinus dictum velit παρά το' ἀρρήπεναι καὶ ἡμιόθεν τις ἰππες αὐτῶ. Ita & quadriiugum currum vocauit Virgilius: Equos ve'ò similiter τετράορος ducant. τετρωροι, inquit Varinus & Hesychius, τέσσαρες ἐπὶ τῷ τετρίπυρ ὑπὲρ ζευγυμένοι: Latini quadriiugos siue quadriiuges: Ouidius:

----- Tritumque relinquunt

Quadriuges spatium, nec quo prius, ordine currunt.

Lib. 3. c. 9.

Lib. 3. de
nat. deor.

Quadrige
rū inuentio.

Li. 13. c. 7.

Virgilius:

Quadriuges in equos, aduersaque pectora tendis.

Metam. 2.
Equorum
à curribus
nomina.

Sic & seiuges dicimus, triiuges, & biuges, à triga & biga, Seiuges verò propriè dictum currum non habent. Biiuges siue biugos bigarios, etiam dicunt. Liuius etiam bigatos, Homerus δίζυγες. Hos in Hetruria dextrarios vocari Hermolaus testatur. Τρίπυρον ἄρμα currus est à tribus equis tractus, ἑξάωλοι equi qui currum sex equorum ducunt. Zygius dicimus, qui iugum subeunt, pareoros qui latera stipant: ὑποζύγια quæcumque iumenta: nam Ζεύγος id est iugum vocari potest teste Polluce, quicquid iunctum est, etiam si ex tribus aut quatuor iumentis fuerit. Latini poetæ tamen iugales absolutè de equis dicunt. Callimachus ζευγητίδας ἰππες Plinius subiuges carpento equas. Quatuor equos Scholia Homeri duas bigas & quadrigam interpretantur: sed quadriga currus vocatur plenus & perfectus, biga non plenus. Bigam Græci συνοπίδα vocant, vt constat ex hoc Hesychij: Συνοπίς, ἄρμα διπυλον, ἐκ δύο ἰππων, ἢ συζυγία, δύο. Synoris inquit interpres Aristophanis in Nebulis, citante Cælio, est currus non plenus, sed ex duobus iunctis equis, quem nunc διπρον vocamus, quanquam eo propriè dicitur nomine in curru pars, vbi cum parabate versatur auriga, vnde etiam inclinatur quasi δουροφόρος, id est duos ferens, vt author est Eustathius. Idem Cælius synorida fuisse ait bigam è duobus equis non pullis sed adultis, quanquam post è pullis quoque (inquit) iuncta est. Aitque inuenisse se apud Aristotelem in libro de mundo, etiam in bello vsos synoride. Scribitur aliter per ξ. ξυωπίς & dicitur etiam de alijs animantibus, siquidem apud Heliodorum legimus, καύρων ξυωπίς, & alibi βοῶν, pro dyade simpliciter, & Varinus ξυωπίδα, inquit, ζυγίω, κυρίως ἐπὶ τῶν ἡμιόνων, ἢ ἐκ δύο ἰππων ληγεί. Hesychius addit, ὄρεος γὰρ ἡμιονος, quasi etymologiam vel compositionis rationem afferens: cæterum ξυωπίς à mulis dici nequaquam videtur. Rheda vocabulum Gallicum, genus erat leuiculi currus: Erat & petoritum Gallicum, vt docemur à Quintiliano: Plurima (inquit) Gallica valuerunt, vt rheda & petoritum. Et rursus: Cum sit epi prepositio Græca, rheda Gallicum, nec Græcus tamen, nec Gallus vititur composito: Romani suum ex viroque fecerunt. Cum Rhedis nostros cocchios siue caroccias similitudinem habere inquit. Hoc tamen interesse volunt, quod nostro tempore equis vtamur, cum veterum rhedæ à mulis ferè traherentur, vt apud Græcos ἀπην: nam rhedarium equum (vt Grapaldus vocat) apud veteres non inuenias, vt mulum rhedarium. Varro: Celerius volutate Hirtiensy ex equili educere rhedarios, vt tibi haberes mulos, quam è piscina

Biga quid.

Synoris.

Rheda.

Petoritum.
Lib. I.

Epist. 6. ad
Attic.

è piscina barbatum mulum. Fuisse tamen in eisdem equorum usum manifestè docet M. Tullius, inquit: *Hic Veaius venit mihi obviam cum duobus essedis & rheda equis iuncta.* Suetonius de Cæsare Longissimas vias incredibili celeritate confecit, expeditus meritoria rheda centena passuum millia in singulos dies: Quod equorum, non mulorum fuerit. Et eporhedicæ teste Plinio Gallica etiam vox, bonos equorum domitores significat. Falluntur autem, dum cum nostris caroccijs eandem arbitrantur, nam rheda binis tantum constabat rotis. A rheda nihil ferè, vel saltem parum differre puto Cesium, genus nimirum vehiculi biroti ut inquit Nonius, & ad celeritatem similiter comparatum, ut ex Cicerone constat: *Cisso* (inquit) *celeriter ad urbem vectus: &* alibi: *Decem horis nocturnis, sex & quinquaginta millia passuum cisys peruolavit.* Cum hoc eandem esse aiunt carrucam. Nec multum puto differre carpentum, nam & hoc à celeritate volucris vocatur à Iuvenale: *Volucris Carpentis rapitur pinguis Damalippus.* Eratque eius quoque usus in bello, ut apud Liuium legimus. Eiusdem præterea generis fuisse quoque conjicio pilentum, quamquam hoc priuatium ad matronas pertinere non dubitem: nam id clarè docet Festus: *Pilentum,* (inquit) *vehiculi genus, quo matronæ ferebantur: Sunt qui pilentum cum petorito, item cum essedo idem existimant: Horatius verò distinguit:*

Esseda festinant, pilenta, petorita, naves.

Sed fieri potest, ut in eo conueniant, quòd quatuor constent rotis, operimenti verò materia varient. Pilenta mulorum fuisse manifestò testatur poeta Ausonius, dum ait:

Inuenies præsto subiuncta petorita mulis.

Et aliàs.

Cornipedes rapiant imposta petorita mula,

Vel Cisso triungi si placet, insilias.

Et rursus.

Canteri moneo, male nota petorita vites

Nec celeres mulas ipse Metiscus agas.

Et mulam carrucariam dixit Vlpianus ff. de edilitio edicto, quasi & carrucis mulæ iungerentur. Sunt autem Gallica nomina Gallicorum vehiculorum ut partim ex Quintiliano, partim ex M. Varrone constat. *Plurima Gallica* (inquit ille) *valuerunt, ut rheda & petoritum quoque.* Hic petoritum Gallicum vocabulū genus vehiculi, apud Belgas Gallia ciuitatem repertum scribit, & sua ætate in consuetudinem primū venisse. Quod si quis pilentum vulgò interpretaretur carocciam è cingulis pendentem, is meo iudicio non erraret: mollia enim pilenta vocauit Poeta:

Aeneid. 8.

----- Castæ ducebant sacra per urbem

Pilentis matres in mollibus.

Id est, ut vertunt doctiores interpretes, pensilibus: quales nimirum à nobilioribus matronis hodieque expetuntur, uti & olim: Claudianus de nuptijs Honorij:

Ante foras iam pompa sonat, pilentaque sacra

Præadiant ductura nurum.

Lib. 5.

Liuius pilenta matronis à Senatu ob munificentiam concessa tradit his verbis: *Honoremq; ab eam munificentiam ferunt matronis habitum, ut pilento* (codices impressi habent plaustro, vetus exemplar pilento, (ad sacra ludosq; carpentis festo, profestisq; vterentur. Istiusmodi vehicula vndique recta & munita arcendæ aeris iniuriæ camerata dici possunt, sicut & gestatorium Suetonio dictum, Iuuenali lectica. Erat & aliud Gallicum vehiculi genus Benna nuncupatum, à quo combennones dictos esse legimus apud Festum socios (compagnos) in eadem benna sedentes. Tales puto esse carros Polonorum & Brabantinorum, sine operimento ex viminibus ferè. Vilissimum plaustrum, vel plostrum ut Columella loquitur, quo videlicet finus conuehi solet. Osorum lingua teste Festo vehia dicebatur. Vehes verò vel vehis est quantum foeni vel fimi vna vectura in plaustris vel alijs instrumentis ferre possumus. Utuntur hac voce Plinius & Columella. Differt ab omnibus traha vel trahea, caret enim rotis. Erant & sacra vehicula, quæ thenas dicebantur, quarum etiam icones aliquot inter numismata recensuimus: quam à mulis tractam fuisse Nonius indicat his verbis: *Vnde thensam atque mulos sine eam pedibus grassari.* Ad omnia isthac vehicula conducenda trahendaue equorum usus est, vel saltem esse potest. De rhedis id ostensum antea: quibus adde ex Iuvenale: *Tritosq; trahunt eporhedica collo segnipedes.* De essedis Virgilius: *Gallica vel molle melius feret esseda collo.* In his tamen mulorum quoque usus fuit, ut constat ex Claudiano: ubi de Gallicis mulabus loquitur: uti & in carpentis; Liuiæ enim Angustæ carpento muli iuncti conspiciuntur in antiquo eius numismate. Nero verò teste Plinio ostetabat hermophroditas subiuges carpento suo equas. Fortassis equos viri, matronæ mulos iungebant. Sipontinus carpentarium equum interpretatur qui carpenta ducit, & fabrum qui facit. Ab hisce rursus rhedis & carpentis differunt illa de quibus loquitur his verbis Pausanias: *Ad carpentum iungebatur equa dossuaria, è quibus extremo curriculo desilientes jessores preberis manu frenis ad metam cursitabant, qui mos atate mea seruatur ab is qui Anabata vocantur. Inter Rhedarum & carpentorum au-*

Equus car-
pentarius.

rigas tantum inter se, quod his alia sunt insigna, masculos equos agitabant. Rhedam trahebant muli iugales vini, inuento neque prisco neque eleganti, & alioqui antiquitus inter portenta Eleis muli fuerunt, atque adeo ut animal id intra fines ali religio esset. Hæc ille, vehiculorum quædam genera intelligent, quibus in Olympijs certabatur. Cæterum cum simpliciter carpentum in Romana historia nominatur, tunc puto, illud intelligendum, quo matronæ per urbem vehebantur. Dicitur enim carpentum quasi carmentum à Carmenta Euandri matre, ut notum ex primo Factorum, ubi Ovidius ait:

Nam prius Ausonias matres carpenta vehebant,
Hæc quoque ab Euandri dicta parente reor.

Manni.

Am. 2. 16.

Manni autem etiam potissimum ad hæc nobiliora vehicula eligebantur, ut licet conijcere ex hoc Ovidij:

Paruaque quam primum rapientibus effeda mannis
Ipse per admissas concute lora iugas.

Huc spectat hoc Lucretij:

Exit sæpe foras magnis ex adibus ille
Esse domi quem pertasum est, subitoque reuertit
Quippe foris nihilo melius qui sentiat esse,
Currit agens mannos ad villam hic precipitanter.

Li. 3. de re
nat.

Necnon hoc Horatij in Menam inuecti, qui olim seruus, nunc dominus nobili vectus vehiculo principium virorum more ad villam proficiscitur:

Secutus flagellis hic triumphat alibus
Præconis ad fastidium.
Arat Falerni mille fundi iugera
Et Appiam mannis terit.

Lib. 3. Car.
Od. 28.

Idem aliàs inquit:

Rumpat & serpens ites institutum
Si per obliquum similis sagitta
Terruit mannos.

L. 1. Epist

Et rursus alibi:

----- Etiam certus conuiuia iubetur
Rura suburbana indoctis comes ire Latinis
Impositus mannis.

Lib. 4.

Erant autem manni ad hunc usum detonsi, quod discimus ex hoc Propertij:

Hunc mea de tonsis auecta est Cynthia mannis.

Cæterum ne quis penes Romanos tantum equorum in vehiculis usum fuisse arbitretur, is & ex Euripide discat, idem etiam à Græcis priscis factum, ubi matrona exitura è vehiculo, famulas monet, ut aliæ descensum iuuent, aliæ ex aduerso equis se opponant, ut si timore alioquo affecti, fugam minantes cohibeant:

In Ephigonia.

Καὶ μοι χέρος (inquit) τις ἐνδοτῶ σπρίγματα
Τὰ κε ἀπὸ τῆς ὡς ἀν ἐκλίω καλῶς.
Λὶδ' εἰς τὸ πρόσθεν εἴητε πωλικῶν ζύγωτ.
Φορβερὸν γὰρ ἀπερὰ μύθον ὄμμα πωλικόν, id est
Et mihi aliqua manum subijciat fulcimina
Ut sedem currus relinquam commodè.
Aliæ autem equis state aduersæ iugis
Terrifica enim res est oculus equi ferox.

Equis vehi
periculosū.

Eleganter etiam Seneca Tragædus Hippolyti exemplo docet, quam periculosum sit equis vehi vehiculo iunctis:

Inobsequentes protinus frenis equi
Rapuere currum, iamque de errantes via
Quacumque pavidus rapidus euexit furor,
Hæc ire pergunt, seque per scopulos agunt:
At ille qualis turbido rector mari
Ratem retentat, ne det obliquum latus
Et arte fluctus fallit: haud aliter citos
Currus gubernat: ora nunc pressis trahit
Constricta frenis, terga nunc torto frequens
Verberare coarctet: Sequitur assiduus comes.

Nunc

Nunc aqua carpens spatia, nunc contra obuius
 Oberrat, omni parte terrorem mouens.
 Non licuit ultra fugere: nam toruo obuius
 Incurrit ore corniger ponti horridus,
 Tum verò pauida sonipedes mente exciti
 Imperia solunt, seque luctantur ingo
 Eripere, rectique in pedes iactant onus
 In ora praeceps gnatus implicuit cadens
 Laqueo tenaci corpus: & quanto magis
 Pugnât, sequaces, hoc magis modo ligat.
 Sensere pecudes facinus, & curru leui
 Dominante nullo, qua timor tollit, ruunt
 Talis per auras non suum agnoscens onus
 Solique falso creditum indignans diem
 Phaetonta currus denia excussit polo.

Metam. 2. Ouidius item Phaetontis exemplo furentium cursum difficillimè cohiberi posse indicat:

Parce puer stimulis, & fortius utere loris,
 Sponte sua properant, labor est inhibere volantes.

Equi iugales quales esse debent. Iliad. β. Sed hac de re aliàs etiam egimus. Ut verò ad usum horum iumentorum ad vehicula reuertamur. Nostro tempore nobiles summoperè student, ut equi vehicularij non solum eiusdem sint coloris, verum & magnitudine & proceritate & si fieri licet, ætate pares, regios antiquorum mores imitantes. Nam Homerus de equis Eumeli scribens σαφύλη ἐπὶ γῶτων ἴσας, magnitudine & proceritate inter se omnino pares fuisse, & quasi ad regulam vel perpendiculum æquales docet: sicut & à coloris similitudine ὀτριχας dixerat, & à pari ætate ὀτερας. sed versus eius ob elegantiam recitabo:

Ἴσσοι μὲν μέγ' ἀριστὰ ἴσαν φηρητιάδαο,
 Τὰς Εὐμηλος ἔλαυε, ποδώκεας ὀριθας ᾗς.
 Ἐτριχας, οἰτερας, σαφύλη ἐπὶ γῶτων ἴσας, id est.
 Equæ quidem multò præstantissima Pheretiada,
 Quas Eumelus agitabat pedibus veloces ut sunt aues,
 Similipilo, coenas, velut ad perpendiculum tergo æquales.

EMBLEMATA.

Emblema Alciati in adulari nescientem:

Scire cupis dominos toties cur Thessalis ora
 Mutet, & ut varios quarat habere duces?
 Nescit adulari, cuiquamve obtrudere palpum,
 Regia quem morem principis omnis habet.
 Sed veluti ingenuus sonipes, dorso excutit omnem,
 Qui moderari ipsum nesciat hippocomum.
 Nec senire tamen domino fas, ultio sola est
 Dura ferum ut iubeat terre lupata magis.

Carneadis dictum.

Sumptum est emblema ex Plutarcho de discrimine adulatoris. Pulchrè igitur (inquit) Carneades, qui diuitum & regum filios nihil rectius discere, quam equitare affirmabat. Præceptor enim illis inter litterarum exercitationes palpatur: illis in palæstra se submitunt antagonistæ, vin cique sinunt. Attamen equus qui sitne princeps an priuatus, diues an pauper fessor ignorat, dorso excutit indoctum moderatorem. Aliud eiusdem inscriptum, temeritas.

In temeritate.

In praeceps rapitur, frustra quoque tendit habenas
 Auriga: effreni quem regit oris equus:
 Hunc facile huic credas, ratio quem nulla gubernat,
 Et temere proprio ducitur arbitrio.

Lib. I. de vita Moysi.

Apparet Philoni Iudæo acceptum referendum esse, qui nimirum similiter scribit: In vniuersum dabat operam, ut ad primos impetus animi resisteret, quasi contumacem equum obseruans: nimirum, ne inuito auriga ratione, cursum plus satis accelerantes confunderent, perturbarentque omnia. Hæ sunt enim bonorum & malorum origines: bonorum, si ratio teneat imperium: contrarium, si affectus dediscant obedientiam. Aliud in temerarios:

In temerarios.

Aspicis aurigam currus Phaetonta paterni,

Igniuomus

*Igniuomos ansum flectere Solis equos.
Maxima qui postquam terris incendia sparsit
Et temere incesso lapsus ab axe miser.
Sic pleriq; rotis fortuna ad sidera reges
Euecti, ambitio quos iuuenilis agit,
Post magnam humani generis clademq; suamque,
Cunctorum pœnas denique dant scelerum.*

Aliud Achillis Bocchij inscriptum : Confectus senio Enni equus quiescit : indicans, ferendam egestatem & senectam humaniter.

Ennij equus senio confectus.

*Ennius ille olim puupertatem atq; senectam,
Quæ duo longe maxima vulgò onera esse putantur,
Dicitur vsque adeo fortis victorq; vultisse,
Vt visus sit eis penè oblectarier vtrò.
Quoacertè sapienter fecit, ut omnia dixit,
Namque petenda à se ipso constituit bona primum
Vera : quibus facile bene vinitur, atq; beatè,
Inde malum huic poterat non vllum iure videri,
Quod Natura parens, vel fors aduersa tulisset.
Non igitur senium, non pannis obsita egestas
Non externa alia, & mores culpentur iniqui.*

Aliud eiusdem cum lemmate : Felicitas prudentiæ & diligentiae vltima est : in quo cursor pingitur publicus.

Prudentia & diligentia vltima felicitas.

*Mutare equos ad celeritatem haud est satis
Huic, quem vides, ni diligentia vtier
In exequendo itinere stet sententia, &
Segni sine intermissione strenuè
Noctes diesq; pergere, vsque dum semel
Cursum liceat olim institutum confici.
Nam inchoando, tum remittendo, omnium
Rerum in dies profertur euentus, licet
Paruarum, & abit amissa procul occasio,
Bene inchoare, diligenter progredi
A carcere ad metam, vltima est felicitas
Concessa paucis, expetenda & omnibus.*

Aliud, cuius titulus; semper libidini imperat prudentia, Pinguntur in eo equi indomiti & effrænes:

Prudentia libidini imperans.

*Nil violentum, quod cito idem non sit ruiturum
Quandoquidem proprium est rationis
Humana interea nunquam requiescere, donec
Ipsa suum ad rectum redeat, quin
Abruptis, ut equi indomiti, duro ore lupatis
Stare loco nequeunt, furibunda
Discursant rapti vsque licentia, & impete vasto,
Dum captos, pressosq; capi stris
Ad palum innodent, aut ad praesepe magistri,
Dadala sic misera ambitionis
Atque libidinis insana prudentia semper
Et correptrix, & moderatrix.*

E P I T A P H I V M.

Equos aliquot generosiores sepulturam meruisse, eisdemque epitaphia erecta fuisse non semel meminimus, quæ tamen epitaphia temporis inuidia interciderunt. Habes hic vnum, quod M. Carolus Capellus Venetorum apud Florentinos Legatus equo suo crexit:

Equi M. Caroli Capelli epitaphium.

OSSA EQVI CAROLI CAPELLI, LEGATI VENETI,
OBSESSA VRBE.

Legitur in marginibus Arni, vt scribit Thomas Procacchius in opere suo de funeribus antiquis.

V S V S I N A G R I S.

QUEMADMODVM ad plaustra, quibus ad impinguandos agros, finus vehitur, in multis regionibus, boues iunguntur, ita etiam eorundem ad arandum iisdem in locis vsus est, atque ita olim quoque in Italia factum fuisse, vel ipsa hæc Horatij prouerbialis pœntia admonet:

Optat ephippia bos piger, optat arare caballus.

Et Plutarchus in libro de tranquillitate animi indicaturus, quemlibet suo ipsius ingenio debere uti ad ea, ad quæ natura factus est, neq; id ad aliud vitæ studium trahendo, huic vim debere fieri, citat hos versiculos:

Equus est ad currum idoneus:

Ad aratra bos, &c.

Equi ubi arant. Et tale quid proxima rubrica ex Cicerone diximus. Non desunt tamen regiones, in quibus equi arant. Toto Belgio nisi equos arare videas: bouum arationes planè ignorant. Cellerrima est equorum aratio, arantque vno die, quod vix triduo præstare queant boues. Neque etiam res est noua, sed & priscis Græcis cognita, ut ex Sophocle docemur, industriam hominis cæteris admirandis præferente: *Tellurem (inquit) incorruptam & indefessam obliquis scindit aratris, annosq; exercet per singulos, equisque validis versat.* Vandalicum verò aratrum perficitur duobus bobus & totidem equis, ut scribit Cranzius: meminique me aliquando in cisalpina Gallia equos, mulosq; bobus permixtos ad aratrum conspexisse, id quod nulla ratione improbari debet, cum sic tarditatem bouum, celeritate equorum emendari sit rationi consonum, uti contra equorum debilitatem robore bouum. Est & mulorum aratio non infrequens, & ab Homero in Iliade cæteris prælatam. Sed & hanc Atietha Hispanus singulari opusculo ex professo reprehendit, bubulam cunctis præferens. Alunt item nostro tempore diuites equarum armenta, cum ad alia, tum ad terendam & ab acere excutiendam segetem: quod & ipsum quoque ab antiquis ad nos dimanauit. Meminit enim huiusce equorum vsus Plinius: *Messis ipsa (inquit) alibi tribulis in area, alibi equarum gressibus exteritur, alibi perticis flagellatur.* Iam verò quantum utilitatis domino equus rependat suo

In Antigone.

Lib. 4. Vandal. c. 36.

Vsus ad terendam segetem.

Fimi vsus.

Chil. 1. 2.

fimo, vel solus nos docere potuit Vespasianus Cæsar, qui id vendebat, ut in Chiliadis annotauit Tzetzes, cumq; id ægrè ferret & reprehenderet Titus filius, aurum quod inde collegerat, odorandum præbuit. Attamen authore Varrone in segetibus minimè utile est, sed optimum in pratis, ut cæterorum veterinorum, quæ hordeo vescuntur. Apud Tartaros ligni loco vtuntur. Hermolaus propriè Græcis *κόπρον* vocari scribit: Varinus verò *ήλον, ήλεθον, και ήλιου.*

V S V S I N L V D I S.

Scaliger li. 1. poëtices cap. 22.

Equorum cursorum nomina.

Certaminum equestrium origo.

Lib. 8.

Bigis qui primus certauit.

Pelops.

BINA priscis fuere exercitia, simplex vnum, alterum compositum: Illius species potissimum quinque, cursus, saltus, lucta, pugillatus, iactus: huius pancratium & pentathleum. Opibus deinde crescentibus obtinuit luxus, ut etiam equos alerent cursores, generosos scilicet & cursu validos. Hos quod publicis certaminibus & spectaculis cursu certarent, propositis præmijs, Græci *άθλητάς, άγωνιστάς, & άμιλληθρίαις* appellare solent, ut apud Pollucè & Varinum legimus, id est certatores, ad certamina exercitatos: & si vincerent, *άθλοφόρες*, aut *νικηφόρες*, quasi ex certamine victoriam reportantes: ipsum verò certamē *έφιππιον*, cum sit *έφιππιον* ipsa sella. *Άγωνοθεταί*, qui certamina ipsa ponerent. Huius rei origo in Olympo apud Pisam & Elidem, Arcadiæ oppida, ubi vel singuli cursu certabant, vel bigis aut quadrigis iuncti, rhedæ item & carpento. Quo verò tempore inceptum, non satis constat. Strabo post Troiana tempora inchoasse arbitratur: cuius rei illud facit argumentum, quod nullam de Olympicis mentionē fecit Homerus, cum meminerit tantum de nonnullis certaminibus funebribus. Alij multò antiquiora faciunt hæc certamina, de tempore tamen discrepant, argumento quod diuersæ ibi fierent certaminum species, ut ex recitandis apertum fiet. Bigarum certamen ad Pelopem vulgò refertur. Is namque Hippodamiæ Oenomai filia fama & amore captus, in Elide apud patrem ausus est proci nomen profiteri. Oraculo monitus ille exitium suum pendere ex filia nuptijs, quibus artibus interitum effugere quærit, sibi molitus est. Virginem petentibus proposuit in bigarum certamine victori filia nuptias, victo mortem. Qua lege tredecim inuenes interfecit, quemadmodum canit Pindarus

cuius

cuius interpretes etiam eorum nomina recensere. Pelops à Neptuneo impetratis equis victum Oenomaum in mare præcipitavit: Hippodamiam uxorem duxit: certamen victoriæ monumentum instituit. Hæc ita gesta sunt ad Pisam Elidis, quæ à cognomine Endymionis filia sic fuit nominata. Victor cotino, quæ est agrestis olea, coronabatur. Hercules intermissum in Olympij *Hercules.* Iouis honorem victo Augea Elidis principe de præda atque manubijs instauravit. Is enim sterquilinia immania cum haberet, neque haberet quo pacto iniret purgandi rationem, cum Hercule de certa mercede egit, eiusmodi commodum pollicente. At postea mira sapientia huius impulsu simum facile deductum ubi vidisset, pretiumque maius opera illa ratus negasset, exutus est vita simul cum imperio. Hæc sanè vulgatiore. Pausanias autem multò diligentius. Nam & duos tradit Herculis appellatione & altius repetit, & post Pelopem recenset alios. Saturno aurei seculi mortales deorum tum principi erexisse sanum. Editum Iouem ab Rhea, alendum datum viris, quos è Creta accito Idæos dactylos, alij Curetas nominarunt. Eorum nomina, Hercules, Pæonæus, Epimedes, Iasus, Idas, Herculem natu maximum commisisse fratres ad cursus certamen, victoremque oleastro coronasse, cuius ibi sylva frequens adeò, ut & virentes frontes substernerent ad somnum capiendum. Ramum ex Hyperboreis allatum ab eodem Hercule ad eam *Pausania error.* magnitudinem, multitudinemque adolevisse. Adeo more suo malæ fidei author est Græculus. Nam quo tempore Hercules Idæus ad Hyperboreos sese contulit, qui è Creta tum primùm nauigavit? Aut ubi gentium inuenias oleastri arborem Hyperborei gelu patientem. Primùm igitur hunc Idæum Herculem Olympia posuisse, quinto quoque anno celebranda; quot ipsi fratres extitissent. Quin Iouem tum adolescentem lucta certasse cum Saturno de imperio & vicisse: cursu ab Apolline victum Mercurium, Martem verò pugillatu. Quinquagesimo post Deucalionis diluuium anno, Clymenum Cardis filium, vnum ex Herculis Idæi nepotibus, è Creta venisse, atque Olympicum certamen quasi familiæ suæ prærogatiua instaurasse: aramque tum Curetibus, tum suæ gentis authori Herculi statuisse, quem *ἠρως ἠλίου* cognominari iussit. Hunc postea Clymenum Aethlio satus Endymion exactum regno priuauit, liberisque suis in cursus certamine regnum proposuit victori. Altero ab hoc seculo Pelopem quàm magnificentissimo apparatu eos ludos illustrasse. Pelopis filius ex Elide per vniuersam dispersis Peleponesum, Amythaon Cretæo genitus, nepos Endymionis, Olympia indixit. Post eum Pelias & Neleus communi tum gloria tum autoritate. Postea Hercules Amphitryonis capta Elide. Iolaus curru vicit: Iasus Arcas *κελῆτι*, id est, equo solo: Castor cursu: Pollux pugnis, Hercules lucta & pancratio. Secundum hosce Oxylus qui in Elide regnum obtinuit, renouauit. Intermissum deinde vsque ad Iphiti tempora. Sub quo certaminum inita ratione, multa omissa fuisse propter inscitiam atque obliuionem. Cuius rei argumentum afferunt, quòd tum primùm solius cursus præmia posita fuerint: aiuntque victorem Eliacum Corcebum. Aliquot annis post in mentem venisse *δίαυλον*: itaque additum pristino cursui, quem vicit Hypenus Pisæus, sequenti Olympiade Acanthus. Anno inde quintodecimo Pentathli ac luctæ memoriam renouatam. Illo Lampidem, hac Eurybatum victores declaratos. Quinta post eam Olympiade, quæ tertia & vicesima numerabatur, pugilatus redditus, quo vicit Onomastus Smyræus. Quinta & vigesima equorum cursus additus. Pagondas Thebanus curru cæteros anteiuit. Octaua ab hinc Olympiade, excitatum deinde pancratiū, & equus singularis. Hoc polluit Crauxidas Cranonius, illo Syracusanus Lygdamis, cuius corporis magnitudinem Herculeæ parem memoriæ prodidere, quare & celebratum est eius sepulchrum ad Latomias. Neque verò solum viris, sed pueris quoque certamina indicta sunt: cursus quidem ac luctæ septima ac tricesima Olympiade: lucta vicit Hippotheses Lacedæmonius: Polynices Elæus cursu. Pugilatum prima & quadragesima, Superauit Philetas Sybaritanus. Quinta & sexagesima cursus in armis coeptus simul cum scutis. Excelluit Demaratus Hercensis. Tertia & nonagesima bigis, quibus Elæus Euagoras victor fuit, idque equis *Quales e-* perfectis: nam etiam pullos introducebant, quemadmodum vnde centesima Olympiade, qui *qui in cer-* bus coronam tulit Sybariades Lacedæmonius, atque ibi quidem vnicus pullus currum trahebat. *tamine.* Postea verò etiam iuncti bini. Item ductus vnus sine curru, *κελῆτις*. Bigis palmam tulit mulier è Macedonia Belistiche nomine: singulari equo Lycius Tlepolemus. Centesima quadragesima, quinta pueris constituto pancratio, victor fuit Phædimus Aeolensis ex vrbe Troade. Quinetiam quibusdā aliquando institutis alio tempore abstinere. Tricesima enim octaua pueris pentathlum propositum, postea desitum est. Qua tempestate Eutelidas Lacedæmonius pretium operæ tulit. Quemadmodum *ἀπὸ νῆος* & *καλῶν* cursum illum septuagesima hunc sequenti Olympiade institutos abrogarunt quintodecimo post anno. Victor *ἀπὸ νῆος* Therfius Thessalus fuit, *καλῶν* Achæus *Apene.* Dymensis. Erat autem *ἀπὸ νῆος*, iunctis mulabus. Equa verò Calpe fuit, de qua sessor sub ipsas metas desiliens apprehēsis frenis simul cum illa decurrebat: quemadmodum qui *ἀναβάται* dicebantur à Græcis, qui à Calpe hoc differebant, quod equo maculo, non famina utebantur; alio more *Calpe.*

quàm desultores nostri, qui equo insidentes alterum ad manum habent, in quem è priore insiliant. Interpres ἀπὴνλω reddidit rhedam, καὶ λωλω carpentum. Ἀπὴνης inuentum neque priscum neque elegans & alioqui antiquitus inter portenta Eleis fuere muli vsque adeo, vt id animal intra fines ali religio esset. Καὶ λης quoque Plutarchus meminit, simul cum gladiatorio antiquatum, scribens. Ἀπὴνλω Pollux vocat ἀμῆνηπον. τὸ τῶν νεοτέρων ἡμίονων ἀγώνισμα ἐκελεῖτο καὶ λη, τὸ δὲ τῶν ζυγίων, ἀπὴντων. id est: *Certamen per mulos doffuarios, Calpe nominabatur, apene per Zygios, id est biuuges.* Falli autem Pollucem iam dicta fatentur. Gesnerus Calpen non absimilem esse arbitratur equitationem ab ea, quam πῆδλω appellari ostendimus Xenophonti, qua vtraque bucca ad conuersionem assuescit: nam καλπαζεν (inquit) Suidas & Varinus exponunt τὸ ἀκρως καὶ ἀβρως βαδίζεν, hoc est, summis pedibus & molliter incedere, vt solent scilicet Asturcones siue gradarij equi quorum gressum eundem conijcit cum Græcorum πῆδη. Equidem καὶ λπεις Hefychio & Varino exponitur ἵππος βαδισῆς id est gradarius, καὶ εἶδος δρόμου: & καὶ λπῶν aut καλπαζεν Græci dicunt equum ad ingressum exultantem vrgere, nostri (inquit Budæus) hoc callopare vocant; & callopum quod illi καὶ λπω dicunt. Apud Plutarchum vbi Alexander, cùm equum præhensum contra Solem obuertisset, atq; ita parumper παρακαλώσας, & manu equum demulcens quod intelligeret de spiritu animositatem equi maximam esse, idem Budæus παρακαλώσας, reddit incitans ad cursum, cùm ipsi potius vertendum fuisset, procurrere incipientem leni cursu comitatus, vt verbum illud non actiua, sed neutrae significationis sit, vt simplex etiam καλπαζεν: παρα autem præpositio, ipsum iuxta & ad latus equi molliter procurrisse insinuat: alludit namque author ad Olympicam calpen. Vt autem ad certamina Olympia, vnde digressa est, reuertatur, oratio: Primum quidem vnus erat author Hercules, Iphitus, Oxylus. Verùm quinquagesima Olympiade duobus ex Elide ciuibus datus sortitò is fuit magistratus. Iudices autem electi nouem Olympiade quinta & vicesima, quos ἑλλανο δίκας nominarunt. Tres equorum curabant cursum: totidem curæ erat pentathlum. Reliquis certaminibus præerant reliqui. Altera deinde Olympiade additus & decimus. Quum autem essent Eleensibus tribus duodecim, centesima tertia singulis tribubus singuli iudices electi sunt. Ab hisce Olympicis ludis siue certaminibus Circenses siue Romanos dimanasse Acron testatur, in hoc Horatij: *Metaque feruidis Euita tarotis. Circenses* (inquit) *agonici in honorem Iouis Olympij inuenti sunt apud Elidem; inde factiones quadrigarum in Circo.* Tacitus verò equorum certamina à Thurijs Romanos petijisse tradit. Liuius autem equos à Thuscis deriuat, inquiens: *Ludicrum fuit, equi pugilesque ex Hetruria maximè acciti.* Et cùm equorum certamina (inquit Lipsius in suo commento) antiquissima Romæ sint, vix videntur ea petijisse tam longinquè. Magna Græcia certè & ora illa in qua Thurij, non tam pernota tum Romanis. Quæ tamen frons mea à Tacito dissentientis? Thurij vicini Tarentinis, ab ijsq; euerfi, vt Strabo narrat: quorum olim Sybaris oppidum, celebre delicijs. Ab Augusto colonia illuc deducta, Copiæ. Cæterùm cùm apud Romanos, plures fuerint equi celebrati ludi, quàm in Olympo dictum est, fieri potest, quod à diuersis etiam nationibus, eos mutuauerint, nam & Troiæ lusus ab usq; Troiæ excidijs Aeneam attulisse extra omnem controuersiam est. Ludos qui equis apud Romanos fiebant, quinq; generum reperisse se ait Vvolfgangus Lazius, hoc est, inquit, prodromum, cùm equi ad metam è carceribus emissi, contentione insidentium currebant: cursum vehicularium, cursum decurforium circa rogam, ludos seuirales, ludos Neptunales, & equestres. Sed ab eò ostendendum erat, quomodo seuirales differrent à castrensibus, & vehiculariufne cursus esset, an celetum aut desultorum. De seuiralibus ludis recitat hæc Capitolini verba in Marci historia: *His ita gestis, adhuc quæstorem & consulem secum Pius Marcum designauit, & Cesaris appellatione donauit: & seuirum turmis equitum Romanorum, iam consulem designatum, creauit: & edenti cum collegis ludos seuirales assedit, & in Tiberinam domum transgredi iussit.* Quales autem isti ludi essent & nunquid equorum in ijs peragerentur, certamina, hinc non colligas. Ego ludos qui equis peragebantur apud Romanos præter celetum, desultorum, & vehiculariorum, non reperio alios: Celetes voco, cum singuli equi à singulis insidentibus impelluntur, idque vel ad metam, vel aliter, vt in Troiæ lusu, desultorios cum singuli equites binos trahentes equos & absque ephippijs agitantes, ex altero in alterum subinde mira pernecitate defiliebant, quamuis in antiquis numis Romanorum hunc cursum expressum non reperiam. Fuisse tamen discimus ex Liuij hisce verbis quæ & aliàs recitauimus: *Quibus desultorum in modum binos trahentibus equos, inter acerrimam saepe pugnam in receptem equum ex fesso, armatis transilire mos erat.* Meminit & Suetonius: *Quadrigas* (inquit) *bigasque & equos desultorios agitauerunt nobilissimi iuuenes.* Istiusmodi ludos D. Chrysofostomus in libro de Circo vocat, ni fallor, τὰ προίτια κρυβιεύματα, cùm inquit: *μη̄ τερπέωσε τὰ προίτια κρυβιεύματα, ἵνα μὴ κατὰ λάβη σὲ τὰ πρό κρῖσεως κρυβιεύματα, ἢ βέλαι κρυβιεύων καὶ διατασσειται,* id est, *ne te proliisio paribus in equis delectet, ne ante iudicium legitimumque certamen in discrimen venias, si paribus equis curre-*

revis. Inuenio & Latinis Vertumnus nominari, ex Propertio, dum canit:

Est etiam auriga species Vertumnus, & eius

Traicit alterno qui leue pondus equo.

Vertumnus

Aiuntque Castoribus fuisse sacros hos ludos, quod alternis è celo per inferos euntes ac redeuntes Castores sedemque per vices commutantes ostenderent. Pollux (inquit Hyginus) stellam quam à Ioue acceperat, cum fratre communicauit, ideoque dicitur Castro alterna morte redemptus. Vnde etiam Romani seruant institutum, cum desultorem mittunt, vnus duos equos habet, pileum in capite, ex equo in equum transilit, quod ille sua & fratris vice fungatur. Huc pertinet & hoc Manilij:

Necnon alterno desultor sidere tergo

Quadrupedum.

Cassiodorus desultorios equos esse scribit, per quos Circensium ministri missus denunciant exituros (vt Luciferi quadam in astris similitudine præcursorias velocitates imitari videantur, vt Hermolaus citat in glossematis in Plinium,) desultorem verò eum, qui equos desultorios alit, docetque. Cæterum eum quoque qui certat, rectè desultorem dixerimus, nam & apud Vlpianum legimus Digestis de præscriptis verbis: *tuque desultor in his cucurreris & viceris*. Fuisse item desultores appellatos qui præludia ludorum faciebant & qui missus equorum denunciabant exituros, vt hodieque in hastiludijs fieri assuevit, ex eodem discimus Cassiodoro. E contrario desultorios equos multi, ac Onophrius in primis Panuinius in libro de spectaculis Romanis, singulares fuisse contendunt, qui præmio currebant, cum id clarè (inquit hic) ex Dionysio, & tabulis antiquis intelligatur: alios verò equos, qui nullo victoriæ præmio currentes, bigas tantum & quadrigas, tanquam ministros & adhortatores comitatos. Nam in vetustis tabulis aurigarum currus, equus singularis antecepit: equos verò desultorios cum premio currere, quemadmodum & bigas & quadrigas. Hæc ille. Et Plinius quidem solos celetes & vehicularios videtur agnoscere: *Equestres utique statuae* (inquit) *Romanam celebrationem habent, orto sine dubio à Græcis exemplo. Sed illi celetas tantum dicabant in sacris victores. Postea verò & qui bigis vel quadrigis vicissent. Vnde & nostris currus in his qui triumphauissent*. Eosdem celetas interdum idem Plinius vocat celetizontas participio Græco. Varro quoque nulla celetum facta mentione desultorium pro celete accepisse videtur, dum inquit: *alij (equi) sunt ad rem militarem idonei, alij ad vecturam, alij ad admissuram, alij ad cursuram, alij ad prædam: non itidem sunt spectandi atque habendi. Itaque peritus belli alios eligit atque alit ac docet; aliter quadrigarius ac desultor*. Sed quod ad Varronis locum attinet, ex eo nihil inferri potest probabile, cum celetes & desultores eiusdem celeritatis equis vsos fuisse ratio ipsa suadet, Plinius verò desultoriorum non meminit, quia de ijs cursibus loquitur quos Romani à Græcis mutuo acceperunt; adhæc cursum desultoriarum infrequentem fuisse mihi facile persuadent hæc Ciceronis verba, quibus ea propter damnare eum videtur: *Respondeo igitur Posthumio primum, qui nescio quo pacto mihi videtur pratorius candidatus in consularem, quasi desultorius in quadrigarum curriculum currere*. Qui celetibus currebant singulatores dictos fuisse docet Seneca. Hunc cursum cæteris antiquiorem tradit Scaliger, crescentibus opibus creuisse etiam luxum iniquiens: ergo non contentos equorum cursu solo, iunctos etiam binos ad currum, & biugos dictos; quaternos quadrigæ: à Græcis illos *διώρες*, hos *τετράωρος* & *τετριπρος*. Celetum certamen aliquot habet differētias. Erat enim decursio funebris ad rogam, erat decursio ludicra, ideoque festis voluptarijs, ludisq; publicis & in Circo celebrata, erat decursio militaris & militiæ quædam imaginem præ se ferens, hinc inde concurrente milite & equitandi peritiam ostendente coram suis imperatoribus. In istiusmodi decursionibus equites habitu armisq; induti militaribus ad præfixam currebant metam, sed in funere ad rogam adigebantur equi. Sed præter hanc equestrem, erat quoque pedestris, vt meminit Suetonius in Domitiani historia: *Spectacula magnifica assidue & sumptuosa edidit, non solum in amphiteatro, verum & in Circo: ubi præter solemnes bigarum quadrigarumq; cursus, prælium duplex, etiam equestre & pedestre commisit*. Certamen ludicre equestre Troia, siue ludus Troianus vocabatur: sed his post. Maior autem Romanis ex vehiculari cursu quam ex celetibus erat voluptas, vt vel vnus Neronis principis terrarum exemplo innotescit, qui ipse sæpenumero aurigam egit: & ratio fortassis fuerit quod vehiculo iuncti equi perniciosius currunt, quam seorsum acti, non quia maiori vi admissi aera impellant verum quod inflammet mutua hæc contentio & concertatio feruorem animi addat, vt ex Plutarcho suo loco dictum est. Hisce ludis ita autem delectabatur Pop. Rom. & Græci, vt nihil illis maiori curæ videretur. De Græcis mentio apud Demosthenem in Erotico: *πολλῶν* (inquit) *θρυλλῆντων, ὡς ἐν τοῖς ἵππικοῖς ἀγῶσι ἡδίστω θεῶν παρῆχεται τὰ ἀναγῆντα*, id est, *multis dicentibus quod in curribus certaminibus pulcherrimum spectaculum præbent currus fracti & naufragi*. De Romanorum voluptate Iuuenalis in primis dicebat:

Fabula.

Castoris &

Pollucis fa-

bula.

Epi 34. 5.

Desultor

qui.

Lib. 3. Epi.

Cap. 9.

Li. 34. c. 5.

Li. 2. de re

Rust.

In Ora. pro

L. Muræna.

Singulato-

res.

Li. 2. de be-

nes. ca. 23.

Li. 1. poetæ.

22.

Celetum cer-

taminis va-

rietas.

Decursio

militaris.

Lib. 3.

Lib. 16.

Voluptas ex

quo certa-

mine in ur-

& cur.

In Pelopida

Sat. 11.

Ille dolor solus patriam fugientibus, illa.

Sat. 3.

Et antea dixerat :

Si potes auelli Circensibus.

Elegantissimè rursus alicubi :

--- Iam pridem ex equo suffragia &c.

Vidimus, effugit curas: nam qui dabat olim

Imperium, fasces, ligiones, omnia, nunc se

Continet, atque duas tantum res anxius optat

Pana & Circenses.

Popul. Rom
spectaculis
delectatum

Hinc & apud Symmachum vrbis sub Archadio, Valentiniano secundo, & Theodosio præfectum legimus in epistolis: *Orat igitur clementiam vestram, ut etiam curules & scenicas voluptates, Circo & Pompeiana cauea suggeratis. His enim gaudet urbana lætitia, cuius desiderium pollicitatione nouistis.* Felicissimè autem atque disertissimè hanc populi voluptatem expressit Silius, dum canit:

Fluctuat equoreo fremitu rabieq; furentum

Carceribus nondum referatis mobile vulgus,

Ante fores oculis & limina seruat equorum:

Iamque ubi prolato sonuere repagula signo,

Tollitur in signum furiali turbine clamor.

In Nigrino

Hinc etiam author libri de causis corruptæ eloquentiæ inquit: *Iam verò propria & peculiaria huic vrbis vitia. Penè in utero matris concipi mihi viaetur historialis fauor, & gladiatorum, equorumque studia.* De eadem Circensium infania Lucianus: *Quod si inde digressus aliorum hominum meminisset turbas, quæ in vrbe commemorabant & tumultus ac impulsus & theatra & Circum & aurigarum imagines & equorum nomina & sermones de ijs apud angiportus.* Chrysofostomus quoque in libro de spectaculis hanc eandem exaggerat infaniam his verbis: *Quàm vana sunt ista certamina, lites in coloribus, contentiones in curribus, gaudere quòd equus velocior fuerit, mærare quòd pigrior.* Ita & Plinius in epistola ad Caluifium, *Omne (inquit) hoc tempus inter pugillares ac libellos incunatissima*

Lib. 8. Epi.

quiete transmissi. Quemadmodum (inquit) in vrbe potuisti? Circenses erant, quo genere certaminum ne leuissimè quidem teneor. Nihil nouum, nihil varium, nihil quod non semel spectasse sufficiat: quo magis miror tot millia virorum pueriliter identidem cupere currentes equos insipientes curribus homines videre. Si tamen aut velocitate equorum aut hominum arte traherentur, esset ratio nonnulla: nunc fœuent panno, pannum amant, &c. Cognosce (inquit Tertullianus) *dementia de vanitate: Misit, dicunt & nunciant inuicem quod simul omnibus visum est. Teneo testimonium cecitatis: non vident missum quid sit, & mappam putant: sed est diaboli ab alto præcipitati figura.* Agefilaus rex istiusmodi certamina nullius esse veræ virtutis, nihilque aliud habere quam opum & impendiorum ostentationem, eoque faminis quam viris digniora, Græcis ostendere cupiens, sorori Cyniscæ persuasit, ut conscenso currû certaret in Olympijs, quod narrat Plutarchus in Apophtheg. Læconicis & Alex. ab Alex. scribit apud Siginnos qui Persicè viuunt, quadrigas agitare fuisse puellare studium: nondumque adultam virginem quadrigas flectere & circumagere magna facilitate caluisse. Hos similiter ludos intelligit M. Tullius in oratione pro Archia poeta, cum ait: *Quis tandem me reprehendat, aut quis mihi iure succenset? si quantum ceteris ad suas res obscuras, quantum ad festos dies ludorum celebrandos, quantum ad alias voluptates; & ad ipsam requiem animi & corporis conceditur temporum; quantum alij tribuunt tempestiuis conuiujs; quantum denique aleæ, quantum pila, tantum mihi egomet ad hæc studia recolenda sumpsero.* Populus autem, quin & equites tanta voluptate spectatores se exhibebant, ut media sæpe de nocte in Circo loca occuparent, ut testatur Suetonius: *Inquietatus (Caligula) fremitu in Circo loca de media nocte occupantium, omnes fustibus abegit.* Nemo verò significantius hanc populi voluptatem expressit Ammiano Mar-

In Caligula

Lib. 28.

cellino Valentiniani res gestas recensente: *Inter quos (inquit) hi qui ad satietatem vixerunt, potiores auctoritate longæua, per Ianos & fora clamant sæpe, rempub. stare non posse, si futura concertatione quem quisque vendicat, carceribus non exiluerit princeps & circumflexerit metam. Exoptata die equestrium ludorum interlucente, nondum solis puro iurare, fusi omnes festinant precipites, ut velocitate currus ipses anteeant certaturos.* Ne quis verò viros iuuenesque tantummodò ad hæc spe-

Spectatores qui

Lib. 3. A-

morum.

Eleg. 2.

ctacula pronos fuisse putet, docet nos Ouidius nuptas insuper & innuptas spectitasse illa.

Non ego nobilitum (inquit) venio spectator equorum

Cui tamen ipsa faues, vincat ut ille, precor.

Vt loquerer tecum, veni, tecumque sederem

Ne tibi non notus quem facis, esset amor.

Tu cursum spectes, ego te, spectemus uterque

Quod iuuat atque oculos pascat uterque suos.

Tanta autem erat spectantium multitudo, ut Iuuenalis dixerit: *Totam hodie Romam Circus capio.* Circum aliàs M. Varro Roma locum patentem & celebrem fuisse scribit, vndique circum ædificijs comprehensum, atque inde nominatum, quòd ibi equi circum metas currerent. Nec aliam ob causam certamina Græci ἀγῶνας nominarunt, quam ab hominum frequentia qua celebrabantur: Siquidem & omnem coetum atque conuentum agona dicunt. Similiter in nostrorum equiriorum festiuitatibus, etsi cum Romanis illis neutiquam sint comparanda, tota confluit Bononia, ut ad poetæ imitationem loquar. Nobiliores iuuenes per eam viam phaleratis equis obequitant, matronæ partim silentis feruntur, partim ex fenestris spectant, ut & ipsæ spectentur; tunc quàm aliàs speciosiores; cætera loca populus complet. Equi plerumque puellos habent retores, quidam etiam quandoque sine sessore currunt, dependentibus è tergo ad latera metallicis pilis, quibus non aliter ac calcaribus ad cursum incitantur. Vidi non semel qui simias haberent retrices iucundissimo spectaculo. Quanta autem Circi esset magnitudo ostendit Plinius his verbis: *Nunc ut Circum maximum à Cesare dictatore extractum, longitudine trium stadiorum, latitudine unius, sed cum ædificijs iugerum quaternum, ad sedem ducentorum & sexaginta millium inter magna opera dicamus.* Huic maximi cognomento Circo Tarquinius Priscus, ut refert Liuius, Romæ primus locum designauit, & ludos in eo longè instructiùs opulentiùsque fecit, quàm priores reges. Maximus autem appellatus est, quòd amplitudine multo maior esset, quàm vel Circus Flaminius, vel Circus intimus. Hunc Circum maximum collapsum Traianus iterum ampliorem atque etiam elegantiore restituit, quòd ideo fecisse inscripsit, ut populum Rom. capere posset, ut apud Dionem legimus: de cuius beneficij memoria extat numus apud Sebastianum Eritium, cum impresso Circo & equirijs, ut suo loco indicauimus. Iam verò non in hoc solummodo Circo sed & in Flaminiò celebrata fuisse equiria author est M. Varro, dum ait: *Circus Flaminius dictus est, quòd edificatus est circum Flaminiū campum, & quod ibi quoque ludis Tauricis equi circum metas currunt.* Item in Vaticano; author est Tacitus: *Clausumq; valle Vaticanæ spatium, in quo equos reget, haud promiscuo spectaculo.* Idem tradit Lampridius: *Quadrigas in Vaticano agitauit, dirutis sepulchris quæ obsistebant.* Plinius quoque Vaticanum vocat Circum Caij & Neronis principum, quòd in eo ludos curules peculiari-
Multitudo spectantium. Circus qui.
Lib. 36.
Lib. I.
Circus Flaminius.
Lib. 4. de ling. Lat. Vaticanū.
Lib. 4.
In Heliogabalo.
Lib. 36. Capitolium.
Circensium ludorum genera.
L. 10. com. Ro. reip. ca. 10.
Bradenta.
Li. 1. Epig.

*Quicquid in Orphæa Rhodope spectasse theatro
 Dicitur, exhibuit Cesar arena tibi.*

Fuisse enim & in alijs vrribus Circos certum est. Refert Adrichomius in theatro terræ sanctæ, fuisse etiam Hierosolymis, in quo Herodes in Augusti Cæsaris honorem quinquennale certamen

Lib. 7. de
rep.

men instituit. De Alexandrino sic Philostratus: *Cum omnis Alexandria equorum studijs vehementer incumberet, atq; in Circo ad hoc spectaculum ciuitas vniuersa conuenerit, tantaq; plerumq; oriretur contentio decertantium, ut se se mutuo etiam perimerent, hunc morem grauitur redarguit Apollonius.* Et Echelidon Varino, locus est Athenis stadioium octo, in quo equi certabant, ab Echelo quodam dictus, Lego item apud Platonem. *Equorum quoque Circi extra urbem trifariam, designandi sunt, capacibus & amplis locis, ubi quoque ad sagittarum omniumque telorum oportunos pateat locus iuuenibus qui eas artes & discere & commodè excolere possint.* Etsi autem alijs quoque locis Circisque celebrarentur equestria certamina, Romana tamen erant præcipua, vt ostendit Aufonius:

Nunc etiam veteres celebrantur equirialudi,

Prima hæc Romanus nomina Circus habet.

Catadromus.

Græcè vtrobique legitur ἵπποδρόμος. Budæus autem hippodromum interpretatur locum ad equorum cursum destinatum, qui statim intrantium oculis totus simul offertur, hinc atque hinc platanos, aut buxos aut cupressos, aut alias arbores perpetuo virentes habens. In eo (inquit) de pernicitate equorum certatur, citra simulacrum pugnae, & à cursu equorum appellatur. Pro Circo etiam à quibusdam vsurpatur καθάδρομος. Periti tamen catadromum, & hippodromum distinguunt, quòd in hoc de equorum pernicitate certabatur, siue puris equis, siue bigis trigisue aut quadrigis circum metas discurrerent, in catadromo verò diuisas bifariam duas acies concurrere ad simulacrum pugnae mos esset, sublatisque metis, quòd laxiùs dimicarent, bina ex aduerso castra collocarentur. Ab vtroque differt peridromus, quòd facilè ex Herodiano intelligitur, qui videlicet tradit pleno amphiteatro peridromum supernè in circuitu Commodò exædificatum, ne cominus cum bestijs pugnans periclitaretur, sed supernè ac de tuto loco tela iaciendo iaculandi potius scientiam quam fortitudinem ostentaret. Gradus habent illa quaquauersum, vt amphitheatrum, vnde sedentes spectare possent commodissimè. Alij hippodromum interpretantur simpliciter equorum curriculum, siue spatium decursionis equestris: Latine non satis significanter stadium dixerimus, cum sit hoc Latine curriculum siue locus, in quo non solum equi, sed & homines currunt & certant athletæ, dictum ἄνω τῆς σάσκεως, hoc est, statione quòd Hercules eo spatio vno spiritu confecto constitisset. Siculi similiter hippodromum campum vocant, vt Hesychius scribit & Varinus in ἡμίπρος, voce Latina: qua & Virgilius vtitur eadem significatione:

Peridromus.

Lib. I.

Stadium.

Campus.

Hic vel ad Elei metas & maxima campi

Sudabit spatia.

Et quoniam in campo, id est planitie equi & exultant & cursu valent, trahitur hoc vocabulum ad rem quamlibet, in qua quis copiosius studium suum declarare & vires explicare potest. Et apud Pausaniam lego in Arcadicis: *Tegeam contendentibus ad laeuam militaris via ante ipsos Mantinea muros campus est, ubi equorum curriculum.* Pro hac etiam eadem planitie hippodromi voce vsum esse apparet Homerum in metæ indicatione: λέϊος δ' ἵπποδρόμος ἄμυλις, id est, *planus autem hippodromus circum.* Hesychius denique hippodromum asserit fuisse certamen Athenis in honorem Thesei: atque inde pro loco ipso in quo cursu certatur, vsurpari docent vulgaria lexica, hoc est, pro circo. Ipsam autem circi planitiem siue stadium ἵπποδρόμῳ etiam vocari, ab eodem Hesychio docemur. Horatius Latine curriculum videtur dixisse: *Sunt quos curriculo puluerem Olympicum Collegisse iuuat,* nisi quis curriculum à curru diminutiuum accipiat, vt Curtius lib. 8. *Aliorum turbati equi non in voragine modo, lacunaq; sed etiam in amnem præcipitauerunt curricula.* Hippodromia est certamen equorum currentium. Inuenio & hippodromion pro hippodromo. Hippodromum Plutarchus ἵππιδρόμῳ δευτέρῳ, Basilus, necnon Zonaras θέατρον ἵππιδρομίας, id est theatrum vbi agitantur equi, dicit, Cedrenus etiam περιέσιον. Hippodromios verò dicebatur mensis, in quo equorum cursu certabatur, apud Bœotos; apud Athenienses hecatombæon, vt testatur Plutarchus. Ex hisce itaque omnibus Circi figuram in forma oblongi spatij fuisse vel quilibet intelligat, cum aliàs Nonius Circum dici tradit, omnem ambitum vel gyrum, indeque diminutiuum circulum promanasse. Esse enim Circum aiunt omne illud spacium quod circuire equi solent. Vnde etiam Romani Circumdictum putant eò quòd ibi circum metas equi currant. Græci verò à Circe filia Solis quæ patri suo hoc genus certaminis instituit, asserunt nuncupatum. Nunc promiscuè spectarent spectatores & plebsne à magistratu, equitibusque loco distingueretur, videamus. Proditam est ab historicis ante Scipionem ad quingentesimum annum ab V. C. in promiscuum fuisse spectatum: Senatūque à populo secretum primū spectauisse ludos Romanos quos Atilius Seranus, L. Scribonius Libo a diles curules primi fecerunt. Ferunt autem Africanum quod eius rei author fuisset, poenituisse. Caterum in ludis quidem theatralibus loca propria volunt Senatoribus fuisse assignata: contra in Circo fuisse promiscua. Popularia enim

In Camillo.

Circi figura.

in theatro dicta loca populi vel plebis ad equestrium discrimen, id est quatuordecim ordinum, disci aiunt ex hoc Tertulliani: *Vias enim vocant cardines balteorum per ambitum & discrimen popularium per proclivum*: ita & equestria dici loca equitum; docere hoc Senecam, dum ait, *equestria omnium equitum Romanorum esse*. Dicebatur & orchestra locus in theatris, in quo Senatorum erant designatae sessiones. Fauet illis Suetonius duobus in locis, semel in Domitiano: *quia (inquit) pars maior inter popularia deciderat*: semel in Caligula, ubi manifestè videtur indicare plebem in circo equitibus permixtam sedisse: *Inquietatus fremitu in Circo loca de media nocte occupantium, omnes fustibus abegit, elisque per eum tumultum viginti amplius equites Romani, totidem matronæ, super innumeram turbam ceteram. Scenicis ludis inter plebem & equitem causam discordiarum serens, decimas matronis dabat ut equestria ab infimo quoque occuparentur*. Scenici autem ludi erant teatrales. Sed ex iisdem Suetonij verbis præterea discimus, neque matronis à viris seionctum fuisse locum: id quod ex Ouidio quoque discimus, dum canit:

Lib. 7. de be
nes. c. 12.
Orchestra.

Ludi Sce-
nici.

Li. 3. Amor
Eleg. 2.

*Quid frustra refugis? cogit nos linea iungi,
Hæc ex lege loci commoda Circus habet.*

*Tu tamen à dextra quicumque es, parce puella,
Contactu lateris cogitur illatui,*

*Tu quoque qui spectas post nos, tua contrahere crura
Si pudor est, rigido ne preme terga genu.*

Fuisse tamen & in Circo separatim à magistratu populum disertissimis verbis asserit Liuius: *Tum primum Circo qui nunc maximus dicitur, designatus est locus, diuisa loca patribus, equitibusque urbis, ut spectacula sibi quisque faceret*. Et alibi inquit: *Quadrigris missis, consul currum conscendit, & cum per Circum veheretur ad foros publicos, laureatas tabellas populo ostendit*. Vbi per foros intelligenda subsellia & loca, quibus patres distincti à populo tales ludos spectabant. Vnde forulos Festus per diminutionem dici existimat, quasi minores foros, hoc est, minora spectacula: sic Circenses ludos forulos Tranquillus in Augusto appellat; *supra duo millia, inquit, contracta undique cremavit, ac jolos retinuit Sybillinos, hos quoque delectu habito, condiditque auobus forulis auratis sub Palatini Apollinis basi*: Et sic intelligitur hoc Satyrici, *----- Hic libros dabat & forulos*. Iam verò Liuius manifestissimè refragatur Suetonius, qui Claudium scribit in Circo propria Senatoribus loca constituisse, promiscuè spectare solitis nisi dicamus, à Claudio Senatoribus prætatis dignitatisque qualitate loca assignata fuisse quorum locorum meminit etiam Sidonius *Tum qua est ianua consulumque sedes, Ambit quam paries utrumque senis Cryptis, carceribusque fornicatus, vno est quatuor axe forte lecto, &c.* Atque hæc sunt, quæ de spectatorum loco inueni. Dicamus modo de loco equorum, qui spectatores eliciebant. Is pro certaminis genere variabat, alium enim occupabant; qui militare certamen aliquod edituri erant, puta ludum Troiæ, & hastiludium, siue ut vulgus vocat, torneamentum, tunc enim è regione inuicem opponuntur in propatulo; alium qui vel bigis, quadrigris iuncti, vel celetes etiam ad metas erant certaturi: de quo ut exactè certamen ipsum equorum qui in Circo certabant, intelligatur, paulò fusiùs dicendum est. Latini locum, vnde emittuntur, eleganter carceres vocarunt quoniam eousque ibi à cursu arcerentur, donec laxis repagulis, ab aphete siue emissore, simul omnes emitterentur. Isidorus carceres ab ea re dici ait, qua & ille carcer est, qui est in ciuitate, quòd ut ibi homines damnati ita hic equi coercentur, ne exeant, antequam signum emittant. Seruius carceres tantùm pluraliter in hac significatione usurpari affirmat: aitque carcerem esse, vnde cumque prohibemur exire: dictum autem quasi arcerem ab arcendo, teste Varrone. Idem & apud Caprum legimus. Soluta quidem oratione scribentes hoc ferè obseruant: non semper tamen. Cicero de claris Oratoribus: *Nec enim in quadrigris eum secundum numerauerim aut tertium, qui vix è carceribus exierit, quum palmam iam primum acceperit: Nec in orationibus qui tantum absit à primo, vix ut in eodem curriculo esse videatur*. Ad Herennium verò ait: *Impudentesque illos dicit esse qui currere cœperint, ipse intra carcerem itet*. Poetæ, modò singulariter, modò pluraliter proferunt, ut ex ijs quæ mox recitantur, clarissimum fiet. Carceres à Græco vocabulo *καρκερος* factam non immerito quis arbitretur Bulingeri iudicio; quod horribilem sonat: quanquam (inquit) Varro à coercendo sumit: alij cancro vel carcere, quæ vox cancellum significat. Pro carceribus passim legimus repagula, claustra, septa, cryptas itè & lineam albam, ut subinde patebit. Apud Græcos etiam pro ipsis carceribus multa vocabula reperimus, inter quæ ab ipsis equis formata *ἰσπασίσις* quasi equorū emissio, quod inde emittantur, vnde & simpliciter *ἀφειρία* dicant, & quia hinc cursus fit initium, eadem voce principium ineundæ viæ intelligunt & profectiois, & generaliter cuiuscumque rei exordium. Βαλβίς à Polluce exponitur locus, vnde ij qui cursu certant, emittuntur. Ait tamen cursus etiam terminum à quibusdam Βαλβίδα vocari. Aristophani interpres seu Scholiastes ait dictum hoc vocabulum, vel *διὰ τὸ ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῆς ὑπὸ ὑσπασίᾳ βεβηκέναι τὸ δρομῆας,*

In 1. Ae-
neid.

Lib. 4.

Balbis.

δρομίας, vel ἰποδὸς εἰσβαλλῖσθαι βᾶδῖω (quia primū lento gradu incederent, antequam cur-
 rerent,) vel ab ἀλωμα, quasi ἀλβῖς & facto ὑπερβιβασμῶ βαλβῖς. Eustathius quoque à βάλ-
 λουσι deducit, quamvis nominis rationem non addat. Hesychio βαλβῖς est ἡ ἀρχὴ τῆς εἰσόδου
 καὶ ἐξόδου, καὶ ἡ ἀφῆσις τῶν ἵππων, καὶ ἡ θύρα τῆς ἵππικῆς. id est principium ingressus & egres-
 sus, & emissio equorum & ostium equitatus: additque quibusdam etiam esse καμπήρα, id est
 flexum. Suidas certè etiam καμπήρον dici tradit; Alicuius etiam apud Suidam legimus; νύσσα,
 καμπήρα, νύσσα, βαθυῖς: vbi pro βαθυῖς legendum puto βαλβῖς. Sed de nyssa, quam Gram-
 matici ferè metam reddunt, postea, vbi & de termate. Κολοκώνας Hesychius & Varinus expo-
 nunt τὰς βαλβίδας τίνες. Ὑσπληξ vel vt alij scribunt ὕσπληξ idem etiam quod βαλβῖς siue
 ἀφῆρα, alias flagellum est sic dictum quòd fiat ἀπὸ τῶν τριχῶν τῶν ὄνων, id est, ex setis suillis, vn-
 de & βέκκιστρον vertitur. Carceres autem hoc nomine dici videntur, vt Varinus arbitratur, ἐκ
 τῆς ἐκεῖ πλῆττεισθαι τῆ μάστιγι τῆς ἵππου, quòd flagello illic feriantur equi. Vnde etiam ὕσπληξ
 Hesychio & Suidæ non solum βαλβῖς est, hoc est locus, vnde equi emittuntur in spectaculis,
 sed ipse etiam κύωψ ὁ πηλοσῶν τῆς βοαι, καὶ παγῖς λόκων. Cælius Latinè scribit hyssplax, ait-
 que interpreti Theocriti esse speciem laquei, propriè verò sic cursorum carceres vocari. Quid au-
 tem carceres essent, quibus equi arcebantur, examinandum. Interpres Aristophanis ad hunc lo-
 cum in eius Vespis: Καὶ μὴν εὐθύς σε ἀπὸ βαλβίδων περὶ τῆς ἀρχῆς ἀποδείξω, metaphoram à
 stadijs sumptam indicat, in quibus carceres (inquit) erant repagula quædam, linea videlicet, cui
 insitebant cursuri. Vnde & ipsa linea (γραμμὴ) exponitur similiter initium: æquè enim dicimus
 ἀπὸ γραμμῆς ἀρχεσθαι, id est à linea incipere, ac ἀπὸ τῶν βαλβίδων, id est à carceribus. A
 linea incipere ij dicuntur (inquit adagiorum author) qui ab ipso rei exordio sumunt initium.
 Agedum igitur ad lineas rursus & ad gradum, Tertullianus dixit aduersus Marcionem, pro
 eo, quod est, ab integro. Et alibi in prouerbio, *Extrema linea*, Quoniam olim (inquit)
 initium vnde cursus incipiebatur, ducta linea notabatur, rursus extremum linea signabatur,
 idcirco à linea incipere, siue ad lineam redire dicebantur, qui rem ab initio repetebant. Et
 quod in quaque re postremum est, extremam lineam appellabant. Ita Terentianus Phadria:
Postremo extrema linea amare nonnihil est: Et Tertullianus libro quem aduersus Hermogenem
 scripsit, vocat eum *ignorantium extremam lineam*, quod vltimus esset hæreticorum. Quod autem
 ad Terentij locum attinet, Petrus Nannius Alcmarianus, lineam, à qua Comicus meta-
 phoram delumpfit, eam ait esse theatri partem, vbi spectatores sedent, primū diuisam in
 cuneos, postea in lineas quasi in quadam intersepta, ne compressio alicui orta in totum theatrū
 imundet, & vniuersos spectatores affligat. Vnde illud quoque Ouidij ad puellam vitabundam
 alterius confessus:

----- Cogit nos linea iungi,

Atque ita factum arbitratur, quòd vltima linea pro vltimo ordine dici cœperit, atque ex eodem
 fonte emanasse illud:

----- Mors vltima linea rerum.

Linea alba. Iam verò carcerum lineam albam fuisse, discimus ex D. Chrysofomi oratione de Circo, vbi legi-
 mus; καὶ δὲ ο λευκῆς ἐπὶ σφινδοῦρα μιλιόδρομα, id est, non à linea alba (decurens) in miliario ad sphen-
 donem & metam. Seruius Aeneidos quinto, vbi in ludorum celebratione Virgilius ait:

Signoque repente, Corripiunt spatia audio, limenq; relinquunt,

Limè quid
Virgilio. Regulam interpretatur, quod dixit poeta limen, aut signum de creta factum. Ex cuius verbis fa-
 cilè percipi licet (inquit Cælius) cur in ludis ab eruditis persæpe linea nuncupetur alba: quam si-
 gnificasse Marcialis videri possit his versibus:

Omnis habet sua dona dies, nec linea arues

Cessat & in populum, multa rapina capii.

Sed & Ouidius in primo de arte; Circensia attingens spectacula currentium equorum:

Et bene te cogit, si nolit, linea iungi,

Qua tibi tangenda est lege puella loci.

Etiam si modò longum sedendi ordinem nonnulli interpretentur: sicut & illud in Amoribus:

Quid frustra refugis? cogit nos linea iungi.

Lib. II.
Loquendi. (Ego quin in nouissimo sensu Ouidij loca sint accipienda nihilum dubito.) Quintilianus ita scri-
 bit: *Transire in diuersa subsellia, parum verecundum est: nam & Cassius Severus urbanè aduersus hoc*
facientes lineam poposca. Hic ego (inquit ibidem Cælius) lineam longurium accipio: sic enim
 longiores perticas, ac robustiora ligna, quæ in stabulo equis interponuntur, ne confurgant in pu-
 gnam, aut se mutuò feriant, appellari obseruauimus. Potest tamen æquè significanter de thea-
 trali linea accipi, si modò spectantes, differentes haberent foros, vt supra indicauius. Scholia-
 stes quidem idem Aristophanis βαλβίδα alias dicit esse τὸ ἐν ἀρχῇ τῆς δρόμου κείμενον ἐκτρασίως
 ξύλον,

ξύλον, id est, lignum in principio cursus vociferanter positum. Sed ex hoc fortassis linea pependit, vel ut nunc fit, affixa hæserit, id est funis, quo olim vsos fuisse Lycophronis in primis auctoritate discimus hac: *Εγὼ δ' ἀπὸ τῶν βαλβιδῶν μὴ πινθεύσας*, id est, Ego verò summos carceres funiculi aperiens, siue laxans. Nostri carcerum præfecti binas erigunt perticas, (ab utroque viæ videlicet latere vnâ) ex quibus funis alligatus equos detinet, donec æqualiter sint ad cursuram dispositi: tunc enim ad tubæ sonum fune laxato vnâ omnes prouunt. Lineam autem pro filo siue fune accipi certum est, sic enim lineam piscatoriam quoque dicimus, funiculum nempe ex quo hamus dependet: & lineam quoque margaritarum quæ funiculo traiciuntur. Apud Romanos laxatis repagulis vel puncto temporis fores carcerum aperiebantur, Foribus enim retinebantur equi: testis est Ouidius:

*Vtque fores nondum reserati carceris acer,
Nunc pede nunc ipsa fronte lacessit equus.*

*Linea pro
fune.*

*Li. 5. Trist.
Fores.
Lib. 1.*

Item Lucanus:

*Eleus sonipes quamuis iam carcere clauso
Immineat foribus, pronusque repagula laxet.*

Repagula autem erant tabulata ostijs opposita, seris & ære deuincta, quibus equi Circo excludebantur: quæ vbi laxabantur, cursum protinus arripiebant equi, ut ostendit Virgilius, dum canit: *Repagula.*

*Vt cum carceribus sese effudere quadrigæ
Addunt se in spatia & frustra retinacula tendens
Fertur equis auriga, neque audit currus hebenas.*

Linea alba siue funis erat sub ipsis repagulis, super quam cursores gradiebantur in stadium erumpentes. Cursu enim patente super eam egressi ferebantur, cum ad terram apertione carcerum demissa esset. Hanc puto reuera *βαλβίδα* dici, repagulum verò *ισπιδύα*. Carceres à Næuio inquit Varro, vocantur oppidum, quod à muri parte pinnis turribusque muniti sint, quare oppidum pro ipsis carceribus accipitur. Ita & Festus, *Oppidum* (inquit) *locus conclusus fuit in speciem oppidi, ab muris & pinnis turritas, unde equi emittebantur.* Ita & Sifanius cryptas vocans ipsos carceres, totum puto intelligit oppidum, nam quemadmodum feræ cryptis in amphitheatro, ita & equi carceribus in Circo & claudebantur & emittebantur. Carceres ipsos fornicatos fuisse, & vna tantum transfenna, non multis finibus simul apertos colligit Bulingerus, primò ex Dionysio, qui carceres dicit esse arcuatos, & per vnâ transfennam simul aperiri: secundò ex Casiodoro, qui omnia ostia simul vnâ machinatione aperiri dixit. Ex topheo vel ex ligno fuisse habemus apud Liuium. Claudius in Circo maximo post marmoreos fecit. Erant & olim picti, quamobrem Ennius pictas fauces eos nuncupauit:

*----- Spectant ad carceris oras
Qua mox emittant pictis è faucibus currus.*

*Carceres
qui Næuio.
Oppidum.
Crypta.*

*Carcerum
fabrica.
Lib. 3.
Lib. 3. Var.
Lib. 7.*

Cur verò piceos cognominet Silius hoc carmine:

*Sic vbi profiliuit piceo de carcere præcepit
Ante suos it victor equus.*

*Carceres
cur piceo
dicti.*

haud satis percipio. Potuere enim sic à nigro siue piceo colore vocari, Alba autem linea superinducta sic magis elucere potuit: vel quòd picis instar currus detinerent aut equos, quo nempe sensu picatas manus dicimus, quibus omnia quæ contingunt, adhærescunt. Habeo autem ego exemplar impressum Venetijs anno salutiferæ incarnationis nonagesimo tertio supra millesimum ac quadringentesimum cum commentarijs Petri Marfi, in quo longè diuerso sensu legitur: *hic vbi profiliuit Piceo carcere &c.* Aitque Marfus celeritatem Scipionis comparari equo currenti ludis Piseis & Olympicis, quam lectionem probo. Currus in ipsis carceribus quilibet suos habebant cancellos, ex quibus fune relaxato erumpebant, ut ex Callisthene necdum edito docet Bulingerus, qui tales tribuit Olympicis. *Exierunt* (inquit ab eo Latinus factus) *tabulata equorum aperta que sunt lora cancellos carcerum laxantia, exierunt omnes celeri cursu vsi.* Dicebantur tamen etiam cancelli septa quædam ex lignis transferrim iunctis obliquatisque ad repellendam turbam, pressim agminatimque prouentem. Varro eos graphicè depinxit: *Præterea* (inquit) *è perticis inclinatis ex humo ad parietem, & ex eis transferris gradatim modicis interuallis partibus annexis ad proram nauis exprimerent, cuius rostrum ad aquas in curriculo fulcandas obuersum est. Vtrumque latus carcerum supra quadringentos pedes longum erat. In ijs ædificia quædam, in quæ fortium casu ingrederentur, qui curriculum confecturi erant. Ante quadrigas pro repagulis funiculus protendebatur. Ad proram carcerum ara lustro quoque fuit, in qua machina quædam est, quam mouet is qui cursui præest, qua nota signum cursui datur. Diligentius eos describit Pausanias in Eliacis his verbis: *Supra eam si ad partem in qua luas præfecti confident, destinatus est equirijs campus,**

*Curriculum
locus in car
ceribus.
Cancelli.*

*Li. 3. de re
rust.
Carceres
Olympici.*

pus, & ibi sui sunt equorum carceres. Formam illi eandem prope praeferunt quam navis prora, ver-
 jo in curriculum rostro. Quaparte autem cum porticu, cui nomen Agnampio, (quod est, quasi flexus
 carentem dicas,) prora ipsa iungitur, ibi utrimque dilatatur. In regula summa rostri, delphinus aeneus
 prominet. A rostro hinc à dextra, illinc à laeva, excurrit pedum quadringenum spatium; In eo pari ma-
 gnitudine cellulae; eas inter se sortiuntur, qui vel equos priuos vel currus in certamen producunt. In-
 tenditur verò à fronte funis pro repagulis. Ara ad mediam ferè prora partem è crudo laterculo erecta
 est: hanc tectorio recentis singulis oblinunt ludorum conuentibus. Super ara, aquila latè passas alis ex-
 tat. Ea cum machinulam quandam is commouerit, cui id negotij datum est, statim se in spectatorum
 conspectum quasi subuolatura attollit: at delphinus ad imam soli aream alia machina dimittitur. Pri-
 ma omnium ea submittuntur repagula, quae utrinque iuxta Agnampii porticum intenta fuerant: tum
 qui ea in parte sustinebantur equi statim se in pedes dant: ÿ cum ad alterum equorum ordinem acceße-
 rint eodem modo & illis sua remittuntur repagula: Idem fit omni ex carcerum parte, vsquedum ad
 ipsum prora rostrum exaquata fuerit curjus conditio. Ibi equis in liberiolem se iam campum effunden-
 tibus, & aurigarum se ostentat solertia & quadrupedum pernicitas. Primus qui eam excogitauit car-
 cerum formam, Cletas fuit, cui tanta est huius operis causa laus tributa, ut hi fuerint versus ad eius
 quae Athenis est, statua adscripti.

Carcere ab Eleo docuit qui mittere currus,

Mi author Cletas natus Aristoclee.

Post Clateam, Aristidem memorant, aliud machinae genus excogitasse. Alterum curriculi latus aliquan-
 to longius excurrit. In eo, ad ipsum aggeris exitum, ara est figura rotunda. Ad eam Deus colitur quem
 Taraxippum nuncupant. (De hoc supra dictum est.) Altera Hippodromi pars non agger sed collis est.
 minime arduus: ad cuius extremum finem ades condita est Cereri cognomento Chaminae. Atque hac
 de carceribus, nunc caetera prosequamur. Iulius Pollux quae ad cursus explicationem nomina at-
 tinent, sic breuiter comprehendit: Ὅθεν μὲν ἀφίενται, ἀφείσι, καὶ θασληγῆ, καὶ γράμμη, καὶ
 βαλβίς. περὶ δὲ κάμπτησι νόσσα καὶ κάμπτηρ: ἵνα δὲ πᾶν ὄντα, τέλος καὶ τέρμα, καὶ βατήρ, ἔ-
 νιοι δὲ καὶ βαλβίς. hoc est, ut vertit Rodolphus Gualtherus Tigurinus: vnde verò emittuntur,
 emissio, carcer, linea, repagulum: sed circa quod flectuntur, inclinatio & flexus dicitur: vbi au-
 tem cessant, finis, meta, terminus, nonnulli & βαλβίον appellant. In Circo verò erat & map-
 pa vsitatum vocabulum, necnon & missus. Βαλβίς itaque & initium cursus, ut ex superioribus
 quoque constat, est, estque & finis eiusdem, hoc est, locus quo definit. Caelius calcem vocari
 innuit. Confici missum vnum (inquit) intellige, vbi à calce ab meta circumflexa calcem repe-
 tebant. Sic verò dicitur, vnde equi emittuntur. Gesnerus recitatis supra Pollucis verbis fultus
 authorem adagiorum erroris infimulat, quò in hoc Graecorum aduerbio, Κέντει τὸν πόδον πε-
 ρὶ τῶν νόσσαν, id est, *stimula equum circa nyssam,* pro nyssa reddiderit metam. In fine enim (in-
 quit) demum stimulare equum, ferum est. Spatiorum in quibus certabant tres sunt differentiae,
 carceres, meta & flexus siue κάμπτηρ. Grammatici quidem Lexicorum authores pro omnibus
 istis spatijs nyssam exponunt, sed ut pro carceribus accipi possit, quoniam illic quoque pungun-
 tur equi ad cursum: pro fine certè vel meta improprijsimè accipietur: propriè verò pro flexu in
 medio, ut ex Polluce constat, & ex Theocrito in Heracliseo:

Ἰππῶν δ' ἐξαλάσσει ὑφ' ἄρματι, καὶ περὶ νόσσαν
 Ασφαλέως κάμπτοντα τροχῶ σφίγγα φύλαξαι, id est,
 Equos verò ad currum iunctos educere, & circa metam

Tuto flectendo in rotis modiolos (axium ne frangatur) tueri.

Eidyll. 25.

Suidas quidem in νόσσα, κάμπτηρ, τέρμα, βατήρ, (lego βαλβίς) confusè nominans, Pollucis
 verba transcripsisse videtur, non interpretando, sed enumerando diuersa spatia; quod & alibi à
 Grammaticis illis parum prudenter fieri obseruavi. Redeo ad prouerbum: id vsurpatum scribit
 author adagiorum, vbi sermo loquentis aberreret ab instituto, atque natum videri ex Iliados
 Homericæ. vbi Nestor multis verbis docet filium Antilochum, quo modo debeat equos rege-
 re; addit & hoc:

Ἐν νόσση δὲ τοῖσι ποσσὶ ἀριστερῶς ἐλπιμφοθήτω. id est:
 Ad metam autem tibi equus sinister appropinquet.

Atqui quòd νόσσα in hoc Homericò versu non metam & finem cursus significet, (quamuis eodem
 in loco τέρμα ab Homero dicatur, simpliciter scilicet pro signo, non pro termino,) manifestum
 fit ex carminibus, quae statim subiiciuntur, hoc sensu: nam si semel nyssam (Scholiastes nihil
 aliud quàm κάμπτηρα exponit,) superaris, nullus te amplius insequentium assequi aut prauerte-
 re poterit: atqui hoc in meta iam constituto metuendum non erat. Hinc termino vicinum fuisse
 hoc signum conijcio, quanquam supra in medio fuisse, simpliciter dixerim, hoc est, quocumq;
 inter carceres & metam loco. Caeterum non nego certamina quaedam talia fuisse, in quibus cum
 ad me.

ad metam peruenerant equi; circa illam reflectebantur, & ad carceres redibant, siue semel siue quotiescumque visum fuisset, in his quidem metam & nyssam siue campterem pro eodem termino accipere nihil vetat: in simplici autem cursu, vbi carceres non repetebant, (vt nunc fit in nostris equirijs) diuersi fuerunt, vt ex Pollucis testimonio apparet. Haecenus Gesnerus. Ego vero etiam nyssam interpreto metam & τέρμα terminum, putoque res easdem, sed loco distinctas, Videmus enim in ipso Circo, prout in antiquissimis numis exprimitur, ab vtraque parte erectas metas. Idem discimus ex Suetonio, apud quem Cæsar dimicatuos in Circo cum partiretur in duas acies, quò laxius dimicarentur, metas aufert, inque earum locum bina ex aduersa castra constituit. Bulingerus Circi maximi tres partes fuisse ait, Circum primum, vbi (inquit) primæ metæ: medium vbi medianæ, infimum vbi metæ Mursiæ, quanquam probatissimis authoribus duæ tantum (inquit) ponuntur, primæ & vltimæ, quòd eæ præcipuè ac palmares essent. Ego de medijs nihil inuenio. Cedrenus duas tantum in Circo à Romulo extructo fuisse tradit, vnaq; ortum, altera occasum indicari. In Circo autem Constantinopolitano duo erant obelisci (vt & in Circo maximo Romæ,) quorum alter in medio hippodromo pro meta erat: quos fortè Mursinas metas vocat ille. Vtrasq; itaq; metas interpreto nyssas; τέρμα verò siue terminum quæ iam vltimum (quòd septima fiebat, vt patebit, circumitione,) superantur. Coniunctioq; cas quæ proximiores erant carceribus, fuisse & primas & vltimas, alteram enim ad carceres, alteram ad Circi calcem fuisse aiunt. Primas fuisse easdem cum vltimis, manifestè ostendit Pollux, cum finem & terma à quibusdam βαλβίδα vocari scribit. Balbis enim, vt fatis superq; ostendimus, pro ipso cursus initio sumitur. Nyssa autem vtraq; rectè dicitur, quoniam ab vtramq; superandam, stimulantur equi, νύσσειν enim stimulare est aut concitare. Quare Pollux cum nyssa rectè καμωτήρα coniunxit, quoniam & κομπτειν idem est, quòd νύσσειν. Sed quòd cum fine & termino coniungatur ab eodem βατήρ, haud fatis probo, nam si vocabuli huius originem spectes, fuerit potius cursus initium, vt erat in *πενδατλω ἀλλήλων*. & ipse alicubi exponit limen, vnde progressionis exordium est. Latini præter metæ vocabulum nullum aptius habent. Eam autem propriè metam dicemus, ad quam certamen finitur, vnde etiam pro fine & termino passim vsurpatur. Virgilius:

Authoris opinio.

Quot meta fuerint.

Meta.

Hic labor extremus, longarum hæc meta viarum. Silius: *Tormentis finem metamq; laboribus ornat.* Eleganter Horatius in eadem metaphora:

Qui cupit optatam cursu contingere metam, Multa tulit, &c.

D. Chrysofostomus in oratione de Circo metam vocat σφένδονα. Bulingerus legendum censet σφένδονω, nisi (ait) vulgarem ac plebeiam id temporis vocem fuisse σφένδονα putes. Accipitur verò etiam meta pro ipsis carceribus ab Apollinare, dum canit:

Si cum frenatos astringit meta iugales, Ordineq; emissos iussit decurrere prætor,
Ire volunt omnes primi, &c.

Lib. 2. Excid. Hierosol.

Nunc videndum quid essent ipse metæ, & ex qua materia constarent. Apud Homer. nyssa siue meta est lignū erectum orgyæ, id est, vlnæ mensura, quam Nestor Antilocho filio indicaturus, inquit: *Meta quid.*

Σῆμα δὲ τοι ἔρεω μάλ' ἀριφραδέες, εἰ δὲ σε λήσει.
Ἐς ἡκε ξύλον αὔον ὅσον τ' ὄργυ' ὕπαιρ αἴης
Ἡ δ' ὄροός, ἢ πεύκης, τὸ μὲν εἰ κατὰ πύθια ὄμβρω.
Λαῖε δὲ τὲ ἐκάτερθεν ἔρηρέδατα δυὸ λευκῶ,
Ἐν ξυνοχῆσιν ὁδῶ. Λεῖος δ' ἰπ' ὄδρομος ἀμφίς.
Ἡ τ' εὖς σῆμα βροτοῖο πάλα κατατεθνεῖωτος,
Ἡ τὸ γενύσσα τέτυκτο ἐπὶ προτέρω ἀνδρῶπων,
Καί τ' ὦν τέρματ' ἔθηκε ποδάρης δῖος Ἀχιλλεύς, id est.

Metam autem indicabo tibi valdè manifestam, neq; te latebit:
Stat lignum aridum quantum vlna supra terram,
Vel quercus vel picea: quòd quidem non putrescit imbre:
Lapides autem eius ex vtraque parte appositi sunt duo albi
In angustijs viæ: planus autem hippodromus circum:
Aut cuiusdam monumentum hominis iam primùm defuncti,
Aut meta fuit tempore præscorum hominum,
Et nunc metam posuit pedibus valens diuus Achilles.

Similiter Aeneas apud Virgilium nautis certantibus,

viridem frondenti ex ilice metam
Constituit, signum nautis pater, vnde reuertì
Scirent, & longos vbi circum flectere curjus.

Seruius verò in hoc eiusdem poetæ:

Centum quadriungos agitabo ad flumina currus;

Z

vbi

Gladij pro meta. vbi nunc metæ (inquit) sunt, ibi olim gladij ponebantur: Cur autem gladij pro metis essent, rationem reddit, vt cum maiori industria ac diligentia cursus fierent. *Olim (inquit) in litore fluminis Circenses agitabantur, in alterutro latere positis gladijs, vt ab utraque parte esset ignauia presens periculum.* Isidorus autem inde Circenses ludos nomen inuenisse tradit his verbis: *Circenses ludi ideo dicti vel à circummeundo, vel vbi nunc metæ sunt, olim gladij ponebantur, quos quadrigæ circuibant, & inde dicti Circenses ab ensibus, circa quos currebant. Siquidem in litore circa ripas fluminum, cursum agitantes, gladios in ordine in ripa litore ponebant, & erat artis, equum circa pericula torque- re. Inde & Circenses dicti putantur, quasi circum enses.* Sic ille. Metæ verò Circi, quæ in anti- quis numis exprimuntur, sunt figuræ pyramidalis, à lato incipientes, in acutum fastigiata. Erant primo extopho vel ex ligno, Claudius auratas reddidit, vt legimus apud Suetonium. *Circo verò maximo (inquit) marmoreis carceribus, auratisque metis, quæ utraque & tophina & lignea antea fuerant, exculto: propria Senatoribus constituit loca, promiscuè spectare solitis.* Erant modò apud Romanos bina alia vsitata Circo vocabula, missus & mappa. Hanc quidam volunt veteri instituto à prætoribus, qui (vt patebit) ludis præerat, victori aurigæ mitti solitam: sicque intelligendum hoc Martialis:

*Cretatam prætor cum vellet mittere mappam,
Prætori mappam surripit Hermogines.*

Prætoris in Circo officium. Cæterum fuisse potius signum credendum est Cassiodoro, quod à prætoribus ostenderetur, & non sine maximo aurigarum, populique spectaturi desiderio (vt supra etiam ex Tertull. diximus) ludorum celebrationem futuram indicaret. Docet enim Liuius prætores solitos quadrigis mittendis signum dare. Vnde cum olim L. Plantius prætor graui morbo esset implicitus, dictatorem creauerunt, qui ludis Romanis signum daret quadrigis emittendis, qui eo ministerio functus, dictatura se abdicauit: Quin clarissime Varro: *In Circo primo vnde mittuntur equi, nunc dicuntur carceres à coercendo, ne inde exeant, antequam magistratus (signum) misit.* Hinc illud Ennij.

Lib. 4. de ling. Lat. *Expectant veluti prætor cum mittere signum Vult, omnes auidè spectant ad carceris oras.*
Illudque Manilij: *Mittunt in tempore signum.*

Cum itaque officium id esset prætoris, vt signum daret equis ad cursum emittendis, voluit Nero id ab aliquo suorum libertorum dari, vt Suetonius meminit; *Vniuersorum se oculis in Circo maximo præbuit, aliquo liberto mittente mappam.* Signum autem illud dari per mappam tali casu teste Cassiodoro, fluxit in morem. Cum idem Nero prandium protenderet, & celeritatem vt assolet, auidus spectandi populus flagitaret, ille mappam qua tergendis manibus utebatur, iussit abijci per fenestram. Hincque tractum est, vt ostensa mappa, certa esse videretur promissio Circensium futurorum. Hinc etiam Quintilianus dixit Mappam Circo vsitatum esse nomen, quod in Circensibus spectaculis pro signo mittebatur à magistratu, idque Pœnos etiam sibi vendicasse. D. Chryso- stomus vocat mapparium: *ὡς μὲν ἐν τῷ Ἰταλιανῶν πατῶν οἱ ὀφθαλμοὶ ἐπὶ τὸ ματῶριον πηνεργοὶ τῶν σωματικῶν ἀπειροῦσι, ἐκ δεχομένων ἐν τῇ βελῆ, ἐκεῖν τὸ ἀνοῖσμα.* id est: vt enim in Circo omnium oculi in mappam signo fixo rectè feruntur (accipientium in eius iactu carcerum apertionem) cum ij qui sunt in consilio editoris, potestatem eius signi aperienti & promendi acceperint. Fuisse aurem prætoris, mittere mappam, etiam ostendit Iuuenalis:

Sat. 11. *Interea Megaliaca spectacula mappa
Idæum solemne colant, similisque triumpho
Prædo caballorum prætor sedet.*

Iouis tunica. Hunc habitum prætoris triumphanti similem, quo missurus mappam induebatur, alicubi Iouis tunicam vocat, vbi ait:

*Quod si vidisset prætorem in curribus altis
Extantem & medio sublimen in puluere Circi
Et tunica Iouis.*

Eiusdem prætoris officij meminit sic Ouidius:

*Maxima iam vacuo prætor spectacula Circo
Quadriuges equo carcere misit equos.*

L. 5. dec. 5. Inuenio tamen id & à consule præstitum. Liuius, *Quod postquam veris nuncijs Fabij Lentulique & Metelli aduentu firmatum est, cum victoria ipsa, tum augurio animorum suorum letabantur. Et aliter traditur Circensis turba non minus similis veri letitia.* Ad X. Cal. Octobris Ludorum Romanorum secundo die C. Licinio Consuli ad quadrigas mittendas ascendenti, tabellarius qui se ex Macedonia venire dicebat, laureatas literas attulisse dicitur: quadrigis missis consul currum conscendit & cum per Circum veheretur ad foros publicos, laureatas tabellas populo ostendit. Accedo modò ad missus: hos alij interpretantur emissiones equorum è carceribus proruentium: Berualdus circuitiones, dum à carceribus ad metas recurrunt. Confici autem missum vnum intelligi ait Cælius, vbi

vbi à calce ad calcem procurrentes equi rursus ab meta circumflexa calcem repetebant. Vingtiquinque solitos olim exhibere discimus ex Seruio, eorumque vltimum appellatum fuisse ararium, eò quòd de collatione populi exhiberetur. Cassiodorus verò viginti quatuor ferè fuisse scribit; eisque additum alium, ararium dictum. Cur autem viginti quatuor essent, rationem reddit præcitato loco Cælius. pro horarum numero; quando (inquit) cælesti ratione Circum distingui solitum, accepimus. Etenim duodecim visebantur ostia, pro numero domiciliorum cæli, sicuti planetarum imagine metæ septem. Suetonius tamen in Domitiano centum missus fuisse indicat: & ad hos alluisse voluit poetam hoc versu:

Centum quadriungos agit abo ad flumina currus.

Cæterum centum missus ibi Seruius centum currus interpretatur. Suetonij verba sunt: *Circensium die, quòd facilius centum missus peragerentur, singulos à septenis spatij ad quina corripuit*, id est, non septies sed quinquies circum metam flectere iussit. Ad quod alluisse apparet Martialem, *Cap. L. 8. Epi. 8.*

Dum te longa sacro venerantur gaudia Circo Nemo quater missos carcere sensit equos.

Commodus verò etiam post meridiem duarum horarum spatio, triginta equorum certamina dedit, vt Xiphilinus scribit. Ante Claudij tempora nihil referebat, nunquid diuersis missibus equi iidem aut noui currebant. Hunc enim Dio scribit legem tulisse, vt vnum tantum diem equi secundum currebant. Missus ipsi sorte mittebantur, & prætor qui ludis præerat, ex vrna educebat quadrigarum missus: quod manifestissimè docet Tertullianus his verbis: *Tardus est illi prætor; semper oculi in vrna eius, cum sortibus volutantur.* Aliquando post aliquot missus equorum, alia etiam spectacula edebant, vt magis spectatores oblectarentur, qui aliqua nouitate, vt inquit Horatius, morandi sunt & retinendi. Suetonius de Claudio ait: *Circenses frequenter etiam in Vaticano commisit, nonnunquam interiecta per quinos missus venatione.* Et rursus: *Ac supra quadrigarum certamina Troia lusum exhibuit & Africanos.* Nunc de ipsa dicemus decursione: Circum itaque quas memorauimus metas equi singulares & desultorij, item omni curruum generi iuncti, à Circi carceribus dato signo emissi, & ex vno latere decurrentes ad vltimam metam in fine spinæ positam, versus eam Circi partem quæ in semicyclum definebat, cursitabant, ad quam peruenientes circum ipsam flectebantur, reuersique ex alia Circi parte versus bissenorum ostiorum situm reuocabantur: sicque in orbem circum easdem metas decurrentes, spina in circi medio posita, ne ex vna in alteram curriculi partem transiret, prohibebantur. Aurigis autem tota ars & summa industria requirebantur, in equis & curribus ad metas flectendis, ne posterior dexteritate flectendi quadrigas, priorem anteuerteret, quod sæpè accidebat. Quòd si nimis currus agitando aurigamentis adhæsisset, summum vitæ periculum incurrebat, ne rotis metam offenderet, & illiderentur, fractoque curru auriga concideret. Sin verò nimio spatio metam euitasset, qui tum sequebatur auriga, inter metam & priorem breuiori spatio delatus, ex secundo primus efficiebatur, quod eripere vocabant. Metam euitaturi dextrorsum impellebant, vt eleganter ostendit Ouidius, dum canit:

Et modo lora dabo, modo verberare terga notabo:

Nunc stringam metam interiore rota.

Me miserum: metam spatioso circuit orbe:

Quid facis? adnoto proinus axe subit.

Quid facis infelix? perdis bona vota puella;

Tende precor valida lora sinistra manu.

Et mox rursus:

Hic compendia flexuosa metæ

Elatas semel impetu quadrigas

Quem tu quòd sine lege præterires

Vnas dum premit incitatus à te,

Iuncto non valuit plicare gyro,

Transisti remanens, ab arte restans.

id est, ille cum inhibere cursum non posset quadrigarum, longius abductus est & sine lege præterijt metas. Tu artis scientia manens & consistens metas circuiisti. Deinde subiicit alterius peccatum alterum: *Alter dum popularitate gaudet; Dexter sub cuneis nimis cucurrit.*

Rectè itaque Nestor *ἰσχυρὸς* propterea dictus, Antiochum filium, etsi alias à Ioue & Neptuno ceu præstantissimis peritissimisque magistris equitandi præcepta & artes edoctus esset, docet hoc certaminis artificium; hocque in sola ferè at cauta circum metam flexione consistere potius quàm in equorum pernecitate ostendit:

Ἀντιλοχὸς ἦτοι σε μὲν σε νεον πέρ ε' οὐτ' ἐφίλησαν

Ζεὺς τὸ Ποσειδάων τε, καὶ τὸ Ποσειδάων δίδαξαν

Decursio qualis.

Aurigandi ars in quo consisteret.

L. 3. Amor. Eleg. 2.

In Narbonne.

Παντοίας τῶ κέν σε διδασκόμεν εἶμι μάλα χρεώ
 Οἶδα γὰρ εὖ περὶ τέρματ' ἐλίσσόμεν· ἄλλα τοι ἵπποι
 Βαρδισοὶ θείων, τῶ τ' οἴω λοίγι' ἔσειδαι.
 Τῶν δ' ἵπποι μὲν ἔασιν ἀρτάρτεροι, εἰδὲ μὲν αὐτοὶ
 Πλείονα ἴσασιν σέθεν αὐτῆ μητίσασθαι.
 Ἄλλ' ἄγε δὴ σὺ φίλος μῆτιν ἐμβαλέο θυμῶ
 Παντοίῳ, ἵνα μὴ σε παρεκπροφύγησιν ἀεθλα.
 Μῆτι τειδρυτόμος μετ' ἀμείνων, ἢε βίηφι,
 Μῆτι δ' αὖτε κυβερνήτης ἐνὶ κίνοισι πορευθῆ
 Νῆα θοῶν ἰδύνηι ἐρεχθόμενῳ ἀνεμοισι,
 Μῆτι δ' ἠγίοχος περὶ γίνετα κῶιοχοιο.
 Ἄλλ' ἴς μὲν θ' ἵπποισι καὶ ἄρμασιν οἷσι πεποιθώς
 Ἀφραδίῳ ἐπὶ πόντον ἐλίσσεται ἔνθα καὶ ἔνθα,
 Ἴπποι δὲ πλανήωνται ἀνά δρόμον, εἰδὲ κατίσχει.
 Ὅς δὲ κε κερδεα εἰδὴ ἐλαύνων ἥσσονας ἵππους,
 Αἶει τέρμα' ὀρόων, σρέφει ἐγυθῆν, εἰδὲ ἐληθεῖ
 Ὅπως τὸ φῶτον τανύση βοέοισιν ἱμάσιν, id est.
*Antiloche certè te iuuenem exilientem quamuis dilexerunt
 Iupiterq; Neptunusq; & equitandi artificia docuerunt
 Omnigena: ideo te docere non multum opus est.
 Nosti enim rectè circa metas circumflectere, sed tibi equi
 Tardissimi in currendo: ideo puto perniciosi fore.
 Horum autem equi sunt quidem celeriores, neq; quidem ipse
 Plura sciunt te ipso considerare.
 Sed age iam tu amici consilium impone animo
 Omnigenum, ut non te effugiant premia
 Arteque carpentarius multò præstantior quàm viribus
 Arteque rursus gubernator in nigro ponto
 Nauem celerem dirigit iactatam ventis:
 Arteque auriga superat aurigam:
 Sed qui tamen equis & curribus suis fidens
 Ineptè multum vagatur huc & illuc
 Equi autem vagantur in stadio, neque detinet,
 Qui autem & vtilia nouit agitans æteteres equos,
 Semper metam inspicens flectit propè, neque cum lætè
 Quo pacto primam extendat bouinis loris,
 Sed continet diligenter & præcedentem obseruat.*

Hæc ille, & mox ostensa filio meta, iterum inquit.

Τῶ οὐ μάλ' ἐγυρίμψας, ἐλααν σχεδὸν ἄρμα καὶ ἵππους
 Αὐτὸς δὲ κλιθῆναι εὐπλῆκτῶ ἐνὶ δίσκῳ:
 Ἡ' κ' εἰς ἀρισερὰ τοῖν ἀταρτόν δεξιὸν ἵππον
 Κένσασ' ὑμοκλήσας. εἶξαι τε οἰνήια χερσίν
 Ἐν νύσση δὲ τοι ἵππος ἀρισερος ἐγυριμθῆτω,
 Ὡς ἂν τοι πλῆμνη γεδοάσσειται ἄκρον ἰκέσθαι
 Κύκλω ποικίλοιο. λίθε δ' ἀλεαθῶν ἐπαυρεῖν.
 Μηπὼς ἱαπυρ τε τρωσης, κατὰ θ' ἄρματα ἄξης.
 Χάρμα δὲ τοῖς ἀλλοιοισιν, ἐλεγχῆν δὲ σοι αὐτῶ
 Ἐσσειται ἀλλὰ φίλος φρονέων πεφυλάτμενος εἶναι.
 Εἰ γὰρ κ' ἐν νύσση γε παρῆξε λασηθῶ δίκων,
 Οὐκ εἴθ' ἴς κέ σ' ἔλθῃ μετὰ λμενος, εἰδὲ παρέλθῃ;
 Οὐδ' εἰ κεν μετόπισθεν Ἀρείονα θῖον ἐλαύνοι
 Ἀδρήσε ταχύν ἵππον, δὲ ἐκ θεόφιν γένος ἦεν,
 Ἡ' τὲς Λαομέδοντες, εἰ ἐνθάδε τέτραφεν ἐσθλοῖο.
*Huic tu valdè appropinquans impelle prope currum & equos
 Ipse verò incumbe bene facto in curru
 Paululum in sinistram horum: at dextrum equum
 Punge vociferans, laxaque ei habenas manibus:
 Ad metam autem tibi equus sinister appropinquet,*

*Vt tibi modiolus videatur summum attigisse
 Rota benefacta : in lapidem verò vites impingere,
 Ne quomodo equosq; vulneres, & currus confringas.
 Gaudium autem alijs, probrum verò tibi ipsi
 Erit : proinde ailecte prudens cautus esto.
 Si etenim ad metam præterueharis persequens,
 Non erit qui te assequatur transfiliens: neque pratereat,
 Non stergo Arionem diuinum impelleret,
 Adraſti velocem equum, qui ex diuino genere satus est,
 Aut illos Laomedontis, qui hic nutriti sunt eximij.*

Huius poetæ exemplo scribit etiam Theocritus Herculem ab Amphytrione fuisse edoctum, circa metam tutò rotas flectere. Eius verius, quos paulò antè Græcè recitauimus, Eobanus Hefſus sic Latinè reddidit :

*Sed coniungere equum curru vertente rotarum
 Ad metam radios, & campi tuta tenente
 Amphytrion puerum, &c.
 Ipsemet edocuit.*

Lucanus nauæ fugientem ex Emathio Pompeium vehentis peritiam in vitandis scopulis describens, elegantissimam hinc similitudinem accipiens, sic capit : *Sic fatur, at ille*

*Lib. 8.
 Nauigandi
 peritia.*

*Iusto vela modo pendente cornibus equis
 Torſit, & in laeuum puppim dedit, vique secaret
 Quas Asine cantes & quas Chios asperat undas,
 Hos dedit in proram, tenet hos in puppe ruentes.
 Aequora senserunt motus, aliterque secante
 Iam pelagus rostro, nec idem spectante carina,
 Mutauere sonum : non sic moderator equorum
 Dexteriore rota laeuum cum circuit axem,
 Cogit inoffensa currus accedere meta.*

Ex quo Lucani loco rotam dexterioremetæ proximiorē fuisse indicari posse videtur. Equidem Adrianus Turnerus, ad metam (inquit) flectebant in dextrum cursum, vnde & dextratio appellata est. Ita dexter qui erat, interiore flectebat gyro, & læuus exteriorē, sed & equus finistrior ampliorem lustrabat orbem, quàm dexterior : itidem & rota. Ouid. ait :

*Li. 14. Ad-
 uerſ. ca. 24.*

Nunc stringam metas interiore rota.

Mihi profecto Turnebus omnino hallucinari videtur, vt non solùm ex præcitatæ veterum locis manifestè constat, & contrario planè sensu Ouidij pentametrum intelligendum esse ex hoc Nonni quoque discimus :

*Δοκιμώσας ὄλον ἴη τον ἀριστερον ἐς τὸ δεξιόν
 Δεξιτερον καμψειν παρεμύνοιο χαλινα, id est,
 Incuruans totum equum sinistriorē prope metam
 Flecteret dexteriore laxatis habenis.*

Ita & Siluius :

Læuior interior stringebat tramite metam.

Lib. 16.

Virgilius :

*----- Magnumque agitata per orbem
 Eludit gyro interior.*

*Li. 11. Aeneid.
 Acad. 2.*

Clarissimè & Cicero :

Nam cursu interiore breui conuertitur orbe.

Vides interiorem, sinistriorē ac breuē in diem incidere. Non enim cùm è carceribus erumpēbant, ita currebant, vt metam quæ sub tuncem Circi erat, medio in loco & pari interuallo ad vtrumq; podium haberent ad dextram, sed ad sinistram; Id enim non solùm manifestissimè ostēdunt Ouidius & Sidonius versibus illis quos ex eis recitauimus : sed idem etiam Sidonius dexteriores à meta abiuisse & ad podium declinasse rursus disertissimis his versiculis manifestat :

*Cura est id medys, vt ille primus
 Pressus dexteriore concitatu,
 Partem si patefecerit sinistram,
 Totas ad podium ferens habenas
 Curru pratereatur intus acto.*

*In Narbo-
 ne.*

Sic & Statius :

*Speravit flexa circum compendia meta
Interius ductis Phabeius augur habentis
Anticipasse viam, necnon & Thessalus heros
Spe propiore calet, dum non cohibente magistro
Spargitur in gyros, dexterque exerrat Arion.*

In flexione igitur metæ sinisteriorem equum fuisse interiorem certo certius est, huncque breuiore gyro metam circumegisse, contra dexteriorem laxioribus habenis spatioque remotiori prorupisse. Lucanum autem cum inquit:

*Lucanus ex
plicatus.*

Dexteriore rota launum cum circuit axem,

Sulpitius & Omnibonus Vicentinus, qui poetam scholijs illustrarunt, etiam ad nostram opinionem accedentes, exponunt, cum à dextra in sinistram curram conuertit; ut breuiore gyro metam intactam circumeat: quo enim propius metam currus accesserit, eò citius peruenit. Dextrationem verò Solino hanc aurigationem dici, nos quoque supra ex Hermolao annotauimus, & Turbeno, viro nimirum lectionis plurimæ credendum est; sed interpretabor, à dextra in sinistram conuersionem: aliàs dextrare est equos bigarios iungere. Valla verò alicubi videtur accepisse pro eo quod dicimus, equum à dextris ducere. Triumphasse (inquit) putat Casarem, quoties prodibat, ut nunc solet Papa præcedentibus equis albis, quos stratos famuli dextrant. Sed redeo ad metam, ad quam sinisterior equus erat, ut diximus, vicinior, & omnino se approximare satagebat, ut citius cursum suum absolueret. Maius enim spatium est in circumferentia, quàm circa centrum: quamobrem Statius significanter admodum hoc viæ compendium expressit, inquiens:

Flectere si posset circum compendia meta.

Cum itaque tota aurigandi ars ferè esset in euitandis metis, dicam & ego cum Propert. *Has metas ad metas suaet oportet equus.* D. Gregor. Nazianzenus in Oratione de natali Iesu Christi contra Eunomianos elegantem hinc desumpsit similitudinem: *Μηδὲ καθάπερ (inquit) ἰσσοὶ δίρμοι καὶ δυσκἀτευθοὶ τὸν ἐπιβάτην λοισμοὶ ἀποπθίσαντες, ἀορρῶ τῆς νοσοῦς θείωμεν,* id est, *Ne velut equi feruidi & intractabiles, posteaquam rationem ceu fessorem excusserimus, religiofam cautionem pulchrè nos septis cohibentem procul à meta curramus.* Ut itaque artis erat sinisteriorum equos ad metam impellere, ita maior adhuc peritia ostendebatur, cum ad metam non impingerent, quamobrem qui optimè eam euitare callebant, in maxima erant existimatione, sicuti inter alios docet Horatius subinde ab operis sui exordio:

*Sunt quos curriculo puluerem Olympicum
Collegisse iuuat, metaque feruidis
Euitata rotis, palmaque nobilis
Terrarum dominos euehi ad æeos.*

*Curvus nau
frangi qui.
In Erotico.*

Si enim in metas impingerent, in maximum & currus & vitæ periculum incurrebant, ut antea etiam monui, sicut etiam in ipso curru, in ipsa nempe Circi spina, cum currus curru allidebatur, ut vel alterutrum, vel vtrumque frangi necesse esset. Demosthenes τὰ ναυγῆθη vocat, quasi naufragos, aut naufragium passos istiusmodi currus. De priore naufragio elegans locus est in Oreste Sophoclis: *Ἐπειθὰ λύων ἠΐαν ἀριστῶν. Καρῶθοντος ἰππεὶ λαυδαίει σὺ δὲ λυ ἀπρᾶν Παίσαο. ἔθραυσε δ' ἄξονος μίσσας χροᾶς, καὶ ἄνυσαν ἄλιθε:* id est: *Orestes postea soluens habenas sinisteriores flectente se equo imprudens ferit summam columinam: rupit autem axis median fistulam qua subit in modiolum, & ex orbe cecidit.* Huc spectat illud Nonni: *Ἄλλα λίθον περὶ λαξο, μὴ ἄξονι νοσοῦν ἀραξᾶς εἶν ἐνὶ δηλησαιο καὶ ἀρματα καὶ σίδερα ἰππεῶς:* id est. *Sed caue tibi à lapide, ne axem metam constringens uno ictu ladas currus & equos tuos.* Sic Eumeli namque equæ apud Homerum fracto iugo incerta vagantur via, ipsi verò curru excusso totiusq; corporis partibus lacero & vox ipsa eripitur. De incurfu equorum in equos rem pulchram ex Callisthene de Alexandri in aurigatione artificio recitat Bulingerus: *Illi quidam tardiores defecerunt, cum eorum equos spiritus deficerent, & ἢ qui priore loco currebant, in se mutuo incurrentes cecidissent: Alexander passus est Nicolaum anteuertere: Nicolaus autem primus agitabat: post duo spacia confecta offendit dexterior equus Nicolai ad currum, & cum prior equus cecidisset, alyq; cum eo, cecidit & Nicolaus. Coronatur Alexander, &c.* Studebant autem aduersæ factionis aurigæ, imo artis etiam erat, currus aliorum confringere, in quo sensu Silius:

Lib. 16.

*Donec confisus primæua flore inuenta
Durius obliquum conuersus pronus habenis
Opposuit currum atq; euersum propulit axem
Atlantis semio inualiai.*

Subiungit:

Perfractio voluitur axe

Cernuus,

Cernuus, ac pariter fusi miserabile campo
Discordes sternuntur equi. Meminit & Sidonius.
Hic te incautiùs affecutus hostis, Transuersum venit impudens in axim.
Incuruantur equi, proterua crurum
Intrat turbarotas quaterque terni
Arctantur radij, repleta donec Internalla crepent, volubilibusque
Frangat margo pedes: ibi ipse quintus Curru precipitatus obruente,
Montem multiplici facit ruina, Tarpsans prociduam cruore frontem.

In Narbone

Erantque in ipso cursu certantes inuicem ceu hostes acerrimi. Statius:

Rursus precipites in recta ac denia campi
Obliquant, tenduntque vias: iterum axibus axes
Insiecti, radijsque rota, pax nulla fidesque
Bella geri ferro lenius: bella horrida credas:
His furor in laude est: trepidant, mortemque minantur.

Præcipuè verò aduersæ factionis currus euertere conabantur eo loco, vnde sedens spectaret Imperator, vt clarè docet D. Chrysofomus sermone de humanitate: *Auriga* (inquit) *pratercurso totius populi teatro, contendunt eo loci aduersariorum currus subuerrere, vbi regem viderint sedentem, & vnum oculum tot vultibus digniorem putant.* Istiusmodi naufragijs apprimè gaudebat populus, vt ostendit Arnobius his verbis: *Sed equos tamen gaudere transire, transiri pronos & cernuus meta, cum curribus re iupinos verti, trahi alios cruribus & claudicare præ fractis & ineptias rugis & crudelitatibus mixtas summis in voluptatibus habuisse.* Hieronymus in Serapione: *Hoc siquidem in Romanis urbibus tam inde seruatur, vt propter felicem Sabinarum raptum Conso quasi consiliorum Deo, quadriga septeno currant circuitu & equos partis aduersa fregisse victoria sit.* Fractis dirutisque curribus alij clamore populi deposcebantur. Testatur hoc Plutarchus in Sylla. *Cum euerissent* (inquit) *currus Romani cum risu, alios petebant, vt solent curulibus spectaculis, quod usu veniebat aurigis qui bonitate equorum freti ad tria, ad quatuor premia aspirabant: alios enim currus quibus compararentur, deposcebant.* Artis itaque erat, eodem semper currere tramite, qua arte celebratur ab Aeliano Anniceris Cyrenæus, hic enim curru multos cursus circum equitabat: adeò exactè seruans versum cursus, vt non discederet ab orbitis, sed semper eodem tenore iret. Hoc autem in primis erat obseruandum, alioqui ab insequentibus præuertebatur, fiebatque non semel vt qui priùs esset vltimus, ante certaminis finem primus euaderet & victor. Agitabat vltimus Orestes (inquit Sophocles) postremos habens equos, spem suam in fine cursus ponens. Is erat apud Græcos post decursa duodecim spatia, vt ex Pindari docemur hymno secundo, vbi ait: *Ἀνδρα τετρίων δώδεκα δρόμων ἀγῶνον:* id est, *per quadrigas quæ duodecies rotabantur, adduxerunt flores:* hoc est, ait Scholiastes, Demetrius Triclinius, vt creditur, *τὰς νίκας τῶν δωδεκάδρα δρόμων τῶν ἀρμάτων.* *Δωδεκάκις δὲ περιήχεται τὸν δρόμον τὰ τελεῖα ἀρματα:* id est, *victorias duodecim cursuum qui sunt per currus. Duodecies enim iterant cursum, antequam finis est.* Et in Ode tertia ait: *τῶν ἢ γλυκὺς ἕμερος ἔοχε δωδεκαγυαίπτον περὶ τέρμα δρόμος ἵππων φυτεύσας:* id est, *quarum (arborum) dulce desiderium cepit, vt circa duodecim flexus habentem metam cursus equorum fiebat.* Apud Romanos verò finis erat septeno spatia, quo feliciter emenso brauium siue præmium victor accipiebat. Ouidius:

Seu septem spatij Circo meruere coronam. Et alicubi rursus.

Iamque patenti iterum reserato carcere postes,
Et volat admisis discolor agmen equis.
Nunc saltem iuxera, spatioque insurge patenti
Nunc mea fac domina, sint rata vota mea.

In Halient.

Huc spectat & hoc eiusdem:

Occidet ad Circi si quis certamina semper,
Non intermissis cursibus ibit equus.

Item & hoc Martialis:

Nemo quater missos currere sensit equos.

Lactantius septimo institutionum: *Quoniam decursis propositi operis septem spatij ad metam prouertis sumus.* Seneca in Epistolis: *Agitatorum latitia, cum septimo spatio palma appropinquant.*

Propertius clarissimè ad Cynthiam.

Aut prius infecto deposcit premia cursu,
Septima quàm metam irigerat ante rota.

Ausonius de admirabili equo Augusti:

Prospere clamosi spatiosa per equora Circi.

Septenas

*Septenas solitus victor obire vias ;
 Improperanter agens primos à carcere cursus
 Fortis prægressis ut potereris equis.
 Promptum & veloces erat anticipare quadrigas,
 Victores etiam vincere laus poter.*

Septies quidem metas ab aurigantibus fuisse circumagendas inoffenso curru, ut victores renun-
 ciarentur, nulli dubium esse debet, cæterum dubitari tamen possit, eademne meta septies esset
 lustranda, an circa septem metas septies flectendum; cum dicat Cassiodorus, qui præ cæteris de
 hoc spectaculo exactissimè scripsit, septem metis omne certamen peragi in similitudinem heb-
 domadis reciproca: Et Callisthenes in Alexandro ait, πρώτου καὶ τετρα, δεύτερον, καὶ τρί-
 τον, καὶ τέταρτον περὶ καμῆτων, id est, primam metam, secundam, tertiam & quartam circum-
 flectebant. Apud Cassiodorum septem metas interpretor septem lustrationes, septemue circum-
 flexus; ideoque Callisthenes καμῆτηρα potius dixit, quam νύσσαν, quia καμῆτηρ propriè flexus,
 nec aliam ob causam Tzetzes ipsam metam vocat καμῆτηριαν, quàm à flexione equorum septies
 iterata. Arnobius itaque septem gyros vocabat: *Iupiter (inquit) spectatum profectus è calo est
 canterios de velocitate certantes, replicantes gyros septem.* Ita vocat & Sidonius:

L.7. contra
 gentes.

*Tu conamine duplicatus ipso
 Stringis quadringos & arte summa
 In gyrum bene septimum reseruas.*

Acad.4.

Lib.16.

Et reuera periti agitadores per initia stadij moderabantur equis suis, ut in septimum gyrum vires
 eorum integras reseruarent, sustinebantque equos, cum ad finem venirent. Hinc illud Cice-
 ronis: *Ego enim ut agitator callidus, priusquam ad finem veniam, equos sustinebo.* Eodem refe-
 rendum hoc Lucilij: *Sustineat cursum, ut boni saepe agitores, equosque.* Scribitque Silius quibusdam
 peritioribus inutile videri equos à principio certaminis clamoribus incitare:

*At quis interior cura & prouentia Circi
 Altor effusas primo certamine voces
 Damnare & cassis longè increpitare querelis
 Indispensato lassantem corpora nisu.*

In Mena-
 chmo.

Retrò spe-
 ctasse auri-
 gas.

Cap.57.

Victoria e-
 quorū sine
 auriga.

Lib.8.14.

In Comodo.

Atque hinc fortassis est, quod Symmachus dixit, eum qui sorte extremus emitteret equos, prio-
 re potiore esse, quia cæteros præ oculis habens, videret quod iter commodius esset, vim equo-
 rum & impetum quo modo dispensaret, ne in periculum frangendi currus veniret: quare identi-
 dem respectabant posttergum ne imprudentes à sequentibus opprimerentur. In quo sensu acci-
 piendum hoc Plautinum:

Ne tu esses agitator probus, ne te uxor sequatur, respectas identidem.

Falluntur itaque qui agitadores nunquam retrò respexisse volunt, ne interim præuenirentur ab
 aduersariis. Vidi ego sequentes equos, ipsosque fessores à præcedentibus flagello peti, ne cursu
 præuenterentur, atque ita sequentibus palmam ereptam. Sed redio ad septimum gyrum siue cir-
 cuitum. Hoc confecto victor stabat ad metam, quam septies obierat, ubi victor renunciabatur,
 ut docere videtur Solinus: *Ingenia equorum (inquit) & Claudij Caesaris Circenses probarunt, cum
 effuso rectore non minus astu quàm velocitate præuenterent, & post decursa legitima spatia, ad locum
 palma sponte consisterent velut victoria premia postularent.* Plinius hoc ipsum narrans, peracto
 (inquit) legitimo cursu ad metam steterit. Nisi autem septimum certassent, irritum erat certamen,
 ut conijcio ex hoc Dionis: *Circensibus ludis, equis septimo loco certantibus magna puerorum multi-
 tudo in Circum accurrit.* Inuenio tamen à populo aliquando euoluto ad metam sexto spatio pal-
 mam victori flagitatum, Id inquam tradit Sidonius:

*Quinto circue non volens sequentis
 Pondus ferre prior, retorquet axem,
 Quod velocibus imperans quadrigis
 Exhaustos sibi scenserat iugales,
 Iam sexto reditu perexplicato,
 Iamque & premia flagitante vulgo.*

Nero verò teste Suetonio, Circensium, quò facilius centum missus peragerentur, singulos à se-
 ptenis spatijs ad quina corripuit: Qua modo alacritate, quoue studio, animique feruore ad vi-
 ctoriam aspirarent, ideoque inuicem præuenterere studerent aurigæ, ostendit elegantissima ab aua-
 ro desumpta similitudine Horatius in sermonibus.

L.1. Sat.1.

*Sic festinanti semper locupletior oblat:
 Ut cum carceribus missos rapit ungula currus:
 Instat equis auriga sues vincentibus, illum*

Præteritum temnens extremos inter eum em.

Comparatio est auari cum aurigante in hoc curuli certamine, consistitque, ut opinatur Ascensius, quod cum auriga qui primus primum circuitum perfecit, redit ad faciendum secundum, offendit iam in via sua ante se eos quos habuit post se, unde vult extremum quem primum ante se inuenit, iterum præcedere, etsi quam diu in cursu circulari est, semper aliquem ante se inuenit, quem præcedere conatur: Eo modo auarus quamuis sit ditissimus, tamen semper inuenit aliquem ante se, id est, aliquid quod ipse non habet, & quod vellet habere: quapropter qui vellet omnes in diuitijs superare, nunquam esset contentus aut quietus quacunque re habita. Acron, *Auarina- tura.* legit equis suis, & exponit per suos equos, & vincentibus exponit, alijs qui vicerunt. Philologus cum Porphyrio legit suos, dicitque in exemplari vetusto se ita inuenisse, ut auriga innitatur, ut anteuertat suos equis vincentibus. Verum sequentia (inquit Ascensius) plus arrident communi lectioni, & nostræ (ut opinor) interpretationi, præsertim cum exprimat insatiabilitatem animi non contenti semel vicisse, cum instet equis suis vincentibus, ut iterum vincant: quasi dicat, instat & vrget eos, ut vltimum primi cursus iterum vincat, & bis cursum suum periciat, priusquam ille semel, & hoc est quod dicit, temnens, id est parui æstimans & faciliter superare sperans illum præteritum, id est, quem semel præterijt euntem inter extremos: quasi dicat si vellet omnes superare quos ante se offendit, nunquam haberet finem, quia quem semel præterijt redeundo circulariter, iterum ante se inuenit. Tanta autem victoriæ erat cupiditas, ut non solum aurigandi *Victoriæ cu- peritia,* sed & alijs artibus, dolisque certaminis socios superare studerent, id quod Pelopis in pri- *piditas,* mis exemplo nulli non innotescit. Hic enim cum dubitaret, ne ab Oenomaio ut alijs qui cum eo *Oenomans ut victus.* certauerunt, euenerat, aurigandi scientia superaretur; eum dolo aggressus superauit, Myrtilum Oenomai aurigam pecunia corrupens, ut axes fragiles curru illius subiungeret: quo facto Oenomaus aurigæ sui perfidia fracto curru collapsus, membrisque omnibus ex ruina collisis Pelopi victoriam cessit. Pierius Valerianus verò hanc Pelopis fraudem aliter narrat. Tradit nimirum Amphionem Thebanum Pelopi quædam dedisse maleficia, quæ in stadij solo defoderet, quibus Oenomai equi consternati, dominum occiderint: postmodum cunctos equos illa transeuntes consternari solitos, indeque loco *ταραξιων* & appellationem factam. Ne verò futilis hæc videatur *Taraxip- pus.* Pierij sententia, similem ex D. Hyeronimo authore grauissimo historiam recitabo. Hic in vita Hilarionis memoriæ prodidit, Italicum quendam municipem Gazam nomine, Christianum cum aleret equos Circenses, habuisse maleficum quendam æmulum qui demoniacis quibusdam imprecationibus impediabat huius equos & suos incitabat ad cursum, eumque petijisse auxilium dei ab Hilarione: hunc porro scyphum quo bibebat, fictilem iussisse aqua impleri, eique tradi, quem cum accepisset Italicus eques & aurigas suos, rhedamque & carcerum repagula respersisse cum mira vulgi spectatione & risu: veruntamen concursu tandem præpeditos fuisse equos magi, Itali autem vicisse. Huc spectat Lesci cuiusdam Poloni actus in eo certamine, quò de totius Poloniæ regno, equis certatum est, ut Martinus Cromerus scribit in hæc verba. Præmissis siue Lesco *Lib. 2. de- ra defuncto,* exoritur noua de principatu contentio, cumq; nullus appareret, neque modus, ne- *reb. Polon.* que finis multis ambientibus, neque quoquam eorum alium sibi præferri patiente; placuit rem- *Certamen* fortunæ committere; indicto ad certam diem maculosorum equorum cursu, qui primus ad me- *d. Poloniæ* tam peruenisset, eius dominus ut princeps esset cunctæ Poloniæ. Figitur meta apud Pramdn- *regno.* cum annum, in aperta planitie ad septentrionalem plagam Cracouiæ. Status curriculo dies ad- *est:* effunditur ad spectaculum ingens hominum multitudo: varia studia, sollicita omnium quæ det euentum fortuna, expectatio. Confident dilecti iudices & munerarij dant signum certami- nis. Ibi Lescus quispiam procerum & competitorum vnus, cum stadium vafro consilio stratis clam in sabulo ferreis hexagonis siue stylis cæcis, quibus currentium equorum pedes læderentur, im- pediuisset, ipse obliquo & minimè impedito tramite primus, cæterorum equis in cursu offendenti- bus ac cespitantibus ad metam peruenit. Munerat is etiam equi sui calces ferreis soleis, ne of- fenderetur à stylis, si fortè cum impetu currens, in eos incidisset, cum omnes omnium aliorum equi de more illius temporis soleas nullas haberent. Rei prorsus ignaris & miraculo attonitis om- nibus & iam victorem atque principem diuinitus sibi oblatum Lescum conclamantibus, techna- *deprehenditur:* protrahitur in medium, conuincitur, damnatur, conserpitur. Notarunt com- mentum impediti curriculi, duo quidam iuuenes tenues & obscuri. Cum enim nemine etiamnum præfente, in stadio illo pedestri cursu fortè certarent, ioco principatum iuter se pacti, offendunt in stylos; subsistunt, inuestigant rem curiosius: notant tramitem stylis vacuum. Eorum alter e- quitibus à carceribus procurrentibus procurrit, & ipse pedester primus post doli fabricatorem ad metam peruenit. Eum igitur, Lesco interfecto, principem populus omnis salutat, & ne quid ad authoritatem ac maiestatem ipsi desit, Lescus comutato nomine appellatur. Hucusque Cro- *Tubarum* merus. Tubæ sonitus non modò ante certamen, ut equi posilirent è carceribus, peritinebat, *sonitus.* *ve iam*

verum etiam tota decursione, ut animi equis viresque accenderentur. Pausanias id docet, dum ait: Equa Phedolæ seffore lapso περι τῶν ὑσσῶν ἐπιστρέψεν, καὶ ἐπὶ τῆς σαλαίστης ἤκεσεν, ἐπιταχύνει τὸ δρόμον, id est, circa metam se circumagebat, & ut audiuit tubam, cursum acceleravit. Cæterum hoc de celete & desultorio equo præcipuè accipiendum, quamvis & vehiculario cursu certantes ad tubæ sonum excurrerent, ut ostendit Sidonius præcitato loco:

Tandē murmure buccina strepentis, Suspensas tubicen vocans quadrigas, Effudit celeres in arma currus.

In Menachmo. Ipsi autem stimulant equos aurigæ. Plautus.

*Multam mihi imperas Apollo, nunc equos iunctos iubes
Capere mi indomitos, feroces, atq; currum inscendere,
Ut ego hunc proteram Leonem Getulum, olentem, edentulum.
Iam ascendo in currum, iam lora teneo, iam stimulus in manu est
Agite equi, facitote sonitus unguularum appareant
Cursu celeri, facili inflexu sit pedum pernicitas.*

Stimulus.

Quamvis autem stimulus propriè sit fustis acutæ cuspidis, ego tamen non dubito, quin hic flagellum sit intelligendum, hoc enim & clamore insuper incitasse ad cursum equos suos agitadores docet Homerus, canens;

*Οἱ δ' ὅμα πάντες ἐφ' ἰπποισιν μάστιγας ἀρείραν,
Πέπληθον δ' ἰμάσι, ὁμόκλησά τ' ἐπέεσσιν
Εσσυμένως. id est.
Hi autem simul omnes super equos flagella sustulerunt,
Percusseruntque flagellis, hortatiq; sunt verbis Studiosè.*

Mastix.

Mastix enim scutica illa etiam est siue flagrum, siue lora quibus cædebantur mancipia: scribitque Budæus *μαστιγοφόρος* vocari seruos, qui ægonethas in sacris certaminibus comitabantur, virgas præferentes, ad submouendam turbam & cohibendas seditiones. *ἰμάς* etiam idem est, nimirum loreus funis, siue corrigia, siue ut Eustathius exponit *ἐπίπλος τις βοῦς*, id est funiculus ex loris bubulis tortus, quo & aliàs vapulabant equi, etiam ad præsepia, ut idem Homerus indicat hoc versu:

*Ἰππῶς μὲν κατέδησαν ἐὺτμητοισιν ἰμάσι
Φάτιν ἐφ' ἰππῶν.*

D. Chrysostrimus verò flagella isthæc ait in sua de Circo oratione fuisse ex *σχοῖνο*, Bulingerus vertit è sparto, *σχοῖνος* tamen iuncus est; flexilis quidem ut spartum sed fractu minus contumax. Nostri agitadores qui semper celetes sunt, funiculis vtuntur bouillis, calcaribus neutiquam, ut tamen olim factum esse ex hisce Varini verbis licet conijcere. *Ἰππῶν (inquirit) ἡ ἀρετηρία, τῶν ἰππικῶν ἀγῶνων. Τῆς μὲν ἰππῶς κεν τῆσιν οἱ παρῆσσι σιδηρεῖς κέντραι, ὡς αἰσχυτέρως ἐκπαθησῶσι τῆσιν ἰππῶν. κέντρα enim σιδηρὰ interpretor calcaria. Magnum equidem artis specimen & studium agitatorum apparebat in ipso curriculo, cum videlicet se attollerent, deprimerent, inflecterent, voce & flagello equos accenderent, quod expressit appositè Virgilius:*

Georg. 3.

*Nonne vides? cum præcipiti certamine campum
Corripuere, ruuntq; effusi carcere currus,
Cum spes arrecta iuuenum, exultantiaq; haurit
Corâ pauor pulsans, illi instant verberare torto,
Et prona dant lora: volat vi feruidus axis.
Iamque humiles, iamque elati sublimè feruntur,
Aerâ per medium ferrî atque assurgere in auras
Nec mora nec requies: ut fulua nimbis arena
Tollitur, humescunt spumis, flatuque sequentum.
Tantus amor laudum, tanta est victoria cura.*

Idem habemus apud Homerum, quem à Virgilio apparet imitatum esse:

*Ἀρμάτα δ' ἄλλοτε μὲν χθονὶ πίλνατο πελαβοτείρη,
Ἀλλοτε δ' ἀΐξασκε μετήρα. τοὶ δ' ἐλατήρες
Ἔστασαν ἐν δίφροισι. πάτασσε δὲ θυμὸς ἐκάσσε.
Νίκης ἰεμένων. κέκλοντο δὲ θυμὸς ἐφάσσε
Ἰπποῖσι. id est:*

*Currus verò interdum quidem terra appropinquabant almae.
Interdum autem attollebantur sublimes: at auriga
Stabant in sellis: palpitabat autem animus vnus cuiusque
Victoria cupidorum: imperitabat autem suis vnusquisque
Equis, &c.*

Aeneid. 5.

Aliàs

Aliàs quoque idem Virgilius indicaturus, quanta vincendi cupiditate, pernicitate naues impellerent remiges, nauium è carceribus exeuntium celeritatem apposita atque eleganti hac comparatione illustrat: *Naturam celeritas.*

*Non tam præcipites biugo certamine campum
Corripuere, ruuntque effusi carcere currus,
Nec sic immisissis aurigæ vndantia lora
Concussere iugis, prorsique in verbera pendent.*

Qua quidem comparatione etsi Homerum quoque imitetur, vbi Diomedem equos suos in hoc curuli certamine impellentem delineat: longo tamen interuallo eum multi superare volunt: quare & eius versus apponam, vt res æquius meliusque perpendi possit.

*Μάστιγι δ' αἰὲν ἔλαυνε κατ' ὤμων δόν. οἱ δὲ οἱ ἵπποι
Υψόσ' ἀερέσθω ρίμφα πρήσσον τε κέλευθον.
Αἰεὶ δ' ἠνιοχὸν κόνιες ράθ' ἀμιγγες ἐβαλλον.
Ἄρματα δὲ χρυσῶ πεπερασμένα νασσιίερα τε
Ἴπποις ὠκυπόδεσσιν ἐπέτρεχον. εἰ δὲ τι πολλῆ
Γίνετ' ἐπισσώτρω ἄρματροχὴ κατωπαίδει
Ἐν λεπτῇ κόνιῃ. τὼ δὲ σπέυδοντε πετεῶλω. id est.
Flagello autem semper agitabat per humeros: ipsiq; equi
In altum tollebantur leuiter percurrentes viam.
Semper autem aurigam pulueris gutta percutiebant:
Currus autem auro stannoque ornati
Equos veloces sequebantur, neque profunda
Fiebat canthorum orbita retro
In tenui puluere: hi autem properantes volabant.*

Principio igitur rationem gubernandi à Marone melius, quàm ab Homero cognitam fuisse, ingenue fatendum est, (inquit Nascimbænus.) Nam equi non continuo sunt verberandi, quod tamen Diomedes apud Homerum facit, qui *μάστιγι δ' αἰὲν ἔλαυνε κατ' ὤμων δόν*, id est, *assidue flagello humeros verberabat*: sed frequentibus interuallis sunt potius stimulandi, quod noster facit, cum ait; *vndantia lora concussere iugis*. Nam si frequenter verberibus equi agitentur, erigunt sese, & cursum qui extentus celerque esse debet, interpellant: quod vel Homerus ipse contra consilij sui rationem indicat, cum ait: *ὕψος ἀερέσθω*, id est, *in altum erigebantur*. Multò igitur Maro se huius rei peritiorem ostendit, eamque expressius Homero delineat: qui non flagellis, sed lororum vndantium concussione ac strepitu (vt periti aurigæ facere solent,) equos ad cursum excitat. Verùm quia non satis est interdum lororum concussio, verberibus etiam moderatis, non frequentibus aut continuis (vt Homericus Diomedes,) vtendum est, illud supra omne poetarum ingenium addidit: *prorsique in verbera pendent*. Quæ verba eos qui aut legunt aut audiunt, perinde delectant, vt res ipsa non dici, sed ob oculos eorum fieri videatur. Nam quis est qui verbis aurigas de curru pendentes, equosque verberantes se videre non putet? Quid verò huiusmodi moderatio perficiat, ipse poeta declarat, cum & præcipites & corripuere campum, id præterito tempore, & ruunt dicat, quasi per deuexa loca currant, adeo sunt celeres & festini. Hactenus ille. Mihi Homericus Diomedes recta ratione continuo flagellare videtur, iam scilicet victoriæ proximus, ne ab alijs qui vel dolo, vel equorum pernicitate à tergo proximè ferebantur, præuenteretur. Idemque suos etiam facturos aurigas Maro indicat, si opus aliquando fuisset, cum ait: *prorsique in verbera pendent*. Sed & Statius in suo certamine continuo equos verberari ait, quamuis sponte currerent:

*Fit sonus, immanisq; pedum, tenuisque rotarum,
Nulla manus requies, densisq; insibilat aer
Verberibus, gelida non crebrior exilit arcto
Grando, nec Olenijs manant tot cornibus imbres.*

Iam verò Sidonius etiam aurigas, vt cursum equorum adiuuent, modò pronos & anhelantes in ipsa iuga pendere, modò rursus in axes ipsos referri innuit his carminibus:

*Instant verberibus simul regentes, Iamque è pectora prona de couino
Extensæ rapiuntur è iugales Trans armos feriunt vocante tergo,
Nec cernas citò cernuos magistras, Temones mage sufferant an axes.*

Idem rursus Statius aurigas agitationi tantoperè fuisse intentos ait, vt pectore iugum aut genu contingerent.

*----- Nunc audi prono iuga pectore tangunt,
Nunc pugnantem genu pressis duplicantur habenis.*

Boni agitatoris officium.

In summa boni agitatoris erat non effuso impetu temerè per Circum ferri, sed vim equorum dispensare, ubi flagello & incitatione opus erat, incitare, ubi moderandum, moderatione uti, ad metam flectere, non offendere, naufragium ab aduersarijs euitare. Non minor quoque erat ipsorum equorum quàm aurigarum victoriæ cupiditas, quod licet fusiùs suprâ demonstrauerimus, cum de eorum natura agebamus: iuuat tamen hic binas ternasue authoritates repetere, ac in-

Equorum currendi promptitudo.

primis Statij, qui præ cæteris in describendo certamine facundissimus est:

*Terrarum (inquit) decora ampla viri, decora ampla iugales
Diuum utrumque genus, stant uno margine clausi
Speisque audaxque metus, unâ & fiducia pellens,
Nil fixum cordi, pugnant exire, pauentque,
Concurrit summos animorum frigus in artus:
Qui dominis, idem ardor equis: face lumina surgunt,
Ora sonant morso, spumisque & sanguine ferrum
Vritur: impulsu nequeunt obsistere postes,
Claustraque compressa transfumat anhelitus ira.
Stare adeò miserum est: pereunt vestigia mille
Ante fugam, absentemque ferit grauis ungula campum.
Circumstant fidei, nexusque & torta iubarum
Expediunt, firmantq; animos & plurima monstrant.*

Breuius Lucretius:

*Nonne vides etiam potestatis tempore puncto
Carceribus, non posse tamen prorumpere equorum
Vim cupidam, tam de subito, quàm mens auet ipsa.*

Addo & hoc Sidonij quo & ipse Circorum adhuc carceribus clausos equos vix retineri posse monet, quin ante apertionem conentur erumpere. Illi (inquit) ad claustra fremunt, repagulisque

*Incumbunt simul & per obseratas Transfumant tabulas, & ante cursum
Campus flatibus occupatur absens. Ardescunt, saluunt, timent, timentur,
Nec gressum cohibent, sed inquieto Duratum pede stipitem flagellant.*

Nemo verò currendi voluntatem & promptitudinem, quam apertis equi carceribus ostendunt, felicitiùs expressit Virgilio, dum canit:

*Vt cum carceribus sese effudere quadrigæ,
Addunt se in spatia, & frustra retinacula tendens,
Fertur equis auriga, nec audit currus habenas.*

Polydamantis robur. Exhortatio ad cursum.

Vt super omnem habendum sit admirationem, quomodo equos impellente auriga Polydamas aitera tantum manu retractos à tergo currus sistere potuerit, quod tamen ab eo præstitum asserit Pausanias in Eliacis. Quamuis tamen suapte natura proni sunt ad cursum; multum facit exhortatio rectoris: vnde elegantissima similitudine ab istiusmodi equo in stadio certaturo desumpta Cæsarem belli alias auidissimum Curionis oratione magis adhuc accendi Lucanus ait:

*----- Sic postquam factus, & ipsi
In bellum prono, tantum tamen addidit ira,
Accenditque ducem: quantum clamore iuuatur
Eleus senipes, quamuis iam carcere clauso
Immineat foribus, pronusque repagula laxet.*

Equi ad certamina electi.

Alebantur autem ad hæc certamina equi electi & præstantissimi, & perniciosissimi. Virgilius nobilem indicaturus & generosum equum, dicebat:

*Hic vel ad Elei metas & maxima campi
Sudabit spatia & spumas aget ore cruento.*

In Georg.

Celerrimos autem debere esse istiusmodi equos, eleganter docet Homericus Nestor, cum Antilochum, quod tardos segnesue haberet, docet, quomodo tarditatem eorum dolo alijsque ingenij artibus compensare debeat, vt victoriæ compos fiat. Impigros itaque tales equos vocat Horatius:

*Illum non labor Isthmii
Clarabit pugilem: non equus imper
Curru ducet Achaico.*

Ouidius celeres:

*Protinus illa valet, & ad sua premia tendunt,
Vt celer Elæo carcere missus equus.*

Iuncti celerius currunt

Quia verò quadrigis iuncti, perniciosiori cursu feruntur, quàm si soli agitentur, vt aliàs ostendimus, congruè

congruè cum poëta, tum soluta oratione scribentes, quadrigas pro perniciosissimis equis dicunt Virg. *Aeneid.* 8.
gilius de Metio Suffetio :

*Haud procul inde citæ Metium in diuersa quadrigæ
Distulerant.*

Paneg. 7.

Claudianus de Phaëtonte :

----- velut ordine rupto

Quum procul insana traherent Phaetonta quadrigæ.

Eleganter etiam Plautus citis quadrigis & Iouis quadrigis fugere dixit, pro eo quod est perniciosissime. Columella sacrorum certaminum studiosos perniciosissimarum quadrigarum semina scribit diligenti obseruatione custodire & spem futurarum victoriarum concipere sobole generosi ar- *Lib.* 3. c. 9.
menti: indicans referre, vt quibus nati, & vbi nati sint, qui ad certamina aluntur, pulli. Vnde & *Lib.* 6.
alicubi inquit: *Equinum pecus tripartitò diuiditur: Est enim generosa materies; quæ Circo, sacrisq; certamini-* *Li.* 5. *Sylu-*
bus equos præbent. Elegantissime, vt solet Papinianus :

----- Quales per iugera Circi

Cum pulcher visu titulis generosus auitis

Exspectatur equus, cuius de stemmate longo

Felix demeritos habet admissura parentes:

Illum omnes acunt plausus, illum ipse volantum

Puluis, & incuruæ gaudent agnoscere meta.

Habebatur verò etiam patriæ, in qua nati essent, maxima ratio. Horatius :

Sive quos Eleadomum reducit

Palma celestis pugilemve equumve.

Iuuenalis:

----- Nempe volucrem

Sic laudamus equum, facili cui plurima palma

Feruet, & exultat rauco victoria Circo.

Nobilis hic quocumq; venit de gramine, cuius

Clara fuga ante alios & primus in æquore puluis.

Sat. 8.

Gratius de equo Thessalico, vel Mycænis nato :

----- Quis Eleas potior lustrauit arenas?

Simili planè sensu de equabus Epiri Maro: *Eliadum palmas Epirus equarum.* Alexander ab Alex. *Georg.* 31.
in Eleis certaminibus Agrigentinos atq; Aetnæos semper præceleres habitos esse tradit: & Capi- *Equi ad*
tolinus Gordianum refert equos Siculos centum, Cappadoces ducentos permittentibus impe- *certamina*
ratoribus, factionibus (de quibus mox) diuissis, & propter hæc populo satis carum, fuisse, qui sem- *electi.*
per voluptatibus commouetur. Et quidam apud Ammianum Marcellinum præbiturum se polli- *Lib.* 5. c. 8.
cetum equos curules Hispanos. Nos istiusmodi equos generosiores & ad cursum præsertim para- *In Gor-*
tos, Barbaricos dicimus, licet plerique sint nostrates, Græcorum quoque equorum vsum præce- *diano Je-*
teris commendatum fuisse vel inde verisimile est, quandoquidem hi, si contingeret cadere, mi- *niore.*
nus quam alij noxæ perentiebant, vt meminit D. Ambrosius in apologia David. *Pleriq; (inquit)* *Lib.* 20.
equorum cum ceciderint, se iactare consueverunt, & quos casus non læserit, iactando se debilitant & frangunt.
Alij qualis Græcorum equorum fertur natura, cum in certamine curuli elisi fuerint, vel fortuito ceciderint, *Cap.* 9.
nequaquam se mouere consueverunt, & quandam tenent quietis & patientia disciplinam. His si casus non
nocuit, quietes prodest. Certè non acerbatur offensio. Obseruabatur item ætas equorum & sexus. De
ætate sic Plinius; Diuersa Circo ratio queritur: itaque cum bini in alio subiugantur imperio, non ante quin- *Li.* 8. c. 42.
quennium ibi certamen accipiunt. Erant autem senes contempti, vt facetè admodum ostendit Hora- *Lib.* 1. *Epi-*
ratius, dum ait:

Solue senescentem maturè janus equum, ne

Peccet ad extremum ridendus & illa ducat.

Crebris scilicet anhelationibus defatigatus. Equarum autem etiam in curulibus sacrisque certa-
minibus vsum fuisse non solum paullo antè citata Virgilij de Epiri equabus comprobatur autho-
ritate; sed & Plinij qui vicissè Olympia (inquit) prægnantem equam Echekratidis Thessali in-
uenimus. Et Horatij: *Tibi tollit hinnitum apta quadrigis equa.*

Equas quo
que certasse
Lib. 6.

Herodotus verò etiam de Miltiadis equabus sic scribit: *Miltiades vnus ex decem ducibus Athenien-*
sium in Marathone, patrem habuit Cimonem Stejagora, qui Pisistratum Hippocratis ex Athenis fu-
gavit: & dum obtineret Olympiadem quadriugo certamine, victoriam muneris gratia transtulit
in Miltiadem ex matre germanum: proximaque Olympiade eisdem equabus aliam Olympiadem cum vi-
cisset, à filijs Pisistrati interfectus est, mortuo iam Pisistrato: sepultusque ante urbem trans viam qua voca-
tur Diacæle: & e regione sepulta sunt equa illa, quæ tres Olympiadas victorias reportarant. Idem quod iste,
iam alia equa fecerunt, quæ fuerunt Euagora Lagonis (quæ etiam in ludis Eleis victrices fuere,) alia præ-
terea nulla. Huc vsq; ille. Aetha Agamænonis vititur Menelaus Hom. & equabus vititur Eumelus.

An cante- Marium itaque frequentior quam faminarum vsus, sed nunquid etiam execti, siue canterij cer- E
rj certaret tarent, addubito. Probè tamen noui Arnobio vbique canterios dici, qui in Circo certant: inte-
gros certasse certum est, ex hoc Plinij: *Generat mas ad annos triginta tres, utpote cum à Circo post*

Equorum *dicessimum annum mittantur ad jobolem reparandam.* Iam verò in huiusmodi generosorum equorum
diligens e- altione nullum prorsus diligentia genus prætermittebatur, quin tanta eorum cura erat pènes do-
ducatio. minos, vt ne ab odorandis excrementis, valetudinem exploraturi abstinerent, quod meminit Ga-
L. 7. *Metb.* lenus, de lactis bonitate & diætâ afinæ sic scribens. *Curandum ut quàm optimè animal concoquat,*
contemptis, videlicet ijs, qui si afinorum quoque victus rationi consulamus, ridebunt. Si enim qui Vene-

Equorum *ti vel Prasini (qua de re mox) studio teneantur veterinarj, equorum stercera, quò intelligant, quem-*
admodum alimenta concoxerint, odorant, tanquam ex eo omnem eorum bonitatem cognituri, multò
profectò magis nostrum fuerit pro hominis salute nihil tale non prospicere. Quare veteres medici etiam
Judorem in balneis Strigili exceptum degustare non erubuerunt. Quantum autem in emendis istiusmo-
di equis impenderent emptores, eleganter ostendit Plutarchus in libro de cupiditate diuitiarum
his verbis: *Nemo vnquam fœnore argentum jumpsit homo, ut emeret caseum, panem, oliuas: sed a-*

lium jumptuosa ædus debitorem fecit: alium oliuetum finitimum, alium granaria, vineæ, alium ma-
liad. O. *la Galatica, alios iugales equi pulsantes vanos currus (ut ait Homerus) præcitrauerunt in voraginem*
contractuum, fœnoram, pignorum. Quamobrem Isocrates hosce equos, qui ad equestria certamina
enutriuntur, ἀδνηγῆτας vocat, id est plurima deuorantes, & currum ipsorum ἀδνηγῆτον ἀρῆτον,
quòd in eos magni erogentur sumptus, vnde & vetus adagium, *Currus edax.* Non reclamauerim
itaque ei qui hanc ob causam prouidendorum Circensium equorum curam Censoribus permis-
sam fuisse existimarit. Fuisse autem eis permissam discimus ex hoc Liuij loco: *Quum Censores M.*

Curvus *edax.* *Lib. 24.* *Attilius Regulus, P. Furius Philus ob inopiam ararj se iam locationibus abstinerent, adiam sacrarum*
tuendarum, curuliumque equorum præbendorum, ac similium his rerum: conuenere ad eos frequen-
tes, qui hasta huius generis assueuerant. Animaduerto etiam equos fuisse apud Romanos publicos.
nam Cod. lib. 11. tit. 40. l. 1. 2. legimus: *Qui equos Circenses in vsus suos conuerterit, vnius libra au-*

Publicos *fuisse equos* *curules.* *In Hilar.* *ri multam serat.* Ad hæc fuere quædam prouinciæ, quæ vestigales equos ac quadrigas pop. Rom.
pendèrent, quod vestigal non redimebant modò equites, sed & senatores. Hinc illud D. Hiero-
nymy: *Circenses equos nutrire functio publica, ad quam cogitur, qui nutrit.* Certè singulis factioni-
bus sui erant equi, licet de publico. De editoribus ludorum dubium non est, maximè cum illi non
equos modò, sed interdum vrsos, camelos & alias feras darent. Dio: *In Circo cameli jemel & vrsi*
treceni, & leones ex Lybia. Imo hæc maximè partes editorum erant, vt equos conquirerent, quam

L. 4 Epi. 6. *in rem euectiones à principe petebant, quibus possent tuto ac liberè ex Italia, Hispania, Cap-*
Ep. 60. 61. *padocia cæterisque regionibus præstantes equos conuehere. Symmachus: Euectionem impetravi,*
L. 7. Epist. *amicos in Hispaniam nisi ob curulium equorum coemptionem. Et rursus. Ab Hispania equos quadri-*
64. & 105 *garios quæstores & prætores accessisse comperies. Sed & laudicianos equos Constantinopoli fuif-*
Lib. 1. *se publicos volunt ab Imperatore ad eam rem attributos. In Olympijs, vt tradit Pausanias in Elia-*

is, *antiquitùs in more fuit, vt aliena iumenta ad certamen mutuarentur: Hercules Amphytrio-*
nis filius, ait, Iolao coronam primùm detulit, qui equas ab Hercule mutuatus in cursu cæteros
anteierat. Et sanè antiquitùs traditum fuit alienas equas ad certamen mutuari: siquidem Home-
rus in funebribus Patrocli ludis Menelaum facit Agamemnonis Aetha vsu, altero verò sui ip-

In Alcibia- *de.* *Cur permi-* *tarentur.* *Lib. 5.* *fius. Permutabant item quandoque vt ostendit Plutarchus: Auriga præstantes ne bonitati equorum*
victoria tribueretur, sæpè cum aduersa factione summutabant equos. Legimus & in Epigrammatibus:
ἤμεϊς μὲν ἴππους ἀντιπάλοις, id est mutauit eqnos cum suis aduersarijs: & rursus,

Ὅς καὶ ἐς ἴππους καὶ ὁμόφρονος ἠνιοχῆος
Ἐξ ἑτέρων ἑτέρας αἰὲν ἀμειβομένους. id est,
Qui equos suos & auriga jecum facientis
Ex alijs alias semper commutat at.

Acciditq; aliquando, vt quis vtrifq; vinceret, suis, inquam, quos dabat, & alienis quos accipie-
bat, vt discimus ex hoc disticho, quod ibidem legitur:

Ἀμφοτέρως γὰρ ἀμειβομένους ἐπὶ πῶλοις
Κηδίαει νίκαις οἷς πόρην, οἷς ἐλάβεν. id est:

In suis & aduerse partis equis currens
Honoratus est victoria, equorum ope quos dedit & quos accepit. Idem docet & hoc:

Πολλὰκι δὲ νικήσας ἐξ πόρην ἀνέας ἴππους
Λαζέτο δ' ἀντιπαλῶν καὶ πάλιν ἐσέφατο. id est.

Decursio- *forma.* *Sæpè victor suos equos celeres dedit & accepit equos aduersariorum, & rursum coronabantur. De*
forma modò decursiois sic disserit Dionysius: In decursioe stadij varij locis ac temporibus
varia ratio seruata est: Certamen primum quadrigarum fuit (cui pompa viam semper præibat)
& biga-

bigarum & singulorum (bigas vocat *συνωπίδας*, singulatos equos *ἀεικίτες ἰππεύς*, quasi in iuges aut aiuges, id est, sine iugo) quod & Olympiæ factitatum est. Duo Romæ ab antiquitate summa petita, diu multumque obtinuerunt: alterum de trigis heroicæ temporis, quod genus apud Græcos exoleuit. Duos enim equos iunctos, quomodo bigæ iunguntur, tertius funarius loco de iunctus consequitur, quem *παρήωρον* veteres dixere, id est, suspensum, (*αὐτὸ τὸ παρήωρον δὲ αὐτὸ ζυγὸς χεῖρας*, quia fune tertius equus funalis ad duos alios recto temone adiungeretur, & quasi suspenderetur,) alterum in Græcia cum dijs prisco more sacra faciunt, nostro sæculo tenet, ut aliqui se injiciant & interferant in currus, ut cōfecto equestri certamine, pedibus ipsi currant. Cum enim curule certamen finitum est, desilientes è curribus ij qui vehuntur prope aurigas, stadium corripunt, cursuq; pedibus contendunt. Cum enim cursus equitum finem ceperit, in circumcursores pedites & athletæ inducuntur. Verùm præter biuges, triuges quadriugesq; erant & seiuges etiam & decemiuges, qui itidem quandoque cursu certabant. Plinius scribit Neronem trigario solitum se approbare, qui si curru eversus tractusq; ab equis fuisset, recreabatur (inquit) eposito cinere caprini fimi ex aqua. Suetonius verò aurigasse eum ait plurifariam: Olympijs verò etiam decemiugem, quamvis id in rege Mithridate, carmine quodam suo reprehendisset, id est quod currus decemiuges Mithridates agitasset: legimus tamen de seiugo curru tantum. Vbi esset inquirendum, quomodo tot equi vni iungebantur curru. Biuges, triuges, quadriuges, quin & seiuges à lateribus omnes iuncti simul erant, ut ex tot numismatibus, quæ suo loco enumeravi clarissimè constat: inter quæ vnum est Heliogabali, in quo sic seiuges iuncti sunt, quamvis sextus equus non appareat. Quid de decemiugibus dicam non habeo: puto tamen similiter fuisse iunctos: vnde nostri temporis aurigarum innotescit imperitia, qui soli seiuges regere ignorant, & in quadriugo curru duo equi præcurrunt, duo subsequuntur iugo temoniue alligati: atque ita quoq; fit in seiugo, sed hic rectores equis insident, illic curru. In quadrigis duo equi dicebantur iugales, illi scilicet qui ad iugum currus iuncti erant, eos Græci ut suprâ etiam scripsimus, *ζυγίαι* vocabant: qui verò istiusmodi equorum paria ad certamina alebant *ζυγοτροφῆς*, duo funarij siue funales extra iugum, extremi, vnus sinisterior, alter dexterior, *ἀκροτήρες* dicti eisdem: D. Chrysostomus in oratione de Circo: *ζυγαῖαι μὲν φῶς καὶ ἀθανασία, ἀκροτήρες, δικαιοσύνη καὶ ἀληθεία* id est. *Iugales quidem lumen & immortalitas: extremi iustitia & veritas.* Priores mox etiam *ὑποζυγίαι* vocat, id est, subiuges. Funales etiam *σεραῖοι* & *σεραφοῖροι* dicuntur, quasi extra iugum ferentes catenam siue habenam: item *παρασειοί*. Funalem verò etiam equum illum vocari paulò ante ex Dionysio dicebam, qui tertius est in ipsa triga: id quod & Statius docet, dum ait in de-
Theb. 6.

Neronis
aurigandi
peritia.

Ut curri-
bus iuncti.

scriptione certaminis curulis:

--- Voce

Nominibusque ciet Ploen Admetus & Irim

Funalemque Thoen.

Et rursus:

Flauus Arion

Stat, sociumq; iugi comitesque virumque laboris

Secum altè suspendit equos.

Inuenio autem & habenalem nuncupari. In quadrigis verò vtrumq; exteriorum equum, funalem dictum fuisse manifestè indicat Suetonius his verbis: *Dehinc pubescens Actiaco triumpho, curru In Tyberio. Augusti comitatus est, sinisteriore funali equo, cum Marcellus Octavia filius dexteriore veheretur.* Suidas itaque iugales & *παρασειοί* equos iuicem opponit. *ζυγαῖαι* (inquit) *ὑποβαλλόμενοι τῷ τῷ ἀρματος ζυγῷ, τῆσι δὲ μέσσι ἀριστερῶς, καὶ μέσσοι δεξιῶς, καὶ ἀπλῶς ὁ μὴ παρασειοί ἕως λέγεσθαι;* id est: *Iugales sunt qui iugo subiiciuntur, id est, medius dexterior & medius sinisterior, & omnino qui non sit funarius, dicitur iugalis: ex quibus verbis facillè liquet, in seiuge curru duos tantum iugales, quatuor funales nuncupari debere.* Inuentio ab Isidoro ascribitur Cyristheni Sicyonio. *Iugo* (inquit) *prius Cyristhenes Sicyonius equos iugavit: eisque singulos ex utraque parte simplici vinculo applicauit, quos Græci sciophoros, Latini funales vocant à genere vinculi quo prius alligabantur.* Quare satis mirari non possum Philippum Beroaldum, qui in explicatione verborum Suetonij in citatorum, ait videri sibi funalem equum in triumpho comitatu videri, qui proximus triumphalem curru antecedit. Quam opinionem sic probat. Nam sicut (inquit) in saltationibus restem ducere dicebantur manibus inter se confertis, ita equi funales dicti qui fune hoc est reste facta, simul connexi præcedunt, ut ita fiat triumphus speciosior, & à dextra sinistraque triumphantis erant ductores quasi equestris choreæ: Non enim præcedebant, sed à lateribus currebant equi funales. Neque etiam ex prædicto loco argui potest, aurigarum locum fuisse in equorum dorso, nam retrò equos in ipso curru stetisse eos ex plurimis antiquissimis numis certum est, & ex Homero præcipuè innotescit, dum inquit: *τοὶ δ' ἐλατήρες ἐσασσαν ἐν δίφφοισι:* id est, *Auriga verò stabant in sellis.* Est autem Eustathio *δίφφος ὁ ἐπὶ τῷ ἀρματος κορυφαῖος τόπος;* & sapè etiam pro toto curru accipitur. Marcellus autem & Tiberius non agitatores agunt, aut agitatore agentis Augusti, sed triumphali curru insidentis equos honorandi causa equitant, idque & ab alijs quoque

Aurigarum
locus.

factitatum conijcio consanguineis Imperatorum, vel qui ceteros nobilitate, dignitate aut virtute superarent, nam & in Antonini, Macrini, Maximini, Gordiani numis equi triumphantium funales instrati sunt. Quare etiam non placet Alexandri ab Alex. coniectura, quod in his insiderent qui funalia præferbant & faces: nam quamvis peruulgatū ferè sit, faces & lumina tā in apparatus triumphali, quàm iuxta triumphantem deferri solere, non propterea id factum fuisse dicendū ab his qui funalibus equis insiderent, cū plurima fuisse lumina prælata, ratio ipsa suadeat, quod à paucis, ne dicam duobus fieri non potest. Cæsarem ad lumina quadringenta in Capitolium triumphantem ascendisse ex historia notum, sed elephantum lychnos dextra sinistraque gestabant. Scribit Bulingerus fuisse currus, in quibus sub iugum equi duo venirent, ponè currum equi duo sequerentur, quomodo hodieq; fit (inquit) in lectis ac basternis fæmineis, quæ antè & retrò ab equis sustentantur. Qui quidem mos non nuperus aut nouitius, sed Homeri ætate frequens, ait enim.

Iliad. Q.

Πρόθε μὲν ἡμίονοι ἔλκον τετρακυκλον ἀπὸ λωῶ,
 Τὰς Ἰδαίους ἔλαυνε δαίρων· αὐτὰρ ὀπίθεον
 Ἴππους, τὸς δ' ἄγερον ἐδραίων μάλιστα κέλευε
 Καρπυλίωος κατ' ἄστυ. id est.

Ante quidem muli trahebant quatuor rotarum currum,
 Quas Idæus agebat peritus: sed ponè
 Equi, quos senex regens flagello urgebat
 Statim per urbem.

Temones Unde conijcit duos fuisse temones, quibus equi iugarentur, duas sedes duobus agitatoribus, quatuorque in curru rotas. Idem Bulingerus omnium quadrigarum currus olim duplici temone fuisse asserit, perpetuoque & qui omnibus equis iniicerentur iugo; postea funarios adhibitos, qui fune per foramina iugi transmissio in fronte cum duobus iugalibus vincirentur. Cæterum duplicis temonis usus fuerit assignandus: Mihi vnus fuisse videtur: duobus enim equis temoni alligatis, dexterior & sinisterior fune associebantur, vt dictum est. Currus verò ille Homericus, in quo mulos à tergo sequi videntur equi, à vulgaribus quadrigis, meo iudicio non parum differt, non quo ad ipsum currum, sed quo ad locum ipsorum animantium. Mulos enim qui regebat Idæus ipsi, vt conijcio, insitebat temoni, Priamus verò, vtpote senex & rex è curru impellebat equos post terga mulorum temoni alligatos: nisi dicamus vtrumque institisse curru, Priamumq; medios rexisse equos, Idæum funales mulos. Certè mox Priamum & equos & mulos regentem sic alloquitur Mercurius:

Πῆ πατερ ὦδ' Ἴππους τε καὶ ἡμίονους ἰθύεις, id est,
 Quo pater sic equos & mulos dirigit?

Quæ posterior expositio magis placet, quamvis certò sciam aurigas aliquando in timone stetisse: nam & Claudianus non parui ponderis author ait:

Iungit amor, letamq; vehens per nubila matrem
 Gemmato temone sedet.

Idem deniq; Bulingerus, in veteribus scriptoribus tria iuga vocari ait, tres equos tribus intro iugis, id est (inquit) equis tribus subiugalibus, nullo funario. Citat autem hoc Ausonij de Prosporo equo Augusti:

Pegasus hinc dexter currat tibi, laeuis Arion:
 Funis eat, quartum det tibi Castor equum.

id est si funali currere lubet, addat Castor tibi Cyllarum funalem, quia erant tres subiugales, & ita potius trigæ currunt, quàm quadrigæ. Sic enim apud Ausonium legendum putat, cum in vulgatis hætenus codicibus legatur,

Funis & ad quartum det tibi Castor equum.

Ausonij locus examinandus.

Quæ mihi lectio magis probatur: sic enim Prosporus à dextris habebit Pegasus, funalis sinisterior erit Arion, dexterior Cyllarus. Erat autem quadrigarum certamen præcipuum, vt ex Dionysio dictum est; mox bigarum & singulorum, quare trigarum rarum fuisse arbitror, & fortassis in Græcia, quam Romæ frequentius. Eo enim Michaëlem Imp. summoperè delectatum fuisse restatum reliquit Cedrenus, adeo vt quodā tempore cū in curru consedisset, iamq; equi essent è carceribus emittendi, nuncius autem allatus fuisset, ab Ameno Saraceno præfecto, Melitena imminere magnum periculum, huncq; illi protonotarius mæstus indicasset, toruo vultu responderit. Quomodo ausus es scelestè, me tam necessario certamine occupato, istis rebus inturbare? cum

Quadriga bigis honestiores.

In Tiberio.

in hoc vnum incumberem, vt eum (equum) qui medium tenet in læuam partem auertam, de quo mihi totum hoc certamen est. Romæ bigas quadrigis inferiores fuisse non obscurè innuit Suetonius: Natalem suum plebeijs incurrentem Circensibus, vix vnus bigæ adiectione honorari rari est passus, quasi dicat, tantum abest, vt quadrigarum numerum augeri vellet. Adhæc

omne curule certamen institutum esse videtur, ut iuvenes periti essent aurigandi: Etenim priscis temporibus summi bellatores non in equis sed in curribus bellabant, ut de Hectore, Achille, aliisque fortibus viris in bello Troiano, ex Homero, aliisque authoribus constat. Nobiliores quoque pueri apud Romanos similiter certantes exercebantur. Virgil. Aeneid. 7.

Ante urbem pueri & prima uo flore iuuentus, Exercentur equis, domitantque in pulvere currus.

Atqui quadrigis maximè pugnasse ex eodem constat, quamuis triga ueretur Achilles Cursus autem in certaminibus non erat rectus aut simplex, sed flexuosus: ideoque Circum ipsum Siculis κάμπος dictum fuisse scribit Hesychius his verbis: κάμπος ἰστροδρομὸς Σικελοῖς. κάμπος δὲ ὄμοιοι ἐκ ἐνδείας καὶ ἀπλοῖ, ἀλλὰ κάμπος ἔχοντες. Idem, innuit illud Chrysostomi in oratione de Circo: ἐκ ἐνδείας, καὶ κάμπος κίχλες πρέχων, id est, non Euripos & flexuum orbes decurrens, videlicet ut in Circo fieri solet. Iam verò vel in ipso cursu, vel antequam è carceribus emittebantur equi, sponsiones fieri solebant à spectantibus, cum vnus agitatore[m] illum deposito pignore victorem fore diceret, alius eius aduersarium contenderet. Tertullianus: *Aspice populum ad spectaculum iam cum furore venientem, iam tumultuosum, iam cecum, iam de sponsionibus concitatum.* Martialis.

Cursus flexuosus.

Sponsiones in ipsis certaminibus.

Iam cum sponso fabulaeque lassae

De Scorpo fuerint & Incitato.

Quo loco Calderini expositio placet, qui Scorpum & Incitatum aurigarum nomina putat: improbat aliorum qui Scorpum quidem concedunt aurigam fuisse: contra Incitatum inquit esse equum Caligulae. Non fiebant autem solummodò sponsiones à spectante populo, sed erant & factiones, non tam ipsorum agitatorum qui propterea colore inuicem distinguebantur, sed & populi his aut illis fauentis & bene aut male precantis. Erant autem factiones quatuor, & totidem currus singulis missibus emittebantur. Factiones colore vestium distinctae, Veneta siue caerulea; alba siue albata, rosea siue ruffata, siue rubra, vel rubens, & prasina, quae & viridis & virens. Domitianus ad has quatuor, alias addidit teste Suetonio, aurati purpureique panni: alij verò non purpurei, sed argentei scripsere. De quatuor hisce coloribus Sidonius:

Scorpus. Incitatus.

Factiones & in eas stadia.

Miscant colores,

Albus & Venetus virens rubensque,

Vestra insignia continent, ministri

Ora & lora manu, iubaque totas

Cogunt flexibus latere nodis,

Hortaturque obiter iuuatque blandis,

Vultus plausibus & voluptuosum

Diectant quadrupedantibus furorem,

Impellunt, trepidant, trahunt, repugnant,

Ardescunt, saliunt, timent, timentur.

Ab harum factionum coloribus non aurigae modò sed equi quoque, populus, proceres, ac ipsi denique Caesares, prout quisque studio suo factioni alicui affectus erat, aut in Circensibus applaudebat, nomen quoque Veneti vel prasini vel aliorum obtinebat. Nam harum factionum studio Caesares quidam Domitianus, Nero, Vitellius, Antonius Verus atque ipse etiam Caligula ad amentiam usque insanierunt. Caligula & Nero, ut ex Suetonio notum est, prasinae factioni ita addicti fuere, ut ille continuò cenaret in stabulo, maneretque, & vicies festerrium agitatori Cythico cõrulerit: hic inter discipulos adhuc puer cum quereretur tractum Prasinum agitatore[m] & cum à magistro obiurgaretur, de Hectore tracto se loqui euentus sit, de quo Prasino ait Martialis.

Saepe ad palmam Prasinus post fata Neronis

Peruenit, & victor praemia plura refert.

I nunc liuor edax: dic tu cessisse Neroni:

Vicit nimirum non Nero, sed Prasinus.

De huius eiusdem aurigae praestantissimi equis idem alibi poeta:

Proficies nihil hoc, cadas licet usque flagello,

Si tibi purpureo de grege currit equus.

Vocabatur enim Purpurio. Venetae verò factioni adeò fauit Vitellius, ut quosdam de plebe, quia palam ei maledixissent, interemerit. Sic & Caracalla, referente Herodiano cum Circenses spectante eo populus in aurigam cui studebat, nescio quid cauillatus esset, ratus sibi contumeliam illatam, repente omnem exercitum facere impetum iussit in populum ac raptare & occidere, qui in aurigam quid dixissent. Verus autem, ut testatur Capitolinus, Citeensium tantam curam habuit, ut frequenter prouincialibus literas causa eorum & miserit, & acceperit: adhuc praesens & cum Marco sedens, multas à Venetianis passus est iniurias, quòd turpissimè contra eos fauerit. Nam & Volucris equo prasino aureum simulacrum fecerat, quod secum portabat. Plinius Caecilius in quadam ad Caluissium epistola tanto studio factionibus Romanos diuersis diuersos fauisse indicat iam recitandis verbis, ut non tam ipsos homines, quam ipsos colores adamarent,

Lib. 7.

Lib. 9. Ep.

Coloribus

fausse Ro-

manos.

adeo vt si colorum mutatio esset facta in ipsis agitatoribus, & ab vna factione ad alteram translata, itidem & fauorem spectatorum transfuisse, vt planè ostendat non personis sed coloribus fauisse. Quò magis (inquit) miror tot millia virorum tam pueriliter identitatem cupere currentes equos, insistentes curribus homines videre. Si tamen aut velocitate equorum aut hominum arte traherentur, esset ratio nonnulla: nunc fauent panno, pannum amant, & si in cursu medioque certamine hic color illuc, hic huc transferatur, studium fauorque transibit & repente agitadores illos, equos illos quos procul noscitant; quorum clamitant nomina, relinquet. Tanta authoritas, tanta gratia in vna vilissima tunica. Quæ populi Rom. infania vnà cum imperio reliquis etiam communicata est gentibus. Eisdem planè factiones fuisse etiam Constantinopoli discimus ex Ismenio sic scribente: ἡ σὺν ἄλλῃ πρὸς τὸ ζευγίον Ἰουστιανῆος ἐστὶν, ἡ καὶ δὲ πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον νέοι ἀποστολοὶ, id est: Statua ad Zeusippum est Iustiniani, qua posita est clamante factione Præsina, Iustinianus & Constantinus noui apostoli. Apparet autem fautores eisdem quoque coloribus indutos fuisse, quo agitadores, quibus fauebant. Sic enim interpretor hoc Martialis de lacernis coccineis.

Fautorum
color.

*Si Veneto, prasinoue faues, qui coccina sumis,
Ne fias ista transfuga sorte, vide.*

Dependebant enim factiones ab ipsis dominis: vt constat ex Sidonio, dum canit:

<i>Curuas ingrederis frequens colores,</i>	<i>Id collega tuus, simulq; vobis</i>
<i>Pars aduersa facit: micant colores,</i>	<i>Albus vel Venetus, virens rubensq;</i>
<i>Veltra insignia continent ministri,</i>	<i>Ora & lora manu iuba sq; toras</i>
<i>Cogunt flexilibus latere nodis,</i>	<i>Hortaturque obiter, iuuantq; blandis</i>
<i>Vltro plausibus, & voluptuosum</i>	<i>Dictant quadrupedantibus furorem.</i>

Erant verò etiam conditores dicti factionum, qui tanquam bene meriti authores & patroni factionis habebantur, vt coniectura est ex hac inscriptione: C. POMPEIO FVSSENO CONDITORI FACTIONIS RVSSATAE. Vetus liber eos interpretatur ἀλειυτας ἱππων. Fauor non solum virorum, sed & mulierum, vnde legimus apud Ouidium:

*Quid facis infelix: perdis bona vota puella,
Tende precor valida lora sinistra manu.
Fauimus ignauo, sed eum reuocate Quirites,
Et date tactatis undique signa togis,
En reuocant, at ne turbet toga mota capillos
In nostras abdes te licet vsque sinus.
Non ego nobilium venio spectator equorum,
Cui tamen ipsa faues, vincat vt ille, precor.
O cuicumque faues, felix agitator equorum,
Ergo illi cura contigit esse tua:
Hoc mihi contingat, sacro de carcere missis
Insistam forti mente vehemens equis.*

Prodiens in certamen aliqua factionum, clamore spectatorum excipiebatur. Hinc illud Iuuenalis:

Totam hodie Romam Circus capit, & fragor aurem

Percutit, euentum viridis quo colligo panni.

In Olympicis ludis victoria huiusce curulis certaminis erat omnium nobilissima, vt Herodoti locis plurimis, nec non ex Pindaro & primo Tusculanarum M. Tullij intelligi potest. Quamobrem ex omni terrarum angulo ad eos celebrandos confluebant nobilissimi quique cum genere, tum virtute, vt notissimum est ex tot antiquissimis numismatibus, quæ suo antè loco retulimus; vnde etiam nobilem istiusmodi victoriam vocat Horatius in operis sui exordio, dum ait:

*Sunt quos curriculo puluerem Olympicum
Collegisse iuuat, &c. Palmaq; nobilis
Terrarum dominos euehit ad deos.*

Victoriæ autem præmium fuisse oleastrum supra ex Pausaniæ diximus Eliacis. Hunc Olympicum oleastrum tanti fecisse Elæos siue Pisatas testatur Themistius grauiissimus author, vt præter ingeniosos, quique parentes legitimos docere possent, & πλεονεξίας βλάσιν ἀπέβαιον (vt ipsius verbis utar,) ad munus exercendi cursus nullum admitterent, immo tales seu profanos & reijculos à sacris illis veteribus quàm longissimè arcerent. Habebantur enim victores in summa apud omnes honore, adeo vt non modò in conuentu stantes cum palma & corona ferrent laudes, poetarumque carminibus cantarentur, sed etiam cum in suas reuerterentur ciuitates, triumphantes quadrigis inueherentur, eque repub. perpetua vita institutis vectigalibus fruerentur. Statuas mortuis quoque fuisse erectas, alias etiam ostensum est. Nero autem referente Suetonio, ne cuius

alterius

alterius hieroniarum memoria aut vestigium extaret vsquam, subuerti & vnco trahi, abijcique in latrinas omnium statuas & imagines imperauit. Si contingeret ter aliquem victoria potiri, is duplici exornabatur corona, quod de Alcibiade tradit Plutarchus in eius vita his verbis: Equorum nutritione magnam sibi famam parauit, multiuaineque curruum: nemo enim praeter ipsum neque rex neque priuatus in Olympicos ludos septem currus introduxit. Vicit etiam, ut testatur Thucydides, & secundus etiam, & quartus fuit. Euripides autem tertio loco vicisse dicens, omnem in hoc genere splendorem ac gloriam ab eo superatam ostendit. Carmen Euripidis a Gul. Xylandro Augustano Latine redditum ita habet:

Duplex corona.

Alcibiadis victoria.

Te tua dignum celebrabo laude
Curruum cursu rapido sequentes
Tu rotis metam tetigisse primis,
Tertios gaudes tetigisse cursus,
Hinc tibi plausus datus est onanti,
Duplici multum merito corona

Clonia fili fidibusque gratis
Vincere pulchrum est.
Tu rotis gaudes iterum secundis
Solut Achium.
Et Iouis festis Oleaster aptus,
Tempora cinxit.

Hunc splendorem auxerunt honores illi certarim a Graecis Asianis habiti. Tabernaculum enim ei pulcherrime exornatum Ephesij statuerunt: pabulum equis & victimarum copiam suppeditauerunt Chij: vinum & alium conuiuiorum apparatus Lesbij largiti sunt, quanquam magnifice multis epulum praebenti: Coronabantur similiter & alij in locis. Ammianus de Corace auriga: Ingressus Constantinopolim (Constantius) tanquam in rebus prosperis & secundis, editis equestribus ludis, capiti Coracis auriga imposuit coronam vi victoris. Quin & statuae eiusdem etiam Romae erigebantur.

Lib. 14.
Statua victorum.
Lib. 3.

Martialis de Scorpo:

Quam non sensuro dare quadringenta caballo
Aureus ut Scorpi nasus ubique micet.

Inuenio aurigis etiam equos cursu praestantissimos post alia praemia donatos fuisse. Achilles vero apud Homerum in funebri certamine victori proponit:

Praemia ab Achille posita.

Ἴππους δ' ἡμίονους τε, βοῶν τ' ἰφθίμια κάρηνα
Equosque mulosque, boumque fortia capita.

Et rursus, illi qui primum victoriae locum obtinuisset, egregiam mulierem, & ingentem tripodem auritum, secundo

Ἐξείη ἀδμήτην βρέφος ἡμίονου κούρην, id est,
Equam sexennem, indomitam, factum mulum vtero gestantem.

A Scipione patri patruoque parentanti, victor, ut Silius canit:

Primus equum volucrem Massyli muneris regis
Haud spernenda tulit.

Apud Romanos diuersi cum essent equestres ludj, diuersa puto etiam erant praemia: nam ferijs Latinis victor bibebat absynthium pro victoriae praemio, testis est Plinius: De usu absynthij Pontici conuenit dicere herba facillima atque inter paucas utilissima, praeterea sacris populi Romani celebrata peculiariter: siquidem Latinorum ferijs quaerige certant in Capitolio, victorque absynthium bibit: credo sanitatem praemio dari honorifice arbitris maioribus. Linius dum tradit Romanos translato a Graecia more, victoribus ludorum palmas dare solitos, palmarum nomine intelligit, puto quodlibet praemium; sicque interpretor & hoc Ouidij:

Praemia a Romanos.
Lib. 37. 7.
Palma.

Primaque ventolis palma petetur equis.

Et aliorum qui hac voce vtuntur. Nam & Horatius supra citato loco palmam in Olympicis nominat, vbi tamen oleastrum datum fuisse ex relatis notum est. Iam vero praefecti ludorum non semel victores equos praemio defraudabant, idque alijs non recte & iniuste iudicantes tradebant, quod inter alios quoque innuit facetissimus Comicus Latinus: Siue qui ambissent palmam hilarionibus, siue adeo & adules perfidiosè cui dunt. Suetonius: Ex Antonia maiore patrem Neronis procreauit, perfidia vero tante, ut non modo argentarios pretijs rerum coemptarum, sed & in pratura mercede palmarum aurigauerit; vnde praedonem caballorum Iuuenalis praetorem ipsum vocauit, dum ait:

Victores praemio defraudati.
In Amph. In Nerone. Prædo caballorum.

Similisq; triumpho Prædo caballorum praetor sedet.

Declarabatur autem victor ab eo, cum is qui metae assistebat, victorem indicasset, id quod colligo ex Homero, qui praefectum certaminis ibi iudicem positum, tum declarasse victorem ait, vbi ab assistente metae de veritate victoriae esset edoctus. Canit autem:

Victor ut declaratur.

Σημνε δε τερματ. Ἀχιλλεύς
Τηλόθεν ἐν λείῳ πεδίῳ. παρὰ δὲ σκοπῶν εἰσιν
Ἀντίθεον φοίνικα ὄπαονα πατρὸς ἑοῖο,
Ὡς μεμνῆστο ὄρομυ, ἢ ἀληθείῳ ἀποείποι. id est,

Signa-

----- Signavitque metas Achilles

Procul in plano campo, iuxtaq; speculatorem collocavit

Dium Phœnicem, affectatorem patris sui,

Vt consideraret cursum & veritatem referret.

Premia aeposita. Præmia verò deponebantur in ipso Circo, quod discimus ex eodē poëta, Sic enim idē ibi Achilles:

Τὰ δ' αἰθλα δέδρυμένα κεν' ἐν ἄγωνι, id est.

Hæc præmia expectata iacent in Circo.

*Certamina
diversitas.*

*Ludi solems
nes.*

In nostris equestrijs, in quibus celetes certant, præmia sunt pallia holoserica modò coccinei, modò violacci, modò candidi coloris, quæ victoribus non sine ceremonijs & pompa præeunte tubicine, tympanisque bellicis domum deferuntur. Eademque præmia in alijs quoque nobilioribus Italiæ urbibus proponuntur. Nunc quibus anni temporibus equi certarent, & cur certamina eorum essent instituta, quibusque dijs essent sacra, & quibus hominibus; rationem reddere conabimur. Erant itaque alia solemnia, quæ nisi certis anni celebrabantur temporibus: contra alia quouis fiebant tempore, quales ludos non semel ab imperatoribus Romanis, quando laborabat respub. votos fuisse ex Romana historia notum est: quales itidem in funeribus heroum Cæsarumque & natalitijs & in novis imperijs celebratos fuisse legimus. Ludi solemnnes ferè dijs consecrati, ut Olympici Ioui Olympico, nisi quinto anno, quod temporis spatium inde Olympias nuncupatum est: Tales apud Romanos ludi Apollinares, Martiales, Megalesij, Cereales, Consualia, omnes à dijs quibus sacri erant dicti. Erant tamen & alij solemnnes, ut natalitij, seculares, alij. De Olympicis eorumq; origine suprâ dictum est, nunc de Romanorum ludis aliquid dicendum, ne quid, quod ad equi historiam pertinet, intactum relinquatur. Hos inuenio ἄλλ' ἐξ ὄχλου vocari Circenses, quamvis Circenses propriè dicti ijdem sint cum ludis magnis, qui Virgilio etiam magni Circenses:

Nec procul hinc Romam & captas sine more Sabinas

Confessu cauea, magnis Circensibus actis.

Ouidio maxima spectacula:

Maxima iam vacuo prætor spectacula Circo

Quadruiuges equo carcere misit equos.

Magni Ludi cur dicti Alijs etiam ludi Iouis dicuntur. Cur autem magni dicantur docet Asconius, duplicem reddens rationem his verbis: *Ludi Romani sub regibus instituti sunt, magnique appellati quod magnis impensis dati sunt: tunc enim præmium ludis impensa sunt ducenta millia nummum: alij verò ideo magnos ludos dictos putant, quod a Conso consiliorum secretorum Deo, id est Neptuno Larium regi & rerum*

Magni à Consualibus se. *ut differunt.* *conduarum, & dijs magnis, id est Laribus urbis Romæ dati sunt, quibus ludis aiunt Sabinas raptas esse.* Cæterum cum Consualia, decimo octavo aut vigesimo Augusti, magni ludi nonis Septembris celebrarentur: ut ex calendario Romano discimus: multi differre inuicem volunt. Seruius dubius fortassis an ijdem essent, priorem nominis rationem tantum assignat: *Circenses magni* (inquit) *dicuntur, quantum ad paupertatem vrbis; nam ob equorum inopiam diuersis tum vsi sunt animalibus.* Bulingerus distinguit, putatque sic dictos quod magnis dijs, ijsque & maiorum gentium, necnon & Laribus, qui & ipsi magni dij, æ potissimum Ioui Opt. Max. consecrati essent. Sed cum Conso siue Neptunus, ut ex Asconio diximus, rex sit Larium siue magnorum deorum, ego distinguere non putem, fierique potest, quod cum decimo octavo Augusti celebrabantur, tunc potissimum Conso sacrentur, cum nonis Septemb. Ioui. Si autem differrent, magnos ludos Consualibus antiquiores fuisse etiam concedendum erit, cum è contrario ex recitatis Virgilij versibus magnis Circensibus raptas Sabinas fuisse constet, quod in ipsis Consualibus factum certum est. Alexander ab Alexandro, Romulum (inquit) vrbis conditorem, pace cum finitimis parata, Neptuno equestri solemnnes fecisse ludos, Consualiaque appellasse, in quibus Sabinas rapuit, au-

Lib. 5. c. 24 thores memorant. Coniicio itaque Consualia fuisse solemnia, magnos verò ludos modò solemnnes, ut cum nonis Septembris edebantur, modò votiuos, & tunc pro arbitratu factos, illaque semper Conso siue Neptuno sacra, hos magnis dijs, & potissimum Ioui. Author est Liuius à *Ludi magni votiu.* Camillo primùm omnium ludos tales esse votos in obsidione Veienti: Verba Liuij hæc sunt: *Latinum Hernicique operam suam polluentes, ad id bellum venire: quibus cum gratias in Senatu egisset dictator, satis iam omnibus ad id bellum paratis, ludos magnos ex Senatus consilio vouit, Veys captis se facturum; Et iterum: Creati consules L. Valerius Pontus, M. Manlius, cui Capitolino postea cognomen fuit: hi consules magnos ludos fecerunt, quos M. Furius dictator vouerat Veienti bello. Idem scribit, in Punico bello, quemadmodum Ioui ludos magnos vouendos esse retulerint decemviri ad Senatum, si bellum esset prosperè aduersus Hannibalem, & respub. in quo erat antea statu permanisset: Traditur & Scipio Carthaginensis victor precatus esse Deos, ut in eo statu respub. conseruarent, in quo tunc esset: quo loco Deos intelligo magnos atq; lares, quibus ludi magni erant sacri, Suetonius cum magnitudinem*

gnitudinem Variarum cladis exaggerat: *Venit* (inquit) & magnos ludos Ioui Opt. Max. si rempub. in meliorem statum vertisset: quod factum Cymbrico Mariscoque bello erat. Incerta itaque horum tempora: certa Consualium, quæ omnium apud Romanos ludorum antiquissima, cum sit confessum apud omnes ipsis vrbs initijs Romulum Conso certamen equorum instituisse, eorumque originem ab Euandri comitibus profectam. *Designarunt* (inquit Dionysius) *fanum Neptuno equestri & festum Hippocratea dictum Arcadibus* (quasi victoria equestris siue quæ equis acquiritur,) Consualia Romanis instituerunt, in quo Roma de more feriantur equi ab opere & iumenta, & coronantur capita floribus: id quod testatur etiam Plutarchus, inquiens ipsis Consualibus equos & asinos fuisse coronatos & feriari eos fuisse Romanos. Scribit præcitato loco Alexander ab Alexandro Consualia ludum fuisse, quo equi & muli iuncti & soluti in Circo maximo magno certantium studio currerent. Aliter tamen nos docet Dionysius his verbis: *Celebritatem à Romulo id temporis consecratam usque huc Romani peragunt & Consualia vocant, in qua subterranea ara in maximo Circo fossa humo sacrificijs & libamentis ad ignem adhibitis colitur, & cursus equis subiugis perficitur:* (Varro hunc equorum cursum, vocat simpliciter decursionem equestrem.) Quamobrem in numis illis in quibus Circi icon & quadrigarum & celetum equorum cursus conspicitur, præcipuè ad Consualia exprimenda pertinere conijcio; quanquam ipso Circo sint antiquiora: scituq; dignum est Virgilium in præcitatis versibus ad sua tempora respexisse, cum eos ludos Circenses appellauit: nam ante Tarquinij Prisci regnum, à quo Circus ijs edendi extructus fuit, iam inde à Romuli tempore Consuales dicebantur. Hosce ludos, certamen nimirum equestre & curule Tarquinus Priscus opulentiùs instructiusque, vt refert Liuius, quam priores reges fecit. A Romulo enim ruraliter (vt Cassiodori verbo vtar) & tenuiter primò institutum, incomptum & confusum ordinauit & distinxit, additisque aliquot ludicris speciosius reddidit. Currus enim in bigas, trigas & quadrigas ab equorum numero vocatas, primus distribuit: cursus equos in singulares & defultorios diuisit, addiditque Græcorum more certamen gymnicum. Idque innuit Liuius, inquiens: *Ludicrum fuit, equi pugnilesq; ex Hetruria maxime acciti.* Inuenio & in vetustis monumentis inter cætera ludicra Consualibus pastores inuerso ac vibrato corpore cernuos salire solitos. Quamuis autem hisce Consualibus, alijsque insuper ludis, vt ostendetur, equorum esset cursus; qui tamen Marti erant dicati, peculiariter ecuria nuncupabantur. Sic enim legendum putem potius quam equitia, vt Alexander prænominatus habet. Præter ludos (inquit) Consuales Marti quoque iu Martio campo idem Romulus ludos instituit, quos ab equorum cursu equitia nuncupauit. M. Varro, *ecuria* (inquit) *vocant, ab equorum cursu. Eo enim die currunt equi in campo Martio.* De eisdem Festus ita scribit: *Ecuria ludi quos Romulus Marti instituit per equorum cursum qui in campo Martio exercebantur. Et aliàs rursus: Martialis campus in Celio monte dicitur, quod in eo ecuria soleant fieri, si quando aqua Tyberis campum Martium occupasset.* Cuius loci permutationis meminit quoque Ouidius in Fastis, vt mox recitabimus: Hos ludos ter quotannis celebratos fuisse, idem testatur poëta, priores vigesima sexta Februarij, qui est III. Calend. Martij; alteros pridie Iduum Martij, qui est dies eiusdem mensis decimus quartus. Aitenim:

*Iamq; dua restant noctes de mense secundo,
 Marq; citos iunctis curribus vrget equos.
 Ex vero positum permanet ecuria nomen
 Qua deus in campo prospicit ipse iuo.
 Sex vbi sustulerit, totidem quoq; deseret ortus,
 Purpureum rapido qui vehit axe diem.
 Altera gramincos spectabis ecuria campo
 Quem Tyberis curuis in latus vrget aquis.
 Qui tamen eiecit a si forte tenebitur vnda
 Calius accipiet puluerulentus equos.*

Et mox in quarto eorundem Fastorum ait XII. Cal. Maias fuisse edita ecuria.

*Feria post Hyadas cum lux erit orta remotas,
 Carcere partitos Circus habebit equos.*

id est diuersos & ordine dispositos. A magnis etiam ludis differunt Megalenses siue Megaliaci, siue Megaliaca: nam quemadmodum magni à magnis dijs, ita hi ludi à magna matre, nimirum deorum dicti sunt, quod in eius honorem celebrarentur. Ex Phrygia enim quo tempore Hannibal Italiam vastabat, adducta est, libris Sibyllinis docentibus hostem alienigenam qui Italiae bellum intulisset, pelli inde vincique posse, si matris Idææ Pessinunte numen Romam aduectum foret. Iunius Brutus dedicauit. Quidam pridie non. Septembris, alij Aprilis factos fuisse hos ludos aiunt. Tradit Scaliger, in ludis quos edebant ædiles, non licuisse vti vel tuba vel fistula vel cantu, sed tibia tantum viderique sibi funebres ab ipsis solis edi solitos, sicut et

Consualium
antiquitas.

Lib. I.

Lib. 2.

Circensium
origo.
Lib. I.

Martiales
ludi ecuria
dicti.

Ecuria unde
dicta.
Lib. 5.

Lib. II.

Lib. 3. Fast.
Ecuria
quando ce-
lebrata.

Megalenses
unde dicti.

Lib. I. 901
cap. 12

Circenses

Circenses & Apollinares. Megalenses verò edidisse quidem etiam, sed non solos. Præerant enim (inquit) prætores prætextati: unde purpura Megalensis. Prætor candidam mappam mittebat in eum qui aurigaret. Huius mappæ meminit Iuuenalis Satyra vndecima:

Interea Megaliacæ spectacula mappæ

Idæum solemne canunt.

Duos autem magistratus, ædiles nempe & prætores ludos dedisse certo certius quidem existit. De ædilibus Cicero septima in Verrem ita scribit. *Nunc sum designatus ædilis: jcio mihi ludos sanctissimi-*

Qui ludos ederent. mos maxima cum cæremonia Cereri, Libero, Liberaque faciendos: mihi Floram matrem populo plebique

Rom. ludorum celebritate placandam: mihi ludos antiquissimos, qui primi Romani sunt nominati, maxima cum dignitate Ioui, Junoni, Minerueque esse faciendos, &c. De prætore supra in mappæ mentione dictum est, quibus hoc ex Aelio Spartiano in historia Hadriani addite: *Prætor factus est jub Surabis, Serviano iterum. Cos. cum sestetium vicies ad ludos edendos à Traiano accepit.* Addite & hoc Marcellini, inclinantis imperij scriptoris: *Hic cum magnificos prætor aderet ludos & uberrimè*

Mappa in largiretur, plebis inquiens tolerare iumultum, indigna multis donari &c. Non puto tamen in solis Megalibus ludorum ædilibus, & prætorum fuisse munera, illos quæ ad ludos edendos essent necessaria procurasse; hos ipsis præfuisse, equos emisisse, victoresque denunciatos præmio affecisse: sed ne futilis

Aediliū & prætorū in ludis officiū omnino videatur hæc nostra coniectura, placet veterum eam autoritate breuiter roborare. Scribit itaque Plutarchus, Cæsarem in ædilitate sua usum fuisse magnificentia sumptuosa circa spectacula atque conuiuia, atque ex eo factum fuisse apud plebem fauorabilem. Suetonius verò de ea liberalitate loquens scribit Cæsarem ædilem exornasse comitium, Capitolium & basilicas: nam

Comitium. Cereales ludi. & hoc erat officij ædiliū, ut in ludorum propositione forum & comitium signis ac tabulis pictis exornarent, ut Plinius & Asconius Pedianus tradunt. Erat autem comitium locus in foro Romano, in quo etiam ludi edebantur. Cereris modò in honorem erecti ludi, ideoque Cereales dicti quamuis in Circo fierent, Circensibus tamen ijdem non erant, hi enim Neptuno erant dicati. Mentio fit horum à Tacito: *Tandem (inquit) statuere Circensium ludorum diem, qui Cereri celebrantur, quia*

Lib. 16. *Cæsar (loquitur de Nerone) rarus egressu domoque aut hortis clausus ad ludicra Circi ventitabat: Et paulò post: Utq; Circensium Cerealiū ludicrum pluribus equitum cursibus celebretur. Celebrabantur ut est*

Fast. 4. *in veteri calendario pridie idus Aprilis per dies octo, ut meminit Ouidius:*

Circus erit pompa celebrer numeroq; deorum

Primaque ventosis palma petetur equis.

Hic Cereris ludi non est opus indice causa

Sponte dea munus præmeritumq; patet.

Apollinares & eorū origo. Producebatur enim in his ludis pompa cum deorum signis & ouo & thensa, quæ cum ptoeedebat, si auriga equi lorum læua manu apprehendisset, pro pollutis cæremonia habebantur. Apollinares in honorem Apollinis celebrabantur ante diem prid. non. Jul. & septem diebus sequentibus, ut in Calendario Romano annotatum est, cui suffragatur Liuius, & is qui Apollinis caput & ceterum equum in denarijs suis cufit L. Piso: Liuij verba sunt hæc: *Alterum jcnatus consultum factum est, ut Xuir sacra Græcorum ritu facerent usque hostijs, Apollini boue aurato & capris duabus albis auratis: Latone, boue fæmina aurata. Ludos prætor in Circo maximo cum factururus esset, edixit, ut populus per eos ludos stipem Apollini, quantum commodum esset, conferret. Hac est origo ludorum Apollinarium, victoriæ, non valetudinis ergò (ut plerique ventur) votorum.* Ex hisce autem Liuij verbis,

Lib. 26. *vti & ex his sequentibus, (Ludi Apollinares & priore anno fuerant, & eo anno ut fierent, referente Calpurnio prætore, Senatus decreuit, ut in perpetuum vouerentur,) colligere possumus, Apollinares ludos cum votiui primùm & incerti anno DXLI. instituti fuissent, annuos solemnesque & in perpetuum C. Calpurnio Pisonæ prætore urbano, statos esse: ad cuius rei illustrandum monumentum denarios, in quibus ab vna parte Apollinis effigies, ab altera equus celes cum inscriptione M. PISO FRVGI, à L. & C. Pisonibus in familiæ honorem percussos fuisse credendum*

Apollonia. est. Græci hos ludos vocabant ἀπολλωνια, ut constat ex hoc Aristidis: ἀπολλωνια μοι τις ἐπέλεω, ἐν ἧ τλω ἰπποδρόμιον Ρωμαῖοι παῖσοι, id est, aliquis mihi denunciat Apollonia esse, qua die Romani equorum cursum præbent. In his, uti in veris Circensibus aurigæ certantes suis coloribus erant distincti, quod docemur ex Corippi hisce versibus, quibus mysticum huius certaminis sensum, manifeste declarat:

Lib. 1. *Certaminū sensus mysticus.*

Solis honore noui, grati spectacula Circi

Antiquis jauxere patres, qui quattuor esse

Solis equos quadam rerum ratione putabant,

Tempora continui signantes quattuor anni,

In quorum spetie, signis, numerisq; modisq;

Aurigas totidem, totidemque posuere colores.

Annum enim solis cursum, quadripartitamque temporum varietatem hoc spectaculo designari volunt, colore viridi ver, rubro æstatem, veneto autumnum, hyemem albo. Sed & Circus imaginem quandam & anni & cæli præ se ferebat, & Solem ducem & moderatorem cælestium orbium existimabant: super qua re carmen est veteris poëtæ à Bulingero restitutum:

Circus imago poli formam cui docta vetustas

Condidit & numeros limitis ætherij,

Namque duodenos ostendunt ostia menses

Quæque meat cursum aureus astra iubar.

Septem spatia quæ quadrigæ currebant, referebant (inquit Isidorus) ad cursum septem stellarum, quibus mundum regi dicunt, siue ad cursum septem dierum potentium, quibus peractis terminus consummatur, quorum finis est creta, id est iudicium. Vetus autem poëta, haud scio an idem cum iam citato, duobus hisce versiculis & colorum & equorum & ipsam aurigæ significationem expressit:

Tempora cornipedes referant, elementa colores

Auriga vt Phœbus quattuor aptat equos.

Diuersum verò omnino sensum mysticum hinc deprompsit D. Chrysostomus, mysticum nempe certantium quadrigarum spectaculum, in quo ciuium cælestium populus adest, iudex spiritalis sedet, rex spectat, victoriæ præmium cæleste positum est, & flagella tremendi iudicij prostant. *Vult (inquit) deus te per seipsum certare, ideotibi dedit euangeliorum currum quatuor animalibus tractum, ad quem equi candidi adiugati sunt secundum Zachariam: Inuales quidem lumen & immortalitas, extremi duo, iustitia & veritas, qui eunt post currum per gentem in terram Aquilonis de quo Sapientia dicit, Ventus horridus Boreas. Asper quippe & horribilis ventus est diabolus, in cuius curru atri equi, subieuges sunt Orcus & mors, extremi autem & funales caligo & perniciës, quos oportet cum curru Christi componere, contraque aurigare; quia sicut ille ait: Currus dei decem millibus multiplex, millia letantium in ipso, & quidem nos oportet in huius vitæ procellis, vt in mari contra vim hostium rectis habenis tendere. Deduxerunt enim &c.* Porro & equorum singularium cursus, necnon & defultorius sua habebant mysteria. Defultorius enim geminorum fratrum Castoris & Pollucis, cursum designabat: equites verò singulares ideo currere dicebant, quia, vt ait Isidorus, singulariter vnusquisque cursum vitæ huius peragit atque transit, alio tempore sequens alium, per vnâ tamen viam mortalitatis videlicet ad propriam metam mortis. Sed redeo ad ludos. Fuere & alij in quibus equi certabant, vt qui vocabantur Latini aut feriæ Latinæ, aut feriæ Latinarum, vt Plinius loquitur, à Latinis, è quibus scilicet ad Romanos peruenerunt: vbi Consul Ioui Latiali solemne sacrum facturus, tales in monte Capitolino & vouebat & faciebat ante quintum diem Cal. Maias, vt ostendit Liuius his verbis: *Roma Consules prætoresque vsque ante quintum diem Cal. Maias Latina tenuerunt. Eo die perpetuato, sacro in monte, in suas quisque prouincias proficiscuntur.* Ante enim horum ludorum celebrationem in prouinciam ire non licebat. Celebrantur autem vt irritæ fierent prodigiorum minæ. Testis est idem Liuius: *Precibusque ab dijs petitam, vt exitium ab orbis tectis templisque ac Romanis manibus arcerent: Veiosque eum auerterent terrorem, si sacra renouata ritè, si procurata prodigia essent. Iam ludi Latinaque feriæ instaurata erant.* Originem verò huius vel sacri vel spectaculi refert Maro, cum oratores ab Aenæa ad regem Latinum describit:

Iamque iter emensi, turres ac tecta Latinorum

Ardua cernebant iuuenes, murosque subibant:

Ante urbem pueri, & primæno flore iuuentus

Exercentur equis, domitantque in puluere currus;

Aut acris tendunt arcus aut lenta lacertis

Spicula contorquent, cursuq; icctuque lacesunt.

Qua drigarum autem hisce ferijs certamen fuisse disertissimis verbis ostendit Plinius præcitato loco: *De usu eius (absynthij Pontici) conuenit dicere herbe facillimæ atque inter paucas vtilissimæ, prætere a sacris populi Romani celebrata peculiariter. Siquidem Latinarum ferijs quadrigæ certant in Capitolio, victorque absynthium bibit, credo sanitatem præmio dari honorificè arbitratis maioribus.* Vuolfgangus Lazius in suis de Roman. repub. commentarijs, Belgis similes quosdam ludos eodem Maio mense extare scribit in singulis propè ciuitatibus: ad quamque (inquit) aliæ conueniunt pariter, & gigantes equis circumducunt: non quidem de tauro immolato carnem petunt, sed fistulis certatur inter ciuitates, adeò vt iudicibus cõstitutis, cuius ciuitatis tibia tribuitur, ea anno illo prærogatiuam habeat, ac priuas in conuentu sedes. Hæc ille, sed quid similitudinis habeant cum ferijs Latinis, non video. Scaliger Taurios ludos dijs inferis consecratos sub

Tarquinio

Lib. 18. ca.

31.

Cap. 6.

Psal. 66.

Equorum
singularium
cursus my-
sterium.

Li. 37. c. 7.

Ludi Latini.

L. 5. dec. 5.

L. 5. dec. 1.

Aeneid. 7.

Li. 10. c. 3.

Li. 1. poet.

ca. 33.

Tarquinio Superbo haud multò ante Megalenses fuisse tradit: cognominis causam referri ad taurinae carnis esum; quo gravidas morbis affectas ac ludis factis liberatas (inquit) aiunt. In his nihilo secius atque in Circensibus obijisse cursu metas. Qui ludi iidem nunc cum Latinis, an diuersi essent, nihil certi statuo: Templum Ioui Latiali in Albano monte primus dicitur Tarquinius ille condidisse & primus etiam nudinas Latinas instituisse illic celebrari: ad quos populi Latini qui fuerunt numero septem & quadraginta, conueniebant, alij agnos, alij carnes, alij lac & similia esculenta rustica adferentes. Postremò immolato tauro, quolibet ciuitas portione carnis accepta, discedere solebat: Ludi verò seculares, si originem spectes, dijs inferis debebantur. Valefius enim Diti patri Proserpinæque eos ludos fecit, vt Valerius Maximus scribit, tribus continuis noctibus, quia totidem eius filij periculo liberati essent, cum aquam calidam ex eorum ara acceptam potasset. Nomen eis à saculo, hoc est centum annorum tempore, quo elapso magno ambitu in vrbe celebrabantur: quo euentu & quinquennalia & decennalia huic reip. appellari ludi fuere. Alij verò, vt & Scaliger pro incolumitate populi Romani à P. Valerio Publicola primùm constitutos fuisse volunt. Lazijs etiam Herculeos ait fuisse vocatos ab Hercule, quoniam ei essent dicati. Vt cumque est, in hisce quoque ludis quadrigæ certabant: quod ex hisce Plinij verbis manifestum est. *Claudij Casaris secularium ludorum Circensibus, excusso in carceribus auriga, albat equi palmam occupare, primatum obtinere, opposita effundentes omnia, quæ contra æmulo debuisse peritissimo auriga insistente, facientes.* Tauricorum ludorum mentio est apud Varronem, vbi loquitur de Circo Flaminijs: *Circus Flaminius (inquit) dictus est quod edificatus est circum Flaminiũ campum, & quod ibi quoque ludis Tauricis equi circum metas currunt.* Falluntur quoque qui Romanos vocatos ludos cum plebeijs eisdem faciunt, & à Consualibus siue magnis ludis distinguunt. Romanos enim cum Consualibus eisdem esse, non obscure docet Cicero, cum ludos antiquissimos, (vt modò recitabamus) qui fuere Consualia, primos Romanos nuncupari solitos scribit. Fuisse verò diuersos à plebeis clarissimè Liuius docet, dum ait: *Ludi Romani ter; plebeij septies instaurati.* Curules erant ædiles Cneus & Lucius Cornelij Lentuli: T. Claudius Asellus & M. Iunius Pænus, plebeij ædiles fuerunt. Lazijs arbitratur plebeios siue populares ludos fuisse, quos omnibus ciuibus erat licitum facere, institutos pro libertate plebis, post secessionem eius in montem Auentinum, atque ita plebem patribus reconciliatam esse. Caterùm an omnibus eos edere liceret, dubito: ab ædilibus plebis editos fuisse certum est, cum Romani à curulibus ederentur: Liuius: *Ludi Romani, & plebei eo anno (quo Tarentinorum legati pacem peterent) in singulos dies instaurati sunt.* *Ædiles curules fuere L. Cornelius Caudinus & Seruius Sulpitius Galba: plebeij C. Seruilius & Q. Cecilius Metellus.* Fuere autem hi ludi duorum generum, vel enim simpliciter dicebantur plebeij, vt iam ostendimus, vel plebeij cognomento toti. Meminit horum quoque idem Liuius: *Et ædilis plebis Q. Fulvius Flaccus duo signa aurata vno reo damnato (nam separatim accusauerant) posuit.* Collega eius A. Cecilius, neminem condemnauit. *Ludi Romani ter, plebeij quinquies toti instaurati sunt.* Romanos tamen similiter etiam totos dicebant. Author est idem Liuius: *Ludi Romani ter toti instaurati ab ædilibus curulibus, Cn. Seruilio Capione, Ser. Cornelio Lentulo.* Item *ludi plebeij instaurati semel toti ab ædilibus plebis, M. Pomponio Mathone, & Q. Manlio Thurino.* Cur verò toti dicerentur, apud neminem reperio. Si quis ita dici diceret, quòd tunc in ijs non solum equorum esset certamen, sed & alia etiam ludicra fierent, ego ei minimè reclamauerim, vt scilicet iidem sint cum ludis miscellaneis dictis, quos Gellius & Suetonius miscellas, Apuleius miscellaneas nuncuparunt. Hos eisdem ludos plebeios, etiam curules dictos fuisse Lazijs putat, propterea quòd ab ædilibus plebis ederentur hucque pertinere illud Herodiani: *Fecit & in suburbano templum maximum ac magnificentissimum (loquitur de Antonino Heliogabalo) in quo anno vertente deum suum adulta iam ætate deducebat: ludisque curulibus & scenicis, epulisque & perurgilijs populum à se oblectari arbitrabatur.* Mihi verò ludi plebei non ab ædilibus plebis dicti videntur, sed quòd in ijs currus siue quadrigæ certarent. Certasse autem testis est Plinius de mirabili equorum ingenio agens. *Maius augurium (inquit) apud prætor, plebeijs Circensibus excusso auriga, ita vt si staret in Capitolium cucurrisset equos, sedemque ter lustrasse.* Atque hinc etiam clarum est in Circo celebratos, id quod & Liuius docet: *Ludis Romanis eo anno, quos P. Cornelius Cethegus, A. Posthumius Albinus faciebant, malus in Circo instabilis, in signum Potentia procidit, atque id deiecit.* Ea religione moti patres, & diem vnum accipiendum ludorum celebritati decreuerunt, & signa duo pro vno reponenda & nouum aurarum faciendum, & plebeij ludi ab ædilibus C. Sempronio Blaso & M. Furio Lusco diem vnum. Ex quibus etiam omnibus hosce plebeios ludos incertis anni temporibus editos fuisse constat. Qui verò ipsis Calendis Ianuarijs fiebant, solemnes fuisse puto: de quibus sic cecinit Sidonius Apollinaris;

*Ianus fortè suas bifrons Kalendas
Sumendas referebat ad curules:*

*Anni tempora circinante Phæbo
Mos est Casaribus die bis vno*

Privatos vocitant, parare ludos

Tunc catus iuuenum sed aulicorum

Elei simulacra torua campi

Exercent spatiantibus quadrigis.

Celebrabantur præterea Circenses istiusmodi ludi cum in natalitijs, tum in funeribus ipsorum Cæsaris. *Natalitijs*
farum. Suetonius de Tiberio: *Natalem juum plebejs incurrentem Cirrensibus, vix unius bigæ adie-*
lud.
lione honorari est passus. Scribit & Iulius Capitolinus de Pertinacis filio: *Patris flumen est factus:*

Martiani sodales, qui Diui Marci sacra curabant, Helviani sunt aucti, propter Helvium Pertinacem: Cir-
censes & imperij natalis aucti, qui à Severo postea editi sunt. Reperio & in adoptione tales eque-

stres ludos à Cæsaribus editos. Vnde Spartianus in Adriano. *Adoptavit ergo Cæcium Commodum*
Verum, in multis omnibus, eumque Aclium Verum Cæsarem appellavit. Ob cuius adoptionem ludos Cirren-
ses aedit, & donativum populo ac militibus expendit, quem prætura honoravit, &c. Sunt etiam tales

ludi aliquando dati in consulatu: vnde illud est Vopisci in Aureliano. *Cui consultum (inquit) ob-*
tulimus ob paupertatem, quæ ille magnus est, cæteris maior. Dabit ad editionem Cirrensium aureos An-
tonianos trecentos, argenteos Philippicos minutulos tria millia, in aræ H. S. quinquagies. Sic quoque

in publicis victorijs & triumphis Circenses celebrabantur, idque non solum Syllæ temporibus,
 sed post etiam in declinante imperio. Cum Sylla (inquit Asconius in Oratione Ciceronis in C.

Antonium,) post victoriam Circenses facere, ita ut honesti homines quadrigas agitarent, fuit inter eos C.
 Antonius. Et paulò post: *In Sylla ludis, quos hic propter victoriam fecerat: quaarigas C. Antonium*
& alios quosdam nobiles homines agitare. Præterea Antonius redemptas habebat ab arario vectigales

quadrigas, quam redemptionem senatori habere licet per legem: fuit autem notissimus in Circo agitator
 Boccus. Vopiscus similiter Aureliani triumphum de Zenobia describens: *sequentibus (inquit) die-*
bus data sunt populo voluptates ludorum scenicorum, ludorum Cirrensium, venationum, gladiatorum,
naumachiarum. Huc item pertinet, quod Trebellius Pollio scribit de Gallieno: *Sed Gallienus cognito,*

quod Macrianus cum suis liberis esset occisus, quasi securus rerum, libertati & voluptati se dedit. Lu-
dos Circenses, ludosque scenicos, ludos gymnicos, ludicram etiam venationem, & ludos gladiatoris de-
dit, populumque quasi victorialibus diebus ad festiuitatem ac plausum vocavit. Memorat verò etiam

Iulius Capitolinus in Maximo & Balbino, hos eque stres ludos sine Circenses fuisse editos ab
 imperatoribus & ducibus proficiscentibus ad bellum ita enim scribit: *His gestis celebratisque sa-*
eris, aatis ludis scenicis, ludisque Cirrensibus, gladiatorio etiam munere, Maximus susceptis votis in
Capitolio, ad bellum contra Maximinum missus est, &c. Inuenio olim etiam, vt nunc ferè fiunt, ob

amorem factos & institutos in gratiam puellarum spectantium. Docet (inquam) hoc Romæ in-
 uenta inscriptio hæc: *Quisquis lecturus accedis, caue si amas, at si non amas, pensicula. Miser qui si-*
ne amore viuit, dulce exit nihil. At ego tam dulce anhelans me incaute perdidit, & amor fuit, equo dum
aspectui formosissima Durmionia puella virguncula summa puluoria placere cuperem, casu desiliens pes
hæsit stæpæ, tractus interij. Postremò in funerum atque exequiarum celebritate equestres ludi

editi sunt non à Romanis tantum, verum etiam à Græcis. Fuereq; istiusmodi ludi duorum gene-
 rum, vel enim equis iunctis siue vehiculis, vel celetibus, quæ decursio vocabatur funebris. Ho-

rum iunebrium ludorum origo longè antiquissima, quippe Aeneas ad Pallantis, Achilles ante
 eum ad Patrocli rogam mactat inferias cum ludis. Describit & Q. Calaber Homeri simia aliud
 certamen in funere Achillis: Statius Papinianus in Archemori Euridices & Lycurgi filioli dile-

ctissimi. Silius Italicus in funere Scipionum, qui in Hispania perierunt. Cæterum funebres isti ludi
 ferè sunt vehicularij, quos quidem singulatim hic describere possim, sed ne plus nimio euadã pro-
 lixus, beneuolos lectores, ad poëtas eos relegabo, maximè ad Statium, qui nulli in descriptione
 horum ludorum cedit. Erat verò etiam vtriusq; populis celetum equorum in funeribus certamen.

Apud Romanos funebris vocabatur decursio, vt supra meminimus: apud Græcos quod huic no-
 mini respondeat, uellum reperio: meminit tamen Homerus, perniciosissimum Achillis insequen-

tis, fugientisq; Hectoris cursum graphicè depingens his versibus: *φευγῶν, ὃ δ' ὀπίθε διώκων Il. α. λ. χ.*
καρπαλίμως. ἐπειεχ ἱερῆσι, εὐδὲ βεβίω *Ἀριστεύω, ἀνεπασσὶν ἀΐθλια γίνεται ἀνδρῶν,*

Ἄλλα περὶ ψυχῆς θεῶν ἔκτορος ἰπποδάμοιο, Ὡς δ' οἱ ἀΐθλοφόροι περὶ τέρματα μωνυχες ἴπποι
βίμωτα μαλα τρωχῶσι, δὲ μὲγα κέεται ἀΐθλον, Ἡ τρέπος, ἠγε γυνή, ἀνδρος κατατεθειώτος. id est.

Altera fugiens, alterque à tergo prosequens; Anteq; fortis fugiebat: prosequebatur verò ipsum multò fortior

C. leuiter: quoniam non victimam, neque tergus bouis

Captabant; qualia præmia pedibus sunt virorum,

Sed pro anima currebant Hectoris equorum domitoris,

Velut autem quando certatores ad metas unguis equi

Leuiter valde currunt, & magnum propositum est, præmium

Vel tripod, vel mulier, viri in honorem defuncti.

In funebri verò Romanorum decursione, non ad metam, sed ad rogam equi adigebatur, vt supra
 etiam meminimus. Hanc decursionem funebrem eleganter describit Herodianus, de consecra-

tionem Seueri Imp. agens: Vbi verò ingens arborum aceruus aggestus est, ac locus omnis expletus, tum circa adificium illud adequitant, vniuersis equestris ordinis certa quadam lege, ac recurſu motuque Pyrrhico numeroque in orbem decurrentibus. Huc pertinet illud Appiani, cum Syllæ mortem describit: Lectioam subiere potentiores ex Senatu omni, ydemque campo Martio intulere, quo in loco reges duntaxat humani

Aeneid. 11. consueuerant: Equites vniuersusque exercitus circa pyram cucurrit: Quomodo autem circa rogam concurrerent, ostendit Maro, dum canit:

*Iam pater Aeneas, iam curuo in litore Tarchon
Constituere pyras: huc corpora quisque suorum
More tulere patrum, subiectisque ignibus atris,
Conditur in tenebras altum caligine calum.
Ter circum accensos, cincti fulgentibus armis
Decurrere rogos; ter maestum funeris ignem
Lustraue in equis, ululatusque ore dedere.
Spargitur & tellus lachrymis, sparguntur & arma:
It calo clamorque virum, clangorque tubarum.*

Inuenio verò nonnunquam istiusmodi decursiones statas siue solemnes fuisse. Sic enim Suetonius ubi mortem Drusi describit, qui in Germania obierat: Corpus eius per municipiorum & coloniarum primores, iuscipientibus obujs scribarum decurijs, ad urbem deuectum, sepultumque est in campo Martio. *In Claudio* Caterum exercitus honorarium ei tumultum excitauit, circa quem deinceps stato die quotannis milites decurrerent. Ne verò decursio è manibus elebatur, erat, vt supra indicauimus, etiam decursio militaris, eademq; duplex, vna militiæ quandam imaginem exhibens, cum equites hinc inde armati concurrerent, equitandiq; peritiam coram ducibus suis ostentarent, altera ludicra, ideoque ferè in Circo Circensibus immixta, quam à Troianis acceptam in Italiam prius intulit Aeneas, indeque Troia & Troianus ludus dicta. Celebrabatur in Circo à pueris maioribus & minoribus turmatim congregentibus: quibus qui præsidebat, princeps iuuentutis dicebatur, atque ex numero filiorum primi nominis Senatorum Augustorumve eligebantur, quemadmodum legitur apud Tacitum, Tiberium Casarem viuentem Augusto patre principem iuuentutis extitisse. Meminit huius ludicri Suetonius, & in Circo factum fuisse indicat, Troiam lusit arma duplex maiorum minorumque puerorum, Venationes edidit per dies quinque, ac nouissimè pugna diuisi in duas acies, quingenis peditibus, elephantis vicenis, tricenis equitibus hinc inde commissis. Nam quo laxius dimicaretur, sublata meta, inque earum locum bina cæstra ex aduerso constituta erant. Idem de Augusti spectaculis: Sed & Troiam ludum edidit frequentissimè magnorum minorumque puerorum aeleciu, prisca decorique moris existimans clara stirpi inuolem sic innotescere. Et rursus de Tiberio: Praeedit & Actiacis ludis & Troianis Circensibus ductor turme puerorum maiorum. Iterum de Claudio: Ac supra quadrigarum certamen, Troiam lusum exhibuit: Hanc & Cor. Tacitus historiam repetit: Sedente Claudio Circensibus ludis, cum pueri nobiles equis ludicrum Troiam inirent, interque eos Britannicus imperatori genitus, L. Domitius adoptione mox imperium cognomentumque Neronis ascitus, fauor plebis acrior in Domitium loco præfagij acceptus est. Huc spectat & hoc Suetonij de eodem Nerone: Tener adhuc, necdum matura pueritia, Circensibus ludis Troiam constantissimè, fauorabiliterque lusit. Dio de Agrippa. Qua re cognita Pompeius, obseruato eo tempore, quo Apollinaribus ludis exhibendis Agrippa occupatus erat (Præturam enim tum gerens, ac præcipuus amicus Caesaris splendide omnia agebat, & Troiam vocatum ludum per nobiles pueros magnificè exercebat,) in Italiam transmisit. Idem de Augusto. Post hæc theatrum Marcelli Augustus dedicauit, ludisque eius rei gratia factis, Troiam inter alios patrios pueros nepos Augusti Caius lusit, fera Africana DC. occisa. Et rursus agens de Caio dedicante templum Augusti: Vrsa (inquit) tum quoque CCC. ac totidem, alia fera Africana sunt interfecta. *Lib. 58.* Patrij pueri Troiam lusurunt: jexquis tractus est currus triumphalis, quo Caius vehebatur, nunquam ante vsitatum. De origine & ceremonijs horum ludorum extat elegans Maronis carmen, quod *Aeneid. 5.* minimè prætereundum est.

*At pater Aeneas nondum certamine misso
Custodem ad sese, comitemq; impubis Iuli
Epitidem vocat, & fidam sic fatur ad aurem:
Vade age, & Ascanio, si iam puerile paratum
Agmen habet secum, cursusq; instruxit equorum;
Ducat auo turmas, & sese ostendat in armis.
Sic ait: ipse omnem longo decedere Circo
Infusum populum & campos iubet esse patentes,
Incedunt pueri, pariterque ante ora parentum
Frenatis lucent in equis, quos omnis cantes*

*Trinacria mirata fremit, Troiaque iuuentus
 Omnibus in morem tonsa coma pressa corona:
 Cornea bina ferunt praefixo hastilia ferro.
 Pars leues humero pharetras, & pectore summo
 Flexilis obtorti per collum & circulus auri.
 Tres equitum numero turma, terniq; vagantur
 Duciores: pueri bis seni quemque secuti,
 Agmine partito fulgent, paribusque magistris
 Vna acies iuuenum, ducit quam, parvus ouantem.*

Et subdit, cum nomina authorum praestantium recenset.

*Postquam omnem lati confessum, oculosque suorum
 Lustrauere in equis, signum clamore paratis
 Epitides longè dedit, insonitque flagello.
 Olli discurrere pares; atque agmine terni
 Diductis soluere choris: rursusque vocati
 Conuertere vias, infestaque tela tulere.
 Inde alios ineunt cursus, aliosque recursus
 Aduersis spatijs alternosque orbibus orbes
 Impediunt, pugnaque cient simulacra sub armis:
 Et nun cterga fuga nudant, nunc spicula vertunt.*

Et subiiciens ad Romanos apostrophen:

*Hunc morem cursus, atque hac certamina primus
 Ascanius, longam muris cum cingeret Albam,
 Rettulit, & priscos docuit celebrare Latinos,
 Quo puer ipse modo, secum quo Troia pubes,
 Albani docuere suos: hinc maxima porro
 Accepit Roma, & parium seruaui honorem,
 Troiaque nunc puert, Troianum dicitur agmen.*

Apparet autem non sine magno ludentium sumptu fuisse celebratum hoc ludicrum. Agrippa enim vt munificum sese vrbi praerberet, pueros pretio ad ludendum conduxit, vt Dio testatur his verbis: *Agrippa anno sequenti vltro edilis factus est, omniaque adificia publica, omnes vias priuatis impendijs refecit, cloacas expurgauit, & per eas in Tyberim iubectus est. In Circo cum videret errare homines propter multitudinem metarum, delphinos & ouata opera posuit, quibus cursuum circuitiones & conuersiones ostenderentur, &c. Ludos autem quos multos & omnis generis exhibuit, tanta r sus est munificentia, vt pueros etiam qui Troiam equestri certamine luderent, pretio conduxerit, ne quis sumptum haberet faciendum. Ex hoc eodem Dione discimus fuisse hunc lusum vel saltem limillimum etiam in funeribus, non in Circo, sed iuxta rogam editum: Sic enim scribit: *Drasilla maritus fuit**

Lib. 48.

Agrippa
munificen-
tia.

Lib. 58.

M. Lepidus, cum quo mutui stupri consuetudo erat Caio: sed rem quoque frater cum ea habebat: tunc mortuam maritus laudauit: publicam sepulturam frater tribuit, ac pratoriani milites cum suo tribuno, ac seorsim equester ordo, seorsim patritij pueri Troia decursione circum tumulum eius obequitarunt.

Apparet etiam non caruisse periculo hoc ludicrum. Author enim est Suetonius C. Nonium Asprenatum in eo quod ab Augusto editum est, lapsu debilitatum, ideoq; aureo torque donatum, eiq; insuper & posteris Torquati cognomen ferre concessum, mox tamen finem fecisse talia edendi, Asinio Pollione oratore grauitate inuidiosaq; in curia questo Efermini nepotis sui casum, qui & ipse crus effregerat. Alex. ab Alex. hunc ludum cum Iuuenalibus eundem facit, quo loco de ludis antiquis agit: In iuuenalibus (inquit) licet iuuenum causa instituti forent, in hisq; adolentes per lusus & lasciuiam admitterentur, plerumq; tamen anus & grandæuas natu matres, senesq; ingrauescentē atate ludis admissos comperimus. Lusus erat, quem ludebant turmae puerorum primo atatis flore, & iuuenes generosi spiritus, vt equis instratis, hinc inde disposito agmine, in iustæ modum pugnae cursitarent, speciemq; praelij, modò in occursum eundo, nunc à tergo & in gyrum occurfando praerberent; & campestem incurfionem facerent, speciemq; magnæ indolis & commédationem incuntis adolescentiæ præ se ferrent. In his quoq; Pyrrhicam saltari accipimus, quæ integris vrbs moribus magno fauentium studio fiebat, quæ primùm inuenta fertur in Creta, nonnulli à Laconibus, ad res bellicas facilè obeundas, vt armati leui flexu & saltu, nunc si cōtrahendo, nunc in altū exiliēdo, nunc declinando, tela ac plagas vitarent, disciplināq; ediscerēt, quæ eno-

Lib. 6.

Ludi iuue-
nales.

plia saltatio dicta est, quā Tranquillus Troiam nuncupauit, idq; à Romulo institutū ferunt, vt cum armis saltarēt milites, saltatione, quam bellicrepam dixit. Hæc ille, quibus quidem Troianū ludū pulchrè delineat, sed aliquot diuersos specie ludos inuicē implicat, decursionē funebrē videlicet

Saltatio e-
noplia.

Bellicrepa.

quæ fiebat ad rogū motu pyrrhico, vt ex Herodiano dictum est, Ludum Troianum, qui quidem aliquando fiebat etiam ad rogam, sed sine eo motu, vel si is quoq; motus aderat, differebāt tamen ludi, quōd in hoc pueri, in decursione funebri milites luderent: & ludos iuuenales, in quibus equorū vsū fuisse non existimo, id quod anus admissæ in primis persuadet. Scaliger votiuos hos facit, & sic quā breuissimè de ijs scribit: *Neque solum huiusmodi votis amissa valetudinis habita ratio: verum etiam prauenta morborum cause. Quippe iuuenes castè pudiceque sub moderatorum custodia cum haberentur; datum est eis petentibus, vt per lusum ac iocum liceret animum recreare. Postea natu grandiores admissi, etiam vtriusque sexus. Mansit tamen nomen à priorum aetate, Iuuenales. Neque enim verum est, quod aiunt, eosdem hosce fuisse cum ijs, quos Troiam superius appellabamus. Haecenus ille. Fuisse autem hosce Iuuenales ludos pyrrhicæ saltationis speciem conijcio: sed saltatio pyrrhica duplex saltatio pyr est: vna armatorum, enoplia dicta, (& hæc rursus duplex, vna equitum, peditum altera:) inerrhica. & conuoluendo saltabant: quam saltationem Apuleius ita affabrè delineat his verbis: *Nam puelli puellæque florenti virentes atatula, forma conspicui, veste nitidi, incessu gelluosi, Græcicam saltantes Pyrrhicam, dispositis ordinationibus, decoros ambitus inerrabant, nunc in orbem rotarum flexuosi, nunc in obliquam seriem connexi; & in quadratum patorem cuneati, & in cateruæ dissidium separati.* Super quem locum Apuleij, extant hæc Beroldi verba: *Eleganter exprimitur forma Pyrrhicæ saltationis, quæ modò orbiculata rotunditate circumagitur, modò obliqua serie per manus connectitur, modo ad effigiem cunei figuratur. Delineat verò saltationem bellicam Plato: Motus Pyrrhicus (inquit) imitatur flexus corporum, quibus tela plageque vitantur declinando, concedendo, exiliendo in altum, humique se contrahendo: contrarios item gestus imitatus, quibus scilicet contra alios quicquam infertur, sagittando, iaculando, feriendo.* Hanc pyrrhicam saltationem, Aelius Spartianus, pyrrhicam militarem vocat: *Militares Pyrrhicas (inquit) populo frequenter exhibuit.* Fiebat saltatio bel saltatio ad fistulæ sonum, vr discimus ex hoc Ammiani: *Cum exercere praeludia disciplina castrensis lica. philosophus cogeretur, vt princeps artemq; modulatus incedendi per Pyrrhicam, concinentibus disceret fistulis.* Lib. 7. de Solinus hanc equestrem siue militarem saltationem antiquissimam facit, indeq; ex equis pugnare legib. inuentum esse ait: Verba eius hæc sunt: *Pyrrhico repertore equestres turmas, certa primū docuit lasciuas In Adriano vertigines implicare, ex qua disciplina bellica rei vsus datus.* Lazius verò etiam conijcit à Troianis originem accepisse, & in Troianam sobolem diffusum ab equo illo fatali, qui publica lætitia, puellorumque & puellarum modulatione in urbem acceptus est, vt canit diuinus poëta:*

----- Scandit fatalis machina muros

Fæta armis: circum pueri, innuptæq; puellæ Sacra canunt, funemq; manu contingere gaudent.

Atque hoc forassis Alexandro imposuit, vt eundem hunc ludum cum Troiano faceret: eòq; magis, cum & Seruius Pyrrhicam vulgo dictam eundem ludum cum Troia esse dicat. Idem Lazius, quemadmodum Maro ab Ascanio & Albanis hunc Troianum ludum (vt suprà ostensum est) ad Romanos venisse testatur: ita vel à Romanis, vel antiquiori origine à Troianis ad Germanos defluxisse tradit: quos (inquit) Troianorum non minus sobolem esse quam Romanos, in Decadibus nostris, gentium migrationum docuimus abundè Sic & hodiè apud suos, eundemq; in morem certarij in hastiludijs, quos (inquit) torneamenta corrupta voce, hoc est, Troiamenta dicimus. Quippe & hodie ductores suos in his agmina habent, vsurpanturq; communi lætitia, vt victoria, nuptijs, aduentuq; principum. In hoc tamen hæc suorum torneamenta, à veteri Troiano ludicro differre, quòd non solum pueri, sed viri in ludo certent, neque aperto capite coronatoq; sed casside tecto pugnam ineāt. Franciscus Modius in pandectis suis triumphalibus hos equestres ludos in Germania ab Henrico primo Imp. institutos fuisse asserit, vt ea ratione generosa iuuentus, ad bella præparetur, vt in chronico (inquit) Saxonie legitur. Alijs placet torneamenti nomenclaturam à torme vel tormos Græcis vocibus deducere, quibus & ego libentissime subscriberem, si certum esset, quòd τὸρμον, vt Varrinus & Hesychius exponunt, Græcis esset, εὐθύς δρόμος id est, cursus rectus, qualis nimirum est torneamentum: cæterum cum ab eisdem ὑπὸ πικρὸν τὸρμον exponatur ὀκαμπτήρ, & Suidæ quoque τὸρμον sit ὑβόσα & καμπτήρ, nihil cum illis ausim definire, eòq; magis cum tormia etiam sit plemma rotæ, vnde potius conijcio ad vehicularium cursum hoc nomen pertinere, in quo ad nyssam siue metam curritur: Pausanias eruditè verbum inde conconnauit, ἐκτορμῆν, quo significatur (inquit Cælius) excursus præter id quod deceat, quod Varrinus dixit, τὸ ἐκ τῆς καθήκοντος δρόμου πρόσω ἐκβαίνειν, id est constitutum cursum egredi, extra metas excurrere. Haud verat tamen, quo minus & nos qui nostris hastiludijs præsumt, campi magistros vulgò dictos etiam tormarches cum Cretensis dicamus. Eruditam quoque etymologiam torneamenti adducit Gesnerus, quæ profectò non displicet παρὰ τὸ παρατιλίζω, quo vocabulo equitationem armatam & pugnae similem exercere significatur, vt Eustathius annotauit in Dionysium, vbi de Tarentinis loquitur, quibus aliquando familiaris fuit equitatio in armis,

armis, ἢ ἐνοπλίους ἰππηλασίου. Sed quid si à nobis Italis profectum eam vocem dicamus? Tornare enim seu ritornare dicimus, quod Latini redire: pugna autem hac iteratis fit vicibus, vbi enim decurrere, mox rursus decurrunt, vociferante populo, tornano, id est, iterant, redeunt ad pugnam: quæ tamen nobis giostra nuncupatur, quam vocem in Græcia corruperant, & cintzustram nuncuparunt, vt docemur à Gregora historico, qui de Andronico Imp. sic scribit: *Andronicus Imp. nato filio Ioanne, duo certamina celebravit, Olympicorum imitatione, quorum alterum duelli speciem præ se ferens Cintzustra dicitur. Diuisantur secundum tribus, municipia, curias: deinde utraque pars armatur, singuli contra singulos qui volunt, & ab omni parte armis teguntur. Mox utriusque hastis veruto præfixo acceptis, impetu concurrunt, & alij alios fortiter urgent: qui equo alium deiecerit, corolla ornatur. Alterum certamen Torne appellatum sic se habet: Diuiduntur & hic secundum tribus, municipia & curias & simul omnes armantur: ac inde duobus principibus fortè delectis, inter se concurrunt. Post certaminis huius finem utraque pars ducem suum secuta, atque inter ceteros eorum imperator etiam subditi ordinem non deserens, cum honorifica pompa & ordine in suum diuersorium deducunt: vbi ille cuique vini craterem propinans & dexteram porrigens, domum redire iubet. Hactenus ille. Nostrorum equestrium ludorum, siue hastiludiorum duplex est genus, vnum quod simpliciter giostram vocant, alterum cognomento à campo aperto: differentia quòd in hoc equites certantes nullo repagulo, vt fit in giostra simpliciter dicta, separentur. In hoc equi, nisi peritè regantur, inuicem possunt offendere, in illo minimè: quare & frequentior eius vsus est. Equites in vtroque ludo non capite tantùm, sed integro insuper aduerso corpore armantur, & equus quoque armatam habet frontem, vt & ipse tutus ab iniuria esse queat; nam licet lanceæ, quibus concurritur, obtusam habeant aciem, & ex fragili parentur materie, nihilominus nonnulli ira ludentes infeliciter cecidere, quod negligenter obturassent cassidem. Celebrantur quotannis, in ipsis potissimùm Bacchanalibus, sæpenumerò animi gratia, inuitantibus se inuicem adolescentibus patritijs; semel autem proposito præmio, quod ferè pretiosus solet esse gladius, nunc aureus torquis, à generoso ac magnanimo viro D. Iulio Franchino, olim equitum prætorianorum Gregorij XIII. præfecto, legato relictus. Hastæ à præfecto magistratus obsignantur, ne vel longitudo vel materies fraudi sit aduersario. Habemus & ludum alium, qui & ipse in Bacchanalibus luditur, in quo equites singulatim certant, in lineam quandam statuam, tanquam in aduersarium equitem, similiter hastam impellentes. Victori in hoc ludo lances argentei duo cedunt. Victor autem in vtroque hoc hastiludio fit, qui plura vulneris signa intulit. Qui vulnerat frontem, ter vulnerasse dicitur, qui infra oculos, bis, qui paulò adhuc inferius, semel. Concurritur autem aliquando ter, aliquando quater. Frustra vulnerat, cuius non rumpitur telum. Qui excidit equo, si iudicio præsidum certaminis, penes equitem culpa est, ceu imperitus, victoriæque incompos reijcitur; si verò equus fortuitò eum excusserit, mox rursus ad certamen admittitur. Qui equum aduersarij sui vulnerat, binas imperitiæ suæ notas luit, si vulnus fuerit leue, si graue, tenetur ad solutionem. Quod modò apud nos certamen ab equitibus præbetur aperto campo, id procul omni dubio à iuuentute Romana, cum in campo Martio sese ad bellum exercerent, defluxit. Inuenio autem Romanis nominari arma campestria. Etenim Plutarchus scribit Mariam iam senem, vt adhuc bello Perfico idoneus videretur, cum ipsis iuuenibus in armis campestribus se exercuisse præter decorem, & irrisum fuisse. Meminit & Horatius, dum canit:*

Luaere qui nescit, campestribus abstinet armis.

Dicebantur autem arma campestria, propter campi Martij pulchritudinem & situm, quod in eo quàm in alijs locis commodius sese armati iuuenes exercere possint, vt ostendit his verbis Strabo: *Maximam partem ornamentorum vrbis habet campus Martius propter locorum naturam amenitatem, artis & solertiæ exornationes admittens: campi enim admirabilis magnitudo & curules pariter cursus & alia equestria certamina expedita suppeditat, nec minus tam multis pilam, circulum, palæstram exercitatione tractantibus. Non ergò in hoc Martio campo equi agebantur tantummodo in gyrum, vt ferè fit tum ab equisonibus, tum ab equitare discentibus, sed etiam bellandi ex equis ratio instituebatur. Præter omnia quæ recensuimus ludicra, aliud inuenit Caligula, ante sua tempora nunquam excogitatum, de quo sic Suetonius: *Novum præterea atque inauditum genus spectaculi excogitauit, Nam Baiarum medium interuallum & Puteolanæ molis trium millium & sexcentorum ferè passuum ponte coniunxit, contractis vndique onerarijs nauibus, & ordine duplici ad anchoras collocatis, superinietoque aggere terreno ac directo in Appiæ via formam. Per hunc pontem vltro citroque comuevit bi duo continenti. Primo die phalerato equo, insignisque quercica corona & securi & cetra & gladio, aureaque chlamyde. Postridie quadrigario habitu, curriculoque biugi famosorum equorum præ se ferens Darium puerum ex Parthorum obsidibus, comitante prætorianorum agmine, & in effedis cohorte amicorum. Omnium pulcherrima Gothorum equiria, quæ supra glaciem celebrari Olaus præglaciæ. Magnus his verbis testatur: Olim apud veteres Gothos mos erat brumali tempore ad finem**

*Hastiludia
Bonomensium.*

Arma campestria.

*Ludicrum
à Caligula
inuentum.*

*Li. I. c. II.
Equiria su
horte præglaciæ.*

mensis Decembris (dum niuibus & frigore lacus, stagna, atq; terræ omnes validissima glacie confringerentur) optimos quosque equos, forma elegantiores, in singulis prouincijs ad edenda publica spectacula colligere: quantum verò ad voluptuosa spectacula attinet: die vigesima sexta Decemb. supra stagna ac flumina congelata, instar speculi micantia, infiniti terrarum incolæ in qualibet prouincia (distinctis licet communitatibus) pro brauio ac gloria in agilioribus equis certaturi congregiuntur. Terminus verò seu meta cursus huiusmodi, longitudinem quatuor aut sex miliarium continet Italicorum. Brauium autem aliquot mensuræ seu modij annonæ seminandæ, & noua vestimenta apponuntur, & denique vt equus metam non attingeus, victori cedat. Verùm hæc spectacula nulli frequentius in toto Septentrione super glaciem, quàm apud Ostrogotos & Vestrogotos committuntur. Abundat enim terra eorum vberimis pascuis pro equitijs ad multa millia in electissimis herbis naturaliter cõuenientibus equis enutriendis licet valdè spatiosis & dispersis campis, & non in vno prato. Hactenus Olaus. Iam verò Romæ non semel equorum certaminibus alia etiã spectacula imniscebantur, & peregrina in primis animantia aliquando populo ibi spectanda exhibebantur, vt rhinoceros, quem primus spectandum præbuit Pompeius, tigres, leones, leopardi, hyænæ, alces, camelopardales, hippopotami, onagri, equi feri. Fiebat etiam vt istiusmodi insolitorum animantium venationes in Circo ederent, & occidenda darent, ad quod genus spectaculorum referendum hoc Claudiani:

Animalia
peregrina
spectanda
in Roma.
Paneg. 4.

*Nec solis his curjus equis assueta quadrigis,
Cingunt aruatigres, subitæq; aspectus arena
Diffundit Libycos aliena valle cruores.*

Bestiarij
qui.
Ludi ostentationales.

Scribit Suetonius in Augusto capite de spectaculis: *In Circo aurigas cursoresque & confectores ferarum & nonnunquam ex nobilissima iuuentute produxit.* Appellabantur autem confectores à bestijs, quas cogebantur conficere, bestiarij. Sed obiter notandum, quod quemadmodum in Circensibus dabantur feræ, ita etiam seorsim ludi erant ostentationales dicti, qui nisi matutino tempore edebantur, cum Circenses meridie darentur. Ad quod alludit Suetonius de Claudio: *bestiarijs, meridianisque adeo delectabatur, vt à prima luce ad spectaculum descenderet: & sic intelligitur hoc Martialis:*

Matutarum non vltima præda ferarum.

Huiusmodi porrò productionum bestiarum in spectaculum, subinde meminere procedentis imperij authores. Capitolinus de Gordiano: *Feras Libycas vno die centum exhibuit, vrjos vno die mille.* *Exia: sylua eius memorabilis, quæ picta est in domo rostrata Cn. Pompeij, quæ ipsius & patris eius & proauis fuit, quam Philippi temporibus vester fiscus inuasit. In qua pictura etiam nunc continentur cerni palmati ducenti mixtis Britannis, equi feri triginta, oues fera centum, alces decem, tauri Cypriaci centum, struthiones Mauri miniati trecenti, onagri triginta, apri centum quinquaginta, ibices ducenti, dama totidem. Hæc omnia populo rapienda concessit die muneris, quod sextum edebat. Fuerunt (inquit idem Capitolinus) sub Gordiano Romæ elephantum triginta & duo; quorum ipse duodecim miserat, Alexander decem, alces decem, tigres decem, Leones mansueti jexaginta, leopardi mansueti triginta, belbi, id est, hyænæ decem, hippopotamus, & rhinoceros vnus, archoleones decem, camelopardali decem, onagri viginti, equi feri quadraginta, & cætera huiusmodi animalia innumera, quæ omnia Philippus ludis secularibus vel dedit vel occidit.* Huc pertinet & ille Fl. Vopisci locus, qui in Probi historia legitur: *Venationem in Circo amplissimam dedit, ita vt populus cuncta diriperet. Genus autem spectaculi fuit tale: Arbores valde per milites radicibus vulsæ connexis latè longeque trabibus affixæ sunt, terra deinde superiecta, totusque Circus ad syluæ compositus speciem, gratia noui viroris effronduit. Immissi deinde per omnes aditus struthiones mille, mille cerni, mille apri, mille dama, ibices, oues fera, & cætera herbatica animalia, quanta vel ali potuerunt, vel inueniri. Immissi deinde populares, rapuit quisque quod voluit. Adidit alia die in amphitheatro vna missione centum iubatos Leones, qui rugitibus suis tonitrua excitabant: qui omnes contificijs interempti sunt, non magnum præbentes spectaculum cum occidebantur: neque enim bestiarum impetus ille, qui esse ab eis egredientibus solet. Occisi sunt præterea multi, qui diripere volebant, sagittis. Editi deinde centum leopardi Libyci, centum deinde Syriaci, centum Leana, & vrsi simul ducenti, quarum omnium ferarum magnum magis constat fuisse spectaculum quàm gratum. Atque hæc de ludis.*

DE ASINO. Cap. I I.

DNVISVM nobis vel solo nomine animal est asinus, vtilissimum aliàs, & penè dixerim, non minus equo necessarium. Hic quidem pulchrior, robustior, velocior, ingenij acumine, magnanimitate, alijsque laudatissimis animi dotibus celeberrimus: hic contra aspectu turpis, viribus corporis multo inferior,

Asinus cum equo comparatus.

animi infamis, tardus, piger, stupidus, stolidus, pusillanimis ab omnibus depingitur, depingeturque à nobis, qui tamen de vtilitate eiusdem dicemus plurima,

Asini encomium.

plurima de laboris, famis, verberumque patientia, de ingenio ac docilitate admirabilia, & à nemine memoriæ prodita, vt non defuerint Hen Cornelio Agrippæ argumenta encomium asini

Pretium.

conscribendi, id quod præstitit in postrema parte libri de vanitate scientiarum: minusque miremur prælatos fuisse aliquando hominibus asinos: constat enim asinum aliquando venditum tanti

Li. 7. c. 37.

quanti quadringenti homines venditi fuere. Asinum emptum quadringentis nummis à Q. Axio

Li. 8. c. 34.

senatore memorat M. Varro, cum tamen in excidio Hierosolymitano & sub Mauritio Imperatore homines singuli ad singulos nummos subhastati perhibeantur, & certè sub Redagasio Goti singulis aureis publicati sunt: vt Orosius memorat. Meminit huius emptionis etiam Plinius ex eodem Varrone, & haud scio (inquit) an omnium pretis animalium victo: opera sine dubio geruli mirifica, arando quoque, sed mularum maximè progeneratione.

Lucrum e equo.

Iamque illud in primis miraculum auget, penè sterile hoc animal cum sit, modicæque saltem fœcunditatis, incredibili tamen lucro dominis fuisse memoratur. Compertam enim tradunt esse asinam quæ omnium prædiorum fertilitatem superarit: quandoquidem in Celtiberia visum est singulas asinas quadringentis millibus nummorum fuisse enixas, vt apud eundem Plinium legimus: quamobrem vitio neutiquam vertemus

Heliogabalo, perditissimo alioqui imperatori, quod asinos tanquam magnifica dona populo Romano distribueret.

ÆQVIVOCA. SYNONIMA.

Etymologia.

PVLCHERRIMAM asini etymologiam commentus est Bartholomæus cognomento Anglicus, ab à quod est sine, & sinos quod (inquit) est sensus, quasi animal sine sensu. Isidorus verò asinum & asellum dictum profitetur à sedendo quassia sedum, hocque nomen quod

Li. 18. c. 7.

equis magis conueniebat, ideo hoc animal sumpsisse, quia priusquam equos caperent, huic præsidere cœperint. Græci ὄνον dicunt παρά τὸ ὄνειον, quod nostra opera iuuet, quasi iumentum, nisi dicamus à liuido colore sic vocari, à quo ὄνος & ὄνισκος, ijdem quoque vocant & asellos Latini, multipedas illas, quas sub vasis & in aquosis humidisque locis stabulantes, à totius corporis specie porculos nostra ætas & gens nuncupat. Sed & atello pisci ab eodem colore nomen esse arbitrantur. Cur verò Hippocrati instrumentum quoddam Chirurgicum, luxatorum curationi accommodum, οἰσός dicatur, & ὄνος, alia puto ratio est, Aelius Dionysius ὄνειον

Etymologia.

Lib. 12.

verbum apud Thucididem exponit mouere & circumagere, & apud eundem Hippocratem οἰσός est τὸ ἐξ ὄνων ἐπισπορῆς σείων. Sunt enim ὄνοι funes ductarij ex cannabe, stuppa aut lino, nimirum ad machinas vel ergatas idonei, vel alioqui ad trahendum aliquid. Galenus ὄνος illic vocari scribit τὸς ἄξονας & ὄνισκος τὸς μικροὺς ἄξονας forma diminutiua. Alicubi etiam

ὄνος.

apud eundem Hippocratem ὄνε περιαγωγῆ, axis versatio in firmissimo machinamento ponitur: vbi etiam ὄνος & ὄνισκος exponit Galenus, sicuti & hic, ὡς ἀπὸ τροχίλων τὰ χαλαίμυνα εἶναι ὄπλα, ἢ ἀπὸ ὄνε, si à trochlea vel ab axe funes laxentur. Est itaque ei ὄνος axis, ex quo funis demittitur ad concussionem. Exponitur & ab Erotiano apud eundem ὄνος ἄξων, axis, ἴσος διὰ τὸ κυκλικόν τῆς κινήσεως, fortè ob commotionem in orbem. Εἰρηνηρόν Græcis est id, supra quod

Instrumentum chirurgicum.

fila è colo deducta glomerantur, siue id sit fufus, siue girgillus, sic voco fufum illum, cui ceu axis

Epinetru.

fila in rotula (molinellam dicimus) colliguntur, Pollux quoque ὄνον vocari scribit: sed & alia tractorij generis machina, quam Latini luculam dicunt, similiter vocari potest: constat ex tereti ligno duobus aut pluribus vectibus treiecto, vtrimque æquè extantibus longitudine, quæ dum

Lib. 7.

versantur, funis ductarius circa eas obuoluitur. Galli teste Budæo turnum vocant. Istiusmodi machina victores, id est cuparij vina ex hypogæis subuehent, vel in ea demittunt. Getnerus interpretatur

Sucula.

pretatur Germanicè ein haspel, quo nomine Belgæ intelligunt diuersissimum quidem muliebre instrumentum, sed quo tamen fila sua ex fuso recolligunt. A Germanica ea voce detorta est naspa nostris vsitatum mulierculis instrumentum fuculæ non ab simile. Est & ergata machina tractoria, sed hoc à fucula differens, quòd axis est rectus. Vectibus etiam vt fucula versatur, non id quidem brachiorum ductu, sed obnitentibus & ambientibus vectarijs. Gulielmus Philander Italis arganum vocari scribit. Est præterea ὄνος eodem Polluce teste vnitas in cubis, vel tessera (vt canit in talis) quæ etiam cubus dicebatur eodem nomine quo integra ipsa tessera: & eo sensu creditur accipi in prouerbio, ἢ τρεῖς ἔξ, ἢ τρεῖς κίβοι, hoc est, *vel maxima, vel minima summa*. Miretur autem non immeritò aliquis per iocum in iisdem Midam, cui auriculæ asininae, felicissimum fuisse iactum, cum ὄνος siue asinus ipse fuerit infelicissimus. Est & vasis genus ὄνος Aristotelicis inter exempla homonymiæ. Quarendum an sic à figura dictum, vt orcham volunt à bella marina. Adhæc ὄνισκος Varino, serra est fabrilis. Apud Pollucem inter alia significata ὄνος, etiam legimus inferiori dici molam à tarditate cessatione ue, quæ asino propria est, appellatam. In qua significatione vsurpauit quoque alicubi Xenophon, populos quosdam memorans, qui non alia vsitant industria vel arte quàm fodiendis τοῖς ὄνοις, hoc est lapidibus ijs, qui ad ὄνους fabricandos idonei sunt. Et in sacris nostrorum literis, vbi vulgata interpretatio habet, opus esse, vt mola asinaria suspendatur à collo, ὄνω tantum apud Græcos legi Pierius Valerianus ait. Apud Matthæum tamen, vbi dicitur: *Qui offenderit vnum de pusillis istis qui in me credunt, præstiterit ei suspendi molam asinariam à collo eius, ac demergi in profundum maris*: Græcè est κίβλος ὄνικος, id est mola asinaria, sed idem est, & Latini asinum eundem lapidem dicunt, vt ex Catullo discimus, cum super Aemilio quodam impurissimo dicit,

Et non pristino traditu, atque asino?

vbi quidam erudituli legunt atque asinus, qui & ipse molam pristinumque circumagit. Reperitur verò etiam asella pro parte corporis, ala scilicet aut axilla, vnde illud in sacris: Abscondit piger manum sub asella: sic à qualo quasillum dicimus. Sunt denique asini (ὄνοι) dictæ duæ stellæ in signo cancri paruæ, vnde Plinius asellos vocat. Nubecula inter eas exiguum spatium obtinet, quod præsepe vocatur. De ijs plura in fabulosis. Nunc si quæ sunt alia synonyma, prosequemur. Vt ab asina asella, ab asino asellus diminutiua sunt apud Latinos, ita ab ὄνος, ὄναριον, ὄνιδιον & ὄνισκος apud Græcos. Cyrenenses asinum βρικόν vocitant, vt Hesychius testatur, & alias barbarum etiam exponit: apparet autem ab improbitate sic vocari. Sunt enim eidem βρικόν quoque βρονηροί, id est, mali aut improbi, vt hinc fortassis nos vulgò bricones dicamus summæ improbitatis homines, qui vsum vxorum suarum spontè, voluntarièq; alijs concedunt, quamuis capros, quorum illud proprium esse fertur, briccos siue bricones vulgò nuncupemus. Βεπαλον Suidas interpretatur ὄνιον, in hoc loco Aristophanis: εἴη δια τις τας γράδας ἰστῶν δις ἢ πρὸς ἕκοθεν ὡσπερ βεπαλος. βεπαλε, φωνὴν αὐτὴν εἶχον. Cui loco subiungit & hunc Hipponactis, λάβετε με τριματίον, κίβλω βεπαλε ἢ ὄφθαλμον. Possis bouis modo stupidum etiam interpretari, vt βάρβαρον: alias βεπαλος significare videtur magnum luctatorem; quamuis Hesychius βεπαλον generalius exponat μέγα, id est, magnum. Βραμνεν id est ruditor pro asino quidem simpliciter vsurpatur à Nicandro, sed epitheton potius, quàm synonymum est: sicut & μιγάμπος à nimia vocis absurditate, quasi grande rudens. Qui equas suxerint, hippothelas vocari in equi historia dictum est. Γρωθῶν eidem Hesychio est σαπρά γραυε, vetula emarcida: sed addit à quibusdam exponι σαλαγῶν ὄνοι, id est, vetulam asinam. Καρθίς Hesychio est οἰσκη id est, asella, & ὄνος. Καρθῶν verò Suidæ & Eustathio asinus: sic Anthologiæ epigram. Νῦν λιβυκὴς κάρθῶνας ὀχόμενος, εἰ τ' ἀποπίπτων; Et rursus: Ἡν ἄρα καὶ κάρθῶσι τυχὴ χαλεπή τε καὶ ἰσθλῆ. vbi tamen per κάρθῶνας videntur generaliter significari iumenta, vt dicat iumenta non minus obnoxia esse fortunæ secundæ & aduersæ quàm homines. Hinc cantharo scarabæo nomen, qui ex asini fimo sobolem sibi parat: Hermolaus Canthones vocari ait à clitellis, quas (inquit) canthelia vocant: sed & κάρθῆλιον ὄνον, & κάρθῆλιον sine adiectione asinum prægrandem exponunt, & simpliciter asinum. Suidas postquam dixisset κάρθῆλιον esse ὄνον μέγαν, id est asinum magnum, adducit hunc locum Xenophontis vbi de Phænicibus loquitur, οἱ δὲ πειζόμενοι ἀπὸ βάρους ἀνω κερκῶται, ὡσπερ ὄνοι κάρθῆλιοι. Male autem & à Scholiaste Aristophanis affertur in Vespis, exponendo κάρθῆλιος à nominatiuo κάρθῆλια, quæ sunt clitellæ, qui etiam error in vulgatis lexicis retinerur, in quibus tamen annotatur, κάρθῆλια etiam esse onera asinorum. Locus Aristophanis est. Μὲ τὸν λιεθῆντ' ἀλλ' ἀποδόσθαι βέλουμα τὸν ὄνον ἀγων ἀποῖσι τοῖς κάρθῆλιος. Dicit verò κάρθῆλιον sine additione asinum manifesto liquet ex hoc Luciani: εἰδὲ δὲ τινος ἀποδουσαντος κίβλω λεοπτεῶ, ὡς φανερόν γενοῖο κάρθῆλιος ὄν. Κίβλω asina est, & talus quoque; Κίβλος teste Hesychio ὄνος & τέστιξ πρώτος à Cyprijs dicitur, id est cicada matura. Sed & κίβλος eidem est εἶδος τριχωμάτος φαῖς, & Pollux ait κίβλιον ἑσθῆτος χρώμα esse: Doribusque κίβλον vocari ἢ ὄνον, indicans κίβ-

λιον χρώμα dici τὸ φαίον, fuscum ab asini colore, qui talis est. Κλητῆρες vocantur ministri publici, quorum munus est, homines vocare ad iudicia, item testes qui citantur: Aristophanes verò alicubi in Vespiis his verbis: Ως ἐμοιγ' ἰνδαλλέτα Ο'μοίωτος κλητῆρος εἶναι πωλίω, κλητῆρος dixit παρ' ὑπὸνοιαν αὐτὶ τῶ ὄντι ἡμῖνονε. Et alibi in eadem comædia: Εἰσικας ᾧ πρὸς βουα τεοπλακίω τρυγὶ Κλητῆρι' εἰς ἀχυρῶνας ἀποδιδρακότι, κλητῆρι dixit pro asino. Est autem scomma in senem φιλοδικασῆν. Κωθύλης Varinus, vt citat Gesnerus, asinos interpretatur: ita & Hesychius: quæ vox ad καθήλιος videtur accedere. Λέπαργος ab interprete Nicandri exponitur ὄνος παρὰ τὸ πλῆθος λαγόνων ἔχειν λευκῶν. Eustathio verò λέπαργος est bos λαπάρων habens λευκὰ: siue albas. Vterque puto ilia intelligit, siue lateris cavitatem laxiorem, quæ in hisce animantibus albicant. Μέμνων ab Hesychio exponitur ὄνος, & μέμνονες τὰ ὄνια κρέα, asininæ carnes, qua significatione etiam legimus μεσκόρια. Alioqui μέμνονες sunt aues apud Aelianum & Oppianum, quæ Plinio sunt Memnonides. Varinus haud scio quàm rectè scribit μέμνον. Μονίος siue μόνιος idem quod μονασικός, & μονήρης, solitarius, soliuagus, solitudines captans: peculiariter accipitur pro porco agresti qui solitarius pascitur. Suidæ enim μονίος est ἀγριος ὃς μεμονομένος, & Hesychio ὃς ἀγριος ἰ μὴ τοῖς ἄλλοις συναγελαζόμενος. Sic accipitur in fabulis Aesopi, μόνιος ἀγριος ἐπὶ τινος ἔσως δένδρου, τὸς ὀδόντας ἔθηνεν. Aliàs etiam Suidas Lupum solitarium interpretatur. Cyrillus in expositione Osee prophetæ (vt annotat Hesychius) μόνιον dicit vocari ὄνον, id est asinum, ὄναγρον fortassis intelligens. Μυχλόν Hesychius exponit hominem ociosum: item libidinosum, falacem, incontinentem. Phocenses ita quoq; vocant asinum, non tamen quemlibet, sed τὸν ἐπὶ ὄρειαν πεμπομένον, quem Latinè admissarium dicimus, qui item κηλων vocatur. Ο'κρίβας nonnullis est ἀγριος κριάς, aries syluestris, forsan inquit author thesauri linguæ Græcæ, παρὰ τὸ τὰς ἀκρίας βαίνειν: alijs κλίμαξ, id est, scala, qua videlicet utimur ad conscendenda loca prærupta & edita. Suidas & agrestem interpretatur arietem, & asinum: sed propriè est pulpitem siue suggestum, è quo aliquid recitatur. Ογκιστὴς appellatur à ruditu in epigrammatibus quasi ruditor. Πελίας ab Etymologo effertur pro asino subnigro seu fusco, qui color πέλεις, siue πέλειος appellatur, aliàs πελιάς nomen est proprium. Hesychius quosdam τέρνας ἵππους exponere ait τὸς ἀθενεῖς, imbecilles, vt qui laboribus aut morbis exhausti sunt: itidemque τερόνη: eidem est ὁ τετριμμένος ὄνος, vel etiam ὁ τετριμμένος καὶ δυσανάληπτος γέρον. Rursum τέρνας ἵππους vocari scribit, ὅσοι ἀδδηφάγοι εἰσὶν, qui voraces sunt. τερόν autem non solum exponit ἀθενεῖς, inualidum, imbecille, verum etiam λέπτον, tenue, subtile. Φορονεύς Varino asinus exponitur regius. Hebræis asinus Chamor vocatur, interpres Græcus ferè ὑποζύχιον reddidit: quæ Hebræorum dictio si inuertatur, fit, inquiunt periti, rechem mutatis punctis, vt mos est eorum, & tunc significat pietatem & clementiam. Atonot verò in multitudinis numero positum significat asinas, quamuis Septuaginta ἡμῶνας, id est, mulos vertant, & Hieronymus asinos masculino genere. A posterioribus Iudæis pro asino ponuntur tria hæc vocabula, gaiedor, tartak & caar, quod nouissimum nomen accedit ad Persarum care. Est & ait Hebræis asini pullus siue asellus, Genesios cap. 31. vbi traductio Chaldaica habet illi, Persica borach ha, Arabica atan: septuaginta simpliciter πώλης vertunt: & Iudicum 10. quidam etiam pullos equorum exponunt. Apud nos nomen Latinum retinuit, Hispani asno, Galli asne, Germani cum superiores, tum inferiores esel dicunt, Illyrijosel, Angli an asse.

Cleteres.

Cathilus. Lepargus.

Memnon. Monios.

Mychlos.

Celos. Ocribas.

Oncistis. Pelias.

Phoroneus. Chamor.

Atonot.

Care. Air.

Auricula.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Descriptio. Electio.

ASINVS tenuioris fortunæ hominibus magis & agricolis quàm opulentioribus seruiens, ideoq; nulli non notum animal ijs, in locis quæ propter aeris clementiam, (nam frigoris admodum est impatiens, vt modò patebit) incolit, nulla descriptione indiget. Ab albo iliorum colore λέπαργον vocari dixi, sed & albas ius vocant auriculas. Persius:

Nec minus auriculas imitata est mobilis albas.

Ita & Ouidius.

----- *Nec Delius aures*
Humanam stolidas patitur retinere figuram.
Sed trahit in spatium villisque albentibus implet
Instabile/que illas facit, & dat posse moueri,
Cætera sunt hominis, partem damnatur in vnam,
Indunturque aures lentè gradientis aselli.

Sunt

Labia. Sunt autem aures pro totius portione longissimæ, & latæ, cuius rei mox rationem adferemus.
Caput. Labia etiam habet crassa, teste Aristotele in Physiognomonicis, vbi & caput ei tribuit paruum, quod tamen magnum rectius fortassis dicitur. Tum mas, tum femina trigesimo mense dentes
Plin. l. II. cap. 37. amittit priores, secundos autem sexto mense: quod si non prius peperere, quam decidant postremi, sterilitas certa: Senectus intelligitur, dentium brochitate, superciliorum canitie, & circa ea
Dentes. lacunis, cum ferè sexdecim annorum existimantur. In collo & pedibus nigræ quædam sunt lineæ,
Senectutis indicia. quas Hesychius *μύκλας* siue *μύκλας* vocari tradit, & Etymologus *μύκλον* ait esse rugas & plicas in asinorum collis, quibus nimirum pellis rugatur & veluti duplicatur. In tergoris exordio crucis
Tergus. gerit effigiem, quo loco, vel etiam in terгоре difficiliter onera quàm iuxta renes iustinet, propterea
Lib. 22. tra. 2. c. I. ea quod illic quàm hic ossa minus robusta sint, vt Albertus asserit. Pilus corporis duriusculus & lanificio ineptus, vnde aduerbium: *ab asino lanam*: caudæ minus quàm in equo setosus, vnde item
Pili. vulgò *asini caudam* dici solet, *non facere cribrum*. Membri genitalis magnitudine præ cæteris quadrupedibus quàm sit famosus, suo loco patebit; cur verò id ei natura concesserit, aliàs etiam ratio reddetur. Nicander id in Alexipharmacis à similitudine *κορίνλευ* nuncupauit, quæ propriè est
Penis. *ῥαβδος κεφαλοτη*, dicta *παρά τὸ κάραν*, vt inquit Eustathius, id est, virga capitata siue claua.
Coryne. Cor ei pro portione maximum, vt omnibus timidis, aut propter metum maleficis, vt ait Plinius: qui
Cor. & sanguinem crassissimum ei ascribit, pinguisimum puto intelligens, nã & ei tribuit pinguisimum, homini verò tenuissimum: alij asino & tauro inter ea, quæ animal generant, crassissimum & nigerrimum esse profitentur. Cutis ei durissima, vt vix etiam fustim sentiat, ac insuper solidissima, vt in vsu patebit. In Mysia asinos perrarò reperiri tradit Cælius, quibus recta sunt ilia, vnde nato
Sanguis. adagio, vt *ὄσφω κατηγὼς, ἦγεν κατηγὼς*, id est *ile fractum habens*, dicatur ex Mysia asellus. Sed & varij dantur. Assyriorum enim rex referente Pontano in libro de magnificentia, inter alia munerera, camelum, pardalim & asinum ad Ferdinandum Neapolitan. regem misit, quem ex vltimis
Cutis. Orientis partibus adduxerat: ad quem spectandum remotissimis è locis multi venire, quod esset miraculoso pilo, virgatum corpus ostendens, diuersicoloribus ac paribus lineis. In Illyria, Thracia & Epiro asini parui sunt, cum cæteras quadrupedes Epirotica terra magnas ferat. Et
L. 18. c. 23. Ctesias tradit, asinos & boues Pygmæorum ad arietum nostrorum magnitudinem accedere; equos item & mulos cæteraque veterina arietes magnitudine non superare: Antron contrà Thesaliam vrbs magnos habebat asinos, de quibus inter prouerbia. Apud Afros pastorales reperiuntur
Cap. 19. asini qui nunquam bibunt, vt prodidit Herodotus in quarto. Origines author est quod nunc equi & muli perficiunt, hoc nihilominus asinos adimpleuisse, tales præsertim, quales (inquit)
Asini varij sunt in regione Arabiæ & Palæstinorum, qui veloces sunt, similiter vt equi. Et apud Euphratem
Vbi parui. Xenophon de Cyri minoris expeditione inuentos ait asinos, qui equos cursu facillè superarent. Nam cum ad eos equites proximè accessissent, cursum illi arripiebant, cumq; longius prouecti essent, interim restitabant, atque ita sæpius iterata fuga equites fallebant, cæterum hi feros intelligunt. Mirum verò quod tradit Scaliger, in Aegypto eam esse asinorum tollutariorum patientiam
Vbi magni. tum velocitatem, vt quadraginta millia passuum diei vnus opera expediant, sine vlla noxa. De feris, & cornutis dicam priuatim. Aelianus autem in India cum dicit equorum ferorum & asinorum similiter greges esse, cornutosne an vulgares asinos intelligat, dubitari ab aliquibus video. Asinus admiffarius mulorū procreationi destinandus, qualis esse debeat, in muli historia dicemus, boni tamen & inter alios eligendi notas hic minimè præterituri. Ab aspectu non aliter (inquiunt Geoponici) probari debet, quàm vt sit amplissimi corporis, ceruice valida, robustis ac latis costis, pectore musculofo & vasto, feminibus lacertosis, cruribus compactis, coloris nigri, vel maculosi, aut etiam rubei, secundum Palladium.

LOCVS. CIBVS. POTVS.

Li. 7. Geor. STRABO Nomades scribit carere asinis propter regionis frigus. Est enim (inquit) frigidis impatiens bestia. Quamobrem eosdem non alunt Britanni, Dani, Sueti, Poloni, Hollandi, finitimique Septentrionales populi alij. De Scythis idem etiam referemus postea.
Frigiditatis noxa. Cum itaque animal sit natura frigidum, eneruatur, & infœcundum fit, atque exile, præcipuè quod hominibus seruire cogitur. Cerebrum enim maximè his locis afficitur. Etsi verò asinus natura frigidus frigida loca non tolerat, non propterea afferendū est, cæteris animantibus id commune esse: nam & in frigidis animalia quædam frigida propter similitudinem atque cognationem collocata sunt à natura: sicut & calida quædam in calidis: & contrà calida quædam in frigidis, frigida quædam dedit in calidis ob temperationem, id quod de asino etiam verum est. Arcadici in Græcia

Græcia nobilitati, in Italia Reatini, vt Varro scripsit, vsque eò vt sua memoria asinus venierit
 lesterijs millibus sexaginta. Et aliàs, *optimum* (inquit) *est Reatinum seminum, vbi tricenis ac qua-*
dragenis millibus HS. admissarij aliquot venerunt: Strabo de Megalopoli Arcadiæ loquens, ferti-
 lia illic pecori pascua esse tradit, præsertim equis atque asinis equarum suppositoribus. Celebrat
 hos asinos Plautus in *Asinaria*: *Meminitis asinos* (inquit) *Arcadicos mercatori Pelleo nostrum ven-*
dere Atriensem. Isidorus asinos Arcadicos dictos ait, quòd ab Arcadia primùm vèsti sint magni
 & alti, id quod & Varro & Plinius testantur. Indeque dicit Persius; *Arcadia pecuaria rudere cre-*
das. An & Cappadocia pulchros, magnosque olim daret asinos, ex Apuleo quis affirmare posset,
 qui videlicet in octauo de asino aureo hæc verba scripta reliquit. *Is nimio prætinandi studio præco-*
nem rogat, curatis essem: at ille Cappadocium me & satis forticulum denuntiat: cæterum Io. Baptista
 Pius noster ciuis in suis pereruditis annotamentis eam sententiam referendam esse censet ad
 nobilitatem equorum, quibus Cappadoces abundauerunt, vt in eorum historia abundè osten-
 dimus, vt cynædus ille semicanus & cincinnatus auctonabundus asinum hyperbolicè dicat non
 solum esse bonum asinum, sed & generositatis equos æquiparantis: refellitque eos, qui referrent
 ad vulgare prouerbium, quo cauillantes cùm aliquem dolosum & veteratorem, imò deterrimum
 significare volumus, illum Cappadocium esse dicimus, quoniam prouerbium Græcum sit, *πίπ*
καππί κακίσα, id est, tria C. pessima, de Cilice, Cappadoce & Cretensi. Refutat inquam hanc
 interpretationem, quoniam si per Cappadocem nuncuparet se vitiosum & deterrimum, abster-
 reret potius emptorem quàm inuitaret: quamobrem iocus (inquit) in hanc sententiam trahi non
 potest. Temerarius enim non est, sed furiosus & prorsus extra mentem, qui veni subiiciens iu-
 mentum, id emptori calcitrosus profert & vitiosus, cùm potius vendendi cupidus ludat eo lu-
 do, iocetur eo ioco, qui futurus sit sibi non dispendio, sed utilitati. Apud Antronios quoq; per-
 magnos & ignauos asinos nasci supra diximus. In octauo Persiæ regno Timochiam dicto asini sunt
 teste Paulo Veneto pulcherrimi & optimi, vt etiam vnus vendatur pro triginta auri ponderibus.
 Nunc de pabulo dicamus. Per exigua in alendo hoc iumento impensæ fiunt: nam & eo rure quod
 pascuo caret, *contineri potest*, inquit Columella, *exiguo & qualicumq; pabulo contentus*. Quippe vel folijs
 spinijque, vel perticis salignis alitur, vel obiecto fæcie sarmentorum. Paletis verò quibus fere omnes regiones
 abundant, gliscit. Varro quoque Q. Hortensium cùm dixisset, maiorem sibi curam habere ne
 eius esurient nulli in piscinis, quàm ipse haberet, ne sui in Rosca esurirent asini, ratione
 reddit, quòd ipse vno seruo, ordeo, non multa aqua domestica suos multum mos aleret asinos:
 & aliàs commodè ali asinos scribit farre & furfuribus hordeaceis. Nostri quoque asinarij fessos,
 laboribusque exanthlatos lautissimè eos alturi, triticeos furfures exhibent, ali sferè nihil o fe-
 runt, sed per vias & macerias eos educunt, vt ipsi sibi pabulum sumant, ex obuijs & vilioribus
 plâtis, vnde apud Germanos extare prouerbium Geinerus asserit, carduos a sño acetarij loco ef-
 se, cui conuenit, similes habent labra lactucas. Acute itaque ac eleganter Tzetzes maximum vr-
 bis excidium indicaturus, ait vereri se, ne asinus eam depascat, qui videlicet spinis ferè & senti-
 bus, similibusque abiectis vescitur, quæ in ruderibus, domorumque ruinis copiosè nasci solent.
 Quid itaque dicemus de asinis Christiani Moguntini Archiepiscopi & Frederici Imp. primi cõtra
 Alexandrũ tertium pontificè ducis, in quos scribit Crantzius vulgò dici tantas fuisse factas impen-
 sas, quantæ in potentissimi imperatoris familiã alendã impendi possent? stolidum videlicet stoli-
 dissimi viri in stolidum & contemptissimum ridiculosissimũq; animal factum. Ferulæ eis gratissimæ
 sunt in pabulo, non siue insigni aliqua prærogatiua, cùm sint cæteris iumentis præsentaneo vene-
 no. Ficus etiam inter cæteros fructus amare videtur: super quarum esu, & Philemonis poetæ co-
 mici interitu admirando lepidam & scitu non indignam ex Luciano histo iã & aliorũ commen-
 tarijs recitat Petrus Crinitus. Philemon cùm ætate iam edita prouectior esset, eique ficus in ci-
 bum paratæ in conspectu forent, asello eas comedente puerum vocauit, vt asinum abigeret. Sed
 is tardiùs cùm superuenisset, & comestas omnes videret, urbanissimè inquit: Et nunc da merum
 asello, quo audito cœpit adeo poeta Philemon risu & cachino diffluere, vt ex eo ibidem statim
 perierit. Laërtius verò id de Chrysippe tradi ait his verbis: *Sunt qui dicant Chrysippum risu ef-*
fusum expirasse. Nam cùm asinus manducaret ficus, amicula dixisse, vinum asino sorbendum daret, ni-
 mioque risu occupatum exhalasse animam. Illud quoque silentio nequaquam inuoluam, quod Plu-
 tarchus tacitum noluit: asinos & equos linqui animo qui ficus dorsuarij comportarint: sed maio-
 re dignum miraculo remedium, quo & ipsis & hominibus quoque succurritur. Exanimata ferè
 iumenta, extinctosque penè deliquio virium homines obiectus panis reuocat, namque si pauxil-
 lum huius vorauerint, protinus cibo sese recolligètes roborantur & pristinum iter prosequuntur.
 Nec secus in hominibus euenisse idem prodidit Plutarchus. *Brutum* (inquit) *per altas nives in*
Apoiloniam proficiscentem, cùm animus defecisset, panis ab hoste muros urbis defendente proiectus, ex-
tempore

Vbi metio
res.Li. 9. Geog.
Asini Arc.
dici.
Lib. 12.Equi Cap.
padoce.Antronij
asini.

Cibus.

Li. 6. Saxo.

Ferulis ve-
scitur.Philemonis
mors.

Ficus.

tempore recreavit. Nonnulla etiam de pastu asinorum diximus in equo, necnon etiam de potu. Aiunt aquæ potu pinguescere, & ex cibo eò magis proficere, quò plus biberint.

NATURA. MORES. INGENIUM.

Sensus. Libido.

ASINUM ab aqua sibi cauere ex eo discimus, quòd cum per ignes ad foetus tendat, firius minimus interfit, horret, ita vt pedes omnino caueat tingere vt Plinius scribit, additque non nisi assuetos potare fontes, qui sunt in pecuarijs, atque ita vt sicco tramite ad potum eat: nec pontes transire per raritatem eorum translucentibus fluuijs (vbi pro eorù aliàs legitur plancarum, quam lectionem probat Gesnerus, aliosque improbat, qui placarum legunt, ac Hermolaum quoque, qui phalangerum legere maluit. Plancas vocant Belgæ asseres, ex quibus lignei pontes fieri solent: & non alios puto Varro intelligere potuit, cum per lapideos pontes minimè transluceant.) Mirumque dictu, sitiunt; & si immutentur aquæ, vt bibant, cogendi exonerandiue sunt. Absyrtus author est, equos cum suspicantur vel metuunt aliquid, manifestum esse; sic vt infidens cauere sibi queat: asinum verò pecus & bigenerum (vt sunt muli) rerum conspectu consternabile, nouitatisque verens in discrimen adferre. Rictu labijsque late diductis, dentibusq; deformiter denudatis irridere videntur, quare etiam irrisiois sunt symbolum. Mingunt, vbi prius alius minxerit, aut super fimum, quoniam odoris acrimonia eos natura segnes extimulare solet.

Lib. 10. de Subtil.

Cur bibentes os parum mergant. Auditus.

Est autem vrina asinabus quàm asinis tenuior. Purgantur mensibus amplius quidem quàm oues, sed multò ex proportione minus. Spinosis sese plantis affricant libentissimè, vnde ononidi nomen inditum. Cum bibunt, parcè admodum mergunt os, vt in equo diximus, Cardanus causam in eundem ab aqua timorem reijcit, inquit id contingere propter umbram aurium, quam prægrandem (inquit) in aqua videntes timent, ne aures madescant aqua, & ne umbra aurium oculos feriari. Et se enim animal hoc natura ficcum, & ob id aquæ non amicum. Largita autem illi est nature aurium prolixitatem, vt audiret à longè commodiùs. Auditus autem acrimonia tanta est, vt præter solos mures cæteris animantibus eo præstare dicatur: ita enim interpres Aristophanis in Pluto, quisquis is est, scribit: ἢ ἔπει ὄνος μᾶλλον τῶν ἄλλων ζῴων ἔχει πλὴν μύτος. Hinc Apuleianus asinus de se ait: *Recreabar quod auribus grandissimis præditus cuncta longulè etiam disita-*

Lib. 18. 6.

Iudicium.

sentiēbam. Hinc & nos (inquit Coelius Rhodoginus) auditione præcipuè intentum asini, aures habere distitamus. Cæterum miretur meritò alioquis, cum natura auriculas longiores illis dederit animantibus, quas auditu præcellere oportebat, & sonos promptissimè apprehendere, cur non eedē sonos argutiores discernant: ceruus enim discernit & afficitur: asinus non itè. An non tã ad cognitionē & voluptatem aurita sunt animalia quædã, quàm ad corporis incolumitatē tuendã? præsertim cum timida ea omnia sint: proinde bardum quelibet, stupidumq; & qui ea quæ audit, non discernit, non intelligit, etsi intelligere videatur, asino assimilabant, vt ex Suidæ docemur hac parœmia: πῶς γὰρ ἂν γένοιτο παύσα ἐγνωκέναι καὶ πρὸ τῆς καληθῆναι αὐτοῦ, καὶ ὅτι αὐτὸς μέγιστα ἔχει καὶ δαπέφ' ὄνος. Galenus in libro de optimo docendi genere, neminem ait permissurū asinos iudicare, quia omnino mente carent. Huius iudicij stultitiæ, non immemor Ouidius, Midam, quod sententia sua rusticam Panos cantilenam diuinæ Apollinis inodelationi præferendam iudicauerat, ea pæna multatum à Deo finxit, vt quæ iudicio peccauerant humanæ aures, in asini auriculas demutarentur. Plutarchus quoque Scytharum quendam regem propter iniquum de sono iudicium, asino assimilauit in secunda oratione de fortitudine Alexandri. *Scytharum rex (inquit) captiuum*

Midæ pæna.

Rex asino assimilatus.

adeptus Ismeriam tibicinem, iussit inter pocula canere, cumque cantum eius reliqui plausu atque admiratione prosequerentur, iuravit se suauius audire hinnitum equi, adeo proculis aures suas à Musis abduxerat, animumque in præsepibus habebat, non equos sed asinos, qui audire dignum, hoc est, vt ego interpretor, animantes absurdissimæ vocis omnisque expertes iudicij, & à musica alienissimas. Dicebat enim Pythagoræi, solum asinum de omnibus animalibus ad harmoniam non esse factum, proindeque absurdam bestiam nullo sensu ad Lyrae sonum affici, vt Aelianus refert. Inde

L. 10 c. 28.

Orat. 32.

In asini aures canere quid.

autem est quod Dion Chrysostomus metuere se scribit, ne etiam sibi contingat, quod aiunt Aegyptiorum cuidam valdè antiquorum musicorum accidisse, cui aliquando Genius in somnis prædixerat, fortè aliquando vt in asini aures caneret: at ille futurum tempus cum non attenderet, somnium illi curæ non erat, donec tandem tyrannus Syriæ Memphim veniret, eumque cum alijs Aegyptijs admirantibus, accerferet. Tunc enim omni alacritate specimen artis & accuratius mul-

tò cum

tò cum exhiberet: ille verò (quia musices erat ignarus) iuberet eum desinere, ignominia afficiens; somnij illius recordatus, hoc ergò est (inquit) in asini aures canere. Huc referendum illud Persij: *Auriculas asini quis non habet?* Quo loco Ioann. Baptist. Plautius hoc adiecit scholium: Romæ qui iudicio recto & incorrupto sit præditus, inuenies neminem: in Romanos dictum, qui non inspecta sententiarum grauitate & non medullitùs verborum pondere, in poematibus considerato, oratione lenocinanti & suauitate quadam fucata aures auditorum demulcenti capti falsum iudicium & iniustum inter poetas discrimen afferebant. Ad quod, vt sic audeam præter aliorum sententiam hunc locum interpretari, faciunt verba Fulgentij ex tertio mythologiæ, quæ sunt. Mida enim Græcè quasi *μὴδὲν ἴδων* dicitur, quod nos latinè nihil sciens dicimus. Ideo etiam asininis auribus dicitur, quia omnis discernendi ignarus nihil differt ab asino. Notus item apologus de asino cuculi inconcinnum sonum, modulationi atque harmoniæ Luscinia præferente, quem apologum modò ex Achille Bocchio recitabimus. De hac asini stultitia & stupiditate plena sunt omnium monumenta. Diuina in primis scriptura, vt tradit D. Chrysostomus, Homilia duodecima in caput secundum Genesios, quæ ab irrationalibus & feris agnominationes his qui ratione insigniti sunt, imponit, interdum asinos vocat ob stupiditatem & tarditatem: Græci verò Anthronium asinum qui prægrandi quidem corporis mole sunt, (quales asinos Anthron Tffessaliæ dabat) cæterùm ingenio stupido tardoque. In eodem sensu Plautius à Iuuenale hominem, qui ad asinos proximè accedit, volente indicare, dictum esse,

Nil salit Arcadico iuueni.

Scribit in commentis suis in Persium, sicq; se Nicolao & Camillo de Aldrouanda inter patritias Bononiæ domos vt ipse ait, nobilissima, iuuenibus moribus & doctrina præstantissimis, vt aliquid curiosius inuestigando non protritù, nec ab alijs traditum, ex literarum penetralibus erueret, interpretatum fuisse, Arcadico iuueni, id est pingui, obtuso & ignauo: quoniam Arcades illi profelini, hoc est, ante lunam procreati cum Phrygibus stulti habiti sunt & rudes: vnde Aristophanes in nebulis becceselinum appellat antiquissi num & per hoc stultissimum *ἡ πῶς ὁ μὴ πῆσο καὶ κρονίων ὄζων καὶ Βεκεσελίαν*. Et quo pacto tu stolidè & saturnia olès & becceseline. Apollonius apud Philostratum: *Rudes sunt Arcades & subus simillimi, cum ob alia multa, tum quòd arborum fructibus vt plurimum turgent.* Hoc nostrum interpretamentum fulcit & Fulgentius, qui sensus Arcadicos dixit propinguibus, rudibus & subrusticanis. Hæc ille in hoc Persij: *Arcadie pecuaria rudere credas.* Hominem porrò ineptum asinum vocari, vel vnus Terentij locus fidem fecerit iu Eunuchò: *Flabellum tenere te asinum tantum.* Scribit Quintilianus hominem didicacissimum Iunium Bassum asinum album fuisse appellatum, cuius dicti gratia minus pelucet: sed claram ei lucem addidit Turnebus his ferè verbis: *Ridiculum quidem, vt è Cicerone & Aristotele notum est, fidem constat habere in quadam deformitate & ineptijs, Contra quod iucundum, faustum, prosperum, lepidum, album dici, de coloris illius iucunditate & pulchritudine, nemini paulò doctiori est ignotum. Hinc alba aues, & sint omnia protinus alba.* Qui igitur ridiculus erat, propter ineptiolas ridiculorum, asinus dicebatur; sed idem propter iucunditatem albus: quod ea diceret, quæ iucunda & grata & probata hominibus essent & placerent. Haud absimiliter Diodorus Iaseus cognomine Cronus, apud Ptolomæum Soterem cum argumenta quædam à Stilpone proposita ex tempore nequiuisset soluere, à rege per contumeliam Cronus, fatuus, vocatus & mox per apheresim *ὄνος* asinus, conuiuio excessit, deque e. l. propositione librum conscripsit, & vitam in ætate finiuit, vt Diogenes Laertius scribit. Idem asini nomen in ludis literarijs illi imponi assolet, qui in studijs vel moribus deliquerit: is enim protensis indice & auriculari digitis asinum vendere iubetur; hoc est, tantisper hac ignominia notari, donec in alium propter simile peccatum eam transferat. Sunt qui è collo stipitem, asini vel nomine tantùm, vel etiam figura onoccephalum, eandem ob causam pueris appendant. Similiter & alij quandoque derisuri quempiam, digitis, vt dixi, protensis vel etiam applicatis expansarum manuum ad tempora pollicibus, crebro palmarum motu, auriculas asini imitantur & sibi lum addunt. Hinc illud Persij:

O Iane à tergo quem nulla Ciconia pinxit,

Nec manus auriculas imitata est mobilis albas.

Atque hoc etiam D. Hieronymi in libro de viuendi forma. *Ne credas laudatoribus tuis, immo irrisoribus aurem nelibenter accommodes, qui cum te adulationibus fouerint & quodammodo impotentis effecerint, si subito respexeris aut ciconiarum deprehendes colla curuari, aut manus auriculas agitati asini, aut æstuantem canis protendi linguam.* Reperio item pueros, vbi quid commississent, id verò inficiarentur, supra asini aures iurasse, fictis vel ex veste, vel ex sudario asini auriculis. Apud Græcos frequens erat ludus spheræ, qua qui vicisset, rex dicebatur & imperabat, victus verò ad ignominiam asinus & victoris mandata exequabatur, cui ludo spheromachia nomen,

Sat. 1.

persius explicatus.

Stupiditas.

Arcadici

quales.

Lib. 3.

Lib. 1. Myt.

Asini qui dicantur.

Lib 6. cap. de risu.

Li. 28. Aduers. c. 35.

Album de quo dicatur.

Supra asini aures iurare.

Ludus asinus dicitur.

men, quo in gymnasio iuuentus exerceri consuevit, ut meminit Alexander ab Alexandro. Idem fortè ludus Polluci ἀπορραξία dicitur, in quo pila ad pavementum vel ad parietem vi illidebatur, & repercussa manu ludentis subinde reiciebatur, cui plures continui pilæ saltus successissent, rex appellabatur & imperabat: victus autem asinus, & imperata quæuis exequabatur. Alius apud eundem Pollucem ludus puerilis ostracinda describitur, in quo deprehensus in fuga similiter asinus dicebatur. Cæterum isthæc leuia sunt & ridicula; sed non paucos legimus asinos appellatos per contumeliam. Sic Clisthenes cum infestissimo Sicyonios odio prosequeretur, eorum tribus in ridicula cognomenta commutauit, eas tum *δατας* tum *ὄρεας*, tum *χοιρατας* appellando, suarios quippe, asininos & porcarios. At apud Aegyptios in primis asini nomen alicui obiectare, maximum erat in gente probum, quamobrem cum Persarum regem Ochum summi decoris loco illi asinum appellarent, in tantum exarsisse fertur, ut diceret, Faciam ut hic asinus vestrum bouem depascatur, qui haud multò post ingenti coacta manu occupata Aegypto, Apim immolauit. Asinum etiam Aegyptium in prouerbum abiisse perspicimus pro eo qui derisui sit omnibus, quemque omnes insectentur, conuellant, lacerent. Eius ratio ex historia est: proditur siquidem memoriæ, in Aegypto flauis coloris homines ludibrio esse, plurimumque vellicari: asinos verò plerumque in præceps dare sicut obuenit apud Copitas. Veriusque facti redditur ea fermè ratio, quòd rufus foret Typhon hostis perpetuus Osiridis, necnon asini quoque colorem præferret: sed additur hebetudinis item ac ruditatis ratio, necnon iniuriarum illatio frequens. Legimus item Busiritas & Lycopolitas, tanto asini odio flagrasse, ut tubis omnino superfederent uti, tanquam sonum edant asinino planè similem, prorsumque non purum id animal arbitrabantur, sed dæmonicum, ex ea quam exposuimus assimilatione. Immo verò in sacris popana facientes *τὸ τὸ παυμὶ καὶ τὸ φαοφί μωος*, id est, mensibus quos illi vocant payni & phaophi, asinum effingunt insignem, vinctum. Adhæc apud Aristophanem *ὄνος ἢ παξ* comma est in crassi & rudis ingenij hominem, sumpta metaphora a funibus qui sacula quam asinum vocari diximus, versantur, tracta. Scipio verò etiam hanc mentis tarditatem ita C. Metello apud Numantiam exprobauit, ut diceret, si quintum pareret mater eius, asinum fuisse parituram. Vetus etiam dictum. Attici Crani dictum ut refert Izetzes:

Φεῦ συμφορῆς ἀνδρῶνος ἢ τῶν ὄνων, id est,
Hec calamitatem, homo deterior asino.

Addit autem futurum, ut asinini indoctique & stupidi sapientibus & probis præferentur. Elegantissimè quoque Menander præstare ait, ut quis asinus potius fiat, id est vilissimus quispiam & ab omnibus propter infultitatem contemptissimus, quam deteriores videat seipso illustriorem vitam degere:

Ὀνὸς γένηθαι κρείττον, ἢ τῆς χειροῦ,
Ὀπᾶν ἐαυτὸς ζῶντας περιφανέσποιν.

Similiter & Antisthenes philosophus referente Laertio, ad hanc asini ruditatem alludens, Atheniensibus consulebat, asinos ut equos diligenter; quòd cum illi à ratione alienum dicerent, at (inquit) apud vos duces erunt, qui nihil dicentur, solumque designati sunt. Quod verò Iosephus cor asini & canis impudentiam obicit Appioni, hac eadem sententia in vno stoliditatem & imperitiam, in altero maledicentiam incesit. Argutum etiam huc referendum dictum Diogenis: dicenti cuidam, quòd à multis irrideretur, & illos (inquit) fortè derident asini, cumque illi dicerent, non illi asinos curant, neque illos ego, respondit. Iam verò tam ineptæ ad omnia menti coniuncta est corporis pigritia, & in incertu tarditas, à qua *ωδύς* vocatur poetis, piger, ignauus, *βραδύς*, lentè gradiens, iners, legnis, lenipes, & per antiphrasim *πολύκαρδος*, id est, multum agilis in saltu. Vnde & in ore omnium est asini succussionem parum admodum procedere. Siquidem qui sunt in Mauritania asini, etsi citatissimo gradu cursum inchoent, paruo tamen confecto itinere quam citissimè deficiunt, adeo ut necesse sit teste Aeliano, eos ad equos alligatos resti attrahere: quamobrem Trigæus Aristophanicus suum illum scarabæum asinum vocabat, monens scilicet, ne cursu nimium pernici viam auspicetur, sed paulatim aut sensim vollet, ut labori sufficere queat. Cum itaque notissima omnibus asinorum sit tarditas, Turnebus apud Martialem, vbi in euulgatis codicibus legitur: *Veterno resinaque pigriores*, legit, *Vetentone asinoque* (vel asinaque) *pigriores*: quam lectionem probat Iustus Lipsius. Huic tarditati atque stupiditati, modò degenerem animum, timiditatemque addunt quæ cum ouibus communia habere tradit Aelianus: Quò respexit Aristoteles, dum ait recitante Plutarcho, rectè fecisse eum qui bonam equam viro diuiti ignauo prætulit, quandoquidem neque canem neque asinum me hercule (inquit) pretio æquat vir timidus & imbellis diuitijs & mollitie diffuens, addunt denique & impudentiam, aiuntque sua tantum commoda destinatissimo quodam animo prosequi & dummodo suæ morem gerat voluntati, nihil pensi habere,

Asini nomen cur Aegyptijs exosum.

Scipionis de Metello dictum.

Diogenis dictum.

Asini pigritia.

Scarabæus cur asinus dictus.

Li. 13. Adnerj. c. 19.

Li. 3. Epig. 25.

L. 1. Quæst. epist.

Epist. 5.

Timiditas. Impudētia.

Li. 7. c. 19.

habere, castigationes contemnere, verbera etiam nihil facere: Quod postremum in asino vitium ita notavit Xenophon, ut de se dicat V. de Græcorum redivo: *Eo tempore si quem iniuria ullo genere laesivi, non possum non confiteri, vel asinis me, qui esse dicuntur inuerecundissimi, inuerecundiores fuisse.* Socrates quoque hanc impudentiam in hoc animante notare mihi videtur, impudentem quendam asini typo taxans; Cùm enim aliquando à quodam fuisset calce percussus, iniuriamque non solum non vindicaret, sed ne verbum quidem emittens, facile toleraret, admirantibus illius tolerantiam respondisse ait Laertius: *Quid enim si me asinus impetisset, num illi diem dixissem?* Atque isthæc ferè sunt, quæ de huius bruti stupiditate, ignavia, impudentia vulgò circumferuntur, ceterùm uti omnes stupiditatem eam detestantur, idque iure omni merito, cùm & Gryllus Plutarchus Vlyssi concedat, quòd cùm reliqua animalia ratione aliqua uti videantur, solus asinus & ovis ab omni rationis usu semoti reperiantur: ita contrà in quo tam celebrem stupiditatem exercent, diligenter quidem inuestigavi, sed nihil solidi reperi. An stupidum dicimus, quia, ut ait Albertus, hominibus cedere nescit? sed hoc & impudentiæ & inuerecundia tribuendum est. An quia onustum se non intelligit? nam mox nisi aduertat, sarcinas excussit, & præ nimia volutationis, qua maximè delectatur, lasciuia, omnia confundit, quod scilicet indicat Apuleianus quoque asinus, cùm horti areolas omnes volutationibus corporis à se turbatas ait. An quia plagas vitare ignorat, & acceptis, iam ad alias accipiendas se totum accommodat, ei tandem ita calium obducit, ut eas omnino temnat, ut Plautinus ille ait:

*Exite, agite, ite ignavi & malè conciliati,
Quorum nunquam quicquam cuiquam venit in mentem, ut rectè faciant
Quibus nisi ad hoc exemplum experior, neque potest usurpari iura
Neque ego homines magis asinos unquam vidi, ita pligis costæ callent,
Quos dum ferias, tibi plus noceas: eo enim ingenio sunt his sititribæ.*

*In Pseudo-
lo.*

An potius quia sine plagis obedire nescit, etiam si paratum quo vapulet, fustem videat in manu heri sui? Ideo me hercule Cicero dixisse mihi videtur in Pisonem: *Quid nunc te asine literas doceam? non opus est verbis sed fustibus.* Est tamen & hoc asino natium, ut non solum verbera præ ceteris ferè animantibus ob corij sui duritiem facile ferat, sed temnat sæpe etiam, maximè ubi famelicus est, id quod eleganter Aiæis fugentis exemplo nobis indicavit Homerus his versibus.

*Ὡς δ' ὅτ' ὄνος παρ' ἀρματῶν ἐβίησατο παῖδας
Μωθῆς, ὧ δὴ πολλὰ περὶ ῥο' παλ' ἀμφὶς εἶρη,
Κέρπειτ' εἰσελθὼν βατὺ μῆϊοι· οἱ δὲ τε παῖδες
Τὺν ἄρματ' ῥοπαλοῖσι, βίη δὲ τε κτηνῶν.
Σπεδὴτ' ἐξήλασαν, εἰπέτ' ἐκρέσσατο φορβῆν.
Sicut autem asinus in aruum profectus vim intulit pueris
Piger, circa quem iam multi fustes fracti sunt,
Depascitque ingressus altam segetem: pueri autem
Verberant baculis: vis autem infirma ipsorum est
Vixque expulerunt, postquam saturatus est pabulo.*

*Aiæx asino
pascenti as-
similatus.
Iliad. λ.*

Quam comparisonem poeta assumpsit, ad maiorem præcedentis, qua Aiæcem Leoni assimila- uerat, quem à pabulo bouum abigunt canes & viri rustici, illustrationem, id est, tardum in fugien- do Aiæcis incessum significandum, in quo totus esse poeta videtur, ut nimirum illum graphicè de- pingat, ac lectori persuadeat, non solum cunctanter sed etiam tardissimè Aiæcem recedere: itaq; eum asino quo nullum est segnius animal, comparat, neque tamen asino simpliciter, sed fruges ac segetem in agro depascenti, à quo abigi non possit, donec planè sit exaturatus, ut hic etiam sit ἀποδοσις in Aiæce, quòd à Troianis propelli non potuerit, nisi prius cæde illorum satur. Iam verò non ipse tantum asinus ob relata apud omnes ceu vilissimum animal ludibrio habetur, sed qui eum ducit etiam ac pascit asinarius & agaso, in quod genus hominum diuites iram suam pleriq; effundere solent, ut ostendit Plutarchus in volumine de cohibenda ira, ubi cùm dixisset nos cani- bus latrantibus aut asinis occurrentibus indignari, adducit exemplum de quodam qui cùm aga- sonem ferire vellet, is verò exclamasset Atheniensem se esse, ad asinus conuersus ac fatus; tu au- tem Atheniensis non es, multis verberibus bestiam obruit. Fuit tamen aliquando tam vilis aga- sonis conditio honestissimis viris salutifera. In magna enim illà Triumvirorum proscriptione Re- ginus etiam proscripius atque hostis iudicatus fugam hac arte adornauit, ut asinum frondosis fa- scibus onustum ageret: atque ab omnibus contemptus, euasit, ut Romana historia testis est. Sed estne asinus tam rudis, tam stupidus, ut nullus disciplinae capax esse queat? Ita quidem in vulga- tissima hanc parœm ia, asinum sub freno currere doces, interpretantur asinum indocilem ex Ho- ratio, qui sic canit:

*Asinarij
vulgò con-
tempti.*

*Reginus a-
sinarius fa-
ctus.*

Infelix operam perdas, ut si quis asellum

In campum doceat parentem currere freno.

*Doceri posse
asinum.*

Li. 2. Meth.

Idem & ille credidit, qui cum à tyranno proposita etiam poena cogeretur, ut asinum institueret, provinciam eam non recusare ausus, decem verò annorum spatium ad id impetrabat, sed cum ab alijs negaretur & eo quoque spatio doceri posse asinum, id quidem inquit, probè noui, sed vel asinus ipse, vel ego, vel tyrannus interea morietur. Non carere tamen prorsus ingenio, nec omnino indocile animal esse ex ijs quæ iam iam recitabo, palam fiet: nam ut prætereamus quòd cōsuetam sibi ac familiarem vocem nouit, quodque viam nouit quam aliquoties triuit, & quod homini sæpè dux est qui aberrauit, quod denique ad foueam vbi semel cecidit, ægerrimè adducitur, casus prioris memor: genus, speciem & indiuiduum discernit, id quod Galenus author gravissimus testatur his verbis: *Adeoque est euidentis (inquit) ac omnibus natura insitum tum hominibus tum brutis, ut aliud quid ceu in substantia subiectum, aliud ceu specie vnum intelligant, ut vel asinorum (qui tamen omnium brutorum stupidissimi habentur) aliud esse specie vnum, aliud numero, notitiam non fugiat. Conspecta namque camelo, asinus se retrahit & fugit ac timet, si nunquam arte camelum conspexit, sin autem videre iam assuevit, quamuis aliam aliamque illi demonstrat, tamen propter consuetudinem non amplius timet, sed veluti vnam speciem intuetur, & illam cui insuevit & hanc quæ nunc primum apparet. Ad eundem modum nec hominis timet propter consuetudinem, sed hos quoque velut vnam speciem videt. Verùm si curatorem inspexit, non solum ut hominem, sed etiam ut hunc hominem agnoscit, & micat auribus, & caudam quatit, & rudis & lasciuus, cum eum aspexit, utique indicans se familiarem agnoscere. Hunc itaque tum ut hominem, tum ut familiarem noscitur: eum autem quem primum iam videt, ut hominem similiter, ut familiarem non similiter. Hæc ille, & paulò post rursus: Eodem modò viam norunt, non tantum absolutè ut viam, sed etiam ut hanc aliquam viam. Nam in ingressu via quam non nouit, asinum statue, attendeque ut illam perperambulet ac totam peragat, in neutram partem declinans, nisi sicubi in diuersa scinditur, utique declarans se speciem ipsam via meminisse & clarè agnoscere. Quippe in ambulat eam qua trita est: quatenus autem ignorat fallitur. Neque enim ex recordatione eius quæ insectilis vnaque numero est, hanc quam non nouit peragere*

*Asini gesti-
culatores.
Lib. 10. de
subtil.*

potest, &c. Mira Lucianus de suo Lucio in asinum immutato, de eius gestulationibus, quas ab hero suo edoctus erat, memorat, quod nimirum ei alluderet, pedibus anterioribus erectis psalleret, ad vocem eius annueret & abnueret, vinum biberet, saltaret, vocibus humanis obtemperaret, aliaque faceret, quæ in hominibus etiam admiramur. Scribit etiam Cardanus ex Ioanne Leone Africano asinos ad tibiam saltare, & voce in aurem insifurrata spontè supinos concidere: clausis oculis inflari quasi venenum bibissent, nec minis interim, nec precibus, nec verberibus adduci posse, ut surgant; ceterùm blanditijs adulationibusque ac spe potissimum vehendi formosæ mulieres proposita, subitò exurgere alacres: vbi verò audierint vehendas esse anus, demissis auribus se claudos simulare: Interroganti etiam an formosæ iuenculæ illis placeant, capite annuere: demum etiam formosissimum in cœtu circumstantium deligere. Ita parum videri hunc Aegyptium asinum ab illo Lucianico differre: attamen veram esse historiam, quam nimirum Africanus ille narrat, vidisse nempe non semel in suburbio ciuitatis Cairi, nomine Bebelloch in quo circulatores fermè singulis diebus Veneris qui Mahumetanis festus est, hac arte magnâ stipè (inquit) colligunt. Ne verò quis nugas nugari Africanum suspicetur, addam ego nonnulla quæ ipsissimis meis oculis vidi. Circulator quidam Germanus nomine Ioannes à Grua superioribus annis asinam & capram (de qua suo loco) per omnia Italiae loca secum trahebat, & non mediocre inde lucrum faciebat. Asina hæc ter primum pro soni diuersitate tripudium immutabat; tripudiabat autem anterioribus pedibus erectis summa cum alacritate; mox velut gaudio in maximum conuerso mœrorem in terram se prosternebat, ac velut apoplecticus immobilis iacebat, & si pedibus calcaretur, ut se moueret, adduci non poterat: dein iussa ut spectatores omnes salutarer; oculos caputque humano quodammodò more erga omnes conuertebat, flexisque anterioribus pedibus salutabat: & quod maximè mirum erat cum astantium omnium summo stupore ad nutum heri per ligneum circulum traiecto corpore saltabat, ad canis imitationem, postremùm more canis sagacis proiectum in terram vel sudarium vel chirotecam ore colligebat ac domino referrebat. Inuenio item annotatum in Libro de asini nobilitate Italicè exarato asinum in Africa non edoctum sed suapte Minerua mortuū se simulasse, ne lapides quibus aliàs plus equo onerari solebat, ferret. Vidi ego rus profectus vini procurandi causa, qui pessulum ostio obditum ore refereret, à nullo edoctus, ut agricola mihi affirmabat. Ceterùm tantilla isthæc sunt, si verum est quod Suidas refert, quòd Ammonianus Syriano cognatus, poetarum interpretationi, & Græcæ linguæ elegantiae deditus, asinum sapientiæ auditorem possideret. Nec adeò res mira videri debet, inquit Cardanus, erudire asinum, nã pars sensibilis omnis vsus est capax. Est autem asinus & ipse anima sensitua præditus. Vide ergo lector beneuole, quam ingeniosa sit, auri illa sacra fames:

Quomodo autem instituantur istiusmodi bruta primum in camelo, deinde in cane ex Cardano recitabimus. Hisce modò addamus & alia quæ in hoc animante laude digna sunt. Tantus in primis erga foetus suos amor est, ut per ignes etiam ad eos accedat, ut ex Plinio obiter diximus, tantus item erga genus suum, ut si viderint mori asinum, celerrimè deficiant: obseruatumque est asinam impendio cauere, ne vel in conspectu hominum, vel in luce pariat, ideoque deducendam esse inquit in tenebris, cum excludendi tempus aduenerit, ut apud eundem legimus; qua in re mulieribus multis sunt verecundiores. Adhæc blandum animal est & nulli noxium, vnde prouerbialiter dicere solemus; *litem mouebit, si vel asinus canem momorderit*; patientissimus laboris, verberumque, quamobrem Cleanthes, cum à discipulis dicerijs incessetur, tolerabat, & cum audiret asinus, non abnucbat, dicens solum se ferre posse Zenonis farcinam, ut refert Laertius: & simili ferè exemplo iniurias fuisse pœnas Messeniorum declarant Tyrtæi versus, citati à Pausania:

*Vt sub non æquo pondere pressi asini,
Crudeles domini quos tergo tollere cogant
Dimidium frugum quas sua terra parit.*

Ponderis magnitudini imparem esse ostendit aures demittendo, quod meminit Horatius:

*Nihil habeo quid agam, & non sum piger, usque sequar te:
Demitto auriculas, ut iniqua mentis asellus
Cum grauius dorso subijt onus.*

*Lib. I. Ser.
Sat. 9.
Nimis omni-
bi signa.*

Cardanus ideo stupidos factos à natura existimat, ut laboris patientes essent: est tamen vel ipso etiam teste laboris patiens camelus, hunc tamen stupidum esse nemo dicit. Stupiditatis causam esse aiunt, quòd frigidissimo sit sanguine præditus. Grammatici asinum odoratus vi præstare existimantes *πινολάτω όνον* interpretantur *τόν καθιπνεμένον τῆ όσμῆ*, quod tamen epitheton cani sagaci aptius est.

LIBIDO. COITVS. PARTVS. Educatio.

ASINVS (inquit Aristoteles) multus est in coitu, minus tamen quàm equus coit. Si equa tamen superueniat, citius implet quàm ille, etsi frigidius eius sit semen. Equidem immodica petulantium luxuria in sacris per asinum indicatur, dicente propheta: *Quorum carnes sunt, ut carnes asinorum.* Et Plato dum antiquorum figmenta sequitur, ne sacratoris illius doctrinæ (inquit Valerianus) quam apud Aegyptios perceperat, arcana propalaret, hæc nõ incuriosè tractauit, ac de alijs quidè animalibus passim multa, de asino verò hoc præcipuè dixit, disputante apud Phædonem Socrate: Homines qui foedis concupiscentijs manus dedissent, ventrique dediti per inertiam atque lasciuam ingloriam inutilemque egissent vitam, neque quicquam pensi pudorisve habuissent, in asinos post obitum deiici. D. Hieronymus de Hilarione abbate scribens in hanc sententiam ita ait: *Iratu sibi & peccatis pugnis verberans quasi cogitationes percussione manus posset excutere: Ego te (ait) aselle faciam, ut non calcitres, nec te hordeo alam, sed paleis, fame te conficiam & siti, graui onerabo pondere; per æstus agitabo & frigora, ut cibum potius quàm lasciuam cogues.* Iulius Scaliger asserturus conuenire mores, qui cum lacte simul hauriuntur, Iouem è sacratissima quapiam bestia, non de gulosæ suis (quam pro nutrice habuisse in Idæ vallibus Cretenses crediderunt) mamma suxisse par esse ait. Igitur debuisse esse vel leporem, cuius foecunditas versatur in opinione hominum, vel canem; nihil enim cane fertur amentius in Venerem, quo tamen ipse equum non minus calere arbitratur, semper enim furit mas; fæmina verò sola ex ijs quæ non superfoetant, prægnans admittit marem. Et quia in quodam Pyrenaico spectaculo ternum aliquando sibi oblatum esset asinorum spectaculum, itaque placere magis, Masticheum (ut ait poeta) numen illud interea dum cauetur, ne sit cibus patri, habuisse tum pro cibo asinum lacatate prima: postea cum barbara simul nõ tam pilum asini quàm spurcissimos induisse mores: sed & Ambraciotarum æneus asinus quem Delphis dedicarunt victis nocturna pugna Molossis, eandem asini libidinè testatur. Nam cum in illos noctu insidias disposuissent Molossi; asinus qui fortè ex agro in oppidum agebatur, asellam insectans cum multa lasciuia, vehementem ruditum sustulit: ipse etiam agito per tenebras obscura & incondita voce inclamabat. Iniecit ea res Molossis tantam trepidationem, ut statim insidiarum locum deseruerint: Eos Ambraciotæ detecta fraude noctu inuadentes prælio superarunt, ut author est Pausanias. Quamuis modò

Luxuria.

Qui in asinos mutari dicantur.

*Lib. de plæ-
tis.*

*Asinus æ-
neus.
Ambracio-
tarum vi-
ctoria.*

*In Phoci-
cis.*

libidine maximè pruriat, ob verendi tamen enormitatem, qua supra modum præditus est, ad generandum admodum segnem esse compertum est, sicuti & homines qui simili genitalis productione conspicui sunt, quod in emissione per eam longitudinem semen transmeans haberetur & frigidius fiat: Testaturque Aelianus inter causas cur Aegyptij asinos odere, & hanc quoque accedere putari, quòd cum populi prædicti omnes foecundas animantes colant, asinus minimè foecundus nullo in honore sit. Geminos quidem asinam ex sese peperisse non facilè (inquit) quenquam meminisse ferunt. Tam mas quàm femina trigesimo mense coit, ut ait Aristoteles: sed magna ex parte nequeunt generare; verùm in bimatu, aut trimatu & semisse. Sed iam vel anniculam ventrem gessisse asellam aiunt, (inquit) ita ut quod pepererat, educari ac perfici potuerit. Hæc ille, quæ Plinius sic reddidisse videtur: *Partus à trigesimo mense ocysimus, sed à trimatu legitimus, totidem quot equa & eisdem mensibus & simili modo.* De asinis ad coitum idoneis legendus est Constantinus. Nisi à prima dentium mutatione generare incipiat, nunquam post generaturum, sed sterilem omnino perduraturum Aristoteles asserit. Idem de generatione multa prodidit, quæ hic ordine recitabo. *Superstitiose (inquit) à quibusdam proditum est, asinas non concipere tot annis, quot grana hordei muliebris purgationis sanguine contacta ederint. Non æquinoctio verno, ut equa & cætera pecora, admissarijs iunguntur asinæ; sed æstivo solstitio, propter naturæ frigiditatem, ut tempore calido Coeundi pulli nascantur, eodem enim tempore parit, quo coierit.* (Admittuntur ante solstitium, ut eodem tempore alternis annis pariant, duodecimo enim mense conceptum semen reddunt, Varro.) *Mares in remissione operis deteriores ad generationem sunt quamobrem ab opere non disjungunt. Reijcit asina semen à coitu, nisi interpellatur, quamobrem statim à coitu verberant insectanturq.* Eadem ferè habet Plinius: *Parit (inquit) duodecimo mense, singulativè magna ex parte procreat prolem: ea namque natura est, ut unum pariat, sed nonnunquam gemellos etiam edit, rarissimè tamen. A partu die septimo mari iungitur, eodemque die iuncta maximè recipit initum, sed postmodum etiam patitur. Solet hæc nisi priusquam gnomonem amittat, pepercrit, nunquam postea initum recipere: sin antea pepererit, parere tota sua ætate potest. Gignit tota vita qua ei est ad trigessimum annum. Prægnantes opere leuant: Venter enim labore nationem reddit deteriore. Marem non disjungunt ab opere, quod remissione laboris fit deterior. Admittuntur ante solstitium, ut eodem tempore alternis annis pariant, duodecimo enim mense conceptum semen reddunt.* Anna focer Esau primus asinos equis copulavit, ut Iudæi asserunt teste Isidoro. Quamvis autem asinus equam superueniens citius impleat quàm equus, equus tamen si superueniat asinam, quam inierit asinus, non peruertet asini initum: sed si asinus superuenerit equam quam inierit equus, peruertet, teste Aristotele propter seminis sui frigiditatem. Cur autem equam facilè impleat, in causa esse inquiunt, membri productionem, qua ad intima vteri equæ penetrat, ut tradit Cardanus in opere de varietate rerum. Idem Arist. author est: Cum vel equus cum asina, vel asinus cum equa coierit, multò magis abortum consequi, quàm cum vnigenæ inter se iunguntur, verbi gratia equa cum equo, aut asina cum asino. Euenire etiam tēpus gerendi vteri, ut cum equus cum asina coierit, maris norma, id est, ut quanto spatio temporis mas perficitur in suo genere, tanta etiam foetus, quem ipse procreat, absoluitur. At magnitudine corporis, specie & viribus, magis fæminæ, quàm mari simile euadere, quod nascitur, si frequenter coeant, neque vllò interposito tempore cessent quæ ita iunguntur, breui fæminam sterilefcere, eaque de causa non frequenter ita coniungere, qui curam huic adhibent rei, sed tempus aliquod interponere: non asinum ab equa; ut ab asina equum recipi, nisi asinus sit qui equam suxerit. Admittere de industria quos hippothelas vocant, ac si equimulgos voces, quæ in pascuis modo equorum viribus bouis superantes coeant. Observatione dignum quod tradit Plinius, ad mularum maximè partus, aurium referre in his & palpebrarum pilos dici: quamvis enim vnicolor toto corpore, totidem tamen colores, quot ibi fuere, reddere. Pullum autem asininum à partu recentem subijciunt equæ (ait Varro,) quoniam eius lacte ampliores fiunt, quod id lac quàm asininum & alia omnia dicunt esse melius. Cæterum quia equa respuit alienum foetum, hæc optimè tenebris fallitur; nam obscuro loco partu eius amoto, asinus quasi ex ea natus alitur, cui deinde cum decem diebus assuevit equa, semper postea destinanti præbet vbera; sicque amplior & ad omnia melior euadet. Dolent eis à foetu mammæ, ideo sexto mense (inquit Plinius,) arcent partus, cum equæ anno propè toto præbeant. Lac grauidæ habent mense decimo, vel ut idem ait, prægnantes continuo lactescunt. Pullis earum vbi pingue pabulum, biduo à partu maternum lac gustasse lethale est. Genus mali vocatur colostratio. Crassissimum asinæ lac est, ut quo coaguli vice vtantur, tenuius equæ, tenuissimum cameli.

Lib. 10. ca. 28.

Infecundum esse.

Lib. 16. ca. 20.

Generatio.

Coeundi tempus.

Partus.

Equa quos asinos recipiant.

Lac quale.

ÆTAS. VOX. AFFECTVS.

ASINIS vita est ad trigessimum annum, teste Plinio, vbi aliàs legitur, amplior annis triginta, fœmina viuacior mare est. Cæterùm ob nimios quibus vrgetur, labores rarò proprium vitæ cursum adimplet, vt inquit Cardanus. Rudere propriè ad asinos pertinere Grammatici aiunt, cùm enim vocem emittunt, rudere dici: quibus reclamatione Iosephus Scaliger in annotamentis suis in libros Varronis de lingua Latina. Rudere (inquit) Suum & Leonum & aliorum animalium. Ouidius & Persius asinis attribuunt. Tamen oncant asini, non rudunt. Et reuera author Philomelæ ait:

Quirritat verres, tardus rudis, oncat asillus:

Cæterùm apud nullum probatum authorem id verbum, quod omnino Græcum est, inuenias, & ὀγκᾶν seu ὀγκάδαν nisi interpreteris rudere, haud dubio non intelligeris: nam & ὀγκᾶν & ὀγκᾶν rudium reddunt. Eleganter Ausonius in Epigrammatibus in hominem absonæ vocis.

*Latratus catulorum, hinnitus fœngis equorum
Caprigenumque pecus lanigerosque greges
Balatu asinimilas; asinos quoque rudere dicas
Cùm vis Arcadicum fingere Marce pecus.*

Dicitur & βρωμῶμα propriè de asino, qui fame nimia compulsus rudis, quamuis in vulgari Lexico βρωμῶμα dicatur esse fœteo, rudo: & propriè de Leonibus & hircis & similibus malè olentibus dici. Μυκάομα, id est, mugio, quamuis propriè pertineat ad boues, tribuitur tamen etiam camelis & asinis, necnon alijs etiam tam inanimis quàm animatis, quæ mugitum boatumq; quendam reddunt. Inter epitheta asini etiam est μεγαλόμυκτης id est grande mugiens siue grande rudens. Hanc autem rudendi vocem (βρωσιν) asinibus negatam esse aiunt, vt refert Aelianus. Impropriè itaque ab Ouidio dictum:

Et rudis à scabra turpis asella mola.

Soli inter animalia pilosa, non à pediculo tantum, sed etiam à rediuo immunes esse dicuntur. Si asinum moriètem viderint, celerrimè deficiunt: rarò alioqui morbis afficiuntur. Vno maximè morbo laborare dicuntur, quem malida vocant, quod vitium in capite oritur, facitque vt per nares pituita multa, ruffaque effluat, quæ si ad pulmonem descenderit, moriri feruntur, sed si in capite solum est, non inferre interitum. Grammatici Græci malison esse dicunt catharrum per nares in asinis. Malie (μαλιν) eisdem, affectus est iumentorum cùm tussunt: & malis, aphtha id est, oris vlcus, inflammatio. Sed de malide sic scribit Absyrthus de morbis equorum agens: *Malixima* (inquit) *agritudo est, à quo equi non facile conualescunt, quam pleriq; malim, alij catarrhum. Romani sumperium vocant:* est autem reuera articularis morbus, deinde eius signa & curationem subiicit. Cæterùm præter hunc affectum alios quoque habet cum equo communes, proinde equi historia consulenda fuerit. Accedit & bulimus vtrisque, vt scribit Plutarchus in symposiacis, maximè si caricas aut mala gestant: Esse bulimum non famem sed exanimationem asserit, cùm odore eorum fructuum sic afficiatur, odor autem non indigentiam sed morsum quendam in ore ventriculi exagitationemque eius efficiat, quæ facilè sedatur, vel minimo scilicet panis frustulo. Ad vrinæ asini difficultatem, quidam superstitiosi, vt Suidas scribit, hæc verba in murmurabant: *Gal- lus bibit & non meyt, myxus non bibit & meyt.* Sed myxonum puto, id est, bufonem dicere voluit. Aelianus author est Maurusios asinos primùm vt se in viam dederunt, incredibiliter incitata celeritate iter conficere, vt euolare, non excurrere videantur. Deinde eos citò fessos de via, & pedes & spiritus deficere, ac pedum tarditate ad currendum constriètos insilire, & acerrimas profunderè lachrymas, non tantopere meo iudicio (inquit) ob futuram mortem, quàm ob pedum infirmitatem, quare vt captiuos ad equos alligatos trahi. Si claudicent asini, aqua calida totum pedem circum lauabis & scalpello expurgabis; quod postquam feceris, vrinam veterem calidam, in qua adeps, maximè caprinus elixatus sit, aut si is haberi nequeat, bubulus, circumfundes, atque hoc facies vsquequo sanitatem adipiscatur, vt monet Constantinus Cæsar ex Absyrto.

Lib. 10. de subtil.

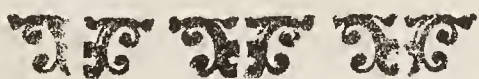
*Lib. 3. c. 7.
Li. 5. de arte.*

*Malie.
Cap. 2.*

*Li. 6. qu. 8.
Bulimu.*

Vrina difficultas.

*Claudica-
tio.*

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

- C**VM Stygis aqua, cui ex petra profluenti insignis adeò inesse fertur frigiditas, vt vasa omnia diffiliant, asino in primis videtur esse occulta quædam amicitia, cum solius huius animantis, aut mulæ ficuti alij prodidere, nisi mendosa (inquit Cælius) sint Græcorum exemplaria, vngula nullam patiatur noxam. Certè Plutarchus in libro *περι αρώτων ψυχας* de asini vngula intellexit, quod facit in historijs quoque Iohannes Monachus in Alexandri mentione. At Plinius mularum vngulis contineri modò Stygis aquam prodit. Facilis lapsus: nam Græcè *δ'νοε*, asinus est, mulus autem vel mula *ήμιονος*. Aut vtrumque est, aut forsan labitur Plinius. Nam in Alexandro Plutarchus, *δ'νε χηλω* dixit, quanquam interpres equi vngulam reddiderit. Hæc ferè Cælius. Aelianus verò, in Scythia (inquit) asini cornibus præditi nascuntur, quorum cornua Arcadiæ fluminis aquam continent, quæ transmittit vasa omnia, etiam si sint ex ferro. Similem planè cum ventis vel amicitiam vel inimicitiam habere videtur. Legimus enim Empedoclem, vt notauit idem Cælius, quandoque colyfaneman fuisse dictum, quòd venti flatum inhibuisset. Nam cum Agrigentini vento infestarentur vehementiore, illum auertisse Empedocles dicitur, circumpositis vrbi pellibus asinorum innumeris: quam rem sic narrat Diogenes Laertius: *Ετεσις aliquando vehementer flantibus, adeò vt fruges corrumperet, excoriare asinos iussit, factisque vtribus, eos collibus & montium verticibus admoueri ad compellendos flatum, cessantibusque ventis, ab euentu rei κωλυσαμίαν* vocatum esse Timæus tradidit. Quis autem rationem quoque adferat, quòd non amplius rudis asinus, si lapis è cauda suspensus teneatur? Id tamen vulgò dici Aelianus tradit. Quod verò asinos dicunt, tot annis sterilefcere, quot hordei grana comederint menstruo infecta, id paulò antè negabamus. Asinum & Aegithum inimicitias exercere ex Aristotele scribit Antigonus in mirabilium narrationum congerie. Prætereuntem enim solui in spinas. Eam ob rem, & quòd asino rudente Aegithi oua excidunt, perterritique pulli huius damni memorem ægithum inuolantem, vlcera asini rostro ferire. Paulò tamen aliter nunc apud Aristotelem hæc legimus: *Salo (sic vertit Gaza) pralium cum asino est, propterea quòd asinus spinetis sua vlcera scabendi causa atterat; tum igitur ob eam rem, tum etiam quòd si vocem rudentis audierit, oua abigat per abortum, pulli etiam metu labantur in terram. Itaq; ob eam iniuriam aduolans, vlcera eius rostro excavat.* Et sic quoque habet Plinius: *Aegithus auis minima cum asino, (diffidet.) spinetis enim se scabendi causa atterens, nidos eius dissipat: quòd adeò pauet, vt voce omnino rudentis audita, oua excrat, pulli ipsi metu cadant. Igitur aduolans, vlcera eius rostro excavat.* Similiter asinus & spinus (*ἀσπίδις*) inimici inter se sunt, vt scribit eodem loco Aristoteles. Victus enim spino à vepribus quas asinus tenellas adhuc pascit. Quem locum Plinius ibidem sic reddidit. *Et acanthis in spinis viuunt; idcirco asinos & ipsa odit, flores spina deuorantes.* Cur verò coruus asinos oderit, aduolansq; feriat & eorum oculos laceret, rationem nullam attulit Aristoteles. Sunt & lupi eis inimici, vt qui carne alantur, itaque ab illis circumueniuntur. Aiunt Plutarchus & Aelianus asinos nullo negotio comprehendi & è vita tolli. Ait Aristoteles, nisi me fallit, memoria, asinum cum lupum præsentem viderit, caput in latus vertere, ne aspiciat, & sic auerso visu inuadi. Haud bene etiam ei cum mure domestico est, vt his quibuscūq; verbis testatur Albertus. *Pugnat (inquit) rattum quia dormit in eius præsepe, & mordendo nares eius, vetat ipsum comedere, & ipse cū alio comedit eius pabulum.* Cæterum Aristoteles hoc de colore, idest Stellione tradit, pro quo ipse ineptè rattum reddidit. Si oues vtantur stabulo, in quo asini, mulæ aut equi steterint, facile in scabiem incidere Columella author est. Iam verò etsi asini & equi eiusdem penè sint speciei, & in iisdem regionibus, quæ vtrosque producant, iisdem stabulis amicè degant, naturaliter tamen equi asinorum ruditus horrent, ferèq; nequeunt, quòd constat ex Scytharum pugna cum Aegyptijs. Cum enim Scytharum equitatus, quo præcipuè valebant, in Aegyptios irrueret, rugitu asinorum & mulorum insolito (quippe apud Scythas nulli sunt, Aegyptijs verò frequentes) adeo equos Scytharum legimus fuisse consternatos, vt protinus fugam fecerint, Aegyptijsque insignem victoriam dederint. Alij de Perfarum Darij; regis asinis id narrant. Testatur Philippus Beroaldus equum gradarium sibi à scholastico Bohemo dono datū, quoties asinos videbat audiebatq; rudentes, hinniuisse, resillisse, perturbatum fuisse: tandem assueuisse, minus ac minus indies fuisse perturbatum. Nam vt inquit ille; *nihil assuetudine maius.* Ipse qui apud Aristotelem, Plinium, Herodotum, ceteros, legerat in Scythia & regionibus frigidis, non gigni asinos, nihil demirabatur illam equi agitationem, qui nimirum noua bestia & forma & voce ab initio consternabatur, mox exuta omni per consuetudinem formidine simul mansitabat, simul interdum pabulabatur.

labatur. Adeo multa quæ primum inspectione videbantur formidolosa, paulatim mox cognita contemnimus. Iam verò hoc omnem admirationem superat, si verum est quod scribit Gauden-
 tius Merula: Si percussus à Scorpio super asino rectus desideat ad caudam, pro ipso dolorem sen-
 siturum a finum: eiusque rei signum esse quod pedendo moritur: Vel si is quem scorpio pupuge-
 rit, in aurem dicat asino, Scorpius ne pupugit, non amplius doleturum, dolore in asinum tran-
 seunte. Sunt modò & plantæ quibuscum vel benè vel malè eis conuenit. Abroso ab asino viris
 palmite, vindemiam inde feraciorem prouenisse obseruatum est: idque cum summa secuti dili-
 gentia mortales letiorem sibi prouentum quotannis compararunt. Cuius rei monumentum Nau-
 plix spectabatur, vbi lapideus asinus grata posteritatis memoria dedicatus fuerat. Huc illud ad-
 dam quod is neque mortuus quidem officium facere desistit, siquidem Vadimonius compertum
 ait caluariam eius in hortorum medio depositam, ad loci fertilitatem facere: Sunt verò asinis fe-
 rula gratissima in pabulo teste Plinio cæteris iumentis cum sit præsentaneo veneno, & in equi
 historia ex eodem diximus, circa Abderam & limitem qui Diomedis vocatur, equos nascentibus
 illic herbis pastos, inflammari rabie, circa Botnias verò asinos. Si in Hetruria depascantur cicu-
 tam, profundissimo somno & corpore corripuntur, vt non tantum stupidi, sed planè mortui vi-
 deantur; Id quod aliquando rusticos (inquit And. Matthiolus) fefellit, nam cum asinis quos
 mortuos credebant, pellem detraherent, accidit quod in medio ferè operis sint experrecti, non
 sine magno exoriantium terrore & ingenti astantium risu. Testatur & Scaliger, asellos se vidisse
 multum oscitantes ex cicuta esu, deinde in amfractuosos gyros circumactos concidisse.

Lib. 3. Mi-
rab. 58.

Plantæ.

Ferula.

Cientia.

Exer. 152.

AUGURIA. PRODIGIA.

Somnia. Præfagia.

CAESARI Augusto cum Antonio ad Actium dimicaturus, cum nondum sublatis planè te-
 nebristentorio digressus circum naues ambularet, quidam asinum agens occurrisse tra-
 ditur: interrogatumque quis esset, respondisse sibi Eutycho, asino Niconi nomen esse.
 Est autem Eutycho Latinis fortunatus, Nico vincens. Eius hominis causa Cæsar, cum locum
 istum nauibus oneraret, æreum asinum & hominem ibi posuit, vt Plutarchus alijq; passim memo-
 riæ prodiderunt. C. Marius in Minturnensium custodia delitescens legimus, cum asellum
 considerasset oblatum sibi pabulum spernere, ad aquam properare, ex hoc salutis sibi pabulum
 spernere, & ad aquam properare, ex hoc salutis sibi viam ostensam coniecisse. Saulem dum asi-
 nas amissas quæreret, pro ijs regnū inuenisse Suidas annotauit. E contrario cum asinus Leonem
 interfecisset, omen magni terroris edidit, necemque Alexandro portendisse literis mandatum
 esse Alexander ab Alexandro annotauit. Certè Plutarchus in vita Alexandri inter prodigia quæ
 Alexandrum perturbauerunt, hoc scribit: *Ex his enim quos educabat, leonem quendam eximia magni-
 tudinis ac formæ mansuetus asellus calcibus exanimarat.* Idem accidit Florentiæ anno 1302. Leonem
 enim Florentinis à Bonifacio ob magnitudinē pulchritudinēq; donatum, in aula præfecti asel-
 lus clitellatus calcibus iræ defatigauit, vt tandem interimeret. Alij autem aliter hoc prodigium
 interpretabantur, inquit Ioannes Villanus. Erant qui ab Sibillæ referrent oraculum, quo denun-
 ciatum est olim, tunc ecclesiæ excidium fore, cum animal mansuetum regem suum occidisset, sed
 in ipsum Pontificem portentum minabatur; mox enim à Sciarra Colonna Galliarum Regis iussu
 captus est. In eadē Hetruria res alia similiter ridicula nouam animis omnium religionem iniecit.
 Pistorij sub horam diei tertiam spectantibus multis, asinus excelsum tribunal ascendit, atq; inde
 rudium vsq; adeo cōpositum edidit, vt populum accurrentem alloqui, & quædam dicere velle
 videretur. Creditum est significasse Terentiū arte pistorem ex humili genere præfectum futurum
 vrbs, cum accusasset præfectum furti. Asinus aut bos, vt alij referunt loquens inter cætera pro-
 digia recensetur, quæ ciuilem bellum præcesserunt: ad quod pertinet illud Lucani.

Augurium.

Augusto o-
blatum.Nicon asi-
nus.

In Antonio

Li. 5. c. 13.

Asinus leo-
nē occidensAsinus tri-
bunal ascen-
dens.

Lib. 1.

Asinus lo-
quitur.Lib. 1. de
mira. sacra

Scriptura.

Tunc pecudum faciles humana ad murmura lingue.

Sed & in sacris literis legimus asinam domino suo locutam fuisse. Balach enim filius Sephor cum
 in terram suam Israel venisse comperisset, nuncios misit, vt Balaam hariolum inuitaret, (inquit
 D. Augustinus) vt populum Israel malediceret. Qui cum sedens super asinam pergeret, & asina
 angelum in angustijs stantem euaginato gladio videns timuisset, ter cæsa demum domino subiti-
 tit. Vnde amplius flagellata, humano more & sermone quasi querulosa ancilla loquitur. Et illa
 loquente, statim Balaam oculi, vt angelum cerneret, aperiuntur. In hoc admirabili signo quam-
 uis asina competentia sibi verba profatur, non tamen tua mente, nec affectu suo loquitur, sed do-
 minus,

*Asini aures
habere qd
in somno
portendat.*

*Cur auricu-
las motitā
ies pluuiam
presagiant.*

minus, de quo dicitur, & aperuit os asinæ, sicut ad loquendum os aperuit, ita etiam linguam & palatum in verba gubernauit. Asina enim quid & quomodo diceret, & si aliquid diceret, ignorabat, quoniam & homines qui alieno inflati spiritu loquuntur, & adhuc cum loquitur, nesciunt &c. Iam verò si quis asini se aures habere imaginatus fuerit per quietem, ingruere homini seruitutem & ærumnas coniectores autumant. Ita etiam si quis asinum se caput habere somniauerit. Contrà si quis ægrotet, vidisse asinum qui à lapsu se sustulerit, indicat eum conualiturum in omnibus dicente quopiam Viden' vt asinus se erexerit? decumbentem indicat surrecturum. Si aselli aut muli, diu multumque & caput & auriculas absque præsentem causa motitabunt, pluuiam ad futuram designabunt, vt author est Theophrastus: rationem reddit Antonius Mizaldus; Auditum hebetant austru (inquit Hippocrates) & caput grauant. Sunt asellus & mulus capite enormi, propterea pituitæ & gignendæ & excipiendæ peropportuno. Quæ quia componente sese in pluuias aere, huiusmodi animalia exagitare solet: idcirco calore de motu conciliato, quicquid id est tenuare dissipareque, imò verò in ambientem aerem deponere in primis tentant.

COGNOMINATA.

Denominata.

*Lib. 1. Sa-
turnal. c. 6.
Cornelij A-
sinæ cur di-
cti.*

*Dec. 3. li. 3.
Asinij.*

*Li. 5. c. 20.
Asellæ.*

Aselliones.

*Lib. 1. c. 13
& li. 1. c. 18*

Asini.

*Asinelli.
Asinini.*

*Asinarij di-
cti Christiani.*

Lib. 1. c. 9.

ASINAE cognomentum teste Macrobio Cornelij datum est, quoniam princeps Corneliae gentis, empto fundo seu filia data marito, cum sponsores solemniter ab eo poscerentur, asinam cum pecuniæ onere produxit in forum quasi pro sponsores præfens pignus. Lilius verò Cornelium asinam memorat inter regem & P. Cornelium asinam siue illum siue alium. Asconius Pedianus in orat. Cic. contra L. Pisonem & Cn. Cornelium asinam consullem cum C. Duilio. Fuerunt autem & Asinij vetustæ familiae, è quibus Asinius Pollio celeberrimus, & cuius perelegans extat oratio aduersus Catilinam. Asinius quoq; Sabinus memoratur à Tacito & Asinius Capito apud A. Gellium. Fuere & Asellæ cognominati, Lucretius Asella apud Florum & scriptorẽ de viris illustribus. Fuere deniq; Aselliones, vt Sempronius Asellio scriptor Romanæ historiae apud A. Gellium: Asinorum familia Florentiæ est antiquissima, ex quibus Asinus de Asinis reformauit statua mercatorum, vt legimus in libro Italicè cõscripto de nobilitate asini. Fuit & in hac mea patria gens Asinellorum olim florentissima opulentissimaque, à qua turris in minusculo foro constructa conspicitur, quam à conditoribus in hodiernum vsq; diem cognominant Turrim Asinellorum; quæ altitudine structuræq; æquilibrium est Bononiæ spectatissima. Brocardus monachus in descriptione Terræ sanctæ de eius agēs incolis circa castrum Atachas post Tripolim habitare tradit Saracenos, qui Vanni dicuntur; his fociari Saracenos alios quos Asininos vocant, habitantes in montanis vsque ad castrum Antheradum, plurimas habentes castra & oppida, atque fertilissimam occupantes terram. Cur verò Asinini vocati sint, subticet. An fortè quia sese Romanæ Ecclesiæ subijcere aliquando voluere? Nam & Christiani olim, per ignominiam Asinarij nominati sunt. Verba sunt Corn. Taciti (inquit Petrus Crinitus,) quo loco historiam de Iudæorum origine & moribus scribit. Assensere Iudæi Mosi duci atque omnium ignari, fortuitum iter incipiunt: sed nihil æquè quàm inopia aquæ fatigabat. Iamque haud procul exitio totis campis procubuerunt: quum grex asinorum agrestium è pastu in rupem nemore opacam conscendit In quibus vulgatissimi codices deprauati alicubi comperiuntur, & quidẽ ineptissimè, vti res ipsa, & Sept. Tertullianus docet, qui Taciti verba mutuatus, ad hunc modum in Apologético id explicat; Refert (inquit) Tacitus Iudæos Aegypto expeditos, siue (vt putauit) extorres vastis Arabiæ aquarum locis egentissimos, cum siti macerarentur, onagris qui fortè de pastu potum petitori existimabantur, indicibus fontium vsos: ob eamque gratiam consimilis bestiae superficiem consecrassent. Notum est enim quod ipsi quidem Iudæi ab Appione Alexandrino, Moloneque & alijs notati sint, quod aureum asini caput in templi sacrario seruarent, atque adorarent: quoniam Mose duce (vt improbè asserunt) asinorum beneficio aquas Iudæi inuenerunt. Quod esse falsum & planè fictitium Iosephus Iudæorum vernaculus & templi sacerdos, alijque complures asseuerant. Vnde idem Tacitus, vt mendaciorum loquacissimus, à nostris merito incessitur. Romani autem veteres pari causa & Christianos æquè ac Iudæos Asinarios vocarunt, obstinato videlicet in Christi nomen odio, quem per ignominiam etiam Chrestum per e. literam appellabant. Sed & figuris picturisque Christianis illudebant, quando infando etiam picturæ genere Deum nostrum sic depictum spectanti populo proposuerunt, vt is foret auribus asininis, pede al-

tero inungulatus, librum gestans, & togatus. Cui flagitio ut scelus adderent, tali titulo Christi effigiem dedecorant: Deus Christianorum *ὁ θεὸς χριστός*: qua in re vel ipse quidem Tertullianus ægrè à risu abstinuit, quum nomen ipsum & formam conspiceret. Hac omnia itaque ille. Porro sic quoque legimus apud Alexandrum ab Alexandro Clithenen tribus Dorienum, ne forent eadem Sicyonijs, quæ Argijs, diuersis nominibus ad ignominiam compositis notauisse. Nam præter tribum suam cui Archæ non erat, reliquas ludibrio habitas, ex brutis appellasse: quippe hyattas, id est suales, aliquibus oncatas, hoc est asinales, reliquis chœreatas, id est porcales nominatim indidisse, quibus mox aliud nomen dixisse, hyleas, Pamphilos, diamantes & Egyleas. Apuleius libidinosam mulierem & quod in viro exoptabat, in asino adamantem, eleganter asinariam Pasiphnen nominauit his verbis: *Fuit in illo conuenticulo matrona quadam pollens & opulens, quæ more ceterorum visum meum mercata: ac dehinc multiformibus ludicris delectata per admirationem asinariam: paulatim in ammirabilem mei cupidinem incidit; nec ullam vesanae libidini medclam capiens sininaria ad instar asinariae Pasiphae, complexus meos ardentem expectabat; grandi denique premio cum altore meo depacta est noctis vnus cubitum &c.* Oppidò quàm decenter (inquit Beroaldus in commento) Pasiphae asinaria mulier dicta, quæ ita expetebat asini concubitum, sicut illa Pasiphae poetica tauro supposita ferinos coitus adamabat. Res est testimonio poetarum notissima, & historicorum monumentis celebrata, quemadmodum Pasiphae Solis filia Minois vxor tauri amore flagrauit, & opificio Dædali intra vaccam ligneam inclusa septam corio iuuenca concubuit. Aristonem autem nobilem iuuenem Ephesium, filium Demostrati, mulierum ita exosum fuisse tradunt Aristides, Stobæus & Plutarchus, ut cum asina concumberet, exque ea puellam formosissimam susciperet, Onosceliam ab euentu, quòd videlicet cruribus esset asininis, dictam: E contrario Mahumetum illum Turciae sectæ authorem quidam scriptor Germanus, qui terræ sanctæ itinerarium ritè conscripsit, & ex perlecto Alcorano multa retulit, Saracena cuiusdam dum per Arabiam iter faceret, amore correptum fuisse tradit, à quâ cum efflagitatum coitum impetrare non posset, mox asellam qua inuectus erat, ex indomito libidinis ardore compressisse. Vtrumque itaque non incongruè cum Apuleo asinarius cognominabimus: sed fuit *ὄνος* siue asinus etiam quidam appellatus non ob tam nefarium coitum, sed propter penem vitra animalium modum prominentem, qua de causa Commodò Imperatori tam gratus fuisse fertur, ut & ditaret hominem & Herculis sacerdotio præponeret. Sunt modo & loca ab asino denominata. Megarensis ager sicut & Atticus asper minimeque ferax partem ampliorem habet refertam montibus inquit Strabo, quos Oneos id est asinarios vocant. Et ad Antronem munitum castellum ait esse in transiitu in Eubœam quod Antronis asinum vocant, Interpres Aristophanis in Pluto inter alias rationes, cur Midas dicitur habuisse aures asininas, vnâ etiam addit, quòd Phrygiæ pagum incoleret, cui nomen *ὄνιον*, id est auriculæ asininae. Asinaria festum erat Syracusis, ab Asinaro fluuio appellatione ducta, apud quem Atheniensium imperatores Nicias & Demosthenes capti. Malea promontorium Peloponnesi vocatur à forma *ὄνιον* Ptolemaeo, id est asini maxilla, *γὰρ οὐκ ἔστιν*, ut scribit Itacius in Lycophronem. Pausanias in Laconicis excurrere tradit in mare procul ab Asopo stadia CC. Onuphis Aegypti vrbis Stephano & Psello, quæ Herodoto onuphites vocata est. Multa etiam Italiae loca obscura alias ab asino nomen acceperunt, ut in agro nostro, qua itur Florentiam, Scarica l'asino, id est asino sarcinam demito, propterea quod asinus, cum eo peruenit, præ lassitudine quietem poscit. Mutinæ fontem quendam ab asino denominarunt, quod aliquando in eum asinus ferris indutus argenteis, à Bononiensibus excoriatus ludibrij causa in urbem ei aculatus incidisset; ut Pompeius Vizanius noster amicus narrat, in sua de Bononia historia. Via asinaria vna est authore Ortelio ex illis quæ ab urbem ducunt, Festus Pompeius vrbis Romæ viam esse ait, item liber notitiarum, ut idem Ortelius citat. Asina bella nomen est villæ cuiusdam in agro Romano qua itur Braccianum. Apud Foroiulienses via quædam vulgò vocatur, Qui mi caddè Pasino, hoc est, hic meus cadebat asellus; quæ verba ad perpetuam rei memoriam durissimo impressa lapidi referuari aiunt. In regno ea est sauorignanorum. Asinorum paradisus Perusij nomen est plateæ, qua iter est ad monasterium conuentualium D. Francisci. Asino longo castri nomen in agro Senensium. Vallis asinaria non longè abest à Tiguro Heluetiorum. Mons asinellus in Abrutio celebris templo D. Eustachio quod habet in vertice, sacro. In Sicilia secundo a Catania lapide ingentem aiunt esse fluuium, cuius pons ligneus quatuor capax curruum, à transfuentibus asinis, pons asinorum nuncupatur. Est & eiusdem nominis pons inter Aquilegiæ vrbis ruinas ab Attila destructæ, ab asina marmorea binos lactente foetus nomen habens, cuius hodieque reliquiae extant. Pruna quædam tradit Plinius asinina olim dicta esse à vilitate, seriora maioraque, eodem colore quo hordearia. Onocidas Galenus à rusticis ait vocari eas gallas, quæ grandescunt fungosæ, quasi asininas, quòd ignauæ fiat & minus efficaces. Plinius inter diuersas vuarum species damnari ait vilu cnicæam, & rabuiculam (rauuculam colore à trauum inclinante,

Li. I. c. 17.

Nominum

ad ignomi-

niam im-

posita.

Pasiphae a-

sinaria.

Pasiphae

poetarum.

Li. 2. Para.

Serm. 2.

In Parall.

c. 54.

Onoscelia.

L. 9. Georg.

Montes a-

sinarij.

Aures asi-

ni.

Lib. 3.

Via asina-

ria.

Asinorum

paradisus.

Pons asino-

rum.

Pruna asi-

ninali. 15.

ca. 13.

Li. 14. c. 3.

te,

- te) & afiniscam, id est colore afini, ut doctiores exponunt, ideoque coniungunt, quod eadem forte Varino sit *ονηδη* nominata. Hesycho vero etiam *ονοπη* est genus vitis nigrae. *Ονογυρον*, cuius mentio apud Nicandrum in Theriacis, Suidas exponit *ουτον αλεξικακον, οπερ τρεβομενον οξει*, additque alijs *αναγυρον* nuncupari, indeque translatum esse dicit, *κινεις τον αναγυρον*, de ijs qui ipsi sibi mala accersunt. Nicandri vero Scholiastes, chamæpitym eam ait esse herbam quæ & *ονογυρος* & *σιδηριτις* dicitur, & *ονια αγρια*, quod iudicium multi ut ineptum rejiciunt. Est etiam
- Onogyrus.** Onogyrus nomen viri, cuius his verbis meminit Varro. *Abubus Athenis Buzuges nobilitatus, Argis Onogyrus.* *Ονοπυξος* spinosis stirpibus accensetur à Theophrasto. Theodorus buxum afininum Latinè reddidit. Plinius Græcam nomenclaturam retinuit. *Onopyxus* (inquit) *folio & caule spinosus est.* Apparet autem inde nomen habere, quod sit carduus afinis in cibo gratissimus & summoperè expetitus: quanquam non desint, qui non per *υ*, sed per *η*, *ονοπηξον* legendum esse existimant, quod ad eum deuorandum asinus perpetuò defigatur & hæreat: qua ratione & displicam *ονοκαρδιον*, nuncupant, quod ad eum asinus magna alacritate feratur cum senserit, quasi afini corculum. Cum verò asinos ubique obseruauerimus ad quosdam carduos crebrius accurrere, ijsque libentius & maiori cum voluptate vesci, & ab ijsdem magis allici, meritò *ονοπυξος* nominauerimus. Idem Plinius Onopordon memorat his verbis: *Onopordon si comederint afini, crepitus reddere dicuntur.* Quamobrem Dalechampius onopordon id genus cardui esse iudicauit, quod herbarijs communiter corona fratrum appellatur, & carduus tomentosus, cum Parisienses seruata nominis Græci significatione Pet d'asne quasi afini crepitum vulgò vocant, aiuntque & affirmant asinos eo gustato subsultare, crebroque pedere. Anonin quidam eodem attestante ononida malunt vocare. Grammatici *ονανιν* exponunt *τω τας ονας ορελίσσαν*, quod asinos iuuat, videlicet sese terentes ad illa n scabentesque, vel quod in ea se volutantes spinis eius dorsum libenter affricent & scabant. Apud Nicandrum legitur etiam *ονωσις* in Theriacis, *Υσσωτες τε καὶ η πολυγωνος ονωσις*: sed metuo ne perperam pro *ονωσις*, præsertim cum addat *πολυγωνος*: id enim pro *πολυγωνος* accipere videtur. Onosma teste Dioscoride etiam *ονωσις* vocatur, quare apud Paulum Aeginetam, vbi scribetur *ονομα* & *ονομις* legendum *ονοσμα* & *ονωσις*. Onophyllon eadem est anchusæ species, quæ Arabicæ linguæ authoribus etiam afini lactuca vocatur: sed & ipsam anchusam quoque Græci onocleam vocant: & alterum eius genus apud Dioscoridem *onochiles* appellatur, pro quo aliqui onochilon, alij onochelim dicunt. Apud Theophrastum perperam scribitur *ονοκίχλη*, vbi Gaza vertit Turdaria absque vilo sensu. Est autem onocichla Plinio, cui flos diuturnior per partes floret. Auriculam afini Galli quidam vocant symphytum alterum: Sabaudi lotum pratensem, panem afini: Inter stirpium nomenclaturas Dioscoridi attributas, onomordon est helxine: afini sanguis Aegyptijs, Filix: asinus ichrei Magis sampschum. Onobletum herba linguæ similis Hippocrati contra faminarum profluvia in vellere apponitur. Gorræus speciem bliti linguæ similem exponit. Plinius equidem testatur Hippocratem *putare bliti cibo ventrem fisti*, ipse verò ventrem adeo turbare tradit, ut choleram faciat aliquibus. Alterum origani genus Græcis ab asino onitis cognominatur, ideoque Nicandro *ονοπιτταλειον* vocatur, quasi folium afini, quod videlicet folium eius asino in cibo sit gratissimum. Onobrychis ab afini ruditu nomen accepit; cæterum quod ea deuorata rudere cogatur asinus, à nemine quod sciam, proditum est. Onothera verò, siue onagra, non ab asino, sed à vino, cuius odorem radix exiccata refert, dicta est, quamobrem potius scribendum est *ονοθηρας*, & *οναγρον*.
- Onoscheli daemones.** *Ονοσκελοι* daemones sunt, ut annotauit Cælius, inaquosa & arida corporibus arescentibus frequentantes, afininis cruribus. Hi sese mares plurimum (inquit) exhibent, interdum quoque leonem & canem induere videntur. Præter verò omnem veritatem onochelon Christianorum deum intelligi supra dictum est, & infra etiam dicitur. *Ονοκωλη* verò similiter ab afinino pede dicebatur
- Empusa.** Empusa (Larvæ aut terriculamenti genus vno pede incedens, Hecatæ dicatum) de qua Aristophanes in Ranis: *καὶ σκέλος χαλκῆν ἔχει ἢ τὸν Πωσειδῶν, καὶ βολίτινον θάτερον.* vbi Scholiastes exponens quid sit *βολίτινον σέλος*, ait *ἔτι οἱ δ' ὄνε σέλος λέγουσι, διὸ παρὰ τισὶ καλεῖσθαι ὀνοκάλων.* Quapropter vbi apud Etymologum legimus Empusam esse dictam *παρὰ τὸ ἐμποδίζειν*, ἢ *αἰώτε τὸν ἕτερον ποδα χαλκῆν ἔχειν*, ἢ *ὅτι ἀπὸ σκοτεινῶν τόπων ἐφαίνετο τοῖς μυκμένοις.* *καλεῖτο δὲ αὐτὴ καὶ ὀνοπολη*, pro *ἐμποδίζειν* ex Suida legendum *ἐνίποδίζειν*, & pro *ὀνοκωλη* *ὀνοκωλη*, ut restituit Henricus Stephanus in lexico suo veteri, cui multa ait cum Etymologico esse communia; vbi sic legitur, *Ἐμπυσα, φάντασμα δαιμονώδες ὑπο τῆς ἑκατὸς πεμπόμενον, ὃ δακῆι πόλλας μορφὰς ἀλλοίσσει.* Et paulò post explicatum nominis etymum: *οἱ δὲ φασὶν ὄνε σέλος ἔχειν αὐτῷ. ὃθεν ἐκεῖνοι ὀνοσκελίδα, ὀνοκάλω, ὀνοκωλον, καὶ ὀνοκωλεαν καλεῖσι.* Est itaque Empusa spectrum quoddam quod ab Hecate dicebatur immitti videndum miseris & calamitosus. Aristophanes aiebat in varias eam mutari formas, ut bouis, muli, canis & rursus forma mulieris. Quidam existimant meridianis horis apparere Empusam solitam ijs qui parentant manibus. Fit autem

in sacris etiam psalmis mentio meridiani dæmonij. Sunt qui hanc ipsam Hecaten affirmant esse, narrantque vno conspici pede, ideoque Empusam (Ἐμψασαν) dici, οἷον ἐν τριπόδῃ. Sunt & ὄνομα τῶν δαίμωνων genus tenebrosum καὶ κίβηλον apud Aquilam. Meminit eorundem D. Hieronymus. Onocentaura verò Aeliano genus animalis siue veri siue fictitij: de quo sic scribit: Onocentauram quisquis vidit, non incredibile ducet, quod fama pernagatum est, Centauros fuisse, neq; fictores, neq; pictores in eorum descriptione mēdaces fuisse, sed eos quoque à tempore productos, & gemina diuersæ naturæ corpora in vnum coaluisse non negabit. Verum siue reuera fuerint, siue omni cetera fluxabilior & ad fingendum habilior fama illos finxerit (tanquam dimidiato hominis & altero equi corporibus permixtis & vna conciliatis anima) prætereo. De Onocentaura quidem mihi nūc est animus explicare, quæ auditione & fama accepi. Eam ipsam scilicet homini ore similem esse, & pilis prolixis faciem eius ambiri: simul & collum & pectus humanam speciem similitudinemque gerere: mammæ quoque turgidas in pectore: humeros, brachia, cubitos manusque humanam naturam habere: dorsum, latera, ventrem, posteriores pedes, asino perfimiles esse: & quemadmodum asinum, sic cinereo colore esse: imum ventrem (ad latera) leuiter exalbescere: duplicem vsum ei manus præstare: nam celeritate vbi sit opus, eæ præcurunt ante posteriores pedes: ex quo fit, vt ceterorum quadrupedum cursu non superetur: ac rursus vbi habet necesse vel cibum capere, vel quicquam tollere, ponere, apprehendere aut constringere, qui antea pedes essent, manus efficiuntur, tumque non graditur, sed in sessione quiescit. Animal est graui animi acerbitate. Nam si capiatur non ferens seruitutem, libertatis desiderio ab omni cibo abhorret, & fame sibi mortem consciscit. Hæc de Onocentaura Pythagoram narrare testatur Crates ex Mysio Pergamo. Hactenus Aelianus. De Onocrotalo aue, cui nomen est ab asinino clamore, consulens lector tomum nostræ ornithologiae tertium. Supra inter æquiuioca, tractorij generis machinam, Latinis fuculam, Græcis ὄνεος id est asinum vocari ostendi: Eadem & ὄνεος dicitur, vt Budæus in Pandectis docet. Scholiastæ verò Thucididis ὄνεος est μηχανὴ ἐπὶ ἀκρωτῶν ἀκατῶν ἀνηγυμένη, ἀπὸ ἧς περιβάλλοντες βρόχοι, τὰς σαυρὰς ῥαδίως ἐκ τῆς βυθῆ ἀνέσπινον. Ἐστὶ δὲ ἡ μηχανὴ ἐπὶ τοσούτοις βιαιοτάτη, ὥστε τε καὶ σαυρῶν βαρεῖαν ὑπὸ δίο ἀνδρῶν ἀποποιῶν ἐλκεῖται. Sed & ipsi helciarij qui fuculam versant, ὄνεοι appellantur, vt ex eodem Scholiaste discimus: ὄνεος (inquit) μηχανὴ ἐστὶ περιαγορῆς, ἣ οἱ χρωμένοι, ὄνεοι λέγουσι. Hinc & ὄνεω id est fuculam verso. Apud nos tessarius quidam ludus vulgò ab asino scarica l'asino nuncupantur, quasi asinus sarcina liberatus, propterea quòd is qui vincit, latrunculos simul in eodem loco collectos, pro tesserarū iactu prius per diuersas abaci lusorij areas disponit, & deinceps eximit. Ὀνοβατεῖν authore Polluce propriè dicitur de asinis, cum equas incēdūt. Sic enim scribit: ὄνον δὲ ἰδίον τὸ ὄνοβατεῖν ὁπόταν ἰσπῆσαι βαίησιν. Xenophonti verò est, tacere vt asinus equam ineat; αἱ γὰρ ἀγελᾶσαι τῶν ἵππων ἐκ ὑπομένωνσι τὰς ὄνες ἐπὶ τῇ ὀρείᾳ ἕσος ἀν κομοῖσι. Ὅδ' ἐνεκα καὶ ἀποκείρῃσι πρὸς τὴν ὀρείαν τὰς ἵππους ἀπ' αὐτῶν οἱ ὄνοβατεῖντε. Quæ modò mulier ὄνοβάτις apud Cumæos, & ὄνοβησις dicta sit, dicetur suo post loco. Ὀνεῖος, stabulum asinorum exponit Varinus. Ὀνηλάτης, ὄνηγῆσιος, ὄναγρος (nam ὄναγρος est asinus feras,) ὄνοφορβος ὄνοκίνδυνος, vt Varinus habet, vel Doricè ὄνοκίνδιος, vt Suidas & Pollux, est qui asinos ducit, vel pascit, pro quo & κίλλα κτήρ similiter Doricè apud Varinum legitur rectè, nam κίλλον & κίλλαν supra asinum esse diximus: minus bene apud Pollucem κιννακτῆς. Sic enim venatorem potius vocamus. Latini asinarium dicunt: & sic inscribitur Plauti comædia, vt ipse ait in prooemio.

Hecate.
Onocentauri.
Onocentaura.
Li. 17. c. 9

Onocrotalus.
Ononius
machina.

Li. 5. c. 15.
Lib. de re equest.

Oncion.
Asinarius.

Asiniga.
Li. 13. cap. 22.

Nunc quid me dixi velle vobis dicere,
Dicam, huic nomen Græcè est onagos fabule.

Sic enim legendum, non autem onagos, quo modò in omnibus libris & scriptum est & impresum; quod vidit Turnebus & astruit Dionysius Lambinus. Dicitur & qui asinos agit, asinecta, asinida & asiniga: quamobrem idem Turnebus, in hoc Virg. in Copa:

Huc alibida veni, fessus iam sudat ajellus,

vbi quidam legebant, Huc ad liba veni, legendum iudicat vel asinida, vel multò potius asiniga, ab asino agendo, sicuti & in prologo qui Plauti Bacchidibus prætextitur, non illo quidem à Plauto scripto, (apagesis illum à tam elegante Latinoque comico,) sed à veteri tamen aliquo scriptore profecto, in quo Silenus, de quo loquitur Virgilius, pando asino vehi solens, ita de se loquitur:

Asibidam Ionij me vocitant greges
Quod vecturio senex vebat asinario.

Sed nec asinecta legenti de futurum putat suffragatorem, quod tamen non ita vltima compendinatione decernit.

HIEROGLYPHICA.

IN Hori (inquit Calius) lectum monumentis est, Aegyptios hominem indicantes, qui peregrè nunquam sit profectus, onoccephalum expingere, quia nec historias audiat, nec quæ *ἐπιξέωνς* fiant, persentiscat. Cum primis autem rerum omnium ignarum per istiusmodi asellicipitem hominem à sacerdotibus Aegyptijs eo modo indicari idem Horus alijsq; prodidere, eamq; imperitiam in eo præcipuè notari volebant, quæ plurimum ex solitaria accidit educatione, quippe cum quis, vt ait Pierius, tanquam Aglaus alter, intra priuatos parietes semper altus & educatus, pedem è domo, vel è patria nunquam tulisset foras, oportere scilicet hunc parum experientem esse & officiorum hospitalium inscium. Israël itaq; diu apud Aegyptios educatus & hieroglyphicè optimè peritus, cum Isacharem filium suum asinum appellasset, intra terminos eum moriturum dixit. Non enim longius peregrinari solent asini, vt equi & muli, sed intra prouinciam, in qua nati sunt, plurimum contineri. Peregrinatione autem homines sapientes effici, Vlyffis discimus exemplo, de quo Homerus ait:

Πολλῶν ἀνδρῶν ἰδὲν ἄστυ καὶ πόον ἔγνα:

Quique vt ait Horatius:

Quid virtus & quid sapientia posset,

Ex longa & decennali peregrinatione dedit, Tot autem ac tanta sunt quæ de asinorum stoliditate referuntur, vt subinde sit ad eam redeundum; quam si apertius (inquit idem Pierius,) describere Aegyptij voluissent, animal omnium maximè docile deligebant, Simiarum quippe gregem, inter quas asinum vel saltare vel tibijs canere; vel etiam disceptare fingeant, rem quidem tam dictu quàm spectatu ridiculam, si quæ in secessu pondus habeat. Aliter frenatum asinum in huiusmodi significatum proponebant, quippe quod animal sit minus idoneum ad discendum. Vnde etiam Mathematici eum qui ortu suo sextum decimum Leonis gradum sortitus sit, indocilem futurum præfagientes; frenatum asinum, tunc oriri fingunt, irritam eo modo institutionem futuram indicantes. Nec absurdum quoq; est significatum illud, quod ex vulgi prouerbio desumptum est, cum præclarè venusteq; aliquid inchoatum citò deseritur, currentem asinum pingere. In ore enim omnium est, alini succussationem parum admodum procedere. Iam verò longè diuersum est, quòd apud Hebræos præcipuè Cabalisticos, asinus est sapientiæ symbolum, cuius quippe ideam constituunt Saphiroth, eam afferentes rationem, quòd eum qui sapientiæ sit operam daturus, victu admodum tenui, & eo plurimum plebeio contentum esse oporteat, cuiusmodi perfimonia præditum esse asinum ignorat nemo: adhuc penuriam, laborem, plagas & famem patientissimè tolerare, neque ad vllam excandescere contumeliam, vndecumque illata fuerit: animo esse paruum, inopem atque simplicem, vt qui nullum inter carduos & lactucam discrimen habeat: corde sit minimè vafro, minimè cupiditatibus contaminato, bile ita careat, vt cum omni animantium genere pacem sibi perpetuam constituerit, nec vllum sit onus quod detrectet, quod non obsequiosè suscipiat, & si sit opus, pro boue terram proscindat, plaustrum trahat, præcipuè verò machinæ maximè omnium necessariæ pistrino aeternum seruiat, ligna, poma, onera, frugum genus omne comportet, sit denique totius humanæ commoditatis assiduus & infatigabilis minister, vt etiam quod aiunt, mysteria portare compellatur. Merito igitur Ammonius Alexandrinus magno Origine & Porphyrio discipulis clarus, asinum his condiscipulum fertur adhibuisse. Neque verècundatus Cleanthes appellatione huiusmodi, confidentissimè respondit, asinus quidem sum, sed qui portare possum sarcinam Zenonis. Valebit igitur Aristoteles, qui opere de Moribus non quicumque fortem esse existimat, qui quacumque toleret vel ignominiam vel calamitatem vel incommodum, virtutemq; vllam negat in patientia sitam esse, homo mollis & delicatus, qui tamen liquidò perspiciebat, si fortitudo partem haberet in patientia, futurum dubio procul vt asinus animalium fortissimus haberetur. Sed reuertor ad hieroglyphica. Receptum & illud est, seruillem laborem per asinum clitalla instratum significare, cuius rei causa magis vulgò nota est, quàm verbis explicari necesse est, quippe quòd animal in defessi sit laboris, vniue & perpetuæ onerum vexationi vexationibusque alijs damnatum esse videatur. Sic legitur in Ecclesiastico: *Cibus, virga & onus asino, vt panis & disciplina & opus seruo*. Erat & illud ad bonos mores excogitatum hieroglyphicum, quòd veluti maiores nostri seruos ebrios, lingua pedibusque titubantes in liberorum conspectum, ad vitij ludibrium, producebant, quòd ipsi diligentius cauerent, ne in huiusmodi turpitudinem inciderent: ita sacerdotes Aegyptij asinum inter flores & vnguenta statuebant, quorum nihil ad sensum eius pertineret, ex hoc scilicet perniciem, quæ potentioribus,

tioribus, præcipuè assentatorum machinis insidiatur, indicantes, cum inde risui & ludibrijs omnium exponantur, qui enormes adulatorum assentationes aucupantur. Plerique enim magni alioqui viri à Musis & Gratijs alienissimi omnique turpitudinis genere spurcissimi, coram tamen & dignitatis & eruditionis & temperantiæ non solum commendari patiuntur, verum etiam nisi facias, indignantur: Ut verò reliqua prosequamur: Est & irrisio signum asinus, propterea quod rictu labijsque latè diductis, dentibusque deformiter denudatis irridere videatur. *Irrisionis signum.* Mulierem prægnantiam occultantem notare cum volunt, parientem asinam pingunt. *Mulier prægnantiam occultans.* Hæc enim impensè cauet, ne vel in conspectu hominum, quin ne in luce pariat. Sunt item qui mulierem conceptum euitantem aut virum admittere nolentem per asinam & fustem inhærentem tergo, designent, propterea quod semen à cõitu nisi vapulet, rejiciat. *Mulier conceptum euitans.* Minimè etiam prætereundum est illud quod insignium pictorum & sculptorum etiam opere nobilitatum est, ut cum virum in re cumulanda sollicitum, neque assiduos quantumlibet labores declinantem, vxorem verò prodigam & ad omnia perdenda dissipandaq; intentam hieroglyphicè significare vellent, hominem sparti funiculum torquentem, illam verò a felli effigie assidentem à tergo & opus quantumcumq; fieret abrodentem effingebant. *Vir frugi, vxor prodiga.* Hinc proverbiū apud Ionas celebratum est, *Ἐπιβουλεύων τὸν οἴνον τὸν ἀσίνον*, torquet piger funiculum, ut scribit Pausanias, cuius hæc sunt verba: *Ex Polygnoti picturis hæc etiam est. Vir quidam (apud inferos) sedet, quem titulus Ocnor esse indicat. Factus est autem ad hunc modum, ut ipse funiculum torqueat, astante asella, quæ quod tortum fuerit, assidue abrodit. Hunc Ocnor aiunt hominem fuisse industrium operique intentum, sed vxorem habuisse sumptuosam & prodigam, quæ omnia illius labore corrasa mox absumpserit. Cognitum autem est mihi etiam ab Ionibus dici solere, si quem conspexissent in re quapiam elaborantem, quæ nihil adferret emolumentum: hic homo funiculum Ocnor contorqueat. Picturæ hoc genus Delphis consecratum fuit. Plinius inter Socratis pictoris argumenta, Et piger (inquit) qui vocatur Ocnor, spartum torquens quod asellus arrodit. Errat Varro, qui desidem & ignaum hac pictura significari putauit, cum laboriosus potius & industrius, sed cui vxor prodiga, designetur, quam obrem asina, non asinus in pictura est, quod Pausanias de industria annotauit, authores reliqui neglexerunt. Idem argumentum marmore cælatum, Romæ duobus visitari locis, nēpè in Capitolio & in hortis Vaticanis Hermolaus Barbarus testis est. Hoc interim admirandum, non solum cur Plinius, ut author adagiorum putat, sed Pausanias etiam & alij, ipsum hominem Ocnor id est pigrum appellauerint potius quam asinam, cui conuenit tum res ipsa nempe pigritia, tum nomen, cum onos & ocnos vna tantum litera differant: & Propertius non Ocnor torquere funem, sed illum ipsum torqueri in his versibus confirmet:*

Dignior obliquo funem qui torqueat Ocnor, Aeternusque tuam pascat aselle famem.

Plutarchus in libro de animi tranquillitate: *ἀλλ' ὡς περ ἐν ἄδῃ ζωγραφόμενος σκοινοπλόκος, ὄντα τινὲ παύσειν ἐπιβουλεύων κατὰναλίσκεν το πλερόμενον.* Hoc est, quemadmodum apud inferos depictus is qui funem torquet, permittit asino, ut depascens absumat id quod tortum fuerit: ita plerique rudes obliuiosi & stupidi homines, nulla præteritorum ratione habita, futura semper expectant, & præsentia abolent. Sunt qui in hoc figmento referente Suida proverbiū *ὄντα παύσειν* de rebus nullo fine perficiendis interpretetur, ut *ὄντα* non ipsa asini vellera sint sed funiculi quos abrodere & quasi tondere fingitur. Quinetiam proverbiū *τὰ ἐν ἄδῃ*, id est, *Quæ apud inferos*, Aristophanis interpres ad eandem fabulam refert; quasi non in genere ad omnia pertineat, quæ de inferis poetæ nugantur, ut omnia inania somnijsq; similia aptè sic nominemus. Mihi sanè qui primi hæc confluxerunt, Cratinus & Aristophanes veterum poetarum & Homeri maximè fabulas imitari videntur; qui alias quoque apud inferos pœnas similiter perpetuas & infinitas celebrarunt, ut cribra Danaidum, Sisyphi saxum, & Tithij iecur, & in Caucaſo Promethei: ut hic ipse, perpetuus in torquendis funibus labor, pœna illius fuerit, qui viuus vel in vxorem luxuriosam, vel in meretricem prodigus fuisset. Extat verò etiam Alciati emblemata hoc titulo. *Ocnor effigies: de his qui meretricibus donant, quod in bonos usus verti debeat.*

Impiger haud cessat funem contexere sparto

Humidaque arufici iungere fila manu.

Sed quantum multis vix torquet strenuus horis,

Protinus ignavi ventris asella vorat.

Femina iners animal, facili congesta marito

Lucra rapit, mundum prodigit inque suum.

Sed desino tandem Ocnor funem torquere, si prius monuero, quod Iones in suo adagio *Ἐπιβουλεύων* vocant, id est funiculum, (qua voce usus est etiam Propertius) Plinio spartum vocari, (quem secutus est Alciatus,) Plutarcho *σκοινός* id est iuncum, qui quidem à sparto specie differt, eundem verò funiculorū usum præbet, ut docet manifestè idem Plinius de Sparto agens: *Iunco (inquit) Graecos ad iuncos usus nomine credamus (σκοινός & funem significat & iuncum: quomodo & spartum nunc*

restem, nunc plantam, ex qua restes fiunt,) quo herbam appellant, postea palmarum folijs philaraque manifestum est, & inde translatum à Pœnis Sparti usum perquam simile veri est. Sparteos funes Ibericos Horatius vocavit: *Ibericis peruste funibus laus*. Siquidem Spartum genuinum siue iuncus Ibericus siue Hispanicus, ad nexus tantum utilis est, utpote planè sine folijs. Eiusdem ferè sententiæ erat & aliud Hieroglyphicum, quo pater familias parcus, prodiga autem familia denotabatur. Pater frugi Diodorus enim asinorum imaginem istiusmodi apud Aegyptios ostentari tradit, (inquit idem Picrius) asinum quippe vnum longioris funis nodos complicare, ac alios à tergo clanculū dissol- vere, vno porro eodemque argumento cum superiori, quod nonnulli Ionicum etiam figmentum putant, ceterum pictorum & sculptorum ingenio variatum. Alterum tamen hoc patrem familias frugi, familiam verò prodigam & perditam ostendit: nimirum enim nodum plicare, significat cō- gerere, accumulare, rem facere: dissoluere verò, destruere, disperdere, atq; prodigere.

EMBLEMATA. SYMBOLA.

*Auaritie
typus.*

EMBLEMA Alciati de Ocno funem torquente, & asino eundem derodente, iam recita- uimus: & aliud eiusdem de asino mysteria portante recitabimus in prouerbij: Est & aliud eiusdem emblemata de asino in auaros, quod tale est:

*Septuus populos inter ditissimus omnes,
Arua senex nullus quo magis ampla tenet.
Defraudens genium q̄ suum, mensaq̄ paratas
Nil præter betas duraque rapa vorat.
Cui similem dicam hunc, inopem quem copia reddit?
Anne asino? sic est, instar hic eius habet.
Nanq̄, asinus dorso pretiosa obsonia gestat
Seque rubo aut aura cari ce pauper alit.*

Ex incerto quodam auctore desumptum emblemata videtur, cuius hi versus leguntur in epigram- matis Græcis, titulo εις οειδα λει :

*Πολλὰς μυριάδας χηρίζει Ἀρτεμίδωρος
Καὶ μηδὲν δαπανῶν, ζῆ βίον ἡμιονων,
Πολλάκις αἱ χρύσεια τιμαλφία φύρτον ἔχουσαι
Πολλὸν ὑπερνώτε, χηρτὸν ἔδουσι μόνον. id est,*

Ut vertit Franciscus Sanctius Brocensis:

*Viuens ut multi sumptus aum præcauet omnes
Supputat innumeras Artemidorus opes.
Auri sæpe gerunt ingentia pondera dorso
Multi, sed siccum non nisi gramen edunt.*

Elegantissimum siue symbolum siue emblemata Achillis Bocchij nostri, in quo asinario asino suo farcinis onusto hærente in luto, flexis genibus passimque manibus Herculis opem imploranti, Deus respondet è nubibus. *Αυτὸς τίνω δρῶν, εἴτα τες θεὸς κ' αἰεῖ.* hoc est: *Tute nunc aliquid agens, postea Deos innoca.* Symboli itaque titulus est:

Di superi præsto facientibus omnibus adsunt.

Descriptio autem symboli hæc est:

*Tenaci asellus quispiam infixus luto,
Hæreat, huic succurere
Agaso cum deberet, Herculis fidem
Implorat ociosus, &
Asello inertior suo. Tyrynthius
Respondit, ipse ut interim
Manum laboranti admoneret, atque ita
Deum adfuturum seculo,
Fac ergò quisquis es, aliquid tute interim,
Deinde innocato numina.
At optimates Rhintonis exaudiant
Prouerbium id notissimum
Οἱ μὲν παρεδεν εἶσιν, οἷς εἰδὲ μέλει,
Et turpe vitent ocium.*

*Alphonse
regis huma
nitas.
Cap. 6.*

Cæterum cum hic de asino inhærente luto sit sermo, obiter Alphonse potētissimi Aragonum, Neapolitanorum & Siciliae regis beneficium in agasonem facinus recitabo ex Pontani libro de benefi- centia.

centia. Is itaque Capuam proficiscens, cum videret quendam auxilium implorantem, propterea quod asellus in lutum prolapsus esset farina onustus, ilico equo desiliit asinumque hærentem cœno subleuauit: asinarius verò qui regem prius non nouerat, pertrepidus veniam precabatur. Parui quidem momenti res, sed quæ nonnullos Campaniæ populos, regi reconciliauerit. Aliud eiusdem Bocchij emblema de cuculi & Luscinia contentione, desumptum ex apologis Aesopi, cum titulo:

Index ineptus.
Index ineptus.

Index ineptus peste peior pejsima,

Offensio aspera ex inepto iudice:

Author & Musa colloquuntur.

A. Dic Musa quæso, cur diutius canit

Coram homine, & accuratius Luscinia?

M. Illa & cucullus anni eodem tempore

Olim canendo, ut affolet in maximam

Contentionem fortè quandam venerant,

De iuanitate cantionis, & qui

Lis de sono erat, asellus est aptissimus

Tum creditus iudex: quod auriculis foret

Præter animantes cæcras maioribus.

Asellus autem repudiata protinus

Luscinia, negare enim harmoniam illius

Se intelligere, palmam cucullo adiudicat:

Illa ad hominem appellat, quem ubi videt, statim

Causam suam agit & diligenter cantat, ut

Ei approbet se, ad vindicandam iniuriam

Acceptam ab asino. Hinc discat ergo quilibet

Vitare peius peste ineptos iudices,

Nec belluinis auribus tam credere,

Præpostera ut fiducia, atque offensio

Nascatur iade pœnitenda & aspera.

Huc referri potest distichon non inuenustum de asino, qui Aeneidem dentibus discerpserit:

Carminis Iiæci libros conjumpsit asellus:

Hoc fatum Troia est, aut equus aut asinus.

Qualibet res gratia Dei capax.

Asini maxilla aquas effundens cum verbis: Fons inuocantis, apud Cl. Paradinum significat simplicissimam quamque rem capacem esse gratiæ Dei, modò ea diuino eius verbo qui verus viuusque fons est, impleretur. Allusio est ad maxillam qua Samson inuocato Dei auxilio mille viros occidit. Vel de asini mandibula exiisse aquas, significat Christum dominum nostrum omnia in pietate fuisse facturum, ut ait Franciscus Georgius in suis problematis, nam Samson (inquit) ad cuius preces egressæ sunt aquæ, significat Christum D. nostrum Iesum, mandibula asini fortitudinem cum pietate, aquæ verò proueniunt à fonte & tribunali pietatis, sicut ignis prouenit à fonte & tribunali iustitiæ seueræ. Et asinus significat pietatem, si inuertatur dictio Hebræa Chàmor in Recham ut sciunt periti. Vnde & dominus vsus est asina & pullo, dum iret ad fortiter pugnandum pro nobis in Hierusalem.

To. 1. prob. 423.

MORALIA. MYSTICA.

EX TAT (inquit Philippus Beroaldus noster) Luciani liber Lucij vel asini titulo, & L. Apuleij libri vndecim asini aurei: idem vtrisque argumentum, sed Apuleius omnia copiosius tractat & multa intermiscet. Institutum est naturam mortalium, & mores humanos obiter designare, ut admoneremur ex hominibus asinos fieri, quando voluptatibus belluinis immersi animali stoliditate brutescunt, nec vlla rationis virtutisque scientilla in eis elucescit. Sic enim homo, ut docet Origines in libris periarcho fit equus & mulus: sic transmutatur humanum corpus in corpora pecuina: Rursus ex asino in hominem reformatio significat calcatis voluptatibus exutisq; corporalibus delicijs rationem recipere & hominem interiorè qui verus est homo, ex erga stulto cœnoso ad lucidum habitaculum virtutibus & religione ducibus remigrasse, ita ut dicere possimus, iuuenes illicio voluptatum possessos in asinos transmutari: mox senescentes, oculo mentis vigente, cum virtutes iam maturescunt, exuta bruti effigie humanam resumete. Proclus nobilis Platonius monet multos esse in vita lupos, multos porcos, plurimos alia quadam bruti

specie circumfusos. Quod minimè mirari nos oportet, cum terrenus locus. Circes ipsius sit deteriorum, in quo animæ aut vnguentis delibutæ, aut pharmacis epotis inebriatæ transfigurentur in brutas animantes. Pharmaca autem sunt obliuio, error, inscitia. Quibus anima consopita breuescit, donec gustatis rosis, hoc est, scientia (quæ mentis illustratio est, cuiusque odor suauissimus) aut idè hausta in humanam formam, hoc est, rationalem intelligentiam reuertatur. Hec ille. Alij hunc aureum Apulei asinum facetissimam pulcherrimamque figuram esse aiunt irrisoria gentilitiæ religionis, quæque etiam ostendat nihil esse etsi nobis appareat extra omnem culpam in quo nulla non reprehendenda delirescant. Immoderatam autem petulantium luxuriam per asinum indicari discimus in primis ab Ezechiele dicente, *quorum carnes sunt sicut asinorum.* D. Gregorius cum dixisset Onocentaurorum nomine lubricos figurari & elatos, asini nomine ait designari luxuriam autoritate prophetæ quam recitauit: tauri verò vocabulo ceruicem superbiæ demonstrari, quoniam voce dominica de Iubæis superbientibus per Psalmistam dicitur, *Tauri pingues obsederunt me.* Onocentaurus ergo esse qui subiecti luxuriæ vitij, inde ceruicem erigunt, vnde humiliari debuerant. Qui carnis suæ voluptatibus seruientes, expulsa longè verecundia, non solum se amittere rectitudinem non dolent, sed adhuc etiam de opere confusionis gaudent. Aliàs quia asinus amorem carnalem indicat, à Propheta scriptum ait: *Non arabis in boue & asino.* Et mox in expositione horum verborum; *Asinus Amelech interficiendus est*, docet honestatem thalami debere mundam esse ab omni obscenitate turpitudinis: Quid ergo (inquit) asinus, nisi aperta nequitia fornicationis accipitur? Quosdam enim diabolus in apertum fornicationis inuehit, quibusdã per fraudes illudit. Asinus etiam aliena opera portare consuevit. Doctor verò gentium dum virum sui corporis potestatem non habere, sed mulierem docuit: item nec mulierem sui corporis habere potestatem, sed virum: quid aliud quàm aliena opera eos portare iussit? Asini ergo nomine, robur coniugalis copulæ designatur; quia electi coniuges inuicem onera sua fortiter portant, ne per carnis infirmitatem in fornicationis barathrum corruant. Asinus ergo interficiendus est, sed Amelechita; quia copula coniugis in honestate thalami roboranda est, sed à turpitudine interficienda. Debent quidem coniugas debitum sibi inuicem reddere, sed turpiter conuenire non debent. Asinus ergo Amelech interficitur, cum in nobis coniugibus charitas tenetur honestæ copulæ, sed omnis obscenitas vitatur in turpi coniunctione. Omnia igitur Amelech demoliri iubentur quia qui castè proponunt viuere, de blandimento carnis in se aliquid retinere non debent. Et rursus exponens illud; *Perierant autem asina Cis patris Saul, & dixit Cis ad Saul, filium suum: Tolle tecum vnum de pueris & surgens vade & quære asinas &c.* Cis qui durus (inquit) dicitur, non solum electos eius, sed ipsum etiam redemptorem significat. Nemo enim sibi durior extitit. Huius namque duritiæ asperitatem insinuans, ait: *Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit.* Mori enim mortalibus non est pati passibiles damnatæ naturæ. Ille ergo sibi durus vehementer extitit, qui in se vnde patiretur non habuit, sed vt nos patiando liberaret, in quo sibi durus esset, & pati posset, dignanter assumpsit. Asinæ Cis sunt animæ peccatrices. Quia etiam in fide redemptoris regeneratæ sunt, duræ esse dicuntur: perditæ autem asinæ quia per immunditiam ab eius sunt seruitio separatæ. Hinc est enim quod ac passionem tendens, absolutæ asinæ & pullo insedit: vt patenter ostenderet, quia ad hoc pati venerat, vt peccatoribus subueniret. Pereuntes namque asinas se quærere fatebatur, cum dicebat: *Venit filius hominis quærere & saluum facere quod perierat.* Has asinas & per semetipsum quæsiuit & adhuc prædicatores ad quærendum mittit. Dicit ergo Cis filio suo, vt asinas quærat, quando electorum cordibus spiritali inspiratione redemptor imperat, vt in prædicationis ministerium pergant. In prædicationis autem officio pergentes qui solum spiritalem sensum secum debent ducere, vnum de pueris tollere iubetur. Vnum namque puerum tollit, qui dum ad præbendam alijs formam viuendit pergat, in omne quod agit, spiritalis est, &c. Quærens ergo asinas vnum de pueris tollit, quando is qui nouiter animarum lucra quærere incipit, quæ agere putat omnia spiritaliter agere disponit. Inuenire autem asinas, est peccatores in luce sanctitatis conuersos aspicere. Nam velut perditæ asinæ non inueniuntur, quando in tenebris reproba corda se obruunt. Et quia per quinque sensus corporis ad easdem peccatorum tenebras decidunt, quinque regionibus non inueniendæ perquiruntur. Vnusquisque etenim vbi per peccatum proijcitur, ibi occultatur, & quasi perditus vbi sit nescitur, quando iustitiæ lucem, in qua eum Deus posuit, derelinquit, &c. Perditur ergo homo cum peccat; inuenitur autem, cum peccatum aduersum se iam poenitendo pronunciat. Saul autem qui asinas quærens non inuenit, eruditi quidem prædicatoris personam designat, sed nouiter incipientis; quem profectò omnipotens Deus prædicationis fructum afferre non patitur, ne vilem conuersionem æstimet, dum leuiter conuertere eos ad dominum potest. D. Basilius declarans illud Esaïæ: *Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui: Israel autem me non cognouit, & populus meus me non intellexit.* Boui (ait) & asino comparatur dei contemptor.

Necne enim cum in honore esset, intellexit, quare comparatur iumentis insipientibus & similis factus est eis. Equidem tales sunt, qui non recta ratione sed pro affectionum impetu suam institunt vitam, à vacuitate rationis transuersim abrepti ad pecuniam & brutalem vitam. Ad exprimendam verò similitudinem, ea assumpfit animalia quæ nobiscum educantur & vernacula consuetudine notiora sunt, ut vel suppudescamus istis deprehendi insipientiores, & ad ea collati minus obtinere benevolentia, quam refundamus in possessorem nostrum. Bos siquidem nobis mancipatus est ad agricolationem ut cooperetur, qui & sui pastoris vocem intelligit, eumque agnoscit, qui pro consuetudine sibi porrigit pabulum. Asinus vel non iustus recta contendit ad consuetam stabuli sui loca. Quod si his utique rationis expertibus tanta in est familiaritas erga suum prouisorem, quantam dilectionis mensuram erga Deum, par est reposci à rationali creatura? Obserua autem, quia testimonio istius scripturæ probatur bos præ asino pleniorē obtinere intelligentiam. Bos enim suum nouit possessorem: asinus autem præsepe, idque solum docente scripturæ, quo animal sit suffarcinando ventri dentitium, eoque locum agnoscit & solum suæ voluptati destinatum. Bos verò nonnullam habet & eam vtilem intelligentiam propria honestatis ac boni. Hinc factum, ut cum animalia sint nullam habentia inter se familiarem consuetudinem, veritum sit in Deuteronomio arare in boue & asino, in vnum, hoc est, eum qui sit exproimpto animo & laborum toleranti connectere, ei qui sit voluptatum amantior & captiuus tenetur affectibus. Non enim de bobus cura est Deo, sed id nostri causa scriptum est prorsus. Contra autem aliquo loco copulantur: Beatus enim qui seminat super omnem aquam, ubi bos & asinus calcant, hoc est qui sermone ad docendum appposito, exuscitat vim animæ generosam ac laborum patientem, nec eius obsequitur voluptatibus. Quemadmodum enim asinus animal gestandis oneribus natum: sic & concupiscibilis portio animæ onere peccatorum pregrauata pessum it ac præcipitatur. Equidem bos suum nouit possessorem: Israel autem me non nouit suum creatorem. Et asinus præsepe agnouit sui domini: Israel autem me non intellexit. Et præsepia quidem multa sunt, ac certè asinus nusquam aberrat à præsepi se possidentis. Et paulò post. Peculiari quidem similitudine bouis expressus est Israel: asini autem simulacro simplex ac rudis popellus. Quantò enim differt bos ab asino, tantidem est discriminis, si Israël cum vulgo componatur, qui populus appellatur absolutè. Cur verò asinæ nomen carni nostræ conueniat, rationem quodammodo reddit Origenes his verbis: Quid est ascendisse super iumentum? Corpus hoc meum iumentum est: ad adiumentum enim & ad ministerium datum est: ego autem sum, id est interior homo qui ascendit super iumentum hoc, cui dicitur, ut benedicam dominum. Si ergò verè ascendisti supra corpus & superiores effectus corporalibus desiderijs, & metus corporis tui freno mentis & interioris hominis moderamine gubernantur, de te dicitur, quia ascendisti super iumentum hoc, cui dicitur, ut benedicas dominum. Quid autem est quod sequitur? *super vehicula sedentes & super asinas refulgentes.* Quid sibi videntur asinæ refulgentes? Dicit enim scriptura, quia oporteat benedicere dominum eos qui sedent super vehicula & super asinas refulgentes. Mihi velut in locis ita difficilibus tale aliquid videtur, cum iumentum hoc, hoc est, corpus meum, sub iugo venerit verbi Dei, tunc vehiculum corporis mei resplendere incipiet, & asina hæc id est caro mea tunc refulgere dicetur, cum castitatis ac pudicitia fuerit splendore decorata. Et ita rectè dicitur asina sedens super asinam resplendentem dominum benedicere & in medio lætantium laudare Deum. Ad hanc lasciuam petulantiamque respiciens D. Hieronymus, asellos bipedes vocabat eos, à quibus reprehendebatur, quòd dixisset virgines debere sæpius cum mulieribus esse quàm cum masculis. Quod verò simplices perfectissimis adherentes, eorum intellectu pascantur, docet D. Gregorius in explicatione horum verborum. *Bones arabant, & asina pascebantur iuxta eos & irruerunt Sabæ, tuleruntque omnia & pueros percusserunt gladio, & enasi ego solus, et nunciarem tibi.* Quid in figura (inquit) per boues, quàm benè operantes: quid aliud per asinas, quàm quosdam simpliciter viuentes accipimus? quæ bene iuxta boues pasci dicuntur, quia mentes simplicium etiam cum alta capere non possunt, eò magis vicina sunt, quo & fraterna bona sua per charitatem credunt, cumque inuidere alienis sensibus nesciunt, quasi in pastu se minimè diuidunt. Simul ergo se asinæ cum bouibus reficiunt, quia prudentibus coniuncti tardiores eorum intelligentia pascuntur. Significant item asinæ eidem simplices cogitationes. Cum enim in declaratione horum verborum: *Quingenta quoque iuga bouin & quingenta asina,* dixisset nos quingentas asinas possidere, cum lasciuientes motus restringimus, & quicquid in nobis carnale exurgere appetit, spiritali cordis dominatu refrenamus: addit, vel certè asinas possidere, est cogitationes intra nos simplices regere. Quæ dū in subtiliori intellectu currere non valent, quo quasi pigrius ambulant, & fraterna onera māsuetius portant. Sunt namque nonnulli, qui dum alta non intelligunt, per exteriora conuersationis opera se humiliter premunt. Benè ergo per asinas (pigrum quidem animal, sed tamen portandis oneribus deditum) simplices cogitationes accipimus, quia dum nostram plerumque ignorantiam

*Asina nomen cur
carni nostræ
conueniat.
Homil. 6. in
c. 5. Indic.*

*Aselli bipedes.
Simpliciter
viuentes designati.
L. 2. ca. 18.
in Job. c. 1.
Benè operantes.
Simpliciter
viuentes.
L. 1. in c. 1.
Job. c. 14.
Cogitationes simplices.*

cognosci-

cognoscimus, leuius onera aliena toleramus. Cumque nos quasi singularis sapientiae altitudo non eleuat, ad perferendam alieni cordis inertiam mens se nostra æquanimiter inclinat. Recte autem siue iuga bouum siue quingentæ asinæ referuntur, quia vel in hoc quod prudenter sapimus, vel in hoc quod humiliter ignoramus, dum æternæ pacis requiem quærimus, quasi intra iubilei numerum tenemur. Diuus Hieronymus etiam, asinum pupillorum abigere, vt est apud eundem D. Iobum, significare ait simplices in hæresim trahere qui sunt in ecclesia, velut portantes onera, cum suis laboribus fideles ecclesiæ sustentent. Id faciunt hæretici, cum gentilem venientem ad fidem, auertunt. Et Eucherius ait per asellum quem insedit dominus fidelium simplicitatem exprimi, plebem scilicet quæ dei notitiam non habebat, quam Christus regendo & præsidendo ad Hierusalem, hoc est, ad pacis conspectum adducit. Iure verò in primis asinis similes censentur

Homines inertes. homines inertes, qui vt omnium ignauissimi nihil boni agunt, at somno tantum desidia que detinentur oppressi. Piger asinus (inquit D. Ambrosius) & expositus ad prædam, quid aliud docet, quam nos viuaciores esse debere, nec desidia corporis animique pigrescere, confugere ad fidem quæ opera grauiã alleuare consuevit. Sic & Ioannes Arboreus in declaratione huius sententiæ:

Prouer. 26. *Flagellum equo & chamus asino, & virga in dorso imprudentium:* non minus ait indigere imprudentes & peruersos flagellis & stimulis, quam equus indomitus & piger asinus, & licet flagris cæsi non resipiscant, nec emendentur, eorum tamen supplicia alijs terrorem incutere, quibus à lapsu præcauebunt, & à multis vitijs reuocabuntur. Posse item equo & asino significari superbos & luxuriosos, qui cum acriter à domino castigantur, nonnunquam resipiscantiam agunt, & vitam in melius commutant. Vnde illud (inquit) Psalmographi: *In chamo & freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te.* Superbiam autem per asinum indicari, etiam Eucherius scribit, & in hoc sensu interpretatur hunc sacrum locum: *Facta est autem fames magna in Samaria, & tam diu ob-*

4. Reg. 22. *sessã est ciuitas, donec venundaretur caput asini lxxx. argenteis.* Fame nimirum Samariæ illata inopiam indicari verbi Dei, siue egestatem fidei, per quam diabolus ante aduentum Saluatoris Dei populum concluderat: caput asini lxxx. argenteis venundatum significare superbiam, quæ initium est omnis peccati. Per asinum enim quod immundum animal est, omnia vitia diaboli præfigurasse non esse dubium asserit, quorum, vt dictum est, caput est superbia. Hanc reprobos omnes neglecto decalogo legis in cibo maluisse sumere quam panem verbum Dei. Cum itaque immundum animal sit asinus, ipsam etiam indicat immunditiam, vnde est quod in Exodo

Immunditia. *primogenita asini iubetur permutari oue,* hoc est, vt exponit venerabilis Beda immunda vitæ primordia ad innocentiae simplicitatem (quæ per ouem indicatur,) conuertere, vt postquam omnia illa peccator egit, quæ immunda dominus respuit, ea iam agendo proferat, quæ de sacrificio mundo imponat. Idem & apud Isidorum legas. Estque hæc genuina ad literam declaratio, vt & Ambrosius ait: Cæterum si quis (inquit hic) sensum spiritualis legis altius prosequatur, considerabit quod asina laboriosum animal sit, ouis fructuosum. Fructu ergo dicit mutandum laborem, vt finis operis sui sit fructus. Sic & interpretatur Philo Iudæus in libro de sacrificio in hæc verba: *Omne aperiens vuluam asini, permutabis oue:* ac si dicat (inquit) omnem laborem permutabis profectu. Laborem enim asinus significat animal patiens: profectum verò ouis, sicut vox Græca *εποβελον* indicat. Submonemur autem his, ne segnes simus in studijs artium cæterorumque que meditatione discimus: sed accuratissime præparata mente subsistamus fortiter aduersus omnem lassitudinem, demutque operam, ne labor coniunctus sit cum negligentia & vt vsque proficiendo ad gloriosam finem perueniamus: Propter profectum enim labor sustinendus est. D. Ambrosius etiam hoc modo exponi posse ait: Omnem laborem tuum, omnem industriam puro & simplici commendabis affectu. Errans verò asinus aut sub onere iacens, vt est Exod. 29. significat laborantes sub cura maiorum, & per obedientiam laborum onera portantium, vt exponit Clemens Alexandrinus. Reuertor modò vnde digressus eram, ad immunditiam. Est autem asinus naturaliter immundus propter carnis malitiam, id quod docet inter alios D. Chrysostomus, explicans hoc Genesios, *Ex puris autem septena, ex impuris verò bina, &c.* Asinum (inquit) immundum censemus, quamuis leguminibus tantum pascatur; alia autem quadrupedia cibo conuenientia putamus, etiam si immundo alimento pascantur; ita scientia à Deo nobis suppeditata, horum est doctrix D. Gregorius per hanc asini immunditiam fidei interpretatur penuriam, namque citatis

Lib. 17. in ca. 26. Iob. his sacris verbis: *si quis aperuerit cisternam & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos vel asinus in eam, dominus cisterna reddet pretium iumentorum:* nihil aliud ait esse, aperire cisternam, nisi intellectu valido, scripturæ Sacræ arcana penetrare: per bouem verò & asinum, mundum scilicet & immundum animal, nisi fidelem quemque & infidelem accipi. Qui ergò cisternam fodit, cooperire debere, ne illuc bos vel asinus ruat, id est, (inquit) qui in sacro eloquio iam alta intelligit, sublimes tenens coram non capientibus per silentium tegere, ne per scandalum mentis, aut fidelem paruulum aut infidelem qui credere potuisset, interimat. Iam verò asinus cadens in

cisternam

A cisternam non solum ut dictum est, exprimit infidelem qui forsitan accessisset ad fidem, nisi im-
 peritia concionatoris obfuisse, simplicem præterea, perductum in errorem. Cur modò hoc po-
 tius quàm alio iumento vehi voluerit Saluator noster, duplicem teste D. Chryostomo prophe-
 tiam, alteram opere, alteram verbis adimplebat: opere quidem quòd super asinam sederit; ver-
 bis verò quia scriptum est à Zacharia quòd in asina sicut rex sedebit. Cum igitur id veluti scriptum
 est, alterius ipse prophetiæ dabat initium, quæ futura erant ipsis factis significando. Immunda-
 rum enim vocationem gentium & quod in ipsis requiesceret, & venient & adorabunt eum, res ista
 significabat: ita prophetia prophetiæ successit. Mihi verò (ait) non idcirco solum in asina sedisse
 videtur, verum etiam, ut viuendi philosophia nos erudiret, ita simul & prophetias adimplebat; &
 dogmata veritatis plantabat, & viuendi præcepta exemplis præbebat & affirmabat. Regulas
 enim nobis præbet, ne maiora quàm necessarius usus exigat, requiramus. Itaque quando etiam
 nascebatur, non magnificas ades, non locupletem matrem sed pauperrimam & fabio desponsa-
 tam elegit, & in tugurio nascitur, & in præsepio ponitur, &c. Quibus etiam nunc, quoniam iu-
 mentis opus esse imbecillioribus non ignorabat, modum exemplo dedit, ne aut equis aut mulis
 iunctis sublimes feramur, sed asino quando res cogit, insidere; neque vltius progredi, sed vbi-
 que necessitate usum terminare. Sed videamus iam tam verborum quàm rerum prophetiam: que
 igitur est illa? Ecce rex tuus venit tibi mansuetus, ascendens super iugalem, & pullum nouum:
 non currus ut cæteri reges agens, non vectigalia exigens, non elatus tumore, nec satellitibus con-
 stipatus: sed magnam vndique monstrans humilitatem. Interrogetur ergò Iudaus, quis nam re-
 gum asina vectus Hierosolymam intrauit? neminem profectò præter Christum dicere possunt.
 Hac faciebat, ut quemadmodum diximus, figuris ventura significaret. Hic enim ecclesia & nouus
 populus olim immundus per pullum significatur, qui postquam in eo Iesus quieuit, ab omni sor-
 de liberatus, mundus effectus est. Perpende autem examussim imaginem esse conseruatam. Di-
 scipuli quippe iuncta soluunt, quoniam & nos & illi per Apostolos vocati & adducti ad Christum
 sumus, & nostra fides in zelum illos deduxit. idcirco asina pullum suum sequi perspicitur, quo-
 niam postquam in gentibus Christus sedebit, tunc & Israëlita Zelantes venient: quod Paulus si-
 gnificans dicebat: *Quia cecitas ex parte Israël accidit, quousque plenitudo gentium intraret & sic
 vniuersus Israël saluabitur.* Quod enim figura hæc factum prophetiæ figurabat, à dictis manife-
 stum est. Nisi enim ita esset, non tanta cura certè propheta pulli etiam ætatem prædixisset. Illud
 etiam discimus, quemadmodum nemo tunc a postolos, ne abducerent iumenta, detinuit sic nul-
 lus vetare potuit, ne gentes ab idolatria remouerentur. Non autem in pullo nudo, sed super
 Apostolorum iniectas vestes infedit. Posteaquam enim pullum adepti essent, vniuersa iam à se
 præbent, sicut & Paulus dicebat: Ego autem libentissimè impendam, & expendar ipse pro anima-
 bus vestris. Tu verò subitam pulli dominationem admirare, quomodo dum esset indomitus, & fræ-
 ni omnino expers, non resilit, nec reluctatus est, sed quiete quasi assuetus ferebatur. Gentium
 enim obedientia hinc significatur, & repentina in meliorem vitam mutatio: quæ omnia illis ver-
 bis facta sunt: Soluentes adducite mihi: ita inordinata in ordinem, & immunda ad mundiciem
 redacta sunt. D. Hieronymus verò per asinam & pullum eius intelligi ait vtrumque populum,
 circumcisionis & præputij, quorum prior grauissimum legis portauerat iugum, sicut in actis Apo-
 stolorum scriptum est: *Nec nos & patres nostri potuerunt portare legis graue iugum.* vnde & Pau-
 lus scribit ad Galatas qui circumcidi volebant: *Stare & nolite iterum iugo seruitutis contineri.* Pul-
 lus autem nouus, gentium multitudo frena non habens legis, nec reclusus ab aliquo, sed semper
 in præcipitijs & in voraginibus idolatriæ elisus atque cōfractus, domini sessione didicit ambulare
 & rectam viam ingredi. Et rursus: Alligata (inquit) erat asina multis vinculis peccatorum. Pul-
 lus quoque lasciuus & frenorum impatiens cum matre (secundum euangelium Lucæ) multos ha-
 bebat dominos, non vni errori & dogmati subditos: & tamen multi domini qui sibi potestatem
 illicitam vendicabant, videntes verum dominum & seruos eius venisse, qui ad soluendum missi
 fuerant, non audent resistere. Diuus verò Augustinus pullum asinæ, in quo nemo sederat, in-
 telligi scribit populum gentium qui legem domini non acceperat: asinam verò, quia vtrumque iu-
 mentum adductum est domino, plebem eius quæ veniebat ex populo Israël, non indomitam pla-
 nè, sed quæ præsepe domini agnouit. Aliàs rursus feria videlicet quinta post quartam domini-
 cam in quadragesima agens de asina Balaam, asinam hanc interpretatur ecclesiam, quæ prius por-
 tabat Balaam: nunc autem Christum, ex quo soluta est à discipulis & à quibus innexa erat vin-
 culis relaxata, ut filius Dei sederet super eam, & cum ipsa ingrederetur sanctam ciuitatē Hierusa-
 lem; sicut scriptum est, *Noli timere filia Sion, ecce rex tuus venit tibi mitis & sedet super subiuga-
 lem;* id est, asinam: Asinam, credentes sine dubio ex Iudæis dicit, & pullum nouellum eos pro-
 fectò qui sunt ex gentibus credentes. Et rursus feria sexta post primam dominicam in quadrage-
 sima de immolatione Isaac exponens hæc verba Dei: *Lixit ergo dominus ad Ab. aa n: Tolle puerum*

Christus
 cur asinam
 vehi volue-
 rit.

Hom. 97.
 in Matth.
 c. 20.

Christi hu-
 militas.

I. Corint.
 12.

Gentium
 obedientia.
 In commē.
 Ezech. c. 9.
 Populus cir-
 cumcisionis,
 & præputij

Incommēt.
 in cap. 21.
 Matth.

Populus
 gentium.
 In Ioa. c. 12

Synagoga.
Lib. I. de
Abram.

Cur pullo
jederit
Christus.

Stultorum
vecordia.

tuum quem diligis Isaac, & offeres eum, mihi in holocaustum super unum montium quem monstrauero tibi. At ille surgens stravit asinam & tulit secum duos pueros & Isaac filium &c. Abraham ait typum habuisse dei patris, Isaac verò Saluatoris, duos illos pueros populi Iudæorum, qui pro eo quod in Christo non erant credituri, ideo ad locum ubi immolandus erat, ascendere vel peruenire non poterat. Asinam verò illam significare synagogam. At verò D. Ambrosius ad ea verba: *Sedete hic cum asina, ego autem, &c.* meritò ait populi typum esse in asina, quia & veritas (inquit) in pullo asinæ. In hoc enim animante figurari populum gentilium, antè oneri subiectum, nunc Christo subditum. Isaac ergo Christi passuri typum esse. Venire in asina, vt crediturum nationum populum significaret: ideoque dominum cum ad subeundam pro nobis passionem veniret, pullum asinæ soluisse, quem ipse conscientia mitem ac mansuetum iam Christo sua terga credentem, ascenderat. Et in commentario super Lucam: Expedi (inquit) ei vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. In diuinis quidem scripturis, non verborum feriem, sed rerum pondus examinare debemus. Plus enim proficit ad reprimenda peccata, inauditi generis atque deformis beluina quædam pompa supplicij. Tamen ne cui hinc quoq; scandalum generetur infirmo, non ociosè simul positam putamus molam asinariam, collum hominis, profundum maris. Etenim cum asini typum populus gentilis acceperit, nonne tibi videtur tanquam molam asinariam voluere, quamdiu imperitiæ suæ errore versatur? Naturæ quidem vinculis alligatur, vt verbum emolat, deum quærat, sed opertæ mentis cæcitate suffusus est, vt vultum animi erigere ad deum & oculos cordis aperire non nouerit. Et ideo sine vlla cursus alacritate vestigijs in se sæpe redeuntibus inultus vsui laborat alieno. Tamen qui molam voluit, consumandi aliquando finem operis habet, & exuendæ spem gerit cæcitatibus. Cui verò mola ad collum suspenditur, portat lapidem qui portare iugum domini recusauit. Asinus ergò ad molam, cæcus ad lapidem, gentilis ad saxum, qui adorat, quem non videt, nec agnoscit. Deus enim non in manu factis habitat, nec in saxo agnoscitur sed in spiritu. Vterque populus igitur & gentilis & Iudæus pompa quædam sermonis huius exponitur: sed vehementior in Iudæos poena decernitur. Gentilium enim memoria seculi huius fluctibus obruitur, & cæno mundi huius abolebitur, qui interea quæ non sunt, esse voluerunt, & alienati à scientia dei tãquam in profundum maris merfi sunt, &c. Et rursus de asina & pullo adductis Saluatori: In castello erat, & ligatus erat pullus cum asina, non poterat solui nisi iussu domini. Soluit eum manus Apostolica. Talis actus, talis vita, talis gratia. Esto talis, vt tu possis ligatos soluere. Nunc consideremus qui fuerunt illi, qui errore, detecto de Paradiso eiekti, in castellum sunt relegati. Et vides quemadmodum quos mors expulerat, vita reuocauerit. Et ideo secundum Matthæum & asinam & pullum legimus, vt quia in duobus hominibus vterque fuerat sexus pulsus, in duobus animalibus vterque reuocetur. Ergo illic in asina, matrem quasi Euam figurauit erroris, hic autem in pullo, generalitatem populi gentilis expressit, & ideo pullo sedet asinæ Bene in quo nemo sedet, quia nullus antequam Christus nationum populos vocauit ad ecclesiam. Denique secundum Marcum sic habes. *Quem nemo adhuc seuit hominum.* Alligatus autem perfidiæ vinculis tenebatur iniquo adductus domino, errore famulatus, sed dominatum vindicare sibi non poterat, quem reum sibi fecerat non natura sed culpa &c. Beda item exponens illud, *Non arabis in boue simul & asino,* duos hisce verbis populos indicari asserit. In bouis etenim nomine populum sub iugo legis accipi, in asino autem populum gentilem vsque ad euangelium. In boue autem simul & asino arare, qui sic euangelium recipit, vt Iudaicarum superstitionum quæ in umbra & imagine præcesserunt, ceremonias non relinquat. Adhæc in boue bene operantium vitam signari, in asino stultorum vecordiam. Ergo in simul & asino non arandum, esse factum sapienti in prædicatione non sociandum, quoniam nequeat æqualiter enunciare verbum dei. Sic & D. Cyrillus in declaratione huiusce sententiæ Isaia. *Beati ierentes super omnem aquam, ubi bos & asinus calcant:* Aquam ait à scriptura diuino spiritu proditam, diuinum & cælestem sermonem appellari & sanctorum mistarum prædicationem. Asinum & bouem qui in istiusmodi qua calcant, Iudæorum populum esse & gentium. Iustificasse enim Deum circumcissionem ex fide & præputium per fidem. Boui autem assimilari Iudæorum gentium: mundum enim animal est secundum legem, Bos & oblatus est in odorem bonæ fragrantia Deo: asinus autem immundus: Et quidem cum pi imogenia animantium iussisset offerri Deo: *Sacrificabis enim mihi* (inquit) *omne primogenitum aperiens vuluam:* reiecit asinum sic dicens: *Omne aperiens matricem asini mutabis oue.* Verum enimvero etiam si impurus fuerit, propterea quòd errauerit fortè gentium populus, tamen sanctificatum esse per fidem. In Christo enim sanctificatum esse & vetera peccata sacrosancto baptismo abluisse, & promiscuè cum Iudæis iugo Seruatoris nostri subiectum esse. Similiter quoque Iustinus Martyr in libro de veritate Christiana interpretatur hoc: *Ligans ad vitem pullum suum & ad capreolos pullum asinæ suæ.* His enim verbis ait, cum operum quæ in priore Seruatoris aduentu facta sunt tum gentium, quæ in eum credituræ erant,

prædicationem fuisse. Hæ siquidem (inquit) pullus fuere qui neque clitellas gestauerit, neque iugum super cervicibus suis habuerit, donec Christus iste cum venisset, discipulos suos ablegavit, & per ipsos eas in disciplinam suam recepit: atque illæ iugum verbi eius ferentes, tergum ad sustinenda omnia obiecerunt, eorum bonorum quæ ab ipsis expectantur & ab eo sunt promissa, consequendorum gratia. Porro quod asinam subiugalem cum pullo suo spiritus propheticus unâ cum Patriarcha Iacob nominavit, atque ea ipse & discipuli eius sunt vti, vtrumque enim iumentum adducere iussit, prædictio fuit eorum qui etiam ex synagoga, simul cum ijs, qui ex gentibus venire, in eum credituri essent. Diuo autem Chrysofomo asina & pullus eius etiam sunt Iudæi & gentes. Iudæa enim (inquit) est mater gentium. Sic enim dicit ad eam Deus per Esaiam prophetam: *Et constituam principes tuos sicut antea & consiliarios tuos sicut ab initio: Et tunc vocaberis ciuitas iustitia & mater ciuiatum, id est ecclesiarum, fidelis Sion.* Propter quasdam tales similitudines, animalibus his assimilati sunt homines, Deum vel Dei filium non cognoscentes. Est enim animal hoc im-mundum, & præ cæteris penè iumentis magis irrationabile & stultum & infirmum & igno-bile & oneriferum magis: sic fuerunt & homines ante Christi aduentum idolatræ, passionibus diuersis immundi & irrationabiles, verbi ratione carentes, quantum ad Deum stulti, &c. Et mox rursus: Dominus noster ascendens ad mortem Hierosolymam, magnam gratiam pacis & con-cordiam mundo vniuerso quasi in testamento reliquit. In mysterium enim gentium futurarum sedens super asinam & pullum eius intrauit in templum & sic gentes Iudæis coniunxit. D. Augu-stinus per iumentum, cui insedit Saluator noster mansuetudinem indicari ostendit. Iumenta man-suetata (inquit) vult habere dominus. Esto iumentum domini, id est, esto mansuetus. Sedet ille super te, ipse regit te, noli timere ne offendas & eas in præceptis. Infirmitas quidem tua est, sed attende quis tibi præsideat. Pullus asini es, sed Christum portans: nam & ille in pullo asini venit ad ciuitatem & fuit illud iumentum mansuetum. Nunquid laudabatur iumentum illud? nun-quid iumento dicebatur, Osanna fili David, benedictus qui venit in nomine Domini. Asellus por-tabat, sed ille qui portabatur, à precedentibus & consequentibus laudabatur. Et dicebat fortè iumentum, in domino laudabitur fortè anima mea, audiant mansueti & lætentur. Nunquam il-lud dixit ille asinus, sed dicat illud populus qui imitatur iumentum illud, si vult portare dominum suum. Irascitur populus quia comparatur asello, in quo sedit dominus. Et dicent mihi aliqui su-perbi & elati, Ecce asinos nos fecit. Sit asinus domini quisquis hoc dicit, ne sit equus & mulus, quibus non est intellectus. Equus enim & mulus erigunt cervicem aliquando, & sua ferocitate, excutiunt à se sessorem suum. Domantur frænis, chamo, verberibus, donec discant subijci & portare dominum suum. Tu autem antequam tondantur ora tua, esto mansuetus & porta domi-num tuum &c. Sic & Origines exponens illud: *Et fecit Iesus eis, sicut præceperat dominus: Equos eorum subneruauit, & currus eorum exussit igni:* equos superbiæ, asinos verò gentium typum esse osten-dit, non omnium sed quæ credunt. In numeris (inquit) legimus scriptum, quia cum ex præ-cepto Dei processissent pugnare aduersum Madianitas deuictis hostibus aliquot millia asinorum de præda hostium referuarunt suis vsibus profuturos, nec omnino refertur ibi, quia interfecerint asinos hostibus superatis Nos ergò scripturam sanctam sibi metipsum conferentes & spiritalibus spi-ritalia comparantes, requiramus quid est quod de asinis quidem non est scriptum quia subnerua-ti sunt, nec Madianitarum spolia vel animalia interempta dicantur, sed profuisse Israeliticis vsibus: de istis autem qui non habebant asinos sed equos præcepit ipse dominus, & dixit, equos eorum subneruabitis, quòd & Iesus, sicut à domino mandatur, expleuit. Putamus hæc accidisse for-tuito, vt equi hostiles interimerentur, & asini seruari, & in præceptis Dei fortuita aliqua ar-bitramur incidere? An dignius videtur, vt putemus magis, in ijs scripturam mysticam aliquid indicare? Denique & filij Israel nunquam equis vti esse referuntur, & lex nihil de equis sed de asinis mandat, vtpote de animalibus quæ ad humanos labores iuandos & ad onera eorum por-tanda videntur existere, equi verò magis ad hominum perditionem: hoc enim est quod per eos in prælijs geritur. Lasciui motus animal & superbiæ cervicis accipitur. Sunt ergò asini frequen-ter à scriptura in typo gentium positi, sicut & Saluator ostenditur super asinum sedens, nunquam autem equo sedens refertur. Sed & cum discipulos mittit ad soluendam asinam & pullum asinæ, dicit eis: Si quis vos interrogauerit, dicite quia dominus eis opus habet. Et sedens super eum in-greditur Hierusalem, & nunquam equo sedens ingressus esse dicitur. Sed & propheta de ipso ita pronunciauerat, quod sedens asino veniret ad Hierusalem dicens, *Ecce rex tuus mansuetus sedens super subiugalem & pullum asina nouellum.* Et exterminabit currus Effrem, & equum ex Hierusa-lem. Vides ergò quomodo secundum prophetæ sententiam, qui super asinum sedet extermina-bit currus Effrem, & equum ex Hierusalem. Et ideo videntur mihi asini quidem (vt diximus) fi-guram seruare eorum, qui ex gentibus credunt, super quibus sedisse dicitur dominus: equi verò qui exterminantur & currus, figuram tenere illorum qui in cælestibus positi, per lasciuiam & su-perbiam

Homil. 37.
in cap. 21.
Matth.
Asina &
pullus quid
significent.

Asinus
quarum gen-
tium typus.

perbiam deciderunt, quando vel ad filias hominum concupiscendas semetipsos incestatores prae-
buerunt, vel secuti sunt illum qui dixit: *Ponam super nubes sedem meam, & ero similis altissimo*. In-
de fortassis est quod Propheta dicit: *Falsus equus ad salutem*. Et iterum dicit de ijs qui in daemoni-
bus confidebant: *Ii in curribus & ij in equis, non autem in nomine Dei magnificabimur*. Neq; enim
currus & equos Deo contulisset quantum ad inuocandum spectat: sed utique hoc ostendit, quia
sicut nos inuocamus Deum verum, ita illi inuocant currus & equos, id est, daemones quos inuo-
cabant gentes illae, quae aduersus Israel bella gerebant. Sed & Aegyptiorum equos commemo-
rat scriptura, & istos ipsos equos quos nunc interim iubet. Vnde hoc intelligatur, quod in typo
quidem asinorum gentes quae ad credulitatem veniunt, merito referuntur: in typo vero equorum
& curruum, daemones qui humanae saluti aduersarij sunt & inimici, merito perimuntur. Haec ille.
Vis videre (inquit D. Chrysofomus) mansuetudinem venientis? Considera speciem aduentus
eius. Non sedet in curru aureo, pretiosa purpura fulgens: nec ascendit super feruidum equum
discordiae amatorem & litis qui gloriae iactantia pectus habet repletum, quo de longe odorat bel-
lum & gaudet ad vocem tubae & cum viderit sanguineam pugnam, dicit in corde suo, bene est
factum: Sed sedet super asinam tranquillitatis & pacis amicam, &c. Quomodo autem de asina
& pullo Matthaeus caeteris congruat, qui solum pullum commemorant, ostendit D. Augustinus
his ferè verbis. Sequitur Matthaeus & dicit, & cum appropinquasset Hierosolymis, & venisset
Betphage ad montem Oliueti, tunc Iesus misit duos discipulos, dicens eis: *Ite in castellum quod
contra vos est & statim inuenietis asinam alligatam & pullum cum ea &c.* vsque ad eum locum, *Be-
nedictus qui venit in nomine domini &c.* Hoc etiam Marcus narrat eodem ordine custodito. Lucas
autem in Hiericho immoratur, quaedam commemorans quae isti praetermiserunt, de Zaccheo
principe publicanorum & quaedam in parabolis dicta. Posthaec & ipse occurrit ei ad huius pulli
commemorationem, in quo sedit Iesus. Nec moueat quod Matthaeus asinam dicit & pullum, cae-
teri autem de asina tacent. Imo & recordanda est illa regula, quam de quinquagenis & cente-
nis discumbentibus, cum quinque panibus turbae pascerentur supra insinuauimus. Qua insinua-
ta, non deberet iam hoc permouere lectorem, nec si Matthaeus ita de pullo tacuisset, quemadmo-
dum illi de asina tacuerunt, ut maxime contrarium putaretur, quod vnus asinam dixit, alij pul-
lum asinae, quando minus moueri oportet, quia vnus ita commemorauit asinam, de qua caeteri
tacuerunt, ut tamen pullum non taceret, de quo illi dixerunt. Vbi ergo vtrumque factum potest
intelligi, nulla repugnantia est, nec si alius aliud, & aliud alius commemoraret; quanto minus,
vbi alius vnum, alius vtrumque. Ioanes cum taceat quemadmodum dominus discipulos suos ad
haec animalia sibi adducenda miserit: interponit tamen breuiter hoc de pullo cum testimonio
etiã Prophetæ quod Matthaeus adhibet. In quo etiam testimonio prophetico aliquantum diuer-
sa Euangelistarum locutio ab ea quidem sententia non recedit. Sed potest mouere quod hoc Mat-
thaeus sic adhibet, ut asinam dicat commemorasse prophetam: non autem ita se habet, vel quod
Ioanes interponit vel codices Ecclesiastici interpretationis vsitatae. Cuius rei causa illa mihi vi-
detur, quod Matthaeus Hebraea lingua perhibetur euangelium conscripsisse. Manifestum est au-
tem interpretationem illam quae dicitur Septuaginta, in nonnullis se aliter habere, quam inue-
niunt in Hebraeo, qui eam linguam nouerunt, & qui interpretati sunt, singuli eosdem libros He-
braeos. Huius item distantiae causa si quaeratur, cur tanta autoritas interpretationis Septuaginta
multis in locis distet ab ea veritate, quae in Hebraeis codicibus inuenitur: nihil occurrere pro-
babilius existimo, quam illos septuaginta eo spiritu interpretatos, quo & illa quae interpretaban-
tur, dicta fuerant, quod ex ipsa eorum mirabili quae praedicatur consensione firmatum est. Ergo
& ipsi nonnulla in eloquio narrando, & ab eadem voluntate Dei cuius illa dicta erant, & cui ver-
ba seruire debebant, non recedendo, nihil aliud demonstrare voluerunt, quam hoc ipsum quod
nunc in Euangelistarum quatuor concordia quadam diuersitate miramur: qua nobis ostenditur non
esse mendacium, si quis iam ita diuerso modo aliquid narret, ut ab eius voluntate cui consonan-
dum & consentiendum est, non recedat. Quod nosse & moribus utile est propter cauenda & iu-
dicanda mendacia, & ipse fidei, ut putemus quasi consecratis sonis, ita muniri veritatem tan-
quam Deus nobis quemadmodum rem ipsam, sic verba quae propter illam sunt dicenda, com-
mendet: cum potius ita res quae discenda est praefertur sermonibus per quos discenda est, ut istos
omnino quaerere non deberemus, si eam sine his nosse possemus, sicut illam nouit Deus, & in ip-
so angeli eius. Caeterum D. Hieronymo cum ibi scribatur, sedens super asinam & pullum eius,
locus iste tantum videtur attulisse scrupuli, ut in haec verba proripuerit. Sedere super vtrumque
animal non potuit. Aut enim sedit asinae, & pullus absque sessore fuit, aut si pullo quod magis
competit, asina ducta est libera. Ergo cum historia vel impossibilitatem habeat, vel turpitudi-
nem, ad altiora transmittimur, ut asina ista quae subiugalis & edomita iugum legis traxerat, Sy-
nagoga intelligatur, pullus asinae laetius & liber gentium populus, quibus federet Iesus, missis ad
eos

Lib. 2. de
consens. E-
uang.
Euāgeliste
de pullo as-
inae conciliati.

Synagoga
per asinam
indicata ge-
nes per pul-
lum.

eos soluendos duobus discipulis, vno in circumcissionem, & altero in gentes, Diuus Chry-
 sostomus tangens eandem impossibilitatem: Etsi corporaliter (inquit) fieri non poterat,
 vt super animal vttunque sederet, spiritualiter poterat, cum esset Deus, vt & in Iudæis sederet,
 & in gentibus simul. Sedere autem super iumenta; est in præcordijs eorum habitare, vt dicat il-
 lis Christus: *Tollite onus meum super vos, & videte quia mittis sum, & humilis corde.* Franciscus
 Georgius per asinam, & pullum eius, quibus sedit Seruator, significari ait hominem magna que-
 dam aggredientem mysteria, debere non tantum partem animalem, sed omnia insuper ab ea
 prouenientia subiugare. Quid modo per asinam Balaam maledicturi populum, quæ Angelum
 videbat, & humano sermone loquebatur, sit intelligendum, quidque per ipsum verò Balaam
 ostendit Venerabilis Beda, per asinam exponens brutam gentilitatem, per ipsum verò Balaam
 vnumquemque idolatram, à quo asina tanquam brutum animal, & nulla ratione renitens, quò
 vult, seducitur. Quòd verò ea Angelum Dei videret, quem homo ille non videbat, inde
 moneri nos ait, vt agnosceremus in posterum sub aduentum Angeli magni consilij, genti-
 lem illam plebem mutata duritiæ naturæ, & solutis linguis locuturam, vt quæ erat subiecta
 perfidiæ in vocem fidei, & confessionis erumperet. Et in quæstionibus super eundem locum
 quærens quid sit, quod iste Balaam, dum perueniri ad propositum tenderet (vt malediceret)
 asina cui præsidebat, dum videret Angelum, loquitur. Quæ est (inquit) ista asina, nisi bruta
 gentilitas, quàm quondam Balaam, idest seductor idolatriæ quasi brutum animal, & nulla
 ratione renitens poenitiæ, quo voluit, errore subtrauit, sed ista Angelum Dei vidit, quem
 homo videre non potuit. Et vidit, & detulit, & locuta est, vt agnosceremus posterioribus
 temporibus sub aduentu magni Angeli Dei gentilem eam plebem mutata duritiæ stoliditatis,
 solutis Deo linguis locuturam, ita vt quæ erat subiecta perfidiæ in vocem fidei, & confessionis
 erumperet, licet caro nostra per hoc possit intelligi. Plerumque enim caro per molestias tacta
 flagello suæ menti Deum indicat, quem mens ipsa carni præsidens non videbat, ita vt anxietate
 spiritus proficere in hoc mundo cupientis, velut iter tendentis impediatur, donec & inuisibilem
 qui sibi obuiat, innotescat. Sed in commentario, quod scripsit in secundam D. Petri epistolam
 ait tum iure dici Balaam ab asina admoneri, cum Episcopi, ac reliqui sacerdotes indigere viden-
 tur hominum prophanorum monitis, vt qui haud secus, atque propheta Balaam cupiditate
 cæci non vident, quorsum sit eundem. Origenes verò per hanc asinam intelligi posse ait Eccle-
 siam allegoricè. Si videas (inquit) contrariam potestatem impugnantem populum Dei, intel-
 ligis quis sit qui sedeat super asinam. Et si consideres homines quomodo à dæmonibus præci-
 pitantur, intelligis quæ sit asina. Sic enim & in Euangelio intelliges Iesum mittentem discipu-
 los suos ad asinam, quæ alligata erat, & ad pullum eius, vt discipuli eam soluant, & adducant,
 vt ipse sedeat super eam. Et fortè hæc asina, id est, ecclesia, prius portabat Balaam, nunc autem
 Christum, ex quo soluta est à discipulis, & à quibus, innexa erat vinculis relaxata: vt filius Dei
 sederet super eam, & cum ipsa ingrederetur sanctam ciuitatem Hierusalem, & compleretur scri-
 ptura, quæ dicit: *Latere filia Sion, prædica filia Hierusalem. Ecce rex tuus venit tibi mitis, & sedens
 super subingale:* subingale idest asinam, credentes sine dubio ex Iudæis dicit, & pullum nouel-
 lum, eos profecto, qui sunt ex gentibus credentes in Christo Iesu Domino nostro, &c. Mox ve-
 rò hinc etiam Deum stolidis sapientes confundere docet: Ascensa asina sua (inquit) Balaam
 ibat per viam: occurrit ei Angelus, ille sine dubio, qui aderat filijs Israel. Aperit os asinæ, vt ar-
 guatur per eam Balaam, & muti pecudis vocibus confutetur is, qui diuinus videbatur, & sapiens.
 Balaam hic qui interpretatur populus vanus, videtur mihi personam habere Phariseorum,
 & Scribarum Iudaici populi: Balach verò (qui euocauerat Balaam, vt malediceret Israel) qui
 exclusio & deuoratio interpretatur, & ipse personam habere, intelligendus est vnus alicuius spi-
 rituum mundi huius contrariæ potestatis, quæ excludere, & deuorare cupiat Israel. Non eum,
 qui secundum carnem est, sed eum, qui secundum spiritum. Volens ergo potestas ista contraria
 deleri, & penitus extinguere spirituale Israel, non alijs vtitur ministris, nisi Pontificibus, & Scribis,
 ac Phariseis: ipsos inuitat, ipsis mercedem promittit & præmia. Illi ergo, sicut iste Balaam facit,
 simulant se cuncta ad Deum referre, & zelo Dei agere. Dicunt enim: *Serutare Scripturas & vide
 quia Propheta à Galilæa non surgit.* Et iterum dicunt: *Nos legem habemus & secundum legem debet mo-
 ri, quia filium Dei se fecit.* Per quæ singula videntur quidem Pharisei, & Scribæ zelum Dei habere,
 sed simulatum: asina verò cui sedebat Balaam, quoniam scriptura dicit: *Homines, & iumenta saluos
 facies Domine:* ea pars credentium potest intelligi, quæ siue pro stultitia, siue pro innocentia, ani-
 malibus comparatur. Si enim & Apostolus dicit: *Videte autem vocationem vestram fratres, quia
 non multi inter vos sapientes, non multi potentes, non multi nobiles, sed quæ stulti sunt mundi; elegit
 Deus, vt confundat sapientes.* Illi ergo tales, sicut Euangelica, quæ in parabolis agebantur ge-
 sta designant, ab istis pessimis dominis Scribis, & Phariseis subiecti quodammodo tenebantur,
 & vincti,

To. 4. Pro-
bl. 452.

Genes. 49.

Asinus Ba-
laam.

Num. 22.

Gentilitas
bruta.Caro nostra
per asinam
indicata.

Ecclesia.

Homil. 12.

in cap. 22.

Numer.

Credentes,

qui per ali-

nam indi-

centur.

I. Cor. 1.

& vincti, sed à domino soluuntur, non quidem per ipsum dominum, sed per discipulos eius. Dicit enim ipse ad discipulos. *Ite in vicum qui est contra vos, & inuenietis asinam alligatam & pulum eius, soluentes adducite.* Sicut ergò in euangelio non ipse dominus, sed discipuli soluunt asinam: ita & hîc non ab eo ipso, sed ab angelo aperitur os asinæ: & sicut in euangelijs qui non vident, arguunt videntes, ita & hîc qui muti erant, arguunt loquentes. Et hoc est quod dominus dicebat. *Pater gratias ago tibi, quoniam abscondisti hæc sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.* Scribæ autem & Pharisæi erant qui sedebant super asinam hanc, & tenebant eam vinctam. Iphis ergò irascitur angelus, & nisi quodam futurorum prospectu, illos quidem peremisset, asinam autem seruasset, quæ vidit & reuerita est eum, qui venit ad vineam & stat inter vineas. Compressit tamen pedes sedentis super in maceriam & ideò non potest fortè ambulare ille eius fessor antiquus, nec venire ad eum qui dicit: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis.* Asina tamen venit, adducta à discipulis; & cui tunc sedebat Balaam mercedis cupidus, nunc ei sedet Iesus &c. Asinus fortis Isachar, significat, vt Lyranus exponit, religiosos portantes onus religionis & eos qui laborant in sacris literis. Et D. Ambrosio piger asinus & ad onus expositus, sensuque tardior, nihil aliud docet, nisi nos viuaciores esse debere, nec desidia corporis animique pigrescere, confugere ad fidem quæ onera grauia alleuare consueuerit. Monet verò etiam nos a fini patientia suam cuique prouinciam & quod præsens ac præ manu est, fideliter atque diligenter agamus, & vt sua quisque fortuna contentus uiuat, neque labores, modo honesti sint, etsi digna præmia non sequantur, recuset: sicut & in asino suo laborioso monet Stigelius:

*Sis asinus quemcumque asinum fors aspera fecit,
Qui sortem placidè ferre scit, ille sapit.*

Porro asinus etsi omnium iudicio vilis habeatur & miserrimus, homine tamen ipso est beator, quia ipse sibi miseriam non parit, quod homo facit, vt antiquissimus Menander ait:

*Ἀμειβῆτα τῆ ζῶ ἐκ ἐνὲς εὐχημονεῖν
Ἀκατῆτα τὰ ζῶ ἐσι μακαριότατα.
Καὶ ἐν ἔχοντα μᾶλλον ἀνδρῶν οὐλοῦ.
Τὸν οὐδὲν ὄραν ἔξεισι πρῶτα τετονί.
Οὗτος κακοδαίμων ἐστὶν ὁμολογεμένως.
Τέτω κακὸν δι' αὐτὸν ἔδει γίγνεται.
Ἀδ' ἢ φύσις διδάσκει αὐτῶ, ταῦτ' ἔχει.
Viuenti negligens honestè viuere nequit,
Omnia animantia beatissima sunt,
Et longè plus mentis quàm homo habent.
Asinum cernere licet primum hunc,
Qui miser est ex confesso:
Et nihil mali sua culpa nascitur
Sed quæ natura deat, ea habet.*

Funem torquentis & asini eum deuorantis pictura.

Quemadmodum verò apud Manes pingitur quidam funem torquens & in id quod contexuit asino vorandum/permittens: ita (inquit idem Plutarchus in libro de animi tranquillitate) multorum stupida quædam & ingrata obliuio omnem actionem, omnes res præclare gestas, omne iucundum ocium, omnem conuiuiorum & voluptatum fruitionem abolens, non finit vitam esse continuam, præsentibus ad præterita adiunctis, sed hesternam cum hodierna, hanc à craftina diuidens, quicquid euenit, obterens tanquam non factum redigit, &c.

P R O B L E M A T A.

CVR asinis & equis pili è cicatrice promere sese possunt, hominibus autem non possint? docet Aristoteles & nos ex eo in equo: item cur minus monstra pariant, necnon cur homo plus excrementi humidi egerat, quàm sicci, equi verò & asini plus sicci quàm humidi. Hieronymus Garimbertus, quærens, cur est quòd asinus præ cæteris animantibus minus sentit verbera? rationem petit ex melancholica animantis natura; quamuis (inquit) arguit aurium proceritas, quam cū alijs animalibus melancholicis cōmunem habet, non aliunde proueniens quam ex materia frigida & sicca omnis duritie parente: inde cutis illa duritiam, & sensus penè destitutionem; esse verberumque tolerantiam. Prouenire verò etiam ab eodem temperamento quòd bibituri aquam extremis tantum labris contingant, cum equi totum penè caput mergant. Frigidum enim temperamentum timiditatis causam esse; vereri autem animal, ne auribus, quarum

rum magnitudo in aqua representatur, oculos sibi eruat. Cur verò ex olfacto asinarum lotio, con- *Cur olf. eto*
tractis sursum labris, dentes denudet, inde euenire differit, quòd elatos ad olfactus organum va- *aliorum. lo-*
pores, qui molestiam sua pariunt ingratitudine, conetur excutere. *tio dentes de*
nudet.

PICTURÆ STATVÆ.

IN vrbe Achanta trans Nilum, Libyam versus procul à Memphi stadijs centum quinquagin- *Lib. 3. c. 6.*
ta, asini picti fabula monstratur, vt testatur Diodorus Siculus. Nodos enim quos vnus in- *Li. 35. c. 11*
principio longioris funis complicat, alij post sequentes dissoluunt. Fabula pertinere videtur
ad asellam Oeni, de qua in hieroglyphicis diximus. Nealces referente Plinio asellum depinxit in
litore bibentem, & crocodilum ei insidentem. Inuenio ita pictum propterea quod Persæ ibi vicif- *In Phocicis*
sent Aegyptios. Polygnotus verò inter aliàs picturas, quibus excidium Troianum expressit, de-
pinxit puerum asello insidentem, cuius præterea dorso cistam & alia impedimenta ferui impo-
nunt, vt legimus apud Pausaniam: qui ibidem etiam scribit Ambraciotas æneum dedicasse asinū,
victis hoc modo nocturna pugna Molossis. Cùm enim in illos noctu insidias posuissent Molossi,
asinus, qui fortè ex agro in oppidum agebatur, asellam infectans cum multa lasciuia vehementem
clamorem sustulit: ipse etiam agaso per tenebras, obscura & in condita voce in clamabat. Iniecit
ea res tantam Molossis trepidationem, vt statim insidiarum locum deseruerint: Eos Ambraciotæ
de eâ fraude noctu inuadentes prælio superant. Inuenio & Vercellis in cemiterio quodam asini
ess. statuam, exornatam epitaphio, cuius tamen literæ ita sint detritæ, vt planè legi nequeant.

HISTORICA.

ALEXANDRO Macèdoni cùm reddita fors esset: eum qui primus occurrisset, interi- *Asinus oc-*
meret; vbi quendam præ se agentem asellum vidit, arripi hominem confestim ex oracu- *cifus oracu-*
lo imperauisse tradunt. At eum iam iam iugulandum intellecta mortis ratione, procla- *li monitu.*
mauisse: anteambulonem suum, non se peti ex responso, quando is obuiam latus esset prior. Sam- *Sampsonis*
son vir apud Iudæos omnium fortissimus, cùm in ipsum inermem Philistæi irruerent, maxilla *fortitudo.*
asini recepta quamuis iam marcida, hostes mille prostrauit: indeque cùm nimia siti laboraret,
projecta maxilla preces ad Deum fudit, & aquæ ex dente molari profluentis scaturiginem *Asinus san-*
impetrauit, vt tradit liber Iudicum. Sanctus Helenus oneribus fessus & labore itineris asinum *cto obedit.*
per campos vagantem cùm ad se vocaret, venisse mox ad eum, præbuisseque humeros viro
Dei, vt & insideret & sarcinas imponeret, ad reliquum viæ conficiendum tradit author vita-
rum Sanctorum Patrum. Sanctus verò Germanus Antistites cùm Rauennam ad *Asinus re-*
Valentinianum & Placidiam asino vectus accessisset, dum conuiuio assiderent, defunctus est asi- *sittatus.*
nus, cumque Placidia iussu pararetur egregius equus substituendus asini loco, eum respuit B. *Lib. 2 Hist.*
Germanus, accedensque ad eum locum, vbi asini cadauer erat expositum, sic illum alloquitur: *Rau.*
surge, reuertamur ad hospitium: statim asellus rediuius surrexit, & S. Germanum reuexit, vt
tradit Hieronymus Rubeus, recolit Surius in vita S. Petri Chrysologi. Legimus autem & aliam
de asino apud Sophroniū in prato spirituali historiam, in qua mira eius solertia ad mandata san-
ctorum explenda elucescit. Mons est circa mare mortuum, qui Martes vocatur, excelsus valdè:
in eò monte Anachoretæ cominorantur; est autem illis & hortus ad radicem montis sexto fermè
lapide ab eis distans, circa maris labium. Proinde habent Anachoretæ & illic ministrum: qua-
cumque ergò hora volunt ad hortum pro oleribus mittere, sternunt asinum, & dicunt ei, Vade
in hortum ad ministrum & affer nobis olera, qui mox ad hortulanum solus vadit, stansque ante
ianuam, capite pulsat, statim igitur egressus hortulanus, ipsum oleribus onerat, onustumque
demittit: videreque est asinum quotidie solum ascendentem & descendentem, & ministrantem
senibus tantum, alij verò nulli obsequentem. Hæc ille. Sunt præterea asini ministri Dei quando-
que in rebus, vbi humana solertia deficit B. etenim Isaacius intima eremi penetrans latitabat, *Asini mini-*
ne à fratribus reperiri posset, verum asini indicio velut Dei ministri inuentus est, vt legimus in *stri Dei.*
vitis SS. Patrum. Asina Balaam quid mysticè significet, antè ostendimus, nunc historiam re- *Lib. 4. an-*
citabimus, quam præ cæteris clarissime recitat Flau. Iosephus his verbis: Balacus Moabita- *tiq. uia. c. 6.*
rum Rex habens auitam amicitiam & locietatem cum Madianitis, cùm res Irahtarum in-
tantum crescere videret, cœpit etiam de suis rebus esse sollicitus. Nesciebat enim Deum

vetare, ne Hebræi quicquam vltcrius præter Chananæam vsurpare appetere: atque ita celerius quàm prudentius rem aggredi putauit: & bello quidem aggredi elatos tot victoriarum successu non est ausus; obstare tamen volens, ne vltcrius procederent, legatos de communibus commodis ad Madianitas mittit. Illi ad Balamum quendam, ab Eufrate vltcrius illius temporis præstantissimum & sibi amicum, cum Balaci legatis mittunt etiam ex suis honoratissimum quemque, rogantes, vt veniret ad se, & diris imprecationibus Israëlitas deuoceret. Vates legatis comiter exceptis, & hospitali mensæ adhibitis, consulit Deum, quæ sit eius de Madianitarum postulatis sententia, qui cum vetaret illis obsequi, reuersus ad eos ait sibi non de esse voluntatem illis gratificandi, sed obstare Deum, cuius beneficio debeat gloriam ex veris hæcenus prædictionibus comparatam. Nam exercitum illum, quem ipsi execratum velint, esse Deo charum; deditque consilium, vt ob hanc causam ad Israëlitas profecti, pacem cum illis facerent. His dictis legationem dimisit. At Madianitæ Balaco maximis precibus vrgente eadem de re de nouo legatos mittunt ad Balamum; qui cupiens hominibus obsequi, Deum consulit. Deus verò offensus iubet vt legatis nihil contradicat. Is ratus Deum hæc ferè iubere, cum legatis proficiscitur. Inter eundem autem cum ventum esset in viam quandam angustam, inter duas macerias sitam, occurrit ei angelus; & asina qua Balamus vehebatur, occurrentem diuinum spiritum animaduertens declinans appressit eum ad alterum septem, nihilque mouebatur verberibus fessoris pressuram molestè ferentis, cumque nec angelus de via cederet, nec vates verberandi finem faceret, tandem succubuit asina, & Deo sic volente humana voce Balamum incusat, quòd nunquam ante hac læsus sæuisset in se: non intelligens nunc Deum prohibere quo minus, quibus ille cuperet, ipsa obsequatur. Hoc humano asinæ sermone dum ille turbaretur, apparuit ei angelus quoque, obiurgans verberatorem, quòd iumentum non esset in culpa, sed obstaret iter contra Dei voluntatem facienti. Tum Balamus territus volebat retrò abire: sed Deus iussit eum pergere quò instituerat, modò ne quid aliter agat quàm diuinitus admoneretur, &c. Euagrius Scholasticus inter alia quæ S. Zosimas fecit miracula, hoc quoque narrat. Isti Zosimæ (inquit) iter quodam tempore Cæsaream facienti, secumque asinum, cui res quasdam sibi necessarias imposuerat, occurrit leo, & asino Zosimæ abrepto, discedit. Zosimas per syluam vsque eò insequitur, quoad leo voratis asini carnibus satur esset. In quem hilari vultu & subridenti intuitus, dixit: At verò, ò amice, iter iam mihi penitus interruptum est: quippe cum annis pluribus onustus sim & ætate admodum prouectus, nec valeam ea quæ asino erant imposita, humeris portare; Quare tu hoc onus cõtra naturæ tuæ consuetudinem gestes necesse est, si modò Zosimam ex hoc loco discedere volueris: postea autem ad pristinam feritatem naturamque propriam redibis: Tum Leo furoris prorsus oblitus, subblandiri & placidus extemplo ad Zosimam accurrere, & ipso corporis habitu obsequij significationem dare cepit. Cui Zosimas onus quod asinus gestauerat, imponit, eumque ad portas vsque Cæsareæ deduxit, quò declararet tum virtutem & potentiam Dei, tum quòd omnia tam diu hominibus inseruiant obtemperentque, quandiu secundum eius voluntatem vitam instituiamus, & gratiam nobis donatam neutiquam deprauamus. D. Augustinus perhibet se in Italia existentem adiuisse mulieres quasdam malignis artibus adeo imbutas, vt dato caseo statim homines conuerterent in iumenta, vt in equo etiam dictum est, quæ necessaria portarent, & hæc finito opere in homines iterum reducerent. Quod comprobatur Apuleius, qui longa serie recitat se veneficijs cuiusdam mulieris, dum per magicam auis fieri cuperet, in asinum conuersum fuisse. Quod & temporibus nostris multorum testimonio contigisse cuidam in Cherso Illyrici insula scribit Franciscus Georgius, eumque per multos annos visum esse asinum: rãdem ad se reuersum & veneficia & malefacta, propter quæ id sibi contrigerat, sacerdoti & publico concionatori enarrauisset. Quod tamen ita intelligendum est, quod non verè, per veram hominis, siue materialem siue formalem mutationem in vera iumenta & belluas factum sit, sed solum per quandam ipsorum hominum imaginationem qua se iumenta & belluas esse imaginabantur & per quædam aliorum hominum præstigia virtute dæmonum causata, per quæ alijs hominibus tamquam iumenta & belluæ exterius apparebant.

Asina loquitur.

Lib. 2. hist. Eccl. c. 7.

Leo sancto obedit.

A P O P H T E G M A .

IORDANES patria Saxo ordinis prædicatorum princeps, qui in peregrinatione Hierosolymitana, anno M. C. C. XXXVI. Acone obiit, vitæ sanctimonia & concionandi dono clarus, cum à quibusdam Templarijs rogaretur, vt festo die sacram concionem haberet Gallica lingua, cuius ipse tamen non vsque adeo peritus erat, conscenso suggesto argumentum concionis Gallicè quantum potuit enarrauit, interpretationem verò sermoni subtexit vernaculo. Indignantibus ijs, ergò (inquit) si prominentes asini auriculas post maceriam delitescens videatis, totum insuper asinum, diruta maceria, in conspectum produci petetis? ex Leandro Alberto de viris illustribus ordinis prædicatorum. *Lib. I.*

A P O L O G I .

ASINVS sylvestris conspecto asino domestico in loco quodam aprico, profectus ad ipsum, beatum dicebat corporis habitudine & cibi perceptione. Deinde verò cum vidisset eum ferentem onera & agasonem retrò sequentem & baculis ipsum percutientem, ait, ast ego non amplius beatum existimabo. Video enim non sine magnis malis habere te felicitatem. Fabula significat non esse æmulanda lucra, in quibus insunt pericula & miseriæ. Asini olim propterea quod assidue onera ferrent & fatigarentur, legatos miserunt ad Iouem, solutionem laborum petentes. Hic autem ostendere ipsis volens, id non posse fieri; ait, tunc eos liberatum iri laboribus, cum mingendo fluuium fecerint. At illi eum verum dicere existimantes, ex illo & nunc vsque vbi aliorum vrinam viderint asinorum, illic & ipsi circumstando mingunt. Fabula significat, vnicuique quod fatale est, incurabile esse. Homo quidam habebat equum & asinum, cum autem iter facerent in via ait asinus equo; tolle à me oneris partem, si vis me esse saluum. Illo non persuaso asinus cecidit, atque è labore mortuus est. Ab hero autem omnibus impositis ei & ipsa asini pelle, conquerens equus clamabat: heu mihi miserrimo; partem oneris nolui accipere, ecce omnia gesto & pellem insuper. Fabula significat, si magni cum paruis iungantur, vtriusque feruari in vita. Asinus equum beatum putabat, quod abundanter nutritur & accuratè, cum ipse neque palarum fatis haberet, præsertimque defatigatus. Cum autem tempus institit bellum & miles armatum ascendit equum, huc illuc ipsum impellendo, cæterum & in medios hostes infiluit, & equus vulneratus iacebat. His visis, asinus equum mutata sententia miserum existimabat. Fabula significat, non oportere principes & diuites imitari, sed in illos inuidia & periculo consideratis paupertatem amare. Asinus indutus pelle Leonis vagabatur reliqua bruta perterrendo. Cæterum visa vulpe, tentauit & hanc perterrefacere. Hæc autem (casu enim vocem eius audierat) ad ipsum ait: sed bene scias, quòd & ego te timuisssem, nisi rudentem audiuissem. Fabula significat nonnullos indoctos, qui ijs qui extra sunt, aliqui esse videntur, ex sua linguacitate redargui. Similis legitur apologus apud Lucianum. Apud Cumanos (inquit) asinus quispiam pertæsus feruitutem, abrupto loro in syluam aufugerat: Illic fortè repertum Leonis exuuium corpori applicabat suo. Atque ita pro leone se gerebat, homines pariter ac feras voce caudaque territans. Nam Cumanus Leonem ignorant. Ad hunc igitur modum regnabat aliquandiu persona. Atque ita pro Leone immani habitus ac formidatus. Donec hospes quispiam Cumas profectus, qui sæpenumero viderat & Leonem & asinum: atque ob id non erat difficile dignoscere, aurium prominentium indicio, neque non alijs quibusdam coniecturis asinum esse deprehendit, ac probè fustigatum reduxit, dominoque agnoscenti reddidit. Interim autem risum concitabat omnibus Cumanis asinus iam agnitus, quos dudum creditus leo, metu propemodum examinauerat. Cumanos autem hic appellat, non qui sunt in Italia, sed qui sunt in Aeolide supra Lesbum. Nam & Lesbij & Cumanus notati sunt stoliditatis, vt indicat Stephanus. Ab hoc apologo profectum est adagium, ἐνδυστέ μοι τὴν λέοντιν, id est, induitis me Leonis exuuium: in eos dici solitum, qui suscipiunt negotium maius facultate, quique se magnificentius gerunt, quam pro sua conditione. Quidam ab Hercule sumptum putant, cuius hic ornatus erat, vt Leonis euuio tegeretur, deinde altera manu clauam, altera gestaret arcum, atque hoc ornatu descendit ad inferos, Cerberum extracturus. Huc alludens Aristophanes, Bacchum fingit, Herculis instar, Leonis exuuiio clauaque instructum, ad inferos descendere parantem, vt Euripidem cum Aetchylo certantem. *Lucra cum periculo & iuncta non imitanda. Fatale incurabile. Indoctos voce prodi. In piscato. Asinus Leo nis exuuium indutus. Cumanus stolidi. In Raris*

*In Pseudo-
logia.*

*In Philo-
sophia.*

*Vires suas
cuque me-
tiendas.*

tantem audiret. Ridetur autem ab Hercule, quod id gestaminis neutiquam illum deceret, utpote mollem & effeminatum. Usurpat hoc adagium Socrates Platonius in Cratylo, negans oportere deterreri se se magnitudine disputationis institutæ, posteaquam semel Leonis pellem esset indutus. Lucianus, Non opus est quopiam qui tibi Leonis exuuium detrahat, quo palam fiat te canthelium, nisi quis sanè ab ipsis Hyperboreis hospes modò ad nos peruenerit, aut visque adeo Cumanus sit, ut qui videret, non protinus intelligat, te asinorum omnium asinum ferocissimum esse, aut expectet, ut te præterea rudentem audiat. Eusebius Cæsariensis aduersus Hieroclem: *Abibat nobis quidem philosophus, ceterum asinus Leonis intectus pelle.* Alias Lucianus demutauit nonnihil de prouerbio, cum ait: *Tantum temporis non animaduerti eum sub Leonis exuuiò ridiculam quandam simiam tectam habere.* Potest & ad eundem apologum referri:

Introrsum turpem, speciosum pelle decora.

Cum asino gallus aliquando pascebatur: Leone autem asinum aggresso, gallus exclamauit, & Leo (aiunt enim hunc galli vocem timere) fugit. At asinus ratus propter se fugere, aggressus est statim Leonem. Ut verò procul hunc persecutus est, quò non amplius galli perueniebat vox, conuersus leo deuorauit. Hic verò moriens clamabat, me miserum & dementem. Ex pugnacibus non natus parentibus, cuius gratia in aciem irruì? Fabula monet, plerosque homines, inimicos, qui se de industria humiliarunt, aggredi atque ita ab illis occidi. Asinus feruens olitori, quoniam parum comedebat, plurimum laborabat, precabatur louem, ut ab olitore liberatus, alteri venderetur domino. Cum Iupiter exoratus, iussisset ipsum figulo vendi, iterum iniquiore animo perferebat quàm prius, onera & cœnum & tegulas ferre. Rursus igitur, ut mutaret dominum rogauit, & coriario venundatus est. Peiorem itaque prioribus herum nactus, videns quæ ab eo fierent, suspirando ait: hei mihi misero, melius mihi erat apud priores heros manere, hic enim, ut video & pellem meam operabitur. Fabula indicat tunc maximè priores dominos à famulis expecti, cum de secundis periculum fecerint. Perquam elegantem & facetum apologum de asino & vario recenset Aeneas Syluius in primo epistolarum, inter rationes quas reddit, cur nostro tempore minus quàm olim homines amplectantur poësim. Viam solus asinus ibat, suasque secum misérias querebatur, qui vinum portans, aquam biberet, frumentumque in horreis ponens, fœnum manderet: sed hæc leuia reputasset, nisi quod etiam post mortem ex eius corio cribri fierent atque tympana. Quem sic querulosum audiens varius paruum animal, Tace (inquit) asine, opus est post mortem labore. Nam isti qui dicuntur homines cum aliquem volunt sapientem facere, corium meum adhuc pilosum recipiunt, fronteque illius adornant, quem volunt esse sapientem. Doctores enim creantes meis eos pelibus vestiunt, meque quod est rerum omnium difficillimum, ex magnis bestiis viros oportet sapientes efficere. Sic enim corium meum fata disposuerunt, quod est mihi grauissimum & molestissimum. Audiuerunt hæc rectores cancellariæ videntesque in corijs cadauerum magnas esse virtutes, non censuerunt illa paruo pretio danda, sed ea atque camifias cum cera sicut æquum erat magno pretio cœperunt vendere &c.

F A B V L O S A.

*Asini stella
& earum
fabula.*

IN Cancri deformationis parte, ut Hyginus scribit, sunt quidam qui asini appellantur, à Libero in testa duabus stellis figurati. Liber enim à Iunone furore obiecto dicitur mente captus fugisse per Thesprotiam, cogitans ad Iouis Dodonæi templum peruenire, vnde peteret responsum, qui facilius ad pristinum statum mentis rediret, sed cum venisset ad quandam paludem magnam quam transire non posset, de quibusdam duobus asellis obuiam factis dicitur vnum deprehendisse eorum, & ita esse transuectum, ut omnino aquam non tetigerit. Itaque cum venisset ad templum Iouis Dodonæi, statim dicitur à furore liberatus & asellis gratiam retulisse & inter astra eos collocasse. Nonnulli etiam dixerunt asino illi quo fuerat vectus, vocem humanam dedisse. Itaque postea eum cum Priapo de natura contendisse & victum ab eo interfectum. Pro quo Liberum eius misertum, in sideribus annumerasse. Et ut sciretur id pro deo, non pro homine timido (quia Iunonem fugerit) fecisse, supra cancrum constituit, qui deæ beneficio fuerat affixus astris. Dicitur etiam alia historia de asellis, ut ait Eratthotenes. Quo tempore Iupiter bello gigantibus indicto, ad eos oppugnandos omnes deos conuocauit, venisse Liberum patrem, Vulcanum, satyros, Silenos, asellis vectos, qui cum non longè ab hostibus abessent, dicuntur aselli pertinuissse, & ita pro se quisque magnum clamorem & inauditum gigantibus fecisse, ut omnes hostes eorum clamore in fugam se coniecissent & ita sint superati. Hæc Hyginus. Postremam fabulam Varinus etiam in Lexico suo in asini mentione attert, & hanc ob causam asinis hunc honorem

rem habitum inquit, vt in cancri sydere occasum versus collocarentur. Aratus verò hās stellas ex altera parte præsepis consistere canit :

Σκέπτεο καὶ φάτινω ἢ μὲν τ' ὀλίγη εἰοικυῖα
 Ἀχλὺς βορραίνω ποκαρμίνω ἠγνλάζει.
 Ἀμφὶ δὲ μιν δύο λεπτὰ φαεινὸ μενει φορέοντα
 Ἀσέρες οὐτετι πολλὸν ἀπὸ ἠόροι, οὐτε μαλ' ἐγγύς.
 Ἀλλ' ὄσοντε μάλισα πυγασίον οἰήσαθα
 Εἰς μὲν βορρείαιο, νότω δ' ἐπιέρχεται ἄλλος
 Καὶ τοὶ μὲν καλέοντα ὄνοι, μέσοι δὲ τε φατνη,
 Ἡῶτε καὶ ἐξαπίνης πάντη δῖος εὐδιαοντος
 Γαίετ' ἀφαντος ὀλητοῖδ' ἀμφοτέρωθεν ἴοντες
 Ἀσέρες ἀλλήλων αὐτοσχεδὸν ἰδαλλοντα
 Οὐκ ὀλίγω χειμῶνι τότε κλυζονται ἄρκαρι.

Quæ carmina ita sunt à Rufo Auieno Latinè verfa :

Conuenit hic etiam paruum præsepe notare,
 Id nubi nomen, quæ Cancro obuoluitur alto,
 Græcia doctæ dedit, quæ propter denique asellos
 Suscipe, quorum vnus septem vicina Trioni
 Astra adolet: tepidum procul alter spectat in austrum,
 In medio quod nube quasi concrescit adacta,
 Id præsepe vocant: porro hoc præsepe repente
 Si sese ex oculis procul auferat, ardeat autem
 Congruus aeris latè rubor ignis asellis:
 Ne quisquam tenues agitabunt stagna procella.

Alter enim eorum asellorum est asinus Sileni. At quoniam Anienicarmina parum Arati sententiam, vel certè summa cum difficultate explicare mihi (inquit Natalis de Comitibus) videntur, parumque cum Græca elegantia conuenire, ego an illa Latina facere & clarius exprimere possem, experiar. Est autem Arati sententia, quod nubecula quædam in Cancro ostraco inter scapulas existens, habet vtrimque stellas quæ aselli vocantur, quare illa iure dicitur præsepe. Vbi igitur illa nubes pura & aperta videtur, futurum cælum serenum significat, quod etiam inquit ita Theophrastus in libro de signis futuræ serenitatis: καὶ ἡ τὸ οὐρανὸν φατνη, ὅτε αἰκαθάρῃ καὶ λαμπρὰ φαίνεται, εὐδαιμόνιον, id est, & asini præsepe cùm purum splendidumque apparuerit, signum est futuræ serenitatis. At versus Arati quos Latinos facio, ita se habent :

Hinc præsepe nota, nubes id parua videtur
 In Boream surgens, ubi fulgent sydera Cancri:
 Hoc propter gemina voluuntur lumine stella
 Pertenui, nec longinqua nimis: haud tamen illæ
 Coniunctæ; spatioque vlna distare videntur.
 Altera fit Borea prior, deurgit in Austrum
 Altera: & hæ dicuntur aselli, separat illas
 In medio præsepe polo, idque repente sereno
 Ex oculis hominum vanescit: at hæ coeuntes
 Fiunt vicina stella & simul esse videntur,
 Imbris immodicis vt Iupiter arua rigabit.

Vbi igitur illa nubecula euauerit, quam asini præsepe vocauit Theophrastus, quod quidem accidit ob condensatum humorem, cùm illa fit tenuis ac debilis, illæ duæ stellæ videntur fieri propinquæ, atque id futuram tempestatem significat. Illud autem fit vt videantur congregari, quia corpus diaphanes vaporum in aquam prope verforum radios oculorum infringit, neque patitur frequentes ad rem conspectam peruenire, quare non potest deprehendi vera distantia. Hactenus Natalis: qui ibidem etiam docet, cur senex ille Silenus asino veheretur. Hunc (inquit) Bacchi comitem, senem, ventricosum, titubantemque dixerunt, quia vinum & ebrietas cùm obesos faciat & ventricosos, tum caput plerumque grauatur & titubantes facit, & ad senectutem citius perducit: hæc enim omnia incommoda & corporis turpitudines idcirco Bacchi comites finxerunt Seneca in Oedipo :

Te senior turpi sequitur Silenus asello,
 Turgida pampineis redimitus tempora fertis
 Conditæ lasciuæ deducunt orgyæ mystæ,

Quidam putarunt Silenum senem fuisse Bacchi alumnum, quia vinorum vetustas, omnes etiam prædi-

Lib. 5.
 Myth. c. 8.

Silenus cur
 asino vehi
 diceretur.

prædictas turpitudines augeat. Idcirco dicebatur ab asino vehi solitus, quia tardi sunt plerumque & inutiles negotijs, qui plus potare solent quam conueniat: nam voluptates omnes parum conferunt humanæ vitæ: quippe cum non animal solum, sed & corpus rebus omnibus inutile reddant, si plus operæ illis detur, quam natura ipsa postulauerit. Ad huius rei sempiternam memoriam & cohortationem antiqui eius asinum inter sydera collocatum fuisse tradiderunt. Hæc itaque de stellis quas asinos dicunt. Porro quomodo dipsas serpens ab asino remedium aduersus senectam simul & sitim tulerit, hanc fabulam narrat Aelianus. Prometheus ignem à Vulcano furatum aiunt: quamobrem indignatum Iouem furti indicibus dedisse remedium senectuti prohibendæ efficax: hoc illos qui acceperant, asino imposuisse audio. Et cum ille sic oneratus æstiuo tempore incederet, siti laborantem ferunt ad fontem venisse bibendi gratia, sed à serpente fontis custode repulsum: itaque asinum sitis impatientem, id quod gestabat pharmacum, vt admitteretur, obtulisse. Bibit igitur asinus, & vna cum remedio aduersus senectam quam dipsas deinde exiit, sitim quoque suam in illam transfudit. Cæterum huius fabulæ author non ego sum, sed ante me Sophocles, & Dinolochus aduersarius Epicharmi & Ibycus Rheginus, & Aristeas Apolophanes poetæ comici. Hucusque Aelianus, Antonius Liberalis ex Bæo cur Cleinis & tota eius familia in aues transformatus sit ob sacrificatum Apollini asinum, hanc narrat fabellam. Apud Babylonem Mesopotamiæ urbem habitauit Cleinis, vir dijs charus atque opulentus: boum, asinorum, ouiumque diues. Hunc mirum in modum dilexerunt Apollo & Diana: ac sæpe cum istis dijs venit ad templum Apollinis, quod est apud Hiperboreos, viditque ibi asinos immolari. Reuersus Babylonem, intendit ipse quoque Hyperborico ritu Apollini sacrificare, asinorumque magno numero victimas ad aram constituit. Superuenit Apollo, mortemque se ei illaturum minatus est, nisi hoc abstineret sacrificio, & pro more capras sibi, boues, & oues offerret: ita enim se asinorum gaudere immolatione, si ea fiat in Hyperboreis. His minis territus Cleinis asinos ab altari abduxit: liberisque suis auditum sermonem exposuit. Erant ei ex Harpa vxore filij tres, Lycius, Ortygius & Harpasus, ac filia Artemicha. Proinde Lycius & Harpasus perficere sacra ista iubebant, ijsque se oblectari dicebant; Ortygius & Artemiche, quorum sententiæ etiam Cleinis adstipulabatur, obediendum Deo pronuntiabant. Sed Harpasus & Lycius vi solutis asinorum vinculis, eos ad aram compulerunt. Ibi Apollo in rabiem egit asinos, ita vt Cleinim & liberos famulosque mordicus perdere aggredierentur. Ij in extremo constituti periculo, deorum fidem implorant. Atque Harpam quidem & Harpasum Neptunus miseratus, in aues non mutatis nominibus conuertit. Latona autem & Diana statuerunt seruare Cleinim, Artemicham & Ortygium, quod piaculi istius infontes essent. Suis Apollo hanc gratiam dedit, vt hos, antequam morerentur, in aues commutaret. Cleinis factus est Hypsiaetos, quod aquilam altiuolantem significat, nomen auis post aquilam summæ, difficilis internosci cum hæc interfecitrix hinnulorum sit fusco corpore, magna ac valida; aquila autem nigrior ac minor. Lycius in coruum album abiit: deinde tamen Apollinis nutu factus est, ceruleus, cum primus de Coronide Phlegyæ filia iudicium detulisset, eam Alcyoneo esse nuptam. Artemiche piphinx facta est, auis dijs hominibusque grata. Ortygius ægithallus, quod patri persuasisset pro asinis capras immolare.

PHYSIOGNOMONICA.

Asinis similes asinos referre.

Lib. 2. Physiogn.

ARISTOTELES, in Physiognomonicis ex aliqua hominis, & partium eius ad asinum similitudinem de ingenio pronunciat. Asinis (inquit) & suis communis est intemperantia circa Venerem: Asinis proprium cura est solitudine carere. Qui asinos referunt, capite paruo, ferè sunt stupidi: Qui facie carnosa, timidi, eadem magna, tardi. Qui fronte rotunda, stupidi. Qui eminentibus oculis, simplices: magnis asinini. Qui labijs crassis, & superioribus magis eminentibus, stulti: denique voce magna, & graui contumeliosi. Adamantius etiam illos, quorum oculi sicut asinis prominent, dementes, & contumeliosos esse conijcit. Sed & magnas aures testari, ait Aristoteles ad Alexandrum, vt refert Porta, magnam fatuitatem, sed bonæ retentionis, & memoriæ hominem. In suis verò Physiognomonicis asinum. Polemon, & Adamantius stolidæ naturæ, indicia esse. Albertus ex Loxo magnas, & prominentes aures stoliditatem, & imprudentiam signare dixit, sed perperam garrulitatem addit ex se. Cæterum de huius physiognomonicis signis consulendus ipse Porta, qui eleganter collatas hominis cum asini partibus icones expressit.

P R O V E R B I A .

OΝΟΣ *παρὰ Κουμάεας*, *Asinus apud Cumanos*. Competit in eos, qui cum sint inepti ridiculi- *Asinus apud Cumanos.*
 lique, tamen apud ignotos ipsa nouitate habentur in pretio: aut in eos, quibus honos
 aliquis præter meritum additus à fortuna, tumorem, & insolentiam, ita vt ferè fit, con-
 ciliat; id quod eleganter notat Demosthenes Olynthiacarum orationum prima: Felicitas enim
 & rerum successus, quod contigerit immerenti stultis vesaniæ causam præbere solet: cui congruit
 illud ex Aeschilo citatum: *Ἡ βαρὺ φορμὴ ἀθροῶν εὐτυχῶν ἀφρον*, id est: *Graue pondus amens re-*
bus utens prosperis. Tractum est prouerbium ab asino, qui apud Cumanos cum pellem mortui leo-
 nis inuenisset, se pro leone gessit, mox cognitus risum protulit, vt suprâ dictum est. *Antronius Asi-*
nus teste Suida dicitur de magnis, & ignauis, quod apud Antronios per magni essent asini. *Asinus An-*
tronus. Aegyptius verò etiam dicitur in contemptibiles, despiciatissimosq; homines. Odisse enim id ani-
 mal Aegyptios diximus, non propter imperitiam, & ineptias tantum, & contumeliosam eius na- *Asinus Ae-*
 turam, verum propter colorem etiam ex albo nigroque confucatum, quem à deorum sacrificijs *gyptius.*
 alienum abominabantur. Erat ergò apud eos mos, vt asinum ludibrijs omnibus incefferent,
 luto cespitibusque passim imperitum contis etiam stimulant, quaque si locus offerret oportu-
 nus, præcipitem agerent. *Ὀνος λύρας* subaudi *ἀκρατὴς*, id est *asinus lyrae auscultator*, Vul- *Asinus ad*
 gò autem dici solet, *Asinus ad lyram*, in eos, qui propter imperitiam nullo sunt iudicio, cras- *lyram.*
 sisque auribus. Hunc titulum prouerbialem M. Varro satyræ suæ cuidam indidit. Eiusdem
 apud Gellium extant hæc verba è satyra, cui titulus, Testamentum: *Si quis mihi filius vnus,*
pluresuè in decem mensibus dignuntur: sicut ὄνοι λύρας, id est, *asini ad lyram*, ex heredes sunt o.
Ὀνος λύρας appellat indociles bonarum artium, atque intractabiles. D. Hieronymus ad Marcel-
 lam: *Quos ego cum possem meo iure contemnere, asino quippe lyra superfluè canit, tamen nè nos super-*
bia, vt facere solent, arguant. Et idem aduersus Vigilantium: *Quamquam stultè faciam, magistro*
cunctorum magistros querere, & ei modum imponere, qui loqui nescit, & tacere non potest. Verum est
 illud apud Græcos prouerbium, *Ὀνος λύρας*. Lucianus de his, qui mercede feruiunt. *τί γὰρ κοινὸν φε-*
σι λύρα καὶ ὄνω, id est, *quid enim commertij, quod dici solet, asino cum lyra?* Idem aduersus indoctum,
ὄνος λύρας ἀκρεῖς, κινῶν τὰ ὠτιά, id est, *sed asinus lyram audis, auriculas mouens*. Vnde & hoc pacto *Asinus au-*
 effertur adagium: *ὄνος τὰ ὠτιά κινῶν*, id est, *asinus auriculas mouens*. Rursum ad hunc modum; *ὄνω* *riculas mo-*
πὶς ἐλέγε μύθον ὅδε τα ὠτιά κινῶν, id est, *asino quidem narrabat fabulam, at ille auriculas mouebat;* *uens.*
 in eos, qui cum nihil intelligant, tamen perinde quasi nihil non intelligant, ita nutibus alludunt,
 & arrident dicentibus. Galenus, lib. 2. de different. puls. *Αὐτὸς ὁ ἄσινος ὁμοίως ἔχει τὴν ἀκροῦσιν ὡς ὁ*
τιεβὰς ἀκροῦσιν ὡς ὁ ἀσίνος, id est, *asinus quæ-*
 mouere auriculas, veluti significanti se iam intelligere, cum nihil etiam audierit. Aliquando re-
 ferunt ad asinum non auscultantem lyram, sed ipsum canere conantem: Lucianus: *καὶ μάλιστα*
ὁ ὄνος τὸ ἀδῆ καὶ ὁ βρὸς θελή, ὄνος αὐτολοπίζων φασί, id est, *maximè si quando canit, cupitq; festiuus, &*
lepidus videri, asinus, vt auunt, ipse lyra canens. Idem in Pseudolegista: *τὸ δὴ τὸ τὸ λόγος, ὄνον κ-*
θαρίζεν περιμεινον ὄρων, id est, *Iuxta hoc ipsum, quod vulgo dici solet; asinum conspiciens, cum ira ca-*
 nere tentantem. Citatur & hic versiculus:

Ὀνος λύρας κίσει καὶ σαλπικτος, & id est, Asinus lyram auscultauit, & porcus tubam.

Rectè torquebitur in eos, qui indecorè tentant artificium, cuius sunt imperiti, & à quo natura *Lib. 8.*
 abhorrent. Festiuiter inuertit adagium Stratonicus apud Athenæum: Erat Cleon quispiam, cui
 nomen inditum boui: is cum scitè caneret voce, cæterum lyra non perinde vteretur, Stratonicus
 vbi canentem audisset: *Ὀνομ (inquit) asinus ad lyram dictus, nunc verò bos ad lyram*. Germanum *Bos ad lyrā.*
 quoque huic adagio est, *Ὀνος πρὸς αὐλὴν* id est, *asinus ad tibiam*, dicendum, similiter, vbi quis ea *Asinus ad*
 quæ scitè dicuntur, nec animaduertit, nec intelligit, nec laudat. Sunt enim animantia quædam *tibiam.*
 quibus nonnullis musices sensus in esse videtur, vt equis, auibus, serpentibus. Asinum verò nihil
 mouet cantus. Vtrique adagiò non admodum absimile est illud Horatij.

Scriptores autem narrare putaret a lullo

Fabellam surdo, id est stupido, quiq; nullum ex ea re sēsū perciperet. Galen. lib. 3. de facult. natur.
Reliquis verò tam inutile fuerit scriptū, quā si quis asino narret fabulam. Asinū sub trano currere do-
 ces, hoc est doces indocilē: nā equus ad cursū idoneus, asinus ad equestrē cursū inutilis. Horatius. *Lib. 2. ad*

Infelix operam perdas, vt si quis a lullum

In campum doceat parentem currere freno.

Acron admonet prouerbialiter dictū de asino. Est autem diuersum illi, quod in equo retulimus.

Lib. 2. c. 23
Asinus inter simias.
 τὸν ἵππον εἰς πεδίον, id est equum in campum. Prouerbialiter quoque dictum à Luciano in dialogo de Saltatione. ὄνος ἔκαστα καρδίαν ἔχει, neq; cor asini, neq; porci cor habebis. ὄνος ἐν ἀνθρώποις, id est, asinus inter simias. Vbi quis incidit in homines nasutos, & contumeliosos, ipse stolidus, à quibus impurè rideatur. Extat apud A. Gellium, apud quem Menander comicus in fabula, cui titulus, Plotium, maritum, de vxoris iniuria querentem inducit his verbis: ὄνος ἐν πειθήνοις τοῖς λόγῳ μείον ἐσιδὴ τέτο, id est, Asinus inter simias, vulgò quod aiunt, sanè istud. Cōstat autem simiam animal esse petulantissimum, adeo vt non vereatur etiam leonem per lasciuia agitare, natibus illius affixa. Quin & hodie vulgò simile quiddam dicunt: *Noctua inter cornices*; vbi stupidior aliquis in homines petulantes, & dicaces incidit. Nihil autem vetat, quò minus generaliter vsurpetur, vbi quis in negocium incidit vehementer molestum, aut in infortunium aliquod, vnde se non queat extricare. Consimilem cū hoc adagio sensum habet, ὄνος ἐν μελίτῃ, asinus inter apes, dici scilicet solitum, vbi quis infeliciter incidit in homines improbos, atq; importunos. Metaphora per se liquet: quanquam adagium ab euentu quopiam natum videri potest. Meminit Suidas. ὄνος ὄρνις, id est, asinus auis. Est apud Aristophanem in Auibus. Sumptū ab homine quodam. Quidam enim consultus de eo, qui aduersa laborabat valetudine, forte fortuna conspexit asinum surgentem à lapsu, simulq; alium, quendam audiuit dicentem: βλέπε πῶς ὄνος ὦν ἀνεση, id est, vide quo pacto asinus cum sit, surrexit: Id omnis arripiens ille, protinus respondit, fore vt valetudinarius ille reualefceret. Itaque iocatur Aristophanes, quasi & asinus auis esset, & augurij nonnihil haberet. Nec hoc prouerbium è comædia natum est, sed à vulgò ad iocum detortum, & à comico vsurpatum. Dicitur non intempestiuè, cū ex inditio quopiam ridiculo, quippiam col-

Ab equis ad asinos.
 Igitur *Asina Balaam admonet.* Aptè quadrabit (inquit Pólydorus Virgilius) cum indoctus doctum, seruus dominum, mulier viuum, puer senem coarguit. Ἀφ' ἵππων ἐπ' ὄνος, id est, ab equis ad asinos: vbi quis à studijs honestioribus ad parum honesta desecit, veluti si quis è philosopho cantor, è mercatore caupo, ex œconomio coquus, è fabro fieret histrio. Quadrabit item, vbi quis è conditione lautiore ad abiectiora deuenit. Procopius Sophista in Epistola quapiam το δὴ λεγομένον ἀφ' ἵππων ἐπ' ὄνος μεταβεβήκαμεν: id est, iuxta prouerbium, ab equis ad asinos trásiuimus. Contrarium, *E tardigravis asinis equus prodijt*, diei solitū, cū clarus euadit quispiam obscuro genere prognatus, aut quoties ab indocto præceptore proficiscitur discipulus eruditus. Prouerbialiter etiā à Martiale prolaturum: *Nulla est gloria præterire asellos.* Conueniet cū quis altioris ingenij, stupidum & ad nulla aptum superat. Mulum de asino pingere: dici potest, quando exemplar, & res efficta non multum inter se distant: vel cum ineptiæ ineptijs repræsentantur, vel mendacia mendacijs astruuntur: magna similitudo inter asinum, & mulum est; author est Tertullianus. Hoc quoq; Theognidis: Ἰνείης δ' ὄσσον ἰών κρεσσόνες ἡμῖν νοί, id est, *Noris vii quanto muli asinos iuperent*; ipsissimam prouerbij faciem habet. Dicendum vbi quis longo interuallo præcedit. Refertur apud Athenæum. Sumptum videtur ex Homero:

E tardigravis asinis equus prodijt.
 Ἀλλ' ὄπιθ' ἀπὲρ ὄσσον τ' ἐπίερα πέλοισι
 Ἡ μίλων, αἰ γὰρ τε βοῶν ὄρεφ' ἐραϊ εἰσιν
 Ελκίμενοι τοῖο β' αἰεὶ πηλοῖν α ποτρῶν, id est,
Verum vbi tantum aberat, quantum pars vltima sulci Mularum: siquidem hububus longè potiores Ducere perpinguem segetem compactile aratrum.

Mulum de asino pingere.
 Rursum alio loco:
 Ἰὼν δὲ θέει δ' ἄριστος ἐν κλυτόνῃσιν ἀμύων
 ὄσσον τ' ἐν νεῖω οὐρον πέλει ημισυῖν,
 Τοσσόν ὑπὲρ προθῶν λαῖς ἵκει' οἰδ' ἐλιπῶσ' το, id est,
Has cursu ante ibat Clytoneus splendidus omnes Quantum mularum sulcus præcedit in aruo Tantum is præcurrens populos, metam attingit, illos At iergo linguens:

Lib. 7. Iliad. κ.
Odys. θ.
 Olim bubus, asinis, & mulis proscindebant arua. Aratrum igitur, quod à mulis trahebatur, multò celerius perueniebat ad sulci finem, cū arator inuertit aratrum, quàm quod trahebatur à bubus. Hesiodus item mulos τάλαιργα vocat. Βασιλεὺς ἢ ὄνος, id est, Rex, aut asinus, hoc est, aut victor, aut victus. Simile illi: ἢ τρεῖς ἢ ἑξ, ἢ τρεῖς κοβεί, id est, aut ter sex, aut tres tali. Eustathius Odysseæ sextum enarrans librum, ostendit metaphoram ductam ab his, qui ludunt iphara, quibus qui vicisset, rex appellabatur, qui victus fuisset, huic asino nomen erat. Plato in Theæteto. *Qui aberrat is delidebit, quænamodū aicut ὄνος, qui sphaera ludūt, asinus, qui vero nihil aberrans vicerit, rex noster esto.* Iulius Pollux sphaera ludēdi, quatuor modos cōmemorat, quorū primus appellatur ἐπίκουρος, aliter φανίδα, seu φανίδε, tertius ἀποπόρραξις, quartus ἔρανα: quorū postremū, nam is ad prouerbium proprie

Rex, aut asinus.
Lib. 9. Vrania ludus.

Lib. 9. Vrania ludus.

Lib. 9. Vrania ludus.

Lib. 9. Vrania ludus.

Lib. 9. Vrania ludus.

Lib. 9. Vrania ludus.

Lib. 9. Vrania ludus.

proprie facit, describit his verbis: *Vrania* verò *lusus sic habet*: *Aliquis resupinans sese, spheram in caelum mittit. Reliquis autem certamen erat, ut eam prius quam in terram decideret, raperent, id quod in Phaeacibus significare videtur Homerus. Sanè verò cum aduersus parietem spheram misissent, numerus subsultuum censebatur: & qui victus fuisset, asinus appellabatur, & quicquid imperatum esset, faciebat, rursus qui vicisset, is & rex erat, & imperabat.* Porro locus, quem ex Homero citat, est *Odyssæ* θ. ad hunc modum.

Τὸν πᾶ περιρρέψας ἤκε σιβαρῆς ἀπὸ χειρὸς
 Βόμβησεν δὲ λίθος κατὰ δ' ἐπιτῆξαν ποτιγαῖν
 Φαίηκες δολιχῆρεται ναυσίκλοιοι ἀνδρες
 Λαὸς ὑπὲρ ῥιπῆς, δδ' ὑπερπτατο σήματα πάντων, id est,
Versatum hunc valida submitit in aera dextra
Intonuit lapis: est in humum formidine sidunt,
Phaeaces, gens gnara maris, ratibusque superba
Ob saxi iactum, verum id procul omnia signa
Transuolat.

Ab hac forma non videtur alienum quod est apud Plautum: *Rex sum, si ego illum hodie hominem In Panulo ad me illexero.* Licebit vti, cum significabimus, iaciendam aleam quæ vel summos reddat, vel infimos. Ὄνος ὄνα κα' λίσος, id est, *asinus asino pulcherrimus*: simile simili placet. Alcimus apud Diogenem Laertium inter multa quæ colligit ex Platonis philosophi & Epicharmi comici scriptis, quibus persuadere conatur philosophum à comicis multa fuisse suffaratum, & hos recitat senarios:

Asinus asino pulcherrimus.

Θαυμαστόν ἔδεν ἐστὶ μετὰ δ' ἔτω λέγειν,
 Καὶ ἀνδανειν αυτοῖσιν αὐτῆς, καὶ δεκεῖν,
 Κάλως πεφυκέναι, καὶ γὰρ ἡ κύων κυνί
 Κάλλισον εἶμεν φαίνεται, καὶ βῆς βοί.
 Ὄνος τ' ὄνα καλλίσον, ὅς δὲ τῶ σὺι, id est,
Res mira non est, ista se sic proloquor
Ipsique nobis si placemus inuicem,
Pulchreque nati si videmur, nam & canis
Pulcherrimus cani videtur, bos boui:
Asinus asello pulcher est, & sus sui.

Ὄνος θανάτως, id est, *asini mortes*, subaudiendum narrat. Dicebatur in eos, qui narrarent absurda, ridiculaque dictu, cuiusmodi fuerit, si quis longa narratione persequatur asini pericula, quem admodum *Vlyssis* descripsit *Homerus*. Apuleius sanè in metamorphosi sua ὄνος θανάτως, commemorat. Adagium refertur à *Suida*. Ὄνος ὑεται, id est, *asinus compluitur*. *Cephisodorus* apud eundem in *Amazonibus*:

Asinus compluitur.

Σκωπτεν μ' ἐγὼ δὲ τοῖς λόγοις ὄνος ὑομαι
Rides, at asini more ego verbis compluor.

Vnde dictum apparet in eos qui maledictis nihil omnino commouentur: quemadmodum asinus ob cutis duritiem adeo pluuia nihil offenditur, vt vix etiam fustem sentiat. Ὄνος ἐν μύρω, *asinus in unguento*: cum deliciae adhibentur ijs, quos haudquaquam decent, neque qui vel vti noruat illis, vel delectantur. Nam asinus culmos ac foenum mauult, quam aurum vel unguentum, quo etiam offenditur. Locus fuerit huic adagio, si quando indoctus aliquis in optimos incidat auctores, quos ob inscitiam vel negligat, vel etiam deprauet. Siue cum amuso cuiquam cum eruditissimis viris viuere contigerit, quorum tamen consuetudine neque frui contigerit, neque omnino gaudeat. Refertur à *Diogeniano* prouerbiū. Ὄνος ἄγων μυσῆρια, *Asinus portans mysteria*: In eum dicebatur, qui præter dignitatem in munere quopiam versabatur. Veluti si quis ignarus literarum, bibliothecæ præfectus esset. *Aristophanes* in *Ranis*.

Asinus portans mysteria.

Νῆ τ' δὲ ἐγὼ γ' οὐκ ὄνος ἄγων μυσῆρια,
 Ἀτὰρ εἰ κατέξω ταῦτα τ' πλείω χρόνον, id est,
Ita per Iouem sum asinus vehens mysteria
Verum ista non iam sustinebo diutius.

Interpres affirmat inde natum adagium, quod olim quibus ad peragenda sacra Eleusinia opus erat, asino imposita deportabantur. Quadrabit in eos, quorum opera alijs duntaxat est vsui, cum ad ipsos præter molestiam nihil interim redeat. Veluti si quis cibos alijs gestet, quibus ipsi non liceat vesci. Quo sensu nos quoque vulgò dicimus: *Fà quel dell'asino, porta il vino, beue l'acqua.* Huic alluisse videtur *Apuleius*, cum se fingit *Asinum Cererem* deam circumferentem. *Suidas* adscribit dæmonem ad lapidem molarem referre quem *Græci* ὄνον appellant, propterea quod in sacris,

facris, molis frumentarijs coronas imponere consueverint. Itaque torquebitur elegantes in eos, quibus immerentibus honos habetur. Veluti cum indoctis doctoris titulus, pileus & annulus, aliaque id genus insignia tribuuntur. Huc pertinet apologus ille, quem Aiciatus inter emblemata versibus illustravit, sub titulo *Non tibi, se a religione*.

*Isidis effigiem tardus gestabat asellus
Pando verenda dorso habens mysteria,
Obuius ergo deam quisquis reuerentur adorat,
Piasque genibus concipit flexis preces,
Ast asinus tantum prestari credit honorem
Sibi, & intumescit admodum superbiens:
Donec cum flagris compefcens dixit agaso,
Non es Deus tu (aselle) sed Deum vehis.*

Alia Lacon Ἄλλα μὲν Λάκων λέγει, ἄλλα δὲ Λακωνος ὄνος φέρεται. id est: *Alia quidem Lacon dicit, alia verò La-*
alia Laco- conis asinus portat. Effertur apud quosdam & ad hunc modum paroemia: ἄλλα μὲν Λεῦκων, ἄλλα
nis asinus δὲ Λεῦκωνος ὄνος φέρεται, id est, *alia Leucon, alia Leuconis asinus portat.* In eos dicebatur, quorū oratio
portat. dissentiret à factis. Natum aiunt ab huiusmodi quodam euentu. Agricola quispiā nomine Leucon,

Camelus e-
tiā sca'io-
sa, complu-
rium asino-
rum tollit
onera.

Agas asel-
lum.

Lib. 2. de
Orat.

Agaso asel-
lum.

Lib. 7.

Epist. 19.

folitus est ytres melle plenos floreis obuoluere. Rogatus autem ab exactoribus vectigalium, quid nam portaret, hordeum se portare dicebat, videlicet quò minus pecuniæ persolueret. Sed cum euenisset aliquando, vt lapsus in terra asinus onus effudisset, accurrerunt exactores, in reponendis sarcinis auxilio futuri. Verum vbi interim cognouissent, mel in vtribus esse, non hordeum Leuconem obrorto collo abduxerunt, tanquam qui se debito vectigali fraudasset. Atque illud ridentes addiderunt, alia Leucon, alia portat asinus. Nam in nonnullis codicibus, dicit, non additur: atque ita nostro sententia dictum festiuus redditur. Ea vox postea versa est in adagium. Refertur à Zenodoto & à Diogeniano. Κάμηλος καὶ ψωρίωσα, πολλῶν ὄνων ἀνατιθεῖται φορτία, id est: *Camelus etiam scabiosa, complurimum asinorum tollit onera:* de ijs qui vsque adeò præcellunt quosdam, vt etiam senes, aut alioquin ægroti, præstantiores tamen sint illis integris: aut de his qui rebus parum prosperis, tamen plus valent ob pristinae fortunæ reliquias, quam alij rebus integris. Vtus est Synesius. *Agas asellum.* Hoc adagij quoniam mutilum refertur, non satis liquet, quid sibi velit. Refertur autem à Cicerone ad hunc quidem modum: *In hoc genus conijciuntur prouerbia, vt illud Scipionis, cum asellus omnes prouincias stipendia merentem se peragrassè gloriaretur, agas asellum &c.* Neque verò libet referre, quæ in hunc locum adfert Omnibonus, interpret alioqui non omnino malus. Tamen visum est ipsum adagium in medium proponere, quo doctis saltem vectigandi ministraremus occasionem. Fortasse legendum agaso asellum. Nam veteres elidebant vocales in ore Græcorum etiam in scriptura. Atque ita sensus erit, vnumquemq; facere quæ se digna sint. Depotant nepotes, decoquit lurco, digladiatur miles, peierat leno, mentitur aduocatus. Siquidem hoc ipsum agasonis vocabulum, in contemptus abiit prouerbum, id quod apud Græcos festiuus est, ob sermonis ἰδίωμα. Nam Dores asinum vocant non ὄνον, vt ceteri, sed κάλλον, & agasonem non ἐπιλάττω, sed καλλικτήρα, veluti testatur Iulius Polux. Fortasse huc pertinet, quod scripsit Flaccus ad Lollium:

----- Ad iunium

Traxerit, aut olitoris aget mercede caballum.

Ab asino de Ἄπ' ὄνου καταπίσων, ab asino delapsus. In eos dicitur, qui inconsultè quippiam agunt, & imperitè: aut in eos, qui a presentibus commodis, quibus ob incertitiam vti nesciunt, excidunt. Est autem in Græcis verbis faceta allusio ad finitimam orationem, mutato accentu, ἀπὸ νοῦ id est, à mente delapsus, tanquam vecors & mentis impotens. Vtitur hoc adagio Plato: *Mihi sanè videtur* (inquit) *sermo velut eques vndiquaque restringendus, ne tanquam os habens effrane, imperu abreptus, iuxta prouerbum, ἀπὸ τίνος ὄνου πεσεῖν, hoc est, vt vertit author adagiorum, ab asino tanquam à mente excidat.* Vtitur item Plutarchus in Gryllo. Rursum Aristophanes in Nubibus.

*Κακῶς γὰρ ὄντες εἶχες, ὡς γέμοι δοκεῖς,
Γέτωες, ἢ ἐλαύνον ἐξέπρασον νητὲς θεῶς
Τὶ δῶτα ληπέεις, ὡς περ ἀπ' ὄνου ἐκπεσῶν, id est.
Mali, vt videtur, accidit tibi quippiam.
Ita per deos, equos agens, miser excidit.
Quid hæc ita, vt delapsus asino blateras?*

Primus versus dicitur à Strepfiade Danistam irridente, quod pecuniam filio suo mutuo datam repetat. Alter est Danistæ, iuuenem tacita illusionem notantis, qui studio alendorum equorum pecuniam eum abtumpserat. Tertius rursum Strepfiadis, dicentis illum delirare, perinde quasi non ab equis, sed ab asino decidisset, hoc est, ἀπὸ νοῦ, id est, à mente. Quandoquidem & Latinis mente

mente delapsi dicuntur, qui mente exciderunt. Suetonius in Augusto: *Rectorem quoque solitus apponere, etate paruis, aut mente lapsis.* Quidem huic quoque proverbio huiusmodi asin-
gunt fabulam. Duo quidam, cum in desertis locis asinum quempiam fortè fortuna nacti es-
sent, contendere inter sese cœperunt, vter eum vti suum domum abduceret: nam vtrique pa-
riter à fortuna videbatur obiectus. Hæc interim de re illis inuicem altercantibus, asinus sese
subduxit, ac neuter eo potitus est. Sed magis placet in adagio captatam fuisse allusionem,
de qua diximus, maximè quòd videamus grammaticis id studio fuisse, vt omnibus adagijs
fabulam aliquam aut historiam vel commentitiam adiungerent. Vt autem Suetonius dixit
mente lapsos, ita Vlpianus titulo de magistratibus conueniendis, facultatibus lapsos dicit, qui
redacti essent ad inopiam. Pierius Valerianus, *ab asino excuti* à Platone de ijs dici scribit, qui
grauia & magna vel difficilia professi ab in cœpto turpiter desistunt. Miratur autem cur Gram-
maticus quidam adductus sit, vt Platonis proverbium ita sit interpretatus, vt de ijs dictum vo-
luerit, qui relictis voluptatibus & inquinamentis quibuslibet voluptificis & belluinis (hæc enim
eius, inquit, verba sunt) ad meliorem mentem regrediuntur. Sed cum is & hic & alibi sæpè
cadat ab asino, in luto hominem hæsitare permittamus, neque tollere rursus fractum crur-
planum procuremus. Id verò eò magis indignè ferendum, quòd testimonium sibi accersit ex
Euangelica lectione, vbi Seruator noster asinæ pullum obequitat: neque intelligit, longè aliud
esse, inuectari asello in urbem Hierosolymam, aliud ab asino excuti, vel mente alienari: nam
& iocus ex locutionis enuntiatae ambiguo resulat, cum $\alpha\pi\delta\ \delta\upsilon\epsilon$, etiam $\alpha\pi\delta\ \upsilon\epsilon$ sonare videatur.
Hæc itaque Pierius. *Malo asino vehitur*; quibus res sunt parum secundæ, mala asella vehi di-
cuntur, $\epsilon\pi\ \delta\upsilon\epsilon\ \pi\omicron\upsilon\eta\pi\alpha\varsigma\ \delta\chi\epsilon\mu\epsilon\iota\omicron\iota$. Suidas ceu proverbiale refert, in dictione $\pi\omicron\upsilon\eta\pi\alpha\varsigma$. Felices
enim eximijs equis infidere gaudent, quo celerius perueniant eò quòd volunt; nec incitè iacie-
tur in hominem parum feliciter coniugatum. Proverbium etiam olet quòd scribit Horatius in
epistolis;

Qui malè parentem in rupes protrusit asellum.

Quadrabit in quosdam peruerso natos ingenio, qui cum ipsi non sapiant, nolint tamen bene
consulentium monitis obtemperare. Hi sunt etiam vtrò quòd tendunt, impellendi, vt vel ma-
lo docti tandem agnoscant stultitiam suam. Natum est à rustico quopiam, qui cum asinum
suum per alpes niuibus obiectas duceret, isque fræno non obediret, iratus in rupes pro-
trusit:

Et meritò quis enim inuitum seruare labore?

Celebratur Græcis hic senarius proverbialis:

$\Delta\iota\ \lambda\iota\tau\omega\ \upsilon\phi\epsilon\zeta\epsilon\iota\ \kappa\alpha\ \nu\ \delta\alpha\ \kappa\eta\ \kappa\upsilon\upsilon\alpha$, id est,

Litem mouebit, si vel asinus mordeat canem.

Quadrabit in eos, qui de re quantumuis exigua litem suscitant. Natum videtur ab euentu
quopiam. Extat autem apud iureconsultos actio ex lege, si quadrupes damnum dederit. Re-
fertur à Zenodoto & Suida, quanquam apud vtrumque scriptum est $\mu\alpha\ \kappa\upsilon\pi\omicron\iota\varsigma$ pro $\mu\iota\kappa\upsilon\pi\omicron\iota\varsigma$: quo-
rum hoc nobis videtur sensus exposcere. $\Gamma\omega\upsilon\ \delta\ \delta\upsilon\omega\upsilon\ \epsilon\ \mu\omicron\iota\ \mu\epsilon\lambda\epsilon\iota$, id est, *Ceterum asinos nil moror.*
Congruit in eum qui domesticis contentus opibus non quærit aliena. Nam cui plaustrum
est domi, huic non est opus asinis conductitijs. *Asini faciem circumferre* proverbialiter dixit
Plutarchus in libro aduersus Stoicos: *Cumque Circe* (inquit) *duo vjureret venena, quorum vnum*
stultos de prudentibus, alterum prudentes de stultis redigit, Vlysses bibere stultitie potius venenum
voluit, quam transire in bestie formam, præditum sapientia & nimirum simul etiam felicitate. Atque
hæc aiunt ipsam dicere & hortari sapientiam: Missum me fac, nec rationem habe pereuntis & in
asini faciem discedentis. Nimirum diceret non nemo, asini est qua hoc suadet sapientia, quando save-
re & felicitate frui bonum est, asini circumferre faciem indifferens. $\omicron\upsilon\omega\varsigma\ \pi\epsilon\upsilon\omega\upsilon\ \rho\omicron\pi\alpha\lambda\epsilon\ \delta\ \mu\epsilon\lambda\epsilon\iota$, id
est, *asinus esuriens fustem negligit.* In eos congruit, qui ventris compendijve gratia quamuis
contumeliam perferunt. Refert Aristoteles: *nam & illo pacto asini cum esuriunt essent fortes, quòd*
licet verberentur, non aiscedunt tamen à pabulo. Negans fortum esse censendum, qui quouis pacto
toleret incommoda: Alioquin asinos longè fortissimos futuros, qui dum esuriunt, nullis verbe-
ribus à pabulo dimouere queunt. Apparet ex Homero sumptum, qui sanè quam eleganter de-
scribit asininam patientiam: cuius poetæ versus Græcos suo antè loco recitauimus: nunc verò La-
tini facti non incongruè repetentur: canit itaque:

Vt cum per segetes ignauus transit asellus

Inuitis pueris, cui multus tergore circum

Iam crepuit fustis, neque segnius ille profundam

Ingreditur segetem: pueri sed fustibus illum

Mente de-
lapsi qui
dicantur.

Ab asino
excuti.

Malo asino
vehitur.

Lis de asino
canè mor-
dente.

Asini faciè
circūferre.

Asinus esu-
riens fustem
negligit.

Lib. 3. Mo-
ral.

Iliad. λ.

*Cadentes studio, tandem ac puerilibus aruo
Viribus eijciunt, ubi pascu expleuerit aluum.*

*Asini man-
dibula.*

ὄνυ γνάθος, *Asini mandibula*. Conuenit in edaces alioqui stolidos & ignauos, cuiusmodi pingit Horatius:

Nos numerus sumus & fruges consumere nati.

Hesychius citat ex Eupolide, dictumque in homines edaces. Addit & loco nomen esse. Κύν δίδωσ *Canidas paleas, asino ossa*: Cum res præposterè distribuuntur, veluti si quis indocto munus mittat literarium, erudito flosculos, aut gladium balteumue, militi librum-
offa.

Si quidem munera hoc ipso sunt ingrata, quòd apta non sunt. Interdum vertuntur in contumeliam. Ο' σφιὼ κτήγως ὡσε Μύσιος ὄνος, id est, *delumbatus asini instar Mysij*. Citatur prouerbij nomine ab Eustathio in nauium catalogo, sed non explicatur: contentus enim est addere, in Mysia rarissimos esse asinos, quibus rectum sit dorsum circa lumbos aut ilia, ita enim οσθὺς vocatur tertia & inferior spinæ pars ad clunes descendens. Videtur quadrare in molles & effæminatos, quos elumbes vocamus, Græci κατθεγότας, id est fractos. Porrò in Eustathio Romæ excuso pro κατθεγός legendum est, ex manuscripto exemplari, quod Bononiæ videre contigit, inquit Manutius, καττηγός. Απορέμε τῆς σῆς ἀμαξῆς, τῶν δ' ὄνων εἶν μέλει, id est, *Vtere claustris tuis, asinesque non curaueris*. Versus est trochaicus tetrameter. Hoc prouerbio monebant, uti suarum quisque rerum curam ageret, hisque frueretur, alienarum negligens atque incurius. Hinc ducta metaphora

Si nequeas bouem, asinum agito. quod quibus plaustrum est domi, nihil necesse habent deportandis oneribus asinos aliundè conducere. Εἰ μὴ δύναο βέν, ἐλαυνε ὄνον, id est, *Si nequeas bouem, asinum agito*, id est, si non potes, ut vis, utcumque potes, facito. Si fortuna splendidos non contingit, eam fortem quæ contingit, boui cõsulat: si quod optas, non licet, id quod proximum est, amplectere. Author Suidas. *Ab asinis ad boues transcendere, periculosum esse* prouerbialiter dixit Plautus: Verba sunt Euclionis ad Megasthenem

transcendere

*Venit mihi in mentem Megadore, te esse hominem diuitem,
Factiosum: me item esse hominem pauperum pauperrimum
Nunc si filiam locassem meam tibi, in mentem venit
Te bouem esse, & me esse asellum: ubi tecum coniunctus siem
Vbi onus nequeam ferre pariter, iaceam tibi asinus in luto,
Tu me bos magis haud respicias, gnatus quasi nunquam siem,
Et te utar iniquiore, & meus me ordo irrideat
Ne tibi habeam stabile stabulum, si quid diuortij fuit,
Asini me morâcus scindant, boues incurserint cornibus,
Hoc magnum est periculum, ab asinis ad boues transcendere.*

hoc est, periculosum est à pauperum atque humilium ordine & familia ad ordinem & familiam diuitem ac potentium ascendere. Periculosum enim est, ne pauperes & humiliores à diuitibus petantur cornibus. Videtur allegoria ex apologo quopiam mutuo sumpta. Τὸ ἐπ' ὄνυ σκιάς, id est, *super asini umbra*; pro eo quod est de re nihili. Sophocles in Cedalionem apud Suidam, τὰ πάντα ὄνυ σκία, id est, cuncta asini umbra, id est, nugæ, nihilque res. Apud eundem Aristophanes in Dædalo, περὶ τῆς γὰρ ὁ πόλεμος ἡμεῖς ὄνυ εἴμι; περὶ ὄνυ σκιάς, id est, *Qua de re nunc inter vos bellum est? nimirum de asini umbra*. Citatur ab eodem & Aristoteles, ἐν διδασκαλίᾳ, qui fabulam quandam extare dixerit hoc titulo, ὄνυ σκιά, id est, *asini umbra*, Archippi comædiam opinor sentiens, de qua meminit Zenodotus. Lucianus in Sectis. πάντε ὡς ἔπος εἶπεν, περὶ ὄνυ σκιάς μάχομεθα οἱ φιλοσοφῶντες, id est, *Omnes ut ita dixerim, de asini umbra depugnant philosophi*. Aristophanes in Vespis, περὶ τῶ μαχητῶν, περὶ ὄνυ σκιάς, *de quo pugna est nobis? de asini umbra*. Demosthenes in Philippica quadam, πρὸς ἀπαντας περὶ τῆς ἐν δελφοῖς σκιάς καὶ πολεμῆσθαι, id est, *eum omnibus in presentia de Delphica umbra digladiari*. Proinde

Super asini umbra.

sunt qui credunt hoc adagij primum à Demosthene natum fuisse, fabulam eam referentes, quam retulimus inter apophtegmata ex Demosthene: quam tamen fabulam paullo aliter narrat Plutarchus in vita Demosthenis, his quidem verbis: Cum in concione dicenti obtreperent Athenienses, ait se breuiter velle illis narrare quiddam. At silentio factò, Adolescens (inquit) ætatis tempore asinum mercede conduxerat, ut eo ab urbe Megaram proficiscens vteretur. Porrò meridie cum sol acriter æstualet, vterque cupiebat sub vmbra asini succedere. Verum alter alterum arcebat, cum hic diceret asinum conductum esse, non vmbra. Rursus alter, qui conduxerat, se plenum habere ius responderet: atque hæc locutus, discedere parabat. Retinentibus autem Atheniensibus utque reliquam partem fabulæ adderet orantibus: Ita, inquit,

De asini umbra fabula.

inquit,

inquit, de asini umbra audire cupitis, de rebus serijs loquentem auscultare non vultis? Quidam aiunt asinum non Megaram, sed Delphos fuisse conductum, quod item apparet ex verbis Demosthenis, qui Delphicam umbram nominat in calce orationis de pace: *An non igitur stultum* (inquit) *ac vehementer miserum; singulos aduersus singulos ita commissos de rebus proprijs, ac maxime necessarijs, cum vniuersis de umbra Delphica non depugnare?* Apuleius in asino, iocatur ex sese natum. Usurpauit hoc adagium Menander in Enchiridio & Plato in Phædro, cum ait, *Oratores imperitos imprudenter & periculosè facere, quoties apud plebem in perniciam & ipsam, non umbram asini, rem videlicet leuem ac nullius momenti, sed turpia pro honestis laudant.* Μὴ τῶν ὄντων οὐκ ἔστιν, inquit, ὡς ἰσχυρὰ δὲ πᾶσι ποιοῦμενος, ἢ ἄλλα περὶ κακῶν, ὡς ἀγαθῶν. Procopius in epistola quapiam: *Ipsè etiam, opinor, doctissimè de arte pugnantia cum sentias, deridendi sicut videtur gratia, de asini quod aiunt, umbralitem mones.* Usus est eodem Origenes in præfatione libri tertij, quem scripsit aduersus Celsum. *Sed iam dudum tempus ut ab asini umbra digrediamur, ne quis iure nos rideat* περὶ οὐ σκιᾶς, plus satis curiosos. Οὐκ ἐπιπροσέχεται, id est, *de Asini prospectu.* Vetus adagium dici solitum in eos qui ridendo titulo aliquem calumniantur, aut de friuolis rebus aliquem in ius vocant. Euentus qui fabulæ præbuit occasionem, variè narratur ab authoribus. Quidam huiusmodi quædam memorant. Figulus quispiam varias auium formas finxerat, easque in officina collocatas habebat. At asinus quidam, inobseruantius sequente agasone, inserto per officinæ fenestellam capite, pariter & aues & reliqua vasa deiecit, comminuitque. Is cuius erat officina, agasonem in ius vocat. Cumque rogaretur ab omnibus, quam de re litem moueret; de asini, inquit, prospectu. Alij aues non fictiles, sed veras fuisse volunt, quæ asino sicut dictum est, per fenestram immittente caput, disturbatæ perticam ruperunt, reliquaque vasa subuerterunt. Reliqua fabulæ vtrumque conueniunt. Lucianus in asino suo parœmiam hanc finxit ex se natam, quod dum asinus conaretur obliquato capite per fenestram prospicere quid ageretur, tum sese, tum dominos suos prodidit. Eamque rem magno omnium risui exceptam, in adagionem abiisse, ἢ ὄντι παρασέχεται, id est, *ex asini prospectu.* Porrò iuxta Luciani sententiam magis quadrabit in eos, qui stoliditate sua, dum ineptè student dissimulare, ridiculè produntur. Hunc Luciani locum æmulans Apuleius in nono metamorphoseos suæ libro, scribit ad hunc modum: *Qua conuentione & clamoroso strebitu cognito, curiosus alioqui & inquieta procacitate præditus asinus, dum obliquata ceruice per quandam fenestram, quidnam sibi vellet tumultus ille, prospicere gestio, vnus è commilitonibus, casu fortuito conlimatis oculis ad umbram meam cunctos testatur in coram. Magnus denique continuo clamor exortus est. Et emersis protinus scalis, iniecta manu quidam me veluti captiuum detrahunt, iamque omni sublata cunctatione scrupulosius contemplantes singula, cista etiam illa reuelata reperit, productumque & oblatum magistratibus miserum hortulanum, pœnas scilicet penjurum, in publicum deducunt carcerem, summoque risu de meo prospectu cauillari non desinunt. Vnde etiam de prospectu & umbra asini natum est frequens prouerbiū.* Hactenas Apuleius. In eodem puto sensu dictum à Tertulliano: *Asinus de Aesopi puteo, modò venis, & iam exclamas:* Lib. 4. ad-
quæquam ego apud Aesopum Gabriamque, nihil inuenire potuerim, quod huius prouerbij speciem gerat. Quare conijcio eas fabulas Aesopi, quæ teruntur hodiè manibus omnium, non uerf. Mar-
nisse ad nos integras. Coniecturam adiuuat, quod apud D. Basilium, Lucianum & alios leguntur quædam, quæ similiter frustra in excussis Aesopi fabellis exquiras. Posset & hic pro Aesopi Aesopi pu-
puteo, id est pto eo qui inperatus tanquam qui ex specula vel Hercules è proscenio, reponi de teo.
asini prospectu. Ακκιζόμενος Σκυθῆς τὸν ὄνον. *Scytha recusans asinum:* de ijs qui verbo quidem Scytha re-
aliquid auersantur, re ipsa verò concupiscunt. Quidam enim asini cadauer conspicatus, Scytha cufans si-
(inquit) ecce paratam tibi cœnam. Is verò in præsentia quidem aspernatus est, post verò epu-
latus. Οὐκ ἔστιν ἔστιν ἄσινι λανὰς κερῆς. *Asini lanas queris:* de ijs qui stultè quærunt ea quæ nusquam sunt. *Asini lanas*
Effertur adagium etiam ad hunc modum, ὄντι πρόβα, id est, asini lanæ. Aristophanes: *Tis eis queris.*
το ληθῆς ὄντιον, τίς εἰς ὄντι ὄντιον, id est: *Quis in letho solum, quis in asini lanas?* Per asini
lanam, res vanas significans, & quæ nusquam sunt. Eundem sensum habet, τὸν ὄνον κερῆς, id
est, asinum tondes: de his qui rem absurdam atque inutilem aggrediuntur; propterea quod asi-
num neque peccare possis propter villos, neque tondere, cum lanam nullam habeat. Huius me-
minit idem Aristophanes in Ranis. Οὐκ ἐπιπροσέχεται μὴ πλῆθειν νίτρον, id est, *asini caput ne laues ni-* *Asini ca-*
tro. Ne multum sumptus operæque impendas in rem vilem ac sordidam. Finitimum est illi, τὸν πῦρ καὶ τὸν
καύτωσαν ποικίλλειν. id est, *ollam variegare.* Similiter & nos vulgò dicimus, *Chi laua il capo al-* *ues nitro.*
l'asino, perde il sapone. Ὁ σὺ ἐπ' ὄνον βαλάνειον, id est, *ut asinus balneatoris.* Dictum etiam est *ut asinus*
in eos qui ex suis laboribus ipsi nihil fructus capiunt. Plutarchus in libello περὶ τῆς φιλοπᾶ-
τίας: Nihil inde capiens commodi, velut asinus balneatoris, qui ligna & sarmenta defert, semper
fumo ac fauillis oppletus, nunquam autem particeps balnei, neque temporis, neque mundici. Lo-
quitur de diuite parco ac sordido, qui cum sit onustus diuitijs, non fruitur tamen. Οὐκ

ἄρα ἡλιάων εἰ ποιεῖ. id est, *asini cauda non faci cribrum*: vbi quis ad hoc vel illud dicitur inutilis. Cribrum è pilis equinis fieri consuevit, non è villis asininae caudæ. Suspiciatur author adagiorum hoc ex huius ætatis fæce sumptum ab Apostolio. Prouerbialiter quoque in sacris biblijs dici videtur de Ioachim filio Iosifæ rege Iudam *sepultura asini sepelietur*: hoc est sepultura carebit, & à feris aribusque dilacerabitur. Talis enim est sepultura asini.

V S V S I N S A C R I S.

PORPHYRIUS libro secundo de abstinence à carne asinos negat & elephantas antiquis sacrificari solitos, quòd etsi collaborando adiumento sint ad fruendum tamen sint inepti, & Aegyptij quoque hominem cum secespita positus in terram genibus effingebant cum ense ad mastationem parato, sed manibus post terga religatum, inde àsinum apponebant, vt eum sacris admoueri minimè debere ostenderent, euentumque rei irritum fore indicarent. Equidem & in sacris habemus biblijs asinum & pullum sacrificio ineptum esse, quia immundus est. Sic enim ibi scriptum est. *Omne quòd spiritulu vuluam asina, mutabis oue*. Immunda enim animalia lex à sacrificio separauit, & pro his ad vicem munda iussit offerre. Asinæ ergò partum, inquit diuus Ambrosius, hoc est, immundum iubet mutari oue, quæ munda & apta sacrificio est. Similiter Apollo apud Bæum; vt recitauimus ex Antonino Liberali Cleini mortem minatur, nisi ab asinorum abstineret sacrificio, & pro more capras sibi, boues & oues offerret: ita enim se asinorum gaudere immolatione, sicut fiat in Hyperboreis. Scribit autem & Pindarus apud Hyperboreos instituas fuisse κλειτός οἶνον ἐκατόμβας. Et apud Callimachum legere est.

Asini ubi immolati.

Τέρπεροι λουσαράφοιβοι ὄνοσφαγία, id est,

Exhilarant pingues Phæbum epulæ ex asino.

Cur Apollini immolatus.

Citat Apollodorus etiam Clemens Alexandrinus in Stromatis de huiusmodi sacrificio. Sed & de Hyperboreis Pindarus inquit in Pythijs. Παρ' οἷς ποιεῖ Περσεύς ἐδαίσαιτο λαγέρας δαΐαι' ἐσιλθῶν κλειτάς οἶνον ἐκατόμβας, id est, Quos penes dux Perseus olim conuiuia in eorum ædibus præfens celebres hecatombas asinorum facientes reperit. Gaudere verò Apollinem vitæ arbitrum eorū iugulatione dicunt propter asultus, quos inditio viuacitatis in cæde faciunt, difficulterque

Cur Marti.

occidi soleant, magnis licet ictibus percussi. Asinos à Scythijs Marti immolari, Apollodorus &

Lib. 15.

alij prodiderunt, teste Arnobio. Phornutus scribit propter bellicum clamorem vociferationem-

Lib. 1. de

que asinos Marti immolatos. Legimus, & apud Strabonem Carmaniæ incolas asinum Marti im-

fal. rel. cap.

molare, quem solum Persæ ex omnibus dijs (inquit) colunt. Lactantius Firmianus, ait Lampsa-

21.

cenos Priapo asinum in vltionem & ludibrium mactare cõsueuisse, quòd cum is Deus Vestæ dor-

Cur Priapo.

mientis pudicitia infidiaretur, illa intempestiuo aselli clamore sit excitata, & detecta infidiatoris

libido. Ouidius sexto Fastorum prolixius hanc fabulam profequitur, & asinum in deæ Vacunæ festo feriari & è pane monilibus floribusque coronari solitum testatur in Vestæ gratiam. Canit itaque poeta.

Prætere referamne tuam rubicunde Priape

Deæcus? Est multi fabula plena ioci.

Turrigera frontem Cybele redimita corona

Conuocat æternos ad sua festa deos

Conuocat & Satyros & rustica numina nymphas,

Silenus quamuis nemo vocarat, adest,

Nec licet (& longum est) epulas narrare deorum:

In multo nox est peruigilata mero.

Dij temere errabant in opacæ vallibus Ida

Pars iacet, & molli gramine membra leuant:

Hi ludunt: hos sonus habet, pars brachia nectunt,

Pars viridem celeri ter pede pulsat humum,

Vesta iacet, placidamque capit secunda quietem

Sic ut erat posuim cespiti fulta caput:

At ruber hortorum custos nymphasque deasque

Captat, & errantes fertque refertque pedes.

Aspicit & Vestam, dubium nymphamne putarit

An scierit Vestam, scisse sed ipse negat.

Spem capit obscenam, furtimq; accedere tentat,
 Et fert suspensas corde micante gradus.
 Fortè senex quo vectus erat, Silenus asellum
 Liquerat ad ripas lene sonantis aqua:
 Ibat ut inciperet longi Deus Helleponti,
 Intempestivo cum rudit ille sono,
 Territa voce graui surgit dea, conuolat omnis
 Turba, per infestas effugit ille manus.
 Lampfacus huic soli solita est mactare Priapo,
 Apti asini flammis indicis exta damus.
 Quem tu diua memor de pane monilibus ornas
 Cessat opus; vacua conticuere mola.

Idem poëta in eiusdem operis volumine primo simillimam de Sileno eiusque asello & Lotide
 nymppha fabellam recitat his versibus:

Caditur & rigido custodi ruris asellus
 Causa pudenda quidem est, sed tamen apta Deo.
 Festa corymbi feri celebrabat Gracia Bacchi,
 Tertia qua solito tempore bruma refert:
 Dii quoque cultores in idem venere Licæi
 Et quicumq; loci non alienus erat.
 Panes & in Venerem Satyrorum prona iuventus
 Quaque colunt amnes solaque rara dea.
 Venerat & senior pando Silenus asello,
 Quique rubro pavidas inguine terret aues.
 Dulcia qui dignum nemus in conuiuia nacti
 Gramine vestitis accubnere thoris.
 Vina dabat Liber: tulerat sibi quisq; coronam.
 Miscendas largè riuus agebat aquas,
 Naiades effusas alia sine pectinis usu
 Pars aderant positis arte manuque comis.
 Illa super suras tunicam collecta ministrat
 Altera dissuto pectus aperas sinu,
 Exerit hæc humerum, vestes vehit illa per herbas
 Impediunt teneros vincula nulla pedes.
 Hinc alia satyris incendia mitia prabent,
 Pars tibi qui pinu tempora nexa geris.
 Te quoque inextincta Silene libidinis vrunt
 Nequitia est qua te non sinit esse Deum
 At ruber hortorum, Deus & tutela Priapus
 Omnibus ex illis Lothide captus erat,
 Hanc cupit, hanc optat, sola suspirat in illa
 Signaque dat nutu, sollicitatque notis:
 Fastus inest pulchris, sequiturq; superbia formam
 Irrisum vultu despicit illa suo.
 Nox erat, & vino somnum faciente iacebant
 Corpora diuersis victa sopore locis,
 Lothis in herbosa sub acernis vltima ramis,
 Sicut erat lusu fessa quieuit humo,
 Surgit amans, animamque tenens vestigia furti
 Suspensio digitis fert taciturna gradu.
 Ut tetigit ninea secreta cubilia nymphe,
 Ipse sibi flatus ne sonet aura, cauet.
 Et iam finitima corpus librabat in herba
 Illa tamen multi plena soporis erat:
 Gaudet, & à pedibus tracto velamine vota
 Ad sua felici cæperat ire via:
 Ecce rudens rauco Sileni vector asellus
 In tempestiuos edidit ore sonos.

*Territa consurgit nymphe, manibusq; Priapum
Deicit, & fugiens concitat omne nemus.
At Deus obscena nimium quoq; parte paratus,
Omnibus ad luna lumina visus erat.
Morte dedit poenas author clamoris, & hac est
Helles pontiaco victima sacra Deo.*

Indignatus itaque Priapus asinum immolat, & posteri eiusdem numini asinos immolarunt. Assignatur tamen alia etiam causa immolandi illi asinos: nam alter ex duobus asinis, quos Liber in cælo collocavit, cum humana voce cum Priapo de natura rerum certare ausus esset, victus & immolatus est, ut supra quæque meminimus. Sunt qui asinum Priapo sacrum fuisse volunt, obverendi scilicet enormitatem, quæ supra modum præditi sunt asini, quaque cum eo certantem Priapum superavit, ut antea etiam tetigimus, & meminit author Copæ:

*Et Tiguri cultos armatus falce saligna
Sed non & vasto est inguine terribilis:
Huc asiniga (sic correximus) veni, fessus iam sudat asellus
Parce illi, vestrum delictum est asinus.*

*Alia ratio
cur Priapo
immolatus.
Lib. 24. c. 1
Asinus cur
Baccho sa-
cer.
Gen. 49.*

Apud Romanos virgines, ut annotatum est, asinis infidentes ad templum eiusdem Dei vectæ ter id circumibant, & in quem fors cadebat, Deo mactabatur asinus, cuius sanguinem colligentes in faciem eius proiebant. Asinus cur Baccho sit sacer, indicavit Plinius inquiens: *Ferula asinis gratissima sunt in pabulo, ceteris vero iumentis presentaneo veneno: qua de causa id animal Libero patri assignatur, cui & ferula.* Aliam rationem sed, veriore reddit Iustinus Martyr in oratione ad Antoninum Pium: quod videlicet gentes dicta prophetarum audientes, sensum eorum non rectè intellexerint, sed hallucinantium more res Christi sint æmulati: Moses propheta scriptotibus omnibus fuit vetustior; Ab hoc ita prophetatum est: *Non deficiet ex Iuda, & dux è lumbis eius, donec veniat, cui repositum est: & ipse erit expectatio gentium, ligans ad vitem pullum suum, lavans stolam suam in sanguine vine.* His verbis auditis Dæmones Dionysium Iouis filium esse dixerunt inventoremque vitis prodiderunt, & asinum in mysterijs & arcanis eius sacris duxerunt, & dilaniatum eum ascendisse (quæ de re mox in fabulosis) in cælum docuerunt. Et quia in Moysi prophetia expressis verbis designatum non erat, num aduenturus ille Dei filius esset futurus, & utrum pullo vehens in terris mansurus, an in cælum ascensus: atque pulli nomen, & asini & equi pullum denotare poterat: nescientes asinine an equi pullum ducens, symbolum & signum aduentus, & præsentia suæ habiturus, qui prænunciabatur; & utrum Dei, an hominis futurus esset filius. Bellerophonem quoque ipsum hominem ex homine genitum, in equo Pegaso in cælum peruenisse pronunciarunt Hæc Iustinus. Mariæ stirps vel profapia (inquit E. Sixtus Senensis ordinis Prædicatorum volumine secundo bibliothecæ sanctæ,) ut refert Epiphanius, liber est apud Gnosticos celebris, horrendam & perniciosam doctrinam continens, in quo inter cætera portenta narratur, Zachariam sacerdotem in penetralibus templi ingressum, ut incensum coram Deo adoleret, vidisse formam quandam asinino capite præditam. Quam visionem cum reuelare vellet & populum admonere, ne asinum adoraret, is qui visus est, vocis & linguæ usum illi ademit; sed ademptum paucis post diebus restituit. Eo recepto, Zacharias visionem prodidit Iudæis: illi indignati illum obtruncarunt. Hac de causa commotus Hebræorum legislator sacerdoti præcepit, ut ingrediens ad sacra peragenda, tintinnabula vestimento appensa gerat, quo sonitu admonitus asininus ille Deus se occultet, ne forma eius intempestivè conspecta, interitum afferat spectatori. Serapion Thmuenus Episcopus, in libro adversus Manichæos affirmat ex huius libri occasione Christianos olim accusatos ab Ethnicis, quod Iudæis permisti, asinum, Iudæorum numen colerent. Tertullianus tamen in Apologetico autumat, Gentiles venisse in hanc suspicionem ex scriptis Cornelij Taciti, qui in quinto historiarum libro referens originem Hebræicæ religionis, ait, Iudæos ex Aegypto pullos, cum in vasta Arabiæ solitudine siti macerarentur, ab asinis sylvestribus, qui fortè de pastu ad potum petebant, aquarum fontes didicisse, & beneficij memores, bestiam divinis honoribus coluisse, eiusque effigiem postea in templo consecrassent: atque inde præsumptum à gentibus, Christianos, ut Iudæicæ religioni propinquos, asinum pro Deo venerari: unde & quidam iumentorum locator ausus est Tertulliani temporibus apud Carthaginem ante stabulum iumentorum, velut suæ artis insigne, appendere tabulam, in qua depictus esset homo togatus, dextra librum tenens, de cuius capite asinina prominere aures cum hac inscriptione, Deus Christianorum ononychitis, id est, asiniunguius. Hactenus ille. Vide etiam lector supra inter deriuata, & cognominata, ubi verbis Petri Criniti idem mendacium refutavimus. Tradit verò etiam Suidas Zenonem Alexandrinum Iudæum, publicè genti suæ nuncium remisisse, albo asino per eorum synagogam sabbato, ut apud eos non est, traducto. Ego verò

verò ex Diodoro annotatum reperio in templo Bacchi conseruari solere regnantibus in Sicilia tyrannis, ob hunc finem, vt si mulier accusata adulterij, supra illud iuraret, liberaretur.

Caput asini in templo Bacchi.

V S V S I N C I B I S.

GALENVS tradit esse, qui asinorum domesticorum, etiam cum senuerunt, carnes mandunt; sed pessimi esse succi, & cōcoctu difficillimas, stomachumque lædere, & præterea inter edendum esse insuaues; hominesque qui ijs vescuntur asininos euadere corpore, ac animo. Tale quid & in methodo de lactis vsu potuque ascriptum legitur, vt asininis lac detur asininum, idque non prorsus absq; medici theorematis alicuius intelligentia accipi debet: reuera nunquam, non & qui appetunt, & qui vescuntur, aliquandiu operata virtute, facultateq; sua alimento, aliquid induent animalis, cuius carnibus vescuntur, temperamenti, proinde etiam naturæ, etenim temperamentum medicis nobis natura est. Si naturæ, & temperamenti ex eo conciliabitur aliquid, necessario, & morum, & animi non nihil eiusdem fortis, propterea quod animi mores temperamentum corporis sequantur, vt iam antea edocti sumus ab authore eodem Galeno, dicato priuatim rei huic libro. Asinos autem multis in locis in cibum venisse obseruauimus. Interpres in primis Aristophanis in Vespis id scribit de Atheniësis, super his verbis poëtæ: *ἔσταν φάγνς, ὁ πογάσριον γέροντος ἡλιασικῆ, ἀντι πὲ ἐπιπῆιν ὑπογάσριον ὄνε ἡβούς.* Athenæus agens de Persarum epulis, scribi ait hæc ab Herodoto, vbi Græcorum Persarumque conuiuia inter se confert: eum præcipuè diem supra reliquos omnes venerari Persarum legibus sancitum esse, in quo quisque natus est; in quo etiam plura conuiuia parari dignum esse arbitrantur, in quo & qui sunt diuites, bouem, asinum, equum, & camelum totos in fornacibus aflatos apposuerunt: at pauperes oues exiguas apponere solent, paucisque cibis vtuntur, multisque, at ijs non bonis bellarijs. Traditque ibidem Athenæus, asinos regi eorundem solere maçtari. Mecœnas verò referente Plinio primus instituit pullos asinarum epulari, multum (inquit) eo tempore prælatos onagris: post eum verò interijisse authoritatem saporis. Scythas autem præ cæteris istiusmodi carnibus inhiare in prouerbijs, est ostensum. Nostro verò tempore omnes ab ijs abstinent, & nisi coacti eis vescuntur, vt fit in vrbium diuturnis obsidionibus, quod Veronæ exemplo Sabellicus ostendit ex Iouio. Hac enim vrbe anno salutis 1516. obsessa ad id penuriæ ventum est, vt cum vix lentem, & fabam paniceaque pultaria in quotidiano vsu haberent, equinas atque asellorum carnes magno in honore ducerent.

Libr. 3. de Alim. facu.

Lib. 7.

Asini vbi comeli.

Lib. 4.

V S V S I N M E D I C I N A.

QUOD nobis plura quam asinus remedia subministrat, animal ferè nullum habemus aliud. Inter illa autem lac præcipuum semper vsu habuit, habet etiamque. Equidem Græcia non alium illius vsu videtur agnouisse, quam in medicina. Nam Philarchus referente Plutarcho in vita Demosthenis narrat Pytheam qui Macedonum causam Athenis agebat, dixisse; quemadmodum crederetur domus, in quam lac asininum infertur, omnino aliquo malo laborare, ita vrbem necessario quoque vitiosam esse, in quam Athenienses legatio adueniret: id verò à Demosthene, qui agebat causam Græcorum, inuersum, vt & lac asininum sanitatis restituendæ causa importari solere, & Athenienses propter salutem malè habentium venire consueuisse diceret. Optimum erit, si asina sana sit, bene nutrita, iuuenis & non longè à partu. Auferri ab ea debet pullus quem lactat, singulis diebus exerceri parum strigili, & asperis panis, vel stramine perfricari. Nutriti debet optimo foeno, auena, hordeo, herbis, sed maximè his quæ affectui profunt. Vbi mulgenda est asina, fiat in loco vicino cubiculo, ne lac ab aere alteretur, & ne frigescat. Mulgeatur in vas duplex, hoc est, contineatur scyphus in alio vase pleno aquæ calidæ. Quæritur apud recentiores medicos, an sit omni alio lacte tenuius, quoniam Galenus secum etiam in hoc pugnare videtur in sexto de tuenda sanitate tenuissimum dicens inter omnia lactis genera: tertio autem de alimentorum facultatibus camelinum, & equinum ei in tenuitate præferens, Aristotelem tertio de animalium historia secutus. Quos locos Ioannes Manardus in epistolis ita cōciliat. Sexto de sanitate tuenda (inquit) Galenus asininum lac leptomerestaton, id est, maximè partium tenuium affirmat: in tertio verò de alimentis, camelinum asinino, non in tenuitate, sed in humiditate præfert, hydrotaton enim dicit. Quare nisi fateri voluerimus, Aristotelem aliud sensisse, quàm Galenum, dicere oportebit, quòd per tenuissimum non intellexerit tenuissimarum partium, sed maximè humidarum,

Lac asini an cæteris tenuius.

Plinius ex
plicatus.

Lactiū dif-
ferentia.

darum. Hæc ille. Gesnerus verò Galeni verba sic accipit; asininum lac tenuissimum rectè dici, si cõparetur animalium lacti, quæ apud nos, & pleraque gentes mulgeri solent, vaccarum nempe, ouium & caprarum: simpliciter verò, & comparatione ad animalia quorum inusitatum ferè ad cibum, & potum in Eutopa lac est, vt cameli, & equi, non tenuissimum, sed crassum. Sic etiam Plinius tenuissimum lac camelis esse scribit, mox equabus, crassissimum asinæ, vt coaguli vice vtantur: Crassissimum dixisse pro crassius, quàm cameli, & equæ. Leptomeres, id est, tenuium partium vocatur (inquit) quomodo non crassis, neque viscosis partibus constat, & citò ac facilè corporum meatus subit: id quod lacti eo magis conuenit, quo liquidius est, minusque caseosæ substantiæ habet, vt Galenus ipse exponit. Bubulum lac (ait) pinguisimum est, ouinum, & caprinum multo minus, asinarum minimum pingue habet: quamobrem perrarò alicui in ventre coagulatur, si recens mulsimum, & calidum adhuc bibatur: quòd si sal, & mel adijciantur, fieri non poterit, vt amplius colatur in ventre. Eandem ob causam aluum magis subducit, quòd serum ei copiosius inest, minus autem de casei natura, cuius ratione lac aluum sistit. Ciere autem aluum præter Dioscoridem, qui ventri quidem idoneum esse, sed ipsum turbare asserit; etiam testatur Varo his verbis. *Maxime per purgat lac equinum, tum asininum, deinde bubulum, tum caprinum.* Sine periculo autem ventrem soluet, vt ait Marcellus, si cum melle potui detur. A temperato haud multum putatur recedere. Muliebre enim temperatissimum esse aiunt, mox caprillum, hinc asininum, ouillumque, postremò vaccinum. Plinius author est dulcissimum ab hominis lacte camelinum, efficacissimum ex asinis. Idem plurima ex hoc lacte remedia recenset. Suspiriosus (inquit) ante omnia efficax est potus equiferorum sanguis: proximè lactis asinini tepidi cum bulbis decocti, ita vt serum ex eo bibatur, addito in tres heminas cyatho nasturtij albi, perfusi aqua, deinde melle diluti. Nostri verò medici tabidis ita lac exhibent asininum, vt ipsimet id exugant, ne quid à natiuo tepore remittat. Galenus verò melle mixtum iuueni cuidam, qui ferè contabuerat, à balneo statim exhibuit. Si dolent vbera, lactis eiusdem potu mulcentur, vt idem Plinius tradit, si verò addito melle sumatur, purgationes mulierum adiuuat. Stomachum exulceratum per se potum reficit. Commendatur etiam ad tussim, extenuationem, sputum sanguinis, hydropem, & duritiem splenis. Capiti tamen infirmo, & vertigine laboranti non conuenit. Priuatim prodest contra gypsum, & cerusam, & sulphur, & argentum viuum: item duræ aluo in febris. Gargarizatur quoque faucibus exulceratis utilissimè; & bibitur ab imbecillitate vires recolligentibus, quos atrophos vocat. In febris etiam quæ careat dolore capitis. Pueris ante cibum lactis asinini heminam dari, aut si in exitu cibi rosionem sentirent, antiqui in arcanis habuerunt, si hoc non esset, habuerunt è caprino. Eiusdem potus utilis est celiacis, & dysentericis, addito melle. Tenesmus tollitur eodem epoto. Sint inter exempla, qui lac asininum bibendo liberati sunt podagra, chira graue. Alij verò seri asinini potu eosdem morbos prorsus euasere. Hippocrates etiam libro de affect. carnis post pharmacum purgans, lac asininum coctum in hoc affectu propinat, & mox etiam serum asininum. Eodem lacte percussu vexatos dentes confirmari certum est. Non solum enim dentibus innoxium est, sed ob tenuitatem etiam abstergendo conducit. Dioscorides simpliciter hoc lacte collutos dentes gingiuâq; ait stabiliri. Archigenes, & Philogrius omne lac incommodum esse calculosis pronunciant, præter asininum, quòd substantia tenuissimè est; & facultatis facillimè dissoluentis. Igitur mirabiliter articulorum tumores, & nodos (quos ad callosæ duritiei modum ex vitiosi lactis vsu pueri sustinere coguntur) leuigat, & delet: vnde adnoscendi etiam sunt ipsi calculosi, vt assiduè heminæ mensura bibant, post matutinas deambulationes, atq; id præseruandi à lapidis generatione gratia, præ omnibus alijs fiat. Mentionem horum facit Aetius in curatione lapidis vesicæ. Idè scriptor alibi de suppuratis renibus tractans, his verbis vtitur: lac itaq; cum melle post puris eruptionem eis præbendum; & primum quidem asininum, aut equinum, ad vlcera enim repurganda conducit: Cum verò repurgatione amplius opus non habent, & morsus fiunt obtusiores, indigetq; æger nutrimento, tunc etiam bibulum lac eis exhibendum duarum, aut trium heminarum mensura. Hoc eodem lacte venena extinguunt, Plinius tradit, & multa alia remedia passim recitat, quæ ideo ex asinino lacte propinantur. Peculiariter autem si hyoscyamum potum sit, aut viscum (inquit, ixiam puto dicere volens) aut cicuta, aut lepus marinus, opocarpathum, aut pharicum, aut dorycnium: & si coagulum alicui nocuerit; nam id quoque venenum est in prima lactis coagulatione. Sed meminisse oportet recenti vtendum, aut nõ multo postea tepefacto. Nullum enim celerius euanescit. Habet denique & cosmeticam vim, nam si ex eo fiant balnea, quo minus cutis obducatur rugis, sed extensa permaneat & candida, præstat, id quod Poppeæ Neronis principis vxoris exemplo Plinius his verbis ostendit. *Conferre aliquid candori in mulierum cute existimatur. Poppæa certè Domitij Neronis coniux, quingentas secum per omnia trahens fœtas balnearum etiam solio totum corpus ille lacte macerabat, extendi quoque cutem credens.* Meminit huius etiam Iuuenalis:

Lib. 15. 41

Vis cosmetica.

Sat. 6.

Atque illo lacte fouetur

Propter

Propter quod secum comites educit a fellas.

Exul Hyperboreum si dimittetur ad axim.

Sanguine modò asini fluxum sanguinis ex cerebri tunica promanantem sedari, sunt qui dicunt: *Sanguis.* eiusdemque tribus vel quatuor guttis cum vino haustis, febres quotidianis sanari. Sed Plinius id de sanguine aurium scribit. *Est (inquit) genus februm, quod amphemerinum vocant, hoc liberari tradunt, si quis è vena auris asini tres guttas sanguinis in duabus heminis aquæ hauserit.* Idem tradit sanguinem asinini pulli ex vino, regio morbo mederi. Adipem tradunt teste Dioscoride cicatrices corpori concolores redere, vel vt alij tradunt, vestigia cutis abolere, vel vt Plinius, cicatrices nigras reducere ad colorem. Rondoletius in capite de exanthematibus, fieri tradit vnguenta, vt minus appareant maculæ, sed id efficacius præstare inunctionem ex pinguedine asini. Plinius præterea ait hunc adipem inueteratum sanare vuluarum exulcerationes, & in vellere appositum duritiam earundem emollire: per se verò recentem & inueteratum ex aqua illitum psilothrivum obtinere Eodem authore scabiem hominis asininae medullæ maximè abolerent. Rasis verò hac medulla aut etiam seuo, eum qui comitiam patitur, loco calido inungi iubet, auxiliumque magnum pollicetur. Fel traditur per sese aqua infractum maculas in facie tollere, euitatis solibus ac ventis post detractam cutem. Tradit Aelianus Bathylin Crentensem tabe periclitantem, ab hoc grauissimo malo asininae carnis imperato esu, restituisse, atque ita quemadmodum Deus colludentibus vocabulis Græcis ei prædixerat, *ὄνειρα κρέα οὐνοσφρα*, id est, asininae carnes adiumento ei fuisse. Legimus & apud Plinium carnes asini ex iure sumptas pthificis mederi. Hocque genere maximè in Achaia curari id malum. Simile quid etiam legitur apud Auicennam. Inuenio item apud Plinium carnem asini per quadraginta dies bibendam dari contra morbum comitiam. Cerebrum asini ex aqua mulsa, infumatum prius in folijs, semuncia per dies potum, ad comitiam prodesse Plinius prodit. Numerus dierum in exemplaribus vulgatis, non est expressus: ex sequentibus tamen constat non pauciores esse, quàm triginta. Sunt qui eodem memorante ex asino mare nigroque cor edendum cum pane sub dio prima aut secunda luna iubent contra morbum eundem. Iecur etiam inassatum esu comitialibus prodest, sed ieiunis edendum præcipitur. Alij admixta modicè panace, ori instillandum docent teste Plinio, idque diebus quadraginta, sic à comitialibus morbis & alijs infâtes tueri. Idem asserit iecur istiusmodi aridum tritum cum petroselini partibus duabus & nucibus iuglandibus tribus purgatis ac melle illitis (aliàs ac melle tritum) in cibo datum hepatico ieiuno mirabile esse. Scribit & ad lienis vitium efficacissimè dari inueteratum asinini lienem, ita vt triduo sentiat utilitas. Et Marcellus promittit, si lienosus de splene asini arefacto quotidie ieiunus paucillum manducet, ita potenter iuuari, vt intra triduum utilitas remedij appareat. Idem viscus contritum & ex aqua impositum, mamillis lac prouocare Sextus ait, at Plinius id de inueterato asini liene scribit, si ex aqua illinatur, adhuc vulvas suffitu corrigere. Reperio autem apud Rasin splenis asinini leuissimum puluerem, cum seuo vrsino & oleo ad mellis *Renes.* crassitiem redactum & illitum supercilijs, pilos restituere. Renes inueterati, vt annotauit Plinius tritique & in vino mero dati, vesicæ medentur, & vrinae incontinentiam cohibent. Eidem arefacti atque exusti tritique id est in tenuissimum puluerem redacti, & ex mensura conchulæ vnus *Penis.* cum vini meri cyathis duobus strangurioso potui dati efficaciter medentur, vt Marcellus annotauit. Cinere genitalis asini spissari capillum putant, inquit Plinius, & canitie vindicari si rasis illinatur, plumboque tritis cum oleo. De testibus verò ait; Coitus stimulat dexter asini testis, in vino potus pro potione, vel ad alligatus brachiali; necnon eiusdem à coitus spuma collecta roseo *Testes.* panno, & inclusa argento, vt Osthanes tradit. Salpe genitale (asinini) in oleum feruens uerigi iubet septies, eoque perungi pertinentes partes: Bialcon bibi ex eodem cinerem. Testes sale asseruati & aspersi potioni, in asinarum maximè lacte, vel ex aqua, ad comitiam profuit. Testes inuenio, penem, & si quæ sunt turpia & satyrica signa, contra fascina valere, quod & Turnebus obseruauit, notauitque in commento, quo Varronis libros de lingua Latina illustrauit. Bellis, vt tradit idem Plinius, iniecta impuidos infantes facit. Membrana partus asinarum, præcipuè si marem perpererint, olfacta, accedente morbo comitiali, resistit. Ossa contracta & decocta contra *Vngula.* leporis marini venenum dantur. Vngulæ quoque multiplicem usum habent Marcellus ad leucomata oculorum efficaciter discutienda, eas ex vivente asino acceptas limari iubet, earumque scobe quàm tenuissimo, qui leuitate tua oculos non offendat, cum lacte muliebri mixto, frequenter inungi. Sunt qui asserunt, annulum ex istiusmodi animantis vngula, in qua nihil sit nigri, ab epileptico gestatum, prohibere ne concidant: quam facultatem vbique terrarum de annulo pollicentur ex vngula alces. Legimus quidem apud Dioscoridem, Plinium, & Galenum vngularum asini cinerem per dies multos (toto mense Plinius) binis cochlearibus (pondere trium aureorum cum dimidio) potum dici comitiales adiuuare; eademque oleo subactas strumas discutere: illitas verò, hoc est puluerem siccam illitum pernionibus mederi. Tarentinus his vngulis ad mul-

Lichen.

tos pisces capiendos pro esca vitur. Marcellus promittit, capillos & barbas nasci etiam glabro, si lichenem a fini, hoc est collectionem duram, quæ est circa crura eius, comburas & teras, & pulverem illum ex oleo vetere imponas: hoc ita validum esse, ut si mulieri inde maxillam unxeris, barbas ei nasci scias. Ait item grauedinem capitis ex quacumque causa exortam, quæ intempestiuum concitet somnum, sine dolore discutere, si quis impetigines in a fini cruribus naturaliter natas detrahat, easque in scobem delimitas immixto aceto naribus penitus obstipet. Et hoc puto est quod

Vrina.

ait Plinius, ex aceto illitus lethargicos excitat. De vrina a fini isthæc diuersis locis prodidit Plinius: Attritus calceamentorum cum luto suo illita sanat; item scabiem hominis & vngues scabros: Lepras ac furfures tollit addito nitro circa canis ortum. Eadē cum melanthio prodest cōtra omnes impetus & suppurationes siue panos & apostemata. Alij vlcibus exedentibus & humidis vtilem prædicant. Sideratis vrina pulli asinini nardo admixto perunctione prodesse dicitur. Eadem capillum densari putant, admixtæque nardum fastidij gratia. Hæc itaque ex Plinio. Marcellus quoque vrinam muli vel mulæ vel a fini cum suo luto illitam, & clauos abolere, & callis mederi scribit. Michael Sauonarola vtilem esse ait in narium foetore. Scribit verò Dioscorides vulgò tradi a fini vrinam nephriticis siue renum vitijs mederi in potu. Ut inde etiam discamus, ab huius

Li. 4. c. 24.

Lib. 3. c. 5.

dijc. cōcert.

vrinæ potu minimè sibi temperasse antiquos, ut omnino dubitem, num verè Cornelij Celsi locum vbi de articulorum dolore in pedibus manibusque agit, restituerit Baldus Angelus Abbatius. Quidam (inquit Celsus) etiam cum asinino lotio epoto se elussent, in perpetuum hoc malum euaserunt. Restituit illè pro lotio lacte: motus duplici ratione, vna quòd cum non tulerit olim Catu l- lus ex lotione lotij candidos sibi reddi dentes, nullus non iudicauerit, tam abominandum ingenuis hominibus pharmacum intra corpus assumptum; altera quòd nemo alius veterum vrina a fini in podagra sed lacte omnes sint vsi. Ego quidem qui vrinam a fini aduersus morbos articulares bibendam præscribit, nullum habeo in promptu, sed qui tamen ea os collui iubet, teitem habeo

Lib. 6. de

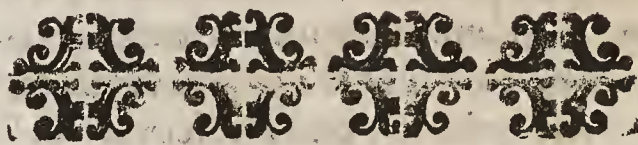
comp. med.

sec. loc.

Galenum. Apollonius (inquit) ad pendulam columellam inter alia hoc quoque recenset. Lotium asini plurimum & calidissimum bibendum præbe. Idem etiam in angina. Miratur ergò Galenus huiusmodi auxilia tradentes: certè enim scio (inquit) omnes homines paucis omnibus exceptis cuius mori velle, quam vrinam asini bibere. Legimus verò etiam apud Dioscoridem armentarij equi vel a fini qui herba pascitur, siccum fimum, liquatum in vino, mox potum contra scorpionum ictus magnopere auxiliari. Dabant itaque præter lotium asini, bibendum etiam stercus eiusdem. Nam & Plinius

Stercus.

ait. Fimum asinini pulli, quod primum edidit à partu, poleam vocant, Syri aani in aceto mulso contra lienis vitium: Idem celiacis & dysentericis conferi: in sapa decoctum, colo magnopere prodest: datum faba magnitudine è vino medetur morbo regio intra diem icrium. Eadem & ex equino pullo similiturque vis est. Aliàs etiam tradit asinini fimi cinerem ex vino celiacis & dyntericis conferre, & alio loco stercus asinæ aridum naribus infrictum sanguinem siue intermissione fluentem, citò compesce- re: item alicubi, si stercus recens imponatur, profluvia sanguinis mirè sedare dici, necnon cinerem ex eo: huncque vuluæ etiam prodesse impositum: quare est quod genericè dixerit Dioscorides, tam equorum quam asinorum fimum siue crudum siue crematum addito aceto, sanguinis eruptiones cohibere. Ad sanguinem itaque vndicumque fluentem adhibetur: si è naribus profluat, succus expressus instillatur ac retinetur. Si obstruantur eo venarum vel arteriarum aperta oscula, sanguis continetur. Calidum præterea testante Rasi vino miscetur, cui intincta ut affatim succum combibant linamenta gossampinà, ad fluxum sanguinis coercendum locis affectis immittuntur. Emplastrum ex eodem fronti impositum fluxionem auertit. Ait Plinius fimi huius cinerem illitum cum butyro eruptionibus pituitæ conferre: Ait & alicubi; recentem fimum cum rosaceo in grauitate aurium instillari. Marcellus verò scribit, vlcera capitis subito nata sanari, si a fini stercoris succo, & scillæ contritæ quantum satis videbitur, & bubulæ adipis tantundem miscueris, atque ad capitis vlcera veluti ceroto vsus fueris. Tarentinus asininum stercus in coriandri succo madefactum & cum similagine massas inde inescatrices factas ad trachuros, melanurosque capiendos summopere commendat.

V S V S I N F E R E N D I S

oneribus.

ASINVM inter iumenta præcipuè num erandum arbitror. Hic enim ad subuectanda onera labores nostros præcæteris iuuat. Quamobrem rusticarum rerum auctores in emendis tuendisque iumentis præcipuam rationem volunt esse: quin & omne rust tanquã maximè necessarium instrumentum de siderat a sellum, qui pleraque vtensilia & vehere in urbem & reportare collo vel dorso commodè potest. Ad hanc onera ferèdi aptitudinè respiciens Lucianus in Menippo, decretum recitat apud inferos ex Caluarij dicto, vt diuitum animæ quæ rursus in vitam remittendæ essent, in asinos demigrarent, donec in tali rerum statu, ad multa annorum millia asini ex huiusmodi asinis renati onera ferrent, atque insuper à pauperibus agitentur. Cæterùm tanta est huius iumentis in ferendis oneribus vtilitas, vt hinc olim numerosissimè à diuitibus enutritos legamus iu sacris literis; Rubenitæ enim & Gaditæ debellatis Agarenis asinorum duo millia abigerunt, & à Phinee à Medianitis sexaginta vna millia abacta. Asinos & oues paternos pascebant Saulus & Daud. Asinas pro munere misit fratri Iacobus. M. Varro eleganti vocabulo dofsuaria iumenta vocat, quod onus dorso ferre possint. Idem a sellis dofsuarijs comportari refert oleum, vinum; itemque frumentum aut quid aliud. Sæpe etiam vt celeberrimus poëta ait:

-----Tardi costas agitator aselli

Vilibus aut onerat pomis, lapidemque reuertens,
Incussum, aut atra massam picis urbe reportat.

Græci *νοτίς* & *νωτοφόρος* vocant, nec alios Varinus *νοτοφόρος* & *νοτοφόρος*. Inuenio & *σνεοφόρος*, dici, quanquam hi, vt etiam annotauit Cælius, præcipuè intelligantur, qui ad belli vsum sarcinas gestant. Xenophonti *οἱ τοὶ κλητῆρες* iidem sunt qui clitellarij, Varinus verò canthelios magnos asinos interpretatur, & prouerbialiter canthelium pro stupido tardique ingenij homine. Palmæ (inquit Xenophon) in Babylone ad ingeri spatium extenduntur, & pondere depressæ superùs curuantur, veluti asini canthelij. Sed & clitellæ ipsæ *κλητῆρες* vocantur. Poëtis verò clitellarius siue dorfuarius asinus *κλητῆρες* nominatur. Clitellas autem diximus esse quibus sarcinæ colligate portantur, vulgò in basto: sagma etiam Latinis, quibus tamen nominibus instratum quoque intelligitur, quo mollior fit sessio, quamuis hoc potius bastinam dicamus. Vocamus item patrio sermone clitellatos asinos sommaros, à somma, id est onere. Et à clitellatis siue clitellarijs asinis, clitellarios homines dixit Plautus: *Nam muliones mulos clitellarios habent: ego homines habeo clitellarios: Magni sunt oneris, quicquid imponas vehunt.* Sed quas homines baiuli gerunt, clitellæ, muli Mariani potius dicuntur (inquit Gesnerus) furculæ scilicet, quibus religatas sarcinas viatores gestant: de quibus Frontinus: *C. Marius recidendorum impedimentorum gratia rariis, quibus maximè exercitus agmen, oneratur, vasa & cibaria militum in fasciculos apta furcis imposuit, sub quibus & habile onus & facilis requies esset.* Græci hæc aut similia instrumenta, *ἀναφόρα*, *ἰλλαντὰ*, *ταγ*, & *ἀμπίνορτα* nuncupant. Aliqui iumentorum clitellas etiam *ἰσογυμὰ*, *σαλμαρία*, & *ἀσπάβας*. Varinus *ἀσπάβας σαγμοσέλιον* interpretatur, cum dubitatione tamen, an totum potius iumentum, non solæ clitellæ, hoc nomine accipiendum sit, apud Demosthenem contra Midiam: cum alioqui mulum semper significet. Atque isthæc de asino clitellato dicta suffecerint, si prius locum quendã in Apuleio de eodem ex Ioan. Baptista Pio ciue nostro illustraui. Ille itaque author libro quinto multa ex ritu Aegyptiorum explicaturus, quæ ad tartara translata sunt, quoniam Aegyptios astrologi dicunt, si referantur ad computationem sphericæ globositatis, antipodas esse, sic infit. *Iamq; confecta bona parte mortifera via continuaueris claudum asinum lignorum gerulum cum agasone simili; qui te rogabit decedenti sarcinæ fusticulos aliquos porrigas ei.* Corrigendus est codex inuulgatus, & legendum, funiculos ex Diodori verbis, hoc est breue funem, quem ipse ad colliganda ligna nodare volebat. Diodorus huic nostræ interpretationi sic astipulatur. *Asini etiam ficti fabula monstratur in quodam celebritate. Nodos enim quos vnus in principio longioris funis complicat, alij post sequentes dissoluunt.* Quod si fusticulos legere malis, ligneola interpretare; quibus conuolutus funis astringitur, & pondus cohibilius aptatur asino clitellario.

Lib. 7. c. 17

In Mostell.

Muli Ma-

Lib. 4. Stra-

Cap. 40.

annot.

Apuleius

explicitus.

V S V S A D M O L A M & Aratrum.

HA V D rectè puto scriptum à Vegetio, mulorum, equorum, asinorumque genus sub sellis aut sagmis solo tergo prestare officium: nam vt de equis taceam & mulis, asinorum quoque vsum ad molam vertendam, & ad terram vomere proscindendam & nunc esse, & olim fuisse notum est. *Principium* (inquit Columella) *tenebit minor Arcadia vilis hic vulgarisque asellus, cuius plerique rusticarum rerum authores, in emendis tuendisque iumentis præcipuam rationem volunt esse; nec iniuria: nam absque villo ferè sumptu alitur, & imprudentis custodis negligentiam fortissimè sustinet. Huius animalis tam exigua tutela plurima & necessaria opera supra portionem respondent, cum & facilem terram, qualis in Betica, totaque Libye sit, leuibus aratris proscindat.* Et Plinius ait in Byzatio Africæ illum centena & quinquagena fruge fertilem campum, nullis cum siccus est arabile tauris post imbres vili asello & à partè altera iugi anu vomerem trahente scindi, se vidisse. Huc referendum quoque illud Catonis: Quot iuga boum, mulorum, asinorum habebis, totidem plostra esse oportet. Alibi quoque asinos plostrarios, & asinum molarium & iugum asinarium apud eum nominari reperimus. Molarium autem siue molendiarius, asinus siue qui molit, id est qui molam machina quadam inclusam voluit & torquet, etiam machinarius vocatur; nam & machinam illam qua mola includitur, machinam frumentariam vocat Iure consultus, quo modo & machinaria pondera, pistrinalia vocat poëta Ausonius:

Qui machi. ali saxa voluit pondere.

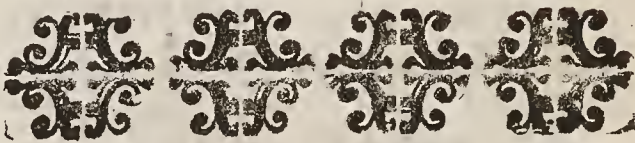
Molarij isti asini in ipsis Vestalibus ab opere cessabāt, coronatique floribus & è panè veluti monilia quædam gerentes ad focos ducebantur, atque insuper molæ ipsæ fertis & floribus exornabantur: cuius ceremoniæ meminit Ouidius in Fastis, vbi canit:

*Nunc quoque cum sunt antiquæ sacra Vacunæ
Ante Vacunales stantque sedentque focos.
Venit in hos annos aliquo de more vetustas,
Fert missos Vesta pura patella cibos.
Ecce coronatis panis dependet asellis
Et velant scabras florida ferta molas.*

Cur verò in Consualibus festis equi & asini coronarentur & ociari finerentur, alia est ratio, vt in equo ostendimus.

V S V S I N E Q V I T A T I O N E.

IN E P T V M falsumque videtur esse prouerbum, quo diximus nos consueuisse vt ad asini indocilitatem exprimendam, *Asinum sub freno currere doces*: nam in vrbe Memphi, vt Leonius refert parte octaua de rebus Africæ asini egregiè apti sunt ad equitandum, perindeque commodo gressu, atque ipsi gradarij equi: nam & freno reguntur, stratique ephippijs, reliquisque ornamentis in vsum sunt, tantaque docilitate præditi, vt conductitij vbique exponantur: id quod in tota via qua Bononia Loretum itur, conspiciere etiam licet. Petrus Bellonius in suis obseruationibus eiusdem vrbis faminas tradit asinis vectas, a fines suos visitare, non autem equis, quia commodior, facilius, tutiorque vectio est in illis: nunquam enim cespitat asinus.

VSVS IN BELLO.

SARACORI (inquit Ælianus) asinis non ad ferenda onera vtuntur, neque ad molas, sed bellatores habent, & quemadmodum in equis Græci sedentes sic asinis hi bellica pericula excipiunt: Quod si quis asinorum apud eos corpulentior esse videatur, illum Marti sacrificant. Idem planè de Carmanis tradit Strabo his verbis: *Carmani propter equorum inobiam asinis in bello plurimum vtuntur, & asinum Marti sacrificant, quem solum Persa ex omnibus dijs colunt, & bellicosi sunt.* Inuenio & Darium Persarum regem asinis vsum contra Scythas, non tanquam militum vectoribus, sed vt hoc stratagemate fugam dissimularet. Asinos enim & canes fugiens in castris reliquit, quos cum rudentes latrantesque audirent Scythæ, in castris adhuc Darium esse credidere: Quod stratagema Herodotus narrat his verbis: *Darius timens sibi à Scythis, hoc modo aufugit; ubi nox adfuit, reliquit in castris viros languore præditos & eos quorum amissio minimi facienda est; necnon omnes asinos alligatos: asinos quidem, vt vocem ederent, infirmos autem homines hoc titulo, vt dum ipse cum flore copiarum adoriretur hostem, isti interea castra tutarentur.* Hæc persuadens ijs qui relinquebantur, Darius accensis ignibus quam citissime ad Istrum contendit: Asini quod multitudine destituti essent, eo magis rudere, quos audientes Scythæ credere omnino Persas in eisdem permanere castris. Verùm ubi illuxit, ij qui relictæ erant, cognito se proditos esse à Dario, manus extendere ad Scythas, & qua contigerant, referre.

Li. 12. c. 34

Asini bellatores.

Lib. 15.

Darii stratagema.

In Melpomene.

VSVS IN INSIGNIBVS.

VNDE natum sit probum illud quod vulgò dici solet, Patauinos suspensores ac respōsores asini fuisse in Lucanicæ festo, rationem ac originem reddit Bernardinus Scardeonius Canonicus Patauinus his verbis: Legi nuper in quodam antiquo annali Patauino, quod cum pacis tempore quo omnis ferè Italia sub Imperatoribus tum Gallis, tum Germanis soluto certo censu, vnaquæque respublica pro arbitrio sese regeret, suis finibus congregari solere ibique cursus, saltus, luctas & ludicra eiusmodi alia exercere & ordine & apparatu ficti certaminis inter se hilariter & amicè concurrere. Patauinis tum signum militare fuerat draco biceps, Vicentinis verò asinus. Accidit autem cum ex vicinis pagis, quique in suis finibus congregati eiusmodi ludos inuicem agerent, vt Vicentini Patauinorum virtute ac numero grauius premerentur, quàm vt ultra ferre eam vim possent: quocirca indignantes coeperunt immaniter furere, & quod prius certamen ludicrum videbatur, in verum prælium coauertere. Sed cum in ea pugna Patauini superiores euassent, abstulerunt eis asini vexillum, & eos fugauerunt à finibus. Signum autem Patauium in triumphum portarunt. Subinde tam in gloriâ victoriæ quàm in probum Vicentinorum in foro medio viuum asinum suspenderunt. Quod factum Vicentini grauius ac permolestè tulerunt. Verùm communium amicorum suasu vtrique cœdus inter se ferunt, his conditionibus pacis additis; vt Vicentini pro redimendo asini suspendio epulum Patauinis darent, quod factum est; equos namque lucanicis onustos miserunt Patauium, quas infrusta sectas læti Patauini inter se dispartiuntur: & ita vtrimque pacatis rebus mansit hoc vtrimque probum. Vicentinis scilicet quod eorum vexillum asinus in furca pependerit, Patauinis quod tam vili lucanicæ frusto, quod singuli acceperant, è furca asinum deposuerint. Cessarunt autem posthac ludicra fieri, sed Patauinis hoc probum de suspensione & depositione asini, in hodiernam diem in ore omnium perseuerat. Quod autem quidam de Petro Apõno hæc fingunt, quoniam est prorsus falsum, nolui hic inter vera aut saltem verisimilia commiscere. Hucusque Scardeonius. Thomas Garzonius in foro suo vniuersali scribit Neapolitanos pro insignibus suis elexisse clitellatum asinum cum alligatis hinc inde cistis.

Patauini cur asinorū suspensores.

Neapolit. insigne.

VSVS AD OPPROBRIVM.

*In probl.
Adulterij
pena.*

*Androni-
cus Comue-
nus asino
impositus.*

*Beatrice Au-
gusta asino
imposita.*

APVD Cumanos, vt author est Plutarchus, mulier in adulterio deprehensa ducebatur in forum, vt illic lapidi insilens, omnibus esset conspicua: deinde impositam asino, atque ita per totam ciuitatem circumductam, reducebant ad lapidem, vt ibi rursus esset omnibus spectaculo. His actis habebatur infamis per omnem vitam, & ignominia gratia *ο'νοβάνης* dicebatur, quod asinum equitasset, Lapis autem nefastus ac detestabilis habebatur, in quo steterat mulier. Atque hinc fortassis fluxit, quod hodieque in multis Europæ locis grauioris alicuius peccati rei asinis insidentes per fora plateasque veki virgis cædantur liçtore post terga hærente. Vidi etiam qui ad maiorem ignominiam inuerso insiderent corpore, caudamque asini manibus tenere cogebantur, vt in alijs quoque locis fieri solet. Andronicum Comuenum Manuelis Imp. consanguineum legimus, cum Alexium cuius factus erat tutor, sustulisset, imperioque potitus omnem crudelitatem in Alexij consanguineos exercuisset, à Gulielmo Siciliae rege victum, captumque ac per urbem asinae præpostere impositum, altero oculo effosso, manuque altera detruncata, circumuectum, vulgi turbaeque tumultu vncis & harpagonibus frustulatim dilaneatum perijisse. Bextris Reynaldi Burgundionici principis filia Cæsaris Federici Oenobarbi filia, vt tradit Gulielmus Paradinus in libro de antiquo statu Burgundia, cum miro videndi Mediolani flagraret desiderio, quod passim audiret esse pulcherrimam, floretissimamque Christiani orbis ciuitatem, Mediolanum exiguo comitatu venit. Ciues verò facinus post homines natos exitiosissimum flagitiosissimumque aggressi sunt. Nam Augustam strigoso aselle præpostere impositam, ac pro loro cauda vti coactam, denique per compita diu inuectam, probris, cachinnis, ludibrioque nefario perfusam vrbe tandem turpissimo iumento insidentem mouent, puerorum gregibus cæno abeuntem incessantibus. Plurimum quidem voluptatis tulerunt Mediolanenses, sed nimio emptum: nam certior tam pudendi spectaculi Oenobarbus magnis viribus Mediolanum adortus, urbemque sub signis acie multiplici ingressus, clausisque è vestigio portis, sic cum ciuibus scelestissimis egit, vt qui suæ salutis consultum vellent, congerentur ex veteris ferocisquæ mulæ ano ficos vel nymphion extrahere: qui nouum supplicium detrectarent, capitis supplicio luerent, at qui os impurissimum, virus illud sugentes acimouebant quadrupedis pudendo, cum maximum cerebricofo animali cruciatum inferrent, calcibus subinde iactatis enecabantur. Inuenti tamen sunt, qui securi caput subijcere, quam mulæ ficos, vt vocant, mordicus euellere maluerint. Eius ludibrii, supplicijque nota perpetua ciuium Mediolanensium nomini iniusta in hanc vsque ætatem nostram perdurat vsque eò, vt qui velit Mediolanensi conuitium facere, ficos grauis instar probri obijciat. Hactenus Paradinus. Tamyrem siue Tamerlanum Tartarorum imperat: cum Baiazates Imp. Turcorum ab eo captus, non desisteret ei ignobilitatem obijcere, ferunt offensum, Baiazatem impositum mulo aut asino per castra ignominiosè agi iussisse, vt militibus esset ludibrio. Hypatius nepos Cæsaris Anastasij cum numerofo exercitu contra Vitalianum Scytham, ab Hunnis auxiliariibus captus, Vitelliano ignominiosè simili iumento insidens venditus fuit, (vt refert Cuspinianus) antequam aperto Marte se hostem ostenderet. Simili opprobrio Hispanos & Germanos Bixia arctissima obsidione pressos, cum nullam spem in Maximiliano Cæsare haberent, scribit Sabellicus, morionem asello impositum imperatorijs insignibus atque aquilis exornatum, lagenas collo suspensas deferentem per urbem deduxisse, & pro Cæsare, veluti ipsis auxilio superuenisset; temulentius quam quisquam crederet, foedis acclamationibus salutasse.

VSVS IN AGRIS.

*Stercus a-
grorū aptillu-
num.*

QVAM utilis agricolis sit hoc iumentū, nulli non notum est: nam præterquam quod arat, quod lætamen in agros, quod venalia omnia ad vrbium fora onustus defert, suo quoque lætamine agros in primis lætificat: de quo sic ferè scribit Petrus Victorius: Qui de ratione agrorū colendorū scripsere, multa de hoc præceperunt, quod optimū stercus esset. M. Varro tradit etiā, quod primū & antepondenū cæteris Cassius diligens scriptor rerū rusticarū putauit, & quod secundū & tertiu: cuius inditiū magna ex parte mihi conuenire videtur sententię nostrorū colonorum:

rum; nisi quod cum vno loco ponat & hoc ipso ordine caprinum, ouillum, asininum, existimant apud nos huius rei periti homines, discrimina etiam horum esse aliqua, ac præstare caprino ouillum, cuius rei ratio aperta est, quia capræ frondes & virgulta carpunt, quæ sunt aridiora; oues verò herbis pinguioribus pascuntur. Nam asininum etiam laudatur: causam autem hanc afferunt bonitatis ipsius, quòd asellus mandit cibum subtiliter, egregieque conficit, quòd ore sumit. Theophrastus qui & ipse in secundo de historia eorum quæ oriuntur è terra de hac re sedulo nonnulla narravit, caprinum sine causa videtur antepone re ouillo, sed magis tamen, ut videtur peccat, quòd secundum gradum bonitatis assignat suillo, quòd tamen vilissimum habetur, & maiorem vim nocendi, quam iuuandi possidere existimatur: quare non possum hoc non magnoperè mirari. De humano verò stercore sentit Theophrastus cum Cassio & putat omnium optimum esse. Postremum autem & ipse locum dat asinino, nam quòd antepone ipsi bouinum quòd & ipsum à nostris non magni æstimatur, non videtur posse probari. Inuenio apud Plinium asininum brassicæ maximè conuenire. Ioan. Bapt. Porta verò ait in suo pomario urinam asini stercoi admixtam vermibus malorum Punicorum obuiare. In agro Brixienti à rusticis aiunt capita asinorum palis imponere aduersus maleficas, quarum ibi aiunt esse copiam, more ab antiquis recepto, qui asininum caput soribus hortorum præfigebant contra fascinat. Equæ caluaria sed non virginis, inquit Palladius, aliam causam referens, intra hortum ponenda est, vel etiam asinæ. Creduntur enim sua præsentia foecundare quæ spectant. Sed & Columella inter rusticorum remedia aduersus tempestates sic scribit:

*Hinc caput Arcadici nudum cute fertur aselli,
Tyrrenus fixisse Tages in limite ruris.*

Lib. 19. 8.

*Asinorum
capita palis
imposita.*

Lib. 10.

VSVS ADMIRANDI.

TIBIÆ ludicræ (inquit Plinius,) nunc è loto, ossibusque asini & argento fiunt. Et alias: Asinorum ossa ad tibias canora sunt. Tibiarum artifices ceruinis ossibus, quorum olim vsus erat, asinina præponunt, tanquam argutiora: & Aesopus apud Plurarchum in sapientum conuiuio miratur tam crassum & à Musis alienum animal ossa maximè tenuia & musica habere. Niloxenus etiam eodem in libro: Busiritæ (inquit) Naueratitas nos accusant, quòd ex asinis ossa tibijs adhibere cœpimus, cum ipsis vel tubam audire nefas sit, quòd asini vocem assimilet, qui propter Typhonem eis exosus est. De corio notissimum, post obitum, ne quid asini vquam conquiescat, foraminibus dilacerari, indeque factis cribris, assiduæ inseruire agitationi: vnde dicebat Apuleius: cedentes hinc inde miserum corium, nec cribris iam idoneum relinquunt. Sed & Albertus pollicetur asinorum corium non solum utile esse ad soleas calceorum faciendas, sed etiam quæ ex illa parte fiunt, in qua onera ferunt, non consumi, etsi ille qui vitur, eis continuo peregrinando in lapidibus portauerit, & tandem ita indurari, ut pedes sustinere nequeant. Ex corio item asinino cretato gypsatoque fiunt palimpsesti, siue tabellæ deletiles, seu tabellæ deletitiæ, quæ literis inductis eradi possunt; cuiusmodi in vsu sunt calculatoribus & musicis: illis in annotandis iugulâdisque numeris: his in modulorum compositione. Ex pilis modò asinorum pannos apud Arabes fieri, discimus ex Andrea Bellunensi, qui sic scribit: Mesha Arabice nominatur pannus contextus ex pilis asinorum & caprarum, vel caprinis tantum: vnde Arabes solitudinum incolæ tentoria & saccos sibi conficiunt.

*Ossium asinis
ad tibias.*

*Ex corio
que fiunt.*

Lib. 3.
Lib. 22. de
anim. trac.
2. cap. 1.

DE ONAGRO. Cap. III.

Synonima: Æquiuoca.

Cap. 8.

Marius.
Lalifio.

SINVS syluestris, Græcis ὄναγρος, Latinis onager nuncupatur, Varroni tamen etiam imitatione Græca onagrus. ὄναγρος verò accipitur pro asinario. Hebræi Pered dicunt; quo nomine tamen eisdem mulum vocari periti tradunt. Apud Ozeam pro pere bored lo, Latini trāsferunt, Onager solitarius apud se, contra naturam animantis, quod gregarium est. Varinus tradit Cyrillum in huius prophetæ interpretatione μόνιον asinum interpretari; alios verò magnam

belluam, quæ propter ferocitatem sola pascatur. Sunt item qui μόνιον aprum transferunt. Onagri pullus Lalifio dicitur Martiali:

Cum tener est onager, solaq; Lalifio matre

Pascitur: hoc infans, sed breue nomen habet.

Verbum est Punicum, vt ex Plinio discimus. Notandum autem falsò quibusdam onagram Ellend vocari cum sit Ellend inter bisulca, sicuti & bisontes, quos cum onagris quidam etiam confundunt, id quod constat ex verbis Iacobi Ziegleri in Scondia: *Augermannia ducatus tenet septentrionalia ad consinia Laponia: eius tractatus est totus syluosis & ibi in præcipuis feris venantur vros & bisontes, quos patria lingua dicunt Elg, id est asinos syluestres.* Notandum etiam onagros instrumenta esse, quæ & harpages vocantur, vt Suidas annotauit, quibus iniectis accedentes quosuis arripere & attrahere licebat. Harpagen vocant alioqui (inquit Gesnerus Suidam explicaturus) & λυκον & κρηγρον, instrumentum coquinarium, quod quidam fuscina interpretantur. Ἀρπαξ vel ἰρπαξ, Latinè harpago instrumentum est quo situlas & alia è puteis extrahimus: item quod nauibus in bello nauali iniicitur, sicut cornus & manus ferrea. Licebit & vncum à figura nominare. Vegetius lupum instrumentum quoddam describit in modum forcicis dentatum, quo contra arietes in oppugnationibus oppidani funibus alligato vtantur. Onagri nomen, sicut & creagræ & podagræ pedicæ, ὄναγρος inditum apparet, quòd verbum comprehendere significat. Quamuis ὄναγρος etiam vectem sonat, non quemuis tamen, sed quo machinæ versantur; & fieri potest, vt improprie pertica etiam cui vncus inseritur, ὄναγρος nuncupetur, quasi ὄναγρος ἀγρευων, id est, vectis ad comprehendendum aptus: sed nostra hæc coniectura fit. Hæc ille, addens apud suos huiusmodi onagros certis locis per ciuitatem publicè dispositos

Onagri que
instrumenta.

Harpax.

Harpago.

Li. 4. c. 23.

Lupus.

Li. 4. c. 22.

haberi, vt cum incendiorum calamitas postulauerit, omnibus ad manum sint. Cæterum est & aliud instrumenti genus eiusdem nominis, de quo idem Vegetius post descriptionem balistæ, quæ funibus, neruis, chordisque tenditur, & quanto maior fuerit, tanto spicula longius mittit, sic ferè scribit: *Onager autem (inquit) dirigit lapides: sed pro neruorum crassitudine & magnitudine, saxorum pondera iaculatur. Nam quanto amplior fuerit, tanto maiora saxa fulminis more contorquet. His duobus generibus nulla tormentorum species vehementior inuenitur. Saxa enim grauioribus per onagram acstinatis, non solum equi eliduntur & homines, sed etiam hostium machinamenta franguntur. Cæterum scorpiones dicebantur, quas nunc manubalistas vocant, ideo sic nuncupati, quòd paruis subtilibusq; spiculis inferant mortem.* Ammianus Marcellinus verò hæc & alia bellica instrumenta describit: onagram tamen à Scorpione non distinguit. *Idem enim instrumentum, tormentum*

Lib. 23.

(inquit) appellatur, quod ex eo omnis explicatio torquetur: Scorpio autem quoniam aculeum desuper habet erectum, cui etiam onagri vocabulum indidit ætas nouella, ea re, quòd asini feri cum venatibus agitantur, ita eminus lapides post terga calcitrando emittunt, vt perforent pectora sequentium, aut perfractis ossibus capita ipsa displodant. Hæc Marcellinus: ex quo qui formam quærit, petere poterit: hoc tamen minimè taceri potest, summitati eius vncos ferreos copulari, è quibus pendet stupea vel ferrea funda: quamobrem cum vncos, vt ex Suida diximus, aliqui etiam onagros vocent, Gesnero magis placet, inde potius quàm à lapidum reiectione nomen instrumento factum esse. Hac bellica machina plurimi aliquando lapides in sublime proiecti, intra vrbes maxima ruina domorum recidunt. Fuisse item onagram fabulæ nomen à Demophilo conscriptæ, eamq; Plauto Asinariæ nomine translata volunt; quod nos ex Turnebo refutaui in asino.

GENVS. FORMA. DESCRIPTIO.

ONAGRVM siue asinum syluestrem, etsi moribus à domestico plurimum differat, ex eodem tamen genere esse totius corporis figura indicat. Nicephorus Callistus agens de India, nisi me fallit memoria, breuiter eum describit. Hæc (inquit) eadem regio & asinos feros magnitudine ingentes fert, pelle mirificè præter morem versicolores, albo scilicet & nigro colore admodum inter se variatis, & zonæ quædam à summa dorsi spina ad latera & ventrem dimissæ, atque ibi diuisæ & conuersionibus quibusdam inter se implicatæ, mirificam & nouam efficiunt plicaturam & varietatem. Apparet autem descriptionem hanc ex Oppiano desumptam esse, qui de onagro sic canit:

Εξείης ἐπέπωμα ἐὺσφύρον, ἠερόεντα,
 Κραπνόν, ἀέλλοπώδιον, κρατερὸν ὄχηρον, αἰπὸν ὄναγρον
 Ὅσε πέλεια φάρδος, δέμας ἀρκίος, εὐρύϊδα δαί,
 Ἀργύρεος χροίω, δολιχέστατος, ὄξυτάτος δέιν. id est,
 Deinceps alipedem, variumque canamus onagrum
 Splendida forma, colorque argenteus emicat, amplum
 Corpus & auricula grandes, cursusq; volucris
 Et teretes artus distento robere firmat.

Lib. 23.

Per argenteum colorem Gesnerus intelligendum putat cinereum splendidum, eodemque pertinere *ἠερόεντα*: nisi quis (inquit) ita accipiat, vt Virgilij aripedem ceruam: quod minus probat, quoniam hoc sensu neminem meminerit vsurpasse. Admonet verò etiam Grammaticos apud Græcos poetas aereum exponere obscurum, nigrum, nebulosum: nebulæ autem colorem, vt potè cinereum asino conuenire: viderique eundem asini & onagri colorem esse, idque conijcere se ex Polluce; cuius hæc herba sunt, *κίλιον* color est vestium, quem nunc onagrium vocant. Dores enim asinum cillum (inquit) vocant. Quod autem onager non totus sit albus, quamuis *ἀργύρεος χροίω* à poeta dictus, apparere ex sequentibus:

Onagri color.

Ταμίη δὲ μέλαινα μέσσω ράχιν ἀμφιβέβηκε
 Χιονίης ἐκὰταρθε περισχομένη σεφάσησι, id est,
 Nigraq; per mediam decurrit linea spinam
 Hinc atq; hinc mucis pulchrè distincta corollis:

Onagrius color.

Nam si totum corpus album esset dorso excepto, frustra candidæ illæ linæ memorarentur. Pelles horum asinorum *ὄζα* vocantur teste Suida. Iulius Scaliger videtur duo nobis memorare onagrorum genera, dum ait: In monte qui Narsingæ regnum diuidit à Malabaribus multæ feræ habitant. Alit idem onagros equi facie, colore cinereo, agiles adeo, vt capi haud facile queant. Africanis quoque ea est celeritas, vt cursu illi vni cedant feræ, quam Lant vocant.

Onagri duo genera.

LOCVS. NATVRA. MORES.

DEGVNT Onagri in solitudine. Sunt tamen gregarij. Varro tradit greges eorum in Phrygia & Lycaonia esse. Et Plinius author est in Phrygia & Lycaonia præcipuos esse, sed pullis tanquam sapore præstantibus Africanos gloriari. Ait etiam Asiam eos ferre & Africam. Negant transire eos in Lycia montem qui Cappadociam ab ea diuidit. Scribit Strabo in Cappadocia haberi colles istiusmodi asinis pascendis aptos. Zeugis (inquit Isidorus) *ubi Carthago magna: Ipsa est & ver a Africa inter Bizantium & Numidiam sita à Septentrione mari Siculo, & à meridie vsq; ad Getulorum regionem porrecta, cuius proxima quæque frugifera sunt: vltiora autem bestys & serpentibus plena atque onagris magnis in deserto vagantibus.* Inuenio & apud Lucianum Garamantes eos maximè venari: & ex Scaligero dixi in monte qui Narsingæ regnum diuidit, onagros ali. Idem ait onagrorum speciem habere Pſaram Aegæi maris insulam, nec alio translato viuere. Suprà diximus asinos loca amare calida, ideoque apud Scythas non haberi, contra apud Scythicas Sarmaticasque gentes Meotidis paludis accolæ onagrorum haberi venationes Strabo abicit. Amare aiunt rupes, aliosque locos excelsos: vt legimus in sacris literis, *ubi scriptum est: Onagri (peraim) steterunt in locis excelsis, & attaxerunt auram sicut dracones, defecerunt oculi eorum, quod non esset herba: Septuaginta vertunt ὄναγροι ἐσσαν ἐπιβίαται.* Hinc nonnulli obicuri authores sumpra occasione onagri beneficio ventorum *ament.*

Lib. 1. Geog
Li. 14. c. 5

Lib. 7.

Hier. 14.

Qua loca

ament.

An equi-
noctij se-
gnum.

absq; aquis viuere scribunt, tanquã propheta per naturam id ipsum facere dicat, non potius necessitate & inopia aqua: hoc enim multis animalibus per sitim commune est, vt ore hiante frigidum captent aerem. Isidorus & Iorath quidam, referente Gesnero, necnon & Bartholomæus Anglicus ex quodam physologo scribunt onagrum æquinoctio verno, vel vigesima quinta die Martij, per singulas noctis & diei horas semel rugire, & inde æquinoctium cognosci: item terram pedibusterere & fodere, atque inde ad sitim & fugam prouocari. Caterum timendum est, ne hæc partim ad Cynocephalum, partim ad onygem, quocum onager non semel implicatur, sint referenda. Errant & alij recentiores, qui scribunt domari non posse hoc animal, & hominum consuetudinem ei intolerabilem esse. Nam vt M. Varro scribit, *onagrus ad seminacionem idoneus est, quod è fero sit mansuetus facile, & è mansueto ferus nunquam*. Illi autem Indicum & vnicornem onagrum, cum hoc vulgari, quo de agimus, implicant. Mirum quod scribit Scaliger, onagros homine conspecto in iisdem stare vestigijs: mox rudentes, immotis anterioribus pedibus, posterioribus calcitrare. Vbi tam propè venator accessit, vt manu queat contingere, fuga se subtrahere. Timida certe sunt animalia. Virgilius:

Exer. 205.

Sape etiam cursu timidos agitabis onagros.

Metuunt & fugiunt feras omnes carniuoras, ideoque vt pleraque timida velocitate valent, vt ostendemus, de timiditate mentio est apud Sirach cap. 15. *Venatio leonis onager in solitudine & vastua diuitum pauperes*. Et Oppianus ait fortibus feris sæpe prædam fieri. Falluntur autem qui segnes vocant, cum sint agiles & in cursu velocissimi, adeo vt nec à pernicissimis equis vinci posse, Xenophon dicat. Cum enim Græci qui secuti fuerunt Cyrum minorem, cum reliquis ipsius copijs venissent in ea loca, in quibus magna vis foret horum asinorum (erat autem illa Arabia) conati que essent impositi equis ipsos captare, facile cognouerunt se frustra illo modo laborare, quia celeriores illi in cursu forent. Quare artem adhibuerunt, & plures distantibus locis positi ipsos iam defatigatos excipiebant. Atque hinc est quod Oppianus eos vocet aellopodes, qui inter veteres fusiùs de onagris & priuatim de Zelotypia scripsit, quæ ita ferè à Petro Gyllio Latinè sunt reddita. Onagri magna fæminarum multitudine gaudent, quoquo maritus ducit, fæminæ sequuntur, siue is ad pastiones, siue ad fontes proficiscitur, atque ad vesperam vnà cum ipso ad domesticam sedem redeant. Ex æmulatione & riuallitate, tantoperè laborat, vt sui pulli de matre sint ei suspecti. Itaque fæminæ parienti proximus assidens, partum expectat, ac si fæmina editur, amat partum, & lambens ipsum lingua conformat: Sin autem editum marem videt, tum sanè animo incitatur, & ex ægritudine laborare incipit, quod alter mas natus sit, qui matre aliquando potiri possit: quamobrem furenti animo & prompto pullorum testiculos aggreditur abscindere: mater etsi pariendi doloribus debilitata, suo tamen infelici filio contra patrem auxilia molitur: & quemadmodum in bello cum hostes filio interfecto matrem retrahunt, quæ gnatum adhuc cæde palpitantem amplexa magno gemitu plorat, genasque lacerans infra mamillas sanguinem effundit: Sic illa videns pullum vicinum ad moriendum, miserabiliter lamentatur, & lugenti persimilis est. Diceres miseram suum partum circumuentum suauis & supplicis locutione dicere: Marite cur tuus aspectus tam truculentus? cur oculi tui qui ante lucidi essent, sanguinei apparent? An ne Medusæ faciem vides, quæ homines in saxa conuertit? an immanis draconis virulentum foetum? an leonæ catulum montiuagæ? Itane filium communi susceptum voto castrabis? O me miseram quæ partum edidi infelicem ob scelus paternum. O filium hoc miseriosem, quod non vnguibus leonum, sed plus quàm hostilibus patris dentibus ob riualem inuidiam castraris. Meminere eiusdem Zelotypiæ Plinius & Solinus. *In hoc (inquiunt) genere singuli imperitant gregibus fæminarum. Aemulos libidinis suæ metuunt. Inde est quod gravidas suas seruant, vt in editis maribus, si qua facultas fuerit, generandi spem morsu detruncant, quod cauentes fæminæ, in secessibus partus occultant, & parere furto cupiunt*. Recentiores tradunt fæminam nimis libidinosam esse, eoque nomine in mari sæpe molestat: mares libidine accensos, si fæminæ desint, montes scandere, ventum naribus haurire, & voce terribili rugire. Quorum tamen quod equidem sciam, authorem idoneum non habent: Plinius quidem fæminas libidinis copia gaudere scribit. Nonnulli pro mulorum procreatione onagros eligunt mansuefactos prius. Mitescit enim maximè hoc animal, admodumq; obsequitur secundum omnia non aliter quàm mansueti asini, nec vnquam sicut animalia cætera, vbi semel cicuratum est, cicuratur, vt Absyrtus alijque testantur. Sitis impatiētes esse onagros discimus ex psalmo centesimo tertio. *Dominus (inquit Psaltes) fontes immittit fluuijs, vt inter montes prætermeant: bibunt inde animalia cuncta, & sitim suam extinguunt per raim*, id est, onagri, vel vt habet editio vulgata, qui emittit fontes in conuallibus inter medium montium pertransibunt aqua. Potabunt omnes bestiaæ agri & expectabunt onagri in siti. Persuadet id quoque ratio ipsa: Nam cum in regionibus calidis siccisque tantum reperiatur, & ob timiditatē subinde locum mutet magna cum celeritate, præsertim cum natura corpore sicco sit,

Matris er-
ga fætum
amor.

Sitis impa-
tientiæ.

afinini nempe temperamenti (sunt enim syluestria non eadem qua vrbana téperie, sed ficciora ferè ac calidiora) necesse est, sæpe sitim pati. Quare minimè audiendi videntur illi, qui sitis valde patientes esse dicunt, potumque non attingere, nisi perquam idoneum offenderint. Haud sunt afinino præditi ingenio, dummodo verum est quod quidam tradunt, cum vrgentur à canibus, excrementum alui odoratum reddere, vt illis circa id detentis effugiant.

CIBVS. POTVS.

O **N** **A** **G** **R** **O** **B** **O** **T** **A** vocant Græci loca, vbi onagri pascuntur, vt hippobata, vbi equi. Aluntur (inquit Oppianus) pastu herbarum, quas abundè fundit terra. Recentiores videntes maximè diligere, diligenterque inuestigare aiunt, & cum inuenerit, præ gaudio rudere, nec ab ijs auelli posse, etiam si vel ab homine, vel à fera peti se conspiciat: vt inde fortassis segnem dixerit Strozius pater hoc pentametro:

Errat in herbose segnis onagrus humo.

Apparet autem inter alias herbas, oleribus potissimum delectari. Legimus enim apud D. Hieronymum in vita S. Hilarionis istiusmodi miraculum: Postquam autem ad hortulum venerant: Videtis (inquit Isaac) hoc pomarium arbusculis confitum & oleribus virens? Ante hoc ferme triennium, cum onagrorum grex vastaret, vnum è ductoribus eorum stare iussit, baculoque tundens latera: quare (inquit) comeditis quod non seminastis? & exinde acceptis aquis, ad quas potandas ventitabant, nunquam ij nec arbusculam nec olera contigerunt. Aiunt recentiores purissimam tantum aquam ab onagro bibi, nec facilè aliam.

Quibus maximè herbis delectetur.

C A P I E N D I R A T I O.

C **Y** **R** **V** **S** minor milites onagros captantes equis etsi celeritate præstantibus assequi non potuisse dixit, sed distantibus locis exceptos cepisse: quamobrem nunquid Aeliano fides sit præstanda, dubito, qui citante Volaterrano scribit onagros in Mauritania cursu perniciter esse, citoque desistentes & anhelos à venatoribus capi. Quomodo autem capiantur, his verbis docet Pollux. *Casini feri gregatim pascuntur, qui venantur eos, equites persequuntur, ac defessos tandem anhelosque & plurimo puluere excitato impeditos partim iaculis conficiunt, partim viuos capiunt, & catenis vinciunt: partim nimia persecutione percussos attonitosque equis alligant, quos illi præcurrentes sequuntur.* Facilem eorum esse venationem ait Martialis:

Pulcher adest onager: mitti venatio debet

Dentis Erythrai: iam remouete sinus.

Hoc enim distichon est tanquam è media venatione offerente se onagro venationi, dum venator indagaret elephantas. A laboriosa igitur venatione elephantorum reuocat venatorem ad onagram qui se obtulit, vt ostendat maiorem eiusmodi venationi voluptatem inesse, cum sine villo periculo peragatur.

*Lib. 13.
101.*

V S V S I N C I B I S,
& in Medicina.

O **N** **A** **G** **R** **O** **R** **V** **M** carnem amaram esse scripsit Aelianus, quod tamen alijs aduersatur, qui similem esse aiunt ceruinæ: Galenus, *ceruina* (inquit) *caro non minus quam bubula & ouilla, succum vitiosum generat ac concocta difficilem: his syluestrium asinorum, bono habitu præditorum ac iuuenum caro est propinqua.* Scribit verò etiam Plinius Mæcenatem pullos asinorum epulari instituisse, multumque eo tempore fuisse onagris prælatos, post eum tamen interijisse autoritatem saporis. Ait item Africam gloriari lalifionum, id est pullorum istiusmodi sapore. Annotatu in primis dignum est, quod meminit Scaliger: carnem eorum, coctam dum calet, foetere; refrigeratam, neque male olere, neque bene sapere. Plinius cum ex lacte afinino & ossibus remedia contra venena recensuisset, eadè omnia onagris efficaciora esse asserit. Idem author, ad panos

*Caro qualis.
Lib. 3. de Alimenti. facult.*

*Offa.
& apo.*

Calculus. & apostemata in quacumque parte præcipuum remedium tradidit in calculo onagri, quem (inquit) dicitur, cum interficitur reddere, urinam liquidiorum initio, sed in terra spissantem se. Hunc alligatum femini, omnes impetigines discutere, omniq; supputatione liberare. Esse autem rarum inuentu, nec ex omni onagro, sed celebri remedio. Fel authore Auicenna extirpat morum, & super abscessuum vestigia vtiliter illinitur: admisceturque emplastris contra ignes sacros, quos (inquit) curare dicitur: priuatim ad elephantiasim & varices adhibetur: adeps cum oleo cottino commendatur ad renum & dorsi dolorem, quem crassi flatu produxerint: illinitur ad panos quoque vtiliter. Caro dorsi eodem authore cum oleo cataplasmatum instar, articulis dolentibus applicatur. Rasis verò simpliciter carnem contra dolorem spinæ dorsi & coxendicum iuuare scribit. Urina teste Galeno, si verè citat Auicenna, lapidem in vesica frangit. Ungulæ crematæ cinis, vt annotauit Vincentius Bellunensis, comitialibus prodest: idem oleo admixtus strumas dissoluit & alopeciam emendat, si cataplasmatum adhibeatur. Postremò medulla, vt testatur Rasis, inuncta podagras curat & dolorem extinguit: Fimum autem vitello oui permixtum fronti illinitur, vt sanguis erumpens sistatur: idem crispat capillos cum felle bouillo inunctum: aridum cum vino haustum contra scorpionis ictum maximè commendatur.

MYSTICA. MORALIA.

Homil. in Psal. 103. **D**IVVS Chrysofomus in explicatione horum verborum Psalmistæ, de aquarum utilitate: *Potabunt omnes bestie agri, expectabunt onagri in siti sua*; cum dixisset hoc quoque maximum diuinæ prouidentie argumentum esse, quod non modò ea quæ hominibus, sed etiam quæ brutis necessaria sunt, præstet: cumque obiter annotasset, Symmachū hæc verba: *Expectabunt onagri in siti sua*, ad hunc modum reddidisse: *Recuperavit onager in siti sua*: bestie syluæ (inquit) demones appellantur: per bestias autem agri, hoc est mundi, peccatores intelligit, propterea quod quemadmodum agrestes bestie feritatem suam deponere nequeunt, eodem modo nec peccatores immutari. Eademque de causa prophetis & apostolicis aquis irrigantur. Onagros autem eos qui non iam peccati sarcinam gestant, sed ea liberati sunt, appellauit, ob idque etiam eos spiritualium aquarum siti laborantes induxit. Hos porro Deus apud Iob designauit, his verbis vtens: *Quis dimisit onagram liberum; & vincula eius quis soluit?* D. Gregorius etiā exponens illud Iob: *Atque quasi onagri in deserto egrediuntur ad vpus suum*: Onagris (inquit) comparantur hæretici, quia in suis voluptatibus dimissi à vinculis sunt fidei: Vnde scriptum est: *Onager assuetus in solitudine, in desiderio anima sua, attraxit ventum amoris sui*. Onager quippe in solitudine assuetus est, quia dum terram cordis sui attrahit, quia ea quæ ex desiderio scientiæ in mente concepit, inflare prævalent, non ædificare. Idem author sanctus ostendens quid in sacris literis herba indicet inter ceteras significationes, habet item hanc: Herbam aliquandò scientiam, atque doctrinam a terrena viriditate accipimus, sicut per Hieremiam dicitur: *Onagri steterunt in rupibus, traxerunt ventos quasi dracones defecerunt oculi eorum quia non erat herba*. Quo dicto superba ac nequissima Iudæorum est persecutio prophetata. Ipsi quippe onagri pro mentis elatione, ipsi dracones pro virulenta cogitatione vocati sunt: Qui steterunt in rupibus, quia non in Deo, sed in summis potestatibus huiusmodi confisi sunt dicentes non habemus regem, nisi Cæsarem. Traxerunt ventos quasi dracones, quia spiritu elationis inflati, superbia malitiosa tumuerunt. Defecerunt oculi eorum, quia scilicet spes eorum ab eo, quod intendebant, corruit. Et ad eiusdem sancti doctoris putationem incognitus in psalmos per onagram, Iudaicum populum intelligi scribit, quoniam vt dicit (inquit) magister de proprietate, Onagri nascentibus maribus inuident, & ne generare possint, dentibus testiculos eis abscindunt, quòd naturaliter cognoscetes mares natia patribus recedunt, & ad alia loca se recipiunt. Sic & Iudæi videntes apostolos esse natos esse mares, omni virtutum genere insignes, habiles ad alios per prædicationem Christi generandos in fide, ipsi inuiderunt, vimque alios generandi fideles, loquelam scilicet quam multipliciter eis auferre conati sunt. Vnde Act. 4. vocantes apostolos eis præceperunt, ne omnino loquerentur, nec docerent in nomine Iesu. Quod videntes apostoli, dimissis patribus ad gentes processerunt, & per consequens ipsos Iudæos hodiè venatur diabolus, qui dicitur leo quærens quem deuoret: Vnde populo Iudaico sub nomine onagri dicitur: *Venatio leonum onager in eremo*. Idem D. Gregorius exponens illud Iob: *Quis dimisit onagram liberum in solitudine?* Onager (inquit) qui in solitudine cõmoratur, non incongruè vitam eorum significat, qui remoti à turbis secularibus cõuersantur. Qui aptè etiam liber dicitur, quia magna est seruitus secularium negociorum, quibus in eis vehementer atteritur, quamuis in eis spõte deludet. Cuius seruitutis cõditione carere est in

Diuina prouidentia.
Demonum typus, & peccatorum.

Heretici cur onagris similes.

Mentis elatio.

Populus Iudaicus.

Solitarij typus.

est in mundo iam nil concupiscere &c. Exponens verò alium etiam locum Iob, nempe hunc: *Nunquid rugiet onager, &c.* Qui alij onagri appellatione (inquit) signati sunt, nisi hi qui in campo fidei constituti, nullis officij loris ligantur? Alij namq; more bouis intra ecclesiam suscepti officij loris tenentur, alij more onagri, sacri ordinis stabula nesciunt, & in campo proprię volütatis degunt. Sed quum quis ex vita seculari internæ visionis desiderio æstuat, quum refectionis intimæ pabulum cõcupiscit, quum ieiunium se in peregrinationis huius cæcitate considerans quibus valet, fletibus reficit, quasi herbam, id est, internam refectionem non inueniens onager, rugit. Altera autem superiorum verborum Iob: *Quis dimisit onagram liberum &c.* Habetur apud eundem alio loco his verbis: *Nec indignū quis iudicet per tale animal incarnatum dominum posse figurari, dum constat omnibus, quia per significationem quandam in scriptura sacra & vermis, & scarabeus ponitur &c.* Agreste quippe animal est onager. Et quia incarnatus dominus gentilitati magis quàm Iudææ profuit, animal corpus assumens, quasi non in domū, sed potius in agrū venit, de quo agro gentilitatis per Psalmistam dicitur: *species agri mecum est.* Incarnatus itaque dominus, qui in forma dei æqualis est patri in forma serui minor est patre, qua minor est etiam seipso. Dicatur ergo à patre de filio secundum formā serui: *Quis dimisit onagram liberum?* Omnis quippe qui peccat seruus est peccati. Et quia incarnatus dominus particeps factus est nostræ nature, nō culpæ, liber dimissus dicitur, quia sub peccati dominio non tenetur: de quo aliàs scriptū: *Inter mortuos liber:* Dimissus dicitur, quia naturam nostrā suscipiens, iniquitatis iugo nullatenus tenetur. Quem quamuis macula culpæ nostræ non attigit, passio tamen nostræ mortalitatis astrinxit. Vnde rectè adiungitur: *Et vincula eius quis soluit?* Vincula quippe eius tunc soluta sunt, cum infirmitates passionis illius in resurrectionis sunt gloriam commutatae &c. D. Hieronymus quoque exponens illud Iob. *Vir vanus in superbiam erigitur, & tanquam pullum onagri se liberum natum putat:* dicit eum (inquit) pullo onagri similem, effræno scilicet animali & vago, eò quòd ita existimet de se Iob, qui ad nullum debeat pertinere. Et exponens illud eiusdem: *Quis dimisit Onagram liberum &c.* Onagri nomine nunc arbitramur populum Iudæorum posse intelligi, quem deus ob incredulitatem eius dimiserit, sicut ait: *Et dimisi eos secundum desideria cordis eorum.* Quod in multis alijs locis scripturarum deus hoc futurum esse testatur. Cuiusque vincula præcepta esse legalia non absurdè sensimus. Nam eundem contumacem populum & rebellem propheta ita obiurgat & increpat, dicens: *Vacca lasciuens Israël confregisti iugum, rupisti vincula.* Hunc igitur quasi onagram, immundum videlicet animal ac effræne reliquit dominus, vt ab eo iugo imperij sui, quia semper restitit obedire, à vinculis præceptorum diaboli solueretur, & secundum Apostolorum seruus peccati, liber est iustitiæ. Sic enim ipse dominus de Iudæis ait in psalmo: *Dirumpamus vincula eorum, & projiciamus à nobis iugum ipsorum:* vbi ipsa trinitas dei hoc dixisse videtur &c. Potest & populus gentilis per onagram intelligi: nam & Angelomus monachus ita accipit. Sicut enim eum populum natura extra stabula disciplinæ edidit, ita vagus voluptatum suarum campo permansit. Ita namque beato Iob attestante, cognoscimus expectasse redemptoris aduētum multos etiam ex gentilibus. Herba ergò onagri est hæc ipsa mediatoris incarnatio, per quam gentilitas iam satiatur. Quia enim per prophetam dicitur: *Omnis caro fœnum;* vniuersitatis conditor ex nostra substantia carnem sumens fœnum fieri voluit, ne nostra in perpetuum caro fœnum remaneret. Tunc ergò herbam onager inuenit, cum gentilis populus gratiam diuinę incarnationis accepit. Elegans & moralis metaphora apud Ciceronem in sexto epistolarum ad Atticum legitur, de P. Vedio. *Erat (inquit) præterea Cynocephalus in vedra, nec deerant onagri.* Pius noster Cynocephalum exponit ipsum Vedium canino capite, onagros seruos rudes & agrestes, qui Vedio seruiebant.

L. 30. c. 29
Incarnatio
domini.

Populus Iu
dæorum.

Gentiles.
In lib. I.
reg. I.

Cicero ex-
plicatus.

P R O V E R B I A.

CV M placuerit (inquit Polydorus Virgilius) quempiam tectè & ioculariter appellare fordidum, rusticum, ac hominum societatis fugientem, accommodabimus Hieremiæ verbum è capite II. *Onager assuetus solitudini:* quòd onager ferus asinus locis syluestribus gaudeat, & homini nihil eo alienius esse debeat, cuius natura, vt Cicero in Amicitia ait, solitariū non amat quicquam. At propheta ita Hierosolymorum ciuitatem idolis deditam, ac malis moribus corruptam castigat, quòd ritu onagri quærat solitudinem, vbi remotis arbitris, turpius peccet, quemadmodum meretrix faciit. Hoc quoque Paulinus in epistola ad Ausonium prouerbialiter de rebus diffonis dicebat: *Si vitulum tauro, vel equum committis onagro.*

Onager as-
suetus soli-
tudini.

D E M V L O. C A P. IV.

Synonyma. Etymum.

Lib. 12.
Mulus vn-
de dictus.
Cap. 26.

Hinnus &
mulus vt
differant.
Burdo.
Hinnulus.

Mulus pu-
milus.

Iumar.

Hemionos.

Astrabes.

Agonomo-
chibos.

VLI nomen à Græco tractum scribit Isidorus, ex eo scilicet, quod iugo pisto-
rum subactus tardas molendo ducat in gyrum molas. Ego hoc nomen apud
vnum tantum reperio Pelagonium in hippiatricis. Ita communiter vocatur ani-
mal quod equa ex asini coitu peperit. Columellæ verò muli nomen communius
est, ad tria animalia: *Mula* (inquit) *non solum ex equa & asino, sed ex asina & equo,*
itemq; onagro & equa generatur. Sed & Plinius alibi mulam appellat, quæ ex equo
& asina gignitur; sed effrænis & tarditatis indomitæ. Aliàs tamen Columella equi ex asina foetum
hinnum cum alijs nuncupat. *Ex equo & asina* (inquit) *geniti, quamvis à patre nomen traxerint, quod*
hinnum & hinni vocantur, maiori per omnia magis similis sunt. Differunt tum aliàs tum corporis magnitudine;
Varro: *Hinnus ex equo & asina procreatus, minor est quam mulus corpore, plerumque rubicundior, au-*
ribus vt equi, iubam & caudam similem asini habet: hos etiam vt equulos educant, & alunt. Hunc, si be-
ne memini, dixi Alberto Burdonem vocari. Ait enim: *Vt mulus sic & Burdo sterilis est.* Sed quod
equo quàm asinæ similiorem esse dicit, hoc recitatis de hinno Columellæ verbis aduersatur. Plinius
hinulos vocat: *Equo & asina* (inquit) *genitos mares hinulos antiqui vocabant: contraq; mulos quos asini*
& equa generent: Alicubi tamen ex equa & mulo genitum ita vocari asserit his verbis: *In plurimum*
Græcorum est monumentis, cum equa muli coitu natum quem vocauerint binum (sic scribit) id est pa-
ruum mulum: Similiter Nonius: *Hinnos vel binnas sub quo sensu accipere debeamus, Varro* (inquit)
designat: ait enim ex equis & mulis qui nascantur, hinos vocari. Hos puto Martialis pomilos siue
pumilos mulos vocat, inquiens:

His tibi de mulis non est metuenda ruina Altius in terra pænè sedere soles.

Testatur Gesnerus, se & quartum muli genus inuenisse, ex asina & tauro, idque Gratianopoli re-
periri & Gallica voce iumar nominari. Quomodo autem ab hinno ginnus differat, in equo di-
ctum est, vbi plura quoque de hinno. Quod modò ad mulæ mulique vocabulum attinet, video
authores quosdam mulam pro vtroque sexu mulari & similiter mulum vsurpare: Plinius in reme-
dijs aliquoties distinguit, vt cum scribit, *ungularum muli vel mula cinerem ex oleo myrtino alopecci-*
nas replere. Græci quod ex asino & equa originem ducat *ήμιονον* vocant, quasi semiasinum pro
quo *αιμίονον* Aeoles dicunt, vt Etymologus annotauit. Alio nomine *ασράβλω* dicunt: quo item
nomine lignum appellatur in ephippijs quod manu continent sedentes. Cælius annotauit ex Sui-
da & Hēsychio, tametsi illorum nomina more suo dissimulet, esse qui astraben non simpliciter mu-
lum sed mulum dorsuarium nominant, aut ipsum notophorum, id est dorso ferens ac gerulum
iumentum. Pertinet idem hoc nomen etiam ad asinam: nam Suidas tradit Demostheni in ora-
tione contra Midiam *ασράβλω* appellare asinum aut mulum, & apud Pollucem Iego: *όνος, ήμίον-*
ος, ασραβη. Apparet autem ita vocari hæc iumenta à robore corporis: *ασράβης* enim exponunt
robustum, firmum, immobile. Accipitur verò etiam pro ipsis clitellis, vt constat ex his Suidæ
verbis quæ ex innominato quodam authore recitat: *Ο δὲ τῆς ήμίονος ἀπό τῆς χεῖρας τὸν τε φορτὸν καὶ*
τὴν ασραβὴν διαφασ ἐπὶ τῶν ὤμων, εἰς τὴν μὲν κὴ τῆς σαββα ἐρχεται. Budæus in commen-
tarijs linguæ Græcæ astraben similiter vertit clitellas; citatque Eulathium, qui astraben *σέλα-*
λαι & σαγμαρίον interpretatur, hoc est clitellas & sellam equestrem: vnde (inquit) *ασραβηλα-*
της, agaso & mulio. Alciphon in epist. *Σὺ δὲ ἀποτμήνη πρὸς ήκῆς ἐπὶ τῆς ασραβῆς φέρει.* vbi
ασραβη ἀπὸ τῆς κωτοφόρος ήμίονος dictum est, sicque sæpè accipitur. Demosthenes quodam loco,
ἐπὶ ασραβῆς δὲ ὀχέμενος ἐκ τῆς Ευβοίας; Interpres καθεδρας εἶδος esse dicit, *παρὰ τὸ μή σροβει-*
σαι λεγομενον, unde σρέρεσαι. Est autem sella præalta, ita vt iumbos tegat. Hæc ille. Est &
vehiculi genus astrabe (quo utebantur in certaminibus) inquit Gesnerus, ab Oxylo Aetolo in-
uentum, vt harma, id est quadriga ab Erichthonio Atheniensi, synoris à Castore, celes à Belle-
rophonte, vt Scholiastes in Pythia Pindari scribit, vnde colligit per astraben eum apenen accipe-
re, hoc est, bigas mulis iunctas, quoniam Pausanias & alij in horum certaminum enumeratione
cum cætera iisdem nominibus appellent, pro astrabe tantum apenen habet. Ab astrabe fit *μονο-*
σραβῆς, id est, vt Varinus exponit *οχος* (ὄχος fortè vt Helychius habet,) *ήμίονος.* Helychij ver-
ba sunt: *ὄχος* *Ακέραις ἐπει αὶ Σικελικαὶ ήμίονοι.* *Α, ονομοχος* Helychio mulus est vel mula, forte
à sterilitate, cui hoc animal obnoxium est, eum sit *ἀγονος* non natus, sterilis, infœcundus. A phyti-
cis verò etiam dicitur *ἐτερογονόν ζῶον*, quod sit ex diuerso semine prognatum animal, equino
videlicet

videlicet & asinino. Idem de Lupo ceruario dici potest, qui Græcis $\Theta\omega\varsigma$ est. $\Theta\omega\iota\alpha$ Hefychio est *Tboia*. iugum seu par mulorum $\zeta\epsilon\upsilon\gamma\omicron\varsigma$ $\eta\mu\iota\omicron\tau\omega\omicron\upsilon$; $\theta\eta\varsigma$ verò ipse mulus, sicuti & $\theta\pi\eta\varsigma$. $\omicron\lambda\kappa\alpha\varsigma$ Glossogra- *Tbes.* pho est mula: $\omicron\pi\epsilon\upsilon\varsigma$, Hefychio mulus mas: Suidæ mulus simpliciter, & Varino $\omicron\pi\epsilon\upsilon\varsigma$ \omicron $\alpha\iota\epsilon\delta\alpha\pi\omicron\varsigma$ *Tbres.* (quod nomen nusquam reperitur) η \omicron $\omicron\mu\epsilon\iota\omicron\tau\omicron\varsigma$: aitque mulum fit dici, quòd *en* $\omicron\pi\epsilon\upsilon\varsigma$ id est in mon- *Oleas.* tibus laborare magis possit, quàm cætera iumenta. Poetæ propter carmen ypsilon adijciunt, *Oreus.* $\omicron\pi\epsilon\upsilon\varsigma$. Hefychius mulum sic dictum putat, *παρά τὸ ὄρεον, ὀρμητικὸν τιτὰ ὄντα, ἢ ἐπεὶ οὐρεῖον τὸ* $\zeta\omega\omicron\iota$, $\omicron\iota\omicron\tau$ $\alpha\gamma\omicron\tau\omicron\upsilon$: nam & *ona* vria Græci dicunt, quæ latini subuentanea: *ἢ παρὰ τὸ ἰσωδὴ γούλε* $\xi\chi\epsilon\iota$, id est, vel ab eo quòd genituram aqueam & feri instar dilutam habeat, vt Etymologus ait: Oua (inquit Cælius) generationi inepta *εἴρα* dici legimus, quasi flatuosa: nam vron dicunt *Oua vria.* ventum: quo argumento etiamnum ab Homero, mulos dici *εἴρας* coniectant periti, & recenset Eustathius, *διὰ τὸ ἄγονον*, id est ob infitam non gignendi proprietatem, quòd eorum semen sit *ἀρρημαῖον*, id est, spiritosum & proinde fœcunditatis nescium. Est & *ὄτρεα* Varino & Hefy- *Otreas.* chio $\eta\mu\iota\omicron\tau\omicron\varsigma$ siue mulus, nec non $\sigma\iota\omicron\tau\omicron\varsigma$ & $\sigma\iota\pi\omicron\tau\omicron\varsigma$: sed $\sigma\iota\omicron\tau\omicron\varsigma$ etiam $\beta\lambda\acute{\alpha}\beta\omicron\upsilon$ interpretantur, $\sigma\iota\pi\omicron\tau\omicron\varsigma$ verò *Sinos.* etiam $\alpha\iota\delta\omicron\tau\omicron\varsigma$. $\Sigma\omega\mu\alpha\tau\eta\gamma\omicron\iota$ idem Hefychius exponit \omicron $\pi\omicron\zeta\upsilon\gamma\iota\alpha$, & *σωματηγὰ* sunt iumenta dor- *Siros.* sualia: apud Græcos voces sunt raræ: sic autem vocantur non solum muli & asini, sed & equi & cameli, quòd corpore suo vehant imposita onera, non vehiculo. Apud Hebræos pro *rekesch* *Rekesch.* alij equos præstantes reddunt necdum annosos, alij mulos, vt in equo monuimus. Iemin Gene- *Iemin.* seos 36. D. Hieronymus interpretatur aquas calidas, alij onagros, plerique peradim, id est, mulos. *Pered* pro mulo nomen est vsitatissimum, vnde fœmininum *pardach*, aiuntque ita vo- *Pereds.* cari à separatione, quòd non pariat. Pro hac voce Hebraica Psal. 32. Chaldæus habet *cutdana*, *Cudana.* Arabs *beal*: at Geneleos 36. pro *iemim* (qua voce mulos quoque significari diximus,) Arabs le- *Beal.* git *Kegal*, Septuaginta *hemionos*. Achastranin Esther 8. quidam interpretantur mulos, quidam *Kegal.* camelos, D. Hieronymus *veredarios*, Septuaginta omittunt. In lexico trilingui pro mula scribi- *Achastra-* tur *pardach* & *perutyah*. Cæterum diuersa apud Hebræos muli nomina esse minus mirum, in- *nin.* quit Gesnerus, cum præter commune genus muli aliud quoddam peculiare in Syria habeatur, vt suo loco patebit. Muli nomine vtitur tota Europa, Illyrijs exceptis qui *Mezeck* dicunt.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Forma. Descriptio.

BINA Aristoteli, alijsque quibusdam antiquis mulorum genera fuere nota, vnum sterile quod ex equa & asino procreatur, de quo hîc agimus, alterum fœcundum, de quo sic Aristoteles: *Sunt in Syria quos mulos appellant, genus diuersum ab eo, quod coitu equæ & asini Muli genus procreatur, sed simile facit: quomodo asini syluestres similitudine quadam nomen urbanorum acceperunt. fœcundum.* Et quidem vt asini ipsi feri, sic muli præstant celeritate. Procreant eiusmodi mula suo in genere; cuius rei argumento illa sunt, qua tempore *Pharmacæ* patris *Pharnabazis* in terram *Phrygiam* venerunt, qua adhuc extant. tres tamen ex nouem quot numero olim fuisse aiunt, seruantur hoc tempore. Hæc ille, & alibi rursus: *In terra Syria supra Phanicem mula & coeunt & pariunt omnes: sed id genus diuersum est, quanquam simile.* Nec aliud quoq; mulorum genus intelligere potest Plinius, etsi Theophrastum, non Aristotelem citet. *Theophrastus* (inquit) vulgò parere in *Cappadocia* tradit (quod in Aristotelis mirabilibus quoq; legitur,) *sed esse id animal ibi sui generis.* Noster modò mulus urbanus, cū equam habeat matrem, asinum patrem, partim etiam matri partim patri similis est, magis tamen patri, quàm matri, cuius item vocem refert. In hinno omnia contrà se habent. Rectè itaq; biformem mulum *Codrûs* vocauit, & elegans etiam extat de mulo ænigma *Camerarij*:

*Dissimilis patri, matri diuersa figura,
Confusi generis, generi non apta propago
Ex alijs nascor, nec quisquam nascitur ex me.*

Auriculas asini instar habet longas, crucem in humeris, pedes exiguos, & corpus macilentum: reliqua sunt equi. Habet & hoc cū asino in cōmune, quod procomij loco, vt ait Xenophon ad oculos defendendos aures acceperit, quàm equus prominentiores: item hoc quod etsi ceruix vtrique sit longa, non est tamen vt in equis erecta. Conuenit deniq; dentium numerus. Habet enim vterq; teste *Abfyrto* triginta sex, *καὶ τὰς ὑποσφύδας*, id est, itemq; agnatos, vel annexos, vt *Ruellius* vertit. Mutari autem eos notum est ex *Aristotele*. In quorundam corde os inuentum esse tradidit *Hierocles*. Felle caret, vt *folipeda* omnia. De vulua mularum dicam inter causas sterilitatis. Apud *Indos* *Pfyllos* (nam sunt etiam alteri *Africi*) equi sunt teste *Aeliano*, arietibus non minores, item asini & muli.

*Aures.
Pedes.
Procomiū.
Dentes.*

Os cordis.

ELE-

ELECTIO.

IN grege mulorum parando (inquit M. Varro) spectanda ætas & forma. Alterum ut veſturis fufferre labores poſſint, alterum ut oculos aſpectu delectare queant. Hiſce enim binis coniunctis omnia vehicula in ijs dicuntur. Quanti autem vngularum in equo examen fiat, quia niſi ſolidæ ſint ac duræ, plerumque & ex facili negotio claudicare ſolent, in equo fuſius oſtendimus, idem omnino in mulis fieri debet, atque ideo ſcire conuenit, quo loco nati ſint; paluſtri ne & vliginoſo, an montano: nam qui in paluſtribus locis atque vliginoſis naſcuntur, vngulas teſte eodem Varrone molles hadent. Quibus duræ & validæ ſunt, eos Homerus *ἄραται ὄδες* nuncupat, & aliquoties celebrat. Non parum quoque refert ad bonitatem ſcire, qua patria, quibusue ſit ortus parentibus. *Et enim aſinum minorem ſe admiſeris*, (inquit Varro) *& ipſe citius ſe neſcit, & quæ ex eo concipiuntur, ſunt deteriora. Qui non habent eum aſinum quem ſuppoſuerunt equa, & aſinum admiſſarium habere volunt, de aſinis quemque ampliſſimum & formoſiſſimum quem habere poſſunt, eligunt, quique ſeminio natus ſit homo Arcadico, ut antiqui dicebant: ut nos experti ſumus, Reatino, ubi tricenis ac quadragenis millibus H.S. admiſſarij aliquot venierunt. Abſyrtus vero aſinos admiſſarios eos eligi iubet, qui cum equis educati ſunt. Nonnullos vero pulchrè facientes ait agreſtes aſinos manſuefacere: quoniam ex his mulorum prognatio ſit optima, quòd liberè paſti illi & non incluſi fuerint. Procreari autem optimos & generoſos mulos ex equa & onagro ſiue aſino ſylueſtri, alij etiam teſtantur; Plinius: *Onagro & aſina genitus mulus omnes amecellu: Et alibi: Generantur ex equa & onagris manſuefactis mulae veloces in curſu, duritia eximia pedum: verum ſtrigoſo corpore, indomito animo, ſed generoſo. Palladius: Creantur ex aqua & aſino, vel onagro & equa. Sed generoſius nullum eſt huiusmodi animal, quàm quòd aſino creante naſcetur. Vtiles tamen admiſſarij naſcentur ex onagro & aſino: qui poſt in ſobole ſecutura agilitatem, fortitudinemque reſtituant. Hæc ille, ex Columella videlicet, qui ſimiliter ſcribit: Mula non ſolum ex equa & aſino, ſed ex aſina & equo (hinnum iſtiusmodi partum alij, ut diximus, vocant,) itemq; onagro & equa generatur. Neq; tamen ullum eſt in hoc pecore, aut animo aut forma præſtantius, quàm quòd ſeminabit aſinus: quanquam poſſit huic aliquatenus comparari, quòd progenerat onager, niſi & in aſinitum & ieruitio contumax ſylueſtri more, ſtrigoſum, patris præferat habitum. Itaq; huiusmodi admiſſarius nepotibus magis quàm filijs utilior eſt: nam ubi aſina & onagro natus admittitur equa, per gradus infracta feritate quicquid ex eo provenit, paternam formam & moeſtiam fortitudinem, celeritatemque auitam refert. Qui ex equo & aſina concepti generantur, quamvis à patre nomen traxerint, quòd hinni vocantur, matre per omnia magis ſimiles ſunt. Itaq; comodiſſimum eſt aſinum deſtinare mularum generi ſeminandi, cuius (ut dixi) ſpecies experimento eſt ſpecioliſor. Veruntamen ab aſpectu non aliter probari debet, quàm ut ſit ampliſſimi corporis, cruce valida, robuſtis ac latis coſtis, pectore muſculoſo & vaſto, feminibus lacertolis, cruribus compactis, coloris nigri vel muſculoſi: nam murinus cum ſit in aſino vulgaris, tum etiam non opumè reſpondet in mula: neque nos vniuerſa quadrupedis ſpecies decipiat, ſi qualem probamus, conſpicimus. Nam quemadmodum arietum quæ ſunt in lingua & palatis macula, plerumq; in velleribus agnorum deprehenduntur; ita ſi diſcolores pilos aſinus in palpebris aut auribus gerit, ſobolem quoque frequenter facit diuerſi coloris: qui & ipſe etiam ſi diligentiffimè in admiſſario exploratus eſt, ſæpe tamen dominum decipit: nam interdum etiam citra prædicta ſigna diſſimiles ſui malas fingit: quòd accidere non aliter reor, quàm ut auitus color primordij ſeminis miſtu redaatur nepotibus. Hucusque ille. Qualis autem aſinus eſſe debeat, qui mulos ſeminaturus ſit, docet etiam Abſyrtus his verbis: *Qui mularum generi ſeminando deſtinabitur aſinus, hac corporis forma ſit, oportet: habitu magno, quadratis membris, vaſto capite, non equino: auribus non paruis, nec flaccidis, nec arrectis, cruce lata, nec breui: lato & muſculorum toris denſo pectore, & aa ſuſtinendos equarum infeſtarum calcitratus robuſto; grandibus ſcapulis, ac partibus, quæ humeris ſubiacent, aut ſupra genua ſita ſunt, craſſis, valentibus, corpulentis & quàm maxime diſtanti- bus: ſiquidem opus eſt, cum ſuperuenit, ut feminam facile complecti poſſit: granat dorſo, ſpina lata, neq; gibberi neque caua, anguſtam lineam in rectum ferente; humeris non ſublidentibus ſed eminentibus: excelsa armorum compagine & aquabili, ita ut prominentiam litura diſtinctam habeat, eandemque laram, plenam, oblongam, nec in arcum ſtrangulatam. Sit etiam pectore late coſtato, coxendicibus magnis & aequalibus, non ſubſtrictis clunibus, nec in acutum porrectis. Magis placent qui cauda ſunt breuiore. Feminibus inſuper eſto compactis, breuibus, lacertolis, neque extrorſus auerſis, ceterum diuaticatis: ſic enim firmior erit: tales etiam robuſtiores ſunt, quàm οὐ μύνηποι, hoc eſt, illi quibus femur penè committuntur. Eſto præterea reſtibus magnis, paribus: genibus magnis & rotundis; tibys & cruribus***

curibus vestis (id est, non magnis) offeīs ferē & excarnibus, magisque nervosis. minimē varis, neque discolorē tantum cinctū verticillatis, calcibus (melocynijs de quibus in equo dixi) neq; præ er modum altis, neque nimium depressis, sed ut nixus talis ingrediatur, pedibus varjis, non introsum contortis, nec humilibus, ungula crassa, subter concava, interiore sinu paruo, quem chelidona vocant. Porro voce non retusa, sed clara rudat: hoc enim quoque confert, ut sic deerreatur equa, & facilius morigeram admissario se præbeat. Speciosiores sunt asini, quorum color splendidus est, & in purpuram spectans: item qui in facie albi, non fusci sunt. Longè omnium pulcherrimi nigri habentur, qui non incanum ventrem, sed concolorem habent. Cui pulla in ore macula subest, & lingua nigricans, is consimilis (nigri) coloris sobolem hanc dubiè generabit. Qui ex candido colore in cinereum canescunt, quos vocant morones (ὄρα ποτακ) ij ad admissuram non accersentur. Siquidem colores nullo in pretio habiti magna ex parte reddentur soboli. Hæc itaque omnia Absyrtus: cui consentit Palladius, sed breuiter qualis requiratur admissarius, indicauit: Admissarius asinus (inquit) sit huiusmodi, corpore amplo, solido, musculofo, strictis & fortibus membris, nigri vel murini maximè coloris, aut rubei: qui tamen si discolorēs pilos in palpebris aut auribus gerit, colorem sobolis plerumque variabit. Qualis modò debeat esse equa admissarium admissura, vt tam electus procreetur mulus, non obscure docet Columella, trifariam equarum genera diuidens: Est (inquit) generosa materies quæ Circo sacrisque certaminibus equos præbet: est mularis quæ pretio factus sui comparatur generoso: est & vulgaris, quæ mediocres feminas maresque progenerat. Materiem mularum vocat, ipsam equam matrem siue matricem, ex qua muli generantur, cui alterum dignitatis locum tribuit. Si quem mulorum genus creare delectat, equam magni corporis (inquit Palladius) solidis ossibus & forma egregia debet eligere: in qua non velocitatem sed robur exquirat. Aetas à quadrima vsque ad decennem huic admissuræ iusta conueniet. Sed & idem Columella in educando genere mularū antiquissimum esse tradit, diligenter exquirere atque explorare parentem futurę prolis fæminam & matrem: quorum si alter non est idoneus, labare etiam quod ex duobus fingitur. Equam conuenire in annos decem, quousque amplissima atq; pulcherrimæ formæ sit, membris fortibus, patientissimam laboris eligere, vt discordantem vtero suo generis alieni stirpem insitam facilè recipiat ac perferat, & ad foetum non solum corporis bona, sed & ingenij conferat: nā cum difficulter iniecta genitalibus locis animentur femina, tum etiam concepta diutius in partum adolefcunt, vt quæ peracto anno mense tertio decimo vix (inquit) eduntur, natisque inhæret plus socordiæ paternæ, quàm vigoris materni. Veruntamen vt equæ dictos in vsus minore cūra reperiuntur, ita maiorem esse laborem eligendi maris, quoniam sæpe iudicium probantis frustratur experimentum. Multi admissarij (inquit idem Columella) specie tenus mirabilissimam sobolem forma vel sexu progenerant. Nam siue parui corporis fæminas fingant, siue etiam speciosi plures mares quàm fæminas, reditum patris familiæ minuunt. At quidam contempti ab aspectu pretiosissimorum seminum feraces sunt: nonnunquam aliqui generositatem suā natis exhibent sed hebetes voluptate, rarissimè sollicitantur ad Venerem: huiusmodi mari sensim magistri subadmoouere debent generis eiusdem fæminam, quoniam similia similibus familiariora fecit natura. Ita enim efficitur, vt eius obiectu, cū mas etiam superiectu eblanditus est, velut incensus & obæcatus cupidine, subtracta quā petierat, fastiditæ imponatur equæ. Est & alterum genus admissarij furentis in libidine n, quod nisi astu inhibeatur, adfert gregi pernitiem. Nam & sepè vinculis abruptis grauidas inquietat, & cum admittitur ceruicibus dorsisque fæminarum imprimit morsus, quod ne faciat, paulisper ad molam vindictus amoris fæuitiam labore temperat, & sic veneri modestior admittitur. Nec tamen aliter admittendus est etiam clementioris libidinis, quoniam multum refert naturaliter sopitum pecudis ingenium modica exercitatione concuti, atque excitari, vegetioremque factum marem fæminæ iniungi, vt tacita quadam vi femina ipsa principijs agilioribus figurentur. Scribit item asinum non oportere minorem quàm trimum admitti: Atque ipsum si concedatur, vere fieri conuenire, cum & delecto viridi pabulo & largo hordeo firmandus, nonnunquam etiam saluandus erit: Nec tamen teneræ temere, fortassis) fæminæ committendum; nam nisi prius ea, inquit, marem cognouit, adfilientem admissarium calcibus proturbat, & iniuria depulsum etiam cæteris equis reddit inimicum. Id ne fiat, degener & vulgaris atellus admouetur, qui sollicitet obsequia fæminæ: neque is tamen inire finitur: sed si iam est equa veneris patiens, confestim abacto viliorē, pretioso mari iungitur. Locus est ad hos vsus extructus (machinam vocat rustici,) qui duos parietes aduerso cliuulo inædificatos habet, & angusto interuallo sic inter se distantes, ne fæmina colluctari, aut admissario ascendenti auertere se possit. Aditus est ex vtraque parte, sed ab inferiore clatris munitus, ad quæ capistrata imo cliuo constituitur equa, vt & prona melius ineuntis femina recipiat, & facilem sui tergoris ascensum ab editiori parte quadrupedi præbeat. Hactenus ille. Debere autem admissionem fieri paucis diebus ante solstitium, omnes præcipiunt. Absyrtus præstare ait equam ab asino conscendi, quàm asinam ab equo. Aiunt verò referent. Plinio asinum ab

Asini pulcherrimi.

Asini qui improben-
tur.

Equa electio.

Mularis materies.

Asinus cū
quā inturu-
rus vt fab-
latur.Asinus fu-
rens vt ca-
stigetur.Asini coi-
tui apti æ-
tas.Equa ne a-
sinum re-
pellat.
Machina
quid.Tempus
coitus.

*Asinus ut
equas dili-
gere condi-
scat.*

*Lib. 5.
Muli ubi
primo exco-
gitati.*

equa, & equum ab asina arceri, nisi in infantia eius generis quod ineant lacte hausto, ideoque subreptos pullos in tenebris equarum vberi, asinarumque equuleos admouere. Idem ferè legimus apud Columellam. Igitur qualem (inquit) descripsi asellum, cum est à partu statim genitus, oportet mari statim subtrahi & ignorantibus equæ subijci: ea optimè tenebris fallitur. Nam obscuro loco partu eius amoto, prædictus quasi ex ea natus alitur. Cui deinde cum decem diebus infuevit equa, semper postea destinanti præbet vbera. Sic nutritus admissatius equas diligere cōdiscit. Interdum etiam, quamuis materno lacte sit educatus, potest à tenero conuersatus equis familiariter earū consuetudinem appetere. Equas autem asinorum coitum aspernari, ni detonsa sit earum coma, in equi historia dictum est. Ferunt tamen Medum asinum cum equæ vim intulisset, eaque inde grauida facta esset, mortales id semini parare docuisse. Scholia verò in Iliadis secūdam apud Venetos Paphlagoniæ urbem mulorum genus primum excogitatum & inuentum esse aiunt. Alij verò Anæ id tribuunt focero Esau, quem legimus in Genesi, dum pasceret asinos patris sui in deserto inuenisse iemim id est mulos, ut plerique interpretantur.

A N O M N I N O

Sterilis.

*Mulam pe-
perisse.
Satyr. 13.*

MVLAM omnino sterilem esse, vulgatissimum in primis prouerbum indicat, cum mula peperit. Indicat & Aegyptiorum hieroglyphicum; mulierem enim sterilem ut significant, mulam teste Oro pingebant. Peperisse tamen certum est, sed partus ostenti loco habitus. Est in annalibus nostris (inquit Plinius) peperisse saepe, verum prodigij loco habitum. Iuuenalis prodigiosum esse ostensurus, si vir probus inueniretur, canit:

*Egregium sanctumque virum si cerno, bimembri
Hoc monstrum puero & miranti iam sub aratro
Piscibus & inuentis facta comparo mula.*

*Mulum fa-
cundum esse.
L. 2. de ge-
ner. ca. ult.*

*Ginnus
quid.
L. 6. Hist.
24.
Sterilitatis
causa.*

E contrario mulus teste Aristotele infæcundus non est. *Mulus mas* (inquit) septennis duntaxat generat, ut aiunt: femina improlis omnino est, quia perducere ad finem, quod conceperit, nequeat: sed mas generare interdum potest, quoniam & calidioris naturæ quàm femina, mas est, & nihil corporis per coitum confert ad generationem, quod autem facit, ginnus est, quod mulus obesus & pumilus est, ut in porcis metachærum. Et alibi: *Mulus* superuenire coræque incipit missis dentibus primis: sed septennis implere potest, etiam cum equa coniunctus ianum (γίνο) procreauit: post deinde superuenire non solet. Quæ modò causa sit sterilitatis mularum, haud satis æquè conuenit inter veteres. Sunt qui id seminum diuersitati attribuunt, ut author de natura rerum, frigidum enim esse asini semen, equi calidum. Quam feminis frigiditatem Alcmaeon apud Plutarchum sterilitatis causam esse scribit ipsius muli, mulas verò steriles esse ait propter malam vteri constitutionem. Sed Plutarchi verba adscribam ex libro de placitis philosophorum. *Alcmaeon* (inquit) mulos mares steriles esse scribit, propter tenuitatem, hoc est, feminis frigiditatem: feminas verò quod vteri earum octidui sint, neque dehiscant (acetabulis scilicet vnde sanguis menstruus funditur in alijs animalibus non apertis.) Empedocles verò ut ibidem refert Plutarchus, in vterum quidem causam quoque rejicit, sed vterum nimis exiguum esse ait, eundemque humilem & angustum, & obliquo situ ventri adnatum, ita ut semen non restà injici possit, & si posset non tamen contineatur. Huic eodem teste assentitur Diocles, saepe in dissectionibus talem sibi visum scribens mulorum vterum, ac verisimile esse, eandem sterilitatis causam in mulieres quoque cadere. Non dissentit Orus, qui Aegyptios, ut mulierem sterilem significant, mulam pingere ait: hanc enim esse sterilem quia matricem habet obliquam. Eademque ferè causa vtilis est Democrito, qui ut Aelianus tradit, interprete Gyllo, mulas parere negabat, quoniam similes alijs animalibus vulvas non habeant, nisi dicamus hoc non rectè ex Aristotele ab Aeliano translatum, qui cum mulos tantum inter ea quæ ex diuersæ speciei parentibus gignuntur animalia, (ut sunt lupi, vulpes, canes: perdices & gallinæ &c. de quibus proximè præcedenti capite dixerat: coeunt animalia etiam quorum genus diuersum quidem, sed natura non multum distat, si modo par magnitudo sit, & tempora æquent grauiditatis, &c.) steriles omnino esse dixisset; eius rei causam non bene ab Empedocle (recenset autem aliam ab ea quam ex Plutarcho, recitauimus) & Democrito redditam ait, obscureque ab Empedocle, planius à Democrito, sed à neutro bene.

Affe-

Afferunt enim (inquit) demonstrationem æquè de omnibus, quæ præter suam cognationem coeant. Democritus meatus mulorum corruptos in utero dicit, quoniam non ex cognatis principium eorum consistit. Sed id cum alijs etiam animalibus accidat, tamen nihilominus possunt generare. Atqui si id causa esset sterilitatis, cætera quoque sterilia esse deberent, quæ ita coeunt. Empedocles misturam seminum causatur, quæ densa ex molli utraque genitura consistat: caua enim & densa coaptari vicissim, fierique ex ijs durum ex mollibus, ut si æs stanno misceatur. Sed hæc & inepta & supra hominis captum. Nam quemadmodum caua vini & aquæ debeant accipi, præter sensum omnino est. Item cum ita sit, ut equi ex equis gignantur a fini ex asinis & mulus ex equo & asino, alterutro mare aut fæmina, cur ex his tam densum consistat, ut sterile sit, quod prodierit? Ex equo autem fæmina & mare, aut asino fæmina & mare sterile non proveniat? Atqui molle & maris & fæminæ equi semen est. Coit autem equus cum asino tum mare tum fæmina pro differentia sui sexus: ideoque gigni ex ijs sterile ait, quia unum ex ambobus seminibus mollibus cõficiatur. Ergò & quod ex equo mare & fæmina gignitur, sterile esse debet. Nam si alterum misceretur solum, liceret dicere alterum causam esse sterilitatis, ut dissimile genituræ a fini. Ad hæc demonstratio æquè de ambobus, tam mare quam fæmina rectè adfertur. Sed interest quòd mas septennis duntaxat generat, ut aiunt, fæmina improlis omnino est: idque propterea quia perducere ad finem, quod conceperit, nequeat. Nam concepisse quidem iam mulam constat. Sed fortasse verisimilior ijs demonstratio logica illa videbitur. Logicã appello, quia quo uniuersalior, eo remotior à proprijs principijs est. Si ex mare, ac fæmina speciei eiusdem gigni solet, aut mas aut fæmina, ut ex cane mare & fæmina canis aut mas, aut fæmina, ex diuersis etiam speciebus, diuersum specie proveniat necesse est. Verbi gratia, si canis diuersum est à leone, ex cane mare & leone fæmina diuersum proveniet, ex leone mare & cane fæmina diuersum. Cùm itaque mulus mas & fæmina sine speciei differentia gignantur, ex equo & asino, quæ diuersa specie sunt, impossibile est, ut aliquid ex mulis gignatur. Nec enim diuersum specie provenire potest, quando ex mare & fæmina species eiusdem, idem specie gignatur, neque idem hoc est mulus. Gignitur enim mulus ex equa & asino quæ diuersa specie sunt. Ex diuersis autem specie diuersum animal gigni positum est. Rationes enim quæ non ex proprijs ducuntur principijs, inanes sunt, & rerum esse videntur, cùm longè aberrant. Sunt profecto geometricæ rationes, quæ ex principijs geometricis afferuntur. Idemque in cæteris est intelligendum. Videntur tamen eiusmodi rationes quamvis inanes, aliquid esse. Nam & inane siue vacuum illud aliquid esse videtur, cùm tamen nihil omnino sit. Nec verum est quod concluditur. Multa enim ex ijs quæ non eadem specie prognerantur, foetifera prodeunt, ut antè exposui. Hoc igitur modo nec de cæteris rebus, neque de naturalibus indagandum est. Sed ex ijs quæ in genere tum equorum tum asinorum insunt, considerando potius acceperis causam. Primum enim utrumque eorum singularem parit inter cognata animalia plura numero, tum fæminæ non semper concipere possunt. Equidem equi interposito tempore admittuntur, quoniam ferre continuo nequeant. Sed equa menstruosa non est: imo minimum emittere inter quadrupes solet. Asinæ conceptus incontinens est: genituram utriusque iniectam emingit. Quamobrem verberibus eam sectantes cogunt, ne id faciat. Ad hæc frigidum animal asinus est: quamobrem locis frigidis gigni non potest, utpote sua natura impatiens frigoris, velut apud Schythas & eorum finitimos. Nec verò apud Gallos qui supra Hispaniam colunt, genus id animalis est: nam ea quoque provincia frigida est. Hinc admistrarios etiam non ut equæ sic asinæ, æquinoctio admouent: sed æstiuo solstitio, ut tempore calido pulli nascantur; eodem enim tempore parit, quo coierit. A anum uterum fert & asina & equa. Cùm igitur natura sit frigidum animal, ut dictum est, semen quoque genitale eius frigidum esse, necesse est. Cuius rei indicium, quòd si equus superuenit asinam, quem inierit asinus, non peruertet asini initium: sed si asinus superuenit equam, quam equus inierit, peruertet, propter seminis sui frigiditatem. Cùm igitur inter se ipsa iunguntur, seruetur semen propter alterius calorem: calidius est enim quod ab equo fecernitur. Nam asini & materia & genitura frigida est, equi calidior est. Cùm autem mistum vel calidum cum frigido, vel frigidum cum calido est, euenit ut conceptus ex ijs seruetur, eaque vicissim ex seipsa foecunda sint. At verò quod ex ijs prodijt, non insuper, foecundum, sed infœcundum ad perfectam foetificationem est. Omnino cùm utrumque aptum propensumque sit ad sterilitatem, (sunt enim in asino tum ea quæ diximus, tum etiam, ut nisi à prima dentium mutatione generare incipiat, nusquam post generet, sed sterilis omnino perduret,) ita in exiguo continetur generandi vis corporis asinini, facillimeque labitur ad sterilitatem. Equus etiam simili modo idoneus est ad sterilitatem, tantoque deest, ut sterilis sit, quanto, ut quod ex ipsis prodierit semen frigidus reddatur. Quod tunc efficitur, cùm asini excremento miscetur. Asinus quoque parum deest, quin sui generis initu sterile generet. Itaque cùm accesserit, quod præter naturam est, si

*Rationes
inanes quæ*

*Asini semē
frigidum
esse.*

*Asinus pro-
pensus ad
sterilitate
itē equus.*

*Mulus cur
non olfacit
genitale.*

*Opinio Ale
xandri.*

*Mula ali-
quādo ubi
pariant.*

fiantè vix vnum partu naturæ legitimum poterat generare, iam quod peregrinum exijs prodijt sterilius, nihil deerit, vt sterile fit, sed necessario sterile erit. Euenit etiam vt corpora mulorum magna efficiantur, quoniam menstruorum decessus ad corporis incrementum vertatur. Cunque partus eorum annuus fit, non modò concipiat, sed etiam enutriet mula opus est, quod fieri non potest sine menstruis. Mulis autem menstrua defunt: sed quantum inutile est, cum excremento vesicæ abigitur. Vnde fit, ne muli genitale feminarum, sed ipsum excrementum olfaciant. Reliquum in corporis incrementum & magnitudinem vertitur. Itaque concipere quidem aliquando mula potest, (quod iam dictum est) sed enutrire, atque in finem perducere non potest. Mas generare interdum potest, quoniam & calidioris naturæ quàm femina mas est, & nihil corporis per coitum confert ad generationem vt supra dictum est ex eodem Aristotele. Hæc ita que omnia de causa sterilitatis mulorum ille: cuius sententiam Alexander Aphrodisiensis vel non animaduertit, vel tacitè explosit. Hic enim eandem, quam Aristoteles refellit, opinionem adducit, problematum suorum libro primo, his ferè verbis: *Mula steriles videntur, quoniam ex animalibus constant specie diuersis: multio enim feminum, quæ tam habitu, quàm natura inter se discrepant, aliud quippiam præter vires suorum simplicium conficit, & naturam eorum penitus abolet: quemadmodum albi & nigri multio, abolitis extremis coloribus alium parit colorem fuscum nominatum, qui neuter extremorum est: igitur habitus genitalis aboletur, & specierum habitus omnis destruitur, quæ creatrix certi individui est.* Sic Alexander, cuius sententia contra Aristotelem defendi posse viris doctis videtur: nam cætera animalia quæ ex diuersis specie parentibus nascuntur, vt canes è cane & lupò aut vulpe: & accipitres ex accipitribus specie diuersis, & gallinæ & perdices, ideo non sterilia fortè fuerint, quòd parentes eorum quamuis specie diuersi, natura tamen non admodum differant, quantum equus & asinus, eorumque femina; de quibus etiam Aristoteles ipse testatur, hoc frigidum, illud calidum esse: Adde quod ipse etiam Aristoteles mulum generare posse ait, mulam contra omnino sterilem, quoniam calidioris ille, frigidioris illa naturæ est. Quæ quoque ratio Albertum induxit, vt scriberet, parere aliquando mulas in terris valdè calidis, in quibus exterior (inquit) calor frigiditatem asini temperat interiorem. Parere autem quibusdam in locis testatur Columellæ fide dignissimorum authorum testimonio. *Quidam non dissimulandi authores (inquit) vt M. Varro, & ante eum Dionysius & Mago prodiderunt, mularum fetus regionibus Africa adeò non prodigiosos haberi, vt tam familiares sint incolis partus earum, quàm sint nobis equarum.* Varronis verba sunt hæc. *Roma aliquoties dicitur peperisse mulam.* Mago Janè & Dionysius scribunt, mulam & equam cum conceperint, duodecimo mense parere. *Quare non si hic in Italia cum peperit mula, sit portentum, adsentiri omnes terras. Neq; enim hirundines & ciconia quæ in Italia pariunt, in omnibus terris pariunt. Non scitis palmas, cariotas in Syria parere, inuectos in Italiam non posse?* Sic Varro. Cæterum istiusmodi Africanæ mulæ fortassis fuerint sui generis, quales & in Syria etiam parere dixi ex Aristotele. Quamobrem mihi neutræ rationes placent, tum quæ à feminum diuersitate; tum quæ à praua vteri constitutione desumuntur: nam licet non inficer frigidius asini semen esse semine equæ, anne propterea quod ex hac feminum contrarietate gignitur, erit sterile? Accipitres, aquilæque ex spurio coitu, non propterea feminis eorum temperamentum tantum qualitate differre putem, vt sterilitatis causam esse existimem: quin omnino mihi persuadeo mulam ex contrarijs temperamēto feminibus enatam, nec frigidam nec calidam, sed temperatam debere esse, ideoque vel equi vel asini semen facilius edomare posse, multoq; facilius muli vt potè ex eisdem feminibus procreati, quem non infœcundum esse dictum est. Neque etiam mala vteri constitutio sterilitatis causa erit: nam sic nulla mula conciperet: mulam tamen grauidam factam esse testatur ipse Aristoteles, sed non quoad perficeret, atque ederet prolem: cuius rei fortè ratio fuerit; quia mulæ eodem teste carent menstruis, sed earum vrina crassior est quàm marium. Secretum itaq; naturæ esse putem, cur non pariat mula, quod & Plinium sensisse apparet; Inquit enim: *Observatum è duobus diuersis generibus, tertij generis fieri, & neutri parentum esse similia: eaque ipsa quæ ita nata sunt, in omni animalium genere non gignere, idcirco mulas non parere.* Non videtur tamen contemnenda opinio Cardani in decimo se subtilitate rerum, quod ideo videlicet steriles sint mulæ, quia semen asini & muli multum dissideant, adeo vt sint in terminis extremis (inquit) eorum quæ simul ad generandum conuenire possunt.

L O C V S.

MVL O S aiunt locis lædi calidis & obscuris & quodammodo amentes fieri: gaudere verò stabulari sub dio, tectique vel tantillum eis sufficere, si caput solummodo operiatur: cætera ab aëre non offendi. Quibusdam regionibus numerosi sunt, quibusdam pauci, quibusdam nulli. Abundat eis Themisira teste Strabone: qui etiam Cappadoces tradit duo millia mulorum Persis quotannis soluisse, sed & Persiam ipsam, necnon Mesopotamiam & Babylonem mulis abundasse inde licet colligere, quia Alexander Magnus captis Susis mulos & camelos ad tria millia abduci curavit, qui & dossuales & iugales essent: quorum opera pecuniam quam deui-
do Dario ceperat, quo vellet, deportaret. Ioannes Goropius ut Henetos siue Venetos equorum studiosos fuisse ostendat, optimosq; habuisse, inter alia Homeri utitur testimonio, qui de his loquens populis, quamuis equarum aperte non meminerit, doctissimè tamen eas (inquit) indicavit, dum Henetas mulas celebrauit: Quis est enim qui nesciat, generosissimum mularum genus ex equabus generosissimis procreari? His locis cum Paphlagonia vicina sit, Venetique in Cappadociæ quoque parte habitant, non mirum est, præcipuam ibi mularum laudem fuisse, cum & equas excellentissimas & non solum permagnos asinos, sed eximios etiam onagros admistrarios haberent. Quamobrem si Homerus ex Henetia Leucosyriæ & Paphlagoniæ optimas mulas proficisci dixerit necessario consequitur optimas etiam equas ibidem procreari solere. Cum autem ὑποπαραξείδωξ dixit, haud dubiè ad onagros Leucosyriæ respexit, è quibus quæ mulæ generantur, non tantum velociores sunt, sed agrestiores etiam & magis indomitæ, multoque cæteris generosiores, propterea quod soboles necessario parentum naturam sequatur, quò fit ut sint quoq; strigosiores. Videmus itaque poetam duo simul fecisse, & equarum antiquum apud Henetos decus ex illatione occultata demonstrasse, & vnà addidisse, non illam tantum earum utilitatem esse, quæ ex velocitate comparatur, sed alteram etiam multò maiorem, quòd ex ijs præstantissimæ mulæ generentur. Iam verò Arabia felix omnis aliàs generis pecoris abundans equis, mulis & porcis caret, ut legimus apud Strabonem. In Scythia (ut inquit Herodotus,) ingentem & diuturnam vim hyemis equi perferunt, muli asinique neque incipientem quidem ferunt: cum tamen alibi stantes in gelido equi labefiant, asini verò ac muli durent. Aliàs verò neque asinum neque mulum in ea terra gigni ait, & ne vllum quidè videri propter frigora. De illatis itaque intelligit Dionysius Afer, dum ait, equos, mulos & oves in Scythia sæpe per summum frigus mori. Eadem ratione mulis asinisque caret Polonia, finitimæque regiones septentrionales omnes, Anglia item, Scotia, Hollandia, Zelandia & Frisia. Miratur itaque idem Herodotus, cur in Eleo agro muli nequeant gigni, cum neque locus sit frigidus, neque vlla alia causa appareat. Aiunt (inquit) Elei ipsi ex imprecatione quadam id sibi contigisse, cumque tempus aduentat conceptus equarum, se in loca finitimam illas educere: ibi postquam admiserint asinos, dumque conceperint, tunc rursus eas reducere. Carebant & Orientales Indi mulis, ut refert Franciscus Lopez. Insula verò Balearidum teste Diodoro Siculo, mulos quidem nutrit, sed qui magna sunt & sonora voce.

*Quæ loca ament.**Lib. 12.**Lib. 11.**Lib. 9. Orig. Antuerp.**Mula Heneta.**Mulis quæ regiones caret.**Lib. 16.**Lib. 4.**Lib. 4.**Cur Elei mulis careant.**Lib. 6.*

M O R E S. N A T V R A.

Ingenium.

MVLVS (inquit Aristoteles) semper cicur est. Faminæ in hoc genere maiores & viuaciores sunt, quàm mares, ut idem Aristoteles annotauit: eademque serius senescunt, quàm mares. Ait etiam mulam profluvio vrinæ purgari dici, marem olfactu vrinæ prius senescere. Equorum asinorumque more volutationi indulgent, ut à lassitudine recreentur. A patre verò potissimum laboris patientiam obtinuit, quam ob rem ταλαεργες cognominant Homerus & Hesiodus. A matre contra celeritatem accepisse non est dissonum rationi. Celeritatis mulorum meminit idem Homerus, loquens de mulis Nausiæ, quæ naufragum excepit Ulysses:

*Laboris patientia.**Celeritas. Odyss. 2.*

Ὡς ἄρα φωνήσασ', ἴμασιν μαστίγι φαεινῇ
 Ἡμίονος. αἰδ' ὦκα λίπων παταμοῖο ρέεθρα.
 Αἰδ' εὐ μὲν τρώχων, εὐ δὲ πλίσσοιτο πόδαςσιν.

Sic locuta flagellavit flagello lucido

Mulos, hi verò celeriter reliquerant fluuij fluentia:

Illi citò quidem currebant: & pulchrè penetrabant pedibus.

- Quo tamen loco alij *πλίσσασθαι* interpretantur gradario, & leniori incessu progredi, non cursu.
- Audacia.** A matre itidem mutuatus est audaciam, imbellis enim, timideque famosus est asinus. Haud exiguam autem mulorum audaciam esse, vel inde constare potest, quod non solum non pertimescant Lupi praesentiam, sed audacter eum etiam inuadant, ut testatur Varro his verbis: *Scio mulorum gregem dum pasceretur, eoque venisset lupus, ultro mulos circumfluxisse, & unguis caecando occidisse.*
- Timor.** Expauescunt tamen rerum etiam insolitarum visu; estque timor iste, dominis exitialis nonnumquam, quem cum asino communem habent, ut testatur Absyrtus: *Equi (inquit) cum suspicantur, vel metuunt aliquid, manifestum est, sic ut insidens cauere sibi queat: asinum verò pecus & bigenerum (& muli, & hinni) rerum conspectu consternabile nouitatisq; verens in discrimen adfert.* Quod modò ad indolem
- Ingenium.** ingeniumque attinet, videtur id quidem nobis multò illiberalius, minusq; benignum quam equi. Calcitratur equus, necnon & asinus, sed contumacissimè muli. Idque propter infitam quandam proteruiam ac malitiam. Vidi qui vno excepto domino ceteros non admitteret, sed calcibus cre-
- Pertinacia** berrimis repelleret. Vulgò etiam apud nos malè audiunt propter pertinaciam. Indicaturi enim hominem qui nullis etiam apparentibus rationibus à sententia sua dimoueri se patitur, eum mulis affimilamus (egli è ostinato come vna mula) de qua tamen pertinacia, aut etiam peruicacia apud antiquos nihil reperio. Tribuitur & vafricies astusque vulgò, ac potissimum Hispanis: vnde mulas Hispanicas dicimus homines astutos, quique ut ait poeta:

Astutam vapidò seruant sub pectore vulpem.

- Hunc vulgò celebratum mulorum astum vnus olim praeceteris ostendit, eorum de numero, quibus aduehendi salis negocium dabatur. Is enim (ut narrat Plutarchus in libro, vtra animalium &c.) trajiciens flumen lapsus est non spontè: sale verò liquefacto, exhaustoq; surgens expeditior iam, sensit notauitque causam: postea quoties flumen transiret, ex industria submisit, merisitq; vasa, desiderans leniter, ac vtrumque in latus, quantum id fieri posset, nutans. Hæc vbi Thales accepit, pro sale, lana spongiisque compleri vasa, clitellas imponi & agi mulum rursus iussit: ille cum de more se mergens, onus aqua subeunte vehementer grauasset, parum commodum sibi hunc dolum ratus, ita deinceps cautè scienterque trajicere solitus est, ut nec inuito quidem continerent onus aquæ. Hæc Plutarchus. Apparet autem & gratitudinem quandam inesse erga beneficos sui, id quod ostendit mulus ille octuagenarius, qui ut tradit Aristoteles, cum Athenis templum (Mineræ à Pericle in Acropoli) edificaretur, quamuis dimissus iam munere per senectam, beneficij memor tamen, commeans ac obiens cætera iumenta adhortabatur ad opus, ideoque decreto à nemine eum arceri à frumentorum aceruis sancitum est. Recitat hanc quoque historiam Aelianus: *Atheniensis mulus vetulus, quamuis immunitate vecturarum donatus esset, non laborum tamen, qui per affectam aetatem obiri queunt, studio exolutus esse voluit. Nam cum Mineræ templum Athenienses edificarent, is nullare onustus, nullius imperio, sed sua sponte cum adolescentibus mulis, tanquam ad iter faciendum iocius & hortator ibat. Et quemadmodum quisdam senex artifex per exactam aetatem quidem iam opere dimissus, veruntamen experientia, & senili doctrina iuuenes ad laborem exacuens: sic is ultro citroq; conueans ad opus iumenta incitabat. Quod quidem ipsum ut Atheniensis populus intellexit, per praconem declarari iussit, ut ne à frumento aut horaeo prohiberetur: sed & expleri & satiari permetteretur, & pretium ex arario peterent, tanquam in Prytaneo sportula illi decreta sicut athlete iam aetate confecto. Meminit & Plinius, qui rectius quam Theodorus Aristotelis mentem expressit: Vbi enim hic verit, commeans & obiens, Græcè legitur, *οὐρα μὴ πρὸν ἔξ παραπροσούμιος*; Plinius transtulit comitatu nisique. *Mulum (inquit) octuaginta annis vixisse, Athenensium monumentis apparet: eo gausi cum templum in arce facerent, quod derelictus senectæ, caecantia iumenta comitatu nisq; exhortaretur, decretum fecere, quo caueretur, ne frumentarij negociatores ab incerniculis eum arcerent.* Frumentum enim ut annotat Hermolaus, in cribis aceruisque vendendi gratia proponitur.*

CALCITRATIO CORRECTA.

MULAS non calcitrare (inquit Plinius) cum vinum biberint, quidam scripserunt. Aliàs verò nullius interposita autoritate ait: *Mula calcitratus inhibetur vini crebriore potu.* Cælius Calcagninus rationem attulit his verbis: Ut simiæ quadrupedesque assuetæ vinum bibere, vnguibus careant, accidere quidam putant, quoniam in vino sit vis discussoria & ad emolliendum efficac. Hinc euenit, vt qui nimis vino ingurgitauerint, resolutis neruis in paralyfin facile delabantur. Sint igitur vngues vel neruorum clausulæ, vt dixit Plinius: vel caro concreta, & quasi in callum obdurata, vt alij putauere: vino accedente emolliri resoluique fit verisimile. Alijs humoris sanguinis, qui plurimus vino fieri solet, exundatione callofiorem contumacioremque ac retorridam illam partem quasi macerari videtur, & emollescere, vt aqua fruges & legumina incoctilia percoquantur: aceto plumbum in cerussam resoluitur, & ouum ita tenerescit, vt vel per anulum toto calice integro pertranseat. Ex hoc item facile colligi potest, cur veteres existimauerint vini potu effici, vt mulæ calcitrosæ esse desinant. Mitescente enim vngula & pede quodammodo exarmato, feritas illa tollitur, extunditurque, præsertim si quando euenierit, vt calcibus impetendo solido illidant, plusque inde damni accipiant, quàm afferant: quare conscia imbecillitatis suæ ferocire desistunt. Cornua autem vini aspersione emolliri, docet Columella, qui nimirum in bouum domitura, ferocientium adhuc taurorum tergora mero respergi iubet, quò familiariores bubulco fiant.

*Li. 2. quasi.
epistoliar.
Cur nõ cal-
citret post
vini potum.*

EDUCATIO.

CVM peperit equa mulam (inquit Varro) nutricantes educamus. Ipsam tamen equam quem peperit, educare mulum, notum est; & Aristoteles scribit, lactare equam mulum semestri temporis spatium dici, mox sugi non pati, vi namque humorem trahi, & cum dolore. Columella verò & Palladius anniculum rectè à matre repelli tradunt, & amotam montibus aut feris locis pasci, vt vngulas duret, sitque postea longis itineribus habilis.

ÆTAS.

ARISTOTELES mulis vitam esse scribit ad multos annos: quendam etiam octuagesimum annum egisse, cum templum exædificaretur Athenis, vt paulò antè dictum est. Huius tam diuturnæ vitæ Cælius quodammodo reddens rationem; animalia (inquit) quæ frequenter coeunt, breuioris sunt vitæ, vnde fit vt muli equos exuperent viuendi diuturnitate. Viget equus & mulus Aristotele teste à dentium ortu: cumque prodierint omnes, non facile ætatem dignoueris: quatenus tamen dignosci queat, in mentione equorum explicatur.

CIBVS. POTVS.

EQUI, muli & asini (inquit Aristoteles) fruge herbaque vescuntur, sed maximè potu pinguescunt. Vbi herbæ nomine fœnum & paleæ quoque intelliguntur, de quibus sic Hesiodus:

*Χόρτον δ' ἔσκαυίσαι καὶ σαρπέτην, ὄσρα τοι ἔιν
βουὶ καὶ ἡμιουσίῳ ἐπιταρόν. id est,
Fœnum autem importato & paleas, vt tibi sit
Bobus & mulis annuum pabulum.*

Cæterum Columella author est ad maciem mularum nullam rem tantum quantum medicam prodesse. Ex frequentiori autem horde i esu hinnire mulos discimus ex hoc Martialis:

Ad maciē.

*Mulæ quod non det taciturnis accipe malis,
Hæc ego cauponi, non tibi dona dedi.*

Quo

Hordeum.

Quo loco Domitius: Hordeum (inquit) olim panem dedit, qui damnatus est, post eà destinatum fuit reficiendis iumentis: demum excogitatum facere ptisanam ex eo, quæ validissima erat & saluberrima, vt Hippocrates vno volumine testatus est. Monet igitur amicum se mittere hordeum, quod non dandum sit quadrupedibus, cum nuper inuentum sit facere ex eo ptisanam.

O D O R A T V S. A F F E C T V S.

Odoratus.

ODORANDI sensu mulos præcellere aiunt (inquit Cælius) atq; eius beneficio derelictos alicubi vel odore solo redire in semitam: hinc etiam fieri, vt facilius tabidam vim aeris concipiant, & peste inficiantur, vt canes quoque eodem sensu præstantes: quamobrem Homerus hæc animalia primum pestem sentisse ingruentem in Iliade scribit. Scholiastes vero Homeri canes quidem primum perijisse scribit, quod capitibus subinde ad terram inclinatis odorem trahant & inuestigent: halitum autem corruptum qui pestis causa fuit, ex terra oriri: Mulos vero qui ex diuersis specie parentibus prognati sint: bigenera enim omnia facilius interire.

*Lib. I.**Cur pestem facile sentiant.*

Quæ ratio doctis improbatur, quoniam muli præ cæteris iumentis ferè sint viuacissimi. Afficiuntur & alijs morbis, de quibus, eorumque remedijs sic scripsit Columella: Medicinas huius pecoris (inquit) plerumque iam in alijs generibus (bubus & equis) edocui: propria tamen quedam vitia mularum non omittam, quorum remedia subscripsi. Febrienti mulæ cruda brassica datur. Suspiriosa sanguis detrahatur, & cum sextario vini, atque olei thuris semuncia, marrubij succus instar heminae mistus infunditur. Suffraginosa (cuius suffragines vitiatae sunt) hordeacea farina imponitur, mox suppuratio ferro reclusa linimentis curatur: vel gari optimi sextarius cum libra olei per nares sinistram demittitur. Admisceturque huic medicamini trium vel quatuor ouorum albus liquor separatis vitellis. Femina secari & interdum inuri solent. Sanguis demissus in pedes, ita vt in equis emittitur: vel si est herba quam veratrum vocant rustici, pro pabulo cedit. Est *δουραμω*, cuius semen detritum & cum vino datum prædicto vitio medetur. Macies & languor sub-

*Febris.**Suspiria.*

mouetur sæpius data potione, quæ recipit semunciam triti sulphuris, ouumque crudum, & tritæ myrrhæ pondus denarij. Hæc tria vino admiscentur, atque ita faucibus intruduntur. Sed & tussi, (ad mulorum tussim remedium etiam describitur in Hippiatricis Græcis cap. 22) dolorique ventris eadem ista aequè medentur. Lassæ & astuanti mulæ adeps in fauces demittitur, merumque in os suffunditur. Hæc Columella. Mulum, asinum & equum in ipso statim itinere refici, si onere deposito in stabulo, vel in via loco commodo, pro arbitrio se volutare permittantur, diximus ex Rufio in equo. Ne mulorum ceruices rumpantur, aut collidantur, Pelagonius in hippiatricis cap. 26. medicamentum parari iubet ex adipis suillæ dupondio cum aceti duobus sextarijs; hoc ad tertias dicoctum colatumque illini. Mulus teste Absyrto tantum *μαρμαρον* fit (marmaron tuberculum est iuxta coronam, id est vngulæ exortum) asinus raro, equus non, sed podagricus. Laborant muli etiam arthritide, aiuntque hanc vehementiorem esse quam equi, de qua curanda consulendus idem Absyrtes & Hierocles in hippiatricis cap. . . Ad ficosos tumores & myrmecias equorum & mulorum in quavis corporis parte, maximè verò in cruribus & pedibus, remedia ibidem præscribit Absyrtes cap. 82. Cætera exequemur in mulis (inquit Columella) sicut in bobus & equis, vt in ipsorum remedijs tradidimus. Muscarum fastidium etsi reuera affectus corporis non sit, plurimum tamen incommodi mulis, alijsque iumentis affert. Aduersus quas remedium præscripsit Cardanus: Succo foliorum cucurbitæ si quis mularum aut equorum pilos intinxerit æstate media, non paruo rei miraculo muscarum molestia carent. Ita mihi hoc per sæpe (inquit) utile fuit. Ipsius verò iumentis, morsus nescio quid homini habet maleficum. In parte enim quam mola momordit, (inquit Cardinalis Ponzettus) nascuntur aliquando pustulæ plenæ humore rubente vel pallido: Hunc morsum aliqui venenatum esse putarunt, & sanè sequuntur eum accidentia sæpe noxia, eaque deteriora ex morsu feminae, quæ saluam habet obnoxiam putredini, quam amplius etiam per iram animalis inflammata, non mirum si hominis morsu humores & sanguis alteretur. Mulus verò etsi maiori impetu mordere possit, minorem tamen periculo morsum infligit, quod non æqua putredini aptum in se humorem habeat. Accidit autem aliquando, vt morsu vrina retineatur, cum aquosus humor videlicet omnis ferè in sudorem agitur. Aliquando & viscerum contortio sequitur. Curandi sunt similiter vt à cato morsu, & vlcus decocto nepetæ circumquaque fouendum.

*Macies.**Tussis.**Lassitudo.**Ne ceruix laedatur.**In Hippiat. ca. 53.**Marmaron quid.**Arthritis.**Ne à muscis offendantur.**Mulae morsus, eiusque cura.*

AUGURIA. PRODIGIA.

Præfagia.

EST in annalibus nostris (inquit Plinius) peperisse sæpe mulam, verum prodigij loco habitum. Cæte- *Mula par-*
 rum bonumue an malum portenderint istiusmodi portentosi partus, in ambiguo esse facit *tus quid*
 euentorum varietatis. Siquidem C. Valerio, & M. Herennio Coss. cum mula in Apulia, *præfagiat.*
 peperisset, totum annum domi forisq; tranquillum fuisse comperimus, sinistra tamen quædam m-
 obnunciata. Sed quod omnium perniciosissimum Romanæ reipub. fuit, inter Cæsarem & Pompeiū
 exorta bella mulæ partu edito, L. Paulo, M. Marcello Coss. multi prodiderunt. Cumque alia
 Romæ ad XI. portas peperisset, M. Lepido, Munatio Planco Coss. subsecutæ sunt nonnullæ so-
 ciorum direptiones, dum bella per Brutum & Cassium in provincijs gererentur. At nihil quic-
 quam tale euenit L. Scipione, C. Lelio Coss. cum identidem mula Reate peperisset. Quibusdam
 verò magna rerum molimina, mularum partus ostendere, in ijs præsertim rebus, quæ præter spem
 & expectationem omnium accidere: vt Dario Babylonem elusa toriens opera oppugnanti, quam *Darij lex*
 tunc demum cepit, cum ex peruulgato per hostes ipsos omine, mula Zopyri, cuius consilio, ope- *mula par-*
 ra, ingenio & fide vsus est in eo negotio peragendo, foetum edidisset, vt legimus apud Herodo- *tu felix au-*
 tum. Cum Darius enim obsideret Babylonem, Babylonij nihili pendere obsidionem: nam con- *gurium.*
 scensis propugnaculis tripudiare, probraque ingerere Dario atque exercitui: quorum quidam ita *Lib. 4.*
 inquit: Quid istic desidetis Persæ, quin potius absceditis, tunc expugnaturi nos, cum pepererint
 mulæ. Hoc quidam Babyloniorum dicebat, credens nunquam parere mulam Anno ac septem
 mensibus obsidione consumptis iam Darium atque vniuersum exercitum tædere, quòd Babylo-
 nios expugnare non posset; etsi aduersus illos omnia machinamenta atque omnes insidias exper-
 tus, &c. cum Zopyro Magabyzi filio hoc contigit portentum, vt quædam mularum eius quæ fru-
 mentum subuectabant, pareret: quo ostento commotus ille, cum recordaretur eorum, quæ Ba-
 bylonius ille dixerat, vt ipse tanti facinoris author fieret, tanquam omnino fatalis, naso & auri-
 culis seipsum mutilans, Darium consilijs instituit de capienda Babylone ipse transfugam se simu-
 lans, & à Dario mutilatum quod suafisset ei à Babylone tanquam inexpugnabili recedere, cum
 post aliquot præclara eius aduersus Persas facinora, dux exercitus & murorum custos creatus es-
 set, urbem Dario prodidit, vt pluribus ibi recensetur: Simile & illud fuit, quod Galbam ad res *Galba vn-*
 nouas animosius tentandas cõfirmavit. Aui enim sui omen exceperat qui a ruspibus rerum sum- *de audacior*
 mam puero promittentibus responderat, cum mula pepererit: hæc autem apud eum postmodum *factus.*
 pepererat. Eleo Elidis regnum obtinente Dorienses cum Aristomachi filijs comparata classe mo- *Primo*
 liti sunt reditum in Peloponnesum. Classis imperatoribus oraculo denunciatum est (inquit Pau- *Eliacor.*
 sanias) remigationis ducem trioculum vt facerent. Quare addubitantibus, quidnam responsum
 illud vellet, vir fortè qui mulum altero captum oculo agebat, occurrit. Tua nimirum acutè con-
 iecit Cresphontes, oraculi vocem ad hunc hominem pertinere. Eum itaque Dorienses ducem si-
 bi elegerunt. Xerxe verò expeditionem in Græciam parante equa leporem enixa est, & mula in- *Xerxi mu-*
 certæ naturæ partum (ancipitia genitalia habentem, maris & feminae, sed maris superiora,) edi- *ta partus*
 dit, cruenta bella stragesque, & memorandum illud excidium, quæ postea præcipitantibus fatibus *infansus.*
 secuta sunt, præmonstrarunt, vt tradit Alexander ab Alexandro, ex eodem Herodoto. Aliàs *Li. 2. c. 21.*
 etiam mulam ait, si gemellos pepererit, ostentum dirum pestemque denunciare: Aristoteles qui- *Mula ge-*
 dem mulam aliquando gemellos peperisse asserit, idque ostenti loco habendum esse, quid autem *mellas pa-*
 portendat, subticet. Nobis autem quid sperandum, quidue timendum (inquit Pierius Valeria- *riens.*
 nus) qui mulæ foetum nuper domi inspeximus? Anno enim hoc salutis nostræ duodeuigesimo su-
 pra millesimum & quingentesimum, Leonis X. sexto, quarto Non. Aprilis, qui dies de Asserto-
 ris nostri nece publico iuctu nefastus fuit, apud amplissimum dominum meum Iulius Card. Me-
 dicem, hora lucis tertia, mulæ partus editus. Quod si quis vt Galbæ portendi huic aliquando
 summam rerum amplitudinem dixerit, vt eueniat, non erit præter expectationem & spem homi-
 num qui vulgò illi talia ominantur, qui de hominis prudentia, de morum integritate, rerumque
 peritia, omnia sibi pollicentur, &c. Illud interim non omitrendum, mulas non sui generis tan-
 tum animalia parere aliquando visas, verum etiam equos, vt anno circiter M. CCCC. LXII. in *Mula equi*
 Arenate Brutiorum agro mula equum peperit pilo flauo, crinibus rutilis, oculis rufis: quem post *peperit.*
 Loisius Arenas apud Brutios longè princeps, ad Ferdinandum Neapolitanorum regem misit. Tra-
 duntque

*Mula locu
ca. 1.
1. Chron.
1. 1. 1. pra-
gram.*

duntque etiam mulum in Mesopotamia humana voce locutum anno DCCXLVIII. vt annotauit Sanzouinus. Est & inter prodigia referendum quod mulus aliquando tripes, necnon & quinquepes sit natus. Quod modo ad praesagia attinet, mulos & asinos aiunt, si sine causa fricent continuae aures, pluuiam portendere.

O R A C V L V M.

Lib. 1.

CRÆSO Delphis quærenti, nunquid diuturnum foret imperium sibi, Pythia in hæc verba respondit, vt refert Herodotus:

*Regis apud Medos mulo iam sede potito,
Tunc ad scruposum fugere Hermum strenue Lyde,
Nec perstare; nec ignauum nunc te esse pudendum.*

His ex versibus Cræsus accepit, cum allati essent, multo magis quam ex cæteris voluptatibus, sperans fore, vt nunquam apud Medos mulus pro viro regnaret. Quis sit iste mulus, mox subinde dicitur.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

*Mula anates
amant.*

OCCULTAM quandam videtur esse amicitiam nantium auium, siue eæ anseres sint, siue anates cum istiusmodi quadrupedibus. Author enim est Columella ventris & intestinorum dolorem in bubus sedari visu nantium (anserum natatiuum Vegetius 3. 3.) & maximè anatis, quam si conspexerit (inquit) cui intestinum dolet, celeriter tormento liberatur. Eandem anatem maiore profectu mulos & equinum genus conspectu suo sanare. Contrà Rhododaphnæ flores & folia homini saluberrima, mulis, asinis & quadrupedibus plurimis venena sunt. Ipsorum verò mulorum nescio quid inest, quod muribus inter alia animalia exitiale est. Si enim muli vngula (sinistra, Belberus in libro de sensibus) domus suffiatur, Rasis & ex eo Albertus, mures fugari afferunt. De vngulæ mulæ antipathia cum aqua stygis aliàs dictum est, sed hic Plinij tantum verba referam: *Vngula tantum mularum (inquit) repertas, neq; aliam vllam materiam que non perroderetur à veneno stygis aquæ, cum id à dandum Alexandro Magno Antipater mitteret, memoria dignum est, magna Aristotelis infamia.*

*Rhododaphne mulis
antipathia.*

COGNOMINATA.

Denominata.

*Aristoteles
cur mulus
dicitur.*

Lib. 4.

NOTHOS spuriosve, quive ex adulterino coitu procreati sunt, non tam sæculi nostri mos est, quam remotioris etiam ætatis mulos nuncupare. Cyrus tamen legitimo quamuis matrimonio generatus, mulus est dictus propterea quod generosiore matre natus esset, Astyagis quippe regis filia, cum pater Medorum imperio subiectus esset, de quo versus illi feruntur ab oraculo editi, quibus fuga Lydis indicitur, simulac mulus Medorum inuaserit regnum. Versus paulò antè ex Herodoto recitauit. Cur verò Aristotelem Plato mulum vocaret, alia ratio est, vt constat ex his Diogenis Laertij verbis: *Aristoteles in nos recalcitrauit, veluti muli statim geniti matrem.* Quod idem quoque Aelianus narrat sic scribens, Plato nominare solet Aristotelem mulum. Quid autem hoc sibi nomen voluerit, ex eo liquet, quòd mulus cum saturatus est lacte materno, calcibus petit matrem. Significabat igitur Plato inuoluto quodam sermone, ingratitude Aristotelis. Etenim is cum maxima philosophiæ semina & accessiones à Platone accepisset, suffartus optimis quibusque, scholam contra Platonem aperuit, & in Peripateto cum suis familiaribus & discipulis aduersus eum pugnavit, & Platonis aduersarius esse cupiebat. Hæc ille. Fuit itaque Aristoteles contrarius Ctesiphonti cuidam pancratia stæ, qui calcitranti mulæ per iracundiam recalcitrauit, vt meminit Plutarchus in commentario *περί τῆς ἀπορρησίας*. *Nodia herba coriarorum officinis nota, ea mularis dicitur, inquit Plinius, alijsque nominibus, nomas curat, efficacissimamque aduersus scorpiones esse potam in viro aut posca reperio.* Hæc ille, nec alibi vsquam vel ipse vel alius quisquam hoc nomine vllius herbæ meminit. Gesnerus conijcit eam esse quæ centinodia à multis vocatur,

*Nodia herba
ba qua.*

Græcis

Græcis polygonum: cum & nomen (inquit) à nodis, quibus referta est, impositum & remedia conueniant: nam polygonum Dioscoride teste, ad vlcera maligna facit, nempe genitalium & herpes ac erysipelata, ut nodia ad nomas, id est, vlcera depascentia. Bibitur etiam polygonum ad venenatorum morsus, cum vino, Dioscoridi: & Plinio proserpinaca (quam polygono eandem esse eruditi consentiunt,) eximij aduersus scorpiones remedij est. Nec refert, quod Plinius eodem capite proserpinacam & polygonum quasi diuersas herbas demonstrat, & nodiam quoque priuatim commemorat: multa enim huiusmodi apud illum, quæ nominibus tantum differunt, ceu re ipsa diuersa recensentur: Cæterum cur nodia mularis cognominetur, non facile conijci posse putat, nisi fortè eius pastu muli delectantur. Coriarijs quidem in vsu fuisse etiam polygonum potest propter vim astringendi coria, ut & rhus byrsodepsicos &c. Hemionion Helych o & Varino genus herbæ est, quæ autem ea sit, non declarant. Inter aspleni siue scolopendrij nomenclaturas eadem vox legitur cum apud Plinium, tum apud Dioscoridem: Theophrastus verò hemionon vocauit, interpretes Gaza mulam. Non enim hemionos Theophrasti differt ab hemionio, ut quispiam sibi persuadere posset ex corrupto eius textu, in quo hemionos scolopendrio similis esse legitur, cum sit legendum *σκολοπέδρα* ex Dioscoride, id est scolopendræ, animali videlicet, cui herbæ folia sunt similia. Theophrastus herbæ nomen inde factum esse scribit, quod muli ea libenter vescantur. Conijciunt tamen recentiores à mulis denominatam propter sterilitatem cum similiter caule, flore & semine careat, ipsaque præterea sterilitatem mulieribus facere cum muti liene alligata à Dioscoride scribatur. Nec aliam ob causam alia quædam similiter sterilis, hemionitis quasi mularia nuncupatur, quam Plinius hemionion vocauit, & cum teucrio implicauit, nisi legamus, sicut nonnulli ex peruetustis exemplaribus legunt: *Inuenit & Teucer eadem atate teucrion, & quam quidam hemionion vocant, &c.* Lectio facili & perquam commoda. Mandragoram item à Magis hemionion vocari inter synonima Dioscoridi ascripta legitur, quæ & ipsa sua frigiditate sterilitatis causa esse potest. Est & *ήμιονιον* auis quædam Helychio & Varino. *ήμισυτιδα* in *παι* Straboni sunt equæ, ex quibus a sinu admistrarij mulos procreant, quales Columella mulares nuncupauit. Hemionidas vocatas fuisse ab artificibus virgines in iumentis siue mulis sedentes tradit Hermolaus, idque ortum esse ex antiqua pictura. Scribit enim Pausanias hoc genus operis monstrari Olympiæ, duas virgines mulis (interpretès vertit cisis, Græcè legitur *επι ημιονων*) insidentes, quarum altera habenas tenet, altera velato capite sedet: Nausiacam Alcinoi filiam (inquit) esse putant, cum ancilla ad lauacra contendentem. Sed & Plinius Protogenem Rhodium scribit Athenis pinxisse Paralum & Hemionida, quam quibusdam Nausicam vocari asserit. Cæterum cum paralus fuerit naus apud Athenienses, qua theori Delphos mittebantur, & in publicos conuentus legati: Iacobus Dalechampius pro hemionida legit hermionida, quæ fuit triremis, ita dicta ab Hermione ciuitate Laconix, ut meminit Thucydides, citante Cælio. De mulis Marianis Frontini verba recitavi in Asino, furculis nimirum illis quibus religatas sarcinas viatores gestant. Mariani autem dicti sunt teste Festo à C. Marij instituto, cuius milites in furca (inquit) interposita tabella varicosius onera sua portare assueuerant. Author adagiorum sic legit: *Muli Mariani dicti sunt varicosi milites, qui in furca sua onera portare consueuerunt.* Et alibi: *Aerumnulas Plautus refert furcillas, quibus religatas sarcinas viatores gerebant: quarum usum quia C. Marius retulit, nulli Mariani postea appellabantur: Itaque ærumnae labores onerosos significant, siue à Græco sermone deducuntur, nam *ἀρεν* Græcè, tollere Latine dicitur. Vide mox inter pro- uerbia. Mulio quidem est malorum ductor, (ut equis equorum) qui malos clitellarios vel ad vehiculum iunctos ducit, mulatirum vulgus vocat. Quartarios authore Festo appellabant antiqui muliones mercenarios, quod quartam partem quæstus capiebant. Est & perpetuarij mulionis mentio apud Senecam in ludo de morte Claudij Cæsaris: *Tu qui plural ca (inquit) calcasti, quam nullus multo perpetuaris.* Rhenanus in scholijs suspicatur perpetuarium dici, vel *μυνητικος* ad quartarium, vel illum qui in solidum aut semper sit vector, aut (quod magis arridet, inquit) qui perpetua nec interrupta vegetatione suos vectores aliquo perducatur. Ad venicula mulis vsi sunt antiqui, non equis, vnde muliones vehicularij, quique mulis quæstum faciebant. Pro mulione mulius legitur apud Calepinum ex Horatio:*

*Audit, cum magno blateras clamore, furisq,
Mulius.*

Quo tamen loco Miluius legit Acron, quem parasitum fuisse ait. Sunt & muliones è culicum genere, quos non amplius vno die viuere ex Plinio diximus in opere de insectis. Mulotribæ Plauto sunt qui mulas fricant. Græci mulionem *ἀσπράβηλατίου* vocant, mulotribam verò vel curatorem mulorum, *ὄρεοκόμοι*, teste Polluce, vnde, inquit, verbum *ὄρεοκόμοι*. *ὄρεοκόμος* verò apud Helychium & Varinum exponitur, *ὁ τὰς ὄρειους θάρα πείων*, id est, is qui mulis medetur, Latini mulomedicum dicunt, ut artem ipsam mulomedicinam, quæ tamen nomina æquè de equis alij- que

Polygonum.

Hemionio.

*Mula her-
ba.*

*Lib. 9. Hist.
19.*

*Hemionitis
Li. 25. c. 5.*

*Manarago-
ra.*

Lib. 5.

*Equa mula
res.*

*Hemioni-
des virg.*

Lib. 8. c. 9.

*Muli Ma-
riani.*

*Mulio.
Quarta-
rius.*

*Mulio per-
petuaris.*

Mulius.

Li. 2. Serm.

*Muliones
culices.*

Mulotriba.

*Mulomedi-
cus.*

que iumentis accipiuntur. Curator verò mulorum etiam *muloxpos* dicitur annotante Glossogra-
pho, qui mulcurium exponit.

HIEROGLYPHICA.

*Mulier ste-
rilis.*

*Homo alie-
nus ab amo-
re.*

*Homo lasci-
uus genera-
re nolens.*

AEGYPTII vt mulierem sterilem significant (inquit Orus Apollo) mulam pingunt. Hæc enim ideo sterilis, quia matricem habet obliquam. Esse etiam Valerianus scribit qui hominem alienum ab amore, mulæ simulacro notari velint, propterea quòd ea tantæ sit contra amorem efficaciam, vt puluerem, in quo illa volutauerit, corpori inspersum, mitigare ardorem amoris tradant Magi. Inuenit è contrario idem Valerianus apud quosdam matronarum notam in partibus, ex mulæ parientis prodigio significari, quòd earum pientia mulis iunctis trahi solita sint, vt numis aliquot spectare licet. Sterilitatis itidem ergò, qui lasciuum hominem, Venere, quippe non ad prolem sed ad voluptatem tantum atque spurcitiem vtentem qui significassent, vel mulum qui equam saliret, vel mulam surrecta cauda prurientem pingere consuerunt. Huic. n. generi quamuis ad prognerandum inepto, genitalia tamen ad voluptatem natura concessit.

HISTORICA.

*To. 6. 11.
Augusti.*

*Muli Dei
ministri.*

METAPHRASTES apud Lipomanum mulos, etsi sua natura dolosi sint & pertinaces, aliquando Dei ministros factos esse & in rebus planè diuinis humano sermone locutos ait. Cum. n. ex Hierosolymis Chalcedonem reliquiæ S. Stephani protomartyris veherentur, astante clero ac populo, Episcopoque eius tum vrbs Metrophane, Constantinopolim vsque iam delatæ fuerant, substiterunt mulæ, currumque trahere vltius detrectarunt, neque vllis flagris loco moueri potuerunt. Tandem vna in hæc verba prorupit, omnibus audientibus. Quousque o homines laboratis, oportet hic sanctum deponi. Ibi itaque perstitere reliquiæ. Quin Constantinus Magnus, qui tum imperabat: eo ipso loco templum exædificauit. Quandoque etiam magis rationis pietatisque vestigia præ se fert mulus, quam hæreticus homo. Cum enim inter hæreticum Sacramentarium ac diuum Antonium Vlyssponensem de veritate sacro anctæ Eucharistiæ disceptaretur, hæreticus, vt suam impietatem tueretur, coram populo dixit: Si iumentum meum (mulus is erat,) oblatam sibi hostiam consecratam abhorruerit, tum fatebor, quod Catholici asserunt. Antonius diuinâ ope confusus, assensus est. Obtulit igitur diuinum sacrificium Antonius, hostiam

*Mulus sa-
cramentum
veneratur.* vnam in id experimentum seruans, adductus est famelicus mulus: iussit Antonius, vt suo creatori in hostia existenti ita exhiberet reuerentiam, quam pro sua irrationabilitate posset. Mulus mox accedens genua in terram demittit, reuerenter capite demisso in terram. Obstupescens hæreticus Catholicam fidem amplectitur. Author huius historiæ est Surius in vita S. Antonij Vlyssponensis.

*To. 3. 19.
To. 2. Apr.* Idem Surius de mulo S. Hugonis volare quodammodo viso hanc breuiter historiam narrat. Sanctus Hugo Cluniacensis Abbas, qui aliquando Romam peregrinatus proficiscens arctissimam à prominentis rupis latere viam ingressus, cuius ab alio latere mira profunditas solo visu, terribilis erat.

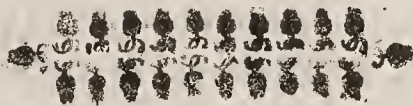
*Mulus cen-
volans.*

Hac cum Hugo mulo suo infidens transfret, diuina contemplatione occupatus locum non animaduertit. Mulus quadam occasione perterrefactus resilit, resiliensque totus in huiusmodi profundissimum præcipitium delabitur, velut aere volans in ipsum vsque imum, Hugone semper æquanimi, restoque corpore infidente, stabilitas quoque ingenij in mulo visa est. Cum enim in ipsum profundum rectis tibijs peruenisset, casu, non lapsu, ex tanta præcipitij altitudine è diametro decidens mirum accidit, vt neuter vlla corporis parte læderetur, velut vterque Pegasei equi more volasset: reducti vterque in viam pristinam reliquum itineris cum reliquis comitibus confecerunt.

*Lib. 10. ca.
156.*

*Mulus ex
hiatu pro-
diens.*

Transcripsit Surius historiam ex Hugone monacho Cluniacensi, qui sancti Hugonis tempore vixit. Mirum etiam est quod tradit Vincentius accidisse in Mesopotamia, nimirum cum ibi ingenti terræ motu ingens factus esset hiatus, qui ad mille passus pateret, inde prodijisse mulum ex omni parte incolumem.

M Y S T I C A.

MYSTICA multi significatio apud Theologos modò in bonam, modò in malam partem accipitur. Priori modo temperantiam significat, vt ostendit Hugo de S. Foilletteo, explicans hæc sacrae paginae verba: *Et imposuerunt eum super mulam regis: Mulus (inquit) ex equa & asino nascitur: vnde hoc animal ex velocitate equi & asini tarditate naturaliter temperatur, & ideo per mulam intelligimus temperantiam. Super mulam sedens Salamon in Gun ducitur, quia necesse est, vt qui ad luctam regiminis trahitur, per temperantiam moderetur. Cum verò accipitur mulus in malam partem, typus fermè est luxuriæ. Incognitus in Psalmos ad hæc diuini prophetae verba: *Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus: notandum esse admonet duo potissimum esse peccata, quæ hominem à penitentia, peccatorumque suorum examine seducunt, superbiam & luxuriam. Superbia enim non vult corrigi, luxuria corporis quærit oblectamenta. Illa per equum, hæc per mulum figuratur. Superbos autem per equum indicari suo loco à nobis ostensum est, potissimum ex D. Gregorio, cuius breuissimam sententiam repetere non erit præter nostrum institutum. Equi nomine (inquit) superbia dignitatis temporalis accipitur, Salamone attestante, qui ait. *Vitæ seruos in equis, & principes ambulantes quasi seruos super terram &c.* Cur verò luxuriosi per mulum figurentur, ratio est, quòd cum mulus ex asino & equa ortum habeat, in eo tamen libido ad alienam quoque speciem intendit. Sic enim luxuriosos per mulum denotabat Angelus dicens Tobia: *In eos qui coniugia ita suscipiunt, vt deum à se & à sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus, super eos habet demonum potestatem.* Dicens ergò Psalter, *nolite fieri sicut equus & mulus, idem est, quod, nolite fieri superbi & luxuriosi, quando quidem hæc duo peccata maximè intellectum nostrum excæcant, vt nos ipsos non cognoscentes, ad penitentiam nunquam perducamur.* D. Hieronymus etiam in explicatione Zahariæ prophetae, vbi ait: *Et sic erit ruina equi & muli & cameli & asini & omnium iumentorum quæ fuerint in castris illis, sicut ruina hæc: hoc pacto scribit: Qui prius equus fuerat hinniens ad uxorem proximi sui & impatiens ad libidinem ferebatur & iacebat in turpitudine voluptatum, quum sequi cœperit castitatem, dicetur ad eum: Surge qui dormis & e surge à mortuis & illuminabit te Christus.* Iuxta hunc sensum mulos accipiamus, qui steriles sunt & non procreant liberos, sed voluptate lasciuunt, de quibus Psalmista commemorant. *Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.* Sicut ergò qui proni sunt ad libidinem, equi appellantur, sic mulos iustè vocabimus, qui virgines sunt carne, & non spiritu, qui enuchizantur non propter regna cælorum, sed propter hominum voluptatem. Quum igitur isti muli & isti eunuchi versi fuerint in progeniem & spirituales filios procrearint, audient per Esaïam: *Hæc enim dixit dominus eunuchis qui custodierint sabbata mea &c.* Alias eidem Hieronymo mulus est Iudaicus populus. Exponens enim quæ subnectuntur, Psalmistæ verba: *In chamo & fræno maxillas eorum constringe.* Fræno (inquit) & chamo moderationis suæ deus coartat impiorum superuacuas blasphemias: Hoc rogat Ecclesia Deum patrem, vt per frænum id est prædicationem populum gentilem, quos equos nominauit, de lata via & spatiosa sæculi huius, faciat ad se appropinquare & populum Iudaicum, quos mulos nominauit, qui piger est ad Deum credendum, per chamum, id est, per contritionem cordis faciat eum ad se venire. Et Cassiodorus. *In fræno & chamo maxillas eorum constringe:* Hic iam generaliter humanum genus commonet, ne vagis subdatur erroribus. Sed perscrutemur, quare istæ comparationes sunt positæ. Equus sine discretionem, fessoris seruit arbitrio, & à quocunque fuerit ascensus, excurrit. Mulus autem patièrer accipit sarcinas quibus fuerit oneratus, & pro hoc vterq; intellectum non habet, quia nec ille eligit, cui obediat, nec iste, quibus oneribus grauetur, intelligit. Prohibet ergò huiusmodi homines diabolicis fraudibus insidere, & vitiorum oneribus prægruari, ne malè obediendo, superbiam magis partibus addicantur. Verùm istis talibus, quid dicit esse faciendum? Scilicet quod animalibus imprudentibus. His enim comparationibus homines stultos veritati subdidit inuitos. Nam quod ait, in fræno, ad equum pertinet. Frænum enim à fero, id est caballo retinendo dictum est: In chamo verò ad mulum respicit. Ergo hæc duo animalia supraddicta cohibent ista retinacula, vt ad arbitrium iubentis incedant, ne suis voluptatibus efferantur. Maxillæ verò adminicula sunt animalium quibus esca manditur, vt corporis vita procuretur. Ipsas ergò maxillas per figuram allegoricam dicit inobedientibus debere constringi, id est copias vituales parcius dari, vt ieiuniorum necessitate conclusi, creatoris subdantur imperio. Et D. Hieronymus exponens rursus illud Zachariæ. *In die illa erit quod super frænum equi est, sanctum domino.* Sin autem (inquit) voluerimus,**

(vt lxx. transtulerunt) frænum accipere sermonem Dei, intelligamus in fræno, qui equos insanientes libidine & mulos steriles & lasciuos refrænata virijs & coërcet & non patitur ire per præcepta.

P R O V E R B I A.

Cum mula peperit.

Mutuum muli scabunt

EΠΕΑ' Ν ἡμῖνοι τέκουσιν, cùm mulæ pepererint, dicitur (inquit adagiorum author) quoties significamus aliquid nunquam futurum, atque adeò rarò solere accidere, vt improbum ac stultum videatur sperare. Ortum videri potest, cùm ex Darij Babylonem capientis, vel etiam Galbæ res nouas molientis augurio, de quibus supradictum est. *Mutuum muli scabunt.* Vbi improbi atque illaudati se vicissim mirantur ac prædicant. Translatum multis qui sicuti reliqua iumenta, sese inuicem dentibus scabere solent. Citatur hic titulus, *Muli mulum scabunt*: à Nonio Marcello inter reliquos Menippearum titulos M. Varronis, mirum ni prouerbialis. Aufonius in altera præfatione monosyllabarum: *Sed, vt, quod per adagionem cepimus, prouerbio finiamus: mutuum muli scabunt.* Meminit huius & Varro libro de lingua Latina tertio. Symmachus in epistola quadam; *Mutuum* (inquit) *scabere mulos, cui prouerbio ne videar esse confinis, præconium virtutum tuarum, presso dente restringo.* Non videtur autem adagium rectè accipi posse, nisi malam in partem: veluti si indoctum indoctus, deformem deformis, improbum improbus vicissim laudaret. Cuiusmodi fabulam memorat Horatius de duobus fratribus, qui se mutuum scabebant, ac mutuo officio alterum alter vicissim efferebant laudibus:

*Frater (inquit) erat Roma, consulti rhetor, vt alter
Alterius sermone meros audiret honores
Gracchus, vt hic foret illi, sicut Mutius illi.*

Idem poetas indoctos notans, qui tamen inuicem recitantes audiebant, ac laudabant,

*Discedo Alcaeus puncto illius, ille meo quis
Quis? nisi? Callimachus.*

Adrianus Turnebus in annotamentis suis in Varronis libros de lingua Latina huc pertinere putat antiquissimum atque adeo pulcherrimum argutissimumque epigramma in Cascam adolescentem recitatum ibi ab illo autore:

Lib. 6.

*Ridiculum est, cum te Cascam tua dicit amica
Casca, Philoptonis ipsa senex puerum.
Dic tu illam pusam, sic fiet mutua muli,
Nam verè pusus tu, tua amica senex est.*

Ipse autem Turnebus secundum versum legit sic:

Fili Petroni sexquisenex puerum,

sexquisenex pro sexquianus: & mox emendat alterum versum & legit:

Dicit pusum pusa puella, hic mutua muli.

Fricantem refrica.

Vide mox, vbi de vsu ad aratra dicemus. Eidem prouerbio confine est illud à Diogeniano relatam: τὸν ἔχουσα ἀντιξέειν, id est, *fric autem refrica.* vel *scalpentem vicissim scalpe.* Suidas ab asinis metaphoram translata existimat inuicem morsicantibus, & in vtramq; partem dici posse, qui se mutuis officijs adiuuant, atque qui se mutuis contumelijs afficiunt. Aristides in communi defensione quatuor oratorum: τὸν ἔχουσα δ' ἀντιξέειν καὶ τοῖς ὄνοις ἢ παροιμίᾳ δὴ πρὸς διδάσει. Περιπέλα δὲ καὶ τοῖς λέλοι μάλλον ἢ τοῖς ὄνοις ἐμάζεν φαῖεν ἀν' Ὀμπρίδῃ. id est, *Scalpentem inuicem scalpere etiam asinis videlicet tribuit prouerbiū.* Porro Periclem cum Leonibus magnis, quàm cum asinis esse conferendum dixerunt Homerici. Eiusdem sententiæ est Terentianum illud ex Phormione: *Tradunt operas mutuas,* de adolescentibus qui se vicissim in peccatis defenderent. Et versus Epicharmi: Ἀδὲ χεῖρ τῷ χεῖρα νίξει (nisi malis νίξει,) δός τι καὶ λάβε τι, hoc est: *Abluit (vel fricat) manum manus, da aliquid & accipe aliquid.* Item illud: *Senes mutuum fricant,* natum ex lepida quadam historia, quam Aelius Spartianus in Adriani Imperatoris vita recenset: Adrianus in balneo veteranum quempiam seruuli penuria, sese marmoribus affricantem conspicatus, eū & seruulis aliquot & sumptibus donauit. Quod reliqui veterani feliciter cessisse videntes, coeperunt & ipsi complures sub oculis Imperatoris sese marmoribus affricare, vt hoc modo principis elicerent benignitatem: At ille euocatis senibus, iussit vt alium alius vicissim defricaret, atque ita pueris nihil opus fore. Is iocus postea in vulgi fabulam cessit. Celebratur & Scipionis Aemiliani apophthegma: *Iumenta quod manibus carent, alieno egere frictu.* Quo significatum est eos qui res egregias gerere non possunt, egere præcone, quo famam sibi comparent.

Quanto asinis præstantiores muli.

Dicendum, vbi quis longo interuallo præcedit. Refertur apud Athenæum. Theognis id sic expressit:

Lib. 7.

Σότ' ἐμ' καὶ ἐμοὶ σοφίης περὶ δὴρσάσσειν,

Γόης γ' ὅσσον ὄνων κρέσσονες ἤμῖνοι. id est,

Tibiq; si esset & mihi de sapientia contendentibus,

Cognosceres quantum asinis præstantiores sint mûli.

Sumptum videtur ex Homero, cuius hæc sunt verba :

Ἄλλ' ὅτι δὴρ' ἀπέλω ὅσσον τ' ἐπίερα πέλονται

Ἡμίονων. hoc est :

Verum vbi tantum aberat, quantum pars ultima sulci,

Mularum.

Mulum de asino pingere, dici potest, quando exemplar & res efficta non multum inter se distant, vel quando ineptiæ ineptijs representantur, vel mendacia mendacijs astruuntur. Magna similitudo inter asinum & mulum est: refertur à Tertulliano. *Saluete equarum filia* Apparet ioco vulgari (inquit adagiorum author) fuisse iactatum in eos, qui emolumentum gratia blandiuntur: refert Aristoteles libro tertio Rhetoricorum, in certamine mulorum, cum is qui vicerat, dixisset exile pretium pro carmine, Simonides recusauit, indignans mulos celebrare sue poemate, verum vbi victor dedisset satis magnum præmium, carmen tale fecit: χαίρει' ἀελλοκ' ὄδων θυγατέρες ἱππων. Siluit enim quod essent ex asinis quoque nati, & quod honestius erat, expressit, equarum filias appellans. Nouo genere prouerbij (inquit Alexander ab Alexandro) in vsu venit, vt qui tam ad imperandum, quam parendum iuxta paratus foret, quique non segniter mandata exequitur, mulus Marianus diceretur. Namque Marius quæcunque militibus mandauit onera, ipse inter infimos obiit in primis; quamuis furculas, quibus farcinas viatores gerunt, quas Marius primus commentus fuit, mulos marianos aliqui dictos velint. Authoꝝ verò adagiorum mulos Marianos, vt supra diximus, ob eandem rationem, castrensi prouerbio dictos esse ait, varicosos milites, qui nempe ex Marij instituto in furca tabella interposita sua onera portare consueuerunt: Festiuius tamen adagium fore ait, si detorqueatur in hominem immenso studio aut perpetuis negocijs vehementer districtum. Plurarchus in vita Marij originem adagij bifariam refert: Cum Marius Imperator milites cursu, varijsque ac longis itineribus, gestandisque oneribus exerceret, atque illi iam assueti non grauatim tacitique ea ferrent, castrensi ioco ἡμίονοι Μαρριανοί, id est, muli Mariani dicti sunt. Hinc translatum est in quosuis, qui facillè pararent imperatis. Sunt qui diuersam adagij originem referant. Quum enim Scipio Numantiam obsidens statuisset inspicere non arma modò militum, verum etiam equos, mulos & currus, Marium produxisse equum pulcherrimè ab ipso nutritum, præter ea mulum habitudine corporis, mansuetudine ac robore longè cæteris antecellètem. Itaque cum Imperator Marij iumentis delectaretur, ac subinde faceret mentionem, tandem factum est, vt iocosa laude, qui in officio se præstaret assiduum, patientem ac industrium, mulus Marianus diceretur.

Mulum de asino pingere.

Saluete equarum filia

Mulus Marianus.

V S V S I N S A C R I S.

MVLVS (inquit Festus) vehiculo Luna adhibetur, quòd tam caeterilis sit quàm mulus; vel quòd vt mulus non suo genere, sed equis creetur: sic ea Solis non suo fulgore luceat. Quod & Catullus noster (inquit Pierius) agnoscit, vbi, *Sine notho & lumine Luna*, dicit. Quod verò factum hoc ob sterilitatis similitudinem dicunt, quod scilicet perinde sterilis sit atque mulus, dicere non ausim, qui acceperim à Cabalisticis, planetarum, stellarum atque adeò cæli totius vires, rerum omnium formas in vnum Lunare corpus, tanquam in matricem infundere, eamque postmodum parturientium in morem vi sua species nouatusque omnes conformare, factasque & adultas omnium oculis ostentare: quod si ita se res habet, ea sit ne sterilis appellanda, viderint alij. Hæc ille. Vt cumque est: In basi Iouis Olympij tum alia deorum imagines expressæ sunt, tum Luna teste Pausania equo vt ipsi videtur, inuecta; quæ reuera sterilis non est: addit quidem Pausanias, mulo eam, non equo inuehi ab alijs dici, & ridiculam ab eis de mulo fabulam addi. Iam verò fortuitone an mysticè Aesculapius draconis induta specie, Epidauro mulorum bigis ad Sicyonios perferretur, hætenus non obseruauim. Factum autem id esse opera Nicagoræ Sicyoniæ mulieris idem Pausanias alicubi tradidit. Alexander ab Alexandro Romanos scribit in Consualibus mulum immolasse, additque rationem quòd id genus quadrupedum primum quadrigis iunctum fuisse diceretur. Cæterum huius assertionis authorem idoneum non habet. Apparet tamen ex Festo id transtulisse: sed is Ludos Consuales in Circo maximo mulis celebrari

Muli cur Luna sacri.

Eliacor. 1.

In Corynthis.

Lib. 5. c.

Alexandri ab Alex. cr.

dicit, quia id genus quadrupedum primum putatur coeptum curru vehiculoque adiungi: de immolatione nihil habet. Falsum autem esse quod immolarentur, ex eo potissimum innotescit, quod & muli vnà cum equis & asinis eo die feriarentur, redimiti floribus capita, vt Dionysius Halicarnassæus testatur, necnon Plutarchus & alij, vt in equo ostendimus.

STRATAGEMATA.

*Mulos cur
Bias jagi-
narit.*

*Pisistrati
abus.
Lib. I.*

FERTVR Biantem, (referente Diogene Laertio) cum ab Alyatte rege, Priene ipsius patria obsideretur, ex industria duos saginasse mulos, eosque in castra impulisse: eis autem conspectis obstupuisse regem, quod bruta quoque animalia tam nitida haberent, ac de soluenda obsidione cogitantem, explorandi gratia nuncium in urbem misisse. Biantem consilio regis explorato, magnos arenæ acervos tritico operuisse, hominique ostendisse. Eo agnito regem cum Priensibus pacem percussisse, moxque Bianti, vt ad se veniret, mandasse, dixisseque: equidem Alyatten cepas edare ac flere iubeo. Aliud stratagema per mulas excogitauit Pisistratus Hippocratis filius tyrannidem Athenis affectans, quod refertur ab Herodoto. Is enim seipsum ac mulas cum vulnerasset, bigam in forum agitauit, tanquam elapsus ex hostibus, quem rus proficiscentem illi prorsus interimere voluissent. Itaque populum orauit, vt aliquid custodiae circa se habere permitteret.

EPITAPHIA.

Elegantissimum, venustissimum que atque argutissimum mulæ suæ epitaphium posuit gratitudinis ergo P. Crassus, quod tale est:

DIS PEDIB. SAXVM.
CIVCIAE DORSIFERAE ET CLVNIFERAE
VT INSVLTARE ET DESVLTARE
COMMDETVR PVBL. CRASSVS MVLAE
SVAE CRASSAE BENEFERENTI
SVPPEDANEVM HOC CVM RISV POS.
VIXIT ANN. XI.

Inscriptum erat suppedaneo cuidam in agro Tiburtino, vbi Thomas Porcachius sese reperisse tradit in libro de funeribus antiquorum. Legitur hodieque & aliud mulæ epitaphium Florentiæ in aula Pittorum, quæ nunc est magnorum ducum, sed sine vlllo lepore.

*Lecticam; lapides, & marmora, ligna, columnas,
Vexit, conduxit, traxit, & illa tulit.*

APOLOGVS.

MVLVS quidam Lydus (inquit Aesopus apud Plutarchum in conuiuio septem sapientium) cum imaginem suam in fluuio conspexisset, formam & magnitudinem corporis sui admiratus, ceruice recta equi instar in cursum se dedit: deinde asini filium se recordatus, mox cursum sistit, & hinnitum, animosque deponit. Apologus simili quidem sensu sed paulo aliter nunc inter apologos legitur qui Aesopi nomine circumferuntur, nempe hoc modo: Mulus hordeo saginatus, lasciuiebat, clamans ac dicens; pater meus est equus cursor, & ego ei totus sum similis: at cum aliquando necesse fuit ei currere, vt à cursu cessauit, patris asini statim recordatus est. Apologus admonet, vt si quis ad gloriam aut dignitatem promoueatur, prioris suæ fortunæ non obliuiscatur, quoniam inconstans sit hæc vita.

NUMISMATA.

HVBERTVS Golezius binos pingit Syracusanorum numos æneos, cum mulis ad bigas *Syracusanorum numi.* iunctis: quorum prior ab vna parte effigiem ostendit viri velato capite (Hieronis puto qui videlicet apenen, id est mulorū bigas primus ad certamen iunxit teste Pausania, ijsq; primus vicisse dicitur,) cum quatuor delphinis & inscriptione ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ: ab altera apenen, cuius mulos flagro impellit idē, ni fallor, Hiero, Superuolat victoria ceu mulos coronatura. Alter aduerso latere Arethusæ nymphæ effigiem habet cum eisdem cetis & literis; auerso autem latere est superiori similis, sed sub ipsis mulorum pedibus expressus est serpens quispiam, nisi potius scolo- pendram marinam dicamus: Hispidum enim animal est. Anaxilas similiter Messeniorum dux, post quam in Olympijs mulabus vicisset, epulo ob victoriam Græcis exhibito, Messenam reuersus, numos cum binis iunctis mulabus signari iussit, quorum altera pars leporem continet: is autem ad- *Messeniorum numi.* ditus est, propterea quod cum Sicilia prius lepores non gigneret, Anaxilas eos primus à se importatos nutrierit. Depinguntur ad eodē Goltzio. In priore Anaxilæ numo mularū cursū flagello molienti victoria in aëre suspensa sertam impositura conspicitur ab vno latere; ab altero lepus ad cursum incitatus, & sub eo equus Neptuni in piscem cetumue finiens, cum inscriptione ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ. Eademq; inscriptio legitur ab vtraque parte alterius numi, sed differt etiam quia victoria icon deest: & sub mulis sunt duo delphini, & ab vtraque parte depicta est apis mellis symbolū. Pingit denique & alium numum, in quo vna tantummodò mula bigam trahit, sub qua Iouis conspicitur fulmen: & ab altera parte sub lepore pecten cum literis ΜΕΣΣΑΝΙΩΝ. Depingit Aeneas Vicus in opere de matronis Augusti, Liuiæ siue Iuliæ (fuit enim in Iuliorum familia *Liuiæ numus cum carpento.* ab Augusto adoptata) numum in quo carpentum expressum est cum inscriptione: S P. Q R. IVLIE AVGVST. Senatus consulto enim Liuiæ concessum, vt carpento veheretur, quod postmodum alijs Augustis matronis, Messalinæ, Agrippinæ, Domitillæ filiæ Vespasiani, Iuliæ Titi, Faustinae alijsque fuit concessum, vt ex omnium earum matronarum excusis numis clarum est. Seba- *Nerue numus cum mulis solutis literis eiusq; explicatio.* stianus Eritius æneum ostendit numum Neruæ principis, in quo ab vna parte muli conspiciuntur soluti, libereq; pascentes, cum fasciculo hastarum aliorumue telorum, atq; ni fallor scutorum, cum literis, VEHICVLATIONE ITALIÆ REMISSA. S. C ab altera, laureata imperatoris effigies, cum inscriptione, IMP. NERVA CAESAR AVG. P. M. COS. III. P. P. Con- stātinus Lādus in opere de veterum numismatum miscellanea explicatione scribit sese hunc numum conspexisse apud Tiberium Decianum I. C. clarissimum Foroiuliensem, cum esset Patauij, vbi ille ius civile tum profitebatur: se verò apud Dionem qui eius Imperatoris vitam scripsit, nihil de hac re legisse, nisi quòd equorum sustulerit cursus, quod tamen ad hanc (inquit) rem nihil facit. Cursus enim illi equorum potuerunt esse ludi vel aliud quid simile. Hoc autem de vehicu- *Equorum cursus sublatus.* latione (quod tributum quoddam fuisse suspicari licet, quod principi pēdebatur, vt est rhedarium, vt est in iure, & iugum,) id puto illud esse, quod Iulius Capitolianus in Antonino Pio dicit inter cetera beneficia, quæ reip Rom. contulit, illud fuisse, quod vehiculariū cursum summa beneuolētia subleuauit. Aelius Spartianus in Adriano ait, Adrianū cursum fiscalē inhibuisse. Sed an hoc huc faciat, non satis mihi liquet. Hinc etiam temonarium inductum fuisse crediderim quod tributum genus *Temonariū quid.* quoddam est, quod à Iustiniano in codice refertur L. Senatorum Substan. de dignitatibus lib 12. c. & l. iubemus. de proximis sacrorū scri. & l. de cubiculis. de priuilegijs eorum qui in sac. pal. nul. C. lib. 12. etsi aliqui telonarium legant, quod non reuo. Ego tamen de temonario aliàs in meis iuris ciuilibus exercitationibus plenius disserui cum Accursio sentiens, etsi de telonijs vectigalibus in lib 2. de feudorum scio fieri mentionem, vbi de regalijs agitur, vbi hæc sunt verba, vectigalia quæ vulgò dicuntur telonia. quod aut supra de iugo dixi, idem puto esse, quod temonarium onus, nempe tributum quod ab Ammiano Marcellino traditur, & à diuo Maioriano in lib. nouellarum legum, titulo primo refertur, vbi exigi omnem canonem per rectores prouinciarum, binos per iugum vel mille- *Carrucariū vectigal.* nos solidos & femissem solidi per singula iuga præcepit. Carrucarium etiam vectigal memini me legere aliquādo in iure, sed nunc non subit memoriæ locus. Voluit igitur intelligere Nerua per illas mulas liberè pascētes, quòd onera illa quæ per vehicula solui solebāt, sustulisset ac rempublica liberasset, ab illo canone. Nec video cur aliqui malint ibi in illo numo Neruæ fuisse equas, cū mulas fuisse constans sit opinio, à quibus tamē non dissentio. Aeneam tamen Vicum Parmensem summū antiquariū habeo mecū sentientē hac in re, in eleganti numismatū veterū libello quē superiore anno edidit materno sermone Italicaq; lingua scriptū ad Cosmū Medicē Florentinorū Ducem Hęc itaq; Lādus Pierius Valerianus, qui imprudēter equos esse credit, de tributo numū illū accipiendū esse iudicat, quod Italia omnis in vehiculationes exolvebat, vt & Magistratū sarcinæ & exercitiū

& alia huiusmodi publica transportarentur, quod tributi genus (inquit) Nerua onerosum nimis Italiae remiserit vniuersae: Idem tradit Eritius, qui opinionem hanc eodem quodammodo numo corroborat, fasciculum illum armorum, qui praeterea in eo expressus est, typum esse inquit eorum quae belli temporibus muli conducere solent.

VSVS IN VECTIONE.

De nat. deo.

Iliad. P.

LONGVM est (inquit Cicero) mulorum prosequi utilitates & asinorum: vnde fortè ab Achille ponitur victoris praemium. Est enim, vt vtar verbis Plinij, animal viribus in labores eximium. Homerus equidem praeter ceteris mulorum robur declarat Graecorum exemplo, qui inuisis Troianis, Patrocli cadauer eripiunt: eos enim mulis assimilat tanquam robustissimis animalibus:

Οἱ δ' ὡς ἡμίονοι κρατερόν μενος ἀμφιβαλόντες
 Ἐλκωσ' ἐξ ὄρεος κατὰ παπαλόεσσαν ἀταρπον,
 Ἡ δόξον, ἢ ἐδέρυ μέγα νήιον ἐν δὲ τε θυμὸς
 Τεῖρεθ' ὄμει καμάτω τε καὶ ἰδρῶ σπυεδόντεσσιν.
 Hi autem tanquam muli validas vires assumentes
 Trahunt ex monte per asperam viam
 Vel trabem vel lignum ingens nauale; intus verò animus
 Affligitur, simulq; & labore & sudore festinantibus.

Mularum
robur.

Lib. 3.

Nausiaca
vehiculum.

Lib. 24.

Priami cur-
rus.

Viros mulis
vfos fuisse.

Li. 8. Epi. 6

Festus author est id genus quadrupedum primum putari coeptum curru vehiculoque adiungi. Et Blondus asserit se vbique inuenisse, mulis, non equis vfos fuisse priscos ad vehicula: idque ex parte sic indicare Senecam tertia de nonagesima epistola his verbis: *Vehiculum, in quo positus sum, rusticum est: mula se viuere ambulando testantur; mulio ex calceatus non propter astatem. Quid, mula omnes saginatae, omnes vnius coloris.* Et Aelium Lampridium de Commodio Imp. *Dedit & vasa aurea; & cum vnguentis alabastra: dedit & vehicula cum mulabus & mulionibus & iuncturis argenteis, vt ita à conuiuio redirent.* Idem & Heliogabalum tradit pro apophoretis mulos dedisse, bastarnas & rhedas. Verum iunguntur item plaustris & aratris, pistrinisque, vt mox patebit. De vehiculorum & currum generibus fusiùs dixi in equi historia, vbi quae à mulis, quae ab equis traherentur, ostensum est, simulque dictum, mulas matronarum, equos virorum potius fuisse. Apud Homerum in Odysea Nausiaca vehiculū à binis trahitur mulis: In Iliade Priami currus ab equis & mulis, ab equis, quia vir erat, à mulis, quia iam senex, & effoetus viribus. Viros tamen etiam mulis vfos fuisse constat. Vfus eis est Claudius Cæsar, qui vt Suetonius scribit, nunquam carrucis minus mille fecisse iter traditur, soleis mularum argenteis, canu finatis mulionibus. Similiter & Nero mulis argenteis soleis cum Poppæa vxore proficiscebatur. Eisdem vehebantur, ituri rus, Martialis:

Sed sub vrbe rus habemus æstiuum,
 Vehimurque mulis non vt antè conductis,
 Quid imprecabor ò Seuere, liuenti?
 Hoc opto, mulas babeat, & iurbanum.

Lib. 11. 80 Et rursus:

Ad primum decima lapidem quòd venimus hora,
 Arguimur lenta crimine pigritia.
 Non est ista quidem, non est mea, sed tua culpa,
 Misisti mulas qui mihi Pate malas.

Lectica à
mulis vecta
Saty. 7.

Hinc mulos legimus meritorios, quibus itinera conficiebantur conductis. Ferebat & lecticas mularum qui mos hodieque durat, ceterum Romani proceres caelo sereno ducebantur per compita pluuioso verò sub porticibus, vt docet Iuuenalis his versibus:

Balnea sexcentis & pluris porticus in qua
 Gestetur dominus, quoties pluit, anne serenum
 Expettes? spargatque luto iumenta recenti?
 Hic potius: namque hic munda nitet vngula mula.

Aliàs enim vestes, atque ipsam lecticam facile conspurcat, quod Martialis quoque hoc versu tetigit:

Vt lutulenta linat Tyrias mihi mula lacernas.

Ad clitellas
aptitudo.

Est autem mulus asino equoque clitellis aptior. Hi Graecis *vovetis*, *vovtoópori*, *vovturoi* Arriano vocantur, & *σωματηγοί* apud Varinum & Hesychium: *vovturoi* enim teste eodem Hesychio dicitur, qui

qui dorso baiulat, non sub iugo vehit, homo, equus, asinus. De mulo clitellato Horatius ait :

Hinc muli Capua clitellas tempore veniunt.

Plautus in Mustellaria: *Muliones mulos clitellarios, magni sunt oneris: quicquid imponas, vehunt.*

V S V S I N A G R I S & Vrbibus.

OLIM, sicuti & nunc aliquot locis, bobus, asinis & mulis profcindebant arua. Hinc illa *Deut. 12.* lex Mosaica, quæ vetat arandi gratia bouem & asinum sub idem iugum mittere. Quod *Mulorum* autem à mulis trahitur aratrum, multò celerius peruenit ad sulci finem, vbi arator inuer- *aratio qua-* tit aratrum, quàm quod trahitur à bobus, vt testatur Homerus, cum ait: *lis.*

Α'λλ' ὅτε δὴ ῥ' ἀπέλεθ' ὄσσον τ' ἐπέρα ἀέλοντα

Ἡμίονων. αἰ γὰρ τε βῶων προφέρεσται εἰσιν

Ἐλέμενα νεοῖο βαθέης πηκτόν ἀροτρον. id est.

Sed cum iam aberat, quantum interualla sunt scilicet longè

Mularum. hæ enim bobus præstantiores sunt

Ad trahendum in nouali profundo compactum aratrum.

Iliad. K.

Quem poetæ locum Aristarchus referente Didymo ita interpretatus est: Quantum emisso simul ab aliquo tum mulorum, tum bouum iugo anteuertuntur à mulis boues, tantum spatium finentes isti heroes Dolonem progredi in via, conuersi persecuti sunt. Preuertunt autem muli boues arando, non quòd robustiores sint, sed quòd celeriores, si pariter emittantur, vt testatur etiam Columella: Vterque sexus (mulus & mula) & viam rectè graditur & terram commodè profcindit: nisi pretium quadrupedis rationem rustici oneret, aut campus graui gleba robora bouum deposcat. Cum itaque idem poeta in Odysea describit cursum pedestrem, & Clytoneum ait tantum præ- *Odyss. 9.* currisse, quantum muli solent in aruo arando, subaudiendi sunt boues. Eius verba sunt:

Τῶν δὲ θείων ὄχ' ἀριστος ἔην Κλυτοῖνος ἀμύνων

ὄσσον τ' ἐν νεῶν ἔρον πέλα ἠμίονοιιν,

τόσσον ὑπεκρόθειον λάεσ' ἰκεῖν, οἱ δ' ἐλίποντο.

Horum currendo longè optimus erat Clytoneus inculpatus

Quantum in nouali terminus solet esse mularum

Tantum præcurrrens ad populum venit: alij verò relinquebantur.

Celebrat & Theognis arationem mulorum:

Οὐδέ μοι ἠμίονοι κύρον' ἔλασσιν ἀροτρα

τῆς ἀλλης μνησῆς εἰνεκα ναυτιλίας.

Hei mihi muli collare trahunt aratri

Alterius promissa causa nauigationis.

Præbent & alias operas in agris muli, nam & plaustra trahunt, vnde dicebat Cato, *Quot iuga bouum, Alij vsus* *mulorum, asinorum habebis, tot plostra esse oportet.* Qui vsus apud agricolas desijt, & vrbani quodam- *in agris.* modo factus, quamuis tamen vel bobus, vel equis sæpius vtantur, Martialis, dum ait: *Lib. 5.*

Vixque datur longas mulorum vincere mandras,

Quæque trahi multo marmora fune vides,

significare videtur, Romæ quoque mulos plaustra traxisse: non enim hic mandra stabulum, sed *Mandra* *quid.* ingens vehiculum significat, quo trabes portantur, quod Probus Græcè etiam *μάνδρον* vocari ait. Græci autem indifferenter boues vel mulos plaustris adhibebant, vti colligo ex Homero, apud quem Nestor Græcorum cadauera ad castra vehi curat bobus & mulis. Dantur & in pistrina muli, asinisque & bobus præferuntur, more etiam antiquo. Suetonius de Cæsare: *Deinde post solis oc-* *Iliad. H.* *casum, mulis è proximo pistrino ad vehiculum iunctis, occultissimum iter modico comitatu ingressus est.*

VSVS IN EQVITATIONE.

Mulos equitare regium esse. **E**QVITATIO quamvis propriè dicatur de equis, ideoque proceres generosiores magnique pretij equos alant ad pompam, habet tamen, habuitque semper regium nescio quid ipse mulus. Hos potius quam equos equitant principes Ecclesiastici, Episcopi, Cardinales, atque ipse quoque summus Pontifex Romanus, quemadmodum & olim reges ipsi, regumque liberi, vt in sacris literis legimus, vbi Dauid inquit *Ponite filium meum Salomonem in mulam meam.* Cardinales, vt aiunt, nunc mulos ferè quarunt cinericei coloris, eosdemque magnos & caudatos.

*Reg. 3.**Atlas nanus dictus.*

Olim verò parui erant in pretio, vt scribit Politianus in miscellaneis, in hoc versu Martialis:
Non aliter videtur Atlas cum compare gibbo,
 legens pro gibbo mulo, tum quòd in vetustis quibusdam codicibus sic inuenerit. tum quod Atlantem de Iuuenalis verbis, nanum quendam pumilumue fuisse temporibus illis haud ignoratum. collegerit, per antiphrasim scilicet: sic enim (inquit) nanum cuiusdam Atlanta vocamus. Sed & muli pumili tum in pretio sunt, inque delicijs habiti. Erat autem proculdubio ridiculum hominem nanum, mulo similiter nano & compare sibi vehi. Iam verò & itinera mulis peraguntur meritorijs, locis potissimum montanis asperisque, in quibus equis longè præferuntur, non solum quòd minus cespitent, sed etiam quod per angustias viarum earumque præcipitia tutius sessores deducant. Nec recens meritoriorum vsus est, sed & Horatio notus: inquit enim:

*----- Nunc mihi curat.**Mula curta quid Horatio.**Ire licet mula, vel si libet vsq; Tarentum.*

curta, id est, vt Petrus Nannius Alcmarianus interpretatur in suis miscellaneis, nimio onere attrita, non autem vt multi volunt, cui aliqua pars adempta est.

VSVS IN BELLO.

MVLORVM vsus in bello fuisse vel vnum illud quod declarauimus, Neruæ numisma testatur, ex quo etiam discimus arma peculiariter vexisse, (quòd alijs nunc regionibus equi præstant, in Italia boues,) indeque non exiguum reipub. cessisse tributum, quod vbi bonus ille Imperat. sustulit, mulos istos post modum publicos fuisse conijcio. Inuenio enim apud Vopiscum, mulum nuncupari centuriatum, Mulum (inquit) centuriatum comiter curet. Hinc enim mulos apparet centurijs attributos fuisse, qui publici essent non priuati: vt videlicet mulum dicat centuriatum eo modo quo centuriatum militem dicimus, qui centuriæ attributus assignatusque est. *Στενοφόρος* vocatur muli isti qui res ad iter bellumque necessarias ferunt. Notauit verò Cælius, esse ex Græcis qui angarum non pro operario tantum accipiant ac ministro, sed pro achthophoro item siue baiulo: indeque & mulos angaros dici compertum sibi esse. Erat & clitelariorum mulorum in bello vsus, vt notum est ex historia Rom. Liuius: *Mulos detractis clitellis cum cohortibus abaribus &c.*

*Mulus centuriatus.**Muli schenophori.**Angarus.**Muli clitelarii.*

VSVS IN MEDICINA.

PONZETTUS Cardinalis veneno infectum si necessitas vrget, muli aut cameli recenter occisi ventri indi iubet: ita enim horum animantium calore venenum resolui, & membra & spiritus roborari. Bartholomæus Maranta tam diu includi debere putat, quoad calor animantis omnino euauerit, tumque in alium eodem modo homini esse ingrediendum, rursumque in alium atque alium ac quo pluribus vsus fuerit mulis, eo tutius euasurum, fuisseque ait principes, quos triginta vel etiam quadraginta mulorum impendio certissimum mortis discrimen euasisse historiae narrent. Pulverem in quo se mula volutauerit, corpori inspersum mitigare adores amoris à quibusdam scriptum esse testatur Plinius. Partes verò mularum plerasque steriles reddere mulieres authores tradunt, inde sumpta occasione, quoniam sterile, vt dictum est, hoc animal est. Cor siccum & vino aspersum, datur (inquit Sextus) bibere post purgationem tricenariam, vt non concipiat mulier. Si duo testiculi muli (inquit Albertus) in pelle eiusdem

*Veneri curatio.**Lib. 3. c. 8. method. cogn. simpl.**Ad arcores amoris.**Mulieres vt steriles reddantur.**Cordis vires.**Testium.*

corij

corij constringantur, & super mulierem suspendantur, non concipiet, quam diu ei adalligati fuerint. Testiculum muli combustum brachio mulieris pro atocio iubet Sextus apud Aggregatorem alligari: & si virgo ex eo biberit post primam purgationem, nunquam concipere ait. Dioscorides ait: *Cum muli rene si bibatur populi alba cortex, conceptionem impedire, vel sterilitatem inducere tradunt*: sic enim vertenda sunt illa verba: *Ἰσοπέριον δὲ τοῦ ἀρότου ἐναι*, &c. Non abortiuum fieri tradunt, ut Ruellius transtulit. Matrix mulæ si decoquatur cum carne asinina aut alia, & inde comederit mulier ignorans, nunquam, ut Rasis pollicetur, concipiet. Si dentur occultè mulieri edendæ carnes, quibus incoctum fuerit aliquid de matrice mulæ, vel de ipsa matrice cocta, concepturam vnquam negat Kiranides, apud quem lego, Lampyridem vermiculum in matrice mulæ alligatum mulieri, etiam sterilitatem facere. Sordes aurium mulæ alligatas in pelle ceruina & brachio suspensas post purgationem mulieris, Sextus efficere tradit, ut non concipiat: esse autem quæ lana alba alligant, esse item quæ ex aqua eas bibunt. Rasis ait, si corio mulæ sordes aurium inluseris & appenderis mulieri, nunquam concipiet: idem præstare Kiranides scribit, si occultè propinaueris, in cibo nimirum vel potu: item si castoreum cum eisdem sordibus sumatur. Idem iubet ut semen pæoniæ operiatur illis, atque ita mulieri circumligetur. Si bibat mulier assam foetidam magnitudine fabæ in vrina mulæ, non concipiet authore Rase: planè verò sterilèscet si mulæ sudorem lana xylyna exceptum pro pello subdat. Hanc eandem sterilitatem faciendi vim Burdoni siue hinno inesse volunt, quia hic scilicet similiter bigener est & sterilis. Burdonis testiculum supra sterilem arborem combustum & extinctum de lorio spadonis Sextus alligatum pelli mulæ & post menstrua brachio suspensum conceptum impedire asserit: quem tamen locum aliter citat Aggregator his verbis: Tamarisci (quæ arbor sterilis est) carbones extincti in vrina cameli, in pellicula mulæ brachio alligentur mulieris, ne concipiat. Sed priori lectio a stipulantur barbari quidam recentiores, ut ait Gesnerus, Aesculapij (huic enim ferè pro Sexto citant) hæc verba adferentes, *Auricula mulæ & burdonis testiculi si gestentur à muliere, non concipiet*. Est tamen in mulis quod ad conceptum facit, imo ad conceptum violentum. *Cogunt* (inquit Plinius) *concepture inuitas sese ex cauda mulæ, si inuicem eleuantur inter se colligata in coitu*. Nunc ceteras facultates recenseamus. Aiunt mulorum pellis & similibus cinerem locis igne adustis opponi, & vlcera calefacere, cum non sint apostemata: vtilem etiam esse attritis calceorum iniuria pedibus & coxis, itemque fistulis ut quidam ex Auicenna citant. Vngularum muli vel mulæ cinis teste Plinio, ex oleo myrtino alopecias replet. Marcellus verò istiusmodi cinerem & oleum myrtinum, cum aceto & cum pice liquida mixta & imposita, etiam fluentes capillos continere scribit. Sextus pro vngulis muli aut mulæ ad idem remedium, ponit iecur Burdonis: Burdonis iecur (inquit) combustum cum oleo myrtino mixtum & illitum capiti, capillos fluètes continet & facit crescere, maximè si conorum cupressi cinis admisceatur, ut Matthiolus addit. Marcellus ait mulinæ vngulæ exustæ cinerem salubriter inspergi vitijs veretrorum, atqui Plinius fornicationes & verrucas excipit, arietis pulmonis inaffati fanie curandas. Stercus mulinum eum oxymelle lienosis potui datum, dolores efficaciter tollit, ut Marcellus scribit. Hippocrates verò stercus hoc combustum, & tufumque ac cribratum, vino dilutum bibere iubet, si muliere fluxus ex vtero oboriatur. Medicamentum ex vrina muli podagris vtile, describitur apud Aeginetam his verbis: *Vrina muli sex-tarj quatuor, argenti spuma libra dua, olei veteris mystrum, trita diu omnia, ut strigmenti spissitudo fiat, in coquito donec digitos non inquinent*. Plinius vrinam cum suo loto illitam, clauos pedum sanare tradit: & aliàs ait: *Lichenem mulæ potum in oxymelite cyathis tribus, comitialibus morbis vtilem tradunt*. Marcellus verò, cum dixisset, muli impetigines in vtroque crure super genua nasci, & veluti cutis aridæ modo inhærere: iubet eas incendi, & stranguriosum diuaricatum desuper poni, ita ut defumigationem illam expansis vestibibus tegat, ne qua odor & fumus emanet, itaque efficacissimè incommodi eius vitio cariturum pollicetur. Ad suspiriosos remedium salutare ex eodem: *Spumam de ore mulæ collige, & in calicem mitte, atque ex aqua calida siue viro siue femina quæ hanc molestiam patitur, continuo da bibendam: homo statim sanabitur, sed mula morietur*.

Renum.

Carnis.

Sordium auris vires.

Vrina.

Sudoris.

Burdo sterilis steriles f. cit.

Ut mulier conceptas e-
tiam inuita.Cineris co-
ry vis.

Vngularum.

Iecoris bur-
donis vis.Stercoris
vis.

Lib. 2. d. 1.

Vrina.

Lib. 7.

Lichenis
vis.

Spuma ouis

DE ASINIS CORNUTIS.

Cap. V.

RIBV.S in locis cornutos asinos celebrari reperio, in India, Scythia, & Africa: cæterum denturne, & si dentur, speciem differant, non habeo, quod dicam. Africanorum meminit Herodotus, *Apud Afros (inquit) qui Aratores cognominantur, asini cornuti reperiuntur.* De Scythicis verò sic Ælianus: *In Scythia asini cornibus præditi nascuntur, quorum cornua Arcadiae Æuminis Stygis aquam continent, quæ transmitti vasa omnia, etiamsi sint ex ferro. Hac cornua à Sopatro apportata fuisse aiunt Alexander Macedoni, & illum admiratum misisse Delphos, ut dedicarentur Pythiæ, additis carminibus:*

Hoc tibi Alexander Macedo mirabile cornu

Dedit at ò Pæan ex asino Scythico.

Lib. 4.

Asini cornuti Africani.

Scythici.

Lib. 10. ca.

40.

Li. 4. c. 52.

Asini Indici cornuti.

Cornu asini Indici factitates.

Amor erga fetus.

Fortitudo.

L. 15. c. 15

Asini cornuti figura fera.

Li. 3. par. 2

Idem & Indicos describit his verbis: *Sylvestres asinos equis magnitudine non inferiores apud Indos nasci accepi, eosque reliquo corpore albos, capite verò purpureo, oculisq; nigris (cæruleis vertit Volaterranus) esse, cornuq; in fronte gerere unicum. (Volaterranus addit sesquicubitale) cuius superius puniceum, inferius autem album, medium verò nigrum sit: atq; non omnes quidem Indos, sed potentiores, cum tanquam armillis quibusdam brachia, sic cornua auro, certis spatijs ornarunt, ex his ipsis bibere solere. Ex hoc cornu bibentem ab insanabilibus morbis tutum fieri, neq; eum ipsum convulsionibus corripi, neq; sacro morbo tentari, neq; venenis ullis ferunt. Quinetiam si quid prius pestilens biberit, tum id euomere, tumq; ad sanitatem redire. Cum autem ceteri asini, quibuscumq; in terris sint, tam domestici, quam sylvestres, tum solipedæ animalia, talos non habeant, asinos Indicos cornigeros Ctesias inquit, talis primùm, q; nigris præditos esse. Deinde si quis eos confregerit, inferiora quocq; nigra deprehensurum esse: neque modò corporis velocitate longè multumq; ceteros asinos superare, sed velocitate eadem equis & elephantis præstare. Cum autem in viam se dederunt, tardius primò ingrediuntur, deinde paulatim tantum confirmantur ad contendendum iter, eos quidem ut sequi operosum sit, eorum verò cursum transcurre nulli concedatur. Postea autem quàm famina pepererunt, patres circum pullos à partu recentes summa custodia verjantur, eorumque commorationes locis India desertissimis sunt. Cum à venatoribus Indis inuaduntur, pullos suos adhuc atate infirmos à tergo suo pascentes habent, atq; pro eis propugnant: contra equites audent venire, eosq; ferire. Tanto janè hi robore existunt, ut nihil eis obsistere queat, quin statim & concidat, & perdat, equorumq; in cursu latera diserpunt, ac lacerant, ac viscera dirumpunt, ex quo fit, ut ad eos equi appropinquare valde metuant, appropinquatio enim capitalem viriusque multam miserabiliter infert. Ex eo namq; conflictu, non equi modo, sed & asini pereunt: pergrauer calcibus pugnant: eorum morsus eatenus acerbiores sunt, ut quicquid comprehenderint, funditus arripiant: ex his verò qui sunt confirmata atate incomprehensibiles sunt. Carnes eorum quòd amarissimæ sint, haudquaquam esculente. Hæc itaque Ælianus, qui & aliàs regis Indorum certamina recensens, inter alia hos quoque cornutos asinos inuicem pugnare tradit: quæ omnia, breuius tamen repetit Philes, aitque Indorū regem ex cratere de huius animalis cornu confecto bibere, splendidum eum vocans, & cubitalem esse dicens, potionem autem eam contra morbum sacrum, id est comitalem conferre. Ad hæc feram ipsam inter solipedes solam & talum & bilis vesicam habere, ut perperam Volaterranus transtulerit, hanc feram carere felle, & potionem ex hoc poculo ad ignem sacrum conferre. Habes hic candide lector feram corpore auribusque asininis, binis armatam cornibus, quorum alterum, ut pictura ipsa ostendit, è narium, alterum è regione oculorum exit. Communicavit iconem doctissimus, pariter atq; excellentissimus reipub. Norimbergensis archiater Ioachinus Camerarius sylvestris asini nomine. Cum verò solipes non sit, sed pedes in digitos findantur, asinus sylvestris Indicus esse non potest: quamobrem quærendam Scythicusne fuerit, vel Africanus. Ad hæc Indicus unicornis est, non bicornis, ut testatur ipse Aristoteles his verbis: *Asinus Indicus licet solipes, corniger tamen est, sed singularè cornu gerit, & solas in solipedum genere talum possidet.* Idem testatur Plinius: *Cornigera (inquit) ferè bisulca: solida unguis & bicornis nullum: unicomne asinus tantum Indicus, unicomne bisulcum oryx. Talos asinus Indicus unus solipedum habet.* Et rursus. *Cornua solipedum nulli excepto asino Indico, qui vno armatus est cornu.* Recentiores quidam obscuro, onagrum siue asinum sylvestrem Indicum, magnam & crudelem feram esse scribunt, cornu vnico, duro, acuto & longo: robur ei esse tantum, ut ingentia de rupibus saxa euellat, idq; tantum vim suam experiundi graua,*

gratia. Philostratus autem eadem ferè etiam quæ Aelianus & Philes scribit in vita Apollonij: sed quod de viribus dicitur, Apollonium refellere. *Asinos sylvestres (inquit) in vicinis Hypasidi In. Lib. 3. dia fluvio paludibus multos capi dicunt: esse autem huiusmodi feris in fronte cornu, quo taurorum more genere sese pugnant: & Indos ex illis cornibus pocula conficere: afferuntque nullis morbis illo die affici, qui ex huiusmodi poculo potarint: neque si vulnerati sint dolere, & per ignem etiam incolumes transire, neque ullis venenis lædi quæcumque nocendi gratia in potu dantur. Idcirco regum esse eadem pocula, nec alij quàm regi eiusmodi fere venationem permitti. Apollonium itaque feram aspexisse, eiusq; naturam cum admiratione considerasse ferunt.*

Apollonij
dictum de
cornu asini
Indici.

ferunt. Interroganti autem Damidi, an sermoni, qui de poculo iam dicto ferebatur, fidem adhiberet: Adhibeo (inquit) si huius regionis regem immortalem esse intellexero. Qui enim mihi aut alteri cupiam poculum ita salubre dare potest, nonne verisimile est & ipsum quotidie illo uti, & ex eo cornu frequenter vel ad crapulam usque bibere? nemo enim ut puto calumniabitur eum, qui tali poculo etiam inebriatur. Hæc ille. Celebrabatur modo & alia fera in eadem India, quæ singulari quadam prærogatiua monoceros siue vnicornis ab vnico cornu, quod in fronte perhibetur gestare, nominatur, quæ nunquid etiam detur, nunquid cum hoc Indico asino vnicorni sit eadem, mox in sequenti capite patebit.

DE MONOCEROTE SIVE Vnicorni propriè dicto. Cap. VI.

Opinionum
de vnicorni
varietas.
Thomæ Lor-
dani opinio

N detur reuera monoceros siue vnicornis, nonnulli ambigunt, nonnulli planè negant, nonnulli omnino affirmant. Ego singulorum sententias lectoribus fideliter recitabo, vnicuique suum relicturus iudicium. Thomas Iordanus itaque de phænomenis pestis tractatu tertio cum dixisset de lapide Bezoar: secudum locum (inquit) cornu monocerotis sibi vendicauit, cuius prope diuinæ recensentur operationes. Reges Indorum ex ijs cornibus crateres sibi conficiebant, afferentes illo die, quo quis ex illo poculo hauserit, immunem à morbis, vulneribus, flamma & toxicis fore. Hinc Angelus Bargaus in Cynægetico:

— vnoq; in fronte superbi

Cornu quod reges Indorum protinus aureis
Orbitus includunt, & vina liquentia potant.
Ac tum nec morbos tuti sentire feruntur,
Nec quæ inter mensas occulta hæere venena.

Descriptio
ex Carda-
no.

Cardani
error.

Reperiri autem circa Phasidem fluuiū apud Colchos (in vicinis Hyphasidi fluuio paludibus,) vnū cornu gestantes asinos & ferocissimè cum elephantis depugnantes author est Philostratus in vita Apollonij Thyanæi Cardanus sic describit, esse animal rarum, equi magnitudine, pilo mustellæ simillimo, capite ceruino, in quo cornu crescit vnicum, cubitorum trium longitudine, media iu fronte atque rectum, in imo autem amplum, tendens in aciem: collum illi breue, iuba rarissima, & in alteram tantum partem tendens, crura veluti capreolo, tenuia; posteriorum tenuior pars multo pilo villosa, vngulæ bifidæ. In vniuersum si quis aduertat, cerui naturæ non est absimilis, præter cornu illud, ferum valdè est. Nascitur in Aethiopia inter solitudines, squalentemque terram atque inter serpentes, mirumq; in modum cornu eius venenis aduersari creditur. Garzias ab Orto Proregis Indiae medicus ait inter promõtoria bonæ spei & Capo de Currentes visum animal terrestre quod etiam mari delectaretur, caput & iubam equi haberet, cornu præditum duos palmos oblongo, mobili, quod modò in sinistrum & dextrum obuertaret, modò attolleret & demitteret. Id animal cum Elephante ferociter præliari, eiusque cornu aduersus venena laudari. Ludouicus Vartomanus duos Sultano ex Aethiopia missos Mechæ ad Mahumetis sepulchrum se vidisse ait cancellis obseptos, minimè feroces, fortè longo iam carcere domitos. Idaith Aga orator Solymani apud Maximilianum Imp. Marcus Scherer antè abiuratam religionem Christianam dictus, popularis meus Viennæ frequenti primariorum virorum eorona, ausus est proloqui, se in Arabia deserta, vidisse gregatim obuertantes vt armenta, monocerotes. Vix tamen reperitur, qui teste veritate, tota orbis superficie adamussim iam cognita, se vidisse affirmare ausit. Diluuium vniuersali animalia perijisse, nunc terra erui ossa fabulantur plurimi, cum maiori ex parte terræ visceribus recondita exhumari cernant. Philosophus asserit naturam nõ deficere in speciebus. Quotquot olim creatæ sunt à protoplasto, totidem ad finem sæculi duraturas persuasissimum esse debet, licet indiuidua numero plura, paucioraue interdum comperiantur, quæ tamen minimè funditus intereant, adeò vt ne vestigia extent. Adde differentissimas corporum figuras, quæ non leuem ansam dubitandi pariunt. Ad Dionysij fanum propè Lutetiam integrum extat eximia proceritatis, magni quidem ponderis, ampliore base in conum progrediens, ambitu striatum sub ara quadam abscondita fornice, aqua extrema sui parte immersum: Cryptam subeuntibus portanda datur aqua; ea hausta subito in copiosum sudorem exoluuntur, persuasione adiecta, virtutem sudorificam aquæ, à cornu monocerotis communicatam esse, qua etiam venena propulsare dicitur, cum ratione naturali omnibus è calidiore aëre algidum intransibus, appulsu repentino, ceu antiparistasi quadam, humore ad extrema propulso, sudor erumpat, quod iter facientibus æstiuis

Fabula mo-
nocerotes
diluuio vni-
uersali pe-
risset.

Dabium an
extet Mo-
noceros.

Cornu San-
dionysianū.

ardoribus familiare est, cum sitibundi ad fontes aut riuulos potui indulgent; tum liquor frigidus ventriculo neruoso, totique corpori æstuantem occurrens, è vestigio humorem per carnes & cutis meatus extrorsum protrudit, vt nihil beneficij à monocerotis cornu aquę collatū meritò dici possit. Solemnibus Venetorum ferijs Sanmarciano delubro quæ publicè spectanda proponuntur, & magnitudine & figura his tam dissimilia, vt nihil cognationis habere prorsus dixeris. Eboris instar splendens, læue, in gazis Pontificum summorum Romæ solus vidi & contrectaui, purpurea crumena obductum, cuius (vix duum palmum erat) exilitatē ad risum fermè miratus, responsum accepi, crebro vsu ita imminutum, neque de scabritie aliorum quæ videram, referri quid potuit. Kereczenio Baroni ad Niclespurgū brachij mei crassitie ingentis molis erat os è Pannonum (quæ admodum is referebat) regis Matthiæ gloriosissimi thesauris asseruatū, quod comparatione cum superioribus facta, ausus fuit, & ipso vehementer indignate, balanarum potius esse os quàm monocerotis cornu, dicere. Fucus sit facilè, cum in littora eiectione cetacei pisces, salo arenas propellente, sæpe obruantur, post multa demum saecula, curiosa, seu terredine erosa, rursus ex imis terrę visceribus, cornu falsa simulachra referentia, eruantur persuasis spectatoribus credulis, diluio submersa animalia ossibus superstitibus, nulla viribus derogata facultate, in medicum vsu trahi posse. Fidem facit & ebur fossile, & mumia vulgaris. Addam & hoc. Venetijs commilitones mei Iudæum negociatorem apud fabrum argentarium fortè conuenerunt. Hic ostenso monocerotis cornu hoc experimento verum comprobauit. In mensa cornu circulum delineauit, scorpionum prius, postmodum araneum iniecit, qui nunquam transilire potuerunt ambitum cornu circumscriptum: deinde palmi altitudine quouis reptantes bestias, umbra ne aut vi emanante, intra quadrantis horæ spatium ambas necauit. Aberam tum ipse, spectaculi visu gratissimi ignarus, neque sapius quæsitum reperire licuit recutitum Apellam, popularis tamen meus à meo discessu iconem à pictore præstantissimo depingi curauit, Albertoq; Laskio Satrapæ Polono ablegauit, vt regi Sarmatarum Sigismundo II. ex imagine innotesceret, si fortè eius sibi comparandi, quod permagno æstimabatur, desiderium infligeret. Sunt qui genuinum ab adulterino discernant, sola in liquorem quemcumq; injectione, videlicet, si is humor statim feruescens, quasi bullas produxerit, quod omnibus in calcem aut cinerem, redactis corporibus ob *εμπερομα* propriū esse consuevit. Alij gallo arsenicum exhibent, cani vel columbæ, à cuius oblatione statim propinant monocerotis puluerem, quo exanima restitui asseuerant. Figuram itaque tam animalis quàm cornu, huius magnitudinem, substantiam, læuorem vel scabritiem cum pōdere si spectes, dubius animi eris & suspensus: exploratio si virium instituat & ea quàm fallax & coniecturalis? Quæ me eò deducunt, vt vel parum vel nihil de eo animali sentiat tanta præsertim imposturarum fertilitate. Subscribo sententiæ præceptoris Rondeletij, qui libro de dosibus medicamentorum inquit. Rasura vnicornis, quia carius emitur, minore pondere datur, vt alia medicamenta pretiosa, quanquam eius vis, neq; maior, neq; certior sit, ea quæ est eboris, aut cornu cerui. Diuitibus quibus nihil pretiosum esse potest præscribebat, inopibus substituendo non semper cerui cornua, verum etiam ossa equina aut canū, sæpe etiam myrabolanorum ossa. Liberum est tamen per me cuiq; quod velit sancire. Equidem in variolis & morbillis infantium cum ab Imp. Maximiliano multi scobē vnicornis intempestiuè, & importunè sæpe flagitarent, scio exhibitam rasuram cornu ceruini, eodem & certiore fortassis successu, de cuius viribus inferius, plura asserentur. Vfus est per se drachmæ, aut semissis pondere in vino aut aqua cordiali, rarò eam excedimus dosin, vel ob pretium, aut quia vix tantum ei fidere iubemur, vt ceteris aspernatis huic soli miraculosam vim tribuamus. Alexicacis permixtū granorum pondere quoq; metimur, præsertim si vnā vice velimus propinare, vt superius positus exemplis propositū fuit. Hucusq; Iordanus. Fallopius quoq; non rectè cōstare tradit, quid reuera sit vnicornu, quāuis Ludouicus Romanus ipsum descripserit: se quidem genuina vidisse cornua in thesauro S. Marci, prætereaque cum esset in Gallia aliud in Ecclesia D. Dionysij, sed quod vel dentis, vel ossis quàm cornu naturam referret. Vidisse & tertium apud D. de Brisach, qui id maximi faciebat. An vero faciāt ad venena se ignorare. Laur. Ioubertus in lib. de peste antiquioribus medicis celebratum huius cornu facultatem fuisse negat; recentiores verò maxime cardiacon esse testari, & quibuscūq; venenis resistere, cæterum eius vice pauperiore frui posse cornu ceruino, quia ei viribus parū cedit. Sed & Antonius Ludouicus medicus Vlyssoponasis in libro de Empyricis & miscellaneis quibusdam à principio, quod à nullo antiquorum (quibus solis reuerentiam deferendam retur,) vis illa aduersus venena sit relata, quamuis à multis affirmetur, sub dubio relinquit. Ioannes Goropius Becanus reginæ Vngariæ archiater, cum dixisset de gryphis, temerariumque esse iudicare in rerum natura non esse, quod atas nostra non vidit: Monoceros (inquit) veterum scriptis iactatur, & cornu quod eius esse fertur, pretio venditur ingenti, quale nunc Antuerpiæ ultra septem pedes longum, venale prostat tam integrum vt ne illa quidem pars desit, qua fronti tuit infixæ, citra tamen ipongiosam coronam, qua ad duos palmos & eo amplius cinctum fuisse videtur: dubitatur

Venetorum
cornu.
Cornu Roman.
Pont.

Ossa balanarum
pro cornibus
Monocerotis
supponuntur.

Ebur fossile.

Experimentum
de vera
virtute monocerotis.

Probatio
vulgaris
cornu monocerotis.

Rondeletij
sententia.

Vfus cornu
monocerotis.

Pondus quo
exhibetur.

Fallopij
sententia.

De comp.
med. c. 51.

Iuberti opinio.

Cap. 18.
Antonij.

Ludouici.

Lib. 9. de
Venetic. &

Hyperbor.
Goropij opinio.

*Monocero-
rem malè à
pictoribus
pingi.*

*De vnicor-
nu Antuer-
pièsi opinio
Goropij.
Islàdia qua
lis insula.*

*Ioānis Ae-
milianiopi-
nio.*

*Andrea
Marini Li-
bellus de v-
nicorni La-
tine à me
redditus.
Sensus in-
certos esse
veritatis
iudices.*

tamen, an fera istiusmodi inueniatur, qualem pictores nobis ostendunt. Illud equidem ex hoc, cuius mentionem facio, cornu didici, perperam ab eis cornu fronti adfigi. Nam cuiuscumque animalis cornu est, hoc saltem cerno, sic capiti fuisse infixum, ut radix inferius, summitas in altum spectaret, secundum frontem dorsum versus non nihil tota longitudine declinante: ita ut si currendum esset, capite arrecto dorso incumberet, uti in cervis videmus: contra si pugnandum, caput ad pedes priores esset inclinandum, perinde ut in omnibus ferè cornu petis natura comparavit. De hoc sententia à mercatoribus rogatus, respondi tale esse, quale pro monocerotis cornu apud principes habetur; verum displicere, quod Aelianus nigrum colorem tribuerit, cum huius subalbibus esset; atque illud præterea quod Ctesias Artaxerxis medicus asinos suos feros ita describeret, ut cornu dederit cubitale duntaxat, & illud supernè puniceum & valde rubrum, cæteroqui in medio nigrum, quæ notæ huic nostro minimè quadrat. Suspiciatus aliquando sum cornu hoc piscis alicuius esse, quod in eo genere admiranda plurima reperiatur; & hoc cornu quod Antuerpiæ est, ex Islandia sit allatum. Verum rursus in mentem venit, hanc insulam non longè abesse ab illis locis, quæ ad Hyperboreos spectant, in quibus ferarum plurimum esse ob hominum solitudinem, non est absurdum suspicari. Est enim Islandia insula Issedonum nomen habens ab Is id est, glacie, & Lant quod significat regionem. Ex hac tria mea ætate, allata meminì, quorum maximum modò indicaui. Incertum tamen est, an post glaciale hoc mare, ad quod insula hæc iacet, continens sit ad Polum usque; ac deinde ad Aquilonem, an verò Gronlandia, id est, viridis regio butyri copia maioribus nostris nobilis, mari ab Arimaspiis secludatur. Io. Aemilianus Ferrariensis in naturali de ruminantibus historia, enumeratis & descriptis vnicornibus, quotquot apud authores exstat mentio: Cum ergo (inquit) tot tantaque sint vnicornium genera, quodnam sit illud tam celebre alexipharmacum, tam salutare alexiterium, ac mirabile antidotum, nondum satis inter scriptores constat. Siquidem nonnulli suspiciantur esse monocerotis cornu ab Aeliano, Solino, Plinioque descripti: non defuerunt, qui illud esse asini Indici, de quo meminerunt Aristoteles, Aelianus & plures alij: fuerunt & qui Indiæ equi ab eodem Aeliano commemorati, id esse existimauerint: quibusdam etiam in mentem venit, illud esse rhinocerotis cornu. Historici medicis altercandi ansam præbuerunt, scilicet quodnam sit animal Græcis antonomastice *μονόκερος* dictum, Latinis verò vnicornium siue vnicorne, & Italis alicornum vel lioncornum: quæ quidem singulæ nomenclationes tum animali, tum eius cornu inditæ sunt. Ambigunt inquam medici quodnam sit illud mirabile cornu, quod omnes perniciosos morbos fugat, quod fauvas profligat ægrotudines, quod imminentem veneni præcauet inclementiam, quod veneni conquinamento pestilenti labefactatos, languidos, exanimatos, & propemodum mortis caligine obtenebratos, integræ valetudini ocyssimè restituit incolumes: & denique quodnam sit illud cornu adeo veneno infestum, ut illius præsentiam non admittat, non ferat, non patiatur, eamque longè lateque pandat, vel sudore, vel aquæ feruore ac stridore, si in eam immergatur, mordicus litigant, & acerrimè inter se conflictantur medicorum sectæ. Quocirca cum tanta sit inter scriptores de vnicornio discordia, accidit, ut in principium thesauris varia ac longè diuersa vnicornum cornua quam diligentissime reseruentur. Apollonius philosophus & plures alij eiusmodi de vnicornio opinionem vanam prorsus esse, futilemque suspicati sunt, quos secutus est inter neotericos Andreas Marinus Medicus; hic enim eam inanem esse pluribus rationibus conatus est ostendere, tum aduersariorum argumenta infirmando, tum demonstrationes aduersus illam adducendo, quæ suadere videntur, vanam illorum esse sententiam, qui tot tantaque de eiusmodi celeberrimo cornu prædicarunt. Etenim eiusmodi cornu, quod tanti æstimatur, parumpenderent omnes, nisi Aeliani atque Philostrati auctoritates illius æstimationi suffragatæ fuissent: quæ tamen si accuratius perpendantur, infirmæ admodum titubantesque apparebunt. Siquidem ipsi quæ ab alijs audierant, scriptis reddiderunt & quæ passim rumore quodam circumferebantur, adnotarunt; ut ex eorum verbis facile cuique compertum erit. Quapropter vnicornis cornu nequaquam maiori medicinæ faciendæ usui esse, quam cerui cornu constanter inquit Marinus, cuius sententia vero consonet, dissonetque, ipsa iudex sit experientia. Andreae Marini tractatum de falsa de vnicorni opinione Italicè conscriptum Latio à me ex tempore donatum in gratiam eorum qui eam linguam non intelligunt, huic loco inferere placuit. Veritas (inquit) in rebus ipsis naturalibus tam altis sæpenumero immerfa est tenebris, ut ab humano intellectu nisi raro & cum summa difficultate detegi queat. Cum enim inuestigandi ea nostris utamur sensibus, qui suapte natura imbecilli sunt, & non semel de rerum substantijs ex accidentibus earum, quæ & ipsa quam sint fallacia omnibus notum est, diiudicent, necesse omnino erit, incertos esse veritatis iudices: unde etiam factum est, quod de vna eademque re non diuersi duntaxat authores, sed priuati etiã nonnulli, diuersas, quin & contrarias sibi imbiberint opiniones. Nihil autem hucusque vel dictum, vel scriptum est, de quo dubitari iure nequeat: indeque est, cur multi crediderint, omnia dependere ex opinionibus; nihilque esse, de quo dubitari non possit, aut cui nequeat aliquid opponi, posteaquam in electione mediorum quilibet propter

imbecillitatem vel intellectus vel sensuum exteriorum titubet, hæreat atq; vacillet. Hinc diuersarum in qualibet arte sectarum origo, quæ propter ambitionem seu potius falsam scientiæ persuasionem quorundam (qui in ea quam semel ceu veram sententiã amplexi sunt, nõ solum sine vlla veritatis indagatiõne pertinaciter perseuerant, verum etiam pro viribus, alijs ceu veram & genuinam obtrudere conantur,) in quibuscumq; semper scientijs, & in rerum publicarum priuatarumq; gubernationibus pernitiõsa sæper fuit, medicinæ verò in primis pernitiõsissima, in qua vel ab illius incunabulis ad hæc vsq; nostra tempora diuersæ sectæ fuere, illæq; cæteris præualuere, quæ profusioribus pollicitationibus sequaces inescare calluere: indeq; est cur Arabum schola præ cæteris frequentata, prælataq; alijs fuit. Hæc enim vt fundamenta quæ iecerat, admodum debilia, stabiliret, paulatim vbi sese offerebat occasio, vt auram captaret popularẽ, sua vulgi opinionibus corroborabat, paucisq; annis totã artẽ diuersis adimpleuit vanitatibus; & quò maior ei haberetur fides, non solum vulgi erroribus assensit, sed & philosophis illis, qui eodem tẽpore emerfere, inter quorum promissa illud fermè erat minimum, quòd senibus iuuentutem, ægris iã deploratis haud dubiam sanitatem pollicebatur. Hæc est illa schola, quæ auri vsum medicinæ intulit, quæ gemmas, & quæ istiusmodi rerum occultis facultatibus nullũ non morbi genus sanare polliceri non veretur.

Veruntamen cum & aurum gemmæque passim prostarent venales, ne promissis æger frustraretur, atq; ita fraus detegeretur, rursus vsum introduxit aliorum orbium medicamentorum, inter quæ lapidi Paxar siue vt ipsi vocant, Bezar & cornu monocerotis primas partes assignauit, siquidem hæc vulgus aduersus omnia venena antidota indubitata, aduersusq; omnes deploratos morbos præsentanea remedia esse prædicabat, etiam si non constaret quid essent, vbi prouenirent, & quando, & à quo tam insignium, quas prædicabant, facultatum factum esset experimentũ: estq; adhuc opinio illa altissimè in animis non solum vulgi, sed & principũ insita, qui parui nunc faciunt gazas suas, nisi & monocerotis cornu possideant: quod cum aduerterent negociatores, varia ac diuersa cornua lucro alleciti pro illo eis obtruserunt, carissimeq; vendiderunt. Afferunt autem istiusmodi cornu omnes corporis nostri sanare affectus, præseruareq; ab omni veneno, & si assumptũ fuerit, subinde expelli. Addunt & hoc miraculum quòd præsentate veneno per se sudet, & in aquam iniectum bullas emittendo illud prodat. Præteribo interim cæteros abusus, ne in magnũ aliquod volumen abeat oratio nostra, in hoc elaboraturus tantummodò, vt ostendam, quàm sit remotum, nõ dicam à vero, sed ab omni verisimilitudine omne id quod ad hæc vsq; nostra tempora de cornu monocerotis, vulgò fertur, non gloriolæ cuiuspiam motus ambitione, nec vlla quoq; impulsus indignatione, sed vno duntaxat desiderio, vt prosum rebus pub. taciteq; veritatem detegam eis qui in emendis istiusmodi cornibus tam magnas inutiliter impensas faciunt, frustra q; spem tuam collocant in re nullius penè facultatis, & fortassis remedia genuina ac natia, quorum facultates sexceteris experimentis comprobatae sunt, negligunt. Animus itaq; in primis est demonstrare, incertã omnino ac lubricam esse quæ de monocerote habetur, notitiã: deinde, quòd si reuera haberetur, nõ posse eius cornu ijs præditum esse facultatibus, quæ vulgò ei attribuuntur. Monocerotis autẽ cornu nomine vulgus intelligit cornu cuiusdam feræ exoticæ, vnico armatæ in fronte cornu, de qua diuersæ sunt doctorum sententiæ. Alij enim monocerotem esse volunt descriptum à Plinio, Aeliano, & Solino, alij asinum syluestrem vnicornem memoratum ab Aristotele, & ab eodem Aeliano alijsque: alij equum Indicum eiusdem Aeliani: nec defuere qui rhinocerotem esse crederent. Quæ opinionum varietas non aliunde dimanauit quàm quòd nemo eorum oculatus esset testis, sed auriti omnes. Interest autem nosse, vocabulum hoc (monoceros siue vnicornis) commune esse omnibus animantibus, quibus vnicum cornu esset: quorum duo præcipuè sunt genera, vnum cui id in fronte est, alterum cui in narium extremitate, quare rhinoceros Græcis nominatur, cum illud monoceros dicatur eisdẽ, & vnicornis Latinis. Rhinocerotum inter quadrupeda vnica duntaxat species datur, cuius cornu in nulla prorsus habetur æstimatione, etsi nonnulli loco vnicorni vtantur, cum monocerote rhinocerotem cõfundentes. Monocerotum verò siue vnicornium diuersè ab historicis species describuntur. Præterquã enim quòd Albertus Magnus ferè meminuit marinæ, quam ab vnico in frõte cornu monocerotẽ vocat, sunt & aues & terrestria alia nõ pauca vnicornia Plinius asserit autoritate Ctesiq; in India boues reperiri integris & indiuisis vngulis, vnicornes. Idẽ referunt Aelianus & Oppianus de quibusdam tauris Aoniæ. Testatur Ludouicus Barthema se vidisse Zeile, quæ vibs est Aethiopiæ vaccarum genus vnico cornu in fronte armatum, eoq; palmum longo, dorsum veltus inflexo: & apud Casarem legimus in Hercinia sylua boues reperiri vnicornes: Est denique & oryx vnicornis. Cæterum quemadmodum de hisce vnicornibus animantibus nulla mouetur dubitatio, ita contrã, quæ sit terrestris illa fera quam *κατ' ἐξοχλῶ* Græci monoceros (Latini vnicornem) dicunt, haud benè inter scriptores conuenit. Plinius feram ait esse *asper-rimam, reliquo corpore equo similem, capite ceruo, pedibus elephantis, cauda apro, vno cornu nigro media fronte cubitorum duorum eminenti.* Aelianus eandem feram describit, illud tantum præterea ad-

Sectarum diuersitas unde.

Schola Arabum.

Promissa de unicornu.

Authoris intentio.

Cornu monocerotis quid.

Monoceros quid significet.

Monocerotu species.

Monoceros proprie dicitur qui.

dens, quòd iuba pilisque sit fulua, & quòd cornu eius non sit læue, sed versuras quasdam naturales habens & in acutissimum mucronem desinens. Similiter depingitur & à Solino, præterquam quod admirabilem cornu dicat inesse splendorem. Scribit Aristoteles asinū esse syluestre (Indicum) instar equi solipedem, solumq; inter solipedes vnico in media fronte cornu armari: & Aelianus ait, se intellexisse, hunc equi esse magnitudine, reliquo corpore albo, capite verò purpureo, oculis nigris: cornu habere superius puniceum, inferius album, medium nigrum. Ex quibus verbis facile innotescit, hoc genus asini à monocerote Plinij diuersum esse, eoq; magis eam de vtro; separatis locis Aelianus (& Plinius) agat. Aliter omnino monocerotem delineauit M. Paulus Venetus ex oculata fide. In regno Basman (inquit) permulti reperiuntur vnicornes, paulo elephantis minores, pilis bubali, pedibus elephanti, caput habent, vt aper, & more porcorū in cœno morari gaudent, & alijs immundis locis. In medio frontis gestant cornu vnum crassum & nigrū: Linguā habēt spinosā, eaq; lædunt homines & animalia. Hæ feræ meo iudicio, à nemine hæctenus descriptæ fuerūt. Binos rursus vnicornes Mechæ vidit Ludouicus Barthema, septis asseruatos, quorum alter magnitudine erat pulli equini triginta menses nati, alter magnitudine pulli vnus anni: quorum color equi erat mustelini, caput cerui, collum non oblongū, rarissimæ quæ ab altera tantum parte dependentes; tibiæ tenues, eæque graciles admodum hinnuli modo, cæterum plurimis pilis vestitæ, vngulæ capræ: cornu prominebat in fronte vnicum sed adultiori lōgitudine trium cubitorum, minori quatuor dodrantum. Multas habet hoc animal notas cum Plinij monocerote cōmunes, differre tamen indicat vngularum diuisura & lōgitudine ipsius cornu. Iā verò inter tot memoratos vnicornes siue monocerotes, asini tantum & equi Indicorum vnicornium ab Aeliano ex auditu descriptorum cornu in medicina commendatur, cæterorum tanquam inutilia silentio inuoluta sunt. Fuerit itaq; verum vnicornu, quod apud vulgus in tanta habetur estimatione, siquidē de nullo alio tam admirandæ vires ab vilo idoneo authore conscriptæ. Atqui nostris hisce temporibus, qui non solum eas perlustrarunt orbis partes quæ antiquis erant cognitæ, sed & illas præterea quæ diligenti nauigantiū industria innotuere, nullibi istiusmodi asinos obseruarunt, etsi in eadem India alios viderint inusitatæ magnitudinis, perniciososq; ac pulcherrimos, excornes: & si obseruauerint vnicornem quendā equo non ab similem, incertū tamen adhuc est, nunquid is sit qui ab Aeliano recensetur, quādoquidem & animal ipsum & cornu ipsius inde scriptū nobis proposuit, ea videlicet tantum de eo referens, quæ de viribus eius ab alijs acceperat, eoq; magis dubitandum est, quoniam & incolis ignotus est: quapropter facile mihi persuaserim, omnes qui de eo scripsere auritos testes esse, oculatum verò nemine, id quod ipsum non diffitentur, dum inquit se ita ex alijs intellexisse; licebitq; dicere vnicornem illum asinum Aristotelis & Aeliani nō aliter reperiri in India, quā reperitur phænix in Arabia, vel dicendū fuerit tam raros eos esse animantes, vt iam per centenos quin millenos aliquot annos nō sint amplius visi. Adauget dubitationem tanta cornuum varietas, ac differentia, tam eorum quæ ab authoribus diuersi modè describuntur, quā eorum quæ in principum thesauris fanisq; multarum vrbiū asseruantur. Euidētissimum enim signum est, nō vnus eiusdemq; animantis diuersorū esse cornua. Pliniani monocerotis cornu longū est binos cubitos, colore nigro: Solini quatuor pedes & admirandi splendoris, quo ab illo potissimum differt, etsi eandem interim ferā vterq; delineet. Cornu asini Indici syluestris secundum Aelianum triplici colore variat, & tantæ est crassitudinis, vt ex eo crateres fieri possent, quod & Philostratus meminit: monocerotis verò eiusdem Aeliani cornu nigrū est, qui color & à Plinio monoceroti suo attribuitur, sed addit Aelianus suū naturaliter anfractuosum esse & spiris cōuolutum, cuius rei Plinius non meminit: quale verò sit cornu equi vnicornis, nemo indicauit, ideoq; de eo nulla coniectura datur, sicut nec de monocerote marino. Rarū illud ac pretiosum quod in fano D. Dionysij iuxta Parisios conspicitur, cum nullo prædictorum cornuum vllā habet similitudinem: non enim nigrum est sed eiusdem ferè cum ceruino coloris: longū prope sex cubitos, tam contrā exile, vt fabricandis poculis prorsus sit inidoneum, cum crassiorem eius partem binis anterioribus digitulis liceat circumdare: adhæc quin; illæ versuræ, quibus mirabiliter distinguitur ab imo ad summum vsque, multos viros doctos iudicioq; præstantes impulere, vt crederent non naturale cornu esse, sed arte effectum à peritissimo aliquo mangone & ex apta quadā mixtura ad descriptionem Aeliani efformatum, excepto colore, cuius nimirum vel nō meminerit, vel temporis iniuria immutauerit. Huic simillimū esse audio, quod Argentorati, itē quod Metis asseruatur: quæ verò in gaza ostenduntur D. Marci, iā dictis prorsus differunt: Longiora enim sunt ijs quæ ab antiquis describuntur: versurisq; quas suo monoceroti Aelianus tribuit, carēt, suntq; exilia, & cyathi ex ijs cōfici nequeunt. Vidi ego superiori anno vnū septē dodrantū lōgitudine apud mercatores quosdam Germanos simile omnino cum ijs quæ Venetijs ostendi dictū est, colore tantum excepto, qui erat fermè luxeus. Aiunt & illa quæ penes Polonia regem sunt, omni ex parte his similia esse præter crassitiem, esse enim aliquanto maiora. Quod describitur ab Alberto magno à cæteris omnibus

*Monoceros
verus qui.*

*De vnicor-
nu Lutetia
no iudiciū.*

nibus prorsus variat. Maximum (inquit) est & solidum instar ceruini, longum decem pedes, iuxta radicem crassum sesquidodrantem, quam longitudinem crassitudinemque; nemo alius vel ex visu, vel auditu memorat. Habent & Heluetij quoddam cornu, quod similiter monocerotis esse sibi persuadent, repertum aliquando in ripa Arulæ fluuij iuxta Brugam oppidum, album sed in superficie subflauum, duos cubitos longum, nullis tamen spirarum versuris, odoratum aliàs, tum accensum instar moschi ferè, estque celebre propter odorem. Ex hac itaque etiam cornuum varietate vel quilibet videat, incerta esse omnia quæ de vnicornu, cuius vbique terrarum tantum nomen est, & fama, prædicantur; estque verisimile nullum ex omnibus commemoratis, etsi mille miracula eis affingantur, verum ac genuinum esse, quandoquidem nullum eorum cum Indico illo Aeliani asino similitudinem habet: in nullo enim tres illos distinctos colores reperias, album, nigrum & purpureum, qui verum sunt atque vnicum veritatis signum, inualidum aliàs atque incertum ad integram notitiam, cum præterea nihil authores addiderint. Neque etiam affirmari potest, illorum aliquod equi Indici monocerotis esse ab eodem Aeliano celebrati iisdem viribus quibus Indicus ille asinus: cum ne ex auditu quidem habeatur, qualis ille sit: si aliquod autem eorum simile sit cornu monocerotis eiusdem authoris, quale est Gallicum, Argentoratense & Meticum, non cogimur propterea fateri verum esse vnicornu, quandoquidem vires eas ei non ascribit, ascripturus procul dubio si ijs præditum eius cornu fuisset. Augent porrò dubitationem nunquid fera illa, cuius miraculosæ facultates in ore sunt omnium, fuerit vnquam alicui nota: cum Romani, qui tam longè lateque imperij sui pomeria extenderunt, & ex India alijsque remotissimis prouincijs elephantés, rhinocerotés, similesque exoticas feràs alias Romam deferri curarunt, populoque in suis ludicris spectandas exhibuerunt, huiusce animantis, quæ præ cæteris omnibus celebrabatur, nullam vnquam notitiã acceperint. Haud possum itidem mihi persuadere, principes qui istiusmodi cornua possident, fidem adhibere quæ de viribus eorum vulgò prædicantur: Regum enim Indiarum exemplo pocula sibi inde conficerent, vt ab quocumque morborum genere sese præferuarent, cum tamen ceu inutilia, ostentationis solummodo causa ea inter cæteram gazam referuent. In opulentioribus nobilioribusque Angliæ ecclesijs, cum id regnam S. Romanæ Ecclesiæ adhuc obtemperabat, multa istiusmodi cornua ostēdebantur, quæ si ex me quærat, ad quod genus animantium pertineant, non erubescam dicere, diuersorum, quia sibi inuicem differunt, animantium esse, cæterum tantæ feritatis, vt nunquam videnda se offerant, cornua verò in locis syluisque desertissimis exuant, quod & ceruos facere videmus, quæ postmodum reperientibus fiunt admirationi: Fieri item potest à mari, quod non pauca terrestrium similitudine animalia procreat, nonnulla eiusmodi cornua eijs, quale in primis esse arbitror, quod tam enormi longitudine ab Alberto describitur, cuius videlicet vastissimum elephantis caput minime foret capax: quin rationi neutiquam fuerit dissonum, si arguamus omnia illa Angulorum cornua marinorum animantium esse (cum in tota illa insula tales reperiri feras terrestres nulla vnquam testata sit historia) diuersisque temporibus in littora ab Oceano eiecta, id quod indicat etiam soliditas, colorque & forma ipsa cornuum, quibus à cæteris enumeratis differunt. Cæterum vt vnde digressa est, reuertatur oratio: dicamus itaque si ipsa fera ignota nobis est, quomodo dabitur & cognoscetur ipsum cornu? Dicit autem aliquis, nihil planè referre, etsi ignota sit ipsa fera, quando à doctis notæ sint præscriptæ, quibus vnicornu inter cætera animantium cornua dignosci queat. Cui responsū esse volo, fallaces omnino esse istiusmodi notas, quandoquidem in paucis conuolutiones illæ conspiciuntur, & si quæ eas habent, artificiales esse suspicari licet. Adhæc tribuuntur ab Aeliano monocerotis, non autem equo & asino, ad quas, non ad monocerotis vires eas miraculosas refert Durities quoque multis alijs cornibus communis est; item & pondus ipsum. Experimentum autem quod fit per binas columbas venenatas, prorsus puerile est: etsi enim illa cui vnicornu præbetur, tardiùs moriatur, in viuis tamen seruari non potest, & arsenicum siue auripigmentum per quod fit experimentum, non est simpliciter loquendo venenum, sed medicamentum erodens, corrosiuum barbari dicunt, cui nullum resistit antidotum, sed medicamenta potius emplastica & pinguia. Verum autem & genuinum experimentum quod fit per viperam, quæ sua natura venenum morsu infligit & occidit, fucum fraudemque; non semel detegit: & licet columba, cui post oblatum arsenicum datum est vnicornu, tardiùs moriatur ea cui nihil oblatum est, id fit ratione astringentis & exiccationis, quæ non sinunt arsenicum tam citò resolui, vt fit in altera: Idem .n. præstant & cornu ceruinum & bolus Armenus, similiaque similiter exiccantia & astringentia, vt non semel sum expertus. Color buxeus in nullo vnicornu cum ab antiquis tum à recentioribus describitur, imo verò legitimorum alterum tribus coloribus variat, alterius color ignoratur. Rectitudo etiam communis est cum alijs vnicornibus. Ebullitio illa fucus est agyrtarum atque circumforaneorum; nam & ossa omnia exusta, & flaccida, multa que alia sua natura arida, vt terra sigillata, bobus Armenus, calx & mille alia similiter bullas excitat. Quæ cum ita sint, videor mihi posse affirmare, non haberi, nec posse haberi certam notitiã tam cornu istius, quam animantis, cuius

*Monoceros
Romæ nū
quæ visus.*

*Vnicornua
Anglica
qualia.*

*An vnicor-
nu cogno-
sci queat.*

*Arsenicum
quale vene-
num.*

*Vires vni-
cornu ascri-
ptas fabulo-
sas esse.*

id esse dicitur; nec etiam dubito, quin & notas illas quas hactenus recensuimus, ei affinxerint. Caterum concedamus vulgo notissimum esse vnicornu, facillimè tamen & manifestissimis rationibus refellere poterimus omne id quod hucusque dictum scriptumue de eo est, & quod ignarum vulgus iactitat, nugas aniles sapere, cum ne famæ eius extet manifesta origo: quæ verò historiici prodiderunt, adeo etiam à vero aliena, ut vel ipsos etiam pudeat affirmare: aiunt enim sic vulgò dici, ita percrebuisse famam: imò verò qui inter illos rectius sapiunt, vulgi eam opinionem ludibrio habere videntur. Aelianus scribens de equo illo vnicorni ait: *Terram Indiam equos & asinos vno cornu prados procreare ferunt. Horum è cornibus pocula conficiuntur, in qua venenum mortiferum coniectum si quis biberit, nihil graue perpetietur, quòd cornu vtriusq; horum vi veneno aduersa polleat.* Sed de asino etiam eodem aliàs ait, *Indos potentiores, cum tanquam armillis quibusdam brachia, sic cornua auro certis spatijs ornarunt, ex his bibere solere. Ex hoc cornu bibentibus ab insanabilibus morbis tutum fieri, neque eum ipsum conuulsionibus corripì, neq; sacro morbo tentari, neq; venenis vllis ferri, quin etiam si quid pestilens prius biberit, tum id enomere, tamq; ad sanitatem redire.* Loquitur ut vides Aelianus alieno ore, ore inquam gentium exoticarum, nihilque de suo addit: & cum de forma agit ipsius feræ clarissimè ostendit, eam sibi prorsus esse incognitam; inquit enim *ita ab alijs se intellexisse*: nihilominus bonus iste vir inter ceteros qui super hac re scripsere, maiorem fidem mereri videtur. Philostratus quidem maius adhuc miraculum de hoc cornu recitat in vita Apollonij, sed quàm parum fidei adhibeat, ostendit, inquiens: *Asinos syluestres in vicinis Hyphasidi fluminis paludibus multos capi dicunt: esse autem huiusmodi feris in fronte cornu, quo taurorum more generosè pugnant, &c. Indos ex illis cornibus pocula conficere, asseruntq; nullis morbis illo die affici, qui ex huiusmodi poculo potarint, neq; si vulnerati fuerint, dolere, & per ignem etiam incolumes transire, neque vllis venenis ladi, quacunque nocendi gratia in potu dantur: idcirco regum esse eadem pocula, nec alijs quàm regi eiusmodi feræ venationem permitti: Apollonium itaq; feram aspexisse, eiusq; naturam cum admiratione considerasse ferunt: interroganti autem Dauidi, an sermone qui de poculo iam dicto ferebatur, fidem adhiberet; adhuc beo (ait) si huius regionis immortalis regem esse intellexero, & quæ sequuntur.* Ridet itaque prudentissimus ille philosophus falsum illi vulgi errorem, quod aliorum verbis ac speciosis sæpe etiam mendacijs fidem adhibet priusquam rerum cernat euentum, aut causam perspectam sibi habeat. Hæc itaque sunt, quæ ab antiq; is de vnicornu tradita sunt memoriæ, sed tam à vero aliena, ut refelli non egeant. Sæpenumerò serio seduloque mecum perpendi, num vlla ratione cornu istud, si fortè daretur in rerum natura, ea quæ de eo referuntur, præstare posset, caterum si me Deus amet, nullam hucusque inuenire potui, ideoque omnino asseuero, nec facultatibus ea posse præstari manifestis, nec etiam proprietatibus occultis absque caloris naturalis opera, qui neque calfacit, neq; concoquit, nisi prius, quòd concoquendum est, amplectatur, ac aliquantisper remoretur, quod profectè labris tantum admotum præstare non poterit, propter temporis paucitatem quo poculum ei admouetur; & venenum similiter poculi aduersam qualitatem imbibere nequit, nisi & calor idem interueniat: quòd cum Arabes aduerterent, decreuerunt, ut cornu ipsum vel in cibo vel in potu propinaretur, ut domitum à calore nostro vim suam egerat more aliorum medicamentorum. Quòd si verò obtruserint mihi pæoniæ vsum, quæ à collo suspensa morbum sacrum curat, etiam si à colore vis eius non eliciatur, eodemque modo & vnicornu vires illas suas exercere posse, iam dicam me verè victum, dummodo concedant, vni tantum id veneno remedio esse, non autem omni, ut passim blaterant. Qui enim id admittemus, cum sit notissima omnibus diuersa multorum venenorum contrariaq; natura & forma? Extant passim diuersa remedia aduersus varia venena, quæ nos manifestis interimunt qualitatibus, nec desunt alia aduersus ea venena, quæ occulta lædunt proprietate: differunt enim inuicem venena diuersitate naturæ: nunquam autem admittet philosophus ab vno eodemque subiecto contrarios edi effectus, verbi causa, repugnare cicuta & scamoneæ, quòd etsi impossibile sit, facilius tamen tolerari queat, quam quæ de vnicornu nugantur. Quid verò etiam dicemus de vomitu accepti iam veneni? qua vi id coget euomi? falsum item quòd sequitur, quòd bibendo ex hoc cyatho bibens ab omni incurabili affectu reddatur immunis. Hoc enim si verum esset, reges illi, qui eo utebantur, etiamnum essent superstites, ut appositè arguteque Damidi respondebat Apollonius. Porro quòd dixi de venenis, idem dico de corporis affectibus, nam & hi variant, inuicemque contrarij sunt. Conuulsio fit nonnunquam à repletione, nonnunquam contrà ab inanitione: cui quæso earum opitulabitur vnicornu? vtrique nemo dixerit; contraria enim vtriusque causa est: ane vni soli? cui obsecro? Iam & illud quòd aiunt incolumes ire per ignem qui ex istiusmodi poculo biberint, adeo omni caret fide, ut refutatione non egeat: & omni denique vanitate vanius est dicere, vulnerari posse aliquem, qui nullo afficiatur dolore, quia ex eo poculo potauit. Quibus veterum superstitionibus sic breuiter refutatis, accedo ad neotericos. Hi autem tot tantaque promittere non fuere ausi: verebantur .n. ne ad tribunal experientie.

Coloris naturalis operatur.

Paonia vis.

Medicamentum ea singularia omnibus venenis non prodesse.

Conuulsio unde.

tia dies ipsis diceretur: comenti tamen etiam nonnulla sunt, ut potentiorum sibi captarent auram, & cornu simul etiam auctoritatem eandem conciliarent, sed & horum fraudem fraude, fucum fucum detegam. Aiunt illato vel quocumque veneno sudorem vnicornu edere, vel aquæ immissum bullas excitare. Vtramque autem hanc positionem falsam esse, experientia redarguit, multisque insuper rationibus refutare possumus. Fit enim sudor à facultate vegetatiua, quæ vel operatur, ut seipsam exoneret, vel cum à facultate sensitua stimulatur: priori modo sudamus in fine febrium, altero cum insigni aliquo dolore torquemur: neutro autem modo vnicornu sudorem potest emittere: vtraque enim facultate illa caret: falsum igitur, quod de sudore iactitant. Nec mouere nos debet, quod nonnulla animalia venenum præsentunt ac præcognoscunt, manifestentque, ut Perdix, aquilæ, pauo, psittacus, alia. Etenim actio hæc (dummodo quod supponimus, verum est: ego enim id non obseruavi,) corporis est vitam habentis, cuius anima fortassis occultam aliquam habuerit cum nostra natura sympathiam, quæ moueatur, ut nobis opituletur, quod de vnicornu dici non potest, quod iam ab ipso cuius erat, animante separatum, vita animaque caret: & si mihi obiecerint, marmora, aliaque lauia cornua, imo & ferrum nonnunquam sudare: dicam id non esse sudorem, nec originem habere ab interna corporum eorum natura sed à vaporibus calidis & humidis, qui in corporibus densis & lauibus cōdensantur, & in guttas conuertuntur: sed & hoc argumento, suo se veluti gladio necant, fucumque detegunt: nam nisi calidis cibarijs cornu affigentes, sudorem eliciunt, sin inde aueratur, neuiquam id amplius præstare possunt. Cur modò in aqua bullas excitet, antea ostendi, atque ita vtramque fraudem detegi: Deinceps itaq; sermo erit de medicis, qui hoc cornu ad grauissimos periculosissimosq; morbos tâquã arcanum quoddam metaphysicum vsurpant, affirmantque in potu exhibitum ab omni veneno liberare, à febre item pestilenti, à morfu canis rabidi, ab ictu scorpionum, aliorumque animantium venenatorum, necnon à morbo comitiali, à fluxu ventris & lumbricis: ceterum quod fluxus cohibeat, vermes eiciat, febribus pestilentibus proffit, id quidem cum cornu ceruino commune habere, reliquas autem enumeratas facultates vnicornu esse proprias inquirunt. Haud verè modo ascribi istiusmodi vires, hoc solo arguam argumento, quod nullus detur idoneus & fide dignus author, qui vel expertus eas fuerit, vel expertum se esse scripserit. Sola itaque illa, quæ semper tuit æstimatio, persuasit ignaris non solum aduersus prædictos affectus, sed & ceteros omnes remedio esse posse, posseque hominem reuocare ab Orco. Fieri autem potest quoddam vnicornu curare morfum canis rabidi, quod & cancrum fluuiatilem præstare aiunt, etsi & huius quoque rei incerta sint testimonia: cum verò cornuum, quæ vulgo vnicornia nominantur, tanta sit varietas, quid diuinauerit, quale ex ijs sit vel morsus canis rabidi, vel ictus scorpionis antidotum? Quis itidem certos non reddet; experimentum ita factum, ut oportuit? Omnibus autem venenis non posse vnicornu aduersari, ex eorum varietate, iam ostendimus. Deteguntur adhæc mendacia, ex tam enormibus promissis. Morbo comitiali aliquando adiuumento fuisse non negauerim, cum videlicet à lumbricis oritur, ut in puerulis non semel contingit: aliàs frustra eo multoties vsus sum. Quod verò proffit pestilentia, fluxionibus, & lumbricis, id quidem nullam habet admirationem, cum & alia cornua idem præstent, uti in ceruino quotidie experimur: resistunt enim putredini, frigida scilicet & sicca: putredo verò generat vermes, & pestilentiam: eademque qualitate fluxus sistunt, vlceraque intestinorum sanant sicuti multorum præclarissimorum virorum experimento constat. Vnicornu itaque non tam admirandis præditum est facultatibus, ut vulgus sibi persuadet. Atqui dixerit quispiam, antiquissimam esse eam famam, atque adeo fulcro nixam solidissimo, ut ad nostra vsque tempora perdurauerit: nec defuerint fortassis etiam, qui dicent, haud temerè ex vnicornu pocula sibi reges illos factitasse. Quibus omnibus diuersimodè possum respondere, sed hoc duntaxat respondisse suffecerit, ex tantilla etiam causa summam & diutissimam alicui rei posse conciliari famam, cum à principio causa ipsius vanitatis à magnæ aliquo auctoritatis viro non detegitur: fuisse autem vanitatem indicabat Apollonius, cum Damidi responderet, etsi vulgus mendacijs potius, nescio cuius quam veritati, tantique philosophi auctoritati fidem adhibere malit. Vnde enim ea fama orta sit, hæctenus non constat; conijci tamen potest inde ortam esse, quod cum nasutus quispiam videret regum pocula ex eo esse facta, sibi persuaderet, & mox cum alijs sententiam suam communicaret, præcauendi sibi à veneno causa ex ijs bibere, cui nimirum expositi sunt principes, maximè qui tyrannidem exercent: fierique potest, principibus gratissimum fuisse, ut vulgus ea crederet, quoniam hoc modo spem omnem venenandi eripiebant, id quod hodieque principes etiam facere solent. Videas enim in eorum mensis istiusmodi cornua, vel etiam linguam serpentinam vulgo dictam, finguntque, vel partim etiam sibi persuadent, si inferretur aliquod venenum, sudore suo illud proditurum, etsi tamen id nunquam sint experti. Iamque euauisset rumor iste, nisi ab Aeliano & Philostrato foueretur, cum tamen & ipsi vulgi narrent fabulas. Mirum autem esse non debebat, quod ex eo sibi pocula fabricarent reges, eximij enim

*Recentiorū
de vnicor-
nu signēta.
Sudor unde
fiat.*

*Vnicornu
non sudare
illato vene-
no.*

*Cur bullas
in aqua ex-
citet.*

*Vires vera
& fictiua.*

*Fama unde
sape oria-
tur.*

*Cur ex vni-
cornu pocu-
la à regibus
facta.* enim splendoris erat, vt Solinus testatur, & rarò admodum ipsa fera capiebatur, adeò vt solis re-
gibus venatio relinqueretur : solentque similiter nostri temporis venatores, si feram aliquam,
quæ rarius capi solet, ceperint, vel voluptatis, vel ostentationis causa partem aliquam sibi refer-
uare : videasque nonnullos domi suæ ostendere pedes vrsorum, nonnullos deates, alios aprorum
rostra. In mentem etiam mihi venit, me aliquando legisse, incolas insularum Occidentalium,
quæ nostro æuo detectæ sunt, pocula sibi conficere ex cranio humano. Transalpini verò populi
galeas suas ferarum, quas ceperunt, exornant exuuijs, more antiquorum illorum heroum qui ad
Troiam bellarunt. Mirum igitur minimè est, si ex tam insolentis feræ cornu pocula sibi reges illi
conficerent. Ego verò miror summoperè, quomodo ex tam exili cornu, quale describitur & osten-
ditur nunc vulgò pro cornu asini vel equi Indici, ea confici possent, ideoque non semel dubitau-
num fierent ex cornu rhinocerotis, quod nimirum ad ea paranda non inidoneum est, vel forsàn al-
terius feræ nobis hucusque incognitæ. Ex hisce itaque omnibus quæ hætenus dicta sunt, liquidò
constat, vsum vnicornu, abusum esse, manifestumque dolum, cum nullum habeamus scriptorem
classicum, idoneumque ac fide dignum, qui feram ipsam viderit, cumque & inter eos, qui se ex
vulgi opinione de ea scribere non dissentent, non bene conueniat; cum denique incertæ sint ipsæ
per quas dignoscas, notæ, si fortè fortuna ipsa iam ad nos perferretur fera. Quod si verò iam con-
cedamus, vulgò notissimam esse, notissimumque ipsum cornu, nihilominus vana adhuc erunt,
quæ de eo iactantur miracula cum ab antiquis, tum à modernis: nec plus poterit, quàm ceruinum.
Relinquatur ergo posthac agyrtis ac circulatoribus preciosissima hæc se dijs placet, gēina, restituā-
turque tutiora cum aduersus venena, tum aduersus corporis affectus remedia, quorum passim ple-
na sunt classicorum authorum volumina. Hæc itaque omnia Marinus: à quo non dissentit Ambro-
sius Pareus Regis primarius & Parisiensis Chirurgus in libro quem edidit de venenis, qui operis
sui est vigesimus. Permulti (inquit) hodiè sunt, qui egregiè se aduersus venena, veneficiaque
omnia putant munitos, si cornu monocerotis puluisculum, vel certè infusum paratum & ad ma-
num habeant. Itaque me operæ pretium facturum putauit, si quantum veritatis inueterata hæc,
& penitus animis hominum infidens opinio haberet, examinarem diligentius. Id quò fiat melius,
tres mihi scopos ipse proponam, in quos omnes rationes conferam. Primus erit de significatione
vocabuli vnicornis: Secundus, an aliquid sit huic nomini subiectum, quod reuera existat, an po-
tius imaginarium sit, & tanquam Chymera aut Trigelaphus. Tertius, si id quod animalis hu-
iusmodi dicitur esse cornu, aliquid virum aut facultatis habeat contra venena. Quod ad primum
attinet, de dictione vnicornis obscuritas paulò maior est, quid significet apud Gallos quam apud
Latinos aut Græcos. Recessit enim Gallica dictione longius à voce & significato: at apud Latinos
quod dictione vnicornis, animal significetur vnico cornu instructum, tam clarum & perspicuum
est, quàm vulgò notum idem illud portendi apud Græcos, dictione monoceros. Quod verò ad
secundum scopum spectat, arbitror id animal quod vnicornis dicitur vulgò intelligitur, imagi-
narium potius quid esse, quam in rerum natura existens. In quam sententiam his coniecturis po-
tissimum ducor: quòd ex his qui terrarum orbem peragrarunt, nullus hodie sit, qui profiteatur,
visum sibi eiusmodi animal. Profecto Romani domito orbe, omnia quæ rara adeoque pulchra
essent inquisitores diligentissimi, si vspiam aliquo orbis in angulo talis latuisset fera, eius sibi co-
piam fecissent, & nummis suis aut armis insculpissent: quemadmodum crocodilos, elephantes,
aquilas, pantheras, leones, tigres, & alia his regionibus ignota animantia inculperunt. Quod
ad eos qui de vnicornu siue audita seu tradita, seu animo ad voluptatem & arbitrium concepta
scripserunt, vix duos reperias qui sibi consentiant, seu in corporis, seu in morum & conditionum
eius descriptione. Plinius scribit vnicornes reliquo corpore equo similes esse, id est, vt interpre-
tatur Cardanus, equina magnitudine, capite ceruo, pedibus elephantino, cauda apro, vno cornu
nigro media fronte, cubitorum duum. Munsterus qui (vt ludit Matthiolus) vnicornes nunquam
nisi pictas viderat, has contra non equina magnitudine esse prædicat, sed trimestris hinnuli, non
pedibus elephantinis, sed fissis caprinorum in modum, cornu non duum modo, & trium sæpe cu-
bitorum altitudinis, colore mustelino, ceruice non admodum procera nec valdè crinita, rariori-
bus nempe & breuioribus pilis instructa, ex altero tantum latere pendentibus, cruribus macilen-
tis & tenuibus, natibus quidem arduis, sed valde pilosis. Cardanus ab utroque dissentiens scri-
bit cornu illi in media fronte tres tantum digitos longum prominere. Andreas Theuetus meminit
vnicornis, visi nobili cuidam Turcæ Sangeaco, quæ magnitudine semestrem aut quinquemestrem
taurum æquaret, vnico verò cornu, non in media fronte, sed in summo capitis vertice gestaret,
at cruribus & pedibus asininis esset, pilo tamen longiore, & auribus rangifero animali suppolari-
bus noto haud absimilibus: Tanta est de huius feræ effigie varietas. Sed non minor de moribus &
ingenio. Plinius enim asperrimam esse feram monocerotem, mugituque graui scribit, itaque
viam nunquam capi. Asperitatis eius rationem reddit Cardanus, quòd scilicet indigena sit &

incola desertorum Aethiopiae regionis, squalida, fœda, buffonibusque & virulentis huiusmodi feris obsita. Alij contra ingenio illam mitissimo, omninoque amabili, & omnium facillimo prædicant, modò ne quis ipsam data opera offendat & inclementius tractet. Nam cum ex terra capite demisso pastum non petat, quia cornu inde arcetur longitudine, necesse est, ut ex arboribus pendentes fructus decerpat, ex rastris, è manu deniq; humana, è qua profecto fructuum oblata omnia genera, herbas, spicarum fasciculos, poma, pyra, arantia, legumina intrepidè & innoxie legit. Eo verò vsque res processit, ut fingant eam virginum amore capi, ipsarum pulchritudine delinita, adeò ut in earum contemplatione defixa, & blandimentis allecta, hoc sæpe compendio à venatoribus capiatur. In hac sententia est Ludouicus Vartomanus, negans feroces esse vnicornes: duas enim ait vidisse se ex Aethiopia missas ad Sultanum, qui eas in Mecha felicitis Arabiae vrbe, Mahumetis sepulcro nobili, cratibus conclusas continebat & alebat. Theuetus eousque peregrinando iactat, diligentissime ab incolis perquisiuisse, quid sentirent de eiusmodi fera, nunquam tamen de ea rescire quicquam potuisse. Ex quo videre facile est haud visas fuisse nostris, nec Vartomani temporibus eiusmodi feras. Opinionum profectò tam dissentientium tanta contrarietas facile adducit me, ut credam vnicornis haud esse proprium animalis existentis in rerum natura nomen, remque planè commentitiam esse à pictoribus & rerum naturalium scriptoribus ad legentium aut spectantium voluptatem pro arbitrio effictam. Ut enim via recta vna est, flexus verò multi: sic veritatis vna est, sibi perpetuò similis & simplex oratio, mendacij multiplex, & quæ se opinionum repugnantia & dissimilitudine, omnibus etiam tacentibus, facile refellat. Quid igitur, dicet aliquis, cuiusmodi animantium sunt cornua, quæ toto genere à reliquis differre cernimus, si vnicornium non sunt? Theuetus censet ea nihil esse aliud, quàm elephantorum ossa, eò quòd cernimus artificio circinata & donata: sic enim in Orientalibus regionibus ardeliones isti & circumforanei homines, rohardi piscis mari rubro & Aethiopico noti dentes, circumagunt, excavant, sequacesq; arte redditos arbitria voluntate producunt, & pro cornu vnicornis exponunt, venduntq;. Certè id quod dicitur cornu vnicornis vstum, similem ebori odorè spirat. Afferit verò Cardanus elephantis dentes seu ossa arte mollia reddita, quò & quantùm voluerimus sequi & extèdi bubulorù cornu instar. Quid enim est in omni rerù natura, quod nò auri sacra fames in huius aut illius effigiè simulata expressaque imagine adulteret? Sed tempus est, ut ad tertiù scopù veniamus. Demus vnicornes esse, an propterea efficitur eorum cornua tantè aduersum venena & veneficia esse efficacis? Si experientia & rerum euentis agendum est, sanctè hoc affirmare possum, pluries me tentasse, nunquam tamen quicquã ex cornu isto quod pro vnicornis cornu iactatur, aduersum venena feliciter agris mihi cõmissis successisse. Si testibus & autoritatibus pugnandum, magna pars melioris notæ medicorum iam pridem hoc cornu valere iussit, & diuinas illi, admirandaq; vires propter quas antea tantoperè expetebatur, detraxit, multis quidem iustis, sed duabus potissimè rationibus. Prima est Rondoletij, qui hoc in genere astruit, cornua nullo neque sapore neq; odore esse prædita: itaque nihil virium in medicina possidere, nisi fortè ad desiccandum. Nec me latet (inquit) plures facultates illarum prædicari ab ijs qui lucrum quæstumque de eis faciunt, ut & rasurè vnicornis quam auro pendunt, propterea quòd veneno & vermibus ut plurimum aduersetur: quod non minus præstare cornu cerui, rasuramque eboris existimo: quod causa est quòd ad eundem morbum pauperibus elephanti dentem, diuitibus autem cornu vnicornis, quod vnum præ cæteris expetunt, pari successu præscribam. Hæc Rondoletij sententia est, qui sine discrimine pro vnicornis cornu solebat substituere non modò cornu cerui aut dentè elephantis, sed etiam ossa equina, canina, & myrabolanorum. Altera ratio est, quòd quicquid venenis resistit, est cardiacum, id est, cordi, quod venena præsertim appetunt & oppugnant, roborando natum: at nihil roborandi cordis vim habet, nisi propter laudabilè sanguinem & aërem, quia duo illa solùm cordi sunt familiaria, utpote sanguinis arteriosi & spirituum vitalium officinæ. Conseruantur enim omnia similibus, ut destruantur à contrarijs: singula verò quæ gignunt, gignunt sibi simile: At cornu vnicornis, ut nullum odorem, sic nec vllum in se aerem continet, totum terrestre & aridum. Nec verò facultatis concoquentis vi in sanguinem verti potest, quia ut exuccum, sic & ex carne est. Quare ut nec in chylum, sic nec in chymum sanguinemue faceffere aptum est. Nulla igitur similitudine aut familiaritate cordi iungitur. Iam verò apud Hippocratem & Galenum de cornu vnicornis ne verbum quidem vnum, qui tamen tot sententijs cornu ceruinum commendarunt. Itaque Capellanus primarius Caroli noni regis medicus, crebrò dicere solebat, se perlubenter eum morem sublaturum, de cornu vnicornis frusto in pateram regiam demergendo, ni nosset eam opinionem tam altè in hominum animis infixam esse, ut vereretur, ne non ratione expugnari posset. Adde quod (dicebat) si superstitiosum huiusmodi remedium non prodest, certè nec admodum obest: nisi fortè eorum fortunis qui id auro redimunt, vel etiam ex euentu, quòd principes dum decantatis huius cornu viribus plus equo confidunt, negligunt sibi alijs conuenientioribus aduersum

*Vnicornis
ut pabulū
petat.*

*Vartomani
de vnicor-
nium inge-
nio senten-
tia.*

*Cuiusmodi
sint vnicor-
nium que
iactantur
cornua.*

*Lucri effi-
cacia.*

*Lib. de pon-
derib. c. 19.*

*Cornua ossa
que nullas
nisi desiccā-
di vires ha-
bent.*

*Vnicornu
non esse
cardiacum.*

*Superstitio-
sum reme-
dium.*

Ludouici Dureto Regis Medico, & Professore, propter excellentem, quam iure de eius doctrina docti omnes animo conceptam habent opinionem, quæsiuissim quid de eiusmodi cornu sentiret: respondit ille, nihil se ei virium attribuere. In cuius rei confirmationem rationem multis ante verbis expositam, pluribus ille & disertius enarrauit: nec vereri se in auditorio suo, doctorum hominum vndique ad ipsum audiendum concurrentium theatro, id alta voce & explanata oratione prædicare.

Quibus id confilio facere, quàm vt mederetur animi deliquis, quæ contingunt ex seroform humorum in ventriculi orificio natantium copia, quæ incompositos homines facit, quod huic cum alijs pari facultate præditis mixto, vis insit terrestri sua siccitate aquosum humorum absorbendi. At dicet aliquis, nullus neque Lemniæ, neque Armenæ terræ succus in est, nullus item odor, aut spiritus aerius? certè quidem. Sed nec alia verè, ac propriè cardiaca dicuntur: at tantum ex euentu & accidente, quæ scilicet astringendi vi qua pollent, obseratis vasorum ductibus, veneno ad cor aditum intercludunt. Hæc mea est de cornu vnicornis sententia, quam si quis non probauerit, mihi gratissimum fecerit, si suam publicæ vtilitatis gratia candidè opposuerit, interim hoc quod nunc facio equi bonique consuluerit. Hactenus Paræus, Nunc Pet. Bellonij Cenomani opinionem audiamus.

Hic itaque in singularibus suis obseruationibus, cum dixisset breuiter de Cretenfi ariete streptice-rote, capta occasione de vnicornu disceptationem instituit, quod nunc (inquit) in tanta æstimatione & pretio esse conspiciamus, vt valdè mirandum sit, præsertim cum apud veteres in vsu medico nullius fuerit authoritatis: nam si quam habuisset, authores procul dubio eam non reticuisent, Aristoteles inter ea animalia quæ bifulcam vngulam habent, cuiusdam meminit, quod oryx nominatur & vnicorne est: at facultatum cornu non meminit. Columellæ etiam fuit oryx cognita, quando scribit cum reliquis animalibus muro & viuarijs includi solere. Quod si Romani res exoticas plurimum æstimantes, tam insignes vnicornu (quales nunc illi tribuuntur) facultates intellexissent, haud quaquam eas silentio pressissent. Non negamus quin vnicornu rarum & pretiosum æstimarint, sed non vt in medicamenta reciperetur, vt nunc fit. Eam ob causam vt ingenuè quod de eo nobis videtur, dicamus, comperimus vnicornu quod veteribus cognitum fuit, nigrum esse debere: id tamen quod apud nos in vsu est, candidum est. Quisnam obsecro è veteribus cum

Græcis, tum Latinis fidem facit, rei incognitæ portiunculam, quam tamen plerumque scimus esse se dentis piscis, quem Galli Rohart, Septentrionalis maris accolæ Morfs appellant, trecentis ducatis æstimari debere? Etenim data nobis sunt fragmenta inspicienda, an agnosceremus, quæ

*pro vnicornu trecentis ducatis empta fuerant, cum tamen orbiculi essent è dente piscis rohart. (Hoc & ex Paræo diximus,) Vnus Aelianus author est vnicornu medicum vsu præstare: attamen illud nigrum facit, cum verò nostrum alterius coloris sit, dicemus ab eo quod veteres descripserunt, diuersum esse: præsertim cum ipse Aelianus scribat asinum Indicum, cornu in fronte gerere, cuius inferior pars alba sit, superior phænicea, media verò planè nigra. Plinius Aristotelis verba expressit: *Vnicorne (inquit) asinus tantum Indicus solida vngula*: deinde paulò post: *unicorne bifulcum oryx*. Ex quibus verbis colligitur, duo esse animalium genera vnicornia, quorum alterum est asinus Indicus solida vngula, alterum oryx bifulca: Cæterum asinos feros, qui Latinis (imo Græcis) onagri dicuntur, cornu carere: Necessario itaque consequitur, monocerata alius*

cuius alterius esse animalis, cuius descriptionem non habemus. Sed cum varijs locis vnicornua conspiciantur, negari nequit, quin reperiantur: Etenim in nostra Europa viginti integra inueniri queant, & totidem non integra, sed confracta. Duo integra ostenduntur in Diui Marci thesauro apud Venetos, sesquicubitalis vtraque longitudinis, crassiora inferiore parte, quàm superiore, crassiore tamen parte tres pollices coniunctos non excedente, quæ notæ satis respondent ijs quas veteres asini Indici cornu tribuunt; attamen reliquæ notæ non conueniunt. Scimus etiam ea quæ Angliæ rex habet, striata & in gyrum caniculata esse, quemadmodum & illud, quod apud D. Dionysij phanum est, quod omnium maximum existimamus inter ea quæ hactenus conspecta fuerunt. Maius præconium meretur, quàm aliud quoduis cornu, quod in animali procreatum viderimus.

Naturale etenim est, haud artificiale, in quo omnes notæ, quæ alterius animalis cornu conueniunt, reperiuntur, & quoniam concavum est, existimandum est non esse deciduum, vt nec casellarum Chamoix, boue estain cornua, contra quàm damis, ceruis, & hinnulis quibus decidunt. Nullus est

proceræ quantumuis staturæ, qui vix ad illius summitatè pertingere queat: septem enim magnos pedes longum est. Decem & tres dumtaxat libras & uncias quatuor pendet: si quis tamen subleuet, plus quàm decem & octo libras pendere existimet. Eius figura recta est instar cerei, inferiore parte crassa, deinde paulatim vsque ad mucronem gracilescens: eius etiam crassitiem manus completi nequit, cum quinque digitos in diametro habeat: atque si quis funiculo crassitiem metiatur, palmum & tres digitos inueniet. Inæquale nonnihil est ea parte quæ capiti inhæsit, tota deinde re-

liqua parte læui & polita: Leuibus canaliculis striata est cochleæ in morem ab infima parte ad extremum mucronem, à dextera ad sinistram, omnibus strijs in gyrum vergētibus, quemadmodum in limacum testis, aut fuste quem periclymenū ambierit. Eius color non omnino albus est; nam temporis iniuria fuscum nonnihil redditum est. Integro pede cauum est, aut eo amplius infima parte qua ossi quod capiti firmiter adhæsit, insertum fuit. Hinc iudicare licet, minimè deciduum esse. Cùm porrò tantum onus animalis capiti incumbat, animal quod illud gestat, ingētis corporis boue non minus esse conijciendum est. Gabriel Frascatus etiam in libris de aquis Returbij veterum vnicornu alicubi esse se non negare ait, sed quod vbiq̄ue venit, id non esse, certū se esse, cùm nec mercatores alicūde illud deferāt, nec apud nos nascatur, nec historiographi neoterici India-rum, Africae aut noui orbis hoc animal describant, aut compertum fuisse referant: cùm alioqui quotannis Insubria (inquit) sola libras consumat & vbiq̄ue proffet: Vnde igitur? (Gesnerus quo- que nunc apud pharmacopolas suos exigua tantum fragmenta reperiri scribit, & ex ijs medullam dici, quæ rotundiora, albiora, mollioraque sunt: exteriorem verò partem ceu corticem, quæ du- rior asperiorque laminarum palmam refert, colore ruffo ex candido. Videri sane sibi, tum colo- rem istum, tum substantiam nimium si mandas, friabilem, non lentam vt cornuum, adulteratum quippiam indicare, alterius fortassis animantis cornu igne vstum, & odoribus quibusdam adiun- ctis adscititia quadam aromatica suauitate imbutum, fortassis etiam ignitū in liquoribus odora- tis extinctum. Curandum esse vt recens habeatur & odoratum (si modò natiuus odor ille sit) non vel atate exoletum & frequentibus poculis exhaustum. Diuites enim frustula (inquit) huius cor- nu poculis suis sæpe iniiciunt, vel præueniendi quosdam morbos vel curandi gratia, quasi verò multis annis quantumcunque in vino macerati vis eadem perdurare possit. Sed quod vinū imbi- berit, fuscum colorem trahere, candore amisso. Plerosque ad remedia ex eo promissa cornu sim- pliciter vti iubere, alios medullam præferre. Nebulones quosdam nescio quam miscellam, quam Venetijs vidit (calcis & saponis vt audiebat, aut fortassis terræ vel lapidis alicuius, quæ itidem ebullire solent) pro cornu monocerotis vendere; ideoque tutius esse, vel de integro cornu, si fieri posset, vel maioribus frustis, & quæ cornu speciem probè referant, emere, quam fragmenta minora, vbi dolum minus deprehendas.) Iam verò Andreas Baccius integro de vnicornu Italicè conscripto volumine, reuera dari hoc animal, veraque esse, quæ de viribus eius dicuntur, asserit. Feci igitur & hoc Latinum, sed nonnullas digressiones, quæ parum mihi ad hoc argumentum pertinere videbantur, rescidi ac præterij, & ipse per parenthesin quædam inferui. Si ad trutinam quod aiunt, examinemus (inquit) quot quantisque difficultatibus obruamur, non tam respectu rerum intelligibiliū quàm imbecillitatis intellectus nostri, clarè videbimus verissimam esse quo- rundam sapientissimorum virorum sententiam, quæ de paucissimis rebus exactam veramque ha- beri scientiam voluit, bonamque eorum quæ noscimus, partem ex opinione potiùs dependere, quàm ex vera certa que & indubitata proficisci sciētia. Omnium enim quæ intellectui nostro sub- iacent, duo sunt extrema, vnumque medium: quorum alterum essentia constat cælesti, quales sunt substantiæ separatae & immateriales, quarum idea, vt ait Aristoteles non aliter percipitur ab intellectu nostro, quàm Solis splendor à noctua: alterum substantia constat terrena, quales sunt materia, & certa rerum prima elementa, quæ tamen & ipsa propter essentia suæ paucitatem, nul- lam ferè sui ideam in intellectu nostro efformare possunt, ideoque & ipsa non cōprehenduntur, intelligūturque à nobis. Medium modò extremorum illorum species occupant materiales rerum mixtarum, sensibusque nostris expositarum: quæ etsi aliàs velut propria sunt scientiæ nostræ ob- iecta, binas tamen ob causas, exactè à nobis cognosci nequeunt: primò, quia in omni re interio- res latent differentia, nonnullæque proprietates, ad quas imbecillus noster intellectus penetrare non potest, nisi per coniecturas: secundò, quia cùm omnis nostra scientia originem habeat à sen- sibus, qui non semel propter insitam imbecillitatē decipiuntur, intellectum quoque nostrum fal- li sit necesse. Prætereo modò & aliam difficultatem, quæ fortè præcedentibus non est minor, frau- dem nimirum quorundam nequam hominum, qui in omni re veritatem adumbrantes, legentium animos confundunt. Cùm igitur tot difficultatibus tantisque obruatur noster intellectus in rebus quæ subiectæ sunt nostris sensibus, qualem dicemus haberi notitiam earum quæ sunt extra illos? verbi causa, quæ nascuntur in regionibus remotis, in locis desertis, aut quæ sua natura raræ sunt, aut quæ nunquam visæ, aut cùm quæ de ijs habemus, habemus ex alijs, ijsque indoctis & barba- ris, quique etiam facillè decipere nos potuere, falsaque pro veris obtrudere: id quod in aromatis, multisque euenit animalibus & alijs rebus admirandis, quæ passim dicebantur reperiri in India & apud antipodas, cùm mox tempus ipsum, quo omnis vbiq̄ue veritas detegitur, maximè nostra hac ætate, qua tot hominum nauigationibus totus penè innotuit terrarum orbis, multas ita fabu- las esse ostenderit, vt sintne reuera in rerum natura, nunc omnino dubitemus: de quibus in lu- cubrationibus meis de proprietatibus occultis cùm agerem, nonnullas tanquàm profus fabulosas præterij,

*Gabrielis
Frascati o-
pinio.
Lib. 3.*

*Fragmenta
qualia in
officinis.*

*Andrea
Baccij liber
de vnicor-
nu, in quo
id dari, &
vires appro-
bat.*

*Cur multa
exactè non
assequamur*

Aula Magni Ducis laus.

Vnde ortū quod unicornu negetur.

Prima pars historiae.

Vnicornis qui. Nomina.

Rationes contra unicornu.

Lib. 8. c. 21 Ctesia parua auctoritas.

Descriptio- nis varietas.

præterij; quandoquidem nihil refert, nunquid reuera dentur, an non, quales sunt phoenix, salamandra, basiliscus, fatyri, centauri similesque aliæ: nonnullas verò, de quibus etiam dubitabatur nonnihil, quales sunt bona pars aromatum, lapis bezuar, vnicornu, aliæque id generis rariorres & pretiosæ, quantum licuit, sedulo cognoscere satagi, & in hac modò Magni Hetruriæ Ducis aula, quam verè dixeris florētissimam esse omnium virtutum academiam, nonnulla quæ aliàs animum semper suspensum tenuerunt, in vnicornis historia, vera esse reperi: quapropter non vnam ob causam digna ea mihi visa est diligenti examine ac consideratione, eoque magis cum & utilis sit hominibus, & perquam scitū necessaria, vulgoque insuper grata & principibus, apud quos in summa semper æstimatione fuit, adeò vt vix sit medicus, qui non inter cætera naturæ miracula, eximiaque aduersus venena remedia, vnicornu recēseat, ceu præsentaneum & perfectissimum antidotum: cæterum id cum minus sit vulgatum & ferè in principum duntaxat gazis conseruetur, multi lucro inuitati diuersa, & peculiariter quosdam lapides ignaris hominibus pro illo obtruserunt: in quibus cum nullæ quæ de vnicornu prædicantur, facultates obseruarentur, multis & mihi etiam in primis ansam præbuerunt dubitandi, nunquid & vnicornu similiter spem nostram fallerent, qui tam mira hætenus prædicauimus. Quamobrem veram deinceps, nisi fallor, decreui historiam posteris tradere, principibus ea in re, ad quos hæc cura potissimū pertinet, & vulgo etiã gratificaturus, propter communem quam paritura est, & si quæ sunt difficultates, eas hoc ordine declarabo: Quæram primò, an reuera detur vnicornu: in qua quæstione multæ adducuntur rationes elegantissimæ cum negatiuæ, tum affirmatiuæ, & tandem ostendetur, reuera dari: mox indicabitur quale animal sit ipse monoceros siue vnicornis, vbi audietur, quàm diuersarum gentiū authores tam antiqui, quàm moderni de eo scripsere, & quale cornu pro genuino sit eligendum: tertio ac postremò tradam, cur sit, & non quid aduersus venenum proprietatem habeat, & qua ratione queat affirmari vires ei esse miraculo plenas. In omni itaq; re dubia atque incerta, de qua differendum est, primū quæritur, an sit: quo concessio, iam tuto disputare licet, quid sit, quomodo sit, & cur sit. Ad primam igitur quæstionem quod attinet, vulgus vnicornis nomine feram intelligit exoticam, & in hoc nostro orbe ignotam, vnico in fronte armatam cornu, cuius summa apud principes propter mirificas aduersus venenum facultates est æstimatio: Græci monocerotē, Latini vnicornem dicunt, Itali alicorno & Lioncorno: cæterum quæ ea fera sit, haud facillè definiiri potest: nec desunt, qui prorsus dubitant, nunquid reuera detur, & nunquid potius figmentū sit alicuius, qui animi gratia, vt lucubrationes suas rebus adornaret admirabilibus, ea quæ de illa traduntur, literis mandarit; vel etiam alterius qui lucri auidus rumores eos de viribus ignaro vulgo fraudulenter obtruserit. Quod autem nugis plena sint, rumorque ille planè plebeius, non vna ratione asseri potest. Primò etenim nomenclatura ipsa dubitationē quandā præ se fert: nam cum ea feram indicari dicant peregrinam & incognitam, quæ nascatur in India, vel vt alij volūt, in Aethiopia, vel vt alij, in nouo orbe, aduertendum est, exiguam illam quæ de ea hucusque in tota Europa habita est, notitiam, hominibus rudibus ac planè barbaris, acceptam referendā esse, qui tamen & ipsi illud duntaxat dicitant, feram esse, quæ gignitur in deserto, solitariam, & quæ in locis degit asperrimis, ad quæ accessus fiat difficilis, vnde rarissimè compareat: quare & ipsos apparet, vix affirmare, suspectosque nos reddūt; nunquid hoc modo Chimæra aliquam delineare tentauerint: sed & authores, qui primò de ea scripsere, haud magnæ sunt auctoritatis: siquidem Ctesias, quantum ex Plinio constat, primò de vnicorni scripsit: (quem manifestè Aristoteles fide indignum esse testatur) & mox ex eo alij, atq; ipse etiam Aristoteles & Plinius: sed & alij quoque qui de hac fera scripsere, non omnino merentur fidem, vt Philostratus inter posteriores Græcos, nugæ solitus, & mirabilia animi causa enarrare, & Aelianus etsi præ cæteris accuratius, vt pote priuatim de animalibus tractans, de ea agere videatur, ipse quoque hæsitans & incertus, aliorum tantummodo verbis vtitur, id quod manifestat, dum ait, ita vulgò fertur, ita fama est. Nec aliunde euenit, quod & ipse, alijque qui post ipsum vixerunt, & nostri denique æui scriptores diuersimodè de ea scribant. Cum enim nihil extaret de ea certi, omnesque ex aliorum qui inter se non conueniunt, narratione scriberent, non potuit fieri, vt inuicem conuenirent, cum alij alijs, vt dicebam, vsi sint authoribus. Sed & nostræ ætatis scriptoribus, etsi oculatis testibus, fidei parum adhibendum esse apparet: nam & inter ipsos non magis benè conuenit, quàm inter antiquos, quorum alij equum esse inquirunt, alij asinum, alij animal non absimile ceruo, alij elephanto: alij speciem esse ab illis diuersam, animalque sui generis. Rursus nonnulli vnicornem solipedem siue vnumguem faciunt instar equi, alij bisulcum instar capræ, alij digitatum, sed elephantis instar indiuisis digitis. Adhæc in describendo cornu dissentiunt: cum alij nigrum esse dicāt, alij superius puniceum, inferius album, medium nigrum: rursus alij læue describunt & politum, alij asperum adinstar ceruini; alij simplex: & vndiquaq; sibi simile, alij striatum versurisque cochlearum dispositis decoratum, ac pulcherrimè quasi elaboratum. Nec eadem quoque ab omnibus longitudo

longitudo & crassitudo ascribitur. Iam verò & eadem ferè differentia in ijs obseruantur cornibus, quæ vnicornu nomine in principum thesauris ostenduntur, partimque cum notis ab antiquis attributis conueniunt, partim etiam discrepant, quæ res doctos nostri temporis summo opere torfit. Adhæctam enormes qui de viribus eius iactantur, tumores, causam augent, cur vulgi potius figmentum esse multi existiment, quàm verum naturæ partum. Non enim (quod ferendum esset) simpliciter conuulsioni mederi dicunt & epileptiæ, & veneno aduersari, sed omnium venenorum præsentissimum inquit esse antidotum: & vt principibus placeant, addunt in super, haud necesse esse, vt intra corpus assumatur, more theriacæ, & vt alia assolent antidota, sed præfente tantùm ipso cornu venena prodi: importatis enim illis sudorem emittere, vel si aquis immergatur, bullas excitare. Quas tam admirabiles facultates, vt faciliùs persuadeant vulgo, veterum super eis adducunt authoritates; apud quos nimirum legimus, Indiæ reges ex vnicornu sibi confecisse pocula, & cum ex his solis biberent, ab omni sese deplorato affectu illæfos fore, persuasum habuisse, & quod amplius est, eo quo ex ijs biberent die, nihil sibi aduersi euenire posse, adeò vt nec enses nec ignes nocere sibi posse crederent, similiaque aduersa alia iactarent; quæ cum nullam apud eruditos fidem mereantur, etiam effecere; vt cætera quoque, quæ de hoc cornu circumferuntur, non paucis similiter fabulosa esse videantur: imo verò haud defuere viri docti, qui non veriti sunt omnia quæ de fera eiusque cornu hucusque tradita sunt, inficiari, & quæ de viribus dicuntur, principibus qui hæctenus parui faciunt suos thesauros, nisi & vnicornu possideant, à circumforaneis atque huius farinae nequam hominibus alijs, fuisse persuasa affirmare. Postremò inter tot peregrinas feras, quas ex tam diuersis insulis, ex omni perè continentis angulo, latere, meditullio Romani proceres ad ludicrorum spectaculorumque suorum ornamenta Romam deferri curauerunt, nunquam visus est vnicornis. In dedicatione amphitheatri Diocletiani (Domitiani) istiusmodi exoticarum ferarum numerus fuit plurimus, maior tamen tempore Gordiani, qui videlicet de Persis triumphaturus, ludosque celebraturus seculares, quos mox celebravit Philippus, adduci curauerat elephantas, alces, Leones, Leopardos, hyenas, camelopardalos, onagros, equiferos, multasque id genus feras rariores alias; sed monoceros nunquam comparuit, cum tamen eius ferocia eo tempore in omnium ore esset, dignusque ipse præ cæteris haberetur, vt ea adornaret spectacula. Non enim rhinoceros est, vt quispiam nominis vicinitate deceptus sibi persuadeat. Hic autem et si aliàs etiam peregrinus & rarus, Romæ aliquoties in ipsis spectaculis visus est. Apparet itaque clarissimè omnino affirmari posse, vnicornem fabulosum esse. Placuit autem istiusmodi de vnicornu mouere dubitationes: quoniam hæc in omni re viam parare solent ad veritatem; ideoque qui ante me de eo scripserunt, omni quantum ego iudicare possum, laude digni sunt, dummodo non peruicacia quadam aduersus vulgi de eo opinionem hucusque vbique locorum celeberrimam sese opponant, sed solo sciendi, quod omnibus insitum est, desiderio moti, alijs quoque disputandi, veritatemque indagandi ansam præbere voluerint, id quod ego deinceps pro virili præstare satagam. Quantum ergo ad primam quæstionem in primis attinet, an scilicet sit: dubitatur enim. Esse autem aliquid, sapientissimorum hominum iudicio, magno argumento est vox populi, communis, inquam, & vniuersalis omnium de eo opinio atque fama, maximè verò si & rationibus & classicorum authorum autoritate fuerit stabilita: sicuti euenit in hac de vnicorni historia, quem quidem feram esse peregrinam, & in remotissimis degere regionibus, esse tamen reuera vetustissima fama est, omniumque gentium consensu dicitur: frustra que quis obiecerit, fuisse eam fortè ex ignaro fideque indigno vulgo ortam: quæ enim inde oritur, breui interire solet, cum hæc omni semper aetate perduravit vigueritque, & cum à sacris, tum à profanis scriptoribus iisdemque præclarissimis celebrata fuerit, paulatimque maiorem adhuc veritatis certitudinem sibi acquirit. Sicuti autem in omni fama, cum eorum quæ vel dicuntur, vel scribuntur, possint vel vera esse, vel falsa: is qui subinde vera esse affirmat, parum valet iudicio, ita etiam temeritatis ascribendum erit, si quis ea quæ iam diu admissa sunt tanquam vera à doctis, pro falsis, & ex sola vulgi opinione dependentibus exploserit, eoque magis, cum verum & falsum, vt ex principijs moralis philosophiæ habemus, cum de alterutro dubitatur, triplici discernatur coniectura, videlicet vel ex re ipsa quæ dicitur, vel ex dicendi modo, vel ex ipso authore. Quantum ad primam coniecturam, certum est, in qualibet re sua esse extrema, suumque medium, & in ijs præsertim, quæ dependent ex vulgi opinione, alia sunt vera, alia velut allegorica, alia superstitiones vulgi, alia fabulæ, meræque nugæ: quæ omnia qui nescit discernere, faciliè impingit in scopolus confusionis, & ex vno genere imprudenter transit in aliud, vnde mox ineptissimas ponit conclusiones: atque hoc fortassis modo multa de vnicornu dicta sunt, non magis veriora habita quam quæ de aureo Apulei asino, Homerique Sirenis & de Minotauro, similibusque figmentis alijs memoriæ prodida sunt, quæ tamen cum ijs quæ de vnicornu dicuntur, nihil commune habent, sed

*Cornuum
que apud
principes
sunt diuer-
sas.
Quæ de v-
nicornu
vulgo dicā-
tur.*

*Vnicornis
nō est rhi-
noceros.*

*Respondetur
præcaenti-
bus ratio-
nibus.*

An detur.

*Veritas &
falsitas vt
discernan-
tur.*

non sine inuentorum ignominia, (etsi alioqui pulcherrima sub eorum cortice significata lateant,) ceu planè fabulosa exploduntur; cùm quæ de vnicornu traduntur, ceu historica & vera ab omnibus hucusque sint habita, quamuis obscura sint, & insolentia. Nec mouere nos debent allatæ rationes, quandoquidem sint quibuslibet alijs etiam rebus, de quibus, an sint, nemo dubitat, opponi etiam possunt, sicuti deinceps in singularum refutatione fiet manifestissimum: in qua si diffusiori vsus fuero sermone, viri docti, rogo, ignoscent, cùm ferè talem & responsiones, & maternus noster sermo potius quàm breuem requirere videantur. Ex prima ratione qua dicebatur vnicornem feram esse prorsus incognitam, non rectè concluditur, propterea non dari. Idem enim etiam euenit in multis alijs rebus, quæ etsi in remotissimis locis ad nos perferantur, aut in locis nascantur desertissimis & inuis, aut quæ sua natura raræ sunt, esse tamen concedimus, & communiter etiam ijs vtimur. Quid quæso hoc nostro tempore in frequentiori vsu est aromati- bus? quid rhabbaro? ligno aloes? ambra? vt cætera istiusmodi pretiosiora præteream. Nihilominus cùm & de his Dioscorides, Plinius & Galenus, qui ex professo de istiusmodi rebus peregrinis scripsere, haud verè scripserint, de hisce quoque non pauci dubitarunt. Rhabbarbari etiam multo tempore inuestigarint quæ sit planta, etiamnum tamen ignoratur, & qua in regione Pontone, an in Oriente proueniat, nemo huc vsque exactè tradidit. De ligno aloes nihil quoque habemus certi, nisi quod in locis desertis, ad quæ non datur accessus, proueniat, ipsa verò arbor omnino ignoratur, & frustra tantùm fluuiorum inundationibus, quæ quotannis Gangi, Indo, alijsque Indiæ fluminibus accidunt, ad ripas propelluntur. Ambra (griseam) in Arabia nasci inquiunt, fluminibusque marinis littoribus proximis innatare, sed quid ea sit, nimirum est hodieque latere. Alij enim nasci ibi fungorum modo inquiunt, alij bituminis volunt esse speciem (sicuti & ego ostendi in libris de thermis) alij piscis cetiue esse excrementum, qui ex esu fructus cuiusdam herbæ eo in littore nascentis, certo anni tempore abscessum in ventre generet, idque eo rupto aquis innatari & more electioris ambra colligi, vel è mortuo & ad littus eiecto animante eximi. Omnino verò mireris, de ambra illa coronaria, omnium vulgatissima, quæque in nostris ferè regionibus & in Germanici maris littoribus colligitur, non solùm temporibus Plinij, sed & nostro etiamnum haud satis constare, bituminisne genus sit, aut alterius succi, coralli more in mari condensati ac congelati, aut gummi arboris cuiuspiam in syluis illis Septentrionalium & desertis sponte per se decidens, & quarum vi tandem ad littora marina propulsum. Sunt verò & alia multa, quorum itidem obscurus planè ortus est, quæ tamen quotidie manibus terimus & esse fatemur. Quid ni itaque & vnicornem dari fatebimur? Ignotus quidem & ipse nobis est, quia scilicet fera est alpestris, foliuga, & vt omnes vnanimiter tradunt, nunquam viuus capitur. (Mihi istiusmodi exempla nihil probare de monocerote videntur; nam etsi multorum aromatum, rhabbarbarique, ligni aloes plantæ ipsæ ignorentur, & obscura sit vtriusque ambra origo, aromata tamen ipsa sibi semper simillima habentur, quia eadem; sibi semper simile rhabbarbarum, lignum aloes, ambra: quod de vnicornu minimè dici potest, nec Baccius quoque dixerit, cùm vt partim dictum est ex Marino, alijsque, partim etiam ex ipsomet Baccio dicitur, vix duo reperias in tota Europa cornua (quæ vnicornu nomine in summo habentur pretio, sibi similia.) Eodem dicendi modo cæteris rationibus responderi poterit. Haud alter enim hoc animal nobis innotuit quàm reliqua alia solent. Primò siquidem ab authoribus incognitis & nullius penè authoritatis nomen eius fuit diuulgatum, mox de natura eius nonnulla confusè conscripta sunt, tandem adimpleuerunt volumina. Cur verò obscura confusaque semper fuerit cognitio, binæ sunt eademque verissimæ causæ, cùm quòd fera sit exotica & nunquam sub hoc cælo visa, tum quia, etsi reuera detur, rarissima, rarissimeque videndam se præbeat: degit enim in locis, vt dictum est, desertis & solitarijs: vbi duo præcipuè naturæ arcana consideranda veniunt: quorum alterum est, quòd quædam præ cæteris omnibus præstantissima, rara & ferè singularia esse voluit, paucissima scilicet contenta procreasse eius specie indiuidua, resque per se clara est, & multis confirmata exemplis, Deum Optimum Maximum, ad maiorem operationum suarum gloriam & splendorem in omni re infinitæ potentia suæ specimen manifestare voluisse: & vt admirandam huius mundi machinam prætereamus, cælorumque motus, stellarum cursus, elementorumque mixtiones, quomodo item terra velut in aere suspensa hæreat, ac quomodo denique maria terminauerit, voluisse ipsum eiusque ministram naturam in quarundam rerum aliarum procreatione admirandos etiam se præbere, quales in primis sunt lapides, marmora, gemmæ & metalla, quæ nempe in abditissimis montium generauit visceribus: animalia autem quæ operas nostras erant iuuatura, numerosa; quibus verò minus indigemus, quæque nobis erant futura perniciofa, vt ea minus nocerent, non solùm pauca numero creauit, sed vt & nos aliaque mansueta animantia instinctu quodam naturali fugerent, voluit, qualia sunt Leones, Tigrides, Dracones, Basilisci, similesque

feræ aliæ, quas idè locis ablegauit desertis, & ab humano consortio remotissimis: iam & nonnullis admirandos prorsus tribuit ortus, vt moscho, Zibeto & holoserico, quæ nimirum cum sint pretiosa, ex animantium tamen ferè immundorum putredine quadam oriuntur: quædam item ob corporis molem admiranda fecit, qualia sunt elephanti & cete marina: nonnulla contrà ab paruitatem, qua præ cæteris à Virgilio celebratur culex, animalculum scilicet tantæ paruitatis, vt cum penè conspiciatur, sibi ipsi tamen equus est, eques & tubicen, Perseus & Pegasus: In quibusdam denique admirabilis haberi voluit propter raritatem, inter quæ & phoenix fortassis fuerit, quam inter Arabiam nempe & Aegyptum visam fuisse nonnulli scribunt, *Q. Phoenix.*
 Plautio & S. Papinio Coss. Balsamum autem quod nemo dari negauerit, in toto terrarum orbe *Balsamum.* inter Syriam duntaxat Palæstinam & Aegyptum, sed nec vbique illic, sed quadraginta tantum stadiorum spatio prouenit, & frustra Imperatorum temporibus alio translatum est teste Plinio, cum nihil planè diligentia posset humana, nihil assiduus hominum cultus, nihil aeris cælique alterius clementia. Similiter summus ille & admirabilis architectus vnicornem rarum esse voluit, *Vnicornis* & cornu eius, vt & balsamum & gemmas, rarioraque alia, viribus præditum esse ineffabilis admirationis. Raritatis autem signum est, quod naturali quodam instinctu foliuagus sit, & in deserto solus oberret, locaque ab alijs frequentata fugiat, vt mirum videatur, si aliquando cornu eius reperiatur; fierique potest vt quod de ligno aloes diximus, hic quoque locum habeat, & nisi aquarum similiter vi in proxima flumina & inde ad littora expellatur. Vnde tamen & ipse *Respondetur* apud quos nascitur, obscurissimè de eo tradiderunt, manifestè tamen constat, reuera id dari, præ *tertia ratio* fertim cum omni semper tempore apud principes illos modò hoc, modò illud vnicornu conspiceretur. Quemadmodum ergò omnium rerum rariorum notitia pauatim innotescere solet, ita *ni, cur qui* quoque à vero non est alienum, vnicornu apud proximiores primæ nationes, moxque ad alias *de vnicorni* penetrasse famam, & hanc rursus pedetatim vires sibi acquisiuisse veritatis, & tandè ab alijs quo *scribunt, in* que fuisse receptam, & ab authoribus annotatam memoriæque proditam: apparetque Chal *ter se va* dæos omnium primos de hoc animali (Romæna vocant) scripsisse, cum quia omnium primi scien *rient, & cur* tias posteris tradiderunt, tum quia Indiæ erant proximi, & ab his dimanasse ad Hebræos) non *ipsa etiã cor* semel enim in sacris litteris eius fit mentio) quibus simili quodammodo voce Remim siue *nua inuicè* Reem appellatur, vt in altera historiæ parte fusiùs declarabitur, & eorum mox exemplo alios cæ *dissimilia.* teris curiosiores, dum adhuc rudes ferè haberentur rerum scientiæ, de eo tanquam memoriæ di *Qui primi* gno suis in historijs meminisse. Verisimiliæque est hosce quamuis homines rudes, quales ferè ea *de vnicorni* tempora dabant, multa quidem fabulosa, qualia Ctesia etiam imputantur, cæterùm quadam *meminere.* etiam vera prodidisse. Ita enim pedetentim veritas illuxit, vt mox veridici de eo scriberent au *thores,* ac inter alios ipse etiam Aristoteles, qui nisi certo credidisset, reuera dari vnicornem, nullam eius fecisset mentionem. Is autem vt de ijs tantùm quæ reuera inueniuntur, summo cum *Vnicornis* iudicio scribit, & de alijs præterea Indicis animalibus notitiam habere potuit, adiutus (vt ait *Aristotelis* Plinius) à Magno Alexandro, ita de Minotauro, Centauris, similibusque fabulosis alijs nullam *notus.* omnino mentionem facit, sed tanquam commenta hominum nugacium præterit. Quia verò & eius ætate parum tantùm esset notus vnicornis, solo duntaxat ipsum nomine celebrauit. (Aristo *Cur diuer* teli, vt & ipse etiam Baccius profiteretur, monoceros siue vnicornis vox est adiectiua, & a sius In *simodè de* dicus ipsi tantùm vnicornis est.) Plinius verò & qui post eum vixere alij, cum iam notior esset fa *scribatur.* ctus, fusiùs de eo scripserunt. Tamen modò in delineatione inter eos non conueniat, non est tamen propterea arguendum, falsum, imo nec incertum esse, an reuera detur. Istiusmodi enim *Cur diuer* diuersitas non aliunde dimanauit, quàm quòd diuersa de eo narrari audirent aut legerent. At *simodè de* qui diuersitas ista narrationum necessaria etiam fuit propter diuersas vnicornium species, vt ex *scribatur.* Aristotele & Aeliano colligitur; Fieri enim potest, vt alius de alio loquatur, immo verò quis *Indiuidua* *vt inuicem* *differant.* *etiam ætatis,* cuius nimirum mutatione mutantur pilus, color, & quadamtenus ipsa insu *per forma:* possuntque magis adhuc differre ratione cornuum, quædam enim citiùs, quæ *dam tardiùs* ea emittunt, & mox non vno omnibus animantibus illa crescunt modo; vt

*Ad quartã
rationem,
de viribus
& enormi-
bus promi-
lis de uni-
cornu.*

minus miremur, si vnicornua, quæ in principum gazis afferuantur, inuicem variant; fierique po-
test, vt eorum alia sint naturalia, alia à mangonibus diuersis modis concinnata: quæ omnia nisi
quis obseruet atque aduertat, facili negotio decipietur. Sequitur modò quartum argumen-
tum, quod cum cæteris quas diluimus, rationibus coniunctum, non exigui videtur esse
momenti, rectè verò intellectum, nullius redditur efficaciæ. Nitebatur id hoc præcipuè ful-
cro: promittuntur de vnicornu, quæ extra omnes posita sunt veritatis limites, omnique fide
indigna, ideoque & ipsum videri rem fabulosam, minimeque naturalem. Quæ profectò indu-
ctio falsa est. Sint enim quæ de eo perhibentur, maiora adhuc, magisque vero dissona,
nemo tamen negauerit, quin vel tantillum verum esse possit. Secundum autem logicos non va-
let argumentum, quod refutata aliqua alicuius rei parte, totum propterea refutari, quodque su-
blatis accidentibus simul & substantiam auferri arguit, etiamsi reuera quædam sint tam admiran-
dis prædita facultatibus, vt frustra rationes earum inuestigemus, qualibus passim plena sunt mul-
torum lucubrationes, & nos quoque quotidie alias, aliaque obseruamus, cur igitur quædam
quæ vnicornu ascribuntur, veras esse negabimus? verbi causa quod venenis aduerfetur, quod
præsentibus eis sudorem emittat, quod in humore bulliat? Cæterum concedamus isthæc cætera-
que quæ de viribus referuntur, falsa esse, inualida adhuc erit argumentatio, ergò non dari ipsum
animal: non enim, ablatis accidentibus, vt dicebam, simul etiã auferitur substantia. De istiusmodi

*Ad quin-
tã rationẽ,
cur vnicor-
nis Roman
nunquam
perlatus fue-
rit.*

admirandis operationibus earumque causis fufius dicemus in tertia parte: hæc verò ad argumẽti il-
lius solutionem suffecerint. Si modò nouissima argumenta, vt in omni re affirmanda assolent, effica-
ciora fuerit, euidẽtioribusque nitantur rationibus demonstrationibusque; procul omni dubio affirmari
poterit, reuera dari ipsum, vnicornem. Arguebãt itaque, cur, si datur, nõ vnã cum rhinocerote alijque
id genus rarioribus feris in Roman. triumphis spectaculisque fuerit aliquando ostensus. Id autẽ nõ
solum nullam in se habet admirationem, sed triplicem etiam admittit responfionem, totidemque
euidẽtissimas rationes: diximus enim animal ipsum vitam viuere solitariam, eamque in deserto,
locisque asperrimis, & ad quæ vix vlli patet aditus, tantæque mox dicemus esse feritatis, vt nun-
quam viuus capi queat: & si viuum capi concedamus, nihilominus si regionis in qua generatur,
quæ cum Antipodis ferè contigua est, distantiam ob oculos ponamus, cur numquam allatus fue-
rit, minimè mirabimur, nam vt feritatem prætereamus, tot cælorum, aerum, pabulorumque
varietates, per tam diuersas regiones, ad nos vsque deferri non permiffissent: videmusque non
pauca animalia, licet è propinquioribus regionibus huc perferantur, nostrum tamen cælum fer-
re non posse, breuique interire, & ne longius exempla petantur, testatur Petrus Gyllius domi-
num de Armonie Galliarum Regis apud Solimannum Turcarum Imperatorem legatum, ele-
phantem, etiamsi nihil non tentaret, vt viuum regi suo offerret, Syriæ tamen finibus educere

*L. 10. c. 17
Elephãtus
patriæ amã-
tissimus.*

non potuisse: redditque eius rei rationem Aelianus his verbis: *Abstracti à suis elephãti iedibus
patriæ, quamuis vinculis primùm ac fame, deinde varijs cibariarum blandimentis mansuefacti sunt,
tanta tamen naturalis soli illecebra tenentur, vt patriæ memoria eis obscurari & euanescere nequeat.
Quare cum horum plerique grauisimo mœrore suscepto conficiuntur, tum verò quidam ex his vberri-
mè flentes, tantam lachrymarum vim profundunt, vt oculorum sensibus capiuntur. Similiter & cæ-
tera animalia & plantæ, si ex natiuis locis ad alia transferantur, patiuntur, licet alia minus, alia
magis: aut enim omnino & statim aut mox intereunt, aut manifestè degenerant. Est & alia ra-
tio, qui nullo pacto responderi potest, quæque cunctis qui vel à limine tantum historiographos sa-
lutarunt, notissima est, quod videlicet Romanorum imperium non solum numquam eousque per-
tiggerit, sed & multa adhuc miliariorum millia superanda fuerint: notissimumque est, Parthos
nunquam domare potuisse, etsi pluries eos vincerent, deque ijs triumpharent, vixque Euphra-
tem superasse, & Parthorum fines vidisse, tantum abest, vt ultra Gangem & Indum, vbi vai-
cornes habitant, imperium extenderint. (Iustus Lipsius longè latius imperium fuisse ostendit*

*Romani im-
perij dimẽ-
sio.*

cum aliorum, tum potissimum Taciti autoritate, cuius hæc verba: *Ventum in æ Elephãtinem
& Sienen, claustra olim Romani imperij, quæ nunc rubrum ad mare patefecit.* Ait enim Lipsius in
Taciti & aliorum veterum verbis in hoc nomen venire mare Indicum, vastum illud & ma-
gnum, quod ab extremo sinu Arabico, siue ab Africa ea, in auream Ptolomæis Chersonesum
se protendit. Itaque Pomponium Melam, duos sinus in mari rubro agnoscere, Arabicum
& Persicum. Et Senecam Tragicum, Tigrim in mare rubrum exonerare, atque immittere
Curtium Indum & Gangem, quos certum est in magnum illum mare, longè à sinu Arabico, euo-
lui. Hæc vera & clara esse: promotos igitur terminos ad mare Rubrum siue Indicum, per Arabas
adiectos. Eandemque mentem esse Græci scriptoris in Suida: qui terminos imperij ad Orientem
facit Indos & mare Rubrum, & Nili catarractas & lacum Mæotin. Ita & Appianum capiendum,
cum in præfatione operis sui, distinctè Romanum imperium limitat: *Tendit (inquit) ab Occasu
& illo*

*Lib. 1. de
magnitudi-
ne. Ro. 3.*

& illo Oceano occiduo, ad Caucasum montem, & flumen Euphratem, & ad Aethiopas superiores, Oceanus Orientalis per Aegyptios & Arabas, ad Orientalem Oceanum. Hunc Oceanum Orientalem, non aliud esse, quam mare Rubrum siue Indicum iam dictum. Sed quid si affirmemus Romanos ipsos in Indiam nauigasse, mercaturamque exercuisse? Audi quæso Bacci Plinium de India loquentem. Postea à *est.*
Syagro Arabiae promontorio Patalem Fauonio, quem Hypalum ibi vocant, peti certissimum videbatur *Li. 7. c. 23.*
*XIII. XXXII. M. pass. estimatione. Secuta ætas propriorem cursum, tutioremque indicauit, si ab eodem promontorio Zizarum amnem portum Indiae peteret. Dinque ita nauigatum, donec compendia inuenit mercator, lucroque India adnota est. Quippe omnibus annis nauigatur. Nec pigebit totum cursum ab Aegypto exponere, nunc primum certa notitia patecente. Digna (Indigna, Lipsius) res nullo anno imperij nostri minus H. S. quingenties exhauriente India, & merces remittente, quæ ad nos centuplicato ueneant, &c. Atqui hinc, dices non constat, Romanos eo ad nauigasse. Non negabis Aegyptum fuisse Romanorum prouinciam, atque per Aegyptios negociatores, aliosque si rhinocerotis cornua, ut suo loco patebit, deferrentur, cur non & vnicornis? Scribit verò etiam Strabo, olim quidem pauculas naues extra sinum Arabicum ire ausas, at nunc (hoc est suo tempore, claruit autem *Lib. 17. Geogr.* temporibus Augusti & Tiberij,) maximas classes nauigare in ipsam usque Indiã & ad vltima Aethiopia, &c. & rursus tradens Ciceronem in oratione quapiam scribere, tributa ex Aegypto rediisse Ptolomæo illi qui Cleopatram pater fuit, talèta annua duodecim millia & quingenta. Si igitur (inquit) rex negligenter & ignauè imperans, tantum rededit; quid nunc censendum est, cum omnia tanta diligentia & ordine administrantur, itemque Troglodytica & Indica nauigatione sic aucta? Nisi itaque ipsi in Indias nauigarent, saltem notissima erat nauigatio, & si datus fuisset ibi monoceros, haud dubio ad sua spectacula inde petiissent Inualidum igitur hoc Baccij de distàtia argumentum, inualidum etiam quòd de aeris immutatione adfert. Elephantes enim, equiferos, Oryges, Camelos, Camelopardalos, Pardos, Leones, Rhinocerotes, Hyænas, multasque feras peregrinas alias non semel Roma vidit.) Apud quos modò responsiones nostræ carituræ sunt fide, ego eos dixero carere intellectu, pertinacesque appellauero, qui ipsum non erubescunt negare sensum, cum tot passim apud principes vnicornua ostendantur. Sed inquit, non videri vnus eiusdemque animalis, cum & omnia inuicem differant, & nullum ex omnibus cum notis antiquorum conueniat. Suprà quidem huic quoque obiectioni respondimus, facileque responderi denuo potest, dummodo argutas illas suas cauillationes relinquunt. Satis est enim viris doctis, si aliqua saltem conueniant, cum & indiuidua nonnunquam, ut diximus, in quibusdam non conueniant. Differre autem inuicem possunt, ratione cæli, aeris, educationis, ætatis, &c. Videmus enim ipsa cornua *Cornuum eorundem diuersitas unde.* cum prius pullulant, exilia esse & læuia, deinde post biennium aut triennium in ramos se diffundere, fierique aspera, pedetentimque magnitudine, crassitieque & figura variare: quapropter nemo etiam dubitauerit, quin istiusmodi varietates vnicornu quoque accidere possint, & præcipuè coloris, versurarum, aliorumque exteriorum accidentium. Taceo interim nonnulla reperiri, quæ etsi naturaliter eadem sint, ars tamen mangonum differre fecit: minimeque negauerim, quædam eorum quæ in principum gazis sunt, etsi pro genuinis ostendantur, nequaquam genuina esse. Certum enim est, & nulli non notum res omnes pretiosiores & genuinas haberi & factitias vel saltem mangonizatas: yirique periti est vtriusque inuicem distinguere; non autem quia quædam artificiales sunt, omnes propterea tales esse iudicare. Sic ergò videor rationes eorum qui vnicornem dari negabāt, satis superque refutasse: quamobrem hac priore operis parte ad calcem perducta, affirmabimus omnino dari hoc animal, & neuiquam negari posse: & ut clarior appareant rei veritas, mox quale illud sit, euidenter declarabimus. *ALTERA PARS**

Tametsi diuersis autoritatibus, manifestisque rationibus asseruerimus extra omnem contro- *Quale animal sit Vnicornis.*
 uersiam dari vnicornem, obiterque aliquid tetigerimus de eius natura, raritate, loco natali, nec- *non etiam de cornu eiusdem, quo scilicet in honore semper fuerit, ideoque videri fortassis possit, latissimum iam nobis esse campum demonstrandi certò dari: nihilominus cum proprium genus at- que definitio ipsius animantis accipienda sit ab authoribus antiquis & neotericis, quos de eo di- uersimode scripsisse in priori parte diximus, haud ita facile definiri determinarique potest. Ideo- que opus erit, ut quàm diligenter authoritates illas examinemus, historiasque quæ de eodem agunt, ut ex hisce veritatem eliciamus, testimonijsque quorundã qui nostro tempore testes oculati de eo scribunt, corroboremus, simulque etiam cum ipsissimis quæ apud principes sunt, corni- bus conferamus. Dico igitur omnium antiquissimam de vnicorni memoriam esse in sacris biblijs, ubi non semel eius fit mentio, & quamuis ibi non declaretur, clareque demonstretur, ex quo animantium sit genere, colligi tamen ex sensu verborum illorum potest, animal esse indomitæ fe- rocisq; naturæ. In textu Chaldæo legitur Remena, in Hebraico voce quodammodo inde deriuata Reem & Remin, etiam si D. Hieronymus sacrarum literarum & rerum etiam naturalium peritissimus, non nullis in locis pro Reem transferat rhinocerotem, ut Deut. 33. *Quasi cornua rhinocerotis**

cornua eius, vbi aliàs improprie reddidisset, monocerotis siue vnicornis: etenim non vnum aut singulare sed plura indicabantur. Et Remin apud Psalmistam Psal. 22. *Libera me domine ab ore Leonis, & à cornibus vnicornium humilitatem meam.* Et Psal. 29. Reem. *Dilectus quemadmodum sibi vnicornium.* Et Psal. 92. *Et exaltabitur cornu meum sicut vnicornis.* Citatur eadem vox symbolo fortitudinis apud Esaiam cap. 39. *Descendent vnicornes &c. quasi viri fortes.* Et apud Iob c. 29. Arabibus, vt tradit Andreas Bellunensis, qui nostra ætate Auicennam diligenter admodum interpretatus est, ait Alcherchedam animal esse, vnico in fronte armatum cornu, cuius vis sit aduersus venenum. Istiusmodi autem authoritates non ob alium recitavi finem, quam vt ostenderem antiquissimam de vnicornu extare memoriam, vulgoque olim creditum fuisse, animal esse ferocissimum, & indomabile. Iam verò si ex quo sit genere, indagemus, rursus suspicari poterimus, an idem sit cum rhinocerote, primò propter nominis similitudinem, & eiusdem quodammodo significationis, cum monoceros siue vnicornis animal indicet, cui vnici tantum cornu est: rhinoceros, cui id in naribus: secundò quia & D. Hieronymus modò rhinocerotem, modò vnicornem vertit: tertio quia negociatores Lusitani, medicique doctissimi, qui in India non exiguo tempore obseruati sunt, cum de genuina multorum aromatum natura essentiaque, atque ipsius quoque vnicornu cognoscendi diligentissime & pro viribus elaborarent, profitentur, se ex incolis nihil expiscari potuisse aliud, quam quòd conijciant, cornu esse rhinocerotis, reperiri que priuatim in Bengala, ibique in magna haberi æstimatione, & antidotum credi contra venenum, sese tamen huius rei incertos esse: vt minus miremur Cardanum, qui nuperrimè vnicornem Rhinoceroti eundem fecit. Quamuis verò Rhinoceros ferocitate celebris sit, à monocerote tamen differt; & Plinius separatis locis de eis tanquam de diuersis specie animalibus egit, & Pausanias præ cæteris id quoque indicat, dum bina rhinoceroti cornua tribuit, vnum nimirum iuxta nares, magnum: paruum aliud sed acutissimum in summitate humerorum. Aitque Festus vulgò credi quibusdam, eundem esse boui Aegyptiaco. Nisi autem specie differrent, omnis iam lis & controuersia esset extincta. Fuit enim non semel Romæ visus & ostensus rhinoceros, primùm à Pompeio Magno, mox in ludis aliorum pugnare cum elephanto. Rarissimum tamen etiam erat animal, ideoque Diocletianus (Domitianus, vt ex sequentibus patebit) numum edidit, qui ab vno latere rhinocerotis habebat imaginem, quamulorum peritissimorum virorum iudicio magnanimitas fortitudoque regia indicabatur, vel etiam quod ipse rhinoceroti se assimilaret, qui tardè lenteque quidem irascitur, iratus verò nunquam placatur. Vtrumque significatum Martialis egregiè semper ab Imperatore honoratus binis lusit epigrammatibus; quorum nempe altero feritatem roburque animantis, altero iracundiæ tarditatem ostendit. Primùm ergò est tale:

*Præstitit exhibitus tota tibi Cæsar arena,
 Quæ non promissu prælia rhinoceros.
 O quàm terribiles exarsit pronus in iras,
 Quantus erat cornu, cui pila taurus erat.*

Altero sic canit:

*Solicitant pauidi dum rhinoceros magistri,
 Sequitur diu magne colligit ira sua.
 Desperabantur promissi prælia Martis
 Sed tamen is redijt cognitus ante furor.
 Namque grauem gemino cornu sic extulit ut sum
 Iactat ut impositas taurus in astra pilas.*

Visus postremò in Europa est rhinoceros nostris temporibus, anno post partū salutiferum 1535. cum Emanuel rex Lusitaniæ Vlyssiponi spectaculum ederet, in quo elephas ei pugnans succubuit. Qui tunc eum videre, eum describunt similem elephanto, eiusdemque fermè magnitudinis, minoribus verò tibijs, vngulis solidis bifidisque, capite porci, corio per tergus durissimo & squamoso, binis cornibus, vt dictum est, ne verò vllus mihi relinqueretur dubitandi scrupulus vtrumque cornu beneficio ac fauore Magni Hetruriæ principis inuicem contuli, totoque cælo differre obseruauit. Est enim rhinocerotis cornu nigrum, crassitie & longitudine bubali, cæterum neque cauum, sed solidum ponderosumque; neque contortum, præterquam in extremo, quod insigniter acutum est, iuxta verò exortum fetis obuestitum, nigris & asperrimis: contra monocerotis cornu album est, maioremque præ se fert maiestatem, aliasque continet differentias, vt idoneo loco apparebit: quapropter fateri oportet, vtrumque sui generis esse animal. Cur verò D. Hieronymus in interpretatione sacrarum literarum non distinxerit, rationem etiam obiter tetigimus, siquidem alicubi erat sermo de pluribus numero, ineptumque fuisset dicere, libera me domine de cornibus vnicornis: & quamuis etiam mercatores illi & medici qui in India vixere, non alium agnoscant vnicornem quam ipsum rhinocerotem, nec hoc quoque negocium facefcere potest, cum vel ipsi,

vt dictum

Alcherchedam.

Cardani error.

Rhinoceros non est vnicornis.

Rhinoceros in numo pietus quid significet.

Rhinoceros describitur

ut dictum est, opinionis suæ incerti sint. Accedentibus igitur nobis ad naturalem monocerotis historiam, indicanda primum erit vocis homonymia, quæ non paucis imposuit, ut rem ipsam percipere non potuerint. Dupliciter autem ea usurpatur, vel adiectiuè, vel substantiuè: priore modo omne significat animal, cui vnicum duntaxat cornu est; altero speciem specialissimam. Aristoteles nunquam eam hoc secundo modo usurpauit, sed semper adiectiuè, quo modo Græcè *διεπος* & *τρεϊκσπος*, Latini bicorne & tricorne animal est, cui bina, cui tria sunt cornua, quemadmodum manifestè colligitur ex cap. 3. lib. 2. ubi agit de animalibus cornigeris. *Asinus Indicus* (inquit) licet solipes, corniger tamen est, sed singulare cornu gerit. Et subdit: *Est & oryx monoceros siue unicornis: sed bijulcus*. Mox autem lib. 6. cap. 36. meminit onagri, id est asini syluestris, de quo & M. Varro agit in secundo de re rustica, sed neuter cornutum facit, ut vel inde sit manifestum Onagrum siue asinum syluestrem asino Indico monoceroti differre. Reperio tamen solum Philostratum, asinum vnicornem (licet fortè non sine lapsu) onagrum nuncupare: Inquit enim *in vicinis Hyphasidi Indiarum quibusdam paludibus asinos syluestres degere, cornuque suo taurorum more generosè pugnare*: constatque palam ex hisce authoribus tria sui generis animalia esse, asinum Indicum, asinum syluestrem & orygem, quorum tamen nullum verus est monoceros siue unicornis quem hic intelligimus. Oryx, secundum nonnullos & Plinium quoque ex capris est syluestribus Libycis, cornu ferrea duritia, colore nigro. Similiter vulgari significatu rhinocerotem nominat Plinius li. 8. 20. & 22. boues Indicos vnicornes & tricornes: additque insuper syluestres tauros esse atrocissimos & campestribus maiores: dari item in India boues solipedes & vnicornes: atque ita interpretari debemus Oppianum in libris de venatione & Strabonem, dum aiunt in India reperiri equos & asinos vnicornes, necnon & Aelianum, cum ait in Aethopia taurus esse & vaccas monocerotes. His authoribus consentiunt alij, Plinio verò priuatim Solinus in suo polyhistore: eosdemque sequitur Isidorus, & partim etiam Albertus, qui copiosè admodum de animalibus scripsit, inter quæ, multa terrestria, multa item aquatilia recenset vnicornia: recenset & serpentes vnicornes, bicornes, tricornes & multicornes. A cornibus nomen accepit ceras, serpens perquam maleficus & pestilens: cornutum etiam dicunt ipsum aspidem, cenchrim item & ammoditem. Recenset & volatilia insecta vnicornia & bicornia, quale est illud quod ceruum volentem dicunt, quia cornua similiter ut ceruicosa habet, quæ ocula quadam proprietate spasmo mederi ex viris fide dignissimis accipi, si tantum manu retineatur. Vides igitur vocabulum hoc monoceros siue unicornis commune esse multis animantibus, ut equis, bobus, asinis, capris, belluis marinis, serpentibus, alijsque quibus singulare cornu est, sicut bicornis de bicornibus, tricornis de tricornibus dicitur. Quemadmodum verò in omni re illud quod in suo genere præstantius est, generis nomen sibi vendicat: ita etiam monocerotis siue unicornis nomine propriè & sigillatim apud authores intelligitur animal (quadrupes, vnico quidem & singulari cornu præditum, cæterum præ cæteris pretiosissimo, etsi interim nonnulli authores melioris notæ æquiocatione nominis decepti, facultates, quas huic monoceroti propriè dicto debebant, modò equo, modò asino unicorni, modò etiam rhinoceroti attribuerint. Quæ igitur deinceps dicentur, de vero & propriè dicto monocerote siue unicorni intelligi volo. Possit interim hic moueri dubitatio, cur non & asinus Indicus & equus unicornis possint dici, haberique veri & genuini monocerotes, cum nō solum Philostratus, sed & Aelianus, qui diligentissimum se & præ cæteris eximij iudicij se iptorem profitetur, illis, non monoceroti propriè dicto vires omnes adscribant aduersus venenum, morboque deploratos & incurabiles, ideoque Indiarum regulos ex illis sibi conficere poeula, auroque certis spatijs, exornare & ex eis bibere solere. Huic quæsito dupliciter responderi potest: primò etsi hoc vocabulo monocerotis alia etiam indicentur animalia, ut ostensum est, non est propterea necesse, ut concedamus, omnia eiusdem esse prærogatiuæ, sed vnum eorum erit verus monoceros. alij supposititij, quibus tamen ab ignaris, aut negociatoribus eadem facultates perperam tribuuntur, id quod in multis etiam medicamentis euenit, & in quibusdam etiam cornuum frustis, quæ pro vnicornu ostenduntur, & magni admodum fiunt, cum tamen cum vero & legitimo vnicornu nihil habeant commune, ut suo post loco clariùs demonstrabitur. Secundò responderi etiam poterit, non abhorrire à vero, diuersas illas monocerotis species, ad vnā tantum pertinere. Aelianus enim, alienis vtens verbis, facile decipi potuit, & modò similem equo, modò asino, modò ceruo eum describere, quod diuersa animalia esse crederet: quemadmodū & nos synonyma sæpe fallunt, præsertim ea quæ à similitudine rerum imponuntur: verbi causa, cum monoceros nobis Italis dicatur Liocorno vel etiam Lionfante nomine ut apparet à Leone detorto, nō defuere qui Leonis aliquod genus esse suspicarentur. Quod autem Aelianus alijque monocerotem modò equi, modò asini, modò cerui nomine potuerint intelligere, vel inde licet colligere, quod & Aristotelis & aliorum testimonio constat, animal esse rarissimum, & quod rarissimè capitur: id quod illi quoque assueuerant, qui nostro tempore Indiam perlustrarunt. Quod si autem diuersæ veri monocerotis darentur species, iam pluri-

Monoceros siue unicornis quatuorplex accipitur.

Onager.

Oryx.

Tauri syluestres. Boues vnicornes. Animalia vnicornia multa.

Ceruus volans.

Asino Indico perperam vires contra venenum scribi.

Monocerotes equi, asini, idem quod veri monocerotes.

Gesneri de
unicorni-
bus quadru-
pedibus o-
pimio.

Asinus In-
dicus solus
unicornis.
Monoceros
describitur

ma etiam darentur cornua, & eisdem pleni essent principum thesauri. Ut igitur clarior euadat hæc nostra oratio nunc illud affirmabimus, etsi unicornis vna & singularis sit tantum species, confusionem facile euitari posse authorum, qui aliàs equo, aliàs asino, aliàs ceruo assimilarunt: cum notum sit, omne genus, obscurum licet sit, ex proprijs aliquando agnosci differentijs: quas deinceps ex singulis qui de eo scripserunt, colligemus, & ex ijs cæterisque quæ de unicorni prodita sunt, definiemus, quid reuera sit, vbi reperiatur, quæ denique facultates & prærogatiuæ ei ascribantur. (Hæc ferè opinio Gesneri est, cuius nomen Baccius dissimulat. Mihi, inquit ille, recitatis Plinij & Aeliani de monocerote verbis, omnino Plinius & Aelianus vnã eandemque bestiam descripsisse videntur, sed nec aliam Philes simia Aeliani. Quinetiam asinum siue onagram Indicum, si non idem, inter vnicornia tamen animalia iam descripto omnium proximum esse dixerim. Conueniunt sanè præter cornu vtrique vnicum in media fronte, locus natalis India, equi magnitudo, vngulæ solidæ, celeritas, vita solitaria, robur inexpugnabile, & quod confirmata ætate nulli capiuntur. Colore tantum differre videntur: cum asinus Indicus albus sit reliquo corpore, sed capite purpureo: monoceros fuluus, qui color etiam rhinoceroti à quibusdam tribuitur, sic & cornu color non idem: monoceroti enim simpliciter nigrum Plinius tribuit; asino Indico Aelianus medium tantum nigrum, inferius album, superius puniceum: sed forsitan omnes isti colores in corpore potius quàm in cornibus spectantur, caput purpureum, media corporis pars nigra, postrema alba. Philes quidem cornu totum nigrum esse scribit, excepto mucrone. Hæc Gesnerus. Plinius certè etsi separatis locis de asino Indico & monocerote agit, inuicem tamen meo iudicio vel non distinxit, vel suo se proprio gladio iugulat; nobis enim alicubi author est, solum asinum indicum ex solipedis vnicornem esse, sed verba eius recitabo: *Cornigera ferè bisulca: Solida vngula & bicornè nullum: Vnicorne asinus tantum Indicus; Vnicorne bisulcum, oryx. Talos asinus Indicus vnus solipedum habet.* Et alibi rursus: *Cornu solipedum nulli, excepto asino Indico, qui vno armatus est cornu.*) Tres igitur ex antiquis monocerotem describunt, Philes, Aelianus, & Plinius, Philes plenam nobis dedit descriptionem: (quæ talis est extraductione doctissimi Ioacchimi Camerari, archiatri Norimbergensis reipub.)

*Est unicornis India fera cognita
Horrenda visu, calcium quibus ferit
Armis timenda; sed ore, si quem proruens
Morderit, vix Paonis solers manus
Præsens leuarit vulneris periculum.
Hæc insolenter verticis motans iubam,
Longumque noxiumque cornu porrigit:
Quod frontis enatum sub ipso tubere
Non est cauum, nec mōre cornuum leue,
Nec compari vndiquaque constat germine,
Limoque ferri visitur mordacius,
Gyris in orbem conuolutum iugibus.*

Monoceros
vbi habet

Hæc itaque breuis ipsius animantis, eiusdemque cornu est descriptio, cum qua alij quoque cōueniunt, ac potissimum Aelianus (quid mirum, cum omnia sua ex Aeliano Philes transcribat, vnde etiam simia Aeliani passim nuncupatur) qui lib. 16. cap. 20. pulchram de eo hanc tradit historiam, quam cum ad nostrum omnino faciat propositum, integram hic recensere non fuerit incongruum. Montes (inquit) esse dicunt in intimis regionibus India asperrimos & feris refertos; vbi quæ apud eos bestia domestica sunt, feras esse aiunt, ut oues, capras, canes, boves & per se & iua sponte errare, ab omni cura pastoritia exolutas. Earum quidem ferarum innumerabilitatem, infinitatemque & historici & Indorum sapientes testantur: inter quos Brachmanes etiam numerandi, qui hoc idem sentiunt. In ijs monocerotem, quem vocant Cartazonon numerant, eumque magnitudine ad confirmata ætatis equum accedere dicunt iubaque præditum & pilis fuluis esse: pedum bonitate, & totius corporis celeritate excellere, atque similiter ut elephantes pedibus inarticulatis esse, apri caudam habere, inter iupercilia cornu vno, eodemque nigro, non leui quidem, sed verjuras quajdam naturales habente, atque in acutissimum mucronem desinente ornatum existere, omniumque maximè animalium absonam vocem & contentam emittere, & ad alias quidem bestias ad se accedentes mansuescere, cum verò gregalibus suis pugnare; neque modò mares inter se naturali quadam consentione disfidere, sed contra etiam feminas certare, pugnamque vsque ad mortem victi ingrauescere: namque & reliqui corporis maximo robore præditus est, & cornu imprimis inexpugnabili armatur: desertissimas regiones persequitur, simul & solitarius errat. Coitus tempore ad feminam mansuetè mansuescit & pariter pascuntur. Cum hoc tempus transferit, & ventrem ferre femina cæperit, rursus efferatur, & solus vagatur. Prætorum regi illius pullos etiamnum teneros aiunt deportari eisdemque festis & panegyricis diebus ad pugnam committi,

*committi, ad robur ostendendum. Nam integra etatis & perfecta nullum unquam quisquam meminit cap-
 tum fuisse.* Hæc itaque omnia Aelianus, cui astipulatur Plinius, & maiorem adhuc lucem ad-
 dit lib. 8. cap. 21. Cùm enim de admirandis Indiæ rebus, & de rhinocerote, deque boue alijsque
 Indicis animalibus vnicornibus & de axe præterea, cuius corium Libero patri erat sacrum, dixit-
 set, subiungit: *Orsei Indi venantur asperissimam feram monocerotem, reliquo corpore equo similem, capite
 ceruo, pedibus elephanto, cauda apro, mugitu graui, vno cornu nigro media fronte cubitorum duum eminen-* Orsei Indi
te. Hanc feram viuam negant capi. Quo loco per Orseos meo iudicio intelligit Nylæos, quorum *qui.*
 oppidum plerisque Indiæ ascribere ait lib. 6. cap. 21. montemque Merum, Libero patri sacrum,
 vnde origo fabulæ (inquit) Iouis semine editum. Coniicio id autem ex antiquissimo quo-
 dam numo, quem videre mihi contigit apud Pyrrhum Ligorium antiquitatum studiosissimum
 simul ac peritissimum, ducisque Ferrariensis antiquarium, in quo monoceros siue vnicornis ex-
 primitur, tali planè qualem iam diximus, figura, cornu cantharo Bacchi inferens, cum inscri-
 ptione, Ν Τ Σ Σ Ε Ω Ν. Quo symbolo significabant se Bacchum colere, gloriarique tam præ-
 tiosi rarique animantis venatione: fueritque fortassis Alexandri Magni numus: Græca enim in- Alexander
 scriptio est, isque solus Indiam superauit. Superato enim Dario Persarum Rege, toti Orienti fuit Magnus
 terrori, & ad Herculis vsque columnas, quæ ultra Gangem sunt ad Nyssam oppidum peruenit, Indiam vi-
 ibique Herculi & Baccho solenniter litauit. Cùm verò post debellatos populos, victoriarum sua-
 rum trophæa, arcus, altariaque & pyramides erigeret, qualia apud Ptolomæum legimus in mon-
 tibus Riphæis fuisse, ad mare item Caspium, & apud Sogdianos, & in India ad ripam Hipasis, So-
 linus & nostri temporis scriptores, aras Alexandri nominarunt: ita quoque verisimile est, ad ma-
 iorem victoriarum suarum laudem famamque, nummum illum, percussisse. Vtrumque autem
 est, numus ipse figuram monocerotis solumque natale verè & pulcherrimè expressit. Cæterum
 ne isthæc iudicia memoriæque destituantur testimonio, vtque nonnullæ quæ apud authores oc- Testimonia
 currunt, controuersia decidantur: iam descendemus ad magis modernos, & ad eos qui oculati recetiorum
 testes de monocerote scribunt. Aeneas Syluius Piccolominus, qui postmodum fuit Pius secun- de vnicor-
 dus Pontifex Maximus, libro de Asia cap. 10. tradit autoritate cuiusdam Nicolai Veneti, in ex- nu.
 tremis Asiæ partibus in quadam prouincia nomine Macino inter montes Indiæ, & Cataium, vbi
 vulgò creditur habitasse Sericos reperiri animal capite porci, cauda bouis, singulari in fronte cor-
 nu, colore magnitudineque elephantis, cum quo naturaliter dissideat, cornuque ibi haberi in
 maximo pretio aduersus venenum. Idem testatur M. Paulus Venetus, qui longo tempore Magno
 Cham Tartarorum Imperatori inseruiunt, cùm sibi iter faciendum esset longissimum per Indiam,
 anno circiter M. C C C. quamobrem vulgò magni fiunt eius scripta, inter cætera memoria di-
 gna narrat in regno Basman, cuius incolæ omnino barbaræ sunt, reperiri vnicornes, esse autem
 paulò minores elephantis, pilis bubali, pedibus elephanti, capite apri, tanti ponderis, vt id sem-
 per habeat relinatum, more porcorum in cæno morari gaudere: In media fronte cornu gestare
 vnum, crassum & nigrum linguam habere spinosam, ea que lædere homines & animalia: Vt ve- An recen-
 rò modò dicam quod sentio, non ausim affirmare, etsi alioqui scriptores fide dignos existime- tiorum mo-
 num hoc animal ab ipsis descriptum, reuera sit verus ac genuinus monoceros: recedunt enim à nocerotes
 descriptione quam iam ante præ vera accepimus. Nihil enim habet similitudinis vel cum equo vel sint veri.
 cum ceruo, sed est potius animal inusitæ magnitudinis, neque agilis est & velox, sed piger po-
 tius & porcorum more volutabro & cæno gaudet: quæ monocerotis naturæ aduersantur: differt &
 cornu colore, quod nimirum nigrum esse aiunt: quamobrem cùm & asini ibi dentur, vaccæ item
 & tauri capræque vnicornes, hanc quoque vnicornem sui generis esse, nec à ratione alienum ef-
 se existimo, in toto Oriente à monocerote propriè & per excellentiam dicto cæteras eas animan-
 tes similiter vnicornes, accepto nomine indigitare, quoslibetque suam veram esse sibi persuadere. Monoceros
 Quantum verò ad Monocerotem Pauli Veneti, nemo puto vitio mihi verterit, si rhinocerotem Pauli Vene-
 esse iudicauero, non malè enim congruunt, quas ei ascribit, notæ, magnitudo videlicet ad ele- ti qui.
 phantum accedens, deformitas, pigritia, & caput porci, quibus ferè notis rhinocerotem antea
 delineauimus. Inter eos verò qui nostra ætate de monocerote agunt, Aloysius Cadamustus na-
 uigationis suæ capite quinquagesimo scribit, in quadam noui orbis parte reperiri vnicornes, ca-
 pique viuos; cæterum cum de forma eorum nihil addat, nullumque de eis ferat iudicium, descri- Monocero-
 ptionem mutuabimur à Ludouico Berthema Hispano, qui describens iter suum, quod fecit per tes à Ber-
 Aethiopiam, & mare Erythreum, animal hoc exactè describit, omnesq; quas suo monoceroti ve- thema visi-
 teres, notas tribuit. Mecha (inquit) quæ ciuitas est Arabiæ, portuque per totum Orientem no-
 bilis, septa habet siue claustra regia, in quibus vnicornes gemini asseruantur, quos miraculi loco
 ostentant populo, nec ab re; res est miratu dignissima. Sunt autem eiusmodi. Alterum eorum
 quem constat natu maiorem esse, pullo equino triginta menses nato haud absimilem crediderim.
 Prominet in fronte cornu vnicum, longitudine trium cubitorum. Longè natu minor est alter, vt
 pote

pote aniculus ac equino pullo simillimus: eius cornu quaterni palmi (quatuor palmorum, do-
drantes intelligo) longitudinem haud excedit. Coloris est id animal equi mustelinis, caput cerui
instar: collo non oblongo, rarissimæque iubæ, ab altera parte solum dependentis. Tibias habet
tenuës, easdemque graciles admodum, hinnuli modo. Ungulas anteriorum pedum bifidas ha-
bet, caprinos pedes fermè referentes. Tibiarum posteriorum pars exterior villosa est, pilique plu-
rimi. Sanè id animal ferum videtur; verùm ferociam nescio qua comitate condiuit. Eos vnitor-
nes quispiam Sultano Mechæ dono dedit. Aduecti sunt ex Aethiopia ab Aethiopum rege, vt eo-
munere necessitudinem cum Sultano Mechæ prefecto coniunctissimè iniret. Hactenus ille, ex-
actissimè quidem animal ipsum describens, eger tamen declaratione; binæ ternæque enim notæ cum
Plinio & Aeliano non conueniunt. Præterit in primis colorem ipsius cornu, læueque ne sit, an
asperum, an item anfractuofum & spiris conuolutum, vel non. Plerumque autem euenire solet,
vt nonnulla vel propter scribentis incuriam, vel propter rerum, quæ describuntur, imperitiam, ferè
prætereantur, quæ omnino annotasse oportuisset. Quod autem ad versuras illas spirasque atti-
net, monendus est lector, ne simul etiam cavitates, vt in columnis quibusdam videmus, neces-
sariò requiri existimet: Sufficit enim vt vestigia tantùm earum appareant, qualia in genuinis cor-
nibus conspiciuntur, ab imo ad summum vsque cornu simul cum spiris versurisue ambientia. **F**
Minus verò ei condonandum est, quòd colorem cornu non expressit, præcipuè cum Philes & Plin-
nius id nigrum esse dixerint. Atque hic rursus lectorem moneo, nigrum colorem non intelligi,
qualem in cornu rhinocerotis & bubali cernimus, ceterùm respectu ipsius substantiæ, quæ tota
candicat, intelligi itaque fuscum, qualis conspicitur in cornu cerui, etsi etiam vsu & temporis diu-
turnitate natiuus ille splendor exterior perdatur, & in castaneum ferè abeat, vt minus mirari de-
beat, si Solinus, alijque purpureum id esse dixerint. Differt præterea à cæteris in vngularum
descriptione: nam bifidas esse profitetur more caprarum, cum Plinius & Aelianus integras esse
dicant, similesque elephantinis. Sed & in hoc tueri potest, dicendo assimilationes dari pro exem-
plis, non autem quòd totæ tales sint: quin minor adhuc proportio existit, si dixerimus pedes ha-
bere omnino elephantinis similes, si animal ipsum equum magnitudine non superet. Et licet e-
tiam pedes elephantorum callosi sint & rotundi, videntur tamen vngulas habere non nihil diuisas,
eaque in re à solipedis differt, eamque differentiam annotare voluit Barthema cum æquiore pro-
portione, dum caprinis eis assimilaret vngulis. Sed cur nos circa has differentias exercemus? Ec-
quæ datur alicuius rei, siue ea ex fossilibus sit, aut plantis, aut animalibus, descriptio, quæ non
apud diuersos qui eam describunt, variat? Ecquis item ille est qui non aliquando decipitur & in
ijs maximè, quæ nunquam vidit? Nunquam autem antiquis visum fuisse vnicornem (qui de eo
scripserunt) sed ex aliorum narratione scribere, pro indubitato mihi persuadeo. Vnde natum est,
quod quæ de hoc animali prædicantur fabulosa ferè habeantur, & à nobis propter narrationis
diuersitatem, difficillimè inuicem concilientur, quare summo isthæc cum iudicio à lectore exa-
minanda erunt. Si enim dixerimus eapropter aliquid fabulosum esse, quia diuersimodè de eo ab
authoribus scribitur, omnes etiam historias, etsi verò alioqui veriores, falsas etiam esse conceden-
dum foret, quandoquidem & in earum enarratione non semel variant historici. Sufficit enim, vt
quæ dicuntur, conueniant in ijs, quæ sunt maioris momenti, magisque essentialia. (Iulius Scali-
ger quoque Vartomani incuriam tacitè modesteque tangit exercitatione CCV. Cardanum exa-
gitans, qui imprudenter rhinocerotem cum monocerote confuderat. Nequeo tibi, Cardane, (in-
quit) opitulari, qui monocerote sub rhinocerotis nomine pinxisti, quum duæ sint belluæ longè
diuersissimæ. Rhinocerotis eius picturam vidimus, cuius cadauer eiectum est in Tyrrenum lit-
tus. Capite suillo, tergore munitus scutulato. Cornu gemino, altero pusillo in fronte, altero in
nare robustissimo, quo audacissimè, pugnat, ac vincit elephantum. Vt iam designat nugari Gram-
matici de gemino cornu apud Martialem. Monocerotis autem figuram ex Vartomani facetissima
narratione huc scribemus. Vnicornibus equi magnitudo; Crura, pedes, caput, cerui, pili color
balius. Equi iuba, rarior, breuior. Coxæ villosæ. Cornu vnum integrum Niceæ vidimus: alia
alibi: subfuluum vnum, vnum subluteum, accedens maximè ad buxum; vnum subpuniceum.
Etiam habemus frustum candidum. Negat Vartomanus ferocem esse: contrà quam ab alijs vulgò
acceperamus. Tametsi ceteram quoque historiam animaduertas à multorum narrationibus di-
screpantem. Sed Vartomano, viro optimo, qui sese duos vidisse scribit, habenda fides est. Qui-
dam recentiorum, qui alienis operis suas interpolant merces, orygem atque monocerotem eundem
esse arbitrati sunt. Credo quod legerent, ὄρυγα μονοκέρωτα. Ceterùm hoc eius epitheton est. At
huic nostro, de quo agimus, nomen proprium. An sit asinus Indicus, in Aristotelis commenta-
rijs est à nobis explicatum. Idem maiore cum flagitio cum Gazella orygem confudere. Etsi
igitur qui de pretiosissimo hocce cornu scripsere, non omnino inuicem contentiant, nihilominus
meo iudicio nunquam tanta eius extitit notitia, quam hoc nostro tempore, quo videlicet diligenti

*Verjura si-
ue conuolu-
tiones vt in
unicornu
intelligen-
da.*

*Color niger
unicornu
vt intelli-
gendus.*

*Elephanto-
rū vngula.*

*Antiqui
unicornu
non vide-
runt.*

*Scaligeri
de monoce-
rote senten-
tia.*

*Vnicornu
color va-
rius.*

*De genui-
nis & veris
unicorni-
bus Princi-
pum.*

multorum navigatione in Indiam multarum etiam aliarum rerum cognitio detecta est. Vixque videas in hac nostra Italia principem, ut alios taceam, qui non vel integrum, vel truncum salutem possideat. Nec dubitandum quoque, quin iam breui & ipsum animal, etsi in locis degat desertis & inuis, simus cognoscituri: ideoque pro vero asseremus reuera istiusmodi cornu haberi apud nos posse, si consideremus tot pretiosissima cornua, quæ nunc in principium thesauris asseruantur; de quibus tamen ex allatis antea distinctionibus ferendum est iudicium, præcipuè de fragmentis, necnon & de integris, quorum naturalis immutata forma est. Illud itaque in primis quod in templo D. Dionysij Parisijs ostenditur, planè genuinum est, & omnibus notis, quæ ab Aeliano, Plinio & Ludouico Barthelema recitantur, adamussim respondet. Asperum enim est, vergit in nigredinem more ceruini, (alij album esse dicunt,) longum est quinque aut sex vlnas, rectum, versus spirisue ad summum vsque conuolutum. Similia ei sunt quæ ostenduntur Metis & Argentinæ in Germania, item quod apud Polonorum Regem est, crassitudine insigni. Argentinense quidam Germanus, qui id se manibus suis contractasse asserit, hominis tradit esse altitudine, crassitie quanta manu vna circumdari queat, solidum, absque vlla rima, si exiguas illas strias excipias, quæ magnam ei vndique venustatem conciliant, tanti ponderis, ut mireris, quomodo ab ipso animali ferri queat, odoris omnis expers, colore eboris, quod vetustate iam ad flauum declinavit. Quæ si ita se habeant, ne tantillum dubito, quin & hoc sit genuinum & omni ex parte verum vnicornu, & ad hoc cæte a esse cõferenda & exanimãda. Illa verò quæ sunt Venetijs in thesauro diui Marci, etsi superioribus alijs non sint absimilia, olim tamen læuigata sunt, detractaque est exterior illa, quæ ab Aeliano alijsque memoratur, cuticula, ut si dicam, aspera cum suis spiris. Scribunt quidam Germani circa annum salutis 1520. in margine Arulæ fluminis Heluetiæ iuxta Brugam oppidum, repertum fuisse cornu, idque monocerotis esse ab illis creditum; quod sanè mihi minimè videtur; nam ut notas illas taceamus, quas à verò cornu differentes habet, album enim esse inquit, sed in superficie subflauum, duos longum cubitos, nullisque spirarum versuris, odoratum tum alijs, tum accensum instar moschi ferè, cum natium cornu odoris saporisque sit expers: nisi dicamus & hoc cornu ita mangonizatum aliquando fuisse. Cæterum imaginari omnino non possum, qui fieri potuerit, ut res tam pretiosa eo in flumine reperiretur, cum Indiam id animal mittere certo certius sit, à qua plurimis cælis Heluetia distat. Si in littore marino id fuisset inuentum, iudicare non erubescerem, marinæ cuiusdam feræ esse. Minus etiam affirmauerim, quod tradit Albertus Magnus, vidisse se vnicornu crassitudine sesquidodrantis, longitudine verò decem pedum, sine spiris, cætera ceruino simile. Tantæ enim longitudinis & crassitie cornu: eaputque quod id ferre debet, ad animal pertinere videbuntur, quod magnæ molis nauem aliquam adæquet, tantum abest, ut elephanti assimilari possit, tantoque minus equo aut ceruo, quorum ferè magnitudo vero monocerotis tribuitur. Crediderim itaque illud cornu monstri potius cuiusdam marini fuisse, qualibus Oceanus ille Germanicus abundare solet, qualia etiam nonnunquam in nostris maribus, etsi multò minoribus apparent: authoremque habeo Paulum Diaconum tempore D. Gregorij Papæ per Tyberim qui cuncta inundabat, balenam immensæ molis per totam urbem trepidante populo enata, tandemque extinctam spectaculo omnibus fuisse, cuius hodieque costa in Ecclesia B. Virginis, cui à populo nomen est, cuius summæ est admirationi, longa pedes decem, crassa quantum longitudo requirit. Ex istiusmodi itaque ossibus diuersa à fraudulentis lucrique auidis hominibus confici verisimile est, & nonnunquam etiam quædam ad cornuum similitudinem, quæ postmodum ab ignaro vulgo pro vnicornibus accipiuntur: Poculumque illud quod superioribus diebus Magno Hetruriæ Duci Cosmo donabat D. Aluarius Mendecius Lusitanus, acceptum à Narsingæ rege, non est meo iudicio (dictum hoc esto cum bona illorum venia,) ex cornu monocerotis, neque is quoque id ausus fuit affirmare, sed potius ex eorum animalium cornu, quæ modò ex Paulo Veneto describebamus, & in Basina & Macino Tartariæ regionibus reperiri diximus, magnitudine ferè elephantis, nigra & immunda, cornu in media fronte nigro, quo ibi tanquam vero ac genuino vnicornu vtuntur (ut aiunt) aduersus venena. Poculi enim illius diametrum erat quantum vix vtraque manus ambire posset: color illi liuidus, plumbeusue & obscurus: maculam habebat in fundo atram, erat læue, minusque quàm alia cornua densum: spurium autem esse didici manifestissimè, cum id cum veri & genuini, conferrem truncu, cuius videndi copiam faciebat idem Serenissimus Dux. Cur modò hunc truncum genuini vnicornu esse mihi persuaderem, impellebant notæ, quas omnes habebat cum ijs communes, quæ à Solino & Aeliano enumerantur. Erat enim substantia densa & solida, vniforme, album, quibusdam spiris conuolutum ab imo ad summum, ut videbatur vsque, crassitudine mali Aurantij, ut ex medio ipso cornu exemptum esse sit suspicandum, quare & exiguam quoque habet cavitatem, qualem in omni genuino vnicornu esse iudico. Vidi & alium truncum in Vaticano inter alia quæ ibi asseruantur, rariora: necnon & alium apud Eminentiss. Cardin. Tridentinum. Vterque crassiusculus est, bubali

*Vnicornu
Parisiense
genuinum.*

*Vnicornu
in Arula
flumio reper-
tum.*

*Vnicornu
ab Alberto
memoratu
non esse ge-
nuinum.
Balana in
Tyberi Ro-
ma visa.*

*Vnicornu
suppositi-
uum.*

*Vnicornu
gemini trū-
cus ubi.*

bali fermè instar, foris rudis, colore pallido, striatur, substantia densa & æquali. Sunt enim cornu ipsius exordia. Hisce denique respondet pretiosissimum illud poculum Eminentiss. & Reuerendiss. Card. Alexandrini donatum à Lusitaniæ rege, quod vel ex solo intuitu ingenuitatem præ se fert, confectumque apparet ex cornu splendidissimo & ad instar eboris læui: colore est ex albo pallefcens, largum, quantum bini anteriores digiti vtriusque manus circumdare possunt. Audio & alia celebrari partim frustra, partim & integra, atque præ cæteris illud quod in ditissimo Sereniss. Mantuæ Ducis specu asseruatur: (Huius, sicuti & quod in thesauro Regis Poloniae conseruatur, iconem dabo in fine capituli.) Aliumque truncum Florentiæ apud Robertum Ricium, quæ tamen breuitatis causa indescripta relinquo: & suffecerit dixisse, omnia quæ reperiuntur genuina superioribus esse assimillima; licueritque ex hæcenus dictis affirmare, quale animal sit monoceros & quæ eius sit natura, eiusque cornu, & ex distinctionibus allatis iudicari poterit, quæ genuina & principibus digna, quæque fictitia sint habenda. Nunc ergo de viribus & singularibus eorum proprietatibus dicetur deinceps in tertia operis parte.

TERTIA Superest modò vt dicamus de facultatibus & occultis vnicornu proprietatibus: de quibus multa referuntur, partim vera & principijs innixa naturalibus, partim etiam falsa & fabulosa, ita tamen ipsi immixta historiæ, vt etiam si omnes excedant fidei limites, non solum cœu vera passim habeantur, sed etiam velut maxima quædam arcana, quemadmodum etiam in alijs rebus, quibus in medicina vtimur, euenire non semel assolet. Nam cùm prius diuersis experimentis colligerentur rerum virtutes ac facultates à vulgo maxima ex parte, veris que vt fit, vbi minus valet iudicium, falsa affingerentur, coacti fuere viri docti etiam nonnulla ex ijs inuicem permixta memoriae prodere, lectorisque iudicio submittere. Quo modo nimirum legimus, helleborum ingerium acuerè, amentes sanare, senes ad iuuentutem reducere, lapidem lazuli & Armenum fenestrantur. Cuiusmodi vitamque facere beatam: scillam pro foribus suspensam maleficia auerere, lapidem bezoarticum, dummodo attingatur, omne genus veneni pellere, alijsque pretiosis lapillis nihil non admirandum promitti, si à nobis tantùm ferantur, fortunatos scilicet nos reddere, benignos, apud alios gratiosos, diuites, victoriarum compotes, & quod adhuc amplius est, præstare ne ab alijs redeamur: siue vt vulgus loquitur, inuisibiles nos efficere: similiaque alia de ijs promittuntur, vt apud Plinium & Solinum non semel est legere, & aliquoties etiam apud Dioscoridem: adeo vt Galenus, qui post vixit, scripturus de simplicium medicamentorum facultatibus, coactus fuerit, in multos animaduertere. Alios enim prolixitatis arguit, alios quod veris falsa permiscuerint, & inter cæteros in Pamphilum præcipuè fuit inuectus, quod inter facultates plantarum, incantamenta, veneficiaque & similes aniles superstitiones alias immiscuisset, quibus postmodum ignarum, iudicioque carens vulgus fidem præstat, & tanquam miracula quædam recenset, vt interim taceam, à quibusdam in malam partem vsurpari. Et quamuis Dioscoridem laudaret, quod præ cæteris veriora scriberet, in eo tamen quædam quoque censura indigere aduertit: nec desunt etiam nostro auo viri iudicio præpollentes, qui in omnibus medicamentis cùm simplicibus, tùm compositis facultates examine diligenti indigere contendunt: Multa enim vtentes decipiunt, vnde postmodum cæteris nulla fides adhibetur. Cùm itaque de omnibus medicamentis semper aliquid superstitiosè sit scriptum dictumque; quid mirum si fidem nostro vnicornu euenit, quod hucusque præter vulgus & tempus quo paulatim tenebris inuoluuntur omnia, etiam si alias luce clariora, alium censorem non habuit. De hoc autem præ cæteris fabulosa, figmenta que tradi potuerè, quandoquidem rarum semper fuit & in summo pretio, & ab omnibus expetitur ac desideratum: istiusmodi enim pretiosis rebus, vt carius vendantur, nonnulla plerumque admiratione digna affingi solent. Declaraturi igitur rei ipsius veritatem, omnes simul facultates examinabimus, manifestissimasque quædam distinctiones afferemus, quibus veræ proprietates istiusmodi, quo de agitur: cornu aperientur, & quomodò tot eius encomia & prærogatiuæ, admirandæque vires sint interpretandæ, enucleabimus. Nulli itaque dubium est, quin operationes facultatesque omnium rerum nitantur, orienturque à sua forma, cuius sedes, vt ita dicamus, in medio est siue centro earum, & ab illa etiam differentie formales dimanent, illius videlicet ministræ quodammodo, etsi interim aliæ alijs sint interiores, centroque propin uiores, & quædam etiam ad qualitates elementorum, & ad accidentia exteriora vsque se extendant, adeo vt omnium operationum, quæ dantur in quacunque re, aliæ vtpote nobiliores & secretiores, immediatè dependant ab ipsa forma tanquam primo agente & regina omnium operationum, aliæ ab eius differentijs, quæ eò sunt quoque nobiliores, quò principio suo sunt viciniore: aliæ denique dimanant à qualitatibus elementorum, suntque manifestæ, vt calidum, humidum, frigidum & siccum, quas in omnibus mistis est inuenire. De hisce autem facultatibus, quæ à qualitatibus elementorum proueniunt immediatè, tutò iudicium ferri potest: ingenio enim doctrinaque eas nostra assequi possumus, quia sensibus nostris manifestæ sunt. Omne enim calidum aptum esse constat

TERTIA

PARS.

De facultatibus vnicornu.

cornu.

Cur quædam falsa à bonis authoribus referantur.

Virtutes sunt persiisse.

Galenus quid in Dioscoridem animaduertit.

Pulcra facultatum in omnibus rebus.

De quibus facultatibus tuto iudicare licet.

at.

constat calfacere, frigidum refrigerare, siccum siccare, humidum humectare, & per consequens, prout quatuor istæ qualitates inuicem miscentur, operari secundum diuersa, quæ inde oriuntur, temperamenta: Sed cum intellectus noster scrutatur eas, quæ dependent à differentijs internis, non paucis obruitur difficultatibus: quo enim magis recedunt à sensibus nostris, qui velut manu intellectum ducunt ad scientias, propiusque contrà ad principia formarum accedunt, & nobis operationes & causæ earum redduntur obscuriores, adeò vt illæ quæ immediatè ab intima forma dimanant, planè nobis sint incognitæ, vt inde occultarum facultatum nomenclaturam sibi vendicant, nec alia nobis ratione innotescant, quàm quatenus nos ad eas ducit experientia. Nullam siquidem rationem dari nouimus, verbi gratia, cur magnes trahit ferrum, nisi quia talis ei inest natura, facultasque formalis & intrinseca. Sicuti modò in manifestis qualitatibus, vtpote sensibus expositis, nemo decipitur, ita contrà ab occultis huiusmodi proprietatibus omnes ferè dimanant superstitiones ac figmenta. Cuiuscumque enim rei facultatem, dummodo non excedant limites ipsorum sensuum, vel quilibet experimenti adiumento, causam inuestigare potest, videlicet calidane sit, an frigida, humida, an sicca, sed perscrutando ulterius, iam intellectus suo paulatim destituitur duce, illiusque more qui per tenebras tactu viam sibi parat, necessario cogitur vti coniecturis, vt eas assequatur: quibus modò si viri vtantur eruditi, iudicioque vigentes, nonnunquam ad intimas vsque rerum notitias penetrant: sed quia longè maior copia est, qui ob iudicij sui imbecillitatem varij figmentis veritatem obnubilant, fit vt in immensas confusiones incidamus, adeò vt etiam docti, magnique iudicij viri, multis fabulosis sæpe fidem adhibere cogantur, (quia alijs occultis proprietatibus ita immixta sunt, vt distingui inuicem nequeant,) vel simul omnes inficiari: id quod in hoc nostro euenit vnicornu, de quo nimirum variæ ac diuersæ enumerantur virtutes, partim inter occultas referendæ proprietates, partim planè manifestæ, partim item morales, partim denique omnino superstiosæ: quas omnes inuicem discernere nouisse plurimum refert. Ostendimus itaque primùm, vnde euenerit, cur tot tantaque de huius cornu viribus prædicentur, mox facultates veras rationibus corroborabimus, & tandem alias etiam enarrabimus, quæ veræne sint an falsæ, nec affirmabimus, nec inuestigabimus, sed qualiter ab alijs referuntur, quodammodo repetemus. Proprietates igitur vnicornu singulares & præ cæteris excellentes esse, inde in primis constat, quòd à mundi ipsius penè exordio Chaldæi & mox Hebræi eius mentionem fecerint, venustissimas inde allegorias desumentes: inter quas tria reperio præcipua significata, fortitudinem, æquitatem & exaltationem. Omnes autem quas ex sacris literis recitauimus authoritates, fortitudinis & ferocitatis huius animantis symbola quædam indicat, nominatim ex Psalmist. 21. Vbi dicitur, *Salua me Domine ab ore Leonis, & à cornibus vnicornium humilitatem meam*: Et Esaia 34. Vbi loquitur de ira Dei aduersos Idumeos & Assyrios populi sui persecutores: *Vnicornes cum eis & tauri cum potentibus*. Et Iob 39. indicantis animal esse indomitum & ferociens: *Nunquid volet rhinoceros seruire tibi, aut morabitur ad gregem tuum, aut alligabis rhinoceros ad arandum?* Aequitatem, & integritatem indicabant Moses, vigesimo octauo, Deuteronom. cum tribu benediceret, iam iam interituro. *Sicut primogenitus tauri pulchritudo eius, & quasi cornua monocerotis cornua eius*. Exaltatio autem & prærogatiua significatur Psalmist. nonagesimo primo. *Exaltabitur sicut cornu vnicornis cornu meum*: Et vigesima octaua. *Dicitus Dominus quemadmodum filius vnicornis*. Et septuagesimo septimo. *Aedificauit sicut vnicornium sanctuarium suum in terra*. Iuxta huiusmodi significata intelliguntur etiam nonnulla emblemata symbolaque, quæ & ipsa singularem aliquam proprietatem vnicornis indicant: inter quæ illud præcipuum simul & antiquissimum, quo ipsum animal in gremio virginis alicuius depingitur & continentia castitatisque typus habetur. Etenim teste Plinio viuum capi nequit, & vt alij referunt, nisi virginis al cuius auxilio capitur, cui naturæ quodam ductu sese submittens, in gremium eius sese dimittit, moxque ibi quiescens domitansque à venatoribus capitur. Author est huius historiae Albertus Magnus, ex Isidoro ni fallor, qui libro duodecimo Etymol. cap. vndecimo tradit talem vnicornis naturam esse à multis pro iurato affirmari, reueraque haud alio modo capi, domarique dum tenera adhuc est ætas. Veruntamen falsa omnino istiusmodi de castitate eius allegoria est, & historia ipsa à vero abhorret, naturæque ipsiusmet animantis aduersatur. Nam vt Aelianus testatur, famellas suas odit, & nisi coitus tempore mansuetè ad eas accedit & gregalis fit; & mox rursus, cum ventrem illæ terre coeperint, efferatur, & solitarius obuagatur per deserta, & inuia hominibus loca. Rectius itaque & significantius istiusmodi emblemata significabitur vis amoris, nam quemadmodum hæc fera sua natura asperrima, & à faminarum consortio abhorrens finit se tandem ab illo vinci ac domari, sic multò minus nos resistere ei posse, qui & deorum superbiam depressit, & Herculis in primis ferociam leniuit, rigiditatem demulsit Xenocratis,

Virtutes & proprietates occultæ.

Coniectura virorum doctorum quid possit.

Moralia de vnicornu.

Fortitudinis typus.

Aequitatis. Integritatis.

Exaltationis.

Emblemata.

De castitate falsa dici.

Vis amoris typus.

Numisma Niseorum quid indicet. & sapientiam contaminavit Salomonis : Numisma etiam Niseorum, cuius supra quoque meminimus, pulcherrimi emblematis significationem habet. In eo unicornis qualis à Plinio describitur, inclinans caput, cornu in cantharum Liberi patris inserit : inscriptum ei ΝΙΣΕΩΝ. Indicant namque gloriari se istiusmodi feram, quæ toto terrarum orbe ob cornu sui contra venena præstantiam celebratur, solos possidere, suæque regionis proprium esse, & fortassis Bacchum deum eorum tutelarem vinum eo consecrassent. Ut autem ad nostra tempora descendamus, aliquot Pontifices nominatim Clemens VII. & Paulus III. unicornem usurparunt in suis symbolis, indicaturi exaltationem, fortitudinem, iustitiam, aliasque virtutes suas consimiles. Similiter emblemata antiquissimæ ac nobilissimæ Criuellorum Mediolanensium familia, quam primò illustravit Celestinus Papa III. & nostro tempore Eminentissimus Cardinalis Criuellus, ab huius quoque feræ natura ac virtute acceptum est. Eam enim pingebant hoc addito lemma Gallico, quia à Gallorum Rege id acceperant, P O V R S A V V E R L E A V T E. Eo namque modo & ingenij sui vires, & integritatem erga regem suum indicabant. Manifestior verò significatio fuit emblematis Bartholomæi Aluiani, quod à Iouio celebratur inter emblemata aliorum clarorum virorum. Pingebat hic unicornem cornu suum in rivulum quandam aquarum immergentem, cum verbis, V E N E N A P E L L O. Pinxit denique & Sambucus hoc animal inter alia emblemata, cum elemmate P R E T I O S V M Q V O D V T I L E. Vbi indicatur, ea quæ vitæ nostræ præcipuè conducunt, & viros etiam ingenio & doctrina præstantes, maximis cohonestandos esse præmijs. Tam ex allatis itaque problematibus, quam ex communi hominum consensu licebit affirmare, immensas esse unicornis facultates, sicuti nunc deinceps clarius etiam demonstrabimus. Proprietatum eius igitur naturalium, alias vulgares esse & à manifestis qualitatibus dimanare, (quales sunt quæ vim habent ficcandi, astringendi, similesque alias,) alias occultas, nemo equidem dubitat. Est autem cornu huius animantis, sicuti antea ex Phile potissimum ostendi, & sicuti etiam ex fragmentis, poculisque quæ videre mihi licuit, conijcere potui, ebori & colore & substantia non abfimile, foris nimirum pallescens, coloreque ferè buxæ, solidum, densum, ponderosum, qualia ferè etiam sunt aliorum animalium cornua, quare & horum more limari potest, atque radi, odoris saporisque omnis expers. Vis ei moderatè desiccans & astringens, vnde multa, omnia nempe quæ cornu ceruinum, præstare potest, quæque ebur. Duo tamen circa usum sunt annotanda non parui ponderis, primò quòd nullum ex antiquis sit reperire, nec classicum alium authorem, qui id vel simpliciter, vel usum, vel in pulvere propinavit, aut propinari dixerit. Sed hoc ideo factum quia genuini semper perexigua fuit notitia, & ad manifestas illas facultates, satis erat ebur, & cornu ceruinum, quorum ubiuis copia est. Cùm verò prærogatiua illa unicornu dependeat à proprietatibus occultis, quæ postmodum, ut historiæ testantur, in eo diuersis hominum experimentis, observatæ sunt, pretiumque eius adauxerunt, non pauci capta inde occasione non sine grandi lucro id adulterare studerunt, fragmenta alterius cornu vsti pro eo ignaris emptoribus obtrudens, & ne fraus fucusque detegeretur, multa de facultatibus eius aduersus vermes & venena affingentes. Subitque mirari, cur multi nostri sæculi, qui tamen simplicium alias cognitionem non parum illustrarunt, hunc fucum non solum non detexerint, sed & usum istiusmodi suppositorum fragmentorum aduersus venena febresque malignas concesserint, cùm alioqui, si paulò diligentius examinentur, vel quilibet videat fragmenta esse eboris, aut aliorum etiam ossium vstorum, ferè fortassis cuiusdam marinæ, (Vide supra quæ ex Bellonio & Paræo, scripsimus,) aut etiam terræ fossilis. Vidi ego maxillam feræ cuiusdam grandissimæ ad viginti ferè vlnas è terra loco glareoso erutam, quæ fortè per aliquot centenos annos ibi sepulta iacuerat, tota namque exceptis dentibus iam erat facta lapidea, quæ postmodum, ut audio, pro unicornu usurpata fuit, priuatim autem contra vermes : erat enim sapore exiccante & astringente, & in aqua ebulliebat. Audio & lapidem quendam ab agyris & circumforaneis pro unicornu venundari, id quod & Brasauolns, in examine suo simplicium aduertit, dum ait, omnes penè pharmacopœos lapidem loco unicornu vendere : idque & ergo testari possum ex fide aliquot almarum huius Urbis dignissimis ciuibus, qui affirmant erui istiusmodi lapides non vno loco, nominatim verò in Calabria, indeque à circumforaneis ad alia loca deportari, proque unicornu omnibus obtrudi : emptores autem facile decipi, quoniam lapis ipse ossibus vstis est vndiquaque simillimus, squammatim compactus, liccus, aquæ immixtus, bullas excitans, quod euidētissimum & infallibile sinceritatis unicornu signum esse vulgus vbique credit. Et quamuis modo istiusmodi frustra, siue lapidum, siue ossium vstorum, usurpari possint, ubi opus est exsiccatione, astrictioneque, ut aduersus lumbricos, more cornu cerui vsti, eborisque & spodij, non propterea unicornu esse dici possunt, quòd hoc non propter manifestas, sed propter occultas tantum facultates proprietatue usur-

pari affolet, idque modò per se, modò alijs simplicibus immixtum, quæ communiter contra venena, & in febribus mali moris exhibentur, vt bolus Armenus, terra sigillata, fragmenta lapidum pretiosorum, lapis lazuli, coru cerui, corallum & id genus alexiteria alia, de quorum facultatibus non alia ratio assignari potest, quàm quòd tales esse experientia vsusque ostenderit, nisi & eruditibus quibusdam coniecturis easdem assequamur. Cùm enim rarissimè reperitur istiusmodi fera, & nisi summo cum labore, singulares imprimis, sublimesque eius cornu vires inesse conijcimus, quoniam natura in istiusmodi pretiosissimis gignendis parcissima potius, quàm copiosa esse solet, id quod metallorum præstantissimorum, lapidumque pretiosorum exemplo omnibus notissimum existit: nam quemadmodum principes, peritique œconimi thesauros suos occultant, resque suas pretiosiores septis claustrisque abdunt, alijsque locis secretioribus, ita & illa aurum, argentum, lapidesque pretiosos terræ altissimis visceribus, margaritas in imo maris abscondidit, nonnulla etiam, vt & monocerotem in locis dedit desertis, adituque asperrimis. Iam & ex substantia de proprietatibus aliquid conijci potest: quæ si in gemamis margaritisque examinetur, apparebit in mixtione earum exuperare formam, materiæ contrà inesse parum quidem, sed quantulacumque illa est, puram esse, & splendidam, stellarumque naturæ non abssimilem, vt vel ideo cælestibus planè viribus prædita esse nemo audeat inficiari, immo verò eruditi asserunt æquè operari parua quantitate, quàm si magna vsurpentur, nonnullas applicatas tantùm, non aliter quàm magnes ferrum affolet, venenum & quodcumque aliud naturæ nostræ inimicum ad se allicere. Fitque præterea coniectura virium istiusmodi ex signis exterioribus, densitate, lauore, odore, sapore, & colore. Densissimum autem est hoc cornu, & si quod aliud ponderosum, album, purum, vni forme, & in quolibet vnicorni vnicum. Admiranda insuper est ea vis (vt doctissimè differit Auicenna in libello de viribus cordis) quæ calfacit cum ipsa non sit calida, quæque refrigerat, cùm ipsa non sit frigida, & quæ ea præstat, ad quæ naturaliter valet, nullo adiuta artificio, non videlicet vsta, non lota, aut alio modo præparata, vt in cornu cerui fieri solet; adeo vt cum Aeliano & Philostrato cæteri quoque authores in eo conueniant, antiquos illos Indiarum reges, apud quos primùm hoc cornu innotuit, ex eo pocula sibi fabricasse; exque ijs bibisse, quòd aduersus omne venenum, quoddam velut antidotum præstantissimum esse nossent, præsensque remedium aduersus ebrietatem, spasnum, epilepsiam, aliosque morbos incurabiles, quales nunc sunt febres malignæ. (Fieri potest reges illos vulgo persuasisse, quod ob allatas à Baccio rationes ex ijs cornibus biberent, vt sic inuis veneno è medio tollerentur, cui aliàs quàm maximè sint expositi, non aliam tamen ob causam, quàm cur nos ex vitro, bibisse arbitror. Ex cornibus enim pocula conficere antitissimum esse inuenio. Athenæus lib. II. tradit antiquos ex cornibus bouillis bibere solitos fuisse, & idcirco Dionysium (hunc apud Indos cultum fuisse ipse etiam Baccius profitetur in explicatione numismatis Nyseorum) *κερατοπον* cornutum fingi, & Taurum à pluribus nuncupari, & *ταυρομορφον* id est, taurina facie conspici in Cyzico. Eiusdem moris ex cornibus bibendi, id quoque est indicio, quod & vinum aqua miscere *κερατου* dicatur, & vas ipsum, in quo mixtio huiusmodi fiebat, *κερατιον* appelletur *απο τε κεραις*, quasi *κερατιον απο τε κεραις* *εγχεσθαι το πομα*, id est quòd potus in cornu infundatur. Hinc Ambrosius quoque, *cornu*, inquit, *in medio vini plenum*. Addit Athenæus ibidem, nostris quoque temporibus cornuum apparatus cernitur, quæ rhyta nonnulli appellant. Profert etiam exempla Centaurorum, Thracum, Paphlagonum, Perhæborum, Philippi Regis Macedonum, regum Pæoniæ, qui ex cornibus, quorum labra nonnunquam vel auro vel argento operiebant, bibere consueuerunt. Athenienses autem argentea cornua facientes ex ijs bibebant. Poetæ præterea multi antiquos inducunt ex cornibus bibentes. Aelianus author est Ptolomæo secundo cornu bibulum ex India allatum, quod tres amphoras caperet. Quidam autem cornua aurea vsurpabant, alij osculum poculi aureum vel argenteum faciebant. Pæonios aiunt boues educare, qui cornua gestent tantæ magnitudinis, vt capere possint tres, aut quatuor choas, & idcirco ex ijs facere pocula, quorum labra auro, argenteoue circundabant Athenæo teste. Samogithas vrorum cornibus pro poculis vti, testis est Sigisfinundus Baro in commentorum Moscouitarum. Hieronymus Mercurialis libri primi de gymnasticis cap. II. antiquissimum triclinium marmoreum depingit, in quo accumbentium vnus ex istiusmodi corneo poculo bibit, indeque vetustissimum illum lapidem esse arguit. Vidit eum Patauij in ædibus Rhamnusianis, post curiam vrbs præfecti, in vico Patriarchæ, ad Diui Petri. Audioque & in inferiori Germania; vbi more Græcorum conuiuia paruis poculis inchoant, magnis verò claudunt, cùm ex potu incaluere, inter alia maiora pocula, bubula quoque cornua vsurpare, quòd cùm pede (vt sic dicam) careant, bibentes ex eo per se exficcare cogantur. Testatur & Ioann. Gulielmus Stuckius libro tertio antiquitatum conuiualium hodiè (apud superiores scilicet Germanos) licet rariorem eorum vsum esse, seseque vidisse huiusmodi cornu bouinum ingens, cuius labrum

*Coniectura
docta de vi
ribus occultis.*

*Pretiosissima
natura occultant.*

*Gemmarum
natura.*

*Vires quæ
præ cæteris
admiranda.*

*Cur reges
ex vnicor-
nu biberent.*

*Ex cornu
bibere mos
antiquissi-
mus est.*

Rhyta qua

*Boues Pæo-
nij.*

*Triclinium
antiquissi-
mum.*

*Instrumē-
ta medico-
rū cornea.*

argento erat obductum: conueniensque profectò esse cornu petis illis Bacchi mancipijs, huiusmodi poculi genus. Non me latet interim multos viros doctissimos, vt Mercurialem lib. 1. Lect. Var. & Ioan. Langium in epistolis medicinalibus epist. 39. opinari, veteres corneis poculis vsos, quòd ea salubriora crederent, quàm tamen sententiam non alio quàm Eliani & Philostrati testimonio astruunt: Sed & veterum medicorum instrumenta fuerunt cornea. Cornibus enim liquores mensurabant, cornibus in scarificatione pro cucurbitulis modò exautichalco, vel etiam vitro conflatis, utebantur; cornibus clystera administrabant, teste Galeno lib. 1. & 2. de composit. medicament. & lib. 13. (Meth.) Hisce historijs accedit medicorum experimentum, qui eo, cum se offert occasio, feliciter vtuntur. Taceo interim multorum nomina, quia hoc in singulis desiderabam, vt rationem quare vterentur, reddidissent. Ferè autem omnes qui de venenis scribunt, &

*Vnicornu
felix fut-
cessus.*

febris pestilentibus, vsus eius commendant & approbant, atque inter alios doctissimus Marsilius Ficinus de eo agit primùm in libro de vita cælitus cõparanda, vbi vires ei attribuit planè abditas & cælestes, quàs post rursus astruit ex communi medicorum experimento in libro de antidotis aduersus pestem. Approbat id etiam Brasauolus, nisi me memoria fallit, dummodo verum ac genuinum nancisci liceat. Et à Matthiolo recensetur inter antidota aduersus venena; alij præterea, nominatimque Aloysius Mundella aduersus morsuum canis rabidi, aliorumque animalium maleficorum, & vermes quoque, eorumque symptomata: nihil tamen audet asserere, quandoquidem id nunquam viderat. Haud prompto animo eodem vtuntur medici Romani propter genuini inopiam, & impensa: vnde etiam fit, quod id ferè nunquam præscribatur, nisi cum ægri

*Pretium v-
nicornu.*

co non amplius egent, vel ipsum iuuare amplius non potest: Tam ingens autem est huius cornu pretium, vt planè regia futura sit impensa, si quotidie eo vti velimus. Superioribus annis mercatores quidam Germani venale vnum (ex ijs fortassis, quorum antea memini) Romam ad principes quosdam attulere, pretio nonaginta millium coronatorum. Iulius tertius, vt maximos illos imitaretur Imperatores, Antoninum, & Seuerum pharmacopæam erexit in Vaticano, pretiosissimis opulentans medicamentis, inter cætera etiam fragmentum mercatus est vnicornu duodecim millibus aureorum à mercatoribus quibusdam Epidaurijs; quo non semel Augustinus Ric-

*Vnicornu
Pontificiū.*

chus Pontificius tunc temporis archiater felicissimè utebatur, modò scrupuli, modò decem granorum pondere, ex vino si febris non aderat, sin aderat ex aqua aliqua cordiali, multosque à grauius & periculosis affectibus liberabat, quorum nonnulli hodieque sunt superstites. Illustris. & Reuerendiss. Cardinalis Tridentinus truncum possidet vnicornu pulcherrimè diuersis exornatum

*Vnicornu
Cardinalis
Triætni.*

gemmis & auro, in quo omnes, vt antè quoque indicaui, notæ veri ac genuini vnicornu conspiciuntur, est enim natiuum ipsius cornu, quo capiti annectitur, principium, brachij humani crassitudine, foris pallidum, intus album, totum densum & eboris instar ponderosum: de cuius viribus, etsi iam splendidissimus ille princeps eas perspectissimas sibi haberet, multoties enim vsus eius liberalissimè quàm plurimis concesserat, placuit mihi periculum facere in duabus columbis, quibus cum arsenicum propinasset, illa cui mox rasuram cornu illius exhibueram, superuixit, cum altera duarum tantum horarum spatio extingueretur. Exhibuitque id postea sæpissimè, vbi metus erat suspitione de veneno, contra fungos, in exanthematibus, in febribus pestilentibus, cum felicissimò ferè semper successu, qualem ab omni genuino vnicornu sperare possumus, dummodo apto tempore & loco propinetur, & cum iudicio, recteque associatum cum vomitorijs,

*Superstitio-
nes quæ di-
cuntur de
unicornu.*

alijsque euacuantibus, vt periti medici facere assolent. Cæterum tametsi tot veterum recentiorumque de pretiosissimi istius cornu proprietatibus authoritates sint rationibus experimentisque comprobatae, vt vel quilibet ijs acquiescere debeat, tanta tamen humani generis est imbecillitas corruptelaque, vt & mille præterea de eo vanitates atque nugæ dicantur, & vulgò credantur, & olim etiam dictæ sint & creditæ apud Indos; cum enim reges principesque suos cererent tanti istiusmodi tacere cornua, vt ex ijs sibi crateres facerent & ferè ex his solis biberent, nouas quotidie ijs vires affinxere (vulgus enim opinionibus suis magis quàm rationibus duci solet,) cœpereque etiam credere & alijs prouulgare omnia illa mirabilia quæ tandem à Philostrato memoriæ tradita sunt, quod nempe ex istiusmodi poculo bibens, illa die nullo affectu præter naturam corripit possit, & ne ebrius quidem effici, sique vulnerari contingat, nullo dolore torqueri, nullis denique venenis, quæ nocendi causa inferantur, offendi & quod omnium maximum est, per medios ignes incolumes transire. Peruenitque fama isthæc vulgaris ad nostra tempora, & adhuc creditur: non esse necesse, vt intra corpus assumatur, vt alia antidota assolent, cæterum satis esse, si tantummodò portetur, aut præsens habeatur: hoc enim modo duo præstare, summa planè digna admiratione, illato nempe veneno sudorem emittere, & si vel aquæ vel vino immergatur, bullas excitare. Hæc itaque & similia alia cum de eo blaterent circumforanei, alijque homines vulgares, maximam illis suis fragmentis authoritatem conciliarunt, nam cum in aqua alioue humore bulliant, etsi vel ossa sint vitæ, vel lapides, vt ostendimus, igno-

rotamen

tamen vulgo, cui id indubitatum bonitatis sinceritatisque signum est, pro vero vnicornu obtrundunt, carissimeque venditant. Ut modo inter hasce, quas referunt miraculosas facultates, suum quoque veritati locum assignemus, tres opus fuerit, dubitationes diluere, videlicet an verum sit, cornu hoc omni veneno resistere, si illato veneno sudet aut in aqua aut vino bullas excitet, & quid denique tam enormibus pollicitationibus credi debeat. Quod ad primam dubitationem, equidem haud facile defendi potest, vnicornu, aut quoduis aliud medicamentum siue antidotum omnibus venenis conferre posse: impossibile enim id esse videtur, & ab omni ratione alienum. Nam aut operabitur qualitatibus suis manifestis, vel proprietatibus occultis: si qualitatibus manifestis, verbi causa, quia calidum, proderit tantum venenis frigidis, non autem calidis: si proprietate occulta, operabitur vel per antipathiam, vel per sympathiam, atqui hanc vel illam habebit cum hoc, non cum illo veneno: alioqui namque si admittimus vnam eandemque rem aliarum rerum effectibus inuicem contrarijs aduersari, iam totius naturæ ordo inuertetur. Nihilominus etsi istiusmodi argumenta sint inuiolabilia, si tamen rectè intelligantur, non aduersabuntur, minimeque obstabunt, & vt paucis intercidatur controuersia, aliud fuerit dicere, antidotum naturaliter, & directiuè, vt vulgus loquitur, omni veneno aduersari, aliud tantoperè cor ipsum roborare, vt venenis omnibus resistere queat. Admittetur igitur argumentum, si dixerimus, nullum antidotum propria vi resistere omni veneno, calido scilicet, frigido, erodenti & calorem nostrum destruenti: contra si dixerimus, antidotum naturaliter roborare cor, actioneque secundaria, vt loquuntur medici, efficaciam habere aduersus quodlibet venenum, id rationi minimè repugnabit. Torset autem & veteres diu istiusmodi quæstio, & ab vtraque parte suæ afferbantur rationes, Mithridatiumque quod tunc cæteris præferebatur antidotis, parum efficaciam habere arguebant aduersus morsus viperarum aliorumque animantium virulentorum, vt vel ideo theriacham excogitarit Andromachus celeberrimus tempore Neronis medicus, quam & olim multi, additis etiam elogijs, & Galenus quoque, & nostri denique temporis medici, tantam vim habere asserunt, roborandi nobilissimum istud viscus, vt omne venenum repellere possit. Quid ni itaque id de vnicornu dici posse concedemus? Quemadmodum enim quispiam egregiè vndique armatus, optimè se ab oppugnantibus tuetur, similiter ipsum cor hocce antidoto roboratum, à nullo veneno, siue id sit calidum siue frigidum oppugnari opprimique se finit. Hoc ergo sensu intelligendum erit, cum dicitur, vnicornu omni veneno resistere. (Probandum hic erat vnicornu cor roborare. Negat enim id Paræus, vt supra scripsimus.) Altera quæstio erat, num vnicornu illato veneno sudorem, vel in humore bullas excitet: ad quam quod attinet, legi apud non paucos scriptores, & illos etiam, qui dari reuera id affirmant, à verò prorsus & ratione illud alienum videri, quandoquidem sudor fit ab intrinseco, & à potentia sensitua ac vegetatiua, quod de vnicornu dici non potest: vel si tamen vulgo concedamus illud sudare, sudare dicemus per accidens, quo modo alia etiam læuia, vt vitrum, specula, marmora vel tantilla aeris humiditate infecta, sudorem emittere videntur, id quod manifestius adhuc euenire videmus in mensis, propter vapores qui à calidis & humidis obsonijs eleuantur. Falluntur tamen qui isthæc aduersus cornu nostrum obijciunt. Cum enim vis atque efficacia rationum suarum in eo consistat, quod sudorem dicant animæ operationem esse, reique vitam habentis, inuerto ego hoc dictum, atque inquo, vnicornu caret vita, ideoque propriè dictam sudorem non edit, nec à principio mouetur intrinseco, sed quia læue est & frigidum, foris ab aere & vaporibus exudationem sibi acquirit, quæ sudoris similitudinem obtinet, & sudoris nomenclaturam sibi vendicauit. Siue ergo ab occulta proprietate, siue à principio extrinseco, siue à qualitate veneni, quod aerem inficiens læuitatem ipsius cornu contaminare potest, quo modo nimirum à menstruata muliere inficitur speculum, siue ab occulta quauis alia causa fiat, parum refert, dummodo verum sit, quod vulgò de istiusmodi sudore fertur. Equidem Petrus de Abano quem Conciliatorem dicunt, in libro de venenis asserit, cornua ceraftis similiter præsentem veneno sudorem emittere, ideoque principes manubria cultrorum suorum inde conficere, & in mensa vsurpare. Idem quoque affirmant de iaspide quodam cineritij coloris, quem linguam serpentinam vulgò nuncupant, aut linguam viperinam, quam sagittæ modo efformatam principes inter alia pretiosiora hanc potissimum ob causam asseruare obseruauit. Quamobrem omnino colligo id verè quoque vnicornu conuenire posse, cum non sit reuera sudor, sed sudoris tantum sibi nomen acquisiuerit. Eodem prorsus modo à ratione non est alienum, bullas præsentem veneno excitare. Quamuis enim videamus facere omnia vsta siue ea sint cornua siue ossa, siue calx, lapides, alia, negatur tamen conclusio, ergo & vnicornu non id facit simpliciter: Imò verò non solum id est verissimum, sed à multis etiam classicis scriptoribus signum habetur euidentissimum præcipuumque veri ac genuini vnicornu, quandoquidem videre est apud quosdam mercatores Parisienses præter integrum illud, de quo diximus, quedam fragmenta, quæ etsi non sint vsta, tamen vino imposita

An omnibus venenis aduersari possit.

Vt vnicornu omni veneno prodesse sit dicendum.

An illato veneno sudet aut humore bulliat.

Sudor vnde fiat.

Vnicornu vt sudare dicatur.

Ceraftis cornu vis.

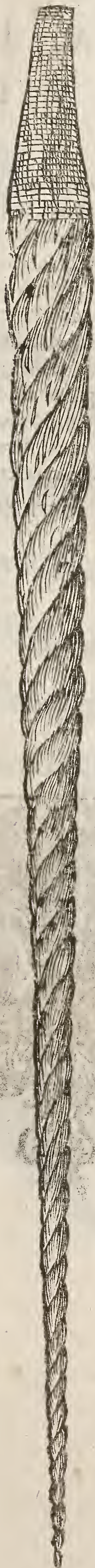
Lingua serpentina.

An in humore bulliat illato veneno.

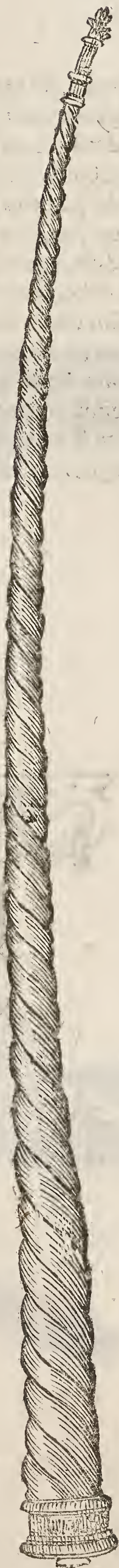
sita bullas emittunt; Dicemus igitur vnicornu cum ossibus vltis commune esse, quod in humore
 bulliat, sed ab illis in hoc differre, quod illa nisi vsta, hoc id faciat simpliciter & minimè vltum:
 quare etiam cognoscimus manifestam ei inesse vim exiccandi, qua putredini egregiè resistat,
 efficaciamque habere aduersus lumbricos, venena, exanthemata, instar boli Armeni, aliorum-
 que alexiteriorum, quibus ob similem desiccandi facultatem vtimur. Sed siue modò sudet,
 siue non, id tamen, vt & alia quæ vulgò de eo dicuntur, credere non erit inutile, veritati que nul-
 lum affert præiudicium; & in primis interest rebus publicis, vt nemo mentis compos ea deinceps
 impugnauerit, sed tolerauerit potius, & in gratiam principum admiserit, quos æquum est, vt in
 hac vtili sententiâ sibiipsis placeant; imò verò tenemur eandem diuulgare, vulgoq; persuadere, vt
 eo modo multis metum incutiamus, proditos iri, si præsentem vnicornu venenare aliquem aggre-
 derentur. Hæc itaque omnia Baccius. (Ferdinandus Ponzettus falsum esse scribit, quod superue-
 niente veneno sudet. Sudat fortassis (inquit Gesnerus) aliquando, vtpote solidum, durum &
 læue corpus, vt faxa etiam & vitra, vapore externo circa ea concreto: sed hoc nihil ad venenum.)
 Cum igitur tantopere inter se inuicè certent viri docti, & adhuc sub iudice lis sit, ego quæ de eo
 passim tradunt theologi, moralia mysticaque, nequaquam recitabo.

Vnicornū DVVIS MANTVÆ, nu. 1.

Vnicornū SIGISMVNDI REGIS POLONIÆ, nu. 2.

N

DE ZEBRA INDICA.

Cap. VIII.

*Zebra de-
scriptio.*

QVI de Congi dicta regione scribunt, inter alia quadrupeda, vnum habere testantur, quod Zebra vocetur mulo per omnia simile, nisi quod partu foecundum sit: fimbriatis autem lineatisque pilis miro aspectu videri Etenim à dorsi spina ad ventrem vsque pictas habere lineas, triplici colore, nigras nempe, candidas ac fuluas, iusta proportione dispositis fimbrijs actres serè digitos latis, figura quæ in libro Romæ impresso patet. Beluæ huiusmodi annuæ, vt aiunt, multiplices passim sunt, syluestres cunctæ, ac pernici cursu inclytæ, velocitate Zebrae in prouerbium Lusitanorum accepta. Cicurata Zebra in equi locum succedere possit, in bello, vehendo, & trahendo, vt naturæ inde sollicitudo circa necessaria considerari possit. At cum terra hæc equis careat, ipsique incolæ circurandæ Zebrae artem ignorent, boumque adiumentis vti nequeant, licet magna ijs in locis sint, homines beluarum vicem implent, qui per vicorum angulos dispositi, fellas variè subeunt, aut lecticas gestant, more qui in Romano libro imaginibus ostenditur. Iccirco quibus celeritas itineris necessaria est, subinde mancipia commutant, & velut veredis adiuti, quàm citissimè iter conficiunt. Fuerit fortassis mula foecunda Aristotelis, de qua suo loco.

Vsus.

*Homines
iumentorum
vice vbi.*

DE ELEPHANTO. Cap. IX.

Ordinis Ratio.

SOLIPEDIS cur inter quadrupeda primum locum assignauerimus, non vna à nobis suo loco reddita est ratio. Ea sequatur Elephas & ipse solipes potius, si pedes spectes, quàm digitatus: etsi enim ungula eius in digitos videatur efformari, hi tamen indiuisi sūt: si magnitudinem, eo nullum aliud vastius ac portentosius rerum natura tulit: si animi dotes, ipsum dixeris genus humanum (quod sanctius animal poetæ canunt,) ab hoc bruto in omni vitæ tenore si non superatum, certè laceffitum videri ac pari conditione decertare. In eo enim excellit elephas, quòd à se natura suggerente & morum & virtutum documentum præbeat, quod homines nisi doceantur, vix assequi posse videantur: Sed multa sunt, quæ ab eo tanquam à morum idèa homines desumere & imitari coacti fuerint. Est enim elephas ingenita munificentia nobilis, temperantia insignis, æquitate summa conspicuus, præcipuus declinator insanix, vaniloquentiæ hostis, cultor pietatis, & ea celebris mansuetudine, vt alienam etiam crudelitatem abhorreat, contra minus validas feras pugnare dedignetur, in iram aut nunquam efferatur, nisi acerbitate iniqua, enormiq; aliqua iniuria concitatus, deniq; regalem ipse animum, ne omnia hic accumulem, in omnibus referre videtur, hominis amantissimus item, heroq; fidelissimus, & acerrimus, vbi necesse est, protector, & qui hostes ab amicis optimè distinguit. Si verò corporis robur examines, cæteris iumentis longè præualet, trahendo, arando, onera ferendo; quamobrem ingens vbique terrarum elephantis est pretium, etiam apud Indos, vbi tamen copia: authoremq; habeo Vartomannum, in quibusdam regionibus pretium eius esse ducatos (denarios siue drachmas pōdere nummi aurei) quingentos, in alijs mille, & alibi ad summum bis mille interdum: nec aliud ob pretium Indicas matronas, alioqui castissimas, quàm ob elephantem pudicitiam venalem habere reperio, idemq; Vartomannus tradit, apud quosdam pro summo haberi honore, si regem membro elephantino donauerint. Sed & ipsis elephantis diuersis regibus, principibusq; sæpenu-
merò donatos fuisse legimus. Sic Ludouicum Francorum Regem scribit Polydorus Virgilius dono misisse anno 1256. Henrico tertio Anglorum Regi Elephantum, animal scilicet post hominum memoriam rarissimè in Anglia visum: & Emanuel Lusitaniæ Rex referente Orofio anno 1513. Leoni X. P. O. M. misit Elephantum Indicum miræ magnitudinis, qui non solum Romæ (vbi homines post inclinatam Romanæ maiestatis amplitudinem illud animal nunquam oculis aspexerant) sed quacumque gradum inferebat, nemo circumfluentem vndique turbam admiratione obstupescit, submouere poterat. Testatur etiam Sigonius Isaacem Iudæum anno D. DCCC1. Regis Persarum nomine ex Africa elephantem adduxisse, immanemque belluam vniuersæ Italiæ spectaculo fuisse.

Homo sanctius animal dicitur.

Li. 16. hist. Angl.

Lib. 2.

Li. 4. de regno Italiae.

ÆQVIVOCA. SYNONYMA.

Etymum.

ELEPHANTEM (inquit Isidorus apud Vincentium Bellunensem) à magnitudine corporis vocatum putant; eò quòd formam montis præferat. Græcè enim mons elephon (fortè ὁ λόφος, id est collis) dicitur. Ad quod etymum respexisse mihi videtur Oppianus, dum canit:

*Θαίης κὲν ἰδὼν ἐλέφαντα, κορυφῶ ἐπὶ χέρσον ὀδύειν
Vt si illum videas dum immania corpora versat
Excelsi montis procerâ cacumina credas.*

Elephas mons.

De Elephante autem monte hæc reperio apud Ortelium: Elephas mons ad Aualitum finum in Aethiopia sub Aegypto, Ptolomæo authore. Est & mons elephas prope Hydaspidem fluuium, vt tradit Plutarchus in libro de mōtium & fluuiorum nominibus: vbi & Solis montem describit ad Indum fluuiū, qui & ipse elephas dicitur fuit, quòd in eo elephas, qui Porum regem, ne contra Alexandrum Magnum arma sumeret, monuerat, interierit. Etymologo autem ἐλέφας dicitur quasi

Aliter quasi ἰλίβας : παρὰ τὸ ἐν ἐλείεπιβαίνειν τῇ θηλείᾳ ; id est quod in paludibus mas fæminam conscendere soleat : ἢ παρὰ τὸ ἐλεφαίρω τὸ βλάπτω . βλάπτικός γάρ , id est , vel à noceo ; lædo , damno afficio : est enim noxius . ἢ παρὰ τὸ ἐλίσσο , οἷον ἐλίφας , ἢ ἐλιγμέντεν ἔχων ρῖνα . aut à voluendo aut vertendo , quod narem habeat versatilem . ἢ παρὰ τὸ λευκὸς γίνεται λεύκας , καὶ τροπῇ καὶ πλεονασμῷ ἐλίφας , πᾶν γὰρ ἐστὶ λευκὸν τὸ ὄσεν αὐτῶν : id est , aut ab albo colore per pleonasmum : valde enim album est eius os . Gesnerus elephantem ab Hebræorum ephil (de quo mox) deriuari arbitratur , id est ab ebore , siue dentium candore ; quo modo elephas etiam inter belluas marinas dici videtur , dentium nimirum candore , ac præterea magnitudine elephantem referens , (vt notum est ex Plinio ,) vsuque ad gladiatorum manubria , vice eboris præbens . Galli Rohart vocant , alij rosmarum , alij morsum . Elephanti verò locustarum (astacorum potius) generis descripti ab eodem Plinio , nigri , pedibus quaternis bisulcis , brachijs præterea duobus (quæ chelæ dicuntur) binis articulis , singulisque forficulis denticulatis , à magnitudine sic mihi appellari videntur , vti & poculum quoddam tricongium , de quo Damoxenus in Autopenthunte , id est , in ipso lugente apud Athenarum :

Εἰ δ' ἔχικανόν σοι , τῶν ἐλεφάντων ἠκειφέρων
Ὁ φαίς . τί δ' ἔστ' ἐστὸ πορὸς θεῶν ; Ρύτον
Δίφρειον ἠλίκον τὶ τρεῖς χερσὶν χόας ,
Ἄλκαιοσ' ἔργον . πρῆπιεν δὲ μοι ποτὲ
Ἐν κυφέλοισι ἰδέωσ . id est ,
Idoneum nisi tibi elephantem puer
Ferat . Quid est hoc per Deos ? est poculum
Magnum , choarum quoa trium sui capax :
Alconis est opus , mihi quo præbibe
In Cypselis Adæus .

Elephas
marinus.
Lib. 9. c. 5.
& lib. 32.
cap. vli.

Li. II c. 5.
Elephas
poculum.

Meminit eiusdem poculi in supposititijs apud eundem Epinicus :

Καὶ τῶν ρύτων τὰ μέγιστα τῶν ἐν τῶν τρία .
Πίνειν δεήσει τῆ μερον πρός κλεψύδραν
Κρηιζόμενον , ἀμφοτέρω δ' ὀϊωνίζομαι .
Ἐστὶ δ' ἐλέφας , ἐλέφαντα περιάγει ρύτον
Χορῶντα δύο χόας , ὅν κ' ἀν' ἐλέφας ἔκπιος .
Ἐγὼ δὲ τῶτο πέπωκα (τῶτό γ' ἐκπέπωκα) πολλάκις .
Οὐδὲν ἐλέφαντος γὰρ διαφέρεισ ἔδ' ἐσὺ . id est ,
Maiores sunt ex his tria que presentibus
Rhytis bibisse oportet hodie ad clespsydram
Torrentis instar aurigabor utraque
Est autem elephas . Elephantos attrahit rhytum
Quod congios capit duos , elephas neque
Hauriret , ipse sepius sed ebibi .
Elephante differs tu nihil .

Cap. 16.

Πιρίσσοσ Hefychio & Varino est elephas . Vt autem θῆρ pro Leone κατ' ἐξοχῶν , ita θηρία interdum de elephantis dici Suidas annotat . Lego in Plutarcho καὶ ὡσ . τῶν θηρίων τὰς πυργασ ἀνω , καὶ τὰς πόρφυρας εἶδον , ὡσπερ ἐν αὐτοῖσ κόσμοι εἰ μάλισ ἀγομῆταισ , &c . id est , & ubi ferarum id est elephantorum turres sursum & purpuras viderunt , quod erat eorum ornamentum , cum ad prælium ducebantur ; item in Polybio ; θηρία μεμοισωμένα καὶ ψιλά τῶν Ἰνδῶν : id est , fera Indorum relicta sine desertis & nuda . Idemque denotatur de Latinorum bellua . Plinius : Nondum pretio excogitato belluarum cadaveri . In hoc tamen qui ex Terentio adfertur loco : Eone es ferox quia habes imperium in belluas ? animaduertendum factam iam fuisse elephantorum mentionem . Martialis addidit colorem :

In Eume-
ne.
Fera.
Bellua.
Lib. 6. 33.

Non aliter monstratur Athlas cum compare mulo (aliàs gibbo)
Quæque vehi similem bellua nigra Libyn .

Et aliàs simpliciter belluam dicit .
Nagro bellua mi negat magistro .

Plinio etiam pecus vocatur : Qui cum elephante (inquit) congressus , gemino ictu pecudem exanimavit . Martiali pecus Indicum lib 5 .

Nec modo politum pecudis Indica dentem ,
Nuccsque primas , Liliūque non tectum .

Veteres , poetæ potissimum boues Lucas vocabant : Lucretius :

Inde boues lucas turrato corpore , tatos

Boues lucæ

Anguina

*Anguimanos, belli docuerunt vulnere Pæni
Sufferre.*

Ausonius in epist. ad Tetrad.

In Hypo-
lyto.

*Cur me propinquam Satonorum manibus
Declinas, ut lucas boues,
Olim resumpto præferoecis pralio
Fugit iuuentus Romula?*

Seneca :

Amat insani bellua Ponti Lucaque boues.

Vbi tamen quidam legunt, boues luci, id est, in sylua incædua versari soliti: doctiores verò pro elephantis accipiunt; sensumque esse inquirunt, maximas etiam quasque belluas, tum in mari, ut cete, tum in terra, ut elephantos amore vinci: Vtitur eodem nomine etiam Silius Italicus in sexto sui operis :

*Iam prouectus equo moderantem cuspide Lucas
Maurum in bella boues stimulis maioribus ire,
Ac raptare inbet Libycarum armenta ferarum.*

Lib. 6.

Cur autem boues Lucae dicantur, alij alias rationes reddunt. M. Varro in opera de lingua Latina opinionem refellit eorum, qui putant boues Lucas siue boues Lucos à Lucanis dictos, ab eo quòd Romani, cum maximam quadrupedem quam ipsi haberent, vocarent bouem in Lucania. Pyrrhi bello primum elephantos apud hostes vidissent, & eorum qui à Libycis dictas volunt. Ad

Lib. 8.

extremum autem ait, se arbitrari, boues Lucas à luce potius dictas esse, quòd longè relucebant, propter inauratos regios clypeos, quibus eorum turres erant ornatae. Plinius tamen prioribus illis assentiens sic scribit: *Elephantos Italia primum vidit Pyrrhi regis bello, & boues Lucas appellauit in Lucanis visos anno Urbis cccclxxij.* Cuius sententiæ etiam est Iosephus Scaliger in appendice ad coniecturas suas in Varronem: Fortasse (inquit) & Scarabæi illi, quos vulgò in Gallia ceruos volantes vocamus, Lucae dicti sunt, non Lucani, ut est scriptum apud Plinium: Nam ait Lucanos

L. 11. c. 28

vocari à Nigidio: quanquam, ut verum fatear, idem puto esse Lucam & Lucanum, quicquid refragatur Varro: nam Lucana armenta maxima & validissima olim in Italia fuerunt, teste etiam Lucillio :

*Quem neque Lucanis oriundi montibus tauri
Ducere pro telo validis cervicibus possent.*

Quo modo *λαπυλ βοῖς* pro magnis apud Græcos, ita & Lucae apud Romanos. Nam primis temporibus videntur Lucas nō Lucanos populum illum dixisse. Quod autem opponit Varro, Vrsos non dici Lucas, sed Lucanos, frustra est: nam etiam sine adiectione vrsus dicitur: at bos, cum significat elephantem, non sine adiectione dicitur, nam dicitur bos Luca. Hactenus Scaliger. Author verò adagiorum in adagio, *Latinum verbum*, tradit Latinos veteres Lucam dixisse pro grandi, & in adagio: *Præus Locusta bouem pariet*, Lucas (inquit) Latini boues appellabant ob magnitudinem; haud scio ex quo authore. Isidorus elephantem apud Indos à voce barrum vocari

Barrus.

Li. 12. c. 2.

scribit, indeque etiam vocem eius barritum dici: alij verò barrum appellari volunt in lingua Sabina; vnde & ebur appellatum putat Seruius tanquam à barro: & barrire quoque dicuntur elephantum à sono per onomatopœiam, ut Festus author est. Punica verò lingua elephas nominatur

Caesar.

Lib. 1. c. 9.

Cæsar, vnde Cæsares postmodum dictos fuisse ait Alexander ab Alexandro, quòd auus C. Cæsaris elephantem occidisset, cuius symboli numisma se habere profiteretur Mantua Bonauidius Patavinus in analysi variarum quaestionum. An Festus, Cæsarem à cæsarie dictum esse ait, quia scilicet cum cæsarie natus est: alij etiam Cæsarium nomen aliunde deriuant. Accipiunt verò nonnunquam poetæ dentes ipsos pro ipsismet animalibus, ut notum est ex hoc Martialis :

Li. 13 Ep.

*Pulcher adest onager, mitti venatio debet
Dentis erythraei, id est, elephantis.*

Behemab.

Iam verò apud Hebræos behemah, quamuis bestiam propriè, siue belluam significet, sunt tamen qui pecus, sunt qui iumentum interpretantur. R. Moses pro behemot (plurali numero) apud Iobum, commune vocabulum omnium iumentorum exponit: R. Abraham eodem in loco mirabile

Cap. 40.

aliquod vel monstrosus animal esse putat. Verba Iobi sunt: *Ecce nunc behemeth, quem ego feci tecum*: Plerique (inquit Pagninus) tam nostrorum, quam Hebræorum elephantem esse existimant, à mole corporis, qua cæteros quadrupedes superat. Pluraliter effertur ad ingentem belluam significandam, sicut & Psal. 73. 22. Se dicit fuisse apud Deum behemoth non bestiam tantum sed instar plutium bestiarum, vel ingentem bestiam. Animæ facultatem quam *אשׁוֹנִי לֵו*, id est sensitiuam Græci dicunt, Iudæorum scriptores nephesch habeheimit dicunt, quasi animam irrationalem dicas, ut per vocem behemah brutum omne intelligatur, Chaldeus in Deuteronomio

mio pro behema generali vocabulo vertit beira, Arabs behiz, Perfa behad, Septuaginta *εΤ'ιν.* *Cap. 14.*
 D. Hieronymus animal. Idem Chaldaeus alibi, ubi Hebraicè Schen id est ebur, legitur, vocem phil usurpat, & cum articulo dephil, vnde Græcos elephantis nomen traxisse Gesnerus retur. Auctor dictionarij trilinguis pro elephante quoque phil usurpat, & pro ebore schen dephil. Schen quidem Hebræis aiunt simpliciter dentem significari: accipi verò per excellentiam pro ebore, id est elephanti dente. Arabicè elephas Cenalfa vocatur, in Decan & Guzarate ati, in Malauar amme, in Canara azete, Aethiopibus ytembo: Italis elephante, leofante, vel (vt alij scribunt) lionfante: Hispanis elephante: Gallis & Belgis elephant, Germanis helfant, Anglis olifant, Illyricè sion.

GENVS. DIFFERENTIÆ.

Forma. Descriptio.

ELEPHAS sui generis quadrupes, cum nullo alio similitudinem habere videtur. Triplex eius genus Philostratus & Aelianus esse tradunt, palustre, montanum & campestre. Esse autem palustrium elephantorum dentes liuidos, raros, tractuque difficiles, & in plerisque partibus eorum foramina: in alijs verò partibus quasi grandinis grana tumores quosdam insur- *Dentium*
 gere, & arti minimè obtemperare: montanorum autem esse minores, verum & sufficienter albos, *varietas.*
 & nihil in eis difficile reperiri: optimos verò omnium esse dentes campestrium elephantorum; maximos enim, albissimosque & sectu faciles, vt nullo labore in quacumque manus voluerit partem deducantur: rursus elephantes in paludibus captos dementes leuesque esse ab Indis dici: montanos verò peruersos & insidiosos, & nisi alicuius rei indigeant, minimè erga homines fidos: *Cap. 29. &*
 Campestres autem benignos haberi & mansuetos & imitationis amatores. Scribit & Aloysius *43.*
 Cadamustus in suis nauigationibus in regno Senegæ Nigritarum elephantes syluestres quam plurimos, non domari, vt alijs in locis, ideoque gregatim, vt apud nos apros incedere, & vix cicures ibidem reperiri, maximè iuxta Gambram fluuium. Tanta denique in moribus harum belluarum penes loca differentia est, vt Libyci Indorum neque vocem, neque odorem ferre queant; sicuti ostendit Polybius agens de Prælio, quo Ptolomæus cum Antigono dimicauit de *Li. 5. Hist. Rom.*
 Syriæ regno: *Verum maxima pars elephantorum (inquit) Ptolomæi prælium formidabat, quod plerumque accidere Libycis elephantis solet. Odorem enim & vocem Indorum non patiuntur: præterea magnitudinem & vires, vt mihi videtur, timentes, Indicos statim fugiunt, vti eò tempore accidit: subito enim in fugam conuersi & oraines suorum perturbantes, maximam in phalange Ptolomæi stragem fecere.* Testatur & Plinius Indicos elephantos à Mauris timeri, nec contueri se audere, quoniam maior Indicis sit magnitudo: quod Solinus sic repetijt: *Indicos elephantos Mauri timent, & quasi paruitatis suæ conspectu aspernantur ab his videre.* Quanto autem equo Nysæo maior est Libycus elephas, tanto Libycis elephantis maiores Philostratus ait esse Indicos. Non sunt tamen in India omnes eiusdem magnitudinis: nam Solinus duo Indicorum elephantorum genera esse tradit: nobiliores indicari magnitudine, minores nothos dici. Quærendum igitur, num hi Aeliano Taxilæ vocentur: *Indici (inquit) elephantum nouem cubitorum altitudine, latitudine verò quinque habentur. Maximi illic qui Prasij appellantur: secundum verò ab his existimantur Taxilæ nuncupati.* An itaque Prasij illi sunt insulæ Maidegascar, quibus Indos cedere ex nauigatoribus scribit Scaliger? Sed & Solinus affirmat Taprobanam insulam Indicam ferre maiores multò elephantos, quam ferat in continente India. Iam verò Strabo Onesicriti & aliorum testimonio, si latinam versionem sequamur, elephantos Libycos & maximos & valentissimos esse ait: Sed Græcè legitur, *μαζες δὲ τῶν λιβυκῶν καὶ ἐρρωμενέστες*, id est, Libycis maiores & robustiores, apparetque deesse vocem *ἰνδῶν*, quæ nisi addatur, sensus erit imperfectus. Quamuis autem Libycis Indi sint maiores, non propterea tamen Cicero priuatim de his intelligi debet, cum elephanto belluarum nullam vastiorem esse scribit, sicut nec Plinius, dum ait: *Terrestrium maximum elephas*, & Oppianus magnitudine eius admiratus:

*Horrenda jed enim membrorum bellua mole
 Nititur atque feras longè supereminet omnes,
 Vt si illam viaeas dum immania corpora versat
 Excelsi montis procerâ cacumina credas
 Aut atrum cogi per flamma sidera nimbum.*

*Qui largos imbres tempestatesque refusas
Inferat agricolis, prolapsus ab aethere summo.*

Quamobrem Cardanum, cum non maiorem faciat elephantem, quam ut homo erectus expansis manibus eum æquet, facetissimè perstringit Scaliger, his verbis: Ergo bellatoris equi Calabri aures, inquit, non exuperet: quanquam, ut videas tuam loquendi legem, non expansis attinget, sed elatis manibus. Passa enim brachia nihil aliud, quam passum efficiunt, id est, pedes euique; siue palmos octo circiter. Quod sanè ridiculum est. Vidi equidè vnum dentè me longè proceriorem. Itaque Aloysius Mustus octonum pedum agnoscit longitudinem. Eorum quoque molem è pondere deprehendas. In Indicis historijs scriptum est, duos elephantis dentes pependisse pondere trecenta viginti quinque. At tam paruum animal, quod septenos vix impleret pedes, verisimile non est, in mandibula inferiore tantum oneris gestare posse: Ex eius item vestigio cæteri corporis vastitatem coniectare licet. Obseruatum enim est, cuius linea dimetiens esset palmorum trium & pollicis. Quanta latitudo tergi in maximo equo rara est, aut nulla. Igitur fenum denum pedum excedere proceritatem legimus apud eosdem nauigatores. Tam vasti dētis igitur ima cuspis quam in partem ictum infligeret? Deinde qui fieri posset, ut tam latum pectus tam parvæ cederet distantia, quanta à primore mandibula proficiscitur? Nam & eorum flexus & colli breuitas effecissent, ut aut pectori infingerentur, aut inter crura subtus ipsum pectus tegerentur. Hæc & alia ille. At Gillius etiam ad Cardinalem Armaignacum memorat mensuram se esse Constantinopoli elephantis altitudinem quindecim pedum & semipedis: ab oculo ad extremum tergum vndecim pedes, ab oculo vsque ad extremam promuscidem octo pedes, quo loco cuiuslibet partis præterea mensuras exponit. Variam tamen eorum proceritatem esse, nam alios ad duodecimum, alios ad decimum tertium dodrantem excelitate procedere, alios ad decimum quartum. Idem & Vartomannus scribit. Ait item Aloysius Cadamustus se elephantum vidisse, qui etsi perquam esset mediocris, plus tamen haberet carnis, quam tauri nostrates quinque. Indici nouem cubitorum altitudine sunt, ut Aelianus refert. In omni genere fæminis mares exceliores sunt, ut Auicenna & nauigatores referunt. Causa modò tantæ magnitudinis est, vitæ protectio, ut tradit Aristoteles, vbi docet, cur quadrupedum alia cornibus sint prædita, alia non, & quæ ad corporis tutelam singulis natura concessit. *Quibus autem cornua (inquit) natura non dedit, eorum saluti præsidys consuluit alijs, ut pernitate corporis equis opitulata est, magnitudine camelis; magnitudinis enim exuperantia sufficit ad necem arcendam, quod camelis contingit, atque etiam melius elephantis.* Etsi verò tantæ molis animal sit elephas, auem tamen esse inquit multò maiorem, utpote quæ cum vnguibus comprehensum in sublime abripiat. Ruch vocat in insula diui Laurentij siue Magascar. Quin & populos quosdam in India a deo proceros esse Solinus asserit, ut elephantos velut equos facillima insultatione transilient. Differunt præterea à Libycis elephantis Indici, quoniam mares horum soli dentati sunt, cum vterque Libycorum sexus dentibus sit præditus, ut Amyntianus tradit in libro de elephantis, (ut citant Scholia in Pindarum) vbi etiam dicit, hoc Libycis cum Aethiopicis commune esse. Iam verò & à quibusdam Aethiopicis differunt colore. Indici enim nigri & murini coloris esse dicuntur, in Aethiopiæ autem quadam regione ad meridiem, siue ut Scaliger ait, ad torridam plagam, omnes albi. Vbi ut ab Indis (inquit Scaliger) est subtilitas albedinem constare præter aliorum locorum naturam, in æstuosa differant. regione. Quod verò ad colorem attinet, sunt & Afri siue Libyci nigri, & fortassis omnes præter illos Aethiopicos, vnde poëtis elephantes nigri vocantur; Sidonius: *Vltima nigrantes incedunt prædaelephantis.* Horatius: *Quid tibi vis mulier nigris dignissima barris?* Sic & de eisdem prius dictum erat: *It nigrum campis agmen.* Vnde etiam nigram belluam vocauit Martialis:

12. *Non aliter monstratur Atlas cum compare mulo;*
Lib. 6. *Quæque vehit similem bellua nigra Libyn.*

Dentes habent vtrinque quatuor, quibus, ut ait Aristoteles, conficiunt cibum, atque in farina speciem moliunt. Duo eodem philosopho teste, præterea prominent grâdes, eosque mares grandiores resimatosque habent; fæminæ minores, & contrà quàm mares: vergunt enim, inquit, deorsum pronique deuiant. Quod & Plinius sic breuiter transcripsit: *Elephanto dentes intus ad mandendum quatuor: præterque eos qui prominent, masculis reflexi, fæminis recti atque proni.* Addit autem Aristoteles, statim cum natus est elephantus, dentes habere, cæterum grandes illos non illico perspicuos obtinere. Istiusmodi duos exertos dentes præter elephantos, etiã aper habet, itè Hippopotamus, ut Plinius tradit: Sunt tamen in apro situ cōtrario, huic enim in sublime feruntur, elephantis verò deorsum retorquentur. Differunt ætate: Iuenculis enim candidiores & molliores ut in omni animalium genere dentes, senibus grandiores, duriores, sicciore, nigriores: optimi ad opera quæq; in adultis. Quomodo autem dentes palustrium elephantorū, montanorumq; & campestriū differant, antea ex Philostrato dictū est. Sini sunt istiusmodi dētis in superiore mandibula, ut Varto-

vt Varrōmannus obseruauit, qui insuper tradit visos sibi in Sumatra insula duos dentes, qui ambo appenderint libras trecentas & triginta sex: libram autem quantam accipiat, non exprimit. Vidisse se & Aloysius Cadamustus scribit, aliquando elephantem occisum perquam mediocre, cuius dentium amplitudo palmos ternos excedebat, eminebant ad duos palmos, verum palmus, inquit, coniectus carne maxillæ immergebatur, vt rotus occultaretur, vt sunt aliorum radices dentium; & quoniam eorum senectâ dentibus cognoscitur, aiebant argumento dentium amplitudinis feræ despiciabilis, ipsum haud quaquam annosum fore, si conferretur alijs procerioribus, quorum dentes tantæ sunt magnitudinis, vt vicem postium suppleant, & pro palis sapes muniant teste Plinio, & vt Nigritæ referebant, nonnullis eo amplitudinis crescunt dentes, vt duodecim palmorum mensuram excedant. Plinij de dentium magnitudine verba sunt: *Magnitudo dentium videtur quidem in templis præcipua. Sed tamen in extremis Africa, qua confinis Aethiopia est, postium vicem in domicilijs præbere, sapesque in ijs & pecorum stabulis pro palis elephatorum dentibus fieri Polybius tradit, auctore Gulussa regulo.* Idem & Gillius memorat, sæpeque ad longitudinem decem pedum augescere. Innominatus quidam, cuius liber de terra sancta Italicus extat, scribit se vidisse dentem elephanti à Veneto quodam mercatore ducatis sex & triginta emptum, longitudine dodrantum ipsius quatuordecim, crassitudine dodrantam, quatuor; tanto pondere, vt humo tollere non potuerit. Sed & Sabellicum auctorem habemus, fuisse Firmo, quem in Aegypto rebellantem Aurelianus vidit, duos elephantinos dentes tam enormi magnitudine, vt Aurelianus pro miraculo Roman deportandos curaret, eo consilio, vt dicunt, (inquit) vt sitotidem ea magnitudine reperti essent, ex ijs Ioui sellam constitueret; horum autem longitudinem denuum fuisse pedum. Iam verò quos nos dentes hucusque vocauimus, alij cornua vocant, vt constat ex hoc Plinij: *Prædam ipsi in se expetentiam sciunt sobam esse in armis suis, qua Iuba cornua appellat: Herodotus tantò antiquior, & consuetudo melius denes.* Ipse vero alicubi, *Elephantos & Arietes* (inquit) *candore tantum cornibus assimulatis, in Santonum littore reciprocans destituit Oceanus.* Ad cuius loci declarationem sic scribit Massarius: Quoniam autem de ambabus belluis, scilicet elephantis & arietibus simul loquitur, dentes elephanti marini Plinius hic cornua videtur appellasse, ne si dentes dixisset, arietes, de quorum cornibus, non dentibus sermo est, ab appellatione cornuum exclusisse videretur. Nam si dentes elephatorum dixisset, opus fuisset, arietum quoque cornua expressisset: sed tolerabilius Plinio visum vtrisque animantibus seruiendo cornua appellare, quod alibi etiam hac de causa fecisse videtur, dentes elephanti cornua improprie nuncupando, vt libro decimo octauo, quando ait: *Atque cum in arbores exacuunt limentum, cornua elephanti, & duro saxo rhinocerotis: ne si dentes elephanti dixisset, rhinocerotis quod cornua non dentes exacuunt, similiter exclusisset.* Sed quando de solis elephantis loquitur, dentes proprie appellat, vt libro octauo (vnde eius verba paulò antè recitauimus.) Dentes quoque Aristoteles secundo de historia appellauit, & tertio de partibus animalium elephanto cornua negata dixit, quòd magnitudinis ipsius exuperantia ad necem arcendam sufficeret. Hucusque Massarius. Cæterum præter Iubam, quem citat Plinius, fuit & Varronis opinio eadem; inquit enim: *Quos dentes multi dicunt, cornua sunt.* Idem & Aelianus postmodum credidit, qui & cornuum medullam in elephantis edendo esse tradit. Medullam autem habere scribunt Monachi in Mesuem. Et Oppianus elephantem inter cornuta animalia describit, & cur cornua, nam dentes dici debeant, edocet his versibus:

*Deinceps immensos elephantes, Diua, canamus,
Cornibus armatos immanibus ante reflexis,
Namque duo tollunt ingenia spicula malis
Ad calum, exercis omnino dentibus aqua,
Quæ vulgus ressecans dentes existimat esse.
Non sic appellare placet, sed cornua dici,
Cornea cum vivus illis videatur inesse:
Quanquam per paucis (ni fallor) signa probantur.
Nam quæcumque feris tendit propago supernè,
In summis adnata genis, id nuncupo cornu.
Sin minus à malis vergat propago deorsum,
Dens appellari, non cornu debuit illa:
His verò gremium cornu radicibus altis
E cerebro deriuatis, primum arboris instar
Et fagi, capitis fulcitur vertice vasto.
Hinc varios trahit anfractus per tempora repens
Sub cute, tum malas subit, hinc apparet ab ore
Ardua contorquens apices ad sidera summos.*

Dentium
situs.Senectâ di-
gnotio.Dentium
magnitu-
do.Encid. 7.
lib. 7.Lib. 8.
Dentes, an
cornua.Lib. 9.
Plinij locus
declaratus.Lib. 3. de
ling. Lat.

*Pluribus hoc dentis fallacem praeiuit ansam,
Est tamen hoc multo quoque clarius argumentum:
Dens omnis rigidus manet intractabilis arte,
Non astus, non artificis solertia prodest.
Nam si dilatare velis, parere recusat,
Si violare pares, in frustra abrumpitur ultro:
At validis curui sunt à cornibus arcus,
Quaque illi dentes vocitant, eborarius illa
Perpolit, exercet, variosque reflectit in usus.*

*Li. I. Elia
cor.
Alcis cor-
na.
Tauri Ae-
thiopicæ.*

*Lib. 2. de
vita Apol-
lonij.*

*Cornua q-
bus anima-
libus.*

*An muten-
tur.*

*Lib. 10. de
subtil.*

*Cardani de
dentibus e-
lephantis o-
pinio.*

*Cornua non
omnia caua.*

Quæ argumenta Oppianus à Pausania accepisse videtur, quicumque (inquit hic) elephantum of-
sa, quod ex ore promineant, dentes potius quàm cornua esse putant, considerare debent alces ma-
res (fæminæ enim ijs carent) sua habere cornua in supercilijs: Aethiopicos verò tauros in naso fi-
ta: vt non valdè mirum sit eadem elephanto ab ore prominere. Accedunt & hæc argumenta asser-
tioni nostræ: Cornua annorum circuitu animalibus quibusdam decidunt & renascuntur, in quo
genere, vt ceruos & dorcades esse constat, sic nos etiam elephantos ponimus: Dentes certè ani-
malium adutorū nulli solent renasci. Quomodo igitur renascerentur hæc elephanti ossa, si dentes,
non cornua essent? Sed igni etiã dentium natura non concedit, at cornua, vt bouum, sic elephantorū,
ex rotundis fieri plana & in alios verti figuras vi ignis possunt Hippopotamis & apris dentes exer-
tos inferior maxilla profert: at cornua non videmus ex maxillis nasci. (In Græco, inquit Gesne-
rus non legitur negatio, sed videtur deesse, quamuis Cælius sine negatione verterit; Gillius dis-
simulanter præterijt.) Sciendum est autem cornua elephanti à temporibus superne descendere, &
ita foras tendere: quod quidem non auritus sed oculatus testis scribo. Nam cranium elephantis
accuratè consideravi in Campania in templo Dianæ, quod triginta plurimum stadijs distat à Ca-
pua metropoli Campaniæ. Elephas itaque vt magnitudine & specie corporis à cæteris animalibus
permultum differt, sic diuersum etiam & peculiarem sibi cornuum habet exortum. Hæc ita-
que Pausanias. E contrario modò Philostratus interprete Alemanno Rhinuccino aduersus eam
sententiam refutatis Iubæ rationibus, sic scribit: Iuba dentes elephantorū, cornua esse arbitra-
tur, eo quòd à temporibus nascantur: acuere autem ipsa elephantes dicuntur, quod nulli alij in-
est animalium, permanere eadem etiam quæ primitus nascuntur, nec decidere, ac rursus nasci:
ego autem his rationibus nequaquam assentior. Cornua enim etsi non omnium animalium, cer-
uorum saltem decidunt, ac renascuntur. (Aelianus quoque in Mauritania vt quotannis ceruis, sic
decimo quoque anno elephantis excidere dici ait:) aliorum quoque animalium nulli contingit, vt
dentes cæteris eminentiores quas fannas vulgo dicimus, aut gemini etiam spontè cadant, quod si
fortè violentia quadam coacti ceciderint, non renascuntur: armorum instar natura maxillis illos
inseruit. Insuper cornua lineam quandam veluti torno impressam singulis annis circa radices ob-
ducunt: quod oues etiam, capræ, bouesque testantur: dens autem leuis politusque oritur, & nisi
violenter frangatur, talis permanet, materiam enim substantiamque lapidis Parthici parere vi-
dètur. Cornua insuper ea tantum habent animalia quibus duplex bifidaque est vngula: Elephas
verò quinque habet vngulas, & plantam multipliciter scissam, ne altius pedes imprimat, si quan-
do in humido solo fortè cõstiterit: præterea natura cornutis omnibus animalibus perforata & in
medio vacua ossa supponens, supra quæ extrinsecus cornu producit: elephantorū autem ple-
na & per omnes partes similia ossa sunt, quod si illud extrinsecus quis apertum inspiciat, in medio
tenue foramen inueniet, sicut in dentibus esse videmus. Nunquid verò istiusmodi siue dentes si-
ue cornua mutantur, Cardanus incertum esse ait, & si mutantur, semel omnino tantum mutari
neceffe esse. Idem istiusmodi inter Philostratum & Pausaniam disputationem pulchram quidem,
sed inutilem esse ait, ipse tamen recitatis vtriusque rationibus, duas pro Pausania firmiores adij-
cit, primam quòd elephantorū dentes teretes sunt, exacteque rotundi, absque acie, quod om-
nibus (inquit) proprium est, nam dentes omnes mucronati sunt, vt apri & canum & omnium
aliorum. Elephas etiam dentibus, vt dictum est, caret in anteriore parte, non solum superio-
re mandibula, sed inferiore etiam, quod proprium est solis cornigeris animantibus. Elephan-
ti igitur cornua illa (inquit) erunt. Mox verò rationem primam dicentium cornua esse, adeò
ait esse absurdam, vt opposita supposita assumant ad idem concludendum. Alter enim, scilicet
Iuba, vult nunquam mutari elephantorū dentes, Pausanias vult mutari: nec si alterutrum
concedatur, quicquam concludere potest, cum tam dentium quàm cornuum quædam muten-
tur, quædam nunquam, vt in cornibus cerui mutantur, bouum non mutantur. Illud verò stu-
poris ingentis argumentum, quod Philostratus dicit, dentes elephantorū ob id mereri dentes
appellari, quòd solidi fiat, non inanes, vt cornua: primum quod non omnia cornua sunt ina-
nia, imo pleraque solidiora, vt caprarum & ceruorum, inania sunt bouum & bubalorum.

Deinde

A Deinde quod maius est, quodq; illum arguit in scribenda illa fabella negligentem & oscitante m vt nunquam ne dentem elephantis viderit, cuius semper maxima fuit copia, vt audeat dicere, elephantorum dentes, non esse intus vacuos, cum manifestissime sint vacui, at a prorum fulmina *Dentes non* tota illa parte, qua tempori inferuntur. Sed neque dentes omnes solidi sunt, quod ille præsup- *omnes jol-* ponit, cum dentes, vt dixi a prorum, qui prominent tota illa parte, qua mandibulæ iunguntur, *di.* sint inanes & vacui. Itaque pudet iam tactæ stupiditatis illorum; tum verò quæsitum illud nullius propemodum vsus, & quod à substantia rei quærendum erat: nam duobus verbis res absolui potuit. Constat enim esse dentes: nam substantia est alba, minimè perspicua, nec flecti sponte apta, sed si cogatur, rumpitur. Ecce quod habes quæsitæ propriam dissolutionem, atque perutilem. At igne tamen ducitur, concedo; docebimus & igne ossa duci, sed non adeo faciliter, vt cornua. Hactenus Cardanus; cui etsi quidem etiam concedi potest, ebur verum, cum in terram cadit, facile frangi, non tamen propterea planè dentem vocabimus, cum id arte deposita nativæ duritiæ, mollescat, vt clarissime testatur Ovidius, de statua loquens eburnea in puellam immutata:

Tentatum (inquit) mollescit ebur, positoque rigore

Subfedit digitis, ceditque, vt Hymettia Sole

Cera remollejit.

Metam. 10

B *Osna* vocatur ab Aetio, vt ait Gorraeus, potus, in quo ebur aliquandiu maceratum ceræ instar emollescit, flexileque in opus quodcumque domito rigore tractatur. Quamobrem cum & situ, & natura à ceteris dentibus & cornibus differant, multa tamen vtrisque communia habeant, si quid ex vtrisque compositum esse dixerò, nemo puto vitio daturus est, dentes tamen aptius quam cornua debere vocari. Siquidem ex poetis antiquis qui cornua vocant, vnicum tantum in promptu habeo Martialem, de Aegle edentula, ideoque dentibus vte eburneis:

Sic dentata sibi videtur Aegle;

Emptis ossibus, Indicoque cornu.

Lib. 13.

Cæteri ferè dentes nuncupant. Iuuenalis:

Dentibus ex illis quos mittit porta Syenes,

Et Mauri celeres, & Mauro obscurior Indus,

Et quos deposuit Nabatheo bellua saltu

Iam nimios capitique graues.

Silius:

Nunc auri ferrem, niuei nunc munera dentis.

Sat. 11.

Lib. 16.

O Ovidius:

Dentes aquantur dentibus Indis.

Hoc enim vt P linij verbis vtar, solum ebur est. Sed & Virgilius dentes existimasse videtur, de eburnea porta, per quam Aeneas ab ipso emissus fingitur, loquens:

Sunt geminae somni porta, quarum altera fertur

Cornea, quæ veris facilis datur exitus umbris:

Altera candenti perfecta nitens elephanto,

Sed falsa ad calum mittunt insomnia manes.

His ubi tum natum Anchises, vnaque Sybillam

Prosequitur dictis, portaque emittit eburna.

*Eburnea
porta.*

Hunc enim locum exponens Seruius. Vult (inquit) intelligi falsa, quæ dixit. Physiologia verò hoc habet: Per portam corneam oculi significantur, quod & cornei sint coloris & duriores cæteris membris, nam frigus non sentiunt, sicut etiam Cicero dixit in libris de natura deorum. Per eburneã verò portam os significatur à dentibus, & scimus quod quæ loquimur, falsa esse possunt, & quæ videmus, sine dubio vera sunt, ideo Aeneas per eburneam emittitur portam. Est & alter sensus. Somnum cum cornu nouimus pingi, & qui scripserunt de somnijs, dicunt ea quæ secundum fortunam & personæ possibilitatem videntur habere effectum, & hæc vicina sunt cornu: vnde cornea vera fingitur porta, ea verò quæ supra fortunam sunt, & habent summum ornatum, vanamque iactantiam, dicunt falsa esse, vnde eburnea quasi ornatior porta fingitur. De utilitate modò ac vsu horum siue dentium siue cornuum, quam præstant ipsi animanti, sic disserit Cardanus: Vt tutus esset à Leonibus, dentes illos effecit, nam cornua (in vertice capitis scilicet) inepta fuissent propter duas causas; tum quia coguntur collum inflectere, tum quia hostem non tam bene viderent: At colli flexura longitudinem exoptulat: vt igitur esset robustissimum, collo breuius opus fuit, ac minimè flexili: vnde & Leones ceruicem rarò ac parum flectunt. Estque id etiam signum in hominibus, si à natura sit, roboris & fortitudinis. Dentes igitur illos antè fixit vt essent robustissimi & commodi, non iam mandibulæ inferiori, imo nec superiori, sed temporibus infertur, superior semper mi hoc nec in seipsis aduertant. Si igitur dentes in inferiori mandibula fuissent inferti, robur *quejit.*

*Porta cor-
nea.*

*Dentium
siue cornu
utilitas.*

*Mandibula
inferior e-
dendo so-
lum moue-
tur, supe-
rior semper*

quejit.

ob illius paruitatem habere non potuissent, & periculum luxationis in magno nisu attulissent, & comedendo mirum in modum fatigassent & tardassent elephantem. At quia materia dentium opus erat ad tam prægrandes dentes fingendos, sustulit dentes omnes anteriores tam superiores quam inferiores, ut ex his illos conficeret. At dentibus illis impediabatur, ne os in terram exporrigere posset, simul ac breuitate colli, & quia dentibus anterioribus careret, ob id neque cibum ex terra, neque potum è fontibus haurire poterat, his omnibus longa ipsa proboscide & inani, & ad modum manus comprehendente omnia &c. succurrit. Hæc ergo ille. Istiusmodi proboscidem Græci similiter *προβοσκίδα* dicunt; Aristoteles verò *μυκτῆρα*, tum in historijs, tum in secundo de partibus id est, nasum, est enim elephantis nasus, seu potius pars à naso porrecta demissaque in terram versus: Potuit autem ita vocare aut quia ea nasi in omnibus animantibus appellatio est, aut quia inde sonum edit, ut *μυκασμὸν*, quocirca tubam quoque nostrum vulgus nominat. Vocatur autem proboscis, quod ea ante se extensa pascatur, hoc est, cibum potumque ori admoueat.

Promuscis. In Plinij codicibus recentioribus etiam promuscis legitur: & Cælius promuscidem à nobis vocari dicit, ratione qua h. quandoque transit in m. Vtitur autem & Vitruuius eo nomine, & Gaza in sua translatione. Satis autem constat à muscarum ligula dictam esse. Philostratus alij ue Græci eadem ratione *προνομαία*, eandem partem vocant, quibus videlicet *νέμεδα* idem significat, quod

Pronomæa. *βόσκην* id est pasci. *Προνομαία* (inquit Varinus) *ἢ προβοσκίς ἢ ἐλεφαντὸς πῖς*, id est, Pronomæa & proboscis, est elephantis naris. Proboscis tamen in alijs quoque animantibus celebratur;

Proboscis quibus propria. quin & Athenæus author est, proboscida quidem & pronomæam elephantum esse, propriè tamē de musca & loligine proferri, necnon & de sepia quoque; ut idem alicubi annotauit. De musca vsurpasse Lucianum constat, & Varro ut Nonius citat, se ericium inuenisse cum proboscide scribit. Cardanus examinans proboscidem elephantis, cum proboscide culicis, naturam ait, dum culicem conderet, meditatam fuisse elephantem, quam obrem mirè à Scaligero exagitur his verbis: Nemo vnquam melius prouerbum expressit vetus. Quanquam haud è musca, sed è culice fecisti elephantum. Ais enim: Dum culicem natura conderet, elephantum meditatam. Vbi nescio, vter ineptior, tunc quem referre non pudeat; an ego quem refellere non pigeat. In pistri-

Exerc. 293.6. num tamen quando meum me fatum impulit, molendum est. Quin etiam arguemur. Natura cum elephantum meditaretur; eius formulam, quod & pictores & architecti solent, in culice proposuit, quasi ichnographiam, ut eotypum faceret. Muscæ promuscis propior elephantis manus est: quare super ea, non super culice, prisci prouerbum condidere: quin promuscis à musca ad elephantis nasum designandum translata credi potest. Quid elephantum cum bestiola senum crurum, quæ simul & valgia sunt & vaccia: quorum postrema longissima, contra quam elephantum. Præterea promuscide pro manu & calice vtitur elephas, non pro ore, sicut culex. Similior elephantum: quam ob causam, ut opinor, stultissimus simul atque nequissimus impostorum omnium Mahomet; in arca Noæ, suum ortum ex elephantis stercore blaterat. Nihil alioquin elephantum infestius quam sus. Eius enim stridore solo, quod facere tela nequeunt, in fugam vertitur. Macæ culex Cardanice, cuius idea elephantum est. Iam te assertorem video Platoniorum exemplarium, Aristotelicis istis nugatoribus, pernitiem minitantem. Muscæ proboscidem *ἐπιβοσκίδα* vocat Philosophus in quarto de partibus. Aloysius Cadamustus à suillo rostro in hoc differre ait, quod elephantum proboscis volubilis est ad nutum, ut modò vibrare, modò retrahere possit. Adde quod, ut Gillius ait, intus concaua est, ex Oppiano nimirum, qui sic canit:

Τῶν δ' ἦτοι (ὄφθαλμῶν) μεσοπυλῆς ὑπεκπροδύει μεγάλῃ πῖς,

Λεπτήτε, οκολήτε, προβοσκίδα ἢ καλέσει

Κείνη θηρὸς ἐφο παλὸμῃ, κείνη τὰ θέλει

Ἐἰδὸς ὄρθεσιν. id est,

Inter quæ (lumina) porrecta canalis prominet ingens,

Pertenuis, flexoque anfractu, diæt a proboscis.

Quod veluti manus est illi, quæq; omnia prensat.

*Lib. 16. de
usu part. c.
1.
Proboscidis
descriptio,
& usus.*

Habet (inquit Galenus) elephas, quo loco alijs est nasus, partem quandam pendentem, angustam ac longam, adeò ut ad terram pertingat. Hac pro manu vtitur, & extrema eius parte sic omnia tractat, atque ita rebus apprehendendis applicat, ut ne minima quidem numismata ipsum effugiant, quæ etiam sublata proboscide (sic eam partem vocant) rectori insidenti tradit. In fine perforata est, & animal ipsum per foramina illa velut per nares respirat. Postquã autem mortuo elephantem vsq; ad radicem partis ipsius difficans, meatus quia foraminibus sursum feruntur, reperi non aliter quam in nobis exitum habere duplicem; vnum quidem qui ad ipsum cerebrum perueniebat, alterum autem in os perforatum, impensius adhuc naturæ artificium sum admiratus. Vbi autem etiam didici ipsum animal, cum fluuium aut lacum profundum traiecit, ut totum ipsius corpus demergatur, per sublata in altum hanc proboscidem respirare, naturæ prudentiam intellexi,

intellexi, non in eo duntaxat, quòd partes omnes ipsius animalis pulchrè confluxerit, sed quòd ipsam etiam eis uti docuerit. Hæc ille, ex Aristotele, ni fallor, apud quem similiter legimus: *Habet elephas talem tantamque narē, ut ea manus vice utatur, quippe qui non nisi ad os illam admoventes & bibat & edat: suo etiam rectori eam erigit, atque offert: & arbores quoque eadem prosternit; & quoties immersus per aquam ingreditur, ea ipsa edita in sublime reflat atque respirat. Ad unciuscula parte sua postrema, naris hæc est, sed flecti non potest: cartilaginea enim, & proinde rigidiuscula est.* Alibi rursus de eiusdem partis usu ait: *Elephantis proluxa, validaque naris augetur, eiusque usus idem qui manus; ea namque cibos tam siccos quam humidos colligunt, capiunt, & ad os admovent soli animantium omnium.* Et rursus: *Elephas prioribus pedibus non utitur loco manuum sed nare sua.* Quamobrem Cassiodorus eleganter, & perquam appositè hanc partem, nasutam manum appellavit, Plinius aliquando simpliciter manum, ut cum ait: *Mandunt ore: spirant & bibunt, odoraturque haud improprie appellata manu; aliquando promanum.* Manum autem etiam vocavit Cicero: *Manus etiam (inquit) data elephantis, quia propter magnitudinem corporis difficiles aditus habebant ad pastum.* Præ cæteris verò appositissimè Lucretius elephantem inde anguimanos vocabat proboscidem, enim flectit, reflectit, contrahit, porrigit, lubricat & incuruat. Est enim torilis, flexilis, lubrica, volubilis serpentis in morem. Cur verò prominentem habeat istiusmodi promuscidem, inter alios rationem etiam reddit D. Ambrosius in Hexamero, quia cum sit eminentior cunctis, se inclinare ad pascendum non potest: itaque promuscidis ad colligendum cibum utitur ministerio. Ea immani bestię largi potus infundit humorem, ideoque concava est, quo ad restinguendam tantæ beluæ sitim plenos lacus hauriat, aut collecto flumine possit undare potantem. Similiter D. Basilus quærens, quid sibi vult proboscis elephantis? Quoniam (inquit) tantæ molis hoc animal & omnium terrestrium maximum ad stuporem admirationemque obuijs incutiendam productum est, oportebat carnulentum esse, & obeso corpore diffractum. Huic si grande pro rata membrorum inferiorum pedumque ratione exæquatum collum adiunctum fuisset, intractabile penitus esset exuperante pondere semper ad humum deurgens. Nunc autem caput quidem per colli paucas admodum vertebrae spina dorſi cunitur. Proboscidem autem habet officium subeuntem, munusq; colli, qua planè tum pabulum sumere quam potum etiam adhaurire solet, & ad se sustollere. At enim pedes ipsi sunt inarticulati, quo quasi columna cuniti, vastam illam corporis molem suffulciunt. Namque si artus tanto corpori sustinendo molliores & qui facile flecterentur, essent substrati; creberrima fierent emotiones articulorum, fera in humum modò genua inclinante, modò se attollente ex humo. Neq; enim alleuandæ tantæ molis satis essent. Nunc verò parvus talis pedi subijcitur elephantis, nec tamen in teretem figuram, neque in genu commissuram deauriculatus est aut distinctus. Neque enim ad lapsum prona articulorum lentitudo carnulentam illam tanti animalis molem ferre posset, tanta adeò confunditur copia carniū, ut continenter intremiscat, ruinamque videatur interminare. Quæ cum ita sint, opus elephantis fuit potiore illo naso, qui ad pedes usque demitteretur. Non vides in bellis, quod perinde ac turres quædam animatæ uniuerso agmini viam muniunt ac prægrediuntur? At certè veluti colles quidem concretione carniū condensati, intolerabili facto impetu constrictas constipatasq; hostium acies distringunt & dissecant? Quod si partes infernæ minus decenti proportione responderent, reliquæ molis corporis, nullo animal tempore persisteret. Arrianus in expeditione Alexandri tantam elephantis vim in proboscide esse ait, ut homines armatos tanquam flagello, implexos in sublime attollat. Facile verò eam amputari, Pyrrhi præliorum experimentis patuisse Plinius auctor est. Os, ut tradit Cadamustus, habent in pectore, atque hoc non proboscide fugunt, teste Aeliano & Aristotele, qui & linguam eis esse scribit perquam exiguam, atque interius positam quam sit in cæteris, ita ut vix eam videre possis. Cur autem talem natura fecerit, rationem hanc attulit nobis Cardanus: At cum lingua (inquit) sit ob dentes, elephas autem dentibus anterioribus careat, lingua parua & intus recondita opus fuit, quoniam dentibus molaribus inferuire debuit. Simul si magna fuisset, impedimentum afferret, ne proboscis cibum usque ad dentes molares porrigeret. Sed quia opus erat ad vitæ longitudinem optima masticatione, & quia etiam cibus à dentibus nullis anterioribus dissecari poterat, molares adeo robustos & tam commodè fabricauit, ut quemadmodum testatur Aristoteles, cibum omnem confestim redigat in farinam. Oculos habet magnos, sed pro tanti corporis portione exiguos, ut canit Oppianus:

----- αἰτὰ ῥόδα λμοὶ τελέθει

Μείοντες, ἢ κατὰ ἐκεῖνο δέμας, μεγάλοι περ' εἶντες.

----- Et flammea lumina versat,

Magna quidem, verum pro tanto corpore parua.

Cassiodorus etiam oculos quidem paruos esse ait, sed grauitè se mouentes. Fuisse autem elephantis paruitatem oculorum datam idem Cardanus asserit, ut cum non recondi possent, tutiores forent

L. I. O. Nar.
Manus nasuta.

Lib. 2. de nat. deor.

Lib. 2.

Lib. 6. ca. 5.

Pedes.

Lib. 6.

Vis in proboscide.

Os.

Lingua.

Oculi cur exigui.

Li. I. O. Nar.

nar.

forent

forent ab ictibus. Recondi autem non potuisse, quia à lateribus positi, non vidissent ea, quæ antè E
occurrerent: necessariumque fuisse, vt essent à lateribus, ne ob nixum dentium, & proboscidis
propinquitatem læderentur, atque ita animal ante senium cæcum efficeretur, tum maximè quia
longissimæ vitæ futurum erat. Cumque ob robur ac dentes caput magnum efficere natura cogere-
tur, informe, vt ita dicam & sine rotunditate: qualiscunque enim: additio ad ornamentum facta
capiti, ipsum in immensum auxisset: ob id valdè deforme caput habent elephantes. De capitis
elephantis magnitudine & enormitate sic meminit Oppianus.

Caput cur
deforme.

Ἰσδιμὸν δὲ κάρπυον, Vertit interpres

Immensum caput ille gerens, & pondere vallum.

Aures.

Strabo author est, spiramentum quoddam habere secundum tempora, per quod mas pingue
quid emittit tempore coitus, & fæminæ tunc eundem meatum apertum esse. Aures quoque pro
corporis portione exiguæ eodem Oppiano attestante. Qui eas dimensi sunt, quaquaversum ge-
mini palmi magnitudine esse inquirunt, nec id vsque minore aut maiore, vt assolet, Proceritate,
sed pro magnitudine latas. Quidam obscurus author tradit, aurículas habere, quales draconum
pinguntur, aut vespertilionum alis similes. Notum ex historia Romana locum esse iuxta aures,
quo vulnerato faciliè intereunt. *Iussit* (inquit Frontinus) *ferocissimum elephantem sub aure vul-*
nerari. Clarissime Liuius: *Scalpro inter aures ictu mallei adacto interficiuntur.* Ea breuis via reperta
est, ad taniam beluæ molem subito conficiendam. Liuius id Hasdrubalis inuentum esse credidit.

Cap 43.

Li. 6. c. 30.

Cutis.

Est verò etiam vbi planè auribus carere dicuntur. Scribunt enim Solinus & Plinius apud Sambros
Aethiopiæ populos nullam esse auritam quadrupedem, nec elephantos quidem. Quod tum ad
soli dispositionem, tum ad cæli qualitatem referendum censent. Cutis in tantam duritiem solida-
tur, vt putes, inquit Cassiodorus, esse ossæam. Hæc nullo transmittitur telo; nulla ferri acumine
penetratur. Ideoque Persarum reges hanc beluam ad bella traxerunt, quæ & nullis ictibus pulsa-
ta cederet, & aduersarios sua mole terreret. Strabo author est pellibus pro clypeis vti Mauros,

Lib. 17.

Lib. 7. de re

mil. ca. 7.

Scnta ex co-

rio elephan-

tis.

sed & Robertus Valturius loquens de Numidis, cum dixisset, eos scuta elephantorum corio ex-
rento ac durato habilia ac tuta gestare, bello inutilia indicat, eam esse eorum naturam tradens, vt
acceptum imbrem tanquam spongia imbibant, & per hoc intractabilia repentino pondere fiant.
Cur autem humorem sibi imbibant, ratio est, quia cutis eorum vlcerosis vallibus exaratur, vt lo-
quitur Cassiodorus, sine vt Plinius, cancellata est; hoc est, quasi tessellatim efformata, vt exponit
Stephanus Aqueus, siue lignorum transuersorum modo efformata contextaque. Ligna enim
inter se modicis interuallis (inquit) in transuersum retis instar inuicem annexa, cancellos vocant: G

Cancellata

cutis.

hinc cancellata cutis, quo diximus, modo compacta. Sic & Calepinus cæcellatam cutem interpre-
tatur, quibusdam cancellis distinctam, hoc est, tessellatim (inquit) quadratam, & in modum cap-
sularum factam: sed & ipse Plinius vsus istiusmodi cutis assignant, similiter exponit; vt modò pa-
tebit. Ob eandem tamen corij duritiam homines in regno Pegu pellem elephantis, armorum loco
ferunt. Hinc autem Lucanus de Sceua fortissimo illo Casariano loquens, qui vnico scuto omnes
sustinuit Pompeianos, cum elephantino corio assimilauit appositissimè:

Par pelagi monstris, Libyca sic bellua terra

Cetulus densis elephas oppressus ab armis

Omne repercussum squalenti missile tergo

Frangit, & hærentes mota cute discutit hastas:

Viscera tuta latent penitus, citraque cruorem

Confixæ stant tela fere; tot facta sagittis

Tot iaculis vnâ non explent vulnera mortem.

Quamuis autem cutis duritiæ simpliciter commendetur, ea tamen in dorso, quàm in ventre du-
rior est, vt idem Plinius, & ex eo Solinus testantur: *Durissimum* (inquirunt) *dorso, tergus, ventres* H
molles. Pilosæ, setosæ, an nuda sit ipsa cutis, non satis clarè ex authoribus colligas. Cardanus
non solum nudam ait, sed etiam cur talis esse debuit, simul & durissima, rationem reddidit his
verbis. Sed cum ibi maior copia sit harum infelicitatum (quæ fuit à muscis, crabronibus, alijsq;
istiusmodi insectis) quàm vt cauda & proboscide possit omnes excutere, simul etiam propter lo-
ca quædam, quæ neque cauda neque proboscide commodè potest attingere his incommodis na-
tura duobus modis succurrit, primùm cute cancellata, qua illas comprehensas collideret: secun-
dum vt cutis esset durissima & crassissima, quod etiam ad arcendas iniurias aeris & ad securitatem
tum leonum, tum aliorum grandiorum ferarum fuit non solum vtilissimum, sed etiam necessa-
rium. Quo factum est, vt tanta & tam dura cute non fuerit commodum edere pilos; nam materia
pilorum in cutem translata duriorè illam efficit, & minus etiam erant pili ob id necessarij, qui
tamen si adfuissent, magnum incommodum attulissent in aquis & paludibus versanti: vnde sic se-
mel excusso tergo, totus nitet, & celerrimè siccescit. Quidam etiam obscurus elephantum totum
nigrum

Cutis an pi-
losa.

A nigrum esse scribit, & glabra cute, sine pilis, & Solinus nullas ei setarum hirsutias esse tradit, ex Plinio, qui cum dixisset durissimum dorso tergus esse, ventres molles, addit, *setarum nullum tegumentum, ne in cauda quidem praesidium abigendo tædio muscarum* (namque id est tanta vastitas sentitur,) *sed cancellata cutis & inuitans ia genus animalium odore.* Ergo cum ex eorum receperit examina, arctatis in rugas repente cancellis, comprehensas enecant. Hoc ijs pro cauda, pro iuba, pro villo est. Alicubi verò cum reprehendisset illos, qui subtilitatem animi constare non tenuitate sanguinis putant, sed ea magis bruta esse, quibus crassior cutis est, subdit; *Elephantorum quoque corpora impenetrabiles setas habent, cum tamen omnium quadrupedum subtilitas animi perhibeatur illis.* Hic ubi setas legitur, vetus lectio (inquit Hermolaus) erat scacetas; quæ vox eum sit deprauata, & Plinius lib. 8. neget setas elephantis vllas esse, fieri potest, vt scribendum sit, quasi setas; non enim setæ ibi sunt, sed quasi setæ. Nicolaus Leonicensus in opere de erroribus Plinij legit, elephantum quoque tergora impenetrabilia sagittis habent. Nam si elephantum durissimum (inquit) tergus habent, vt ille scribit, cur non idem sit sagittis impenetrabile, hoc est, cum difficultate penetrabile? Eodem ibidem teste Plinij patronus multò licentiùs (quam Hermolaus nimirum) ex vno verbo duo fecit, hoc est, loco setas, scripsit pro setis, ita vt aliud (inquit) verbum supplere sit necessarium, si sensus debeat esse integer, sic legendum totum: Elephantorum tergora pro scutis homines habent, sed probandum erit ex historijs, homines non solum ad gestanda propugnacula aliquando vsos fuisse in prælijs elephantis, sed etiam eorum tergora habuisse pro scutis; alioquin vt opinor, nemo tam violentam admittet emendationem; Hæc Leonicensus, illius quidem Plinij patronum vocat, correctione non intellecta, nam pro scutis dixit, id est quasi scutorum loco. Alij itaque pro setas legunt cetras, quod probo. Neque etiam verum esse puto, quod item Leonicensus ait, Plinium, cum elephanto nullum setarum tegumentum esse ait, Aristoteli consentire, nam etsi Aristoteles elephantum in quadrupedum genere minimè hirtum esse scripsit, tamè in quinto de generatione testatur elephantos & boues tenuiore quàm sues pilo integri. Habet itaque pilos id quod & Plinius alicubi ceu sui oblitus manifestò profiteretur; quem locum miror ab alijs nõ animaduersum. *Indi* (inquit) *mirè gaudent longitudine eorum (smaragdorum) soloque gemmarum esse prædicant, qui carere auro malint; ob id perforatos elephantorum setis religant.* Testaturque Cadamustus sese pilos ex elephante euulsiße, qui (inquit) nigricabant, & quasi duorum palmorum mensuram excedebant, erantque amplitudinis non contemnendæ. Quin Gillius quoque pilos eorum ex nouo orbe deportatos vidisse se profiteretur, qui ad duorum palmorum magnitudinem procederent. Sed nec illud quoque omnino verum est, quod paullo antè ex eodem Plinio de cauda dicebamus, nullum in ea præsidium esse abigendo tædio muscarum. Nam pilis ea omnino non caret, vt scribit Vartomannus his verbis: *Caudam habent similem bubalis, trium fortè dodratum longitudine, paucis in extremitate pilis.* Inuenio autem in descriptione Guineæ, istiusmodi caudis muscas ab idolis arcere mulieres. Malleolos posterioribus imis cruribus teste Aristotele possidet. Sed de crurum flexu alij aliter etiã tradunt; nam non solum authores obscuri elephantos crura sine nodis articulifque habere tradunt, & ossa solida & inarticulata, ideoque crura tibialique flectere non posse, & si cadant, non posse surgere: hincque esse quod dormientes non recumbant; sed de fessi magnis arboribus se applicent, verum etiam classici nonnulli, vt Cassiodorus, ex antiquis Strabo, & Diodorus Siculus, vt in capiendi ratione dicemus. Genua, inquit Cælius, non flectunt vt Ambrosius prodit; quia rigidiorum crurum vsu opus fuit, quo velut columnis tanta posset membrorum moles fulciri. Calcaneum modò leuiter inflectunt, rigent cætera pedum à summo ad imum. Aliàs verà ita scribit: De communi animalium gressu prodit Aristoteles, diuturna hominum fama celebratum, elephantos nullo crurum inflexu moueri; quæ tamen falsò confirmata sit, cum id genus animalium inflexu vel in scopulis opertis, vel in clunibus adducto sese moueant. Quomodo autem crura flectat, docet Plinius his verbis: *In posterioribus elephanto articuli breues: Idem poplites intus flectit hominis modo, cætera animalia in diuersum,* ex Aristotele, qui elephantum, non vt aliqui retulerunt, agere scribit, sed considendo, crura inflectere: non posse tamen præ nimio pòdere, vtrumque in latus æquilibrio quodam vergere; sed aut læuo incubare, aut dextro, aut eo in ipso habitu requiescere: flectere hunc certè suos posteriores poplites modo hominis: Et aliàs quoque cæteras quadrupedes, elephanto excepto, contrario modo quàm homines sua ait membra inflectere. Vartomannus ait articulos crurum non tam sublimes habere, vt aliæ animantes, sed humiliores terram versus. Sunt autem crura priora multò posterioribus longiora, vt idem philosophus meminit, necnon Plinius & Aelianus, & Oppianus:

Ποδῶν γὰρ μὲν ἐν ἰσα μέτρα:

Ἐφ' ὧσι δὲ πρόσθεν τοιοῦτον ἄειρονται, id est,

Nec mensura pedum par est, siquidem altius ante

Exuperant multò, breuioraque crura videntur.

L. II. c. 39

Plinij locus
consideratus

Li. 3. c. 19.

Li. 2. Hist.

cap. 1.

Li. 33. c. 5.

Cap. 43.

Cauda.

Li. 4. c. 10.

Crura.

Lib. 16.

Lib. 4.

Lib. 4. c. 12.

L. 13. c. 18.

Vt crura

flectit.

- Cur pedes anteriores robustiores.* Cur autem anteriores ei pedes maiores validioresque sint, rationem reddit Albertus. Pedes eiusdem cum equinis sunt rotunditatis, sed ampliores, ut planta, inquit Gillius, quoquo versum ad binos dodrantes accedat: Vartomanus rotunditatem eorum, magno orbi mensario assimilat; eos ex callo constare aiunt nigerrimo & amplissimo. Aristoteles elephantem animal multifidum esse asserit, digitosque habere indiuisos, ac leuiter formatos, nec unguis omnino esse, singulis pedibus quinque haberi indiuisos & leuiter discretos: quæ omnia sic Plinius transcripsit: *Omnia digitos habent, quæ pedes, excepto elephanto: huic enim in formes, numero quidem quinque, sed indiuisi, ac leuiter discreti, unguisque non unguibus similes.* Aelianus hinc factum esse ait, ut animal sit minimè ad natandum habile. Cur verò quinque unguis habeant, & pedem multipliciter scissum, Gillius causam esse credit, ne si quando in humido solo constiterint, altius pedem imprimant. Aristoteles prioribus potissimum pedibus corporis pondus sustineri putat, nam cum dixisset, elephantos non bisulcos, non solidos habere pedes, sed digitatos, sed quoniam (inquit) corporis magnitudo vasta, pondusque ingens est, ideo sustinendi tantummodo gratia pedes habent priores, nec ad vllum aliū vsum vtilis, propter tarditatem flectendi atque ineptiam. Eodem testante Aristotele mammas duas habet, sed non in pectore, & paulò citrà. Aliàs clariùs earum situm locumue indicat, inquiens, elephanto mammarum sunt sub armis duæ tam mari quàm fæminæ, perquam exiguæ, nec pro corporis vastitate, ita ut eas à latere conspiciere propemodum nequeas. Et rursus alibi, elephas, inquit, duas tantum habet mammas, easque sub armis: causa cur duas habeat? quòd vniprolis est; cur non inter femora? quòd multifidum est: nullum enim inter femora habet, cui pedes discreti in digitos sunt: cur suprâ sub armis? quod in ijs quæ plures obtinent mammas, & primæ sunt, & plurimū hauriant lactis, quæ ea parte continentur. Argumento est quod scrofarum facere assolent: porcis enim editis primis, mammas, præbent primas. Ergo cui vnum est, quod primum in lucem prodit, id primas habeat, necesse est. Primæ autem quæ sub armis habentur, elephas hac de causa duas, eodemque loco mammas habet. Quæ autem multi prola sunt, hæc toto ventre extuberant, &c. Plinius quoque isthæc quàm breuissimè reddidit, *Elephas, inquit, tantum mammas sub armis duas habet; nec in pectore, sed citrà in aliis occultas. Nulla in feminibus digitos habentium.* De partibus generationi destinatis idem philosophus sic ait: Elephantus genitale equo simile habet, sed paruum, nec pro corporis magnitudine. Plinius genitalia auersa esse ait, auersosque coire. Testes item non foris conspicuos, sed intus circa renes conditos habet, quocirca initum cæleriùs agit. Fæmina genitale, ut cæteræ, inter femora habet. Alibi etiam testes intus ad aluum neci tradit. Causam item aliàs reddit, cur testes intus occultarit natura, ob cutis suæ nimirum duritiem, cum ex ea scrotum non possit fieri. Albertus tamen aliam rationem huius necessitatis adfert, asserens testes intus habere propter pondus sui corporis, idque ut sit velocioris coitus, addit autem etiã tempore coitus eos emittere, quod mihi verisimile non fit. Ceteram testatur philosophus mentiri, ea quæ de huius animantis semine prodidit; id videlicet vsque adeo indurari siccescens, ut electro, id est succino simile efficiatur, quod nunquam fieri ipse existimat. Magis enim alterum altero semen esse terrenum necesse est, inquit, & præcipuè tale eorum est quorum in corpore multum materiæ terrenæ habetur: crassum autem albumque est spiritus mixture: Plinius elephanto quatuor ventres esse tradit, cætera suis similia: pulmonem quadruplo maiorem bubulo. Cur verò quatuor ventres habeat, rationem nullam adfert. Aristoteles verò quadrupeda, quibus tot ventres sunt, cornigera esse scribit, & ruminantia, sed vel ipso Plinio teste, non ruminant, quibus dentes sunt vtriusque: elephantis autem vtriusque quatuor dentes esse, præter duos illos magnos, ex Aristotele notum est: qui elephanto intestinum ita inuoluitum (συμφορητικόν) ut aluos habere quatuor videatur, scribit, inque hoc etiam cibum reperiri: nullum enim conceptaculum cibi aliud separatim adesse. Galenus intestinum eius latissimum dicit, & equo simillimum. Extâ quoque eidem suillis proxima esse ait, sed maiora. Iecur enim quadruplo maius esse bubulo, & reliqua pari ratione, excepto liene; hunc enim ex proportione esse minorem. Plinius verò pulmonem, ut citauimus, non iecur bubulo quadruplo maiorem facit. De situ fellis discrepant veteres. Aelianus non ad iecur, sed ad pectus situm habere dici tradit. Aristoteles verò iecur quidem sine felle esse asserit; incisa tamen parte, qua fel adherere solet, humorem felleum affluere plus minus. E contrario Galenus; quæ, inquit, iecur habent, ijs & lien omnino inest, & meatus bilis receptores: etsi vesicam, quæ amaram bilem colligit, haud omnibus ideo concesserit natura. Non tamen vera dicunt, qui de omnibus ea carentibus scripserunt, quemadmodum & Mesitheus de elephanto prodidit; huic siquidem & vesica in iecore inest, proportionalem toti visceri magnitudinem obtinens. Docet item Galenus, quomodo ex elephanti dissecti corde magnum os exemerit, & quòd duos tantum ventriculos cor eius habeat, contra Aristotelem, qui magnis animantibus tres attribuit. Clarior, inquit, in magnis cordibus est speculatio, quoniam & ipsius os, quod magnis inesse animalibus arbitrantur, atq; his non omnibus, etiam

etiam alijs omnibus inest, haud tamen os vniuersis, sed cartilago. Sic enim in totum se habet in cunctis animantibus: & membranæ, quas trifulcas diximus appellari, & arterialium vasorum radix substantiæ duræ omnino appensa est, sed non in omnibus æquè dura, quoniam in minutis leuiter cartilaginosa est, in grandioribus exacta cartilago, in valde grandibus cartilago, ossea; & quanto animantis genus corporis mole vastius fuerit, tanto plus osseæ substantiæ cartilago fortita est. Et in maximis, vbi plus osseæ substantiæ gignitur, conuenit ipsam tum appellare os cartilagineum, nō cartilaginem osseam. Quod enim in his animalibus producit, nō cartilaginis adhuc exactæ naturam, sed corporis ex neruo & cartilagine conflati representat. Nullū verò miraculum est in minutis ipsū animantibus confectionū rudes penitus ignorare, cum & in grandioribus frequenter ipsos lateat. At quid dico in grandioribus? Nuper elephāto maximo Romę iugularo, pleriq; medici ad ipsius dissectionē cōuenerāt, discēdi gratia duosne cor haberet vertices, an vnū; & vētriculosne duos, an tres. Ego autē vel ante ipsius confectionē asserebam eandē cordis structurā, cum alijs omnibus animalū aerem spirantiū inuentū iri: quæ etiā ipso diuiso apparuerunt. Item os ipsius sine negocio reperi, vnā cū familiaribus digitos admolitus: at in exercitatu sperantes id, quod in alijs animantibus apparet, ita in magno se inuenturos, ne elephanti quidē cor os habere putabant. Ego autem ostensurus ipsis eram, nisi familiares risissent, quod attonitos illos ac sensus expertes propter loci ignorantiam cōspicerent, & cum adhortatētur, vt indicarem, subticui. Corde verò à Cæsaris coquis exempto, nisi aliquem ex familiaribus in huiusmodi exercitatu rogatū coquos, vt os ipsius eximi sinerent, atque sic factum est. Seruatur idem apud nos etiam hodie eximiq; adeo magnitudinis, vt ab ijs qui intuentur, nullo modo credi queat tantum os medicos latuisse. Ita sanè & maxima in animantibus particularum in exercitatu ignorantur. Ac miri nihil est, si etiam in alijs multis (quod ad anatómen spectat) Aristoteles errauerit, qui triplicem sinum cor habere in magnis animalibus existimat, &c. Ex qua item elephantini cordis dissectione etiā innotescit, quod de duplici corde nonnulli somniarunt, cuius sic meminit Aelianus: *Duplici tum corde, tum sensu animi elephātus esse dicitur, & altero quidem ira incendi, altero mitigari & leniri Maurorum sermonibus peruagatum.* Atque hætenus de partibus cū internis, tum externis elephantis. Adde & integram descriptionem, eamque ex Cardano, & aliā ex Goropio Becano. Altitudo (inquit Cardanus, multa philosophica in sua descriptione referens, & quæ ad superiorum declarationem etiam pertinent,) tanta erat, vt homo erectis manibus non attingeret dorsum & erat iuueneculus. (Scaliger hinc nunquam Cardano visum elephantem obijcit.) Crassities duorum bouum: sed adultis & maximis (nam & in his, velut equis, alijsque animalibus non exiguum discrimen secundum regiones & stirpes,) pro xxv. quandoque bobus corporis moles est. Altitudo maximis vsque ad decem cubitos, quod facile est etiam coniectari ex dentium magnitudine; huic enim cum tactus esset, dentes cubitum cum dimidio non excedebant, cum tamen viderim ego non semel qui fermè sex cubitos vel incurui æquarent: qui si recti fuissent, longiores planè fuissent septem cubitis. Narrat enim Ludouicus Vartomannus vidisse duos, qui pondus ccxxv. librarum æquabunt. Potest vnusquisque secum reputare, quanta debuerit esse animalis illius magnitudo. Sed ad ordinem reuertor. Longitudo elephantis minimè altitudini respondet. Est enim multo altior, quàm pro longitudinis ratione. Crura habet teretia, ac ad columnarum modum atque in his iuncturas. Coxæ rectæ descendunt, nec in anteriorem partem, vt bobus exporriguntur: hocq; ideo contingit, quòd iuncturæ genuum sunt æquales, atque adeo æquales, vt nisi flectere crura videas, iunctura carere credas. Inde natam existimo opinionem, quòd iuncturis careant: quam suspicionem auxit illius incessus; nam distentis cruribus, ac si iuncturis omnino careat, ambulat. Sunt autem illius crura anteriora posterioribus longiora. Porro incessus ille cruribus distentis, maximi roboris argumentum est; & causa velocioris incessus: nam difficiliter mouetur, quod à longiore spatio, vt in hastis, quæ difficiliter mouentur ex imo, quàm ex medio: & equalis angulus tantò maius spacium intercipit, quāto cruris suprema pars à genu ipso longius destiterit. Pedes rotundi in quinq; digitos diuisi, sed diuisio ea obscura est. Sunt autem plani & absq; munimento vlllo, vnde excogitata ratio secandi pedes securibus à Romanis: sunt enim lati, vt orbes plumbei quibus ad vescendum vtimur. Masculus maximum habet membrum genitale, quod fermè vsque ad terram attingit, licet alij hoc negent. Fæminæ duæ mammæ tantum, atque aded paruæ, vt sub alis latitent. Cauda vt Suis pro ratione, sed fermè absque pilis vllis, & prælonga, adeo vt à terræ immum eius ne palmo distet. Cutis quoque, imo corium durissimam & similiter absq; pilis, rarissimus est dorsis suprema parte; quæ etiā aliquantulum iuxta renes in gibbam ascendit; & acris pilis quæ prægrandes sunt, ac quasi duorum palmorum, absque forma aurium, sed quasi quadratæ sunt: his in duobus locis frequens pilus est, ac vt cæteris animalibus. Color toti corpori vnus, scilicet fuscus cinereo immixtus, ita vt non alter ab altero distingui queat. Collū breue. Caput vix à collo

*Elephantis
anatomie.*

*Aristotelis
error.
Cor duplex*

*Elephantii
integra de-
scriptio.
Magnitudo*

*Dentium
magnitudo*

*Longitudo.
Crura.*

Coxæ.

Incessus.

Pedes.

Penis.

Mammae.

Cauda.

Cutis.

Pili.

Color.

Caput.

Collum.

à collo distinguitur. Oculi valde parui, sed tamen acutè cernit. E suprema parte frontis nasus porrigitur, non vt in alijs animalibus iunctus capiti, sed disiunctus, qui vsq; ad terram exportatur, vt tanta sit fermè eius longitudo, quanta animalis altitudo: proboscidem vocant, aliqui etiam promuscidem; pleriq; manum. Hanc, vt dixi, narium loco esse nemo dubitat, postquam diuisa est, vt naris, & ea respirat elephas, atq; odorat. Imum eius quasi porci nasus, color, rotunditas, diuisio. Sed substantia proboscidis multū à nasi substantia differt: vsus verò multiplex. Nam tota neruea est & coracea, adeo vt eam colligat atq; remittat, quomodo libet: breuem enim quandoq; adeo facit, vt vix cubitum superet, atq; tunc latissima est: quandoque verò ita extendit, vt angustè descendat ad terram, non crassior fermè humano brachio: est tamen mollioris substantiæ, quam reliqua cutis, atque ideo Romani præscindere eam aggrediebantur. Circumuoluit eam vndique, atque maxima cum celeritate: si bibit, ea haurit potum, cibum quoque capit, & in os mittit, nam promuscide non edit, sed ore: nec ore edere aut bibere potest absque promuscide. Os itaque latitat sub capite, simile ori Suis: sed dentibus omnibus tam superioribus quam inferioribus carens, nudasque habet gingiuas, nec vlllos habet alios dentes, quam molares, quibus edit, & duos illos prælongos, qui altrinsecus prominent, è mandibula nasi superiore, & versus terram descendentes, proboscidemque in medio habentes. Atque hi ita descendunt, vt caua dentis pars anterior sit: quæ verò animal respicit, gibba. Ideoq; acies ipsa fursum respicit, vt si caput eleuet, facilè in sinu dentium possit trabem aut transuersum hominem sustinere. Porrò proboscidi tantum roboris inest, vt arbores quas viginti homines euertere nequeunt, proboscide circumdata vno vel altero ictu prosternant. Hæc & plura Cardanus. Goropius quoque visum Antuerpiæ elephantum mascululum, sed octo duntaxat annorum delineat, in quo omnia Aristotelis descriptioni egregiè consentire ait; nisi quod virgam genitalem non infra corporis magnitudinem habere videretur, quod Cardano consentit. Fuisse autem corporis longitudinem, per directum à sincipite ad caudæ exitum acceptam octo pedum, cui altitudo quoque responderet, à terra ad summum dorsi computata, ita vt par longitudo & altitudo esset. Huius mensuræ ab imo ventre ad summum dorsi corporis diametrum, inquit, continebat: reliquum pedibus & cruribus tribuebatur: frons quadrata ab oculo ad summum sui duos pedes habebat, vt hinc de cerebro & ingenio liceat arbitrari: ab oculis item ad extremum promuscidis, quatuor pedes numerabantur, qua tam commodè utebatur, vt nummos in terram proiectos tolleret, atque sessori suo porrigeret: scutellam quoque vno plenam ita ab humo eleuaret, vt ei ra effusionem sessori daret ebibendam: atque eadem sibi vna vice plures quam sedecim vini libras bibendas infunderet, quod toties iterabat, vt mensuram potus ab Aristotele proditam facilè æquaturus videretur. Coxæ ad mediam vsq; flexionem genuum ad duos pedes tenebant. A genu ad imam flexionem, pes ferè vnus cum triente. Calcis siue plantæ imæ diametrus, pedis vnus, & duorum paulò plus minus, digitorum erat. Cauda valde glabra, porcine similis pendebat, sub qua pellis inter crura tam laxa erat, vt subligaculis nauticis, quibus nunc etiam, Moria ridente, nobiles vtuntur, simillima prorsus esset. Dentium exteriorum longitudo pedum duorum erat & dimidiati. Quæ de ingenio feruntur, omnia verissima in eo comperiebantur &c.

L O C V S.

PR O P R I V M (inquit Aelianus ex Aristotele,) elephantorum est naturæ; rosca & palustria amare & amnes amplecti, vbi versari maximè student, vnde etsi fluuiatiles non fiat, riparios dicere possumus. Plinius quoque gaudere amnis maximè tradit, & circa fluuios vagari, sed propter magnitudinem nare non posse. Aristoteles verò non simpliciter, non nare posse ait, sed non satis posse propter pondus sui corporis. Ad hæc non vbique talia loca amant, sed in calidioribus tantum regionibus, frigoris enim admodum impatientes sunt, teste Aristotele, quo fit, vt in India maximè & Africa inueniantur, quæ regiones sunt calidissimæ: India autem multo robore & mole corporis antecellunt, quia India aquis abundat: Africa autem aridior est: Indiam sanè plurimos maximosque elephantes habere robore & magnitudine præstantes, præter Diodorum Siculum, alij etiam passim testantur. Cedrenus tam copiosos ibi, ac numerosos haberi scribit, vt armenta tota fluuij pascantur: quod & Lucretius cecinit:

Nam quod rara vides magis esse animalia quadam,

Fæcundamq; minus naturam cernis in illis,

At regione locoque alio, terrisque remotis,

Multa licet genere esse in eo, numerumque repleti:

Sicut quadrupedum cum primis esse videmus

*In genere anguimanos elephantes, India quorum
Millibus è multis vallo munitur eburno,
Vt penitus nequeat penetrari, tanta ferarum
Vis est; quorum nos per pauca exempla viaemus.*

Solinus author est Indos omnes, qui regia præditi sunt potestate, non siue maximo elephatorum numero, militarem agitare disciplinam. Sed præstat reges, regionesq; tum has, tum alias enumerare. *Populi & regiones In gentibus loquens,*) Regi LXX. millia peditum, equites mille, elephanti DCC. in procinctu bellorum excubant. Insula in Gange est amplæ magnitudinis, gentem continens vnam, Mogodalicam phantis a-nomine. Ultra siti sunt Modubæ, Molindæ, vberæ cum oppido eiusdem nominis magnifico. Gal- bundantes. modroesi, Preti, Calissæ, Sasuri, Passalæ, Colubæ, Orxulæ, Abali, Taluctæ. Rex horum peditum *Li. 6. c. 19.* L. millia, equitum tria millia, elephantos CCCC. in armis habet. Validior deinde gens Andaræ plurimis vicis, triginta oppidis, quæ muris turribusque muniuntur, regi præbet peditum C. M. equitum II. M. elephantos mille. Sed omnium in India propè, non modò in hoc tractu, potentia claritateque antecedunt Prasi, amplissima vrbe ditissimaque Palibrotæ: Vnde quidam ipsa n- gentem Palibrotos vocant, imo verò tractum vniuersum à Gange. Regi eorum peditum sexcenta M. equitum XXX. M. elephatorum IX. milia: per omnes dies stipendiantur: vnde coniectatio ingens opum est. Hæc itaque Plinius, quæ Solinus ferè omnia repetijt. Vbi & Caucasus mons est, *Cap. 65.* elephantos esse ex hoc Philostrati constat: Montem transgressis viri occurrerunt, qui elephantis *Li. 6. c. 22.* vehebantur. Hi autem sunt qui regionem colunt inter Caucasum montem & fluuium Cophena *Li. 6. c. 20.* iacentem, homines planè inculti, & armentorum equites, curatoresque. Plinius Indi fluuij è iugo Caucasi montis orti, accolæ recensens, cum dixisset gentes montanas inter eum & Iomanem Ces- sos, Cetribonos syluestres esse: deinde, inquit, Megallæ, quorum regi quingenti elephanti, pe- ditum equitumque numerus incertus: Chrysæi, Parafangæ, Afangæ tigris fera scatentes. Ar- mant peditum XXX. mil. elephantos CCC equites DCCC. Et mox: Ab his (qui Capitaliam montem accolunt,) Oraturæ, quorum regi elephanti quidem decem, sed amplæ vires peditum: Varetatæ qui sub rege elephantos non alunt, fiducia equitum peditumque: Odonboetæ, Salaba- stræ, Horatæ vrbe pulchra, fossis palustribus munita, per quas crocodili, humani corporis auidif- simi, aditum nisi ponte non dant. Et aliud apud illos laudatur oppidum Automola, impositum litori quinque annuum in vnum confluente concursu, emporio nobili. Regi eorum elephanti M. CCCCC. peditum CL. M. equitum quinque M. Pauperior Charmarum rex elephantos LX. paruasque reliquas vires habet. Ab ijs gens Pandæ, sola Indorum regnata feminis. Vnam Hercu- li sexus eius genitam ferunt, ob idque gratiorem perpetuo regno donatam. Ab ea deducetes ori- ginem imperitant CCC. oppidis, peditum CL. M. elephantis quingentis. Idem Plinius in Ta- probane insula (quam in India omnium maximam esse ferunt) festa venatione absumi testatur, gratissimam autem eam tigris elephantisque cõstare. Alias etiam ex Onesicrito classis Alexan- dri Magni præfecto, elephatos in Taprobane insula maiores bellicosioresq; quam in India gigni scribit. Aelianus verò etiam in hac celeberrima insula permultorum & valdè grandium elephan- torum pastiones vigerè inquit: hosque insulanos elephantos, animi robore & virtutis indole & corporis magnitudine, eis qui in continenti degunt, præstantiores existimari, ideoq; magnis na- uibus in continentem transportatos Calingarum regi (de quo supra) vendi, vnde etiam eit, quod *Maximi & hanc insula Alexandro, qui Lychnus cognominatus est, Ἰνδῶν δὲ λέγεται ἑλεφαντῶν. Vartomannus eam nunc Sumatram dici conijcit, quoniam hic multi & maximi habeantur elephantes. optimi ubi* Sed & Ioannes Metellus in Zeilana insula maximos & optimos omnium totius Indiæ, summi- que ingenij & quibus reliquos obedientes esse ferunt, elephantes progenerari scribit; quod nomen *Lib. 4. rer. Emanuel.* cum apud antiquos etiam non inueniatur, superiori insulæ fortassis conueaire potest. Inuenio ve- rò apud Orosium Indiæ insulam Zeilandam, quam Ptolomæo Cori dictâ conijcit, esse admodum fertilem, & non solum varijs frugibus abundantem, verum & herbis & plantis odore mirifico redolentibus egregiè vestitam, quæ sine vlla cultura proueniunt; miram elephatorum copiam nutrire: quæ autem & hæc sit, non explicat: Idem aliàs etiam refert Siamensem regem in India duo- *Lib. 7.* decim millia elephatorum habere dici, è quibus quatuor millia semper ad subitos bellorū casus armata sint. His addam, quæ in libris nauigationum in Indiâ obseruauit. Plurimi sunt in regno Pe- gû, & in Carangora regione: Quinquaginta millia sub imperio regis regni Mogor, totidemq; mil- lia equorum: plena est Bornay insula, vt ait Franc. Lopez. Vartomannus in Monzambrich insula *Li. 3. c. 41.* armenta eorū se offendisse ait, & in Bonamotapa Io. de Baros. Lego & apud Paulū Venetū con- *Cap. 58.* uenire ad insulā Zanzibar multos mercatores eboris emendi causa, nā plurimos ibi esse elephan- *Regis Cale* tes. Christiani qui urbē Calechut incolunt, equitat elephantes, inquit Cadamustus, quoniā ea re- *cutiensum* gio ijs abundat. Rex cum aliquo tēdit, trahit tecū innumeram peditū multitudinem, nonnulli ve- *magnificen* *tra.*

*Elephātorū
honor.*

*Li. 8. c. 11.
Africa.
Lib. 5. c. 4.
Cap. 1.
Lib. 6.*

Li. 1. c. 25.

Sat. 10.

*Lib. 4.
Lib. 5. c. 6.*

Li. 2. c. 29.

Li. 6. c. 30.

*Lib. 5. c. 2.
Lib. 9. c. 9.*

*Lib. 16.
Lib. 3.*

Lib. 12. c. 4

Lib. 6. c. 29

Lib. 16.

elephantis vecti, regem concomitantur: rex verò humeris hominum nobilium fertur. Additque etiam potissima illius regionis animalia esse elephātos: vēdi tamen ingēti pretio: alios in exercitu ad bella ducere elephantorum M. DCCC. alios pauciores: Fuisse autem Indis etiam olim in maximo pretio elephātos, inter alios Arrianus docet libro rerum Indicarum. Vehuntur, inquit, pleriq; Indi camelis, equis & asinis. Regium enim apud Indos est elephāto vehi: proximus huic honor quaternis equis, tertius camelis, vno equo vehi vile est. Mulieres apud eos castæ admodum sunt, neque vlla mercede, quàm elephanti corrumpi se patiuntur: Elephantum danti copiā sui faciunt, neq; hoc turpitudini vertitur, si elephanti mercede adducta mulier consuetudinem cum quoquā habeat: quin potius honorificum sibi ducunt, formæ suæ pulchritudinem elephanto dignā haberi. Atq; hæcenus de India. Plinius cū dixisset Indiam elephantos ferre, subiungit: item Africa ultra Syrticas solitudines, & in Mauritania: Aethiopes quoq; & Troglodytæ. Aliàs, pōst Syrtes (inquit) in Africa excipiūt saltus repleti ferarum multitudine, & in introrsum elephātorū solitudines. Et ante: Mauritanie oppidum est Sala eiusdem nominis fluuio impositum, iam solitudinibus vicinum, elephātorumq; gregibus infestum. De elephantis Afris & Mauris plenæ sunt Romanorum historiæ. Hinc Africam frumento & ebore abundans vocat Claudianus:

Tum spicis & dente comas illustri eburno Et cali do rubicunda die sic Africa fatur.

Celebratur & Libya. Hermippus apud Athenæum:

Plurimus est elephas Libycis demissus ab oris.

Necnon Getulia, à qua Getulus cognominatur Iuuenali.

O qualis facies & quali digna tabella, Cum Getula ducem portaret bellua luscum, id est Hannibalem. Similiter & Marmaricum dicunt, à Marmarica regione Africae Nilo proxima teste Ptolomæo, ab occasu Cyrenaica prouincia, à Septentrione Aegyptiaco pelago terminata, ab Oriēte Aegyptum habens, ab Aegypto interioris Libyæ partem, quæ Aegypto contermina est. Hodiè Barcha dicitur. Plinius Mareotidem vocat, incolas ipsos Marmaridas. Vtitur eo epitheto Sidonius:

Nam si quæ arboreas trabes refractis Rostris Marmarici dedere Barri.

Samnestraditur teste eodem Plinio, oppidum Libyæ circa Nilum, ad Africae latus, vnde elephāti incipiant. Qui proximos Athlanti monti Mauritanie saltus inhabitant, refertos elephantorum ferarumq; & serpentium omni genere Canarios appellari Suetonius Paulinus citante eodem tradit, & prope Athon montem incolas elephantis vehi apud Philostratum legitur. In eadem Mauritania oppidum est Sala, iam solitudinibus vicinum, elephātorumq; gregibus infestum: ex eodem Plinio. Symbari populi sunt feri inter Arabiae montes & Nilum incolētes elephantorumq; venatu victitantes, vt ex Plinio citat Calepinus, sed Plinius: Inter montes & Nilum, inquit, Symbari sunt, Phalanges, in ipsiis verò montibus Asachæ multis nationibus. Abesse à mari dicuntur dierum quinq; itinere. Viuunt elephantorum venatu. Tingitana prouincia Mauritanie, qua porrigitur ad

internum mare exurgit montibus septem, qui à similitudine fratres appellati freto imminent. Hī mōtes (verba sunt Solini) elephantis frequentissimi sunt. Plinius verò Tingitaniam prouinciē mōtosā esse ait ab Oriēte, & ferre elephātos. Leo Baptista Albertus in opere suo de re edificatoria tradit, ab Appiano Alexandrino scriptum esse, apud Carthaginem stabula fuisse elephātorū trecenta, & equorū quadringenta. Mons quidam Arabie in mare expositus, elephas vocatur, vt Strabo ait, nescio an ab elephantorum copia, vel figura. Aethiopiam modò ait Herodotus interprete

Valla vastos ferre elephātos prominentibus vtrimq; dentibus, sed Græcè legitur tātūm ἐλέφαντας ὀμφιλαφίας, id est magnos, siue conspicuos. Testaturq; ibidem Aethiopes Persis vsq; ad suam memoriam tributi nomine pendisse, binos semodios auri rudis, ducentos fasces ebeni, quinosq;

Aethiopes pueros, & vicanos grandes elephātorum dentes. Quod Plinius sic repetit de ebene loquens: *Herodotus eam Aethiopiae intelligi maluit, in tributi vicem regibus Persidis e materiae eius ceteras phalanges tertio quoq; anno pensitasse Aethiops cum auro & ebore, prodendo. Non omittendum id quoq;, vicanos dentes elephantorum grandes, quoniam ita significant, Aethiops eadem causa pendere solitos.* In Aethiopia Ophiophagorum, vt idem Plinius prodidit, Ptolomæo Philadelpho Aegyptiorum rege condita est venatus elephantorum, od id epitheras cognominata: Et mox: Insula Daphnidis, oppidum Aduliton. Aegyptiorum hoc serui profugi condiderūt. Maximum hic emporium Troglodytarum, etiam Aethiopum. Abest à Ptolomaide quinque dierum nauigatione. Deferunt plurimum ebur, rhinocerotum cornua, hippopotamorum coria &c. Philothera est Heroum vrbs, inquit Strabo, nauigati iuxta Troglodyticam à sorore secūdi Ptolomæi appellata, Saryri opus, qui ad Troglodyticā & elephātorū venationē perscrutandā missus est: Et rursus: Arabij sinus pas quæ Troglodyticam spectat, ad dexteram est, vbi nauigantibus ab Heroum vrbe vsq; ad elephātorū venationē & Ptolomaidem, stadiorū sunt nouē millia ad meridiē & pabulū ad Oriētē. Et alibi eodem etiam libro: Post Stratonis insulā sequitur portus Saba, & elephātorū venatio. Et paulò pōst: Vterius est vrbs Daraba, & elephātorū venatio, quæ ad puteum nominatur, eam

A Elephantophagi habitant (à quibus quomodo elephantum capiunt, suo loco recitabo.) Sunt & alia quadam elephantum venationes & vrbes ignobiles &c. Alicubi & Licham elephantum venationem esse ait. Sunt & Afachæi Aethiopum populi, qui captos venatibus elephantos deuorant, vt scribunt Solinus & Plinius, qui Afachas quoque alicubi legit pro eisdem. Iam verò apud He- *Lib. 16.*
sperios Aethiopes elephantes nascuntur, & qui rhizes vocantur, magnitudine & pugnandi viribus elephantos referentes, vt ex Iphicrate Strabo recitat.

NATURA. MORES. INGENIUM.

Docilitas.

ELEPHANTI, inquit Plinius, gregatim semper ambulant, minimè ex omnibus solua- *Aquam ti-*
gi. Quamuis autem amnibus, vt ex eodem & Aristotele diximus, gaudeant, & circa flu- *mere.*
uios vagentur, ab aquis tamen summoperè abhorrent, id quòd illorum in primis exem- *Lib. 17.*
plo docemur, quos Hannibal secum in Italiam traxit. Refert enim Frontinus vaferrimum il- *Hannibal*
Blum, rei que militaris peritissimum ducem, cum ad Rhodannum transeundum elephantos non *astus.*
posset pellere, & nauium aut materierum, quibus rates construerentur, copiam non haberet, ius-
sisse ferocissimum elephantum sub aure vulnerari, & eum qui vulnerasset, transnatao statim
flumine procurrere: elephantum itaque exasperatum ad persequendum authorem doloris sui,
(sunt enim vt mox patebit, vindictæ auidissimi) tranauisse amnem, & reliquis idem audendi de-
disse exemplum. Polybius verò ratibus quidem ab Hannibale traiectos fuisse tradit; ab aquis
tamen sibi metuere elephantos etiam innuit. Elephantorum traieciendorum, inquit, consilium
fuit huiusmodi: Compluribus paratis ratibus, duas inuicem copulatas à terra in amnem porri-
gebant, latas pedes quinquaginta: his alias duas à parte ripæ adiciebant, quas vt secunda aqua
deferentur, compluribus retinaculis validis ad arbores parte ripæ superiori eminentes alliga-
bant. Erat earum longitudo ad ducentos pedes: posthac alias duas rates, quæ reliquis longè
maiores erant, extremis illis leuiter annectebant, qua haud difficulter solui possent. Ab his pen-
debant funes aliqui, quibus ab actuarijs nauibus, postquam dissolutæ à cæteris ratibus essent, tra-
hi in vltiorem ripam valerent. Postremò eas omnes humo tegebant, vt beluæ per eas sine pauore
veluti per solum progredierentur. Hoc apparatu facto elephantum, qui Indis vbique præterquam in
C vndis, parere consueuerant, per stabilem ratem tanquam per viam progredientibus duabus feminis
agebantur. Qui vbi in extremas rates applicati transgressi essent, extemplo resolutis, quibus leuiter
annexæ erant, vinculis, ab actuarijs nauibus pertrahebantur, nihil sanè trepidantes, donec conti-
nenti agebantur. Vbi verò soluta à cæteris rate in altum se vehi cernebant, vndiq; capti cedenti-
bus ab aqua extremis, aliquantum turbationis edebant. Quietem tamè timor ipse faciebat, omni
ex parte aquam circumspicientibus feris. Ita primis expositis, alij deinde repetiti, traiectique sunt.
Quidam timore sauiantes, in flumen deciderunt, qui tamen peremptis rectoribus incolumes eua-
serunt. siquidem & pondere ipso stabiles & magnitudine prominentium extrà narium, quibus e-
mittere, si quid ebiberant, ac respirare poterant, pedetentim vadis progressi, ad vltiorem ripam
recti perueniunt. Hæc Polybius, cui Linius subscribere videtur. Cum enim dixisset elephantorum *Lib. 21.*
traieciendorum varia consilia fuisse se credere, quoniã varia est rei actæ memoria, quosdã ait con-
gregatis ad ripam elephantis, tradere ferocissimum ex ijs irritatum à rectore suo, cum refugiẽtem
eum in aquam natantem sequeretur, traxisse gregem, vt quemq; timentem altitudinem destituerat
vadum, impetu ipso fluminis in alteram ripam rapiente: magis, inquit, constat ratibus traiectos, id
D vt tutius consilium ante rem foret, ita acta re ad fidem pronius est. Ratem vnã ducentos longam
pedes, quinquaginta latam, à terra in amnem porrexerunt; quam ne secunda aqua deferretur, plu-
ribus retinaculis validis parte superiore ripæ religatam, pontis in modum, humo iniecta cõstrue-
runt, vt belluæ audacter, velut per solum ingrederentur: altera ratis æquè lata, longa pedes centũ,
ad traieciendum flumen apta, huic copulata erat, & cum elephantum per stabilem ratem, tanquam
viam, progredientibus faminis acti, in minore applicata transgressi sunt, ea extemplo resolutis,
quibus leuiter annexa erat, vinculis, ab actuarijs aliquot nauibus ad alteram ripam pertrahebatur.
ita primis expositis, alij deinde repetiti ac traiecti sunt: nihil sanè trepidabant, donec continente
velut pòte agerentur: primis erat pauor, cum soluta ab cæteris rate in altum reperentur: ibi vrgẽtes
inter se, sedẽtibus extremis ab aqua trepidationẽ aliquantulũ edebant, donec quietẽ ipse timor cir-
cũspicientibus aquã fecisset: excidẽre etiam sauiantes quidã in flumen: sed pòdere ipso stabiles, de-
iectis rectoribus, querẽdis pedetentim vadis in terrã euasere. Aelianus tradit, in naues immitti pò-
te vtrinq; ramis frõdesẽtibus adũbrato ad fallẽda istiusmodi animalia: hoc, n. ipsum cũ videt se

Euripius cur in ludis Caesaris factus. Lib. 2. c. 7. Cur aquam timeant. per terram, quia eis hæc mare videndi facultatem adimant, etiã nunc iter facere arbitrari. Lego & E apud Plinium elephantos Puteolis aquarum metu auersis vestigijs è naui abiisse. Quamobrè Be- roaldus noster Euripium in Circo additū fuisse existimat, id est tenuè aquarū fluuium in Euripi speciem deductum, ludis videlicet Cæsaris, in quibus elephanti, vt suo mox loco dicetur, viceni pugnarunt. Attamen L. Cælius Metellus iunctis dolijs per Siculum mare eos transmisit, cum na- ues deessent. Causa modò cur aquã timeant, duplex, ni fallor, statui potest, cum quòd nãdi impe- riti corpusq; ad id ineptū habeant. (Nare, inquit Plinius ex Aristotele, propter magnitudinē cor- poris nō possunt, nō vt Aelianus ait, quia digiti pedū indiuisi sūt & leuiter discreti, quia & equus similiter non nataret,) tum ob visam in aqua tanquam in speculo imaginem propriam. Hac enim conspecta supra modum perturbari ac perhorrescere, inde constat, quòd nisi turbidam bibūt: atq; hinc Indorum populi, si quos fluuios cum his tranare parant, illunes nubilasque noctes obseruare consueuerunt. Interdiu tamen. etiam flumina transmittere, quaq; solertia in traijciendo vtantur, subinde recitabo. Cùm autem Incedunt per aquam, eatenus mergi scribit Aristoteles, quatenus eius promuscis superat: restat enim (inquit) per eam, & spiritum accipit & reddit. Hyemis ac fri- goris eodem teste impatiens hoc animal esse dicitur, quare nisi in calidissimis locis reperiri osten- dimus, nunquid autem multis morbis obnoxij sint, vt Strabo ait, an præter alui inflationem nul- lum aliud malū sentiant, vt vulgò dici philosophus annotauit, proprio loco indagabimus. Fæmi- nam mare multò robustiorem, alacriorem, magisq; magnanimam esse; fæminasq; quasdam in hoc genere planè viriles esse Vartomannus testatur: & Gillius asserit, nō modò fæminas maribus fero- ciores, sed ad onerum vectiones etiam fortiones existinari. Cæterum vtriq; refragantur Aristote- les & Plinius. Differunt, inquit ille, inter se elephantes mirum in modum robore atq; animo. Sunt apud Indos in vsu rei bellicæ, non solum mares, sed etiam fæminæ: veruntamen fæminæ paucio- res sunt, & longè timidiore. Quantum autem ad vires; nūquam se Cato apud Ciceronē ait, cùm adolescens esset, vires tauri aut elephanti desiderasse, quod dubio procul indicat, inter bruta tau- ros & elephantos viribus alia omnia antecedere Sanè vnus animalium omnium, vt maximus, ita & robustissimus esse videtur. Euertit, vt refert Aristoteles, ædificia, dentes admouens magnos: pal- mas verò sua fronte impellit, donec declinet, tum pedibus inculcās posternit in terrã. Oppianus scribit syluestres elephantes, fagos, oleastros, & palmas dentibus subuertere radicitus: sed versus eius Latinè redditos recitabo: *Nonnunquam ingenti perterret robore syluas,*
Deiciens altas concusso stipite fagos, *Excelsasq; solo palmas radicitus equans*
Atq; oleastros & quercus, alnosq; fatigans, *Tales in syluis elephas dat corpore strages.*

Li. 4. c. 10. Vartomānus vidisse se testatur ab elephanto arboris truncum prosterni, tantæ quidem vastitatis, vt ipsi viginti quatuor simul mouere illū nō possent: præterea ternos elephātos maximam Libur- nicam in siccum pertrahere. Dum ego, inquit, apud Canonor urbem agerē, nonnulli Mahumeta- ni hunc in modum nauem in siccum trahebant, seruata Christianorum consuetudine, versa naui. Exposita prora versus continentem, subiectis ternis trabibus, tres elephāti genibus innixi, capite- que in humum connixo nauigiū in terram trahunt. Strabo Libycos elephantos maximos esse ait, & valētissimos, qui solo rictu propugnacula deiciant, & arbores radicitus euellāt, in posteriores pedes erecti: sed quantum proboscide valeant, partim dictum est, partim deinceps suis locis dice- tur: sicuti etiam de turribus, quas armatis hominibus onustas dorso ferunt. Pugnant inter se ve- hemēter, vt tradit Aristoteles, & dētibus alter alterum ferit, qui autem victus fuerit, adeò animū amittit, vt ne vocem quidem victoris toleret. Plinius mirum namq; ait pudorem esse, victumq; vo- cem fugere victoris, terram ac verbenas porrigere. Herbã autem victori à victo tradi solitam, vel ex prouerbio constat. Antipater author est duos Antiocho regi in bellicis vsibus celebres etiã co- gnomibus fuisse Aiacem & Patroclum. Antiocho vadū fluminis experienti renuit Ajax, alioqui dux agminis semper. Tum pronūciatum eius fore principatum qui transisset, ausumq; Patroclum ob id phaleris argenteis, quo maximè gaudent, & reliquo omni primatu donauit. Ille qui notaba- tur, inedia mortem ignominia prætulit. Est tamen quando pro illata ignominia fortissimè pugna- ineunt, vt ex istiusmodi historia, quæ apud Aelianū legitur, innotescit: Elephantū quamuis rarò amare ferunt, quoniam libidinum moderatione temperatus sit: tamē ipse illud admirabile, amore plenum audiui, quod consequitur: Vir venandi elephantos haud imperitus, scribit se, cùm ab Im- peratore Romano cum potestate in Mauritaniam ad venandos elephantos allegatus esset, ex ele- phantino genere, adolescentē formosam vidisse coeuntē cū elephanto & adolescente & pulchro: alterum verò seniorē, quia huius siue amator siue maritus esset, vt se spretū, ignominia loco hoc tulisse, quare acriter animo incitatū impetum fecisse, vt nihil propius factum fuerit, quàm nos, in- quit, omnes perderet, sicq; incurrisse in illum riualem suum, pugnamq; edidisse tāquã eum qui de amica sibi erepta doloribus acerrimis premitur, adeoque infestis animis vtrumq; cum altero pu- gnã commisisse, vt ex impetu cornibus ambo mutilarentur. Neutrū ideo non vicisse, quod mul- ta ver-

Ata verberatione eos venatores distraxerint. Postea autē quā amissis armis in posterum inutiles ad conferendam quasi manum inter se facti essent, rivalitatem amantium conquieuisse. Hæc ille. Equidem & apud alios quoque elephantos læsos, legimus non solum offensam meminisse, sed & longo tempore post iniuriā vindicare. Narrat Christophorus Acoſta in lib. de aromatibus Indiæ, cū miles quidam in vrbe Cochīn, cocci siue Indiæ nuci putamine domesticum elephātum petiisset, eumque in fronte attigisset: elephantum putamen collegisse, & cū eo tempore iniuriam vlcisci minime posset, in os recondisse, donec elapsis aliquot diebus militē in platea quadā deambulantem conspiceret, tum demum promuscide nuci putamen ore exemisse, militeq; viciniorem factum, in ipsum coniecisse, deinde abiisse, veluti lætum, quod iniuriam sibi illatā vltus esset. Quomodo verò cauponis fraudē vlciscatur his verbis ostendit D. Ambrosius: Ferunt promuscide haurire aquæ plurimum, eosdem tamen ad sedandam sitim moderato potu esse contentos: sed si fortē ab aliquo caupone fuerint mercede fraudati, indignantes, replere concauum promuscidis, non vt bibant, sed effundant, atq; ita momentarijs inundationibus irrigare eius tabernam. Iam verò non solum illatam sibi ipsi iniuriam vindicat, sed & hero suo, siue magistro aut altori, cuius cōpendia, vt vtar verbis Cassiodori, sua putat alimēta, quamobrē motu corporis ab diuersis postulat, quod ei porrigat; quod si autem aliquis præbere, inquit, contempserit postulata, vesica collectaculo patefacto, tantam dicitur alluuiōnem egerere, vt in eius penatibus quidam fluuius videatur intrasse, contemptū vindicans de foetore. Miles quidam in vrbe Cochīn referente eodem Acoſta elephantro suum rectorem iniuria affecisse visus est, quod ei in via minime cedere voluisset, eā iniuriā vlcisci cupientem rector vetuit. Post aliquot dies ministeria aliquot in litore Māgate fluminis (quod urbem Cochīn alluit) absente suo rectore obiens, militem cum alijs quibusdam sermones conferentem conspicit promuscide eum corripit, nec eorum, qui ipsum rogabant, vt militem, dimitteret, voces moratus, aliquoties flumine merſit, subinde eum in altum subleuans, & aquam qua maderat, defluere sinens: deinde cū iniuriam suo rectori illatam probē vltus sibi visus esset, militem quo comprehenderat loco, denuo in pedes sistit. Insignis equidem & nunquā satis prædicanda elephantorum est erga rectores gratitudo, beneficiorumque memoria. *Officia* (inquit Seneca) *etiam fera sentiunt, nec vllum tam insuetum animal est, quod non cura mitiget, & in amorem suū vertat. Elephantorum feritatem vsq; in seruire obsequium demeretur cibus: adeo etiam quæ extra intellectū atq; estimationem beneficij sunt posita, aſſauitas tamen meriti pertinacis euincit.* Strabo anthor est à quibusdam elephantis aurigas suos, qui in certamine ceciderant, ex prælio exēptos, alios ab alijs seruatos, cū anterioribus pedibus vtero suo subiectos seruassent: quod si verò quem ex curatoribus per iram interfecerint, adeo illum desiderare, vt præ mœrore à cibo abstineant, interdū etiam ad mortem obdurent. Sed & Arrianus testatur à nonnullis rectores suos in bello cæſos, sublato ad sepulturam delatos esse, ab alijs iacentes propugnatos, aliquos pro fessoribus lapsis sese obicisse, quosdam cū per iram rectorē suum occidissent, poenitētia & mœrore se confecisse. Elegans in primis de elephante rectorē suum nunquā deserente, sed & protegente ac vindicante historia refertur ab Aeliano: Indorum rex ab Indo quodam sibi munere mitti elephantē poposce- rat, is cū eum miro amore diligeret, negauit se daturum, ac cum elephāte perfugit in disertissimam regionem Rex ferens istud ægrē ad eum insequendum misit, qui bestiam Indi auferrent: aggressi igitur qui missi fuerant, vt cōprehenderent, homo quidē lapidibus eos appetebat, elephāntus verò, vt insigni iniuria accepta, impetum illorū repellebat: occumbente tandem ictibus altore & ductore suo, elephāntus more hominum armis se acerrimē tuētium pro suo nutritio pugnavit, tum etiam ex inuadentibus partem occidit: partem in fugam dedit, atq; nutritiū promuscide circūplexus, ad stabula portauit, ac tanquam amicus permansit fidelis amico etiā defuncto. Cum Pyrrhus urbem Argos irrupisset, elephantem ait Baptista Camposulgosus inter alios vnū Victoris cognomento, in vrbis porta, magistrum à quo regebatur, mortuum præsentisse, eiusq; rei dolore percitum, sine discrimine amicos hostesq; vrgendo inter hostes progressum, prius nō destitisse, quā magistri corpus adinuenisset: captumq; proboscide ac dentibus retrō in tutum ab hostibus locum intulisset. Porum Indorum regem cū Macedones spoliare vellent, tum bellua inquit Sabellicus, iterum sauiens, hostem procul destinebat, leuatumq; humo regē, proboscide suo tergo imposuit. At Plutarchus in libro de solertia animalium ait; Poro illo vulneribus confecto, elephantum sensim ac leniter multa spicula promuscide retraxisse, & ipsum iam malè affectum, non prius tamen procubuisse, quā sentiret regem exanguem delabi, tum demum, ne corrueret, paulatim se demisisse, vt rex commodius se ad solum inclinare posset. Accidisse in Goa, in qua legati regis Lusitaniæ, qui regiam potestatem obtinent, degere solent, narrat Acoſta, vt vnus ex elephantis, qui istic erat ad regis seruitia, furore correptus, vincula & catenas (nam solent, inquit, ferreis catenis constringi, & loco quodam concludi, donec morbo liberentur) distumperet & per urbem vagaretur, fugientibus verò omnibus, mancipium quoddam in vlnis filiolum

Li. de Elia
& ieiunio
c. 17.

Lib. 10.
Variar.

Amor erga
rectorem.
Lib. 1. de
benefic. c. 3.

Lib. 15.

Lib. 3. c. 44

L. 5. exēpl.

Enneid. 4.
lib. 6.

Etiam fu-
riens homi-
ne amicus.

*Beneficij
memoria.*

*Amicos ef-
se homini.
Lib. 7. Epi.
1. Cap. 29.*

*Li. de bello
Hisp.*

*Vt puellos
ament.*

Memoria.

filium gestans in platea obuium habuit, quod conspecto elephanto exterritum, ad suas aedes celeri cursu confugit, quas ut aperiret, filiolum humi ante ianuam exponit, moxque aedes ingressum ianuam occludit, præ metu filioli oblitum; elephas puerum conspiciens, promuscide leniter subleuans, in proximum humile tectum, quod è regione istarum aedium erat, collocat, atque aspiciat, an puer istic sine damno consistere queat: deinde furibundus ulterius progreditur. Beneficij memorem, tametsi furens, sese ostendit hic elephas, qui puerum non necauit, sed agnouerit filiolum esse eius mulieris, quæ eas aedes inhabitabat, quæque illi & alijs domesticis elephantis, quotiescumque istac transirent, panem, aut fructus dare solita erat: nam huiusmodi cibos & alia edulia ante suas aedes venalia exponebat. Aliud denique gratitudinis exemplum refert idem Acofta. In eiusdem vrbs foro, inquit, vagabatur huiusmodi furijs agitatus elephas: vir quidam æger effugere cupiens, pronus cedit, elephas minimè ei nocens promuscide comprehendit & in scamno quodam deponit. Aiebat hic vir eodem loco, illi ipso elephanto, antequam in morbum incideret, magnum quendam fructum Iaca incolis appellatum sua manu præbuisse. Apparet autem naturaliter elephantibus hominibus amicos esse, idque veteres etiam credidisse, manifestissimè nos docet Cicero, dum ait: *Atque opinio eiusmodi esse quandam illi belluæ cum genere humano societatem.* Scribit Caudamustus hominem, nisi lædatur, non lædere, vbi verò eum lædit, proboscide ceu manu comprehensum iacere in sublime ultra arcus iactum. Philostratus ait, vbi semel ad hominem adsuescit, ab eo omnia pati, ex eoque morum similitudinem in se transferre, neque aliter quàm paruos canes ex hominis manu gaudere cibum sumere, atque ad se accedentem promuscide complecti, eumque caput intra fauces immittere facillè tam diu pati, quoad homini libitum fuerit: hoc enim in eorum pastoribus nos fieri obseruare. At dicetis ollaris omnino, & ventris causa est istiusmodi amicitia, nec aliam esse nobis innuit Plutarchus in libro de solertia animalium, nam cum dixisset solum delphinum hominem amare, ut homo est, subiicit: terrestrium animalium alia nullum hominem, mansuetissima tantum utilitatis gratia eos, à quibus aluntur, ut canis, equus, elephas. Ceterum tametsi rectores præ cæteris amare facillè admiserim, cum cæteris tamen occultam quãdam amicitiam esse, vel ex eo constare potest, quod etiam cum furiunt & insanunt (quo tempore quæuis ut inimicum accipientes, proterere, proculcare & prosternere Appianus Alexandrinus tradit, & ob hanc causam à quibusdam communes hostes esse appellatos;) seruasse nonnullos sint visi. Apud urbem Cochinchinam quidam elephas referente Christophoro Acofta, furijs huiusmodi agitatus in lacuna quadam hærebat, ad quam cum fortè accessissent nonnulli pueri, elephante conspecto omnes diligerunt præter vnum, qui istic perstitit: eum accedit elephas ad blandiens quodammodo & promuscide demulcens, leniter eum corripit, suoque dorso imponit, & per lacunam expatiatur, deinde illum reponit, quo apprehenderat loco, veluti latibundus. Cum ea quæ ipsi accessissent, puer narraret, multi viri eum comitati sunt, sed procul à lacuna remanentes, arbores conscenderunt, ut è tuto spectarent, quid ageretur. Puerum propius accedentem elephas velut antè corripit, dorsoque imponit & expatiatur. Id sæpius à puero est reperitum, donec blandis verbis (quemadmodum edoctus fuerat) elephantum denuo mansuetum redderet & in urbem pelliceret. Quantoperè autem pueros amet, docemur ex alia historia, quam Athæneus ex libro vigesimo Phylarchi recitat: Cum hoc, inquit, elephante femina elephas nutriebatur, quam appellabant Niceam. Huic elephantum cum ministrabat Indi mulier filium suum qui tum trigessimum diem agebat, apposuit. Postea verò mutua muliere miro quodam amore pueri belua capta fuit, neque enim seorsum esse ab infante patiebatur, ac nisi puerum videret, molestè ferebat admodum. Cum igitur nutrix ipsum infantem lacte saturauisset, illum inter pedes ferè in scapha ponere cõsueuerat, quod nisi fecisset, elephas pabulum capere volebat, ac postea per totum diem calamis ac pabulis sibi apposis eo præsentibus vescebatur. Cum dormiter infans, muscas abigebat, vbi verò lugeret, scapham promuscide mutabat, puerumque dormire faciebat sæpius. Sed & Aelianus indicaturus, quàm memoria sint bona, quamque diligenter præceptum officij aduersus præcipientes teneant, quàm simul eorum qui quippiam eis committunt, vel expectationem vel fidem non fallant, disertissimè eandem historiam enarrat, cum Antigonus (inquit) Megarensis urbem obsideret, mulier simul cum vno de elephantis bellatoribus versabatur, hæc enim illius qui elephantum aleret vxor, infantem puerum pepererat, quem huic elephanto, lingua vtens Indica, quam elephantum intelligunt, credidit: Ut verò is primum sibi creditus est, illum diligebat, & custodiebat, exque eo proximè adiacente magnam voluptatem capiebat; cum ploraret, oculos tum quætebat, tum verò ab eo dormientes muscas abigebat. Arundines ei pro pabulo obijciebantur, quas & omnem cibum, nisi puer adesset, reijciebat. Nutrix igitur necesse habebat posteaquam cum lacte compleuisset, elephanto curatorum apponere, vel omnino elephantum non parum iracundia incitabatur, ac nonnunquam in verbera erumpebat. Interdum etiam cum vagiret infans, cunas vbi iaceret, mouebat: sicque eidem ipsi ex hoc motu oblectamenta & solatia sicut nutrix, afferre solebat.

Asolebat. Capitur verò etiam amore puellarum. Plutarchus in prænominato libro, cum dixisset, amores multorum animantium existere, alios sæuos & furiosos; alios habentes non inhumanam elegantiam, neq; inuenuſtam conſuetudinem, talem ait fuiſſe amorem Alexandriae elephantum, talem ſe Ariſtophani Grammatico exhibentis. Amabant enim ambo puellam corallas vendentem, & non minus euidenter elephas. Nam per forum pomarium tranſiens ſemper ei poma adferebat, diuque adſtabat, proboscidemque manus inſtar intra veſtem inſerta pectus ſenſim cõtreſtabat. Meminit eiufdem amoris Plinius: *Traditur, inquit, vnus amaſſe quandam in Aegypto corollas vendentem: ac ne quis vulgariter electam putet, miretur gratam Ariſtophani celeberrimo in arte Grammatica.* Præter hanc aliam quoque mulierem corollas ſimiliter vendentem in Antiochia Syriæ vrbe cicurem elephantum amaſſe aiunt, de quo ſic narrat Aelianus, qui alicubi etiam mulieris forma non ſolùm capi hoc animal tradit, ſed & hebeſcens ad eius pulchritudinem, remittere furorem animi ſui. Hunc audio, cum ad paſſiones iret, mulierem corollas vendentem, cum quàm ſuauiſſimè aſpexiſſe, tùm verò etiam quàm libentiſſimè in illius aſpectu acquieuiſſe, atque huius faciem promuſcide terſiſſe, ſuauiſſimè contrectando illi blanditum fuiſſe: mulierem viciffim ex ſuo artificio illecebras amatorias, corollas videlicet ad tempus ita contexuiſſe, vt quotidiè illi quidem fumere operæ pretium, huic verò etiam opus largiri eſſet. Poſtea autem quàm mulier exceſſit è vita, elephante nec priſtinæ conſuetudinis compos, nec quàm amaret, amplius mulierem videns, tanquam amans qui amaſſiam amiſerit, ſic eam deſiderabat, animoque incitabatur, ac qui antè manſuetus fuiſſet, humanitate expulſa feritatem induebat, tanquamque homines ex triſtitia ac moerore laborantes, de poteſtate animi exeunt, ſic is furens ferebatur. Tradit inſuper Plinius *authoritate Iubæ vnguentariam ab elephante dilectam: additq; omnium amoris fuiſſe argumenta, gaudium à conſpectu, blanditiæſque inconditas, ſtipendiæſque quas populus dediſſet, ſeruatas & in ſinum effuſas: Nec mirum, eſſe amorem, quibus ſit memoria. Ex his itaque quæ hucusque dicta ſunt, elephantum conſtat hominum conſuetudine vnice frui exoptare, illique in omnibus, modò blandiùs compellatur, nec acerbitiis inſtes, obſequi, atque ad quoduis paratum eſſe eiſdem ſuis quibusque locis conſtat. Timent tamen etiam naturaliter hominem, ſi verum eſt, quod ſcribit Plinius: *Mirum, inquit, in plerique animalium ſcire, quare petantur, ſed & per cuncta quid caueant. Elephas homine obuio forte in ſolitudine & ſimpliciter oberrante, clemens placidusq; etiam demonſtrare viam creditur. Idem veſtigio hominis animo auerſo, priuſquam homine, intremiſcere inſidiarum metu, ſubſiſtere ab olfactu circumſpectare, iras proſtare, nec calcare, ſed erutum proximo tradere, illum ſequenti, nuncio ſimili uſque ad extremum, & tunc agmen circumagi, & reuerti, aciemque dirigi;**

Cadeo omnium odori durare virus illud maiore ex parte, ne nudorum quidem pedum. Amant igitur homines, ſed inſidias eorundem timent, libertatis amore, quem manſuefacti etiam conſeruat; Noctu enim ſuam ſeruiendi conditionem deplorare dicuntur, (vt ex Philoſtrato Gyllius refert,) non contento barritu, quo ſepe alias vtuntur, ſed luctuofa vocis ſuppreſſione miſerabiliter immurmurantes. Quod ſi quis ita occultè gementi & lamentanti interuenit, verecundia quadam moti, querelis ſuis moderantur & gemitus facere deſiſtunt. Alioqui etiam malè ab hominibus habiti, clementer admodum iniuriam vindicant, cum aliàs vindictæ ſint ſtudioſiſſimi. Plutarchus interprete Pet. Gyllio, aſſert elephantum Romæ, vnum ex pueris, qui promuſcidem eius ſtilis pupugiſſent, ſublimem corripuiſſe, vt ſtatim in ſublime, quantum maximè poſſet, iacularetur. (Comprehenſum autem vbi laceſſitus eſt ad teli iactum aliàs iaculari, vt ſæpe antequam terram cõtigerit, moriatur, idem Gyllius tradit.) At enim ſublato eorum, qui aderant clamore, ſenſim & moderatè rurfus humi depoſuiſſe, exiſtimantem tanto metu iniecto, ſatis illum poenarum dediſſe: vbi pro his verbis, vbi ſtatim eum in ſublime iacularetur, Græcè legitur, *ἐπίδοξος ἢ ἀνὸς τὸ πῶς ἀνὸς*: Grynæus verò ſimpliciùs vertit, arreptum atque ſublatum conſecturus videbatur. Celebrat verò inter cæteros elephantorum erga genus humanum clementiam Seneca his verbis: *Ferarum clementia nec generoſarum quidem præmorde & urgere proiectos. Elephantes leonesque tranſeunt, quem impulerunt.* Oſtendunt eandem quoque clementiam erga imbecilliora animantia, vt apud Solinum legimus: *Ineſt illis (inquit) clementia bonum, quippe ſi per deſerta vagabundum hominem forte viderint, ductus uſque ad notas vias præbent: vel ſi confertiſ pecoribus occurrerint, itinera ſibi blanda & placida manu faciunt, ne quod obuiam animal interimant.* Atque hinc eſt quod clemens paſſim à poetis nuncupetur, & placidus. Fabuloſa itaque ſcribere Gabinium Romanorum ſcriptorem Strabo aſſert, cum dicit elephantos cum hominibus certare, & ſpeculatores præmittere, & cum illos viderint, fugere: cumque vulnera acceperint, ramos vel herbam, vel puluerem ſupplices prætereſſe, etiamſi de venatoribus iſthæc intelligantur, nam vt teſtatur Philoſtratus, in venationibus ſibi mutuò ferunt auxilium, ita vt ſi quis eorum labore deſiciat, alter pro eo ſe opponat. Aelianus ait, cum à venatoribus, tanquam milites in bello, funduntur & fugantur, non alios ab alijs ſeparatim, ſed omnes ſimul & communiter in fugam ſe dare, ac ſimul inter ſe præmentes ad gre-

Puellas amat.

Vnguentariam amaſſe.

Vt & cur hominem timeant.

Libertatis amor.

Vt iniurias vindicent. Lib. vira animal.

Lib. I. de clement.

Clementia erga homines.

Lib. 17.

Amor mutus.

Lib. 2. c. 18

ad gregales suos adhærescere. Horum autem qui iam sunt firmata ætate & integra, reliquos sic **E** circumcludere, tanquam pugnacissimos propugnatores totum agmen circummunire: qui verò longius sunt ætate prouecti, atque matres sub se quasque suos pullos ita occultare, vt perrarò hi paruuli videantur subtermedium obtinere locum. Hæc ille, ex quo fortè Tzetzes: Amor (inquit) mutuus intercedit; & cum fugiunt venatores, robusti & florentes ætate, extrema tenent, in medio verò vetulos & matres cum pullis recipiunt. Sed de istiusmodi militaris rei peritia post. Scribit idem Aelianus nunquam elephantum à reliquorum agmine secerni, nisi aut filiorum suorum aut ægrotantium causa: pro his nimirum nihil non molientem, inexpugnabilem manere. Ait item pullos suos adhuc à partu recentes, nunquã deserere: at sanè in illis à periculo tuendis constantissimè permanere, priusque animam amittere, quàm suos catulos deserant. Aliàs rursus quantus matrum in hoc genere in sobolem suam sit amor, multis (inquit) etiam aliundè argumentis constat, hoc verò præcipuè: Cum in foueam pullum suum incidisse mater perspexisset, ne minimam quidam morã interposuit, nec eius cursum vlla ad pullum consequendum segnitia tardauit, quin vehementi dolore affecta, quãto maximo posset incitato cursu, in delapsum filium præceps ageretur, amboque eodem casu morte occumberent: hic quidem materno pondere pressus conteretur, illa verò præcipitata, caput diffringeret. Sed hæc feminis potissimum adscribendum fuerit: **F** nam maribus vix sobolis curam esse aiunt. Ait deniq; Aelianus cum sunt in catulorum metu, infestissimos esse. Cum videret Apollonius elephantos Indum flumen trãseuntes (erant autem circiter triginta, & duce vtebantur eo, qui inter ipsos minimus erat: maiores verò ipsorum super dētium eminentias teste Philostrato, pullos gestabant, promuscide tanquam vinculo ipsos complectentes) hæc inquit, ô Damis nullo iubente ex ipsis naturali quadam prudentia ac sapientia faciunt. Vides enim quo facto sarcinarum vectores imitati suos deserant pullos, vinculis (ne fortè cadant) eos complexi. Video inquit Damis prudenter sapienterque ipsos operari. Quid igitur sibi vult infana quorundam sollicitudo inaniter quærentium, naturalisne sit an nō erga filios beneuolentia? hoc enim etiam elephanti clamant à natura ipsis talem beneuolentiam datam. Neque enim id sicut alia quædam ab hominibus didicere. Hi namq; cum hominibus non vixerunt, sed natura ducuntur, vt ament quod pepererunt, propterea illis prouident, eosque nutriunt, &c. **Cæ**terum vt ad amorem, quo totum suum genus prosequuntur, reuertamur, societatis tuendæ ac prudentiæ etiam exempla Iuba referente Plutarcho scribit ab elephantis exhiberi. Venatores enim fossas, quas ad ipsos capiendos faciunt, leuibus sarmentis & terra vili iniecta obtegunt. Cum ergo elephantorum vnus (nam multi simul ambulant) in fossam incidit, reliqui materiam conge- **G** runt, & lapides ingerunt, vt illapsus facilè exire possit. Clemens Alexandrinus verò, cum dixisset Platonem existimasse, rationis expertium animantium dialectos esse, quæ sunt eiusdem generis: Cum itaque in cœnum, inquit, eeciderit elephas & clamauerit, præsens aliquis alius id contemplatus reuertit paulò post, & secum ducit gregem elephantum & eum feruat, qui ceciderat. Ait Aelianus eum qui prius aliquam prædam (cibum videlicet,) repererit, regredi, vt & suos gregales aduocet, & in prædæ communionem deducat. Bartholomæus cognomento Anglicus scribit meminisse se legisse de elephante in libro physiologi, elephantem esse animal, quod magnitudine inter omnia animalia quadrupedia præcellit, intellectu & memoria multum vicens: nam elephantes inter alia eorum facta nunquam dormiendo totaliter se inclinare, sed quando fessi sunt arbori & maximè palmæ quietis gratia accubare, eorum verò quieti homines insidiantes occultè arborem concauare, elephantes autem sese applicantes, fraudis ignari, pondere corporis arborem dum prosternunt, ipsi simul prosternuntur, ac succumbunt, & cum casum suum cognoscant irreparabilem, barrire ac rugire, moxque eo exaudito iuuentutem elephantorum accurrere, & paulatim seniores pro viribus, vt surgant, & à lapsu releuentur, elaborare. Quondam profecto elephantos dormituros non recumbere, defessos verò arboribus magnis se applicare, hisque **H** succisis cum cadunt, surgere non posse, alij etiam crediderunt, eiusdemque rei rationem assignarunt: quæ nunquid vera sit suo loco ventilabimus. Iam verò cadauera etiam sui generis sepeliunt, quod Aelianus & Tzetzes tradunt; quorum ille Aethiopum ait sermonibus peruagatum esse, elephantum, cum alterum perspexerit mortuum, non præterire, quin humum promuscide haustam, velut sanctam & mysticam iniiciat, communemque naturam miseratum, mortuo parentare, ne quid aliquid impiè committat: nam hoc quidem ipsum non agere, execrabilè ducere. Parentes iam senio confectos iuniores & honorant, & alunt insuper, ipsidem testantibus. Sed verba Aeliani recitabo: Aetate affectis iuniores de legitimo cibo cedunt, eosdemq; summa etiã obseruantia colunt, & à periculis seruant. In fossam delapsos iniectis fruticum fascibus subtrahunt, quibus tanquam scalis senectute graues ascendentes, liberantur. Et rursus: Iuniores, vel labores vel pericula suscipiunt, & antecedentibus ætate, de cibo & potione concedunt, propter obseruantiam per quam cultu quodam & honore natu maiores dignandos existimant. Nunquam enim neque ex

*Amor erga
fetus.*

Lib. 2. c. 7.

*Lib. de so-
ter. animal.*

L. 18. c. 44

*Cadauera
sepeliunt.*

*Parentes
venerantur.*

A senectute infirmum, neque eum qui morbo teneatur, sui gregales deserunt, sed & fidissimi ei permanent, eiusque cum ceteris in rebus student incolumitati, tum verò etiam ipsi insectatione vregantur, pro eo propugnant, & faucios & fessos curant: ac integri à vulneribus hastas & iacula è corpore fauciorum, tanquam chirurgi periti extrahunt, vt ne homines quidem scientiùs. Quanta *Iustitia.* autem cum iustitiæ obseruatione se cum socijs suis gerant, Gyllius se suis deprehendisse oculis asserit. Quàm iustum (inquit) animal sit elephas, cum ex alijs illius actis deprehendi, tum ex eo quod non semel vidi Cum equi vicini auenam & fœnum edisset, postea ex sacco, quem fortè in angulo stabuli inuenit, promuscide auenam iterum & sæpius deportauit, equoque obiecit edendam, similiter fœnum sibi datum promuscide comprehendens equo obtulit, sensimque gradiens, ne equum terreret, equique fœnum oblatum comedentis supra dorsum promuscidem posuit, ei blandiens. Sed & Antipater diuinationem quandam iustitiæ elephantis inesse tradit, vt Plinius *Diuinitio.* annotauit. Nam cum Bochus rex triginta elephantis, totidem in quos sæuire instituerat, stipitibus alligatos obiecisset, procurfantibus inter eos qui lacefferant, non potuisse effici, vt crudelitatis alienæ ministerio fringerentur. Homines verò Christiani id diuino nutu factum dicerent, nam & Iosephus tradidit Ptolomæum Physconem, mortuo patre Ptolomæo Philometore, cum Cleopatram matrem vnà cum filijs regis imperij occupandi ergò expellere conaretur, Onias verò Iudæus Philometoris dux bellū pro Cleopatra susciperet, omnes Iudæos in oppidis comprehensos cum filijs & vxoribus nudos atque vinctos elephatis vino ebrijs conculcandos obiecisse: elephantos verò diuina vi agitados, Iudæis illæsis impetu in spectatores regis amicos facto, multos ex ipsis interimisse. Contra transfugas & delinquentes omnes cum L. Paulus Aemilius Perfa rege deuicto obiecisset, conculcando obtriuerunt, vt scribit Valerius Maximus. Estque certè admirandum, vt in elephanto cuius curam ipse per longissima itinera habuerat, Gillius obseruauit, quod ignotos homines, leues, insolentes, petulantes, ad se accedentes internoscit à moderatis & grauibus. *Lib. 2. contra Appionem.* Inter ceteros autem malos ac improbos, mœchos adulterosque adeo odit, vt de eis pœnas sumat. *Lib. 2. c. 2. Homines malos à bonis dignoscit.* Quantopere autem aduersetur adulteria, pulcherrimis aliquot historijs docet Aelianus: Elephas quidam (inquit alicubi) cum vxorem sui domitoris & altoris stuprari manifestò deprehendisset, ambos & eum qui stuprum inferebat, & eam quacum id faciebat, interfecit, & in stragulis constupratis & lecto adulterato reliquit: Vt verò primùm elephantis rector venisset, & manifesto nefarium facinus, & huius vindicem cognouit. Hoc quidem factum ab India ad nos huc manauit At Romæ aliud simile euenisse audio; præterquam quod addunt, ibi elephantum non vtrumque modò occidisse, sed & stragula veste eos texisse, & nutritio aduenienti stragulam reiecisse, & re- *Adulteria vt oderit.* texisse, & proximè inter se iacentes demonstrasse. Ita ille tum facillè iniuriam illatam sibi fuisse intellexit, tum etiam maximè facinus liquebat, vbi cornu quo ipsos confecisset, cruentum perspexit. Et rursus. Cum quidam cicuris elephantis moderator, coniugem nō illam quidem amabilem, sed sanè diuitem haberet, amoris oculos primùm ad aliam adiecit: deinde eam vxorem ducere studens, alteram priorem strangulauit, ac propè ab elephantis præsepi homo præcipiti cōsilio non defodit modò, sed alteram quam amaret, in matrimonium duxit. Elephantis autem cum tanti facinoris consciētia incitatus, tum verò suapte natura à malis abhorrens, nouam vxorem eo perduxit, vbi humata altera iaceret, cadauerque dentibus refodiens & denudans, quæ dicere nequireret, ex ipsis operibus mulieri hæc ostendere conabatur; eam edocens, quibus moribus esset præditus is, cui ipsa nupsisset. Hactenus Aelianus. Videamus modò num elephantis, qui tantopere *Castitas.* mœchos mœchasque puniunt, ipsi inter se castitatis sint studiosi. Equidem Plinius & Solinus adulteria ignorari ab ipsis profitentur, nec vlla propter fœminas inter ipsos prælia esse, vt fit in ceteris animalibus, quibus etiam pernicialia sunt, non quia, inquiunt, desit illis amoris vis: de qua sic *Amoris vis.* Aelianus, cum libidinis furore ardent, incursum parietes euertunt, & similiter ac aries frontis vi atque impressione palmas prosternunt. Ait verò etiam Aristoteles ad coitum ita efferari solere, vt *D* apud Indos ijs haudquaquam permitti initium vulgò dicatur: quoniam libidine agitati casas prosternant male conditas, pluraque alia incommoda faciunt. Ab omni tamen immoderata libidine castissimos esse idem Aelianus affirmat: nunquam enim neque vt constupratores, neque vt item valdè lasciuos societatem Veneris cum fœmina facere, sed tanquam generis successione carentes, liberis procreandis dare operam, sic hos, sua stirps vt non deficiat, complexu venereo iungi: neque id sanè plusquam semel in vita, & eo duntaxat tempore, cum se iniri fœminæ patiuntur. Idem etiam alicubi tradit, vt quisque vxorem impleuit, eam non amplius attingere, id quod etiam Aristoteles asseruit. Nicolaus Lyrensis tum in Mattheum cap. 19. tum in priorem D. Pauli epistolam ad Corinthios, scribit elephantem nunquam inire matrem suam, vt citat Tiraquellus de lege connubij 7.47. & cum id obuelato capite fecisset, prorigam interimisse. Estque in ipso coitu pudor ac verecundia. Coituri enim petunt solitudines, inquit Aristoteles, sed præcipuè secus flumina & qua pasci consueuerunt: id quod Vartomannus etiam profitetur. Apertè ac palam inquit *Aelianus,*

Aelianus, in aliorum oculis non coeunt, sed secedentes, aut sese in arbores densas & frequentes occultant, aut in concavum locum & profundum, ad occultandos eos facultatem habentem, se abdunt. Meminit & Plinius quàm brevissimè, inquiens: *Pudore nunquam nisi in abdito coeunt.* Quamuis verò & pudor iste sit in coitu, & insignis in libidine moderatio, tamen ipse (inquit Aelianus) illud admirabile, amore plenum audiui, quod consequitur. Vir venandi elephantos haud imperitus scribit se, cum ab Imperatore Romano cum potestate in Mauritaniã ad venandos elephantos ablegatus esset, ex elephantino genere, adolescentem formosam vidisse, coeuntem cum elephanto & adolescente & pulchro; alterum verò seniore, quia huius siue amator, siue maritus esset, ut se spretum vidit, ignominia loco hoc tulisse, quare acriter animo incitatum impetum fecisse, ut nihil proprius factum fuerit, quàm nos, inquit, omnes perderet, sicque incurrisse in illum formosum rivalem suum, pugnamque edidisse tanquam eum, qui de amica sibi erepta doloribus accerrimis premitur: adeoque infestis armis utrumque cum altero pugnam commisisse, ut ex impetu ambo cornibus mutilarentur. Neutrum ideo non vicisse, quod multa verberatione eos venatores distraxerint. Postea autem quàm amissis armis in posterum inutiles ad conferendam quasi manum inter se facti essent, rivalitatem amantium conquieuisse. Hæc ille, indicans, nisi mutilati cornibus fuissent, rivales in perpetua lite pugnaque permansuros, cum insita sit his feris nativa quædam gloria cupiditas, cuius causa interdum mira alia facinora præstare conspiciuntur. Refert Christophorus Acoſta in litore vrbi Goa vicino quendam crepuisse medium, dum solus magnum æneum tormentum bellicum subleuare cupit, quoniam ipsius rector grauibus verbis obiurgasset & contumelia affecisset, ostendens ei duos elephantos iuniores aduentantes illius ænei tormenti tollendi gratia. Mirum modò etiam est, quantoperè patriam ament Aelianus refert, abstractos à suis sedibus patrijs, quamuis vinculis primùm & fame, deinde varijs ciborum blandimentis mansuefacti sint, tanta tamen naturalis soli illecebra teneri, ut patriæ memoria eis obscurari & evanescere nequeat: quare cum horum plerosque grauissimo moerore suscepto confici, tum verò quosdam ex his vberimè flentes (ut Tzetzes etiam scribit) tantam lachrymarum vim profundere, ut oculorum sensibus capiantur. Quin, si Plinio credimus, aliena quoque regionis intellectu creduntur maria transitori non antè naues conscendere, quàm inuitati rectoris iureiurando de reditu. Certè id quoque asserit Solinus: maria (inquit) transmeaturi naues non prius subeunt, quàm de reditu illis sacramentum luatur. Cum quinque dierum spatio in teatro Pompeij quingenti Leones conficerentur, elephantique octodecim cum armatis depugnantes, partim in ipsa pugna, partim paulò post morirentur, populus teste Dione aliquos etiam inuito Pópeio miseratus est, cum vulnerati a pugna destitissent, circumeuntesque ad cælum proboscibus lamentarentur, ita ut sermoni occasionem præberent, non id ab ipsis temerè aut casu fieri, sed iusiurandum quo persuasi ab Africa traducti erant, implorantibus, sui que vindictam deos poscentibus. Fertur enim (inquit Dion) haud prius eos in naues ingresso esse, quàm à ducentibus iuramento sibi cautum esset de omni iniuria. Id verum sit, necne, non scio. Cert. hoc quoque memoriæ proditum est, præterquam quòd elephantum sermonem patrium percipiunt, rerum quoque eos cælestium intelligentia esse præditos. Hinc in nouilunijs, antequam in conspectum hominibus Luna perueniat, eos ad aquam perennem accedere, eaque sese lustrare. Sed hac de re postea; Quod verò nisi magnis persuasi pollicitationibus naues ascendant, transfretarique sese sinant, Pierius Valerianus verissimum esse ostendit hac historia. Minimè hoc loco, inquit, dissimulandum, quod super eiusdem Hannonis (sic elephantum erat nomen) ingenio Michael Syluius regis sui ad summum Pontificem orator, summæ, ut nosti, integritatis fideique sanctissimæ, atque alij narrare, remque multorum testimonio comprobare. Cum destinasset Emanuel rex eum Romam Pontifici Maximo donum ire, nauim quam inscenderet, iam instructa parataque ad profectiorem, nullo vnquam pacto per aliquot dies fieri potuisse, ut Hanno vel duci se ad nauim, vel si quo modo adductus fuisset, eam vellet inscendere, vsque adeo auersabundus profectiorem huiusmodi reformidabat. Cumque rex ea re super sollicitus admodum esset, magnisque pollicitationibus vnumquemque inuitaret, qui deducendi asportandique Hannonis negocium suscepissent, neque quisquam nomen profiteretur suum, infufurratum est demum regijs auribus, eius belluæ magistri dolo hæc fieri, quippe qui puellæ cuiusdam amore perditus, agre ferret, se in tam longinquas regiones ablegari, proindeque Hannoni persuasisset, ne se adduci pateretur abuehendum: quippe eum in loca sterilia, inamoena & barbara, vbi ludibrio contumelisque omnibus, tanquam hosticæ terræ animal afficeretur, neque victui, neque ornatui eius vel necessaria, vel commoda suffectura: longum adhæc iter & incommodum, & vastum maris æquor arandum, ut satius esset, in qua tunc erat terra quàm primùm contrucidari, quàm per tot viarum difficultates, ad ærumnosissimam denique vitam peruenire. Rex hac re cognita magistrum Hannonis ad se quàm primùm accersiri iubet, seque dolos eius comperisse dicit, ageret itaq; ut intra triduum Hanno in nauim imponeretur, idque niperè fieret.

Zaluzpia.

Gloria cupiditas.

Amor patriæ.

Lib. 39.

Lib. 2.

Hierogl.

perè fieret, interminatus est astutum se hominem extremo supplicio affecturum, vt alijs exemplo esset, qui mandatis regijs fucum facere ausi essent. Hac regis asperitate tertius elephanti magister, cum nullam in cunctatione salutem intueretur, discipulam belluam aggreditur, docet se maleuolorum quorundam fraude subornatum, qui & felicitati vtriusque inuiderent, & regi optimo malè obtemperantes essent; longè autem secus se rem habere, quàm illi mentiti essent. Siquidem non ad immania & effera loca profecturi erant, sed ad urbem orbis terrarum dominam, amœno loco sitam, vbi rerum deliciarumque omnium, quotquot vel auidissimi cuiusque cupiditate expeti possent, copia fertilissima redundaret. Ibi esse principem, cui totus penè terrarum orbis assurgeret: apud quem is in delicijs habendus esset, & tanquam Luscinia pullus, lautitiarum, blanditiarumque affluentia nutricandus: proinde bono animo esset, secumque primo quoque tempore lætus & alacer nauem inscenderet, affuturos nauigationi deos, & cursum omnem incredibili felicitate profecturos. Ita Hannonem ab eodem magistro in aliam sententiam deductum, vbi signa data sunt, vltra nauem conscendisse, neque vlla vnquam imperia toto itinere detrectasse, Quod verò historicus Dion pergere elephantes ad aquam perennem (*πὸς ὑδάρα ἀειρόν*) ait, Cælius considerandum relinquit, an Plinius *ἀειρόν* ex authore aliquo ceu proprium nomen transtulerit, qua voce deprauata Anulum librarij scripserint. Dignum, inquit, perpensione, quod scribit Plinius, elephantos in Mauritania saltibus ad quendam amnem, cui nomen Anulo, miscescente Luna noua, descendere, ibique se purificantes aqua circumspergi. At historicus Dion pergere elephantes ait *πὸς ὑδάρα ἀειρόν*, id est perennem aquam. Verba Plinij hæc sunt: *Authores sunt in Mauritania saltibus ad quendam amnem, cui nomen est Anulo (aliàs Amilo) nitescente Luna noua greges eorum descendere, ibique se purificantes solemniter aqua conspergi, atque ita salutato sydere in sylvas reuerti, vitulorum fatigatos præ se ferentes.* Sanè Solinus, aliàs simia Plinij nulla vel Amili vel Anuli facta mentione, Luna, inquit, *gregatim amnes petunt, mox aspersi liquore, Solis exortum motibus, quibus possunt, salutant, deinde in saltus reuertuntur.* Hinc illud Sannazari:

Dimmi qual fera è di sì mente humana,
Che s'inginocchi al raggio de la Luna?
E per purgarfi scende à la fontana?

Verebar autem, ne illud pro Solis legendum esset Lunæ, sed vtrumque sydus ab elephantis venerari idem Plinius tradit. *Religio illis, inquit, syderum quoque Solisque ac Lunæ veneratio.* Et Iuba quoque referente Plutarcho scribit elephantos dijs vota facere, cum se nemine docente mari lustrent, solemque orientem adorent, proboscide manus loco sursum erecta. Itaque etiam hoc animal dijs esse carissimum, vt Ptolomæus Philopater testatum fecit. Idem & Aelianus scribit, qui præterea ab interlunio recrescente Luna, elephantos ait se intellexisse, quadam naturæ recondita notione, ex sylua primùm, vbi pascuntur, ramos decerpere, eosque deinde sublimes ferre, tum verò ipsos ad Lunam suspicere, ac leuiter mouere, tanquam supplicationem quandam Lunæ prætendentes, eis ipsa vt propitia existere velit. Adhæc Plinius asserit visos esse, cum fessi sunt ægritudine, quando videlicet & illas moles infestant morbi, herbas suspinos in cælum iacere, veluti tellure precibus alligata: (aliàs allegata.) Aelianus autem id eos moribundos facere scribit, eum etiam ad se sermonem permanasse inquiens, elephantos cum ex vulnere siue id in bello, siue in venatione acceperint, vicini sunt ad moriendum, aut obuiam herbam, aut fortuitò obiectum puluerem alleuantes, in cælum suspicere, eumque puluerem herbamue iacere, & simul voce sua propria lamentari, & miserabiliter supplicare, tanquam Deum ob ea, quæ iniuste & indignè sustinent, obtestantes. At tamen idem hoc in ægritudine aliqua facere, verisimile est. Sunt enim teste Strabone multis morbis obnoxij elephantes, iisque curatu prorsus difficilibus, & iuxta sensum humanum intellectum habent, memoria pollent, & syderum seruant religionem & venerationem, vt Plinius ait: multaque alia quod ad solertiam, indolem, docilitatemque cum homine communia habere ex ijs quæ deinceps dicentur, patebit. Tantam autem huic belluæ cum genere humano societatem, tanque propè accedere ad hominis ingenium recentiores asserunt, vt Cicero, inquiunt, non vereatur affirmare, non paruam nationem hominum sensu ac ingenio esse multò inferiorem. Ego quidem hoc apud Ciceronem non reperio. Dicit tamen elephanto belluarum nullam prudentionem esse, quamuis figura nulla sit vastior. Et aliàs nos ait elephantorum acutissimis sensibus ad utilitatem nostram abuti. Testatur verò etiam Vartomannus se quosdam vidisse elephantos, qui prudentiores sibi videbantur, quàm quibusdam in locis homines. Multa in primis de miro belluæ ingenio Plinius: Non solum enim omnium quadrupedum subtilitatem animi præcipuam illis perhiberi scribit, sed aliàs etiam animal esse ait proximum humanis sensibus: quippe intellectum illis esse patrij sermonis, imperiorum obedientiam, officiorumque quæ didicere memoriam: amoris & gloriæ voluptatem: imo verò etiam quæ in homine rara, probitatem, prudentiam, æquitatem. Sed & Aristoteles elephantos sensu plurimum valere asseuerat, & reliqua sagacitate ingenij excellere:

Religio.
Lib. 13. ca.
18.

Lib. de so-
ler. animal.

Li. 5. c. 49.

Societas cū
genere hu-
mano.
Lib. de di-
uinat.
Lib. 2.
Ingenium.

cellere: & alicubi ait elephātum omnium ferarum mitissimum & placidissimum esse, quippe qui permulta officia & erudiat & intelligat. Ita & Strabo, elephanti, inquit, sunt natura mites & mansueti, vt ad rationale animal proximè aecedant. Vnde est, quod Plinius eorum opinio nem ridet, qui ex cutis duritie ingenij arguebant imbecillitatem. *Sunt, inquit, qui subtilitatem animi constare non tenuitate sanguinis putent, sed cute operimentisq; corporum magis aut minus bruta esse, vt ostrea & restudines, boum tergora, setas suum obstare tenuitati immeantis spiritus, nec purum liquidumque transmitti: sic & in homine, cum crassior callosiorue excludat cutis, ceu verò non crocodilis & duritia tergoris tribuatur & solertia. Hippopotami corij crassitudo talis, vt inde tornetur hasia, & tamen quadam ingenio medica diligentia. Elephantorum quoq; tergora impenetrabiles cetras (alias setas) habent, cum tamen omnium quadrupedum subtilitas animi precipua perhibeatur illis.* Alicubi etiam elephantum inter animalia sapientissima censuri asserit, quia frugibus victitet. Non sunt tamen omnes æque ingeniosi. Cùm enim tria sint genera, vt ex Philostrato ostendimus, palustres, montani & campestres, nouissimi hi præ cæteris sunt eodem teste mansueti, lenes & imitationis studiosi. Sed & in hoc genere vero simile esse videtur, vt alij alios ingenio superent. Tardi tarditatem suam diligentia superare student: Plinius. n. author est, certum esse vnum tardioris ingenij in accipiendis quæ tradebantur, sapius castigatum verberibus, eadem illa meditantem noctu inuentum. Testatur idem quoque Plutarchus his verbis. Alij in elephante hæc admirantur, quæ discens & condofectus in theatris ostentat: figurarum formas, inquam, & immutatione tanta varietate & subtilitate, non facillè vt humana meditatione, retentione ac memoria possint æquari. Ego autem magis ex his, quos à sua natura & nulla à disciplina habet hoc animal, motibus cùm animi tum corporis, tanquam synceris & meris intellectum ei inesse animaduerto. Romæ cùm non ita pridem multi docerentur institutiones admirabiles, gyrosque facere explicatu difficiles, quidam reliquis omnibus minus docilis, ob idque crebrò increpatus & castigatus, deprchensus est noctu sua sponte ad lunam se exercens atque discens. Cæterùm examinemus modò, in quibus ingenij illorum subtilitatem tantoperè veteres celebrent. Pulchrè in primis nouerunt, cur à venatoribus petantur: vt ex hoc Plinij discimus: *Pradam ipsi in se expetendam sciunt solam esse in armis suis, quæ Iuba cornua, alij melius dentes appellant: quam obrem deciduos casu aliquo, vel senecta, defodiunt, sic ille, tanquam inuidia quadam aut potius vindicta aduersus hominem ducti id faciant, indicans. Quod autem abiecta cornua defodiant, & qua arte defossa à venatoribus inueniantur, docet Aelianus: In Mauritania quemadmodum quotannis ceruis, sic decimo quoque anno cornua elephantis excidere solere aiunt. Itaque hi cornua incumbentes, vsque adeò ea impellunt & defigunt in terram expositam in planitiem, quoad illa ipsa occultauerint. Nam præ cæteris camporum patentium equora & palustria amant. Et alibi: Locum, inquit, in quem abstruserunt & reposuerunt cornuum thesaurum pedibus exæquant & complanant. Terra autem quod sit feracissima, post paulum herbam proferens, abditum cornuum aspectum viatoribus adumbrat. Eorum vestigatores, qui sanè ad illorum insidias & astus prudetes sunt in eum locum, in quem cornua defossa suspicantur, vtribus aquam deportant, & verò alium aliò ex vtribus dispertiunt & disponunt, atq; ibi commorantur. Alius quidam dormiēs, alius potans, alius cantiunculā canens suos amores meditatur. Quod si cornua alicubi prope defossa, quadam mirabili illecebra ex vtribus sic aquam eliciunt, vt vasa exiccant, & exinaniant. Ij autem qui cornua exquirunt, statim sine canibus sagacissimè prædam odorati, locum illum perfodiunt, & optatum consequuntur: si verò vtres per manserint pleni, eos inde transferentes, aliò se conferunt. E contrariò quomodo venatorum illi insidias herba euulsa per manus tradita sibi inuicè prodant, docet idem Aelianus his verbis: Tum sagacissimè odorantur, tum acerrimis sensibus existunt: tum verò ex his partim aggredientes, partim subsequentes, ordinatim eunt, atque horum primus narium sagacitate herbam ante pedes suos positam sentiens humanis vestigijs (à quibus maximopere sibi timere dictum est,) esse transitam, eam euellit, & ei, qui à tergo proximus est, odorandam tradit; is rursus alteri, qui post eum stat: ac deinceps per omnium quasi manus sagaciter contractatur; quoad ad illum ipsum qui extremum agmen ducit, peruentum fuerit; is simul ac olfecerit, barritum vastum edens, quasi signum ad fugam dat. Hi tunc in conualles profundas, aut in loca concaua & palustria, vel si minus id concedatur, in nemorosa campestria, ab eo loco iter auertunt, prorsusque se totos auertunt ab his locis, quacumque frequentes homines iter facere solēt, quod ab hominibus, vt animalibus sibi infestissimis, timeant. De calliditate ipsorum elephantorum, qua vtuntur, cùm premuntur à venatoribus, vel in foueas ab eis factas inciderunt, ex eodem authore dicemus suo loco. Vt verò vnde digressa erat, reuertatur, oratio quod scilicet non ignorent, cur petantur à venatoribus, Plinius rursus alicubi, clarissimè id testatur: *Circumuenti, inquit, à venantibus primos constituunt, quibus dentes illi exerti sunt minimi, ne tanti pralium putetur: postea fessi impactos arbori frangunt, pradaq; se redimunt. Sic & Solinus: Cum venatu premuntur, paruer confringunt virosq; vt ebore damnato non requiruntur.**

Hanc enim causam periculi presentunt. Aelianus verò etiam ac si aciei instruendæ haud essent imperiti, elephantos tradit causam cur petantur prænoscentes, ex sese qui dente inutili sunt ante cæteros in prima acie constituere, ad primum hostium impetum sine magna iactura excipiendum; reliquos qui in subsidijs manent, dentium robore integri, auxilium fessis ferre. Eandem peritiam indicat Plinius, inquiens; *ubi equitatu circumuenti sunt, infirmos aut fessos in medium recipere; ac velut imperio ac ratione, per vires subire:* quem locum puto transcribens Solinus infirmos interpretatur vulneratos. *Conflictu mutuo si quando, inquit, pugnatur, non mediocrem habent curam sauciorum, nam fessos vulneratosque in medium receptant.* Alicubi etiam idem Aelianus scribit hanc feram motus quosdam bellicos edere, quasi ostendat, quod hanc etiam disciplinam seruet. Adhæc si quæ ad militarem scientiam pertinentia ignoret, ea edocta optimè exercet: adeo enim mansuescere eam Nearchus tradidit teste Strabone, vt lapidem ad scopum iacere, & armis vti, & optimè natate ediscat, ideoque maximam possessionem existimari elephantorum currum. Et Plinius vulgare fuisse ait per auras arma iacere nõ auferentibus ventis, atque inter se gladiatorios congressus edere aut lasciuiente pernecitate colludere. Indorum regem hostibus bellum inferentem refert Aelianus, bellatorum elephantorum triginta millia antecedere; tum verò maximorum & fortissimorum tria millia subsequi, ad hostiles muros ipso in cursu euertendos institutorum: cum enim rex iuberet, euertere: idque se Ctesiam audiuisse scribere: necnon & vidisse se Babylone, palmas ab ijs ad moderatoris sui iussum violentissimo impetu extirpatas Iussa enim faciunt, vt Plinius ait. Iam verò viginti quatuor elephantum Indorum regi referente eodem Aeliano, permanent custodes, alternis vigilijs alij alijs in stationem succedentes tanquam cæteri custodes homines. Sapientia item quadam Indici ad vigiliarum disciplinam erudiuntur, ne inter custodias somnum capiant. Hi igitur ad vigilias agendas præstantissimi excubitores, & à somno inuictissimi & secundum homines illic fidissimi sunt. Discunt præterea reges honorare atque adorare. Aristoteles enim, cum dixisset elephantum per multa officia & erudire & intelligere, quasi id parum esset subiungit, & regem adorare condiscit; & Plinius quasi hoc insigne magnumque sit docilitatis argumentum: *Quod ad docilitatem, inquit, attinet, regem adorant, genua submitunt, coronas porrigunt.* Iosephus Barbarus in suo itinerario in Persiam, describens quoddam conuiuium Persarum, cui ipse interfuit, tradit inter spectacula aliorum animalium duos etiã productos fuisse elephantos, qui cum in conspectu Assambei regis Persarum venissent ad certa quædam ductoris verba, rectè ipsum intuebantur & quadam grauitate non indecenti caput inclinabant, reuerentiam illi exhibere simulantes. Cum Pontifex Leo X. è fenestra spectaret Indicum illum elephantum miræ magnitudinis, quem Emanuel rex Lusitanix anno 1513. ei dono miserat, ille ter genibus flexis & demisso corporis habitu venerabundus salutauit, quod non mediocrem admirationem (inquit Orosius) spectantibus incussit. Tum proboscide in dolum ingens aqua refertum immissa, aquam hausit, qua omnes quæ in fenestris altioribus insidebant, aspergebat. In plebem deinde conuersus, eam aqua, quasi ludum exhibere vellet, immodicè perfudit. Cassiodorus asserit, quòd omnem intelligentiam quadrupedum superat, non dubitare elephantem primo aspectu adorare, quem cunctorum intelligit rectorem esse, & si tyrannus appareat, inflexum permanere, nec imponi ei posse, hoc & malis pendere; quod à se nouit bonis principibus exhibere. Quamobrem ceu Cæsaris adulator sic de elephante ipsum adorante Martialis cecinit:

*Quod pius & simplex elephas te Cæsar adorat,
Hic modo qui tauro tam metuendus erat;
Non facit hoc iussus, nulloque docente magistro,
Credere mihi numen sentit & ille tuum.*

Doceri autem etiam elephantem, vt regem adoret, testem habemus Aelianum; Elephante (inquit) Indorum regem ad forum euntem, primus adorat. Hic præ est rector, qui illum huius instituti commonefacit, ipsique memoriã disciplinæ instrumenti, quo illum moderatur, pulsu atq; voce Indorum propria renouat, cuius natura quadam admirabili recondita elephantos intelligentes sunt. Idem Aelianus ait non solùm sua eos nouisse nomina, sed & linguam Indicam intelligere. Atque Iohannes Metellus testatur elephantis Zeilanæ insule in India omnium maximis & optimis summiq; ingenij & quibus reliquos obediens esse ferunt, non modò vernaculam, sed etiã peregrinas linguas si doceantur, intelligere. Adhæc Mutianus ter consul author est, referente Plinio; elephantum quendam & literarum ductus Græcarum didicisse, solitumq; perscribere eius linguæ verbis: Ipse ego hæc scripsi & spolia Celtica dicaui. Quæ verba si Græcè scribantur, versus heroicus, vt Sipontinus citat, constituitur hoc modò. *Αὐτὸς ἐγὼ τὰ δ' ἔγραψα λαρυρὰ τε Κέλαι ἀνέτηκα.* Similiter quoque Aelianus testatur se vidisse elephantum, qui rectè & ordine in tabula quadam Latinas literas scriberet, cum tamen docentis manus subijceretur ad literarum figuram & lineamentum instituens ipsum animal: cumque elephante scriberet, anima duertisse quòd eius oculi

Belli peritia.

Custodiunt reges.

Reges cognoscunt.

Lib. 9.

L. 10. Var.

Regem adorare docentur.

Linguam patriam intelligunt.

Legunt & scribunt.

immoti essent & deiecti, vt grammaticum quendam diceret, Peruagatum etiam esse tradit Op-
pianus, elephantos inter se loqui,

Φθόγγω ἐν σωματων μεροσὶ δὲ τοῦ θρῦζοῦ τας :

Funambuli

L. 5. c. 13.

Eorum verò locutionem non omnibus quidem sed solis domitoribus notam esse: hodieq; in pro-
uincia Maluar vulgo credi Acofta affirmat, elephantos mutuo sese intelligere, fuisseq; aliquando
quendam ex ijs locutum. Admiramur nos passim homines funambulos seu funerepos, vt Te-
rentius, Messala & Apuleius vocant, Græci σχοινοβάτας, dicunt, quales tamen olim apud Roma-
nos fuisse elephantos legimus, & non solum per funes incessisse, sed quod maximè mirum, & ad-
uersis (Plinij verba sunt) quidem funibus subire, sed regredi magis vtique pronis. Quam rem
velut incredendam & fabulosam non sine risu (inquit Petrus Crinitus) quidam exceperunt, maio-
ribusque sibilis contempserunt. Quod ego apud ignaros homines, fordidisq; & vilissimis officijs
occupatos, pro tempore dissimulandum existimaui. Sed in tanta rerum, animantiumq; varietate,
nihil tam summum, aut tam mirum videri debet, quin & esse id possit, & credi iure optimo oporteat,
(vt est author Aristoteles) pro mirifica & singulari naturæ maiestate, quod in his præsertim
accidere par est, quæ optimis quidem authoribus ac honestis testimonijs nituntur. Nam quod
elephantes ipsi per funes incedere, atque ambulare discant, non alijs quidem verbis à nobis pro-
bari debet, quàm Aenæi Senecæ, qui ad hunc modum in epistolis, *Leonibus (inquit) manus magi-
ster inserit, esculatur tigrim suus custos, elephantem minus Aethiops iubet subsistere in genua, & ambu-
lare per funem.* C. verò Plinius & aduersis funibus eos subire testatur, & regredi magis pronis.
Hæc ille, sed & alij veteres meminerunt, vt Suetonius in Galba: *Honoribus (ait) ante legitimum
tempus ipsius missis, prætor commissione ludorum Floraliū nouum spectaculi genus elephantos funam-
bulos edidit.* Meminit & El. Vopiscus in vita Carini. *Memorable maximè & Carini & Numeriani
hoc habuit imperium, quod ludos Romanos nouis ornatos spectaculis dederunt, quos in palatio circa por-
ticum stabuli victos vidimus, in quo elephantes funambuli introducebantur.* Sed & Dion Cassius in
Nerone, ait hoc principe in honorem patris ludos Romæ faciente, introductū fuisse elephantum
in theatrum, eumq; conscendisse in summum fornicem, atque inde etiam cum sessorem rectoremq;
suum humeris ferret, paratum ibi funem, omni spectante populo, inambulauisse, vt (inquit) fuerat
edoctus, non aliter atque inambulant homines, quos funambulos appellamus. Illa verò vel ad ri-
diculè insaniendum spectatorem inducere possint, inquit Aelianus, in theatri arena humiles lectos
spectare, vario stragolo textili, & magnificis operibus picto ornatos: lauta itè pocula & argenteas
crateras, aureasque, permulat aqua repletas, mensasq; magnificas, tæto pene & caribus extructas,
vt vel edacissimorum animalium ventrem implere potuissent: omnibus ita rectè apparatis, conui-
uæ intromissi sunt elephantes mares sex, virili veste induti, toridemq; famina, stola muliebri or-
nata, decere epulis accubere, ac in mēsa promiscides tanquā manus porrexerūt, summaq; cum
modestia epulati sunt: neq; ex ijs quispiā visus est vorax, neq; maioris partis rapax. Cùm esset bi-
bendum, vnicuiq; cratera exhibebatur, & hi quidē promiscidibus portionē haurientes, moderare
bibebant: deinde circūstantes leuiter & festiuè, sine contumelia aspergebāt. Est itaq; in tanta cor-
poris mole admiranda agilitas, sed quæ longè maior videbitur, si ex Plinio dixerimus plenis homi-
num triclinijs accubitu, ijsse per lectos, ita libratis vestigijs, ne quis potantium attingeretur. Idem
tradit lecticis quoque tulisse, quaternos scilicet singulos puerperas imitantes. Ac tandem cùm sit
beluarum maximos aspectuque admodū terrificus, & pedibus insuper crassissimis, choreas tamen
etiam saltationesque egregiè didicisse, idque ad numerum legimus. Ad numerum saltare (inquit)
Aelianus tibiæ auditione demulceri, cursum tardare ad soni tarditatē, seque remittere ad remis-
sionem tibiæ: rursus cùm acutè sonans impellit, festinare, discendo assequi perfectè elephātus so-
litus est. Neque verò natura modò illum summa ex omnibus animalibus magnitudine ornauit,
sed, & disciplina mansuetum & tractabilem edidit. Elephanto ad morum consuetudinem & fa-
cilitatem erudito, nihil mitius, nihil ad id quod volumus, obtemperantius est. Cum Tiberij Cæ-
saris nepos Germanicus gladiatorum spectaculū edidit, plures iam grandes vtriusque sexus ele-
phanti Romæ erant, è quibus alij plerique generati extiterunt, quorū artus interea dum commit-
tebantur, & confirmabantur, & membra infirma conglutinabantur, peritus vir ad pertractandos
eorum sensus, animosque, nunc eos disciplina mansuetiori, nunc terroris & mirificæ verberationis
plena excipiens, erudiebat. Primū enim eos maxima lenitudine & mollitudine, cibos nimirum
illecebris & varietate suauium inuitamentorū refertos indulgens, ad disciplinā informabat, vt si
quid esset agreste, expelleret; ex feritate ad māsuētinē, & quasi ad humanitatē quadam trans-
formaret: sicque eis moderabatur, vt feritate expulsa disciplinis & musicæ studio operam darent,
tympanorum sono nihil exterrerētur, pedum ingruentium strepitum cantumq; miscellaneum fer-
rent: eos præterea exercebat ad non formidandam hominum multitudinē. Illa verò virilis disci-
plina, non ad grauem plagarum ictum expandescere coactos membrum aliquod ad saltandū fle-
ctere,

Coniūtur
humano
more.

Agilitas
mira.

Choreas
ducunt.

Sere, non rabiosè (cùm essent maximo robore præditi,) incitari. Cum magister elephantorum spectaculum edidit, ij tempore suo specimen dederunt, se rectè institutos esse, illamque in seipsis erudiendis non operam perdidisse ostenderunt: nam duodecim numero theatrum ingressi, composito gradu incedebant, ac toto corpore disfluebant tanto ornatu, nimirum stolis saltatorijs induti, solaque magistri significatione vocis ordinatim instructi, vt ferunt, gradiebantur. Ac verò rursus, si illis hoc imperaretur, in orbem saltabant, eandemque orbem ad imperantis vocem repetebant, atque nunc flores paupimètum ornabant spargentes, nunc modestiè pedibus terram pulsantes musica moderatam saltationem vna consensione obibant. Hucusque Aelianus. Meminit quoque harum chorearum Martialis, cùm ait:

*Et molles dare iussa quòd choreas
Nigro bellua nil negat magistro.*

Iam & ipsi elephantum mimi, magistrum officium exhibent, & alijs salientibus, choreasque ducentibus præcinent, dum modò verum est, quod Arrianus se vidisse testatur. Vidi ego (inquit) aliquando elephantum cymbalum pulsantem, alijs saltantibus duobus cymbalis ad anteriora crura appensis, alioque ad proboscidem alligato. Ipse alternatim proboscide cymbalum in numerum ad utrumque crus pulsabat: reliqui in gyrum choreas ducebant, & sublatis flexisque prioribus cruribus in numerum etiam procedebant, prout is qui cymbalum pulsabat, sono præibat. Sunt autem suapte natura musicæ apprimè studiosi. Certè ex Strabonis doctrina (inquit Cælius didicius, elephantos cantu mulceri & tympanorum sono: & Porphyrius in tertio eorum librorum, quibus deterruit ab abstinendo à carnibus, affirmavit & equos elephantos demulceri fistulis & tibijs. Tradit autem Arrianus elephantos cùm præ dolore & vulnere pabulo abstinent, & Indis circumstantibus tympanorum ac cymbalorum pulsu, cantuque exhilarari, & demulceri: imò verò Indicos aiunt omnium ferocissimos, adeò vt difficulter cicurari possint, ad instrumenti musici pulsationem cætilenarumque modulationes animum intendere, auresque ad audiendum arrigere, atque hinc ita demulceri, vt nullo alio commento efficacius comprimant ferocitatem. Cæterum quantopere musica afficiantur, in domandi ratione præcipuè apparebit. Iam verò & medicinam, quæ manibus administratur, exerceri ab hisce feris tradunt, vt Plutarchus refert. Vulneratis enim adstantes contos, lanceas & sagittas facillè & absque damno aut laniatione euellunt: qualequid de Poro rege etiam recitauimus. In venationibus, si quis eorum fuerit vulneratus, cæteri aloes lachrymas vulneribus illinentes, tanquam medici ægrotantibus assistunt, vt scribit Philostratus, sunt verò sibi ipsi etiam medici chamæleonte enim còcolori fronde deuorato, occurrit te te Plinio, oleastro veneno suo: quòd remedium homines ab eis accepisse innuit his verbis Solinus: Si quis casu chamæleontem deuorauerit, vermem elephantis veneficum, oleastro sumpto pesti medetur. Cum verò à sole æstus admodum intenditur, vt fit in æstate, tunc ad calorem frangendum inter se crasso aiunt coeno perfundi, quo partim vim caloris depeillant, partim vel ombrosis speluncis, vel arboribus, quæ rariorum frequentia eos opacare possint, refrigerentur. Aelianus etiam tradit apud Indos tractum esse, cui nomen sit Phalarus, quasi latinè caluus, eumque ita appellari quòd qui herbam in eo nascentem gustauerit, & pilos & cornua amittat: itaque elephantos nisi cogantur, non accedere ad locum illum, imò verò propè cùm accesserint, perinde atque homines prudentissimos, ab omni illius loci germine refugientes, pedem referre. Idè ait, cum ab Indis hominibus arborem radicibus extrahere coguntur, non prius ad eam extirpandam aggredi, quam quate fecerint ac tremefecerint arborem: sic periclitantes, euerti ne possit, an omnino inuictam ab impetu se sit præstatura Effodiunt autem arbores vno dente tantum. Nam si eidem Aeliano fidem adhibemus, dentiū alterum acutum ad propulsandas iniurias seruant, altero radices effodiunt, & arbores extirpant. Cùm verò, vt idem Aelianus ait, omnia bene olentia ament, vnguentorumque & florum odore permulceantur, flores eis dari alicubi etiam narrat, necnon & in prata ad legendos flores, quia suauitatem odorum amplexentur, agi: ipso enim odore flores internoscentes colligere, atque etiam hos lectos in calathum inferre, quem eorum rectos sustinet. Postquam hunc floribus compleuerint, tanquam vindemia facta, lauatiōe similiter atque homines lautos, delectari. Vt verò ea vsi reuerterint eò, vbi quassillum floribus plenum reliquerint, expetere: quod si rector afferre tardauerit, barritum edere, neque prius cibum sumere, quam eis quispiam quos collegerint flores, attulerit, eos allatos de quassillo tollentes sui præsepis labra ornare. Hanc nimirum cibo suauitatem ex his benè olentibus comparantes, stabulum, vbi diuersantur, floribus permultis sternere. Celebratur præterea in trāsiliendis fossis calliditas. Cum enim trāsēunt profundas & difficiles superatū, is qui inter cæteros robustior fuerit, & maior (inquit Tzetzes) stās medius tanquā pons, trās mittit oēs: alij autem ingerentes deinde sarmēta multa fossæ, seruāt eū, per quem traiectioni sunt. Idè quoque Aelianus memorat his verbis. Cū elephanti fossā trāsiliere nō queūt, de his vnus aliquis in hanc sese demittit, & trāsuersus fossæ stās, partim vacuitatē occupat, partim pōtis se vicariū pstat. Cæteri supra hūc gradiētes trās mittūt

Lib. 1.

Alijs præcinent.

Musicam amant.

Lib. 9. c. 2.

Medici sūt. Lib. de ioc. leri. anim.

Vt calorem uident.

Noxia sibi noxent.

Vt arbores extirpet.

Floribus delectantur.

Vt fossas trāsiliant.

& euadunt, simul & eum, qui pontis loco erat, hoc modo ex fossa conseruant. Superiore enim ex loco quispiam porrigit pedem, quem is, qui infra est, promuscide circumplicat, reliqui autem virgultorum fasces deijciunt, ad quos ille, cum fortissimè, tum crassimè pedibus adnitens, celeri ascensu subtrahitur. Plutarchus hinc miruum eorum amorem colligens: Societatis & commercij, inquit, vim non absque intellectus sensu elephantos ostendere, Iuba author est: fossa ducta, eaq; fruticibus paruis & humo leui obiecta, venatores his struunt insidias. Huc igitur quoties decidit aliquis, ceteri quicumque comitantur, congestam vndique syluam saxaque iniiciunt, dum cauo fossæ expleto egressus captiuo detur. In traiciendis annibus non minorem quoque solertiã ostendunt, nam vt ibidem Plutarchus scribit; Traicit prior, cæteris hoc sese dans, natu simul & mole minimus: ceteri interea ad ripam astant, quantumque flumen ille magnitudine superet, speculantur: quæ res exercitui reliquo non dubiam ad traiciendum spem facit. Meminit etiam huius solertiæ Plinius, sed clariùs rem enarrat. *Annem (inquit) transiuri minimos permittunt, ne maiorum ingressu atterente aluenum, crescat gurgitis altitudo.* Vt verò ad mansuetos reuertamur, hi non solum consuetam quantitatem pabuli qualitatemq; & callent & meminerunt, sed si vel diminutum vel vitiatum fuerit à curatore, egregiè, mirabilique astu id hero indicare nouerunt: super qua re luculentissimas hæc historias recenset Plutarchus: In Syria elephantum, inquit, scribit Agnon cum in ædibus cuiusdam aleretur, ac seruus, qui additus curator erat, de demenso quotidie subtraheret, dimidioque belluam fraudaret: sed enim hero iam aliquando præsentem consideranteque demensum totum solueret, toruè, tuentem, ac promuscida contrahentem, hordei partem additam repulisse, ac quàm exactissimè separauisse, serui iniuriam hoc nimirum pacto ad herum deferentem. Alium verò cum lapides & terram magister ad explendam mensuram pabulo miscuisset, ipsum ex foco correptum cinerem in ollam magistri, elixis iam carnibus iniecisse. Narrat hanc eandem etiam historiam Aelianus, sed paulò aliter. Cum is, inquit, qui hordeum huic admetiendi procurationem habebat, hordei partem subtraxisset; illiusq; in locum lapidibus suppositis ipsi debitam tamen mensuram cumulatè seruasset, vt dominum vtriusque, si quando vidisset, falleret: elephante videns eum qui sibi debitum fraudabat, polentam coquere; primùm promuscide pabulum collegit, deinde in ollam infudit, sicque solerter iniurijs iniurias sibi illatas vltus est. Hæc ille, quæ minus mirabimur, si verum est, quod scribit obscurus quidam, videlicet farinam minutissimo puluere permixtam optimè separare, ita quod farinam in partem colligens nihil admittit de puluere. Idem cum ipsius rector hora constituta illi cibum non præberet, de mora conquestus est, vt tradit Acoستا; rector verò id accidisse aiebat, quod lebes, in quo cibum illi coquere solebat, pertusus esset, proinde eum ad cacabarium deferret refarciendum: fert eum elephas: cacabarius eum negligentius reparat; rector elephantum obiurgat, eumque contumeliosis verbis afficit, atque ad cacabarium cum lebe remittit, vt diligentius refarciat: is verò de industria lebetem reparare simulans, rimam auget, & elephante reddit, qui lebetem promuscide sumens ad flumen defert & aqua implet, quam dum effluere conspicit, magis pertusum lebetem esse intelligit, & ante cacabarij ædes refert, magno barritu intonans: concurrunt regionum negociorum præfectus & alij multi: cacabarius blandis verbis veniam ab elephante petens lebetem probè reparat, eique restituit: ille verò minimè ei fidens, in omnium conspectu ad flumen redit, aquamque haurit quæ dum videt non effluere, lebetem ostendens astantibus, quasi eos rei testes esse cuperet, ad rectorem suum refert. Atque isthæc sunt, quæ hucusque de elephantorum moribus, ingenio, docilitate ac solertia ex diuersis authoribus collegi, quibus modò cum ex diametro opponitur vetustissimum adagium, *ἐλέφαντος διαφορῆς ἐστὶν*, id est, *ab elephante differens nihil*, quod videlicet dicebatur in magnos & stupidos, nihil vel tantillum saltem præiudicij facit: nam præterquam quod præcipuam ingenij laudem ita ei attribuant veteres, vt inter bruta, corporis moles & formæ foeditas adagio locum fecit. Ad quod alluisse videtur Palestrio Plautinus, qui herum suum elephantum circumrectum ait, non suo, nec plus habere sapientiæ quàm lapidem: & apud eundem Artotrogus parasitus Pyrgopolicem militem gloriosum vocat elephantum, quasi magnam bestiam, & quod sit stolidus & hebes:

Eceum adepol, vel elephante in India

Quo pacto pugno perfregisti brachium.

Atque ita quoque Philostratus intelligi debet, dum neque elephante, neque dentibus eius quicquam cum lyra esse dixit, neque quidem cum peritis viris, cuius hæc Amphione verba sunt, quæ quidem ideò græcè ponere libuit, quod impressis exemplaribus corrupta legantur: *ἐλέφας ἔδαμῆσῃς λυρας ἐπὶ αἰανδραπιοὶ εἰδότες ἔτε αὐτῶ τῶ τηρίῳ, ἔδ' ὅτι τοῖς κρέασι αὐτῆς χρῆσοῦται.* Sit & Tertull. elephantum vocat bestiam insulsissimam.

DOMANDI ET CAPIENDI RATIO.

ELEPHAS senex teste Aeliano efferacior est iuvene, & haud facile capitur; & minores quoque natu capere operosum est, quandoquidem à maioribus, qui eos tuentur, non facile relinquuntur. Quàm diversis tamen modis capiantur, ex ijs quæ subinde recitabimus, manifestum euadet. Nonnulli Aethiopiæ vicini absq; vlllo discrimine elephantos arte superant, (inquit Diodorus Siculus) Cōsuevit hoc animal cū à pascuis plenū redit, dormitum proficisci, plurimū natura ab reliquis quadrupedibus diuersa. Non enim genu corpus flecti ad terram potest, sed arbori hærens dormit. Arborem elephantis adhæsiōne tum attritam, tum forde plenam aduertentes incolæ iuxta humum secant, vt tamen nisi impulsa cadat. Deinde sui accessus vestigia ad ea loca delent, subito abeuntes priusquam bestia ad somnum redeat. Elephas vesperi cibo plenus ad notum cubile profectus, omnique mole sectæ hærens arbori, statim vnà cum ea ad terram proster-nitur. Resupinus tota nocte iacet, cum se erigere nequeat. Aethiopes die ad locum accedentes, absque periculo bestiam occidunt, tabernaculisque ibidem erectis moram trahunt, quoad animal sit absumptum. Sic ille. Sic autem capi etiam Strabo meminit: Nonnulli, inquit, arbores notant, quibus elephanti accumbere solent. Accedentes itaque ex altera parte truncum recidunt, cui cū bestia inhæserit, pariter cum arbore ruit; cumque surgere nequeat, propterea quòd crura continuum & inflexum os habeant, ex arboribus desilientes illum obtruncant. Sed & D. Ambrosius, cū dixisset ceruicem minorem esse, quàm poscat tanti corporis moles, ne ea quoque oneri magis esset, quàm vsui: ideoque (inquit) nec genua flectunt, quia rigidioribus opus fuit cruribus, quò velut columnis tanta posset machina sustineri. Calcaneum leuiter inculcat, rigent cætera pedum à summo vsque ad imum. Nec sicut in anchylas nos sæpè imponimus, ita se etiam bestia potest tanta inflectere, meritoque non voluit se, neque recubandi vsus cum cæteris animantibus potest habere communem. Fulcitur hinc inde trabibus maximis, vt in somnum aliquantulum sine periculo reflectatur, quia pedes eius nulla artuum cōiunctione distinguuntur. Mansuetis igitur veluti quadam fulcra eorum, quibus hic vsus est, parantur ingenio: feris autem & agrestibus quia nemo huiusmodi, quibus sustentari queant, fulcra substernit, hinc venit vsus periculi. Namque arbori innixi aut costas fricant, aut in somnum sese relaxant: hæc nonnunquam victa atque inflexa tanto corpore frangitur: ille verò qui sese in eandem refuderat, corruit, nec erigere atque eleuare se potest, ibique iacens interit, aut gemitu suo proditus sternitur, dum ventre cæterisque iuxta mollioribus ad vulnus patet. Nam dorsum eius cæteraque exteriora non vlla facile solent tela penetrare. Sunt autem qui propter ebur has illis insidias parent, vt arbores eas, quibus se applicare consueuerint, ex alia parte, qua infrequentior vsus eis sit, aliquantulum recidunt, vt reflectente se elephanto pondus membrorum eius sustinere non possint, ruinamque eis arcessant. Sed si quis ista reprehendit, reprehendat etiam altitudines ædificiorum, quæ citius grauem minantur ruinā, & difficilius rupta reparantur. Similiter Cassiodorus seu potius Theodahadus rex scribens Honorio Romanæ vrbs præfecto, vt æneum elephantum, qui Romæ ruinam minabatur, reficeret, aluum quoque, inquit, demissam subdito pariete, corroboret: ne illa magnitudo mirabilis soluatur turpiter in ruinam. Nam & viuis ipse casus aduersus est: qui dum ingenijs cubationis arte hominum succisis arboribus ingentia membra commiserint, toto pondere supinati, nequeunt proprijs viribus surgere, quos semel contigerit corruisse: scilicet quia pedes eorum nullis articulis inflectuntur, sed in modum columnarum rigentes, atque incurabiles iugiter perseuerant. Ibi tanta mole prostrati sunt, vt tunc magis metallicos possis credere, cū se viuos aspicias non mouere. Iacent superstites similitudine cadauerum: mortuos putes, quos viuos esse non dubites, & more cadentium fabricarum, nesciunt locum sponte relinquere, quem suis membris potuerint occupare. Magnitudo illa terribilis, nec formicis minutissimis par est, quando beneficium non habet natura, quod vltima animalia videntur meruisse. Sic ille Quantoperè autē musica delectentur elephanti, iam dictum est, & mox etiam dicetur. Hæc eisdem quandoq; perniciem affert, dūmodo verū est, quod Physiologus quidam, vti recitat Bartholomæus Anglicus, scribit his verbis: Apud Aethiopes in aliquibus regionibus sic venatur. Accedunt ad deserta, vbi duæ virgines omnino nudæ habitant, & crinibus resolutæ, quarū vna fert alueolū; alia gladiū incipiūt autē altè cātare, quarū cantū audiēs bestia venit ad eas & lingit earū mamas; de dulcedine autē cantus mox obdormit elephas, & tūc vna perforat gladio guttur, vellatus, altera verò colligit sāguinē eius quo tingitur pānus qui purpura appellatur. Alterius verò ac planè diuersa venationis scitè admodum meminit Strabo, elephantiū venatio, inquit, hoc modo fit: locum aliquē purgatum quatuor, aut quinque, sta-

Lib. 4. c. 3.

Vt dormiētes capiuntur.

Lib. 6. Herodotus. ca. 5.

Elephas auens.

Musica capi.

L. 18. c. 44.

Lib. 14.

*Ue elephan-
tes cicures
capiat feros* diorum, profunda fossa circumdant, tum ingressum ponte angustissimo iungunt, deinde tres aut E
quatuor elephantes fœminas ex mansuetis immittunt, ipsi in rigurijs occulti insidiantur, per diem:
syluestres non accedunt, per noctem autem singulatim introeunt; quibus ingressis venatores clam
aditum occludunt: postea nonnullis ex domesticis certatoribus fortissimos inducentes cum illis
pugnant, simul etiam eos fame macerant. Quum verò iam defessi fuerint, aurigarum audacissimi
clam descendentes, quisque sui elephantis vterum subeuntes, compedes illis injiciunt, quo fa-
cto domesticos exhortantur, vt victos verberent, quousque in terram cadât, postquam ceciderint,
bouillis loris illorum colla cum domesticis alligant, & ne ascensores excutere possint, colla cir-
cumcidentes in cœsuris vincula imponunt, vt præ dolore vinculis cedant, & quietem agat. Nam
collum circumacturis vulnus fune atteritur. Proinde agnoscentes infirmitatem suam victi ducun-
tur à mansuetis. Eorum autem, qui sunt ætate vel infirma vel exacta, dimittunt, reliquos in stabula
abducunt, & pedibus inuicem iunctis & collo ad columnam validam, fame domant, deinde aut
herba aut viridi arundine pascunt. Hi molestia afflicti, pabula recusant sumere: illi verò cantibus
eos & tympanis & cymbalis demulcent ac deliniunt. Hæc itaque Strabo, quæ omnia similiter le-
guntur apud Arrianum Rex Peguanus etiam pulcherrimam habet capiendi elephantos rationem,
*Ue in Pegu
capiantur.* vt scribit Gasparus Balbus Venetus in itinerario suo in Indiam Orientalem. In vrbe Pegù, inquit, F
ingens est septum, elephantis capiendis solummodo destinatum, ex arborum caudicibus constans
duris, robustisque, columnarum crassitudine, inuicem non omnino contiguas, sed elephantis, vt
egressum vel ingressum prohibeant, homo verò & ingredi & egredi queat. Tertio ab vrbe lapide
sylua est ingens, elephantis feris abundans: ad quos capiendos, Rex elephantos fœminas aliquot
cicures, & venationis huius peritas, & quæ humanum sermonem pulchrè intelligunt, mittit, odo-
rifero prius quodam oleo perunctas. Illi enim harum amore capti & illecebris, quo ducuntur, pro-
sequuntur. Hæ itaque præeuntes pededatim per arborum densitatem, in qua venatores etiam de-
litescentes, eas quid agendum sit, docent, urbem petunt. Interea ciuibus, vt sese domibus ab-
dant, iamque adduci feros elephantos, & ad urbem appropinquare, sono aliquo edito signum da-
tur. Hærent primò feri, iam syluas egressi, & tanquam insidias metuentes subsistunt; tandem ve-
rò dum credunt, propinquam esse aliam syluam, iter prosequuntur, præeuntibus semper fœmi-
nis; quæ vbi ad septum peruenere, per portam introeunt, sequuntur illi, & cum ingressi sunt, cata-
racta portæ ab alijs venatoribus in ipso septo occultatis dimittitur. Mox fœminæ captatrices sta-
bula huic rei destinata, & ea magnitudine, vt singulas singula capiant, occupant, & dimissis cata-
ractis à tatis separantur: qui vbi elusos se captosque agnoscunt, præ dolore insanientes, duabus ter-
nifue horis continuis, flent, plorant, mugiunt, modoque in hunc, modoque in illum venatorem
impetum faciunt, nocere tamen non possunt, quando ille per columnarum septi spatia quæ pro-
pter angustiam elephantos arcant, vt dictum est, effugit, & elephantos fallit; quare in ipsos stipi-
tes sæpenumerò tam fortiter irruunt, vt dentes suos etiam confringant. Tandem labore delassati,
sudoreque madidi, necdum tamen animum despondentes, cum se lædere illos non posse vident,
proboscide ori indita, tantùm aquæ ex corpore suo hauriunt, vt circumstantes omnes inundent. Ita
delassatis rursus fœminas obijciunt, singuli à singulis in stabula pertrahuntur, quæ cum nisi vni-
cum elephantem capiant, fœminæ præeuntes intrant, & per aliam portam exeunt, mares demissis
vtrouique cataractis detinentur, atque vincuntur. Hactenus ille. Albertus (ex Auicenna, ni fal-
lor) tradit accepisse se ex sene quodam fide digno, Indos facere foueas, in quas esca illiciente
(vtor eius verbis,) elephantis aliquando incidant, illapsi venatorum aliquis accedens flagro ve-
hementer afficit: tandem alius superuenit, qui se elephanto ostendens percussorem illum tanquam
cum increpatione & violentia ab elephanto reijcit, & mox elephante in fouea relicto discedit: re-
dit percussor, & rursus flagellans ab altero superueniente repellitur. Hoc sæpius iteratur, ita vt
elephas tandem agnito liberatore suo, conspectu eius gaudeat: quo animaduerso aperitur ei via H
fodiendo, qua possit egredi de fouea: egressus sequitur liberatorem suum, eique paret. Et hoc idem
(dicit) narrauit mihi vir fide dignus, qui regionem illam peragrauerat, addens percussorem ele-
phanti horribili colore faciem & caput pingere, & habitu vri alieno, ne postea ab elephante cicu-
rato agnoscat, & in periculo vitæ sit. Sed & Africa teste Plinio foueis elephantos capit, in quas
deerrante, inquit, aliquo protinus cæteri congerunt ramos, moles deuoluunt, aggeres consti-
tuunt, omnique vi conantur extrahere: quæ de re suprâ etiam ex Aeliano dictum est. Nigritæ au-
tem elephantos venaturi post arbores delitescunt, ac prætereuntibus elephantis sagittas & vena-
bula infigunt, saliantque miro modo de loco in locum, vt refert Cadamustus, ab vna arbore ad
aliam, donec feriant elephantum, qui cum maxima mole prægrauatur, nequit insidiantis ictus ve-
locissimos deuitare. Si tamen id tentarent in locis apertis & patentibus, in eis potissimum, vbi nul-
læ sunt arbores, non euaderent vires, inquit, elephantorum, quandoquidem nullus homo tantæ
pernicitatis reperitur, quem mox elephas non comprehendat, etiâ non currens, sed gradatim ince-
dens.

A dens. Qui capiendi modus non omnino diuersus est ab eo, quem his verbis recitat Strabo de elephantophagis. Elephantophagi huiusmodi venationem exercent: Elephantorum gregem per syluam delatum ex arbore aliqua cernentes, eum minimè adoriuntur, sed ad eos qui ponè gradiuntur, clam accedentes, neruos incidunt, nonnulli eos sagittis interficiunt, serpentum felle tinctis. Sagittatio per homines tres perficitur, quorum duo arcum tenent, & vltra progrediuntur, tertius verò neruum trahit. Eundè vel similem saltem capturam memorat Diodorus Siculus loco suprà citato. Ab hac, inquit, regione qui occasum versus plurimum distant Aethiopes, cum elephantis certant. Habitantes enim in syluestribus & arboribus refertis locis, elephantorum ingressus atque exitus ex præaltis arboribus obseruant. Multos vnà incedentes non aggrediuntur, omni spe vincendi remota. Singulis iniiciunt manus, mirabili audacia freti: Nam cum incedens bestia arbori appropinquat, in qua speculator occultus latet, ex ea defiliens, manibus apprehensa cauda, pedibusque ad dextrum femur oppositis, securi quæ ex humero pendet, leui, vt quæ vnica manu tractari queat, & acie acutissima, dextra manu apprehensa, neruos dextris poplitis crebris ictibus amputat: sinistra manu regens agile corpus, belluæ conatus magna velocitate effugit. In eo namque certamine versatur vtriusque salus, mortis discrimine in alterius vita posito. Elephas

B neruis abscissis, quandoque, quia hoc facile se vertere potest, inclinatus in latus saucium, in terram capit, Aethiopemque secum trahens interficit. Quandoque ad arborem aut saxum hominem allidens, ipso pondere, quoad animam exhalet, comprimit. Quidam elephantentes dolore moti, cum insidianti obesse nequeant, diffugiunt per campos, quoad continuis securis ictibus ab insidente cæsi decidunt Tum concurrunt Aethiopũ cœtus, & adhuc viuientis bestię posterioris partis carnes abscissas edunt. Describit & Plinius hunc eundem modum belluas istiusmodi capiendi, & Troglodytis eum attribuit, inquit: Troglodytæ contermini Aethiopiæ, qui hoc solo venatu aluntur, arbores propinquas itineri eorum conscendunt. Inde totius agminis nouissimum speculati extremas in clunes defiliunt. Leua apprehenditur cauda, pedes stipantur in sinistro femine. Ita pendens alterum poplitem dextra cædit, ac præacuta bibenni hoc ciure tardato profugiens, alterius poplitis neruos ferit, cuncta præceleri pernicitate peragens. Alij ex Troglodytis Aethiopiæ conterminis, vt idem Plinius testatur, tutiore genere, sed magis fallaci, intentos ingentes arcus defigunt humi longiùs. Hos præcipui viribus iuuenes continent, alij connixi pari conatu tendunt, ac prætereuntibus sagittarũ venabula infigunt, mox sanguinis vestigijs sequuntur. Quomodo verò etiã venenatis sagittis interficiãtur apud elephãtophagos docet Strabo: Nonnulli (ex Elephantophagis) sagittis eos interficiunt serpētium felle tinctis. Sagittatio per homines tres perficitur, quorum duo arcum tenent & vltra progrediuntur, tertius verò neruum trahit. Legitur porro & alia venandi ratio apud Aristotelem, quæ talis est: Conscendunt, inquit, mites aliquos animososque elephantos, qui venantur cursuque insequuntur feros: quos cum occuparint, ferire præcipiunt suis, dum fatigent, viresque dissoluant: tum rector in defatigatum illum insilit, regitque falce: post breui tempore fera mitescit atque obtemperat. Quàm diu insidet rector, mitem se quisque exhibet: cum descenderit, alij mansuetudinem seruant, alij suam repetunt feritatem: itaque immitentium crura priora præpediunt vinculis, vt quiescant: capiuntur & natu iam grandes & pulli Repetit & hoc Plinius admodum succinctè. *Capiuntur in India vnum ex domitis agente rectore, qui deprehensum solitarium abactumue à grege, verberat ferum, quo fatigato transcendit in eum, nec secus ac priorem regit.* Mirum verò viscum dari, quo elephantis capiuntur, de quo nimirum sic Gillius ex Aeliano. In Caspio lacu oxyrinchi pisces capiuntur; horum exempta viscera excoquant vnde ad permultos vsus accommodatum sit glutinum: nam non modò ad quacumque applicatum fuerit, adhærescit, & sed & firmè retinet, vt & decem diebus madefactum nunquam postea dissoluitur; & eo ad elephantos comprehendendos venatores vtuntur, & pulchra facinora edunt. Docet idem Aelianus, quomodo Elephantis, ne in foueas incidere cogantur, aduersus venatores tum armis, tum ignibus resistentes pugnent. Insidiæ, inquit, quas elephantis venatores instruxerint, non eos facile latent. Nam cum ad foueam, quàm contra eos suffodere venatores solent, proximi accesserunt, seu naturali quadam intelligentia, seu retrusa & abdita præsentatione, & scientia rerũ futurarum, à progrediendo vltius se sustinent: ac quam mox itinere conuerso, in venatores inuadunt, vique & impressione sese in medios insidiatores incitant, simul & eos euertere conantur, fuga, vt salutem contra insidias superiores facti adipiscantur. Id igitur tēporis cum atrox pugna rùm verò vel hominum vel elephantorum cades & occisio fit multiplex. Huius pugne ratio talis est. Homines quidem eminus hastas & iacula intorquentes ac collimantes, ictu directo eos feriunt. Contra elephantis, ex hominibus si quem cecidisse animaduertent, statim violenter & corripunt & ad terram à se abiectum proterunt & conculcant; simul & cornibus (sic enim eorum dentes appellantur) tam diu profligant, quoad miserabili & referta acerrimis doloribus morte, hunc proiectum affecerint. Cum autem huiusmodi animalia inuadunt, tanquam vela ex animi incitatione quam

Lib. I 6.

Elephantophagi.

Nervi poplitis vultnerantur.

Troglodyta.

Vt sagittis interficiantur.

Visco capi.

Elephantũ & venatorum pugna

quàm contentissimè aures, quas habent patulas, intendunt & pandunt more magnarum struthionum, qui vel dum fugiunt, vel dum inuadunt, explicatis alis feruntur. Itemque promuscibus sub cornua redactis & contractis, quemadmodum rostra nauium plenissimis velis repulsa, sic elephantum vehementi impressione irruentes, multos mortales funditus euertunt. Tumque perinde, ut tuba belli classicum sonans, clamores vastissimos edunt. Humi porrò prostratorum & genibus contritorum & ossibus obtritorum, tantus est strepitus, ut vel illinc longissimè exaudiat: nec non sapius elisis oculis, naribus distractis, fronte disrupta, facieque forma amissa, non vel à proximis cognatione sibi noscuntur. Iam ex ijs nonnulli ad hunc modum inopinatò seruantur. Quamuis enim sanè venatorem bestiae cursus celeritate comprehenderit, præ tamen vehementi impetu, hunc transcurrens, genibus in terram præcipitibus actis, cornua aut in radicem, aut in quippiam aliud tale compingit: ex quo retinetur, ac vix dum se retraxit, cum venator elapsus iam salutem fugam est consecutus. In hac igitur pugna, elephantum sæpe vincunt, sæpe item varijs terroribus iniectis vincuntur. Tubarum enim clangor vastum clamorem efficit, ipsique homines armis concrepantes, clypeos videlicet hastis contundentes, & vlulatum tollentes, strepitu vndique omnia circumsonare faciunt: tum verò partim in terra ignem incendentes, partim in sublime tollentes, ac tanquam funda eum contorqueutes, partim ignitos torres iaculantes, atque etiam longas faces in ferarum oculos magna vi inferentes & intrudentes, eis hæc omnia ægrè intuentibus, timorem afferunt. Vnde adeo impelluntur, exterrenturque, ut interdum in foueam, quam antè declinabant, detrudantur & compingantur. Hactenus ille, & rursus, quomodo à venatoribus in fugam acti, incensis tandem syluis, ab ea cohibeantur describit his verbis: Qui venandi elephantum scientiam tenent, nobis testantur, hos insectatione venatorum pressos, cum robore immenso, tum impetu effrenato atque præcipiti, & quem sustinere possit nemo, sic quidem per maximas arbores, tanquam per segetes excurrere, easque tanquam spicarum calamos, ubi cursum ramorum proceritate retardari vident, perfringere: ubi verò ipsi ex arboribus eminent, & proceriores existunt, tum omni neruorum contentione currere, tum viam insequentibus præcidere: nec mirum, locorum enim consuetudinem tenent. Cum autem se ex insectatorum suorum conspectu eripuerint, eosque maximis processibus itineris longè & retrò positos senserint, tum ex fuga recipiunt animum, simul & tanquam periculo libertati, insistant: ibique tum metus sollicitudine expulsa, ex immenso labore requiescunt: his interea ad cibi cogitationem memoria excitatur, iuncos & hederas per arbores erraticis implicationibus serpentes depascuntur, atque palmarum tenera cacumina, & aliarum plantarum adolescentiores truncos. Quod si rursus insectatores ad eos propius adsint, hi etiam iterum sese in fugam impellunt. Cumque ab his multam viam absint, sese ex fuga colligentes, requiem curarum ex itineris labore habent. In sequentes autem præcipitante sole debilitati, syluam incendunt, & viam illis obstruunt: quod ipsum sentientes elephantum, se sustinent à progrediendo. Ignem non minus quàm Leones extimescunt. Hæc omnia Aelianus. Iam verò quemadmodum variæ sunt capiendi rationes, ita etiam diuersimodè domantur & cicurantur: sed famè potissimum, vinculis, verberibus, & blanditijs, siue illecebris, tum musicis, tum alijs: Dixit ex Aristotele elephantos à venatoribus elephantis defatigatos à rectoribus, qui in illos insiliunt, falce regi, indeque breui tempore mitescere & obtemperare, & quamdiu insident rectores, mitem se quemlibet eorum exhibere, cumque descenderint, ab alijs mansuetudinem seruari, ab alijs suam repeti feritatem: itaque immitescentium crura priora præpediri vinculis, ut quiescant: capi autem & natu maiores & pullos. Tradit & Aelianus Indicam elephantum, si robore ætatis confirmatus capiat, ex feritate ægrè traduci ad mansuetudinem: & quod desiderio libertatis teneatur, ideo cædes facere; ac si vinculis deuinciatur & constringatur, magis incitari animo, neque ullam seruitutem perpeti: ideoque Indos varijs & multiplicibus cibariorum illecebris eum delinire studere: illum tamen nihil de acerbitate sua remittentem, nihilque ab ijs blanditijs mitescentem, hijs præclarè contemptis, pergere iisdem infestus esse. Tum Indos instrumento quodam musico vernaculam cantiuinculam ei canere, elephantum animum attendere, auremque ad audiendum erigere, & suauitate illius demulceri, animi incitationem comprimi. Tum paulatim in obiectum cibum respicere, & tamen si omnibus vinculis exoluitur, tamen cantu deuinctum non amplius ad pristinos mores à mansuetudine deficere. Aliàs etiam idem Aelianus, quid elephantis, postquam capti sunt, faciant domitores, ut mansuescant, his verbis refert: Primò in syluam non ita longo intervallo ab ea fossa, ubi comprehensi sunt, distantem, sic eos strictè constrictos funibus trahunt, ut ne permittant quidem, neue hi præcurrant, neue rursus retrahantur: deinde certo & dimenso spatio horum quemque ad maximam arborem alligantes, ut ne in anteriorem partem insilire, neue rursus admodum in posteriorem resilire queant, neue ipsis ex funis laxitate facultas sit ad inferendum iniuriam, victus tenuitate & fame, horum robur frangunt. Postea verò quam eorum domitores duritiam animi tamdiu paulatim molliuerunt, quoad pristinae inexpugnabili feritatis

*Ut intensis
syluis cohi-
beantur.*

*Ignem terræ
tur.*

Ut domentur

*Ut mansue-
cant.*

A eos ceperit obliuio, de manu cibum sumendum dant. Hi necessitate pressi, cum non malitiosè iam, tum verò hilarioribus oculis & mansuetioribus, quàm essent soliti, intuentur. Horum autem qui sunt ætate robusti, vinculis ruptis, cum dentium robore, tum verò promuscidè arbores reuelant, & frangunt, vixque serò admodum partim fame, partim ciborum illecebris, partim verberibus mansuefiunt. Alicubi rursus inquit: Indi homines licet permulti & magna machinati, non elephantos iam ætate procedente confirmatos facilè comprehendere queunt. Quare ad loca fluminibus proxima (rosca enim & palustria pascua frequentant) venatores profecti, eorum catulos tantum capiunt. Hos cum adhuc ætate infirmos & teneros ceperunt, ciborum blanditijs & assentationibus ad parendum informant, ac instituunt, blandiloquentiaque mansuefaciunt: Hominum enim indigenarum linguam elephantis intelligunt. Breuiter perinde illos quasi infantes pueros alunt, partim cibaria eis largientes, partim disciplinas tradentes; quæ res efficit, vt ipsi ad obediendi facilitatem transferantur, & exuta feritate humanitatem induant. Hæc itaque omnia Aelianus. Strabo verò etiam Indos tradit ex captis elephantis eos, quos nec senectus nec iuuentus inutiles facit, in stabula ducere, & pedibus inuicem vincis & collo ad columnam bene compactam, fame domare, deinde herba vel arundine viridi reficere, dehinc obtemperare docere, alios oratione, alios cantu aliquo, vel tympani sonitu delinire. Raros esse qui non facile mansuecant: *Natura mites esse enim natura mites & mansuetos, & ad rationale animal proximè accedere. Facile autem mansuefcere elephantos posse etiam Aristoteles testatur; qui & aliàs inquit mites & mansuetudini eos addictos esse Plinij verba de domandi ratione eruditè suspecta sunt. Domantur (inquit) rabias fame & verberibus, elephantis alijs admotis, qui tumultuantem catenis coercent: Gesnerus quærendum nobis proponit, an rectè hic legatur catenis, ipse interim mauult plagis, ex Aristotele, id est, inquit, verberibus, quam vocem Plinius etiam proximè antè posuit: alij verò viri docti scribunt non elephantis, sed elephantarchis, (vt annotauit Baptista Pius noster in commentarijs suis in quintum Lucretij); sic vocant magistros, admotis: adduntur enim magistri domandis elephantis, qui tanquam mansuetarij illos exuere feritatem docent. Ipse autem Pius re diligentissimè perpensa, nihil immutandum arbitratur, quando Arrianus & Albertus libro de animalibus octauo produnt elephantum ferum aduentu cicuris mansuefcere, quod quo pacto fiat, te (inquit) auctores instruent. Quòd elephantis alijs, non elephantarchis legendum sit, Pliniana verba in præcedenti capite te docere possunt. Capiuntur (inquit Plinius) in India, vnum ex domitis agente rectore, qui deprehensum solitarium abactumue à grege verberat ferum. Concinnunt Arriani hæc verba: Vehemens ineunt mansueti cum indomitis certamen elephantis. Vincuntur haud agrè, vt par est, feri & agresies, fame iam ante ac siti domiti deficientibus animis. Descendunt elephantos venatores, summos pedes agrestium nihil ultra reluctantium colligant, tum mansuetis iubent multis eos plerè verberibus, donec victi & fatigati malis in terram cadant, stratorum collis laqueos inuunt, iacentesq; conscendunt. Apud Plinium illa verba: tumultuantem catenis coercent, ne intelligas, quod elephas coerceat catenis tumultuantem: sed quòd domesticus coerceat ferum & nuper captum elephantum tumultuantem in catenis, quibus vt tradit Arrianus pedes & colla stratorum impediuntur. Dicitio namq; catenis verbo illi tumultuantem, annectitur. Hactenus Pius, Arriani verbis, vel malè intellectis, vel nimis præcipitanter citatis, non enim elephantos venatores descendere, & summos pedes agrestium nihil ultra reluctantium colligare scribit, vt ille citat, sed venatores homines intelligit, quemadmodum supra etiam ex ipso diximus: cui etiam Strabo consentit his verbis: cum iam defessi fuerint, rectorum audacissimi clam descendentes, quisque sui elephantis vterum subeunt, atque hinc subito syluestrium vterum subeuntes, compedes illis iniiciunt. Quamobrem ego eorum probo sententiam, qui elephantarchis legunt. Nam & Gesneri restitutio nulla est: quid enim attinebat addere domari plagis, cum iam dixisset Plinius, domari fame & verberibus.*

Lib. 15.

Natura mites esse.

Plinij locus expensus.

Pij error.

CIBVS. POTVS.

ELEPHANTI palustribus herbis non parum affici, ostendit Diodorus Siculus loquens de quibusdam Aethiopiæ populis, *Accedunt (inquit) ad eos ad superiori plagam elephantis allecti (vt quidam tradunt) fertilitate loci, pastusque iuauitate: Paludes enim miranda à ripis flumini manant, in quibus multi varijque vt alga & arundines, nascuntur cibi, quos cum degustant, libenter in his locis morantur, consumentesque vt plurimum nutrimenta hominum compellunt ad alia loca fugere. Aloysius Cadamustus ait eos arborum folijs viuere, indeq; esse, quòd arbores deuaſtent, nam si stipitem natura illa manu amplexi fuerint, quantumcunque ingentem ab arbore diuellere. Sed & truncos ipsos gratissimo in cibo habent, vt Plinius & Solinus aiunt; palmasq; excelsiores fronte posterunt,*

Herbe palustris.

Li. 4. cap. 1.

Arborum folia.

Trunci.

Fructus.
Poma.
Melones.

Radices.

Hordeum.

*Cur plātis
vescantur.*
*Lib. 10. de
subtil.*

*An lapides
& terrā im
punē edat.*

*Proboscidis
utilitas.*

Potus.

*Aqua turbi
da.*

Vinum.

*Sitis patiē-
tia.*

nunt, atq; ita iacentium assumunt fructum. Amant & aliarum arborum fructus, & poma potissi-
mum, quorum tantum deuorabat elephas ille, quem ex Goropio depinximus, vt modij quatuor
excederentur. Quantoperè autem melonibus delectentur, annotauit Hermolaus Dioscorid. Lu-
sitani regis (inquit) Liburnicæ inter alia meridianæ illius nauigationis miracula, melones in
Aethiopia nobilissimos haberi prædicant, quorum odorem elephātes sagacissimi olfactus animal,
de longinquo sentiant; aduolantesq; cucumeraria tota depopulētur & proterant. Christophorus
Acosta gratum eis pabulum esse scribit, radicem musæ:vesci item radicibus ficus Indicæ, & ramis
eiusdem, quapropter verisimile est, non tantummodò cum cætera pabula defecerint, radices ef-
fodere, vt Aelianus asserit, sed alijs etiam temporibus: nam & ipse ibidem addit, eum qui primus
ex radicibus prædam reperit, regredi, vt & suos gregales aduocet & in prædæ communionem de-
ducat. Diximusq; ex eodem elephantos dentium alterum acutum ad propulsandas iniurias fer-
uare, altero radices effodere, & arbores extirpare. Cicuribus præter alios cibos hordeum datur, vt
suprà etiam meminimus. Aristoteles eodem pastu modios Macedonicos eius frumenti nouem
edere posse profiteretur: tantum dare tamen periculosum esse: sex autè aut septem dedisse modios, in
vsu frequenti satis esse, sed farinae non plus quàm quinque. Oportuisse autem elephantos, vt plan-
tis, fructibus & herbis vescerentur, Cardanus asserit, nam aliter probum animal esse non potuisse,
quandoquidem omnia animalia quæ carnibus vescuntur, sunt iracunda, fraudulenta, crudelia &
superba. (Plinius quidem sapientissimos esse ait, quia frugibus vescuntur.) Accedere, quod tantæ
moli plurimus fuisset necessarius cibus, vt vel perpetuo esurire, vel animalia cuncta destruere co-
geretur. Fuisse etiam necessarium, vt in perpetuo motu ad persequendas feras esset, quod tantæ
moli fuisset incommodum. Sed herbas tamen cum exigui sint nutrimenti, breuem vitam fuisse
effecturas, vt inquit Hippocrates: quam ob rem oportuisse eum truncis arborum & fructibus ve-
sci. At his cum terræ plurimum admisceatur & lapillorum quandoque, ob id necessarium fuisse,
vt illius corpus à talium esu haud offenderetur, alias perpetuò ægrotaturum. Non igitur terra
aut lapidibus deuoratis offendi (Aristoteles ægrotare elephantēs scribit, si comedant terram, nisi
ea frequenter vtantur: nam si frequenter, (inquit) nihil sentiunt mali: lapides etiam interdum
deuorant. Sic & Plinius: *& terram edisse iustabificum est, nisi prius mandant: deuorant autem & lapides.*)
At fructus & rami arborum cum persæpe altiores sint, quàm vt animal efficere posset tantæ ma-
gnitudinis, quod posset illos attingere; duritie igitur capitis proboscidisq; & dentibus illum mu-
niri nature ad euertendos arbores. Aduuare & proboscidis longitudinem ad decerpandos
fructus & ramos, ne vniuersas arbores euertere cogeretur, quod illi laboriosū fuisset, atque dam-
nosum, nec solum ipsi, sed alijs sublato alimento in posterum. Aelianus tradit elephantos post-
quàm cicures enaserūt, panibus maximis, hordeo, caricis, vuis, alijs, iunco, palma, hederaceis folijs
vesci. Quod attinet modò ad potum; idem Aelianus prodidit, clarę & nitidæ aquæ potionem ele-
phanto mimiciſsimam esse, nec prius bibere, quàm conturbarit; turbidā enim & sordidam ei sua-
uissimam esse: proinde cum ad flumen, aut lacum accesserit, coenum pedibus perturbare. Huius
rei causam Simocatum adferre, quòd in aqua pura suam ipse vmbra extimescat: ideoque solere
Indos, cum traiecienda est aqua, obscuram & illunem obseruare noctem. Idem ait elephantum
gregarium assuetactum, aquæ vti potione ei verò qui ad bellum certat, non modò ex vitibus con-
fecti, sed etiam ex oryza factitij vini vsū indulgeri. & alicubi refert potionem, qua Indi pro vino
vtuntur, ideo ipsis largiri, vt ad prælium audaciores reddantur. Vini autem potu gaudere habe-
mus ab Athenæo, qui ex libro Aristotelis de ebrietate, elephantēs & Simias vini potu inebriari
prodidit. Legimus modò etiā apud Aristotelem, bibi ab elephanto vini quinque mares, quæ men-
sura heminas continet sex. Elephas ille, de quo diximus ex Goropio, vna vice plures quàm sede-
cim vini libras bibebat, idque toties iterabat, vt mēsurā potus à philosopho proditā facilè æqua-
turus videretur. Sitis sunt perquam patientes, tradit enim Aelianus sine potione octo dies ferre. H

COITVS. PARTVS.

*Quādo in-
cipiant coi-
re.*

ELEPHANTVS tam mas quàm fæmina incipit (inquit Aristoteles) coire anno ætatis vi-
gesimo: Et rursus: Elephātus fæmina incipit coire anno, aut duodecimo, cum celerrimè, aut
quintodecimo cum lentissimè. Mas quinque aut sex annos natus superuenit ineunte vere.
Quod postremum Plinius videtur repetisse, *Mas (inquit) coit quinquennis, fæmina decennis.* Solinus
affirmat mares ante quinquennium, fæminas ante decennium, coitum uescire. Adeo de tem-
pore, quo primò coitum exercent istiusmodi feræ, variant authores. Strabo asserit, mari tempus
coeundi esse, cum domi detentus fuerit, & sauiet: tuncq; pingue etiam quiddam emittere per
spira-

A spiramentum quod ei secundum tempora est; fæminis verò cum hic idem meatus apertus fuerit. Arrianus quoque Venerem appetere ait verno tempore, more bouis & equæ cum fæminis spiracula quadam circa tempora adaper a spirant. Similiter de coitus modo variare authores reperio. Elefantos etenim, camelos, tigrides, lynces, rhinocerotes, auersè coire testatur Solinus ex Plinio, qui, vt suo loco annotauimus, auersa eis genitalia esse adijcit. Ad quem coeundi modum allulisse Horatium Porphyrio credidit, cum de Canida canit:

Quid tibi vis mulier nigris dignissima barris?

*An auer-
ti coeant.*

Indicare nimirum poëtam tantæ deformitatis, tantique fætoris libidinosam illam mulierculam esse, vt nullus possit cum illa concumbere, nisi auersè, more barrorum, id est, elephantorum: cui expositioni fauet Hermannus Figulus Hirsfeldianus: Digna, inquit, quæ cum elephantis rem habeat, non cum viris. Hoc autem ideo dicere videtur, quod elephanti rarò & auersi coeant, & propterea deformitatem eius videre nequeant; Addit tamen etiam intelligi posse, comparatione facta ad elephanti deformitatem. Iacobus verò Cruquius barros hic dici posse putat gerulos adu-
B nitore corporis, nulla munditia gaudebant, homines plebeij & moribus planè impoliti, vnde & barros amarus illos & insuavis conuersationis homines, quorum meminit in satyris Horatius, di-
ctos autumat, nisi etiam de iisdem hic poëtam agere quis malit. Inquit autem ibi Horatius:

-----*Adeo sermonis amari*

Sisennas, barros vt equis præcurreret albis.

*Horatius
explicitus.*

Barris qui.

Li. I. Sat. 7

Vbi Porphyrio barros ait fuisse maledicentissimos, & esse poëtæ sensum. Persius tantà erat amaritudine orationis, vt de Sisennis & Barris petulantissimis & nobilissimis conuicatoribus triumphum ageret. Ita & Adrianus Turnebus Horatium de anuloqui scribit deformissima & turpissima foedissimisque & nigerrimis digna amatoribus, quales (inquit) erant Romæ Barri, de quibus
citatur deinceps eundem, quem iam recitauimus, poëtæ versum: & postmodum, non perinde, inquit, placet de elephanto, qui & barrus Latinè dicitur, intelligi, quod si placet, tot enim intepretum
consensum vereri decet, cum elephas animal sit inconditum, incompositum, informis molis, turpissimum & deformissimum spectaculum, dignam tali deformitate amatoris intelligimus. Alber-
tus Magnus elephantum fæminam ait in coitu sedere, hoc est, se submittere, marem superuenire, siue vt ille loquitur, super eam equitare: ideoque fæminam descendere in foueam aliquam, vt
mas commodius superueniat: præcipuè verò in aqua iniri desiderare; indeque tam fæminæ quàm
mari maximè commoditatem accedere, quoniam is & coiturus per aquam facilius tollitur, & post
coitum facilius descendit: Lego & apud Etymologum: Coeunt non in terra propter corporis gra-
uitatem, sed in aqua palustri, quod leuiore nimirum fiant, aqua attollente corpus maris, con-
scensuri fæminam. Cæterùm habemus ex Aristotele, subsidere fæminam, clunibusque submissis
insistere pedibus ac inniti: marem superuenientem comprimere, atque ita munere venereo fun-
gi. Contingit aliquando, vt ait idem Albertus, ex Auicenna, marem coire cum fæmina in regio-
ne, quæ dicitur Virgea de Caureryuyz: quod quidem mirum videbatur, cum aliàs extra terram
natalem suam, hoc est, Indiam, coire non soleant. Tum temporis verò extra Indiam in regio-
nem Corascenorum & finitimam educti coibant. Mas fæminam saliens culmo (Gesnerus proboscidem intelligere conijcit, cum in singulari numero proferat: nam alibi dentes eius siue cornua
barbari culmos appellant) caudam eius remouit. Nugatur quidam physiologus siue author de
natura rerum, elefantos operam proli daturus, Orientem versus pergere ad proximū Paradiso
locum, ibique inuentam mandragoram primò gustari à fæmina, deinde persuasum ab ea marem,
sicque misceri & fæminam concipere. Diodorus Siculus interprete Pogio, ait elefantos coire,

D non sicut quidam putant promiscuè, sed velut equi & reliquæ quadrupedes. Quid autem per promiscuum coitum intelligat, ex Græco textu peti debet, quo ego destitutor. Tempore coitus teste Plinio (ex Aristotele) maximè effierantur, & stabula Indorum dentibus sternunt, quapropter arceri coitu, fæminarumque pecuaria separari. Est nihilominus & pudor in coitu, & temperantia: pudore enim nunquam nisi in abdito coire suo loco diximus: & mas coitum triennio interposito repetit, vt refert Aristoteles, fæminamque quam grauidam reddidit, eandem præterea nunquam patitur. Fæminam iniri dici tradit Plinius quinque cuiusque anni diebus, nec amplius, sexto perfundi amne, non ante reduces ad agmen. Idem etiam legimus apud Solinum: Biennio, inquit, coeunt quinque, nec amplius in anno diebus, non prius ad gregarium numerum reuersuri, quàm viuis aquis abluantur. Cum igitur apertè & in aliorum oculis non coeant, sed secedentes, sit, vt quàm diu in vtero gerat, non satis constat: id quod Aristoteles quoque fatetur his verbis: Ferendi vteri tempus alij annum & sex menses, alij triennium statuunt: causa quamobrem hoc incertum sit, quòd non pateat coitus. Ipse autem philosophus naturæ rerum consultissimus, vterum biennio gerere
asserit:

*Li. 14. cap.
20.*

*Coeundi
mundus.*

Locus.

*Furiunt
tempore co-
tus.
Pudor.
Temperan-
tia.*

*Quandiu
vterum ge-
rat.*

asserit:

asserit: Strabo mensibus, ut minimum, sexdecim, ut plurimum, octodecim, cui Diodorus Siculus & Arrianus assentiunt. Aelianus dubius, cui debeat subscribere: biennium, inquit, gerere vterum audio; alij sesquiannum tantum gravidas esse aiunt. Alij etiã ex veteribus octavo a coitu anno, alij decimo parere crediderunt. Hinc apud Apuleium lego. *Et ut cuncti numerant, octo annorum vixit miscela illi velut elephantum partura distenditur*: quæ tamen verba etiam de enormi ventris tumore intelligi possunt. De decennali partu Plautus ait: *Auditur hoc sæpe vulgò dici, solere elephantum gravidam perpetuo esse decem annos*. Ait & Plinius, decem annis gestare vterum vulgus existimare. Opinio eadem fuit Onesicriti apud Strabonem, ubi tamen interpretes pro *vulgo* *novi*, *Sexat xv*, id est, decennio grauescunt vtero, non bene transtulit, concipiunt decimo anno. Partus, ut Aelianus annotavit, in caput procedit in lucem. Parit autem teste Aristotele, enitens posterioribus cruribus, & subsidens, cum dolore. Quot verò vnico partu pariat, alij rursus aliter tradunt. Plinius animalia quo maiore sunt corpore, eò minus fœcunda esse ait, & singulos parere, & inter ea enumerat elephantos, camelos, equos. Sic & Diodorus Siculus, fœtum edere vnicum scribit equarum more. Sed & Aristoteles singulos parere testatur, viuiparum namq; animal esse. Quem locum Plinius aliter quàm nunc legitur, repetit. *Decem annis, inquit, gestare in vtero vulgus existimat. Aristoteles biennio, nec amplius quàm semel gignere, pluresue quàm singulos*. Aduer-
bium autem illud semel apud Aristotelem non legitur, quod & Scaliger aduertit: Putabam, inquit, temere additum a librarijs: ad ioraculum, id est, Hermolaum: nihil respondit: ergò Solinum consulimus; eadem suo more reposuerat fidelis plagiarius. Quid igitur tandem? Nam si binis parentibus vna succedit soboles, necesse est ad nihilum tandem. Non solum verò plus semel parit, verum etiam plures singulis: Sic Scaliger, qui iam etiam dixerat, & ternos & quaternos parere. Ad summum verò quaternos vno partu excludere Aloysius Cadamustus attestatur. Partus magnitudo secundum Aelianum est instar porci integræ ætatis, & iustæ magnitudinis, vel secundum Aristotelem magnitudine vituli: Idem alibi clariùs, bimestris aut trimestris vituli magnitudine esse scribit. Plinius verò, *Elephanti, inquit, ut diximus, pariunt singulos, magnitudine vituli trimestris*. Aelianus quodam operis sui loco anniculum vitulum magnitudine adæquare ait: quæ tamen magnitudo impar parentibus comparata eidem videtur: ait enim alio loco elephantum in quadrupedum genere ex minimo maximum euadere, ut ex aquatilibus crocodilum, ex volucribus, magnam Struthionem. Plutarchus in libro *Vtra animalium prudentiora &c.* Latinè reddito tradit, elephantonum fœminas proximè vias, quò carnioras bestias minimè accedere sciunt, fœtus comprimis edere, sed falsus est interpretes, cum hoc *ἐλάφῳ*, ut in melioribus codicibus legitur, id est ceruorum, non elephantonum naturæ conueniat: etsi mirus interim sit elephantonum erga fœtus amor, ut suo loco indicauimus. Nugacissimum etiam esse arbitror, quod scribit author de natura rerum, elephantonem parturientem aquam ingredi vsque ad vbera, illicque parere metu draconis, qui extra aquam patienti fœtum deuoret. Marè præterea à pariente non recedere, propter serpentem, qui inimicus sit eius, sicut draco. Fœtus statim ut natus est, cernit & ambulat, teste Aristotele, & ore fugit, non promuscide. Lactant vsque ad annum octauum, ut refert Arrianus in Indicis.

G R E S S V S.

Velocitas. **G**RADATIM ambulat elephas, propter corporis nimirum grauitatem. Neminem tamen esse aiunt tantæ pernicitatis, quem suo incessu non comprehendat, & assequatur. De elephantonum incessu hæc ferè Aristoteles prodidit. In libro de communi animalium gressu ait, *Accidit quoque motum præstari, etiam si nulli crurum flexus agatur, quemadmodum puliones serpere videmus. Quinetiam elephanti ita se mouere diuturna hominum fama celebratur; quæ tamen falsa confirmata est, cum id genus animalium inflexu & in scoptulis opertis vel in clunibus adducto sese moueant. Et alicubi: Elephas non, ut aliqui retulerunt, agit, sed considendo crura inflectit, nequit tamen præ nimia pondere vtrumque in latus æquilibrio quodam vergere, sed aut lauo incubat, aut dextro, atque eo ipso habitu requiescit. Flectit certè hic suos posteriores poplites modo hominis. Et rursus: Flectunt cætera quadrupedes, elephanto excepto, contrario modo quàm homines sua membra. Sic & Plinius: In posterioribus elephanto articuli breues. Idem poplites intus flectit, hominis modo, cætera animalia in diuersum. Ex Vartomanno autem etiam ni fallor dictum est, articulos crurum non tam sublimes habere, ut aliæ animantes, sed humiliores, terram versus. Vnde fortassis est, quod facessat infidentibus eos negocium; nam ut ipse & Cillius scribunt; insueti insidendi in eis, non aliter quàm ij, qui in mari nauigant, in nauicolam incidunt, neque insistere possunt. Quod tamen de prouentio-*

A etioribus intelligi debet. Siquidem vel iisdem attestantibus ex adolescentium molli gradu fessor tantoperè delectatur, vt si mula veheretur gradaria.

Differentia gressus pro etate.

V O X.

ΤΡΙΓΜΟΣ quamvis magis propriè homini tribuatur & serpentibus, vt constat ex hoc Aristotelis: ὄνα μὲν ὡς τοιαῦτα ἔστιν, ἀφίσι φωνῶν, ἀδανή μὲντοι. καὶ τὰ μὲν σιγῆς, ὡς περὶ ὄφεις. τὰ δὲ σιγῆς μίκρον, ὡς περὶ αἰ χελῶνας. Vertit Plinius: *Ona parientibus*

Sibilus. *Sibilus, serpentibus longus, testudini abruptus:* aliquando tamen de elephante etiam dicitur, vt apud Arrianum in expeditione Alexandri: ὡς δὲ καματήρα τοῦ τὰ θηρία καὶ ἐκ ἐν αὐτῷ ἐρρομέναι αἱ ἐκδομαὶ ἐγίγνωστο ἀλλὰ σιγῆς μόνον διαχρώμενα, ὡς περὶ αἰ πρόμναν κροῦμαι ἦτες, tantum barrientes & rudentes. Barrire ait Festus, atque hinc barrum vocari dictum est, vocemque barritum: qua item clamorem militarem intelligi, què Romani cum hostibus congressuri edebant, legimus.

Galli item & Romani, quibus inconstuta ira & furor est, quando cum hoste congredi parant, difsono & truci cantu, prælia inibant, quem quoq; barritum vocatum fuisse Alexander ab Alexandro scribit, ex Tacito nimirum, cuius hæc sunt verba in libro de moribus Germanorum: *Sunt illis quoque carmina, quorum relatu quem barritum vocant, accendunt animos, futuramq; pugnam ipso cantu augurantur.* Meminit huius quoque vocis Vegetius, *Clamor autem* (inquit) *quem quidam barritum vocant, prius non debet attolli, quam acies v. r. se iunxerit.* Frustra itaque nonnulli pro barritus legunt barbaricus, propterea quod Festus istiusmodi clamorem vocat barbaricum, quod eo genere barbari vtantur: apparetque nomen inde ortum, quoniam terribilis sit in pugna elephatorum stridor, vt suo loco ex Marcellino dicitur.

Barrire.

Lib. 4. ca. 7.

Li. 3. c. 18.

Barbaricus clamor.

AFFECTVS, EORVMQ. CVRA.

ELEPHANTOS (inquit Aristoteles) ceteris malis immunes aiunt, inflatione autem alui infestari: Plinius addit alui profluuium: *Frigoris*, inquit, *impatientes sunt: maximè hoc malum, inflationemque & profluuium alui, nec alia morborum genera sentiunt.* Atqui non solum inflatione laborant, sed ijs præterea affectibus, qui inde dependent, quod testatur idem Aristoteles his verbis: *Morbis inflatione contractis laborant, quo fit, ne possint excrementum vel vesicæ vel alai redæere.* Profluuij verò etiam meminit philosophus, quem in eis affectum Niphus colicum esse conijcit. Quo cum vires languerint, curantur portione aquæ calidæ, inquit, & cibo fœni melle imbuti; vtrumque enim id sistit profluuium alui. Iam & ex Aeliano discimus, oculorum affectionibus corripit. Ait enim: In oculorum morbis, bubulum lac tepefactum infundunt, quo hi remedio oculos aperiunt, & magno cū voluptatis sensu sicut homines, vim medicinæ agnoscunt. Idem Aelianus post mentionem de vulneribus eorum & oculorum morbis factam, ceteris quibus tentantur, inquit, morbis, vinum nigrum medetur. Quod si hac medicina ex morbo non liberantur, insanabiles sunt: Qua omnia ferè etiam apud Aristotelem est legere, necnon & apud Arrianum. Scribit item Aelianus Indos captis elephantis, eorum vulnera aqua primum tepida eluere: deinde si hæc ipsa luculenter sunt alta, butyro vngere, postea inflammationem lenire, suilla n. carnem recenti sanguine madentem & calidam admouentes. Hoc & Strabo breuiter scripsit: *Vlcera suillis carnibus fouent.* Aristoteles etiam ait, cum humeri dolent, carnibus suillis assis iuari. Furor eorum (eo enim tentari aliquando, ac potissimum tempore coitus, antè dictum est, sed & Aelianus ait, ex cursu furij incitato,) fame & verberibus domatur, elephantis alijs admotis, qui tumultuantem feriant, vt scribit Aristoteles, vel qui ceteris coerceant, vt Plinius. Quotannis autem in furias agi reperio, tuncque nemini parcere, sed obuium quemque proterere. Antè verò quam huiusmodi agitudine & amoris furore corripiantur, a suis rectoribus in agros deduci, atq; istic validis finnisque catenis ferreis constringi solere: furoris enim indicium agnoscere, ex quadam oleosa materia, quæ ex illorum auribus effluit. Medicari autem huic agitudini ipsorum retores, grauius illos obiurgando, & rationibus demonstrando, vilis & degeneris esse animi ob amorem ita in furias agi: deinde certa quædam medicamenta illic vsitata adhiberi: maximam eorum castigationem esse, grauibus verbis illos obiurgare: tamen interdum anteriores pedes subleuare eos iubeant, plantisque cum hamulis feriant, dicentes sese eos vti pueros castigare ob multitudinem. Hæc ferè Caristophorus Acolta.

Furor.

Æ T A S.

Quot an-
nos uiuant.

In Hexam.
homil. 9.

Lib. 2. c. 6.

Elephas A-
iax dictus.

Cerui uina-
citas.

Causa lōge
uitæ.

Exercit.
204 2.

LONGISSIMÆ vitæ esse elephantos uero uerius esse uideo, ceterum quot annis uiuant, affirmare non auiam, quando alij plures, alij pauciores (multos tamen omnes) ei tribuunt. *Viuant plerique (inquit Plinius) quantum longæui homines: quidam ad ducentiesimum perueniunt annum. Aristoteles uiuere ducentis annis & quosdam trecentis existimat.* Sed apud Arist. hæc legimus: *Elephantos alij annos ducentos uiuere aiunt, alij trecentos.* (Hoc & Aelianus tradit,) & rursus: *Viuere elephantos mares alij annos ducentos, alij centum & viginti aiunt: feminas ferè totidem.* Arrianus ait, *ut longissimum annos circiter ducentos uiuit: sed multi ante hoc tempus morbo pereunt.* Solinus quasi pro affirmato uiuere asserit, in annos trecentos. Et Onesecritus recitæte Strabone dicit eos ad trecentiesimum annum uiuere, raros ad quingentesimū: circiter ducentiesimum robustissimos esse, Tradit & Basilius, suo quoq; tempore fuisse, qui certò scirent, uiuere elephantū annos trecentos, atq; adeò hī tanto plures: causamq; ascribere inarticulatæ membrorum cōpagi, nec uillis distincte articulis. Discimus uerò etiam ex Philostrato de elephantorum ætate, quod longissimæ vitæ sunt, ab alijs pluribus scriptum esse: ueruntamen qui habitant apud urbem Taxilam, omnium urbium Indiæ maximā, elephantem inuenisse perhibere, quem uittis & myrteis coronis indiginæ ornabant, asserentes unum ex ijs esse, qui pro rege Poro aduersus Alexandrum pugnauerat: quem propterea quòd in pugna promptissimè uersatus esset, Alexander Soli dedicauit. Esse autem illi torques aureos circa dentes, seu potius cornua libeat appellare; & in torquibus literas Græcas insculptas, hæc uerba referetes: *Alexander Iouis filius Aiacem Soli.* Hoc enim Aiacis nomen ipse elephāto imposuit, magnum magno nomine exornans. Conijcere autē indigenas annos quinquaginta supra trecetos, ab ea quam diximus, pugna ad ea tempora intercessisse, cum tamen scire non possint, quot fuerit natus annos, quando pugna interfuit. Iubam uerò quondam regē Libyæ in scriptis retulisse, equites Libycos quandoq; elephantis insidentes inter se pugnaſse, tuisſe q; alteri elephantorum parti turrim dentibus insculptam, alteri uerò nihil, cumq; nox pugnaſtes occupasset, partem que turrim in dentibus gestasset, superatam in Athlantem montem contugisse, se uerò post id tēpus annos quadringentos ex ijs unū cepisse, qui aufugerant, & insigne illius dentibus insculptū inuenisse, quasi nuper fabricatū, nullaq; ex parte consumptum. Hæc Philostratus. Iuba etiā rex, ut refert Aelianus, elephantū scribit patri suo fuisse, qui multa sæcula uixisset, nepè qui emanasset, & per manus traditus fuisset, usq; ab huius altā stirpe. Et Ptolemæo Philadelpho G Aethiopē elephantem fuisse, qui uel multas ætates uixisset, uel ex hominū consuetudine, uel institutione mansuetissimum: atq; idem ipse ait, se uidisse elephantum Seleuci, cognomine Nicanoris, qui usq; ad Antiochorū postremā expugnationem uixisset. Pausanias autem ceruū elephanto uiuaciorem esse ait, illius ceruæ exemplo, quam dominam appellabant, dex sacræ, quam Leocydes uidit, cum torque, in quo incisæ erant literæ: *Hinnulus excipitor soluente Agapenore Troiam.* Plinius tradit, iuentā eorum à sexagesimo incipere: ex Aristotele, qui, florere, inquit, circa sexagesimum narrant. Ex dentium quantitate ætatem futurā cognosci referunt: Scribit enim Cadamustus, sese uidisse aliquando apud Nigriras occisum perquam mediocre, cuius dentium amplitudo palmos ternos excedebat: eminebant, inquit, ad duos palmos, uerum palmus cōrectus carne maxillæ, immergebatur, ut totus occultaretur, ut sunt aliorum radices dentium, aiebant autem argumentō dentium amplitudinis feræ despicabilis ipsam haud quaquam annosum fore, si conferretur alijs. Cur modò lōgioris vitæ sit elephas, rationes audiamus Cardani: sed quia opus erat ad vitæ longitudinē optima masticatione, & quia etiam cibus à dentibus nullis anterioribus difsecari poterat, molares adeo robustos & tam commodè fabricauit, ut quemadmodum testatur Arist. cibum omnem confestim redigat in farinam. Simul etiam cōsulit, ut diu gestaretur catulus in utero, tum propter vitæ longitudinem, tum etiam ipsius vitæ longitudo causa fuit, ut quāuis biennio femina in utero ferat, multos tamen possit generare. Neq; enim ullum animal, quod parū in ventre matris gestatur, longæ vitæ esse potest. Dixerat etiā animalia in aqua degentia, ob humidū liquidius, tam diu uiuere posse; nec aues ob paruitatē: nec quadrupedi alij meliorem temperaturam concessam esse. Ceterum Scaliger quum duo, inquit, genera excludebas; auium & piscium? Quin de piscibus mirum, quum mortui fluitent, nulla eorum cadauera inueniri. Et est ratio Non. n. in aqua; sicut in aere mutationes impressionū sunt. Tamen haud repugno. Esto ab alijs cadauera deuolentur. At de auibus non assentior. Etenim paruitas non est causa corruptionis. Inter lapillos diutius adamas quàm saxum durat. Et uiuit utrūq; in tua schola. Adhæc boues canibus maiores minis diu uiuunt. Coruis nemo uescitur. Corui nullum unquā inuentū est cadauer. Neq; fauet ratio. Magna nāq; moles pluribus indiget instrumentis. Sed ut redeamus, ut statues hominē? Nā neq; ut piscis, humidus; neq; paruus, ut auis; neq; magnus, ut elephas. Huic igitur optimo tēperamēto, quare nō & uita

A & vita longissima? Optimo namq; optimū debetur. Demonstratio hæc est: si optimo inter quadrupedes temperamento constitutus elephas, iccirco viuit diutissimè: igitur aut optimum temperamentum simpliciter, est causa longæ vitæ: quare homini non optimum, quia vitæ non longissimæ. Aut si in quadrupedum solo genere optimum temperamentum longæ vitæ causa est: non erit simpliciter causa, sed forma ipsa, conseruans id, quod sibi comparauit. Hoc autem non est optimum in natura, diutissimè viuere, sed sapientissimè. Homini enim vita non hæc est, sed via ad vitam, quæ æterna est. Alijs animantibus quod adest, suum ipsorum. Homini quod adest, est propter id, quod abest. Abest, enim quod suum ipsius est: Haud eo inficias, temperamentum esse, quasi instrumentum formæ ad conseruationem: sed nego esse per se causam. Non est igitur elephanto optimum temperamentum ad viuendum diu: quia esset optimum in olea, aut palma, aut vlmō, quæ diutius viuunt. An verò temperamentum optimum attribuat suillo generi Galenus, propterea, quòd humanis simillimas carnes illas iudicauit: in commētarijs nobilium exercitationum satis disputatum est. Neq; magnitudinem, neq; paruitatem agnoscit Philosophus vitæ longæ, breuisue causas, in libro super ea re peculiari. Hæc ille.

SYMPATHIA. ANTIPATHIA.

ETSI elephas homine obuio fortè in solitudine & simpliciter oberrante, clemens placidusq; *Elephas* viam etiam demonstret, vt antè ex Plinio diximus, ab eodem tamen, dum vestigia homi- *quando ho-* nis animaduertens priusquam hominem, intremiscit insidiarum metu, subsistit ab olfactu; *minè timet.* circumspicit, iras perflat, his & alijs inditijs quæ ibidè subneximus ex eodem naturali historico, hominem timeri hoc maximè, sed vnde timeatur, haud facilè à nobis posse comprehēdi, apparet. Plin. sanè id non declarat, quāuis inquirat & innuat. Apollonius verò, dū Pharaotis regis Bactrianorū elephantibus duceretur ad Brachmanos, cum vidisset paruulum vnco quodā elephantis cernici infixō, ducere ipsum ingens animal, tētauit Damum eius indiuiduū comitem, vnde esset hæc tam vasti animalis erga puerū obedientia, & ignorantia & doceri exoptanti Damo dixit: Id est ex terrore quodā actiuo, homini ab opifice immisso, quæ præsentientes inferiores & animalia omnia ipsum hominem timent, & reuerentur. Ipsi autē elephantum formidantur ab equis. Cardanus cum *Lib. de sub-* dixisset elephantorū vocē ab Aristotele vocari spirabundā: Palā est, inquit, hanc ad affectus expri- *til.* mendos & maximè ad commiserationem esse accomodatam: ob id nil mirū equos nō tam ani- *Equi ele-* mal quā in vocem vtrāmq; formidare. Mox verò elephantum illum, quem hic vidit, non adeo for- *phantem ti-* midari ab equis ait, vt mulè alioqui timidissimè ad eum accederent; quamobrem de iratis elephā- *ment.* tis & in pugna ac de voce ipsa id intelligendum esse retur. Quoties equi elephātorum & aspectu & ridore consternati & in fugam sint confecti, testantur non pauci historici, idq; etiā mox constabit in vsu in bello. Cyrus cum aduersus Derbices expeditionem suscepisset, quorū rex erat Amoræus, Derbices ex insidijs produxerūt elephantos, equitesq; Cyri fugarūt & Cyrus ex equo cecidit. Semiramidem refert Sabellicus indigam elephantorum elephantinas effigies bubulis multifariā corijs magno numero extruxisse, easq; bellatoribus supernè sedētibus, equitibus velut in acie obie- *Enneid. I.* cisse, inanium belluarum occursum futurum ratam, vt in vera pugna equi minus ac minus formida- *lib. I.* rent. Inter alios hostes præcipuum habet rhinocerotem, quocum atrox ipsi pugna est, succumbitq; non semel. *Rhinoce-* *In ludis Pōpej Magni visus est rhinoceros. Alter hic genitus hostis elephāto,* inquit Plinius, *cornu ad saxa limato preparat se pugna, in dimicatione aluum maximè petens, quam scit esse molli-* *ros.* *rem: longitudo ei par, crura multo breuiora.* Et alibi. *In arbores exacuunt, limantq; cornua elephantis, & saxo rhinoceros.* De pugna vtriusq; sic ait Aelianus. Rhinoceros licet humilior inferiorq; elephāto, cornu tamen (quod in summa nare validissimum gestat, adeo vt ne ferro quidem robore concedat,) saxo exacuto, elephantis crura suo rictu subiens, discerpit & lacerat: isq; effuso sanguine decumbit. Pugna eorum est de passionibus, pro ijsq; tuendis multi mori dicuntur, ac si aluum non præoccuparit rhinoceros, sed in aliam elephantis partem aberrarit, elephantinis dentibus distrahitur: ac tametsi eius puellis ea existat firmitate, vt agrè iaculo penetrari queat, tamen tā violentus est elephantis impetus, vt eam reiiciat. Meminit eiuidem pugne Strabo, & Oppianus, sed paucis: *Lib. 16.*

Sape etiam validos elephantis Marte laceffens,

Seminēces tandem diffusa sternit arena.

Non bene etiā couenit inter elephantis & Leones. Author enim est idem Aelianus; cum elephā- *Leones.* ti in venatione fugantur, si eos sic frequentes coactos Leones perspiciant, alios aliò in fugā tanquā hinnulos, ab elephātis sibi incredibiliter timentes, conijci. Et Iphicrates scribit referēte Strabone apud Hesperios Aethiopes Leones elephantorum pullos aggredi, quos cum vulnerarint, iā matribus succurrētibus fugere: illas verò cum filios sanguine maculatos viderint, eos interficere: leones

- Tigris.** postmodum reuersos cadaueribus vesci. Pugnāt & cum tigris. Eustathius nescio cuius autoritate, **E**
Tauri syl- tigridem ait elephanto esse robustiorē. Arrianus verò ait infilire tigridem in caput elephantis, fa-
uolres. cileq; suffocare. Syluestribus tauris etiam infestum esse aiunt elephantem teste Alberto, nosq; mox
in vsu in spectaculis pugnam elephantis cum tauris ex Martiale recitabimus. Si verò ipse elephā-
tus feritate effertur, statim ad arietis conspectum mansuescere tradunt, nimirū ex Plutarcho, qui
Aries. sic ait: Erant qui naturales rerum dissentiones iactarent, & multa huius generis commemorarent:
Symphos. 2. nimirum elephantem furentem conspecto ariete infania solui. Aelianus ait elephātem arietis ex-
qu. 7. horrescere cornua: aliās verò etiam asserit, à Romanis (quoniam non cornua modò arietis, sed
etiam suilli pecoris grunnitum oderunt) Pyrrhi Epirotarum regis elephantos in fugā dici versos,
victoriamque amplam ex eo bello relatum fuisse. Quamobrem Volaterranus, cum ait Elephantum
ex animalibus maxima exhorre hircum, cerastem, porcum, ijsq; machinamentis à Romanis ele-
phantos Pyrrhi regis primum fugatos, perperam pro ariete cornuto, hircum cerastem reddiderit.
Porcus. Meminit eiusdem vel sympathiē vel antipathiē Orus Apollo, vt suo loco patebit, & ex neotericis
Gillius elephantum ait, cum feritate effertur, statim ad arietis conspectum mansuescere. Quod ve-
rò de grunnitu porci ait Aelianus, idem & Strabo tradit, & Seneca, necnon & Aelianus rursus ali-
cubi, cum ab Antipatro Magarenfes circumfederentur, acerrimeq; Macedones incumberent, pri-
mò scribit in sues pice oblitos incendium Megareos excitasse, deinde sic incensos in hostes immi-
fisse: Sues itaque furore inflammatos, cum in elephantorum agmina incurrerent, tum clamantes,
quod igni flagrant, quasi quibusdam furijs elephantos incitasse, & grauius perturbasse, adeo vt
nullum neq; ordinem tenerent, neq; amplius, quāuis à primo ætatis tempore domiti, mansuefacti
essent: siue quòd sua quadam recondita natura à suillo pecore longè abhorreāt, grauiq; in id odio
sint: siue etiā quia horum absonū vocis acumen pertimescant: cuius rei non ignaros educatores
generis elephantini, vnā cum suis pullos alere, ex consuetudine eos vt minus horreant. Zoroa-
stres quidem huius antipathiæ etiam meminit, sed à porcelli recens nati voce exhorrescere ele-
phantum scribit. Et apud Suidam lego: porco statim de turre suspenso, periculum quod ab ele-
phanto imminerebat, effugisse quod is grunnitum suis terrum molestè ferens recedebat. Re-
perio item mures adeo odisse, vt si pabulum ab eis attingi viderit aut senserit elephas, fastidiat
ac respuat. Non magis (inquit D. Basilus) admiror elephantem ob magnitudinem, quā murem
qui horrendus est elephanto. Sunt nihilominus qui id falsum esse dicunt, erroremq; inde na-
tum, quòd pro *δ* id est sus, legerent *μ* id est mus: vt ait Constantinus Gryphes tradit Aelia-
nus cum alijs animantibus certare eaque vincere, contra Leones autem & elephantos nequa-
quam stare Elephantorum anima referente Plinio serpentes extrahit, ceruorum item vrit. Id ta-
men alij ceruis ascribunt, notumque est hoc Lucretij:
Naribus alipedes vt cerui sape putantur Ducere de latebris serpentina sacra ferarum.
Itaque cerui dicuntur *ἐλαφοί* *καρὰ τὸ ἐλεφάντιος ὄσσεος*, id est, quia capiunt serpentes; vel *καρὰ τὸ*
ἐλαφάντιος ὄσσεος, id est, quia agitant & abigant serpentes. Aut itaq; dicendum vtrisque id conuenire,
vel Plinium nominis similitudine deceptum. Tradunt verò quidam, vt Diodorus Siculus ait, in
desertis ac efferis locis serpentes magnitudine numeroq; admirabiles esse, & cum elephantis pro-
pter aquas pugnare: assurgentes enim complicare corpus, annixosque viribus, elephantorum cru-
ra connectere pluribus spiris adedò arcū, summaque vi, vt spumantes bestias natura graues ad ca-
sum compellant: tum plurium concursu facto, bestiam haud facilè mobilem depasci: omissis ad as-
fuetos verti pastus. Dracones puto intelligit, nam & Aelianus ait Dracones elephas exhorrescit: &
rursus Aethiopia (inquit) dracones ad longitudinem triginta passuum progredientes generat, &
nomen proprium non habent, sed duntaxat elephantorum interfectores ipsos nomināt & proue-
niunt ad summam senectutem: item alibi: Apud Indos, sicut audio, grauis inter se gerunt inimi-
citas draco & elephāntus. Quare dracones haud inscij imperitique ex arboribus elephantos ra-
mos decerpere in pastus suos solere: in has ipsas arbores primo serpunt, postea eā sui corporis par-
tem dimidiam, quæ ad caudam pertinet, arborum folijs circumtegunt, alteram partē anteriorem
funiculi instar appensam demittūt: eò cum accessit elephāntus ad arboris cacumina colligēda, dra-
co in huius ipsius oculos insiliens effodit, & constrictum tenens, inustrato & nouo quodā laqueo
strangulat. De eadem pugna Plinius, *India* (inquit) *fert elephāntes, bellantesq; cum eis perpetuè*
discordia dracones, tanta magnitudinis, vt & ipsos circumflexu facili ambient, nexuq; nodi praestrin-
gant. Commoritur ea aimicatio: victusq; corruens complexum elidit pondere. Mira animalium pro se
cuiq; præcipua solertia est, vt ijs (draconibus) vna scandendi in tantā altitudinem difficultas. Draco
itaq; iter ad pabula speculatus excelsa se arbore inijcit. Scit ille imparem sibi luctatū contra nexus: itaq;
arborum aut ruprum attritum quarit. Cauent hoc dracones, ob idq; gressus primū alligant cauda. Resolunt
illi nodos manu. At hi in ipsa nare caput condunt, pariterq; spiritus præcludunt, & mollissimas lancinant
partes. Idem obuij deprehensi, in aduersos erigunt se, oculosq; maximè petunt. Ita fit, vt plerumq; cæci
ac fame

ac fame & mæroris tabe confecti reperiantur. Quam quis aliam tantæ discordiæ causam attulerit, nisi nature spectaculum, sibi paria componentis? Est & alia huius dimicationis fama Elephanti, frigidissimum esse sanguinem, ob id æstu torrente præcipuè à draconibus expeti. Quamobrem in amnes mersos insidiari bibentibus: arctatisque illigata manu in aurem morsum defigere; quoniam is tantum locus defendi non possit manu. Dracones esse tanto, ut totum sanguinem capiant. Itaque elephantos ab ijs ebibi, siccatoque concidere & dracones inebriatos opprimi, commoriq;. Hactenus Plinius: ex quo etiam Solinus eandem discordiam repetit: Inter elephantes & dracones, inquit, ingis discordia: deniq; insidiæ hoc æstu præparantur. Serpentes propter semitas delitescunt; per quas elephanti assuetis callibus euagantur, atque ita prætermisissis prioribus postremos adoriuntur, ne qui antecesserint, valeant ultimis optulari. Ac primum pedes nodis alligant, ut laqueatis cruribus impediunt gradiendi facultatem, sic ille, & reliqua quæ Plinius: & subinde. Itaq; cum ebiberint sanguinem, dum ruunt belluæ, dracones obruuntur. Sic verumque fœsus cruor terram imbuit, fitque pigmentum, quicquid soli tinxerit: quod cinnabari vocant. Sed & hoc à Plinio accepit, qui milton, inquit, vocant Cræci minium, quidam cinnabari. Vnde uatus error Indico cinnabaris nomine. Sic enim appellant illi sanguinem draconis elisi elephantorum morientium pondere, permixto utriusq; animalis sanguine, ut diximus. Neque alius est color, qui in picturis propriè sanguinem reddit. Sed de hoc colore suo loco. Ioan. Tzetzes nescio ex quo, pugnam illam paulò aliter refert, his verbis: Trapobana maxima Indorum insula elephantos alas, & serpentes, qui omnium serpentium naturam superant. Hi elephantos aggressi, pedes eorum suis implicant, spiris, & in terram deiectos vorant. Sape tamen pondere illorum obruti commoriuntur. In horum draconum capribus multi pretiosissimi lapides reperiuntur, quorum nativa sigillata sunt, ita ut uni huius generis currum fuisse insculptum multi se vidisse affirmant, ut Posidippus alicubi in suis carminibus testatur. Lego item apud obscurum quendam authorem de rerum natura, elephantem feminam parturientem, aquam ad vbera vsque ingredi, ibique parere metu draconis, qui si extra aquam pareret, foetum deuoraret: marem quodque parturienti adfistere, opitulaturum scilicet, si necesse fuerit. Cæterum Strabo dracones tradit pullos elephantorum aggredi in Libya, & cum vulnerarint, matribus iam succurrentibus, fugere. Est & sanguifuga elephantis terrori, si enim in potu eam hauserint, in ipso animæ canali affixa intolerando afficit dolore. Eosdem ad potum venientes, ut Plinius ex Statio Seboaso affert, in Gange Indiæ, vermes brachijs binis, sexaginta cubitorum, carulei, qui nomen, inquit, à facie traxerunt, mordicus comprehensa manu eorum abstrahunt. Vis item quibusdam coloribus efferuntur, & ad iracundiam incitantur. Plutarchus author est in oratione, in qua connubilia contexit præcepta, qui se admouent elephantis, vestem claram non gestare, nec puniceam, quod illa animalia ijs coloribus maximè efferantur. Et in libro de fortuna Alexandri ait; elephantorum conspectum vitare, qui candidas vestes gestant, quod ijs coloribus irritentur istiusmodi beluæ. De rubro colore mentio in sacris Literis: Ostenso vuarum mororumque sanguine ad prælum à veteribus accendebantur. Franciscus Vallesius his verbis constare ait, Persas qui elephantis utebantur in Prælijs consueuisse illos irritare, posito ob oculos succo vuarum & mori: atque iisdem verbis insinuari, illos ob similitudinem sanguinis censuisse, elephantos succis illis irritari quasi conspectu sanguinis fauientes. Nam dicitur, ostenderunt sanguinem, vna & mori, hoc est, succum vuarum & mori sanguini effuso similem. An verò vana esset hæc consuetudo, an ratione naturali fulciatur, dignum esse consideratione: certè multarum gentium opinione constare; pugnaces feras intuitu rerum rubrarum irritari, nam & in Hispania, qui tauros agitant, rubris tunicis indutos in forum profilire consueuisse; quasi illos magis ita irritari sint. Atqui quod multarum gentium constat consensione, equum esse, censei esse ita, atque ut confirmatum experimento recipere, & causam inuestigare, eam esse vulgus censere, quod sanguinis effusione prouocentur. Ei verò ea causa non placet. Nam ira, inquit, est teruor sanguinis, quem ciet appetitus vindictæ. Quæ autem causa est, ut sanguinis effusi phantasia, appetitum inferat vindictæ? Hunc enim appetitum nihil nisi imaginatio contemptus; vel acceptæ iniuriæ, in animantibus quibus honoris est sensus, aut honoris illati, vel prohibitionis rei expetitæ in omnibus inferre potest. In obiectu autem sanguinis nihil horum esse, videtur, quapropter multò magis placet ratio illa, quæ non incipit ab imaginatione, sed à propria sanguinis natura. Nimirum sanguis intuitu rerum rubrarum commouetur, is commotus, præsentis præcipuè iræ causa, ut in prælijs facile feruet. Quo furore, accedente eo quem præfens irritatio ciet, verisimile est plurimum iras incrementum. Agitari verò ac commoueri ita sanguinem, receptissimum est à medicis omnibus, qui proinde, spuentem aut fundentem ex naribus sanguinem, verant ipsum sanguinem & res alias omnes rubras intueri, & ad cærulea aut nigra potius iubet oculos cõuertere. Contra exant hematis secundum cutem laborantes, iubet rubris indumentis operiri, atq; cubiculi, in quo decubunt, parietes, rubris tapetibus regi, ut scilicet rubra despectent. In illo quidè timetes, ne sanguis amplius agitated erumpat, in his sperantes fore, ut ita abundatius ad cutem emergat. Galen. libello de subnigatione empyrica ita inquit:

Minium.

Sanguifuga.

Li 9. c. 15.

Quibus coloribus vis irascantur.

I. Mach. 6.

Cap. 82: facta philosoph.

Sanguinis intuitus qd prætel.

Coloris rubei vis.

Præterea color rubeus sanguinè expuentes irritat, in reliquis verò passionibus & symptomatibus, ipsa etiam experiètia attestante planè inutilis & superuacaneus est. Itaque Galenus eo loco dicit, experimento constare irritari sanguinem conspecto colore rubro, causam verò qua irritetur, non dicit, quia arbitror, illic de Empyrica subfiguratione differebat, opus est ergò vt à me dicatur. Hæc ego arbitror præcipuè esse in spiritibus. Nā hi tenues & maximè mobiles cum sint, adeò vt ab Hippocrate iccirco vocentur impetum facientia, & in venis & in arterijs cum ipso sanguine misti abundant, faciantque eam fluxilem esse, alioqui concreturum, atque vt Aristoteles censet, futurum etiam frigidum, ni spiritibus calefceret, consentaneum est, eos allici splendore illo simili splendori sanguinis, in quo volutantur naturaliter: ad oculos præcipuè, quæ partium omnium externarum maximè spirituosa est, deinde & ad totam cutem accurrere, & per quancumque venæ, aut arteriæ rupturam, aut laxitatem effluere. Cum præcipuè, vt medicorum opinio fert, spiritus vitales ex sanguine, & animales (duplices enim spiritus esse autumant, nisi etiam triplices) ex vitalibus generentur. Omnes ergò hæc substantiæ, sanguis dico & duplices spiritus, proximam habere naturam est necesse, atque adeo spirituum naturalem fulgorè cum fulgore rubro sympathiam, ob quam illo alliciantur, secumque sanguinem commoueant. Sunt certè alia quàm plurima quæ longè occultiores habent sympathiæ causas, in quibus tamen acquiescunt philosophi, alijs euidentioribus destituti. Quapropter non videtur mihi esse hæc valde longè perita. Vt cumque verò de causa sentias, res certò ipsa multis neque inevidentibus constat experimentis. Noui quendam, qui oculos in rem quampiam cum rubore splendentem aliquantisper attentius intendens, non aliter oculis ac toto vultu afficiebatur, ac si visio æstualet, aut erysipelate corripitur inciperet. Id verò quoniam non æquè accidit omnibus, constat accidere magis, quibus sint cum sanguine spiritus agiliores (ob hæc symptomata dicit vulgus esse quibusdam sanguinem leuiorem) aliquantisper verò accidere omnibus, nam & qui faciei erysipelate laborant, & qui ophthalmia, vel suffusione cruenta, splendoris rubei conspectu plurimum læduntur. Mulieres verò quibus pulchritudinis est cura, siquidem albulae sunt, purpureis vtuntur indumentis & spectris, non solum quòd specierum attemperacione apparens quidam rubor exoritur, sed etiam quòd hunc apparentè insequatur verus color incitatis spiritibus, ac cum eis sanguine; quæ eadem est causa furoris excitandi in belluis, vbi alioqui est præsens iræ occasio. Hæc itaque omnia Vallesius. Terret denique elephantos ignis, id quòd Elephantorum Hannibalis exemplo docuit Lilius, qui per ignem in Capuana obsidione exacti sunt. Quomodo autem à venatoribus in fugam acti incensis tandem syluis ab ea cohibeantur, suo loco ex Aeliano recitauimus. Et Marcellinus ait: *Elephantis vi magna propulsis, quos flammis connectis vnaque circumnexus, iam corporibus tactis, gradientesq; retrorsus, retinere magistri non poterant.* Variomannus tradit, cum contigerit, vt obiecto igne pauore icti fugam arripiant, nulla re adduci posse, vt gradum reuocent. Indos enim mira arte vbi libuerit, ignes torrendis belluis excitare. Hos enim id animal pauere, vt nulla magis alia re terreatur: ob idque visis ignibus effusissimè diffugere. Et alias etiam scribit, cum in insula Monzambich sibi cum socijs ab elephantis timeret, à duce itineris monitos fuisse, vt flagrantibus facibus belluis occurrerent, pauentibus suapte natura ignes elephantis, nihilominus visu euenisse, vt ternos elephantes nuperimè pullos enixas, igne minimè perterrefacere potuerint. Imperterritas nimirum persequentes, donec montem quendam nacti, sese contra earum impetum tutari possent. Rectè itaque Strabo Gabinium Romanum scriptorem fabulosa quadam de elephantis scribere asserit, ac inter cætera, dum ait, cæteras feras ignem fugere, elephantes verò ei resistere, ac repugnare, propterea quòd syluam consumat.

Ignis.

Dec. 3. li. 6.

Lib. 19.

Li. 4. c. 10.

Lib. 3. c. 3.

Lib. 17.

AVGVRIA. PORTENTA.

Regnum portendit.

Elephas ex muliere natus.

AVTHOR est Flavius Vopiscus, elephantum qui Aureliano multò ante eius imperium donatus est, in ostètis regiæ maiestatis signum habitum fuisse, quòd tunc solus omnium priuatus elephanti dominus esset. Sed & Scandrocatto Indo homini humili genere nato, quem Alexander Magnus ob linguæ procacitatem interfici iusserat, pernici fuga elapso, cum mox latronibus contractis aduersus Alexandri præfectos bellum moliretur, Indiam ab eorū dominatione liberaturus visendæ magnitudinis elephantis ferus vltro se obtulit, & velut domita mansuetudine eum integrū substulit, quòd eum regè futurum portento fuit, nec fefellit euentus. Siquidem oppressis Alexandri præfectis, Indiæ sibi regnum asseruit, eaq; autoritate polluit, vt Seleucus Alexandri successor in Perside, cum Indiã affectaret, regno illi relicto, cū eo cõponere satis habuerit. Plinius tradit Alcippen mulierem elephantum peperisse, idque inter ostenta esse. Lyco-

Athenes

Athenes in libro de prodigijs contigisse hoc annotavit post partum alutiferum inter initia belli Marfilici: Et Plutarchus refert Marcello inter alia prodigia nunciatum fuisse, quod infans esset natus & superstes cum capite elephantis.

In Marco
lo.

M Y S T I C A.

DICIT Eucherius elephantos, quia forma truces sunt, odore graues & mole terribiles, symbolum esse immanis peccatoris. Iacobus de Vitriaco S.R.E. Cardinalis de elephantate alteri suppetias adferente, istiusmodi desumpsit allegoriam: Cecidit elephas magnus primus pater, innixus arbori vetitæ & à nullo releuari potuit, nisi à modico & humillimo elephante. Dicunt autem qui naturas animalium cognoscunt, quod venatores arborem latenter incidunt, cui cum innixus fuerit elephas, ut quiescat, corrui, nec valet surgere, quia non habet in pedibus iuncturas, ut tibias possit flectere. Dum autem circa ipsum alij elephantas contristantur & lugent, sed ei succurrere non valent, modicus elephas seipsum illi supponit, & ita magnus elephas resurgit. Ita Deus in filij sui humilitate, iacentem mundum erexit. Christus enim parvus & humilis, ut nos eleuaret, sese exinaniuit, & nobiscum in foueam huius miseriæ descendit, suscipiens omnes defectus nostros, quos & suscipere conueniebat & nobis expediebat. Ipse modo elephas castitatis typus est Bedæ explicanti hæc Daudica verba: *Domus eburnea cor innocentissimum & castissimum*: In ebore enim (inquit) est candor, & per candorem designatur innocentia, quia ubi candor est, nulla macula est: similiter vera innocentia, quia à Deo est sine macula, ut nec sibi, nec alteri noceat. Rursus animal illud, cuius os ebur est: castissimum est, quia nec cognoscit nisi vnam vxorem, & illam temperatissimè, atque ea mortua nunquam aliam cognoscit. Rectè ergo per ebur designatur castitas & innocentia.

Peccatoris
typus.
In Vigilia
Pascha.

Castitas.
Psal. 44.

H I E R O G L Y P H I C A.

ÆGYPTII (inquit Pierius Valerianus) hominem, in primis opulentum, suis quippe viribus pollentem, aliorum nihil indigum, qui dicere tutò possit, *in me est omnis spes mihi*, qui sibi conducentia olfactu quasi quodam enanciscantur, per animal hoc, imo per vnam tantum eius promuscidem, hieroglyphicè significabant, in eam scilicet admirationem adducti, quod talem tantamque habeat, ut ea vna officijs ferè omnibus illi oppidò sufficiat. Idem & regem per elephanti simulachrum intelligebant, non ea tantum de causa, quod cum gregatim semper ingrediantur, is qui maximus est natu, gregem ducit, quod in regibus eligendis multarum nationum & gentium mos fuit, ut id muneris senioribus demandaretur: verum propterea quod habet hoc animi regij peculiare, ut genua non flectat adeo notabiliter, ut animalia reliqua, calcaneum verò leuiter incuruet. Nam genua non flectere, dubio procul ostendit supplicabundum: flectere verò calcaneum, humanitatem, qua maximè præditus est, indicat. Nā apud philosophos morum institutores, pes indicium est affectus illius, qui humilioribus applicatur. Penes verò quem sit rerum potestas, decet quidem eum humanum esse, humanisque rebus commoueri: genua verò flectere non oportere manifestum est. Præterea scriptores rerum, assiduum cum serpentibus certamen gerere tradunt elephantos, ut diximus, serpentes inter alia significata loco suo disposita, terrarum orbem, prouincias & regiones pro vario picturæ gestu significare suo loco apparebit: eas verò qui domitari voluerit, viribus in primis esse præditum oportet, abundare opibus, ut quæ bello necessaria sunt, facile comparet, & cum ipsis prouincijs arma semper exercere. Quapropter, ut mihi (inquit Pierius) videtur, natura ipsa rerum humanarum cognitionem hoc exemplo descripsit, quippe quæ elephantum suis viribus optimè præmunierit, & quæ regem addeceant, adiecerit ornamenta, moresque & virtutes etiam regias vni illi ante omnia bruta elargita sit. Est autem inter virtutes regias etiam illa, quæ solet alias populorum benevolentiam conciliare, munificentia: hac ostentanda magni principes elephanto plurimum vsi sunt, ut ex numis antiquis, quos idoneo loco, referemus, idè Pierius ostendit, & quamuis ea munificentia in nummis tribuatur imperatoribus, qui eos excuderunt, nihilominus si ad eorum quoque animalium liberalitatem trahere volueris, sanè munificos hos & liberales inuenias, siue ij curatoribus suis, siue etiam puellis, quarum amore se captos ostendere, munera elargiri soliti sunt: quandam enim admirandam eorum erga homines benevolentiam, gratumque in educatores animum ex Aeliano ostendimus. Iam verò temperantiæ quoque significatum, aut eius qui seruare modum in rebus norit, per elephantum exprimebant: Assuetus enim certæ pabuli mensuræ, si quid largius opulentiique ap-

Homo ni-
hil indigēs.

Rex.

Humani-
tas.

Serpentes
quid signi-
ficent.

Munificen-
tia.

Temperan-
tia.

*Injanos e-
uitans.*

*Vaniloquē-
tia despe-
ctus.*

Rex.

*Vilissima
sequens.*

*Consterna-
tio,*

*Homo fru-
gi.*

posueris, tantum assumit, quantum quotidie pascere est institutus. Est illud verè regium insanos & dementes homines euitare: quapropter iisdem Aegyptij hominem tali prudentia præciturum, ut nihil sibi cum stultis & fatuis esse vellet, ostendere cum studerent, elephantum & caprum hieroglyphicè ponere soliti sunt. Causam picturæ huius esse inquirunt, quòd elephante inspecto capro quàm primùm fugit, tantum est inter eos naturæ morumque dissidium, ut virtus vitium nullo possit pacto tolerare. Cùm verò vaniloquum genus hominum regi cuiquam despectui habitum ac fœdulo euitatum ostendere curassent, elephantum & porcum adpingebant. Elephas .n. porci audito grunntu, in fugam se proripit euestigio, non secus ac generosiores equi, præsertim Scythici, asinorum ruditum impotenter admodum exhorrescunt, quod exemplo Darij ostendimus. Nihil porrò quicquam tam conueniens regi, quàm dicacitatem vaniloquentiamque ab ædibus suis procul summouere, eamque inimicam sibi constituere, ut adagio receptum sit, fidem regiam asseruando in ijs, quæ omnino credi volumus attestari. Quia verò cornua animalium nulli maiora neque speciosiora quàm elephanto, hac ipsa etiã de causa regem ostendit: cornua enim dignitatis & sublimium honorum significatum habent. Hominem igitur Aegyptij ampliori aliqua dignitate tituloque honestatum, qui tamen nulla vel maiestatis vel decori ratione habita vilissima quæque sectaretur, sordesque omnes perscrutaretur, significare si vellent, hieroglyphicum elephanti qui mures venaretur, proponebant, indignus quidem tam vastæ molis labor. Est & illud regnum ferè omnium proprium, ut ipsi ad suam (quod aiunt) vmbra expauescant: ita potentia comes additus vniuscuiusque rei metus. Elephantum autem consternationis hieroglyphicum esse, manifestum, si præsertim ij ad stagna limpida aquæ, vnde sese tanquam in speculo contemplari queant, deducti pingantur, quam speciem supra modum reformidant, aut certè abhorrent & auersantur: eaque de causa turbidam omnino bibunt. Est & illud apud Horum celebre hieroglyphicum super elephanto, ut si hominem frugi & de victus ratione solitum indicare vellent, elephantum pingerent dentes suos terra condentem. Eum siquidem aiunt simul ac caducos dentes suos intellexerit, sponte auellere, & terra infodere. Verùm ego crediderim (inquit Pierius) potius vitæ suæ prospicientem, quàm victui legendum, Philippumque ipsum deceptum aliqua forsitan Aegyptij vocabuli æquiuatione. Manifestum enim est ex receptorum authorum probatione, elephantos dentes suos nonnunquam in venatu allisos arboribus excutere, scientes se eorum causa peti, ut ita præda derelicta vitæ ipsi suæ prospiciant: Et ne indicio sint venatoribus, quotiens præ senecta deciderint, eos etiam tum humo condunt.

DENOMINATA.

*Elephātia
serpentes.
Elephātia
morbus.*

*Lib. 13. c.
120.
Leontiasis.
Satyriasis.*

Lib. 26. c. 1

Li. 3. c. 35.

*Elephātis
insula.
Elephātinē
L. 16. c. 21
Lib. 17.*

*Elephantis
mulier.*

ELEPHANTIAS serpentes sic appellant, ut quidam ex Solino citant, quod is quem memorderint, eiusdem nominis morbo afficiatur. Elephantia autem, siue quod idem est Aeginetæ Paulo, inquit Hermolaus, elephantiasis & elephas, ut in Plinio quoque possis defendere, sicubi elephantis pro elephantijs scriptum est. Est autem id ceu lepræ quoddam genus, elephantorum cuti simile, crebris summa corporis parte maculis ac tumoribus, rubore paulatim se in atrum vertente: ijs non ora modò atque manus, sed suræ ac pedes inflantur, ut hinc recentiorum plerique non alios esse putent elephantiacos, quàm quibus crura sic intumescunt, ut pedes elephantorum habere videantur. Origo morbi ex atra bile, non quidem omni, sed retorrida: morbus inexpugnabilis, atque ut cancer vnius partis, sic elephas totius corporis quasi cancer existimatur. Cassiodorus, tutis (inquit) animalis elephā: i ulcerosis vallibus exaratur, à qua transportaneorum nephanda passio; nomen accepit. Hæc Hermolaus in glossematis Plinianis. Idem in castigationibus Plinij lib. 20. cap. 18. reprehendit medicos recentiores, qui elephantiam vocat morbum, quo pedes & crura vehementer intumescunt. Actius elephantiasin à quibusdā Leontiasin vocari ait, ab alijs satyriasin. Elephantiasin quidem à magnitudine & diurnitate affectionis nomen accepisse, inò & propter cutis asperitatē, quæ in nonnullis apparet: Leontiasin autem appellari, cum frons agrorum cum quodam tumore laxior redditur, ad similitudinē pellis flexilis superciliorum Leonis. Satyriasin verò, propterea quod malæ faciei ijsdem cum rubore attolluntur, & musculis maxillaribus veluti conuulsionem patientibus, mentum ipsum dilatatur, quemadmodum etiam ridentibus euenire solet, similitudine quadam ad picturas satyrorum: quin & alacritas vehemens ad coitum ipsis adest, quemadmodum & de satyris fertur. Est autem grauis morbus, & propè ex eorum numero, qui incurabiles existunt. Plinius elephantiasin ante Pompeij Magni ætatem non accidisse in Italia ait, & ipsam à facie sæpius incipientem, in nare prima veluti lenticulam: mox inualecente per totum corpus, maculosam, varijs coloribus, & inæquali cute, alibi crassa, alibi tenui, dura, ceu scabie aspera; ad postremum verò nigrescente, & ad ossa carnes apprimente, intumescuntibus digitis in pedibus manibusque. Aegypti peculiare hoc, inquit, malum, & cum in reges incidisset, populis funebre. Quippe in balineis folia temperabantur humano sanguine ad medicinam eam. Et hic quidem morbus celeriter in Italia restinctus est. Galenus in definitionibus & therapeuticis ad Glauconem, elephantem tradit affectum esse, qui cutem crassam & inæqualem reddit, liuorem adesse tum cuti, tum oculorum albis, exedi partes manuum ac pedum summas, exque ijs sanem liuidam ac foetidam emanare: apparere etiam in huiusmodi partibus affectis venas nigro crassiq; sanguine plenas. Qui plura de hoc morbo volet, Celsum consulat, & Manardum in epistolis, & alios recentiores, quorum diuersæ quidem opiniones sunt: sed plures & doctiores ferè in hoc conueniunt, morbū qui in sacris literis lepra vocatur (alia enim est quem Græci medici lepram vocat, non adeò difficilis curatu) & similiter hodi. vulgò, non alium quàm elephantem esse. Quod verò Plinius malum ait esse Aegypto peculiare, id & Lucretius ante ipsum dixerat:

Et elephas morbus qui propter flumina Nili

Gignitur Aegypti in medio neq; praterca vsquam.

De Elephante monte supra diximus. Elephantis verò Nili insula est, intra nouissimum cataractē, nauigationis nouissimæ finis, &, ut Plinius ait, ibi Aethiopicæ conueniunt naues. Elephantine eidem Thebaidis oppidum, vbi nulli arbori decidunt folia. At Straboni Elephantina est insula spatio semistadij, cum ciuitate qui Cnuphidis templum habet, & Nilometrio. Et rursus: Nilus Aegyptum & solus, & totam, & in rectum permeat, à minore cataractē supra Syenem & elephātinam incipiens, qui sunt & Aegypti & Aethiopiæ fines, vsque ad Nili ostia in mare. Etymologus cum dixisset elephātinam urbem distare à Thebis Aegyptijs viginti & octingētis stadijs, de hac (inquit) scribit Appion, quod Onychina dici debuisset, quemadmodum enim onyx, id est, vnguis resectus, iterum crescit, & quod demptum est, refarcit: sic Nilus pro consumptis inundatione per agros aquis, quotannis rursus paulatim colligitur & rursus inundat. Celebratur verò etiā elephantis, quæ & elephantine interdum à Græcis nominatur, lasciuissima mulier, quod varia concubituum genera descripserit. Meminit eius Tatianus Assyrius in libro aduersus gentes, & Suidas, Martialis quoque & Plinius. Latini quidam, alioqui literati, falsò marem putarunt. Eum qui elephantis præest, ducitque, Aristoteles elephantisten, Plutarchus Elephantarchen teste Cælio vocat. Sed fortè elephantistes is est, qui infidet tantum elephanto, etiam priuatur: elephantarches

tarches autem, qui imperat in bello, non ipsis belluis, sed militibus, qui elephantis inuehuntur. Elephantarchas quidam sedecim elephantis præesse scribunt, & munus ipsum elephantarchiam vocari Aelianus, ni fallor, asserit: ductor elephantum, elephatagogus teste Polluce dicitur, & qui eis præficitur, elephantarches. Ε'λεφατάρχους apud Horatiū eborarios interpretatur interpres Andagauensis, ita vocans fabros eboris, vt appellat Horatius:

Marmoris aut eboris fabros aut eris amant.

Isidorus cinnabarim tradit à dracone & barro id est, elephanto cognominatam, propterea quod aiunt draconum esse sanguinem, dum implicant elephanto. Ruunt enim (ait) belluæ & dracones obruuntur, quorum fusus cruor terram inficit, fitque pigmentum, quicquid solum tinxerit. Est autem puluis coloris rubri. Alia verò est cinnabaris Galeni & Theophrasti, lapis scilicet fossilis, rubens, non extrema duritie, quamobrem alijs gleba & arenula potius dicitur, ponderosissimus tamen, & non rarò argento viuo ita factus, vt sponte extillet, haud aliter quàm arte, & vi ignis elicitur. Hæc planè venenata & exitiosa existit. Alia rursus Dioscoridis, ille scilicet succus, quem sanguinem draconis in lachrimis officinæ nuncupant. Elephantini libri nominantur à Vopisco in Tacito, qui in Vlpia bibliotheca erant conditi in armarijs & senatus consulta continebant ea quæ ad principes pertinebant, qui vt opinari se ait Turnebus, sic appellati sunt, quod eburnei forent, vt & alij quidam libri erant lutei. Alij verò teste Cælio elephantinos libros veteribus nuncupatos esse putant ex ratione amplitudinis. De balsamento elephantino dicam aliàs: apparet autem sic dictum ab eburneo colore: quemadmodum etiam vnguentum elephantinum apud Celsum in tertio.

*Elephatar-
cha.
Eborarius.*

*L. 19. c. 17
Cinnabaris*

*Li 30. Ad-
uers. c. 20.*

A P O P H T H E G M A.

CL. FABRITIVS Lucinus legatus missus ad Pyrrhum regem, cum ille experiundæ fortitudinis Fabritij causa post aulae occultatum elephantum ex inproviso barritum edere fecisset, nihil planè territus, id solum subridens dixit: neque aurum tuum me heri, ô rex, nec hodie elephas tuus perterrefecit, vt refert Plutarchus in apophthegmatibus.

*Fabritij
fortitudo.*

P R O B L E M A T A.

CVR animantium alia parere plura, alia pauciora consueuerunt? (inquit Alexander Aphrodisiensis:) Censendum naturam sic statuisse, vt quæ breui tempore viuerent, hæc partu essent numerosiores; videlicet ea de causa, vt vitæ breuitas, partus copia compensaretur. Genera huiusmodi sunt sues, canes, aues complures, pisces omnes. Quæ autem diu viuent, hæc pauca procreant: quippe cum temporis amplitudo posset rei quam natura spectaret, satisfacere. Sunt hoc in genere elephantum, serpentes, cornices, cerui. Quærit verò etiam Antonius Ludouicus, cur cum infita sit parentibus erga natos naturalis beneuolentia, elephantum pullos suos cum flumina pertranscunt, præmittunt? An, vt si hostes, inquit, à tergo irruperint, scutum & munimen sint natis? An verò vt profunditatis aluei coniecturam capiant? Non enim certiores esse possent, si qui sunt proceriores, facile superarent, tranarentque flumen, an paruuli transmeauerint. Vtrum ne si grandiores præcedant, alueum profundiorum, & foueas lacunalesque pedum crassitie & ingenti pondere, vastaque corporis mole efficiant: quibus natu minores submergi & periclitari contingat.

*Li. 2. probl.
64.*

*Li. 1. probl.
sect. 5. 3.
Cur pullos
in transitu
fluuiorum
præmittat.*

E M B L E M A T A.

EM B L E M A T A Alciati in illaudatâ laudantes:

Ingentes Galatum semerini milite turmas,

Spem præter trepidus fuderat Antiochus.

Lucarum cum sanaboum vis, dira proboscis,

Tura primum hostiles corripuisset equos:

Ergò trophæa locans elephantis imagine pinxit

Insuper & socijs occider amicus ait,

Bellua seruasset ni nos fœdissima barrus,

Vt superasse iuuat, sic superasse pudet.

*In illauda-
ta lauden-
tes.*

Desum-

Desumptum est hoc emblemata ex Zeusi siue Antiocho Luciani, cuius verba suo loco adferam. E Aliud eiusdem in pacem.

In pacem.

Turrigeris humeris, dentis quoque barrus eburni,
Qui superare ferox Martia bella solet;
Supposuit nunc colla iugo, stimulisque subactis
Casareos currus ad pia templa vehit.
Vel fera cognoscit concordēs undique gentes
Proiectisque armis munia pacis obit.

Habes simile carmen libro secundo Epigrammatum Græcorum, titulo, eis πόλεμον. Epigramma est Philippi.

PROVERBIA.

Elephantem ex musca facis.

AB Elephantis magnitudine sumpta aliquot habemus veterum adagia: quale imprimis est; *Elephantum ex musca facis*, id est, res exiguas, paruique momenti verbis attollis atque amplificas. Legitur adagium apud Lucianum in Muscæ encomio: Πολλά δ' ἐτι ἔχων εἰπεῖν, καταπαύσω τὸν λόγον, μὴ καὶ δόξω κατὰ τὴν ἀπορίμιαν; ἐλέφαντα ἐκ μύγας ποιεῖν: id est: multa adhuc supererant mihi dicenda, cæterum sermoni meo finem impono, ne videar iuxta

Li. 12. Epi.

Culicem elephantum conferre. Culicem non curat elephantus Indus.

ta adagium ex musca facere elephantum. Adagium refertur à Suida; meminit etiam Apostolius. Angelus Politianus simili sensu, è *culice elephantum* fieri ait in epistola ad Bartholomæum Scalam: Non enim satis (inquit) mihi digna videntur, in quibus opera diutius ponatur, videlicet ne fiat elephantus è culice. *Culicem* verò *elephanto conferre* dicuntur, qui minima maximis comparant, Libanius ad Cassium: τὸ δὲ ἐμὸν τοιοῦτον, οἷον κώνωψ ἐλέφαντι παραβυλλόμενος: id est, Ego verò perinde sum quasi culex cum elephante collatus. Est & aliud de culice & elephanto adagiū, quod tamen non ad molem corporis belluæ, sed ad cutis duritiem pertinet: Κωνοπω, ἐλέφας Ἰνδοῦς οὐκ ἀλεγειζει, id est, *Culicem haud curat elephantus Indus*. Refertur prouerbiū in epistolis, quæ Phalaridis nomine circumferuntur. Usurpari poterit, quoties signi cabimus excelsis animis leues & vulgares iniurias esse negligendas. Dictum est ob singularem duritiem cutis elephantinæ, quæ fertur etiam iacula excutere, tantum abest, vt culicis morsu possit offendi. Prouerbialiter à Luciano quoq; dictum videtur in Domo, ἢ μύρμηκα ἢ ἐλέφαντος ἢ κωνοπω δεικνύσιν, id est, aut formicam in elephante aut camelo spectandum exhibeat. Θαύτων ἀνέντε ἐλέφας τὰς ὑπὸ μάλης κρῦψαι, ἢ ἐνα κωνοπω, id est, *Citius quinque elephantos sub alio absconderis, quam unum cinedum*. Legitur adagium apud Lucianum in libro aduersus indoctum. Dicitur de ijs, qui dissimulati nullo pacto possunt, quin actis aliquibus prodant animi morbum. Elephantum per foramen acus, adagium Hebræorum, vt citat Baronius in annalibus. Prius *Locusta elephantum pariet*; de re impossibili. M. Varro ex Ennio refert hunc versum:

Elephantos sub alis abscondere. Elephantum per foramen acus. Lib. 3. de ling. Lat. Prius Locusta elephantem pariet. Elephas non capit murem. Cuius elephantum pariant.

Atque prius pariet Locusta Lucam bouem. Festus hunc versum Næuio tribuit. Ab eodem poeta Ennio prouerbialiter etiam effertur: Denique, vt magna quadrupedes equus atque elephantum Proieciunt se se. Ελέφας μὴ κ' ἀλίσκει: *Elephas non capit murem*, id est, generosus & excelsus animus negligit prædas viles ac lucella minuta. Vir egregie doctus non inlectatur minutulos istos literatorum firmios. Homo præpotens non offenditur iniuriolis tenuium. Gesnerus in Apostolij collectaneis rectius legi putat, Ελέφας μὴ κ' ἀλεγειζει, id est, *Elephantus non curat mures*, quod Græci carminis heroici, inquit, hemistichium est, ἐπιτῶν τὰ μύρα καὶ θαύλα ὑπερορώτων. Obieceri tamen aliquis, huic prouerbio id quod supra docuimus, elephantem odisse mures, & pabulum ab eis econtactum aspernari. *Celerius elephantum pariant*: Sunt quibus hoc quoq; (inquit adagiorum author) inter adagia videtur ad numerandum, quod scriptum est apud Plinium secundum in præfatione mundi: nam de Grammaticis, inquit, semper expectant pariturum aduersus libellos meos, quos de grammatica edidi: & subinde abortus fecere iam decem annis, cum celerius etiam elephantum pariant. Hacenus Plinius. Itaque cunctationem immodicam & quorundam nimis lenta molimina, his verbis licebit significare. Licebit etiam in hanc vertere formam. Quando tandem pariet obsecro, quod tot iam annis parturis, vt nec elephantum diutius? *Elephanto stipem offerre*, rectè dicitur, cum quis donaturus donandum timet. Dictum Augusti, vt annotauit Suetonius: Promissis iulatioisibus admittebat & plebem tanta comitate aduentum desideria excipiens, vt quendam ioco corripuerit, quod sic libellum porrigere dubitaret, quasi elephantum stipem. Quintilianus in sexto, in capite

A pite de risu sic inquit. *Adhibetur similitudo interim palam, serio interim, sed & parabola, cuius generis id Augusti, qui militi libellum timidè porrigenti, noli, inquit, dubitare, tanquam assem elephantodes.* Qui enim assem, hoc est, nummum elephantodes dabat, cum pauore & formidine porrigebat. De hoc eodem Augusti ioco Macrobius in secundo Saturnalium: *Augustus cum quidam libellum trepidus offerret & modò proferret manum, modò traheret: putas, inquit, te assem elephantodes dare? Οὐδὲν ἂν ἐλέφας ἐπίλοι, ne elephas quidem ebiberet.* Dicitur (inquit author adagiorum) in librum insulsum ac loquacem, quem ne patientissimus quidem perlegere sustineat. Equidem magnos stupidosque elephantorum nomine etiam intelligebant, ut ostendimus, vel hoc etiam Græco suffragante adagio: *Ἐλέφαντος διαφέρεις ἐδεν, nihil ab elephante differs, etiam si enim prima ingenij laus tribuatur his belluis, tribuitur tamen iter bruta: corporis verò moles & formæ foeditas, adagio locum fecit.* Refertur à Diogeniano. Legitur etiam apud Suidam & Apostolium: *ἐπι τῶν μεγάλων καὶ ἀναθήτων, παρόσον τὸ ζῷ ντοῖστον.* Apud Epinicum in Hypoballomenis, cum iactaret quidam se elephantum poculum tricongium, quod ne elephas quidem ebiberet, sapius exsicasse, subiecit quidam *ἐδεν ἐλέφαντος γὰρ διαφέρεις ἐδενου.* Ut supra ex Athenæo recitavi.

Ne elephas ebiberet.

Nihil elephante differs.

VSVS IN CIBIS ET MEDICINA.

ELEPHANTOPHAGI teste Strabone, à belluis, quas venantur eduntque, dicti, à *Lib. 16.* Nomadibus immundi vocantur. Et proximè ante hæc verba, Sabæ, inquit, ciuitas maxima *Elephantophagi.* est, quam Eumenis lucus sequitur: Vterius est vrbs Draba & elephantum venatio, quæ ad puteum nominantur, eam elephantophagi habitant. Plinius quoque Troglodytas conterminos Aethiopiæ, solo elephantorum venatu ali tradit, & Afachas (Afachæos vocat Solinus) montes habitare (in Africa) viuere elephantorum venatu: item contra Meroen esse Magabaros, vel Adiabaras dictos, parte inque eorum Nomades esse, qui elephantis vescantur. Horum quoque mentio est apud Philostratum: Aethiopes, inquit, qui Nomades appellantur, ciuitates in curribus positas habent: Proximi autem illis sunt, qui elephantos venantur, illosque in frustra diuisos vendunt, vnde cognomen adepti, elephantophagi nuncupantur. *Caro qualis.* Caro eorum teste Rase ponderosa est, frigida, pinguis & abominabilis. Sed Aelianus ex tanta elephanti mole nihil esculentum esse ait, præter promuscidem, labra, & cornuum medullam: at tamen Gillius tradit Aethiopes elephantum in venatione captorum posteriores partes comedere: apparetque renes cæteris omnibus partibus præferri, siquidem apud Vartomannum lego, vidisse ipsum in quibusdam regionibus ferculum omnium pretiosissimum aestimari, & regi apponi solitum, renes elephanti. Qui gustat de carne elephanti cum aqua & sale cocta, cum feminibus asquesim (id est ferulæ, si rectè Albertus transtulit,) sanat tussim antiquam, ut Rasis ait: decocta & liquetacta cum aceto & semine, eiusdem ferulæ, si prægnans gustauerit decoctionem, proijcit, quicquid habet in utero. *Ad tussim.* Sepum elephantis eodem testante illitum capiti dolenti prodest. Legimus verò etiam apud Aelianum elephanti adipem, contra omnium ferarum venena remedio esse, eoque inunctum, licet nudus contra efferatissimas bestias procedat, illæsum discedere: quærendum an hoc potius ab elaphon, id est ceruum pertineat, ut & illud quod author quidam de naturis rerum scribit, elephanti ossa & pellem, vbicumque incenduntur, serpentes fugare, nec vllum animal venenosum accedere: sed videtur eadem vis vtriusque animalis partibus iam dictis contra serpentes inesse. *Li. 2. c. 86.* *Asipe ceruino elephanti noç, perunctos,* inquit Dioscorides, serpentes fugiunt. Certè viuum quoque vtrumque animal serpentibus infestum est: & ea quæ vruntur, omnia ferè, si fumi mordacitati odoris grauitas accedit, ut maximè fit in ossibus, pilis & corijs, serpentes fugant. Sic & fumo, qui fit ex vngula & pilis elephantis, animalium quælibet venenata fugantur, ut Isidorus refert. De proboscide legimus apud Plinium: *Proboscidis tactu capitis dolor leuatur, efficacius si & sternuat.* Dextra pars proboscidis cum Lemnia rubrica adalligata, impetus libidinum stimulat. Iecur eodem teste comitalibus morbis prodest. Eiusdem visceris extremitas comesta cum aqua sumat, & folijs citranguli, hepatis dolenti medetur, ut Rasis scribit. Fel per nares immissum, iuuare aiunt, inquit Albertus, contra morbum caducum, Rasis æquale pondus adijcit: Fel autem ad pondus aurei Albertus infundi ait, sed aliàs legitur alkifat, fortè alcirat, id est ceratiū, id est, tertia pars oboli iidem tradunt, fimo elephantis, si illinatur cutis pediculosa, & in ea resiccari permittatur, pediculis liberatam iri: item si eodem suffiatur domus aut alius locus, cniphes (aliàs culices) fugere, atque mori. Hali ait, si suffiatur eo venter febricitantis, prodesse; si verò supponatur (cum lana submittatur) mulieri, conceptionem prohibere. Hoc & Auicenna memorat.

Iecur.

Fel.

Fimus.

VSVS IN SPECTACVLIS.

Li. 2. c. 24.

Li. 2. Epi.

1.

GRATISSIMOS in Romanorum spectaculis elephantos fuisse, inde colligit Alexander ab Alexandro, quod non modò ludiones, sed ipsi etiam elephanti à populo collatione stipis & assibus donarentur. Sed & ex Horatio discimus, cum poetæ recitarent in scena sua carmina, vel dum ageretur comædia, populum ad tres vel quatuor horas, conuertisse oculos suos ad alia spectacula, quæ in theatro exhibebantur, deinde exorasse bestiarum magistros, vt adducerent in theatrum aut camelopardalim, aut elephanti album, eoque se conuertisse itidem nobiliores; quin nonnullos præterea præcepisse, vt cessaret carminum recitatio, aut comædia intermitteretur. Is enim sensus est Horatij, dum canit:

*Si foret in terris, rideret Democritus, seu
Diuersum confusa genus panthera camelo,
Siue elephas albus vulgi conuerteret ora,
Spectaret populum ludis attentius ipsis
Vt sibi præbentem mimo spectacula plura.*

Spectacula
ex elephan-
tis.

L. 7. Epi. 2.

Lib. 13.

Diuersa autem spectacula in theatri, Circoque edidisse Romæ legimus, venationes, pugnas, & ludicra, vt choreas & funambulationes. De venationibus mentio apud Ciceronem: *Reliquæ (inquit) sunt venationes binæ per dies quinq; magnificæ, nemo negat. Sed quæ potest esse homini politico delectatio, cum aut homo imbecillus à valentissima bestia laniatur, aut præclara bestia venabulo transuerberatur: quæ tamen si videnda sunt, sæpe vidisti, neq; nos qui hæc spectauimus, quicquam noui vidimus. Elephantorum extremus dies fuit, in quo admiratio magna vulgi atque turba, delectatio nulla extitit, quin etiam misericordia quadam consecuta est, atq; opinio eiusmodi esse quandam illi belluæ cum genere humano societatem. Ad huiusmodi venationem alludit puto etiam Martialis dum canit:*

*Pulcher adest onager, mitti venatio debet
Dentis Erythraei.*

Lib. 8. c. 7.

Pugna con-
tra milites.

De pugna vero contra milites, & tauros, sic scribit Plinius: Romæ pugna Feneſtella tradit primum omnium in Circo Claudij Pulchri ædilitate curuli, M. Antonio, A. Posthumo Coss. anno vrbs sexcentesimo quinquagesimo quinto. Item post annos viginti, Lucullorum ædilitate curuli aduersus tauros. Pompei quoque altero consulatu, dedicatione templi Veneris victricis pugna- uere in Circo viginti, aut vt quidam tradunt, septemdecim, Getulis ex aduerso iaculantibus, mirabili vnus dimicatione, qui pedibus confossis repositis genibus in cateruas, arrepta scuta iaciens in sublime, quæ decidentia voluptati spectantibus erant in orbem circumacta, velut arte, non furore beluæ iaceretur. Magnum & in altero miraculum fuit vno ictu occiso. Pilum sub oculo adactum, in vitalia capitis venerat. Vniuersi eruptionem tentauere non sine vexatione populi, circumdati claustris ferreis. Qua de causa Cæsar dictator, postea simile spectaculum editurus, Euripis arenam circumdedit: quos Nero princeps sustulit, equiti loca addens. Sed Pompeiani amissa fugæ spe, misericordiam vulgi inenarrabili habitu quærentes supplicauere, quadam sese lamentatione cõplorantes, tanto populi dolore, vt oblitus imperatoris, ac munificentiaæ honori suo exquisita, flens vniuersus confurgeret, dirasque Pompeio, quas ille mox luit, pœnas imprecaretur. Pugna- uere & Cæsari dictatori tertio consulatu eius, viginti contra pedites quingentos: iterum totidem turriti cum sexagenis propugnatoribus, eodem quo priores numero peditum, & pari equitum ex aduerso dimicante. Postea singuli, principibus Claudio & Neroni in consummatione gladiatorum. Hæc Plinius. De Cæsaris vero pugna Suetonius paulò aliter: *nonisime (inquit) pugna diuisa in duas acies quingentis pedibus, elephantis vicenis, tricenis equitibus hinc & inde commissis.* De Pompeio etiam meminit Plutarchus in eius vita: Romæ, inquit, venationes exhibuit, quibus quingenti Leones cæsi, elephantes deinde, horrendum quippe dirumque spectaculum. Alconius Pedianus pugnam eorum in Circo primum omnium dedisse Pompeium tradit ludis, quibus à se factum theatrum dedicauit: atqui Plinius cum dixisset elephantos Italiam primum vidisse, Pyrrhi regis bello, & boues Lucas appellasse in Lucanis visos anno vrbs quadragesimo septuagesimo secundo: *Roma autem in triumpho, inquit, septem annis ad superiorem numerum additis. Eadem plurimos anno quingentesimo secundo victoria L. Metelli pontificis in Sicilia de Pœnis captos. Centum quadraginta quoque fuere transuecti ratiibus, quas aoltorum consertis ordinibus imposuerant. Verius eos pugna in Circo, interfectosq; iaculis tradit penuria consilij. Quoniam neq; ali placuisset, neq; donari regibus. L. Piso inductos duntaxat in Circum, atq; vt contemptus eorū increjceret ab operarijs nastas*

*Quando
primum
Roma pu-
gnarint.*

prapilatas

A *prapilatas habentibus, per Circum totum actos: Nec quid deinde ijs factum sit, authores explicant, qui non putant interfectos.* Apud Indos, sibi inuicē pugnare cogi annotauit Aelianus: Magnus, inquit, Indorum rex quotannis diem vnum proponit, tum hominum, tum bestiarum certaminibus: committuntur autem pugnaturæ inter se & aliæ bestię & elephanti. Iam verò Romæ cum alijs etiam animalibus pugnare visus est, ac imprimis cum tauro, cuius pugnae sic meminit Martialis in libro de spectaculis:

*Qui modo per totam flammis stimulatus arenam,
Sustulerat raptas taurus in astra pilas,
Occubuit tandem cornuto ardore petitus,
Dum facilem tolli sic elephanta putat,*

*Pugna cum
tauris.*

Et alicubi rursus:

*Grandia taurorum portant qui corpora, quaris
An Libycas possint sustinuisse trabes?*

Lib. 14.

B Pugnare rhinoceroti occulto quodam odio supra ostendimus. Pugnā hanc hoc sæculo in Europa visam meminit Laurentius Surius in commentario sui temporis anno Domini 1515. Hoc anno (inquit) Lusitaniæ rex Emanuel Vlisbonæ dedit insigne spectaculum elephanti cum rhinocero certantis. Est vtrumque animal immani corporis vastitate, sed longiora crura sunt elephanto. Naturale illis inest odium alterius in alterum, idq; propter meliora pasua, vt quidam scribunt, quæ sibi inuicem præripere nituntur. Rhinoceros teste Pausania, duo habet cornua, alterum insigni magnitudine de naribus extans, alterū quod supernè erumpit, exiguum quidem, sed validissimum: Fuit huiusmodi bestia viua allata regi Portugalliæ Emanueli 1513, ex India colore buxco, siue vermiculato, testis clypeatis tecta, omnique ex parte armata. Cū autem certamen initurus esset rhinoceros cum elephante, cui genitus est hostis (vt inquit Plinius) cornu ad saxa limato, aluum maximè petit, quam scit suis icibus peruiam esse. Porro elephantis dentibus maximis & fortissimis cutem rhinocerotis, quantumlibet duram, & vix iaculo peruiam, validissimo icu lacerat, dentibusque dilaniat. In eo certamine, quod hoc anno (vt diximus) Vlisbonæ fuit, elephantis succubuit. Elephantum choreas ducere doceri, antea quoque diximus; Has quoque iubente magistro ducebant in theatris; vt constat ex epigrammate hoc Martialis inscripto de spectaculis:

*Picta quòd iuga delicata collo
Pardus sustinet, improbaque tigres
Indulgent patientiam flagello:
Mordent aurea quòd lupata cervi
Quòd frenis Libyci frenantur vrsi,
Et quantum Celydon tulisse fertur,
Paret purpureis aper capistris,
Turpes effeda quòd trahunt bisontes,
Et molles dare iussa quòd choreas
Nigra bellua nil negat magistro:
Quis spectacula non puet deorum?*

*Choreas
ducunt in
theatro.
Li. 1. Epig.
105.*

C Longè tamen maius & admirabilius est, quod de funambulibus elephantis recitauimus. Nero referente Xiphilino ludos magnos & magnificentissimos in honorem matris suæ fecit: Quo tempore elephas introductus in theatrum, in summum eius fornicem conscendit, atque inde vehens hominem, in fune ambulauit.

Funābuli.

D VSVS IN TRIUMPHIS.

D IODORVS Siculus author est Dionysium, primum omnium triumphasse elephante Indico euectum, & apud Athenæum legimus Ptolomæum Philadelphum, triumphum eum fuisse imitatum: At in alio curru, qui Dionysij peregrinationem continebat, erat Dionysius duodecim cubitorum, qui veste purpurea indutus super elephanto confidebat, coronamq; habebat ex hedera & pampinis aureā &c. Elephas ipse ornamentum habebat aureum; coronamq; auream hederaceam circa collum. Mentio est istiusmodi triumphis apud Claudianum, qui sic canit:

*Talis Erythraeis intextus nebrida gemmis
Liber agit currus, & Caspia flectit eburnis
Colla iugis.*

*Li. 12. Pa.
neg.*

Lib. 7.
L. Metellus.

Romæ quoque non pauci elephantis triumpharunt; at qui primus is fuerit, haud certò constare videtur. Sabellicus Lucium Metellum, qui quindecim vir fuit, magister equitum, bis consul, pontifex maximus, elephantos ait primum in triumpho duxisse, ex Plinio, ni fallor, quem mirū est (inquit Cælius) libro septimo scribere, L. Metellum elephantos primum bello Punico primo duxisse in triumpho, cum tamen libro idem octavo tradat, elephantos Italiam vidisse primum Pyrrhi bello, & boues Lucas appellasse in Lucanis visos, anno Urbis quadringentesimo septuagesimo secundo. Romam autem in triumpho, septem annis ad superiorem numerum additis. Eandem plurimos anno quingentesimo secundo, victoria L. Metelli in Sicilia de Pœnis. Sed in septimo forsan de ijs sentit, qui modò in Carthaginenses depugnarunt, sicuti meminit libro decimono ab vrbe condita Liuius. Certè author est Seneca in libro de breuitate vitæ, principem omnium Curium Dentatum, elephantos duxisse in triumpho. Sed & mox paulò: Idem, inquit, enarrabat, Metellum, victis in Sicilia Pœnis, triumphantem vnum omnium Romanorum ante currum centum & viginti captiuos elephantos duxisse. Eutropius ait, victo Pyrrho Manium Curium

Curius Dentatus.

Lib. 18. c. 3

Dentatum in consulatu triumphasse, & Romam primum elephantos quatuor duxisse. Idem & Cuspinianus testatur. Conciliabimus fortassis authores, quod alter curru iunxerit, alter ante currum duxerit. Procedente mox tempore Pompeius Magnus triumpho Africano, vt ait Plinius, & D.

Pompeius.

Lib. 8. c. 2.

Cæsar.

Cæsar Gallico, vt Suetonius, elephantis quoque triumpharunt. De Pompeio sic Plutarchus: Optans Pœpius grauiori eos molestia afficere, conatus est curru quatuor elephantibus ducto triumphum ducere, inter alia quæ ex Africa adduxerat: horum nonnullos captiuos duxerat, angustiorem tamen porta vrbs prohibitus equis vsus est. Cæsarem verò ait Suetonius imitatione Pompeij, vctum fuisse elephantis quadraginta, dextra lauaque lychnos gestantibus. Sed & Gordianus Imp. (sub quo Romæ elephantis triginta duo, quorum ipse duodecim miserat, Alexander decem) suo quoque in triumpho elephat is vctus est, vt tradit Iulius Capitolinus. At Alexander Seuerus cum de Persi triumpharet; non curru triumphali, sed pedibus sequente curru quatuor elephantorum palatium ascendit, referente Aelio Lampridio in eius vita, his verbis: Posthac cum ingenti gloria, comitante Senatu, atq; omni populo circumfusis vndiq; mulieribus & infantibus, maximè militum coniugibus, pedes palatium conscendit, cum retrò currus triūphalis à quatuor elephantis tra-

Gordianus.

Alexander.

Domitiana.

nus.

heretur. Leuebatur manibus omnium Alexander, vixq; ille per quatuor horas ambulare permissus est, vndique acclamantibus, Salua Roma, quia saluus est Alexander. Subactis Sarmatis quoque Domitianum elephantis triumphasse, sic canit Martialis:

Hic gemini currus numerant elephanta frequenter.

Sufficit immensis aureus ipse iugis.

Cornificius.

Cornificius verò, quòd aliquando milites seruasset, tantum sibi tribuisse fertur, vt quoties postmodum foris cænaret, elephanto domum reuehī vellet.

V S V S I N B E L L O .

Lib. 9.
Bello apti sunt.

Romani elephantos timuerunt.

Lib. 3.

Lib. 5.

ELEPHANTOS ad bellicum vsum aptos esse testatur Aristoteles. Sunt, (inquit) apud Indos in vsu rei bellicæ non solum mares, sed etiam feminae, vtuntamen feminae pauciores sunt, & timidiores. Istiusmodi belluas Romanis secundo bello Punico ita fuisse terrori ait Cuspinianus (ex Polybio) vt biennio neq; in Africa, neque in Sicilia ausi sint cum Pœnis a quo Marte dimicare, eoque militum animo animaduerso, continuo latum esse decretum, vt nona classis ad bellum instrueretur, mox eos astu à L. Cecilio Metello victos. Vegetius ait, elephantos contra Romanum exercitum, primum in Lucania (vide etiam supra) Pyrrhum regem eduxisse, postea Hannibalem in Africa: qua de re sic Plutarchus in eius vita: *Cessere Romani ea potissimum parte, qua Pyrrhus ipse hostibus repugnabat; maximè autem elephantorum robore & impetu, cum propter eos virtute sua vti non possent. sed veluti fluctu aut terramotu ingruente cedendam sibi intelligerent.* Lucretius verò Pœnis eam laudem tribuit, dum canit:

Inde boues Lucas turrato corpore, tetros,

Anguimanos, belli docuerunt vulnera Pœni

Sufferre, & magnos Martis turbare cateruas.

Vt cumque est fuisse Romanis longo tempore terrori est certissimum. Hinc Carthaginensibus non eripuerunt tantummodo illos, sed etiam vsum interdixere. Sic enim in legibus pacis, quam victi petierant, nominatim cautum fuisse historia testatur, vt & quos haberent domitos traderent, & alios deinceps non domarent. Appianus author est, cum Antiochus definitum numerum, excederet, legatos fuisse missos, qui elephantos interficerent: & in nona Ciceronis Philippa legimus,

A legimus, eam fuisse legationem Octauij, vt nepotem regis Antigoni, eius qui cum Romanis bellum gesserat, classes habere, elephantos alere prohiberet. Iam verò & ipsi elephantis vti caperunt, & non mediocrem insuper fiduciam in iisdem collocarunt, id quod Metellus inter alios imperatores præcipuè nobis significauit: Cùm enim vtramque Hispaniam, consul prius, deinde præconsul penè iam subegisset, postquam cognouit Cn. Pompeium consulem inimicum suum successorem sibi mitti, elephantis consueta dari cibaria vetuit, vt scribit Valerius Maximus. Cæpere verò *Romani* ijs vti in bello Macedonico, si Liuius credimus, apparetque semper accreuisse numerum, nam circa *quando ele-* Seueri & Bassiani tempora trecentos ad bellum instructos habuisse reperio. Cæterum belluas istas *phantis vsq-* ex Europæ Principibus ante alios Alexander Poro rege & Indis deuictis in potestate habuit, inquit *Li 9. ca. 3.* Pausanias in Atticis: quo mortuo & alij reges, & plurimos Antigonus sibi comparauit. Pyrrhus *Lib. 31.* veto in pugna, quam cum Demetrio commisit, aliquot cepit. Ij cum ad Tarentum in mediam irrupissent aciem, non parum Romanos exterruere, plerisque aliud quàm belluas esse existimantibus. Ebur enim hominū opere & arte præcis temporibus exoliri solitum norat haud dubio multi, bestias autem ipsas, priusquam Macedones in Asiam traicerent, præter Indos & Libyas, finitimisque illis populos, nulli viderant. Quod ipsum ex Homero facile conijcias, qui cùm regum lectos & opulentiorum inter hosce domos ebore ornatas dixerit, belluæ tamen nuspian mentionem facit, quòd si aut elephantem vidisset, aut de eo quicquam audisset, antiquius opinor duxisset, hoc quam Pygmæorum & gruum pugnam commemorare; Hactenus Pausanias. Quanta au *Utilitas in* tem elephanorum in bello sit utilitas, ex ea maximè victoria innotuit, quam deuictis Galatis *bello.* Antiochus consecutus est, Narratur à Luciano in Zeuxi siue Antiocho, his verbis Cum non ignoraret Antiochus Soter & corporis viribus & audaciâ Galatas esse præditos, inusitatâque illorum multitudinem videret, tum phalangem fortiter coniunctam: à tergo verò æneis thoracibus indutos bellantes: præterea in profundum semper armatos viginti quatuor ordinatos. In vtrumque *Antiochi* autem cornu equitatum, qui viginti millibus equitum constabat, dispartitum esse. Porro è medio *cum Galatis* octoginta currus falcatos erupturos, ac cum illis bigas bis totidem. Hæc, inquam, cum videret, *pugna.* spem valdè malam animo concipiebat potiundæ victoriæ, tanquã si cum inuictis esset agendum. Siquidem ipse modicè instructo exercitu, neque ampliter, neque pro belli dignitate & apparatu, aut magnitudine, sanè perquam paucis comitatus aduenerat, ac illis quidem vt plurimum scutatis & nudis. Sed enim ex his, qui nudi erant, plus quam dimidia pars exercitus numerabatur. Itaque iam de petendo fœdere, ferendisque pacis conditionibus & bello conuenientissimè componendo secum agebat. Atqui Theodatus Rhodius vir excelsi & generosi animi, instruendæ aciei non imperitus, cùm præsto esset, regem perturbato animo esse non sinebat. Et erant Antiocho vndecim in exercitu elephantis. Hos Theodatus iussit interea haberi quàm occultissimos, ne ex acie apparentes conspicui fierent hostibus: vbi verò tuba signum dedit & manus conferendæ forent, ac hostium equitatus impressionem faceret, & Galathæ aperta phalange currus immitterent, tunc vnâ cum quatuor elephantis vtrinque equitibus esse occurrendum docebat. Octo autem reliquos aurigis & curribus esse immittendos. Hoc enim factò, inquit, illorum equi perterrebuntur, ac retro fugientes in ipsos Galatas illapsi impetum facient, nec opinionem eius rei prædictæ euentus fefellit. Cum enim antea nullum elephantum vidissent cùm ipsi Galatæ, tum equi illorum, adeo nouo & inopinato elephantorū spectaculo animis consternati sunt, vt longè adhuc à belluis constituti, postea quam solum rugientes audissent, dentesque candore relucentes vidissent, veluti ex toto nigro corpore, tum etiam proboscides, ad prædam direptionemque faciendam sublatas, priusquam ex arcubus tela extorssissent, versis retrò habenis, nulloque seruato ordine aufugerunt. Sed enim pedites aliquantisper alterna cæde semet hastis confodientes conculcabantur ab equitibus in illorum ordinem illapsis. Currus autem subuersi, & illi, deinceps denuo

D in suos non citra sanguinem ferebantur, ac planè iuxta illud Homeri,

Subuersi currus passim iacere supini.

At verò equi posteaquam semel à recta via auersi declinassent, elephantorum impetum non sustinentes, sessorum dorso excutiebant. Currus strepebant proscindentes acutis falcibus quoscumque ex amicis comprehendissent: Non pauci verò, vt in tali tumultu eiectione prosternebantur. Hos elephantis insequerentur, pedibus proterentes atque conculcantes, simulque in altum proboscibus proiecientes, ac dentibus correptos transuerberantes. Ad extremum illi summa ope nitentes Antiocho victoriam pepererunt. Cæterum Galatæ alij quidè dimicando occiderunt, ingenti clade edita: alij viui capti in victoris potestatem peruenerunt. Perpauci fuga in montes semet abiderunt. Porro autem Macedones quicumque cum Antiocho in prælium descenderant, Pæana cauebant, simulque clamore irruentes, regem coronabant victorem. At ille profusus, vt fertur, lachrymis; pudore afficitur, inquit, ô milites, quibus salus in hisce vndecim stetit belluis: adeo vt nisi spectaculi nouitas hostium animos perculisset, quid nos erga illos fuisset? In trophæum

nihil aliud quam elephantum iussit sculperre. Hæc omnia Lucianus . Heliodorus libro nono Aethiopicorum, in prælij cuiusdam Aethiopum aduersus Persas descriptione de elephantis hæc scribit: Mediam autem aciem Persici exercitus, cum elatam esse robore audisset, se illi & elephantos turratos, qui circa ipsum erant, opposuit Hydaspes &c. Hic autem initio tardius obuiam procedere iubebat, gradum gradu lentè permutantes, hac ratione & elephantis, ne desertur à propugnatoribus prospiciens, & simul impetum equitum, qui erant in medio ante conflictum consumens ac dissoluens. Cum autem à sese ad teli iactum distarent, & cataphractos equos irritare ad inuadendum Blemmyes animaduenterent, ea quæ imperata fuerant ab Hydaspes, faciebant, & Seribus ut essent præsidio elephantis, relictis: ipsi longè ante ordines profiliunt, & quanta celeritate poterant, ad cataphractos contendunt, furoris speciem intuentibus præbentes, quod tam pauci contra plures & ita armatos procurrare auderent. Persæ autem magis etiam tum quàm prius citatis equis inuehebantur, in lucro ponentes illorū audaciã: & eam spem conspicientes, quasi illos continuo & primo conflictu essent rapturi. Tum Blemmyes, cum iam ad manus venissent, & propemodum in hastis hærerent, subito & quasi ad vnum signum subsidunt, & equos subeunt, genu quidem altero terræ innixi, caput verò & tergū equis subijcientes sine vllò detrimento, nisi quod calcationem sustinere cogebantur. Cæterum rem incredibilem & præter omnium opinionem faciebant, & lædebant equos, ventrem illis in transitu suffodientes. Quamobrem cadebāt non pauci, equis propter dolorem frenum aspernantibus & sessores excutientibus. Quos aceruatim iacentes, Blemmyes sub femoribus difsecabant. Immobilis est enim Persarum cataphraëtus, si ductore careat. Quicumque autem integris equis euaserant, ad Seres ferebantur. Illi autem, statim ut appropinquabant, post elephantos se recipiebant, ad animal tanquam ad tumulum aut propugnaculum aliquod confugientes. Ibi magna cædes & propemodum ad interneccionem vsque accidit equitibus. Equi enim ad inusitatam elephantorum speciem subito nudatam & magnitudinem peregrinam ex conspectu formidinem incutientem, alij retrorsum fugientes, alij inter sese permixti & coarctati, ordinem phalangis celerrimè turbant. Et hi qui erant in elephantis cum sex singulas turres occuparent, & bini ab vnoquoque latere iacularentur, sola parte supra caudam vacante adeo continuè & directè ad scapum è turribus tanquam ex arce tela mittebant, ut densitas iaculorum nubis speciem Persis exhiberet &c. De eadem belluarum istarum in bello vtilitate sic scribit

Li. 6. Hex. D. Ambrosius: Hæc in elephantis quoque probare debemus, qui magnum rebus bellicis vsum ministrant. Inde gens Persarum ferox bellis, valida sagittis, omniumque telorum iactu, quia de superioribus ad inferiora validiore nisu tela torquentur, acies eorum velut gradientibus turribus septa procedit. In medijs campis tanquam de muro dimicant, & velut in arce quadam & specula collocati, spectant magis bella quàm subeunt. Ita alieni à periculo videntur, tuti molibus bestiarum. Quis enim eos adire audeat, cum desuper iaculis facillè figatur, inferius elephantorum conteretur incurru? Denique cedunt illis acies & armatorum cunei, & castra illa quadrata soluuntur. Intolerabili namque impetu in hostes ruunt, ut nullo agmine bellatorum, nulla constipatione militum, nullo clypeorum retardantur obiectu: velut quidam mobiles montes versantur in prælijs, & ut colles alto eminet vertice, mugitus fragore omnium perturbant confidentiam. Quid hic faciat pedes, quamuis lacertis validus & manu promptus, cum sibi septus armatorum populis gradienti murus occurrit? Quid faciat eques, cum equus eius perterrefactus tantæ bestię immanitate diffugiat? Quid faciat sagittarius, cum desuper ferrata virorum corpora iaculi icu sentire non possint: bestia quoq; nec nuda facillè penetrabilis ferro sit, & munita loricis obuias sine sui periculo acies secet & conterat turmas? Itaq; vti immensa ædificia, ita elephantis fundamentis validioribus sustententur, alioquin imparibus fulti pedibus intra breuem laberentur etatem. Et quid miraris si vestiti armis timentur, quando quidem dentibus suis tãquam naturalibus spiculis semper armati sunt? Promuscide sua quicquid inuoluerint, frangunt: pede quicquid compresserint, velut quodam lapsu ruinæ ingentis exanimant. Hactenus Ambrosius. Est autem idem elephantorum in bello vltus nostro adhuc tempore apud Indos. Nam ut Vartomannus tradit; bella inuituri clitellas elephanto imponunt: sunt, inquit, clitellæ huiusmodi, cuiusmodi in regno Aufoniæ vtuntur muli: clitellas subtus aluū cingunt geminæ ex ferro catena: supra clitellas hinc & hinc domus, vel si mauius turrim aut caueam ligneam appellare: collo iungunt caueas, affamenta nescio quæ crassitudine medij palmi: singulas caueas terni homines ingrediuntur: inter vtrasque dorso belluæ insidet Indus, qui belluam alloquitur. Illis est enim patrij sermonis intellectus officiorumque memoria. Septem autem sunt homines, qui elephantū bella inuituri conscendunt loricati, ferentes arcus, lanceas, enses & peltas. Promuscis elephantis, quam manum appellant, loricatur; illi alligatur exertus ensis longitudine duorum cubitorum, crassitudine verò ac latitudine palmæ humanæ, sicque instructi præliantur. Vbi progrediendum aut retrocedendum est, monet domitor, cuius vocem callet elephas. Aloysius Cadamustus iisdem bellis Calcutes bellis conficere tradit, turres quasdam imponere

Clitella e-
lephanto-
rum.

A imponere eis, capaces trium aut quatuor hominum, qui de turribus huiusmodi præliantur. Et in insula Zanzibar, licet non habeant equos, tamen cum elephantis & camelis referente M. Paulo Veneto, ad bella procedunt, extruentes castella lignea super elephantes, quæ tanta sunt, ut quindecim vel sexdecim viri minuti ex vno pugnent portatili castro. Porro quando ad bellum procedere volunt, exhibet, inquit, potum elephantis, quem ipsi pro vino bibunt, quò audaciores sint in bello. De regibus & regionibus Indiæ, ubi elephanti ad belli usum alebantur antiquitus, iam antea dictum est. Quod verò militares elephanti olim quoque turres armatorum plenas ferrent, passim veteres attestantur. Plinius, *turres armatorum in hostes ferunt. Plutarchus. Et ubi ferarum, id est elephantotum, turres sursum & purpureas viderunt, quod erat eorum ornamentum, cum ad prælium ducebantur.* Aelianus: *Militaris elephantis dorso suo vel nudo tres bellatores fert, alterum dextra, alterum sinistra pugnantem, tertio retro versus bellantem, ac simul quantum manibus moderamina tenentem: sicque illis beluam dirigentem tanquam nauem clauo nauicularum, reique nauticæ peritum.* Philostratus: *Pugnans onusti turribus, quibus decem aut etiam quindecim homines Indici suspensant, qui ex turribus tanquam propugnaculis in hostes iaculantur, aut arcu sagittas torquent.* Hinc & Iuuenalis.

Li. 3. c. 41.

Turres olim etiam

ferbant.

Lib. 8. 9.

In Eume-

ne.

B *Nec latio haud vsquam nostro sub sidere talis
Bellua concipitur sed furua gente petita
Arboribus Rutulis & Turni pascitur agro
Casaris armentum nulli seruire paratum
Priuato, siquidem Tyrio parere solebant
Annibali & nostris ducibus, regique Molosso,
Horum maiores & dorso ferre cohortes
Partem aliquam belli & euntem in prælia turmam.*

Vsus itaque idem nunc qui olim, præterquam quòd visos nostra ætate dicant, qui gladium duorum cubitorum ad promuscidem alligatum gestantes, atrocissimas in bello cædes ederent. Sed & Massamicos maioris Indiæ populos Iulius Ferretrius in libro de antiqua instauranda & illustranda militia, ait instruere elephantes ordine factò acierum in cornibus more militiæ, limitatoque numero bestiarum & hominum ducentum equitantium illas, talem esse eorum equitatum. Et ex Polybio quoque discimus ipsas belluas sibi inuicè pugnare, ut in illo prælio quo cum Antigono Ptolomæus conflixit. *Hic igitur bellicum (inquit) canentes primum cum elephantis se mutuo inuadunt.* Lib. 5.

C *Pauci ex his quot Ptolomæus habebat, in aduersos feruntur. Ex quibus sanè optimam faciebant milites pugnam, iacentes hastas, & se inuicem crebris vulneribus afficientes. Longè tamen meliorem fera pugnare. ipsæ faciebant, ingenti impetu se inuicem impetentes & faciem facie verberantes. Est enim hic elephantorum mos, ut inter se congressi, & mutuis se dentibus impetentes, acerrimè pugnent: simulatque verò vulnus aliquod acceperint, non secus in omnes dentibus sauiant, quàm tauri cornibus.* Vt inutilis reddantur.

Vt igitur inutilis in certamine redderetur elephantorum vsus, diuersa à diuersis imperatoribus stratagemata excogitata & adinuenta fuerunt, In eo bellico apparatu, in quem Semiramis triennium absumpsit, elephantorum indiga, quo affatim præsidio vtuntur Indi, ne ea virium parte inferior esset hoste, rem commenta est memoratu dignam, ut refert Sabellicus, elephantinas effigies bubulis multifariam copijs magno numero astruit, habuitque in occulto id consilium, ne ad hostes eorum, quæ pararentur, fama peruenire posset. His prius quàm in Indos moueret, camelos inclusit: quos cum bellatoribus supernè sedentibus repente equitibus velut in acie obiecit, inanium belluarum occursum futurum rata, ut in vera pugna elephantos equi minus ac minus formidarent. Nec in hunc usum solùm vana illa belluarum species quæsita, sed ad virium, inquit, ostentationem, ut cum in hostiam conspectum acies in procinctu staret, inane illud ludibrium in subsidijs locatum verorum procul elephantorum terribilem prætere ferret aspectum. Verùm nihil postea res ista Assyrijs adiumento fuit, non magis quàm multis post ætatibus Perseo Macedonum regi, qui eo bello, quod cum populo Romano gessit, eodem vsus machinamento prælio superatus est. Hæc itaque Sabellicus ex Diodoro Siculo, ni fallor, qui rem tamen aliter narrat, cuius hæc sunt verba: *Semiramis contra Indos suscepta expeditione, inferior elephantorum apparatu, rem excogitauit, qua timeret Indos, cogitantes nequaquam extra Indiam elephantos esse. Occis trecentis bouum millibus, carnes operarijs concessit, eorū in sui fecit elephantorum instar: quæ postmodum feno referta, veri elephantis speciem præ se ferebant. Intus hominem camelumque, super quo sedens formam belluæ duceret, inclusit. Hac in loco semoto occultoque acta, ne qua exterius emanare possent, utque Indi improuisa re percussæ veras belluas existimarent. Admirantibus Indis, unde tanta illi elephantorum copia suppetere, quidam ex Semiramidis exercitu noctu capiti rem prodidere. Semiramis simulatis elephantis aduersus equites præmissis, in quoque certamine regios equos fudit: assueti enim veris elephantis, equi noua forma olfactuque insueto turbati sunt.* Sic Diodorus,

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

ne.

non

Lib. 4. non fuere itaque inutiles ficti elephantum, sed victoriam Semiramidi pepererunt. De Perseo autem E
 Macedonum rege sic quoque scribit Polyæus: *Romanis elephantos ducentibus partim ex Libya, par-*
 Persei astus *tim Indos ab Antiocho Syria rege, Perseus, ne noua ac formidabilis equis bellua primo aspectu existe-*
ret, præcepit opificibus lignea simulacra fabricari elephantorum figura atq; colore, & virum cum tuba
 Damis. *per hos horribilem sonum emittere, ut equi Macedonum elephantorum fremitum & aspectum ferre di-*
stereni. Cæsar pugnaturus cum Scipione in Africa, ne militibus terrori essent elephantæ, hoc
inuenit remedium, ut Hirtius refert; Elefantos in Italiam transportari iussit, quo & miles spe-
ciemque & virtutem bestia cognosceret, & qua parte corporis nuda sine tegmine relinquere-
tur, præterea ut iumenta bestiarum odorem, stridorem, speciem, consuetudine capta, non refor-
midarent. Quibus ex rebus largiter erat consecutus, nam & milites bestias manibus pertracta-
bant, earumque tarditatem cognoscebant, equitesque in eos pila præpilata coniciebant, atque
in consuetudine equos patientia bestiarum adduxerunt. Egregium verò stratagema Damidis re-
 censet Diodorus his verbis: *Polysperchon Megapolita deiectis muris cum elephantis expugnare puta-*
bat. Megapolitanorum dux Damis, qui fuerat cum Alexandro & natura vsusq; elephantorum peri-
 tiam habebat, *complura magna ostia densis clavis confixit, & in humilibus foueis constrauit, tectis*
que extabant cuspidibus, atque ita per ea aditum in urbe reliquit. Et à fronte quidem nullum militem
 collocauit, *sed oblique à lateribus multitudinem constituit iaculatorum & sagittariorum & catapultarum,*
quibus tela iaciuntur. Iam Polysperchonte totum ruina locum expurgante & vniuersis belluis per
eum locum aditum parante, accidit hoc inopinatum elephantibus. Nemine enim occurrente belluis, In-
 di in urbem irrupere cogebantur. *Elephantæ verò magna mole incedentes, incidebant in confixa sti-*
mulis ostia. Cumq; eorum pedes clavis vulnerarentur & propter corporum grauitatem stimulis perfor-
rarentur, neq; vlietius progredi, neque reuerti propter mouendi difficultatem poterant. Cumque simul
omne telorum genus in eos ex obliquo ferretur, Indorum pars moriebatur, alij vulnerabantur, atque ita
ad negocium inutiles reddebantur. Beluæ verò partim propter telorum multitudinem, partim propter
ictus clauorum cum dolore cruciarentur, per amicos reuertebantur, eorumq; multos conculcabant. Tan-
 dem earum *forissima ac terribissima cecidit reliquarum pars prorsus inutilis reddita est; pars mil-*
 tis suorum mortem intulit. Major fuit astus Megarensum, qui, ut Aelianus refert, cum Antipater
 L. 26. c. 36. Macedonum rex, illos bello adortus, elephantorum copia facile superior esset, porcos pice obli-
 tos & igne iniecto arduentes in elephantorum agmen immiserunt; qui partim grunnitu (quo natu-
 raliter, ut dictum est, perterrentur vastissima isthac animalia) partim incendio turbati, in fugam
 versi, præclaram Megarensis peperere victoriam. Obseruatum igitur deinceps vnà cum ele-
 phantorum pullis porcos alere, ut consuetudine naturam vincerent, & grunnitui porcorum assue-
 ficerent. Polyæus verò hoc tribuit Antigono. Fuere verò etiam vel ob hostium virtutem, vel alias
 etiam ob causas suis sæpenumero damno. Appianus de bello Hispaniensi ait Fuluium Nobiliorem
 cum decem elephantum à Masanissa auxilio missi essent, in pugnam cum hostibus progressum, ele-
 phantes post exercitus terga ordine occultauisse: pugnaque incepta extemplo viam aperuisse ele-
 phantis, quos cum Celtiberi viderent, ipsos & eorum equos territos, intra mœnia confugisse, im-
 peratorem itaque elephantum ad mœnia produci iussisse: cumque sic vtrimque fortiter dimicaretur,
 vnus elephantum graui percussus saxo de muro caput, currere atq; effrenatè furere cœpit,
 inque amicos horrendo cum clamore furens se coniecit, quemuis obuium trudens ac proterens,
 amicorum & inimicorum nullo discrimine habito: similiter reliqui elephantum illius clamoribus
 exterriti, idem fecerunt, milites Romanos proterentes, proculcantes ac prosternentes quod qui-
 dem sæpenumerò solent, inquit, elephantum cum insaniant, quemuis ut inimicum accipientes: ob-
 quam eorum perfidiam à quibusdam communes hostes appellati. Non absimile quid de Cecilio
 Romanorum consule Panormi agente scribit Polybius his verbis: *Postquam igitur elephantos om-*
 nemq; exercitum (Asdrubalis) appropinquantes videt &c. quosdam ex ijs qui maximè agiles atq; expe-
 diti erant, pro mœnibus supra fossam constituit, iubetq; ut contra elephantos, si illi accederent, telisque
 verubusque eminus pugnent: quod si irata pecudes cum impetu contra ipsos ferantur, in fossas se dimit-
 tant, inde rursus elephantos telis petant, &c. Simul ac igitur pleno impetu pugnare cœptum, magistri
 elephantum qui cupidine gloria sibi attribui victoriam cupiebant, beluas in expeditos concitant: illi
 sicuti eis à consule iussum fuerat, statim terga vertunt, infestiusque insequentibus belluis, in fossas se
 dimittunt. Beluæ cum primum ad aggerem fossarum peruenere, vno tempore & à multitudine urba-
 na ex mœnibus & à militibus ex fossis, sagittis telisque multifariam feriuntur. Cumque vltra progredi
 non possent, necessario terga vertentes in suos ruunt, agmina perturbant, magnam suorum stragem fa-
 ciunt, &c. Illi iam pridem à bestijs turbati, & tunc tumuluarie impetu à Consule oppressi facile pro-
 fligantur: pars eorum trucidatur, ceteri fuga salutem querunt. Elephantum cum Indis decem capti: re-
 liquis despectis Indis, finito prælio, omnes in potestatem consulis peruenere. Cæsare quoque pugnatu-
 ro Scipioni in Africa, præter præcitatam inuentum: à dextro cornu funditores sagittarijque con-
 cita

Suis sæpe
fuisse dam-
no.

Cur cõmu-
nes hostes
dicti.

Cæsar.

A cita tela in elephantos frequentes coniecere, vt Hirtius narrat: quo factò bestia stridorè fundarum lapidumq; perterrita sese conuertere & post se frequentes stipatosque proterere & in portas valli semifraetas ruere contenderunt. Non est autem pratermittendum de virtute militis veterani quintæ legionis: nam cum in sinistro cornu elephanta, vulnere ictus & dolore concitatus, in lixam inermem impetum fecisset, cumq; sub pede subditum, deinde genu innixus pondere suo, proboscide erecta vibrantique, stridore maximo premeret atque enecaret: miles hic non potuit pati, quin se armatum bestia offerret, quem postquam elephanta ad se telo infesto venire animaduertit, relicto cadauere, militem proboscide circumdat, atque in sublime attollit armatum. Qui in huiusmodi periculo cum constanter agendum sibi videret, gladio proboscidem, quo erat circumdatus, cedere quantum poterat, non destitit: quo dolore adductus elephanta, milite abiecto maximo cum stridore cursuque conuersus ad reliquas bestias se recepit. Clara etiam est alterius à Romanis dimicatio aduersus elephanta. Cum Hannibal captiuos Romanos dimicare inter se (inquit Plinius) coegisset: namque vnum qui superaret, obiecit elephanta, & ille dimitti pactus si interemisset, solus in arena congressus, magno Pœnorum dolore confecit. Hannibal cum famam eius dimicationis contemptum allaturam belluis intelligeret, equi es misit, qui abeuntem interficerent. Sic & Eleazarus Iudæ Machabæi frater in pugna, quam Iudas contra Antiochum Eupatorem commisit, conspicatus excellentem elephanta ornatum phaleris regis & ratus in eo regem inuehi, magno animo in eum fecit impetum & occisis prius multis, quam ad eum penetraret, caeteris verò metu cedentibus, succedens sub eius ventrem, confodit belluam, & ipse simul pondere eius, illabentis oppressus est, vt narrat Iosephus ex sexto Machabæorum. Vt verò vnde sumus digressi reuertamur: cum Hannibal cum Scipione dimicaturus, octuaginta elephantos, quot nunquam aliàs, in aciem produxisset, ad eorum vsum inutilem reddendum sic militum ordinem Scipio distinxit, vt eos primo inter manipulos velitesque receptos coniecta vndique hasta non tantum ex Romana acie eiecerint, verum etiam in Pœnos telis prope confossos egerint, quod hostibus fugæ initium fuisse, maximè est perspicuum. Idem accidit elephantis Aldrubalis; Eodem (inquit Liuius) *versi elephanti, qui primo impetu turbauerant antesignanos, etiam signa mouerant loco: deinde crescente certamine & clamore, impotentius iam regi, & inter duas acies versari, velut incerti quorum essent, haud aissimiliter nauibus sine gubernacula vagis: Et mox. Elephanti plures ab ipsis rectoribus, quam ab hoste interfecti: fabrile scalprum cum malleo habebant: id ubi sentire bellua ac rære in suos cæperant, magister inter aures positum ipsa in compage, qua iungitur capiti ceruix, quanto maximo poterat ictu adigebat. Ea celerissima via mortis in tanta molis bellua inuenta erat, ubi regendi spem vicisset.* Similiter in Persarum exercitu aduersus Iulianum, elephantum fulgentium formidandam speciem & truculentos hiatus vix mentes pauidæ perferebāt, (inquit Ammianus Marcellinus paulò post initium libri vigesimi quinti) ad quorum stridorem odoremque & insuetum aspectum magis equi terrebantur: quibus insidentes magistri, manubriatos cultros dexteris manibus illigatos gestabant, acceptæ apud Nisibin memores cladis: & si ferocius animal vires exuperasset regentis, ne reuersum per suos, vt tunc acciderat, collisam sterneret plebem, vertebram quæ caput à ceruice determinat, ictu maximo terebrabant. Exploratum est enim aliquando ab Hasdrubale Annibalis fratre ita citius vitam huiusmodi adimi belluarum. Eo prælio quo Alfonso Albuquerque, Indiæ prætor, regem Malacensem vicit & Malacæ urbem expugnauit, rex castello, quod elephanta ingens tergo gestabat, cum aliquot è suis domesticis vehabatur. Hunc alij elephanti similiter instrati & armati sequebantur. Tela è castellis frequentia (verba sunt Osorij) decidebant. Elephanti enses dentibus alligatos gestabant, tantaq; ferocia in Lusitanos iruebant, vt antesignani pellerentur. Fernandus tamen Gomesius Lemius & Vascus Fernandus Contigus, minimè ea reperturbati, resistunt: cum vterque eorum in opposita vitæ latera, qua elephanta gradum violenter inferebat concessisset, aditum ei liberum reliquerunt. Vtrumque deinde latera illius hastis perfodiunt. Bellua quamuis in principio certaminis sit immanis & efferata, est tamen doloris impatiens & facillè in suos quouis vulnere sauciata conuertitur. Itaque cum elephanta transfixus vtroque latere fuisset, rectorem qui illi insidebat, proboscide deturbatum conculcat. Exanimare deinde (sanguis enim illi vtrumque profluebat) mirificè cœpit. Rex eo metu confestim desiluit. Elephanta in suos conuersus reliquorum elephantum aciem perturbauit. Omnes exterriti in fugam versi sunt, neque rursus vllis rectorum monitis aut minis in prælium compelli potuerunt. Cum itaque suis sæpe damno sint elephanti, id ne fieret, Scipio prospicere olim conatus est, sicuti legimus apud Hirtium: *Scipio, inquit, interim elephantes hoc modo conducere instituit: duas intruxit acies, vnâ fundatorum contra elephantos, quæ quasi aduersariorum locum obtineret, & contra eorum frontem aduersam lapillos minutos mitteret: à inde in ordinem elephantos constituit; post illos autem aciem suam instruxit; vt cum ab aduersarijs lapides mitti cœpissent,*

Miles vnus
elephantum
occidens.

Eleazari
virtus.

L. I 2 c. 14

Scipio vt i-
nuites red-
diderit.

Lib. 7. rer.
Emanuel.

Ne suis sint
damno.

*Ut inciten-
tur ad pug-
nam.*

*Li. 18. cap.
18.*

*In Milite
gloriosa.
Vfus ad am-
nes trajecti-
dos.*

Sat. 10.

*Et elephantis perterriti se ad suos conuertissent, rursus à sua acie lapidibus missis eos conuerterent ad-
uersus hostem: quod agrè tardeq; fiebat: audere enim elephantis multorum annorum doctrina vsuque
vetusto vix edocti, tamen communi periculo in aciem produuntur. Iam verò, ut alacriori animo ad
prælia ferrentur, potus humanus eis indulgebatur: quòd Aelianus meminit, inquit: Elephan-
tis pugnaturis non modò ex vitibus confecti, sed etià ex oryza factitij vini vsus indulgetur. Porrò
si quis eorum fortitudine cùm animi, tùm corporis alios in bello vinceret, is peculiari nomine ab
alijs distinguebatur. Antipater (inquit Plinius) author est duos elephantos Antiocho regi in bel-
licis vsibus celebres, etiam cognominibus fuisse, Aiacein & Patroclū: etenim nouere ea: (de qui-
bus antè.) Certè Cato, cùm imperatorum nomina annalibus describeret, eum qui fortissimè præ-
liatus esset in Punica acie, Sutrum tradidit vocatum, alterò dente mutilato. De Aiace Alexandri
suprà dictum est. Caterùm vtilitas eorum in campestribus intelligi debet, nam vt Polybius scri-
bit, in montibus, vt & equi, inutiles sunt. E contrario Libycum institutum est, referente Cælio,
vt quos in venatione vel pugna elephantes attriuerint, magnificè sepeliant, ac hymnos præterea
concinant: quorum id sit, inquit, argumentum, ἀγαθὸν ἀνδρῶν ἐν αἰτέσιν ἀντιπάλαις γενουέναις
δουλοῦ τοσούτου, id est, viros esse bonos, qui tam atroci belluæ ex aduerso steterint, quòd mors glo-
riosius comparata ἐν δαπίον sit τῷ δαπν. μὲν. Causam modò vtilitatis in bello duplicem statuit
Cassiodorus, cutis nimirum duritiem & corporis molem, quòd hac hostibus essent terrori, illa
ictum non admitteret. *Cutis (inquit) ulcerosis vallibus exaratur qua in tantam duritiem solidatur,
vt putes esse osseam cutem. Hac nulla vi transmittitur, nullo ferri acumine penetratur: ideoque Persa-
rum reges hanc belluam ad bella traxerunt, quæ & nullis ictibus pulsata cederet, & aduersarios sua
mole terret.* Ad hanc corporis duritiem alludit quodammodo Plautus: *Pol siquidem connixus esses,
per corium, per viscera, perq; os elephanto brachium transmitteres.* In regno Mogor nihilominus
frons eorum laminis armatur ferreis, aut corio durissimo. Habebat & aliū vsum in bello elephas,
in traiciendis nempe fluminibus, id quod Hannibalis exemplo constat. Eo enim in Hetruriam
descendente, Arnus vehementer excreuerat; quare tantum exercitum secum trahens, euitare non
potuit, quin ingentem hominum ac iumentorum iacturam faceret: ipse quoque etsi elephanto, qui
vnus ex multis supererat, emittens veheretur, plurium dierum ac noctium intemperie vigilijs
confectus, alterum oculum amitteret. Ad quod alludit Iuuenalis, dum canit:*

*O qualis facies & quali digna tabella,
Cum Getula ducem portaret bellua luscum.*

VSVS IN SACRIFICIIS.

*Li. de soler.
animal.*

*Elephantis
immolati.*

SCRIBIT (inquit Plutarchus) Iuba elephantos dijs vota facere, cùm se nomine docente,
mari lustrent, solemque orientem adorent, proboscide manus loco sursum erecta. Itaque
etiam hoc animal dijs esse carissimum, vt Ptolomæus Philopater testatum fecit. Cùm enim
victò Antiocho vellet dijs honorem splendidè habere, præter alia ob partam prælio victoriam,
sacrificia, quatuor etiam elephantes immolauit: nocturnis autem territus insomnijs quòd numen
ei ob sacrificium illud inusitatum comminaretur, cùm multis vsus est piaculis, tum quatuor greos
elephantos pro occisis posuit.

NUMISMATA. STATVÆ

Pictura.

*Cæsaris nū-
mus.*

*Marij num-
mus.*

IN C. Cæsaris nummo videre est elephantum surrecta promuscide, aduersus quem serpens
quasi concertaturus insurgit: in altero videas serpentem ipsius elephantis pedibus obtritum,
in quo inscriptio est CÆSAR. Potes ex illo (inquit Pierius) laceffitum bello, ex hoc, con-
fectum intelligere. Neque verò me fugit, elephantum Maurorum lingua Cæsarem appellari solitum,
quod Spartianus in Aelio Vero tradit, primumque Cæsaris cognomine nuncupatum,
qui elephantum occiderat. Sed inepta hæc inscriptionis causa mihi videtur: crediderim autem
potius ad munificentiam spectare, qua Cæsar elephantos exhibuerit. Quem verò elephantum
in Q. C. Marij nummo compereris, ibidibus adiectis, hieroglyphicum id Africam prouin-
ciam ab eo domitam, ditionemque imperij in Aegyptum vsque propagatam significare credi-
derim

Aderim. Elephanti porrò Pompeij Magni currum subiere Africo triumpho; & in nummo argenteo admodum pulchro Scipionis Imp. inscriptio, cuius, galea elephantini capitis speciem habet, infernè aratrum, antè spica posita est: quæ omnia ad Africæ triumphum & annonam inde largiter aduectam, spectant. Inscriptio, Q. METELLVS. Augusto currum ex quatuor elephantis, S. P. Q. Romanus in nummis decreuit, quòd, vt puto, spolijs Orientis onustus imperatorium inde triumphum duxerit. Id honoris T. Cæsar post adeptum imperium patri deferendum curauit, quod ipsa testatur inscriptio, quæ sic habet: TI. CAESAR DIVI AVG. F. AVGVST. P. M. TR. PO. XXIIII. DIVO AVGVSTO S. P. Q. R. Eundem honorem Claudius auia Liuiæ Circensi pompa, currum quippe elephantorum Augustæo similem decernendum curauit. Sed & D. Augusto Vespasiano currus ex quatuor elephantis in nummo est, cuius latus alterum inscriptione habet ad reliquos honores tertij consulatus: nam qui sua virtute ad Imperatorij fastigij culmen euectus erat, re in Oriente bene gesta, patibus cum Augusto honoribus honestandus fuit: ita elephas iunctus, prouinciam patriam subiugatam hieroglyphicè significabat. Est & Philippi Imperatoris nummus, in quo elephans gradus sub magistro cum inscriptione AETER-NITAS AVG. Vartomannus author est in insula Sumatra siue Taprobana numos haberi, qui ab vna parte cælatum habent caput cacodæmonis, ab altera carpentum, quod ab elephantis trahitur. Cùm verò veteres signis & annulis varias imagines expressas præ se ferentibus obsignarent tabellas, inter has à Plauto celebrari reperio elephatem. C. *Quæso tunc is es Lyco trapezita?* L. *Ego.* In *Curcul.* C. *Multam me tibi salutem iussit Therapontigonus dicere.* L. *Mihine?* C. *Ita. cape, signum nosce, nostin?* L. *Quidni nouerim; Clypeatus elephantum ubi machera dissecit.* id est, dissecat, vt Puteanus & Lambinus exponunt. Fuisse porrò etiam Romæ æneam elephanti statuam, ex hisce verbis Cassiodori discimus, in epistola Theodahadi regis ad Honorium Romanæ vrbs præfectum: Relationis vestræ tenore comperimus, in via sacra quam multis superstitionibus ditauit (aliàs dicauit) antiquitas, elephantes æneos vicina omnimodis ruina titubare; & qui solent in carnali substantia supra millenos annos viuere, occasum videantur proximum in simulacris æneis sustinere. His prouidentia vestra reddi faciat propriam longeuitatem, vncis ferreis hiantia membra solidâdo. Aluum quoq; demissam subdito pariete corroboret, ne illa magnitudo mirabilis soluatur turpiter in ruinam. Nam & viuus ipsis casus aduersus est. Et mox post enumeratam belluæ magnitudinem. Quapropter habere eorum vel formas gratissimum est, vt qui viuam substantiam non viderunt, opinatum animal tali imaginatione cognoscant. Et ideo non patiaris perire; quoniam Romanæ dignitatis est, artificum ingenijs in illa vrbe recondere, quod per diuersas mundi partes cognoscitur diues natura procreasse. Sed & apud Pausaniam lego de elephanti sculptura: Aedificium è candido marmore, quod in medio quasi foro attollit trophæum (apud Argos) de Pyrrho Epirotarum rege est, vt ipsi prædicant Argiui: quo enim in loco cadauer eius concrematum est, ibidem etiam illi fuisse erectum monumentum, in quo cùm alia, quibus in prælijs utebatur insculpta, tùm verò erant elephanti.

Scipionis nummus.

Augusti currus in nummo.

Vespasiani nummus.

Philippi.

Li. 10. Var.

In Corinthiacis.

DE EBORE. Cap. X.

Synonima. Etymologia.

DON totus elephanti dens propriè ebur vocatur, sed illa præcipuè pars, quæ extra os est, id quod inter cæteros Plinius nos docuit. Loquens enim de dentibus exertis, hoc, inquit, solum ebur est. Franciscus Apollo tamen omnia ipsius animalis ossa ebur vocari asserit. Dicebatur aliàs ebor, vnde eboreus. Vtramque vocem, quasi à barro, id est, elephanto productam Seruius testatur. Græci ἐλεφαντα vocant antepenultima acuta, per synechdochen, vt caput pro homine. Sunt qui vltimam acuant, & elephantina, id est, ex ebore facta interpretentur, vt in hoc Homeri versu:

Ebur quid proprie.

Ebor.

Ὡς δ' ὅτε τις τ' ἐλεφάντα γυνή φοίνικι μίσην
Μήνης ἢς Κάερα, ἀσπυρίον ἔμμεται ἰσπαν, id est,
Velut quando aliqua ebur mulier tinxerit
Maonia, vel ex Caira, maxillare vt sit equorum.

Iliad. 4.

Sed Varinus, Πρις ὄς ἐλέφας (ebur ferra diuisum) os elephantinum: sic, inquit, ebur per excellentiam vocant Græci: additur autem πρις ὄς ad ipsius belluæ differentiam. Similiter Latini etiam elephantum quandoq; pro ebore siue dente elephantis ponunt, vt Virg. in Georgicis:

Elephas pro ebore. Lib. 3.

Info-

- Lib. 6.* *In foribus pugnam ex auro solidoque elephanto :*
Et in Aeneide.
Altera candenti perfecta nitens elephanto.
- Dës Indus.* Non semel etiam poetis dentem Indum vocari reperio. Et quia varia ex ebore fierent vtenfilia,
Lib. 3. Car. pro his quoque ebur dicebatur, Horatius:
Non ebur neque aureum
Mea renidet in domo lacunar.
- Orat. 4.* Cicero in Verrem :
Vt omne ebur ex adibus sacris auferret.
- Iam verò ob eximium candorem, accipitur pro istiusmodi colore. *Martialis:*
Lib. 12. *Ebur pro candore.*
Nolueram Polytime tuos violare capillos,
Sed inuat hoc precibus me tribuisse tuis :
Talis erat modò tonse Pelops, positusq; nitebas
Crinibus, ut totum sponsa videret ebur.
- Lib. 13.* Et alicubi :
Dum Tyburtinis albescere collibus audit,
Antiqui dentis fusca Lycoris ebur.
- Lib. 3. Met.* Plinius : *Merulis anniculis rostrum in ebur transfiguratur, duntaxat maribus.* Hinc & eburneus color idem qui candidus: Ovidius; de Narcisso:
Et dignos Baccho digitos & Apolline crines,
Impubesq; genas & eburnea colla, decusque
Oris & niveo mixtum candore ruborem.
- Lib. 4.* Et rursus :
----- *Pueri rubor ora notavit,*
Ne scit quid sit amor, sed & erubuisse decebat,
Hanc color aprica pendentibus arbore pomis,
Aut ebori tineta est, aut sub candore rubenti
Cum frustra resonant æra auxiliaria Luna.
- Et rursus :
Lib. 8. ----- *Dentes æquantur dentibus Indis .*
- Lib. 10.* Item de Atalanta :
Tergaq; iactantur crines per eburnea.
- Idem in epistola Acontij ad Cydippen :
Hoc faciunt flau crines & eburnea cervix.
- Et rursus in Epist. Sapph. ad Phaonem .
Hunc Venus in cælum curru vexisset eburno .
- Lib. 3. Am.* Ac denique alibi :
Illa quidem nostro subiecit eburnea collo
Brachia.
- Lib. 5.* Similiter emplastrum elephantinum dicitur à Celso , quasi percandidum siue eburneum .

PRETIUM. NATURA. VSUS.

Ebur pro tributo. **F**VIT etiam olim in maximo pretio vbique terrarum ebur. *Herodotus prodit, Aethiopus tributi vice regibus Persidis vicenos dentes elephantorum grandes, (inquit Plinius) tertio quoque anno cum auro & ebore pendere solitos. Tanta eboris auctoritas erat urbis nostræ trecentesimo decimo anno; tunc enim author ille historiam eam condidit Thurijs in Italia.* Et rursus : *Dentibus ingens pretium, & deorum simulachris laudatissima ex ijs materia.* Tradit & Aelianus Libyços homines venari elephantos, non alia magis quam dentium gratia : & apud Atheneum legitur, Antiochum qui insanus cognominatus fuit, in sua pompa octingentos elephantorum dentes duxisse ; Ptolomæum verò Philadelphum sexcentos . Dedicabatur & in templis deorum, id quod Valerius Maximus indicat, dum scribit Masanißam Numidarum regem eburneos dentes quos dono acceperat; restituisse, cum ex templo Iunonis surreptos intellexisset. Quanti autem ebur fieret, eleganter ostendit Plutarchus his verbis: Ad se trahebant me ebur & argentum. Qui horum possideret plurimum, mihi fælix & dijs charus videbatur homo, siue Phryx esset, siue Car, & vel Dolone ignobilior, vel Priamo calamitosior. Fuit ergò eboris vsus ad luxuriam. *Exquiritur* (inquit

A (inquit Plinius) à senatoribus, luxuria causa, quæ vis in his est efficacissima. Est item vulgò notum patritios & qui nobilitate præstabant, quique honestè geniti, & liberaliter educati erant, apud Romanos, bullam in pectore, lunulas in pedibus habuisse: fuisse autem fibulas eburneas corniculantes instar lunæ: id quod à Numa institutum ferunt, ut senatores, eorumque posterii, nigris calceis lunulas annecterent. Plutarchus ab Arcadibus deductum esse profitetur, ut se profelinos designarent, vel ut amplissimum nobilitatis testimonium ferrent. Quippe in calceis Senatorum lunam adscripsisse, centenum, inquit, numerum designavit, quo tunc Senatores continebantur: vnde Lunata pellis Martialis: & apud Satyricum poetam legimus.

Appositam nigra unam subtextit aluta.

Lib. 5. 1.
Nobiles Romani ut cognoscerentur
In qu. Rom.

Lunata pel-
lis quid.

Cum verò apud priscos moris esset, abeuntes hospites non tantum bonis verbis, sed muneribus etiam prosequi, ebur inter hæc non postremum habuisse locum discimus ex hoc scientissimi poetæ versu:

Pro mune-
re datum.

*Dona dehinc auro gravia, sectoq; elephanto,
Imperat ad naues ferri.*

Sed & dijs offerebatur immortalibus, ut benevoli redderentur, uti constat ex hoc Polemonis:

Dijs oblatu

*Si sacra faciens Pamphile Deo quispiam
Hædosque macians, vel boues quam plurimos,
Chlamydeus que sit purpurea vel aurea,
Ebone vel villo, vel smaragdo denique
Sibi reddidisse benevolum munus putat,
Errat, &c.*

Q. Calaber ait in pyram Aiæ iniecisse Græcos pretiosum ebur & argentum. Et Diodorus Siculus, signa ex ebore, auroque alijsque rebus pretiosis ab omnibus ducibus & amicis Alexandri facta, Hephæstione Babylone mortuo. Fuisse autem penes diuites, proceresque tantummodo ebur, facile etiam Seneca, in pauperis delineatione significat: *Nec fulget, inquit, illis splendidum tectis ebur*: Nihil non enim ebore resplendebat in ditiorum ædibus: mensarum in primis pedes. Plinius, *Excogitata sunt (per luxuriam) & ligni bractea, nec jatis: Cæpere tingi animalium cornua, dentes secari, lignumque ebore distingui, mox operiri*. Et rursus: *Venditur ebur pondere: sunt qui tabellas aut segmenta eboris, præsertim in operibus inde factis, ut pectinibus, capulis, alijsque cetaceorum piscium esibus adulterent. Distingui audio, quod è piscibus leuora sint, minus per atatem palleant. Ex arbore & simulacra numinum fuerit, nondum pretio excogitato belluarum cadaveri, antequam ut à dijs nato iure luxuriæ, eodem ebore numinum ora spectarentur, & mensarum pedes*. Huc pertinet illud Iuvenalis:

Lib. 17.

Mense e-
burnea.

----- Latos qui sustinet orbes

Grande ebur.

Item illud Martialis:

Tu Libycos Indis suspendis dentibus orbes.

Et aliàs:

*Vt Mauri Libycis centum stent dentibus orbes
Et crepat in nostris aurea lamina toris.*

Et rursus:

*Inde jatur menjas & apertos exiit orbes,
Expositumque altè pingue poposcit ebur.
Et ieltitudinem mensus quater hexaclinon,
Ingemuit citro non satis esse juo.*

D Et iterum:

*Grandia taurorum portant qui corpora, quaris
An Libycos possint sustinuisse trabes?*

Lib. 14.

Erant & lecti tales: Suetonius de Cæsare: *Lectus eburneus auro & purpura stratus, in quo Cæsar mortuus positus*. Apuleius: *Frequens ibi numerus epulonum, & utpote apud primatem feminam nos ipse civitatis; optares citro & ebore nitentes lecti, aureis vestibibus intecti*. Clare admodum Propertius:

Cap. 84.
Lib. 2.

Nec mihi tunc fulcro sternatur lectus eburno.

Varro in Promotheo: *Eboratus lectus ibi in quinquatribus*. Et rursus: *Lectos omnes haberemus domi ad unam formam aut cum fulcro, aut sine eo &c. Neque potius delectaremur supellectile; quæ esset ex ebore, alijsque rebus &c* Horatius:

Tracta super lectos canderet vestis eburnos.

Li. 2. serm.

Alij sunt, quos Plautus eburatos vocavit. Lambinus exponit enim ebore extrinsecus ornatos, aitque non dixisse eburneos sed eburatos siue eboratos, quoniam eburneum est totum ex ebore con-

In Stich.

Tripodes eburnei. cretum & conflatum, eboratum verò, ebore extrinsecus ornatum. De tripodibus eburneis sic meminit Clemens Alexandrinus, vt superfluos esse diceret, necnon & lectos argenteos habentes pedes, & ex ebore compactos De rhyto poculo ex ebore supra facta est mentio. Fiebant & ex ebore loculi, in quibus res seruabantur pretiosiores. Iuuenalis de gemmis:

Lib. 2. Pa-

ag. 3.

Loculi.

— *Gemmaq; princeps*

Sardonycus, loculis qua custoditur eburnis.

Martialis de moneta aurea:

Hos nisi de flava loculos impleve moneta

Non decet, argentum vilia ligna ferant.

Ouidius de herbis pretiosis:

Gramina continuo loculis deprompsit eburnis.

Capuli cul-

trorum ebur-

nei.

Clavis Pe-

nelopis.

Fieri præter alia etiam ex ebore, cultrorum capulos reperio, eisdemque à quibusdam in mensa presente veneno sudare credi. Magna Corcyraea καὶ παρὲς ἑλεφαντίνες, id est, ex ebore manubria habebant, vt Hesy chius annotauit. Erat & ex ebore manubrium clavis Penelopis Homerus:

Εἰλήτο δὲ κληῖδ' ἐὺκαμπία χερσὶ παχείῃ

Καλῶ, χαλκείῳ, καὶ πηδ' ἐλεφαντίνῃ. id est,

Accepit autem clauem bene flexam manu forti

Pulchram, aream, manubrium autem eboris inerat.

Enses ebo-

rati.

Metam. 7.

Item enses eburneis ornabatur capulis. Ebore & argento (inquit Plinius) ornantur manubria gladio- rum. Ensis Pelopis capulo auro & ebore elaborato in thesauro Olympiæ spectabatur teste Pausania, secundo Eliacorum. Ouidius de Theseo:

Συμπροσέειπ' ἴγναρα Theseus δὴ τα ποῦλα δεξτῆρα,

Cum procer in capulo gladij cognouit eburno,

Signa sui generi.

L. 33. c. 12

Apparet autem, quòd postmodum apud Romanos vilescerent ita elaborati gladij, Plinius enim ad ipsos vsque milites peruenisse vsum innuit his verbis: *Vidimus & ipsi Arellium Fuscum motum equestris ordine ob insignem calumniam, cum celebritate affectarentur adolescentium schola, ex argento annulos habentem. Et quid hæc atinet colligere, cum capuli militum ex ebore, fastidiato celebantur argento. Sed &*

Vagina e-

burnea.

Aeneid. 8.

Aeneid. 11

gladiorum vaginæ erant eburneæ, Virgilius:

— *Humero simul exiit ensem*

Auratum, mira quem fecerat arte Lycaon

Gnosius, atque habilem vagina aptarat eburna.

Et rursus:

— *Clypeumque ex are sinistra*

Subligat, atq; ensem collo suspendit eburnum.

Phaetra.

8. Metam.

Id est, eburnam vaginam, vt Seruius exponit. Huc pertinet illud Diogenis: qui videns, vt refert Laertius, adolescentem indecore loquentem, non erubescis, inquit, ex eburnea vagina plumbeum emittere gladium? Similiter phaetræ decorabatur: Ouidius:

Ex humero pendens rejonabat eburne caluæ

Telorum custos.

Erantque eburnea sceptræ. Idem de sceptro Iouis:

Sceptræ.

1. Metam.

Lib. 6.

Celsior ipse loco, sceptræque innixus eburno,
Terrificum capitis concussit terque quaterque
Casariem.

Quamobrem ebur pro sceptro dixit Claudianus:

Talibus inuitat donis, dextraque regendum

Diva simul porrexit ebur.

Lib. 12.

Nartethiū

Robertus Valturius eburneum scipionem siue Iouis Opt. Max. sceptrum inter triumphantium signa fuisse asserit. Fiebant magno pretio, vt Liuius scribit: quare in eorum locum succedebat nartethiū, quod genus est ferulæ leuissimæ, vnde senum fiebant scipiones, cuius rei meminit Martialis in apophoretis:

Artis ebur medica nartethia cernis habere

Munera, qua cupere pactius esse sua.

Li. 4. c. 18.

Sella curu-

lis.

Li. 1. Epist.

Scribit Alexander ab Alexandro milites benemeritos à Romanis donatos scipione eburneo, necnon & eburneis curulibus sellis. Sella autem curulis ob eam causam appellatur, quòd curru honoris gratia soliti erant in curiam Senatores, qui curulem magistratum hoc est, maiorem honorem gessissent, vehi soliti essent, in quo curru sella erat, supra quam confidebant. Erat autem ex ebore. Horatius:

A *Cuilibet hic fasces dabit, eripietque curule
Cui volet importunus ebur.*

Ovidius:

*Signa quoque in sella nossem formata curuli,
Et totum Numidæ sculptile dentis opus.*

Et aliàs:

*Iam noui præeunt fasces, noua purpura fulget,
Et noua conspicuum pondera sentit ebur.*

Sed & domus regum teste Plinio ebore ornabantur: Inter Salomonis, vt legimus in sacris biblijs diuitias, thronus fuit ex ebore grâdis vestitus auro, fuluo cui operi vix minus triginta millibus talentorum attribui potest, &c. vt Robertus Cenalis computat. Erat & apud alios antiquos mos solemnis, operosè & ambitiosè templorum portas ebore exornare: Virgilius id quoque attestatur, dum ait:

*In foribus pugnam ex auro solidæq; elephanto
Gargaridum faciam.*

B Alludit credo ad Phidiæ opus, & commendationem, qui Mineruæ statuam egregiè fabricauit, amplitudine cubitorum viginti sex, quæ ex ebore & auro constabat, in cuius scuto Amazonum prælium cælauit, deorumq; & gigantum pugnam. Homerus de Menelai regia ait:

*Aurique electriq; & argenti, & eboris,
Iouis sanè talis est Olympij intus aula.*

Ovidius quoque talem describit aulam Apollinis:

*Regia Solis erat sublimibus alta columnis
Clarami cante auro, flammæq; imitante pyropo,
Cuius ebur nitidum vestigia summa tegebat,
Argenti bifores radiabant lumine valua.*

De eadem Bargeus:

*Substructam Delphis mendacis Apollinis adem
Aedem auro & gemmis nitidam, sectoque elephanto
Conspiciam.*

Erant autem valua templi Apollinis Palatini ex ebore nitidissimo, in quibus exsculpta Dei illius prælia, atq; victoriæ contra Brennum ducem Gallorum, & contra Nioben Thebanorum reginam. Easdem puto & Propertius intelligit:

*Auro Solis erant supra fastigia curvus
Et valua Libyci nobile dentis opus.*

Statius de Adrasto:

*----- Idem ipse superbis
Fulgebat stratis, solioque effultus eburno.*

Claudianus de Stilicone:

*Seu circum trabeis fulgentibus aureus intres
Seu celebres ludos, solio seu fultus eburno
Cingas iure forum.*

Habebant porrò eburneas etiam caueas, vel saltem ebore elaboratas. Martialis de passere Catulli.

*Si tibi talis erit, qualem dilecta Catullo
Lesbia plorabat, hic habitare potes.*

D Nam virgæ argenteæ ebori insertæ caueam faciebant, qualem describit Papinius:

*At tibi quanta domus rutila testudine fulgens,
Connexusque ebori virgarum argenteus ordo.*

Idem Martialis etiam eburneorum pugillarum meminit, qui dabantur senioribus & lippis, vt a-
pertior his esset vilus ad scribendum:

*Languida ne tristes obscurent lumina cera,
Nigra tibi niueum litera pingat ebur.*

Innuit & ab edentulis hinc sibi dentes concinnasse, dum canit:

*Sic dentata sibi videtur regle
Emptis ojsibus Indicoque cornu.*

Commendabantur præterea instrumenta musica istiusmodi ornamentis condecorata. Hinc Lyra barbithon vocatur quòd ebore ornaretur, quòd à barris dicitur, vt ostendimus. Ovidius:

Distinctamque lyram gemmis & dentibus Indis.

Lib. I. de
Ponto.

Reg. 3. 10.

Thronus

Salomonis.

Porta ebur

nea.

Georg. 3.

Menelai re
gia.

Regia Solis

Lib. 2. Sy-
riad.

L. I. Theb.

Caneæ ebur
nea.

Lib. 14.

Pugillares.

Dentes ex
ebore.

Instrumenta
musica.

Metam. I I

Li. 2. de ra-
ptu Profer.

Papinius;

— Numeroque comanti

Facundum suspendis ebur.

Claudianus;

Tum patria festo letatus tempore vates

Desueta repetit fila canora lyra,

Et resides levi modulatus pectine nervos

Pollice festivo nobile duxit ebur.

Lib. 15. 21
Pecten e-
burneum.

Vtinam (inquit apud Athenæum quidam) pulchra lyra essem, elephantis ac me ferrent formosi pueri in chorum Dionysiacum. Ita & pecten eburneum dicitur, Virgilio:

Iamq; eadem digitis, iam pectine pulsat eburno.

Quod Ovidius sic expressit:

Sive chelym digitis, & eburno verberare pulsans.

Et sic Seneca:

Hæc canit aurato pectine eburna chelys.

Tibia.

Lib. 1 poet.

Lib. 4. 24.

Tibias eburneas ad prælia memorat Trypho (inquit Scaliger) & Cicero, atque Virgilius. De Tryphone locus est apud Athenæum; Tibias, inquit, quas elephantinas appellant, primùm à Phænicibus pertusas fuisse Tryphon tradit. Virginis autem ebur vsurpauit pro eburneis tubis:

Instauit cum pinguis ebur Tyrrhenus ad aras.

Tabule e-
burneæ.

Tabulas eburneas decem à Solone Atheniensibus datas fuisse fertur, ad imitationem duarum Hebraicarum. In titulo de origine iuris legitur, in ebore scriptæ leges: quo loco eruditi legere malunt in ære, quoniam in hoc metallo incidi soleant leges: ac ne eius rei conquirantur argumenta, Ovidianum carmen idoneum & locuples ad fidem eius rei faciendam, vt rentur, afferunt.

— Nec verbum inantia sino

Aere ligabamur.

In Tacito.

Ebur enim (inquiunt) vt ornamento satis esset, diuturnitate tamen non sufficeret, cum ætatem æquè ferre non possit, temporique cedat: Libri itaque illi elephantini, in quibus Senatus consulta perscribebantur, quæ ad principem pertinebant, vt Vopiscus scribit, ex ebore potius ornati fuerint, quàm vt senatus consulta ebore inscripta fuisse arbitremur: ridiculum est autem dicere, a bo-

Naues ebo-
rea.

Lib. 5. 6.

Epist. 77.

Currus e-
burnæ.

peris magnitudine esse dictos, quasi elephantorum proceritas nominis ansam illis dederit. Quod autem ex ebore pectines fiant, tam notum est, vt referre pigeat: ijs ante prandium pectinaricaput vapores vilum impediētes, extrahere, porosque cutis aperire medici profitentur. Naues auro & ebore distinctas fuisse Neroni in Achaiam nauigaturo, vt fidicinam artem ostentaret, Corn. Tacitus dicit, citante Blondo in nono de Roma triumphante: & in Philopatris naui eburnea fuisse ornamenta Athenæus testatur. Inuehitur in hunc luxum Seneca: *Nauis bona*, inquit, *dicitur, non quæ pretiosis coloribus picta est, nec cui argenteum aut aureum rostrum est, nec cuius tuela ebore calata est.* Et apud Pacatum legitur in panegyrico: *Quis annalium scriptor, aut carminum, tuas illas Cleopatra classes & eburnata nauigia & purpurea cum ratibus vela tractauit?* Habebat etiam Nero eburneos currus, vt meminit Suetonius his verbis: *Sed cum inter initia imperij eburneis quadrigis quot die in abaco luderent.* Existimo tamen hoc referendum esse ad lusum puerilem: Mos enim puerorum est, vt quadrigas ex aliqua materia conficiant & ludant, atque oblectentur. Neronem autem, vt pote puerum initio principatus cum studio equorum immodico teneretur, quadrigas habuisse eburneas constat, quibus super abacum id est mensam vasis escarijs potorijsque continendis accommodatam ludebant. Lego & apud Plinium currum ex ebore factum cum quatuor equis, tantæ exilitatis, vt musica alis operitet. Habuisse interim nobiles Romanos ex ebore adornatos currus, certo est certius. Ovidius:

Regaliq; habitu, curraq; superbus eburno:

Ad Liuid.

In Aulularia.

Clarissimè Plautus:

Istas magnas factiones, animos, dotes, dapuleis

Clamores, imperia, eburnata vehicula, pallas, purpuram

Nihil moror, quæ in seruutem sumptibus redigunt viros.

Oppida e-
burnea.

Lib. 6.

Simulacra
deorum.

In Eliacis;
Iouis simu-
lacrum.

In Cæsaris verò triumpho eborea oppida translata Quintilianus tradit. Potissimùm deorum simulacra ex ebore fiebant. Pausanias liberales propterea ac magnificos, minimeque parcos in pecunijs circa diuinum cultum Græcos extitisse sibi videre ait, quando quidem ab India vsque & Aethyopia ebur ad concinnanda simulacra aduehi sibi procurarent. Sed & Romæ erant. Virgilius id ostendit, ostenta enumerans, quæ mortem Cæsaris præcessere: Ait enim,

Et multum illachrymat templis ebur, æraq; sudant.

Celeberrimum est simulacrum Iouis à Phidia factum, quem dijs quàm hominibus effingendis, meliorem artificem fuisse ferunt, in ebore verò longè citra amulum, vel si nihil, inquit Quintilianus

A lianus præter Mineruam Athenis, aut Olympium Iouem in Elide fecisset, cuius pulchritudo adiecisse aliquid etiam receptæ religioni videtur, adeo maiestas operis Deum æquauit. De hoc Iouis simulacro sic meminit Strabo. *Præcipuum exitit solidum ex auro Iouis simulachrum à Cypjelo Corinthiorum tyranno donatum. Ingentior his omnibus Iouis statua fuit, quam Phidias Carmeni Atheniensis filius fabrefecit ex ebore, opus magnitudine tanta, ut ædes sacra sit amplissima, ipse artifex non symmetriam videtur annotasse, sedentem effingens, tectum verò verticem pertingentem.* Meminit huius statuæ Propertius:

Phidiacus signo se Iupiter ornat eburno.

Iuuenalis etiam elegantiam artificiumque eius indicans:

Phidiacum viuebat ebur:

Id est, tanto succussu erat sculptum, ut viuere videtur. Quare aiunt Iouem, ut gratum sibi fuisset hoc simulachrum indicaret, fulmine declarasse: ad quod alludit etiam Martialis laudaturus effigiem Domitiani:

*Quis Palatinos imitatus imagine vultus,
Phidiacum Latio marmore dicit ebur?*

*Hæc mundi facies hæc sunt Iouis ora sereni,
Sic tonat ille Deus, cum sine nube tonat.*

De hoc simulachro frequens est mentio apud Plinium. Damophon quoque referente Pausania Olympiæ Iouem solutis iam eboris compagibus ad vnguē exactissimè coagmentauit, quare ei sunt ab Eleis honores habiti de Pallade ab eodē ex ebore facta, sic Lucianus in volumine de imaginibus: Ego verò te o præstant animi mulier nequaquam deabus comparavi, sed eximiorum artificum monumentis atque operibus ex lapide aut ebore confectis. Iam ea quæ hominum elaborantur industria, hominibus assimilare, impium esse non arbitror: nisi fortè tu Mineruam esse suspicata sis simulachrum illud, cuius author atque opifex exitit Phidias. Meminit & Ouidius:

*Arcis ut Aethæa vel eburna vel area custos
Bellica Phidiaca stat dea facta manu.*

Quo autem in templo ea locata esset statua, colliges ex hoc Pausaniæ: In eadem via (qua Pellemitur) propius urbem est Mineruæ templum, lapide extructum vernaculo, dæ signum ex ebore & auro: artificem Phidiam fuisse dicunt: atque hanc quidem Mineruam elaborasse illū, antequam vel Atheniensibus eam, quæ in arce collocata est, vel suam Platensibus Mineruam fecisset.

Palladis simulachrum.

In Atticis.

In Arcad.

In Athaicis

In Atticis.

In Corint.

Bacchi simulachrum.

L. 10. Thebaid.

Apollo eburneus.

Metam. 10

Puella ex ebore.

Eidil. 17.

Fuere & aliæ Mineruæ eboreæ, Idem Pausanias, Mineruæ Alex signum Romanos positum habuisse ait, in eius fori aditu, quod est ab Augusto dedicatum. Fuisseque simulacrum id ex ebore totum. Endium opus fecisse: Item Mineruæ Panachæidis statuam ex ebore & auro factam. Eiusdem denique cum Neptuno pugnantis de Attica signū similiter ex ebore & auro factum. Ait præterea Argis in templo Castoris & Pollucis exigua ex ebore simulacra esse. De thesauro autem Selenuntinorum loquens: ij, inquit, ante suam calamitatem thesaurum suum Ioui Olympio dedicarunt, in quo est liber pater ore, pedibus & manibus eburneis. At in Metapontinorum thesauro (nam & hi suum iuxta Selenuntinorum thesaurum dedicarunt) Endymion est. Signi eius præter vestem ex ebore sunt. De Iunonis eboreo simulacro meminit Statius:

*Hoc tunc Argolica sanctum velamine matres
Inducrant ebur & lacrymis quæstusque rogabant.*

Erat verò Romæ etiam eburneus Apollo, ut meminit Plinius, cum ait: *Eques Romanus ante Apollinem eburneum, qui est in foro Augusti, mortuus est subito.* Ouidius Pygmalionem fabulatur ex ebore virginis simulacrum fecisse, eiusque amore captum à Venere impetrasse, ut in veram viuamque virginem verteretur. Ptolomæus Philadelphus patri suo ac matri statuas ex ebore posuit, ut canit

Theocritus. Quamuis modo tam pretiosum esset ebur, totque ac tanta ex eo pretiosa fierent, Aetiano tamen teste, fertur cornua faminæ quàm maris maius pretium in hoc genere habuisse. Omne autem ebur temporis vetustate nigrescit: præterquam in agro Tiburtino, vbi etiam posita nigredine candor reparabatur; hinc iocus Martialis in Lycorim, quæ Tibur migrauerat, ut alba redderetur, sed nigra, ut erat, reuertebatur.

*Dum Tiburiniis albescere coloribus audit
Antiqui dentis fusca Lycoris ebur:
Venit in Herculeos colles, quid Tiburis alti
Aura vale: paruo tempore nigra redit.*

Alicubi etiam ebur ibi candorem recuperare meminit hoc versu:

*Lilia in vincis & adhuc delapsa ligustria
Et Tiburtino monte quod albet ebur.*

Ebur cur

Vnde fortassis inuentus est, tingedi mosebur. Tingebatur autè purpureo potissimū colore; Hom. tingeretur

Ως δ' ὅτε τις τὴν ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μίχην
 Μνοῖε, ἢ καίερα, παρῆιον ἐμμεναίῃ πτωῶν. id est,
 Sicut autem quando aliqua ebur mulier purpura tingit
 Meonia, vel Caria, frenum futurum equorum.

Lib. de Eī ad Delphos Plutarchus hunc locum citans, tingere interpretatur contaminare: *Vnum (inquit) quod est, syn- cerum est, & mixtionis purum: alterius quippe cum alero mixtione res contaminantur: quo pacto Homerus inquinari ait puniceo colore ebur tinctum: & infectores colorum mixtos corrumpi dicunt, & mixtionem corrupitellam vocant.* Virgilius poetæ versus ad verecundiores sensum reddidit, de Lauinia pudore suffusa; & tingere vertit violare:

*Acepit vocem lacrymis Lauinia matris
 Flagrantes persusa genas, cui plurimus ignem
 Subiecit rubor & calefacta per ora cucurrit:
 Indum sanguineo veluti violauerit ostro
 Si quis ebur, vel mista rubent ubi lilia multa
 Alba rosis, tales virgo dabat ore colores.*

Lib. I. Ouidius tingendi verbum retinens, eundem Homeri locum imitatus est, dum canit de Proserpina:

*Sensit adesse deas, imperfectumq; laborem
 Dejerit, & niveos infecit purpura vultus,
 Per liquidas succensa genas, castique pudoris
 Illuxere faces; non sic decus ardet eburnum
 Lydia Sidonio quod femina tinxerit ostro.*

Eandem ad Virgilij sublimitatem assurgere Statius quoque conatus est:

*Lactea Massageta veluti cum pocula fuscant
 Sanguine puniceo, vel ebur corrumpitur ostro.*

L. 2. Amor. Ad eandem rem faciunt etiam hi Ouidiani versus, ex quibus præterea habemus tingendi causam:

*Quale rosa fulgent inter sua lilia mista,
 Aut ubi cantatis Luna laborat aquis.
 Aut quod (ne longis fruescere possit ab anni)
 Mæonis Assyrium famina tinxit ebur.*

Si modò habere voles ebur vel ossa rubro ceruleone colore, aut quouis alio intincta, purga ea in primis, inquit Mizaldus, deinde coque in aqua aluminis: tum demum mitte in vrina vel calcis aqua, in qua dissolutum sit verzinum vel rubrica, aut ceruleus color, aliusve, qui tibi arridebit, & vnà iterum coque, perfringerataq; extrahe, & perbelle tincta videbis. Idem ebur, & ossa quæuis viridi colore tingi ait adhuc modum: Sume aquam fortem, qua tantum æris, quantum fieri poterit, creditur: in ea ossa quibus formis visum erit, elaborata, per noctem sine, & ita veros smaragdus colore imitatura promittit. Paritur ebur etiam cariem: id quod Plinius innuit, dum remedium præscribit: *Vetus oleum*, inquit, *existimatur ebori vindicando à carie vtile esse.* Gaudet autem humido & è contrario siccitate offenditur, si locus, in quo seruatur, nimia siccitate laboret, vt ostendit Pausanias simulacri Iouis Olympij exemplo, circa quod in luco, quæ Altin appellat, pavementum fuisse ait ex lapide nigro, proximè verò circa statuam basim, è Pario lapide, vt oleum statuæ infusum illic exciperetur: Conducere enim statuæ illi ebur, & ne quid vitij ex vligine loci accidat, efficere: ceterùm Athenis in arce Palladis, quam Parthenon vocant, simulachrum eburneum, non oleum sed aquam iuuare. Nam cum locus valde æditus, siccus, squalidusque sit, aquam & rorem inde nascentem desiderare. At in Epidauro quærenti ipsi, qui fieret, quòd Aesculapij simulachrum nec aqua, nec oleo rigaretur, respondisse, ipsum & folium cui insidet, super puteum situm esse. Aliàs etiam agens de simulacro Palladis, quod Phidias fecit: aiunt (inquit) Pellenæi sub ipsa deæ basi altè descendere aditum, atque ex eo humidum halitum efflare; qui sit ebori tuendo peridoneus. Sed de hac eboris natura consule lector Nic. Leonicum in varia historia. Democritum inuenisse aiunt, vt refert Seneca, quemadmodum ebur molliretur. Dioscorides Zythum potionis genus esse ait, quod ex hordeo fit, quo madefactum ebur iu omne genus tractile redditur: Græcè legitur, *εὐρυγνὸς δ' καὶ ὁ ἐλέφας γίνεσθαι βρεχόμενος αὐτῷ.* Hinc apparet Plinium ex Græco aliquo authore iisdem aut similibus verbis vso, Zythum reddidisse hordei succum, & pro elephante homonyma voce non ebur, vt debuerat, sed ipsum animal. Plutarchus aliter emolliri posse negat in commentariolo, An ad infelicitatem satis sit vitium: Cinere & aceto (inquit, interprete Marcello Virgilio,) madens os licio (siue acia malis dicere) secatur, & ebur Zytho mollitum fiectunt & conformant: aliter autem non possunt. Certè ipsa vox *εὐρυγνὸς* apud Dioscoridem operi facilem & tractabilem materiam significans, neque de animali, neque de elephanti

vt tingatur rubro aut ceruleo colore, & viridi. Patitur cariem.

Li. 14. Epi. 91. vt emollitur.

Aphantiasis morbo (vt ridiculè dubitat Marcellus) verba eius accipi posse conuincit. Accedit ratio, ebur scilicet macerari, molliri que Zytho, quoniam is acorem & vim aceto similem, quæ solidissima quæque penetrat, in se contineat: facillè enim acescit aqua, in qua hordeum aut aliqua fruges aliquandiu macerantur. Acetum etiam ex Zytho & similibus, vt cereuisia, potionibus fieri constat. Aceti feruidi vis tanta est, vt saxa penetrat, cum cinere ossa emolliat, teste eodem Plutarcho: non igitur mirum, si Zythus etiam acorem in se continens & facillè acescens, eadem facultate eboris soliditatem remittit. Zythum Symeon Sethi *φυσάρι* vocat. Elephantina ossa (inquit) in Zytho aliquandiu macerata, ceræ instar molliuntur: addit & reliqua, quæ Dioscorides de Zytho: sed hac quoque de re in elephantis historia dictum est. Quod si quis Plinio patrocinari voluerit, dixerit fortè fieri posse, vt pariter vtrumque verum sit, & ebur Zytho emolliatur, & eiusdem potu mitigetur elephas animal: nam cum vino delectetur, vel ad ebrietatem, vt supra diximus Zythum quoque libenter ab eo admitti verisimile esse, præsertim cum hordeo gaudeat, ex quo conficitur. Politur, vt ligna, ac potissimum squatina, vt idem testatur Plinius: nitor verò heberatur mensibus muliebribus. Habet modò & alios vsus. Ex eo combusto atramentum ab Apelle adinuentum esse aiunt, id elephantinum vocari, idem tradit. Ebur tota substantia corroborare & conceptum *Aceti vis.*
Biuuare à practicis, inquit Sylius, scribitur, frigidum & siccum primo gradu. Hoc si vratur, vt decet, spodium vocatur, pro quo tamen alia quoque animalium ossa, bouis, arietis, canis obtrudantur. Ebori vis astringens, vt Dioscorides & Serapio tradunt quæ tamen gustu non percipitur, sed emplastica potius, & absq; morfu siccans; quare suspicandum est Dioscoridi vim siccandi imposuisse: non enim si quid fluxiones siccet, statim astringit. Huius scobe illito, paronychia sanantur, eodem teste; idem apud Plinium quoque legere est; qui & ramentis eius cum melle Attico, nubeculas in facie tolli, vulgò credi ait; sed & Sextus asserit, ebur cum melle contritum & impositum, maculas mirè sanare. Mulier (inquit idem) si quotidie de puluere eboris faciem suam fricauerit, plagas mundabit; per plagas, vt exponit Humelbergius, intelligens, quas priore curatione maculas, Plinius nubeculas vocat. Ebur item & cornu ceruinum quidam miscent aduersus lumbros. Ioannes Agricola scribit, medicum quendam scobem eboris vino aut liquore alicuius herbe obstructione liberantis chymistarum fornace extracto maceratum, ieiunis ictericis propinasse non absque successu. Conducit, inquit, hoc remedium obstructionibus diuturnis egregiè, & remouet insuper stomachi dolores supra alia pharmaca, quæ in hunc vsus comparantur. Exhibetur etiam cum mulla valde insigni facultate in comitialibus. Qui post agritudines aliquas, vt lethargum aut pestilentiã in obliuionem deciderint, eos maximè iuuat (inquit Aetius,) hiera Russi, & castoreum cum oleo occipiti illitum. Post purgationem hieræ, scobem dentis elephantis circiter drachmam vnam è mulla potam non parum iuuare creditur, & castoreum similiter post purgationem drachmæ pondere cum melicrato. Ad elephantiasin ex eodem; Eboris & cornu ceruini ramenta cochlearij mensura sæpe ad prædictam mensuram (pharmaci ex cedria quod si sit; acetum optimum, cedria, & succus brassicæ singula cyami mensura miscentu, & ieiunis mane præbentur) ammiscentur. Nam & per se ipsum vnumquodque eorum potatum vtilissimum existit. Est autem spodij frequentior quàm eboris vis; quamobrem eius præparatio nequaquã præteriri debet. Hac apud recentiores medicos præscribitur istiusmodi; Eboris in partes secti librâ fictili crudo impone, & operculum luto circumquaque obline & agglutina sic cremari finito, donec fictilia percocta sint; deinde exemptum ebur in tenuissimum puluerem terito & cribrato, mox in patina vitrea liquoris stillatitij rosacei affundens siccato. Vbi verò iam tertio centriueris, admiscebis liquori rolarum camphoræ subtilissimæ tritæ drachmas quatuor; & pariter conteres in tabula marmorea durissima: fingesque pastillos, & in denso aliquo vase, ne expirent, repones. Quod si ebur defuerit, cornu ceruinum similiter præparabis, est enim hoc quoque efficax medicamentum *Ut poliatu
A ramentu
ex ebore.
Eboris vsus
in medici-
na.
Spodium
quid.*
Dad multa, præsertim contra venena. Alij monent ebur aperto fictili cremandum esse, sic candidum fieri, secus nigrescere. Emplastrum elephantinum cur sic sit dictum, supra ostensum est. *Li. 28. c. 8.*

M Y S T I C A.

ANGELOMVS Monachus adhæc sacrae paginae verba; *Fecit autem Salamon thronum de ebore magnum &c.* Solium (inquit) Ecclesia sancta intelligitur, in qua pacificus noster regnans, iudicia sua facere dignoscitur, quia anima iusti sedes est sapientiæ; & bene de ebore illud factum esse memoratur, quod non ad solas diuitias intelligamus aptatum, sed quoniã elephas, cuius hæc ossa sunt, nimie castitatis asseritur, qui inter quadrupedia, & sensu plurimū valet, & temperatè miscetur faminae suæ, & coniuge secunda nõ vitur. Hoc pudicis animabus deceter aptatum est, *3. Reg 10.
Castitas in-
dicata.*

psal. 44. tum est, quia illæ ebur fuisse noscuntur, quæ per castitatem Christi domini secutæ sunt. Ita & E
Innocentia Bèda in explicatione horum Psaltis verborum: *Domus eburnea, cor innocentissimum & castissimum;*
 in ebore, inquit, est candor & per candorem designatur innocentia, quia ubi candor est, nulla
 macula est: similiter vera innocentia à Deo est sine macula, ut nec sibi nec alteri noceat. Rursus
Castitas. animal illud, cuius os ebur est, castissimum est, quia nec cognoscit, nisi vnâ uxorem, & illam
 temperatissimè, atque ea mortua nunquam aliam cognoscit. Rectè ergo per ebur designatur ca-
 stitas & innocentia. Et rursus alicubi: Ebur non ad solas diuitias, intelligamus aptatum, sed quo-
 niam elephas cuius hæc ossa sunt, nimia castitatis asseritur, qui inter quadrupedia & sensu pluri-
 mo valet, & temperanter miscetur fæminæ suæ, & coniuge secundaria non vitur: hoc pudicis fæ-
3. Reg. 10. minis decenter aptatum est. Sed & doctores (induit Angelomus adhæc verba; *deferebantur Sala-*
moni dentes elephantorum) fortes propter nitorem sapientiæ designari possint, de quibus, inquit, spõ-
 sâ dicitur; *Collum tuum sicut turris eburnea.*

P R O V E R B I A.

Eburnei ra- **E** *stris solum* *EBURNÆIS* *rastris solum vertere*, dicitur, qui re insigni & præclara abutitur, ut si quis erudi-
vertere. tione pollens, in ea rebus vanis, inutilibus & famosis abutatur. Vitur hoc adverbio Pru-
 dentius contra Symmachum;

Lib. 2.

Haud aliter quàm cum rastris quis tentat eburnis

Cenotum verjare solum.

In eburnea *Εν ἐλεφαντίνῳ καλιῶ τὸ πολυβδίνος ξίφος*, id est, *In eburnea vagina, plumbeus gladius.* Natū ex Diogenis
vagina plu- Cynici apophthegmate, quod ante recitauimus. Dicitur, ubi res per se præclara illi adhibetur,
beus gla- ubi minimè addecet, ut si stulto contingant opes, fatuæ forma, genus ignauo eloquentia viro im-
dus. probro, mastratus imperito. His enim rebus non modo ornantur, sed magis ridiculi fiunt. *Ebur*
Ebur atra- *atramento candefacere*, est genuinæ formæ cultum atque ornatum externum inducere, quo decus il-
meto candæ- lud natiuum obscuretur magis quàm illustretur. Proinde læna Plautina puellæ naturali forma præ-
facere. ditæ, tamen ceruissam ad oblinendas malas postulanti; *Vna*, inquit, *opera ebur atramento candefacere*
postules.

F I N I S.

P A R A L I P O M E N A .

De equis Hispaniæ quædam.

AD locum Martialis de Bibili citatum à nobis folio 51. A. Ita omnes habent codices, (inquit Franciscus Ferdinandus de Cordoua Cordubensis in sua multiplici didascalia,) & omnes agnoscunt interpretes, vnico excepto Radero è Societate Iesu; is enim ex auctoritate Hieronymi Zuritæ, *non equis & armis, sed potius aquis & armis nobilem*, legendum dicit. Quæstio certè non mediocris difficultatis est: nam & vetustorum codicum longæua authoritas, & Hispanorum equorum non inanis, aut recens laus antiquam tuentur lectionem: tum Biblitana Saloniæ fluuij aquarum celebre nomen, & probati sumum Zuritæ ingenium in contrariam nos, vel nolentes traducere possint sententiam. Et quidem Mela de Hispania hæc inter alia: *Viris, equis, ferro, plumbo, ære, argento, auroque tam abundas*. Citat deinde alias veterum de equorum Hispanorum pernitate auctoritates, quas nos suis quasque locis recitauimus. Ipse verò non tam ob Zuritæ, quàm etiã Gasparis Barreyri eruditissimi æquè ac iudiciosissimi viri auctoritate hanc correctionem probat, non leuibus (inquit) adductis coniecturis. Constat enim plus satis celebrem fuisse ac nobilem Saloniæ fluuij aquis Bilbilim, cùm è contrà Bilbitanos equos à nullo vnquam laudatos certò sciamus. Imo neq; pernices nimium equos gignere alta & scopulosa loca (qualem scimus fuisse Bilbilim) deprehensum est, quantumuis labori perferendo aptissimi sint. Hispanos tamen equos, vt plurimum, pedum potius velocitate & alacritate animi, ac corporis forma, quàm robore pollere quis non videt? ac ne quid intactum relinquamus, Bilbilim in alto loco sitam, ac proinde non eam esse quæ hodiè Calata iud, vt vulgus credit, aperte ostendit Martialis ipse, cùm eam altam vocitet:

*Municipes Augusta mihi, quos Bilbilis acri
Monte creat, rapidis quos Salo cingit aquis,*

vt ex Barreyro legit Ortelius, vel (vt alij codices habent) *alto monte*, quamuis perperam in pluribus codicibus, *agri monte* legatur: sed ego quid sit agri monte non video. Simile illi indidit cognomen, *alia* nimirum, Sidonius Apollinaris.

Quid celjos Senecas loquar, & illum Quem dat Bilbilis alta Martialem?

Item Ferdinandus adductis Varronis aliorumque de Lusitanis equabus, earumque ex vento conceptione, de qua nos agimus fol. 90. & 91. huic ait subscripsisse sententiæ ex recentioribus Florianum de Ocampo non vno in loco, ac Ludouicum Viuem: Resendum verò hanc opinionem, nimirum an equæ ibi ita concipiant, nec improbare, nec approbare: referre tamen quærentem se quodam hospite suo agri Beneuentani iuxta Tagum, ecquid hac de re ipse sciret? hæc ab illo accepisse: nunquam scilicet hæc se aut vidisse aut audiuisse, habuisse tamen pulchram quandam equam, quam vt melius proximis nundinis vendere posset, in insula quæ in medio Tago est, solam inclusisset, vt pabuli abundantia saginaretur, eamque post duos menses grauidam reperisse, cùm nullus illic accessisset admistrarius; Septimo deinde mense enixam esse, non quidem animal, sed concreti sanguinis informem materiam, abortumque suspicatum. Maiolus verò id pro certo retulit. Et simile quidem ex Solino (vt ait Viues) Diuus Augustinus affert de Capadociæ equis, eas nimirum affirmans vento concipere, sed non hac de causa id verum esse dicendum est: in ijs enim quæ fidem nostram non tangunt, sacris doctoribus (quod pace eorum, dixerim) ea duntaxat fides adhibenda est, quæ ijs, ex quibus illi suam desumpserunt narrationem adhiberetur. Aelianus certè id affirmans, equas, ait, vento concipere pastores testantur, qui-
bus assentiunt Homerus & Aristoteles, qui ipsas dicit Venere stimulas ad Boream aut Notum aufugere. Hanc autem narrationem primus in lucem misisse creditur, à quo accepere cæteri, M. Varro, diligens certè vir, sed qui in multis etiam (homo quippe) verum non est assecutus, & id etiam suorum temporum æqualis Vergilius, licet non de Hispanis (vt Varro) de equis tamen in communi eleganter suo more decantauit. Credo tamen alterum aut vtrumque illorum fabulam hanc mutuatum esse ab Homero. (Poetarum horum versus suo loco attulimus.) Fabulosum verò esse hoc totum & auctoritate & ratione & experientia patet: auctoritate quidem summi viri Aristotelis, qui hominem & equum coitu duntaxat generari ait in problematibus, cuius rei rationem reddit: quæ enim animalia vel coitu, vel sponte naturæ generantur, cùm tempus suæ generationis breuissimum habeant, possunt à qualibet causa generari, quæ diuturnum generationis tempus vt decem vel duodecim mensium, ea certè vel ex coitu, vel nullo pacto (vt ipse
inquit)

inquit)

Cap. 48.

Locus in
Martiale
expensus.

Lib. 4. c. 5.

inquit) procreantur necesse est; & hoc, quia plurimis & perfectis illis quidem dispositionibus animalia hæc, quæ longo tempore in utero perficiuntur, utpote perfecta, indigeant. Perperam autem Aelianus, & alij recentiores autoritate Aristotelis ad hanc fabellam astruendum vtuntur: ille enim solum ait, equas dum equiunt, ni retineantur, currere non in Orientem aut Occidentem versus, sed ex aduerso Aquilonis aut Austris; nec appropinquare quenquam pati, donec vel defatigatæ defistant, vel ad marem deueniant. Non ergo illæ Zephyrum ore excipientes, ore ingrauidantur ex Aristotele, sed potius currentes marem quærunt. Cur autem potius contra Austrum & Aquilonem, quàm versus aliam partem currant, nec explicauit Aristoteles, nec me assecutum esse adhuc ingenuè fateor. Hoc duntaxat ex eodem authore certo scimus: *Pastorum doctrina statutum interesse ad maris ac fæmina pecoris fœturam, non solum si ita acciat, ut initus Aquilonis Austriniq; fl.ibus fiat, sed etiam si cum pecus corrit, spectat ad Aquilonem aut Austrum.* Experientia verò id falsum esse satis constat; non enim vllus vnquam se hoc vidisse affirmavit: quin & nos qui aliquot ab hinc annis totum illum tractum Olyssiponensis vrbs, Hispanarum, ne dicam Occiduanarum maximæ & opulentissimæ oculis perlustrauimus, nihil vnquam simile ab aliquo homine, quantumuis vbano, quantumuis rustico audiuius. Quod autem Resendius narrat (si modò illi vera retulit hospes) accidere potuit, vel equi alicuius admissione, qui parum obseruatus flumen tranarit, vel sanguinis ipsius equæ pabuli copia saginata superabundantia, partum enim illum fuisse nec ipse hospes certò asseruit. Quòd si ex autoritate Lactantij grauissimi viri, aliqui putent credendum esse hoc, falluntur plane, is enim sic: Quod si animalia quadam vento & aura concipere solere omnibus notum est, cur quisdam mirum putet, cum spiritus Dei, cui est facile quicquid velit, grauata esse Virginem dicimus? Illa enim verba non de equarum conceptu, sed ostrearum potius, quæ aperto ore auram excipientes (vt naturales asserunt) grauidæ fiunt, intelligenda procul dubio sunt, neque etiam si explicitè id affirmaret de equis, aliquid nobis negocij faceret: sancti enim (vt alibi diximus, cum de Phænice ageremus) cumuni vulgi opinione, veluti argumento ad hominem validissimo, quod illis satis erat, sæpe contra Gentes vsi sunt. Iudiciosissimus itaque author Trogus Pompeius, siue eius abbreviator Iustinus, qui natione creditur Hispanus, hanc de Lusitanorum fœcunditate equarum narrationem iure retulit, vt fabulosam, atque eius non inellegantem reddidit rationem. In Lusitanis, inquit, iuxta fluuium Tagum equas vento concipere multi aures profoderunt: quæ fabulæ ex equarum fœcunditate & gregum multitudine natæ sunt, qui tanti in Gallatia & Lusitania ac pernices visuntur, vt non immeritò ipso vento concipi videntur. Hæc ille: vera quidem narrans de gregum multitudine, quæ quidem fabulæ causa, in hoc tamen cum cæteris omnibus lapsus, quòd Lusitanos aut Calleicos equos perniciosissimos esse Hispanorum omnium crediderit, cum tamen certò certius sit Boeticos, Cordubentes præcipuè (dicto absit inuidia) reliquos omnes & pedum velocitate & corporis pulchritudine longè antecere. Hucusque ille.

Li. 4. de generatione animæ. ca. 2.

Li. 4. c. 11

Lib. 44.

DE CENTAURIS QUÆDAM

ex eodem, addenda sententiæ Francisci Floridi

Sabini fol. 197.

Lib. 4. Asini aurei.

CENTAURUS etiam esse affirmare videtur Apuleius, licet dubitanter de Hippocentauro grauissimus author Hieronymus (eius verba nos suo loco citauimus) scriptis mandauit; quemadmodum & ex vetustissimis scriptoribus Xenophon malè ab aliquibus pro contraria citatus sententia; aliquando enim dubitat, aliquando verò potius videtur affirmare, eius verba hæc. *Quòd sit ut maximè ex omnibus animalibus adamem Hippocentaurus, si fuerit; quippe qui tum hominis uterentur ante rem consultandi prudentia, & manuum artificio, tum haberent equi & velocitatem & vires. Et inferius. Itaque hoc sanè melius est, quàm Hippocentaurum esse natum. Hippocentaurus enim arbitror multis carere bonis, quæ ab hominibus sunt inuenta, vt is scilicet est utendum: multis enim carere voluptatibus equis innatis, quoniam pacto is frui oportet. At ego si equitare didicero, cum in eqno fuero, agam scilicet quæ Hippocentauri sunt; cum ex equo descendero, & canabo & induar, & me quieti dabo, quemadmodum alij homines. Quare quid aliud sim futurus, quàm diuisus Hippocentaurus, ac rursum compositus? Insuper his etiam rebus Hippocentaurum antecere:*

nam

A nam ille duobus prospiciebat oculis, duabusque auribus audiebat: at ego oculis quatuor coniectabo; & quatuor auribus presentiam: aiunt enim equum manifestare hominibus multa, quæ oculis prospicit; ac multa significare auribus, quæ ante auditu percepit, &c. Ita Chrylantes apud Xenophantem. Sed quid per emendicata (vt ita dicam) suffragia huius opinionis quæritem auctores? ipsamet id tenet scriptura sacra apud Esaiam. *Et oriatur in domibus eius spina & urtica, & paliurus in munitionibus eius; & erit cubile draconum, & pascua struthionum: & occurrent demonia, Onocentaurus, & Pilosus clamabit alter ad alterum. Ibi cubavit lamia, & inuenit sibi requiem, &c.* Vbi aduertendum, (inquit Ferdinandus,) quod antiquissimus quidam meus bibliorum liber antea centum triginta quatuor annos Venetijs excussus, aliter legit, nimirum, *& occurrent demonia Onocentauris: ad modum ferè versionis Septuaginta virorum, quæ quidem sæpius in hoc loco Onocentaurorum fecit mentionem: nam ab eo, in quo nostra habet; & extendetur super eam mensura; ita legunt Septuaginta; Et immittetur super eam funiculus Geometriae deserti, & Onocentauri habitabunt in ea; principes eius non erunt: reges enim & magnates eius erunt in perditionem, & pullulabunt in ciuitatibus eorum spinea ligna, & in munitionibus eius: & erit caula Sirenum & atrium Struthionum & occurrent demonia onocentauris: & clamabunt alter ad alterum: illic requiescent Onocentauri, inuenientes sibi requiem: ibi nudificauit eritius, & saluauit terra filias eius cum securitate.* Ecce tibi non vno in loco Septuaginta viros Onocentauri facientes mentionem, quamuis verum sit paraphrasem Chaldaeam pro Onocentauris, *Cattis* vertere; quam lectionem Benedictus Arias Montanus secutus, animalia dicit Hæbreo ibi nomine significari rapacia & ferocia, veluti syluestres Cattos, seu potius feles, nobis (Hispanis) Gattos monteses: Verumenimverò vulgatæ nostræ irrefragabilis fides, & Septuaginta virorum maxima auctoritas plus tatis huic suffragantur opinioni. Quæ quidem perpensa & cum superiori, quæ illi aduersari videtur, collata, duo procul dubio statuenda iudicat; primum, fabulosum esse, dicere centaurorum populos, qui ex parte homines, ex parte equi essent, aut asini, rationeque & equina simul vterentur natura, vllibi gentium vnquam extitisse; idque vel poetarum fuisse inuentum, vel Thessalorum certè ab effectu cognomen. Plinius de rerum agens inuentoribus. *Pugnare ex equo Thessalos, qui Centauri appellati sunt, habitantes secundum Pelium montem.* Qua de re omnino videndi Seruius & Palepharus. Secundò, tenendum dicit, tam verum esse quàm quod verissimum, extitisse & existeri posse hodie in rerum natura Hippocenturos, aut Onocenturos, id est monstra quædam, & ferocia animalia rationis expertia, quæ ex equina partim, partim ex humana constarent forma (Formæ autem nomine figuram, inquit, intelligo) Idque ratione conuinci, & exemplo, ratione nullam enim in se monstrum hoc inuolueri contradictionem: neque vel tantulum virgere Lucretij & aliorum argumentationes in contrarium à duplicitate naturæ, feminis diuersitate, disparitate membrorum, atatum & partus: Non enim duplicitate naturæ, hoc enim impossibile futurum, imo verò vnicam naturam & formam Hippocentauri scilicet, aut Onocentauri. Neque feminis diuersitatem, aut disparitatem membrorum obtinere, sed neque atatum, aut partus. Centauri enim, ait, cum ex partialibus equi & hominis consent formis, temperata, ex vtriusque animalis vita fruuntur ætate, non enim tam citò senescit, vt equi, neque tam longo tempore, quanto homines viuunt, vescenturque vel herbis, vel arborum fructibus, qui partus multis mortalium cum belluis communis est. Quemadmodum ex equa & asino, vel è conuerso, mulus, ex cane & vulpe vulpicanes, ex lupo & cane lyciscos nasci videmus, ita monstra hæc Onocenturos, ex hominis & equæ, seu asinæ commixtione nasci posse credere par est, quemadmodum & in India accidere refert Plinius ex Duris Indorum quosdam cum feris coire, mistosque & semiferos esse partus. Vnde benè Plutarchus in Gryllo; *Quando & capris tentauerunt viri & seropis & equis illudere, mulieres quoque in bestiarum mares inuenerunt: ex huiusmodi enim nuptijs Minotauri vobis & agipanes, & meo iudicio Sphinges suppallulant, & centauri:* Maximè cum ex Obsequente constet, Tiberio Graccho, M. Iuuentio Coss. Cere porcum humanis pedibus & manibus natum, mulierem item serpentem peperisse viuam, L. Scipione, C. Norbano Coss. cuius & Plinius meminit, sicut & Alcipæ partus, quæ quidem elephantem peperit. Xerxi regi vulpem ex equa natam, Alexandro ex muliere monstrum, quod superioris corporis partes hominis, sed mortuas habuerit inferiores diuersarum bestiarum, sed viuentes, ex muliere quoque vitulum natum affirmat Isidorus. Sed qui multa alia prodigiosorum partuum velit exempla, Franciscum de Bouistam Lannai dominum consulat. Sic ferè ille. Cæterùm ridiculæ planè sunt, & à vero aliena quæ de ratione ait, & exemplo: propterea quod semen humanum (vt cætera taceam) maturum est mense nono, equinum duodecimo; quam rationem maximi facit Aristoteles, & exempla pleraque quæ affert, nulla sunt. Quis enim pixerit Alcipen, quæ elephantem peperit, cum elephante rem habuisse?

buisse? quis equam cum lepore, quia leporem peperit? Quare & ipse Ferdinandus velit, nolit, subiungit. Verum necesse non est ex adulterina & nefanda commixtione natos esse Hippocentauros asseuerare, cum monstra hæc vel casu nasci, vel aliqua talis possit species, quemadmodum & satyrorum, ut inferius dicetur, Cynamolgorum in Aethiopia, & India, canina habentium capita, hominum cætera, ex Plinio, Solino, Isidoro, Hippopodum qui septentrionalium quarundam insularum accolæ, de quibus Mela. In his esse Oonas qui ouis auium palustrium & auenis tantum alantur. Esse equinis pedibus Hippopodas. Quem conceptis verbis secuti Plinius, Solinus, Isidorus noster, quorum etiam meminit Dionysij interpres seu Priscianus in Periegesi.

Post Hippomolgi sunt, Hippopodesque potentes.

Vnde concludendum dicit sanctos patres & I. C. ita conciliari posse, ut qui priorem secuti sententiam Hippocentaurum dari negent, de eo intelligendi sunt loqui, qualem describunt nobis poetæ, nimirum, & ratione, & equi etiam natura præditi: hoc enim quis non videt maximam inuoluere contradictionem? non verò contradicant secundæ dari posse affirmanti monstra hæc, quæ formam simul equi ex parte, & humanam ex parte (rationem semper excipio,) in se contineant. Sicut & secundæ opinionis authores nullo modo concedere voluisse credendum possibilem esse gentem illam, cum tamen monstra hæc constanter asseuerent. Quod sensisse, inquit, dixerim Seruium Grammaticum, dum ad illud sexti Aeneidos, *Centaury in horibus stabulant: Bene in foribus*, inquit, *quia ea quæ contra naturam possunt creari, statim pereunt. Vbi contra naturam*, id est prodigij loco, & præter assuetum naturæ ordinem intelligendum. Esse namque monstra hæc ambigendum minimè ex supra allatis, ratione nimirum, exemplo (de his quæ dicit, non admisimus) & autoritate oculatorum restium, Plinij & Antonij Magni, cui ne spectrum aliquod sub Centauri forma sese videndum obtulisse credamus, sed verum potius Hippocentaurum, argumento id erit, quod Hippocentaurus ille in vastissimis Aegypti solitudinibus visus, vnde allatum fuisse Claudio Imp. Hippocentaurum, quem ipse vidit, testatus est Plinius. Deserta enim & inuia loca (sed præcipuè eremus illa Aegyptia, ut & Africana) monstruosorum animalium feracissima sunt (ut ait Hieronymus) quemadmodum in ijs Onocentauri reperiuntur, ac Satyri, ex quorum numero alterum in illo itinere Antonius, alterum se vidisse ipsemet retulit Hieronymus. Atque ita Esaias propheta loco superius adducto, Onocentauros & Pilosos (quo nomine Faunos & Satyros intelligunt interpretes, ego verò (inquit Ferdinandus) pace ilorum, simias potius aut Cynocephalos crediderim significari,) habituros esse Hierusalem prædixit, non ex eo quod reuera animalia isthæc illa deberent incolere loca, quemadmodum neque struthiones, sed quod ad eam redigenda esset ciuitas quondam populosa vastitatem ac solitudinem, ut desertum potius, & draconum cubile, struthionum pascua, onocentaurorum & Pilosorum sedes, quam vrbs alicuius vestigium videri deberet. Atque ita locum illum ex Diui Hieronymi doctrina bene interpretati sunt Arias Montanus, Ribera, atque alij nonnulli recentiores. Hæc ferè ille cap. 8. suæ didascalix multiplicis.

*In vitæ
Pauli.*

*In Esaiam.
In Apocal.*

Ex eodem de Monocerote quædam.

IDEM Franciscus Ferdinandus recitatis cum veterum, tum recentiorum super monocerote testimonijs, quæ, tribus exceptis, Pauli Iouij & Ioannis de Hese presbyteri Traiectensis, quem alioqui mendacem esse profiteretur, & Nicolai de Comitibus recitauimus, miratur sanctissimi æquè atq; eruditissimum virum Ambrosium scripsisse aliquando, *Cornua quomodo posuit unicornum, cum ipse unicornus inter generationes ferarum (ut periti aiunt) non inueniatur.* Cum tamè certò certius sit, non modò animal prædicta forma, peculiari nomine vnicorne dictum, existere in rerum natura; verum pleraque etiam alia vnicornua animalia, veluti boues vnicornes Indici, de quibus Plinius: *In India & boues vnicornes solidis vngulis vnicornes.* Solinus, *sunt præterea boues vnicornes solidis vngulis, nec bifidis.* Sicut & in Aonia, quæ montana Bœotix pars. Oppianus de tauris agens:

Solipedes sunt Aoniæ varium genus vnicornes

Et ex media cornu exitiojum attollunt fronte.

*Lib. 6. de
bet. Gall.*

Boues item in Hercinia Germanix sylua, quos ita descripsit Cæsar. *Cerui figura, cuius è media fronte inter aures vnum cornu existit celsius magisque directum his, quæ nobis nota sunt, cornibus, ab eius summo sicut palmæ ramique latè diffunduntur.* Sunt & asini Indici vnicornes; sunt & rhinoc-

A rhinocerotes: non ergo possunt vnicornia animalia inter generationes ferarum non inueniri; sed cur dixerit isthæc sanctissimus doctor, si nos (fortè quia infirmioris sumus iudicij) adhuc latet, alijs elatioris ingenij scriptoribus perscrutandum relinquere satis erit. Sic ille. Nunc quæ de Monocerote Iouius, & Ioannes de Hese scribunt, recitemus. Hic itaque in suo itinerario (quod tamen totum, inquit Ferdinandus, innumeris ac portentosis scatet mendacijs fabulisque) de quodam agens fluuio, qui à Sinai monte quatuor dierum itinere distat, isthæc inuita & crassa (vt aiunt) Minerua (verba sunt Ferdinandi) refert. *Et adhuc hodiernis temporibus, vt dicitur, animalia venenosa intoxicant illam aquam post occasum Solis, sic quòd bouina de illa bibere non possunt. De mane verò post ortum Solis venit vnicornus, ponens cornu suum ad prædictum fluuium, expellendo venenum ex illo, vt in die cetera animalia sumant potum, quod idem ipse vidit.* Nicolaus de Comitibus Venetus, venenatis rebus remedio esse Monocerotis cornu affirmat, illudque animal reperiri in Mangi Orientalis Indiæ prouincia. Paulus verò Iouius elegantissimus scriptor, dicitur *Hist. li. 18.* regno agens Gogiano, quod supra Nili ortum in extrema penè Africa iacet, excelsis montibus, ac densissimis syluis immanium omnis generis belluarum plenis abundante; idem (inquit) affirmant de monocerote, quod animal vnicorne à nostris appellatum, pulli equini forma, colore cinereo, iubata & ceruice, hircina barba, bicubitali cornu armatam frontem præfert, quod lenore candoreque eburneo, & pallidis distinctum spiris ad obtundenda, hebetandaque venena mirificam potestatem habere dicitur: cornu enim immisso, & per limphas circumducto fontes expiare prohibent, vt salubriter viuat, si inde virore bestie præpotarint, id viuo animali non detrahi, cum vllis insidijs intercipi nequeat; cornu tamen sponte decisum in desertis reperiri, vt in ceruis accidere videmus, qui ex senectute vitijs renouante natura, vetus cornu exuunt, venantibusque relinquunt. Hoc cornu regijs impositum mensis, toxica si qua sunt epulis indita emisso statim admirabili sudore conuiuis prodere narrant. Ex his duos vidimas bicubitales brachiali ferè crassitudine: primum Venetijs, quod postea Senatus Solymanno Turcarum Imperatori dono misit: alterum pari propè magnitudine, sed præcisâ cuspide argenteæ basi insertum, quod Clemens Pontifex Massilian profectus, pro insigni munere ad Franciscum regem detulit. Ceterum de vi tantæ dotis in hac animante nihil plus affirmauerim, quàm quòd vulgata fama creantibus iudet, cum antiquorum authorum nemo, quod legerim præter vnum Aelianum Gracum, quicquam de hac Monocerotis admiranda potestate memoriæ prodiderit. Hucusque Iouius. Nicolaus de Comitibus Venetus in suo itinerario cuiusdam meminit portentosi animalis (fortè illud asinus Indicus, quale enim sortitum sit nomen, non declarat hic author, licet Maiolus Rhinocerotem nominasse aliud agens dicat, cum quo tamen aliquam videretur *Dier. Canic. I. p. col. 7.* habere similitudinem.) Hic igitur scriptor, Mangi Orientalis Indiæ describens prouinciam. *Est ibi etiam, ait, quoddam animal caput habens porcino simile, caudam bouinæ, quamuis brachio longius, color illis & proceritas velut elephanti, cum quo illi perpetuum bellum, cornu illud omni dicitur venenata rei remedio esse, qua de causa magno est in pretio.* Vulgò certè creditur ab omnibus cornu huic vnicornij dicti talem inesse naturalem vim, vt venena à cibo expellat, vel potu, & ideo in magno vbique gentium æstimatione est. Videmus nos Romæ duo, Clementis VIII. P. O. M. B. alterum, alterum verò ipsius nepotis Eminentiss. Principis Petri Cardinalis Aldobrandini, quæ quidem inter pretiosam vtriusque supellectilem non minimo habebantur in pretio: vtrumque bicubitali longitudine, brachiali crassitudine. Videramus iam prius aliud Toleti in pharmacopolæ illius taberna, cui regio munere concessum, vt theriaca solus conficiat; quod tamen multò erat breuius: vix enim palmum cum semisse implebat, & nigrius alijs, acutæ quidem cuspidi, sed adeo crassum, qua parte erat rescissum, vt vix tribus posset palmis orbis eius circumscribi. Hoc verò cornu ingenuè fassus mihi est pharmacopola vnicornij non esse; talem ei inesse naturalem virtutem experimento se comperisse affirmavit, vt præsentem contra venena omnia vim haberet; qua de causa illud ipse sibi ad conficiendum theriaca comparauerat: cuius rei *L. 21. c. 10.*

D fides sit penes authorem: Et quicquid sit de medica asini Indici virtute, (Vnicornij enim propriè dicti cornu haud puto talem inesse potestatem; non enim tot latuisset veritatis & arcanorum naturæ diligentissimos indagatores antiquos) cornua certè, quæ sub hoc nomine circumferuntur, neque monocerotis neque Indici asini, sed neque rhinocerotis etiam esse puto, sed vt plurimum piscis potius cuiusdam, qui in Septentrionali plaga reperitur, Monocerotis dicti, eò quòd vnicum in fronte maximum cornu habeat, de quo Olaus Magnus. Monoceros est monstrum marinum, habens in fronte cornu maximum, quo naues obuias penetrare possit, ac destruere, & hominum multitudinem perdere, sed in hoc pietas diuini numinis nauigantibus prouidit, cum ferox sit hæc bellua, tarditas sua quam habet maximam, præuisa timentibus eius accessum fugam concedit. Cuius etiam piscis meminit in monocerote Albertus Magnus, & alij qui de piscibus copiosè tractarunt. Non itaque nos circulatores cornua venditantes Monocerotis

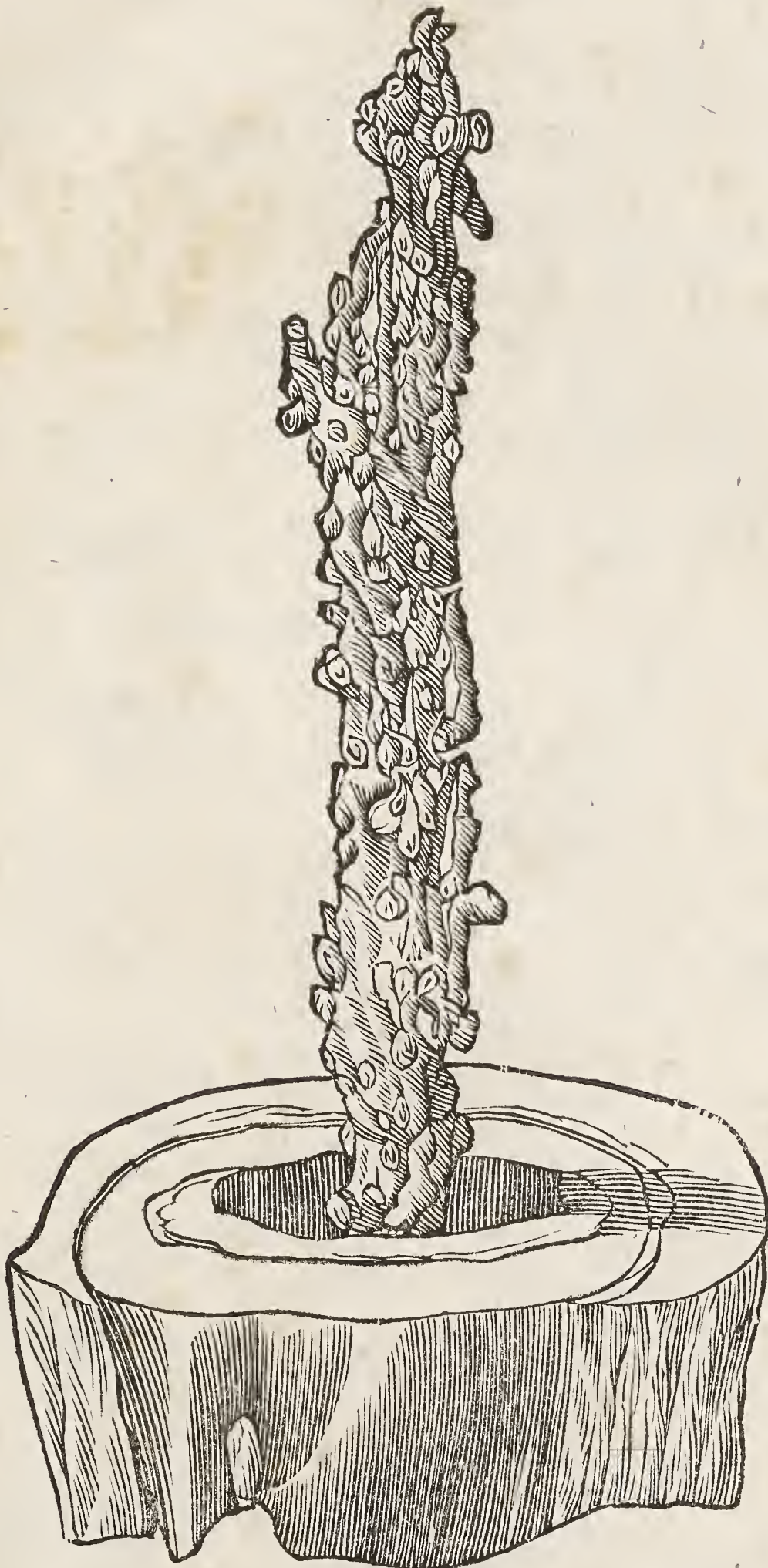
tis circumueniunt, si huius venditant piscis cornua: ab illorum tamen emptione sensatus quisque, **E**ni suas in cassum abire pecunias velit, abstineat, necesse est. Hactenus Ferdinandus, qui itidem pulcherrimè examinatis de monocerote & rhinocerote scriptorum authoritatibus, num monoceros rhinoceroti idem sit, disputat, vt in rhinocerotis historia Deo concedente apparebit.

APPENDIX ALIA AD HISTORIAM

de Elephante.

INTER cetera quæ habeo in musæo rariora, fragmentum est dentis elephantini, sed longè durioris substantiæ, colorisque non vt cæteri dentes, albi, sed ferè buxei. Donabat id Vir fide dignus, idemque aliquot editis de re medica operibus eruditissimis clarissimus D. Ioannes Cecchius, in hoc almo gymnasio professor publicus, atque archiater pontificius, qui non dentis partem esse affirmabat, sed catarrhum in tam duram substantiam conuersum cum è capite elephantis destillatione laborantis in dentis concauitatem (qua enim capiti dens inseritur, cauus est) exciperetur, id quod stillæ ipsæ instirias ijs non absimiles, quas brumali tempore ex tectis pèdere cernimus, immutatæ, mihi alijsq;, quibus catarrhi diuersi effectus non ignoti sunt, facilè persuadent, ipsaq; pictura intuentibus indicat.

CATARRHVS ELEPHANTI
lapidescens.

Doc. No. 1000
1875

INDEX RERVM ET VERBORVM, NEC NON DIVERSARVM Linguarum locupletissimus.

- A*
- BORTVS* causa in equis. 92.
g. eius typus. 123 d
Abydus equis alendis aptus. 49. a
Acanthis avis inimici etia cum asino. 308 g
Aceti vis 367. b 487. a
Acherontinorum numus 233. b
Achillis equi cur ex vento concepti dicantur 79. c. equo comparatus 82. e. eius scutum & hasta. 224. g
Acoete quid 97. e
Adhortatione gaudent equi. 77. d
Admissarius equus qui. 87. c
Adriani numus. 245. c
Adolejcentia pullo similis. 175. b.
in *Adulari* nescientem emblema. 252. g
Adulteros odit elephas. 441. b
Adulterium punitum. 137. b. & d. eius poena. 350. e
Aegithallus. 332. g.
cum *Aegitbo* aue asini odium. 308. f
Aemulatio quid praesert. 77. b. 257. d.
de *Aeneidem* dentibus decerpente asino carmen 317. c
Aenippe. 159. b
Aequimen um quid. 87. d
Aequinoctium an per onagram indicetur. 354. e
Aequitatis typus. 409. c
Aequitas inscribitur numis Neapolitanorum. 224. g
Aes pararium quid. 213. d
Aetba equa. 189. c
Aethion equus. 189. d
Aethon equus Hectoris 189. b. equus Pallantis. 189. b
equus Plutonis. 189. b. equus solis. 189. a
Aethops equus. 189. b.
Agitatoris boai officium. 276.
Aganippe. 159. b
Asruam indicat elephantus. 478. 479.
Agaso asellum, prouerb. 336. g
Aglaophotis. 163. d
Agon cur certamen dictum. 259. a
Agrigentini ut equos honorauerint 8. b
Agrippa. 158. g
Apria quid. 27. d
Agrippae. 159. c
Aiax asino pajcenti assimilatus. 303. c
Aiax elephas dictus. 436. g 458. c
Alastor equus Plutonis. 189. b
Album de quo dicatur. 301. c
Albedo in astuosa regione 422. g
Alcibiadis peritia equitandi. 4. g. equorum studio-
sus. 8. f. eius victoria. 283. a
Alcis cornua vbi. 427. a
Alces decem picti in domo Pompeij. 294. g.
Alces decem Roma sub Gordiano. 294. g
Alcippe. 159. b
Alcippus. 158. b
Alexandri erga Bucephalum humanitas. 10. g. peritia equitandi 4. b. 112. e. Ab equo seruatus. 67. a. eius fortunam equus praesagit. 129. d
Allabanda vrbs. 14. e
Allabandus vnde dictus. 41. e
Aluiani emblema. 410. e
Amazonum inuentum. 122. g
Ambra Grisea non satis cognita. 398. f
Ambrosij Parai opinio de vnicornu. 39. f
Amorem debere esse reciprocum ut Ouidius ostenderit. 86. g. eius ardoris ut mitigetur. 380. h. ob eum ludi facti. 289. c. eius vis in elephantibus. 441. d. eius vis typus. 409. d. carnalis typus. 318. f. ab eo alieni hominis typus. 372. e
Ampyx quid 15. d
Anatum cum mulis sympathia. 370. f
Anchusa onoclea dicta. 312. f
Andreae Baccij de vnicorno liber, in quo id dari, & vires approbat. 395. c
Andreae Marimi, libellus de vnicorni Latine ab aucthore redditus. 386. b
Andromache studium in alendis equis. 97. c
Andromache vte quos aleret. 8. f
Anabata qui. 255. d
Angarus quid. 380. g
Angelica ministeria per equos & currus indicata. 167. c.
Angli qui caudati. 136. e
Anima peccatrix asine. 318. g
Anima sancta per quem significata. 166. f
Animalia carnibus vescantia fraudulenta & crudelia sunt. 454. f. magna cur raro monstra pariunt. 92. b. peregrina Roma spectanda data. 294. f. Sanguineorum differentia a pedibus. 1. c
Anni tempora in Circo expressa. 287. a
Anouis. 312. f
Antechristi aduentus. 175
Antigoni astus. 84. g
Antilena. 169. c
Antiochi cum Galatis pugna. 473. b
Antinoi numus. 245. d
Antonini Pij numi. 246. e
Antony Ludouici opinio de vnicornu. 385. d

I N D E X.

Apellis Ephesi error. 24. f
Appellis equus. 226. e
Apene quando instituta 255. d. & *qualis ludus.* 256
Apri centum quinquaginta picti in domo Pompeij.
 294. g. *mille Romæ ad diripiendum dati.* 294. b
eorum dentes quales. 422. b *dentium positura.* 424. f
Apium in numis Selenuntiorum. 231. d
Apocynon. 163. b
Apollonia qui ludi. 286. b
Apostoli equi albi dicti. 166. b. 167. b
Apothami qui. 197. d
Apuleius explicatus. 347. d
Aquila altiuolans. 332. g
Aquila in numa Brutorum. 232. b
Arabum scola cur præ cæteris frequentata. 387. a
Archoleontes decem Romæ sub Gordiano. 294. g
Arcus triumphalis. 223. c
Arcthusæ icon in Syracusanorum numis. 230. f. &
inde.
Arcadici quales. 301. b
Aratio quæ præferenda. 254. f
Arandi mos apud Vandalos. 254. f
Argyrippa. 159. b
Aries à quo inuentus. 204. g
Ariete conspecto elephas ab insania soluitur. 460. e
Aries syluestris. 297. b
Arion quus qualis. 188. g. *eius agilitas.* 81. b. *color*
 40. f. *eius fabula.* 178. f
Aristoteles cur mulus dictus. 370. b
Arma campestria. 293. c
Arpanorum numi. 234. e
Arsenicum quale venenum. 389. d
Aruncius Paterculus equo aneo quem inuenerat, in-
clusus. 229. d. *Achetos equus.* 189. d.
ex Asina qui filiam suscepit. 311. b. *adipis vis.*
 343. a. *admissarii optimi.* 360. f. & *inde.* 361. d.
de Aegypto, prou. 333. b
Asinus aeneus. 305. d. *ab Ambraciotis cur factus.*
 327. a. *cur ab Augusto* 309. c
Asini æquiuoca, synonyma, etymologia. 295. c. *atas.*
 307. a. *albus cur Bassus dictus.* 301. c. *alia lacon*
portat, alia lacon dicit. 336. e. *eius amicitia vel*
inimicitia cum ventis. 308. f. *amicitia cum a-*
qua Stygis. 308. e. *animalium fortissimus habitus.*
 414. b. *an omnino indocilis.* 303. d. *Antronij laud a-*
ti. 299. c. *Antronius, prouerb.* 333. a. *de eo. apologi,*
 327. b. *de eo apophthegma.* 329. a. *Arcadici quales*
 299. a. *ab aqua sibi cauet.* 300. e. *asino pulcherri-*
mus prou. 335. b. *auditus optimus.* 300. g. *augurium*
quale Augusto. 309. e. *supra eius aures iurare.* 305
 d. *in aures eius carere quid.* 301. a. *aures eius in*
somno habere quid significet. 310. e. *aures eius*
habere qui dicantur, 300. g. *eius auriculæ albæ.*
 297. d. *auriculas mouent, prouerb.* 333. c. *auri-*
culas motitantes cur pluiam præfagiant. 310. e.
bellatores ubi. 349. a. *bibentes curos parum mer-*
gant. 300. f. *ab eo ad bouem transcendere quid.*
 338. f. *in eo & boue arare cur vetitum.* 319. b.

eius caluaria quid præstet in hortis. 309. a. *de eo*
canem mordente lis, prouerb. 337. b. *capita eius*
ubi & culpæ imposita. 351. b. *caput habere quid*
in somnis portendat. 310. e. *caput nitro non la-*
uandum. 339. d. *caput eius in templo Bacchi.* 343.
 a. *ei ossa dare quid.* 338. e. *carnis qualitas.* 206.
 f. *fossum vis.* 345. d. *carnis eius vis & usum.* 345.
 b. *cerebri vis.* 345. b. *ad eius claudicationem re-*
medium. 307. d. *coeundi tempus.* 306. f. *ad coi-*
tum apti atas. 361. d. *eius color.* 297. d. *complui-*
tur, prouerb. 335. c. *cordis vis.* 345. b. *ex eius*
corio quæ fiant. 351. c. *eius cum Aegitho odium.*
 308. f. *cum equo comparatus.* 295. a. *cum mure*
inimicitia. 308. g. *de Cumæo prouerb.* 333. *cur bi-*
bens caput non mergat. 64. f. *cur quidam dictus.*
 311. h. *cur pili è cicatrice promere non possint.*
 326. c. *cur Darius in castris reliquerit.* 349. a.
cur bibentes caput non mergant. 326. b. *cur im-*
mundus habitus. 320. h. *cur olfacto asinorum lo-*
tio dentes denudet. 327. a. *cur Apollini immolati*
 340. f. *cur Marti. ibidem. cur Priapo. ibid. g. &*
 333. e. *cur minus sentiat verbera.* 326. b. *cur*
equam facile impleat. 306. g. *cur Aegyptus exo-*
sus. 306. e. *cur natura stupidos fecit.* 305. b. *cur*
irrisionis symbolum. 300. f. *cur Baccho sacer.*
 342. f. *cur. ad generandum segnis.* 306. e. *cur*
coruus oderit. 308. g. *cur non sacrificentur.* 340.
 e. *currens quid significet.* 314. g. *ab eo de lapsus,*
prouerb. 336. g. *eius descriptio.* 297. 298. *doceri*
posse. 304. e. *de eo emblemata & symbola.* 316. f.
eius encomium. 295. a. *equam initurus ut fallatur.*
 361. c. *equitationis periti ubi.* 348. g. *erga fœtus*
amor. 305. a. *esuriens fustim negligit.* 337. d. *fræ-*
natus quid significet. 314. f. *ab eo excuti quid.*
 337. a. *de eo fabulosa.* 330. g. & *inde. faciem eius.*
circumferre quid. 337. c. *fellis uis.* 345. b. *esse ho-*
mine beatiorem. 326. f. *e quare. ibid. de eius ge-*
neratione. 306. f. *gesticulatores.* 303. f. & g. *de eo*
hieroglyphica. 314. e. *ab eo historica.* 327. b. *iecoris*
eius uis. 345. b. *de immolatis fabula.* 332. f. *ampu-*
dentia. 301. b. *in facundum esse.* 306. e. *ei inimi-*
cus Stello. 308. h. *inimicitia cum spino aue* 308. g.
ei insidentis pueri pictura. 327. a. *inter apes, pro-*
uerb. 334. e. *inter stores & unguenta quid signifi-*
cet. 314. 315. *inter simias, prouerb.* 334. e. *lac eius.*
quale 306. b. *de lactis temperamento, uis & usu.* 343.
 d. & *inde. lanas eius querere quid.* 329. d. *à lapsu*
se erigentem uidere quid portendat. 310. e. *Leonis*
oxuium indutus quid significet. 329. d. *Leonem*
interficiens quid portendat. 309. c.
As. libido. 305. e. *de eo librorum Apulei & Luciani*
intentio. 317. d. *Lichenis vis eius.* 346. e. *lienis uis.*
 345. e. *in litore bibentis & crocodili ei insidentis*
pictura. 327. a. *ab eo loca denominata.* 311. c. *loqui-*
tur. 309. d. 328. f. *ex eo lucrum.* 295. b. *lupiei ini-*
mici. 308. g. *ad Lynam prouer.* 333. b. *machina-*
ry qui. 348. *magni ubi.* 298. f. *malo uehi quid*
 337. b. *mandibula de quibus dicitur.* 338. e.
ministri

I N D E X.

- ministri Dei facti 327. a. Medulla vis 345. a. morbi
 307. c. mortes eius prouerb. 335. c. de eo mulum
 pingere, prouerb. 375. a. de eo mysteria portante
 emblema. 316. f. ne equa repellat. 361. d. ne ru-
 dat, remedium. 308. f. nimis onusti signa. 305.
 b. nomen eius cur Aegyptijs exosum. 302. f. nun-
 quam bibentes vbi. 298. f. occisus oraculi moni-
 tu. 327. c. ossium vsus ad tibias. 351. c. cum oue
 permutare quid. 320. g. & inde. eius parus.
 306. f. parui vbi. 298. f. paricacia. 305. a. pau-
 cis contentus. 299. c. & inde. à pediculis immu-
 nis. 307. c. penis eius vis. 345. c. percussus à scor-
 pio vt dolorem sentiat. 309. a. ab eo physiognomo-
 nica. 332. h. ex eius pilis pannus. 351. d. plostra-
 rij. 349. f. populo distribuit Eliogabalus. 295.
 b. portans mysteria, prouerb. 335. d. pretium e-
 ius. 195. a. de eo problemata 326. b. propensus ad
 sterilitatem est. 363. d. de prospectu eius prouerb.
 339. a. de eo prouerb. 333. a. pulcherrimi qui.
 361. a. Pullo cur sederit Christus. 322. g. de pul-
 lo Euangelista conciliati. 324. f. qua aetate ad-
 mittendus. 360. f. quando pane & floribus coro-
 natus. 340. g. quando coire incipiat. 306. a.
 quando coronati. 348. f. quanto præstantiores
 muli. prouerb. 374. b. quarum gentium typus.
 323. c. ei qui comparentur. 300. g. qui improben-
 tur. 361. a. ab eo qui cognomen accepere. 310. f.
 qui impositi loco pœna. 350. e. & inde. in eo qui
 mutari dicantur. 305. c. qui dicantur. 301. c. &
 inde. 302. & inde. qui Marti à Saracoris immole-
 tur. 349. a. in quibus locis non sint. 298. b. re-
 ctis ilijs vbi. 198. f. renum vis. 345. c. à sancto
 resuscitatur. 327. d. sancto viro obedit. 327. c.
 sanguinis vis & vsus. 345. a.
 Asi. à se occisi locum leo subit. 328. f. semen eius fri-
 gidum esse. 367. d. senectutis inditia. 298. c. se-
 pultura eius sepeliri quid. 340. e. eis similes a-
 sinos referre. 332. b. solus animalium ad harmo-
 niam non factus. 300. b. species discernit. 304.
 e. stercoreis eius vis 211. a. & vsus 345. g. ster-
 cus agris aptissimum. 351. b. sterilitatis eius
 indicium. 298. e. sub freno currere doces, pro-
 uerbium. 333. d. subiugalis quem populum indi-
 cet. 171. d. stupiditas. 301. a. stupiditas in quo
 consistat. 303. a. testium vis. 345. c. ex tardi-
 gradis equus prodyt. prouerb. 234. f. timiditas
 eius. 302. b. eum tenere quid. 339. d. tribunal
 ascendens quid portenderit. 309. d. varij vbi. 298.
 f. vbi mingant. 300. f. vbi meliores. 299. a. vbi
 ephippium & pondera ament 23. a.
 As. verbera temnit. 303. b. de eo & Varo apologus.
 330. f. veloces vbi. 298. f. vbi immolati. 340. f.
 viuis Patavij suspensus. 349. c.
 Super As. umbra contendere quid. 338. g. ungula-
 rum vis. 345. d. vox. 307. a. ad vrinae eius diffi-
 cultatem. 307. d. vrinae eius vis. 346. e. vsus eius
 in insignibus. 349. b. vsus ad opprobrium. 350. e.
 vsus admirandi. 351. c. vsus in egris. 351. b. vsus
 ad molam & aratrum. 343. e. & inde. vsus in sa-
 cris. 340. e. & inde. vsus in medic. 343. e. vsus
 in ferendis oneribus. 347. a. vsus in eibis. 343. a.
 vsus in bello. 349. a. vt equas amare discat. 362.
 e. eos vt equos cur diligi iuberet. Antisthenes. 302. g.
 vt viam norint. 304. f. vt pinguescant. 309. e.
 pictura & statua 327. a. & inde. pigritia. 302. g.
 Asinorum cornutorum historia. 382. e
 Asini cornuti Africani. 382. e. Scythici. ibid. Indi-
 ci. ibid.
 Asini cornuti figura fera descriptio & icon 382. 383
 Asini Indici cornu facultates 382. f. animalis for-
 ma. ibid. amor erga fetus, robur ibid. g.
 Asino Indico perperam vires contra venena ascribi.
 403. c.
 de As. Indici cornu viribus dictum Apollonij. 384. e.
 Asin. Indicus unicornus est 382. b.
 Asinus Indicus solus solipedum unicornis. 404. f.
 Asini syl. Indici descriptio. 383. e.
 As. syluestris & domestici apologus. 329. b
 Asini stella & earum fabula. 330. g
 Asinor. familia. 310. g.
 Asella qui dicti. 310. f
 Asellus & eius equiuoca. 295. c
 Aselli bipedes. 319. d
 Aselliones 310. g
 Asinarius. 313. e
 Asinarij olim Christiani dicti. 310. g
 Asinarij vulgo contempti. 303. d
 Asinelli & eorum turris 310. g
 Asiniga. 313. d
 Asinij qui 310. f
 Asinini populi qui dicti. 310. g
 Assen Elephanto dare quid. 468. 469.
 Astrabe. 358. g
 Asturcones. 20. e
 Astures fuisse in pretio. 50. g
 Atheas rex equorum studiosus. 8. b.
 Athenæus emendatus. 205. b
 Atheniensis populi diuisio. 6. e.
 Atlas nanus dictus. 308. f
 Atramentum ex ebore. 487. b
 de Attila portentum. 133. d
 Auari natura. 273. a
 Auaritie typus. 316. f. ab ea similitudo. 272. b
 Augusti aliquot numi cum equis & arcibus trium-
 phalibus. 243. d. & inde. 244. & inde.
 Auis elephante maior. 422. g
 Aurea equa virtus. 77. c
 Aurigarum in curru locus. 279. d. eorum ad victo-
 riam studium. 272. b
 Aurigandi ars in quo consisteret. 267. c
 Aurium proceritas vnde. 326. b
 Aurora equi. 184. b
 Ausonij locus examinatus. 280. g. b
 Axilla asina dicta. 296. f
 Auspicia de quibus animalibus dicantur. 127. a
 Auxuritanorum numus. 232. g

I N D E X.

B

Bacchus eburneus. 485. c. cur cornutus pinga-
 tus. 411. c. cur taurina facie pictus. 411. c.
 Bagnacauallensium insigne. 224. b
 Balbis quid. 261. d
 Balana in Tyberi Romæ visa. 407. c
 Balanarum ossa pro unicornu. 385. a
 Balia equus. 40. f
 Balius equus Achillis. 189. b
 Balsamum ubi proueniat. 399. a
 Barrire quid. 420. g. 457. b
 Barritus quid. 457. b. 420. g.
 Barrus. 420. g
 Barri qui. 455. b
 Becceselinus qui. 301. b
 Belbi decem Romæ sub Gordiano. 294. g
 Bellerophontis fabula. 194. f. & inde inuentū. 122. g
 eius Pegasus quid. 30. b
 Bellonij de unicornu opinio. 394. f
 Bellua pro elephante. 419. d
 Bellua nigra quæ. 422. b
 Bellarum causa quæ apud priscos.
 Belli omen. 128. c. per equum nigrum indicatum.
 169. b
 Bellicrepa. 291. d
 Beneficij memoria. 366. f
 Benna. 250. g.
 Bertones equiuales. 108. f
 Bestiary qui. 294. f
 Bezaar qui primum introduxere. 387. b
 Biga quid. 249. c. cur Luna attributa. 182. g. ea
 qui primus certauit. 254. b
 Bionis dictum. 226. g
 Bisulca quæ. 1. c
 Borysthenes equus. 179. d
 Bonasi color. 43. b
 Bononiensium bastiludia. 293. b. & eorum leges ibi-
 dem.
 Boriſthenes equus Hadriani. 9. b.
 Bos aquam claram amat. 98. b. arandi causa natus.
 248. f. ad eum ab asino transcendere quid. 338. f.
 in eius corde an os. 27. a. eo citius arant muli.
 379. b. cur facile per montes incedant. 95. b.
 in eo & asino arare cur vetuum. 319. b. is & c-
 quus inuicem comparantur. 2. b. paciẽm indicat.
 320. b. laboris omen est. 128. f. macri vsus in ele-
 ctione principis Carinthiæ. 225. b. in magno triū-
 pho immolatus. 222. g. mares cur Luna attribu-
 ti. 184. f. eum si nequeas, asinum agito, prouerb.
 338. f.
 Bones Pæonij. 411. c.
 Bones parui ubi. 298. f.
 Bones qui aratro aptiores. 83. d
 Bos Aegyptiacus. 402. f
 Bos hippas. 164. f
 Bos Luca. 419. d. 420. e
 Bones Luca cur elephanti dicti. 420. f

Bos Lucus. 420. e
 Boues unicornes ubi. 387. d. 403. b. ex Bouillis cor-
 nibus antiquos bibisse. 411. c
 Bouini stercore utilitas 351. a
 Barchiola in equis quæ 22. b
 Brunitus. 18. f
 Brutiorum numi. 232. b
 Buccina in numo Tarentinorum. 233. d
 Bucephalus ex qua regione. 60. f. quando alios ad-
 mitteret. 73. c. unde dictus, eiusq; natura. 66. b
 eius statua. 218. c. eum ut reget Alexanaer.
 112. b.
 Bucephali qui dicti. 63. a. & cur
 Bucephala urbis quæ. 9. a
 Bulgæ. 165. a.
 Bulimus quid. 307. c
 Bulimus asinis accidit. 307. c
 Burdo. 18. e. Burdus. ibid.
 Burdonis iecoris vis. 381. c
 Burdo quid. 358. f. sterilis steriles facit. 387. b
 Burichus 18. e. Buridus ibid.
 Buteo in numo Fabiorum. 237. d
 Buxus asinus. 312. e

C

Caballus. 14. a. unde dictus. 161
 Caballarius qui. 165. d
 Caballatio quæ. 220. g
 Cadavera suorum sepeunt elephanti. 404. b
 Cesaris astus. 123. d. equitandi peritus. 4. f. eius
 equus imperium præsa. 129. a. eius equus nul-
 lum alium admittens. 67. b. unde dictus. 478. b
 elephas dictus. 420. g
 Cesony Perit triste omen. 127. d
 Calcarium usum fuisse in bello. 120. f
 Calces equorum quid. 22. e
 Calenorum numi. 232. g
 Caligula amatorum medicamentum datum. 28. b
 eius numus 244. f. ut equum amarit. 8. f
 Callippides. 159. d
 Calpe quando instituta. 255. d
 Calydon equus 189. d
 Camelum asinus timet. 304. e
 Camelus etiam scabiosa, cum plurium asinorum
 tollit onera. 336. f. eius lac quale. 208. b. cum
 oant equus. 123. b. in numo Aemiliae familie pi-
 tius. 243. g. quia in numo indicet. 241. a. Sarcin-
 na onustus in numo Pinartorum. 241. a.
 Camelini lactis tenuitas. 343. d
 Camelopardales decem Romæ. 294. g. gratissima
 in spectaculis. 430. e
 Camilla agilitas. 81. a. equino lacte educata. 206. b
 207. a
 Campa quid. 22. e
 Camphasus equus. 190. e
 Campus. 260. f
 Cancelli. 263. d

Cancer

I N D E X.

- Cancer eques.* 13.d
Cancer eques cur sic dictus. 79.d
Cancer in numo Tarentinorum. 233.d
Candor & albor vt differant. 39.c
Canis ad quid natus. 248. f. in *Ateſtiorum numo.*
 235.c. cur dentibus firmis vtantur vsq; ad ſene-
 ctutem. 26.g. cur facile peſtem ſentiant. 368.f
 cur *Dorius* in caſtris relinqueret. 349.a. ei dare
 paleas, aſino offa quid. 338. e. de eum mordente
 aſino lis, prouerb. 337.b. qui ſapientiſſimi. 34. f.
 melancholiſci quales. 142. h. mira pictura. 226.g
 mira actio. 68 g. viuacitas. 458.h
Canterius. 17. a. & inde.
Canterij qui. 108.b
Canterius crucians quis. 77.b
Canterius in fossa cur dicatur. 109.a
Canterij an in ſacris certaminibus currentur. 278.e
Canterius Gallicus. 17.b
Canterino ritu ſomniare quid. 202.b
Cantharus vnde dictus. 296.b
Canthelia quæ. 296.b
Canthelij qui Varino. 347.b
Canthones vnde dicti. 296.b
Caprona quid. 24. f
Capuli cultrorum eburnei. 482.e
Cappadox qui dicatur. 299.b
Capræ ceruleæ. 41.d
Caprini capitis pelli induta Iuno, vbi colebatur.
 241.d
Caprino ſtercori cur præſtet ouillum. 351.a
Capuli cultrorum eburnei. 382. d
Carabulis equus. 10.f
Caracalla numus. 247. a
Cardani de dentibus Elephanti opinio. 424.b
Cardinales quando equis vehi capere. 7.d
Carintbia princeps vt eligatur. 225. b
Carneadis dictum. 252.b
Caro noſtra per aſinam indicata. 325. b. cur aſinæ
 nomen conueniat. 319.b
Carniuora quæ. 7. b
Caroli V. equitandi peritia. 5.b
Carolus Ruinus exactè de equi anatome ſcripſit.
 26.b
Carceres qui. 261. c. 262. f. 263. b. eorum fabrica.
 263. c. cur picei dicti. 263.c.
Carceres Olympici. 263.d.
Carpentum. 250. c. 251.a
Carpentarius equus. 250.b
Carruca quid. 250. e
Cartazonon. 404.b
Carthago vt adificata. 128.f
Carrucaria mula. 250 f
Cafeus equinus. 207.d. 208. e
Caſtanea equina ſic dicta. 146.g.
Caſtitatis typos. 463.b. 487.d. 488.e
Caſtoris ſtatua. 240.e
Caſtoris & Pollucis fabula. 257.a
Catodromus. 260.f
Catanenſium numi. 231.c
Catonum modeſti. 7.c.b
Cauæ eburneæ. 483.c
Cauiar quid. 190.b
Celeritas per equum indicata. 176. f
Celeres qui. 15.c
Celes 15.c. qui equus. *ibid.*
Celetum certaminis varietas. 257.c
Celetium nauigium. 15.d
Centauri qui. 122. h. in *Aureliorum numi* picti.
 235.d. an omnino fabuloſi. 195.d. & inde. non
 eſſe equorum prolem. 94. h. qui ſignificant.
 176.f
Centinodia quæ. 370.b
Centippe. 159.c
Cerastes vnde dictus. 403.b. eius cornuum vis.
 413.d
Cereris cognomina. 192.b
Cereales ludi. 286.f
Certaminum equeſtrium origo. 254.b. ſacrorum
 diuerſitas 284.c. eorum ſacrorum myſticus ſen-
 ſus. 286.b
Cerua cur eripes dicta. 353.b
Ceruum conſciens leo in numo Hyelenſium 232.b
 auditu diſcernit 300. g. cur *ελαφος* dictus. 460.g
 de eo & equo apologus. 199.b. Lunæ aſcripti. 184.f
 mille Romæ ad diripiendum dati. 294.b. eorum
 velocitas. 81.c. viuacitas. 458.g.
*Cerui palmati ducenti picti in domo roſtrata Pom-
 peij.* 294.g
Ceruus volans. 420.f. 403.b
Chalinus quid. 118.b.
Chelidon quid in equis. 20.b
Chimera. 13.a
Choroſcopi qui. 221.b
Chriſtus auribus aſininis depiſtus. 310. 311. cur
 aſina vehi voluerit. 321. a. mori dictus. 168. e.
Chriſtiani aſinarij dicti. 310.g
Chryſippi mors. 299.d
Cicada matura. 296.b
Cicutam ſi aſini, depaſcatur ſomno torpeſcunt. 309.b
Cimon equas ſuas ſepeliuit. 8.b
Cingula. 119.c
 in *Cingulis* quid obſeruandum. 119.c
Cinnabaris quid. 461. a. vnde dicta. 467. a. & eius
 equiuocatio. 161.b
Cixtruſtra. 293.a
Circus anni temporum imago. 287. a. cur campus
 dictus. 281. a. eius figura. 260. h. eius magnitu-
 do *ibid.* 259. a. in numo expreſſus. 245. c. partes
 eius quot 255.a
Circus Flaminius. 259.b
Circenſes ludi cur ſic dicti. 266. e. eorum genera
 259. c. origo. 256. f. 285. b. quibus temporibus
 celebrantur. 289. a. & inde.
Cirrus quid in equis. 22.g
Ciſium quid. 250.c
Clamor barbaricus. 457.b

I N D E X.

Claudij Gothici fortitudo. 26. f
Clavis Penelopis 432. e
Claustrium. 261. d
Clitellarij qui. 347. e
Clodouei regis vocum. 135. a
Claliam equo donata. 11. a.
Claliam statua. 229. b
Clogmos quid. 112. b.
Cnacias equus. 189. d
Cochlea in numo Tarentinorum. 233. d
Corax equus. 189. d
Cogitationes simplices per asinum indicata. 318. d
Cotus vita breuitatis causa. 367. c
Combegno qui. 250. g
Commodi numus. 246. b
Coniectura virorum dictorum quid possit. 409. b
Colox nauigij genus. 15. d
Colubri ab equis deuorati. 133. d
Coniugato infeliciter prouerb. 337. b
Coniugalis copula. 318. f
Constantini numus. 248. e
Consterna tionis hieroglyphicum. 464. f
Consus Deus qui. 178. b
Consualiorum antiquitas. 285. a
Consualia qua. 178. b
Contemptor Dei designatus. 318. 319.
in Contemptibiles, prouerbium. 333. b
Conuulsio vnde. 390. b
Copiarj. 221. c
in Corde muli os. 39. d
Cor induratum per equum designatum. 172. b
Cornelij cur Asina dicti. 310. f
Corona in equis quid. 21. d
Corona spicea quid indicet. 230. f
ex Cornibus bibere mos antiquissimum. 411. e
Cornu ex quo pocula fierent. 392. e
Cornuum eorundem diuersitas vnde. 401. c. non omnia caua. 424. b. nullam praeter efficatoriam vim habere. 393. c. ea qua animalia habeant. 424. g. quid significant. 464. f. tria facere quid 171. b. vt a dentibus differant. 424. g.
Cornu ceruinum eboris succedaneum. 487. d
Cornipes. 18. f
Corpora e gloria resurgentia per albos equos indicata. 166. g
Corui cadauer non inuenitur. 458. b
Coruus cur asinum oderit. 308. g
Cossinitis fluuij vis 126. f
Cotyle ludus quis. 164. e
Coxendices quibus valentes. 22. b
ex Cranio humano pocula. 392. e
Craasi mortis omen. 127. d
Crater vnde dicatur. 411. c
Credentes qui per asinam indicentur. 325. d
Cribrum setacea. 217. e
Criste pilis. 217. a.
Crista quid in equo. 24. e
Crocodili ingeniosi. 444. e

Crocodili asello in litore bibenti insidentis icon. 327. a.
Cronippus. 158. b
Crucis effigies in asino. 298. e
Crypta. 261. d. 263. b
Cuculi cum Luscina contentio de cantu. 317. a
Calicem non curat elephas Indus, prouerb. 468. f
eum elephanto conferre quid. 468. f
Culices muliones. 371. d
Cupido inter equas cur natus dictus. 86. f
Cura diligens quid praestet. 100. f
Curiosi qui. 221. a. 28. g.
Curriculum quid Horatio 260. b
Curriculum locus in carceribus. 263. e
Currus quid proprie. 218. g
Currus edax, prouerb. 278. f
Curru qui primi triumpharint. 222. e
Currus cburnei. 484. g
Currus naufragi qui. 270. g
Currus Priami qualis. 280. f
Curus fiscalis. 219. a
Cursus clauicularis qui 219. a
Cursus publici initium 219. e
Cursus vehicularis. 218. e
Cutis duritia stupiditatem indicat. 444. e
Cutis cancellata qua. 428. g
Cutis humana & equina discrimen. 24. b.
Cydippe. 159. b
Cynes quid in equis. 21. d
Cygnus equus. 189. d
Cyllarus equus Castoris & Pollucis. 181. b. equi & vnde dictus. 188. e. eius color. 39. b
Cynisca equos aluit, & in Olympia vicit. 2. b
Cyperum cur loto coniunxerit Homerus. 96. f
Cyrene equestris dicta. 123. a
Cyriastus. 123. b. cur mulus dictus. 370. g
Cyris. 96. e

D

D *Attilij qui* 118. b
Damones onosceli qui. 312. g
Demonum typus. 365. f
Dama ducenta picta in domo Pompeij. 294. g. mille ad diripiendum data. 294. g
Darij ex mula partu felix augurium. 369. b. victus vt fugeret. 65. c. vt regno Persiae potius. 127. b vt regnum adeptus. 85. a
Datura 27. d
Decemnaliam. 288. e
Decursio qualis. 267. b
Decursio funebri. 289. c
Decursio militaris quid. 257. d
Decursio militaris. 290. f
Decursio solemnis. 290. f
Delphini cur in Syracusanorum numis. 230. f. in numo auxuritanorum. 232. g. in numo Cata-nensium. 231. c. in numis Emporitarum. 232. e.
in numo

I N D E X

in numo Messeniorum. 377. b. *in Syracusan. numo.* 377. a. *in Terentinorum numo.* 233. a. *in numo Termitanorum.* 231. c. *solus hominem amat.* 70 g. *ut hominem amet.* 438. f.
Dentes ut à cornibus differant. 424. g. *non omnes solidi.* 425. a. *ex ebore.* 483. d.
Dens Erythraeus, pro elephante. 420. b.
Dens Indus. 480. e.
Dens leporinus quid in equo. 33. d.
Desidia per asinum indicata. 32. f. *fugendam esse per asinam docetur.* 326. f.
Desperatio per equum indicata. 176. b.
Desultor qui. 257. a.
Deus quando invocandus. 316. g.
Dextrarius. 249. c.
Dextratio. 18 g. *unde dicta. quid Solino.* 270. e.
Diabolus equus dictus. 169. d.
Diabolus equus. 171. d.
Diaboli equi qui. 287. b.
Diana eurippos dicta. 184. g.
Diana Eurippe. unde sic dicta. 11. d.
Diaulus quid. 255. c.
Dictator cur non veheretur equo. 3. d.
Digitata qua. 1. c.
Diligentia & prudentia ultima felicitas. 253. b.
Diomedis fabula quid indicet. 5. d. *eius filia cur qua dicta.* 87. a. *eius stabula equorum ubi.* 63. g.
Dionysij numi. 232. f. *ei ut omen futuri regni factum.* 127. a.
Dipsacus cur onocardium dictum. 322. e.
Dipsadis & asini fabula. 332. e.
Disciplina puerorum equorum domitura comparata. 109. d.
Doctores legum per equos nigros indicati. 167. d.
Domus semper manentis hieroglyphicum. 314. e.
Donum facetum. 10. b.
Draconum cum elephantis pugna. 460. g.
Dromanarj qui. 220. f.
Duratei equi statua ubi. 229. a.

E

E *Brietatem fugiendam esse ut indicetur.* 314. b.
Ebor. Eboeus. 479. d.
Eboris equiuocatio. 480. e.
Ebur atramento candefacere quid. 488. f.
Ebur cur tingeretur. 485. d. *eius dignitas.* 480. g. *dijs oblatum.* 481. b. *ab eo mystica.* 487. d. *pro munere datum.* 481. a. *pro tributo persolutum.* 480. b. *ab eo prouerbia.* 488. f. *quid proprie.* 419. d. *usus in medicina.* 487. b. *tempore nigrescit.* 485. d. *& ubi non.* *ibid. unde dictum.* 420. g. *ut emolliatur.* 486. b. *ut poliatur.* 487. a. *ut rubro, aut ceruleo aut viridi colore tingatur.* 486. g.
Ebur fossile. 385. b.
Eborarius qui. 467. a.
Eburneus color. 480. f.

Eburnea porta. 425. e.
in Eburnea vagina plumbeus gladius, prouerb. 488. f.
Eburneis vasibus solum vertere quid. 488. f.
Ecclesia per asinam indicata. 325. b.
Ecclesia equus albus dicta. 166. b.
Echelidon quid. 260. e.
Echinus pars freni. 118. b.
Eculeus. 16. b.
in Edaces Stolidos & ignauos prouerbiu. 338. e.
Edra quid. 23. a.
Elandia insula equorum mira docilitas. 68. g.
Elephantes aciei instruendae periti sunt. 445. a. *adipis vis & usus.* 469. c. *adulteros odit.* 441. b. *enea eius statua.* 479. b. *eneus ubi.* 449. c. *Aethiopici ut ab Indis differant.* 422. g. *affectus, eorumq; cura.* 457. c. *agilitas mira.* 445. g. *alijs precineates.* 447. e. *amicos esse homini.* 438. f. *amoris eorum vis.* 441. d. *amor ergo fetus.* 440. e. *amor mutuus.* 439. d. *amor patriae.* 442. f. *an aue se coeant.* 455. a. *an lapides & terram impunè edant.* 454. f. *an mas femina robustior.* 436. f. *eius anatome.* 431. b. *antipathia cum Leone.* 456. d. *de eo apophthegma.* 467. b. *aquam timent.* 435. a. *aquam turbidam amat.* 454. g. *ab eo auguria.* 462. b. *aures eius quales.* 428. e. *bello apti sunt.* 472. g. *belli peritia.* 445. a. *beneficij memoria.* 438. e. *cadavera suorum sepeliunt.* 440. h. *caro eorum qualis.* 469. c. *caput cur deforme.* 428. e. *eorum castitas.* 441. c. *choreas in theatro ducunt.* 445. b. *eorum cibus.* 453. d. 454. e. *cicures ut capiant feros.* 450. e. *clementia eorum erga homines.* 439. d. *clitella eorum qua.* 474. b. *in coitu pudor.* 442. e. 445. d. *color.* 422. g. *conspetto ariete ab insania soluitur.* 460. e. *conuiuuntur humano more.* 446. f. *cor eius non esse duplex.* 431. c. *in corde os habet.* 430. 431. *cornua defodiunt.* 444. f. *de crurum flexu opiniones examinatae.* 429. c. *ei culicem conferre quid.* 468. f. *cur aquam timeant.* 436. e. *cur diu uiuat.* 458. g. *cur dentes suos sepeliant.* 464. g. *cur pullos in transitu fluuiorum praemittant.* 467. c. *de eo cur auctor hoc opere agat.* 418. e. *cur domentur.* 418. g. *cur bello utiles.* 478. f. *cur communes hostes dicti.* 476. g. *cur anguimani dicti.* 427. a. *cur proboscis prominens.* 427. b. *cur plantis vescantur.* 454. f. *cur fructibus vesci voluit natura.* 454. f. *cur in India & Africa.* 432. b. *custodiunt reges.* 445. b. *cutis eius an pilosa.* 428. b. *cutis duritia.* 428. f. *currus eorum quibus concessus.* 479. a. *ab eo denominata.* 466. e. *eius dentes quales.* 422. b. *dentes, an cornua.* 423. b. *dentium magnitudo.* 422. f. 423. a. *situs.* 422. 423. *utilitas.* 425. d. *de eis opinio Cardani.* 424. b. *exerti an mutantur.* 424. g. *differentia eorum penes loca & mores.* 421. c. *discendi promptitudo.* 444. f. *& h. diuinatio.* 441. a. *domandi & capiendi ratio.* 449. a. *ab eo emblemata.* 467. d. *eius encomium.* 418. f. *erga rectorem gratitudo.* 437. c. *fellis situs.* 430. b. *vis.* 469. d. *ficti in bello.* 475. d. 476. e. *fim*

I N D E X.

e. fimi vsus. 469. d. floribus delectantur. 447. d. frigidis impacientes sunt. 436. e. funambuli sunt. 446. e. 471. c. furiunt tempore coitus. 455. d. etiam furians homini amicus. 437. d. furoris curatio. 457. d. genera eorum quot, & eorum differentia. 421. b. genitalia. 430. f. gloria cupiditas 442. f. gratissimi in spectaculis. 470. e. gressus. 456. e. differentia eius pro etate. 457. a. homines malos à bonis dignoscunt. 441. b. honor & pretium. 434. e. icon. 465. iecoris vis. 469. d. ignem timent. 462. f. ignominia vindicta. 436. h. immolati. 478. g. Indorum duo genera. 421. c. Indi ut à Mauris differant. 421. c. Indus non curat culicem. 468. f. eorum ingenium. 443. 444. eius integra descriptio. 431. c. inuicem pugnant. 475. c. legunt & scribunt. 445. d. libertatis amor. 439. c. iniustitia. 441. a. lingua exigua. 427. d. & cur linguam patriam intelligunt. 445. d. lunam & solem adorant. 443. c. Lybici Indorum odorem ferre non possunt. 421. c. Lychnos dextra & sinistra ferentes. 279. e. ossa, pro unicornu. 393. b. magnitudo. 421. c. d. 422. e. & inde. mandibula superior sola mouetur. 425. d. mamma ubi. 330. e. & cur duæ ibid. manus quæ. 427. a. à matris coitu abstinet. 441. d. maximi & optimi ubi. 433. c. medici sunt. 447. b. memoria. 438. h. os ubi. 429. d. mororum sanguine viso ad be um incitantur. 461. c. ex muliere natus. 462. h. matrem timer. 460. f. eum ex musca facere quid. 468. f. musicam amant. 447. b. de eo mystica. 463. a. musica capi. 449. d. mutua pugna. 436. g. natura mites esse. 454. b. nescius sint damno. 477. d. non semel parere. 456. f. non capit murem. 468. g. noscunt cur petantur. 444. f. noxia sibi noscunt. 447. c. occidit miles vnus. 477. a. eos odit equus. 123. c. olim Europæ incogniti. 483. b. pabulis consueti quantitate agnoscit. 448. f. parentes venerantur. 430. h. pariendi modus. 456. e. partus magnitudo. 456. f. patriæ amantissimus est. 400. g. pedum eius constitutio. 418. e. 430. e. pedes anteriores cur robustiores. 430. e. populi & regiones eis abundantes. 433. a. & inde. porcum timer. 460. e. eius potus. 454. g. pretium. 418. f. eum prius locusta pariet. 468. g. de eo problemata. 467. c. pro edore accipitur. 479. c. e. us pro manus quid. 427. a. proboscidis descriptio & vsus. 426. e. proboscis ut à rostro suis differat. 426. g. proboscidis vis. 469. d. utilitas. 454. g. promuscis in Cæciliorum numo. 236. e. pudor. 436. g. puellas amat. 439. a. pugnat tigri. 406. e. pugna cum rhinocerate. 459. d. cum dracone. 460. g. cum militibus. 470. g. & tauris. ibid. cum tauris. 471. a. cum rhinocerate. ibid. c. quæ partes eius in cibo gratiores. 469. c. quæ loca ament. 432. b. quamdiu veterum gerat. 455. d. quando incipient coire. 454. b. quando hominem timeat. 459. b. quando primum Romæ pugnarint. 470. h. quando primum

Romæ visi. 472. e. quando vsi Romani. 473. a. qui primus eos in triumpho duxerit. 236. e. 471. d. quibus coloribus visis irascantur. 461. c. quo loco coeant. 455. g. quo loco corporis læso facile occidantur. 428. f. quot annos viuant. 458. e. quot pariat. 456. e. regnum portendit. 462. h. reges cognoscunt. 445. b. regem ad orare docentur. 445. c. religio. 443. a. eius robur. 436. f. eum Romani timuerunt. 472. g. senectà dignotio. 423. a. stis. patientia. 454. h. societas cum genere humano. 443. d. ei stipem offerre, pro uerb. 468. h. contra eos stratagemata. 475. 476. eos sub alis abscondere quid. 468. g. sui generis animal est. 421. b. suis sape fuisse damno. 476. g. tauris syl. infestus est. 460. e. testes cur intus habeat. 430. f. timet sanguisum. 461. b. triginta duo Romæ sub Gordiano. 294. g. cum eis triumphare rarissimum. 222. f. turres ferunt. 475. a. ubi bello apti & ubi non. 478. e. ubi auribus careant. 428. f. velocitas. 456. h. cum vnatoribus pugna. 451. d. vinum amant. 454. ge. vis in proboscide. 427. c. unde dictus. 418. h. vox. 457. a. vsus in bello. 472. g. vsus in cibo & medicina. 469. b. vsus in sacri ficys. 478. g. vsus in spectaculis. 470. e. vsus ad traiciendos amnes. 478. f. vsus in triumphis. 471. d. ut accensis facibus capiantur. 452. f. ut arbores extirpet. 447. e. ut arbori harenis capiatur. 449. a. ut per aquam incedant. 436. e. ut ad bellum instruatur. 474. h. ut bestia insultissima dictus. 448. h. ut cauponem vltus. 437. a. ut capiant Nigrita. 450. h. ut calorem vitent. 447. c. ut crura flectat. 429. d. ut domentur. 452. g. ut & cur homines timeat. 439. c. ut fossas transliant. 447. d. ut fluios tranent. 448. e. ut incitentur ad pugnam. 478. e. ut iniurias vindicent. 439. c. ut inutiles in bello reddantur. 475. c. ut lebetem resarciri fecerit. 448. g. ut mansuescant. 452. h. ut in Pegù capiantur. 450. f. ut puellos ament. 438. g. ut sagittis interficiantur. 451. c. ut sus inimica. 426. g. ut venatorum insidias fallant. 444. g. ut visco capiantur. 451. c. vilitas eorum in bello. 473. b. Zelotypia. 436. 437. 442. e.

Elephas Ajax dictus. 458. e

Elephas mons. 418. h

Elephas marinus. 419. a

Elephas poculum. 419. b

Elephantagogus. 467. a

Elephantar hes. 466. h

Elephantarchia. 467. a

Elephantia serpentes qui. 466. e

Elephantia morbus. 466. e

Elephantine. 466. h.

Elephantis mulier. 466. h

Elephantistes. 466. h.

Elephantophagi qui. 469. b

Elephantophagi ut elephantem capiant. 451. a

Eliogabali numus. 247. c

Empori

I N D E X.

Emporitarum numi. 232.e
Empusa onocole dicta. 312.b. vnde dicta. *ibid.*
Enalli fabula. 191.b
Enceladus equus. 188.b.
Eniochus. 17.a
Ennij equus senio confectus quid significet. 253.a
Enoplia saltatio. 291.d
Enses eburnei. 482.f
Eous equus solis. 189.a
Ephippium quid. 119.c
Epona qua. 87.b
Equa albæ cur in magno honore apud Tartaros. 191.d
Equa ne an equus celerior. 83. b. an ex vento concipiant. 90.g. in certaminibus celebrata qua. 83. d. in ea conceptus signa. 91. c. cur Scythæ. in bello vrantur. 83. d. currendi promptitudo. 276. e. facile pariunt. 92. b. gravida an coitum patitur. 86. g. iuba superbiunt. 73. b. leporem peperit. 133. a. libido earum qualis. 86. g. matricibus quales esse debeant. 48. f. optima ubi. 365. b.
Equa Phidolæ. 227. a. in pregnantibus quid observandum. 92. e. pro virgine mactata. 134. b. qua tantum ament. 90. e. quamdiu vtero gerat. 88. b. quos asinos recipiant. 306. g. quot vni equo sufficient. 91. c. in sacris certaminibus vsum fuisse. 277. d. seipsam amat. 66. e. sterilis ut concipiat. 89. c. ut asinos admittant. 66. e.
Equus abhorret à feruilib. 74. g. absolutissim. qui. 29. b.
Equi Acarnaici. 49. a. *Achiui.* *ibid.* b. *Aegyptij.* *ibid.*
Aethiopicis. *ibid.* *Africani.* *ibid.* *Alanici.* *ibid.* *Agri-
gentini.* *ibid.* c. *Anglici.* *ibid.* c. *Apamy.* *ibid.* *Apu-
li.* *ibid.* *Arabes.* *ibid.* d. *Arcadici.* 50. e. *Argolici.*
ibid. e. 20. f. *Armenij.* *ibid.* f. *Asures.* *ibid.* f. *At-
tici.* 16. h. *Barbary.* 16. h. *Britones.* 51. b. *Burgun-
diones.* *ibid.* b. *Burici.* *ibid.* *Callaici.* *ibid.* *Calabri.*
ibid. d. *Cappadoces.* *ibid.* *Celiberi.* 52. e. *Chalan-
bry.* *ibid.* *Chaonij.* *ibid.* *Cilices.* *ibid.* *Colophonij.* *ibid.*
f. Corsici. *ibid.* *Cretenfes.* *ibid.* *Cyrenaici.* *ibidem.*
Daci. *ibid.* h. *Dorcales.* *ibid.* *Elei.* *ibid.* *Elandici.*
16. e. *Epei.* 53. a. *Epidaurij.* *ibid.* *Epirotici.* *ibid.*
Erembi. *ibid.* c. *Flandrici.* *ibid.* *Frigisci.* *ibid.* *Fri-
sij.* *ibid.* d. *Gallici.* *ibid.* *Gelarij.* *ibid.* *Geldrici.* *ibid.*
d. *Germani.* *ibid.* *Getici.* 54. e. *Getuli.* *ibid.* f. *Græ-
canici.* *ibid.* *Heluetij.* *ibid.* *Hetrusci.* *ibid.* *Hirpini.*
ibid. g. *Hispani.* *ibid.* g. 20. f. *Hollandici.* *ibid.* *Hun-
nisci.* *ibid.* b. *Hungarici.* *ibid.* *Iberi.* *ibid.* c. *Indi.* *ibid.*
d. *Iones.* *ibid.* d. *Insubri.* *ibid.* *Istrij.* 20. f. 56. e. *Ita-
lici.* 56. e. *Iuliacus.* *ibid.* f. *Libyci.* *ibid.* *Ligures.* *ibid.*
g. *Lydi.* *ibid.* *Lusitani.* *ibid.* *Mantuanij.* *ibid.* h. *Massy-
li.* *ibid.* *Mauri.* *ibid.* *Mazaces.* 57. a. *Medici.* 57. d.
Menapij. *ibid.* d. *Mosci.* 58. e. *Murcibij.* *ibid.* *Mysi.* 16
f. *Nabatai.* *Nasamones.* *Neapolitani.* *ibid.* *Nigritæ.*
ibid. *Nisæi.* *ibid.* h. *Noruegici.* 57. b. *Numidici.* *ibid.*
d. *Odrisij.* *ibid.* d. *Oebalij.* *ibid.* *Parthi.* *ibid.* *Pellæi.* 60.
e. *Persici.* *ibid.* f. *Pharsalici.* 60. f. *Phasiani.* 60. g.
Pisæi. 60. g. *Poloni.* 16. h. *Psylli.* *ibid.* h. *Pygmeorum.*
ibid. *Roseani.* *ibid.* *Sacæ.* *ibid.* *Saphareni.* *ibid.* *Samarici.*
ibid. *Sardi.* *ibid.* *Sarmutici.* *ibid.* *Scenitici.* 61. c. *Scotici.*

Scythici. *ibid.* *Siculi.* *ibid.* *Sicani.* *ibid.* d. *Syenes.* 62. e. *Syræ.*
ibid. f. *Sueti.* *ibid.* *Tarentini.* *Tenarij.* *Tartari.* *ibid.* *Thes-
salici.* *ibid.* g. *Thracæ.* 63. b. *Toringi.* *ibid.* c. *Turcici.* *ibid.* d.
Tyrrheni. *ibid.* *Veneri.* *ibid.* adhortatione gaudent. 77. d.
admissarij qualis esse debeat. 47. d. admissarij semen
quale esse debeat. 48. f. admissarij victus. 89. a.
admissus quid Ciceroni. 84. e. adornatus superbior.
73. c. agrotatis signa. 143. d. ereus 16. h. 17. a. anet
Cynisca 227. d. & aliorum *ibid.* etatis diuersitas pro
loci diuersitate. 94. f. etas generationi apta. 87. d. e.
tas ut cognoscatur. 25. c. etatis signa 94. f. ætoge-
nes qui. 45. a. affectus externi 149. & inde. agmina-
les qui. 216. f. albis cur oculi cæsi. 39. d. albis cur
triūphantur. 222. b. albis percurrere quid. 200. f. ale-
re quorum sit. 5. d. 6. e. alienos fœtus nutrit. 66. e. ali-
quando eis ociãtum esse. 105. d. alpborynchi. 45. b.
amicitia eum gallinis 123. a. cum otia *ibid.* amor er-
ga fœtus. 65. c. amor lasciuus erga dominum 71. d.
an fel habeat. 27. a. an habeant talos. 22. f. an homo
salacior. 87. a. anhelitus vis. 211. b. anatome exa-
ctissima à quo scripta. 26. b. animi fortitudo ut in-
dicetur. 35. d. animositas. 74. f. senio non perditur.
74. g. ad eius ani procidentiam. 148. f. de eo apologi.
199. a. & inde. appiosus quis 145. c. aquas & bal-
nea amat. 64. f. Aquila cur dicitur. 79. c. asini rud tã
horret. 308. h. ab eis ad asinos, prou. 334. f. eius ast-
hma, ortopnæa, dolor cordis 147. d. ei aureū pului-
nar substratū 9. d. aurib si dicat que audiuit. 67.
c. auxungie vis & vsus. 209. c. ad balnea cur duci
debeat. 103. b. balsam qui 38. h. eorum ad bellū ap-
titudo. 211. c. belli omen est. 128. e. bello aptum esse.
2. g. & cur h. bellici institutio. 114. g. bellico ut vta-
mur pro pompico. 115. b. bellicosorum sexus obser-
uatus. 213. a. biliosi signa. 141. d. blandè tractandū
esse. 111. b. & inde. c. m boue comparètur. 2. e. f. cæ-
lestes siue sidera. 13. b. celoptalmi 34. e. cerulei ce-
leres. 42. e. Casaris qualis 229. e. calcitroli qui &
ut corrigantur 113. b. & inde. c. a tidi laudati. 39. a.
in eis candor vnde 38. e. canescit 24. f. caput ut ma-
crescat. 108. f. capitis doloris signa & cur. 145. c.
caput habere in somno quid potendat. 134. e. Cap-
padoces laudati. 299. a. carnis qualitas. 206. f. ca-
strandi ratio & modus 103. h. & inde. castra: i vi-
ctus. 109. a. castra is qui in bello vntur. 213. a. ca-
strationis vtilitas. 108. e. cauda ut lata fiat 108. f.
in eo cauterij vtilitas 156. f. & inde. celeritas aui-
bus & vento assimilata. 80. e. celeritate gaudet. 79.
a. celeritate gaudet. 115. d. celes ut à desultorio dif-
ferat. 213. b. ad certamen qui eligatur. 270. g. 277.
a. & inde. in certaminib⁹ locus. 261. e. & inde. in cer-
taminibus fuisse commutatos. 278. b. cospitans quid
indicer. 176. h. eius cibus & potus. 95. c. 96. & inde.
97. 98. 99. quando & quantū exhibendū. 101. b. que
observanda 96. b. cibus proprius. 97. a. ad eorum in
Circo cursum pertinentia loca. 264. f. clitellari qui.
248. f. eius coaguli vis. 209. c. coitus. 87. d. coeundi
tempus. 88. f. coit post castrationē. 109. colorem pro
arbitrio induci. 108. g. color quocies mutent. 26. h.
cur

I N D E X.

cur ephippium iuxta humeros amet. 22. *b. cur fri-*
centur. 102. *e. cur cauda quibusdam præcidatur.*
 108. *e. cur panis & vinum præbeantur.* 99. *c. cur*
cornipes & sonipes dicatur. 30. *g. cur nares diui-*
dantur 33. *d. cur & quando spumescant* 64. *b. cur*
fœtus ament. 66. *e. cur prorigam occiderit.* 72. *g.*
cur bibens caput mergit. 64. *f. cur & ascendendo &*
descendendo facile cadat. 95. *b. cur agilis.* 88. *b. cur*
equo velocior. 83. *c. cur quidam ex vento concepti*
dicanur. 79. *c. cur dicantur sonipedes.* 95. *a. cur*
sanctis abominabilis. 7. *b. cur eis prohibitus.* *c. ab*
eo cur inceperit auctor. 1. 2. 3. & inde. *cur pri-*
uatum iumentum sit dictus. 2. *f. & quadrupes eos*
cur non alerent Spartani. 6. *e. cur duce careant.*
 64. *e. cur tardius quàm mulier pariat* 92. *b. cur*
quotannis purgandus. 151. *b. cur soli immolatus.*
 190. *b. cur Neptuno tribuetur* 178. 179. *a. cur di-*
catur esse temperatus. 141. *c. eos curare nobile*
fuisse. 8. *e. in curatore eius quid requiratur.* 102. *e.*
curriles qui Alberto. 248. *b. eorum à curribus no-*
mina. 249. *b. cursus eorum sublatus.* 377. *c. cur-*
sum eorum publicum fuisse antiquum. 219. *a.*
cursus quando Olympys additus. 255. *c. cursorum*
nomina. 254. *g. curules qui.* 248. *g. curules fuis-*
se publicos 278. *f. cursu victi ab omine.* 84. *e. cur-*
su alios superare studet. 66. *b. in cursu perseue-*
rantia. 81. *a. cynobata qui.* 31. *a. decursionis to-*
rum in Circo forma. 278. 279. *f. defluuium pilo-*
rum. 149. *b. delassati volutatio profit.* 105. *d.*
delphinum cur insequatur. 81. *d. demulcē e quie-*
sunt. 102. *e. dentium pro atate varietas.* 26. *e.*
dentes cur semper firmi vsq; ad senectutem. 26.
g. dentes quot & quales. 25. *b. & inde; nomina.*
 26. *aentium vis & vsus.* 209. *c. descendere eo qui*
& quando iubebantur. 6. *b. desultores qui.* 213. *c.*
 256. 257. *a. deorum ministri crediti* 127. *b. dijs*
& principibus attributorum propria nomina. 188.
 189. 190. *Didonis cur stare dictus.* 75. *b. diligens*
educatio. 278. *e. discunt choreas ducere.* 68. *e. do-*
loris cordis, & colici signa. 145. *c. d. erga eos do-*
minorum humanitas. 10. *f. dominos occisos vin-*
dicant. 70. *b. eosdem flent.* 71. *a. dormituræ necessi-*
tas. 109. *d. vt dometur ibidem & deinde. donati*
dentes inspicere quid. 205. *a. dorsi ratio habenda.*
 106. *b. dorsilasi à sella curatio.* 150. *e. dysgargi-*
les qui. 36. *e. educationi eius quæ necessaria.* 95. *c.*
effrenes qui. 113. *d. electio eorum vnde petenda.*
 29. 30. & inde. *electio à patria & parentibus.* 55
c. in electione patriam inspiciendam esse. 46. *b. e-*
lectionis signa ex colore. 37. *a. elephantem timent.*
 459. *e. de eo emblemata.* 252. *g. & inde epitaphiū.*
 253. 254. *epitheta à celeritate.* 79. *a. epitheta ma-*
gnifica. 8. *e. equabus permistos inutiles esse in ve-*
nationibus. 85. *b. equitationes peritum nescit.* 67. *c.*
erectio vt corrigatur. 113. *b. propter creptum vni-*
dicta. 11. *d. ab esu eius cur absteineamus.* 206. *f. &*
uxores qua iure similes. 100. *e. exophthalmi qui*
 34. *e. exhortatio eorum ad cursum.* 270. *g. de eis*

fabulosa 194. *e. eorū fascinatio.* 216. *g. fauore gau-*
dent 78. *e. fellis vis & vsus.* 209. *c. 210. e. feri* 40.
Roma sub Gordiano. 294. *g. fictitij* 216. *g. Flamini*
cur non liceret tangere. 27. *b. fanū vt exhibendum.*
 104. *g. à foribus ecclesie auelli nolens* 135. *b. forioli*
qui 32. *e. formidolosi cur noctu doceantur* 115. *a. in*
fossam prolapsus quid indicet. 176. *b. frenis vbi non*
egeat. 69. *a. frenatus quid indicet.* 176. *frequen-*
tissime in numis expressus. 230. & inde. *gaudent*
palpis. 65. *c. genera & differentia.* 19. *a. & inde. ge-*
nerosum non posse habere omnia bonitatis signa 29. *b.*
funarius qui 279. *a. ibid. c. gradarius qui* 19. *d. Græ-*
ci cur ad certamina sacra eligerentur 277. *c. Græcos*
à barbaris distingunt 67. *c. gratitudo.* 70. *b. gressus.*
 95. *a. habenalıs qs* 279. *c. habitudo corporis qualis*
esse debeat 29. *d. hamippi qui.* 313. *b. heterosceles &*
heteropodes qui. 44. *f. heterognathi.* 31. 33. *b. he-*
terophthalmi qui. 44. *f. hinnitus quid multis pro-*
tenderit 127. *b. hinnitus post castrationem quid in-*
dicet. 109. *c. hodæporici.* 218. *f. homines auorant.*
 69. *a. hominibus immolati.* 192. *e. ab eo hominem*
amari 70. *g. ab eo homines puniti* 135. *d. bordeatio*
eius quid 148. *e. hostes agnoscunt* 69. *b. improbi signa*
 36. *f. improbi qui.* 112. *b. in incessu superbit* 73. *c.*
incitatus vt retinendus 112. *g. ineam magnis quæ*
sit im ferre 64. *g. insensus homini nisi recte tracte-*
tetur 5. *c. ingrata in aomitura sunt remouenda* 112
f. inimicitia cum storo aue. 122. *b. cum Struthioca-*
melo. ibi. cum camelo. ibi. cum elephantis ibid. c. ra-
culantem vt adiuuet. 67. *d. inimicitia cum Lupo.*
 123. *d. cum vrsu.* 124. *b. cum leone.* 125. *a. cum iue.*
 125. *a. cum ouibus.* 125. *a. cum asino. ibid. cum ser-*
pentibus. ibid. cum trachuro pisce. ibid. b. cum phoca
ibid. b. cum plātis vt pomis & ficibus. ibid. c. cum
bordeo quodam. ibid. d. cum gentiana. ibid. d. cum
Stygis aqua. 126. *e. cum atro colore ibid. cum cada-*
ueribus ibid. e. insigne Romano. 224. *f. & quare.*
eius institutio. 109. *d. & inde. inter vrbis munitio-*
nes recensitus. 2. *b. irati dentes denudant.* 65. *c. iuba*
quæ probetur. 45. *c. iudicium inesse.* 66. *g. iugales*
quales esse debeant. 252. *f. iugalium duo genera*
 248. *f. iuncti celerius currunt* 82. *iuncti celerius cur-*
runt. 270. *e. iuxta nysam incitare quid.* 200. *g. ex*
labore non mäsuefieri. 112. *b. lassus vis & vsus.*
 308. *b. lassus vt curandus.* 105. *d. lassitudinis signa*
 106. *e. de eis leges.* 6. *g. libertatis amans.* 74. *e. libido*
& salacitas. 84. *b. & inde. libido vt frenetur.* 90. *f.*
lienıs eius vis. 209. *d. in eis linea candida in fronte*
quid notet. 38. *g. lingua vis.* 209. *d. loca plana amat.*
 48. *g. loca ab eis celebria.* 49. *a. & inde. lumbrici*
vt abigantur. 148. *f. Luna quis.* 162. *b. ad maciem*
eorum prodest medica. 96. *g. maculati.* 43. *c. & eo-*
rū nomina. maculati vnde & quales 37. *a. magni &*
parui vbi. 19. *b. magnanimitas & victoriæ cupidi-*
tas. 73. *a. malacopodes qui.* 149. *c. mas quot feminis*
sufficiat. 86. *e. masne an femina diutius viuat.* 93. *d.*
metacholici signa 142. *b. de eius memoria & iudicio*
mira historia 69. *d. 70. e. militandi peritia.* 66. *g.*
mas

I N D E X.

mas quando impleat. 88. f. monstroforum & prodigioforum icones. 130. 131. 132. de eius morbis & eorum cura. 143. 144. 145. morborum causa. 144. e. morbi toti corpori communes, & particularium diuisio. 144. e. morbi acutissimi qui. 144. e. mordax qui, sternax qui. 114. e. morigeri signa. 113. d. mortuo domino superuiuere qui recusarit. 71. d. mulares que. 371. b. mundities. 66. f. munditiam seruandam esse. 104. e. ne asinum repellat. 361. d. ne a mustis infestentur. 126. e. ne strepitus armorum timeant. 115. a. Neptolemo immolandi ingenium. 67. b. neruorum rigoris signa. 145. d. nigrorum probatio. 40. e. nigri generositas. 225. a. nigros videre in somno quid portendat. 134. a. nomina hominum eis imposita. 12. e. non omnes generant. 91. b. ex non solutis damna. 11. s. nothi cur dicti. 46. g. b. nodorum rariorem fuisse usum. 119. b. october qui dictus. 190. f. oculi colore variant. 44. e. oculorum color qui probetur. 45. u. oculorum varietas. 44. b. oculorum morbi. 145. 146. omnium pernicissimus creditus. 81. c. optimus qui. 116. e. ossis de corde vis. 209. d. oris vitia & cura. 146. e. pabalum ut curare curator debeat. 101. b. Palladij qui. 220. f. palmati. 40. f. Parous. 43. b. partium nomina. 21. 22. 23. 24. parte que raro purganda. 103. a. partium usus in bello. 216. e. in eo partes aliorum animalium desiderate. 35. a. Partibici quales. 44. f. partus tempus. 88. b. pauperibus relictus. 135. e. pedum affectus. 249. b. pedum vitia. 149. c. in eo pedum percipiua rationem habendam esse. 30. e. 100. g. pedes ut contra niuem conseruentur. 106. g. Pegasides qui. 218. g. Phidia & Praxitelis epitaphium. 229. e & inde. de phlebotomia. 154. e. 155. & inde. picture ac statue. 226. e. 227. 228. pictus hinniens. 136. e. pilorum vis. 210. e. pituitosi signa. 142. b. pilorum vtilis. 34. f. v. plautiem agere quid. 200. e. plethora vnde. 148. e. possidere eam quid. 3. a. post intam matrem se occidit. 72. f. eis praecurrere quid. 82. e. eorum pretia. 5. c. 178. e. prodonis principum. 10. g. b. pro tributo. 11. b. pro equite accipitur. 12. g. pro quadrigis dicti. 249. a. probi & improbi epitheta. 36. f. g. propensus ad sterilitatem. 363. d. pudicitia. 72. e. de eo proverbia. 119. d. 200. e. & inde. publicus & eius usus. 3. b. quibus donatus e. ut redderetur. 3. puella vbi vim intulit. 87. b. Pulmonis vitia & cura. 146. g. pulucrei qui. 35. b. purgandi diuersi modi. 151. d. qua etate domandus. 110. e. in eo qua partes lauanda; & qua non. 102. b. qua tympana horreant. 123. d. qua timere soleant. 114. f. in eo qua ratio quietis habenda. 104. b. quales in certaminibus olympicis. 255. d. qualem aquam desiderant. 98. g. 99. a. qualis primo equitate ascendi eligendus. 113. a. quam diu vterum ferat. 92. g. quam diu generent. 86. e. quam diu crescant. 94. b. quam sit docilis. 68. e. quando eis ceperint vincere Romani. 234. f. quando

edentur. 206. e. quando & quomodo castrari debeant. 109. a. quando ad bibendum alliciendus. 106. e. quando calcaribus vrgendi. 113. a. quantam intelligentiam Homerus tribuerit. 66. g. quanti eum fecerint Romani. 3. a. qui ad venationem praestent. 217. d. qui gyris faciendis idoneus & qui non. 116. f. ab eis qui occisi. 136. b. & inde. qui & quando velociores. 212. b. qui bello aptiores. 212. f. qui cito lesescunt. 1. d. qui calcaribus egeat & qui non. 120. f. qui dociles. 75. a. ex eo qui primo pugnauerint. 196. e. qui eos adorant. 9. c. qui a Iesu dicuntur occidi. 170. g. in quibus morbis cadant. 143. d. quibus vinum prodest. 99. c. quibus aduenitur. 3. b. a quibus sepulti. 8. b. quibus iacer. 177. 178. 179. & inde. quo ferocior, eo domatu facilius. 73. b. quando aliquid portenderit. 127. a. in eo quorum animantium mores laudentur. 36. b. quos castrare non oporteat. 109. e. quot modis corrigatur. 112. g. quot annis uiuant. 93. d. 94. e. repletio & cruditas. 148. e. seuitiam noxiam esse. 36. g. sagmarij qui. 243. f. salcitas ut augeatur. 89. b. Salina. 210. g. sanctis optemperat. 135. b. sanguinis mictus. 149. a. sanguinis vis & usus. 209. a. sanguinei signa. 141. d. sani signa. 30. e. sarcinarij qui. 243. f. scabies ut curetur. 145. a. & inde. sasinatus. 43. b. Seianus & eius historia. 129. e. ad sepulchrum mactatus. 192. e. in eo sessio qualis esse debeat. 121. c. in eo sessionis precepta. 121. d. setarum usus. 216. 217. & inde. si cibum fastidet quid faciendum. 147. d. si fuerit ferox aut ignarus quid faciendum. 112. g. si se prosternat quid agendum. 113. b. simi qui. 34. e. sine auriga per se vincit certamen. 77. e. singularis in bello usum non fuisse. 213. b. singulari pugnare antiquum esse. 215. a. singularium cu sus sus mysticus. 137. c. ad sobolem reparandam electio. 361. b. soleae quales esse debeant. 104. b. solidis ungulis ubi. 20. g. somniant. 65. b. somnia. 70. f. Spadices qui. 40. f. Spacies ut poeta probaret. 40. b. 41. Spuma vis. 210. f. spuma mirro modo expressa. 226. g. stabula sua noscunt. 68. b. stabulum vbi edificandum. 48. b. stercora cur sicca. 54. e. sternax. 85. c. sternaces qui. 36. f. strata ut imponenda. 119. d. strigosus qui. 29. d. subuernare quid. 170. g. subrenalis morbus. 148. g. succussores qui. 19. d. Sudoris vis. 210. f. in eis sudoris prouocatio. 151. a. suillaci inimica. 104. g. summo mane alidos esse. 101. d. suspicaces qui & ut corrigantur. 114. e. suspicaces improbari. 36. e. syluestres ubi. 19. a. & inde & quales. tantum ex coitu nasci. 91. b. tegumenta duo esse debent. 101. d. temperamento variare. 141. c. tendax qui. 85. c. testiculorum vis. 209. d. tottonaris qui. 117. a. tormenti genus. 229. d. tortores qui. 19. d. trabcati & trabeati qui. 38. f. trabcati unde. 38. b. Traiani statua. 229. d. trepidarij qui. 117. b. ex eo tristitia omen. 127. c. triticum sine detrimento non edunt. 97. c. triumphantiu ornatu. 222. b. 223. a. Trois fatales. 204. g. Troie fuit exitialis. 129. b. truncatis auribus quales. 108. f. tuba signo gaudet. 74. b. 75. a. belli cupidus varia significata. 16. e. varijs modis alitur. 98. e. varicosi. 32. b. vbi post mortem detosus. 9. c. vbi

I N D E X.

- ubi non sint. 51. a. ubi primum domiti. 195. d.
 ubi bello incipi. 212. e. ubi erant. 254. f. eis ve-
 hi periculosum. 251. d. veltariorum genera. 248.
 f. veltura qui idoneores. 248. g. eo vehi magnifi-
 cum esse. 7. a. velatuli equi. 45. e. de vendendis
 lex. 3. a. in ventrem cubant. 69. a. ventis immo-
 latus. 191. b. veterum soleis carebant. 105. a. vi-
 ctoria præ ceteris cupidus. 75. c. victoria eorum
 sine auriga. 272. g. vinum bibunt. 99. b. vis. 16.
 e. vitia pessima quæ. 113. b. umbrati qui. 114. e.
 unde dicitur. 15. d. 79. a. ungulas mordere quid.
 175. c. unguarum vis. 210. c. unguæ ut robo-
 rentur. 103. a. vox. 93. b. vocis mutatio. 93. c.
 varietas. 93. c. voluntatio ei prodest. 103. d. voraci-
 tas 64. g. vrina difficultas. 148. b. vrina & sterco-
 ris vis. 210. b. in eo vrinanti ratio habenda. 106.
 f. vsus in sacrificijs. 190. f. & inde. vsus in triū-
 phis. 222. 223. 224. vsus in venatione. 217. d.
 & inde. vsus in arvis. 254. e. vsus in in veltione.
 248. f. & inde. vsus in insignibus. 224. f. vsus in
 electione principis Carinthia. 225. b. vsus in me-
 dicina. 208. b. 209. 210. 211. vsus in bello. 211.
 212. 213. 214. 215. vsus ad terendam segetem
 254. f. vsus in lulis. 254. g. vsus in cibus. 206.
 207. 208. ut ad metam flecterentur. 269. 270.
 ut decimo mense cocant. 83. f. ut adornati. 10. e.
 ut mas concipiatur, ut famina. 91. d. ut dormiant
 65. c. ut bibant. 64. f. in eos ut conscendendu
 militi hastato. 121. b. ut frenum admittat & quid
 in freno obseruandum. 117. d. ut tendendi. 107. d.
 ut hordeum præbendum. 97. d. ut libidinem iadi-
 cent. 84. b. ut memoria valeret. 69. d. ut hordeo
 delesterentur. 97. b. ut noctu tractandus. 104. g.
 ad eum ut accedendum. 102. g. ut frigus noceat.
 144. e. ut mordacitatem remittat. 114. e. ut In-
 di fient. 119. b. ut post laborem curandus.
 105. ut meat secretum. 106. g. ut infenerur.
 117. d. 113. e. in eos ut inscenderent antiqui.
 121. a. ut inscendendus. 111. d. ut sanus & ro-
 bustus conseruetur. 93. g. ut à muscis infestetur.
 106. g. ut eum atorem suum amet. 100. f. ut con-
 scendendus. 120. g. ex eo ut conscendendum. 116. b.
 ut totum ingredi discant. 116. b. ut se erigat,
 quid faciendum. 116. e. ut in gyros flecti discat.
 116. f. ut purgentur cyclo. 153. b. ut fossis sa-
 lire discat. 114. g. ut diringendus. 102. f. ut
 curribus iuncti. 279. b. ut & quando verberandi,
 275. c. ut multum bibat. 98. b. ut pulchriores &
 pinguiore apparet. 98. g. uteri eius vitia. 149.
 a. Zelotypia. 86. f.
 Equi ætrogenes. 23. b
 Equus coppatis. 205. d
 Equi cynopoda. 22. f
 Equiferus. 19. a
 Equiferi triginta picti in domo Pompeij. 294. g.
 & qui hermaphroditi. 93. a
 Equi Lycospades qui & Lycophori. 64. e. eorum na-
 tura. 66. f.
 Equus tollutavis. 20. e
 Equites cataphracti qui. 212. f
 Equites dimachi qui. 214. f
 Equites clibanarij. 216. e. loricati. ibid. Reventarij
 ibid. Tarentini. ibid. f.
 Equites tria cornua habentes qui. 170. b
 Eques ut ab infessore differat. 174. c
 Eques pro equo. 12. b
 Equestris ordinis dignitas. 3. a
 Equarius qui. 99. d
 Equiculus. 165. c
 Equila. Equala. 16. e
 Equile. 48. b
 Equina caudæ pilos vellere qui dicantur. 24. e
 Equire quæ mulieres dicantur. 86. b
 Equiria quando celebrata. 235. c
 Equiria Gothorum pulcherrima supra glaciem. 293.
 294.
 Equiria ludi Martiales. 285. b
 Equi solis. 162. f
 Equisetum. 23. d
 Equiso. 99. d
 Equaria. 43. e
 Equitatores boni qui. 120. e
 Equitantes multum cur sicco ventre, contra lotium
 faciunt plurimum. 140. e
 Equitandi imperitia quibus sit ignominia. 5. b
 Equitandi scientia in quo consistat. 111. a
 Equitandi peritia cur rebus utilis. 5. b
 Equitandi peritus ne cantet. 200. g
 Equitationis commoda & incommoda. 138. f. &
 inde.
 Equitationis equis currentibus noxa. 139. c
 Equitationis initium quale esse debeat. 122. e
 Equitatio nostri temporis qualis. 122. f. quæ libidi-
 nem promoueat & quæ non. 138. g. qui primi in-
 uenerint. 122. g. ab ea qui sibi temperant. 7.
 a. b.
 Equuleus, Equulus. 15. d. 16. e
 Equulei laues. 13. d
 Equuli argentei. 230. e
 Equulus monete genus. 224. g
 Equuleus pro tormento. 16. f
 Ergata. 296. e
 Eriethonij trsumphus. 222. b
 Erioles equus. 188. b
 Eripha equi quæ. 8. b. 189. c
 Eruca ne herbis sint noxia. 125. c
 Essendum. 250. e
 Euentari quid. 91. a
 Euexippe. 159. c
 Eumeli equæ quales. 94. e
 Eurippe. 159. c
 Euripus cur in ludis Cesaris factus. 436. e
 Exaltationis typus. 409. c
 Exercitia antiquorum. 254. g

I N D E X.

F

Fabio Max. dictatori equus concessus. 4. e
 Fabricij fortitudo. 467. b
 in Faciem cadere quid. 175. d
 Factiones in certaminibus equorum. 281. b
 ac Facultatibus quibus tuto iudicari possit. 408. b
 Fallopij de unicornu sententia. 385. d
 Falso cur aliquando a bonis authoribus referantur.
 408. f
 Falsa se dixisse, ut Virgilius intelligi voluerit.
 425. e
 Falx quid in equis. 21. d
 Fama & eius ortus ut indicetur. 176. f. unde saepe
 oriatur. 391. d. eius symbolum. 245. b
 Fames per equum indicata. 169. b
 Farrago quid. 151. d
 Fatalo quod est, incurabile esse. 329. b
 Felicitas vesaniae causa. 333. a
 Ferdinandi Aragonij humanitas erga equum. 10. f
 Ferrum equinum. 125. d
 Ferulis vescitur asinus. 299. c. 309. a. earum natu-
 ra. 342. f
 Ficos obijcere Medialanensibus. 350. g
 Ficuum mira vis. 299. d
 Ficus amat asinus. 299. c
 Fidei penuria per asini immunditiam indicata.
 320. h
 Filix, asini sanguis dicta. 312. g
 Fimi equini usus. 254. g
 Flagella ex qua materia. 274. g
 Fons caballinus cur sic dictus. 158. g
 Fores. 263. a
 Formicae equites. 162. g
 Fornicationis typus. 318. f
 Fortis qui non dicendus. 337. d
 Fortitudinis typus. 409. c
 Fortunae inconstantiam pensitandam esse. 376. b
 Fori qui. 261. b
 Foruli ludi qui. 261. b
 Fremere. Fremitus. 93. b
 Frenes qui morbus. 144. e
 Frena cur sale conspergantur. 118. f. eorum duo ge-
 nera. 118. f. g. molle & asperum ut differat
 115. c. partium eius nomina. 118. b. quot & qua-
 lia esse debeant. 115. b
 Frigoris noxa. 298. b
 Erons occipitio prior. 100. f
 Frumentum in numis Dionysij. 232. f. g
 Frumentum fertilitatis typus. 231. b
 Fuscina quid. 352. f
 Furor & concupiscentia equi quid indicet. 174. d
 Futura qui semper expectent. 315. c

G

GABRIELIS Frascati de unicornu opinio.
 395. a

Galactophagi qui. 206. f
 Galba in equum suum scomma. 127. d. unde auda-
 cior factus. 369. c
 Galenus quid in Diosc. animaduerterit. 408. g
 Gallae onocecidae. 311. d
 Gallus gallinaceus in numo Selenuntinorum. 231. c
 in numo Syracusanorum. 231. b
 Galli Treboniani numus. 248. e
 Gamba quid. 22. e
 Gammarius in numo Syracusanorum. 230. b. in nu-
 mo Tarentinorum. 233. c
 Garganus equus. 190. e
 Garrectus quid. 22. f
 Gela Urbis numi. 231. d
 Gelo equitationem cantui praetulit. 4. g. eius numi.
 232. e
 Gemmarum natura. 411. a
 Geneti equi cur sic dicti. 54. b
 Genserici impietas. 8. b
 Gentes per asinos indicatae. 169. d
 Gentium populus indicatus. 321. d
 Gentium obedientia indicata. 321. c
 Gentiles per onagrum indicati. 357. c
 Gentilitas bruta per asinam explicata. 315. a
 Gentilitiae religionis irrisio per asinum indicata.
 318. e
 Germanis equa caro interdicta. 207. b
 Germanorum oculi. 43. a
 Gesneri de unicornibus quadrupedibus opinio. 404. e
 Gestatio in vehiculis & lectica quid praestet. 140. f.
 & inde.
 Gestatorum. 250. g
 Getæ numus. 247. b
 Gilvus color qui. 39. d
 Ginus quid. 14. b. & inde. a. 362. g. ab eo ut hinnus
 differt. 358. f
 Gladij pro meta. 266. e
 Glauci fabula quid indicet. 5. d
 Glaucus color qui. 41. b
 Glaucum deci de oculis. 42. f
 Glaucippus. 159. a
 Gloriam cupidi sunt elephantas. 442. f
 Gordiani numus. 247. d
 Goropij opinio de unicornu. 385. d
 Gothi equitandi periti. 5. a
 Graecotum peritia inequitando. 4. f
 Gramen uatiuus equorum cibus. 95. c
 Gratiae Dei qualibet res est capax. 317. c
 Gratitude etiam in animalibus. 437. c
 Gryps in galea Palladis. 232. b
 Gryphes timent elephantos. 460. g
 Gylippus. 159. a
 Gygenius. 18. f

H

HAbena & earum necessitas. 219. a. quae lauden-
 tur. 121. c

Vii

Haeretici

I N D E X.

- Harectici cur Onagris similes.* 356. f. *Locusta dicti.*
 167. a. b. *eorum principes per equum indicati.*
 169. c.
Hannibalis astus. 435. b
Hamippus qui. 214. f
Harpages. 352. f
Harpe equa. 79. c
Harpe equus. 190. e
Harpinna equus. 189. c
Hastiludia Bononiensium. 293. b
Hecate quæ. 313. a
Hecate tergemina. 184. g
Hector cur hippodamus. 160. f.
Helius color qui. 39. d
Hermionis triremis. 371. c
Hemionos. 371. a
Hemium. 118. b
Hemionitis. 371. b
Hemionium. 371. a
Hercules hippodotes dictus. 186. e
Hermaphroditi equi. 93. a
Hermippus. 159. d
Heurippa. 160. f
Hieronis numi. 232. f
Hiero equor. studiosus. 8. f
Himerensium numi. 231. d
Hinnire. Hinnitus. 93. b
Hinnitus frequens quid in equo indicet. 35. c.
Hinis. 15. a
Hinna. 15. b
Hinnus quid. 14. b. 358. e
Hinnus & mulus ut differant. 358. f
Hinnus ut matri & patri similis. 359. c
ab illo ut ginnus differat. 358. f
Hinnulus quid. 15. b. quid Plinio. 358. f
Hinus quid Plinio. 358. f
Hippa. 158. e
Hippace quid. 207. d
Hippades. 158. e
Hippago. 164. g
Hippagogi milites. 164. b
Hippagrus. 19. a
Hippagus. 164. b
Hippalcus. 157. b
Hippalestrion. 162. e
Hipparchia quid. 3. a. 158. e
Hipparchus. 157. b
Hippardium. 162. e
Hippareus. 158. e
Hipparis. 158. f
Hipparion. 162. g
Hippasus. 157. c
Hippas ludus. 164. f
Hippe. 13. a
Hippelaphus. 122. e
Hippia. 158. e
Hippiades statua. 164. g. 229. b.
Hippias. 157. c
Hippice. 208. f
Hippie. 158. b
Hippidion. 13. d
Hippiscus. 164. g
Hippo. 158. f
Hippobolus. 164. b
Hippobotus. 158. f
Hippocampus. 162. b. 181. d
Hippocentauri an omnino fabulosi. 195. d. & inde.
cur laudati. 81. d. Antonio visus. 197. a. quid
 Plutarcho. 122. d
Hippocharis. 162. b
Hippodorus. 157. c
Hippocles. 157. c
Hippocomi. 221. d
Hippocomus. 99. d
Hippocrates. 157. d
Hippocrates & Aristoteles conciliati. 138. g
Hippocrene. 13. a. 158. f
Hippocrenides. 160. e
Hippocronia. 165. a
Hippodamus. 157. d
Hippodamia. 160. e
Hippodromus. 157. d. 158. g. 260. e
Hippodromia. 260. b
Hippolapathum. 163. d
Hippolochus. 157. d
Hippolytus. 157. d. eius interitus. 136. b. ab equis
 discerptus. 125. b
Hippomachus. 157. d
Hippomanes. 157. d. 163. b. herba quæ. 27. d. quid
 27. b. c. & inde.
Hippomania quid. 85. b
Hippomarathrum. 164. e
Hippomiges qui. 122. b
Hippomologi qui. 206. g
Hippon. 157. e
Hippona dea. 187. d
Hipponax. 157. d
Hipponicus. 157. d
Hipponus. 157. d
Hippopera. 165. a. 248. g
Hippophaes. 163. a
Hippobastum. 163. a
Hippophona s herba. 124. d. 125. d. 163. d
Hippopodes qui. 133. a. 158. g
Hippophorbium quid. 90. f
Hippophorbis. 164. b
Hippopotamus. 162. f. eius corium. 444. e. dentes
 quales. 424. f. Roma sub Gordiano visus. 254. g. v-
 bi dentur. 434. b
Hipporizon. 163. b
Hippos. 157. c
Hippos aus. 13. d. piscis. ibid.
Hipposelinum. 164. e
Hippostratus. 158. e
Hippothela. 306. g
Hippothela qui. 296. g

Hippo-

I N D E X.

Hippotigris. 162. f. 296. g.
 Hippothelas. 162. e.
 Hippotos. 157. c.
 Hippuria herba. 23. d.
 Hippuris. 163. b.
 Hippurus. 162. f.
 Hippus. 158. f.
 Hirundo in equis quid. 20. b.
 Homo equus fallax ad salutem dictus. 205. a. pullo equino assimilatus. 172. b. eum quæ animalia ament. 70. g. sanctius animal dictus. 418. e. ubi iumentorum vice. 416. f.
 Honores sæculares per equum indicati. 8. e.
 Honor præter meritum datus ut significetur. 333. a.
 Hordeum ut equis præbendum. 98. e. tosti vis. 25. a.
 Hordeum canterinum. 17. b.
 Hostia cur caniares dicta. 190. b.
 Hospites in quadrupeda immutati. 136. f.
 Humanitas Alphonsi regit. 316. e.
 Hyæna Roma decem sub Godiano. 254. g.
 Hyelerium numus. 232. b.
 Hypoglosson. 162. 163.
 Hypobæstum. 163. c.
 Hypsætos. 332. g.
 Hypsphinx. 262. e.

I

I Bices ducenti picti in domo Pompeij. 294. g. mille ad diripiendum data. 294. b.
 Ibyci equus de quo dicatur. 201. d.
 Idolatra per Bataan indicatur. 201. d.
 Ignari omnium typus. 314. e.
 de Ignavis proverb. 333. b.
 Ignis terret elephantes. 462. f.
 ad Ignominiam imposita nomina. 311. a.
 Ilerda. 190. e.
 Immortalitas & lumen equi qui dicti. 279. e.
 Immunditia typus. 320. f.
 in Imperatis facile parentes proverb. 375. c.
 Impetus immoderatus & ratione carens per equum indicatur. 173. b.
 Improbi equi dicti. 175. d.
 Imprudentes, & peruersi equi diaboli. 172. f.
 Impudens asini typo notatus. 303. a.
 Incarnationis dominicæ typus. 357. a.
 propter Incestum equi qui se ipsos occiderint. 72. e.
 Inchoatum quod cito deteritur, per asinum expressum. 314. g.
 ab Incepto turpiter desistentes ab asino excuti dicuntur. 337. b.
 Incitatus equus Caligula. 8. f.
 Indoctos voce prodi. 329. c.
 Individua ut inuicem differant. 399. d.
 Indocilitatis futura typus. 314. f.
 Infans ex equa natus. 197. b.
 Infans cum capite elephantis. 463. a.
 Innocentia indicata. 488. e. per candorem indica-

cur. 463. b.
 Innus. 14. b. 362. g.
 Insanos euitantis typus. 464. e.
 Insidias venatorum ut elephantis fallant. 444. g.
 Instrumenta musica. 483. d.
 Integritatis typus. 409. e.
 Intemperantia & lasciuia per equum indicata. 173. a.
 Inulus. 15. b.
 Ioan. Aemiliani de unicornu opinio. 386. f.
 Iracundus equo assimilatus. 174. c.
 Iræ definitio. 461. d.
 Iris equus. 189. d.
 Irrisionis signum. 315. a.
 Isachares asinus dictus. 314. e.
 Iuba quid. 24. e.
 Iuba verticalis. 24. f.
 Iuberti opinio de unicornu. 385. d.
 Iudaorum populus designatus per asinum. 322. b. 323. a.
 Iudaicus populus indicatus. 356. b. per mulam indicatus. 373. c.
 Iudicis inepti typus. 317. a.
 Iudicium ineptum. 177. a.
 Iugales. 249. c. 279. b.
 Iumenta quæ 2. e.
 Iumenta dossuaria quæ. 347. b.
 Iunonis equi. 181. a. hippia dicta. 186. e.
 Iouis currus qui. 222. b. eius currus antiquitas. 186. f. eius equi. 186. e. & inde motus ut a solis & lune motibus differat. 186. g. tunica quid. 266. g.
 Iurare per equorum deam. 12. e.
 Iusta equa dicta ubi. 60. f. 92. e.
 Iusti sunt equi albi. 166. f.
 Iustitia & veritas equi qui dicti. 279. c.
 Iuuentus ut equo assimilata. 82. e.
 Iupiter eburneus. 484. 485.

L

L Abor fructu permutandus. 320. g.
 Labores in gravidis equis non obesse. 92. f.
 Laboris seruilis typus. 314. b.
 Laborem significat asinus. 320. g.
 Lactis differentia. 344. e.
 Lactuca asini. 312. f.
 Labiippus. 159. a.
 Lalisio quid. 352. f.
 Lamina ardens quale tormentum. 16. b.
 Lampon equus. 190. e.
 Lampus equus diei. 189. b. equus Hectoris. 189. b.
 Lamus equus. 190. e.
 Lapatium syluestre. 163. d.
 Lapis asinus dictus qui. 296. f.
 Lasciuia generare nolentis typus. 372. e.
 Lasciuia typus. 193. a.
 Lasciuia per equos indicata. 170. e. 173. a.
 in Laudantes illaudata. 467. d.
 Laurus in numo Aemiliorum. 234. g. Calpurniorum.

I N D E X.

- rum. 236.e
 Lectica. 250.g
 Lecti eburnei. 481.d
 Lectica à mulis vecta. 378.e.
 Leana centum ad necandum data. 294.b
 Leo asini à se occisi locum subit. 328.f
 Leones centum caesi in spectaculis Pompeij. 470. b.
 Leo ceruum conficiens in numo Hyelensium. 232. b.
 cicuratur. 446. f. eius clementia erga homines.
 439. d. elephantem t. met. 459. d. eum interficiens
 asinus quid portendat. 309. c. cum eo vir pugnans
 in numo Domitiorum. 237. c. iubati centum Romæ
 ad interficiendum dati. 294. h. mansueti. 60. Ro-
 mæ sub Gordiano. 294. g. in numo Commodi pictus.
 246. h. in numo Neruæ lanceam mordicus prehen-
 dens. 245. c. eius rictus in numo Leontinorum. 231.
 b. eum timent gryphes. 460. g. vsus Numidicus
 dictus. 237. c.
 Leontinorum numus. 231. b
 Leontiasis. 466. f
 Leopardi mansueti. 30. g. Romæ sub Gordiano. 294. g
 Libyci centum, & Syriaci centum ad necandum
 dati. 294. b
 Leporem equa peperit. 133. a. ex equa natus loquitur
 133. b. in numo Messeniorum pictus. 377. b
 Leucippus. 159. a
 Libido per hinnitum indicata. 169. d. ei prudentia
 imperans 253. c
 Libidinosi equi dicti. 84. b
 Libidinosâ mulier, asinaria Pasiphae dicta. 311. b
 Libertatis amans equus. 74. e
 Libertatem incultam seruituti preferendam esse.
 199. b.
 Lignum aloes quid sit incertum. 398. f.
 Limen quid Virgilio. 262. b
 Libri elephantini. 484. f
 Linea alba. 261. d
 Linea extrema quid. 262. f.
 à Linea incipere quid. 262. f. pro fune accipitur.
 263. a
 Lingua serpentina vis. 413. d
 Litera caballicata. 220. g
 Loculi eburnei. 482. e.
 Locusta elephantus dicta. 419. a. prius elephantem
 pariet. 468. g.
 Longurium. 261. b
 Lotus 96. f
 Lotus prætensis, panis asini dicta. 312. g
 Luca pro magno. 420. g
 Lucana armenta. 420. g
 Lucani Luca dicti. 420. g
 Lucanus explicatus. 270. e
 Luciferi & Hesperii equi. 185. a
 Lucri efficacia. 393. c
 Lucra in quibus sunt miseria, non esse emulanda
 329. b.
 Ludouici Dureti de unicornu opinio. 394. e
 Ludouici Gallorum Regis facetum donum. 10. b.
 Ludicrum à Caligula inuentum. 293. d
 Ludus asinus dictus. 301. d
 Ludi Apollinares. 286. g. Cereales. 286. f
 Ludos in Circo qui ederent. 286. e. Circensium gene-
 ra. 259. c. Circenses qui. 284. f. curules qui. 288.
 g. per desultores equos. 256. e. equestrium specta-
 tores qui. 258. g. funebres. 289. c. Herculei. 288. f
 iuuenales. 291. d. 292. e. Latini. 287. c. magni.
 284. f. à Consualibus vt differant. ibid. g. magni.
 votini. 284. h. Martiales equiria dicti. 285. e. Me-
 galenses. 285. d. miscellanei qui. 288. g. natalitij
 289. a. ostentionalis. 294. f. Persici qui. 247. d.
 plebey & à quibus editi. 288. f. plebey toti qui.
 288. g. celetum. 256. b. Romani qui. 288. f. Roma-
 ni toti qui. 288. g. qui equis fiebant, genera. 256.
 g. qui in prouincijs celebrabantur. 259. d. scenici.
 261. a. seculares. 288. e. saurales qui. 256. g. solem-
 nes qui. 284. f. 288. h. Taurij quibus sacri. 287. d.
 288. e. Troianus. 290. f. & inde, eius origo ibid.
 Luna cur muli sacri. 375. d
 Luna equi & biga. 184. e
 Lunata pellis quid. 481. a
 Lupi asinis inimici. 308. e. dentes eorum quales. 124.
 e. equi terga prementes quid in somno portendat.
 134. f. ab eis morfi pulli cur euadent generosi. 124.
 f. eos vt oderit equus. 123. c
 Lupus ceruarius. 359. a
 Lupus solitarius. 297. b
 Lupus instrumenti genus. 352. f
 Lupus quale f. enum. 118. g
 Lupata qualia frena. 118. g. 124. e.
 Luscinia & cuculi de voce controuersia. 317. a. b
 Luxuria typus. 318. e. 373. a
 Luxuria per asinum indicata. 305. c
 Luxuriosi per equum & asinum indicati. 320. f
 Lycophori equi. 124. g
 Lycospades equi qui. 124. e
 Lyra cur barbiton dicta. 483. d
 Lysippus. 159. a

M

- M**acrini numus. 247. c
 in Maledictis non se commouentes. 335. c
 Malelicentia punita. 136. e
 Maliachmos qui morbus. 307. c
 Malie affectus qui. 307. c
 Malua equina. 164. e
 Malorum vita lubrica per equum indicata. 169. c
 Mamertinorum numus. 233. a
 Mammaram in quadrupedibus diuersitas in situ &
 numero. 430. f
 Mandibula inferior edendo solum mouetur, superior
 semper quiescit. 425. d
 Mandra quid. 379. d
 Mannus. 18. e. & inde.
 Mannorum vsus ad nobiliora uehicula. 251. a
 Manni tollufanes. 20. e

Manus

I N D E X.

- Manus nasuta elephantis quid.* 427. a
Mapa quid. 264. f. 166. e. in quibus ludis missa. 286. e
Mapparium. 266. g
Marca. 18 g
Marcomannus. 18. g
Mare rubrum Oceanus Orientalis. 401. a
Maris coloris qualis. 43. a
Maris effigies. 133. a
Maris inuentum. 122. b
Martis equi. 186. e. ei Romæ equus immolatus. 190. g
Martialis emendatus. 302. b
Masanissa modestia. 7. b
Massagetarum prelium. 214. e
Massylorum equitandi peritia. 4. b
Mastix quid. 274. f
Mauritani ex equo pugnant. 245. d
Maximini numus. 247. d
Medica. 96 g
Medica vis ad maciem 367. d
Medicamenta singularia non prodesse omnibus venenis. 390. g
Megalenses ludi vnde dicti. 285. d
Melampus equus. 190. e
Melanippus. 159. a.
Menelai regia 483. b
Mente delapsi qui dicantur. 337. a
Mensa eburnea. 481. b
Menippus. 159. a
Mensis elatio vt indicata. 356. g
Menta equina. 164. e
Meretrices equæ dictæ. 187. a
Messeniorum numi cum mulis. 377. b
Mera quæ. 265. b. quot fuerint. 265. a. cur campe-
 ria dicta. 272. f. eius figura. 266. e
Merachorum quid. 362. g
Michael Archangelus equus rufus. 168. f
Micon pictor. 24. f
Mida aures cur in asininas mutata. 300. b. cur au-
 res asini habere dictus. 311. c
Midas in aleis quid. 296. e
Miles propter ablatum equum punitus. 111. b
Militia dux cordatus & prudens. 177. b
Milton quid. 461. a
Minerva Hippia. 178. f
Minium. 461. a
Minotauri imago in numis Gela urbis. 231. d
Missus quid. 264. f. 266. b
Misum confectum vt intelligatur. 266. b
 267. a
Misus ararius qui. 267. a
Mithridates à quibus custodiri voluerit. 70. b. seu-
 ges rexit. 4. g
Mola inferior asinus dicta 296. e
Molæ quando coronatæ. 348. f
per Molam asinariam quid indicetur. 322. f
in Molles & effeminatos prouerb. 338. e
Monoceros quid significet. 387. c.
Monoceros, vide Unicornis.
Monstra cur raro in magnis animalibus. 92. b. quan-
 do fiant. 93. a
Monychus Centaurus. 20. g
Morones asini 361. a
Morsus pro ore. 26. f
Morsus piscis. 419. a
Mox vt equos honorent. 9. c
Mulieris conceptum euitantis typus. 315. b. cur equa
 dicta. 86. g. equos timent. 2. g
Muliebris fastus equæ comparatus. 74. f. pregnan-
 tiam occultantis hieroglyphicum. 315. a. vt con-
 cipiat, etiam inuita. 381. b. vt steriles reddan-
 tur. 380. b
de Mulo enigma. 359. d. atas. 367. c. affectus & eo-
 rum cura. 368. f. & inde. amicitia cum aqua Sty-
 gis. 308. e. an omnino sterilis. 362. f. & inde.
 eorum aratio. 254. f. 379. a. eum de asino pingere
 quid 334. g. 375. a. eius astus. 366. f. auda-
 cia. 366. e. auguria. 369. a. & inde. beneficij
 memor a. 366. calcitratio correctæ. 367. a. cele-
 ritas vnde. 365. d. centuriatus qui. 380. g. ceu
 volare visus. 372. g
Muli clitellati. 380. g. cibus & potus. 367. d. ad
 clitellas aptitudo. 378. h. Cordis vis. 380. h.
 cur victoris premium positus. 378. e. cur car-
 rucaria dicta. 250. f. cur Bias saginavit. 375.
 e. cur Luna sacri. 375. d. cur non olfaciat ge-
 nitale. 364. cur diuissimè viuant. 367. e. cur
 Elci careant. 365. c. cur pestem facile sen-
 tiant. 368. f. Dei ministri. 372. f. per dossua-
 rios certamen. 256. e. equum pariens. 369. d.
 electio. 360. f. & inde. fecundum esse. 361.
 f. equitare regium esse. 380. e. eius epitaphium
 376. f. generosiores vbi & ex quibus parenti-
 bus. 365. b. genus fecundum vbi. 359. c. eis
 Græci comparati. 370. e. Heneri quales. 365.
 b. ex hiatu terremotu facto prodiens. 372. h.
 ab eo hieroglyphica. 372. e. historica. 372. f.
 ex hordei esu hinnunt. 367. d. ingenium. 366. e
 inimicitia cum munibus. 370. g. laboris patientia
 365. d. locata est. 370. e. ad eius maciem. 367. d.
 Mariani qui. 347. c. Mariani vnde dicti. 371. c.
 morsus eiusque cura. 368. h. matrix quid. 362. b
 Matricis vis. 381. a. meritorij. 380. f. meritorij
 eur dicti. 378. h. mutuum stabunt, prouerb. 374. e
 natura & mores. 369. d. ne à muscis infestentur.
 368. h. nomen varium. 358. e. odoratus 368. e. par-
 tus pro ostento. 362. f. partus quid præfagiat. 369.
 a. pellis cineris vis. 381. c. pertinacia. 366. e.
 ab eo prouerb. 374. e. pumili sine pumili qui
 Martiali. 358. f. quæ loca ament. 365. a
 quæ regiones careant. 365. b. quanta asinis
 præstantiores. 374. h. qui propriè dicatur. 358.
 e. 370. g.
 eius

I N D E X.

eius Renum vis. 381. a. robur. 378. e. sacramentum veneratur. 372. g. sceuophori qui. 380. g. serarum cauda mira vis. 381. b. de seipsum in fluuio conspiciente apologus. 376. b. Sterilitatis eius causa. 362. g. de sterilitate opiniones philosophorum. 362. g. sordium auris vis. 381. b. Spunia oris vis ibid. d. Sudoris vis. ibid. in suo pœmate vt nominarit Simonides. 2. e. Stercoris vis. 381. per eos stratagemata. 376. a. synonyma. 358. e. sympathia cum auribus nantibus. 370. f. temperatura. 364. h. eius Testiculorum vis. 381. a. timor 366. e. vbi primum excogitati. 362. e. vbi aliquando pariant. 364. f. vbi ephippium & pondera ament. 23. a. vbi muli, vbi pauci. 365. a. vngula eius quales esse debeant. 360. e. vsus in vectione. 378. e. vsus in bello. 380. f. vsus in sacris. 375. d. vsus in agris & in vrribus. 379. a. vsus in equitationi. 380. e. vsus in medicina. 380. b. 381. a. & inde. vsus in esedis. 250. h. vt matri & patri similis. 359. c. vt ab hinno differat. 358. f. vt educetur. 367. c. curta quid Horatio. 380. f.

Mula herba. 371. a. & eius vis.

Mularia. 371. b

Mulares equæ quæ. 371. b

Mularis herba. 370. b

Mularis materies. 361. b

Muliones vehicularij 371. d

Mulio perpetuarius. 371. d

Mulus Marianus, proverb. 375. b

Mulomedicus. 371. d

Mulotriba. 471. d

Munificentia typus. 463. d

Munera quæ ingrata. 338. e

Muris inimicitia cum asino. 308. b. eua non capit elephas. 468. g. timetur ab elephante. 460. f. vt fugentur. 370. f

Muscis ne muli infestentur. 368. b

Musca promissis. 426. f

Musca equiseles. 162. b

Muscarium quid in equo. 23. c

Musimon. 18. f

Musmones oues. 18. f

Mysteria magna agredientis typus. 225. a

de Mysteria portante asino emblemata. 316. f

N

Nabugodonosor equus factus. 161. b

Nares cur equis diuidantur. 33. d

Narthetium. 481. g

Natum adustio vt curanda. 121. d

Natura nostra currui similis. 165. eius typus. 193. b

Naues ebore elaboratæ. 484. g

Naues equi maris dictæ. 179. b

Nautarum celeritas. 275. a

Neapolitanorum numi equum habent insculptum. 224. g. insigne 349. d

Nestor cur hippolates dictus. 160. f

Neptuno cur equus tribuatur. 178. 179. cur Hippius dictus. 177. c. in equum mutatus. 192. b. eius equi quales. 181. c. qui. 188. b. lupi dicti. 182. e. ei equi immolati. 191. b. eius munus duplex. 179. c.

Neptunus hippocromius. 180. e

Neptuni Petrei fabula. 178. c

Neptunus taraxippus. 180. g

Neronis aurigandi peritia. 279. a. equitandi. 4. f. equum posteriore parte, specie simia vidit. 134. f. eius numus. 244. g.

Nerua numus. 245. c. numus cum mulis solutis, eiusque explicatio. 377. c

Nestor cur hippolates dictus. 4. g

Nicippus. 159. a

Nicon asinus dictus. 309. c

Niniue equus dicta. 171. c

Niseorum numisma quid indicet. 410. e

Nobilitatis Roman. signum. 481. a

Noctua in numo Tarentinorum. 233. d

Noctua inter cornices, proverbium. 334.

Nodia herba quæ. 370. b

Noctis equi. 185. b

Nothippus. 159. a

Nucerinorum numi. 232. g

Numidarum equitandi peritia. 4. b.

Numismata cum mulis impressis. 377. a. & inde.

Numi cum elephantis impressis. 478. 479.

Nuncij, camera, qui apud Germanos. 221. a

Nyctæus equus Plutonis. 189. b

Nyssa quid. 264. g.

O

Obedientia gentium indicata. 321. c

Obliuoris ingrata effectus. 226. g

Oeni pictura. 315. b

October qui equus dictus. 190. f

Oculus domini quid præstet. 99. d

Oceanus Orientalis mare rubrum. 401. a

Ocium Venerem stimulat. 89. c

Ocium equo inimicum. 84. g

Ocyroe in equam. 193. c.

Odonta animal. 131. d

Oenomai regis fabula. 195. b. vt equorum studiosus. 8. f

Offa penita quid. 190. b

Oleastro coronabantur victores in Olympijs. 255. a. & inde. victorie premium vbi. 282. b

Oliua in Calenorum numis. 232. g

Onager ab vnicorni differt. 403. a. eius equiuoca. 352. e. an equinoctij index. 354. e. assuetus solitudini de quo dicatur. 357. d. capiendi ratio. 355. c. ci.

I N D E X.

capieudi ratio. 355. c. cibus & potus. 355. a. de-
 scriptio 353. a. color ibid b. duo genera. 353. c.
 ex eo & equa muli optimi. 360. f. in filios crude-
 litas. 354. g. gregarij sunt. 353. d. instrumen-
 tum quale. 352. b. mansuescit. 354. e. matris er-
 ga filios amor. 354. g. ab eo moralia & mystica
 356. f. mores & natura. 353. d. ossum vis. 356.
 e. Fellis. 356. e. carnis dorsi. 256. e. Adipis. 256.
 e. Vrinæ. 256. e. Vngularum. 356. e. Medulla. 356.
 e. Fimi. 356. e. ab eo proverbia. 357. d. quæ loca
 ament. 353. d. quibus herbis maxime delectantur.
 355. b. quo loco degant. 353. d. eius caro qualis.
 355. d. sitis impatientia. 354. b. eius synonyma
 352. e. velocitas. 354. f. 20. Romæ sub Gordia-
 no. 294. g. rimidi sunt. 354. e. triginta picti in
 domo Pompei. 294. g. ubi optimi 353. d. vsus in
 cibus & in medicina. 355. d. in eius venatione vo-
 luptas. 355. c. vt canes effugiant. 355. a. Zelo-
 typia. 354. f
 Onagros fabula nomen. 313. c
 Onagrus. 352. e
 Onagra, & onothera vnde dicta. 312. g
 Oncare quid. 307. a
 Onobletum. 312. g
 Onobrychis vnde dicta. 312. g
 Onocichla. 312. f
 Onuos machina. 313. b
 Onocentaura. 313. a
 Onocentauri. 197. d. 313. a. quos indicent. 318. e
 Onochiles. 312. f
 Onocrotalus. 3. b
 Onomordus. 312. g
 Ononis. 312. f. vnde dicta. 300. f
 Onophyllum. 312. f
 Onopordon. 312. f
 Onopyxus. 312. e
 Onoscellia. 311. b
 Onosma. 312. f
 Oppidum. 263. b
 Oppida eburnea. 484. b
 Opulenti & alterius non indigentis typus. 463. c
 Orchestra. 261. a
 Origanum onitis. 212. a
 Ornatus incitat admissarios ad libidinem. 89. d
 Orneus equus Plutonis. 187. b
 Oryx. 382. b. 387. d. 403. b. antiquis cognitum ani-
 mal. 394. f
 Ossa Balænarum pro vnicornibus. 385. a
 Os an in corde equi. 27. a
 Ossa igne duci. 425. a. nullam præter exiccatoriam
 vim habere. 396. e
 Ostracinda. 302. e
 Otides vt equos ament. 123. a
 Ouatio qualis triumphus. 222. f
 Quem asino permutare quid. 320. g. omnis rationis
 est expers. 303. c. in ouationem immolata. 222. g.
 quot morbis infestatur. 143. d
 Oues fera plurima ad diripiendum data. 294. b. cen-

tum picta in domo Pompeij. 294. g
 Ouillum stercus cur caprino sit melius. 351. a
 Oua vria qua. 359. a
 Ouum vt aceto tenerescat. 367. b
 Oxalis equina. 164. b
 ex Oxyrincho pisce glutinum. 451. e

P

Pæonia vis. 390. g
 Palasca quid. 190. b
 Palatina quid. 146. e
 Palitia qua. 192. f
 Palimpfesti vnde. 351. c
 Pallas eburnea. 485. b
 Palladij equi qui 220. f
 Palma in Calpurniorum numo. 236. e. in numo Dio-
 nysij. 232. f. in numo Emporitarum. 232. e. in nu-
 mo Suesbanorum. 232. g. eius nomine quid apud
 Liuium intelligatur. 283. c
 Panchates equus 290. c
 Papaueris fructus in numo Hieronis. 232. f
 Parabata qui. 215. b
 Paralus nauis. 371. c
 Parangaria. 220. b
 Parangariati equi qui 220. f
 Paranympsi qui. 221. c
 Paraneredus. 218. b. 220. b
 Parentes suos venerantur elephanti. 440. b
 Parippus qui. 218. b. 221. d
 Parippon. 159. c
 Parochi qui. 221. a. & inde.
 Parthenia equa qua. 8. b. 189. c.
 Parthi cur equos heteroptalmos probarent. 44. g.
 eorum in equos studium. 4. b. ex equis pugnant.
 246. g. vt equorum gressus emolliant.
 Partus cur alijs multiplex. alijs non. 467. c
 Pasiphae asinaria 311. b
 Pastomis. 119. a
 Pastores Ecclesie equi dicti. 172. g
 Patauni cur asinorum suspensores dicti 349. b
 Patris frug familiae prodige typus 316. e
 vt Patriam ament elephanti. 442. f
 Patientie typus 305. a
 Patroclus elephas dictus. 136. b
 Patroclus curequester dictus. 160. g
 ex Paupere diuitem fieri periculosum esse. 338. f
 Paupertatem & senectutem humaniter ferendam
 esse. 253. a
 Pacem cur ominentur equi. 128. f. in eam emblemata
 460. e.
 Peccati natura per equum expressa. 172. f
 Peccatoris magni typus. 463. a. 356. f. equi
 dicti. 169. d
 Pecten eburneum. 484. e
 Pecten marinus in numo Pisaurensium. 234. c
 Pedasus equus Achillis. 189. b
 Pediculis caret asinus. 307. c
 Pegasus

I N D E X.

- Pegasus Bellerophontis quid* 80.e
Pegasus cur alatus dicatur. 80. e. in galea Palladis pictus. 232. b. in casside Palladis. 233. a. in numo Antinoi. 246. e
Pegasi icon in numo Emporitarum. 232. e. in numo Syracusanorum. 231. b. in numo Petronij Turpiliani. 240. b. in numo Domitiani. 245. b. in Titorum numo 243. a. quid indicet. 176. f. in serpentem desinens in numo Syracusanorum. 231. b. ubi nascatur. 194. e
Pegasides equi qui. 218. g
Pelops cur plexippus dictus. 160. f. ut Oenomaum vicerit. 293. b
Pelorus equus. 79. c
Peregrinatio homines reddit sapientes. 314. f
Persarum exercitus cur improbetur. 113. c. quæ filios docerent. 4. f
Peridromus. 260. f
Persequutores sanctorum equi dicti. 170. b
Persius explicatus. 301. c
Pertinax equus qui. 128. e
Tertinax ut imperium nactus. 128. b
Terturbationes quatuor, quatuor equi dictæ. 171. d
Pedum usus 1. c
Pestis per equum nigrum indicata. 169. b
Petoritum quid. 249. d
in Petulantes & dicaces incidens ut indicetur. 334. e
Phenix equus. 189. d
Phaeton equus. 189. b
Phaetra eburnea. 482. g
Phidippides cur dictus. 157. b
Phidote Corinthij, equa. 77. c
Philemonis mors. 299. d
Philippety qui. 159. c
Philippicus. 159. b
Philipides. 159. b
Philippus. 159. a
Philippinumus. 247. d
Pbloe equus. 189. d
Phormidis equa cum hippomane incluso. 28. f
Pietatem asinus significat. 317. c
Piger funiculum torquens. 315. a
Pilentum. 250. e
Pilosella cur clauorum herba dicta. 107. d
Pilosella cur clauorum herba dicta. 151. a
Pili caudæ in equo cur in sumitate albescant. 38. b
Pili in equis partes corporis. 34. b. in cicatricibus equi renascuntur. 24. g. h. ut cicaribus cancolores orientur. 25. a
Piphinx avis. 332. g
Pipo avis. 13. d. 162. f
Pisaurensum numus. 234. e
Plato cur equus dictus. 73. d. eius modestia. 7. b
Plaustrum. 250. g
Plinius correctus. 68. e. 87. d. 208. f. explicatus. 344. e. eius locus declaratus. 423. c. eius locus consideratus. 429. a. 453. b
Plostrum. 240. g
Plumbum in cerussam resoluitur. 367. b
Plutonis equi. 185. c
Pluvia imminentis signum. 310. e. 370. e
Pocula ex cornibus conficere antiquissimum. 411. c
Podarces equus. 189. d
Podarge quæ. 79. d. 199. b
Podargusequus Hectoris. 189. b
Polea. Poleon. 29. a
Polea quid. 165. b
de Polonia regno certamen. 273. c
Polydamantis robur. 276. g
Polygonum. 371.
Pompeij de se dictum. 3. d
Pontones. 164. b
Popellus rudis per asinum indicatus. 319. b
Poplites vnde dicti. 22. f
Poppysmus quid. 112. b
Populus circuncisionis & præputij. 321. d
Populus diabolo consentiens, per equum nigrum indicatus. 169. b
Populus insanus equo assimilatus. 172. g
Populus sinister & malus, per equum rufum indicatus. 169. a
Porci cur cum elephantis nutriti. 476. g. ab elephante timentur. 460. e
Porcus agrestis. 297. a
Porci posthumi. 15. a
Porcello. 162. b
Proculus insectum. 295. c
Porta eburnea. 425. c. 483. a
Porticus Metelli equestribus statuis exornatus. 228. 229.
Portitores qui. 221. a
Poseidippus. 159. b
Poseidonia urbis numus. 232. b
Postæ. 218. f
Postarum magistri. 221. a
Postæ magisterium quid. 220. g
Postilena. 119. c
Potniades dæ. 126. f
Postomis quid. 26. b
Potamogeton. 163. c
Potestas aduersaria equus dicta. 171. c
Predicator sanctus equus. 166. b
Prædo cabalorum prætor dictus. 283. d
Præsepe. 48. g
Præsepe qualia esse debeant. 101. b. 107. b
Præsepe celeste. 296. f
Prætoris in Circo officium. 226. f
Prætiosa natura occultauit. 411. a
Principes terræ per equos designati. 172. g
Proboscis vnde dicta. 426. e
Probi de equo celeri dictum. 212. g. eius equus de quo dicitur. 202. b
Probos raro inueniri. 361. f
Procomium quid. 24. f
Profantypus. 177. a
Promuscis quid. 426. e. vnde dicta. ibid.

I N D E X

Propheta equi albi dicti. 166.e per equos pallidos in-
dicati. 168.e
Propriarum rerum curam gerendam esse. 338.f
Profedanum vitium quid. 89.c
Proserpina Leucippos dicta. 185.d
Proserpinaca. 371.a
Prospthori equi epitaphium. 9.a
Protocomium. 24.f
Prouidentia diuina. 356.f
Prudentia libidini imperans. 253.c
Prudentia & diligentia ultima felicitas. 253.b
Pruna asinina. 311.d
Psylla equus. 189.c
Psellium quid. 118.b
Pudicitiam quo pretio vendant matrona Indica. 418.f
434.e
Puella eburnea. 485.d
Puella equino pullo assimilata. 174.c
Pugillares eburnei. 483.d
Pugnacitas per equum indicata. 176.e
Pulium. 29.a
Pulium quid. 27.c. 29.a
Pullus. 13.c. 14.c cur se ipsum castravit. 72.g. ei
dentes scaliones cur extrabantur. 107.d. ab eo de-
riuada. 165.b. & inde labra eius vt molliantur.
107.d. alapis morfi cur generosi euadant. 124.
f. optimi descriptio. 29.c. proba indolis signu-
35.b. quam diu lactet. 107.b. ei quemlibet colo-
rem conciliari. 37.b. vt tractandus. 107.a. eius
ungula vt indurejant. 107.b. vt ablactetur. 107.
b. vt nascantur generosiores. 88.g. eius Zejoty-
pta. 72.h
Pulli Veneris qui. 14.e
Pupillorum asinum abigere quid. 320.e
Purpura Megalensis quid. 286.e
Pyrois equus solis. 189.a
Pyrrhica militaris. 292.f
Pyrrhi cum Romanis pugna. 123.c

Q

Quadriga quid. 248. h accipitur pro equo. 249.
a. albas cur Tlautus dixerit. 39. c. bigis ho-
nestiores sunt. 280. h. cur soli attributa. 182.
g. earum inuentio. 249. b. fideles. 230. e. & ex yf
augurium ibid.
Quadrupes. 18.f
Quadrupedum differentia. 1. c. eorum partus. 1. d.
que ingeniosiora. 1. d. eorum tegumenta. 1. d. vt
moueantur. 1. d.
Quartarum qui. 371.d
Quinquennialia. 288.e

R

Rana quid in equis. 20. b. 21.c
Rectorem imperitum negligunt equi. 77. d.
Regna quatuor per equos indicata. 168.g

Religionis onus portantium typus. 326.e
Repagulum. 261. d. 263. a
aut Rex aut asinus, prouerb. 334. b
Rex asino assimilatus. 300. b
Regum filij cur equitanda periti esse debeant. 5. b
Regis typus. 463. c. 464. c
Rhabbarbari planta ignoratur. 398. e
Rhabus equus. 189. c
Rhasi equi. quales. 29. e
Rheda quid. 249. d
Rhinocerotis descriptio. 402. b. est unicornis a Paulo
Veneto descriptus. 405. d. non est unicornis. 397.
b. 402. f. in numo pictus quid significet. 402. f.
pugna cum elephante. 459. d. pugna cum elephan-
te. 471. a
Rhinocerotes vbi. 439. b. eius est vna tantum spe-
cies. 284. d. vnus Romae sub Gordiano visus.
294. g.
Rhododaphne quibus inimica. 370. f
Rhyta que. 411. c
in Ridicula narrantes, prouerb. 335. c
Risus equinus qui. 65. c.
Rohardi piscis dentes pro unicornu. 393. b. 294. f
Romanorum equitationis peritia. 4. e. & inde eorum
imperij terminus. 400. g. familiarum eorum nu-
mi cum equi figura. 234. e. vt Aburia. 234. f.
Acilia ibid. Aelia. g. Aemilia. f. Acilia. ib. Ae-
lia. g. Aemilia. f. Afrania. 235. b. Anna. ibid. A-
teſtia. c. Aquilia. c. Asilia. d. Aurelia. ibid. Babia
ibid. Cacilia. ibid. Calpurnia. 236. e. Carisia. ibid.
Cassia. f. Cipiia. ibid. Claud. ibid. Cloulia. ibid. Ce-
lia. g. Confidia. ibid. Cornelia. ibid. Cosconia. 237. a
Cossia. ibid. Creperia. ibid. Crepusia. ibid. b. Cu-
riata. ibid. Domitia. ibid. Durmia. d. Egnatia. ibid.
Fabia. ibid. Fauniorum. 238. e. Flaminiarum. ibid.
Fontiorum. ibid. Fondantiorum. f. Furiorum. ibid.
Gelliorum. ibid. Horatiorum. ibid. Hostiliorum. ibid.
Itia. familia. ibid. g. Iulia. ibid. Iunia. ibid. b. La-
biena. 239. b. Licinia. ibid. Lucilia. ibid. Lucretia
ibid. Maiana. ib. c. Mamilia. ib. Manlia. ib. Marcia
ib. d. Memniorum. 240. f. Mettiorum. ibid. Minu-
tiorum. ib. g. Mussidorum. ib. Nauiorum. ibid. Ogul-
morum. ib. h. Opeimiorum. ib. Papiria. gentis. ibid.
h. Petronia. ib. Pinaria. 241. a. Plausia. ibid. Por-
cia. ib. b. Postumia. ib. Proclia. ib. c. Rutilia. 242.
e. Saufera. ib. Semproniana. ib. Setia. ib. Sepulia. ib.
Sergia. ib. Sernilia. ib. f. Spurilia. ib. b. Tarquiti. ib.
Terentia. 243. a. Titia. ib. Tituria. ib. b. Trebania-
rum. ib. Tulliorum. ib. Valeriarum. ibid. e. Vargunte-
liorum. ib. Vibiiorum. ib. Vinitiorum. ib. d.
Romuli triumphus. 222. g
Rondelity de unicornu sententia. 385. e
Rosmarus. 419. a
Rubri coloris vis. 462. e
Rudere quid. 307. a
Ruelly errores. 104. e

I N D E X.

S

- S**acramentum à mulo veneratum. 472.g
 Sacrificia equeſtria quæ. 6.e
 Sæculum præſens per equam designatum. 175.b
 Sagma quid. 248.g
 Saiones qui. 221.a
 Salamoniſ thronus. 483.a
 Salentinorum numi. 233.a
 Salo auis quæ. 308.g
 Saltatio bellica. 292. f. enodia quæ. 291. d. pyrrhica
 192.e.
 Salutis ſignum in numo Selenuntinorum. 231.d
 Samippus. 159.b
 Samſoniſ fortitudo. 327.b
 Samus equus. 189.d
 Sanctorum animæ equi. 166. f. eis cur equus prohibi-
 tus. 7.c. per myrtem indicati. 168.f
 Sanguiniſ intuitus quid præſtet. 461.d
 Sanguifugam timent elephantia. 461.b
 Sapientiæ ſymbolum aſinus. 314.g
 Saturnus in equum. 193.c
 Satyros dari. 147.b
 Satyri forma. 197.c
 Satyriatiſ. 466.f
 Saxonum inſigne. 224.b
 Scaligeri de monocerote ſententia. 406.g
 Scalpentem viciffim ſcalpere quid. 374.g
 Scarabæus cur aſinus dictus. 302.b
 Scarabæus equus lunæ. 62.b
 Scarabæi luce qui. 420.f.
 Sceptra eburnea. 482.g
 Scientia per roſas ab aſino deguſtatas indicatur. 318
 e. non eſt ſummum bonum. 66.
 Scilla vt libidinem excitet. 89.d
 Scipio eburneus. 482.b
 Scipioniſ de Metello dictum. 302.f.
 Scorpio tormentum. 352.b
 Scorpius in numo Aemiliorum. 234. h. in Marcio-
 rum numo. 240. in numo Pinariorum. 241.a
 Scuta ex corio Elephantorum. 428.g
 Scyphius equus qui. 177.d
 Scythæ recuſans aſinum, prouerbium. 339.b
 Scythæ vt reges ſepeliant. 9.b.
 Semiaſinus. 358.g
 Sectarum diuerſitas vnde. 387.a
 Seiani equi color. 40. h
 Seiuga currus Iouis. 182.g
 Selenontinorum numi. 231.c
 Selimi humanitas erga equam. 10.f
 Sella. 119.e
 Sella curulis. 482.b
 Sellariſ equus. 15.c
 Semiramis vt equum amarit. 8.b
 Senectutem, & paupertatem humaniter ſerendam
 eſſe. 353.a
 de Senibus mutuum fricantibus hiſtoria. 374.b
 Senſus incerti indices veritatis. 386.b
 Septum. 261.d
 Sepultura triumphaliſ. 224.e
 Serenitatiſ futura ſignum. 331.e
 Sergij fortitudo. 242.f
 Sertoriij de cauda equina dictum. 23.d
 Serpens elephantis pedibus contritus in numo Cæſa-
 riſ. 478.b
 Serpentes quid ſignificet. 463.d
 Serpens Aſculapij in numo Tarentinorum. 233.b
 Serpentes Cornuti. 403.b
 Seueri numus. 247.a
 Seruos cur excæcunt Scythæ. 206.g
 Seruitutiſ futura indicium. 310.e
 Seſonchoſiſ inuentum. 122.g
 Sefſio in equis quid præſtet. 139.d
 Seta de quibus dicatur. 22.d
 Seueri numus. 247.c
 Sibulus quibus proprius. 457.a
 Sibaritæ vt victi. 68.e
 Sicilia typus. 231.b
 Simia quale animal. 334.e
 Simiæ aſſuetæ vinum bibere vnguibus carent. 367.a
 Simile ſimili placeſ. 335.b
 Simoniſ les pullus equinus dictus. 74.g
 Simpliciter per aſinum indicati. 319.d
 Simplicitas fidelium per aſinum indicata. 320.e
 Simulacra deorum eburnea. 484.b.
 Singulatores qui. 257.c
 Sinueſanorum numus. 232.g
 Societatem fugentiſ typus. 257.d
 Soli cur equus immolatus. 190.h
 Solem Iudæi Deum eſſe crediderunt. 183. c. ei & Lu-
 næ cur equi attributi. 182. f. ei equos & currus
 tribuere vnde natum. 183. d. eiſ equorum color.
 182. h. cibus. 182. e. nomina. 189. a. eiſ ſimula-
 crum vt expreſſum. 183. c.
 Socleſ ab equo amatus. 71.d
 Soleæ nunquam conſumenda. 351.d
 Solinus correctus. 94.f
 Solipeda quæ. 1.c
 Solitarij typus. 356.b
 Somniare quid. 65.c
 Sonipes. 18.f
 Spartum quid. 315. 316
 Spartum torquentiſ Oeni fabula. 315.b
 in Spectaculiſ videndiſ populi Rom. voluptas. 257.
 258.
 Spheromachia. 301. 302.
 Sphina in galea Palladiſ. 231.b
 Spini cum aſino inimicitia. 308.g
 Spodium quid. 487. b. eiſ præparatio. ibid. c
 Sponſioneſ in ipſiſ certaminibuſ. 281.a
 Spuma vnde fiat. 65. a. cur ſic alba. ibid. b.
 Stabulum quale eſſe debeat. 100. f. inde.
 Stadium. 260.f
 Stapedeſ. 120. h. eiſ veteres carebant. 20. h
 Statuæ Circenſeſ. 229. d. equeſtreſ eorum qui in O-
 lympicis vicerunt. 226.g
 Stella

I N D E X.

Stella asini dicta. 296. f.
Stella Orientis solum. 246. e.
Stellio asino inimicus. 318. b.
Stenon equus. 188. b.
Sterilis mulieris typus. 362. f. 372. e.
Stipes quale tormentum 16. e.
Stoliditatis typus 314. f.
Stramonium. 27. d.
Stratippus 159. b.
Stratores qui. 222. e.
Strepstade de filio suo dictum. 6. f.
Struthiones mille Romę diripiendi dati. 294. b.
Struthiones Mauri miniati picti in domo Pompeij.
 294. g.
Struthiocamelus an equum odit. 123. b.
Strymon equus. 190. e.
Stultitia simulatę icon. 226. g.
Stultorum recordia. 322. b.
Stygis aque figiditas. 308. e. eius vis. 126. e. ve-
 nenum vt extinguatur. 370. g.
Subsellares. 120. b.
Succinum siue ambra coronaria. 398. g.
Sucula quid. 295. d.
Succussionis noxe. 139. a.
Sudor vnde fiat. 391. a.
Suessanorum numi. 232. g.
Suffrago quid in quadrup 22. f.
Superium quid. 307. c.
Superbi equi dicti. 172. f.
Superbi per equos & asinos indicati. 320. f.
Superbia & magnanimitas equo adscripta. 73. a.
 eius typus. 318. e. per equos indicata. 170. f. 173.
 a. 373. b. domita per equum album inuicata.
 225. a.
Sus ex elephanto nata credita. 426. g.
Suis rostrum vt ab elephantu proboscide differat.
 426. g. vt elephanto inimica. 426. g.
Suilla equo inimica. 104. g.
Suilli stercoreis utilitas 351. a.
Sybaris fluuij vis. 126. f.
Synors quid. 249. d.
Symphytum alterum auricula asini dictum. 312. f.
Synagoga per asinam indicata. 322. e. b.
Syracusę solum. 230. f.
Syracusanorum numi cum mulis 377. a.

T

T *Abula deletiles.* 351. d. eburnea. 484. f.
Tabellarij. 221. c.
Talos an habeant equi 22. f.
Taraxippus. 273. b. Deus qui. 280. g.
Tarentinorum numi. 233. a. & inde.
Tartari equino sanguine aluntur. 207. a. eorum in
 lacte equino ceremonia. 191. c. pradandi modus.
 65. d. pradantes vt equitent. 214. g. b. vt equos
 alant. 98. f.
Taurus arę insistent in numo Selenuntinorum. 231.

ex eo & asina natum animal. 358. f. cura plari-
 bus non inetur Bacchus. 411. c. cornupeta in numo
 Arpanorum. 234. e. fluminibus consecrati. 191. c.
 nigri Neptuno immolati. 41. c. eorum pugna cum
 elephantis. 470. g. 471. a. superbia typus. 318. e.
Tauris syl. infestus est elephas. 460. e.
Tauri Aethiopici cornua vbi. 424. e.
Tauri Cypriani centum picti in domo Pompeij. 294. e.
Tauri Lucani. 420. g.
Tauri vnicornes. 387. d.
Tauri syl. vnicornes 403. b.
Telesippus 159. b.
Temones quo in curru. 280. f.
in Temerarios. 252. b.
in Temeritatem. 252. g.
Temonarium quid. 377. d.
Temperantia per malum indicata. 373. a. eius ty-
 pus. 464. e.
Templa propter ereptos equos crecta. 111. d.
Terma siue terminus. 265. a.
Termitanorum numi. 231. c.
Terror & pavor equi. 138. b.
Testitudinem equus insequitur. prouerb. 201. a.
 de eo & equo apologus 299. a.
Theatrum h ppicum. 260. b.
Themistoclis peritia in equitando. 4. g.
Thensa quid. 250. b. quid indicet. 241. d.
Theopompi regis dictum. 111. b.
Theron equus. 190. e.
Thessalorum inuentum. 122. b.
Thieldones. 20. e.
Thoes equus. 190. e.
Thomę Iordani de Unicorni opinio. 384. f.
Thorax militaris ex ungulis equi. 216. b.
Thraces vt equos alant. 98. f.
Tiberius cur Callippides dictus. 159. d.
Tibia eburnea. 484. f.
 ad Tibias vsus ossium asini 351. c.
Tigris cicuratur. 445. f. decem Romę sub Gordiano.
 294. g. pugnat elephantu. 460. a. vbi copia. 433.
 b. & c.
Timiditatis causa. 326. b.
Tisame ophamppi. 159. d.
Titi numus. 244. b.
Tormaches qui 292. b.
Torneamenta vnae dicta. 292. g.
Totile equitandi peritia. 5. a.
Tractatores. 221. d.
Traba vel trabca. 250. b.
Traiani numus. 245. c.
Traina qua eiusque utilitatis. 139. b.
Triclinium antiquissimum. 411. d.
Trifolium caballinum. 96. f.
Trifolium caballinum. 164. a.
Triga cur inferis attributa. 182. g.
Trigarum certamen. 280. b.
Trimarcisia quid. 215. a.
Tripodes eburnei. 242. e.

I N D E X

Trisippium quid 202.g
Tritonis imago in numis Syracusanorum. 230.b
Triumphandi modus. 222.g
Triumphantium currus qualis. 223.a
Triumphantium equi qualis. 222.b 223.a
Triumphantium filij insidere equis soliti. 223.d
Triumphorum apud Romanos genera. 222.f
Triumphus magnus qui. 222.f
Troglodytae ut elephantes capiant. 451.b
Troia fatum. 317.c
Troia ludus, certamen equestre. 257.d
Troia siue Troianus ludus 290.f. & inde.
Troia ludi antiquitas. 256.g
Trossuli qui. 15.c
Trotones equi. 19.e
Tuellus quid in equis 21.c
Turcarum eunuchi toti castrati. 109.c
Turcicorum equorum solea & habena. 105.a
Turdaria. 312.f
Tyndarai iusurandum. 9.a
Tyddones equi. 20.f

V

V *Acca unicornes.* 387.d
Vacerra quid. 48.b
Vagina eburna. 482.f
Valus equus Belisarij. 40.e
Vaniloquentia despectus indicatus. 464.e
de Vario & Asino apologus. 330.f
Vartomanni de unicornium ingenio sententia.
 393.a.
Vestitionis retroversa effectus. 140.b
Vaticanum. 259.b
Vestigal carrucarium. 377.d
Vectio per equum duplex. 248.f.
Vehia quid. 250.g
Veneri curatio. 330.b
Venenis omnibus medicamenta non prodesse. 390.g
in Venris expleati gratia contumeliam ferientes
 proverb. 337.d
Veneris equi. 185.d. *hippodamia dicta.* 185.d
Veredarius qui. 18.e
Veredarij qui. 218.f
Veredus qui & qualis equus dicatur. 17.c. 217.d
Veritas & falsitas ut discernantur. 397.d
Veritas & iustitia qui equi dicti. 279.c
Vermes elephantes inuadentes. 461.c
Vertumnus qui ludus. 257.a
Veri Imp. amor erga equum. 8.g
Vespa cur ex equo nascantur. 84.g. earum typus.
 176.e
Vesta equus 187.a
Victor elephas dictus 497.d
Victoriae equestris symbolum 233.a
Victores premio defraudati. 283.d
Victorum in sacris certaminibus statua. 283.b
Victoriae ut studiosi auriga. 272.b. 273.b

Victor ut declaretur in sacris certaminibus. 283.d
Victoriae premia 283.b. & inde. eius premium olea-
 ster. 282.b. in sacris certaminibus nobilitas. 282.
 h eius in sacro certamine typus. 230.f
Vilissima sequentis typus. 464.f
Vinum equus poeta. 205.d
Vini potus malis effectus. 367.a
Viri frugis, uxoris prodiga typus. 315.b
Viri frugis typus. 464.f.
Virgilius expl catus. 128.b
de Virgine immolanda somnium. 134.f
Virgines hemionides. 371.b
Virtus vitiorum domitrix, in numo expressa. 246.b.
Vires quae praeter ceteris admiranda. 411.b
 411.b
Vires suas cuique metiendas esse. 330.e
Vires superstitiosa. 408.f
Viscum ex oxiryncho pisce. 451.c
Vita breuitatis causa. 367.c.
Vitis vini vel vbertatis vel bonitatis symbolum in
 numo Foscidoniatae urbis. 232.b
Vitis ab asino derosa felicius provenit. 309.a
Vlyssis stultitiam simulantis icon. 226.f.
de Umbra Delphica pugnare quid. 339.a.
Vngula pro equo. 30.g
Vngula caballina. 164.e
Vicornia animalia quae. 387.d
Vicornia duo tantum animalia 394.g
Vicornia animalia multa. 403.b
Vicornis an detur. 384.b. 397.c. de eius castita-
 te falsa dici. 409.d. de eo cur diuersimode scriba-
 tur. 396.b 399.c. cur Roma nunquam delatus.
 400.f. dari 394.g. 401.b. eius descriptio ex Bar-
 thema. 388.e. ex Cardano. 384.g. ex Berthema.
 405.d. ex Paulo Veneto. 388.e. ex Paulo Veneto.
 405.c. ex Phile. 404.f. & inde. diluuium uni-
 versali perusse fabulosum. 384.b. eius historia
 cur obscura semper fuerit. 398.b. magnitudo.
 392.b. male a pictoribus pingi. 386.e. ab eo mo-
 ralia. 409.c. eius nomine quale animal intelli-
 gatur. 396.f. eum non dari. 392.g. 396.g. non
 dari dicentibus respondetur. 397.c. non est rhi-
 noceros. 397.b. in numo Nysseorum expressus.
 405.a. de opinionum varietas. 384.f. & inde.
 cum eius pictura symbola. 410.e. proprie dictus
 qui. 387.d. quale sit animal. 401.d. cornua
 qualia. 393.b. quid significet. 387.d. 392.g.
 quotupliciter accipiatur. 403.a. eius raritas.
 399.b. reuera dari etsi sit incognitus. 398.e. de
 eo recentiorum testimonia. 405.b. recentiorum
 an sint veri. 405.c. Roma nunquam visus. 389.
 b. eius synonyma. 396.f. ubi habitat. 404.g.
 verus qui. 388.f. ut pabulum petat. 393.a. an
 omni veneno aduersari possit. 413.a. an illato
 veneno sudet aut in humore bulliat illato veneno.
Vicornu ab antiquis non visum esse. 506.g. eius co-
 lor niger ut intelligendus. 406.f. color eius va-
 rius.

I N D E X.

rins. 406. cur negetur, unde ortum. 396. e. cur
 buillas in aqua excitet. 391. b. ex eo cur pocula à
 regibus facta. 392. e. eius descriptio. 389. a. 410.
 f. de eo experimenta. 389. c. & d. de eius facultatibus multa. 408. f. de eius facultatibus occultis coniectura doctæ. 411. b. eius felix successus. 412. e. fragmenta in officinis qualia. 395. a. eorum quæ apud principes sunt, diuersitates. 397. a.
Vnicorua Anglica qualia. 389. c
Vnicorua Antuerpiani descriptio 385. d
Vnicorua Cardinalis Tridentini descriptio. 412. g
Vnicorua ducis Mantua icon. 415.
Vnicorua Heluetiorum. 389. a. non esse genuinum. 407. b
 de *Vnicorua Lutetiano iudicium.* 388. h. eius descriptio 284. h. genuinum esse. 407. a. & aliæ quæ similiter genuina, ibidem, eius descriptio. 394. h
Vnicorua Pontificis. 385. a
Vnic. Sigismundi Polonorum regis icon. 415.
Vnicorua Venetorum. 385. a. eius descriptio. 383. b.
Vnicorua genuini truncus ubi. 407. d. pro eo lapis uentus 410. h. maxilla. 410. g. non esse cardiacum. 393. d. non esse æciduum. 394. h. non sudare illato veneno. 391. a. nostrum, dens est robustus. 394. f. eius occulta proprietates. 410. h. olim non iungebatur iura corpus. 410. f. g. pro eo ossa baranarum. 385. a. eius pretium. 412. f. ut eo quæ vulgo dicantur. 397. a. quibus corais passionibus viue. 394. e. quia sit. 387. c. quo ponere prescribendum. 385. c. de eo recentiorum signum. 391. a. sententia Ronderetij. 385. c. eius vires veræ & fictitiæ. 391. b. vires ascriptas esse falsas. 390. e. de eius viribus experimentum. 385. b. uicatur 410. g. eius usum qui primum inuenerint. 387. b. ut sudare dicatur. 413. c. ut omni veneno prodesse sit dicendum. 413. a. ut verura in eo intelligenda. 406. f
Voluptas asina stultitas dicta 317. d
Volucer equus Veri. 8. g. 9. b. 189. d. ut adornatus. 10. e. eius simulacrum aureum. 230. e
 in *Vocis absque hominem.* 307. b
Vranta laus. 334. b
Vrinatores cur nares sibi diuidant. 33. d
Vrsi ducenti aa necandum dati. 294. b. mille vno die spectandi Romæ dati. 294. f
Vrsi Lucani. 420. g
Vrsi Numidici. 273. c
Vrta vis in excitanda libidine. 89. e
Vua vini præstantiæ signum in numo Tarentinorum. 233. b.
Vua asinifca. 312. e
Vuallachus. 18. b
Vxoribus & equi qua in re similes. 100. e
Vxoribus prodiga, vni frugi typus. 315. b
Vxori ut congregandum. 113. a

X

X *Antippus.* 159. b
Xanthus equus Achillis. 189. b. equus Hæstæris. 189. equus solis. 189. a
Xerxi mula partus infansus 369. c

Z

Z *Zusij qui.* 221. a
Zebra Indica historia. 416. e
Zelotypia equorum. 86. f
Zenippus. 159. b

G R Æ C A.

A

Αγορομόχος. 358. b
Αιμίονος. 358. g
Α'λλα. 14. e
Αμπεξ quid. 15. d
Αμπίππος equus. 15. e
Αναβάτης. 87. c
Ανάγορος. 312. e
Αποκαμπίεν quid. 116. h
Απορραξι. 302. e
Α'ρραξ. Αρτάγν. 352. f
Ασραβη quid. 347. c. 358. g
Ασραβιδάτης. 371. d
Αρστηρια. 261. b

B

Βαρβίς. 261. d
Βατηρ quid. 265. b
Βατραχίς. 21. d
Βήμα quid. 120. h
Βοές λαρινοί. 420. g
Βόρταχος quid. 99. d
Βεβαλος. 296. g
Βραχάλος. 93. c
Βραχίονη. 22. h
Βρικός. 296. g
Βρωμεις. 296. g
Βρωμωμει. 307. b

Γ

Γαρβαλισμός. 36. e
Γένος. 14. h
Γιάθος. 26. h
Γρωθώνη. 296. g

Δ

Δάμπος. 14. e
Δίππος. 249. c

Ε'δρα

I N D E X.

E

Ἐδρα *quid* 23.a
 Ἐλέφας ὀπίσθιος. 479.d
 Ἐλεφαντοτομοί. 467.a
 Ἐπιβίσις 426.g
 Ἐπινήτρον. 295.d
 Ἐτερόγονον ζῶον. 359.b
 Ἐπίσπασσις. 254.b
 Ἐπίσπασσις. *quid*. 254.b

H

Ἡμιοκερος. 372.e
 Ἡμιοτίον αἰς. 371.b
 Ἡμιοτίτιδα ἰαπασί. 371.b
 Ἡμίονος. 358.g

Θ

Θῆρ. 419.e
 Θῆριον 419.e
 Θῆρ. 359.a
 Θουά. 359.a
 Θουάμια παδεί. 6.e
 Θρη. 359.a
 Θῶς. 359.a

I

Ἰκκος. 14.e
 Ἰννος 14.b
 Ἰπός *quid*. 12.e
 Ἰππασί. 48.g
 Ἰππασίος & eius *eiytmum*. 12.g. *varia significatio-*
nes. 12.b
 Ἰππαγρος. 19.a
 Ἰππαφροί. 261.d
 Ἰππασί. 12.g
 Ἰπποβαμονα ρήματα. 8.e
 Ἰπποβάτης. 87.d
 Ἰπποβόται *qui*. 6.f
 Ἰππονομα *quid*. 88.d
 Ἰπποτροφενί. 6.f
 Ἰπποσί ἡμιοτίτιδαί. 371.b
 Ἰπποφρενί. 20.f
 Ἰπποσάοισι. 48.g
 Ἰπασόφοροι *quid*. 90.f
 Ἰππων. 48.g

K

Καβαλλός. 14.g
 Κακβαβή. 14.e
 Κάλπις. 14.e
 Κάλπις *qualis equus*. 256.e
 Κάμπτηρ. 262.e
 Καμτός. 262.e

Κατθήλιον. 296.b
 Κατθίς. 296.g
 Κάνθαν. 296.g
 Καπρία *quid*. 27.e
 Κελέτιον *quale nauigium*. 15.d
 Κέλις. 15.b
 Κέντρον σιδηρόν *quid*. 274.g
 Κέντρον. 17.a
 Κεράσαι *quid*. 411.e
 Κερκέσιον. 260.b
 Κήλος *asinus qui*. 279.b
 Κίλλα. 296.b
 Κιλός. 296.b
 Κιλλακτηρ. 313.e
 Κλιτήρες 297.a
 Κολοκώνη. 262.e
 Κοσφοί *quid proprie*. 254.g
 Κορύνη. 298.e
 Κόπτος 13.e
 Κρεάγρα. 52.f
 Κτήνη. 14.e
 Κτήνη. 421.a
 Κτήνος *quid Græcis*. 2.e
 Κύνοπλος. 21.d
 Κωθύλος. 296.e

Λ

Λεπάργος. 21.d
 Λύκος. 352.f

Ξ

Ξύλον βασανίστηριον. 16.f
 Ξυωρίς. 249.d

Μ

Μάροναι. 361.a
 Μεγάμυκος. 296.g
 Μέμνον. 297.a
 Μερων. 14.e
 Μεσοκύνιον. 21.d
 Μετακύνιον *quid*. 22.e
 Μιμιγμός. 93.e
 Μοιός. 297.a. 352.e
 Μοίταπος. 15.e
 Μονοσραβή. 358.b
 Μυκάσμα. 307.b
 Μυκασμός. 426.e
 Μύκλα *quid*. 298.e
 Μύλος ὀπίσθιος. 296.f
 Μυκίτηρ. 426.e
 Μυχλος. 297.b
 Μωρία. 14.e

Νάνος

I N D E X

Νάνος. 15. a
Νίνος. 15. a
Νωτεις. νωτοφοροι. 374. f
Ογκις. 297. b
Ογκημι. 307. b
Οζαι quid. 353. c
Οκρίβα. 297. b
Οκλα. 359. a
Οναγρος. 352. e
Οναγρόβοτα loca. 355. e
Ονάριον. Ονίδιον. Ονιάκος. 296. g
Ονεως machina. 313. b
Ονηλάτης. 313. c
Ονίσκος. 295. c. æquiuoca **ibid.** 296. e
Ονείον. 313. c
Όνος, & eius æquiuoca. 295. 296. vnde dictus.
 293. c
Οπεπόκαι. 315. c
Ονοβατι. 313. c
Ονοβατις. 313. c
Ονοβατις quæ mulier dicta. 350. e
Οόγυρας. 312. e
Ονοκάρδιον. 312. e
Ονοκώλη. 312. h
Ονοπετάλειον origanum. 312. g
Ονόπη. 312. e
Ονόπυξος. 312. e
Ονοσκελοι daemones. 312. g
Ονισυππάξ. 302. f
Όνωι. 312. f
Όωσι. 412. f
Όπλη. 20. h
Όρεόκομοι. 371. d
Όρεύς. 359. a
Όρθοδρομειν quid. 116. h
Όρεόκομος. 371. d
Όσφους quid. 338. e
Όσρεα. 359. a
Όύρεύς. 359. a
Όχέιον. Όχευτις. 87. c
Παλινητριβής. 347. c
Πεδη quid. 117. c. 256. e
Πεδλος. 254. g
Πελίας. 297. b
Περίσσα. 419. c
Περδ' in quid in equis. 22. e
Πρόβατον quid indicet. 320. g
Προβόγχι. 406. e
Προίπια κομβινύματα. 256. h
Προνομαία quid, & cur sic dicta. 426. f
Πιρος quid. 97. d
Πωλεία. 14. e
Πωλεει. **ibid.**
Πωλιος. **ibid.**
Πωλοδαμειν. **ibid.**
Πωλος. **ibid.**

Ρόγχο. 26. h
Σίνος. 359. 2
Σίρος. **ibid.**
Σκάλαιες. 14. e
Σόβα quid. 23. d
Σεσίας. 12. f
Σπασίλη. 254. g
Συρίγμος quid. 457. a
Σφενδομη. 265. c
Σχόλη. 22. g
Σωπατηγες. 359. b
Τέτραρον. 249. b
Τέτριπων. **ibid.**
Τίλος quid. 254. g.
Τόρμη quid. 292. h
Τρίπηδων quid. 117. c
Υννος. 15. a
Υποζύγια. 249. c
Υποζυγνον. 257. c
Υποκρεκεν. 20. f
Φοράδες. 14. e
Φορονεί. 299. c
Φέχα quid. 425. b
Φρυμάτσα. 93. b
Φρυατσα quid. 73. d
Χαλιών. 118. h
Χρεμετίζεν. 93. b
Χρυσάμπυξ. 15. d
Ψάλιον. 26. h

H E B R A I C A.

A Chastanim. 12. f
A Achastanim. 359. b
Au. 297. c
Atonot. **ibid.**
Behemah. 420. h
Boredlo. 352. e
Caar. 297. c
Chamor. **ibid.**
Dephil. 419. a
Dephil. 421. a
Gaedor. 297. a
Iemin. 259. b
Nus. 12. f
Pered. 352. c
Pered. 359. b
Perutyah. **ibid.**
Phil. 421. a
Pirdach. 359. b
Rechem. 297. c
Reem. Remin. 399. c
Reem. 401. d
Remin. 401. d

IX N I D I E M X I

GERMANICA.

Rekesch. 12.f
Rekesch. 359.b
Schenc. 421.a.
Sjs. 12.f
Sus. Sufah. 12.e
Sartax. 297.c

CHALDAICA.

Vdana. 359.b
Ili. 297.c
Rama Kim. 12.
Remena. 401.d
Romena. 399.e
Hufuatha. 12.f

ARABICA.

Lcherchedam.
Alpheraz. 13.b
Aran. 297.c
Beal. 359.b
Behiz. 421.a
Cenalfa. ibid.
Faras. 12.f
Kegal. 359.b
Metha. 351.d

ITALICA.

Licorno. 396.f
Achinea. 18.e
Cualio. 18.g
Cauallino. 18.e
China. 20.f
Destriero. 18.g
Elephante. 421.a
Lioncorno. 396.f
Lionfante. 403.d
Leofante. 421.a
Nafpa. 296.e
Palafreno. 18.e
Roncino. 18.f
Vbino. 20.f

HISPANICA.

Sno. 297.c
Cauallo. 18.h

GALLICA.

Sne. 297.c
Cheual. 18.g
Elephant. 421.a
Hacquenee. 20.f
Iumant, quale animal.
Rehart. 419.a

Handgeit

E Sel. 297.c
Gaul. 18.h

Guil. ibid.
Haspel. 296.e
Helfant. 421.a
Hors. 18.f
Kermen. 21.d
Mar. Mer. 18.g
Rofs. 18.h
Valem. 224.h

BELGICA.

E Lefant. 421.a
Esel. 297.c
Hemst. 18.h
Merri. ibid.
Paert. ibid.
Ruijn. ibid.
Tellenaer. 20.e
Sprinckhcinst. 18.h

ANGLICA.

A Sfe. 297.c
Horfe. 18.h
Mare. 18.g
Ramata. 12.f

Olefant. 421.a
Konij. 18.h

POLONICA.

BOHEMICA.

Kum. 18.h

ILLYRICA.

Kobyła. 18.h
Mezece. 359.b
Micha. 18.e
Ofel. 297.c
Sion. 421.a

VANDALICA.

Kobyła. Saumar. 18.h

ÆTIOPICA.

Ytembo 421.a

INDICA.

Amme. 421.a
Ati. ibid.
Azete. ibid.
Pacos. 18.h
Ruch. 422.g

REGISTRVM.

† ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ. AaBbCcDdEeFfGgHhIi
KkLlMmNnOoPpQqRr†† TtVvXxYy.

Omnes sunt Terni, exceptis † S † † T t V u, & X x, qui sunt Duerni

BONONIÆ M. DC. XXXVIII.

Typis Io. Baptista Ferronij.

Superiorum permisso.

Sumptibus Marci Antonij Berniæ.

Smithsonian Libraries

39088003152360

New all-rag end paper signatures,
unbleached linen hinges & leather
headbands. Rebound in quarter
Russell's oasis morocco with hand
marbled paper sides & vellum cor-
ners. Leather treated with potassium
lactate & neat's foot oil & lanolin.

Carolyn Horton & Assoc.
430 West 22 Street
New York, N.Y. 10011
November 1976

